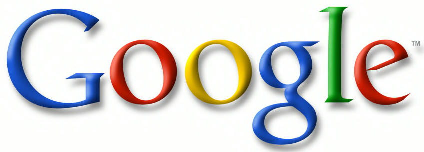
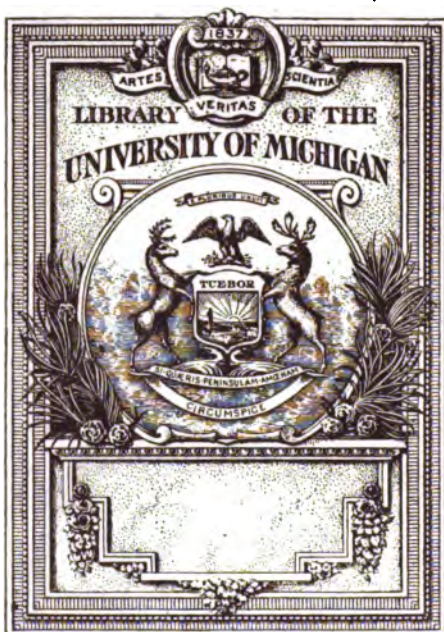
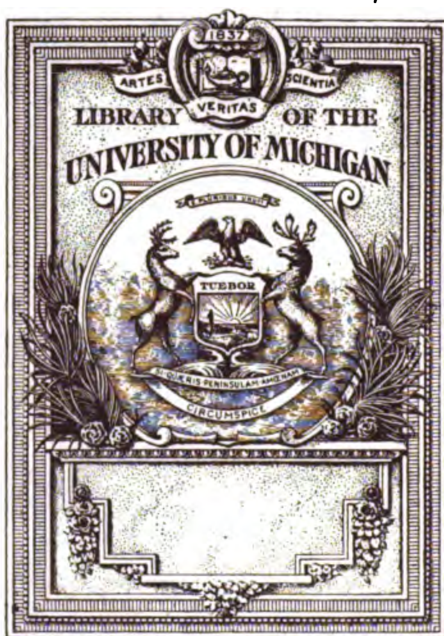

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

BIJDRAGEN

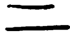
TOT DE

TAAL- LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH-INDIË.

BIJDRAGEN

TOT DE

TAAL- LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH INDIË

UITGEGEVEN DOOR HET

Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië.

VIJFDE VOLGREEKS. — ACHTSTE DEEL.

(DEEL XLII DER GEHEELE REEKS.)

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1893.

GEDRUKT BIJ H L. SMITS.

BIJDRAGEN

TOT DE

TAAL- LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH-INDIË

UITGEGEVEN DOOR HET

Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde
van Nederlandsch-Indië.

VIJFDE VOLGREEKS — ACHTSTE DEEL.

(DEEL XLII DER GEHEELE REEKS.)

EERSTE AFLEVERING.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1893.

INHOUD

DE BETREKKINGEN TUSSCHEN NEDERLAND EN CHINA VOLGENS CHINEESCHE BRONNEN.

DOOR

PROF. G. SCHLEGEL.

Wanneer wij aan het hoofd van dit opstel schrijven »de betrekkingen tusschen Nederland en China", zoo is dit eigenlijk onjuist, daar het de betrekkingen geldt tusschen de O. I. Compagnie en China; maar de Chineezen noemden onze bezittingen *Holland* en de Gouverneurs-generaal de »Koningen van Holland". Dientengevolge staan dan ook, in de Chineesche ethnographische werken, de Hollanders gerangschikt onder de »Zuidelijke Barbaren", en niet onder de »Westelijke Barbaren".

Dit is o. a. ook het geval in het Chineesche werk *Koe kin toe schoe tsih tsching* [1]), of Compleete verzameling van platen en beschrijvingen uit den ouden en nieuwen tijd, in het bezit van mijn collega Dr. *J. J. M. de Groot*, eene dezer reusachtige encyclopedieën, waarvan alleen de Chineezen het geheim bezitten, en waarvan het gemis zich voor onze literatuur zoo bitter laat gevoelen. In deze encyclopedieën vindt men, in chronologische orde, over een gegeven onderwerp, alles vermeld wat in de geschiedenis of andere schrijvers daaromtrent geboekt is, zoodat aan iemand, die het een of ander onderwerp bestudeeren wil, het zoo wanhopend veel tijd kostend »opzoeken der bronnen" bespaard wordt. Het ware te wenschen, dat wij Westerlingen ook dergelijke »Quellen-Sammlungen" bezaten.

Het ethnographisch gedeelte nu van deze encyclopedie draagt

---

1) 古今圖書集成.

den titel van *Fang-yü loeï-pien Pien-i tien* [1]) of »Hoofdstukken over de Geographie en Geschiedenis der Grensvolkeren", in het 106e Hoofdstuk waarvan men de geschiedenis der Hollanders beschreven vindt onder den titel *Ho-lan poe loeï khao* [2]) »Onderzoek naar den volksstam der Hollanders", ook wel genaamd de »Roodharigen" [3]).

Die geschiedenis beslaat in den tekst zeven bladzijden, maar zij bevat in die weinige bladzijden in vele opzichten meer, dan in onze eigene geschiedschrijvers vermeld staat. Noch Lauts, noch Tiele, noch de Jonge zijn uitvoerig genoeg omtrent die betrekkingen, vermoedelijk wijl zij ze van te weinig belang hebben geacht; want wij kunnen niet aannemen, dat er in de Indische archieven en in ons Rijks-Archief geene meer uitvoerige berichten omtrent de naar China gezonden nederlandsche expedities of gezantschappen zouden bestaan. Hoe het zij, wij hebben zooveel mogelijk getracht de Chineesche berichten te controleeren door de berichten in onze geschiedschrijvers; menig duister punt zal echter nog nader moeten worden opgehelderd.

Zooals boven gezegd is, rekenen de Chineezen de Hollanders tot de »Zuidelijke barbaren". Tot deze worden ook de bewoners van *Java* geteld, en in Hoofdstuk 97 van de boven vermelde Encyclopedie komt een lang verhaal voor van de betrekkingen van China met Java van af 433 tot 1499 onzer tijdrekening, m. a. w. tot de aankomst der Europeanen in den Archipel. Van deze betrekkingen heb ik in 1870 een kort verslag gegeven [4]), terwijl de heer W. P. Groeneveldt ze later uitvoerig behandeld heeft in zijne »Notes on the Malay Archipelago and Malacca" [5]). Na dien datum is Java niet langer bekend onder zijne inlandsche namen *Djiao oa* (Java) *Yepothi*, *Schepotah* (Java dwipa), *Kaling*, *Poe-kia-loeng* (Pekalongan), *Soentat* (Soenda) enz., maar krijgt den naam van *Kalioepa* (咬𠺕吧 of 咖𠺕巴) of *Kalapa* (噶

1) 方輿彙編邊裔典. 2) 和蘭部彙考.

3) 紅毛.

4) Iets omtrent de betrekkingen der Chineezen met Java voor de komst der Europeanen aldaar. Batavia, Landsdrukkerij, 1870.

5) Verh. v. h. Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, Deel XXXIX. Batavia, 1876, blz. 6—59.

剌巴) naar den inlandschen naam *Noessa* of *Soenda-Kalapa*, de oude naam van het latere Jakatra en Batavia [1]).

Of de Chineesche geschiedschrijvers geweten hebben, dat Batavia en Java hetzelfde land was, is niet uit te maken. Wanneer zij van zulk een feit bewust zijn, wordt dit gewoonlijk in hunne annalen vermeld. Zoo leest men b. v. daarin: *Koekang* is hetzelfde land dat vroeger *Sanbotsai* genoemd werd; het wordt ook *Palembang* genoemd [2]). Maar nergens wordt in de berichten omtrent *Kalioepa* of *Holan* vermeld dat dit hetzelfde land is, dat vroeger *Djiao-oa* genoemd werd. De Chineesche kooplieden uit Foekien, die op Batavia handel dreven, wisten dit natuurlijk zeer goed, maar de verwaten, officieele geschiedschrijvers wisten daarvan niets af, en lieten zich alleen voorlichten door de officieele Rapporten der Gouverneurs der Provinciën waar vreemd volk landde. Op de vraag dezer beambten aan de Nederlandsche expeditie-hoofden: »Waar vandaan komt gij?" zal het natuurlijke antwoord geweest zijn: »Van Batavia" (Kalapa), en het antwoord op de vraag: »Hoe heet uw volk?" zal geweest zijn: „Hollanders". Daar nu bovendien deze barbaren *blank* van vel waren, terwijl de vroegere Javaansche en Soendaneesche barbaren *bruin* waren, konden de Chineesche ambtenaren onmogelijk op de gedachte komen, dat beide volken uit één en hetzelfde land kwamen. Bovendien waren er reeds lang geene cijnsbrengers uit Java gekomen, want de zooveel betere portugeesche en hollandsche kanonnen hadden de Indonesiers tot het besef gebracht, dat Portugal en Holland hun meer nut of schade konden toebrengen dan China, weshalve men het niet langer noodig achtte dit land door gezantschappen en tribuut tot vriend te houden.

Wij gaan thans over tot de vertaling van den chineeschen tekst, dien wij reproduceeren en met de noodige ophelderingen zullen voorzien.

---

1) Die principaalste Haven vant Eylant (Java) is Sunda Calapa (v. Linschoten). Jacatra, porto d'Olandesi, gia Sunda Calappa (Arcano del mare). Zie Tiele: „De Europeërs in den Maleischen Archipel" in Bijdragen Inst. 4e R. dl. I, bl. 378 aant. 4), dl. IV bldz. 338. Aanvulling; — Hageman, Gesch. d. Soendalanden, Tijds. Ind. T.- L. en V.-kunde, XVI, 231.

2) Groeneveldt, op cit. p. 73.

VERTALING.

1601—1604.

Volgens de »Kroniek van Holland" in de »Geschiedenis der buitenlanders van de *Ming*-dynastie", worden de Hollanders ook de Roodharigen (1) genoemd. Het is een vreemd land nabij dat der Franken (Portugeezen) (2). Oudtijds wist men niet hoe zij heetten. *Tching-ho*, die gedurende de perioden *Yung-loh* tot *Siuen-tih* (1403 tot 1424) zeven reizen in de westelijke (lees zuidelijke) zeeën heeft gedaan en verscheidene tientallen van vreemde landen is doorgetrokken, spreekt nergens van Hollanders (3).

»Dit volk heeft diepliggende oogen en lange neuzen. Hunne baarden, wenkbrauwen en hoofdharen zijn allen rood; hunne voeten zijn een (chineesche) voet en twee duim lang, en zij zijn van buitengemeen groote gestalte. Gedurende de periode *Wan-lih* (1573—1619) werd aan den kooplieden in Foekien jaarlijks een consent verleend om handel te drijven op *Tani* (Patani) *Luzon* en *Kalioepa* (Batavia) en de Hollanders dreven door hunne tusschenkomst met al die landen handel, maar zij durfden geene verspieding in China te doen. Toen echter de Franken (Portugeezen) handel begonnen te drijven op *Hiang-schan* (Macao) en zich meester gemaakt hadden van *Luzon*, werden de Hollanders daarop belust. In het 29ste jaar der periode *Wan-lih* (1601) rustten zij twee groote schepen uit, gewapend met kolossale kanonnen, en gingen rechtsstreeks Luzon bestoken. Daar de Spanjaarden hen krachtig weerstonden, wendden zij den steven naar *Macao* op *Hiang-schan*. Herhaaldelijk door de bewoners van Macao ondervraagd, zeiden zij, dat zij cijns wilden brengen en handeldrijven, en geenszins van plan waren te rooven. De intendant van den handel legde hun moeilijkheden in den weg, maar de ontvanger der belastingen *Li-tao* noodigde hun opperhoofd uit in de stad te komen, waar hij zich eene maand lang vermeidde, maar zorg droeg dat dit niet ten hove bekend werd. Daarop zond hij hem terug.

De bewoners van Macao, bezorgd, dat zij aan wal zouden komen, waakten daartegen ten krachtigste, zoodat zij vertrokken. Maar een ingezetene van *Hai-tching* (4), *Li-kim* genaamd, benevens de verraderlijke kooplieden *Poan-sioe* en *Kok-tschin*, die langen tijd in *Patani* (golf van Siam op het schiereiland Malacca) gewoond hadden, waren gewoon met de Hollanders over de zaken van China te spreken. *Kim* zeide dus: »Als gijlieden handelsge-

»meenschap (met China) wilt verkrijgen, dan is er geen beter »plaats dan *Tchang-tcheou*; ten zuiden van *Tchang* liggen de »*Pescadores*, ver in zee. Als gij U daarvan meester maakt en U »daar vestigt, zal de handelsgemeenschap niet moeilijk tot stand »te brengen zijn." Hun (der Nederlanders) opperhoofd *Ma-wei-lang* of *Ma-oei-long* (?) (5) zeide: »Maar als nu de gouverneur dit niet toestaat, — wat dan?" waarop hij antwoordde: »De ontvanger der belastingen *Kao-ts^cai* is zeer hebzuchtig; als gij hem rijkelijk beschenkt, zal hij een speciaal rapport aan Z. M. indienen, en de Keizer zal stellig bewilliging verleenen; en hoe zoude dan de gouverneur durven weerstreven?" Het opperhoofd (der Nederlanders) zeide: »Best!" *Kim* maakte toen voor hem een brief van den koning van het rijk *Patani*, een brief van *Ts^cai* (bovengen. *Kao-ts^cai*) en een brief van den Adsistent-commissaris der krijgstoerustingen gereed. De garnizoenscommandant liet die door (P^coan)-*Sioe* en (Koh)-*Tschin* medebrengen, en de garnizoenscommandant bood die aan, waarop Z. M. zeer schrok. Ten spoedigste gelastte hij nu den Intendant der handelszaken *Sioe* in de gevangenis te werpen, en *Tschin* dorst nu niet binnen te komen. Toen *Sioe* vroeger met het opperhoofd (der Hollanders) afgesproken had om Foekien binnen te komen, was er bepaald, dat hij hem daarvan per schip zoude kennis geven, maar het opperhoofd wilde in zijne haast niet wachten, bemande dadelijk twee groote schepen en voer rechtstreeks naar de Pescadores. Dit gebeurde in de zevende maand van het 32e jaar (Augustus 1604). Het garnizoen was juist teruggeroepen, zoodat zij als het ware in eene ledige wildernis kwamen. Zij kapten daar dadelijk hout en bouwden huizen, met het oog op een langdurig verblijf. *Kim* sloop heimelijk naar *Tchang-tcheou* (op het vasteland in de prov. Foekien) om te verspieden, valschelijk voorwendende, dat hij door hen (de Nederlanders) gevangen was geworden, maar nu ontsnapt en teruggekeerd was. De Intendant van den handel, die van ter zijde van de toedracht wist, liet hem eveneens in de gevangenis opsluiten, en vaardigde vervolgens twee personen af om hun (der Nederl.) opperhoofd te gelasten naar zijn vaderland terug te keeren, en hem toestond zich aldus vrij te koopen (van de verdiende straf); dat ook daaronder begrepen waren *Tschin* met zijne twee aanhangers, die met het (Nederl.) opperhoofd die overeenkomst hadden aangegaan, daar hij hun vergrijp niet aan de kaak wilde stellen, zeggende: »Ons rijk is nog wankelend en nog niet verzekerd, en de generaals

Kiao-tschen en *Hien-tschung*, door den Intendant van den handel gezonden, zullen depêches overbrengen om U onze bevelen te doen geworden." Zij brachten veel zijdestoffen en levensmiddelen mede, hopende op een rijk tegengeschenk. De kustbewoners brachten ook heimelijk koopwaren aan om handel te drijven, zoodat het (nederl.) opperhoofd nog levendiger verwachtingen koesterde en niet wilde vertrekken. De Intendant van den handel zond herhaaldelijk boden tot hem om hem te berispen, maar hij zag dat met het opperhoofd niet te redetwisten viel, en hij slechts meer en meer door dien beleedigd werd. Bovendien had *Ts^cai* (*Kao-ts^cai* zie vorige bldz.) een zijner vertrouwden *Tscheou-Tschi-fan* naar het opperhoofd toegezonden met de boodschap, dat als hij aan *Ts^cai* dertigduizend goudstukken schonk, hij hem zou toestaan handel te drijven. Het opperhoofd nam daar genoegen mede, zwoer een verbond met hem, en meende dat nu alles zou volgen. De generaal-majoor *Schi-tih-tsching* gelastte echter den majoor *Tschin-Yeou-yoeng* hem met eenige manschappen zijne bevelen (tot ontruiming der Pescadores) over te brengen. Deze *Yeou-yoeng* was zeer onverschrokken en sprak (het opperhoofd) krachtig toe. Het opperhoofd, wien het hart brak, zeide: »Tot heden heb ik zulke taal niet vernomen", waarop zijne ondergeschikten hunne zwaarden ontblootten en begonnen te remonstreeren. Maar *Yeou-yoeng* begon zonder de minste vrees met hen te redetwisten. Het opperhoofd keerde toen in zich. Hij beval daarop aan *Tschi-fan* om het geschonken goud te restitueeren en *Ts^cai* alleen te begiftigen met laken, glaswerk benevens vreemde zwaarden en vreemden wijn opdat hij voor hem aan de regeering om verlof tot handeldrijven zou vragen. *Ts^cai* dorst dit echter niet te beloven, en de gouverneur verbood ten strengste aan het slechte volk om zeewaarts (naar de Pescadores) te gaan, bedreigende de overtreders met de doodstraf. Op deze wijze werden zij van alle hulp afgesneden, zoodat de vreemdelingen geen eten meer konden krijgen. Toen zij in de 10e maand (November) nog geen zeil gezet hadden om te vertrekken, stelde de Luitenant-gouverneur *Sü-hioh-tsü Sioe* en *Kim* c. s. in staat van beschuldiging en vonniste hen tot de doodstraf, waarvan hij door een soldaat bericht liet geven. Te dien tijde nu zwalkten de Portugeezen op zee rond, en de Hollanders vochten met hen om den voorrang. Zij zonden wederom eene vloot naar het Oosten en veroverden de Molukken, die zij met de Portugeezen deelden en bezet hielden. Later maakten zij zich

ook meester van *Tai-wan* (op Formosa) (6) waar zij huizen bouwden, het land bebouwden, en toebereidselen tot een langdurig verblijf maakten. Het verraderlijke volk op zee bracht heimelijk waren en dreef handel met hen. Van daar maakten zij een inval op de Pescadores, waar zij een fort bouwden en een garnizoen legden, ten einde geleidelijk het recht van handelsverkeer te kunnen verkrijgen. De Garnizoens-commandant, uit vrees voor rampen, bepraatte hen de vesting te slechten en ver te vertrekken, als wanneer hij hun zou toestaan over en weer handel te drijven. De vreemdelingen voldeden hieraan." [1])

---

1) 按明外史、和蘭傳、和蘭又名紅毛。蕃地近佛郎機。古不知何名。永樂宣德時、鄭和七下西洋、歷諸蕃、數十國。無所謂和蘭者。其人深目、長鼻。鬚眉髮皆赤。足長尺二寸。頎偉倍常。萬曆中、福建商人歲給引、往販大泥、呂宋、及咬𠺕吧者。和蘭人即就諸國轉販。未敢窺中國也。自佛郎機市香山據呂宋、和蘭聞而慕之。萬曆二十九年、駕大艦攜巨砲、直薄呂宋。呂宋人力拒之、則轉薄香山澳。澳中人數詰問、言欲通貢市。不敢爲寇。當事難之。稅使李道即召其酋入城、與遊處一月。亦不敢聞於朝。乃遣還。澳中人又慮其登陸、力爲防禦。始引去。海澄人李錦及姦商潘秀郭震、久居大泥、與和蘭人習語及中華事。錦曰。若欲通貢市、無若漳州者。漳南有彭湖嶼、去海遠。誠奪而守之、貢市不難成也。其酋麻韋郎曰。守臣不許、奈何。曰。稅使高寀嗜錢甚。若厚賄之、彼特疏上聞、天子必報可。守臣敢抗哉。酋曰善。錦乃代爲大尼國王書一移、寀一移、兵備副使一移。守將俾秀震齎以來。守將

De »Algemeene plaatsbeschrijving van (de prov.) *Kwang-toeng* (Canton)" voegt het volgende hierbij: »In den winter van het

---

陶拱。聖大駭、亟白當事繫秀於獄。震遂不敢入。初秀與酋約入閩。有成議當遣舟相聞、而酋卞急、不能待。即駕二大艦、直抵彭湖。時三十二年之七月。汛兵已撤、如入無人之墟。遂伐木、築舍、爲久居計。錦亦潛入漳州偵探。詭言被獲逃還。當事已廉知其狀、幷繫獄。已而議遣二人、諭其酋還國、許以自贖。且拘震與俱三人、即與酋成約、不欲自彰其失第、云。我國尙依違未定、而當事所遣將校詹、獻忠。齎檄、往諭者。乃多攜幣帛食物、覬其厚酬。海濱人又潛載貨物往市。酋益觀望、不肯去。當事屢使使諭之。見酋語輒不遜、愈爲所慢。而寀已遣心腹周之範詣酋說、以三萬金餽寀、即許貢市。酋喜、與之盟已就矣。會總兵施德政令都司沈有容將兵往諭。有容負膽智、大聲論說。酋心折、乃曰。我從不聞此言。其下人露刃相詰。有容無所懾、盛氣與辨。酋乃悔悟、令之範還所贈金。止以哆囉嗹、玻璃器、及蕃刀、蕃酒、餽寀。乞代奏通市。寀不敢應、而撫按嚴禁姦民下海、犯者必誅。由是接濟、路窮、蕃人無所得食。十月末揚帆去、巡撫徐學聚劾秀錦等罪論死。遣戍有差。然是時佛郎機橫海上、紅毛與爭雄。復泛舟東來、攻破美洛居國.與佛郎機分地而守.後又侵奪臺灣地。築室、耕田、久留不去。海上姦民闌

29ste jaar van de periode *Wan-lih* (1601) kwamen twee à drie groote Oostindievaarders ten anker aan de monding van den *Hao-king* (bij Macao). De bemanning was in 't rood gekleed, en hunne wenkbrauwen, hoofdhaar en baard waren eveneens rood. Hunne voeten waren van den hiel tot de toonen een voet twee duim lang. Hunne lichaamsgestalte was ongewoon groot, evenals die van woestaards. Door de barbaren van Macao (de Portugeezen) herhaaldelijk ondervraagd zijnde, zeiden zij terstond, dat zij het niet wagen zouden te plunderen, maar dat zij slechts handel wenschten te drijven. De twee gouverneurs waren verwonderd, dat zij (de Nederlanders) geene geloofsbrieven bij zich hadden en zeiden, dat zij geene verbinding met hen konden aanknoopen.

De ambtenaar *Li-K'ioh* (= *Li-tao*) (7) liet hun opperhoofd uitnoodigen, om de plaatsen van amusementen te zien en hield hem eene maand lang in de stad, voor hij hem terug zond. De barbaren (Portugeezen) op Macao bewaakten hen gezamenlijk, en stonden hun niet toe aan wal te komen, waarop zij eindelijk vertrokken.

Vervolgens vernam men, dat men te Malacca op de terugkomst hunner schepen gewacht had, waar zij bijkans allen vermoord werden. [1])

出貨物、與市。已又出據彭湖、築城、設守。漸爲求市計。守臣懼禍、說以毀城遠徙、即許互市。蕃人從之。

1) 按廣東通志、紅毛鬼國萬曆二十九年、冬、二三大舶頓至濠鏡之口。其人衣紅。眉髮連鬚皆赤。足踵及趾長尺二寸。形狀大倍常。似悍。澳夷數詰問、輒譯言、不敢爲寇、欲通貢而已。兩臺司道皆訝其無表。謂不宜開端。時李榷使召其酋人、見游處、會城、將一月、始遣還。諸夷在澳者尋共守之。不許登陸、始去。繼聞滿剌加、伺其舟回、遮殺殆盡。

Toelichting.

Wij hebben in bovenstaand verhaal met twee tochten der Nederlanders naar China te doen; de eene (in 1601) onder bevel van den admiraal *Van Neck*, de andere (1604) onder bevel van *Van Warwijk*.

Aanleiding tot den tocht van Van Neck was zijne mislukte poging, op den 2den Pinksterdag van het jaar 1601, om het kasteel te Tidore op de Spanjaarden te veroveren. Ziende dat hij te Ternate geene lading krijgen konde, verliet hij die plaats op den 21en Juli ten einde Patani, in de golf van Siam te bezoeken; maar door tegenwind gedreven, veranderde hij van koers en zette zeil naar China. Zonder het te weten, was hij den 27en September met zijne twee schepen een eind weegs in den riviermond van Canton, nabij de stad Macao, geraakt.

De fiscael *Maerten Apius* ging daarop met elf matrozen in eene sloep te Macao aan wal, maar daar zij niet terugkeerden, werd eene tweede sloep gezonden, die eveneens weg bleef. Later vernam men dat de Portugeezen, uit naijver, 16 der matrozen hadden doen opknoopen, en de andere 5 met Apius naar Goa hadden opgezonden. Van Neck zag zich genoodzaakt den 30en September China te verlaten. [1])

Van het verblijf van *Van Neck* in de stad gedurende eene maand als gast van den ontvanger der belastingen *Li-tao* of *Li-k'ioh* blijkt uit onze historici als ook uit de bescheiden in het Rijksarchief niets.

Van de expedities van Van Warwijck in 1604 en van *Matelief* in 1607, zegt De Jonge niet anders dan dat zij vruchteloos waren, ten gevolge der tegenwerking der Portugeezen.

Lauts [2]) zegt niet veel meer: »Van Warwijck bevond zich in het midden van Augustus 1604 voor de baai van Makao. Door de Portugeezen en een orkaan bestookt, wilde hij naar de baai van *Pehoe* (Pescadores, in de straat van Formosa), waar hij met de Chineesche autoriteiten onderhandelingen aanknoopte die tot niets leidden. Medio November werd hij door eene vloot van 15 Chineesche jonken omsingeld, die hem vreedzaam uitnoodigden te vertrekken. Hij bleef echter nog eene maand lang en vertrok eerst medio December."

---

1) De Jonge, Opkomst van het Nederl. Gezag in Oost-Indië. Deel II p. 241.

2) Geschiedenis enz. van de magt der Nederlanders in Indië, I, 107.

Dit bericht strookt geheel met het Chineesche verhaal, behalve dat dit laatste veel uitvoeriger is. Wij leeren daaruit hoe armzalig Van Warwijk, door samenspanning met verraderlijke Chineezen, zich wederrechtelijk van de Pescadores meester maakte, de autoriteiten met eene groote geldsom trachtte om te koopen, hoe hem die steekpenning werd teruggegeven, maar hem tevens gelast werd te vertrekken. En dit alles ging op kalme, fatsoenlijke wijze van de zijde der Chineezen toe, die toch volkomen gerechtigd zouden geweest zijn die vreemdelingen met geweld uit te zetten.

1607.

Van de expeditie van *Matelief* naar China zwijgt de Chineesche geschiedenis. Zij had trouwens niet het minste resultaat.

Vertaling.

1623.

Volgens de »Kroniek van Holland" in de »Geschiedenis der buitenlanders van de *Ming*-dynastie", slechtten de Hollanders, in in het 3e jaar der periode *T'ien-k'i* (1623) de vestingwerken, die zij op de Pescadores gebouwd hadden, en vertrokken op hunne schepen. De Luitenant-gouverneur *Schang-tcheou-tsoe* rapporteerde aan den Keizer dat zij, gehoorzaam aan zijnen last, verre vertrokken waren, maar dat zij nog steeds *Tai-wan* goed en wel bezet hielden. Daar het hun echter niet gelukte daar handelsverkeer aan te knoopen, werden de vreemdelingen (Hollanders) boos, en bouwden weder een fort op de Pescadores, waar zij zich meester maakten van meer dan 600 visschersvaartuigen, en de Chineezen aarde en steenen lieten vervoeren ten einde bij den bouw behulpzaam te zijn, en trachtten zij zich te verzetten. De regeeringstroepen van Emoi verzetten zich daartegen en lieten een tiental van de krijgsgevangenen onthoofden, waarop zij valschelijk zeiden, dat zij slechts rijst verlangden. Men stond hun weder toe de vestingwerken te slechten en te vertrekken; maar zij bouwden deze weder opnieuw op, en ankerden hunne schepen te *Hong-koei-a* (8), vanwaar zij tochten ondernamen tusschen (de eilanden) *Woe*, *Pih-k'ang*, *Toeng-ting*, *Poe-theou*, *Koe-loei-hoeng*, *Scha-tcheou* en *Kiah-tcheou* ten einde eene markt te vinden. Hierin werden zij geholpen door den zeeroover *Li-Tan-hok*. De districten en steden langs de

zeekust werden streng gewaarschuwd. In dit jaar was *Nan Kü-yih* tot Luitenant-gouverneur (van Foekien) benoemd, en vatte het plan op ze te bestrijden en bood aan Z. M. de navolgende Memorie aan: »Sinds dat uw onderdaan in dit gewest gekomen is, heeft hij vernomen, dat vijf vreemde schepen achtereenvolgens zijn aangekomen, die, vereenigd met de schepen te *Hong-koei-a*, eene vloot van elf zeilen uitmaken, zoodat hunne macht nog sterker is geworden. Ik had nu eerst een jong student, *Tschin Sze-ying* genaamd, naar Batavia gestuurd ten einde vertoogen bij den koning (lees Gouverneur-Generaal) te doen; maar toen deze aan Driehoekseiland gekomen was, ontmoette hij een schip der roodharigen (een hollandsch schip), dat hem mededeelde dat de koning van Batavia reeds naar Holland vertrokken was (9), waarop hij met gezegden *Sze-ying* naar Patani ging ten einde een bezoek bij deszelfs koning te brengen. De koning zeide, dat de heer van het rijk Batavia eene groote vloot van oorlogsschepen in bereidheid gebracht had, met het doel naar de Pescadores te vertrekken en eene markt te zoeken; en, zoo hem dit niet werd toegestaan, het stellig tot vijandelijkheden zoude komen. Holland nu is het rijk van de Roodharige vreemden, en Batavia en Patani spannen met dit land samen; zoodat men met hen met rede niet verder zal komen. Zooals de zaken nu staan, zal men het zonder de wapens te gebruiken niet kunnen schipperen. Ik verzoek derhalve U. M. soldaten disponibel te stellen, met voldoende proviand". Het Departement van Wegen nam zijn voorstel in overweging en volgde zijn voorstel op.

In het volgende jaar nu (1624) zond *Nan Kü-yih* troepen, die zich meester maakten van de haven van *Tschin-hai*, die zij bevestigden. Zij namen het groote opperhoofd der Hollanders *Kao-wen-lioeh* (of *Koboenloet*) (10) met de zijnen gevangen en zonden ze als krijgsgevangenen naar het keizerlijk hof [1]).

---

1) 按明外史、荷蘭傳、天啟三年、毀彭湖所築城移舟去。巡撫商周祚以遵諭遠徙上聞。然其據臺灣自若也。已而互市不成。蕃人怨、復築城彭湖、掠漁舟六百餘艘。俾華人運土石、助築、尋犯。厦門官軍禦之。俘斬數十人、乃詭詞求款、再許毀城遠徙、而修築如故。

VERTALING.

1624.

Volgens de »Kroniek van Holland" in de Geschiedenis der Buitenlanders van de Ming-dynastie, werd in de eerste maand van het 4e jaar der periode *T'ien-k'i* (Febr. 1624) een generaal gezonden om eerst de haven van *Tschin-hai* te veroveren en te bevestigen. Al bouwende en vechtende trokken zich de vreemdelingen (Hollanders) terug en handhaafden zich in de stad *Hong-koei* (zie Aant. 8). *Yih* (de generaal) stuurde nog meer troepen op hen af om ze te bestoken; maar verscheiden maanden lang wilden de roovers niet wijken. Hij lichtte toen eene groote legermacht, en trok met de geheele armée gelijktijdig tegen hen op, zoodat de positie der roovers hachelijk werd. Zij stuurden tweemaal een' bode met de bede om wapenstilstand, en hun toe te staan rijst in hunne schepen te laden, als wanneer zij zich zouden terugtrekken. De legerhoofden, de tot het uiterst gebrachte roovers

---

已又泊舟風櫃仔、出沒浯嶼、白坑、東掟、莆頭、古雷洪嶼、沙洲、甲洲間、要求互市、而海寇李旦復助之。濱海郡邑爲戒嚴。其年巡撫南居益初至、謀討之。上言。臣入境以來、聞蕃船五艘續至、與風櫃仔船合、凡十有一艘。其勢愈熾。有小校陳士瑛者、先遣往咬𠺕吧宣諭其王。至三角嶼、遇紅毛船、言咬𠺕吧王已往阿南。因與士英偕至大泥謁其王。王言咬𠺕吧國主已大集戰艦、議往彭湖求互市。若不見許、必至構兵。蓋阿南即紅毛蕃國、而咬𠺕吧大泥與之合謀、必不可以理諭。爲今日計、非用兵不可。因列上調兵足餉。方路部議從之。

天啟四年南居益遣兵奪鎮海港、城之。擒荷蘭渠帥高文律等獻俘于朝。

niet willende vervolgen, stonden dit toe, en zij heeschen hunne zeilen en vertrokken. Alleen hun opperbevelhebber *Kao-wen-lioeh* (zie aant. 10) met een dozijn mannen bleef zich in een hoogen toren verdedigen. Zij werden echter door alle legerhoofden bestookt en gevangen genomen en als krijgsgevangenen naar het hof gezonden. Daarmede was het alarm op de Pescadores tot bedaren gebracht, maar zij bleven toch rustig en wel zich op Tai-wan (Formosa) handhaven [1]).

Toelichting.

Het Chineesch verhaal komt weder vrij wel overeen met dat van onze geschiedschrijvers.

Volgens Dr. De Jonge, waren in het jaar 1622 zestien schepen, onder den kommandeur Corn. Reijersz. naar de kusten van China gestevend, met het doel om, zoo mogelijk, de stad Macao te vermeesteren en den Chineeschen handel der Portugeezen in handen der Nederlanders te doen vallen, of, indien dit niet gelukte, eene versterkte plaats op de Pescadores voor de Compagnie te stichten. (Op. cit. IV, CLI). Lauts (Op. cit. I, 204) laat echter Corn. Reijersz. reeds in 1617 bezit nemen van de Pescadores, waar hij de Kerkbaai of baai van Pehou, het grootste van de groep, door een paar forten liet versterken. De Chineezen echter, zegt hij, verboden den handel. Bij den aanval op Macao in 1622 verloor Reijersz. 250 man en werd zelf gewond.

Tiele is eenigszins uitvoeriger: Na den mislukten aanslag op Macao in Juni 1622, vertrok Reijersz. naar de Pescadores waar

---

1) 按明外史荷蘭傳、天啟四年正月遣將先奪鎮海港而城之。且築且戰、番人乃退。守風櫃城居、益增兵、往助攻擊。數月寇猶不退。乃大發兵、諸軍齊進、寇勢窘、兩遣吏求緩兵。容運米入舟、即退去。諸將以窮寇莫追、許之。遂揚帆去。獨渠帥高文律等十二人據高樓自守。諸將破擒之、獻俘於朝。彭湖之警以息、而其據台灣者猶自若也。

hij den 11en Juli aankwam. Hij bouwde daar aan den Z.W.-hoek een fort en zond den opperkoopman Jan van Meldert naar *Chincheou* (Tchang-tcheou), de voornaamste handelsplaats op de kust van Foekien, met het verzoek aan de chineesche overheid om daar handel te mogen drijven. De gouverneur der stad verzocht de Hollanders te vertrekken; over 50 dagen zou hij te *Pehu* antwoord zenden. Werkelijk kwamen daar den 1en October vier chineesche oorlogsjonken, met de boodschap van den gouverneur der provincie Foekian, dat zij geen handel mochten drijven en zich niet op Pehu mochten vestigen, daar dit eiland Chineesch rijksgebied was. Aan den noordhoek van Formosa, te Tanshwui, mochten zij zich vestigen; dit lag buiten het rijksgebied [1]).

Reijerz. had duchtig huis gehouden. Hij had over de 400 chineesche jonken verbrand en de gevangen bemanning moest aan de fortificatiën werken, precies zooals ons Chineesch bericht meldt. De Hollanders hadden echter eveneens verliezen geleden en een honderdtal was door de Chineezen krijgsgevangen gemaakt. De Chineezen wilden niets weten van eene uitwisseling en zoo werden 1400 Chineesche krijgsgevangenen naar Batavia gestuurd om als slaven te worden verkocht [2]). Men kan er zeker van zijn dat de krijgsgevangen Hollanders, waaronder de gouverneur zelve, zullen onthoofd geworden zijn.

In October 1624 kwam Maarten Sonck op Pehou aan om Reinerz. af te lossen. Hij liet (volgens het Chineesch bericht, na eene nederlaag geleden te hebben) de vestingwerken op Pehou slechten, en vertrok naar Formosa waar hij aan eene open baai het fort Zelandia stichtte [3]). Volgens het Dagregister van het kasteel te Batavia 1624, p. 428, werd het fort op Pehou op 9 Dec. verlaten. Voor de komst van Sonck waren de Chineezen met 150 oorlogsjonken aan de Pescadores gekomen, zoodat Sonck zich gedwongen zag met de Hollanders te vertrekken.

VERTALING.

1628.

De Chineesche annalen vermelden alleen, dat in dat jaar de macht der Hollanders (te Formosa) gefnuikt werd door *Tsching-*

---

1) Bijdr. T. L. en Volkenkunde van N.-I. 1887 p. 294—296.

2) Lauts, op. cit. I, 204. 3) Lauts, op. cit. I, 204.

Tschi-loeng, vader van den beruchten *Koxinga*, zoodat zij verscheiden jaren lang niet in China durfden te spionneeren, maar zich er bij bepalen moesten zich met de Franken te Hiang-schan (de Portugeezen te Macao) te verbinden en heimelijk op zee handel te drijven [1]).

VERTALING.
1637.

Volgens de »Kroniek van Holland, in de Geschiedenis der Mingdynastie", naderden zij (de Hollanders) in het 10e jaar van de periode *Tsoeng-tsching* (1637) met vier Oostindie-vaarders door de »Tijgersprongpoort" (11) (de stad) *Kwang-tcheou* (Canton) onder voorwendsel van handelsbetrekkingen te willen aanknoopen. Hun opperhoofd maakte veel vertoon op de markt (12), zoodat het slechte volk hem als eene goudmijn beschouwde. Daar nu een heer van grooten naam, die groote dingen voorhad, en op het oogenblik gezag voerde, het oog hield op de zaken van *Hao-king*, gaf hij den raad om ze te verdrijven, of er onder te stoken. Maar toen nu de Gouverneur-generaal (van Canton) *Tschang King-sin* aangekomen was, konde hij zich door geweld niet staande houden en verdween; maar hij was reeds door een verraderlijk burger, een zekeren *Li Yeh-ying*, verleid geworden, en had eene geheime verstandhouding aangeknoopt met den Generaal-majoor *Tschin-kien* ten einde te kunnen blijven en in en uit te varen. De zaak lekte echter uit: de ondergeschikte ambtenaar van *Yeh-ying*, *Kien*, verzocht zelf dat de zaak geregeld zoude worden ten einde onheil te voorkomen. Hij werd door *Ling I-kü* enz. van het departement van oorlog ondervraagd en gevonnisd tot nadere investigatie. Daarop kwam die verraderlijke burger dit te weten en de zaak mislukte ten slotte, zoodat hij de (vreemdelingen) niet weder dorst te verleiden. Maar de vreemdelingen hielden voor en na *Taiwan* bezet.

Hun eigenlijk vaderland ligt in Europa, is zeer ver van China ver-

---

1) 按明外史荷蘭傳、崇禎中爲鄭芝龍所破、不敢窺內地者數年。與香山佛郎機通好私貿外洋。

wijderd, en geen Chinees is er ooit gekomen. Het eenige waarop zij steunen zijn hunne groote schepen en groote kanonnen. Hunne schepen zijn 300 voet lang en 60 voet breed en meer dan 2 voet dik. Zij varen vijf masten en zijn aan den achtersteven van een toren van drie verdiepingen voorzien, welke van schietgaten voorzien zijn, waarin koperen kanonnen staan. Onder den mast staan 20 voet lange ijzeren kanonnen, die, als zij afgestoken worden, steenen vestingen splijten, en verscheiden tientallen mijlen ver daveren. Wat men vertelt van de kanonnen der roode barbaren is dit fabrikaat. Maar daar hunne schepen groot zijn, kunnen zij moeilijk wenden en als zij op eene ondiepte of zandbank geraken, kunnen zij zich niet meer bewegen. Bovendien vecht de bemanning niet goed en wordt zij meestal verslagen. Hunne dienstbaren heeten »zwarte duivels" (negers of polynesiers); deze zinken niet als zij te water gaan en loopen over de zee als over vlakken grond. Achter aan hun roer voeren zij een »kijk-zee-spiegel" van verscheiden voeten in doorsnede, die verscheiden honderden mijlen ver kijkt (13). Deze lieden zijn allen Roomsch-katholiek. Hun land brengt voort: goud en zilver, amber, agaat, glas, duffel, fijne kleeren (?) en lakens. Daar hun land rijk is, zoo zien zij niet tegen een hoogen prijs op als zij iets in China vinden dat in hun smaak valt, en daarom drijven de Chineezen gaarne handel met hen [1]).

---

1) 按明外史荷蘭傳、崇禎十年駕四舶、由虎跳門薄廣州、聲言求市。其酋招搖市上。姦民視之若金穴。蓋大姓有爲之主者、當道鑒壕鏡事、議驅斥。或從中撓之。會總督張鏡心初至、力持不可、乃遁去。已爲姦民李葉榮所誘、交通總兵陳謙、爲居停出入。事露、葉榮下吏謙、自請調、用以避禍、爲兵科凌義渠等所劾坐逮訊。自是姦民知。事終不成、不復敢勾引、而蕃人猶據台灣自若。

其本國在西洋者、去中國絕遠。華人未嘗至。其所恃惟巨舟大砲。舟長三十丈、廣六

TOELICHTING.

Bovenstaand bericht namen wij over, omdat het in onze encyclopedie onder het hoofd »Holland" is geplaatst. Maar er heeft waarschijnlijk eene verwarring plaats gehad. In 1637 toch is, zoover bekend is, geene enkele Nederlandsche expeditie naar China gestuurd. Daarentegen klopt het verhaal letterlijk met de expeditie door eenige Engelsche kooplieden in 1637 onder bevel van kaptein *Weddell* naar China gestuurd. Deze toch kwam met *vier* schepen in de maand Mei 1837 voor anker te Macao. Na eenige verkenningstochten gedaan te hebben, zond hij de twee supercargas *Mounteney* en *Robinson* naar Canton, die daar dan ook verlof tot handel drijven kregen, nadat hij eerst de forten in de *Boca tigre*, die zijne schepen beschoten hadden, door zijne kanonnen tot stilzwijgen gebracht en de vestingwerken veroverd had [1]).

VERTALING.

1653.

Volgens de »Statuten der Tsʿing-dynastie" zond Holland in het tiende regeeringsjaar der periode *Schun-tschi* een gezant over zee met het verzoek tribuut te mogen aanbieden. Holland nu ligt in de

---

丈、厚二尺餘。樹五桅。後爲三層樓。旁設小窻、置銅砲。桅下置二丈巨鐵砲。發之可洞裂石城。震數十里。世所傳紅夷砲卽其製也。然以舟大、難轉。或遇淺沙、卽不能動、而其人又不善戰。故往往挫衄。其所役使名烏鬼。入水不沉。走海若平地。其柁後置照海鏡、大徑數尺、能照數百里。其人悉奉天主教。所產有金銀、琥珀、瑪瑙、玻璃、天鵝絨、瑣服、哆囉嗹。國土旣富、遇中國貨物當意者、不惜厚資。故華人樂與爲市。

1) Gutzlaff, A sketch of Chinese history, Vol. II, p. 298—305. — Wells Williams, Middle Kingdom, Vol. II, p. 446—447.

Zuid-oostelijke zee [1]), en toen het in het tiende jaar van Schun-tschi tribuut kwam brengen, welke schatting eerst elke acht jaar ééns gebracht werd, werd dit nu veranderd in elke vijf jaar, en bepaald dat zij niet meer over *Canton*, maar via *Foekien* zoude gebracht worden [2]).

TOELICHTING.

De hier boven bedoelde gezant van Java was *Schedel*, die in een rijkgeladen schip naar China kwam. Hij verkreeg zelfs van den Gouverneur verlof tot het bouwen eener Nederlandsche factorij. De Portugeezen werkten echter, naar ouder gewoonte, de Hollanders tegen, en Schedel ging onverrichter zake terug. Hij kreeg echter een wenk dat de Gouverneur-Generaal een gezantschap naar Peking zoude sturen, welke wenk ook behartigd werd door het uitzenden van De Goijer en De Keizer in 1655. Deze ambassade, zeer uitvoerig beschreven door Nieuhoff, hofmeester der ambassade, staat als volgt geboekt in de »Statuten der Ts'ing dynastie:"

VERTALING.

1655.

In het 12e jaar van *Schun-tschi* rapporteerde de Gouverneur van Canton, dat het rijk van Holland gezanten gestuurd had die geloofsbrieven en locale producten medebrachten en verzochten tribuut te mogen aanbieden. Het Ministerie van Ceremoniën dit goedgekeurd hebbende, moest de betrokken Gouverneur-generaal hun een geleide van officieren en soldaten mede naar Peking geven: het getal der personen die naar Peking kwamen, mocht echter niet meer dan 20 zijn. Ook werd den betrokken Gouverneur-

---

1) Men ziet hieruit duidelijk, dat met „Holland" *Java* bedoeld wordt, dat inderdaad in de Z. O. zee, ten opzichte van China, ligt.

2) 大清會典、順治十年、荷蘭國遣使航海請修朝貢。按荷蘭國在東南海中。順治十年請貢。貢期初定八年一次。後改五年一次。貢道由廣東。今改由福建。

generaal medegedeeld, dat hij drie à vier tolken, die de Hollandsche taal machtig waren, moest mede zenden.

In het volgende of 13e jaar van *Schun-tchi* kwamen de gezanten van het rijk Holland *Pit-lik Go-yüt* (Pieter de Goijer) en *Ya-kop Kaï-ye* (Jacob de Keizer) (14) enz., naar Peking, waar zij in het *Hoei-tang*-hotel afstapten. Zij dienden hunne geloofsbrieven in, welke door het Ministerie van Plechtigheden in orde bevonden zijnde, hun toestond iedere vijf jaar tribuut te komen brengen, en dat zij dien over zee te Canton moesten brengen. Dat als zij den volgenden keer tribuut kwamen brengen, zij met hun gevolg niet meer dan 100 personen mochten uitmaken, en dat daarvan slechts 20 naar Peking komen mochten, terwijl de overige in Canton moesten blijven, waar zij door den plaatselijken Taotai en Generaal onder gestreng toezicht zullen gehouden worden, totdat de personen die naar Peking gegaan zijn teruggekomen zijn, als wanneer zij gezamenlijk naar hun vaderland zullen worden teruggestuurd, en niet langer aan de zeekust mogen vertoeven. Zijne Majesteit overwegende, dat het Hollandsche rijk zich beijvert in trouw en oprechtheid, en den oceaan oversteekt om zijn tribuut te brengen, als ook overwegende, dat de weg gevaarlijk en ver is, vergunt hun slechts eens in de acht jaar ten hove te komen, ten einde daaruit Zijne bedoeling, mededoogen met van verre gekomen lieden te hebben, moge blijken [1]).

---

1) 大清會典、順治十二年、廣東巡撫秦稱、荷蘭國遣使齎表文、方物。請貢。禮部覆准。該督撫量差官員兵丁護送來京。其到京人數、不過二十名。仍令該督撫擇諳曉荷蘭語音三四人偕來。

大清會典、順治十三年荷蘭國貢使啤嚦哦悅嘢哈哇嚧等到京宿"會同館"、進表一道。禮部覆准、五年一貢。貢道由廣東入海。次進貢、員役不得過百人。入京員役止二十名。餘俱留住廣東。該地方道將嚴加防衛。俟進京人回、一同遣還本國、不得久住海濱。

Toelichting.

De missie van de Keizer en de Goijer had met groote moeilijkheden te kampen. Toen in 1649 Canton door de Tataren belegerd werd, hadden twee nederlandsche kanonniers de Chineezen krachtig geholpen in het verdedigen der stad, die alleen door verraad van den Chin. gouverneur viel. De Tataren namen eene verschrikkelijke wraak voor de langdurige belegering en waren dientengevolge fel op de Nederlanders gebeten.

Maar daar de nieuwe Tataarsche dynastie nog niet veel huldebetoon van vreemde volkeren had gehad, wilde zij dat van Nederland niet afslaan, en nadat de gezanten eene belangrijke som hadden betaald, werd hun eindelijk verlof gegeven naar Peking te vertrekken, waar zij niettegenstaande de intriges der Roomsch-Katholieke zendelingen bij den Keizer ontvangen werden. Zij werden echter aan de, in de oogen van Westerlingen, vernederende plechtigheid van den *Kow-teou* (3 × 3 maal met het voorhoofd tegen den grond bonzen) onderworpen, en dit niet alléén bij de audientie, maar bij elke gelegenheid wanneer Z. M. hun wat voedsel of andere geschenken zond. Veel gevolg had hunne missie niet; zij had alleen gestrekt om de ijdelheid van den barbaarschen Tataar te streelen en Nederland in zijne oogen te vernederen. [1]) Handelsvoordeelen werden daarmede niet behaald.

Onderwijl had de beruchte *Koxinga* (15), een der laatste Chineesche patriotten die China tegen de Tataarsche horden had verdedigd, zijn oog geslagen op Formosa, om van daaruit een vast punt van operatie tegen de Tataren te hebben.

Hij kwam daardoor in conflict met de aldaar gevestigde Nederlanders, vooral nadat deze eenige jonken van Koxinga hadden vermeesterd, waarin geld was om zijne troepen in Kiang-nan te betalen. Hij was dientengevolge genoodzaakt zijne soldaten af te danken, en begon nu belasting in Formosa te heffen, waartegen

---

奉旨荷蘭國慕義輸誠。舫海脩貢。念其道路險遠。著八年一次來朝、以示體恤遠人之意。

1) Men leze de „Legatio Batavica", waarin wij zien, dat die Tataren toen nog hun vleesch rauw aten en de afgekloven beentjes in hunne zakken stopten.

de Nederlanders zich verzetten. De Chineesche bevolking op Formosa koos echter partij voor Koxinga, en maakte oproer (1659). Zoodra dit te Batavia bekend werd, zond men 1500 man troepen en eene vloot naar Formosa. In stede echter daarmede Koxinga krachtig aan te vallen, verbeuzelde de gouverneur Coyet zijn tijd met onderhandelingen, zoodat de admiraal Van der Laan, hierover misnoegd, met zijne schepen en hulptroepen naar Batavia terugkeerde. Koxinga maakte van die gelegenheid gebruik om Formosa te veroveren, hetgeen hem ook ten slotte gelukte. Het fort Zelandia moest capituleeren en de overgebleven Nederlanders verkregen vrijen aftocht met hunne schepen (1662).

Ten einde zich op Koxinga te wreken, besloten de Nederlanders een of- en defensief verbond met de nieuwe Tataarsche dynastie te sluiten, en zond Maetsuyker aan den onderkoning van Foekien eene uitnoodiging tot gezamenlijke bestrijding van Koxinga. Tevens werd de admiraal Bort met 12 schepen naar China gezonden, die ten anker kwam aan de monding van de rivier *Min*. Dit feit staat aldus in de »Statuten der Ts'ing dynastie" vermeld.

Vertaling.

1663.

In het 2e regeeringsjaar van Khang-hi, zond het Hollandsche rijk een Zee-koning (admiraal), bevelvoerende over oorlogschepen, naar de stad *Min Ngan-tchin* (aan de rivier de *Min*) (16) ten einde te helpen in de vernietiging van het oproer ter zee en tevens verzoek doende handel te mogen drijven.

Van Z. M. werd hierop verlof ontvangen om telken twee jaren handel te mogen drijven [1]).

Toelichting.

Bort vertrok naar Batavia, maar kwam weinige maanden daarna

---

1) 大淸會典、康熙二年荷蘭國遣出海王統領兵船、至閩安鎭。助勦海逆、并請貿易。奉旨著二年來貿易一次。

terug en vond Koxinga verschanst op het eiland Quemoy (Kim-moei 金門) nabij Emoi, waaruit de Tataren hem niet hadden kunnen verdrijven. Bort's aanval werd eveneens afgeslagen, maar zijne beschieting op de vloot van Koxinga had beter gevolgen. Daar echter het Tataarsche landleger niet medewerkte, deed Bort een aanval op de stad Emoi, welke hij innam. Nadat nu ook Koxinga gesneuveld en *Kim-moei* zich overgegeven had, was de geheele provincie Foekien in de macht der Tataren gekomen. Voor die hulp ontving Bort een geschenk in geld en in zijde van den Keizer van China. Wij lezen ten minste het onderstaande in de »Statuten der Ts'ing dynastie" van het jaar 1664.

VERTALING.

In het 3e regeeringsjaar van Khang-hi zond het koninkrijk Holland een admiraal en hulptroepen om de roovers (Koxinga) uit te roeien. Hij nam *Emoi* en *Kim-moei* in. Z. M. vaardigde twee Keizerlijke Ukazen uit, en liet hem door het Ministerie der Plechtigheden een geschrift ter hand stellen waarbij hem zilver en zijde geschonken werd. Dit werd door den betrokken Gouverneur der Provincie aan de Hollanders uitgereikt om mede te nemen [1]).

TOELICHTING.

Bort vertrok nu, na van den Gouverneur van Foekien twee jonken gekregen te hebben, naar Formosa, waar hij echter door Koxinga's oom en zoon zoo heet ontvangen werd, dat hij naar Batavia terugkeerde.

De Gouverneur-generaal deed verder geene pogingen om Formosa te herwinnen, dat bovendien spoedig in handen der Tataren viel. Hij besloot echter in 1666 *Pieter van Hoorn* naar China te sturen. Deze landde te Foetcheou, maar in plaats van direct naar Peking te gaan, bleef hij daar talmen ten einde zijne lading

---

1) 大淸會典、康熙三年荷蘭國遣出海王助兵勦賊、克取厦門、金門、頒勅諭二道、遣禮部官員筆帖式、賫賞賚銀緞。前往同該督給付荷蘭國人帶歸。

te verkoopen. Terwijl hij daar voor anker lag, legde hij beslag op eene Chineesche jonk, die in strijd met de Indische bepalingen zilver van Java aanbracht. De Gouverneur eischte onmiddellijke teruggave der jonk, eer hij verder met van Hoorn onderhandelen wilde, en deze was genoopt, ten einde zijne waardigheid tegenover de Indische regeering te handhaven, oogluikend toe te laten dat de Chineesche politie met geweld het in beslag genomen zilver weghaalde.

Eerst 6 maanden later bereikte hij de hoofdstad Peking, waar hij zich, evenals zijne voorgangers, aan allerlei vernederingen moest onderwerpen en niets verkreeg. Integendeel, in plaats van om de twee jaar te mogen handel drijven, werd den Hollanders gelast dat zij slechts om de acht jaren komen mochten. Dit blijkt uit de volgende aanteekening in de »Statuten der Ts'ing-dynastie".

VERTALING.

1666.

In het 5e jaar van Khang-hi bracht Holland schatting en kwam handel drijven. Volgens Keizerlijk bevel mogen de Hollanders slechts eens in de acht jaar komen, en de termijn van twee jaar om handel te drijven wordt bij deze voor eeuwig afgeschaft. In 1667 kwamen de Hollanders weder, in strijd met de bepalingen, hunne schatting naar de provincie Foekien brengen. Men liet dit voor dezen keer toe, maar er werd bevolen, dat zij in den vervolge via Canton moesten komen, en dat het hun niet geoorloofd zoude zijn andere havens binnen te komen [1]).

Twintig jaar later zond de Gouverneur-Generaal *Johannes Camphuys* weder een gezantschap naar China onder bevel van de heeren *Paats* en *De Keijzer*, ten einde betere handelsvoorwaarden te verkrijgen. Dit gezantschap droeg eenige betere vruchten, zooals

---

1) 大清會典、康熙五年荷蘭國入貢貿易、奉旨荷蘭國旣八年一貢、其二年貿易、永著停止。

大清會典、康熙六年、題准荷蘭國違例從福建來入貢。除今次、不議外。嗣後遇進貢之年、務由廣東道入。別道不許放進。

uit de onderstaande aanteekening in de »Statuten der Ts'ing-dynastie" blijkt.

VERTALING.

1686.

Op den 27en dag der 12e maand van het 25e regeeringsjaar van Khang-hi (14 Sept.) nam de Keizer het navolgend besluit ten gunste van den koning van Holland *Yau-han-lien-schi Kan-poeh-schi* (Johannes Camphuys): »Wij zijn er steeds op bedacht om de ver-verwijderden nader tot ons te trekken; dit is de gelukkige gedragslijn van onze bloeiende dynastie. Zijn plicht betrachten en kostbaarheden aan te bieden is de groote deugd van vreemde onderdanen. Zij zijn inderdaad oprecht geweest in het brengen van tribuut en daarin nooit nalatig geweest; en het past Ons dus onder hen genadige geschenken uit te deelen.

»Uw vorst Johannes Camphuys woont in verafgelegen landen, en heeft zijne oprechte gevoelens blootgelegd en gezanten gestuurd, die een Geloofsbrief hebben overhandigd en schatting hebben gebracht. Dit is een oprecht teeken van de uiterste getrouwheid, dat Wij ten zeerste waardeeren. Derhalve hebben Wij deze prijzende ukaze uitgevaardigd, en schenken aan voorn. Koning (Gouv. Generaal) gebloemde zijde, blank zilver, enz., welke de Koning eerbiediglijk gelieve te ontvangen, opdat het strekken moge tot aanvuring zijner trouw en deugd, ten einde Onze welwillendheid ter zijde te staan. Dit is van den troon, en derhalve worde het uitgevaardigd" [1]).

Dezelfde »Statuten" vermelden vervolgens de gunstigere bepa-

---

1) 康熙二十五年七月二十七日上諭荷蘭國王耀漢連氏甘勃氏、朕惟柔遠能邇、盛代之嘉謨。修職、獻琛、蕃臣之大節、輸誠匪懈、寵賚宜頒。爾荷蘭國王耀漢連氏甘勃氏屬在遐方、克抒丹悃、遣使齎表納貢。忠盡之忱良、可嘉尚。用是降勅獎諭、并賜王文綺、白金等物。王其祗承、益勵忠貞、以副朕眷。欽哉、故勅。

lingen die de Nederlanders door dit gezantschap verkregen en die wij bizonder vermelden:

VERTALING.

Vroeger was aan de Hollanders slechts veroorloofd eens in de acht jaar hunne schatting te komen brengen. Daar nu echter de koning van voornoemd rijk een beroep gedaan heeft op de Keizerlijke welwillendheid en verzocht heeft een anderen termijn te stellen, zoo zal het hun vergund worden eens om de vijf jaar te komen met bepaling echter, dat zij alleen in de beide provinciën Canton en Foekien zullen mogen handel drijven, en onmiddellijk na beeindiging daarvan naar hun vaderland zullen terugkeeren. Zullende het bovendien aan de Hollanders weder geoorloofd zijn hun schattingsweg over Foekien te nemen.

Wijders overwegende, dat de weg van Holland gevaarlijk en ver is, en de tribuut over zee moeilijk te vervoeren is, zoo zal in den vervolge de hoeveelheid der als schatting op te brengen landsproducten worden verminderd.

Vroeger zonden zij zilveren schalen, beslagen zadels, vreemde bloemen, kaneel, dekens en matrassen, karpetten, rozewater, schilderijtjes op witte tegeltjes, kleine rijtuigen, kleine witte koeien [1]), peper, goudgeweven satijn, kleine kistjes met allerlei soorten olie gevuld, zwaarden en degens, Polemieten, Japansche zijde en stoffen, kristallen lampen, groote candelabers, kristallen glazen, muskaat, druivenwijn, ivoor, lederen gordels en schepen in den vorm van Kapal's. Dit alles behoeft in den vervolge niet gebracht te worden; en zullen zij kunnen volstaan met als schatting te brengen: Paarden, koraal, spiegels, lakens, goudgeweven karpetten, long-ells, slaande pendules, kruidnagelen, sandelhout, baroskamfer, amber, jachtgeweren en vuursteenen. Voor het overige is er geen bedrag vastgesteld van hetgeen de cijnsdrager zal willen aanbieden [2]).

---

1) In 1660 bracht van Hoorn als geschenk voor den Keizer van China, o. a. m. 4 perzische paarden, 4 bengaalsche trekossen, en eene karos of koets (Lauts, op cit. II, p. 75).

2) 大淸會典、康熙二十五年、議准荷蘭國

Hiermede houden de chineesche berichten op. Die omtrent latere nederlandsche expedities zullen *t. u.* eveneens op dezelfde wijze in de chineesche geschiedenis geboekstaafd worden. Maar uit de vorenstaande berichten blijkt genoegzaam, dat de Chineezen alle pogingen der Europeaanen om handelsverbindingen met hun land aan te knoopen, en alle gezantschappen door de europeesche hoven gezonden, alleen beschouwd hebben als eene hulde aan hun roemrijk land betoond, als eene hulde aan den Keizer der geheele wereld, die de vorsten van alle andere landen slechts beschouwt als zijne directe of indirecte vazallen, wier *plicht* het is hem hunne hulde en hunnen cijns te komen brengen. En men vleie zich niet, dat die toestand anders geworden is, of de Chineesche Keizers er anders over denken, nu zij, door tijdsomstandigheden gedwongen, in ruil voor onze gezanten, ook hunne gezanten naar Europa sturen. Dit is ook vroeger door de chineesche Keizers gedaan ten opzichte van Siam, Annam, de groote turksche rijken in Centraal-Azie, enz., maar die gezanten waren alleen verspieders, die zich op de hoogte moesten stellen van de macht of de hulpbronnen van een, in hunne oogen te gevaarlijken, mededinger. Van gelijkheid in rang tusschen den Keizer van China en de Vorsten van andere Staten kan nooit sprake zijn. Het is dus de plicht van

---

進貢之期、原定八年一次。今該國王感被皇仁、更請定期應准五年一次。貿易處所、止許在廣東福建兩省。完日即令回本國。又令荷蘭國貢道改由福建。

又議准荷蘭國道路險遠、航海進貢艱辛、嗣後進貢方物酌量減定。舊有銀盤、甲鞍、蕃花、桂皮花、被褥、毛纓、薔薇水。白石畫、小車、白小牛、胡椒、織金緞、盛各樣油小箱、腰刀劍、羽緞、倭緞布、琉璃燈、聚耀燭臺、琉璃杯、肉荳蔻、葡萄酒、象牙、皮帶、夾板樣船、後俱免進。貢物馬、珊瑚、鏡、哆囉羢、織金毯、嗶吱緞、自鳴鐘、丁香、檀香、冰片、琥珀、鳥鎗、火石、外有貢使進獻無定額。

onze diplomatieke vertegenwoordigers in China dit steeds in het oog te houden, zich niet te laten om den tuin leiden door de fraaie betuigingen der Chineesche diplomaten, maar steeds naijverig te waken, dat deze zich stiptelijk aan de gesloten verdragen houden; dat zij niet in hunne correspondentie den vorm schenden die aan eene natie van gelijken rang toekomt (17), en tegen elke overtreding hiervan met nadruk, des noods gewapender hand, protesteeren. Het doet ons leed te moeten constateeren, dat de tegenwoordige Nederlandsche minister-resident te Peking deze dringende verplichting niet voldoende in het oog houdt.

AANTEEKENINGEN.

1. (Bldz. 4.) Voor de Chineezen moest het goudblond haar der Nederlanders, dat bij onze matrozen door zeewater en zon ros en vosbruin wordt, wel *rood* gelijken. Nadat de macht der Nederlanders voor die der Engelschen was gaan tanen, werd de spotnaam »Roodharigen" op de Engelschen toegepast.

2. (Bldz. 4.) In alle chineesche berichten worden de Portugeezen steeds *Fa-lan-ki* of Franken genoemd. Zij werden geacht thuis te behooren in *Malacca*, evenals de Hollanders in *Batavia*.

3. (Bldz. 4.) Deze beroemde chineesche reiziger wordt meestal de Eunuch *San pao* (三保) genoemd. Zijne eerste reis deed hij in gezelschap van een zekeren *Wang King-hoeng* (王景弘). Ten gevolge hiervan wordt hij door de Java-Chineezen abusievelijk *Wang San-pao* (*Ong Sam-po*) genoemd. Groeneveldt heeft een uitvoerig bericht over zijne zeven reizen medegedeeld (Notes enz. p. 41—45).

4. (Bldz. 4.) Stad in het dep. van *Tchang-tcheou* in de provincie Foekien, op 24° 25′ N.B. en 115° 43′ O.L.

5. (Bldz. 5.) Wij weten niet welke naam achter die transcriptie verscholen ligt. Onze geschiedschrijvers verspreiden daaromtrent geen licht.

6. (Bldz. 7.) In 1617 had Corn. Reijersz. bezit genomen van de Pescadores, en in 1624 nam Sonck bezit van de Westkust van Formosa en stichtte daar het fort Zelandia. (Lauts, op. cit., I, 204 vgld.)

7. (Bldz. 9.) *Li-Khioh* wordt in het officieele bericht *Li-tao* genoemd.

8. (Bldz. 11.) Op de kaart der Pescadores in de chineesche Geographie 海國聞見錄 heet deze plaats *Hong-koei-bi* 風櫃尾 »Uiteinde van den blaasbalg". Zij is gelegen aan de Z. O. kust van het voornaamste eiland der Pescadores.

9. (Bldz. 12.) Dit is volkomen juist. De Gouv.-Gen. Coen was den 2den Februari van het jaar 1623 naar Nederland vertrokken.

10. (Bldz. 12.) Dit is eenvoudig de transcriptie van den titel *Gouverneur* dien de Java-Chineezen nog heden *Ngoboenloet* (鰲文律) transcribeeren. Onze geschiedschrijvers verzwijgen dit feit geheel en al. Bij het doorsnuffelen van de op 's Rijks Archief in den Haag aanwezige officieele bescheiden omtrent deze aangelegenheid, waarbij wij de meest welwillende hulp ondervonden van den heer J. E. Heeres, vonden wij daaromtrent alleen het volgende aangeteekend in een brief van Martinus Sonck, 5 Nov. 1624, aan den Gouverneur-Generaal Pieter de Carpentier geschreven: »Wij verstaan dat van onse gevangenen in China »noch int leven zijn die Commandeur (het Chineesche 高文律 »*Koboenloet*) Christiaen Franxsoon, Willem van Haudaen, Doede »Flooris met drie jongens, ende dat zij naar *Pacquiaen* (Peking), »alwaar de Coninck zijn hof hout, gevoerd zijn ende gevanckelijk »gehouden worden door *Tungsouwing*, hebben aan haar een brief »gesonden maar vreesen dat niet besteld zal werden. Alles wat »geschieden can zullen voor haar verlossinge gaarne doen.” (Rijks-Archief, Expeditie onder Commandeur Cornelis Reyerszen naar China 1623—1624.)

Het blijkt niet of zij ooit verlost zijn, en waarschijnlijk zijn zij óf in de gevangenis gestorven, óf onthoofd.

Het moet deze Christiaan Franszoon geweest zijn die zich met een dozijn mannen in den toren van het fort van de Pescadores had opgesloten, en zich daarin tot het laatste oogenblik verdedigd heeft.

11. (Bldz. 16.) De *Boca tigre* der Portugeezen en de *Bogue* der Eng. kaarten, ook wel 虎門 *Hoe moen*, Tijgerpoort, genoemd. Eens belangrijke granieten forten, die den toegang tot Canton verdedigden, maar die thans vervallen zijn, na tot driemalen toe door de Engelschen beschoten te zijn.

12. (Bldz. 12.) *Chiao-iaô nī bók*, to seduce people's ears and eyes, as great show of wealth attracting robbers (Douglas, Dict. of the vernacular of Amoy.)

13. (Bldz. 17.) Waarschijnlijk eene fantastische opvatting van hetgeen de zeeman den »Spiegel” van het schip noemt en die werkelijk op den achtersteven bevestigd is.

14. (Bldz. 20.) Volgens de uitspraak van het Canton-dialect in hetwelk natuurlijk de namen der Ned. Gezanten het eerst zijn

opgeschreven. In den Chin. tekst staat abusievelijk voor 唯喏 *Kai-ye* (Keijzer) 哇喏 *wa-ye.*

15. (Bldz. 21.) *Koxinga.* (國姓爺 *Kok-sing-ia*) is een eeretitel voor dien beroemden zeeschuimer, die eigenlijk *Tē Sĩng-kong* (鄭成功) heette. Zijn vader: *Tē-Tsi-liông*, bijgenaamd *Hoeï-hông* (飛皇), had eene nederzetting op Formosa gegrond, ten einde van daar den Mandschoe veroveraar van China te kunnen bevechten. Hij werd in 1661 te Peking onthoofd, maar liet een zoon na, dien hij bij eene japansche vrouw verwekt had, en die het werk van zijn vader voortzette en het den Mandschoes geweldig lastig maakte. Ten einde een vast punt voor zijne operaties te hebben, vestigde hij zijn oog op Formosa, verdreef de Hollanders er uit, en rustte van daar zijne vloten uit waarmede hij de Mandschoes bestookte. Hij overleed echter zelf in 1662, 39 jaren oud. Zijn eerenaam *Kok-sing-iâ* is door de Portugeezen verminkt tot *Koxinga*, onder welken naam hij bij de europeesche geschiedschrijvers bekend is.

Zijn zoon heette *Tē-king* (鄭經) en zijne kleinzonen *Tē-Kʻik-tsong* (鄭克塽) en *Tē-Kʻik-song* (鄭克塽).

16. (Bldz. 22.) *Min Ngan-tchin* aan de rivier *Min*, ten Z.O. van de hoofdstad der prov. Foekien: *Foetcheou.* Zie Map of Fuhkien N°. 101.

17. (Blz. 28.) Toen wij in 1861 te *Canton* vertoefden, werd door den toenmaligen nederlandschen consul, J. des Amorie van der Hoeven, aan den Gouverneur-generaal van *Canton* kennis gegeven van de benoeming van den heer Richardson tot nederlandsch vice-consul te *Swatow,* en daarop de erkenning als zoodanig door genoemden Gouverneur-Generaal gevraagd. De chineesche vertaling van dezen brief werd door mij gemaakt en opgezonden. Toen het antwoord van den Gouverneur-Generaal kwam, zag ik, dat hij daarin het woord **Nederland** lager geplaatst had dan het woord **China**, gevende daardoor te kennen, dat hij Nederland niet als een staat van gelijken rang beschouwde. Wij gaven daarvan aan den Nederl. Consul kennis, en deden het voorstel dezen brief aan den Gouverneur-Generaal terug te zenden, met de opmerking, dat deze verbeterd moest worden. De Nederl. Consul weigerde echter aan ons voorstel gehoor te geven, en nam den brief van den Gouverneur-Generaal, zooals hij was, aan.

Daar de heer Ferguson geen woord Chineesch kent, zullen dergelijke opzettelijke verzuimen door de Chineesche regeering herhaaldelijk gepleegd zijn, zonder dat hij ook slechts het flauwste vermoeden daarvan heeft gehad.

Een minister-resident in China **moet** tevens een ervaren sinoloog zijn, anders wordt hij, onwetend, elk oogenblik door de chineesche diplomaten vernederd en gehoond.

JAPANSCH NEDERLANDSCH WOORDENBOEK

van wijlen Prof. Dr. J. J. Hoffmann, enz., op last van den Minister van Koloniën bewerkt en uitgegeven door Mr. L. Serrurier, Conservator en waarnemend Directeur van het Rijks Ethnographisch Museum.

Aldus luidde de titel van de twee eerste afleveringen van dit Woordenboek, waarvan de tweede in 1881 bij de bekende firma E. J. Brill te Leiden verscheen.

Sinds dien zijn volle elf jaren verstreken, en ziet nu eindelijk de 3e aflevering, de letter B bevattende, het licht.

De titel is nu echter gewijzigd en luidt:

Japansch Nederlandsch Woordenboek

naar de aanteekeningen van wijlen Dr. J. J. Hoffmann, enz., op last van Z. E. den Minister van Koloniën aangevuld en voor den druk bewerkt door Mr. L. Serrurier, Directeur van 's Rijks Ethnographisch Museum en Lector aan de Rijks Universiteit te Leiden.

Volgens dien nieuwen titel zou dus het handschrift van wijlen prof. Hoffmann slechts uit »Aanteekeningen" bestaan, en het leeuwendeel van den arbeid den heer Serrurier ten laste zijn gekomen. Het zij zoo! — Wij zullen in het midden laten in hoever de heer Serrurier gerechtigd is den verdienstelijken arbeid van wijlen prof. Hoffmann te verkleinen, door hem met den naam van *aanteekeningen* te bestempelen; — door dien nieuwen titel te kiezen, stelt zich nu de bewerker van deze »aanteekeningen" persoonlijk verantwoordelijk voor alle in zijne bewerking voorkomende fouten en onnauwkeurigheden. Wij zullen ons bij onze beoordeeling hieraan houden en den lezer verzoeken onze opmerkingen te beschouwen als te zijn gericht tegen den heer Serrurier en niet tegen zijnen en ook mijnen verdienstelijken en hooggewaardeerden leermeester, wijlen Dr. Hoffmann.

De heer Serrurier verwaardigt zich niet eens zich te verontschuldigen wegens het elfjarig tijdvak dat tusschen de verschijning

van de 2e en 3e aflev. van dit woordenboek ligt. Het publiek krijgt eenvoudig het korte bericht »dat de redenen die hem (Serrurier) geleid hebben om de uitgave zoo lang te staken van persoonlijken aard zijn, en het publiek geen belang kunnen inboezemen."

Men kan zich bezwaarlijk onverantwoordelijker tegenover het publiek verontschuldigen (?) en de heer Serrurier volgt wel wat al te bot Multatuli's uitspraak: »Publiek! ik veracht je", na. Het publiek toch, dat Multatuli bedoelde, was van laag allooi, maar het publiek tot hetwelk de heer Serrurier zich richt behoort tot de bloem der natiën — tot de geleerde wereld — wie het werkelijk niet onverschillig is, dat de uitgave van een door haar reikhalzend verwacht werk van een beroemd Japanoloog zoo »Mir nichts, Dir nichts" elf jaren lang gestaakt is geworden; en wij vreezen dat *dit* publiek zich niet zoo licht zal tevreden stellen met de plompe uitvlucht van den heer Serrurier.

Wat nu die gemeenplaats »redenen van persoonlijken aard" beteekent, zullen wij hier niet nader uiteenzetten. Zij zijn inderdaad zoo *persoonlijk*, dat wij, wilden wij die nader uiteenzetten, tot *persoonlijkheden* zouden moeten overgaan, die wij liefst vermijden willen, daar het ons alléen om het belang der wetenschap te doen is.

Men zoude nu echter meenen, dat dit lange elfjarige tijdvak door den heer Serrurier zou besteed geweest zijn om zijn arbeid zooveel mogelijk volmaakt en onberispelijk te maken. Maar wij kunnen dit helaas! niet onderschrijven. Dezelfde slordigheid, die de eerste afleveringen kenschetste, en die wij vroeger reeds gereleveerd hebben [1]), ontsiert ook weder deze aflevering, zooals wij zoo straks met eenige voorbeelden zullen aantoonen.

Vooraf nog eene opmerking omtrent hetgeen de heer Serrurier in zijne voorrede zegt omtrent de onzekerheid waarin hij verkeert ten opzichte der spelling van de chineesche woorden in het Japansch met *ou* of *au*. Het is volkomen juist hetgeen hij zegt, dat, èn in de japansche woordenboeken, èn in de literatuur over het algemeen, die klanken constant verwisseld worden; maar dit komt omdat de Japanners zelf èn de chineesche taal, èn de waarde van hun eigen onbeholpen syllabarium, te slecht kennen, om den regel of het systeem te ontdekken waarnaar zij zich te richten hebben.

---

1) Nederlandsche Spectator van 10 December 1881.

Omtrent deze belangrijke kwestie hebben langdurige besprekingen plaats gehad op het Orientalisten-Congres te Parijs, in 1873 (Actes, Vol. I, p. 390). In het algemeen moeten de chineesche woorden waarin eene *a* voorkomt met *a-u* (*au*) getranscribeerd worden, en die waarin eene *o* of *oe* voorkomt, met *o-u* (*ou*). Zoo moest een Japanner het chineesche karakter 唐 *tang* transcribeeren met たう *ta* + *u* (*tau*); daarentegen het karakter 東 *toeng* met とう *to* + *u* (*tou*), om de eenvoudige reden, dat in het chineesche woord *tang* de klinker eene *a*, en in het chineesche woord *toeng* de klinker eene *u* (*oe*) is. Om dus te beslissen of men *au* of *ou* schrijven moet, behoeft men zich alleen af te vragen hoe het woord in het Chineesch luidt, nl. of daarin de klinker *a* dan wel de klinker *o* of *u* (*oe*) voorkomt.

Wij zouden dan niet de foutieve spelling *Sjôgoen*, in plaats van *Sjaugoen* voor den naam van de vroegere zoogenaamde wereldsche keizers van Japan gekregen hebben; want het is de japansche transcriptie der chineesche karakters 將軍 *tsiang kiun* (generalissimo), en in het woord *tsiang* is de klinker eene *a* en geene *o* of *u*.

Diensvolgens hadden de chineesche karakters 牟眸乏袤貿懵 en 髦 [1]), die respectievelijk in het chineesch *mau*, *mau*, *fah*, *mau*, *mau*, *mang* en *mau* uitgesproken worden, in de japansche transcriptie *bau* moeten geschreven zijn, en niet *bou*, zooals zij thans in dit woordenboek getranscribeerd zijn, daar in deze chineesche woorden de klinker *a*, en niet *o* of *u* is.

Maar, zooals boven gezegd, de Japanners kennen de chineesche taal al zeer slecht. Ik heb hun dit op het 9e internationale Orientalisten-Congres, in 1891 te Londen gehouden, ronduit in het gezicht gezegd, en dit later nog eens in de *T'oung-pao* (Vol. III, p. 184) duidelijk doen uitkomen.

De meeste onzer bedenkingen zijn dan ook meer een verwijt aan de japansche lexicographen, dan aan den heer Serrurier, ofschoon het ons toch toeschijnt, dat laatstgenoemde niet *implicite* de stommiteiten van eerstgenoemden had behooren te volgen of na te schrijven. Hij toch kon beter weten, en hij kan er zich niet mede verontschuldigen door er op te wijzen, dat *Hepburn*

---

1) Het woordenboek is zonder paginatuur, en zal dus de lezer zelf moeten tellen totdat hij aan bldz. 75 gekomen is, waarin bedoelde teekens staan.

en de japansche lexicographen dezelfde fouten begaan hebben. De schoolknaap kan zich verantwoorden met te zeggen: »Het staat zóó in mijn woordenboek", maar de samensteller zelf van een woordenboek mag zich niet op de fouten zijner voorgangers beroepen. Hij dient die te verbeteren en aan te vullen.

Diensvolgens had de heer Serrurier niet de verkeerde chineesche karakters moeten naschrijven die de japansche lexicographen bezigen, omdat zij geen of slecht Chineesch kennen. Zoo moet *Badai* 'Paardeprijs' niet getranscribeerd worden 馬代, zooals in het Wdb. staat, maar 馬貸, daar eerstgenoemde samenstelling in het Chineesch 'Paardendynastie' beteekenen zoude. Verg. in dezelfde aflev. *Ban-dai* 萬代 'Alle geslachten of dynastiën.' 馬場 *ma tschang* kan geene transcriptie zijn voor *Ba-ba* 'renbaan': want die zoude luiden *ba-dzĭyau*, vergelijk *Bokŭ-dzıyau*, 'weiland.' Dit woord is een synoniem van *Kei-ba* 'wedrennen', hetgeen 競馬 *king ma* voorstelt, waarvan *keibajo* 'harddraverij' is afgeleid.

Ba-ba moet dus getranscribeerd worden met 馬笆 *ma pa* 'paardenomheining', daar de renbaan afgezet wordt met 'fences' en 'hurdles' (*pa*).

芭連 voor *Ba-ren* 'wimpel' is foutief voor 芭⿰虫連 *pa liĕn; liĕn* beteekent" to curl up, as leaves in drought" (Douglas). *Baren* is dus een Pisangblad, dat door dorheid gebarsten is. Vandaar de chineesche uitdrukking 敲(刨)刀⿰虫連 *k^cau-to liĕn* voor schaafkrullen. De Japanner heeft echter weder, *more majorum*, het klassenhoofd 虫 voor *liĕn* (*ren*) vergeten, en de heer Serrurier schrijft dit na.

In plaats van *Bai-do* 'slaaf' en *Bai-dzĭyo* 'straathoer' te transcribeeren met 賣奴 en 賣女, ware het beter geweest ze te transcribeeren met 歹奴 en 歹女, in het Emoi-dialect nog heden *bai lō̤* en *bai loe* uitgesproken en beteekenende 'een slechte (gemeene) slaaf', 'eene slechte (gemeene) meid'. De samenstellingen 賣奴 en 賣女 beteekenen 'slaven of vrouwen verkoopen.' Hetzelfde geldt voor *Bai-ta* (straathoer) en *Bai-yakŭ* 歹藥 (kwakzalverijen), d. i. slechte (gemeene) geneesmiddelen.

Bai-kan 'gedroogde pruimen' wordt foutief getranscribeerd met

梅干. De heer Serrurier kon toch weten, dat alles wat gedroogd is door de Chineezen 乾 *kan* genoemd wordt; 乾 *kan* beteekent 'droog, gedroogd', terwijl het door den heer S. geschreven 干 *kan* een »schild" beteekent, *ergo* »Pruimenschild" (*sic!*). De heer Serrurier had die samenstelling in mijn Nederlandsch-chineesch woordenboek kunnen vinden.

Bakŭ-bakŭ is foutief getranscribeerd met 漠漠; moest zijn 驀驀 evenals in *Bakŭ-zen* 驀然.

Evenzoo moest *Bakŭ-ron* 'tegenwerpen, bestrijden' niet met 漠論 maar met 駁論 getranscribeerd worden. Verg. *Bakŭ-geki* 'aanval, critiek, tegenstand'. Het chin. karakter 漠 beteekent eene 'zandwoestijn', 駁 'tegenspreken, bestrijden'. *Bakŭ-zatsŭ*, 'gemengd, in wanorde' is al even foutief met 漠雑 getranscribeerd. Het moet zijn 駁雑 *pak tsap* »having various colours mixed indistinctly together" (Douglas).

De transcriptie der woorden *Ban* is al even ellendig. Het woord *Ban*, in de beteekenis van 'Beurt, Rol, Wacht, Dienst', mag niet met 番 getranscribeerd worden, maar men moet daarvoor gebruiken het chineesche karakter 班 *pān*. B. v. 上班 »to enter on one's turn of duty, as lictors, police, etc."; 着班 »to come to one's turn or time of duty" enz., enz. Ook in de woorden *Ban-bi*, de dagen waarop men wacht heeft of dienst doet; *Ban-bukuro*, nachtzak van soldaten of wakers op wacht; *Ban-dai*, plaatsvervanger in politie of wachtdienst; *Ban-de*, wachter, *Ban-gasira*, kommandant van de wacht; *Ban-gavari*, het aflossen van de wacht; *Ban go*, manschappen van de wacht (eigenlijk 班伍 en niet 番小); *Ban-go-ya*, wachthuisje; *Ban-gumi*, het piket; *Ban-gu-sokŭ*, oudmodels wapens der schutterij, enz. enz., moest overal 班 *pan* in stede van 番 *fan* staan. Het laatste karakter alléén beteekent »Keer of Maal".

Ban-bau 'groot verlangen, vurige wensch' te transcribeeren met 番望 *fan wang* is eene ketterij. Het is het chineesche 萬望 *wan wang* (in Emoi *bān bang*) »Ik hoop tienduizendmaal", d. i. *vurig*, *innig*.

Het *Ban* van *Ban-dai*, 'verhevenheid waarop de kassier van

het badhuis troont' is niet 番, maar 盤. *Ban-dai* 盤臺 is een platje, een schavotje, eene ronde, platte verhevenheid. Wij herinneren slechts aan het chineesche 桅盤 *Weï poan*, de »Mars" van een mast — het marsplatje. Hoe slordig de heer Serrurier werkt, blijkt daaruit, dat hij drie bladz. verder *Ban-dai-dzura*, een plat gezicht, eene vollemaanstronie', correct, volgens Hepburn, met 盤臺面 heeft getranscribeerd.

Onder de woorden met *Ben* samengesteld heeft de heer Serrurier overal 便 *pien* geschreven. Dit gaat niet op. Men mag *Ben-pei* 'een gunsteling' en *Ben-peki* 'slaafs, lafhartig' niet met 便嬖 en 便僻 transcribeeren. Zij zijn in het chineesch 偏嬖 en 偏僻.

Doch genoeg! wij hebben geen lust al die fouten te releveeren. Het bovenstaande is voldoende om aan te toonen, dat de japansche lexicographen geen Chineesch kennen, en dat de heer Serrurier er al even weinig van schijnt te weten, daar hij hunne fouten klakkeloos naschrijft.

Dezelfde breedsprakigheid, die wij in onze vroegere bespreking gegispt hebben, vinden wij ook weder in dit deel terug.

Waarom moet *Ba-ginŭ* omschreven worden met »Paardekleed, van gekleurd of gebloemd henneplinnen of zijde, in den regel met het familiewapen versierd"? De heer Serrurier had eenvoudig kunnen volstaan met er achter te plaatsen: Schabrak, dan ware hij klaar geweest; want ook *onze* schabrakken zijn van fluweel, zijde enz. gemaakt, en ook *onze* adel borduurt daarop zijn familiewapen. Wij merken nog terloops op dat de chineesche naam van Schabrak niet is 馬褐 *ma koh*, maar 馬韂 *ma tschen*.

Waarom *Ba-sen* omschreven door 'het gevulde dekkleed dat men onder een zadel legt'? Zoo'n ding heet bij onze boeren 'zadelkleedje' of 'zadelkussen'.

Onder *Bai-kŭwa-zïyakŭ* eene lange omschrijving van de 白丁香 *hakŭ-tei-kau* (lett. witte kruidnagelen), die met het enkele woord Guano had kunnen teruggegeven worden. Men zie ons Nederl. Chin. Wdb. i. v. »Guano". Niet alléen de guano van dezen bizonderen vogel, maar die van alle vogels, wordt in de Chin. en Jap. apotheken gebruikt.

De heer Serrurier schrijft in zijne voorrede, dat hij vooral zijne zorgen gewijd heeft aan het ethnographische gedeelte, en daartoe

zoowel uit de japansche als uit de europeesche literatuur zooveel mogelijk beschrijvingen van voorwerpen en van gebruiken in dit werk heeft opgenomen, terwijl hij tot opluistering daarvan eenige gravures uit eene kleine jap. Encyclopedie, in 1864 te Yedo uitgegeven, in den text heeft gedrukt.

Wij zullen hierover geen oordeel vellen, daar wij naar de meening des heeren Serrurier niets van ethnographie afweten (zie »Het Vaderland" van 8 April 1892), en ons dus maar troosten moeten met hetgeen Professor Bastian daaromtrent in zijn laatste werk zegt:

»In solcher Hinsicht liegt ein ergiebigstes Beobachtungsfeld in der indonesischen Inselwelt ausgebreitet, und durch eine für den Entwickelungsgang der Ethnologie günstige Wendung steht gerade hier eine wohlgeordnete Streiterschaar fertig...... Wenn zugleich im Kreise zugehöriger Fachwissenschaften *autoritativ redende* [1]) Namen wie Kern, Schlegel, Tiele, Serrurier, Veth, Kan, u. s. w. für hier gemeinsame Zwecke zusammen wirken.... enz. [2]).

Wanneer dus de Nestor der Ethnographen mij op het gebied der ethnographie in de tweede plaats als tot de »met gezag sprekende" mannen telt, zal de heer Serrurier mij ten goede houden, dat ik aan dit oordeel van Prof. Bastian meer gewicht hecht dan aan het zijne.

De afschuwelijke prentjes, aan een japansch dubbeltjes prentenboekje ontleend, geven geen hoogen dunk van de anders zoo uitnemende japansche teekenkunst, en verhoogen zeker niet de waarde van de ethnographische bijzonderheden door den heer Serrurier medegedeeld.

Het bij het woord *Ban-hakŭ* (蕃舶) gevoegde prentje is *niet* een *chineesch* koopvaardijschip, maar een Oostindiëvaarder uit de 16e eeuw van *europeesch* maaksel, zooals duidelijk blijkt uit het veel grootere en nettere prentje van een *Ban-hakŭ* in eene op keizerlijk bevel uitgegeven fraaie jap. Encyclopedie in ons bezit, en waarbij als toelichting staat 所圖南蠻舶也 »Wat hier afgebeeld staat is een zeeschip der zuidelijke barbaren (Nederlanders of Portugeezen).

Van een *chineesch* zeeschip geeft genoemde encyclopedie even-

1) Wij cursiveeren.

2) Bastian, Ideale Welten, Widmungsblatt, Deel II, p. 261.

eens eene afbeelding met het bijschrift: 海中大船。海舶、市舶也 »Groot zeeschip; d. i. Oostindiëvaarder, Handelsschip" [1]).

Ons oordeel over den arbeid des heeren Serrurier moge hard klinken — het drukt nog niet eens ten volle uit hetgeen wij ervan denken. Moge de heer Serrurier zich de hem hier gegeven wenken ten nutte maken bij de bewerking der volgende afleveringen, en ons vooral niet weder zulk eenen enormen tijd daarop laten wachten.

Het zoude ondankbaar zijn hier niet van de typographische uitvoering van het werk te spreken; zij is voortreffelijk en den ouden roem der firma E. J. Brill waardig.

Leiden, 12 Nov. 1892. G. SCHLEGEL.

1) Verg. het artikel „Oostindiëvaarder" in ons Nederl.-Chin. Wdb.

VIER JAVAANSCHE LEGENDEN UIT DE RESIDENTIE MADIOEN

MEDEGEDEELD DOOR

L. TH. MAIJER.

Wat legenden en sagen zijn, behoef ik den lezer zeker niet nader uit te leggen, evenmin als het noodig zal wezen, hier te wijzen op het nut, dat uit dergelijke verhalen geput kan worden, om den aard, het karakter, de ontwikkeling van het volk, in welks mond zij voortleven, te leeren kennen en beoordeelen.

De vier legenden, die ik hier den belangstellenden lezer, als voorloopers eener grootere serie aanbied, behooren allen tehuis in de residentie Madioen en zijn geschreven in het Patjitansch dialect, dat eenige bijzondere woorden en woordvormen aanwijst.

Omtrent de wijze van transcriptie der Javaansche woorden, die ik hier en daar in deze verhalen onvertaald heb gelaten, moet ik nog doen opmerken, dat ik daarbij de op Java meest algemeen gebruikte spelling heb gevolgd.

Ook heb ik mij, wat de Hollandsche vertaling daarvan betreft, beijverd, die, voor zoover zulks met de Hollandsche taalregels overeen te brengen was, zoo woordelijk mogelijk te geven.

Moge deze geringe bijdrage den beoefenaars der Javaansche taal van eenig nut zijn!

Buitenzorg, Januari 1892.

I.

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

I.

HET GRAF TE NGLARAN.

In de desa Nglaran van het district Loroq der afdeeling Patjitan is, naar verhaald wordt, het graf (te vinden) van iemand uit den ouden tijd, waarbij door de groote menigte geofferd wordt, omdat allen, die er komen (met een of ander doel of wensch) en eene gelofte doen, het voorwerp van hun streven ten slotte ook vervuld zien. Wat deze geloften aangaat, deze komen op het volgende neêr. Wanneer een kind of ander bloedverwant van eene zware ziekte hersteld is; — wanneer men het voorrecht geniet van het noodige aan kleeding en voeding te hebben, hoofd eener desa is kunnen worden, of uit de eene of andere rechtszaak vrij is gekomen, dan doet men de gelofte tot het aanrichten van een offermaal ter plaatse (waar dit graf gevonden wordt) waarbij dan tevens wierook wordt gebrand dan wel bloemen en »borèh« worden aangebracht.

Er is een bewaker, die op het graf past en het netjes onderhoudt. Deze bewaker wordt bij keuze door de hier wonende bevolking alleen benoemd. Het inkomen van dezen bewaker bestaat slechts in de ontvangen wordende geschenken der menschen, die er komen, om aan hunne geloften te voldoen. Deze offeranden bestaan in geld of eetwaren, al naar het genoegen der gevers.

De reden, waarom dit graf een voorwerp van hooge vereering is geworden, waarbij geofferd wordt, is, dat degeen; die er begraven ligt, iemand is geweest van uitstekende hoedanigheden, begaafd met bovennatuurlijke vermogens en buitengewone bekwaamheden, die zelfs na zijnen dood door de plaatselijke bevolking nog steeds beschouwd wordt als hebbende de macht om onheil aan te brengen. Het verhaal zijner wederwaardigheden komt in het kort op het volgende neêr.

Toen het rijk van Padjang verwoest werd, — die het verwoestte was de Panĕmbahan Sénåpati, vorst van Mataram, — ontdeed zich

de zoon van den vorst van Padjang, met name Raden Pandji Sandjåjå Ngrangin, die uit zijn land verdreven was, en zich schuil wilde (moest) houden, van allen luister. Hij begaf zich rechtstreeks naar de desa Nglaran en nam er dienst bij een landbouwer. Toen hij reeds eenigen tijd in dezen dienst was, spreidde hij zijne buitengewone vermogens ten toon tot groote verwondering der groote menigte, en maakte hij van lange stokken voorziene vlaggen, die hij plantte. De plaatsen, waar deze vlaggen geplant werden, (zijn desas geworden) en (die benamingen) als desanamen blijven dragen; zij worden genaamd de desas Dirå en Oemboel.

Wat den persoon betreft, in wiens dienst hij getreden was, zoolang als Raden Pandji Sandjåjå Ngrangin zijn bediende was, nam diens welvaart zeer toe; — daarom werd Raden Pandji Sandjåjå Ngrangin door hem uit groote liefde als zijn eigen kind beschouwd.

Maar te langen leste kwam Raden Pandji Sandjåjå Ngrangin er rond voor uit, dat hij de zoon was van den vorst van Padjang, uit zijn land gevlucht, omdat dit door den vorst van Mataram verwoest was. Deze geschiedenis ging van den een op den ander over en kwam eindelijk ook ter oore van den vorst van Mataram. De vorst van Mataram zond onverwijld „gaṇḍèq's” af, om hem op te roepen. In Mataram gekomen werd hij dadelijk begiftigd met het ambt van „mantri goenoeng” over de desas in de nabijheid van Nglaran, namelijk die der districten Loroq, Prigi en Panggoel. Tot na zijn dood ligt hij nog in de desa Nglaran. Daarom wordt hij tot heden toe nog in eere gehouden en (zijn graf) als offerplaats geheiligd. Die er begraven ligt is feitelijk ook van hooge afkomst.

II.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

II.

HET GRAF OP DEN BERG NGRÈDJÈNG.

Heel op den top van den berg Ngrèdjèng, (gelegen in het gebied der) desa Garèng-lèr in het district Loroq der afdeeling Patjitan, is het graf (te vinden) van iemand uit den ouden tijd, dat een offerplaats is geworden voor allen, die hunne geloften gestand doen, omdat hunne kinderen van zware ziekten genezen zijn, zij zelf genoeg aardsche goederen bezitten en genoeg te eten hebben, "bĕkĕl" zijn kunnen worden, dan wel vrij zijn gekomen uit de eene of andere rechtszaak. De menschen nu, die er komen, brengen er tevens bloemen en "konjoh" en branden er ook wierook. De dagen, waarop zulks geoorloofd is, zijn "Djoemoeah-lĕgi" en "Anggårå-kasih". De persoon, die dit graf bewaakt, is een "djoeroekoeñtji", en die dezen bewaker aanstelt, is de bevolking dier desa zelf. Het inkomen van dezen bewaker bestaat uit de giften van hen, die er aan hunne geloften komen voldoen. Hunne geschenken bestaan uit geld en eetwaren, al naar het genoegen der gevers.

De reden, waarom dit graf eene plaats van vereering is geworden, waarbij geofferd wordt, is (gelegen in de omstandigheid) dat de persoon, die er begraven ligt, iemand geweest is, die met allen ernst het ascetische leven leidde en begaafd was met bovennatuurlijke macht. Daarom wordt zijn graf thans nog als heilig beschouwd, door niemand oneerbiedig of met minachting behandeld, maar zelfs met witte gordijnen versierd.

Wat de levensgeschiedenis van den hier begravene betreft, de loop hiervan wordt aldus verduidelijkt.

In den goeden ouden tijd leefde in de desa Garèng-lèr een landbouwer, genaamd Kasoewårå. (Op zekeren dag), juist naar zijn "patĕgalan" gaande, ontmoette hij een knaap, die alléén (op de wereld) was en wiens ouders onbekend waren. Naar zijn naam en de plaats van zijne herkomst ondervraagd, wilde de knaap er niet

rond voor uitkomen, maar maakte hij alleen bekend, dat hij een dienst zocht. Kasoewårå (hierover) getroffen was dadelijk bereid, hem in zijnen dienst te nemen, omdat het uiterlijk van den knaap hem zeer innam en zijn medelijden opwekte. De knaap kwam dan ook in Kasoewårå's dienst.

Toen hij reeds eenigen tijd in dezen dienst was, hield Kasoewårå zeer veel van hem, en het was alsof (de knaap) zijn eigen kind was, zóó schikte hij hem op. De knaap was (dan ook) zeer ernstig en volhardend bij zijn werk en kon tegen allerlei ontberingen, dikwijls zelfs onthield hij zich voeding en rust. Door zijne groote vlijt in het helpen afdoen van het werk ging hij zelfs niet naar huis; wanneer hij uitrustte of sliep, dan deed hij zulks eenvoudig in den „goeboeg" op de „patĕgalan." Wat zijn eten betreft, dit werd hem slechts van huis gezonden door „boq-Kasoewårå."

Nu gebeurde het op zekeren dag, dat, terwijl boq Kasoewårå hem zijn eten bracht, boq Kasoewårå ontwaarde, dat de knaap juist slapende was in den „goeboeg" en de „goeboeg" er uit zag, als in vurigen gloed ĕn in lichter laaie staande. Boq Kasoewårå keerde snel huiswaarts om haren man te vertellen, wat door haar gezien was. Haar man liep dadelijk in groote agitatie toe, met het voornemen, hulp te verleenen. Toen hij er eenigszins van verwijderd was, zag hij nog het opvlammen van het vuur, doch toen hij er nabij kwam zag hij den „goeboeg" nog geheel onbeschadigd, en den knaap er nog liggen slapen. Kasoewårå was er zeer verbaasd over, maar vertelde er niets van. Slechts dacht hij er bij zich zelven het zijne van. De knaap werd verder gewekt en ondervraagd naar de reden, waarom hij niet thuiskwam. In antwoord hierop gaf de knaap slechts te kennen (dat hij zulks deed) alleen uit nauwgezetheid in de bewaking van het „tĕgal"-veld, opdat de aanplant daarvan niet door plagen bezocht zoude worden. Door Kasoewårå aangezocht naar huis te gaan, bleef (de knaap) weigeren. Thuis gekomen, vertelde Kasoewårå slechts aan zijne vrouw de ware toedracht der zaak, maar fluisterde hij boq Kasoewårå tevens in, er (tegenover anderen) geene ruchtbaarheid aan te geven; slechts zij alleen mochten het weten.

Toen de tijd daar was, waarop de aanplant der „patĕgalan" zoude dragen, wilde Kasoewårå er eene omheining om plaatsen (of maken), ter voorkoming dat de aanplant door plagen aangetast zoude worden, omdat hij aangelegd was aan den zoom van een bosch en zeer uitgebreid was. Nu was de bewaker (van dit veld) slechts een knaap;

waarschijnlijk zoude hij alleen niet in staat zijn, alles naar behooren te bewaken. Kasoewårå vertelde daarop den knaap wat hij wenschte (dat gedaan zoude worden) en verzocht den knaap hem behulpzaam te zijn bij het zoeken van "radjĕg's" in het bosch. De knaap nam dit gretig op zich: zelfs stelde hij Kasoewårå voor, naar huis te gaan, hij behoefde er geen deel aan te nemen. Hij (de knaap) zelf was alleen wel in staat, de "radjĕgs" te verzamelen, zooveel als er noodig waren of zouden zijn, om het veld geheel in te sluiten. Aangezien hetgeen de knaap op zich genomen had, blijkbaar ernstig gemeend was, had Kasoewårå er geen bezwaar tegen, hem zijn wil te geven en ging toen eenvoudig naar huis. Bij zijne tehuiskomst gaf hij zijne vrouw den last, rijst voor het ontbijt van den knaap naar de "patĕgalan" te brengen vóór dat deze "radjĕg's" in het bosch ging zoeken. Boq Kasoewårå ging er ook dadelijk heen, medebrengende rijst met de daarbijbehoorende toespijzen. Toen zij aan de grens van de "patĕgalan" gekomen was, bleef boq Kasoewårå van verbazing verstomd staan, ziende de "patĕgalan" van het eene eind tot het andere door een aaneengesloten, zeer hechte en zeer dichte palisadeering omgeven.

Boq Kasoewårå zette haren gang niet voort, maar keerde onmiddellijk huiswaarts, om haren man te vertellen, wat te zien was. Kasoewårå en zijne vrouw (keerden) daarop vlug naar het "tĕgal" veld terug. Dáár aangekomen konden zij van verbazing een oogenblik niet spreken, doch langzamerhand kregen zij de spraak terug en konden inlichting omtrent een en ander vragen, maar de knaap bleef zijn geheim bewaren en wilde er niet rond voor uitkomen. Hij antwoordde slechts, dat zulks alleen aan zijne kracht en vlugheid bij het werk geweten moest worden. Kasoewårå en zijne vrouw vermoedden wel, dat de knaap eene ongewone (verschijning) was en geheel anders was dan andere jongens, kinderen van (gewone) menschen. Zelfs werd door hen geloofd, dat de knaap een engel was, die de gedaante van een knaap had aangenomen. Daarom was Kasoewårå eigentlijk erg bevreesd, doch verborg (die vrees), opdat zij niet blijken mocht.

Toen het werk op het "tĕgal"veld geheel afgeloopen was, ging de knaap ook naar huis, en, wanneer hij speelde, mengde hij zich ook onder andere kinderen. Op zekeren dag speelde hij ten huize van een der buren, waarheen hij was gegaan om te spelen, en bleef er overnachten, slapende gesamentlijk met zijne makkers, met wie hij gespeeld had. Toen allen ingeslapen waren, zag de huisbaas,

dat onder de samen slapende kinderen één was, wiens hoofd licht uitstraalde evenals een lamp, en zelfs zijne slapende makkers verlichtte. In den „bĕbĕd” van den knaap werd daarop een knoop gelegd tot herkenningsteeken op den volgenden ochtend. Toen de volgende ochtend aanbrak, stond de huisbaas vroeger op (dan de kinderen) en onderzocht, (welk kind) hij den vorigen nacht door een knoop (in diens „bĕbĕd”) geteekend had. Hij bevond dat het de knaap was, die bij Kasoewårå diende. De buurman ondervroeg (den knaap) en verhaalde een en ander omstandig aan anderen, — ook aan Kasoewårå. Kasoewårå vertelde op zijne beurt ook wat hij er van wist.

Toen (deze geschiedenis) reeds algemeen ruchtbaar was geworden, veranderde de knaap van gedrag en wilde hij niet meer met menschen verkeeren. Elken dag verbleef hij op den top van den berg Ngrèdjèng. Daar was een steen, dien hij tot zitplaats gebruikte en waarin hij verder een soort van grafkuil uitbeitelde. Kasoewårå zocht lang naar hem, maar kon hem niet vinden. Toen hij hem eindelijk vond, was de knaap nog steeds bezig met den steen uit te hollen. Kasoewårå volgde uit de verte de handelingen van den knaap. Toen (deze) met werken ophield en de kuil gereed was, kwam Kasoewårå vlug nader en vroeg hem, waartoe hij den kuil maakte. De knaap wilde weder zijn geheim bewaren, doch kon dit niet meer, daar hij begreep, dat dit toch reeds bij velen bekend moest zijn. Daarom bekende hij verder rondweg, dat hij in werkelijkheid geen gewoon menschenkind was. Dat hij een zoodanige gedaante had aangenomen, had hij alleen gedaan om Kasoewårå ten zegen te strekken. Na dit verhaald te hebben stierf hij na vooraf afscheid te hebben genomen en na te hebben verzocht, dat hij begraven zoude worden in den kuil, dien hij zelf gemaakt had.

Toen hij gestorven was, werd hij er werkelijk door Kasoewårå in begraven. Na de begrafenis keerde Kasoewårå huiswaarts, om zijne vrouw er kennis van te geven.

III.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

III.

DE BERG LAWOE.

In den voorouden tijd reikte, naar verhaald wordt, de top van den berg Lawoe bijna aan den hemel: (hij was er) slechts (zoover van verwijderd) als de breedte van een op zijn kant staande "ḍoelang". Nu was er een godheid, "Baṭårå Sĕmar" genaamd; deze klom telkens op dien top, en raakte dan de sterren aan. De sterren vervloekten toen Sĕmar: dat hij de gedaante van een dwerg zoude krijgen, en de berg werd gevloekt: dat hij zoude invallen. Deze vervloeking der sterren werd verhoord en onmiddellijk geschiedde die; de top van den berg viel dadelijk in, Sĕmar werd een dwerg. De afgevallen brok van den berg werd voorts door Sĕmar weggevoerd, met het voornemen dien in de Zuid-zee te werpen. Het wegvoeren daarvan (geschiedde door den brok) te dragen (aan een stok) van "tĕpoes"-hout, terwijl) als bindtouwen werden gebruikt wortels van de "sèmboeq-an." Het wegdragen van het brokstuk van den berg geschiedde slechts des nachts. Over dag werd het niet voortgezet, opdat niemand er iets van te weten zoude krijgen.

Toen dit vervoer reeds tot de "ḍoekoch" Ngasĕm der desa Tjangkring (gevorderd) was, was het ook nog nacht, toen (Sĕmar) er aankwam, maar hoorde hij het gedruisch van menschen, die rijst stampten en daarbij op de maat op het rijstblok sloegen. Sĕmar meende, dat voor hem alarm werd geslagen en dacht, dat hij door den dagvorst overvallen en (derhalve) reeds ontdekt was.

Het brokstuk van den berg werd toen door hem achtergelaten en werd dadelijk de berg, die "de Hooge Berg" of "de dwarsboomde kluizenaarsberg" genoemd wordt. De reden, waarom (deze berg) zoo genoemd is, is (gelegen in de omstandigheid) dat hij uit de hoogte afkomstig is en het vervoer daarvan gestaakt werd, omdat er waren, die zulks verhinderden.

(Volgens) andere verhalen moet degeen, die den top van den berg

Lawoe deed instorten, een aap geweest zijn, met name Raden Hanoman, omdat (deze) Sĕmar een schop willende geven bij vergissing den top van den berg raakte.

In den voorouden tijd werd deze berg dikwijls tot kluizenaarsverblijf gebruikt. Daar is nog een overblijfsel (te vinden), (namelijk) een zeer platte steen van vierkanten vorm en ongeveer vier meters lang. Deze werd als zitplaats gebruikt, wanneer (men) er in eene gebogene houding bad. Daarom wordt (deze steen) de steen, die tot bidplaats dient, genoemd.

Toen Baṭårå Sĕmar het brokstuk van den berg achterliet, verdween hij in het oneindige ruim, daarbij de verwensching aan (het adres der) bevolking dezer desa uitende. Wat dezen vloek betreft, deze luidde: Alle bewoners dezer desa zullen niet huwen voordat hunne kuiven grijs zijn geworden. Deze vloek werd verhoord. Daarom trouwen de bewoners van Tjangkring tot nu toe niet vóórdat zij den leeftijd der eerste liefde gepasseerd zijn. Ziedaar de oorsprong daarvan.

IV.

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] 200 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

-t van Roem zulks vernam,
Adji Såkå heen. Als jon-
i was een zoon van Empoe
uit het rijk Nradjan,
die) naar het eiland
leggen als voorbe-
odat zij van het
ezonden waren
n en dooden.
indstreken.
rd neêr-
ts van
gene
naar

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

IV.

DE BERG SĔNTÅNÅ GĔNṬONG.

Juist ten zuidwesten van de hoofdplaats Patjitan, — op een afstand van ongeveer vier palen van die hoofdplaats — is een berg (gelegen) met name Sĕntånå Gĕnṭong. Deze berg helt over in zee ter hoogte van ongeveer 200 voeten boven het oppervlak der zee. De reden, waarom hij Sĕntånå Gĕnṭong wordt genoemd, is, omdat er een overblijfsel (uit den ouḍen tijd) gevonden wordt, dat den vorm heeft van een steenen watervat, vroeger voorzien van een deksel, doch thans, naar verteld wordt, niet meer. De omvang van dit watervat kan, vergeleken bij de watervaten der tegenwoordige menschen, groot genoemd worden.

Vroeger werd deze berg dikwerf gebruikt tot verblijf van afzondering door menschen, die naar middelen zochten ter verkrijging van een bestaan. Welk bestaan (het ook zij) dat verlangd wordt, — indien (de bede des vragers) verhoord wordt, dan zal er (eenig) goed of (het een of ander) werktuig, (dat daarop betrekking heeft of daarmede in verband staat), te voorschijn komen. Wat dan aangetroffen wordt, dat is, wat (den vrager) tot vingerwijzing (van het door hem te kiezen beroep als anderszins) strekt. Bijvoorbeeld: indien men een dissel vindt, dan is dit een teeken, dat men het beroep van timmerman kiezen moet; wanneer men een „ani-ani” of een „patjoel” aantreft, moet men landbouwer worden, en zoo voort. Het gevonden goed (moet) worden medegenomen en als talisman worden aangewend.

Wat den oorsprong van het verhaal (betreffende) het bestaan van dit overblijfsel betreft, — deze is als volgt.

Toen in den ouden tijd het eiland Java door den vorst van Roem met menschen bevolkt werd, — zooals beschreven is in het werk „Parâmå Jogå”, — werden de menschen, die er als eerste bevolkers heengezonden waren, allen gedood en opgegeten door „bĕrkasaq-an,”

„děmit" en dergelijken. Toen de vorst van Roem zulks vernam, zond hij er den „panditå" Isaak, dat is: Adji Såkå heen. Als jongeling werd hij Djåkåsangkålå genaamd; hij was een zoon van Empoe Onggådjåli; zijne moeder was eene prinses uit het rijk Nradjan, dochter van den vorst Sarkil. Hij (was het, die) naar het eiland Java gezonden werd, om er talismans neêr te leggen als voorbehoedmiddel om de „berkasaq-an" weg te jagen, opdat zij van het eiland Java weg zouden gaan en de menschen, die gezonden waren om het eiland Java te bevolken niet meer zouden plagen en dooden. Deze talismans werden neêrgelegd in de richting der vier windstreken. De talisman, die aan het zuiderstrand van midden-Java werd neêrgelegd, was die op den berg Sěntånå Gěnṭong. De bewaarplaats van dezen talisman was het watervat, waarvan hiervoren sprake is. Degene nu, die hem er neêrlegde, was niet de Panditå Isaak zelf, maar de plaatsvervanger van den panditå, met name Sech Soebakir.

Volgens het algemeene zeggen moeten er vroeger menschen geweest zijn, die den inhoud van het watervat, zijnde beenderen, gezien hebben. In dien tijd begon het eiland Java bewoonbaar te worden voor menschen, welke zich tot heden verder voortgeplant hebben, omdat de „běrkasaq-an" naar de Zuid-zee gevlucht waren uit vrees voor de groote (toover-) kracht van den vorenbesproken talisman.

Maar volgens anderen bestaan van dit verhaal twee overleveringen. Die beenderen (moeten) de beenderen zijn van Praboe Bråwidjåjå, den vorst van Mådjåpaït, die te Kalaq overleed. Dit zal verhaald worden in het ondervolgende aansluitingsverhaal.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

In de desa Kalaq van het district Poenoeng is een grot, die naar deze desa genaamd is. Het verhaal zegt dat deze grot eertijds de schuilplaats is geweest van den vorst Bråwidjåjå, na zijne vlucht uit Mådjåpaït, toen (dit rijk) door Raden Patah verwoest werd. Zelfs schijnt het voornemen bestaan te hebben, deze grot ook tot „Kraton" in te richten. Van daar, dat er nog steenen overblijfselen in gevonden worden in den vorm van zitplaatsen, en een rechtopstaande steen als een hoofdstijl, alsmede een gemetselde waterbak. Deze stijl en waterbak kunnen tot (voorspellende) teekens dienen. Wanneer iemand dien stijl omvademen kan, dan zal het hem in den vervolge aan niets ontbreken en wanneer hij in den droogen tijd in de grot komende, den waterbak met water gevuld ziet, dan is dit ook een teeken dat het hem werkelijk goed zal gaan. Wat den oorsprong van het verhaal betreft van 's vorsten Bråwidjåjå's verblijf aldaar, deze is als volgt.

Toen de vorst Bråwidjåjå de vlucht nam, omdat het rijk van Mådjåpaït door Raden Patah, sultan van Demak verwoest was, was hij voornemens te verdwijnen op de wijze der goden, doch kon zulks niet (volbrengen), aangezien de heilige „wali's” er kennis van droegen. Daarom verwijderde hij zich in 't geheim uit zijn land met het voornemen, zich (elders) te verbergen. Slechts één zijner „ĕmbans” volgde hem. Eindelijk in de desa Kalaq gekomen, vond hij er een grot, die zindelijk en schoon en vrij effen van vloer was en geschikt, om tot schuilplaats te dienen. Zelfs dacht vorst Bråwidjåjå er aan, deze grot tot een nieuwe „Kraton” in te richten; maar nog was aan zijn wensch niet voldaan toen hij reeds bezocht werd door den wali: den vorst der rivieren, die hem waarschuwde: „waar is de bloem, die tweemalen ontluikt?” Vorst Bråwidjåjå vatte den zin van dit gezegde en zette daarom zijn wil niet door, uit vrees, omdat die reeds bekend was bij den vorst der rivieren. Maar, aangezien hij zich in die grot reeds op zijn gemak gevoelde, zoo bleef hij die als zijn huis bewonen, maar niet als „Kraton”. Na zijn dood werd hij in de desa Kalaq begraven.

Vóór zijn dood had de vorst Bråwidjåjå zijn „ĕmban” reeds bevolen, dat, zoodra hij gestorven zoude zijn, zijn „ĕmban” zijne handen en voeten af moest hakken en verder in het watervat, dat te Sĕntånå Gĕnṭong is, neêr moest leggen als talisman voor zijne kinderen en kindskinderen; opdat later geene „bĕrkasaq-an” meer komen zouden, die hen plagen wilden. Niet lang na den dood van den vorst Bråwidjåjå stierf ook de „ĕmban”: hij werd bij het graf van vorst Bråwidjåjå begraven. Daarom zijn er twee graven, die door een „djoeroekoentji” onderhouden worden. Het inkomen van dezen „djoeroekoentji” bestaat in „sawah's” en de ontvangen wordende geschenken in geld en eetwaren van de lieden, die er vaak komen, om er het een of ander af te smeeken op de daartoe vastgestelde dagen.

Tegenwoordig zijn die beenderen te Sĕntånå Gĕnṭong echter niet meer te zien, hetzij doordat zij (op onverklaarbare wijze) verdwenen zijn, hetzij doordat zij tot stof vergaan dan wel door menschen (in stilte) weggenomen zijn, — omdat het wegraken daarvan zeer geheimzinnig is geweest en niemand te vinden is, die dit wegraken van den beginne af geweten heeft.

NEDERLANDSCH-ROTTINEESCHE SAMENSPRAKEN

UITGEGEVEN DOOR

H. KERN.

Van de samenspraken, die onder de Sawuneesche bijdragen in D. XLI, p. 190—196 van dit tijdschrift zijn opgenomen, bestaat ook eene Rottineesche bewerking, welke hierachter wordt medegedeeld. Wie die vertaling vervaardigd heeft, is onbekend, maar zonder twijfel was het een inlandsch onderwijzer, die het Hollandsch goed machtig was. Trouwens uit onderscheiden brieven die ondergeteekende van Rottineesche onderwijzers af en toe ontvangen heeft, blijkt dat menigeen onder hen niet alleen onberispelijk, maar zelfs sierlijk Nederlandsch weet te schrijven.

Van dezelfde hand als de Nederlandsch-Rottineesche samenspraken is de Nederlandsch-Rottineesche woordenlijst, die hier mede den lezer wordt aangeboden.

Het dialect waarvan zich de schrijver in beide stukken bedient, is met geringe verschillen[1] hetzelfde als dat hetwelk ten grondslag heeft gestrekt aan de door Niemann uitgegeven spraakkunst van Fanggidaej in deze Bijdragen XLI, p. 554 vgg., en aan de woordenlijst van Pello[2] in Bijdr. XXXIX, 1 vgg., alsook in de spraakkunstige schets van Manafe in Bijdr. XXXVIII, p. 636 vgg. Naar hetgeen Niemann l.c. mededeelt, vertegenwoordigt het dialect door Fanggidaej gebezigd den tongval van Termanu; vergelijkt men wat Manafe over de dialectische verschillen op Rotti zegt, dan komt men tot de slotsom dat men in Termanu, Keka en Talae nagenoeg hetzelfde en in Baä en Lòle een slechts weinig afwijkend dialect spreekt. Aangaande de overige tongvallen zijn wij te gebrekkig ingelicht dan dat wij nu reeds zouden kunnen beproeven, den graad van

---

[1] Bijv. *kampa*, buffel, bij Fanggidaej en Pello *kapa*; *ai*, wij, elders *ami*; *ei*, gijlieden, elders *emi*.

[2] Zóó is de ware naam van den Rottineeschen onderwijzer.

verwantschap waarin ze onderling tot elkaar staan, eenigermate te bepalen. Voorloopig zou men de Rottineesche tongvallen in twee groepen kunnen verdeelen: dezulke die de klanken *r* en *l* bezitten, en de andere die alleen de *l* hebben. Tot de eerste groep behooren, volgens de gegevens bij Manafe, de tongvallen van Upao, Ringgou, Landu, Ti, Unale en Dela; tot de tweede de overige. Ten opzichte van 't behoud der *k* aan 't begin van een woord of tusschen twee klinkers, bijv. in *kò*, 2 ps. enk., *kĕmi*, 2 ps. mv.; *ikaq*, visch, staat de taal van de gewesten Upao, Ringgou, Landu, Bilba, Diu, Lelenuk, Bokai op een ander standpunt dan de rest, doch met uitzondering van de drie eerstgenoemde hebben deze tevens eene jongere *l* voor *r*, bijv. in *lala*, paard, Jav. *djaran*. Vooralsnog schijnt het al- of niet voorkomen der *r* het beste shibboleth ter onderscheiding der groepen te wezen. De algemeene type der taal is op geheel Rotti dezelfde, zoodat de bewoners van verschillende deelen des eilands malkander zonder moeite verstaan, gelijk Manafe uitdrukkelijk verzekert.

In zake van spelling wijkt de onbekende, aan wien wij de N. R. samenspraken en woordenlijst te danken hebben in kleinigheden af van de door Manafe, Pello en Fanggidaej gevolgde. De aanwijzing der uitspraak geschiedt bij hem op de volgende wijze:

˘ [kort] als in dăg, lĕg, liğ, kŏp, mŭg.
¯ [lang] als in dāgen, lēven, Kō, pēren, mūur.
^ [stom] als in tempĕren.

Deze opgave lijdt, zooals ieder terstond opmerken moet, aan licht verklaarbare, en daardoor gemakkelijk te verbeteren gebreken. Vergelijkt men wat Fanggidaej over de uitspraak mededeelt en wat Niemann l.c. daarbij aanteekent, dan kan men de bedoeling van den schrijver wel nagaan en zich eene ten naastenbij juiste voorstelling der uitspraak maken. Met zijne lange *a* bedoelt hij eenen klank overeenkomende met onze *a* in open lettergrepen, en men zal als regel kunnen stellen dat in 't Rottineesch elke *a* in eene opene, geaccentueerde lettergreep klinkt als de onze in het overeenkomstige geval. Daarentegen klinkt de *a* in elke niet geaccentueerde lettergreep kort; nu eens wordt dit door Manafe en onzen schrijver aangeduid door de schrijfwijze *ah*, dan weêr laten zij de *h* weg. Het teeken ^ kan, ondanks de opgave, geen stomme letter aanduiden, want van een stomme *a*, *o*, *u* kan geen sprake zijn, en toch vinden wij in 't handschrift van den anonymus telkens die klinkers zoo van dat kapje voorzien. Zelfs boven eene *e* beteekent het kapje

niets anders dan wat Fanggidaej, Pello en Manafe met het kortheidsteeken te kennen geven, namelijk eene zeer korte *é fermé*. Overal na, waar ik in het handschrift het omgekeerde kapje vond, heb ik het vervangen door het teeken van de Pĕpĕt, hoewel dit in 't Rottineesch, het zij hier nogmaals gezegd, *niet* de waarde van onze gen stomme *e* en de Jav. *ĕ* heeft. Etymologisch zal men in gevallen waar 't Javaansch een Pĕpĕtklank heeft, in 't Rottineesch nu eens eenvoudig *e*, dan weêr hierachter, gelijk bij Fanggidaej en Manafe, *ĕ* ontmoeten. In 't eerste geval rust de klemtoon op den klinker, in het tweede niet; dus *telu*, drie, met klemtoon op de *e*, uitgesproken als de Fransche *é fermé*, ofschoon men in 't Javaansch zegt *tĕlu*. Zoo ook *beli* = O.-Jav. *wĕli*, Mal. *bĕli*; maar *hĕdis*, ziekte, etymologisch = Jav. *pĕdĕs*, Dajaksch *peres* [1]. Het kortheidsteeken hetzij boven eene *e* of een anderen klinker duidt aan, dat de klemtoon valt op de onmiddellijk volgende lettergreep, waarmede de kortheid of wel de verkorting van de vorige gepaard gaat.

Overal waar de anonymus het kortheidsteeken gebruikt, heb ik het vervangen door den *accent grave*, want het is uit alles duidelijk dat de man bedoeld heeft den klank der Fransche *e ouvert* uit te drukken. Het door hem gekozen voorbeeld *leg* is niet geheel juist, hij had moeten nemen *gebed*, doch hoe zou hij het onderscheid tusschen de twee soorten van *è*, bijv. in *gebed* en *bed* gekend hebben, daar hem zeker geen zijner Hollandsche onderwijzers daarop ooit opmerkzaam heeft gemaakt? In gesloten lettergrepen heb ik het teeken van de *gravis* weggelaten, daar volgens onze spelling de uitspraak van zelf gegeven is.

Hier en daar heb ik, misschien noodeloos, om de spelling van den schrijver niet geheel op zijde te zetten, diens sluitende *ah* weêrgegeven met *a'*, nl. in *lupia'* [2]. In *bolih*, kunnen, heb ik de *h* behouden, omdat het woord eigenlijk in 't geheel geen Rottineesch, maar Maleisch is. Het woordje *ta*, niet, heb ik in navolging van het handschrift, nu eens *tā*, dan weêr *ta* geschreven. Naar den aard van het Rottineesche klankstelsel heeft het woordje natuurlijk een gerekte *a*, wanneer het met klemtoon wordt uitgesproken, en een korte in het tegenovergestelde geval. Of en wanneer de ontkenning

[1] Pello spelt *hédis*, e. vgl. Zijdelings wordt het hier beweerde dat de Rottineesche *ĕ* als eene *é fermé* luidt, bevestigd door 't feit dat het hedendaagsche Rotĕ ontstaan is uit ouder Rôti.

[2] Daarentegen is *siwah*, negen, van het hs. steeds vervangen door *siò*, waarin de *ò* aan onze scherpkorte *o* beantwoordt; vgl. Niemann, l. c. p. 555. Pello spelt *sia*, waarin de *a* een gerekten ò-klank vertegenwoordigt, gelijk bijv. in 't Jav. *kena*.

ooit in 't laatste geval verkeert, blijkt uit de stukken niet. Over 't algemeen is zooveel duidelijk dat het lengteteeken vaak geheel overbodig is en ook dat de samensteller niet altijd met zich zelven noch met de andere autoriteiten overeenstemt. Zoo schrijft hij *lăò*, *lăo*, reizen, terwijl Pello en Fanggidaej *láå* hebben. Wie van hen goed gehoord heeft, kan hier natuurlijk niet uitgemaakt worden. Het is volstrekt niet onmogelijk, dat de accentuatie in 't gebruik niet geheel vast is.

Ten opzichte van de woordenlijst valt op te merken, dat de samensteller er van de werkwoorden, die in de Nederlandsche kolom steeds in infinitiefvorm staan, op drieërlei wijze vertolkt. Nu eens geeft hij in 't Rottineesch den naakten stam, dan weêr den 3 ps. enk., gekenmerkt door 't voornaamwoordelijk voorvoegsel [1] *na*, *n* [1]; eindelijk den stam voorafgegaan door *ta*, *t*. Voorbeelden van de eerste categorie zijn: *lao*, reizen; *hai*, afzetten; *tao*, doen; van de tweede: *natudu*, aantoonen; *naselu* antwoorden; van de derde: *takamuti*, lasteren; *tamanako*, stelen; *tisa*, dooden. In de gedrukte lijst zijn de werkwoorden der tweede soort zóó opgegeven als in 't handschrift: alleen heb ik dan in de Nederlandsche kolom er aan toegevoegd de aanduiding: 3 ps. enk. Daarentegen heb ik de *ta*, *t* overal weggelaten en vervangen door een streep, omdat het voorgevoegde *ta*, *t* alleen licht tot verwarring aanleiding kan geven. Bepalen wij ons tot de zooeven aangevoerde voorbeelden: *kamuti*, niet *takamuti*, is de stam, en wel een secundaire stam, bestaande uit *muti* en het prefix *ka*, een korteren vorm van *maka*, en gelijkwaardig met het in zooveel verwante talen voorkomende *maka*, *aka*, resp. *paka*. Vandaar dat het nomen actoris luidt *manamakamuti*, lasteraar [1]; zoo ook van den stam *isa*, 3 ps. enk. *nisa*, n. act. *manisa*, dooder Het werkw. stelen luidt in 't Rottineesch *manako* en *nako*, 't eerste geheel identisch met het Dayaksche *manakau*, het tweede met een korter gelijkwaardig prefix, ons wel bekend uit het Makassaarsch, Bugineesch, Javaansch, enz. De 3 ps. enk. is *namanako*. Wat kan nu den anonymus bewogen hebben de werkwoorden op drieërlei wijze te be-

[1]) Ten onrechte houdt Fanggidaej (Bijdr. l. c. p. 566) *mana* voor een prefix. *Mana* vóór medeklinkers, doch *man* vóór klinkers, bestaat uit het verouderde vragend en relatief vnw. *ma* (vgl. Sumbasch), wie, en den 3 ps. enk. van 't werkwoord. Dus van *namakamuti*, (hij, zij) lastert, komt *ma-namakamuti*, wie lastert; van *nisa*, (hij, zij) doodt, stam *isa*: *ma-nisa*, wie doodt.

[1]) Volgens de theorie van Fanggidaej is in *na*, enz. het prefix *a-* vervat. Dit is mogelijk, doch dan moet in *nisa*, hij doodt; *neu*, hij gaat heen, e. dgl. de *a* vóór de beginletter uitgevallen zijn.

handelen? Gaan wij te rade met het opstel van Manafe, dan zien wij dat ook deze drie soorten van werkwoorden onderscheidt: veranderlijke, onveranderlijke en dezulke die een hulpwoord vereischen. Die van de tweede soort geeft hij in stamvorm, de overige kenmerkt hij door een voorgevoegd *ta*, *t*. Het stelsel van den samensteller der woordenlijst komt in zooverre hiermede overeen, dat ook hij de onveranderlijke werkwoorden, d.i. dezulke die geen voornaamwoordelijken exponent aannemen, in stamvorm geeft, maar op welken grondslag zijne indeeling der twee overige categoriën, die bij Manafe beide *ta*, *t* vertoonen, berust, is niet recht duidelijk. Het schijnt dat zijne bedoeling geweest is alle veranderlijke intransitieven door *ta* aan te duiden.

Tot de eigenaardigheden van onzen schrijver — of van zijnen tongval — behoort het veelvuldig gebruik van *mp*, waar Pello en Fanggidaej *p* schrijven, bijv. *mpeda* voor *peda*; *kampa* voor *kapa*; ook soms *ngg* voor *g*, als in *nggasa*, gans, bij Pello *gansa*. In dit opzicht sluit hij zich aan bij de uitspraak van Manafe. Op zich zelf beschouwd zou deze eigenaardigheid ons niet het recht geven te besluiten dat 's mans tongval een andere is dan het Termanusch — men denke aan 't Javaansch — maar beschouwt men de zaak in verband met de opgaven van Manafe, dan komt men tot de gevolgtrekking dat èn Manafe èn de maker van de woordenlijst meer de uitspraak van Baä en Lòle, dan die van Termanu volgen. Intusschen is er geen scherpe grens Manafe geeft vormen als *ai* en *ami*, *ei* en *emi* naast elkander, en in de woordenlijst worden *sampi* en *sapi* door elkaar gebruikt. Even inconsequent is onze schrijver in de onderscheiding van *ng* en *ngg*.

Om de bruikbaarheid der lijst te verhoogen, heb ik eenige woorden er aan toegevoegd, ontleend aan Pello, Fanggidaej en Manafe, met wier initialen men die toevoegsels gemerkt zal vinden.

NEDERLANDSCH-ROTTINEESCHE SAMENSPRAKEN.

Waar zijt ge gisteren avond geweest?	Afika' lèodaèna ò mèmè bè?
Ik ben te huis gebleven om mijne vischnetten te herstellen.	Au kăda uma akahia au dālangga.
Gij hebt vergeten bij N. N. een bezoek te brengen.	Ò mafandèlè henin mu titinò N. N.
Neen, ik heb dat niet vergeten en heb N. N. dan ook meegedeeld dat ik te huis moest blijven.	Tā, au tā afandèlè henin, dè au fè leu lafada N. N. āé au mesti kăda uma.
Is uw zoontje nog altijd ziek?	Ana manè-ma bei namahĕdi?
Ja, dè jongen heeft nog altijd koorts.	Hei, kakanaka bei namahĕdi seku-seku.
Gaat uw dochtertje naar school?	Ana feò-ma neu sŏda sò?
Ja, sedert Januari van dit jaar.	Hei, nèmè bula Januari teuk ia,
Gaat ge nu mede naar de pasar?	Ò lèo pasaka mu beki ia bòe?
Ja, als ge wat op mij wilt wachten tot ik mijne netten en gereedschap geborgen heb.	Hei, tè nāu bòe na mahāni au dei, fò ela au apĕda heni au dālangga ma au bua lŏanggala dei.
Laat die zaken daar maar liggen, niemand komt toch daaraan.	Ela buas sila lèmè ndia, esa tā neu taò sala bòe.
Als ik die laat liggen, dan gaan de kinderen daarmede spelen en dan raken ze weg.	Makanenima ela sala lèmè ndia na kakanakāla hăi la sala fò lakaminak fò mompò sala.
Haast u dan, want het is reeds negen uur.	Lai-lai fā dei, tè liu siò sò.
Ik zal spoedig gereed zijn.	Au bāsa lai-lai ndia sò.
Hebt ge geld bij u?	Ò muni doik bòe?
Niet veel, mijn vrouw is met den sleutel van mijn kast reeds vroeg uitgegaan.	Tā nŏuka, saongga neni au alamalingga ngòena, dè ana lăò sò.

Goeden morgen, hebt ge goed geslapen?

Fatāi malòlè, ò sunggu nò malòlè?

Dank u, vrij wel.

Malòlè neu ò, malòlĕ-ā bòe.

Hebt ge reeds ontbeten?

Ò mŭa minu sò?

Ja, maar het eten smaakt mij niet, ik ben wat onwel.

Hei, tè au amĕda nanăa nininuk tā malăda, au aongga hi hĕdiaa.

Laten wij dan een wandeling maken, dit zal u goed doen.

Mai teu kŏkòk, fò ela maměda aòmu malòlè.

Ik wil wel, maar ik ben bang dat wij spoedig regen zullen krijgen.

Au nau bòe, tè au bi ita hampu ŭda lai-lai.

Als ge dat denkt, dan zullen wij onze wandeling tot heden namiddag uitstellen.

Makanenima ò maè lèo ndia na ela nòsòkia dei fikò teu kŏkok.

Ik geloof dat het beter is.

Au amĕda malòlè lemak lèò ndia.

Wilt ge een kop koffie gebruiken?

Ò nau minu kòfi mangkò esa?

Gaarne, maar geef mij eerst een glas drinkwater.

Malòlè, tè fè makahuluk au òe nininuk glas esa dei.

Komt ge morgen bij mij 't middagmaal gebruiken?

Fŏa mai (mpilak) ò mai mŭa minu lĕdohanana nai au ia?

Gaarne, maar ik kan dan niet lang blijven, want ik krijg gasten; zij komen uit het gebergte.

Malòlè, tè au tā bolih ala doka, fuila lèò au umangga leu; lèmè lètèk lain mai.

Zijn ze ook bekenden van mij?

Au hataholi nalelang sila?

Ik geloof wel dat gij die menschen kent.

Amĕdakā ò malelak hataholi sila bòe.

Dan zal ik u naar huis brengen, om uwe gasten te ontmoeten.

Dei fò au onggo lèò uma teu, fò ela matonggò mò fui sila.

Ik hoor dat gij een paard gekocht hebt.

Au amanènè ò asa mala ndala esa sò.

Ja, een merrie met een hengstveulen.

Hei, ndala ina esa nò anana manè-anak.

Hoeveel hebt gij voor die dieren betaald?

Ò tifa bău bè nèu bana sila?

Zij kosten veertig gulden, maar de verkooper heeft mij toegestaan die som langzamerhand te betalen in djagong, gierst, uien en padie.

Belinala lupia' ha-hulu, tè manamasòka nau au tifa fāfā fè mpelak, bètek, laisona ma hàdè.

Dan hebt ge voor de dieren niet te veel betaald.

Lèò ndia sò na, ò tā tifa nŏuka neu bana sila.

Neen, dat meende ik ook.

Tā, amĕdaka lèò ndia.

Ik heb verleden week twee karbouwen gekocht, een mannetje en een wijfje, mooie jonge dieren, maar ik moest den prijs, zestig gulden, dadelijk betalen.

Mamasò makahuluka au asa ala kampa dua, manè-anak esa ma ompu-anak esa, bana mulik mesan, tè au tifa belinala lupia' nè-hulu uò lai-laik.

Waarom dat?

Hu hata?

De eigenaar moest op den volgenden dag per stoomschip vertrekken.

Maenaka misti lăò fòa mai kia săè ofa-hăika.

Ik zal trachten om zooveel geld bij elkaar te krijgen, dat ik in dit jaar nog een hengst zal kunnen koopen.

Au sangga adudulu doik defu ndia, fò ela teuk ia au asa ala ndala manè esa.

Ik zal voor u een mooien hengst koopen, dan zullen wij een stoeterij oprichten en de veulens die geboren worden onder elkaar verdeelen.

Au sangga fè ò ndala manè malòlè esa, fò ita taò heheluk esa, bonggi ndala ana bău bè na tabăè.

Dat wil ik wel. Koop dan maar spoedig dien hengst.

Au nau lèò ndia. Asa lailaik ndala manè ndia.

Wat zie ik, gaat gij een huis bouwen?

Maè dò au ita hata ndia, ò taò uma esa?

Ja, want het oude staat op invallen.

Hei, uma uluka sangga tŭu sò.

Dat zal u weêr veel geld kosten en ge hebt reeds zooveel moeten uitgeven voor het huwelijk van uw zoon met de dochter van den goudsmid.

Ò mahani maheni doik nòuka bali, ma ò maheni nòuka sò bòe neu ana-manè-ma sasaòna nò manataò lilòa ana-feò-na.

Dat is werkelijk zoo, maar ik heb zelf alle materialen voor dit huis verzameld, en de vader van mijn schoondochter zal mij rotang en atap geven.

Tĕbè lèò ndia, tè au mesang ngau tati basa-basa di-ai-ala taò neu uma ia, tè au fètò feungga amana fè au uè ma sinik.

Ik zal u van tijd tot tijd komen helpen.	Au dei mai faling gò lăi esa bòe.
Doe dat, want ik vrees, alleen werkende, niet vóór 't vallen der regens gereed te zullen zijn.	Taò lèò ndia, tè au bi fò ela uda bei ta mai tè basan sò.
Van waar hebt ge dat mooie hout en die groote bamboezen gehaald?	Tati mala āi malòlè ndia ma ò' matua sila lèmè bè?
Het hout uit een bosch nabij A. en de bamboe van B.	Ai-a nèmè nula esa ta dōka nò A. ma ò' nèmè B.
Dan hebt gij toch veel voor transportkosten moeten uitgeven.	Amĕdaka ò maheni nò-uka neu lĕa dò lŭa sala-mai.
Neen, ik heb van de bamboe een vlot gemaakt en daarop de balken over zee naar hier vervoerd.	Tā, au hăi ala ó'la dè lăi ala lòa-anak esa, fua balokala leu lain de leni sala tungga tasi lai lèò ia māi.

Gaat ge op reis? ik zie dat ge uw prauw gereed maakt.	Ò sangga lăò? Maè dò au ita ò taò sadia ofama.
Ja, ik ga naar A. om mijn geiten, kippen en eenden te verkoopen.	Hei, au lèò A. u, fò asĕò bǐiaek, manu ma bĕlè ngala.
Doe mij dan 't genoegen en neem van mij twee varkens mee.	Hi bòena muni au bafing dua.
Wat moet ik met die dieren doen?	U taò hata ò bana sila?
Ik moet den Chinees T. te A. twaalf gulden betalen. Verkoop die varkens, betaal met het geld den Chinees en koop voor het overschietende een sarong, twee kapmessen (parangs) en een bijl voor mij.	Au misti tifa Sinasiu T. manai A. lupia' sanahulu dua. Masĕò bafi sila, tifa doikala leu Sinasiu ma buluka doi lenak, asa muni fĕ au sidi esa, felas dua ma tatala esa.
Gaarne wil ik mij met uwe bestelling belasten.	Au hi taò tungga ò heheluma.
Wie gaan met u mee?	Sè la' lò ò?
Mijn oom, mijn neef en twee zonen van K.	Amangga, anangga ma K. ana manè dua.

Neemt ge de zonen van K. mede? die jongens zijn zoo wild.

Mò K. ana-manen sila bòe? kakanak sila bòbòden nala seli.

Zij zijn wel wat wild, maar goede zeelieden. Zij weten goed met het zeil om te gaan en kunnen het bij 't roeien lang uithouden,

Sila mana bòdèkala bòe tĕbè, tè hataholi malelakala lai tasilai. Sila lalelak malòlòlè hŏu uli ma ala sèfè lakatakāk lala dokā.

Wanneer vertrekt ge?

Fai hida ò lăò?

Heden avond, als de landwind doorkomt.

Lèò daek ia, makanenima ani daèhenaka nakandò.

Ik zal u heden namiddag die beide varkens brengen.

Nòsok ia dei fò au uni bafi kaduak sila mai.

Goed, maar laat die dieren goed binden, anders springen zij misschien in zee.

Malòlè, tè sădi madenu hènggè lahèlè bana sila dua ala bòkè tasi dalè leu.

Jongens, houdt den schoot van 't zeil in de hand, want wij krijgen veel wind.

Ei, hòu lāla tali isikònala neu limamala, tò ita hampu ani matua.

Ik heb den schoot in de hand, maar houdt het roer goed vast.

Au hòu tali isikòka nai au limangga, sădi hòu matalòlòlè ulia.

P., gij moet goed toezien, want de maan is door wolken verduisterd.

P., ò mètè matalòlòlè, tè makahatuka kŏasa babā bulaka.

Ik zie een prauw rechts vooruit.

Au akanaè ofak esa, ndia ita ofana langgana.

Houdt dan wat links af.

Fè ofaka langgana kin fa.

Wij zijn reeds nabij 't strand, er staat veel branding en in de rivier kunnen wij niet: het is laag water.

Ita deka tò metia, ma lila lampena, tā bolih masuk lèò lè dalè teu: tasia mădak.

Dan moeten wij hier voor anker blijven liggen tot het water wast. Laat het anker vallen.

Lèò ndia sò na, tŭu naka-a' neu nafu tèmè ia losa tasia lu mai. Tŭu naka-a neu lèò.

Ik ben nog bezig het zeil vast te binden.

Au bei hènggè la-a.

Dan moet P. maar 't anker uitwerpen.

Lèò ndia na P. tŭu naka-a neu.

Weet gij ook waar ik koperdraad en wit en blauw katoen kan koopen?	Ò dòdòna au asa hampu kafa ma tema fulak nò tema ngèok nai sè-a?
Bij den Chinees L., maar hij is duur, gij moet veel afdingen.	Nai Sinasiu L., tè hu belina nŏ-uka, ò mahanika malòe nŏuka.
Waar woont L.?	L. lèò nai bè?
In de pasarstraat hier vlak bij.	Dalak lèò pasaka neu nai mata ia.
Wilt ge mij zijn huis aanwijzen? Ik ben hier niet bekend.	Ò hi bòena matŭdu au umana nai bè? au bei ta alelak hehelu nai ia.
Ik zal u daarheen brengen.	Defi au ò' ò lèò èlè mu.
Ik heb geiten, kippen en eenden in mijn prauw om die hier te verkoopen.	Au uni biiăek, manu ma bĕbè nai au ofang lain fò sĕò nai ia.
Hoeveel betaalt men hier voor een geit, een kip en een eend?	Nai ia biiăek esa, manu esa ma bĕbè esa belina bău̇bè?
Voor een geit kunt ge gemakkelijk zes gulden bekomen. Een kip kost hier dertig cent en een eend vijf-en-zeventig cent.	Biiăek esa hampu mŭdak lupia' nè. Manu esa belina sen teluhulu ma bĕbè esa sen hitu-hulu lima.
Baba, ik moet twintig vadem koperdraad hebben en een stuk wit en een stuk blauw katoen.	Baba, au sangga asa kafa lĕa dua-hulu ma tema fulak langgak esa ma tema ngèok langga esa.
Dit koperdraad kost vijftien cent per vadem, dit stuk wit katoen negen gulden en dit stuk mooi blauw katoen vijf gulden.	Kafa ia belina lĕa esa sen sanahulu lima, tema fulak langgak esa lupia' siò, tema ngèo malòlè langgak esa lupia' lima.
Ge vraagt te veel. Ik wil u voor alles elf gulden geven en zoo ge daarmede niet tevreden zijt, ga ik bij een ander mijne inkoopen doen.	Ò mòkè belina nŏuk nan nasala. Au hihingga tifa basa sala lupia' sanahulu esa, tè buluka ò ta hi lèò ndia, na au u asa nai hataholi hiak.
Neen, ik kan u dat alles niet voor elf gulden geven. Ik zou te veel daarop verliezen; maar ik zal u alles laten voor veertien gulden.	Tā, au ta fè basa sala fò beli kăda lupia' sanahulu esa ndia. Lèò ndia, na au lunggi nŏuka: tè au bolih fè basa sala beli lupia' sanahulu ha.
Goed. Hier is vijftien gulden, geef mij dus een gulden terug.	Malòlè. Mala lupia' sanahulu lima iala, fè falik au lupia' esa.
Hier is alles bij elkaar ingepakt.	Au mpoti basa sala sila ia sò.

Wissel mij dit guldenstuk in dubbeltjes.

Tukal (seluk) lupia' ia neu doi kasanahuluk.

Ik heb nu geen dubbeltjes, maar ik kan u helpen aan kwartjes.

Sakarang ia au doi kasanahuluk ta, tè au bolih tulung ò koal.

A.

aalmoes	sŭ-èneuk
aanbeeld (werktuig)	tutu ina
aanbevelen	kio
aanbevelingsbrief	susula kikiok
aanbidden	sònggò
aanbieden	fè
aandeel	babăek
aandenken, 3 ps. e.	nasanĕdak
aandienen	lèò mata mai
aandrift	nasak
aanduiden, 3 ps. enk.	natŭdu
aandurven	tāmpalani
aangehuwd	săo-ana
aangeklaagde	nanakalāka
aangenaam	malăda
aangeven (z. aanklagen)	kală (kălak); fè
aangever	manakălaka
aangezicht	mātak
aangrijpen	tai; hòu
aangrijper	manatai; manahòu
aanhalen	lia; seik; hăi
aanhang	nŏnŏn
aanhooren	nènène
aanhouden	hŏu; tātā
aanklaagster	manakălaka
aanklacht (zijn, haar)	kălana
aanklagen	kălak
aanklager	manakălaka
aanmelden	-făda
aannemen	simpok
aanraden	-făda fè
aanraken	lăè
aanslag	aăfik
aansporen	fufŭdi
aanspreken	-făda; kăi
aanstoken	dudunggu
aanstoker	manadudunggu
aantoonen, 3 ps. enk.	natŭdu
aanval	sampu
aanwijzen, 3 ps. enk.	natŭdu
aanwijzer	manamatŭdu
aanzeggen	-făda
aanzienlijk	mamasŭik; matua
aap	kŏdè
aardbeving	daè nanggenggo
aardbodem aarde	daè-henak
aardewerk	loka-ulek
aars	pèli (P)
achterblijven	ela; lăo ela
achterdocht	nènèok
achterhouden	pèpèko
achterlaten	ela; lăo ela
achtervolgen	tungga; usi, 1 ps. enk.
adem	hahăek

ademhaling	hahăèna
afblijven (van iets) 3 ps. enk.	nèmek; nahani
afbraak	òfĕ
afbranden	putu; kăde
afbreken	tepa; fanggi; băe; ketu; lădi; òfè
afdak	lak, lălak
afdingen	lòe belin
afgezonderd	nanatădak
afgrond	felak
afkeer	ta-hī
afkomst	bobonggik
afloop	tètè-èna
afmaken	tao-basa; tao-heni; tati; -isa
afraden	kăi; kena
afsluiting	kekenak
afstammeling	dadădik; bobonggik
afstand (de)	dōna
afwenden	hīlu; hèò
afwezen, afwezig	tā-kāna
afwijzen	simpek
afzender	manahaitua
afzetten	hăi; sŏu heni; nakona; èsè
afzetter	manahăi; manasŏu
akelig	manggalāuk
akeligheid (de)	manggalāuka
al (reeds)	sò
alle, alles	basa-basa
aldaar	nai nā
algemeen	nakabuak
alhier	nai ia
alleen	mesa (kāna)
allemaal	basa-basa
allengs	kòè; făfa
allerlei	matamatak
alle, alles	basa-basa
als (indien)	makanaenima
altijd, altoos	seku-seku
alvorens	basi bali
ambacht	tatāo-nònōik
ambt	tatāos
ambtenaar	manahŏu tatāos
andermaal	lăi esa; nasalua
angst	bĭbik
anker	naka
antwoord	nătak; naselu-na
antwoorden, 3 ps. enk.	năta; naselu
arbeid	tatāo-nònōik
arbeidsloon	ngadi
arm (adj.)	hatatāk; madòdòlek
asthma	hāè susū
avond	lĕodaek
azijn	dosa

B.

baadje	bădu
baard	ngòlòmik
baden (zich)	diu (P)
bak	mamanak
bakken	sesena; hotu
balk	balok
bamboe	ò'
bang	bi
bank	banggu
balling	nanafuak
bed	mamana susungguk
bedekken	mpoti; mpalu
bedelaar	mangganaпālok
bederven	-kalutu
bediende	uma-isi
bedienen	-kalalāuk; pakè
bedriegen	pèpèkò

bedrieger	manapèpèkok
beëedigen	sò'
beek	lò-anak
beeld	buneka
been (lichaamsd.)	eik
been (beenderen)	duik
beest	bāna
beginnen	mulai
begraven	tatoi
beitel	mpǎak
bekende	nalelang
bekendmaken	-fāda
bekruipen	loi
beladen	fua; henuk
belangrijk	inahūk
beleedigen, belasteren	-kamuti; aāli
beleediger	manakamuti; manaāāli
beloonen	sèba
beloven	helu
beminnen	suè
benaderen	tāo nahenik
beneden	lea
benemen	sŏu
beploegen	-kahuhūk
beraadslagen	kokolak
berechten	fali
be[illegible]len	tāo
bersten, 3 ps. enk.	nalak (P)
berg	letek
bergplaats	mamana mpèmpĕdak
bericht	dedeak
berijden	sĕè
berijder	manasĕè
beroep (zijn, haar)	tatāo (-na)
berouw	fali dale
beschaamd	māè

beschadigen	-kalutu
beschermen	-samāo; -fadūle
beschimpen	-kamuti; aāli
beschonken	mafuk
besmettelijk	madāik
betalen	tifa
betel (siri)	dăè-dok
bevallen (baren)	bonggi
bevelen	paleta
beven	dèlè
bevolking	nusa-isik
bewaken	-nea
bewaren	mpèda
bezem	sasapuk
bezetene	nitu-tāok
bezitten	-ena; P: nu
bezoek	titono
bidden	hule
bij (insect)	tani
bijl	taka
bijna	ela fāka
bijten	kā
binden	paü (P)
blad	dōk (d. i. dåk)
blaffen, 3 ps. enk.	nahou
blank	fulak
blauw	ngeok; mamăuk
blazen	foē
blijven	-hani
bliksem	ndelas
blind	mpòkek
blinde (de)	mpòkèka
bloed	dāk
bloeden, 3 ps. enk.	nadā
bloem	bunga
boek (geschrift)	susulak
boezem	suuk
bok	bii-aè mane
bondgenoot	nōnōk (nónōn)

boodschappen	-făda
boom	huk
boot	ofak
bord	pinggak
borst	tanakoak
bosch	nula (P. F.)
bot (been)	duik
bouwen	tāo
boven	nai lain
braadpan	tasu; ule-besi
braakmiddel	akidō mumutak
braden	sesena
braken	muta
brand	hăināk
branden	hotu; kăde; mpila
brandhout	āi nanăak
breed	loak
broeder	kăa
broek	lòmpò
brug	lèlètè
bruid	ina manasāo
bruidkoopschat	belis
bruiloft (bruidfeest)	teta sasāok
bruin	mpilas
bukken	-katèlè
buiten	nai deak
bultzak	nènĕik (P)
buren	kokolak tò uma-kotāik
bus	mamānak
buskruid	mŏdo sisilo

C.

cent	sen
cunnus	tila (P)

D.

daar (bijw.)	nai nā
daar (voegw.)	hu
dadap-boom	dĕlas (P)
dadelijk	lai-laik
daden	tatāo nonŏin
dag	fāik
dagelijks	basa fāik
daglooner	manesimpo ngadi
dak (van 't huis)	uma balu-na
dal	bāfak
dalen	kona
damp	masuk
dans	foti; longgè
darm	tei-atek
deken	lāfa
dewijl	hu
deze, dit	ia
denken	fandèlè
die, dat	ndia; na
djagong	mpelak
dobbelen	tāo tōk
dochter	ana fĕok
doek	temak
doel	aafin
doen	tāo
dol	kamulus
dolk	kalis
dom	ngoāk
donder	manggŭuk
dood	matè
doode (een)	mamates.
dooden	-isa
doof	mpakek
doos	mamanak; kŏò-anak
doren	ngauk
dorst	mamăda

draad	kafa; ăba-dò; kaek
draagbaar	loa-ana mamates
draaien	ule
dragen	lŭa
drank	nininuk
draven	kua
drek	teik
drenkeling	manabòlok
drinken	inu
droog	mădak
droom	meis (P)
droomen	mei (P)
du, 2 ps. enk.	ò
dubbeltje	kasanahuluk
duif	mbalāka; lunda
duim	küu-inak
duivel	nitu
dwingen	-kaseti

E.

ebbe (de zee ebt)	tasia mădak
echtelieden	masāok; sāo-ana
echtgenoot	sāok
eenige z. sommige	
eed	sò'
eend	bĕbè
eenig	kisak
eerlijk	ndos
eerst, eertijds	hulu (P)
ei	tòlò
eigenaar (de)	maenaka
eigendom	enan
einde	natĕ-èna; tètò-èna
elk	esaka
en	ma
enkel (van den voet)	ei-tinggak
erf	uma-sŏdak
erfgenaam	manăa pusaka
eten	aā
etter	nānak
eventjes (eens)	fā (P)

F.

fakkel	mpèlè
feest	feta
flesch	tòles (P)
fluit	kinuk
fout	sala

G.

gaan	lăo
gaar	tāsak
gaarne willen	hi
gal	hĕduk
galoppeeren	kua
gans	nggasa
gapen	mamā
garen	ăba-dò
gast	fui
gastvrijheid	madālek
gat	bòlok
gebed	sosonggok; hu-hulek
gebeente	duik
gebeuren	dădi
gebeurtenis	manadădik
gebied	paleta
geboren	bonggi
gebraad	nanasesenak
gebrek	totŏa-tata-āk
gebrekkelijk	manadădi tak
gebruik	pakè; hăda
gedachte	dudŭak
gedachteloos	aāfi tak; dudŭa tak
gedachtenis	nafandèndèlek
gedenken	-sanèda
gedrag	hăda
geduld	ndolu

geel	momŏdok
geen (ontkenning)	tā
geeselen	fempa; lǐu
geest (geestverschijning)	nitu
geeuwen	mamā
geheim	nafunik
geheugen	aāfi
gehoor	dǐidok
gehoorzaam	manamamahèlek
geit	bĕi-aek; bii-hik (P)
gek	kamuluk
geld	doik
gelijkelijk	lèo esak; nònòok
gelijkmaken (hem haar, het)	tāon lèo esak
gelofte	heheluk
gelooven	-mahèlè
geluid	lik; hālak
geluk	uanalek
gelukken	dădi
gelukwensch	salāmak
genade	āpong
geneesheer (dokter)	dòtè
geneesmiddel	mòdò āi-dok
genezen	mpuli; hāi; heni
gerecht (om te eten)	nanăak
gerucht	dèdĕa; ani
geschenk	pāla-sè
geschrei	èèkik
geschut	mpompoka
gesp	nggoek
gespierd	maūak
getrouw	manahèok
getrouwheid	hèhèok
getuige	sakăsi
getuigenis	sakăsi

gevaar	silaka
gevaarlijk	mangalauk
gevangene	nanahukuk
gevangenis	úma kekenak
gevangen nemen	hŏu tāla
gevecht	nafempa natātik
geven	fè
gevest	aik
geweer	sisilo
geweld	nakasetik
gewicht	tatāik
gewoonte	natètèmek
gezag	paleta
gezang	sosŏdak
gezant	eilāko
gezwel	mpāes
gids	manalĕa dālak
gierst	bètek
gif	mŏdo mamates
gij, mv.	ei; emi (F)
gijzelaar	manalonak
gindsche	ele (F)
glad	matetuk
glans	hāua; nahā
glas	gelas
God	Lamatua lain
godsdienst	namahèhèlek; anggama
goed	malòlè
golf	li (P)
gordel	kalǐke
gordijn	mpampāla
goud	lilo mpilas
graf	lates
gras	nău
groen	mòmŏdo
groenten	āǐ-dò
grof	selak
grond (bodem)	dāè
grond (oorzaak)	hu

groot	matua; kadĕsĕ; inăhuk
grootmoeder	bei (P)
grootvader	băi
grot	luak
gruwelijk	manggalauk
gul	malòlè; ndos
gulden	lupia'
gulzig	maòlok
gulzigaard (de)	maòlòka
gunst	susuek

H.

haai	iu
haak	kakăik
haan	manu laluk
haar, v. 't hoofd enz.	buluk
hagedis	tòkè
hagel	dadu
hakken	tăti; lòò
hakmes	felas
hals	boto-lĭk.
hamer	tutuk
hand	limak
handel	dadanggak
handelaar	manadangga
hanespoor	nggaik
hanenveer	manu-bulu
hangen	lòlòe; lona
hard	matea; nempek
hart	atek; dalek
hartstocht	dalè-hi
hazenlip	bifi soik
hebben	-ena
hebzucht	dalè hihi; dătua
heden	faik ia
heden avond	lĕo-daèk ia
heden morgen	fafai-anak ia

heen (gaan) 3 ps. enk.	neu (P. M.)
heer	lamatuak
heerendienst	bela nusak
heerschen	paleta
heerscher	manapaleta
heesch	hala makasèlek
heilige	lăok
heilige plaats	mamana lăok
hek	osi-bafak
hekserij	tatăo nasafali matak
held	mpalăni
heldendaad	lăni
helder	manggalĕdok; neuk
helft	seli
hemel	lalai
hengst	ndala manè
herinneren (zich)	-fandèlè
hert	nusa
herwaarts	lèo ia mai
hiel	ei-tinggak
hier	nai ia
hij, zij, het	ndia
hijgen	hăè kisak
hikken	mesukudu
hoed	silangga
hoef	fanggak
hoer	ina manggalauk
hoesten	bòò
hoeveel	hida
hok	longga
hol	kabòlok
hond	busa
honger	lăas
honig	fani-òe
honigraat	fani-mpompolak
hoofd	langgak
hoog	madema; manalu
hoop (verwacht.)	namahenak

hoop (stapel)	unuk
hooren	-manènè
hoorn	susulak
hopen	mahena
hout	āi
huid	louk
huilen	ki; ngasi
huis	uma
hulp	fafalik
huwelijk	saoana (?)
huwelijksfeest	feta sasaok
huwen	sāo

I.

ieder	esaka
iemand	hataholi esa
iets	hata
ijver	manggatek
ijverig	"
ijverzucht	hi manggatè
ijzer	besi
ik	au
in	nai dalè
indien	makanenima
ingaan	lèo dalek tèu
ingang	lelesu
inkt	tauk
ivoor	nggadi, ngadi

J.

ja	hei
jagen	sompu, sumpu
jager	manasumpu
jenever	ala fulak
jeugdig	kanaanak
jeuken	makètè
jong	kanaanak
jonge dochter	ana fĕo mulik
jongen	tăè anak
juist (waar)	tĕtu (P)

K.

kaal	mpolik
kaap	tăduk
kaars	lilik
kaart (van een land)	daè-matak; kar
kaarten (spelen)	-kaminak susulak
kakkerlak	hihingi (P)
kalebas	bonggo
kalf	sapi-ana
kalk	hăò
kam	sauk
kameraad	tia[k] (P)
kamp (legerplaats)	ofu
kamper	matatik
kan (subst.)	kan; kas
kanker	hĕdi dalek
kanon	mpompoka
kant (zijde)	bifik; tataik
kantoor	kanto
kar	kaleta
karbouw	kampa
kast	alamali
kat	mèo
katjang	fufuè (P)
katoen	abas
kauwen	alè
keel	nggala botek
kennen	lelak (F)
kerk	nggalei
kern (pit)	dĕek
ketel	kètè
ketting	namosina
keuken	dapu
kieken (kuiken)	manu-ana

kiekendief (z. roofvogel)	
kiezen	hòlè
kikvorsch	ngengĕdè
kim	lalai-hun
kin	timik
kind	anak
kip	manu
kippenhok	longga manu
kist	balaka
klagen	kălak; tăho
klap	fampa
klauw	ei-fanga (P)
kleed	papakek
klei	daè ulek
kleinkind	umpuk
kleur	matak; dulak
klimmen	hènè
klok	bebenggu
knie	lulu-langgak
knijpen	fĭi
knorren	tāo manggalalau
knots	tòtĕè
koe	sapi, sampi
koek	kokis; nggangaek
kok	manadòdè nasu
kokospalm	nò
komen	mai
kompas	kadoma
koning	manek
koopen	asa
koorts	sumai
kop	langgak
koper	liti
kort	kekĕuk
kost (spijs)	nanăak
kostbaar	kabelik
koud	makasufuk
kraai	kā
kraal (voor vee)	lalāe; okak
krabbe, kreeft	mpŏe he; P: nik
krabben	si; kisu
krekel	tokondĭik
kreng	bana manamatek
krijgen (bekomen 3 ps. enk.)	nala(k) (P)
krokodil	băis, beis
krop	nutuk
kruik	kan
kuip	pāso
kuit (van 't been)	biti-boak
kunnen	bolih (Mal.)
kurk	tatanak
kus	iĭduk
kust	tasi-tataik
kwaad (onz.)	tamanasa
kwaadaardig	hăda manggalăuk
kwartgulden	kŏal
kwijtschelden	hampu holu eik
kwikzilver	lilo fula òek

L.

laag (niet hoog)	kèkĕuk
laat (niet vroeg)	lĕdo (*of* fai) feli
lachen	hika
ladder	hĕda-huk
lade (v. e. kast)	tadak
laf	manabik; tèkèteik
lafaard	bi-āò
lam	bĭi-ana
lamp	dèdĕdek
lampeglas	nggĕla dèdĕdek
land	daè
langzaam	kŏe-kŏe; fafā
lans	tè; donggi
lantaarn	bānuk
lap	tai săik
last (vracht)	fufuak
lasteren	-kamuti

lasteren	manamakamuti
lastig	dale sosŏtak
leder	lo-uk
leeftijd	teu faik
leelijk	manggalāuk
leenen	tona
legger	manatăok
lemmet	tetelu
leunen	salāi
leven	sŏda
lever	atek
lezen	les
lichaam	āok
licht (helder)	manggalĕdok
licht (niet zwaar)	dăuk
lichtje (lampje)	banuk (P)
lief	malòlè
liggen, 3 ps. enk.	nanggatuk
lijder	manadoi dòsok
lijf	āok
lijk	mpompolak; mamates
lijm	didita
limoen	delò (P.)
linksch	kik
lip	bifidōk
long	bā (P)
lood	ènggè
los	dasi musu
lotgenoot	bua āo uanalek
lucht	ani
lucifer	dedeu hăi
lui	mpelatua
luiaard	hataholi mpelatua
luis	utu

M

maag (lichaamsdeel)	tei-mpŏok
maagd	ana fĕo-anak
maagdom	teina(n)
maaltijd	fai năa ninuk
maan	bulak
maand	bulak
maar	tè
maat	susŭdik
macht	bala kāi
mager	ngŏak; ngofalouk
mak	kamāus
maken	tao
maker	manatao
malsch	bangganăuk
mama	ina
man	touk
mand	sindu; lepeneu
mank	doka eik
mannetjes (dier)	manè
markt	mamana nasĕok
mast	lā-āi
mat	nenĕik
matig	mandāk
matje	nĕak (P)
matras	nenĕi koli
medelijden hebben	suè (P)
meel	dèlè sopuk
meening	aāfi
meer (comp.)	lenak
meer (subst.)	danò (P)
meestal	lai nŏuk
meester	mèsè(n)
meesteres	mèsè inak
meid (dienstmaagd)	manakŏo
mes	dòpè (P)
met	ò (verv. als wkw.)
militair	manea
milt	nggangaè
min (vr.)	ina nasusun
minachten	nanahinggak

minder (niet genoeg)	ta dāi
mindere (een)	manggalāu(n)
minnaar	susūè
misbruik	tao lenak
misdaad	tatao masālak
mishandelen	èsè lumuk
miskraam	kalaheni
misleiden	kekĕdi kŏdek
mislukken	ta dădi
mismaakt	kilu kasalak
misselijk	masaleleuk
mist	makamamasuk
modder	tānè
moed	mpalani
moeras	mpuk
moeten (werken)	tao tao-adei
moeten (volstrekt)	misti (Jav.)
mogelijk	bòlè, bolih (Mal.)
mond	bafak
monster (gedrocht)	melu mpalani
mooi	malòlè
moorden	-isa
moordenaar	manisak
morgen avond	mpilak lèodāè
" middag	" lòlédo-na
" ochtend	" fafāi-na
motregen	ŭda lilitik
mug	ninik
muis	lafō
munt (geld)	doik
muur	tembok
muziek	mèko lăbu

N.

naaien	seu
naakt	makaholak
naald	ndandāuk
naam	nădè
nabij	nai mata
nabuur	uma kotāik
nacht	lèodāek
nagel (der vingers)	lima-fanggak
nalatenschap	bua băi
namiddag	lĕdo nòsok
nat	makadŏek
neef	anak
nest	ndunuk
neus	idu-aik; P: pana
nicht	anak
niemand	ta-esa bòe
nier	boa dĕek
niet	tā
" (vetatief)	bòò, bòsò (P)
nieuw	beuk
nieuwjaar	teu beuk
nieuwjaarsdag	fāi teu beuk
nijd	mpeda dalek
nijdig	nampeda dalek
nimmer	tā makandondōk
nok	mpunik; P: uma-punik
nommer	hihinggak
nood	totŏak
noord	ki
nu	besak ia
nuttig	masosoak

O.

oever	tataik; sūu
oester	titiak (P)
offer	sòsonggok; ta-tangguk
olie	mina
olifant	nggadi
olifantstand	nggadi-nolik
omdammen	tāo dendè
omdat	hu

omdoen, 3 ps. enk.	nalŭè
omgaan (met iemand)	tatiak
omgooien	mpoa heni
omhakken	lŏo; tati; hungga
omkoopen	kŏo bafak
omslaan (van een vaartuig)	tònò
omvademen, omvatten	holu (P)
omweg	na-eò
onbeleefd	hădа tak; sesesu tak
onbepaald	ta bubuluk
ondank	ta malela hădak
ondankbaar	ta manamalela hădak
onder	nai daè
onderbuik	tei daek
onderdaan	manggalau(n)
onderdrukken	nĕè; èsè lumu
onderricht	nanolik
onderscheiden	kòfĕe
ondervinden	-mĕda
ondeugd (een)	manabŏdek
ongaar	mātak
ongeluk	tòtŏak
onkruid	ta nanăhik
onkuisch	makètè mèok
onlangs	faina
onlusten	husonak
onnoozel	manalilik
ontloopen	lāi
ontmoeten	tonggò; sosolu
ontmoeting	natonggok
ontslag	hahāik
ontsluiten	mpoi
ontwijfelbaar	tĕbè
onverwachts	kaiboik
onverwijld	lai-lai

onvruchtbaar	buna bua tāk
onzijdig	sŭdia tāo
onzindelijk	manggenggè ok
oog	mata
oogenblik	hatè matak
oogenblik (op dit)	sakarang (Mal.) ia
ooglid	mata-louk
oogst	kokoluk; keketuk
oogsten	kolu; ketu
oom	ama
oor	dǐidok
oorhanger	lòlòe dǐidok
oorlog	musuh
oorlogsvaan	dèdèo musuh
oorlogsveld	daè musuh
oorsprong	nètè hun
oorzaak	hu
oost	dulu
opdat	fò (P.)
openbaar	loaloan
opgewonden	nasan nakaseti
opium	mădak
opletten, oppassen	nĕa (P.)
orkaan	kutus
os	sapi manè
oud	lasik
ouderdom (jaren)	teu
overal	ndule mamanek aiain
overeenstemmen	halak esa
overstrooming	fă (P.)
overtuigen	făda ndandā
overwinnen	senggi
overwinnaar	manasenggi

P.

paal	di
paard	ndala
paardenolie	ndala-mina

paarl	kima dĕek
paarlemoer	kima louk
paars	mamasuk
pad (weg)	dalak; ònok
pak	mpotik
paling	tuna
palm (v. de hand)	lima-dalek
pand	mpeda tatā'n
papegaai	nggia
paradijs	mbate falu; tada sio
pastoor	panita
patroon	boss
pees	uakakaluk
pellen	fina
pen	pena
pens	tei mpŏo'n
peper	lada; kulus
peluw	kailuun (P.)
pijl	koko-uk
pijn	hĕdis
pijnigen	tāo nahedin
pik (pek)	dama nggèok
pink	lima-kŭu anak
pis	mòes
pisang	huni (P.)
pistool	pistolik
pit (kern)	deek
pit (v. e. lamp)	tetelu
plagen	bŏdè
plan	aāfik
plank	papak, pampak
plant	nanasèlek
plas	dano
pleegbroeder	tolanò nakaboin
pleegdochter	feto 〃
pleegkind	ana 〃
pleegzoon	ana manè 〃
plein	sodak
pluim	koak

plukken	seu; ketu; senggi
poeder	sopuk
poep	teis
pokken	fanggok
pompelmoes	munò
poort	lelesu
poot	eik
pop	buneka
pot	mamanak
prauw	ofak
predikant	panita
prent	susula buneka
prikken	falak
privaat (kakhuis)	uma teteik
proeven	sŏba
puist	bisu mpāes
punt (spits)	mpēdak
put	òe-dolu
putten	dolu

R.

ram	bii manè
de rand er van	tatai-na; sŭu-na
ras (subst.)	dadădik
rasp	tutulak
rat (rot)	lafò
rauw	mamatak; nulak
ravijn	felak
rechts	konak
rechtvaardig	ndos
reeds	sò
reiger	dano-òe; P: dănòe
reizen	lāo
rekenen	hingga
reu	busa manè
reus	mpalani inakuk
rib	kai usuk
riem (roei-)	sèfè; tuku
riet	āi-ana

rif	unuk
rijden	săè
rijgen	nātō
rijk	mamasŭik
rijkdom	sŭi
rijp	latuk
rijpaard	ndala sasăek
rijst	hădè
rijtuig	kaleta; nggili
ring	ndeli
rivier	le (P.)
roede (penis)	uti (P.)
roeispaan	sèfè; tuku
roer	uli
roest	besi-lulutuk
roet	uma-otak
rond	bobonggok
rood	mpilas
roofvogel	tètĕma (P.)
rook	masuk
rooken (tabak)	musi
rooven	-moa
roosten	tunu (P.)
rot (adj.)	mpuluk
rots	unuk; mpiak
rug	dea
ruggegraat	dea-ina-duik.
ruilen	tuka; seluk
rund	sapi, sampi
rups	ulè mandunuk
rusten	hahāè
ruw	selak

S.

sabel	tafa
sago	putak
samen	nakabubua'n
sap	ɗè (?)
satan	nitu
satijn	lusi lelei
saus	ɗek
scalpeeren	tètè langgas
schaaf	totoluk
schaal	susŭdik
schaap	bĭi lompo
schaar	ngungutek
schade	nahenik
schaduw	săok; mafok
schaken, 3e pers. enk.	nalai neni
schaker	manamalai neni
schedel	langga-duik
schede	mānak
scheef	pèkok
scheel	sòkò linok; soko lidok
scheiden	băè āon
schelm	maleuk
schelp	nggongò-ek
schermen, 3e ps. meerv.	lakaminak tanek
scherpen	fola, fofola
scheuren	si
schieten	silo
schijndood	saplăò
schild	salabako
schildpad	kea (P.)
schimmel (uitslag)	nanggaganu
schimmel (paard)	mamasak; āò-bĭik
schoen, schoeisel	sapatu; P: tābu eis
schotel	pinggak
schreeuwen	dola (P.); di (P.).
schubbe	unek, unè
schurft	nŭa
schurk	hataholi mangga-lauk
sedert	èmè (vervoegd als werkw.)
sieraad	sosomak

sigaar	lòkò
sik (kinbaard)	nggolomik
slaaf	ata
slaan	fempa; lǐu
slaap	susunggnk
slachten	tuti; dŏdo; hala; palu; mpau
slang	ulek
slapen	sunggu
sleutel (vgl. slot)	ngòek, nggòek
slijk	tanè (P.)
slijpen	fola
slijpsteen	sāk
slim	lèlèlok
slinger	tali-dŏo
slingeren	leleuk
sloep	tutŭdak
slot (van een deur, enz.)	nggòek, ngòek
smart	hĕdis
smelten	nòè
smid	tuka besi
snor (knevel)	nggòlòmik
snuit	nggongòlok
soldaat	solodadu
sommige — andere	luma — luma
somtijds	lăi esa-esa
spade	tatatis
spar	dodoik (P.)
specerij	bòmeni āi-louk
spek	minak
speld	faneti
spelen	-kaminak
speer	mpa isi laisonak
spijs	nanăak
spin	bolāu
spinnen	lòlò
spion	manamalok
spook	nitu

spoor (voetstappen)	lèlek
springen	-kaboku; la
springvloed	tasi-lu
sprinkhaan	lamak
sproet	diok
spuwen	mŭdi
staal	bāi
staan	-padei (M)
stad (negerij)	nusak
stam (v. e. boom)	huk
star, ster	nduk
steel, stengel	bebak
steen	batu
steil	madeik
stelen (rooven)	-manako
stier	sapi manè
stijf	bala kāi
stikken	samèlè; seu
stil	nènè
stoel	kandela
stof (enz.)	daè sompuk
stok	tètĕe
stomme (een)	nggoa muluk
stomp	mpăak
stoomschip	ofa hăik
storm	sanggu; luli
strand	tasi-tataik
streep	duduik
strijden	-hu; -lena
strik	hihǐak
strot	nggala-botek
struikelen	-katunu
suiker	tua
suikerriet	tĕfu (P)

T.

taal	dedĕak
tabak	mŏdo

tabaksdoos	kŏo-ana mŏdo
tafel	mei
tak	ndanak
tam	kămaus
tand	nisik
tasch	tona
teef	busa ina.
teen	halak; lik
teer	dama
tegenkomen	-tonggo; -neta
tegenstand	musuh
tellen	hingga
temmen	kamamau
tering	nanatak
terug	fali
terugkomen	fali mai
thee	tè
tijd	lèlek; faik
tikken	delu
tillen	sŏu
tin	engge fulak
toespijs	uta āidò
toeval	nanakaboik
tol (speeltuig)	pòpŏdek
tolk	dulubasa
ton	dèsè
tong	māk
toom (v. e. paard)	lapa
toon (klank)	halak; lik
toorn	nasak
toovenaar	lăda; malelak
toovenaarster	ina lăda
tor	bumpu
touw	tali
traan	lu-ɗè
trap	ĕdak
trekken	lēa
trom	lăbu
trouw	hèhèok
tuin	osi
twijfelen	lilīk
twist	nahuk; nalenak
twisten	-hū

U.

ui	laisona
uier	sŭn-ɗe
uil	kokŏdok
uitlachen	hika
uitkeeren	fè heni
uitloven	helu fò fè
uitnoodigen	tòkè; hulè
uitroeien	-kalutu
urine	mŏes
uur	lĕdo-eik

V.

vadem	lĕa
vader	ama
val	tutŭda(n)
vallen	tuda
vagebond	hataholi mangga-lauk
van — af	èmè (als werkw. vervoegd)
varken	bafi
vat	dèsè
vechten	-hū
veder	buluk
veel	bāuk (P. F.)
vegen	sapu
veger	manasapu
veilig	malòlè
vel	dōk; louk
veld (akker)	hădè ɗe; mok
ver	dō
verblijfplaats	mamana leleok
verdeelen	băe; bati

verdenken	nŏŏ
vergaan	bòlò; tena
vergelden	balas
vergeven	hampu holu-eik
vergift	mŏdo mamatea
vergoeden	nggati
verhaal	tutuik
verhalen	tui
verhemelte	tāna-lāi (P)
verhuizen	lali
verkoopen	seò (P. F.)
vermogend	mamasuik; makabetek
verraden	mpŏa
verrader	manampŏa
verruilen	seluk
verslaan	senggi
versperren	dedea
verstaan	lelak
vertalen	sāli
vertellen	tui
vervloeken	sò
vervolgen	lăo hutak; tungga
verzorgen	-kaboi
verzamelen	-kabubua
verzoenen	mòlò
vesting	kota
vet	minak; maăò
veulen	ndala-ana
vijand	musuh
vijl	fei
villen	ali
vinger	lima-kuuk
vlek	manggengèok
vlerk	lĭdak
vlieg	mpena
vlijtig	manggatek
vlinder	babăo, (P) bòbau
vloek	naaòok
vloo	tekemelak

visch	iak
vischnet	dela; mpuak
visschen	dolu; dala
visscher	manadolu; manadala
vlag	dèdèo
vlam	mpila
vleesch	mpā
vliegen	la (P)
voeden	kaboi; hani
voederen	hani (P)
voedster	manamakaboi
voet	eik
vogel	mpuik
vol	henuk
volk	hataholi
vork	fòlok (P)
vracht	fufuak
vroedvrouw	manamakabobonggik
vrouw	inak
vrucht	boak
vuist	nafanggumuk
vuur	hăi
vuurslag	dedeu hăi
vuurvlieg	mola (P)

W.

waaien	nggengefu; fufū
waaierpalm	tuak
waar (adj.)	tètèek (P)
waar (subst.)	buas (P)
waarde	beli
waarheid	tètebes
waarom	hu hata
wacht (de)	naneaka
wachten	hani (P)
wagen (subst.)	kaleta
" (wkw.)	-mpedak

walm	masuk
wang	nasuk
wantrouwen	tā-namahèlè
wapen	tanek
warmen	-manelu; -hāna
warmte	hanas
was	lilik
wasschen	safè
wat	hata
water	òè
wateren (pissen)	mòe
waterval	òe-tetèēk
wedden	-mpedak
weddingschap	nampedak
weduwe	ina falu
week (adj.)	bangganăuk
weenen	ki; dola; bolu
weerlicht	ndelas
wees	ana māk
weg	dalak; ènok
wegen	tāi
weggaan, 3 ps. enk.	neu (P. M.)
weide	mōk
weigeren	timpa
weinig	baiānak
wekken	fafāe
wellust	dale hihi
wenden	-salè
wenkbrauw	mata-bulu (P)
wensch	namahenak
wereld	daè-henak; daè bafok
werken	tāo
werpen	nggali
werplans	tè
west	muli
wet	nada paleta
weten	lelak (F)
wie	sè

wiek (v. e. lamp)	tetelu
wierook	bò-menik
wij	ita (*incl*); ai, ami, (*excl.*)
wijd	loak
wijfje	ina
wijken	singgo; hèo
wijs (adj.)	malelak
wijzen	tŭdu
wilde (een)	kalafuis
willen (voornemens zijn)	nāu (sangga)
wind	ani
winnen, 3 ps. enk.	nala
winst	nanalak
wit	fulak
wolk	kŏas
wond	bisu; hinak
wonen	lèò
woord	dĕek
worgen	kǐdu
worm	sikalatik
wortel	okak
wraak (zijn, enz.)	babāla-na
wraakgierig	dale hĕdi
wrat	ila
wreed	mamelu
wreken	balas
wrijven	lòsè
wurgen	kǐdu

Z.

zaad	bini; ngges
zaag	hòhòlok
zaaien	ngali
zacht	bangganăuk
zadel	sela
zak	tona

zalf	mina āi-dŏk
zand	sòlòkaek
zee	tasi
zeef	aakak
zeeman	hataholi ofa-laik
zeep	săbu
zeer (bijw. van graad)	hik; nasala
zeggen	-făda
zeil	la
zeilen	lăo
zenden	hai-tua
ziekte	hĕdis
ziek zijn	-mahĕdi
zien	ita
zij, 3 ps. enkv.	ndia
„ , 3 ps. mv.	sila
zijde (kant)	bifik, tatāik
zijde (stof)	suta
zilver	lilo fulak
zingen	sŏda; -kămè
zink	besi kosi
zinken	tena
zitten	-nggatuk
zoeken	sangga
zoen	ĭĭduk
zoenen	idu
zoet	makŏk
zog	sŭu-òe
zolder	uma-hunuk
zon	lĕdo
zonde	salak
zonlicht	lĕdo-eik
zool	ei-dalek
zoom	suk; bifik
zoon	ana manè
zorgen	faduli
zout	masik
zuchten	kaāu
zuid	kona
zuigen	musi
zuiver	neuk; ndos; lāok
zullen (als hpw. Fut.)	mahani; sangga (M)
zuster	fèto
zuur	makeis
zwaar	belak
zwaard	tafa
zwak	bekundòlè
zwaluw	lalāo
zwam	dudu
zwart	nggèok
zwavel	manila
zweep	āi liliuk
zweer	mpāes
zweeten	mpusè
zwemmen	anè; P: angè
zweren	sò'
zwerven	ndòlò
zwijgen	nènè

Telwoorden.

1 esa	6 ne
2 dua	7 hitu
3 telu	8 falu
4 ha	9 siò
5 lima	10 sanahulu

11 sanahulu esa	60 ne hulu
12 " dua	70 hitu "
13 " telu	80 falu "
14 " ha	90 siò "
15 " lima	100 natun esa
16 " ne	200 " dua
17 " hitu	1000 lifun esa
18 " falu	2000 " dua
19 " siò	10.000 kefin esa
20 dua hulu	100.000 kafin esa
30 telu "	200.000 " dua
40 ha "	1 millioen kifun esa
50 lima "	

DE GEWOONTEN DER TAGALOGS OP DE FILIPPIJNEN

VOLGENS

PATER PLASENCIA.

Onlangs heeft Dr. T. H. Pardo de Tavera in het Spaansche tijdschrift *Revista Contemporánea* een belangrijk geschrift, dat gedurende meer dan drie eeuwen in het archief van 't klooster van San Francisco te Manila gesluimerd heeft, wereldkundig gemaakt. Bedoeld geschrift bevat een verslag, opgesteld door Pater Juan de Plasencia ter voldoening aan eene opdracht hem verstrekt door den Gouverneur Santiago de Vera, om een onderzoek in te stellen naar den maatschappelijken toestand der Tagalogs. Het stuk draagt de dagteekening: 24 October 1589.

De inhoud van het rapport van P. Plasencia was niet geheel onbekend, daar latere schrijvers er gebruik van gemaakt hebben, zonder evenwel hun bron te vermelden, doch de tekst is nooit gedrukt geweest vóórdat Dr. Pardo de Tavera dien vóór eenige maanden in de *Revista Contemporánea* in 't licht gaf, naar eene in bovengenoemd kloosterarchief berustende kopie. Het oorspronkelijke heeft men nog niet teruggevonden. De Spaansche geleerde aan wien wij die uitgave te danken hebben, heeft èn daardoor, èn door de inleiding waarvan hij het verslag deed vergezeld gaan, alle beoefenaars en vrienden der Indonesische volkenkunde aan zich verplicht, en om de aandacht van den Nederlandschen lezer op zijn werk te vestigen meenden wij niet beter te kunnen doen dan eene volledige vertaling van het verslag van P. Plasencia in deze Bijdragen te laten afdrukken en die vooraf te laten gaan door mededeelingen, alle geput uit de inleiding van Dr. Pardo de Tavera, omtrent den persoon des opstellers van het verslag en aangaande de omstandigheden die aanleiding gaven tot het onderzoek waarvan dat stuk een uitvloeisel geweest is.

De Predikheer Juan de Plasencia of Portocarrero was geboortig

uit Plasencia in Extremadura. Nog jong zijnde begaf hij zich naar Italië, waar hij in de orde van den Heiligen Franciscus trad. Naar zijn vaderland teruggekeerd, verwijlde hij daar tot het jaar 1576, toen hij zich aansloot bij de eerste missie naar de Filippijnen, waar hij den 24 Juni 1577 den voet aan wal zette. Na een tweejarig verblijf had hij het in de studie der landtaal, het Tagalog, zóóver gebracht, dat hij een spraakkunst en woordenboek in die taal uitgaf, de eerste die verschenen zijn en tot grondslag gestrekt hebben van alle volgende geschriften van dien aard. In zijn bekeeringswerk was hij zóó voorspoedig dat reeds in 1578 de provinciën Tayabas en Laguna tot het Christendom waren overgegaan. Begrijpende dat het werk der bekeering alleen goede vruchten kon dragen indien het gepaard ging met de oprichting van scholen voor lager onderwijs, ijverde hij onvermoeid en met goed gevolg om bij 't stichten van gemeenten ook scholen te vestigen. Tengevolge van zijn algemeen erkende verdiensten werd hij in 1583 verkozen tot opperprelaat van de apostolische provincie van Sint Gregorius, welke waardigheid hij met eere vervulde totdat hij den 23 September 1590 in de gemeente Lilio overleed.

Zooals reeds gezegd is, werd het rapport van Pater Plasencia aan den Gouverneur ingediend op 24 October 1589, en wel ten gevolge van eene bepaalde opdracht. Om de redenen welke tot die opdracht aanleiding gaven te verklaren, geeft Dr. Pardo de Tavera eene schets van de toestanden op de Filippijnen in die dagen, eene schets, die wij in haar geheel in vertaling laten volgen.

„Ten jare 1583, gedurende het tusschenbestuur van Don Diego de Ronquillo, hadden er eenige opstanden van de inboorlingen plaats, welke door de slechte behandeling van de zijde der (Spaansche) leenheeren uitgelokt waren. Eenigen van dezen verbeeldden zich dat de inboorlingen die de Koning hun als onderhoorigen geschonken had, hun in alles wat zij wilden als slaven moesten dienen, en lieten hen arbeiden om hun kapitalen te vermeerderen al was het ten koste van leven en goed. Daardoor waren de misbruiken zóó talrijk geworden dat eene spoedige verbetering dringend noodig werd, zooals de geschiedschrijver Martinez de Zúñiga zegt. Maar de verbeteringen kwamen niet, de leenheeren bleven onbeperkte meesters en de inboorlingen hadden geen middel om hunne klachten tot Manila te doen doordringen, en zoo die al daar doordrongen, sloeg men er geen acht op, dewijl sommigen op de lijdzaamheid, anderen op de onwetendheid der inlanders rekenden. Terwijl men in

regeeringskringen tot de overtuiging kwam dat eene herziening noodig was, oordeelden de onderdrukten het noodzakelijk door een opstand uit zulk een toestand te geraken.〃

〃Een jaar later, in 1584, kwam de nieuw ingestelde Audiencia (commissie van onderzoek) aan met haren Voorzitter, den auditeur Dr. Santiago de Vera, aan wien van rechtswege het tijdelijk gezag van Gouverneur-Generaal des Archipels toekwam. De staat van zaken waarin hij het land vond, de ongerechtigheden die allerwege begaan werden, de gewelddadige middelen waartoe de onderdrukten zich genoopt zagen om tot zelfverdediging de toevlucht te nemen, maakten op hem een diepen indruk, vooral toen in 1585 de Pampanga's en Tagalogs vereenigd in opstand kwamen. De verstandige bewindsman begreep dat het eerste wat hij te doen had om met rechtvaardigheid te kunnen besturen was: de gebruiken en gewoonten der inwoners van het land dat hij geroepen was te bestieren te leeren kennen, en dientengevolge was het dat hij, de voortreffelijke hoedanigheden van den braven Pater Juan de Plasencia kennende, tot dezen een schrijven richtte met verzoek hem in te lichten nopens de maatschappelijke en politieke instellingen der Tagalogs.〃

Op welke wijze de waardige geestelijke zich van zijne taak gekweten heeft, blijkt ons uit zijn zaakrijk verslag. Hetgeen ons daarin al dadelijk treft, is de bedaarde, onbevooroordeelde, men zou kunnen zeggen: wetenschappelijke wijze, waarop hij de uitkomsten van zijn onderzoek mededeelt. In het gansche stuk vindt men geen harde oordeelvellingen over de zeden en 't karakter der inlanders, anders schering en inslag in de berichten van 's mans tijdgenooten en nog lang daarna. Evenmin maakt hij zich schuldig aan sentimenteele overschatting van die 〃onschuldige inlanders〃; eene liefhebberij die trouwens eerst in veel later tijd in zwang is gekomen en gewoonlijk meer haar ontstaan te danken heeft aan een onbedwingbaren lust tot mooischrijverij dan aan liefde voor den inlander. Het was den Pater klaarblijkelijk alleen te doen om de waarheid op te sporen en te zeggen, en zoodoende mede te werken tot voorlichting van de Regeering, opdat er perk en paal zoude gesteld worden aan de ergerlijke uitspraken der Europeesche rechters, die door hun onkunde van de landsgebruiken de bevolking in hare tederste belangen kwetste.

De stijl van het rapport is niet van slordigheid vrij te pleiten; de gedurige verwisseling, en zelfs verwarring van enkel- en meervoud is dikwijls zinstorend en geeft aanleiding tot duisterheid. De vraag rijst menigmaal op of de afschrijver zijn voorbeeld wel overal goed

gelezen heeft; de spelling is de hedendaagsche, dus *niet* in overeenstemming met het oorspronkelijke, doch die wijziging zal de uitgever wel ingevoerd hebben ten bate zijner lezers.

De aanteekeningen die Dr. Pardo de Tavera aan het verslag heeft toegevoegd, zijn door ons deels weggelaten, deels door andere vervangen. Op de punten van overeenkomst der Tagalogsche instellingen met die welke men in onze Oostindische bezittingen aantreft, hebben wij het niet noodig geacht de aandacht te vestigen. Ze zijn zóó talrijk dat eene verwijzing naar 't overeenkomstige op Sumatra, Borneo, en vooral Celebes, stof zou leveren voor eene uitvoerige verhandeling, die wij aan een ethnoloog van vak moeten overlaten.

Het opschrift der kopie luidt: Las costumbres de los indios tagalos de Filipinas enviadas por el V. P. Fr. Juan de Plasencia al Gobernador de cómo se gobernaban en su antigüedad; d. i.: »de gewoonten der Filippijnsche Tagaloginboorlingen ingezonden door den Eerw. Pater Juan de Plasencia aan den Gouverneur over de wijze waarop zij oudtijds bestuurd werden.« Natuurlijk had het oorspronkelijke instede van dit onbeholpen opschrift iets anders, namelijk het adres of de titulatuur van den Gouverneur aan wien het stuk gericht was. Daarenboven is het opschrift der kopie van veel later tijd, toen de door P. Plasencia beschreven toestanden tot een betrekkelijk ver verleden behoorden [1].

Hierna volge, zonder verdere opmerking, het verslag, volgens den gedrukten tekst, in Nederlandsche vertaling.

Na inzage van het schrijven van Uw HoogEdele, had ik dat gaarne dadelijk beantwoord omdat het een zaak van hoog belang is, maar er is vertraging gekomen omdat ik eerst goed inlichtingen moest inwinnen omtrent hetgeen mij gevraagd werd en geen praatjes wilde te berde brengen die de inlanders ten hunnen aanzien plegen op te disschen, en te dien einde heb ik mij vervoegd bij inlanders van verschillende oorden, oude lieden en de bekwaamste die ik kende, en het is mij gelukt het ware op te sporen (daargelaten veel nietigheden) nopens hun bestuur en rechtspraak en erfenissen en slaven, en huwelijksgiften, als hier volgt:

---

[1] In het werk van Huerta wordt de titel opgegeven als: Tratado de los ritos, usos y costumbres de los Indios Filipinos. Deze titel is feitelijk onjuist, daar van *ritos* geen sprake is. Vgl. Blumentritt's Vocabular II, p. 54.

DATO'S EN BARANGAY'S.

Dit volk heeft steeds hoofden gehad, die Dato's heetten. [1] Dezen waren hun bestuurders en aanvoerders in den oorlog, werden door hen gehoorzaamd en geëerd, en de onderdaan die jegens hen misdreef of een (onvoegzaam) woord uitte tegen de vrouw of den zoon van zijn hoofd, werd zwaar gestraft. Het waren hoofden van weinig, op zijn hoogst van honderd gezinnen en minder tot dertig toe, en dat noemt men in het Tagalog een *barangay* [2], waaruit ik opmaak dat, aangezien zij naar hun taal van Maleische afkomst blijken te zijn, het hoofd van een *barangay* — eigenlijk de naam van een vaartuig — bij hun aankomst in dit land als *Dato* gold, en zoo is het nog op den huidigen dag onmiskenbaar dat een *barangay* oorspronkelijk eene familie van ouders en kinderen, slaven en verwanten omvat. Zulke *barangay's* waren er in elke gemeente eene menigte; zij woonden althans niet verre van elkander, uit hoofde van de oorlogen, doch zij waren niet aan elkander onderworpen en alleen verbonden door vriendschap en verwantschap. De hoofden ondersteunden elkander met hun *barangay's* in de oorlogen die zij te voeren hadden.

LANDERIJEN.

De landerijen waar zij woonden werden over de geheele *barangay* verdeeld, en zoo kende iedereen uit elke *barangay* de zijne, inzonderheid de besproeingsvelden; en niemand van een andere *barangay* mocht die landerijen bebouwen tenzij hij ze kocht of door erfenis verkreeg In de *tingge's* [3] of bergstreken waren de grondstukken niet verdeeld, maar onverdeeld eigendom van de geheele *barangay*, en daarom mag iemand die tot de *barangay* behoordc, al was hij uit eene andere gemeente gekomen, een stuk grond ontginnen om er een rijstveld van te maken en het bezaaien, zonder dat het kon ontnomen worden. Er zijn andere gemeenten, bijv. Pila de la Laguna,

---

[1] Hetzelfde woord, gelijk bekend is, als 't Mal. *dátuq*, Jav. *ratu*, *datu*, Fidji *ratu*, enz.

[2] Thans uitgesproken *balangay*, gelijk ook in 't Bisaya; daarentegen heeft de oudere uitspraak *barangay* nog in 't Ibanag standgehouden. Uit de spelling met *r* blijkt dat tegen het einde der 16de eeuw de oorspronkelijke *r* nog niet in alle woorden vervangen was door de *l*.

[3] Hetzelfde woord als het Mal. *tinggi*, enz.

waar deze *maharlika's*[1] aan den Dato ieder een honderdtal *ganta's*[2] rijst moesten betalen, maar dit kwam omdat een ander hoofd die gronden reeds in bezit had genomen toen zij daar kwamen wonen en de nieuw aangekomene ze met zijn geld kocht. Zoo betaalden de lieden van zijn *barangay* hem die landpacht, terwijl hij de gronden uitdeelde aan wie hij verkoos. Thans, sedert de komst der Spanjaarden, gebeurt dat niet meer.

VISSCHERIJEN.

In sommige gemeenten hadden de hoofden ook besloten visscherijen, en veren als markten[3], waar niemand, tenzij hij tot de *barangay* of gemeente behoorde, mocht visschen of op de markt handel drijven, tenzij hij er voor betaalde.

DRIE STANDEN.

Behalve de hoofden, die men als de ridderschap kon beschouwen, waren er drie standen: heeren[4], schotplichtigen en slaven. De heerenstand bestaat uit de vrijen, die men *maharlika*[5] noemt: deze hadden den Dato schot noch lot te betalen, maar waren verplicht met hem ten oorlog te trekken op eigen kosten; alleen eene uitnoodiging (ter maaltijd) had het opperhoofd tot hen te richten en daarna verdeelde men onderling den buit op den vijand behaald. Ook moesten diegenen van hen die de Dato opriep, als hij er op uitging, hem roeien, en wanneer hij een huis oprichtte hem helpen, terwijl hij hun eten moest geven; evenzoo als de geheele *barangay* eenen dag voor hem een akker moest besproeien.

---

[1] Deze uitdrukking is eenigszins bevreemdend, daar eerst later van de *maharlika's* gesproken wordt.

[2] Een maat = 3 Liters.

[3] Wat met veren, *pasos de rios*, als markten bedoeld wordt is ons niet duidelijk; zooveel echter blijkt wel, dat op sommige plaatsen door de hoofden pasargeld werd geheven.

[4] De Spaansche term, door den schrijver gebruikt, is *hidalgos*.

[5] *Maharlika*, Maleisch *Mardahika*, Jav. *mardika*, is, gelijk men weet, aan 't Sanskrit *maharddhika* ontleend, en ook in onze taal overgenomen in den vorm van Mardijker.

SCHOTPLICHTIGEN.

Schotplichtigen zijn degenen die men *aliping namamahay* noemt: het zijn huislieden, die hunnen heer, hij zij Dato of niet, de halve opbrengst van hun land moesten presteeren, naar voorafgaande overeenkomst met hem; ook plachten zij, wanneer hij eens uitging, hem te vergezellen bij het roeien. Zij wonen in eigen huizen en zijn meester van hun boedel en hun goud [2], die hun kinderen beërven; zij hebben 't genot van hun boedel en land, evenals hun kinderen. Zij konden niet tot *sagigilir*-slaaf gemaakt worden; evenmin mochten zij of hunne kinderen verkocht worden, en indien zij bij erfenis aan eenen zoon van hun heer ten deel vielen die in eene andere gemeente ging wonen, mocht deze hen niet uit hun gemeente rukken en medenemen; zij bleven in het voorvaderlijk oord, vervulden daar hun dienstplichten en bebouwden den akker.

SLAVEN.

Slaven zijn degenen die men *aliping sagigilir* [3] noemt. Het zijn dezulken die voor hun heer huis- en veldarbeid verrichten en verkocht konden worden. Hun heer geeft hun een deel van het gewas, zooveel als hem belieft, opdat zij te beter arbeiden, zoodat zij iets door eigen vlijt kunnen opgaren. Zulke knechten, niet zelden in ('s meesters) huis geboren, verkocht men zoo men ze niet in den oorlog of als akkerknechten gebruikte.

SLAVEN VOOR GELDSCHULD.

Voor een geldschuld die men had, kon men (een persoon ter kwijting der schuld) aan de winnende partij overdragen, en zoo konden de rampzaligen slaaf worden voor geldschuld zonder het (oor-

[1] Eigenlijk: slaven die een huis bewonen. Uit deze benaming zou men geneigd zijn op te maken dat lieden van deze klasse te vergelijken zijn met onze Middeleeuwsche *laten*, eene soort van lijfeigenen met zekere persoonlijke en bezitrechten.

[2] Het Spaansche *oro* is hier en in 't vervolg met «goud» vertaald, omdat de schrijver het woord met opzet kon gekozen hebben om daaronder niet enkel baar geld, maar ook gouden sieraden te begrijpen.

[3] D. i. eigenlijk: slaaf van den drempel.

spronkelijk) te zijn [1]. Indien er onder zulke *sagigilir*-slaven iemand was die in de oorlogen of als goudsmid of op eenige andere wijze zich meer goud (geld) verwierf dan wat hij aan zijn heer moest geven, dan placht hij zich vrij te koopen en werd een *namamahay*-slaaf; dat zijn degenen die wij schotplichtigen noemen. De kosten bedroegen voor hem al licht 5 *tae's* [2] gouds, en als hij er tien of meer gaf, werd hij geheel vrij, en daarbij had dan eene aardige plechtigheid plaats: na eene uitdeeling van de kleinooden (of: meubels) die de slaaf had ingeval hij voor zich woonde, werden tot zelfs de aarden potten en kannen verdeeld; schoot er een over, dan brak men die in stukken, en was het een deken, dan werd die midden door gedeeld. Men houde het verschil in 't oog dat er bestaat tusschen den *aliping namamahay* en den *aliping sagigilir*, want doordat men dit wel eens uit het oog verliest, gingen — en gaan er nog — velen voor slaven door die het (feitelijk) niet zijn. Immers, zoodra de inlanders gezien hebben dat de hoofdrechters dit onderscheid niet begrijpen, hebben zij begonnen zich van de *aliping's namamahay* en de kinderen van dezen in huis te bedienen als van *aliping's sagigilir*, hoewel zij daartoe niet gerechtigd zijn, en indien zij dan voor het gerecht verschijnen, betoogen zij dat (de persoon) evenals diens vader en moeder een *aliping* is, zonder de beperkende verklaring of het een *aliping namamahay* dan wel een *aliping sagigilir* is; zij verklaren hen voor een *aliping* zonder meer. Zoodoende maken zij iemand *sagigilir* en verkoopen hem zelfs. En daarom moeten de hoofdrechters indachtig zijn dat zij, wanneer iemand zijn *aliping* opeischt, zich vergewissen van welk soort van *aliping* sprake is, en dat zulks behoorlijk in de geschreven vordering sta uitgedrukt.

Van deze standen valt nog op te merken, dat, indien de ouders *maharlika* zijn, de kinderen het ook steeds zijn, en als zij tot slavernij vervallen, dan is het door huwelijk, gelijk ik straks zeggen zal.

---

[1] De gedrukte tekst is ons onverstaanbaar; hij luidt aldus: «Lo que tenían por deuda traspasaban la deuda en otros ganando siempre, y así quedaban los miserables esclavos por la deuda no lo siendo.» Wij twijfelen of wij de bedoeling van den schrijver begrepen hebben.

[2] Juister: *tael*, Maleisch *tâhil*, enz. Een tael gouds wordt tegenwoordig gerekend = 37, 68 gram; de waarde is volgens Mallat = 110 franc. Vgl. Blumentritt's Vocabular s. v.

KINDEREN VAN SLAVEN.

Als de *makarlika's* kinderen hebben bij hun slavinnen, zijn de kinderen en moeder vrij; en als iemand een anders slavin bezwangert, moet [1] hij aan haren meester tijdens de zwangerschap een halve *tael* gouds geven voor de (grootere) kans van sterven waaraan zij blootgesteld is en daarvoor dat zij bij hare zwangerschap haar arbeid moest staken, en hiermede werd de helft van het kind, die het deel des vaders was, vrij; en hij moest het kind voeden, in gebreke waarvan hij geacht werd het niet als 't zijne te erkennen, en was het (kind) geheel slaaf. Indien eene vrije vrouw kinderen had bij een slaaf, die niet haar man was, waren alle (kinderen) vrij.

HUWELIJKEN TUSSCHEN VRIJEN EN SLAVEN.

Indien een *makarlika* met een *aliping*, hetzij *namamahay* of *sagigilir*, trouwde, dan werden de kinderen (uit dat huwelijk gesproten) verdeeld: het eerste kind, hetzij jongen of meisje, was van den vader, en evenzoo het derde en vijfde, terwijl het tweede, vierde en zesde van de moeder was, en zoo vervolgens; zoodat, indien de vader een vrije was, allen die hun toekwamen, vrij waren, en indien hij slaaf was, allen die hem toevielen, slaaf; evenzoo bij de moeder Indien zij slechts één kind hadden, was het half vrij half slaaf, en kon het, hetzij van 't mannelijk of van 't vrouwelijk geslacht, niet uitsluitend aan een van beide ouders ten deel vallen. En de kinderen) die slaaf werden, waren slaven van dezelfde soort als de vader of de moeder: *namamahay* ofte wel *sagigilir*. Indien er een ongelijk tal was, zoodat er één overschoot [2], was deze half vrij, half slaaf. Bij welke gelegenheid en op welken leeftijd die kinderen verdeeld werden, daarover heb ik niets nauwkeurigs kunnen te weten komen, omdat ieder het naar eigen zin deed.

— —

[1] De Spaansche tekst heeft eigenlijk den Onv. Verl. Tijd, niettegenstaande onmiddelijk vooraf *comprehan* in den Tegenwoordigen Tijd staat.

[2] Dit geval is onmogelijk, daar niet bepaald is dat aan vader en moeder evenveel kinderen ten deel moeten vallen; indien er bijv. drie kinderen zijn krijgt de vader N° 1 en 3, de moeder N°. 2.

NAMAMAHAY'S KONDEN NIET VERKOCHT WORDEN.

Van beide genoemde soorten van slaven, konden de *sagigilir's* verkocht worden, de *namamahay's* niet, evenmin als hun kinderen. Dezen konden ook niet vervreemd worden, ofschoon zij door erfenis wel van de eene *barangay* in de andere konden overgaan, mits deze in dezelfde gemeente bleef.

VERWISSELING VAN WOONOORD.

De *maharlika's* mochten, nadat zij getrouwd waren, niet van de eene gemeente in de andere overgaan, noch van de eene *barangay* in de andere, zonder zekere boete in goud, die men onderling vastgesteld had, te betalen. Deze bedroeg, al naar gelang van de verschillende gemeenten, meer of minder, van één tot drie *taels*, benevens een gastmaal aan de geheele *barangay;* werd dit achterwege gelaten, dan gaf het aanleiding dat de *barangay* van waar de persoon kwam den oorlog kon verklaren aan die waartoe hij overging. Dit gold zoowel voor mannen als voor vrouwen, behalve indien iemand met eene vrouw uit eene andere gemeente trouwde: dan werden de kinderen gelijkelijk onder de twee *barangay's* verdeeld. En dit maakte dat zij gehoorzaam waren aan den Dato, hetgeen zij tegenwoordig niet meer zijn, want zoo de Dato met kracht optreedt en weet te gelasten wat hem door de Spanjaarden of de ordegeestelijken gelast wordt, dan verlaten zij hem dadelijk en gaan naar andere gemeenten en andere Dato's die hen toelaten, hen mishandelen, maar hun niets gelasten. Dezulken zijn het die de lieden tegenwoordig goed vinden, en niet degene die den moed heeft hun te bevelen! Hierin dient noodzakelijk verbetering te komen, want hierdoor voelen de opperhoofden zich uit het veld geslagen.

ONDERZOEK DER GEDINGEN DOOR DEN DATO.

De Dato had de geschillen tusschen de lieden van zijn *barangay*, voor zoover dat tot zijn bevoegdheid behoorde, te onderzoeken en te beslissen, en indien een van beide partijen zich verongelijkt achtte, werd er met algemeen goedvinden een scheidsrechter benoemd uit een

andere *barangay* of gemeente, hetzij een Dato of niet. Als zulke scheidsrechters traden personen op, die bekend stonden als bezadigde mannen, die verklaarden uitspraak te doen volgens het gewoonterecht; en ook indien het een geding gold tusschen twee hoofden, dan stelde men, als men eenen oorlog voorkomen wilde, scheidsrechters aan; eveneens indien er geschil was tusschen twee *barangay's*.

WETTEN OP DE DOODSTRAF.

Zij hadden wetten krachtens welke iemand ter dood kon veroordeeld worden, bijv. als een laaggeborene de dochter of de vrouw van een hoofd onteerd had; ook toovenaars en soortgelijken. Niemand placht tot slavernij veroordeeld te worden behalve dezulken die de doodstraf verdienden, zooals de toovenaars, welke men ter dood bracht, doch wier kinderen en medehelpers tot slaven van het opperhoofd gemaakt werden, terwijl deze iets aan de verongelijkte partij gaf.

Alle andere misdrijven werden met eene goudboete gestraft, in dezer voege: de helft van het gezaai en al wat hij gegaard had was voor den heer, en de heer moest hem van eten en kleeding voorzien, en zoo had men dienst van hen (de veroordeelden) en hun kinderen. Zoolang zij niet genoeg opgespaard hadden om de boete te kunnen voldoen, bleven zij met hun kinderen slaaf. Zoo soms de vader zijn schuld afdeed, en de heer aanspraak maakte op vergoeding van kosten voor 't onderhoud der kinderen (van den schuldenaar) en deze niets had om die kosten te betalen, bleven zij bij den meester in huis, en dit was hetgeen gewoonlijk geschiedde, zoodat zij slaaf bleven. [1]

BETALEN VOOR EEN ANDER.

Indien de veroordeelde een bloedverwant of vriend bezat, die voor hem niet meer of min dan de helft van het verplichte wilde betalen, dan diende hij dezen totdat alles afbetaald was, doch niet in huis

(1) Dat ieder die tot eene geldboete veroordeeld werd, tijdelijk de slaaf van den eischer zou geworden zijn, is moeilijk te gelooven; zulks zal toch wel geschied wezen ingeval van onvermogen of onwil van den beklaagde om eene geldschuld te voldoen.

als *aliping sagigilir*, maar op zich zelf wonende als *aliping namamahay*. Zoo hij niet op deze wijze dienst deed bij wie borg voor hem was, had hij het dubbele te voldoen van hetgeen hem geleend was. Op deze wijze kon iemand voor zulk een schuld slaaf worden, en wel een *sagigilir*, indien hij den heer diende te wiens behoeve de veroordeeling geschied was; en een *aliping namamahay*, indien hij diende bij dengene die hem geld leende om te kunnen betalen.

LEENINGEN.

In zake van leeningen was, en is nog op den huidigen dag, alles woeker, wat het grootste beletsel uitmaakt tegen hun doop en hun biecht, omdat (iemand die geleend heeft) op dezelfde manier als ik gezegd heb van den veroordeelde, de helft van het gezaai en winsten moet afstaan, totdat de schuld afbetaald is: zoo dus is hij altoos achterop, en zoo komen zij er toe slaaf te worden, en als de vaders dood zijn, gaat de schuld op de kinderen over, en anders moeten zij 't dubbele teruggeven. [1] Hierin behoort noodzakelijk verbetering te komen: zulks zou veel nut kunnen stichten.

ERFENISSEN.

Echte broeders (en zusters) van vaders- en moederszijde erfden van den boedel gelijkelijk, daargelaten dat de vader of moeder den eenen of anderen bevoordeelen kon met eene kleinigheid, zegge met twee of drie *taels* gouds, of wel met een kleinood. Wanneer de ouders bij 't uithuwelijken van een hunner kinderen [2] met een voornaam persoon een huwelijksgift schonk boven het aandeel dat hij aan de overige kinderen gaf, dan werd dat meerdere bij de verdeeling niet in rekening gebracht; maar elk ander ding dat hij aan een zijner kinderen gegeven had, al was het ook een noodzakelijk iets volgens de verklaring der ouders die hun dat buiten hun erfdeel geschonken

[1] De bedoeling schijnt te wezen: indien een zoon niet bij den borg zijns vaders dient totdat de rekening als vereffend wordt beschouwd, dan moet hij het dubbel van de borgsom betalen.

[2] Het Spaansche *hijo*, hier en in 't vervolg met «kind» vertaald, is dubbelzinnig daar het in de eerste plaats «zoon», doch verder ook «kind» beteekent.

hadden, werd medegerekend, wanneer de tijd gekomen was om den boedel met de overige kinderen te verdeelen.

KINDEREN VAN VERSCHILLENDE MOEDERS.

Indien iemand kinderen had bij twee wettige vrouwen, dan kreeg ieder de erfenis en huwelijksgift zijner moeder, met den aanwas er van, terwijl het eigendom des vaders onder allen verdeeld werd.

ECHTE KINDEREN MET SLAVENKINDEREN.

Indien iemand behalve zijne echte kinderen ook een kind had bij een zijner slavinnen, erfde (zulk een kind) niet, maar moest men de moeder vrijmaken en aan haar kinderen iets medegeven: zoo het een voornaam man was, een *tael* of eenen slaaf, en indien hij iets daarenboven gaf, dan was het vrije verkiezing.

ECHTE KINDEREN EN KINDEREN VAN EEN *INAASAWA* [1].

Indien er behalve de echte kinderen ook een kind was uit eene vrije ongehuwde vrouw die een huwelijksgift kreeg, doch niet als echte vrouw beschouwd werd, waren allen zooveel als natuurlijke kinderen, ofschoon het kind van eene ongehuwde vrouw het zou gehad hebben in geval van huwelijk [2]. Die allen erfden niet gelijk op met de echte kinderen, maar slechts het derde, zoodat, indien er twee waren, het wettige kind twee derde kreeg en het kind der *inaasawa* één derde.

---

[1] D. i. eene bijzit; eigenlijk een die als echtgenoote, *asawa*, beschouwd wordt: [illegible] *asawa*, Rotti *saa(k)*, Sangir *asawa*, enz.

[2] Zoo staat er letterlijk; waarop «bet» moet slaan, is duister, en de geheele zinsnede niet minder.

ONECHTE KINDEREN.

Wanneer er geen kinderen van eene wettige vrouw waren, maar wel van eene ongehuwde of eene *inaasawa*, waren allen deelgerechtigd, en indien er een kind van eene slavin was, gaven zij hem wat wij hierboven gezegd hebben. Is er geen echt noch natuurlijk kind, noch een van eene *inaasawa*, dan erven, zelfs indien er een slavinnekind is, alleen de vader of grootvader, broeders of naaste bloedverwanten van den overledene, en dezen gaven dan aan het kind der slavin wat wij hierboven gezegd hebben.

KINDEREN VAN EENE VRIJE GETROUWDE VROUW EN IN OVERSPEL VERWEKT.

Indien iemand een kind heeft bij eene vrije, getrouwde vrouw, en wel tijdens haar huwelijk, (en) indien (dan) de echtgenoot den overspeler eene boete oplegt, dan geldt deze als huwelijksgift en is zulk een kind erfgerechtigd met de andere kinderen, zoo de kinderen of naaste verwanten die erven, en dat kind gelijkelijk met hen Maar als den overspeler geen boete opgelegd was geworden door den echtgenoot van de vrouw bij wie hij het kind verwekte, werd het niet als kind beschouwd en erfde het ook niets. En men merke wèl op, dat de beleedigde niet onteerd wordt door de boete die hem betaald wordt, noch van de vrouw scheidt, en het kind door den vader geëcht wordt, en daarom heeft men die boete ingesteld.

AANGENOMEN KINDEREN.

De aangenomen kinderen, volgens een gebruik dat bij hen zeer in zwang is, erven het dubbele van wat men gaf toen men hen als kind aannam; zoodat, indien men een *tael* gouds gegeven had om het te adopteeren, het bij den dood des vaders twee *taels* kreeg. Maar indien het adoptief kind stierf eer dan de vader die hen aangenomen had, erfden zijne kinderen dit niet, dewijl het contract hier ophield, en dit is het gevaar waaraan hij zich blootstelt, en

ook om als kind te worden aangenomen; daarom wordt deze bij hen gebruikelijke wijze van aanneming goedgekeurd.

HUWELIJKSGIFTEN.

Huwelijksgiften [1] worden door de mannen aan de vrouwen gegeven, en zulk een huwelijksgift behoort dan aan de ouders der vrouw in vruchtgebruik zoolang zij leven; na den dood der ouders wordt de huwelijksgift gelijkelijk onder de kinderen verdeeld op dezelfde wijze als de overige boedel, tenzij de ouders de dochter met iets willen bevoordeelen. Als de vrouw wanneer zij trouwt geen vader noch moeder noch grootvader heeft, trekt zij het vruchtgebruik van hare huwelijksgift, waarvan aan geen harer bloedverwanten of kinderen iets toekomt. Men merke wel op, dat de vrouwen, zoolang zij ongehuwd zijn, niets bezitten, noch landerijen noch huwelijksgift, daar al de arbeid dien zij verrichten ten bate komt der ouders.

ONTBINDING VAN HET HUWELIJK.

Indien getrouwde lieden van elkander afgingen vóórdat zij kinderen hadden, (en) indien het de vrouw was die haren man verliet om met een ander te trouwen, dan keerde de geheele huwelijksgift en nog evenzooveel daarenboven tot den man terug, maar zoo zij hem verliet zonder met een ander te trouwen, dan keerde alleen de huwelijksgift terug. Indien het de man was die zijne vrouw verliet, hetzij om eene andere te trouwen of niet, dan verloor hij de helft van de huwelijksgift en kreeg hij de andere (helft) terug; zoo hij reeds kinderen had vóór de scheiding, was de geheele huwelijksgift [2] voor de kinderen; deze werd dan voor hen bewaard door de grootouders, als zij die hadden, of door een anderen vertrouwden bloedverwant.

Eens heb ik in twee gemeenten het volgende zien gebeuren: kort nadat twee huwelijken gesloten waren, stierf de eene man binnen 't

---

[1] In het Tagalog volgens P. de Tavera en het Spaansch-Tagalog Woordenboek van P. S. Laktauw *bigay kaya*, d. i. in 't Maleisch letterlijk overgezet: *bĕri káya*.

[2] In den tekst volgt *la pena*, de boete, wat eene vergissing van den afschrijver zal wezen.

jaar zonder kinderen na te laten; de ouders gaven toen de helft van de huwelijksgift aan den man wiens vrouw gestorven was, en (de helft) van de andere (huwelijksgift) aan de verwanten van den man die overleden was. Ik verneem dat dit niet algemeen is, en men zegt dat zij die zulks doen, het uit piëteit doen, maar dat niet allen het doen.

HUWELIJKSCONTRACTEN.

Bij 't verstrekken van huwelijksgiften door de ouders aan hun kinderen, waarvan hun dadelijk de helft gegeven wordt, al zijn het nog kleine kinderen, komen er niet zelden verwikkelingen voor, omdat er eene bepaalde boete gesteld is, wanneer men eene overeenkomst sluit, dat degene die er zich aan onttrekt, zooveel betalen moet, en het bedrag is verschillend naar gelang van het plaatselijk gebruik en van ieders staat, en zoo'n boete kwam het hoogst, indien na den dood der ouders de zoon of dochter niet wilde trouwen met den persoon die in het contract der ouders aangewezen was; alsdan werd de huwelijksgift welke de ouders ontvangen hadden teruggegeven en niet meer. Maar zoo de ouders nog leefden, betaalden zij de boete, omdat het verondersteld werd dat zij de terugtrekking bewerkt hadden.

Dit is wat ik heb kunnen opsporen van hetgeen in acht wordt genomen onder de inlanders in dit geheele (district van) Laguna en Tingges en overal waar Tagalog gesproken wordt, en de ouden van dagen zeggen dat zij den Dato die zich niet daaraan hield niet goed achtten, en terwijl zij daden van dwingelandij die sommige Dato's bedreven vermelden, laken zij hen en heeten hen slecht. Anderen zullen misschien een ander, uitvoeriger relaas geven, maar de slotsom van 't geheele onderzoek (daargelaten eenige bijzaken in hun bestuur en rechtspleging) is als hier medegedeeld; en ik heb het zoo beknopt ingezonden, omdat mijn opdracht zich niet verder strekte. Het zou niet ondienstig zijn de beslissing die genomen zal worden aan de hoofdrechters toe te zenden met eene instructie, want het is erbarmelijk zooveel dwaasheden als zij in hun vonnissen begaan.

Moge de geest en de genade des Heeren op UHE. rusten,

opdat U in alles slage; in alles wat zich mocht voordoen, gelieve UHE. mij te bevelen, daar dit de grootste voldoening en dank is die ik ontvangen kan.

Nagcarlang, 24 October 1589.

Zoo eindigt het in meer dan één opzicht merkwaardige verslag van den eerwaardigen Juan de Plasencia.

H. KERN.

WOORDVERWISSELING IN HET GALELAREESCH

DOOR

H. KERN.

Naar aanleiding van de in deze Bijdragen verschenen *Opmerkingen over 't Galelareesch* heb ik van den zendeling van Baarda twee uitvoerige brieven ontvangen, die deels aanvullingen en verbeteringen, deels nadere verklaringen en verdediging van zijne zienswijze behelzen. In die brieven komt veel voor dat van meer algemeen belang is en ik stel mij voor daarvan 't een en ander in dit tijdschrift bekend te maken. Thans wil ik uit van Baarda's schrijven slechts mededeelen wat mij 't allerbelangrijkste toeschijnt, namelijk het bij de Galelareezen heerschende gebruik om in bepaalde gevallen 't gewone woord door een ander te vervangen, hetgeen bij hen *saäli* genoemd wordt Ik zal beginnen met hier te laten volgen wat van Baarda schrijft, om later over de wedergade van dat Galelareesch gebruik in andere Maleisch-Polynesische talen enkele opmerkingen te maken.

„*Saäli*[1] wil zeggen: een ander woord gebruiken dan het gewone, gebruikelijke, - en wel om daardoor te vermijden het noemen van de namen der oudere leden van de familie waarin men is aangetrouwd, — en van elk woord dat met die namen een zelfden uitgang of klank heeft. Dit gebruik beperkt zich niet tot Galela, maar wordt ook in andere distrikten (Tobèlo, Lolòda), wellicht in alle distrikten van Noord-Halmahera aangetroffen. — De Ternatanen houden zich daaraan niet, zoo min als de Tidoreezen, misschien is het onder hen in onbruik geraakt."

„Voor eenige woorden bezit de Galelareesche taal dubbelgangers, die het *saäli* gemakkelijk maken, bv. *bàba* en *èma*: vader; *awa*

---

[1] Van den stam die in 't Javaansch *alih* luidt, en in tal van verwante talen m. m. voorkomt, of wel van den wortel *li*, die als variëteit van *lih* moet beschouwd worden en o. a. in 't Jav. *liya* zich vertoont. Wij komen later hierop terug.

en *mèmě:* moeder; *ngòpa* en *hòra:* kind; *uru* en *mòda:* mond; *gòko* en *kahitèla:* maïs; *tòro* en *gòsi:* ei: *gia* en *bĕtèko:* hand, arm; *dòhu* en *bita:* voet, been; *ngèko* en *tāpàki*, weg; *diha* en *pamara:* mes; *tamo* en *ngogu:* rijst; *po kàtu* en *po sero:* dak dekken, enz.; maar deze woorden zijn toch weinig in getal. — Andere woorden vervangt men door dezulke die er nauw in beteekenis aan verwant zijn, bv. *po tàgi*, gaan: *pa tjobo*, vertrekken; *da mala*, koud (op 't aanvoelen): *da gòga*, koud (het is —, men heeft het —); *pa àso*, roepen: *po tigalo*, aan- of toeroepen; *o tahu*, huis: *o dadaru*, afdakje, beschutting tegen regen of zon; *pa utu*, plukken: *pa towo*, van den steel trekken; *o tòko*, kip: *o namo*, vogel; enz. — Voor sommige maakt men een zelfstandig naamwoord van de werking, om het werktuig te noemen, bv.: *o ngau*, oor: *o gogise*, hoorder (gehoorwerktuig); *o taïto*, hakmes: *o bobitogu*, afhakker; *o ngunu*, neus: *o sasangu*, uitsnuiver; *o silo*, flambouw: *o gagàku*, belichter; *o paro*, wind: *o gigiwi*, heenenweêrzwaaier; *o deru*, praauw: *o sosòra*, overhaler, enz. — Voor algemeene benamingen, neemt men een deel in die benaming begrepen, bv. *o igo*, kokosnoot: *o gopoa*, jonge kokosnoot; *o sahè*, hoofd, en *o hutu*, haar: *o bilèti*, haarwrong, kondé; *po mòku*, pruimen: *po dèna*, areeknoten; *o bole*, banaan: *o kasiala*, zekere soort banaan; enz. — Voor nog andere ruilt men er een dat eene gelijkheid in beweging aangeeft, bv.: *po òdo*, eten: *po magèsè*, tot zich nemen; *po hòru*, roeien (scheppen): *po wade*, harken; *po wusi*, kammen: *po rago*, krabbelen; *po uti*, afdalen: *po ma.mòdota*, zich afwerpen; *po ruba*, omvallen: *po tigira* lang uit liggen; *po maïdu*, gaan slapen: *po ma rubasa*, gaan liggen; enz. — Voor eenige neemt men een aan het voorwerp, dat men moet noemen, op te merken eigenaardigheid of eigenschap, bv.: *o lupu*, muis: *o uru susuwo*, spitsbek; *o maidjanga*, hert: *o bita-gàku*, langbeen; *o tewo*, zeewater: *o mimiri*, het zilte; *o dalu*, palmwijn: *o gogiòpi*, het verzuurde; enz. — Voor enkele ook worden woorden genomen uit het Ternataansch of uit een ander verwant dialekt, bv.: *o gahu*, kalk: *o dafahe* (Tern.); *po dola*, klimmen: *po fere* (Tern.); *o diha*, mes: *odari* (Tern.); *o tamo*, rijst: *o pinè* (Tobèlo); *o tamo*, rijst: *o bira* (Tern.); *o tòko*, kip: *o tataleo* (Tobèlo).„

„Uit het bovenstaande blijkt reeds dat één woord meer dan één vervanger voor het *saäli* kan hebben, en dit laat zich begrijpen, waar het dikwerf moet voorkomen, dat men zoo min het ware woord als het meest gebruikelijke *saäli*-woord mag bezigen. Het zou te omslachtig wezen vele dezer *saäli*-woorden in de woordenlijst

op te nemen; we zullen ons daar tot de meest gebruikelijke bepalen.»

Tot zoover van Baarda, wien de dank toekomt van allen die belangstellen in de taal en volkenkunde van 't Maleisch-Polynesische ras, omdat de door hem vermelde feiten ons niet alleen met eene eigenaardigheid van de Galelareezen bekend maken, maar ook aanvullen wat wij van elders omtrent hetzelfde gebruik weten. Bij 't lezen van 't medegedeelde uittreksel zal het wel niemand ontgaan zijn dat het *saäli* der Galelareezen in verband staat met het eeuwenheugende gebruik dat onder de benaming *pamali* of *tabu* tot de kennis der Europeanen is doorgedrongen. Om dat gebruik in volle kracht te zien heerschen, moeten wij niet in de eerste plaats rondzien bij die volken der groote Oceanische familie welker maatschappelijke en godsdienstige gebruiken diep ingrijpende veranderingen hebben ondergaan. Wel is waar zal men bij nauwlettend onderzoek vermoedelijk wel enkele herinneringen en min of meer verbasterde overblijfselen van 't oude gebruik aantreffen, maar om iets wat naar een vast stelsel lijkt te ontdekken moet men tot de onvervalschte of minst vervalschte stammen gaan. Beginnen wij met de Dajaks.

In het woordenboek van Hardeland onder 't woord *pali* treft men dezen volzin aan: *pali manjewut aran indubapae tuntang kakarä paharie*, d. i. het is pamali den naam te noemen van moeder en vader, alsook van alle verwanten.» Op de taal moet zulk een verbod zekeren invloed oefenen, inzooverre men telkens tot omschrijving, verwisseling of verdraaiing van de te schuwen benaming de toevlucht moet nemen. Hoe de Dajak tabu-woorden vermijdt, ziet men uit Hardeland's spraakkunst, blz. 63. «Veel synoniemen zijn ook daardoor ontstaan dat menig woord voor zekere menschen *pali*, d. i. ongeoorloofd is uit te spreken. Het is pali den naam der ouders en grootouders, der ooms en tantes, alsook zijn eigen naam te noemen. Nu zijn zulke Nomina propria gewoonlijk ook namen van andere dingen, zoodat degenen, voor wie zulk een Nomen proprium pali geworden is, dan ook voor die andere dingen eene andere benaming moeten gebruiken, ten gevolge waarvan dikwijls voor de gansche familie en verder voor de geheele maagschap de oorspronkelijke benaming van zulk een ding in onbruik geraakt, of de nieuwe naam als synoniem naast den ouden in zwang komt. Men maakt zulke nieuwe woorden zelf, of verandert het oorspronkelijke woord eenigszins, of ook men ontleent dit nieuwe woord aan eene andere taal, vooral de basa Sangiang. Dus verandert men bijv. het woord *nangka* (een

vrucht en mansnaam) in *nangkis;* — *undang* (garnaal en vrouwennaam) in *undik;* — voor *pati* (kist en mansnaam) bezigt men in zoo'n geval *tabala*, uit de basa Sangiang; — voor *bulan* (maan en vrouwennaam) *panala* (basa Sangiang); — voor *kambang* (bloem en vrouwennaam) *lelek* (bas. Sang.)

Wat de Dajak *pali* heet, noemt de Minahasser *posan*. In hoever de *posan*-voorschriften invloed op de taal kunnen oefenen, leeren wij uit de berichten van wijlen den zendeling P. N. Wilken.[1] „De Alfoer, man of vrouw, mag nooit de namen der schoonouders noemen, omdat dit in hun oog gebrek aan achting verraadt, waardoor de overtreder met wonden en puisten, vooral aan den neus, gestraft wordt. Wordt de Inlander gevraagd, hoe deze of gene heet, dan antwoordt hij, wanneer bedoelde persoon gelijknaming is met een' van zijne schoonouders: „juist zooals mijn schoonvader„, of „ik mag dien naam niet noemen„, of hij geeft er eene omschrijving van, of noemt den naam half, als: voor *Wenas* zegt hij: *We,* — voor *Mainalo: Maina,* — voor *Waworuntu: Wawo*. Wordt hij nog niet verstaan, dan voegt hij er nog eene lettergreep bij: *Waworun*, enz. Heeft hij bij vergissing den naam uitgesproken, dan spuwt hij, vooral wanneer de schoonvader of moeder reeds dood is, zeggende: „ik heb verkeerd gedaan.„ Bij herhaling van dit misdrijf wordt hij door zijne vrouw deswege streng berispt.„

„Het niet mogen noemen van de namen der schoonouders gaat zoo ver, dat de Alfoer steeds voor slechts eenigszins gelijkluidende namen van levende of doode voorwerpen een ander verklarend woord gebruikt. Heet bijv. de schoonvader *Waworuntu*, dan zal hij nooit zeggen: *wawo* (boven), maar wel *natas* (boven); heet hij *Kalalo* of *Mainato*, dan zal hij nooit zeggen: *kawalo* (paard), of *pangalo* (naam van eene soort gras), maar voor *kawalo* gebruiken: *sasakejan* (rijbeest), en voor *pangalo: rukut kakannen ne sasakejan* (eten voor rijbeesten). Is de naam van de schoonmoeder: *Sijowan*, dan zegt hij voor *sijo* (negen): *Kehana* (onpas); heet zij *Ngisa*, dan zegt hij voor *marisa* (spaansche peper): *ngumetnget* (heet, brandend, scherp), enz.„

Het Dajaksche *pali* vinden wij op Madagaskar terug in den vorm *fady*. De invloed van dit gebruik op de taal wordt ons door Sibree[2] aldus geschilderd: „Een ander geval van dialektverschil onder de Malagasische stammen is de vreemde, aan alle Polynesische talen

---

[1] Mededeelingen van het Nederlandsch Zendelinggenootschap, VII, 133.

[2] The great African island, pag. 150.

gemeene gewoonte om woorden die als naam hunner hoofden voorkomen als *fàdy* of uit het gewoon gebruik gebannen te beschouwen. Nu bestaan in deze groote talengroep eigennamen voor een goed deel uit namen van gewone dingen — dieren, vogels, insecten, planten, boomen, enz. Maar als een van deze woorden bij geval den naam of een deel van den naam uitmaakt van het stamhoofd, dan wordt het heilig en mag niet langer als benaming van dat dier, enz. gebruikt worden. Dit laatste krijgt nu een anderen naam, dikwijls een beschrijvend epitheton of eene omschrijving. Zoo was wijlen Koningin Ràsohèrina vóór haar troonsbestijging in 1868 bekend onder den naam von Rabodo, maar toen zij Koningin werd nam zij den naam aan van Ràsohèrina. Nu was *sohèrina* het woord voor den zijwormvlinder, doch zoodra het als naam der heerscheres werd aangenomen, kon het niet langer worden toegepast op het insect dat sedert *zàna-dàndy*, „kind der zij" genoemd is geworden. Zoo ook in 't geval van een hoofd in Westelijk Imérina die Andriamamba heette; *mamba* is een van de namen van den krokodil, maar de onderhoorigen mochten in 't gebied van hun hoofd het dier niet met dien naam noemen en droegen zorg altoos het andere woord *voay* te gebruiken. Het is alsof wij in Engeland alle woorden waarin de lettergrepen van de namen Victoria, William of George voorkwamen moesten vermijden en niet mochten zeggen „victory", „victim", „vixen", of „will", „willing", „wilful", of „geology", „geometry", „geography" enz. Wat een eindeloozen last zouden wij zulks vinden; toch is dit juist wat in de meest Maleisch-Polynesische landen en eilanden plaats heeft. Het is niet moeielijk te zien welk een grooten invloed zulk een gebruik gehad moet hebben op de taal van verschillende gedeelten van Madagaskar en hoe veranderingen steeds voortgaan de tongvallen verder van elkander te scheiden."

Ook in Melanesië komen soortgelijke verbodsbepalingen omtrent het gebruik van zekere woorden voor. Zoo zegt Codrington [1], na gesproken te hebben over de regelen der etiquette die voorschrijven bepaalde aanverwanten te mijden op de Bank's Eilanden: „Het vermijden van een naam toont een lageren graad van eerbied dan het vermijden van een persoon. Een man die met den vader zijner vrouw zit te praten zal diens naam niet noemen, veel minder den naam van de moeder zijner vrouw; hij zal ook niet den broeder

[1] Melanesians pag. 43.

zijner vrouw noemen, wel haar zuster, want die bestaat hem niet. Eene vrouw zal haar mans vader niet noemen, hoewel zij hem niet vermijdt; zij zal in geen geval haar dochters man noemen. Twee personen wier kinderen met elkander getrouwd zijn, die *gasala* [Javaansch *besan*] zijn, zullen elkaar niet noemen. De terughoudendheid ten aanzien van den naam strekt zich uit tot het bezigen van het woord of van een gedeelte er van, in 't gewoon gesprek. Bij zekere gelegenheid sprak een man mij van zijn huis als een loots, en toen ik hem niet begreep, ging hij het met zijn hand aanraken om te toonen wat hij bedoelde; toen dat nog niet hielp, keek hij rond om zeker te zijn dat er niemand in de buurt was en fluisterde, niet den naam van zijn zoons vrouw, maar het eerbiedige substituut voor haren naam, *amen Mulegona*, zij die met zijn zoon was, en wier naam Tawurima, Achterhuis was [1]. Om aan de moeielijkheid die door zulk eene beperking van den woordenschat ontstaat te gemoet te komen, mag men een woord oneigenlijk bezigen, zooals *paito*, loots, hut, voor *ima*, huis; of een mes kan men "snijder", en eenen boog "schieter" noemen; doch men heeft een aantal woorden in voorraad die opzettelijk voor dit doel gebruikt worden. Het bezigen hiervan instede van de gewone woorden heet *un*. — Dit vermijden van den persoon en den naam wordt door de inboorlingen zelven toegeschreven aan een gevoel van bedeesdheid en eerbied, een zekere inwendige siddering, welke, naar hun zeggen, hen ook belet hun eigen namen te noemen. Wanneer men een inboorling naar den naam van een ander vraagt, zal hij zich dikwerf tot een der omstanders wenden, die voor hem antwoordt, en de verklaring wordt gegeven in het eene woord *qaliga*. Men toont op Mota ook eerbied door een voornaamwoord in den dualis te gebruiken wanneer men tot of van een enkel persoon spreekt; "Waar gaat gij beide heen?" vraagt men aan een *qaliga*, alsof beide, man en vrouw, tegenwoordig waren."

Op de Nieuw-Hebriden is het gebruik nagenoeg hetzelfde.

Uit de aangehaalde feiten, die licht met nog andere zouden kunnen vermeerderd worden, mag men het besluit trekken dat de

---

[1] Hierbij de noot: «Het woord *amaia*, met hem, wordt niet alleen voor den naam eener gade gebruikt, maar ook in plaats van «zijne gade;» *nang amaia wa* toen zeide zijne vrouw. In bovenbedoeld geval, bevat Tawurima, de naam der schoondochter, het woord *ima*, huis [Jav. *umah*, Mal. *rumah*.] De vader van Tawurima daarentegen zou niet het gewone woord voor gaan, *mule* [vgl. Jav. *mulih*] kunnen gebruiken, omdat het een deel is van haar mans naam, Mulegona.»

instelling van het *pamali*, als ik het zoo noemen mag, althans in hoofdtrekken, alsook haar invloed op de taal, dagteekent uit het tijdperk der Maleisch-Polynesische taaleenheid. Het schijnt mij toe, dat ook de onderscheiding der zgn. taalsoorten in 't Javaansch niets anders is dan eene uitbreiding van het pamali. Het Javaansche gebruik toch komt daarop neêr, dat men sprekende over en tot meerderen, — of die men *honoris causa* als zoodanig behandelt — zekere woorden vermijdt,. en wel, deels door een synoniem te gebruiken (bijv. *damĕl* voor *gawe*; *dalĕm*, *griya*, voor *omah*); deels door het woord eenigszins te veranderen (bijv. *kantun* voor *kari*, *dados* voor *dadi*); deels door woorden aan een ander dialekt of een andere taal te ontleenen (bijv. *sasi* voor *wulan*). Al deze hulpmiddelen neemt, zooals wij gezien hebben, ook de Dajak te baat. Het verschil is dit, dat de Dajak alleen zoo te werk gaat wanneer een persoonlijke reden hem daartoe noopt, de Javaan echter niet als bijzonder persoon, maar als lid van een bepaalden stand in de maatschappij vermijdt aanstoot te geven. De onderscheiding der zgn. taalsoorten is geenszins tot Java beperkt; in hoofdzaak hetzelfde verschijnsel treft men aan bij stammen die sedert onheugelijke tijden geen gemeenschap meer met de bewoners van Java kunnen gehad hebben, o. a. bij de Samoanen. »Er is een groot aantal woorden, zegt G. Pratt in zijn spraakkunst van het Samoa, »die men jegens hoofden en vreemden gebruikt, en het zou gelijk staan met eene beleediging indien men eenig ander woord bij 't aanspreken bezigde. Zulke woorden worden nooit door een hoofd gebruikt wanneer hij van zich zelf spreekt. Onder die woorden zijn er enkele die gebruikt worden naar gelang van den rang des persoons die men toespreekt; bijv. *tausami*, eten, — een eerbiedige uitdrukking tegen een dorpshoofd; *taumafa* — tegen een hooger hoofd; *taute* — tegen een opperhoofd.« Aan deze korte opmerking voegt de uitgever der 2e uitgave der spraakkunst, S. J. Whitmee, nog nadere bijzonderheden toe: »Dit gebruik van bijzondere woorden bij 't aanspreken van bijzondere personen is een belangrijk verschijnsel van de Samoaansche taal. Een blik in het woordenboek zal toonen hoe menig woord eigenaardig tegen een hoofd gebruikt wordt. Bijna ieder lid van zijn lichaam heeft een naam die verschilt van dien welke voor een gewoon mensch geldt Zijne gewaarwordingen, zijne handelingen en zijne bezittingen hebben afwijkende namen. In veel gevallen wordt de gewone benaming van een ding verwisseld met een andere, wanneer daarvan in zijne tegenwoordigheid gesproken wordt. Som-

wijlen wordt de graad van iemands waardigheid door 't gebezigde woord aangeduid, zooals in de woorden voor *eten* boven, vermeld. Een ander voorbeeld leveren de volgende woorden voor *komen*. *Sau* zegt men tot een gewoon mensch; *maliu mai* is een eerbiedige uitdrukking een trapje hooger; *susu mai* bezigt men alleen voor hoogere hoofden; en *afio mai* eigenlijk alleen tegen hoofden van den hoogsten rang.„

Dit verplicht gebruik van Krama-inggilwoorden vinden wij ook terug in 't uiterste westen van het taalgebied, op Madagaskar. „De heiligheid die de Hova's aan de koningsnamen hechten„, zegt Sibree (p. 169) „wordt na den dood des heerschers uitgestrekt tot alles wat op hun graven en lijkplechtigheden betrekking heeft. Zoo zeggen zij niet van een koning dat hij gestorven is, maar dat hij zich verwijderd heeft, *niamboho*, letterlijk „heeft den rug toegekeerd„ aan zijne onderdanen, of is naar huis gekeerd om te gaan liggen, *nodimandry*. Zijn lijk wordt niet *faty* [vgl. Jav. *pati*] genoemd, maar *ny masina* „het gewijde„; en het wordt niet „begraven„ (*alevina*), maar „verborgen„ (*afenina*); en zijn graf is niet een *fàsana*, maar *trano masina*, het gewijde huis, waarin de zilveren lijkkist, *lakambola*, „zilveren boot„ verborgen wordt. Alles kortom draagt eene bijzondere benaming verschillende van die welke aan dezelfde zaak in betrekking tot het volk in 't algemeen toekomt.„

Na een ietwat langen, doch noodigen omweg komen wij nu terug op het Galelasche *saäli*. Reeds het woord op zich zelf herinnert ons aan Dajaksch *pali*, Malagasi *fady*, Maleisch *pamali*, Bugineesch *pemali*, alsook aan Makassaarsch *kasipali*. *Pali* enz. gaat in laatste instantie terug op een wortel *li*, waarvan *lih*, *lik*, *lin*, *leh* als bijvormen, en *lah* als wortelvariant te beschouwen zijn. Vgl. bijv. Jav. *wali*, *alih*, *malih*, *ulih*, *walik*, *seleh*, *salah*, *sulih*, *silih* en de overeenkomstige vormen in de verwante talen. In *li* enz. ligt in 't algemeen het begrip van keeren, wenden; in samensteling met het reflexiefwederkeerige *si*, *sa*, *su* gaat het begrip over in de beteekenis van wisselen, verwisselen, opzijzetten, altereeren [1]; uit „opzijzetten„ ontwikkelt zich verder het begrip van „afzonderen, uitzonderen„, welke beteekenis wij o. a. in het Tagalog *pasubali*, uitzonderen, aantreffen. Welke zin ligt nu in *pali?* Is het „wat verkeerd is?„ en dan zou het een synoniem zijn van het wortelverwante *salah* , of „wat veranderd

[1] Ook met andere voorvoegsels kan *li* soortgelijke begrippen uitdrukken, o. a. in Oudjav. *wĕli*, Mal. *bĕli*, Fidji *voli*, koopen en ruilen; Jav. *pilih*, enz. kiezen.

wordt„, of „wat op zij gezet, afgekeurd wordt„? Voorshands, geloof ik, mag men aannemen dat al die beteekenissen in het woord opgesloten liggen. Het Galelasche *saäli* is ongetwijfeld eene ontwikkeling van denzelfden wortel *li* of *lih*, die in alle verwante talen in een grooter of kleiner aantal afleidingen voorkomt, en *sa* identisch of althans nauw verwant met Jav. enz. *sa*, wortelvariant: *si*, *su*, *sang*, *san*. Of nu *saäli* eenvoudig z. v. a. Jav. *silih* is, dan wel of een andere beteekenis, als die van *pali*, er mede in opgesloten ligt, kan vooralsnog niet uitgemaakt worden. Opmerkelijk is het dat het bekende woord *tabu*, hetwelk in beteekenis, doch niet in wortel overeenkomt met *pali*, ook de beteekenis vertoont in het Fidji van „uitgezonderd, uitgelezen, uitnémend„, evenals Tagalog *pasubali*: uitzonderen. Het Tagalog *pali* is, „keer in een reizang;„ hierin komt de oorspronkelijke beteekenis van *li*, enz. duidelijk uit.

Het zooeven vermelde *qaliga* van de Banks-eilanden zou in 't Jav. letterlijk overgebracht, luiden *walikan*.

BIJDRAGEN

TOT DE

TAAL- LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH-INDIË

UITGEGEVEN DOOR HET

Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië.

VIJFDE VOLGREEKS — ACHTSTE DEEL.

(DEEL XLII DER GEHEELE REEKS.)

TWEEDE AFLEVERING.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1893.

INHOUD

JÂTAKAMALÂ

(GARLAND OF BIRTH-STORIES),

TRANSLATED FROM THE ORIGINAL SANSKRIT

BY

J. S. SPEYER.

Om! Veneration to all Buddhas and Bodhisattvas!

Introductory Stanzas.

1.[1] Grand and glorious, praised and charming, comprising excellent virtues and thereby auspicious are the wonderful exploits which the Muni performed in previous births. Them I will devoutly worship with the handful of flowers of my poem.

2—3. »By those praiseworthy deeds the way is taught that is leading to Buddhahood; they are the landmarks of that way. Further even the hard-hearted may be softened by them. The holy stories may also obtain a greater attractiveness.« So I considered and for the benefit of men, by treating of the extraordinary facts of the Highest One in the world in a manner which is in accordance with the course of facts as recorded by Scripture and Tradition, I will attempt to find a favourable audience for my own genius.

4. Him, whose beautiful exercise of virtues, while acting for the sake of others, no one could imitate, though bent on self-interest; Him, the blaze of whose glory is characterized by the well-deserved name of the All-Knowing; Him the Incomparable together with the Law and the Congregation I venerate with bowed head.

---

[1] The cipher on the left denotes the number of the stanza. The prose parts of the original are indicated by the absence of the cipher.

I. The story of the tigress.

(vyâghrîjâtakam)

Even in former births the Lord showed His innate, disinterested and immense love towards all creatures and identified himself with all beings. For this reason we ought to have the utmost faith in Buddha, the Lord. This will be instanced by the following great performance of the Lord in a previous birth, which has been celebrated by my guru, a venerator of the Three Jewels, an authority because of his thorough study of virtues, and beloved to his own guru by virtue of his religious practices.[1]

In the time that the Bodhisattva, who afterwards became our Lord, benefitted the world by manifold outpourings of his mercy: gifts, kind words, succour and similar blameless deeds of a wisdom-possessing mind, quite in accordance with the excessive engagements which he had bound himself to, he took his birth in a most eminent and mighty family of brahmans, distinguished by the purity of their conduct caused by their attachment to their (religious) obligations. Being purified by the jâtakarma and the other sacraments in due order, he grew up and in a short time, owing to the innate quickness of his understanding, the excellent aid in his studies, his eagerness for learning and his zeal, he obtained the mastership in the eighteen branches of science and in all the arts which were non incompatible with the custom of his family.

5. To the brahmans he became as venerable as Brahma; to the kshattriyas as venerable as a king; to the masses he appeared like the Thousand-eyed One[2]; to those who longed for knowledge he was a helpful father.

By the power of the exceedingly good fortune of his destiny (the consequence of merits formerly earned) a large store of wealth, distinction and fame fell to his share. But the Bodhisattva took no delight in such things. His thoughts had been purified by his constant study of the Law and he

---

1) It does not appear from the wording of the original, whether the guru of Ârya Çûra, praised here, was still alive or not at the time when the Jâtakamâlâ was written.

2) viz. Çakra, the Indra or Lord of the Devas.

had become familiar with the idea of renunciating the world.

6. His former behaviour had wholly cleared his mind, he saw the many kinds of sin which beset (wordly) pleasures. So he shook off the householder's state, as if it were an illness, and retired to some plateau, which he adorned by his presence.

7. There both by his disattachment and by his wisdom-brightened tranquillity he confounded the world, which by attachment to bad business is disinclined to the calmness of the wise.

8. His calmness joined to his friendliness spread about, it seems, and filled the hearts of the ferocious animals so, that they ceased injuring one another and lived like ascetics.

9. By the pureness of his conduct, by his self-control, his equanimity and his compassion he was dear even to the people in the world, who were unacquainted with him, in the same way as people were dear to him.

10. As he wanted little, he did not know the art of hypocrisy, and he had abandoned the desire for gain, glory and pleasures. So he caused even the deities to be well-disposed and affectionate towards him.

11. On the other hand, those whose affection he had gained (in his former state) by his virtues, hearing of his ascetic life, left their families and their relations and went up to him as to Perfect Wisdom itself in order to become his disciples.

12. He taught his disciples, as best he could, good conduct (çîla), chastity, purification of the organs of sense, constant attentiveness, disattachment of the world, and the concentration of the mind to the meditation on love (maitrî) and the rest. [1]

Most of his numerous disciples attained perfection, in consequence of his teaching by which this holy road to salvation was established and people were put on the excellent path of world-renunciation. Now, the doors of evils being shut, as it were, but the ways of happiness widely opened like the high roads, the Great-minded One (mahâtmâ) was one day rambling along the shrubby caverns of the mountain well adapted to the practising of meditation (yoga), in order to enjoy at his ease this existing order of things. Ajita, his disciple at that time, accompanied him.

[1] The four — or five — bhâvanâs or »meditative rites» are meant. See Rhys Davids, *Buddhism* p. 170; Kern, *Het Buddhisme* I, 396.

13—15. Now, in a precipice underneath the mountain, he beheld a young tigress that could scarcely move from the place, her strength being exhausted by the labour of whelping. Her sunken eyes and her emaciated belly betokened her hunger, and she was regarding her own offspring as food. Thirsting for the milk of her udders, her whelps had come near her, trusting their mother and fearless, but she brawled at them, as if they were strange to her, with a prolonged harsh roaring.

16—17. On seeing her, the Bodhisattva, though composed of mind, was shaken with compassion by the suffering of his fellow-creature, as the lord of the mountains[1] is by an earthquake. It is a wonder, how the compassionate, be their constancy ever so evident in the greatest sufferings of their own, are touched by the grief, however small, of another!

And pity made him utter, agitation made him repeat to his pupil the following words, manifesting his excellent nature; "My dear, my dear,

18. "behold the worthlessness of the saṃsâra![2] This animal seeks to feed on her own young ones. Hunger causes her to transgress love's law.

19. "Alas! Fie upon the ferocity of self-love, that makes a mother wish to make her meal with the bodies of her own offspring!

20. "Who may foster the foe, whose name is self-love, whose constraint is able to compel to actions like this?

"Go, then, quickly and look about for some means to appease her hunger, that she may not injure her young ones and herself. I too will endeavour to avert her from that rash act." The disciple promised to do so and went off in search of food. Yet the Bodhisattva had but used a pretext to turn him off. He considered thus:

21. "Why should I search after meat, got from the body of another, whilst the whole of my own body is available? Not only is the getting of the meat in itself a matter of chance, but I would also lose the opportunity of doing my duty.

"Further,

22—24. this body being brute, frail, pithless, ungrateful, always impure and a source of suffering, he is not wise who should

[1] Cp. *infra*, p. 10.

[2] Saṃsâra, the most common designation of the sequence of repeated existences, the whirlpool of life, to escape which nirvâṇa is sought after.

not rejoice at its being spent for the benefit of another. There are but two things that make one disregard the grief of another: attachment to one's own pleasure and the absence of the power of helping. But I cannot have pleasure, whilst another grieves, and I *have* the power to help; why should I be indifferent? And if, while being able to succour, I were to show indifference even to the grief that is overwhelming a harmful being, I should feel, I suppose, as one who has done evil, the remorse of conscience which burns like shrubs caught by a great fire.

25. "Therefore, I shall kill my miserable body by casting it down into the precipice and with my corpse I shall preserve the tigress from killing her young ones and the young ones from dying by the teeth of their mother.

"Even more, by doing so

26—29. "I set an example for those who long for the good of the world; I excite the feeble; I rejoice those who understand the meaning of charity; I stimulate the virtuous; I cause disappointment to the great hosts of Mâra, but gladness to those who love the Buddha-virtues; I confonnd the people who are absorbed in selfishness and subdued by egotism and lusts; I give a token of faith to the followers of the most excellent of roads,[1] but I make those astonish who use to sneer at deeds of charity; I clear the highway to Heaven in a manner pleasing the charitable among men; and finally that wish which I longed for "when may I do good to others even with the offering of my own limbs?", I shall accomplish it and so acquire erelong Complete Wisdom.

30—31. "Verily, as surely as this determination does not proceed from ambition, nor from passion for glory, nor is a means of gaining Heaven or royal dignity, as surely as I do not care even for supreme and everlasting bliss for myself, but for securing the benefit of others: [2] as surely may I gain by it the power of taking away and imparting for ever at the same time the world's sorrow and the world's happiness, just as the sun takes away darkness and imparts light.

---

1) The excellent path, taught by the Buddhas, is meant. Here it is named yânavara, above it was styled sugati.

2) The original is here rather ambiguous, for we may also translate: «but for the attainment of the highest object».

32. »Whether I will be remembered, when virtue is seen to be practised, or made conspicuous, when the tale of my exploit is told; in every way may I constantly benefit the world and promote its happiness!«

33. After so making up his mind, delighted at the idea of destroying even his life for securing the benefit of others, to the amazement even of the calm minds of the deities — he gave up his body.

The sound of the Bodhisattva's body falling down stirred the curiosity and the anger of the tigress. She desisted from her disposition of making a slaughter of her whelps and cast her eyes all around. As soon as she perceived the lifeless body of the Bodhisattva, he rushed hastily upon it and commenced to devour it.

But his disciple, coming back without meat, as he had got none, not seeing his teacher, looked about for him. Then he beheld that young tigress feeding on the lifeless body of the Bodhisattva. And the admiration of the extraordinary greatness of the feat driving back his emotions of sorrow and pain, he may have given a fair utterance [1] to his veneration for his teacher's fondness of virtue by this monologue:

34—37. »O, how merciful the Great-minded One was to people afflicted by distress! How indifferent He was to His own welfare! How He has brought to superiority the virtuous conduct of the pious, and dashed to pieces the splendid glory of their adversaries! How he has displayed, clinging to virtue, His heroic, fearless and immense love! How His body, which was already precious for its virtues, has now on a sudden turned into a vessel of the highest veneration! And although by His innate kindness He was as patient as Earth, how intolerant He was of the suffering of others! And how much my own roughness of mind does appear by the contrast of this splendid act of heroism of His! Verily, the creatures are not to be commiserated now, having got Him as a Protector, and Manmatha [2], forsooth, is now sighing away, being disturbed and in dread of defeat.

---

[1]) The text has çobheta, not açobhata, as might have been expected.

[2]) Manmatha, Kâma, Kandarpa and the other names of the god of sensual love and pleasure are common equivalents of Mâra, the Satan of the Buddhists.

"In every way, veneration be to that illustrious Great Being (mahâsattva), of exuberant mercy, of boundless goodness, the refuge of all creatures, yea that Bodhisattva for the sake of the creatures." And he told the matter over to his fellow-disciples.

38. Then, showing by their countenance their admiration for his deed, his disciples and also the Gandharvas, the Yakshas, the snakes and the chiefs of the Devas covered the ground that held the treasure of his bones, with a profusion of wreaths, clothes, jewel ornaments and sandal powder.

So, then, even in former births the Lord showed His innate, disinterested and immense love towards all creatures and identified Himself with all creatures For this reason we ought to have the utmost faith in Buddha, the Lord. And this is to be propounded too. Faith in Buddha the Lord having arisen, the utmost delight must be produced; so our faith will have its sanctuary. Likewise we must listen with attention to the preaching of the Law, since it has been brought to us by means of hundreds of difficult hardships.[1] And in sermons on the subject of compassion, thus is to be said: "in this manner compassion, moving us to act for the benefit of others, is productive of exceedingly excellent nature."[2]

The story of the tigress, which does not appear in the Pâli Jâtaka nor in the Cariyâpiṭaka, is alluded to in the Bodhisattvâvadanâkalpalatâ of Kshemendra 2, 108. There the Bodhisattva, on the occasion of a similar fact of self-denial and heroism in a later birth, says

purâ dṛshṭvodayatâm vyâghrîm kshutkshâmâm potabhakshaṇe
108. tadrakshâyai mayâ dattam çarîram avicâriṇâ.
Çibijanmani cândhâya dattam netrayugam mayâ
109. rakshitaçca svadehena kapotaḥ çyenakâd bhayât.[3]

And in the 51th pallava the story is narrated at length, vs. 28—50. It differs in some points from ours. The Bodhisattva, who at that time was a brahman, named Satyavrata and was leading an ascetic life, though a youth, takes the determination of giving up his body to the tigress, on seeing her being with young, on the seventh day before her whelping, as he foresees that otherwise hunger and infirmity will put her into the necessity of devouring her whelps. No precipice is mentioned, nor a disciple, who witnessed the deed.

---

[1] dushkaraçatasamudânitatvât, cp. Divyâvadâna, p. 490, 14 foll.
[2] viz. as far as gathering merit, the consequence of good actions, improves our nature.
[3] Cp. Kathâsarits. 7, 88 foll. and Tawney in his translation I, p. 45, with his note on p. 46.

II.

The story of the king of the Çibis.

(Çibijâtakam)

The preaching of the excellent Law must be listened to with attention. By means of hundreds of difficult hardships the Lord has obtained this excellent Law for us. Here is another example.

In the time, when this our Lord was still a Bodhisattva, in consequence of his possessing a store of meritorious actions, collected by practising them from time immemorial, he once was a king of the Çibis. By his deference for the elders whom he was wont to honour from his very childhood, and by his attachment to good manners, he gained the affection of his subjects; owing to his natural quickness of intellect he enlarged his mind by learning many sciences; he was distinguished by energy, discretion, majesty and power and favoured by fortune. He ruled his subjects as if they were his own children.

1. The different sets of virtues, that accompany each member of the triad (of dharma, artha and kâma) gladly took their residence, it seems, with him all together; and yet they did not lose of their splendour in spite of the disturbance which might occur from their contrasts.

2. And felicity, that is like a deception to those who have attained a high rank by wrong means, like grievous calamity to the fool, like intoxicating liquor to the feeble-minded — to him it was true happiness, as is indicated by its name.

3. Noble-hearted, full of compassion and wealthy, this best of kings rejoiced at seeing the faces of the mendicants beaming with satisfaction and joy by the attainment of the wished for objects.

Now this king, in accordance with his propensity for charity, had caused alms-halls to be constructed, that were provided with every kind of utensils, goods and grains. In this way he poured out the rain of his gifts, not unlike a cloud of the kṛta yuga.[1] And he distributed them in such

[1]) viz. the golden age of Hindu mythology.

a manner, as well became the loftiness of his mind, supplying the wants of each according to his desire, with deference and kindness and without delay; whereby he enhanced the benefit of his gifts. He bestowed food and drink on those who were in need of food and drink; likewise he dispensed couches, seats, dwellings, meals, perfumes, wreaths, silver, gold etc. to those who wanted them. Then, the fame of the king's sublime munificence spreading abroad, people who lived in different regions and parts of the world went to that country, with surprise and joy in their hearts.

4. The mendicants, when letting the whole world of men pass before their mind's eye, did not find in others an opportunity of putting forth their requests; to him it was that they went up in crowds with gladdened faces, quite as wild elephants go up to a great lake.

The king, on the other hand, when beholding them, whose minds were glad with the hope for gain, flocking together from all directions, though the outward appearance of that mendicant people in travelling dress was all but handsome, —

5. nevertheless he received them, as if they were friends come back from abroad, his eyes wide-opened with joy; he listened to their requests, as if good news were reported to him, and after giving, *his* contentment surpassed that of the recipients.

6. The voices of the beggars spread about the perfume of the fame of his munificence and so abated the pride of the other kings. In a similar way the scent of the juice that runs out of the temples of the scent-elephant in rut, being scattered by the wind, causes the bees to neglect the like fluid of the other elephants. [1]

One day the king, making the tour of his alms-halls, noticed the very small number of supplicants staying there in consequence of the wants of the mendicant people being supplied. When he considered this, he was uneasy, because his habit of almsgiving could not well proceed.

7. The indigent, when coming to him, quenched their thirst

---

1) In the original this simile is expressed by the rhetorical figure, called çlesha. The word dâna means both the «fluid" in question and «charity»; mada is an other word for that fluid, but it signifies also «pride»; arthin = «desirous of, begging» is said of the mendicants as well as of the bees.

[for the desired boons], not he his [thirst for giving], when meeting with them. His passion for charity was so great, that no requester by the extent of his request could outdo his determination of giving.

Then this thought arose within him: »O, very blessed are those most excellent among the pious, to whom the mendicant utter their desires with confidence and without restraint so as to ask even their limbs! But to me, as if they were terrified by harsh words of refusal, they show only boldness in requesting my wealth.

8. Now Earth, becoming aware of that exceedingly lofty thought, how her lord holding on to charity had stopped the very attachment to his own flesh, trembled as a wife would do, who loves her husband.

The surface of the earth being shaken, Sumeru, the lord of the mountains radiant with the shine of its manifold gems, began to waver. Çakra, the Lord of the Devas, inquiring into the cause of this wavering, understood that it was the sublime thought of that king which produced the shivering of Earth's surface; and as he was taken up with amazement, he entered into this reflection:

9. »How is this? Does this king bear his mind so high and feel so great a rejoicing at giving away in charity as to conceive the thought of girding his resolution to give with the strong determination of parting with his own limbs?

»Well, I will try him."

Now the king was sitting (on his throne, in his hall) in the midst of the assembly. The usual summons by proclamation had been given, inviting anybody who was in need of anything; stores of wealth: silver, gold, jewels, were being disclosed by the care of the treasurer; boxes, filled up with various kinds of clothes, were being uncovered; various excellent carriages, the yokes of which enclosed the necks of different well-trained beasts of draught, were being made to advance; and the mendicants were crowding in. Among them Çakra, the Lord of the Devas, having assumed the shape of an old and blind brahman, drew the attention of the king. On him the king fixed his kind and mild looks which were expressive of compassion and friendliness, and he seemed with them to go to his encounter and to

embrace him. The royal attendants requested him to say what he was wanting for, but he drew near the king and after uttering his blessing addressed him with these words:

10. "A blind, old man I have come hither from afar begging thy eye, o highest of kings. For the purpose of ruling the world's regular course one eye may be sufficient, o lotus-eyed monarch."

Though the Bodhisattva experienced an extreme delight at his heart's desire being realized, a doubt arose within him as to whether the brahman had really said so or, this thought being always present to his mind, himself had fancied so, and since he longed after hearing the very sweet words of the eye being asked, he thus spoke to the eye-asker:

11. "Who has instructed thee, illustrious brahman, to come here and to ask me one eye? No one, it is said, will easily part with his eye. Who is he, that thinks the contrary of me?"

Çakra, the Lord of the Devas in the disguise of a brahman, knowing the intention of the king, answered:

12. "It is Çakra. His statue, instructing me to ask thee thy eye, has caused me to come here. Now make real his opinion and my hope by giving me thy eye."

Hearing the name of Çakra, the king thought: "Surely, through divine power this brahman shall regain his eye-sight in this way", and he spoke in a voice, the clear sound of which manifested his joy:

13. "Brahman, I will fulfil thy wish which has prompted thee to come here. Thou desirest one eye from me, I will give thee both.

14. "After I have adorned thy face with a pair of bright lotuslike eyes, go thy way, putting the bystanders first into doubt as to thy identity, but soon amazing them by the knowledge of it, since they will have witnessed the fact."

The king's counsellors, understanding that he had decided to part with his eyes, were perplexed and agitated, and sadness afflicted their minds. They said to the king:

15—16. "We beg Your Majesty's pardon for observing that your great fondness of charity makes you overlook your being on the wrong track that leads to evil. Desist, desist from your purpose; do not give up your eye-sight! For the sake

of one twice-born man you must not disregard all of us. Do not burn with the fire of sorrow your subjects, to whom you have hitherto procured comfort and prosperity.

17—18. "Money, the source of opulence; brilliant gems; milch cows; carriages and trained beasts of draught; vigorous elephants of graceful beauty; dwellings fit for all seasons, resounding with the noise of the anklets,[1] and by their brightness surpassing the autumn-clouds: such are boons fit to be bestowed. Them give, not your eye-sight, o you who are the only eye of the world.

"Moreover, great king, you must but consider this:

19. "How can the eye of one person be put in the face of another? If, however, divine power may effect this, why, then, your eye is wanted for?

"Further, Majesty,

20. "Of what use is eye-sight to a poor man? That he might witness the abundance of others? Well then, give him money; do not commit an act of rashness!"

Then the king addressed his ministers in soft and conciliating terms:

21. "He who after promising to give makes up his mind to withhold his gift, such a one puts on again the bond of cupidity which he had cast off before.

22. "He who after promising to give, does not keep his promise, being driven from his resolution by avarice, is to be held for the worst of men.

23. "Who after strengthening the hope of the mendicants by engaging himself to give, pays them with harsh words of refusal, for him there is no expiation.

"And with respect to your asserting "is divine power itself not sufficient to restore the eye-sight to that man?" you should be taught this.

24. "That different means are wanted to carry purposes into effect, is well-known, indeed. For this reason even Destiny, though a deity, needs some means or other.

"Therefore, you must not exert yourselves to obstruct my determination of accomplishing an extraordinary deed of charity."

---

[1] Not only the houses, therefore, are meant, but also the (female) attendance; in other terms, the epithet is indicative of the richness and magnificence of the habitations.

The ministers answered: „We have only ventured to observe to Your Majesty that you ought to give away goods and grains and jewels, not your eye; when saying this, we do not entice Your Majesty to wrong."

The king said:

25. „The very thing asked for must be given. A gift not wished for does not afford pleasure. Of what use is water to one carried off by the stream? For this reason, I shall give to this man the object he requests."

After this, the first minister who more than the others had got into the intimate confidence of the king, allowing himself through his sollicitude to overlook the respect due to the king, spoke thus: „Pray, do it not.

26. „How is this? You are holding an empire, which is vying with the riches of Çakra, to the attainment of which no one can aspire without a large amount of penance and meditation, and through the possession of which numerous sacrifices may pave the way to glory and heaven; and you do not care for it! and you are willing to give away both of your eyes! Where on earth has there been seen such a way of proceeding?

27. „By your sacrifices you have gained a place among the celestial gods, your fame is shining far and wide, your feet reflect the splendour of the head-ornaments of the kings (your vassals) — what then is it that you long for to give up your eye-sight?"

But the king answered that minister in a gentle tone:

28. „It is not the realm of the whole earth, which I am striving for in this manner, nor is it heaven, nor final extinction, nor glory, but with the intention of becoming a Saviour of the World I now provide that this man's labour of asking be not fruitless."

Then the king ordered one eye of his, the lovely brightness of which appeared like a petal of a blue lotus, to be extirpated after the precepts of the physicians gradually and intact, and with the greatest gladness he made it handed over to the beggar, who asked it. Now Çakra, the Lord of the Devas, by the power of magic produced an illusion of such a kind that the king and his bystanders saw that eye filling up the eye-hole of the old brahman. When the king

beheld the eye-asker in the possession of one unclosed eye, his heart expanded with the utmost delight, and he presented him with the other eye too.

29. The eyes being given away, the king's visage looked like a lotus-pond without lotuses, yet it bore the expression of satisfaction, not shared however by the citizens. On the other hand, the brahman was seen with sound eyes.

30. In the inner apartments of the palace as well as in the town, everywhere tears of sorrow moistened the ground. But Çakra was transported with admiration and satisfaction, seeing the king's unshaken intention of attaining Supreme Wisdom (sambodhi).

And in this state of mind he entered into this reflexion:

31. "What a constancy! What a goodness and a longing for the good of the creatures! Though I witnessed the fact, I can scarcely believe it.

"It is not right, then, that this person of marvellous goodness should endure this great hardship for a long time. I will try to render him his eye-sight by showing him the way for it."

Afterwards, when time had healed the wounds caused by the operation, and lessened and almost vanished the sorrow of the inhabitants of the palace, the town and the country, it happeved one day that the king, desirous of solitary retirement, was sitting with crossed legs (in the attitude of meditation) in his garden on the border of a pond of lotuses. That spot was beset by fair and fine trees, bent down by the weight of their flowers; swarms of bees were humming; a gentle, fresh and odoriferous wind was breathing agreeably. Suddenly Çakra, the Lord of the Devas, presented himself before the king. Being asked who he was, he answered:

32a. "I am Çakra, the Lord of the Devas, I have come up to you."

Thereupon the king welcomed him and said that he waited for his orders. After being so complimented, he again addressed the king:

32b. "Choose some boon, holy prince (râjarshi); say on what do you desire?"

Now the king who was ever wont to give and was not in the habit of treading the way of miserable begging, answered so as to express his astonishment and his haughtiness.

33—34 »Great is my wealth, Çakra, my army is large and strong; my blindness, however, makes death welcome to me. It is impossible for me, after supplying the wants of the mendicants, to see their faces brightened by gladness and joy; for this reason, o Indra, I love death now."

Çakra said: »Away with that resolution! Such events as have befallen you are not met with but by excellent persons. But this you must tell me:

35. »It is the mendicants who have caused you to come in this miserable condition; how is it that your mind is occupied with them even now? Say on! do not hide the truth from me in order that you may forthwith get rid of your misfortune."

The king replied: »Why do you insist upon my boasting myself? Hear, however, Lord of the Devas.

36. »As surely as the supplicatory language of begging people now as well as before is as pleasing to my ears as the sound of benedictions, as surely may one eye appear to me!"

No sooner had the king pronounced these words than by the power of his firm veracity and his excellent store of meritorious actions one eye appeared to him, resembling a piece of a lotus petal, encompassing a pupil like sapphire. Rejoiced at this miraculous appearance of his eye, the king again spoke to Çakra:

37. »And as surely as after giving away both eyes to him who asked me one, my mind knew no other feeling but the utmost delight, as surely may I obtain also the other eye!"

The king had hardly finished, when there appeared to him another eye, the rival as it were of the first one.

38—40. Upon this the earth was shaken with its mountains; the ocean flowed over its borders; the drums of the celestials spontaneously uttered deep-toned and pleasing sounds; the sky in all directions looked placid and lovely; the sun shone with pure brightness as it does in autumn[1]; a great number

[1] It was spring, when the miracle happened, as is to be inferred from the flowers being mentioned above.

of various flowers, tinged by the sandal powder which was whirling around, fell down from heaven; the celestials, including apsarasas and gaṇâs came to the spot, their eyes wide opened with amazement; there blew an agreeable wind of extreme loveliness; gladness expanded in the minds of the creatures.

41—43. From all parts there were heard voices of praise, uttered by crowds of beings endowed with great magic power. Taken up with joy and admiration, they glorified the great exploit of the king in such exclamations: "Oh, what a loftiness! what a mercy! see the purity of his heart, how great it is! oh, how little he cares for his own pleasures! Hail to thee, renowned one for thy constancy and valour! The world of creatures has recovered their protector in thee, forsooth, as the lustre of thy eye-lotuses has again expanded! Surely, the stores of merit are solid treasures! After a long time Righteousness has obtained an intense victory, indeed!"

Then Çakra applauded him "very well, very well!" and spoke again:

44—45. "Your intention was not hidden from me, pure-hearted king; in this very conviction, then, I have rendered you these eyes of yours. And through them you will have the unencumbered power of seeing in all directions over one hundred of yojanas, even though mountains were to obstruct the sight."

Having said so, Çakra disappeared on the very spot.

Then the Bodhisattva, followed by his officials,[1] whose wide-opened and scarcely winking eyes indicated the astonishment that filled their minds, went up in procession to his excellent capital. That town exhibited a festival attire, being adorned with hoisted flags and manifold banners, the citizens looking on and the brahmans praising the monarch with hails and benedictions. When he had seated himself in his audience-hall, in the midst of a great crowd, made

[1] The sudden appearance of these officials and ministers is somewhat strange here. The pâli Jâtaka may account for it. «At the same time, it is said there (IV, p. 411, line 1 and 2 of Fausböll's ed.), that [the eyes] reappeared, the whole attendance of the king (sabbâ râjaparisâ) was present by the power of Sakka.»

up of the ministers in the first place, of brahmans and elders, townsmen and countrymen, all of whom had come to express their respectful congratulations; he preached the Law to them, taking for his text the account of his own experience.

46—48. "Who in the world, then, should be slow in seeking to do good to the mendicants with his wealth, who has beholden how I have gained these eyes of mine, endowed with divine power, in consequence of my merit of charity? In the circumference of one hundred of yojanas I see every thing though hidden by many mountains as distinctly as if it were near. What means for attaining bliss is superior to charity, accompanied by commiseration with others and modesty? since I by giving away my human eye-sight have got already in this world a superhuman and divine vision.

49. "Understanding this, Çibis, make your riches fruitful by gifts and by spending.[1] This is the path which is leading to glory and future happiness both in this world and in the next.

50. "Wealth is a contemptible thing, because it is pithless; yet it has one virtue, that it can be given away by him who aims at the welfare of the creatures; for if given away, it becomes a treasure (nidhâna), otherwise its ultimate object is only death (nidhana)."

So, then, by means of hundreds of difficult hardships the Lord has obtained this excellent Law for us; for this reason its preaching is to be heard with attention. This story is also to be told on account of the highmindedness of the Tathâgata, just as the foregoiug.[2] Likewise when discoursing about compassion, and when demonstrating the

---

[1] The purport of this royal precept may be illustrated by the corresponding parts of the narrative in the pâli Jâtaka. The precept is there given twice, in prose and in verse, see Fausböll's Jâtaka IV, p. 411, 22 and 412, 7. In the prose version the king orders a proclamation to be made by beat of drum, enjoining his subjects: adatvâ mâ bhuñjitthâ. In the verse it is said Sivayo detha dânâni bhuñjatha | datvâ ca bhutvâ ca yathânubhâvam | aninditâ saggam upetha ṭhânam. The king praises charity and blames avarice; wealth is fit, he says, to the purpose of practising almsgiving in the first place and of being spent secondly, but never to be laid up as a treasure.

[2] viz. the story of the tigress.

result of meritorious actions appearing already in this world: "in this manner the merits, gathered by good actions, show already here (in this world) something like the blossom of their power, the charming flowers of increasing glory."

The Çibijâtaka is n⁰. 499 of the pâli Jâtaka, where it is told at full length and except some trifling discrepancies nearly in the like manner. But Çûra avoided the hideous particulars of the operation dwelt upon in the holy text of the Southern Buddhists, nor does he name the physician, who in the Jâtaka is called Sivaka. There is a close correspondance between a great deal of his stanzas and those of the Scripture. Cp. his 10—12 with 1—3 of the Jât.; his 13—14 with Jât. 5—6; his 16—18 with Jât. 7—9; his 21 and 22 with Jât. 10 and 11; his 25 with Jât. 12; his 26 and 27 with Jât. 13; his 28 with Jât. 14. His stanza 32 is nearly the same as Jât. 20; his 33 nearly the same as Jât. 21. Cp. also Çûra's st. 36 with Jât. 23, st. 37 with Jât. 24—25 and st. 44—49 with Jât. 26—31.

The Cariyâpiṭaka relates the gift of the eyes in 16 stanzas, which make up the n⁰ 8 of the dânapâramitâ. This redaction which is different from that of the pâli Jâtaka, is confined to the narrative of the gift; neither its result nor its reward are dealt with in these scripture verses. But the doctor Siwaka appears in it and also the name of the capital, Ariṭṭha [= skrt Arishṭa].

In the list of the contents of the Avadânakalpalatâ which Somendra added to that poem of his father Kshemendra, I do not find our avadâna, unless it will happen to be included in n⁰ 91, which deals with a king of the Çibis. But the edition which is being published in the Bibl. Indica is not yet so far advanced. For the rest, see above the quotation on page 7.

III.

The story of the small portion of gruel.

(kulmâshapiṇḍîjâtaka)

Any gift that proceeds from faith of the heart and is bestowed on a worthy recipient produces a great result; there does not exist at all anything like a trifling gift of that nature, as will be taught by the following.

In the time, when our Lord was still a Bodhisattva, he was a king of Koçala. Though he displayed the royal virtues: energy, discretion, majesty and the rest in an exceedingly high degree, the brilliancy of one virtue, his great felicity, surpassed the others.

1. His virtues shone the more, as they were embellished by

his felicity; as the moon-beams do, when autumn exhibits their splendour.

2. Fortune, who dwelt with him, distributed her wrath and favour to the other kings in such a manner, that she abandoned his enemies, however mighty, but like an amorous woman cherished his vassals.

3. His righteousness, however, prevented his mind from doing ill; so he did not oppress at all his adversaries. On the other hand, his affection for his dependents was displayed in the same degree, as Fortune was disinclined to his foes.

Now one day this king recollected his last previous existence. In consequence of remembering this he felt utterly moved. He bestowed more than ever gifts in charity — the motive and essential cause of happiness — on çramanas and brahmans, the wretched and the beggars; he fostered unceasingly his observance of good conduct (çîla); and he kept strictly the poshadha[1]-restrictions on sabbathdays. Moreover, as he was eager after bringing his people into the way of salvation, he was in the habit of uttering in his audience-hall as well as in the inner appartments of his palace with a believing heart these two stanzas, full of import:

5. »Attending on Buddhas [2] by paying them honour, howsoever little, cannot produce a trifling fruit. So has been taught before only by words, now it may be seen. Look at the

---

[1] poshadha in buddhistic sanskrit = pâli uposatha, which is of course the same word as upavasatha in classic sanskrit. A fuller form uposhadha I have met with in the Avadânakalpalatâ (6,76).

[2] The text has na Sugataparicaryâ vidyate svalpikâpi, the parallel passage in the pâli Jâtaka may serve as its commentary:

Na kir' atthi anomadassisu
pâricariyâ Buddhesu appikâ

It is evident, that in both redactions the Pratyekabuddhas are considered to belong to the general class of the Buddhas. Though they are different from the Supreme Buddhas (Samyaksambuddha), they are nevertheless also sugatas or buddhas. Cp. Spence Hardy Manual p. 37—39; Kern Het Buddhisme I, 294—296. In stanza 18 of this jâtaka the purport of these words of the king is rendered by kshînâsraveshu na kṛtam tanu nâma kimcit; therefore, kshînâsrava = pâli khînâsavo »who has extinguished his passions« is here synonymous with buddha. In a certain sense, then, all wandering monks, who are earnestly performing their duties as such, may be styled »buddhas«, cp. f. i. Suttanipâta, Sammâparibbâjaniyasutta vs. 12; in other terms, buddha is almost = muni.

great abundance of the fruit, produced by a small portion of saltless, dry, coarse, reddish brown gruel.

6. "This mighty army of mine with its various chariots and horses and its dark-blue masses of fierce elephants; the sovereignty of the whole earth; great wealth; Fortune's favour; my noble wife: behold the beauty of the store of fruit, produced by a small portion of coarse gruel."

Neither the worthiest among the brahmans nor the foremost among the townsmen, though tormented with curiosity, ventured to question the king what he meant by these two stanzas which he was in the habit of reciting every moment. Now by the king's incessant repeating them the queen also grew curious; and as she felt less embarrassment because of her intimacy, one day, the opportunity of entering into conversation upon this subject presenting itself, she put this question in full audience to him:

7—8. "Verily, at all times, my lord, you are reciting as if you were giving vent to the gladness which is within your heart. But my heart to me is troubled by curiosity at your speaking so. If, therefore, my person is allowed to hear it, say on why do you make this utterance, sir. Were it a secret, you would not proclaim it in this manner; therefore, it must be a matter of public knowledge that I am asking you about."

Then the king cast a mild look of gladness on his queen, and with a smile-blooming face he spoke:

8—9. "When hearing this utterance of mine without perceiving its cause, it is not only you, that are excited by curiosity, but also the whole of my officials, my town and my zenana are troubled and disturbed by the desire of knowing the meaning of it. Listen, then, what I am going to say.

10. "Just as one who awakes from sleep, I remember my existence, when I lived a servant in this very town. Although I was keeping good conduct (çîla), I earned a sorry livelihood by performing hired labour for people elevated only because of their wealth.

11. "So one day I was about to begin my service for hire, that abode of toil, contempt and sorrow, striving to support (my family) and fearing lest I should lack the means of sustenance myself; when I saw four çramanas with subdued

senses, accompanied as it were by the bliss of monkhood, going about for alms.

12. »After bowing to them with a mind softened by faith, I reverentially entertained them in my house with a meal of a small dish of gruel. Out of that germ has sprung this tree of greatness, that the glitterings of the crest-jewels of other kings are now reflected in the dust on my feet.

13. »While keeping my mind on this, I am reciting these stanzas, my queen, and for this reason I find satisfaction in doing meritorious actions and receiving holy persons."

Then the queen's face expanded with gladness and surprise. She raised her eyes respectfully to the king, saying: »Highly probable, indeed, it is that such a very great prosperity is the fruit produced by meritorious actions, since you, being conscious of owing your royalty to a meritorious action, are so caring for (gathering) merit. For this very reason you are disinclined to evil actions, disposed to protect your subjects rightly like a father, and seeking to earn plenty of merit.

14. »Shining with the illustrious glory of great charity, commanding the kings, your adversaries, who do wait for your orders, may you for a long time rule with righteousness the earth up to its wind-wrinkled ocean-border!

The king said: »Why were this not to be? my queen!

15. „In fact, I will endeavour to keep once more the path of happiness, the lovely signs of which I have noted. People will love giving, having heard the fruit of charity, and how should not I be liberal, having experienced this in myself?"

Now the king, tenderly looking on his queen, beheld her shining with almost divine splendour, and desiring to know the reason of that brightness, he said again:

16. »Like the crescent amidst the stars you shine in the midst of the women. Say, what deed have you done. my dear, having such a sweet result?"

She replied: »O yes, my lord, I too have got some remembrance of my life in my former birth." Now, as the king gently entreated her to tell it, she spoke:

17—18. »Like something experienced in my childhood I recollect that being a slave, after giving with devotion to a muni with

extinguished passions the remnants of one dish, I fell asleep there, as it were, and aroused from sleep here. By this wholesome action, my prince, I remember, it is that I have obtained you for my lord, sharing you with the earth. What you have said: "surely, no benefit given to holy persons who have extinguished their passions, can be a small one" — these very words were then spoken by that muni."

Then the king, perceiving that the assembly was occupied by feelings of piety and amazement and that the manifestation of the result of merit had roused in their minds a high esteem of meritorious actions, earnestly pressed on the audience something like this:

19. "How is it possible, then, that anybody should not devote himself to performing meritorious actions by practising charity and good conduct, after seeing this large and splendid result of a good action however small? No, that man is not even worth looking at, who inwrapt in the darkness of avarice, should decline to make himself renowned for his gifts, though his wealth be sufficient for that purpose.

20. "If by abandoning in the right manner wealth, once necessarily to be left and of no use at all, any good quality may be acquired: who, then, knowing the charm of good qualities would follow in this matter the path of selfishness? Many virtues, forsooth, gladness and the rest, being accompanied by fame, are founded on charity.

21. "Almsgiving is a great treasure, indeed, a treasure which is always with us and is inaccessible to thieves and the rest.[1] Almsgiving cleans the heart from the dirt of the sins of selfishness and cupidity; it is an easy vehicle, by which to relieve the fatigue of the travel through the saṃsâra; it is our best and constant friend, that seeks to procure manifold and pleasing comfort for us.

22. "All is obtained by almsgiving, whatever may be wished for, whether it be abundance of riches or brilliant domination, or a residence in the city of the Devas or beauty of the body. Who, considering this matter so, should not practise almsgiving?

23. "Almsgiving, it is said, constitutes the worth of riches; it is also called the treasure of dominations, the grand

[1] That is: to fire, water, seizure from the part of the king. Cp. *infra* V, 8.

performance of piety. Even rags for dress given away by the simple minded, are a well bestowed gift." [1]

The audience respectfully approved this persuasive discourse of the king and felt inclined to the exercise of charity and the like.

So any gift that proceeds from faith and is bestowed on a worthy recipient, produces a great result; there does not exist at all anything like a trifling gift of that nature. For this reason by giving with a faithful heart to the Congregation of the Holy [2] — that most excellent ground for cultivating meritorious actions — one may obtain the utmost gladness, considering thus: »such blessings and even greater than these may erelong occur to me too."

This jâtaka is n° 415 of the pâli Jâtaka, Fausbölls ed. III, p. 406—414. In the main points it is told there in the same way, but the composition and some particulars are different. It is added that both reached heaven after death. By comparing the stanzas of the pâli text with those of Çûra it appears, that vs 1 of the pâli Jât. points to a well-nigh identical redaction of the North.-Buddh. sacred text, which underlies st. 4 of Çûra; his st. 5 is of the same import as pâli 2. Cp. also his 6 with pâli 3, his 10—12 with pâli 4—7; his 14—18 correspond more or less to pâli 8—11. Pâli 3 has the term a r i y â c a r i t a m whereas Çûra says ç r e y a ḥ p a t h a m. — Cp. also Divyavadâna VII, p. 88 of Cowell's ed. Not four mendicant monks, but one Pratyekabuddha is the person on whom the scanty meal is bestowed there.

Kathâsarits. 27, 79—105 tells a similar tale of a king of Koçala, named Dharmadatta and his queen Nâgaçri. These prove to have been husband and wife also in the former birth. In this redaction of our story the person of the king is not identified with our Bodhisattva. In fact, that tale seems to have nothing to do with Buddhism at all. Their good action consists in giving away at a time of famine their own scanty food to a tired brahman who arrived at meal-time as a guest.

—

[1] The original text of this stanza is very skilfully wrought, being adorned with well-chosen homoeoteleuta ending in the syllabes °d â n a m, which by itself means »gift, charity».

[2] Â r y a s a ṃ g h e. I prefer to render the term â r y a of Buddhistic writings by »holy» or »pious» rather than by »noble» or »gentleman»; the latter meaning, however, appears now and then, f. i. *infra* V, 11.

IV.

The story of the head of a guild.

(çreshṭhijâtaka)

The pious wish to exercise almsgiving without minding even perils, who, then, should not be charitable in a normal condition? This will be taught as follows.

In the time, when our Lord was still a Bodhisattva, he was a head of a guild. In consequence of the excessive favour of his destiny and owing to his own great activity he had acquired a large estate. His fairness and integrity in commercial transactions procured him the highest esteem with the people; he was born of an illustrious family; he had studied various branches of learning and art and by them purified his mind. These qualities and his noble virtues caused him to be honoured by the king. As he was always keeping the precept of almsgiving, he shared his opulence with the people.

1. The mendicants, rejoiced in their hearts, praised his name far and wide, so as to make spread abroad in every direction his high reputation of the utmost liberality.
2. With him, no one indigent was floating on the swing of doubt as to whether he were to give or not. Trusting in this renowned benefactor, the mendicants were bold enough to put forth freely their wants.
3. And he, for his part, did not keep his wealth from them, neither for his own pleasures nor striving to emulate others, nor overcome by avarice. It was impossible for him to see the suffering of any mendicant, [1] and for this reason he avoided saying "no" to them.

One day, at mealtime, when the Great Being had just bathed and anointed himself, and a complete dinner made up of various dishes of hard and soft food and the rest, dressed by skilled and excellent cooks and so prepared as to please by their colour, smell, taste, touch etc., was

[1] Instead of the corrupt reading of the mss. sa tvarthi° I read sarvvârthi°. By the bye I remark that in stanza 2 °praṇayârthivargaḥ is an obvious misprint; it is to be written °praṇayorthi°. In stanza 4 praṇamâ° is likewise due to an error of the printer; read praçamâ°.

served in, a mendicant came near his house. It was a Pratyekabuddha who by the fire of his knowledge had burned away all the fuel of innate evil passions and now desired to increase the merit of the Bodhisattva. He placed himself in the gate-way.

4. There he stood without apprehension, without agitation, looking firmly and quietly to no greater distance before him than the length of a yoke[1] in a quiet attitude, holding his lotus-white fingers clasped on his almsbowl.

Now Mâra, the Wicked One, could not bear the Bodhisattva enjoying that bliss of almsgiving. In order to put an obstacle in his way, he created by magic between the Reverend and the threshold of the entrance-door a very deep hell, measuring several fathoms in width. It offered a dreadful sight, accompanied with awful sounds; tremulous flames were burning terribly within; it contained many hundreds of men in great agony.

In the mean while the Bodhisattva, seeing the Pratyekabuddha come in want of alms, said to his wife: "my dear, go yourself and give an abundant portion of food to the holy man." She said she would do so and went off with excellent hard and soft food, but beholding the hell near the gate-way, she suddenly turned on her heels, terror-struck and with bewildered looks. When her husband asked her, what was the matter, she could hardly tell it; the sudden fright had almost barred her throat. As the Bodhisattva however was uneasy at the thought that this holy man might turn back from his house without receiving his begged meal, he did not heed what she told him, but taking the excellent hard and soft food, he went himself desiring to fill with it the almsbowl of the Great-Minded One. When he arrived near the gate-way, he saw that most dreadful hell between. And whilst he considered what could be the meaning of this, Mâra, the Wicked One, went out of the house-wall, and showing his divine and marvellous shape, he stood in the air, and as if he wished to do good

[1] See Lalitavistara p. 230 infra, Spence Hardy Eastern Monachism, p. 70 and Kern Het Buddhisme II, p. 68, especially note 2; the supposition put forward there is confirmed by our text.

to the Bodhisattva, he spoke: "Householder, this is the great hell, named Mahâraurava.

5. "Here is the abode—an abode, out of which it is difficult to escape— of those who allured by the praising voices of the beggars, are eager for giving because of a vicious passion for charity. In this hell they must stay for many thousands of years.

6. "Material prosperity (artha) is the principal cause of the world's regular striving after the triad of objects.[1] Who injures artha, does injure righteousness (dharma) too.[2] How is it possible, then, that the injurer of righteousness by destroying material prosperity, should not stay in hell?

7. "You have also sinned, being attached to charity and destroying your wealth, which is the root of dharma. Consequently this flame-tongued hell, that looks like the face of Narakântaka[3], has come to your encounter in order to devour you.

8. "Now then, refrain from giving, lest you immediately fall down and share the fate of those almsgivers, who are shrinking away from ache and are weeping in a miserable manner.

9. "The recipients, on the other hand, who have ceased from the bad custom of giving, obtain the rank of Devas. Therefore, desist from your passion for charity, which obstructs the way that leads to heaven, and do rather apply yourself to restraint."[4].

The Bodhisattva however knew him: "Surely, this is

---

[1] viz. the well-known trivarga, made up of dharma, artha and kâma (sensual pleasure). Cp. jât. II, stanza 1.

[2] The idea which underlies this assertion is often met with in brahmanical literature. If practising dharma is the same thing as performing the sacrifices to the deities, material prosperity may be justly styled the foundation-ground or substrate of dharma; for the right performance of sacrifices requires the possession of goods.

[3] Narakântaka is Vishṇu, who is told to have vanquished in a battle and killed the demon Naraka, a brother to Râhu and Namuci, being born from the same parents, Vipracitti and Siṃhikâ. See Vishṇupurâṇa IV, ch. 29, p. 581 of Wilson's translation.

[4] The Evil One uses purposely ambiguous expressions. The worthy recipients of the gifts are indeed on the way that leads to salvation; and the "restraint" (saṃyama) he recommends, may imply the meaning of the self-restraint and wold-renunciation of the monks. The Bodhisattva in his well-turned answer takes care to keep the same ambiguous word (see stanza 15 saṃyamayishyatâpi).

an enterprise of the Evil One to thwart my almsgiving." And understanding so, he made, forsooth, a vigorous reply, yet in accordance with his firm attachment to virtue, without breaking modesty and kindness of words. He spoke thus to him:

10—12. »It is with respect to my welfare, that you have had the kindness to show me the right way [1]. It is, indeed, most becoming in divine beings to show by their actions their skill in feeling compassion with others. Nevertheless, it would be fit to take that path of quietude before sin have appeared or immediately after its first symptoms; for if a sickness have made progress [2] by the fault of bad treatment, the desire for medical art will but tend to calamity. So this mania of mine, that makes me practise charity, has already spread, I fear, beyond the compass of medical cure, in as much as my mind will never shrink from almsgiving notwithstanding your well-wishing counsel.

13—14. »As for what you have said about unrighteousness arising from charity and wealth being the principal cause of righteousness, my weak human understanding cannot catch how wealth without charity can be called the path of virtue. Why, tell me, please, at what time is it that wealth does produce virtue? whether when laid up as a treasure, or when robbed violently by thieves, or when sunk away on the bottom of the sea, or when having become fuel to fire?

15—16. »Further you said: »»the giver goes to hell and the receiver to the celestial abodes."" Speaking so, however, you have increased my longing for works of charity, though endeavouring to restrain. Yea, may that word of yours be fulfilled and those who beg from me rise to heaven! For it is not a means of procuring my own happiness that I give in charity, but I do so in order to promote the welfare of the world"

[1] that is, the Âryamârga, of course not «the noble path», as it is often translated, but either «the holy path» or «the path of the Âryâs, the worthy, the noble, the holy ones.»

[2] The reading prayâmam, proposed by prof. Kern in the various readings of his edition, is undoubtedly right. Cp. p. 78, 2; 96, 23; 111, 16. 171, 15, 182, 3, 238, 11 of his edition. In all these passages prayâma has almost the same meaning as classic pramâṇa.

Then Mâra, the Wicked One, once more addressed the Bodhisattva, speaking earnestly as though he were a well-meaning friend.

17. »Decide yourself, whether I have spoken for your good or idle talk and afterwards go as you desire. Either happy and respected, you shall remember me — or repenting."

The Bodhisattva said: »Sir, you must excuse me.

18. »I will fall of my own accord in this fiercely blazing hell headlong, a prey to the flames, that will lick at me, rather than at the due time of honouring the mendicants, who show me their affection by requesting from me, incur the guilt of neglecting them."

After so speaking the Bodhisattva, resting on the power of his destiny [1] and knowing that almsgiving cannot at any rate entail evil, stepped forth across the hell without heeding his family and his attendance, who were eager to withhold him; his mind was not overcome by terror and his desire of giving was still increased.

19. Then, owing to the power of his merit, in the midst of the hell a lotus sprung up, not rooting in mud like other lotuses [2]. With its row of stamen-teeth [3] it seemed to laugh contemptuously at Mâra.

And with the aid of the lotus, produced out of the large amount of his merit, the Bodhisattva having reached the Pratyekabuddha, filled his bowl with food, while his heart was expanding with gladness and joy.

20. The monk, in order to show his satisfaction, rose into the air. There he shone raining and flaming with as great a majesty as a cloud from which appear flashes of lightning.

21. Mâra, on the other hand, seeing his design overturned, was in low spirits and lost accordingly his splendour. He dared no longer look in the face of the Bodhisattva, and soon he disappeared with his hell.

Why has this been taught? (For this purpose): in this manner the pious wish to exercise almsgiving without mind-

---

[1] Since destiny is the result of every one's works.

[2] In the original there is a pun, paṃkaja «originating in mud, born from mud» being a common word for «lotus.»

[3] Instead of danti I read danta.

ding even peril; who, then, should not be charitable when in a normal condition? Further this too is to be inferred: the virtuous cannot be induced even by fear to tread on the wrong way.

This story corresponds to n° 40 of the pâli Jâtaka (Fausböll, I, 231 foll.) which has been translated by Rhys Davids in the Buddhist Birth Stories, Vol. I. Though the main lines of the tale agree in both redactions, there is an essential difference between them. In the sacred pâli text Mâra does not feign, his opposition is open and straight. He avows his creating the fiery hell in order to stop the B.'s almsgiving and also to destroy the life of that Pratyekabuddha, and the B. answers him: «let us see this day whether your power or mine is the greater.» Moreover, it is told there that the Praty. was to die, and why, if he should not obtain food at that time. The sacred pâli text has but one verse, corresponding with stanza 18 of Çûra; if the text of the Northern sacred Jâtaka — unknown as yet — has no more, Çûra must have composed the other stanzas out of his own genius.

V.

THE STORY OF AVISHAHYA, THE HEAD OF A GUILD.

(Avishahyaçreshṭhijâtaka)

The virtuous do not allow themselves to be deficient in the virtue of charity neither by respect of the loss of their fortune, nor by the prospect of riches, as will be instanced in the following.

In the time, when our Lord was yet a Bodhisattva, he was the head of a guild, born in an illustrious family and well-educated. Besides these qualities he possessed many other virtues: liberality, morals, learning, insight, humility etc. His affluent riches made him appear an other Kubera. He spent them by admitting every body as his guest and practising charity like an everlasting sacrifice (sattra). In short, he was the best of almsgivers and lived for the good of mankind. On account of his being invincible by vices: selfishness and the rest, he was known under the name of Avishahya (that is "the Invincible One").

1. The sight of the mendicants had the same effect upon him, as his upon the mendicants. On both sides it was a

principal cause of gladness, since it destroyed the uncertainty as to the attainment of the object wished for.[1]

2. When requested to give, he was not capable of saying "no." His great compassion had left no room in his heart for attachment to wealth.

3. His joy rose to the highest pitch, when mendicants carried away the best things out of his house. For he knew those so called goods to be the source of violent and heavy calamities, and therefore to cause dissatisfaction in a short time and without any apparent reason.

4. As a rule, indeed, riches being joined with covetousness may be called caravans on the road towards wretchedness. With *him*, on the contrary, they conduced to the bliss of both others and himself; *his* goods appeared to be what is signified by their name.

So then, that Great Being bestowed large gifts on the mendicant people all about, and satisfied them wholly, giving to each according to his desire and without difficulty and adorning his bounty by paying a pious respect to the requesters. When Çakra, the Lord of the Devas, heard of his lofty munificence, he was transported with amazement; and wishing to try the firmness of his resolution, he caused the everyday provisions of money, grains, jewels, clothes to disappear day after day; "perhaps, so he thought, his apprehension at least of the loss of his goods may entice him to self-interest." Nevertheless, the Great Being remained intent on the virtue of charity.

5. As often as his goods disappeared, like water-drops hit upon by the sun-darts, as often he ordered them to be fetched again from his house, as if it were on fire, and continued his large gifts.

Çakra, the Lord of the Devas, understanding the Great Being to be as intently bent as ever on deeds of charity, although his riches went always on decreasing, his amazement

---

[1] I have rendered the compound ishṭârthasampatti so as to suit at the same time both acceptions. On the side of the mendicants artha, «the object» wished for, may also mean «goods, property, wealth;» on the side of the king the ambiguousness is in sampatti. When analyzing ishṭâyâ arthasampatteḥ we get this translation: «the uncertainty] as to the longed for bliss, to be caused by his wealth.»

grew. Now he concealed in one night the whole of his wealth except a coil of rope and a sickle. When the Bodhisattva, as usually, awoke at daybreak, he nowhere saw his household goods, neither furniture and money, nor grains, nor clothes, nor even his attendance. His house looked quite empty, desolate and sad, as if it were plundered by râkshasas; in short, it offered an afflicting aspect. Then he began to reflect upon the matter, and searching about, he found nothing left but that coil of rope and that sickle. And he considered thus: "Perhaps somebody, not accustomed to begging, but wont to get his livelihood by his own energy, has showed in this manner a favour to my house. In this case, my goods are well spent. If however, in consequence of my ill-fate, some person whom my high rank has made envious, has caused them to run away without being of use to any one, it is a great pity.

6. "The fickleness of Fortune's friendship was known to me long before; but that the indigent have come to grief by it, on this account my heart aches.

7. "When coming to my empty house, how will they feel, my mendicants, who for a long time were accustomed to the enjoyment of my gifts and my hospitality? Are they not like thirsty people meeting with a dried-up pond?"

Nevertheless the Bodhisattva did not yield to the feeling of affliction and sadness, but kept the constancy of his mind, and though being in this condition he was not capable of asking others, not even his intimates, and applying to a practice in which he was unskilled. Moreover, as he experienced himself that it is hard to beg, his compassion with the begging people became still greater. Then that Noble-minded One, always having in view to welcome and entertain those who were begging their food, took that coil of rope and that sickle and went on to weed grass day after day. With the little money he earned by selling the grass, he attended to the wants of the mendicants.

But Çakra, the Lord of the Devas, on seeing his imperturbable calmness and his devotion to almsgiving, though he happened to be in extreme poverty, was filled not only with astonishment, but also with admiration. Showing his wonderful celestial body, he stood in the air and spoke to

the Great Being to dissuade him from giving: "Householder!

8—10. "Neither thieves have robbed thee of thy wealth, nor water, nor fire, nor princes. It is thy own largesses, that have brought thee into this condition, which alarms thy friends. For this reason I tell thee to thy own best: refrain thy passionate love of charity Though being as poor as thou art now, for aught thou dost not give, thou mayst recover thy former beautiful riches. By constant consuming of however little at once acquisitions are fading away; by gathering anthills become high. For him, who sees this, the only way of increasing his property is self-restraint."

The Bodhisattva however displayed his high-mindedness and his constant practice of charity, when he answered to Çakra in this manner:

11. "A gentleman (ârya), however distressed, will scarcely do anything ignoble (anârya), o thou Thousand-eyed One! Never be mine such wealth, o Çakra, to obtain which I should have to live a miser.

12—13. "Who that boasts of being of an honest family, would strike with the clear-sky thunderbolt of his refusal the wretched who by death-like begging desire to find a remedy to their misery? Is it possible, then, that such a one as I am, should accept any jewel or wealth or even the realm among the celestials, not to use it for the purpose of gladdening the faces of the beggars, grown pale by the pain of asking?

14. "Such receiving as would only tend to increase the vice of selfishness, not to strengthen the propensity of giving away, must be entirely abandoned by such like me; for it is a disguised calamity.

15. "Wealth is as fickle as a flash of lightning; it may come to every one; and it is the cause of many calamities: but almsgiving causes happiness. This being so, how may a gentleman cling to selfishness?

16. "Therefore, Çakra, thou hast shown me thy good nature, I thank thee also for thy commiseration and well-wishing words; yet my heart is too much accustomed to the gladness caused by deeds of charity. How, then, can it get the firmness of taking the wrong way?

17. "Do not, however, bend thy mind to anger on this account,

I pray thee! Indeed, it is impossible to assault the hostile fortress of my native character with small forces."

Çakra spoke: "Householder, what thou sayest is the line of conduct for a wealthy man, whose treasury and granary are full to the top, for whom manifold and abundant work is well-performed (by his servants), who has settled his days to come and has gained domination among men, but that conduct does not suit thy condition. See,

18—20. "Thou must, before all, through honest business either carried on by exerting thy own sagacity or by following the traditional line of trade of thy family, in as much as it be compatible with thy fame, gather riches outdoing sunlike the splendour of thy rivals; then on proper occasions display thy opulence to the people and rejoice by it thy relations and friends. Afterwards, having obtained due honour even from the side of the king and enjoying Fortune's favour, as if it were the embrace of a loving sweetheart, if then there may arise in thee the inclination for charity or worldly pleasures, nobody will blame thee. But one who strives for almsgiving with no other means than his sole love for charity, comes to calamity, acting like a bird that desires to rise in the air before his wings are grown.

21. "Therefore, thou must acquire wealth by practising restraint and pursuing humble scopes and meanwhile give up the longing for almsgiving. What can be the meanness in this after all, if thou dost not give possessing nothing?"

The Bodhisattva replied: "Pray, do not urge me.

22—23. "Even he who heeds his own interest more than the benefit of others, ought to give in charity, not caring for riches. For no such gladness is afforded to him by great opulence, as is caused by the satisfaction he enjoys by subduing covetousness through charitable deeds. Add to this that mere riches do not lead to heaven, but charity alone is sufficient to obtain a good reputation; further that riches are of no avail to subdue selfishness and the other vices. Who, then, should not observe charity?

24. "He however who in order to protect the creatures, surrounded by old age and death, desires to give away his very self in alms, moved by compassion; he whom the sufferings of others forbid to enjoy the relish of pleasures; say,

of what use will be to him the very great bliss, possessed by thee?

"Hear also this, Lord of the Devas.

25. "The duration of our life is as uncertain as the prosperity of our wealth. So reflecting, we should not mind riches, when getting a mendicant.

26. "If one carriage has beaten a track on the ground, a second goes by that track with some confidence, and so on. For this reason I will not spurn this first good road, nor prefer conducting my carriage on the wrong path.

27 "And should my substance once more grow into wealth, it shall to a certainty captivate the minds of the mendicants; and as yet, in this condition I shall give alms according to my means. May I never be careless in keeping my vow of charity, Çakra!"

On these words Çakra, the Lord of the Devas, being wholly propitiated, exclaimed with praise: "excellent, excellent," and looking at him with admiration and kindness, he spoke:

28—29. "(Other) people run after riches by every trade, be it low and rough and prejudicial to their reputation; when doing so, they do not mind danger, being attached to their own pleasures and deceived by their inconsiderateness. Thou, on the contrary, dost not mind the loss of thy wealth nor the deficiency of thy pleasures, nor my temptation; keeping thy mind firmly intent on promoting the welfare of others, thou hast manifested the greatness of thy excellent self!

30. "Ah! how thy heart shines with the lustre of exceeding loftiness and how it has wiped off entirely the darkness of selfish feelings, that even after the loss of thy wealth the hope for its recovering cannot spoil it by bringing about reduction of its charitableness!

31. "But since thou sufferest at the suffering of others and moved by compassion strivest for the good of the world, it is no wonder that I have not been able to shake thee from almsgiving. As little a mountain, bright with snow, is shaken by the wind.

32. "But it is in order to enhance thy fame by trial, that I have hidden that wealth of thine. No otherwise than by

trial can a gem, though beautiful, reach the great value of a renowned jewel.

33. «Well then, pour thy gifts down on the mendicants, satisfy them as a great rain-cloud fills the pools. By my favour thou shalt never experience the loss of thy wealth, and thou must forgive me my behaviour towards thee."

After praising him so, Çakra restored his large estate to him and obtained his pardon, then he disappeared on the very spot.

In this manner, then, the virtuous do not allow themselves to be deficient in the virtue of charity neither by respect of the loss of their fortune nor by the prospect of riches.

In the pâli Jâtaka this story is the n° 340. It is told of the setthi Visayha, not Avisayha, owing as it seems to the misinterpretation of the first pâda of the first scripture-verse dealing with it; that line should be read as follows: Adâsi dânâni pure 'visayha (see Fausb. Jâtaka III, p. 130). Of the four pâli stanzas the first corresponds with stanza 9 of Çûra; the second is almost the same as stanza 11 of his, and Çûra's redaction makes it nearly evident that no is the true reading of the pâli text, not vo. The third has been paraphrased and embellished by Çûra in stanza 26, and the fourth in 27.

Though in the pâli redaction the course of the tale of Avishahya nearly agrees with ours, an important discrepancy is to be noticed. It is not for trial's sake that Sakka causes the furniture, goods, slaves of the merchant to disappear, but he acts so because he is apprehending the transcendent might and power to be gained by the merchant by his immense munificence and charity, lest this man should dethrone him and take in his place; accordingly, when hearing that this love for charity did not arise from the lorging for Sakkahood nor Brahmahood, but is practised in order to obtain Allknowingness, he is forthwith appeased. The mode of thought here prevailing is rather ancient, to be sure. Çakra, afraid of human magic power earned by tapas, is a well-known figure in the mythology of India. In Çûra's redaction that old feature of the tale has been impaired. Yet it has not wholly disappeared. Its trace may be found in the passage, where Avishahya surmises that his wealth has been destroyed «by some person, whom my high rank has made envious» (*supra* p. 31, l. 5); cp. also stanza 24 at the end. In the seventh story we will meet again with the same motive, see *infra*, p. 48.

VI. THE STORY OF THE HARE.

(ç a ç a j â t a k a)

Though when in the state of beasts, the great-minded display, it is known, their charity according to their power; who then, being a man, should not do so? This is taught by the following.

In some inhabited region of a forest there was a spot, frequented by ascetics. It was beset with thickets made up of lovely creepers, grasses and trees; abounding in flowers and fruits; adorned on its boundary with a river, the stream of which was as blue and as pure as lapis lazuli; its ground, covered with a carpet of tender grass, was soft on touching and handsome to look at. There the Bodhisattva lived a hare.

1. In consequence of his goodness, his splendid figure, his superior strength and his great vigour not suspected by the small animals nor fearing others, he behaved like the king of animals in that part of the forest.

2. Satisfying his wants with blades of grass, he bore the handsome appearance of an ascetic (m u n i). For the ascetic's skin he wore his own, his bark-garment was the hairs of his body. [1]

3. As everything he did in thought, speech and action, was purified by his friendliness, the animals most given to wickedness were like his pupils and friends. [2]

But more especially he had caught the hearts of an otter, a jackal and an ape. They became his companions, attracted by the love and respect, which his eminent virtues inspired them. Like relations whose affection is founded on mutual relationship, like friends whose friendship is rooted in the affection and the esteem of each other, they passed time rejoicing together. Opposed to the nature of the brutes, they showed compassion to living beings, and their cupidity

---

[1] *More majorum* the dress of the spiritual pupil (b r a h m a c â r i n) and also of the brahmanical ascetic consists of a bark-garment and a deerskin.

[2] The text is here corrupt. The mss. have s u k h â ḥ, first rejected afterwards adopted by the editor. Now prof. Kern has suggested in a letter to me to read s a k h â ḥ, and as I suppose this emendation to be right, I have translated accordingly.

being extinguished, they forgot to practise theft. By this behaviour and by their attending to good reputation without encroaching on (the precepts of) righteousness (dharma)[1], by their keen understanding and, owing to this, by the close observance of religious obligations in the manner as is approved by the pious, they roused even the surprise of the deities.

4—5. If out of the two lines of conduct: that which complies with pleasures and checks virtue and that which is in accordance with virtue and obstructs pleasures, a man applies himself to the virtuous side, he is already illustrious, how much more a being that has the shape of a beast! But among them, he who bore the figure of a hare and was their teacher, was so pious, he esteemed the practice of compassion for others so high, and his excellent native character was accompanied by such a set of virtues, that their renown reached even the world of the Devas.

One day at evening-time, the Great-minded-One was in the company of his friends who had come to him to hear him preach the Law and reverentially sat down at his feet. The moon, then being at a great distance from the sun, showed its orb almost full and resembling by its bright beauty a silver mirror without handle. When the Bodhisattva beheld it showing its disc not fully rounded on one side[2], and considered that it was the moon of the fourteenth of the bright half, that had risen, he said to his comrades:

6. »See! The moon by the beauty of its almost complete orb is announcing with a laughing face as it were the holyday of sabbath (poshadha) to the pious.

»Surely, to morrow it is the fifteenth. You must perform accordingly the religious duties which are prescribed for the sabbath, and not satisfy the want of sustaining your

---

[1] It would have been better, perhaps, I had translated »without encroaching on (the precepts of) the Law." The Law preached by the Buddhas is thought to have existed and to have been practised many thousands of kalpas before the preaching of the last Buddha. Cp. f. i. *supra* p. 3 and 19.

[2] Instead of ishatpârçvâpavṛttabimbam, the reading of the mss., I guess we should read °âpakṛttabimbam. In the evening before full-moon's day the disc of the moon is not completely round, presenting one side so as to seem a little curtailed.

body before honouring some guest at the time happening with excellent food obtained in a right manner. You must consider thus:

7—8. "Every union has separation at its end, of high rank the conclusion is dreary downfall;[1] life is as fickle and frail as a flash of lightning. It is for this very reason you must be upon your guard against carelessness (in the fulfilling of your duties), and also endeavour to increase your merit by charity, which has good conduct (çîla) for its ornament. Meritorious actions, indeed, are the strongest support for the creatures who are moving round in the troublesome succession of births.

9—10. "That the moon by its lovely brightness outdoes the lustre of the host of stars, that the sun's splendour overpowers the (other) luminaries, is due to the exaltedness of the qualities produced by merit. It is also by the power of their merit that the mighty kings cause presumptuous high officials and princes to bear, like excellent horses, willingly and with abated pride the yoke of their command.

11. "But if they are devoid of merit, misfortune goes after them, be they ever stirring about on the road of political wisdom (nîti).[2] For that unhappiness, being rebuffed by those who are their superiors by merit, hovers as if moved by wrath round the possessors of demerit.

12. "Leave then that path of demerit; suffering is underlying it and it is connected with dishonour. But merit is the illustrious source and instrument of happiness, keep then your mind intent on all opportunities of gathering it."

The others after listening to his teaching, said amen and saluting him with respect circumambulated him from left to right, then they went off each to his dwelling. When his comrades were gone not far, the Great-Minded One entered upon this reflection:

13—15. "*They* are able to honour with some food or other the

---

[1] Cp. Divyâvadâna p. 27 and p. 100.

[2] The political wisdom, which aims at attaining worldly ends by worldly means, and makes morals subordinate to self-interest, is taught in such books as Kâmandaki's Nîtiçâstra, Çukra's Nitisâra, in the Pancatantra and the Hitopadeça. It is considered sinful by Buddhistic lore. The Jâtakamâlâ reproves it in several places, see f. i. IX, 10; XXIII, 51 foll.

guest that may happen to arrive, but *I* am here in a pitiful condition. It is in no way possible to present a guest with the very bitter blades of grass, cut off with my teeth. Alas! how helpless I am! My powerlessness ails me. Of what use is life to me, since a guest that ought to be a matter of joy to me, must so become a matter of sorrow!

»On what occasion, then, my worthless body which lacks the faculty of attending on a guest, may be given up so as to conduce to the profit of anybody?" When his reflection had come to that point, he recovered his keenness of thought. »Well!

16. »The property which will suit the purpose of honouring any guest is easy to be got, for it is in my power, it is irreproachable, it belongs to none but me, indeed, it is the property of my body.

»Why, then, should I be in trouble?

17. »Yes, I have found proper food for my guest; now, my heart, abandon thy grief and thy sadness. With this vile body of mine I will practise hospitality and satisfy the desire of the guest happening."

Having thus resolved, the Great Being felt an extreme delight as though he had obtained a very great gain, and remained there (in his dwelling, waiting for some guest).

18. Now, when that sublime reflection had presented itself to the Great Being's mind, the celestials manifested their propitiousness and their power.

19—21. Earth shook with her mountains, as if from joy, nor was her garment, the Ocean, quiet [1]; divine drums resounded in the sky; the regions of the horizon were ornamented with a placid sheen; all around clouds of a pleasant aspect, which were girded with lightnings and gave forth prolonged soft rattlings of thunder, strewed on him a shower of flowers falling close together, so as to spread the pollen through the air by their contact. The god of wind, too, showed him his esteem; blowing steadily he bore to him the fragrant flowerdust from various trees, as if he bestowed on him

[1] Read babhûvânibhṛtâ°; short a, not agreeing with either metre or sense (cp. II, st. 38) is a misprint.

gauzy veils, bearing them up and so disarranging the figures interwoven in them.

As the deities, rejoiced and astonished, were praising all about the marvellous resolution of the Great Being, Çakra, the Lord of the Devas, became aware of it; and curiosity and surprise overtaking his mind, he was desirous of knowing the truth about his disposition. The next day, at noon-time, when the sun, ascending in the midst of the sky, darts his sharpest beams; when the horizon, clothed in a net of trembling rays of light and veiled with the outburst of radiant heat, does not suffer itself to be looked at; when shadows are contracting; when the interior of the woods resounds with the increased shrieks of the cicadae; when birds cease to show themselves and the vigour of travelling people is exhausted by heat and fatigue: in that time of the day, then, Çakra, the chief of the Devas, having assumed the figure of a brahman, lamented not far from the spot where the four animals were living. He wept and wailed aloud like one who has lost his way, and as one worn out from hunger and thirst, weariness and sorrow.

22. "Alone and astray, having lost my caravan, I am roaming through the deep forest, exhausted by hunger and lassitude. Help me, ye pious!

23. "Not knowing the right way nor the wrong, having lost my faculty of orientation, wandering at random, alone in this wilderness, I suffer from heat, from thirst, from fatigue. Who will rejoice me by friendly words of hospitality?"

The Great Beings, touched in their heart and alarmed by the sound of his piteous outcries for help, quickly went to that spot, and beholding him who offered the miserable appearance of a traveller gone astray, they approached him and in a respectful manner spoke to him these words of comfort:

24—25 "Be no more disturbed, thinking you are astray in the wilderness; with us you are quite as if you were with your own disciples. Therefore, grant us the favour of accepting to day our attendance, gentle sir; to morrow you may go your way according to your wish."

Then the otter, understanding from his silence that he accepted the invitation, went off hastily; joy and agitation quickened his paces. He came back with seven rohita-fishes, which he offered him saying:

26. "These seven fishes I found on the dry ground, where they were lying motionless as if asleep by lassitude; either they have been left there by fishermen who did forget them, or they have jumped upon the shore by fear. Feed on them, and stay here."

Then the jackal also brought to him such food as he was happening to have got at that time, and after bowing reverentially, he spoke with deference thus:

27. "Here are one lizard and a vessel of sour milk, left by somebody, traveller; grant me the benefit of your enjoying them, and take your abode in this forest this night, o you who are an abode of virtues!"

So speaking he handed them over to him with the utmost gladness of mind.

Then the monkey drew near. He brought ripe mango-fruits, and accordingly distinguished by their softness, their strong orange colour, as if they were dyed with red orpiment, their very red stalk-ends and their roundness; and performing the reverence of the anjali, he spoke:

28. "Ripe mangos, delicious water, shadow refreshing like the pleasure of good society, these things, o best of those who know the brahma, I have for you. Enjoy them and stay this night here."

Then the hare approached, and as soon as he had made his reverence he bade him to accept the offer of his own body. Thus he spoke, looking up to him with great regard.

29. "A hare, grown up in the forest, has no beans nor sesamum seeds nor grains of rice to offer, but prepare this body of mine with fire and having fed upon it stay this night over in this hermitage.

30. "On the holiday of a mendicant's arrival every one provides him with whatever of his goods may be a means of supplying his wants. But my wealth to me is limited to my sole body; take it, then, this whole of my possessions."

Çakra answered:

31. "How is it possible that anybody like me should kill

another living being? And how much less kill a being like you, who have shown friendship to me?"

The hare said: "Verily, this becomes well a brahman, inclined to compassion. Well then, you must grant me at least the favour of resting here in the very spot; in the mean while I think I will find in some way or other the means of showing *my* favour to you." Now Çakra, the Lord of the Devas, understanding his intention, created by magic a heap of charcoals burning without smoke; this mass had the colour of purified gold, very thin flames shot forth out of it, and a multitude of sparks were being scattered about. The hare who was looking around on all sides perceived that fire. On seeing it, he said rejoiced to Çakra: "I have found that means of showing you my favour. You then must fulfil the hope with which I give you this boon, and feed on my body. See, great brahman,

32. "it is my duty to give in charity, and my heart is inclined to do so and in a person like you I have met with a worthy guest; such an opportunity for giving cannot easily be obtained. Let then my boon not be useless, in as much as it depends on you."

So the Great Being persuaded him, and after showing him by his salutation his esteem, his respect and his hospitable mind,

33. then, with the utmost gladness like one desirous of wealth on suddenly beholding a treasure, he threw himself in that blazing fire, as the supreme haṃsa [1] plunges into a pond with laughing lotuses

When the chief of the Devas saw this deed, he was affected by the highest admiration. Reassuming his own shape, he praised the Great Being with words equally agreeable to the mind and the ears and preceded by a shower of celestial flowers. Then with his delicate hands, whose rich lustre may be compared with that of the petal of the white lotus, and whose splendid fingers embellished them like jewel ornaments, he took him up himself and showed him

---

[1] The fabulous bird, called "supreme haṃsa" or ekahaṃsa is also a rhetorical appellation of both the individual and the universal soul. In the pâli Jâtaka almost the same simile is here used, see Fausb. Jâtaka III, p. 55, l. 13.

to the Celestials. "Behold, ye Devas, inhabitants of the celestial residence, behold and rejoice at this astonishing deed, this heroic exploit of this Great Being.

34. "Oh, *he* has given away his body without hesitation to day, to be charitable to his guest, whereas the fickle-minded [1] are not able to give up without trembling even faded flowers, the remainder of a sacrifice.

35. "What a difference between the animal species, which he belongs to, and the loftiness of his self-sacrifice, the sharpness of his mind! Indeed, he confounds all such as are slow in striving for meritorious actions, deities as well as men.

36. "Oh, how excellent his mind is, impregnated with the fragrance of constant practice of virtues! How he loves good conduct, as he has manifested by his sublime deed!"

Then, in order to glorify that extraordinary fact and having in view the good of the world, Çakra adorned with the image of the hare as a distinctive mark both peaks on the top of the belvederes, — one on his most excellent palace Vaijayanta and the other on Sudharmâ, the hall of the Devas — and likewise the disc of the moon."

37—38 At full-moon even now that image of the hare (ç a ç a) appears in the moon's disc in the sky, as a reflected image shines in a silver mirror. From that time down Candra (the Moon), named also the Ornament of the Night and the opener of the brilliancy of the night-waterlilies, is famous in the world as the Hare-marked (Ç a ç â n k a).

And the others, the otter, the jackal and the ape disappeared thereafter (from the earth) and arrived in the world of the Devas, thanks to their possessing such a holy friend.

So then the Great Beings practised charity, though in the state of beasts, according to their power; who, then, being a man, should not be charitable? Moreover this too is to be propounded: "even beasts are honoured by the pious

[1] Strength of mind, constancy, earnestness, wisdom and virtue are all implied by the buddhistic term d h i r a; its contrary, a d h i r a denotes therefore the inverse of these qualities; the «fickle-minded" are also worldly and sinful, nor have they subdued their innate evil passions.

for their attachment to virtues; for this reason one must care for virtues."

This popular story is n⁰ 316 of the pâli Jâtaka. As it is told there, it agrees in the main points with the redaction of the Jâtakamâlâ, but Çakra is not represented as a way-worn brahman gone astray, on whose outcries for help the four animals rush out of their dens. In the pâli Jâtaka he goes about the dens begging from each of them severally. Each of them pronounces one gâthâ, and these four stanzas correspond exactly to stanza 26—29 of Çûra. Sakka accepts the offer of the hare at once. When the hare is being about to jump into the fire, he prays that it may not hurt the parasites living within his hairs. But the fire on touching his body, loses its heat and Sakka revealing himself praises the Great Being and puts his image into the moon's disc. After Sakka has withdrawn, the hare and his comrades remain on earth and live in the forest as before. — The poetical recension of the Cariyâpiṭaka is much shorter. There also the fire loses its heat, at least the Bodhisattva on entering it experiences the pleasing feeling of cold water.

In Sanskrit Buddhist writings I found the story of the hare twice mentioned, in the Avadânaçataka and in the Avadânakalpalatâ. As to the former, see L. Féer vol. XVIII, p. 142 of the Annales du Musée Guimet; the exposé of this redaction shows a very different form of the tale; instead of the four animals it treats of an ṛshi who has the hare as his companion. In the Avadânakalpalatâ «the hare who gave away his body" is n⁰ 104 of the collection; it has not been edited as yet.

VII.

The story of Agastya.

(Agastyajâtakam)

A heroic practice of liberality is an ornament even in ascetics, how much more in householders; as is taught by the following.

In the time, when our Lord, still being a Bodhisattva, was moving on his road though the saṃsâra, he was born in an illustrious family of brahmans which being distinguished by great purity of conduct might pass for an ornament of the earth. Of this family his birth enhanced the lustre, in the same way as the moon rising in autumn with full and spotless orb beautifies the firmament. He had obtained in due order the different sacraments, ordained by the sacred texts and the tradition: jâtakarma and the

rest; he had studied the vedas with their angas [1] and the whole ritual, and the fame of his learning filled the world of men. By the large gifts which he received, requesting charitable people who loved his virtues, he got a considerable wealth.

1. Like a big cloud showering over the fields, he gladdened with his wealth his relations, his friends, his clients, his guests, his teachers, in short the distressed as well as those to be honoured.

2. Owing to his grand munificence, the bright glory which he had obtained by his learning shone the more. So the complete beauty of the moon's full disc is enhanced by loveliness, when autumn purifies it.

Yet the Great-Minded One soon understood that the state of a householder is a source of sorrow and affords but meagre comfort; for by its close connection with wrong business it is thronged with noxious qualities, it is the abode of carelessness (about the religious duties), it is a troublesome state, being connected with occupations for gathering and guarding wealth, it is also an obstacle to tranquillity, being aimed at by calamities like a scope by hundreds of arrows, and it causes weariness by its encompassing the necessity of accomplishing numberless tasks. On the other hand, he came to the insight that renunciation of the world brings about comfort by its freeness from those evils, that it is a state favourable to the performance of religious duties, and that it may be called the proper basis for undertaking the religious practice required for salvation. So casting away, as if it were straw, that great abundance of wealth which he had obtained without trouble, and which must have possessed charm for him because of the high regard which he enjoyed with the people, he engaged himself to the observance of the discipline and the selfrestraint of wold-renunciating ascetics. Yet while in this state of an ascetic, his celebrated fame, the recollection of former intercourse, the respect for his virtues and his being renowned

---

[1] The six angas or auxiliar sciences of the veda are: pronunciation (çikshâ), ritual (kalpaḥ), grammar (vyâkaraṇam), explanation of words (niruktam), prosody or metrical science (chandaḥ) and astronomy (jyotisham).

for his tranquillity of mind caused the Great Being to be frequented as before by people longing for salvation, whose affection he had gained by the multitude of his virtues. But disliking the contact of householders as prejudicial to the happiness to be derived from entire detachment from the world and an obstacle to throwing away the bonds by which he had stuck to it, he repaired to the island of Kârâ, aspiring to solitude. That island is situated in the Southern Ocean. Its outskirts are moistened by the play of the wanton waves, which moved by the wind have the blue colour of pieces of sapphire; white sand covers its ground; various trees, the branches of which are adorned with twigs, flowers and fruits, enhance its beauty; near its shore there is a lake of pure water. This lovely country he embellished by the splendour of his hermitage.

3. There he lived, manifesting the lustre of his heavy penance by his body emaciated by it, as the crescent appears in the sky, joining great loveliness to a small size.

4. That this man living in the forest, absorbed in vows and penances, and whose humble actions and sensations attested his tranquillity of mind, was a muni, even the wild quadrupeds and birds of the forest did understand, even their small intellect became aware of it.

While staying in the grove of penance, the Great-minded One, being in the habit of giving, continued also honouring the guests that happened to arrive with such roots and fruits as he had just got, with fresh water and such hearty and kind words of welcome and blessings as are appropriate to ascetics [1], and himself lived on as much of his forest-produced food as his guests had left, strictly limiting his meals to the sustenance of his body.

Now, the glory of his excessive penance having spread about, Çakra, the Lord of the Devas, touched by it, desired to learn his constancy. In that part of the forest, where the Great Being dwelt, he made disappear successively all roots and fruits fit for the food of ascetics. But the

[1] Kind words are an essential part of Indian hospitality. See f. i. Manu III, 101 «Grass, water, a resting-place and fourthly kind words are never lacking in the home of the pious."

Bodhisattva, keeping his mind intent on meditation, being accustomed to the feeling of contentment, insensible to the perplexing influence of stupefaction, and indifferent about his food and his body, did not direct his thoughts to the cause of that disappearance [1]. And having dressed on the fire young leaves, he accomplished with these the action of taking his meal, without any feeling of discontent nor longing for a better meal, but as calm as ever he went on living in the same way.

5 The livelihood of those who in earnest practise continence is nowhere difficult to be obtained. Say, where are not found grass and leaves and ponds?

Yet Çakra, the Lord of the Devas, though his astonishment waxed in consequence of the Bodhisattva's behaviour in that situation, and his high opinion of his virtues grew stronger, resorted to another trial. Like the wind at summertime he stripped of their leaves the whole of the trees, shrubs and grasses, that were in that grove. Then the Bodhisattva, taking such fallen leaves as were still fresh and boiling them in water, lived on them without feeling any uneasiness; rejoiced by the comfort of meditation, he stayed there as if he had feasted upon ambrosia.

6. Modesty in the learned, disinterestedness in the wealthy and contentment in the ascetics, each of these splendid virtues is the highest treasure [2] of each of them.

Now that very marvellous constancy of his contentment increased the surprise of Çakra, and as if he were angry on account of it, having assumed the shape of a brahman, that he might be a guest of course, he appeared before the eyes of the Great Being, when at the time prescribed by his vow, after performing the agnihotra-sacrifice and muttering his prayers, he was just looking about for some guest. And the Bodhisattva rejoiced went to his encounter, and welcoming him and addressing kind words to him, he invited him to take his meal by announcing to him that it

[1] For, if he had, he would have discovered it, owing to the transcendent power got by his penance.

[2] I have rendered this stanza after slightly modifying the reading of the edited text. Instead of guṇaçobhâvidhiḥ paraḥ I suppose we should read °nidhiḥ paraḥ, compare p. 31, l. 11 of the ed. text guṇâbhyâsanidher udâratâ.

was meal-time. Understanding by his silence that he accepted, the Great-Minded One,

7. manifesting by his expanding eyes and his blooming face the gladness he experienced in practising charity, and rejoicing his guest with gentle words both pleasant to the mind and to the ears, entertained him with the whole of his boiled leaves, which he had had so much trouble to get, and himself became satisfied with joy alone.

And even so he entered his home of meditation [1], and passed that day and night in that very ecstasy of gladness.

Now Çakra reappeared before him in the same manner the other day at the time destined for (the accomplishment of) his vow (of hospitality). So he did also on the third, fourth and fifth day. And the other received him as his guest in the same way (as on the first day) and with still more joy.

8. No suffering. indeed, not even peril of life is able to compel the virtuous to a miserable infringement of their love for giving, a love still increased by the habit of commiseration.

Then Çakra, whose mind was overcome by the utmost amazement, knowing him to be enabled by his excess of penance to get into the possession of (his own) brilliant realm of the gods, [2] if he did but ask for it, commenced to feel uneasy, and fear arose within him. Displaying the wonderful beauty of his own celestial shape, he questioned him for what purpose he performed his penance.

9—10. »Say, to what have you directed the hope, your stimulus, when you left your beloved relations who shed tears at your departure, your family and attendance who had been a source of happiness for you, to resort to this toilsome life of penance? For it is not for a trifling motive that earnest and energetic men will despise pleasures easily obtained and afflict their relations with grief, leaving them to go to the penance-forest, devoid of comfort.

11. »If you think it may be told me, please, satisfy our

[1] In other terms: his hut. Both pâli redactions, the longer one of the Jâtaka and the shorter one of the Cariyâpiṭaka mention here his paṇṇasâlâ »hut made of leaves."

[2] Cp. *supra*, p. 35.

curiosity, what at all should be the object of your wishes, the penetration into the excellent qualities of which has fascinated to this point a mind like yours."

The Bodhisattva replied: "Hearken, sir, what I am exerting myself for?

12. "Repeated births tend to great sorrow; so does old age, that calamity, and illnesses, those dismal plagues; and the necessity of death is a disturbance to the mind. From those evils I am resolved to save the creatures."

Then Çakra, the Lord of the Devas, understanding that it was not his own celestial splendour that was claimed by the Bodhisattva, was set at rest, and as he was very pleased by that well-said sentence, he honoured it by exclaiming "very well!" and requested him to accept some boon:

13. "Ascetic, Kâçyapa,[1] for this right and well-said sentence I give you some boon; choose then what you desire."

The Bodhisattva, being not desirous at all of pleasures and rejoicings connected with existence, and thinking it painful even to ask for anything, since he had attained the state of contentment, said to Çakra:

14. "If you wish to give me some boon, that may please me, I ask the foremost of the Devas this boon.

15. "May that fire of covetousness, which after obtaining a beloved wife, children, domination, riches more abundant than had been longed for, still goes on heating the mind of men never to be satisfied — may that fire never enter my heart!"

The propensity to contentment declared by this well-turned saying charmed Çakra in a still higher degree. He praised the Bodhisattva again, saying: "excellent! excellent!" and once more he urged him to choose some boon:

---

[1] This term may admit of three modes of interpretation. Firstly it is possible that our Agastya is said to be a Kâçyapa by descent, belonging to the gotra which has Kaçyapa for its ancestor. Yet Kâçyapa may be perhaps also = "follower of Kaçyapa" and denote some special category of hermits and anachorets, Kaçyapa, the personified dawn, the father of the Âdityas and well-nigh the creator of the Universe, being represented as an ascetic. Or it is only a general appellation to address a man of the brahmanical class. Cp. the general use of the name of Gautama (Kern, Geschiedenis van het Buddhisme I, 245, 246).

16. „Muni, also for this right and well-said sentence I offer you gladly as a present in return a second boon."

Then the Bodhisattva, in order to show him the difficulty of getting entirely rid of the innate evil passions (kleça),[1] preached him the Law once more under the guise of asking a boon.

17. „If you give me some boon, you Vâsava, abode of excellent qualities, then I ask you another boon and no mean one, Lord of the Devas.

18. „May that fire of hatred, subdued by which the creatures come to loss of wealth, loss of caste and of good reputation, as if they were vanquished by the enemy — may that fire be far from me!"

On hearing this, Çakra the Ruler of the Devas, highly admiring him, praised him: „excellent! excellent!" and again he said:

19. „Justly Fame like a loving woman attends upon those, who have renunciated the world. Well, accept some other boon from me for this well-said sentence."

Then the Bodhisattva, induced by his hostility to innate evil passions to blame the intercourse with such beings as are not free from those passions, under the guise of accepting the boon said this:[2]

20. „May I never hear a fool, nor get the sight of such a one, nor endure the annoyance and the pain of staying with such a one! This is the boon, I ask you for."

Çakra spoke:

21—22. „What do you say? Anybody being in distress is most deserving of the commiseration of the pious. Now, foolishness being the root of calamities, is held to be the vilest condition. How is this that you, though compassionate, abhor the sight of a fool, a person especially fit for commiseration?"[3]

---

[1] See Kern, quoted above, I, p. 369, 370.

[2] The reading vrati°, as prof. Kern writes to me, is to be changed into vṛti°. In stanza 18 pâda 1 in order to restore the metre, I read bhraṃçam avâpnuvanti.

[3] It may be observed that bâla „fool", opposed to dhîra „wise" is also a term for denoting the inconverted opposed to the faithful and the followers of the right way, taught by the Buddhas. See Childers, Dictionary of the Pali language s.v. bâlo.

The Bodhisattva answered: »Because there is no help for him. Do but consider this:

23 »If a fool were at any rate curable by treatment, how would anybody like me be wanting in effort to bring about his good?

»But to such a one, you must understand, no profit at all can be derived from medical treatment.

24—25. »He follows the wrong course of conduct, as if it were the right one, and desires to put also his neighbour on that way, and having not been accustomed to decent and upright behaviour, he becomes angry, when being admonished for his good. Now to such a person who burns with the infatuation of self-conceit, thinking himself wise, whose harsh anger is provoked by those who speak for his good, and whose impetuousness has not been softened because of the deficiency of his moral education — say, what means does there exist to bring profit to him?

26. »For this reason, then, o most excellent of the Devas, because there is no help for him not even in the power of the compassionate, I do not want to see a fool, being the most unfit object."

On hearing this, Çakra praised him exclaiming »very well! very well!" and charmed by his right sayings, he spoke again:

27. »The jewels of well-said sentences cannot be equalled by any price (given in exchange). Gladly I give you some boon for this too, look upon it as a handful of flowers to worship you."

Then the Bodhisattva, in order to show that the virtuous are welcome in any case, spoke:

28. »May I see a wise man and hear a wise man, dwell with such a one, Çakra, and converse with such a one! This boon, best of the Devas, do grant me."

Çakra said: »You seem, indeed, to be a warm partisan of the wise. Why tell me then,

29. »what have the wise done for you? say, Kâçyapa, what is the reason that you, as if you were unwise, do show this greediness of the sight of a wise man?"

Then the Bodhisattva in order to show him the magnanimity of the virtuous spoke: »Hearken, sir, for what reason my mind longs for the sight of a wise man.

30—31. "He walks himself in the path of virtue and brings also others on that way, and words said for his good, be they even harsh, do not rouse his impatience. Being adorned by honesty and a good education, it is always possible to make him accept what is said for his good. For this reason my mind, adhering to virtue, is inclined to the partisan of virtue."

Then Çakra praised him, exclaiming: "well said! very excellent!" and with still increased satisfaction he again summoned him to ask some boon.

32—33 "Surely, you have obtained already everything, since you are wholly satisfied, yet you should take some boon from me, considering it a means of gratifying me. For a favour offered out of reverence, from abundance of power and with the hope of affording a benefit, becomes a cause of pain, if not accepted."

Then the Bodhisattva, seeing his utmost desire of doing good and wishing to please him and to benefit him, answered so as to declare him the superiority of the strong desire of almsgiving.

34. "May your food, which is free from destruction and corruption, your mind embellished by the practice of charity, and mendicants adorned by the pureness of their good conduct, be mine! This most blessing boon I ask".

Çakra said: "Your Reverence is a mine of jewels that consist in apposite sayings. Not only

35. "everything you have requested will be accomplished, but on account of this well-said sentence I give you some other boon."

The Bodhisattva said:

36. "If you will give me a boon which incloses the highest favour for me, o most excellent of all Celestials, do not come to me again in your blazing splendour. For this boon I ask the destroyer of the Daityas."

Upon this Çakra was somewhat irritated, and highly astonished he spoke thus to him: "Do not speak so, sir.

37. "By every kind of ritual: prayers, vows, sacrifices, with penances and toilsome exertions men seek to obtain the sight of me. For what reason is it however that you do not desire it, though I have come up to you, wishing to bestow my boons on you?"

The Bodhisattva said: »Do not yield to your anger. I will pacify Your Highness, king of the Devas. It is not want of courtesy, that makes me ask so, nor is it a deed of irreverence, nor do I aim at showing lack of devotion towards Your Majesty. Not at all, but,

38. »contemplating your superhuman wonderful shape, which though shining gently is still blazing with brilliancy, I fear the sight of you, however mildly shining, lest it should cause any want of strictness in the fulfilling of my penance."

Then Çakra bowed to him, circumambulated him from left to right and disappeared on the very spot. And at daybreak the Bodhisattva perceived plenty of divine food and drink brought thither by the power of Çakra, and many hundreds' of Pratyekabuddhas called by the invitation of Çakra, also many angels [1] with high-girded clothes, ready to wait on them.

39. Supplying in this way with food and drink the wants of those most holy sages, the M u n i obtained a sublime joy, and he delighted in living after the mode suitable for ascetics, in performing his boundless vow of meditation (d h y â n a) and in tranquillity.

In this manner, then, a heroic practice of liberality is an ornament even in ascetics, how much more in householders. So considering, a virtuous man must adorn himself with heroic constancy of giving. This (story) must also be adduced when treating of the gladness caused to the giver, when blaming covetousness, hatred, infatuation and foolishness, when preaching on the virtue of the intercourse with a pious friend or on contentment. Likewise in discourses on the magnanimity of the Tathâgata: »So our Lord was an inexhaustible mine of jewels of excellent sayings, when being still in his former existences, how much more he was after attaining Complete Wisdom."

The story of Agastya or rather Akitti, as he is called in pâli, is n° 480 of the pâli Jâtaka. Save some slight differences — Akitti is born in a wealthy family, he renunciates the world after the death of his elders, and his sister with him — it runs upon the whole as ours. It is likewise the island of Kârâ, whither he withdraws leaving his admirers and his

[1] So I translate the term d e v a k u m â r a or d e v a p u t r a, which sometimes occurs in this book.

sister. That island is said to be situated near Nâgadipa «the island of the snakes" and to have been called at that time Ahidîpa «the island of the serpents." Of the 21 stanzas which are afforded by this scripture-text, st. 1 may be compared to 9—11 of Çûra, st. 2 to 12. To his 13th, 16th, 19th, 27th, 32—33th and 35th corresponds one and the same stanza of the pâli text, recurring six times (st. 2; 5; 7; 11; 15; 18), the sanskrit equivalent of which in the Northern sacred text our author seems to have diversified and paraphrased in a very elegant and fine manner. As to the rest,

pâli	6	may	be	compared	to	Ç's	17.18	pali	14	to	Ç's	30.31
»	8	»	»	»	»	»	20	»	16.17	»	»	34
»	9	»	»	»	»	»	21.22	»	19	»	»	36
»	10	»	»	»	»	»	23—26	»	20	»	»	37
»	12	»	»	»	»	»	28	»	21	»	»	38
»	13	»	»	»	»	»	29					

Our story is also to be found in the Cariyâpiṭaka, of which it is the first exploit. It is there told in a rather concise manner, and finishes with the Bodhisattva's avowal as to the purpose of his penance, so that it contains nothing about the boons and the witty sayings of the B.

(to be continued).

AANTEEKENINGEN BETREFFENDE DE KORINTJISCHE ADAT. [1]

DOOR

P. J. KOOREMAN,

Assistent-resident van Painan.

I. Over de poesaka's in Korintji.

In vroegeren tijd is in Korintji een eigen letterschrift in gebruik geweest, welks consonanten, volgens Hadji Abdoerrahmán, lid van het geslacht der Dipati's (hoofden) van het landschap Rawang en een man van grooten invloed, niet uitgesproken worden vereenigd met een *a* klank, maar met een *è*, dus niet *ba*, *ta*, *ka* maar *bè*, *tè*, *kè* enz. Er bestaan nog handschriften in dit letterschrift, welke genoemde hadji beweert in zijne jeugd gezien te hebben; zelfs zegt hij dat hij die vroeger kon lezen en dat de letters gelijken op het Mandaïlingsche schrift der Bataks. Dit Korintjische schrift heet *soerat èntjoeng*, welke benaming verwantschap vertoont met *rèntjong* en de handschriften, handelende over de oude adat en den vóór-Moham-

---

[1] Gelijk reeds uit de Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van N.-I., 5e Reeks, 6e dl.) kon blijken, had wijlen de hoogleeraar Dr. G. A. Wilken voor zijne daarin opgenomene verhandeling «over het huwelijks- en erfrecht bij de volken van Zuid-Sumatra» gebruik mogen maken van een aantal nota's die, afkomstig van onderscheidene ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur op Sumatra, door welwillende tusschenkomst van het Ministerie van Koloniën aan het Koninklijk Instituut waren toegezonden. Onder geleide van een schrijven van 3 September 1892, lett A.[1], n°. 34, mocht het Instituutsbestuur, ten vervolge, eene nota ontvangen van den Assistent-Resident van Painan (Gouv. Sumatra's Westkust) P. J. Kooreman betreffende de Korintjische adat, opgemaakt naar aanleiding van het mede in zijne handen gesteld geschrift van wijlen den hoogleeraar Dr. G. A. Wilken over «de verbreiding van het Matriarchaat op Sumatra.»

Wij hebben gemeend dat slechts een zeer klein gedeelte van deze ons toegezondene nota voor plaatsing in dit tijdschrift in aanmerking kon komen. Red.

medaanschen godsdienst, die voornamelijk in de vereering van een aantal déwa's bestond, worden in hooge eer gehouden, zelfs godsdienstig vereerd [1].

Natuurlijk is niets onbeproefd gelaten om zulk een handschrift, of een gedeelte daarvan dan wel een afschrift in handen te krijgen, doch te vergeefs. Iedereen kent hun bestaan, noemt lieden, die ze bezitten, maar deze ontkennen dit. Ook wilde niemand mij een copy bezorgen, bewerende, dat zelfs het zien dier handschriften verboden was. Zelfs Hadji Abdoerrahmán voornoemd verklaarde aan mijn wensch niet te kunnen voldoen, en deed mij omtrent de bewaring dier schrifturen de volgende belangwekkende mededeelingen, welke bij nader onderzoek juist zijn gebleken.

Als alle Korintjiërs, beweert hij, dat zijn geboorteland onbewoond was vóór de komst der Maleiers, en omtrent de herkomst van het Entjoengschrift kan hij niet de minste inlichting geven.

Mandapo is het Korintjische woord voor negri of oorspronkelijke stichting, welke bestuurd wordt door een Dipati, bijgestaan door mindere hoofden. Evenals uit de Maleische negri, zijn uit de oorspronkelijke stichting of indoeq nevenstichtingen of anaq negri ontstaan, samen eene confederatie of laras vormende. Zulke laras heeten in Korintji mandapo

In de woningen van alle Dipati's van mandapo's bevinden zich bij den veelal van snij- en schilderwerk voorzienen hoofdstijl (toenggaq toea) op den zolder miniatuurhuisjes, welke met gekleurd katoen zijn behangen. In dat huisje, dat langs een trap te bereiken is, worden voorwerpen bewaard, afkomstig van de orang toea-toea of voorouders in Maleischen zin, der Dipati's.

Die voorwerpen, poesaka [2] genaamd, bestaan in oude handschriften met Entjoengschrift geschreven op boomschors of bamboe, kleedingstukken, wapens, gongs, steenen, en worden beschouwd te behooren aan de vrouwen der Dipatis [3], mede dipati genaamd, die als priesteressen [4] fungeeren, geregeld reukwerk komen branden, gele rijst brengen, en de poesaka's met gebrande rijst (bras randang) bestrooien, bij welke werkzaamheden zij door een paar andere vrouwen, dajang-

---

[1] Het hier bedoelde alphabet van Korintji is te vinden bij Crawfurd, Malay grammar. Preliminary discourse pag. LXII. RED.

[2] Voor poesaka wordt ook wel piagam gezegd.

[3] Voor de ambten geldt in Korintji de adat kamanakan.

[4] Bij de Makassaren en Boegineezen heeten die priesteressen Pinati, wellicht door letterwisseling van Dipati gevormd.

dajang genaamd, worden geholpen. Gewoonlijk worden daarbij ook oude liederen gezongen.

Bij de bevolking staan die poesakas in hooge eer, zij brengt daaraan offers en het is gebruikelijk plechtige geloften en eeden daarbij af te leggen.

Niets mag evenwel bij die poesaka's verricht worden zonder den bijstand der bovengenoemde vrouwen, enkele daarvan, o. a. de Entjong handschriften, mogen door niemand gezien of aangeraakt worden, dan door die vrouwen — en alleen in gewichtige omstandigheden als oorlog, besmettelijke ziekten en andere rampen, bij den ontvangst van Radja's, de aanstelling van een nieuwen Dipati enz., mogen zij naar beneden gebracht worden.

In die gevallen moet eerst een karbauw worden geslacht, waarna zij onder het toezicht der vrouwelijke dipati's en met gejuich, gezang, het branden van reukwerk, het strooien van bras randang, het afschieten van geweren, het slaan op gongs en trommen uit het voor de poesaka's bestemde huisje worden gedragen en de kampong rondgeleid, waarbij de dajang dajang dansen uitvoeren. Met hetzelfde ceremonieel worden zij weer naar hunne bergplaats teruggebracht.

De poesaka's bezitten ook sawahs, sawah rapat genaamd, welke door de bevolking worden bewerkt, beplant en geoogst, en waarvan de opbrengst is bestemd voor den Dipati, die evenwel verplicht is om bij bezoeken van aanzienlijken voor hunne huisvesting en voeding te zorgen

Volgens Hadji Abdoerrahmán worden die gebruiken nog altijd stipt nagekomen, ofschoon de geheele bevolking tot den Islam is bekeerd.

Vergelijkt men voorschreven gebruiken met het voorkomende over Makassaarsche en Boegineesche ornamenten in mijn opstel over den »feitelijken toestand in het Gouvernementsgebied van Celebes en onderhoorigheden« [1], dan zal de treffende overeenkomst dadelijk opvallen.

Omtrent den oorsprong dier voorwerpen bestaat echter verschil. Terwijl de Makassaar en Boeginees ze altijd rechtstreeks in verband brengt met de stichting zelf zijner negri, doet de Korintjiër dit slechts middellijk door te gelooven, dat de poesaka's voorwerpen zijn, afkomstig van den stichter van zijn mandapo.

Boegineezen en Makassaren schrijven evenwel aan hunne gaoekangs,

---

[1] Indische Gids, Februari 1888.

kalompowangs, aradjângs dezelfde bovennatuurlijke kracht toe als de Korintjiërs aan hunne poesaka's, en door allen worden zij op treffend gelijke wijze vereerd.

Er zijn echter nog meer punten van overeenkomst.

De ornamenten van Makassaren en Boegineezen hadden ook ornamentsslaven (ata kalompowang), in het algemeen lieden, die ernstig tegen de adat hadden gezondigd, en de hun opgelegde boeten niet konden voldoen.

De poesaka's van de Korintjiërs hebben ze ook, namelijk de hiervoren genoemde vrouwelijke Dajang-dajang zoomede de mannelijke Boeda andah (wellicht boedaq handam). Hoogst merkwaardig is nog de volgende bijzonderheid.

Onder de poesaka's der Korintjiërs bevinden zich ook steenen, welke degenen onkwetsbaar maken, die ze in de hand houden. Deze steenen heeten Pagawé (Pagawei). Gawé (gawei) nu heeft volkomen dezelfde beteekenis als het Makassaarsche en Boegineesche gaoe, (doen, werk verrichten).[1] Pagawé van de Korintjiërs en Gaoekang van de Boegineezen en Makassaren zijn dus afgeleid van hetzelfde grondwoord.

Van Boegineesche of Makassaarsche nederzettingen maakt de overlevering echter geen gewag.

II. Korintjische pasmunt.

De mandapo Kotta Taloeq is gesticht door lieden van Indrapoera op Rawangsch grondgebied, en was oorspronkelijk aan de mandapo Rawang onderhoorig, doch is thans zelfstandig. Zij bestaat uit een aantal kleine negrien, welke alle zwaar bevolkt zijn, en de Pamangkoe (het hoofd) heeft het uitsluitende recht om de koperen ringetjes (doewit tjintjin) te doen maken, welke vroeger algemeen, thans bij uitzondering, in Korintji als pasmunt werden gebruikt. Er zijn twee soorten, de groote, waarvan er circa 20, en de kleine, waarvan er 400 gaan in den gulden.

Een ander betaalmiddel is de tjintjin Hijang, welke van zilver, en uitsluitend door den Dipati van de mandapo Hijang gemaakt wordt, en waarvan er ongeveer tien in den gulden gaan.

Het voor het vervaardigen van die ringetjes benoodigde koper en

---

[1] Vergel. het Jav. *gawé*, Makass. en Boeg. *gaú* of *gaoe*, Dajaksch *gawi*. In al deze woorden ligt het begrip van *doen*, *werkzaamheid* en vandaar beteekenen zij ook: *feest*, *feestvieren*. Vgl. ook Pijnappel Wdk. s. v. *pagawei*. Red.

zilver wordt ingevoerd. Verder bezitten de Korintjiërs nog oude zilveren Europeesche muntstukken, welke zij als djimat gebruiken, en waarvan zij alleen in den uitersten nood afstand doen. Voor zulke munten van eene waarde van misschien *f* 0.50 wordt soms tot twintig gulden betaald.

De ringetjes komen meer en meer in onbruik. Tegenwoordig circuleeren voornamelijk duiten, rijksdaalders, guldens, halve guldens en alle dollarsoorten, waarvan de pilaarmat de hoogste waarde heeft [1]

[1] Eene afbeelding van die ringen vindt men o. a. in het werk van wijlen Prof. Millies, Recherches sur les monnaies de l'Archipel Indien etc. Pl. XIX. Red.

NALEZING

OP MIJN STUK OVER DE BETREKKINGEN TUSSCHEN NEDERLAND EN CHINA.

DOOR

G. SCHLEGEL.

Volgens eene mededeeling van den heer Geo. Philipps, oud-engelsch consul in China, thans te Hastings vertoevende, wordt in het Chineesche werk *Toeng tschi* (通志) de op bladz. 5 van mijn opstel vermelde *Ma-oei-long* geschreven *Oei-ma-long* (韋麻郎). In het Canton-dialect luiden deze karakters *Wai-ma-long*, in het Mandarijnsch *Weï-ma-lang* (= *Weï-b-rang*), en dit is zeer zeker de Chineesche wijze om zoo getrouw mogelijk den naam *Wijbrant* (van Warwijk) phonetisch terug te geven.

Onder de op bldz. 7 vermelde voortbrengselen van Indië worden ook vermeld *So-foe* (瑣服), hetwelk wij, met een ?, door »fijne kleeren" hebben vertaald; een woord, dat ook door Groeneveldt in zijne »Notes on the Malay archipelago and Malacca" (p. 134 en 141) als een product van Malakka opgenoemd wordt en waarvan hij zegt, dat het eene soort kleedingstuk of deken van veeren gemaakt schijnt te zijn.

Dr. F. W. K. Müller, wetenschappelijk assistent aan het Königl. Museum für Völkerkunde te Berlijn, heeft, en naar wij gelooven zeer terecht, dit *Sofoe* afgeleid van het Ternataansche woord *Sofoe*, in het Maleisch *Sōpo* luidende, en dat door den heer De Clercq, in zijn glossarium van zijn werk over Ternate, met »Gedroogde huiden van paradijsvogels" vertaald wordt [1]).

Leiden, 11 Februari 1893.

---

1) Zie de *T'oung-pao*, Maart 1893, p. 82.

Prof. SCHLEGEL'S ZOOGENAAMDE KRITIEK VAN HET JAPANSCH-NEDERLANDSCH EN JAPANSCH-ENGELSCH WOORDENBOEK DEEL III,

in de Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië, 5e volgreeks, 8e deel, 1e aflev. 1893, bl. 33 en volgg., *beantwoord*

DOOR

Mr. L. SERRURIER.

Onder bovenstaanden titel heb ik een vlugschrift in het licht gegeven, om mij te verdedigen tegen de aanvallen, door den heer Schlegel in de vorige aflevering van dit tijdschrift tegen mij gericht.

Ik heb daarin niet maar *beweerd*, doch *bewezen*, dat zijne taalkundige aanmerkingen allen grond missen en zonder onderscheid berusten op zijne volkomen onbekendheid met de japansche taal. Ja, waar de heer Schlegel mij op zijn eigen gebied aanvalt, daar heb ik moeten constateeren, dat het verwijt van slordigheid, tot mij gericht, op hemzelven terugvalt, aangezien hij verzuimd heeft na te gaan, of de in Japan gebruikelijke, doch hem onbekende beteekenis van chineesche karakters, ook oudtijds in China aan die karakters gehecht is geweest. Hij had dit in zijn *Kàng-hi* kunnen vinden.

Ik zal mijne taalkundige argumenten hier niet herhalen, en verwijs daarvoor naar mijn vlugschrift, waarvan ik, zoolang de voorraad strekt, gaarne een exemplaar op aanvrage aan belangstellenden zal toezenden. Maar ik wensch hier nog met een enkel woord te releveeren, dat ik met verontwaardiging van mij werp de insinuatie, van den verdienstelijken arbeid van wijlen mijnen hooggeschatten leermeester tot den mijnen te hebben willen maken of te verkleinen. Ieder deel van het woordenboek ontvangt een eigen titel, terwijl aan het einde van het geheele werk een passende algemeene titel zal worden vastgesteld. Voor *dit* deel heb ik er een gekozen, waaruit ten duidelijkste blijkt, dat slechts enkele losse aanteekeningen van Hoffmann daarvoor zijn nagelaten en dus de verantwoordelijkheid voor dezen arbeid nagenoeg uitsluitend voor mijne rekening komt. De heer Schlegel

kan geen onwetendheid hiervan voorwenden, zooals ik in eene noot aan den voet der eerste bladzijde heb aangetoond.

Wat den tragen gang der publicatie betreft, zoo ben ik van meening, dat ik daarvan aan niemand anders verantwoording schuldig ben dan aan de Regeering, die mij het werk heeft opgedragen.

Wanneer een wetenschappelijke arbeid in eigen land het licht ziet, wanneer die op last der eigen regeering wordt ondernomen; wanneer daaraan de naam van den eigen leermeester verbonden is, wiens nagedachtenis men zegt in eere te houden, dan moge dit al niet terughouden van eene, zoo noodig gestrenge beoordeeling; maar dan behoort er eene verdubbelde omzichtigheid te worden in acht genomen, om niet lichtvaardig dien arbeid, vooral tegenover het buitenland, te verkleinen. Prof. Schlegel heeft dit geheel uit het oog verloren. Niet tevreden met zijne onbevoegde kritiek in het tijdschrift van het Instituut onder de aandacht te brengen van hen, die meestal niet in staat zijn zijne argumenten na te gaan, herhaalt hij die in het engelsch in zijn eigen tijdschrift *T'oung Pao* ten dienste van de vakgeleerden. Roekeloos stapelt hij de eene onjuistheid op de andere, en doet dit op een toon, die aan andere beweegredenen doet denken, dan bevordering van de belangen der wetenschap.

Er zijn zonder twijfel fouten in mijn arbeid, en ik maak de woorden van prof. Schlegel in de voorrede van zijn nederlandsch-chineesch woordenboek tot de mijne: »dat het niet volmaakt is, zal een ieder, die ooit een woordenboek vervaardigd heeft, gemakkelijk begrijpen;« doch om die fouten te vinden, behoort men niet, zooals de heer Schlegel, uitsluitend sinoloog te zijn.

Leiden, 20 Januari 1893. SERRURIER.

VINDICATIO.

Met betrekking tot vorenstaanden brief van Mr. L. Serrurier, neem ik de vrijheid den lezer mede te deelen, dat ik het in dien brief bedoelde verweerschrift wederlegd heb in een vlugschrift, dat den titel draagt van »Repliek op Mr. Serrurier's beantwoording van mijne kritiek van het Japansch-Nederlandsch Woordenboek van wijlen Prof. Hoffmann" en, voor zoolang de voorraad strekt, eveneens bij den boekhandelaar S. C. van Doesburgh te Leiden verkrijgbaar is. Verder, dat ik den daarop door Mr. Serrurier aan mij gerichten »Open Brief« niet zal beantwoorden, daar deze niets dan valsche voorstellingen bevat, waarvan de wederlegging en ontsluiering noch verkwikkelijk voor het publiek, noch bevorderlijk voor de wetenschap zouden zijn.

Mijne beschouwingen over Japansche lexicographie, die in mijne critiek slechts even aangeroerd zijn, hoop ik binnenkort breedvoerig te ontwikkelen en te publiceeren.

Leiden, 20 Febr. 1893. G. SCHLEGEL.

BIBLIOGRAPHIE.

Ethnographische beschrijving van de West- en Noordkust van Nederlandsch Nieuw-Guinea, door F. S. A. DE CLERCQ, *met medewerking van* J. D. E. SCHMELTZ. *Met bijvoeging eener schets der ethnographie van Duitsch- en Britsch Nieuw-Guinea.* Met 41 platen en 51 tektsillustraties. Leiden, P. M. W. TRAP, 1893.

Zóó luidt de titel van een dezer dagen verschenen plaatwerk, dat de resultaten geeft van een viertal reizen door den eerstgenoemden schrijver, in zijne qualiteit van Hoofd van Gewestelijk Bestuur gedaan naar het geheimzinnige Papua.

Zooals uit den titel blijkt, werden alleen de kusten bereisd en ook ditmaal weder niet de Zuidkust. Of het hare mindere herbergzaamheid is, of de grootere afstand van de hoofdplaats Ternate of beide tegelijk, wij weten het niet; maar een feit is het, dat deze kust voor de besturende ambtenaren steeds minder aantrekkelijkheid heeft gehad dan de Noord- en Westkusten.

Zooals uit onlangs ontvangen Indische berichten blijkt, is de Regeering echter door de omstandigheden gedwongen geworden om ook aan die Zuidkust voortaan meer hare aandacht te gaan wijden.

Hadden wij het voorrecht den man nog in ons midden te zien, die in de kennis van Nieuw-Guinea doorkneed was als geen ander, den hooggewaardeerden Robidé van der Aa, zonder twijfel zou er niet aan gedacht zijn mij uit te noodigen dit boek hier aan te kondigen. Want bezitten wij, Oost indische ambtenaren, veelal ook lust en ijver genoeg in het verzamelen van ethnographica en het maken van aanteekeningen en reisjournalen, wij zijn in den regel te weinig wetenschappelijk gevormd om het verzamelde ook behoorlijk te kunnen verwerken. Daartoe ontbreekt ons in Indië bovendien, behalve de noodige tijd, meestal ook de zoo onmisbare litteratuur.

Dit is blijkbaar ook het geval geweest met den heer de Clercq. Want oorspronkelijk was hij slechts van plan zijne aanteekeningen,

toegelicht door de noodige platen, in het »Internationales Archiv für Ethnographie« te publiceeren. Het voorstel van den heer Schmeltz, om, met het oog op de belangrijkheid der verzamelde voorwerpen, daarvan eene afzonderlijke uitgave te maken, en het verzamelde toe te lichten, door eene vergelijking met de uitkomsten van het ethnographisch onderzoek van Britsch- en Duitsch Nieuw-Guinea, kwam hem echter aannemelijk voor.

Het boek geeft ons dus den arbeid van beide schrijvers, maar wij ontvangen dien van ieder afzonderlijk, en zelfs in de spelling van den naam van het land, dat zij beschrijven, gaan zij niet samen.

Ik leerde den heer de Clercq in Indië kennen als een ambitieus verzamelaar, die brandde van verlangen om met dat land van belofte voor ethnologen kennis te maken. Hij bezat het onmisbaar geduld voor het maken van een nauwkeurigen inventaris der te verzamelen voorwerpen, zoowel als voor het verzamelen van juiste gegevens op aardrijks- en taalkundig gebied. Verschillende opstellen van zijne hand in »de Indische Gids« geven daar blijk van. Zijne bezoeken aan Nieuw-Guinea waren echter te kort, om omtrent zeden en gewoonten der bevolking nauwkeurige waarnemingen te doen. Op dit gebied geeft hij ons dan ook weinig nieuws. De vraag aangaande de geheimzinnige bestemming der tempels en vergader- of afzonderingplaatsen lost hij niet op, evenmin als dit m. i. door wijlen professor Wilken gedaan is.

Immers, bedrieg ik mij niet, dan hebben wij hier te doen met de restes van Swaïtischen Lingamdienst, dien wij door onzen geheelen archipel verspreid aantreffen. Ik zinspeelde hierop reeds in mijn reisrapport,[1] d.d. 21 October 1886 en hoop eerlang gelegenheid te hebben deze stelling toe te lichten en door de noodige argumenten te staven.

De achtereenvolgende bezoekers van Nieuw-Guinea zijn allen blijven hangen aan de van de zendelingen afkomstige verklaring van eenen eeredienst der voorvaders, zonder te bedenken dat de inboorlingen zich door dit antwoord eenvoudig van de quaestie hebben afgemaakt. Of zij mogen het geheim dier godsdienstige mysteriën niet verklappen, of, — en dit acht ik 't waarschijnlijkst, — zij kennen zelf den oorsprong er niet meer van.

Daarbij hebben de zendelingen niet nagelaten bij herhaling hun afschuw van die onkuische beelden te kennen te geven, en zich

[1] Tijdschrift v. I. T. L. en V., deel 32, blz. 217 en volgg.

o. a. verzet tegen den wederopbouw van den tempel te Dorei. Zij toonden daardoor beter Protestantsche Christenen dan ethnologen te zijn. Moet men uit dien afkeer echter niet concludeeren dat ook zij hier eenen werkelijken eeredienst vermoedden, in stede van eene onschuldige vereering van de nagedachtenis der voorouders?

Overigens valt het niet te ontkennen dat de zendelingen, zoowel door hunne taalkennis als door hun dagelijkschen omgang met de Papus, veel beter in de gelegenheid zijn tot bestudeering hunner zeden en gewoonten, dan een ambtenaar, die slecht enkele uren aan den wal vertoeft en met wien zij in den regel minder vertrouwelijk zijn.

De door verschillende, langs de kust wonende, stammen gesproken talen loopen echter nog al uiteen, en het gebied der zendingstations is beperkt tot de Geelvinkbaai. Bij het catalogiseeren van in Nieuw-Guinea verzamelde ethnographische voorwerpen is daarom de grootste moeielijkheid gelegen in het gemis van genoegzaam ontwikkelde tolken. Men stelle zich nimmer met een antwoord tevreden, voordat men volkomen overtuigd is dat de bedoeling van de vraag goed begrepen is.

De commandant van Z. M. stoomschip Tromp, de kapitein ter zee Stakman Bosse, maakte in 1886, met mijne hulp, ook eene vrij belangrijke verzameling van + 500 ethnographische voorwerpen, ten behoeve van het museum van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Vele van die zaken werden echter van de opvarenden van rondom het schip liggende prauwtjes ingeruild, zonder dat wij met de eigenaars zelf in contact kwamen. Daarbij lieten de, ter onzer beschikking staande, tolken veel te wenschen over, zoodat het niet mogelijk was daarvan eenen behoorlijken catalogus te maken. Op het gemis daarvan is destijds terecht door een lid van de directie dier instelling gewezen. Het thans verschenen werk zal het haar gemakkelijk maken in die leemte te voorzien. Immers door vergelijking dar Bataviasche verzameling met de op de platen voorkomende, zal het niet moeielijk vallen deze te determineeren en te catalogiseeren.

De Indische Regeering heeft de goede gewoonte, voor bezoeken aan weinig beschaafde volksstammen, soms vrij aanzienlijke sommen ter beschikking van hare ambtenaren te stellen voor den inkoop van geschenkgoederen. Daardoor worden de vriendschappelijke relaties onderhouden, en is de Companie — zooals zij de Hollanders plegen te noemen, — in den regel een welkome gast, in tegenstelling

der Maleische prinsen en hoofden, die eer komen om te halen dan om te brengen.

Het wisselen van geschenken is bovendien in het geheele Oosten een oud gebruik, bij vriendschappelijke ontmoetingen, en de aanbieding daarvan wordt beschouwd als een bewijs dat men met goede bedoelingen komt.

Een treffend voorbeeld daarvan is het volgende. Toen wij in 1886, na de aan de Biakkers toegediende tuchtiging, wegens den moord op kapitein Holland, aanraking met de bevolking zochten, beduidde men ons dat men daartoe genegen was, mits wij vriendschappelijke bedoelingen hadden. Om tot deze wetenschap te geraken, „werd eene zekere hoeveelheid schildpad op het strand neergelegd, terwijl twee paradijsvogel-huiden aan bamboestokjes in het strand gestoken werden. Onzen tolk zonden wij daarom, eveneens van geschenkgoederen voorzien, naar het strand, dat uit de vlet wadende kon worden bereikt." [1] Hierop volgde toen een onderhoud waarin ons werd medegedeeld dat een der Maleiers van de Coredo nog in leven was en ergens in den omtrek in slavernij werd gehouden. Het gevolg van een en ander was dat zijne uitlevering werd verkregen.

De volgende aanhaling uit mijn reisrapport [2] betreffende ons bezoek aan Koemedoe, moge nog duidelijker maken hoever zij dien plicht der vriendschap drijven „Den zoon van den overleden majoor „noodigde ik uit den volgenden morgen aan boord te komen om „een groote vlag en wat tabak in ontvangst te nemen. Hij ant„woordde evenwel beschaamd te zijn, daar zij geen tegengeschenken „hadden aan te bieden. Wel zeide ik hem dat dit van hen in „geenen deele gevergd werd, daar zij pas alles verloren hadden, „(hun kampong was niet lang geleden verbrand en geplunderd) „maar den volgenden morgen vertoonde zich niemand aan boord. „Ongetwijfeld werden zij door niets anders teruggehouden dan door „een fijn gevoel van schaamte over deze onwillekeurige tekortkomst „bij onze ontvangst."

Ook de heer de Clercq maakt aan het slot van zijne voorrede melding van het uitdeelen van kleine geschenken, waardoor de angst der bewoners werd overwonnen en meerdere toenadering verkregen

Wat het opzettelijk vervaardigen van ethnologische voorwerpen voor den ruilhandel betreft, waarvan aldaar gezegd wordt dat

[1] Dit is eene aanhaling uit het door mij aan de Regeering ingediend rapport, dat met in zijn geheel werd opgenomen in het Tijdschrift van het Bat. G. van K. en W.

[2] t. a. p. blz. 240.

het in Nieuw-Guinea niet zou bestaan, heeft mijne ervaring mij het tegendeel geleerd. Te Dorei en omstreken, waar de aanraking met vreemdelingen het drukst is, worden ten minste „Korwaars,” bepaald voor den ruilhandel vervaardigd en moet men dus reeds zeer voorzichtig zijn bij het maken van verzamelingen.

Keeren wij echter thans tot het werk zelf terug. De firma P. W. M. Trap te Leiden, de uitgevers van het „Internationales Archiv für Ethnographie” verdienen allen lof voor deze uitgave. Blijkbaar hebben zij niet willen blijven beneden de eischen die tegenwoordig aan een dergelijk werk gesteld mogen worden. De platen zijn duidelijk en goed geacheveerd en hebben — de heer de Clercq zegt het in zijne voorrede terecht — niet te helle kleuren, zoodat zij de werkelijkheid zoo trouw mogelijk teruggeven.

Bij eene uitgave als deze, waarvan de platen den hoofdschotel vormen, had men die echter, m. i. niet, bij wijze van toegift, achterin moeten plaatsen, maar vóórin of tusschen den tekst.

Ook had ik de indeeling gaarne anders gezien. Indien het geheele werk volgens het door den heer Schmeltz gevolgd systeem van 's Rijks ethnographisch museum, waarbij de voorwerpen zijn ingedeeld in groepen, beantwoordende aan bepaalde phasen van het menschenleven (zie blz. 193), in kleine hoofdstukken ware verdeeld, dan had men aan ieder daarvan de daarbij behoorende platen kunnen toevoegen. Als inleiding, hadden dan de toelichtende verklaringen van den heer Schmeltz, voor ieder hoofdstuk afzonderlijk, bewerkt moeten worden, telkens gevolgd door den catalogus der op de platen afgebeelde voorwerpen. Op die wijze zou men een meer harmonisch geheel verkregen hebben, dat een aangenamer indruk zou gemaakt hebben, en er minder geleerd zou hebben uitgezien.

De typen zijn over het algemeen duidelijk, sommige echter wel wat zwart uitgevallen. Zij zijn, met een paar tekstillustraties, van de hand van den heer F. W. van der Waarden, die — vermoedelijk als onder-officier — aan boord van de Java werkzaam was. Volgens opgave in de verklaring der platen bevindt zich daaronder ook eene Papusche vrouw van Biak, namelijk n°. 7 op plaat 42. Dit moet eene vergissing zijn; want het onder dit nummer gegeven type draagt de duidelijke kenmerken van het mannelijk geslacht en is gekleed met de tjidakoe. Onder de overige typen trof ik er geen enkele aan waarvan het vrouwelijk geslacht te onderkennen is, zoodat het onzeker blijft waar wij die Biaksche vrouw te zoeken hebben.

Waarom enkel mannen afgebeeld zijn, blijkt niet. In het 1e

hoofdstuk wordt, bij de behandeling der verschillende wijzen van versiering van het lichaam, alleen hier en daar naar die typen verwezen. Overigens vind ik daarvan geene toelichtingen.

Vermoedelijk zijn zij aan boord geteekend moeten worden, omdat daartoe aan den wal geene gelegenheid was, en is dus de reden dat er geene vrouwen onder zyn, hierin gelegen, dat deze niet aan boord kwamen. Eenige opheldering ware hier niet overbodig geweest, vooral omdat de vrouwen in Nieuw-Guinea, bij andere streken vergeleken, over het algemeen eer familiaar dan schuw zijn. Zooals overal, waar de Islam de vrouw nog niet heeft verlaagd tot de vernederende rol van slavin en speelgoed van den man, treedt deze ook hier veel meer op den voorgrond dan in door Maleiers bewoonde streken. Zij wordt niet onttrokken aan de blikken van vreemdelingen en maakt den indruk van ongeveer op een voet van gelijkheid door de mannen te worden bejegend. Deze meer gemeenzame omgang der beide sexen bij Heidenen maakt op den Europeaan steeds een veel aangenamer indruk dan het wegschuilen en door een reetje gluren der Mohammedaansche vrouwen.

Bovendien hebben de vrouwen hier en daar in Nieuw-Guinea recht op den titel van leden van het schoone geslacht. Dit is vooral het geval in de Humboldtsbaai. In mijn reisrapport schreef ik daarvan o. a.: "Des avonds waren er reeds een dertigtal prauwtjes "langs zij, waarin ook vrouwen en jonge meisjes, de eerste met "een kort rokje gekleed, de laatste geheel naakt even als de mannen.

"Terwijl de huid der bewoners van de Humbuldtsbaai mij voor-"kwam een tint lichter gekleurd te zijn dan elders het geval is, "zijn de mannen krachtig gebouwd even als in de Walckenaarsbaai. "De vrouwen zijn hier echter veel slanker en niet van schoonheid "ontbloot. Alleen de dracht van het haar, dat in tressen om het "hoofd hangt en met een soort van vet ingesmeerd is, wekt bij "den Europeaan afkeer op." [1]

Wij betreurden het toen zeer dat wij geen van allen het photographeeren machtig waren. Bij de reizen van den heer de Clercq schijnt daartoe evenmin gelegenheid bestaan te hebben, niettegenstaande deze kunst in de laatste jaren veel meer algemeen goed is geworden. Vooral zij die door den werkkring, dien zij zich kiezen, de kans hebben met minder bekende volksstammen in aanraking te komen, zullen door de beoefening van dit liefhebberijvak zich en anderen

[1] t. a. p. blz. 248.

veel genoegen verschaffen, maar ook aan de wetenschap diensten kunnen bewijzen.

De drie hoofdstukken waarin het boek verdeeld is, dragen de volgende titels: I. Bijdrage tot de ethnographie van de Noord- en Westkust van Nieuw-Guinea. II. Schets der geographische verspreiding van de ethnographische voorwerpen en van eenige zeden en gewoonten in Nieuw-Guinea, alsmede aanteekeningen omtrent de ornamentiek en de verwantschap der voorwerpen met die van het aangrenzend gebied, en III, Kaarten, werken en tijdschriftartikelen over Nieuw-Guinea verschenen sedert 1884. Hieraan zijn verschillende registers toegevoegd en eene opgave der geraadpleegde litteratuur.

Luidens de mededeeling van den heer Schmeltz in zijne voorrede, is het eerste hoofdstuk door de beide heeren te zamen bewerkt. maar stelt hij zich aansprakelijk voor den inhoud der beide andere, behalve een gedeelte van het derde hoofdstuk.

Het eerste hoofdstuk bevat eene bewerkte catalogus van de verzameling door den heer de Clercq. De beschrijvingen der voorwerpen en de tusschen haakjes geplaatste voetnoten zijn echter van de hand van den heer Schmeltz. Het derde hoofdstuk geeft eene lijst van de Nieuw-Guinea-litteratuur sedert 1884 verschenen en wil beschouwd worden als een supplement op Rye's Bibliography of New-Guinea.

De op de platen afgebeelde voorwerpen worden in het 1ste hoofdstuk tot vijf verschillende groepen teruggebracht. Ieder dier groepen is weder verdeeld in verschillende onderafdeelingen.

Daarentegen volgt de heer Schmeltz in het tweede hoofdstuk het voor 's Rijks ethnograpisch museum ingevoerd groepen-systeem.

Derhalve twee verschillende systemen van indeeling in hetzelfde werk, waardoor een gemakkelijk overzicht zeker niet wordt bevorderd.

Het tweede hoofdstuk vormt de kern van het boek en is met veel zorg bewerkt. Zooals ook uit de aan den voet der bladzijden geplaatste noten blijkt, is daarvoor een schat van litteratuur moeten geraadpleegd worden. Ongetwijfeld zal het een vraagbaak worden voor toekomstige bezoekers van Nieuw-Guinea en de heer Schmeltz heeft de ethnologische wetenschap, door deze vergelijkende studie, niet weinig aan zich verplicht.

De groepen die hierin achtereenvolgens behandeld worden, zijn: 1°. Spijs, drank, voedingsgereedschap, enz. 2°. Kleeding, sieraden, enz. waartoe ook behooren toiletbenoodigdheden en kunstmatige misvormingen van het lichaam. 3°. Huizen en huisraad. 4°. Jacht en visscherij. 5°. Landbouw, het inzamelen van boschproducten.

6°. Middelen van vervoer, transportgereedschap. 7°. Handel. 8°. Nijverheid. 9°. Wapens en krijgstuig. 10°. Het gezag. 11°. Muziek, dans en spel. 12°. Rouwgebruiken, cultus, schrift, enz.

Bij een overzicht der tot de tweede groep behoorende voorwerpen treft niets meer dan de geringe plaats, die het artikel „Kleeding" inneemt in verhouding tot al wat tot opschik behoort.

„Een Papoea" — zegt de heer de Clercq, blz. 9 — „kleedt „zich bij voorkeur niet, daar klimaat noch omgeving hem daartoe „nopen. Oorspronkelijk geheel naakt rondloopende, gelijk nog ge„schiedt in enkele streken, werd hem eene schaambedekking het „eerste kleedingstuk, en voldoet dit in min of meer volmaakten „vorm tegenwordig geheel aan de behoefte."

De heer Schmeltz teekent in eene noot hierbij aan, dat dit al weer pleit tegen de stelling van H. Schurtz, dat het schaamtegevoel spontaan ontstaat en dat de kleeding een gevolg daarvan is.

Ook mijne ervaringen pleiten tegen die stelling. Hetgeen ik, zoowel op Nieuw-Guinea, als op het eiland Engano zag, heeft mij de overtuiging geschonken dat de minst beschaafde menschenrassen in de tropen er eerst door de aanraking met vreemdelingen toe gebracht worden een of meer lichaamsdeelen te bedekken. Het eerst worden de genitalia bedekt door de mannen met den tjidakoe, en eenmaal aan dit kleedingstuk gewoon, vormt dit in hun oog eene zoo volmaakte bekleeding van het onderlijf, dat zij er eerder toe overgaan ook het bovenlijf te bedekken dan den tjidakoe voor een broek of sarong te verwisselen. Bij vermoeiende tochten in de tropen, is trouwens alle beenbekleeding hinderlijk en de wijde slaapbroek ook voor ons de beste dracht.

Zooals boven reeds gezegd werd, zagen wij in de Humboldtsbaai volwassen meisjes geheel naakt loopen en scheen de adat daar voor te schrijven dat alleen de gehuwde vrouwen een schaamrokje dragen. De gedachte dat er aan haar toilet iets ontbrak, kwam echter bij die natuurkinderen blijkbaar niet op, totdat zij, door onkiesche gebaren van het scheepsvolk daarop attent gemaakt, „zagen dat zij naakt waren." [1]

Zooals bekend is, wordt het eiland Engano door de Maleiers Poelau-te-landjang of het eiland der naaktloopers genoemd. Onder

---

[1] In zijn bekend werk: «de Sluik- en Kroesharige rassen tusschen Celebes en Papua» zegt de heer Riedel blz. 42 van Ambon en de Uliase: «Schaamte voor ontblooting van het lichaam gevoelt men alleen tegenover vreemdelingen. In hunne woningen blijven allen schier ongekleed zonder eenig blijk van verlegenheid te geven.»

de herinneringen die ik van een bezoek aan dat eiland, met den Resident van Benkoelen, bewaard heb, is ook de volgende van zulk een naakt-loopenden Enganees. Bij een vroeger bezoek van een oorlogschip had een der officieren een halsboord ten geschenke gegeven aan een hunner, en hem tevens geleerd hoe hij zich van dit halssieraad moest bedienen. Nauwelijks was nu onze Gouvernementsstoomer ten anker, of wij zagen een inboorling aan boord komen, gekleed met de nationale tjidakoe, maar om den hals een staande boord! Nu er weer een schip met blanken aangekomen was, had hij zich, om een goeden indruk te maken, met het nieuwe sieraad getooid. Nooit werd mij duidelijker welk een mal kleedingstuk zulk een halsboord is, dan toen wij het dien naakten wilde zagen dragen, als ware het een snoer kralen of een ris varkenstanden.

Omtrent de hier en daar in Nieuw-Guinea voorkomende „penisdopjes," (deze naam is duidelijker en daarom verkieslijker dan de door den heer de Clercq gebezigde van „penis-kapsels"), acht ik de mededeeling van den heer de Clercq belangrijk, dat het dragen daarvan verband zou houden met het deelnemen aan de feestelijkheden in den tempel. Op mij maakten deze voorwerpen den indruk dat zij oorspronkelijk gebezigd zijn om het teeldeel tegen beleedigingen te beschermen; dus eene bekleeding tot beschutting.

Behalve door het bijna totaal gemis van kleeding bij de inboorlingen, wordt ieder bezoeker van Nieuw-Guinea getroffen door de grillige vormen van den haardosch der mannen. Onwillekeurig wordt men, bij het eerste gezicht daarvan, herinnerd aan de dieren-, vooral aan de vogelwereld, waar de mannetjes meestal schooner zijn uitgedoscht dan de wijfjes, en allerlei middelen te baat nemen om aan deze te behagen.

Eene andere eigenaardigheid, die terstond pleegt op te vallen, zijn de prauwsieraden. Mij gaven deze den indruk, dat zij alle eene symbolische beteekenis hebben of ten minste oorspronkelijk gehad hebben. Dit moge o. a. blijken uit de volgende aanteekening die ik maakte van de aanrakingen, die wij, na de hun toegediende tuchtiging, met de Biakers verkregen [1].

„Dit was blijkbaar de wijze van onderhandelen tusschen vijandige

[1] De heer de Clercq doet het in een noot op blz. 161 Tijdschr. v. I. T. L. en V [deel] 34, afl. 2, voorkomen alsof wij toen geene aanraking met de bevolking kregen. Dit is eene onjuistheid en de Regeering weet beter, maar zij achtte dit gedeelte van mijn reisrapport niet voor publicatie geschikt. Zelfs gelukte het ons de uitlevering te verkrijgen van een aangehouden opvarende van de Coredo.

»partijen in deze streken. Op de zee, als neutraal terrein, blijft ieder »in zijn eigen vaartuig en worden de onderhandelingen gevoerd van »boord tot boord. Aan de prauwen wordt daarbij eenig zinnebeeldig »voorwerp bevestigd, ten einde zijne vredelievende bedoelingen te »doen kennen. Zoo voerde deze Biaksche prauw aan een houten duif »met uitgespreide vlerken een wit vlaggetje.»

Eene andere aanteekening betreft de ontmoeting zelve: »Gedurende »deze onderhandeling bracht de radja bij herhaling zijne ten hemel »geheven handen als biddende bijeen, om zijne verklaring dat hij »geen deel had gehad aan den moord op Kapitein Holland, te »bezweeren. De uitgesproken woorden werden dan sleepende aange- »houden. Ook wierp hij nu en dan een handvol zeewater over zijn »gebogen hoofd ter bekrachtiging van het gesprokene. Dezen wilde, »midden in zijn prauwtje staande, waarboven de duif des vredes »onder den azuurblauwen hemel hare vlerken uitspreidde, aldus met »levendige gebaren zijne onschuld te zien betoogen, het was een »tooneel dat een onuitwischbaren indruk op mij maakte.»

Op de 9e groep heeft betrekking hetgeen door den heer Schmeltz in de noot op blz. 115 wordt medegedeeld aangaande de vergiftiging van pijlen. Ook mij is in Indië herhaaldelijk gebleken dat de inboorlingen over het algemeen het begrip »vergift» en »vergiftigen» in den zin dien wij daaraan hechten niet kennen. Van daar ook dat onze wetgeving op dit terrein aldaar een doode letter is. Zij bezigen middelen die iemand ziek maken en langzaam dooden. Zeldzaam hoort men echter van een snel werkend vergift en dit niettegenstaande metaal-vergiften overal op den passar te koop zijn. Wanneer zij van een kris klewang of pijl zeggen dat hij »bisa» is, dan wordt daarmede bedoeld dat hij gevaarlijke en moeilijk te genezen wonden veroorzaakt, maar niet dat het bedoelde wapen »vergiftigd» is. Aan toovermiddelen en betooveren wordt daarentegen overal gedaan.

Tot de 10e groep: Gezag, zijn door den heer Schmeltz ook gebracht de *afzonderingsplaatsen* voor de jonge mannen. Mijns inziens ten onrechte. Ik houd namelijk die gebouwen voor de bedehuizen van den bijna verdwenen eeredienst, dien ik reeds noemde, en zou ze dus onder Cultus hebben gerangschikt.

Wat betreft de meerdere of mindere zuiverheid van het ras der strandbewoners van Nieuw-Guinea, zij maakten op mij den indruk de afstammelingen te zijn van Maleische zeeschuimers, die zich door huwelijken met de bevolking van het binnenland vermengd hebben,

en waarin het Maleische type bijna geheel is ondergegaan. Niet alleen bleek toch, op meer dan ééne plaats, die ik bezocht, duidelijk het verschil in zeden tusschen de strandbewoners en die van de binnenlanden, maar hier en daar bestond zelfs eene soort van overheersching van de laatsten door de eersten. [1] Dit overwicht bleek vooral uit het feit, dat die van de kust alles in het werk stellen om te beletten dat de bergbewoners direct met vreemde handelaren in onderhandeling treden. Ongeveer dezelfde toestand vindt men elders in de Buitenbezittingen, waar de Maleiers aan de kust de oorspronkelijke bewoners van het binnenland eenigermate in onderworpenheid houden.

Mits men afzie van den waan om in den strand-Papu een exemplaar van den primitieven mensch te hebben teruggevonden, zijn ook op Nieuw-Guinea de duidelijke sporen te herkennen van die groote invasie van Aziatische kolonisten, die hun Hindu-panthéon over den geheelen archipel hebben verbreid en de voorvaderen waren der hedendaagsche Maleiers.

Ten slotte nog deze opmerking over de schrijfwijze van den naam van het ras waartoe deze inboorlingen behooren De heer de Clercq schrijft: „Papoea”, de heer Schmeltz: „Papua”. Ik sluit mij bij laatsgenoemden aan, omdat daardoor meer eenstemmigheid ontstaat in het schrijven dier uitheemsche namen door de verschillende volken die met hen in contact komen, al moet ik erkennen dat het letterteeken *u* wel den Duitschen, maar niet den Hollandschen *oe* klank teruggeeft. Maar ik noem de inboorlingen Papu's, even als wij spreken van Hindu's en Zulu's, en „Papua” het land dat zij bewonen.

Tot besluit van deze aankondiging vereenig ik mij gaarne met de woorden van den heer W. F. Margadant, in N°. 4 van den Ned. Spectator van dit jaar, waar hij, hulde brengend aan het driemanschap de Clercq, Schmeltz en Trap, voor deze uitgave, „het fraaie boek” „een standaard werk” noemt, en „de uitvoering der 42 platen aan het slot van den tekst boven allen lof verheven.”

De billijkheid eischt echter den heer F. W. van der Waarden, die als teekenaar het zijne bedroeg tot de illustratie van het werk, zijn aandeel in dezen lof niet te onthouden.

den Haag, 9 Febr. 1893. Dr. D. W. Horst.

[1] Zie mijn reisrapport t. a. p. blz. 232, 234 en 235.

BIJDRAGEN

TOT DE

TAAL- LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH-INDIË

UITGEGEVEN DOOR HET

Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië.

VIJFDE VOLGREEKS — ACHTSTE DEEL

(DEEL XLII DER GEHEELE REEKS.)

DERDE AFLEVERING.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1893.

INHOUD

Bladzijde.

GRAMMATICALE SCHETS

VAN DE

BAREË-TAAL

gesproken door de Alfoeren van Centraal-Celebes beoosten de rivier van Poso,
benevens de Topebato-Alfoeren bewesten genoemde rivier

DOOR

ALB. C. KRUIJT.

Zendeling-leeraar van het Nederlandsch Zendelinggenootschap.

I. De Bareë-taal.

Aan de Zuidkust van de Bocht van Tomini heeft men twee hoofddialecten, die onderling weer nauw verwant zijn. Deze dialecten zijn: de taal van Parigi (met die van Palos) en de taal die hoofdzakelijk ten O. van de Poso-rivier wordt gesproken. Tomori heeft eveneens zijn eigen dialect, terwijl de Alfoersche stammen der Tonapo, Tokolawi en Tobada ook hunne eigene dialecten spreken, welke, als ik mij niet vergis, veel overeenkomst met elkander hebben

Toch kan men niet spreken van het Parigisch en het Pososch, want ook in andere streken buiten dat rijk wordt het Parigisch gebruikt, terwijl ook buiten Poso vele stammen het Pososch spreken Daarom onderscheiden de inlanders de talen naar de woorden, die men gebruikt voor *niet, niet zijn*. Dit is in het Pososch: *bareë*, in het Parigisch *tara*, in het Palosch *ledo*, in het Tonaposch *bara*, in het Tokolawisch *moma*. Bijgevolg zegt men: *mobareë*, de Bareë taal gebruiken; *motara*, de Tara-taal spreken, enz.

Van de genoemde dialecten wordt het *Bareë* wel door het grootste zielental gesproken, daar niet alleen het landschap Poso, maar ook geheel Todjo die taal gebruikt. De voornaamste Alfoersche stammen, die het Bareë spreken zijn: Tolage, Torikadonabuku, To undaë, Topakuli (allen ten O. der Poso-rivier), Topebato (ten W. van die rivier), Toampana, Tololaju, en Torau (in het rijk Todjo.)

Een letterschrift heeft het Bareë niet. Het Boegineesche schrift zou er zich echter uitnemend toe leenen deze taal te schrijven. Van beeldschrift of bijzondere teekens heb ik tot nu toe niets kunnen bespeuren. De enkele brieven, die tusschen de rijkjes onderling worden gewisseld, zijn in het Boegineesch opgesteld door eenen Boeginees, van welk volk men verscheidene vertegenwoordigers vindt aan de kusten der Bocht.

Over het Pososch verscheen tot nu toe niets anders dan vijf kleine stukjes in de Verh. v/h Bat. Gen. door Dr. J. G. F. Riedel, welke stukjes evenwel vele taalfouten en woorden uit het Tara-dialect bevatten.

Men zal aanstonds bespeuren, dat het Bareë nauw samenhangt met het Boegineesch, niet zoozeer in woorden als wel in woordvorming. Hier en daar vertoont de taal ook overeenkomst met de Alfoersche dialecten in de Minahasa.

Het Bareë, zooals dit door de verschillende stammen wordt gesproken, vertoont onderling wel eenig verschil, doch dit ligt meestal in de wijze en den toon, waarop men spreekt.

II. Klankstelsel.

De klinkers die in het Bareë voorkomen, zijn: *a*, *e*, *i*, *o* en *u*; de medeklinkers: *b*, *d*, *g* (de Duitsche *g*) *h*, *j*, *k*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *t* en *w*. Opmerkelijk is, dat de *h* hoogst zelden voorkomt, en dan nog wel in klanknabootsende woorden, zooals *mahendo*, hijgen, *embihihi*, hinneken. — Ook in het Parigisch treft men haar zelden aan; daarentegen veelvuldig in de dialecten van Tonapo, Tokolawi en Tobada. Menigmaal hoorde ik door Poso-Alfoeren den draak steken met genoemde dialecten, juist om de *h*.

De *tj*, *dj*. en *nj* komen in het Pososch vrij veel voor. (waar het Bareë *nj* heeft, heeft het Tara doorgaans *n*.)

Au en *ou* komen meer dan eens voor, en klinken dan als onze *au* en *ou* in „rauw" en „hout." Enkele malen evenwel worden de *o* en *u* zóó samengetrokken, dat de *ou* nagenoeg als *o* klinkt. Zoo heeft men *boû* (spreekt uit *bo*) nieuw, *ěndakoû* (spr. *ko*) scheeren.

De tweeklank *ai* komt, evenals in het Toumpakewa, veelvuldig voor; de *ei* in het geheel niet, wanneer men ingevoerde woorden als *pakei* enz. niet mederekent.

Evenals het Boegineesch, laat het Bareë geen gesloten lettergrepen toe, ja het gaat daarin nog verder dan het Boeg. door zelfs de *ng*

als eindnasaal te verbannen. Woorden die uit het Maleisch zijn overgenomen en op *ng* eindigen, worden doorgaans van een *i* voorzien; zoo zegt men *tulungi*, *kurangi*, enz. Hierin komt het Tara geheel met het Bareë overeen. Hierdoor zal men tot de gevolgtrekking moeten komen dat de *ngk*, *mp*, *nr* en *ntj* afzonderlijke letters zijn, evenals dit het geval is in het Boeg. en niet beschouwd moeten worden als *k*, *p*, *r* en *tj* voor de euphonie voorafgegaan door *ng*, *m*, en *n*.[1]

De Alfoer stelt gaarne twee woorden samen. In dat geval treedt de *m* voor *b* en *p*, de *n* voor *d* en *t*, terwijl de *r* in *nd* en de *s* in *ntj* veranderen. Voorb. *ruwambuju*, twee bergen, *patampuju*, veertig; *wawondiki*, boven op den voet (de wreef), *pangkonnintau*, voedsel voor menschen; *sandeme*, een dag (van *reme*), *anuntjema*, van wie is dit? (van *sema* wie en *anu*).[2]

Zoo worden ook de *k* en de *j* ter voorkoming van hiatus menigmaal tusschen twee klinkers geschoven; *mekutana*, vragen: *rira-j-opo*, in het bosch.

Bij achtervoeging van het suffix *i*, vinden wij achtereenvolgens *k*, *t*, *ng*, *n* en *s* ingelascht.

III. Klemtoon.

Als regel voor den klemtoon moet men in het Bareë aannemen, dat het accent op de voorlaatste lettergreep van het grondwoord valt, en dit accent verspringt niet door achtervoegsels: *púra*, *púramo*, *léde*, *lédesi*, *kóro*, *kórota* enz.

Dat eenigen met dezen regel breken en van *purámo* en *ledési* spreken, heb ik ook gehoord, doch het waren meest Parigiërs, die dit deden. Of men daarom moet aannemen, dat het accent in het Tara-dialect verspringt, betwijfel ik.

Uitzonderingen op den hoofdregel zijn ook in het Bareë te vinden. Zoo zegt men *ogú*, kasuarisboom; *káwadi*, koperdraad[3]; *burítani*, tandvleesch, *jómbori*, een soort gras; *kóbati*, wieg; *lómbudi*, de *wikan*,

[1] Het alfabet is dus in zijn geheel: Klinkers: *a*, *e*, *i*, *o*, *u*; Medeklinkers: *b*, *d*, *dj*, *g*, *h*, *j*, *k*, *l*, *m*, *mp*, *n*, *ng*, *ngk*, *nr*, *ntj*, *p*, *r*, *s*, *t*, *w*; Tweeklanken: *ai*, *au*, *ou*, *(ô)*.

[2] Omtrent deze ingevoegde letters, zie «Over de verbindingsklanken in 't Tagaalsch», 3e Volgreeks, 11e deel van dit Tijdschrift, bl. 138, vlgg.

[3] Dit woord is Maleisch en heeft dus 't accent van *kawat*.

babi*«*; *bógati*, oedeem; *lindugi*, aardbeving; *lélangi*, silarpalm. Opmerkelijk is, dat deze woorden alle op *i* eindigen [1]. Tot deze uitzonderingen breng ik niet de uit het Maleisch overgenomen woorden zooals *tulungi*, *bajari* enz., die allen de *i* kregen om den laatsten medeklinker hoorbaar te maken.

Als men spreekt van *modjamá*, is de laatste *a* eene samentrekking van *aä*.

IV. Verba.

De verba zijn oorspronkelijk of afgeleid.

De afgeleide verba worden gevormd door praefixen, suffixen en infixen. Deze zijn:

a. het praefix *ma*, *me*;	*g.* het praefix *po*;	*n.* het praefix *ènda*;
b. " " *mo**, *ma**; [2]	*h.* " " *na*;	*o.* " " *mosi*;
c. " " *mo*;	*i.* " " *te*;	*p.* de infixen *in* en *um*;
d. de praefixen *pa* en *paka*;	*k.* het suffix *i*;	*q.* het suffix *mo*;
e. " " *pe* en *peki*	*l.* " " *ka*;	*r.* " " *pa*;
f. het praefix *be*	*m.* het praefix *ra*;	*s.* de voorvoeging [van het pers. vnw.

a. Het praefia *ma* wordt in de meeste gevallen eenvoudig voor het woord gevoegd, hetzij dit een verbum, een substantief of een adjectief is. Het dient:

1°. om *kwalitatieve werkw.* te vormen. In dit geval wordt het alleen voor substantiva en adjectiva gevoegd en is weer te geven met ons koppelwoord (Boeg. *ma*; Tara, *na*) [3].

Vele van deze aldus gevormde werkw., die van adjectiva zijn afgeleid, heb ik als bijv. nw. nooit zonder het praefix *ma* hooren gebruiken, zooals *marao*, boos zijn; *mangao*, droog zijn; *maloga*, gemakkelijk; *madenggo*, gebogen, scheef zijn; *masiwu*, klein zijn, enz. Zoo zegt men nooit *wua siwu* (kleine vruchten) maar: *wua masiwu*

---

[1] De *i* dezer woorden is de boven vermelde klinker, die dient om den eind. medeklinker voor afvallen te behoeden. Zeer duidelijk is dit bv. in *lindugi*, vgl. Bis. *linog*, Tag. *lindol* (voor *lindor*), Ponos. Moug. *linug*, Sang. *linuhe*, Goront. *liluhu*, met Jav. *lindu*, Bent. *rinu*. Zulk een klinker telt voor 't accent niet mee. Zie Sang. Spr. bl. 15 en 21.

[2] Het sterretje duidt den nasalen sluiter van dit voorvoegsel aan, die zich evenals in de andere M. P. talen, in karakter naar den beginner van den stam richt.

[3] De met *ma* gevormde w. w. zijn, evenals in de andere M. P. talen, praedikaten, die dus de bet. hebben van «zijn met, zijnde met», en daarom eveneens als bijv. n. w. gebruikt worden. Zie het onder 2° gezegde.

(vruchten, die klein zijn). Daarentegen zegt men wel: *banuwa kodi* (een klein huis.)

Voorbeelden: *mapaï*, van *paï*, bitter; *maluta* van *luta* blind; *mamosu* van *mosu*, nabij; *makumba* van *kumba*, dik (van katoen, een boek enz.; het Mal. = tĕbal) *magana* van *gana* genoeg, voldoende; *madago* van *dago*, schoon, goed; *mapinni* van *pinni* hard; *marede* van *rede*, kort; *maroso* van *roso* sterk; *madusu* van *dusu* mager; enz. *magege*, nat zijn, van *gege*, nattigheid, modder; *maëo* dag zijn, helder, licht zijn, van *eö*, zon; *mawingi*, donker, avond zijn, van *wingi*, avond, nacht; *mauwe* vloeibaar zijn, van *uwe*, water; enz.

2° komt *ma* voor substantiva voor, om er een verbum van te vormen. Het heeft dan de beteekenis van het Mal. praefix *bĕr* en geeft dus te kennen een *zijn met*, een *bezitten*, *hebben* of *krijgen* van de door het grondwoord uitgedrukte zaak (Boeg. *ma*; Tara, *na*.).

Zoo komt van *wela*, wond, *mawela*, eene wond (wonden) hebben, verwond zijn; van *wuti* leugen, *mawuti*, met leugens zijn, dus: liegen; van *bira*, zijde kant, *mabira* in tweeën deelen; van *sala*, fout, misgreep, *masala*, een fout begaan hebben, misdrijven, ongelijk hebben; van *udja*, regen; *maudja*, regenen; van *wau*, stank, *mawau*, stinken, rieken, enz.

3° komt het praefix *ma* ook voor andere woordsoorten, en hierin stemt het wederom overeen met het Boeg. (Dr. Matthes, blz. 68, 6e, Tara *na*.) In dit geval geeft *ma* ook de beteekenis van een *zijn met*, *bezitten*, *hebben*, *bezig zijn* te kennen. Van *kudja*, dat een vragend voornw. is, dat nooit op zichzelf gebruikt wordt, maakt men *makudja*, met wat bezig zijn? voor wat? waarom? (*sang-kudja*, hoeveel.)

4° plaatst men het praefix *ma* dikwijls voor oorspronkelijke *verba* in denzelfden zin, als waarin *na* wordt gebruikt, nl. om intransitief-passieve werkwoorden te vormen, bv. *maráta*, aankomen, van den stam *rata*. Zie bl. 108, en het over *me* gezegde.

Evenals in het Boeg. (Dr. M. blz. 70, § 61) is ook in het Bareë het praefix *me*, dat voor enkele woorden komt, een bijvorm van *ma*. Het geeft evenals *ma*, een *zijn met* te kennen. *Meluwa*, overgeven; *mekojo*, op den rug dragen; *meole*, zien; *mepongko*, van den duivel bezeten zijn; *mekutana*, vragen; *meripo*, vluchten (hard loopen); *merapi*, verzoeken; *mesono*, antwoorden; *memoja*, geeuwen; *melulu*, volgen; *mejongko*, op iets staan; *megiwu*, beboeten; *mekakaï*, bidden; *memeke*, hoesten; *mewoke*, opzwellen; *mesawi*, scheep gaan, *mesuwa*, binnengaan; *mesuwu*, naar buiten gaan; enz. In de Ge-

biedende Wijs zegt men: *peöle*, zie; *pesuwa*, ga binnen; *pesawi*- stijg op. [1]

b. Het praefix mo. *

Dit voorvoegsel dient tot vorming van *actief-transitieve* werkwoorden.

Bij de aanhechting van dit praefix *mo** valt op te merken: zoo het grondwoord met *p* aanvangt, wordt het praefix *mom*; begint het met eene *w* dan verandert deze in *mb*; begint het met eene *k*, dan wordt het praefix *mong*; begint het met *d*, *t* of *s* dan wordt de *n* tusschengevoegd. — Voorbeelden: *peole*, *mompeole*, zien; *pepali mompepali*, zoeken: *powija*, *mompowija*, maken, doen; *pokono*, *mompokono*, willen; *wai*, *mombai*, geven; *wunu*, *mombunu*, werpen, gooien; *keni*, *mongkeni*, brengen; *kai*, *mongkai*, graven: *kama*, *mongkama*, krabbelen; *tima*, *montima*, nemen, halen; *kau*, *mongkau*, raspen; *sia*, *monsia*, scheuren; *bolossi*, *mombolossi*, iets verwisselen; *bubu*, *mombubu*, begieten: *tjai*, *montjai*, uithalen, uiteenkrabben; *badju*, *mombadju*, stampen (rijst, milu, etc.); *boïmbi*, *momboïmbi*, slaan; *beluku*, *mombeluku*, worstelen; *kita*, *mongkita*, zien; *pasaä*, *mompasaä*, aan een draagstok over den schouder dragen; *pakatu*, *mompakatu*, zenden; *taka*, *montaka*, om het middel dragen; *tadji*, *montadji*, wegwerpen enz. — Voor dit *mo** gebruikt men ook wel het praefix *mi**; *bangu*, *mimbangu*, opstaan, ontwaken; *pone*, *mimpone* klimmen, opklimmen, enz.

Dezelfde functie heeft *ma* * bij eenige stammen. Voor een klinker wordt de nasaal natuurlijk gutturaal. Bv.: *manginljanni*, weten, begrijpen; *mangkonui*, eten; *mandiu*, baden, *mandonge*, hooren.

c. Het praefix *mo* wordt evenals *ma*, veelvuldig voor een substantief geplaatst, en heeft intransitieve beteekenis, namelijk die van *zijn met*, *gebruiken van*, *bezig zijn met* de zaak door het substantief uitgedrukt, zooals blijkt uit de volgende voorbeelden: *moana*, baren (*ana*, kind); *mowega*, bevriend zijn (*wega*, vriend); *moguntji*, knippen (*guntji*, schaar); *moöli*, koopen (*oli*, prijs, waarde); *mojunu*, vergezellen (*junu*, gezel, makker); *modjara*, paardrijden (*djara*, paard); *monuntu*, vertellen (*nuntu*, verhaal); *mowose*, roeien (*wose*, roeispaan); *monawu*, een tuin aanleggen, een tuin er op na houden (*nawu*, tuin); *molega*, spelen (*lega*, spel); *mogundu*, donderen (*gundu*, donder); *mosara*, kammen (*sara*, kam); *mogaso*, knikkeren (*gaso*, knikker);

---

[1] Uit de gegeven voorbeelden ziet men, dat *me*, evenals *ma*, twee beteekenissen heeft, nl. die van «zijn met» en die aan «komen tot, geraken in», dus eene posessieve en eene intransitief-passieve of accidenteele. Vgl. Sang. *ma* en *mi*, Spr. bl. 106.

mobareë, de bareë-taal spreken, enz. enz. (Het praefix *mo* staat gelijk met *no* in het Tara).

Mo vormt ook van enkele andere stammen verba, meest intransitieve, zooals *ma* intransit-passieve w. w. vormt, bv. *mosingara*, manen, tot schuldafdoening; *motumangi*, weenen; *mobanda*, berooken; *mobantia* aan een' stok over den schouder dragen; *mogele*, lachen; *mogalo*, vermengen; *molemba*, pikelen; *mosole*, bakken, enz. enz.

d. De *Praefixen pa* en *paka* dienen tot vorming van *causatieve w. w.* (Boeg. *pa*, Dr. Matthes, blz. 84, § 65; Toumb. *mapa*, Niemann blz. 49; Tara, *pa* en *paka*). Zij worden eenvoudig voor het enkelvoudige werkwoord geplaatst. Ook van subst. en adjectiva worden door deze praefixen caus. verba gevormd, die dan een *doen*, of *maken*, een *veroorzaken* van hetgeen door het grondwoord aangeduid wordt, beteekenen. Een regel, wanneer *pa* en *paka* gebruikt wordt, is niet aan te geven. In vele gevallen bezigt men afwisselend *pa* en *paka* vóór hetzelfde woord. Begint het woord met eenen klinker, dan treedt veelal een *r* tusschen de beginletter en de *a* van het praefix *pa*, of valt de laatste *a* van *paka* weg.

Voorbeelden: (van werkwoorden) *pakintjanni*, doen weten, kennis geven; *pakanawu*, doen vallen, laten vallen, van *manawu*, vallen; *pakatunu*, doen branden, aansteken, van *tunu*, branden; *pakadi*, strak doen staan, van *di*, trekken — (van substantiva) *papate* of *pakapate*, dooden van *pate*, dood; *napakoroka paë*, padi tot één lichaam doen worden; dus: in bossen samenbinden, van *koro*, lichaam; (van adjectiva) *pakangao*, afdroogen van *mangao*, droog; *pakapura*, afmaken van *pura*, af, gereed; *pakadago*, mooi, in orde maken, van *dago*, mooi (dit *pakadago* komt ook voor in den zin van oppassen, voorzichtig zijn, bijv. *pakadago manawu*, pas op voor vallen, pas op, dat ge niet valt); *paraëka*, bang maken van *maëka (aëka)* bang; *pakaliga*; vlug doen, vlug iets maken van *liga*, vlug; *pakabuke*, vullen, van *buke*, vol, enz enz. — *Pa* en *paka* kunnen natuurlijk weer praefixen voor zich aannemen, zoowel van het actief als van het passief.

e. De praefixen *pe* en *peki*. Ook deze dienen evenals *pa* en *paka* tot het vormen van causatieve verba (Boeg. *pe*, Dr. Matthes, blz. 92 § 69, Toumb. *miki*, *meki* of *maki*, Niemann blz. 49; Tara: *pe* en *peki*). Zij worden zoowel voor transitieve als voor intransitieve verba geplaatst. Dat men hiermede ook van substantiva en adjectiva caus. verba vormt is mij nog niet gebleken. *Pe* en *peki* worden eenvoudig vóór het oorspronkelijke woord geplaatst. — *Pepesuwa*,

doen ingaan van *pesuwa*, ingaan; *pepesuwu* doen uitgaan, uitpakken, van *pesuwu* uitgaan; *pekikeni* doen brengen, bezorgen, van *keni*, brengen; *pekirandu*, doen beschilderen. — *Bareë kupepesuwu bandula*, ik heb de kist nog niet buiten gebracht; *neë pepesuwa paë situ ribaso*, doe die rijst niet in de mand; *ano maratamo gumbi pekekeni*, als ge de gambir hebt gekregen, laat ze mij dan brengen.

f. Het praefix *be* maakt het werkwoord wederkeerig. Het komt dus geheel overeen met het praefix *si*. Zoo is *mombeluku* met elkander vechten; *mombemama*, elkander bijten. In sommige gevallen wordt afwisselend *si* en *be* gebruikt. Zoo: *momberata* en *mosirata* elkander ontmoeten. Waarom men voor enkele woorden *si*, voor andere *be* gebruikt is mij nog niet duidelijk. Eene causatieven zin heeft men echter niet in het praefix *be* te zoeken.

g. Het praefix *po* vindt men ook in het Boeg. terug. Of het daarom afgeleid moet worden van *puü*, stam, boomstam, aanvang (evenals het Boeg. *pong*) laat ik in het midden, doch zooveel is zeker, dat dit praefix ook eene causatieve beteekenis heeft, en zeer dikwijls een *doen* of *maken* van het daarmede samengestelde woord aanduidt. Tot nog toe hoorde ik het in verreweg de meeste gevallen plaatsen voor substantiva, een enkele maal voor verba. — *Mompunu* van iets kralen maken, d. i. iets bij wijze van kralen gebruiken, *mompojunu* tot medgezel maken, vergezellen; *mompobadju* (van iets) een baadje maken, iets als baadje bezigen; *momporongo* (van iemand) een echtgenoot maken; *mompogele* (iemand of iets) tot voorwerp van lachen maken; *mompowija* (van iets) een werk maken; *mompegere*, te voorschijn brengen, enz. enz.

h. Het praefix *na* dient tot vorming van objectief passieve verba. Het wordt daartoe voor het verbum geplaatst en gevolgd door een pronomen of substantief (in het Tara: *ni*). *Bareë nintjani sia*, hij weet het niet (*nintjani* samengetrokken uit *na* en *in*); *Nagero-geromo baula waja situ*, die heining is geheel en al door de karbouwen stuk gemaakt; *Napakatu rongoku*, door mijne vrouw gezonden, enz.

i. Het praefix *te* vindt men in den vorm *ta* in het Boeg terug, (Dr. Matthes, blz. 112 § 84) Voor zoover ik heb kunnen nagaan komt evenwel de beteekenis van *te* en *ta* slechts hierin overeen, dat het zoowel voor substantiva als voor actieve en onzijdige werkwoorden wordt geplaatst en dan te kennen geeft een *geraken tot*, een *komen tot* het woord, waarvoor het praefix geplaatst wordt. Eene passieve beteekenis (gelijk het praef. *ta* in het Boeg uitdrukt) heb ik nog

niet kunnen ontdekken; tot nog toe hoorde ik dit praefix alleen gebruiken voorzien van den actieven vorm. Zoo maakt men van *pu*, begin, aanvang, *montepu* tot een begin komen, geraken, dus: beginnen; van *posu*, kaboeboek[1]: *montoposu* vergaan door kaboeboek, bijv. *wojo sei bareë monteposu*, deze bamboe geraakt niet tot een vergaan door kaboeboek. Van *bubu*, uitgieten, begieten, *montobubu*, tot een uitgieten, begieten geraken; *montedungka*, op het punt staan van vallen; *montejali*, op het punt staan van afgehaald, afgenomen worden, bijv. *montejali kajuku situ*, die klappers staan op het punt van afgenomen te worden, of: die klappers zijn tot den toestand geraakt, waarin men ze afneemt.

k. Het suffix *i*. Evenals in het Boeg. (Matthes 72) is het Pososche suffix *i* identisch met het voorzetsel *ri* en geeft niet anders te kennen, dan het verband of de betrekking tusschen het object en datgeen wat door het woord, waaraan het gehecht is, wordt aangeduid, hetzij dit woord een verbum, subst. of adjectief is. Hierdoor erlangt het aldus gevormde werkwoord dikwerf eene causatieve beteekenis.

Wat de wijze van aanhechting betreft, merke men op, dat tusschen den eindklinker van het woord en het suffix *i* eene *s*, *k*, *l*, *n* of *ng* treedt, al naar gelang de slotmedeklinker scherp of zacht is.[2] Men verwarre dit achtervoegsel niet met de *i*, die de Alfoer achter ingevoerde Maleische woorden voegt, om de gesloten lettergreep daarvan te openen, zooals: *tawari*, (Mal. *tawar*), *tulungi* (Mal. *tulung*), *maturusi* (Mal. *têrus*.). Men herinnere zich tevens, wat ik onder het hoofdstuk: »Klemtoon« heb opgemerkt, dat bij woorden met de suffixen *i* en *ka* het accent niet verspringt, maar blijft op de voorlaatste lettergreep van het oorspronkelijke woord.

Voorbeelden: (van verba) *marampabi* iets wegnemen, rooven; *bobaki*, iets (met stok of zweep) slaan; *ledesi*, iets ontwikkelen; *polesi*, iets (de tanden) afvijlen; *jalisi*, iets afhalen; *bandasi* iets berooken; *bolosi*, iets verwisselen; *bubusi*; iets begieten; *palisi*, iets bestrijken, wrijven (met de hand); *pisi*, op iets drukken; *tendesi*, over iets, op iets springen; *sawani*, iets, iemand vervangen; *siali*, iets scheuren, verscheuren, enz. enz. — (van substantiva): *Endalongesi situ*, *nabaineе manawu garupu*, wikkel dat in iets, opdat er geen vuil in valle

[1] Klander, kleine, zwarte rijsttor.

[2] d. w. z. of de eindlettergreep half (met een ingeslikten sluiter) gesloten of open is.

(van *tonge*, een pak, Mal. bungkus). *Ane momota mololitani tau* als men aan het oogsten is, gebruikt men de stem voor iets, d. i. dan zingt men (van *lolita* stem) — (van adjectiva): *ĕndapodiki*, zuur op iets doen (*podi* zuur); *bemosuki*, iets dicht bij elkaar zetten (*mosu*- dichtbij), enz. enz.

l. Het suffia *ka* (Mal. *kan*) dient om een verbum transitief te maken. Het wordt eenvoudig aan het werkwoord toegevoegd zonder verspringing van klemtoon. *Ane rapakemo situ*, *endatodjika*. Als ge dat gebruikt hebt, gooi het dan weg. *Ane napokono mapodjaïka, marata*. Als men iemand tot vriend wil zijn (eig. als men iemand tot familie wil zijn) dan komt men (bij hem aan huis). *Pokonoka*, ergens zin in hebben, iets willen. *Toöka*, zeg het. *Neë napogeleka tuwa*, belach mijnheer niet, lach mijnheer niet uit. *Makudja napolaika banuwa situ*. Waarom heeft men dat huis verlaten? *Nadongeka*. Het worde gehoord! Men hoore het! *Kukenika*, ik breng het. *Taboka uwe*. doe water in een tabo (drinknap).

m. Het praefix *ra* dient tot vorming van het accidenteel passief en staat dus gelijk met het Maleische *tĕr*. *Uwe raïnu*, drinkwater. *Nundja kadjuanja? Ramama wawu*. Wat is zijne ziekte? Gebeten door een varken. *Rapeole riju wela situ*. Laat de wond eens zien (de wond kome eerst te kijk). *Rapobalu loka situ*, zijn die pinangs te koop? enz.

n. Van het praefix *ĕnda* heb ik tot nog toe geene andere verklaring kunnen geven, dan dat het eenvoudig dient om een onzijdig verbum te vormen. [1] Nu en dan schijnt het, alsof het woord door *ĕnda* ook een passieve beteekenis krijgt *Endalora*, beschilderd zijn (van foeja kleedingstukken). *Endapisi*, gedrukt, geknepen zijn; *endawolo*, doorboord (van *wolo*, gat) *Komi mangkonni wawu? Endakonni*. Eet gij varkensvleesch? Het is eten, ik eet het. *Endasawani*, verwisseld zijn van iets.

Het praefix *ĕnda* wordt zoowel voor verba als voor substantiva geplaatst.

o. Om wederkeerige werkwoorden te vormen gebruikt men het praefix *si* (Boeg. *si*, Matthes, blz. 106 § 78). Dat men hier met het praefia *si* en niet met *mosi* te doen heeft, is mij later uit enkele woorden gebleken die andere praefixen, behalve *mo* voor zich hadden; zoo is *pasilolonga*, met elkander eene zaak tot een einde doen komen; *pasiromo*, zich met elkander vereenigen. In het actief wordt het

[1] Dit voorvoegsel is blijkbaar een bijvorm van *ta* en *ra*.

intransitieve prefix *mo* voorgevoegd, omdat de handeling niet op een voorwerp buiten den kring der beteekenis van 't w. w. overgaat.

Voorbeelden: *mosikita*, elkander zien (van *kita*, zien); *mosirata*, elkander ontmoeten (van *rata*, *marata*, aankomen); *mosibolosi*, iets met elkander verruilen, ruilhandel drijven (van *bolosi*, iets verruilen; *mosigalo*, met elkander vermengen (van *galo*, vermengen); *mosipuli*, tegen elkaar opvliegen, van twee hanen; *mosirando*, met elkaar keuvelen, enz.

Ook wordt dit praefix geplaatst voor substantiva en het vormt dan eveneens reflexieve verba: *mosisala*, met elkander een verschil hebben, van elkaar verschillen, ook: elkaar plagen (van *sala*, fout, verschil); *mositudju*, het met elkander ééns zijn, één doel hebben (van *patudju*, doel); *mosibaga*, met elkaar twisten (van *baga*, twist, geschil); *mosiwinti*, elkaar »bebeenen«, d. i. kuitschoppen, een spel onder jongens en mannen (van *witi*, been); *mositimboju*, met elkaar boksen (van *timboju*, vuist), enz.

p. Van de infixen *um* en *in* kan ik nog geene zekere beteekenis opgeven, daar ik tot nog toe slechts enkele voorbeelden daarvan heb gehoord: *mosumomba*, uitzeilen, van *somba*, zeil (Toumpakawa: *sengkot*, zeil, *sumengkot*, zeilen); *molumangi*, weenen; *walu*, *winalu*. Walu is een soort pakje met gekookte rijst. Naar de beteekenis, die het infix *in* in het Minahassisch heeft, zou *winalu* dus beteekenen: een walu maken. — Men schijnt deze infixen toch weinig te gebruiken, daar ik tot nog toe deze woorden slechts heb kunnen opsporen. — Hierbij treedt de overeenkomst van het Pososch met het Bugineesch weer op den voorgrond, daar ook hier deze infixen zeldzaam zijn.

q. *Het affix mo* doet nagenoeg denzelfden dienst als het gelijkluidende *mo* in het Toumbulu (Niemann, blz. 64) Het geeft te kennen:

1°. dat eene handeling is afgeloopen. Het staat dan in beteekenis gelijk met het Mal. *sudah*. *Iwingi jaku momberatamo sia* Gisteren heb ik hem reeds ontmoet *Ruwangkami kununtumo rikomi* . . ., twee malen heb ik u reeds gezegd . . . .

2°. dat iets met zekeren nadruk wordt gezegd; het wordt alsdan toegevoegd aan het woord, waarop men den nadruk wil leggen: *Paramo banuwaku bareë jaku mewalili ri Gorontalo*. Als het huis af is, keer ik niet terug naar Gorontalo. *Undjoumo*, ga heen. [1]

[1] Een affix kan men dus *mo* eigenlijk niet noemen. Etymologisch komt 't overeen met Jav. [illegible], [illegible], Sang. [illegible], enz. Zie Sang. Sprk. bl. 179

r. Het affix pa. (Toumb, *pe*) geeft te kennen, dat eene handeling nog wordt voortgezet, nog niet is afgeloopen. Dit affix stemt dus overeen met het Mal. *lagi. Tambaïpa*, ga voort met bijvoegen. *Riju melindjapa jaku sakodi*, eerst ga ik nog wat loopen. *Dikapa seï*, zet dit ook nog weg

s. Het Subjectief Passief wordt gevormd door het pronomen eenvoudig voor het oorspronkelijke verbum te plaatsen; *kudongo*, door mij wordt gehoord. *Tatongesi*, door u wordt iets ingewikkeld. *Pura situ kuwai owi rijunumu.* Alles is reeds door mij aan uwen medgezel gegeven. *Kutesebu witiku riwatu.* Ik heb mijnen voet aan een steen gestooten.

— Van conjugatie is natuurlijk geen sprake. Ook voor den gebiedenden vorm heeft de Alfoer geen afzonderlijk woord, maar hij gebruikt dan het werkwoord in zijnen grondvorm: *toö!* zeg, *undjou*. ga!

— Om iets te verbieden wordt het woordje *neë* gebruikt, het Mal. *djangan. Neë motumanqi*, ween niet. *Neë makaliwongo*, maak geen leven! [1]

— De vragende wijs drukt men uit door woorden als *nundja*, wat, *sema*, wie, *impija* wanneer, enz.

— Den verleden tijd geeft men weer door achter het werkwoord *mo* te voegen, gelijk wij reeds hebben gezien. Wil men bepaaldelijk uitdrukken, dat iets tot het verledene behoort, dan gebruikt men het woordje *owi*, dat ons „geleden”, „verleden” beteekent.

— Als men iets wil zeggen, dat eerst in de toekomst zal geschieden, zoo plaatst men vóór aan den zin het woordje *sangadi*.

— De tegenwoordige tijd blijkt uit het verband van den zin en het gesprek, en door woorden als *seï-seï*, nu, *naini*, op het oogenblik, enz. (zie over het een en ander onder de voornw. en bijwoorden.)

V. Woordherhaling.

Tot nog toe kan ik alleen spreken van verdubbeling van het geheele stamwoord, daar ik de verdubbeling van een gedeelte daarvan nog niet ben tegengekomen.

De verdubbeling van het stamwoord duidt in het algemeen aan: versterking of nadruk, herhaling of veelvuldigheid, langdurigheid

---

[1] Deze partikel wordt dus blijkbaar met de w. w. lijken en niet met den n. w. lijken vorm verbonden.

of aanhoudendheid van hetgeen dit stamwoord beteekent: van *toko*, stok, staf: *motoko-toko*, met een speer of stok wandelen; van *ole*, zien: *endaole-ole*, rondkijken; van *lega*, spel: *molega-lega*, voortdurend spelen; ook (iemand) voor den gek houden; van *melindja*, loopen: *melindja-lindja*, wandelen; van *singkanni*, te zamen: *singkanni-engkanni*, alles te zamen, alles bij elkaar; van *bale*, vriend: *mobale-bale* vriendschap sluiten; van *wolo*, gat: *endawolo-wolo*, met gaten doorboren; van *simbadju*, eensluidend, gelijk: *simbadju-embadju*, geheel en al gelijk; *van morando*, spreken: *morando-rando*, keuvelen; van *sangaja*, een soort: *sangaja-ngaja*, van één soort zijn, het kan niet anders, het moet; van *mogele*, lachen: *mogele-gele*, voortdurend lachen, in den zin van: uitlachen; van *mogero*, vernielen: *mogero-gero*, geheel en al vernielen, enz. enz.

Ook worden soms door woordherhaling zelfst. naamw. gevormd. Zie hierover bij de substantiva.

VI. Substantiva.

De substantiva zijn oorspronkelijk of afgeleid. De afgeleide worden gevormd:

1°. *door samenstelling van twee woorden van verschillende beteekenis.* Het is voldoende hiervan alleen enkele voorbeelden bij te brengen: *wawondiki*, de wreef van den voet, van *wawo* = boven en *diki* (bet. onbekend); *anapyo*, kuiken, van *ana* = kind en *pyo* = piepen; *wiwintasi*, het strand, van *wivi* = zijde, kant en *tasi*, zee; *tongondou* voorhoofd, van *tongo*, midden en *rou* een oud Pososch woord voor hoofd (*woö*); *puungkadju*, boom, van *puu* = begin, stam oorsprong en *kadju* = hout; *kulingkima*, schelp, van *kuli*, huid, bast en *kima*, een schelpdier;[1] *anangkasangkompo*, neef, nicht, van *ana* = kind en *kompo*, buik (woordelijk: kinderen uit één' schoot); *tongoneò*, middag, van *tongo*, midden en *eo* dag.

2°. *door verdubbeling van het geheele grondwoord. Tole-tole*, een matje, van *tole*, een soort van riet, waarvan de *tole-tole* gemaakt wordt; *putumputu*, een versiersel aan de uiteinden van den nokbalk; *teka-teka*, een vogel, naar *teka*, het geluid dat deze vogel maakt.

3°, *door de praefixen*, *ka*, *pa en po*..

a. door het praefix *ka*, dat zoowel voor verba als voor adjectiva geplaatst wordt: *kadjela* en *karata*, komst, van *djela*, komen en *rata*,

---

[1] Waarschijnlijk wel de reuzenschelp, Bat. Mal. Jav. Tag. *kima*.

aankomen; *kapusa*, einde, van *pusa*, eindigen; *kaudjuu*, ziekte, van *maudjuu*, ziek zijn; *karate*, lengte, van *marate* lang; *kabangke* breedte, dikte, zwaarte, van *bangke* zwaar, dik, breed, groot, enz.

b. door het praefix *pa**, dat even als aan het verbum, ook aan het substantief eene causative beteekenis geeft. Het neemt de *ng* aan voor gutturalen, *m* voor labialen en *n* voor dentalen, terwijl de *s* van het grondwoord door voorvoeging van *pa* in *ntj* verandert. *Pangkonni*, voedsel, van *konni*, eten; *pangudju*, handvat van *udju*, uiteinde; *pangipi*, droom, van *ipi*, droomen; *pangkiro*, de band, waaraan men een' mand achter op den rug draagt, van *kiro?* *pantoö*, spraak, gezegde van *toö*, zeggen; *pangere*, was, van *gere*, strijken, wrijven; *pandika*, bergplaats, van *dika*, wegleggen, bewaren *pandodo*, de plank waarop de foeja wordt geklopt, van *dodo*, foeja kloppen; *pantjoko jale*, spin, van *soko* vangen en *jale* vlieg. NB Hoe is daarbij nu te verklaren: *pabure*, plaats, waar zout wordt bereidt, van *bure*, zout; *pagiwu*, boete, van *giwu*, beboeten; volgens den regel toch zou het moeten zijn: *pamburе* en *panggiwu*. [1]

c. door het praefix *po**. Dit is aan denzelfden regel gebonden als *pa**. Slechts in enkele voorbeelden zijn mij met dit praefix bekend: *pontale*, een rekje om tabak op te droogen; *pompau*, gesprek, van *pau*, spreken; *pompeindo*, de tweede naam, dien de vader aanneemt na de geboorte van het eerste kind; *pongkau*, een krabber, rasp, van *kau* krabben, raspen; *pongkerusi* afschrapsel, van *kerusi*, afschrappen. NB. Hoe is hiermede nu te rijmen: *poreme*, de drooge moesson, van *reme*, helder; *pobure*, iemand die zout maakt, van *bure*-zout. [2]

Het praefix *pa* vindt men in het Boeg en Toumb. terug, *po* in het Boeg en Mong., *ka* daarentegen alleen in het Toumb.

4°. *Door praefigeering van i, ta en to.*

a. door praefigeering van *i*. Evenals in het Boeg. wordt *i* voor eigennamen geplaatst, ter aanduiding van eenen persoon: *i Tuwa*, Mijnheer, *i Kondjo*, Kondjo, enz. *i Anu* zekere N. N. (Toumb. *si*). [3]

[1] Deze vormen kunnen niet de n. w. lijke zijn van w. w. lijke vormen met *ma**, maar van vormen met *ma*. *Pabure* bet. dus eig. «plaats met zout, pl. waar zout is,» terwijl *pagiwu* een abstractum is van *magiwu* «met boeten zijn, beboeten.» De vorming met *pa* behoort dus van die met *pa** te worden onderscheiden.

[2] *Poreme* «tijd van helder (*moreme*) zijn» en *pobure* «die met zout is» zijn even zoo geen abstracta van *mo**, maar van *mo*.

[3] Den uit zoovele M. P. talen bekenden naamwijzer *i*, het lidwoord der eigennamen en der woorden, die 't karakter van eigennamen hebben, kan men niet onder de prefixen rekenen, Het best wordt hij behandeld onder de Aanwijzende voornaamwoorden.

b. Ta wordt voor de eigennamen van mannen geplaatst, en het heeft dan de beteekenis van *vader. Taurungi*, vader van *Urungi*; *Tampeoni*, vader van *Peoni* enz. Deze tweede naam dien de man krijgt na de geboorte van zijn eerste kind, heet zijn „pompeindo." Zeer veel gebruikt men hiervoor echter ook *papa*, vader en *nene* moeder: *Papaiwunte*, de vader van *Wunte*; *Nene i dei*, de moeder van Deï (bij aanspraak is moeder *ine*).

c. ten slotte worden vele substantiva gevormd door *to*, eene samentrekking van *tau*, mensch (even als in het Boeg. en Toumb.): *Tomate* doode, van *mate*, dood; *topongangka*, dief van *mongangka*, stelen enz. behalve nog de vele stamnamen met *to: Torano*, de lieden van het meer (*rano*); *Toribuju*, de lieden van de bergen (*buju*) enz enz.

— Getal en naamval komen in het Bareë niet voor. Het getal geeft men weer door *pura*, allen, *sondo*, *marya*, *salumbu*, veel, enz.

— Het geslacht wordt doorgaans ook niet aangeduid. Enkele woorden sluiten het geslacht in zich, zooals bijv. *paroke*, een mannetjes varken. Wil men het geslacht bepaaldelijk uitdrukken, dan gebruikt men voor personen: *tuama*, mannelijk en *wea* vrouwelijk. Deze woorden worden ook op zich zelf gebruikt en men zegt bijv. *raduwa tuama pai tetogo wea*, twee mannen en drie vrouwen. Om het geslacht van dieren uit te drukken gebruikt men *langkái* of *laki*, mannelijk en *tina* vrouwelijk.

VII. Adjectiva.

Evenals de subst. zijn ook de adjectiva oorspronkelijk of afgeleid; *Anakodi*, klein kind, *tau bangke*, groot mensch. Deze oorspronkelijke adjectiva worden evenwel menigmaal met het praefix *ma* gebruikt, en vervallen daardoor in de categorie van kwalitatieve werkwoorden, ja er zijn adjectiva die niet anders, dan met *ma* gebruikt worden: *masiwu*, klein, *mawa*, rood; *maliogu*, rond, enz., enz.

Onder de afgeleide adjectiven kan men allereerst rekenen die werkwoorden, die eerst overgaande tot een deelwoord, daarna dienst doen als bijv. naamw. *Bambari mawuti*, een leugenachtig bericht; *tau-meonto*, een rustend mensch; *ana matuwu*, een levend (*levendig*) kind; *tau modenggo* een valsch mensch, van *modenggo*, verdraaien, met recht voor de waarheid uitkomen, enz, enz. Tal van voorbeelden zijn hiervan aan te halen.

Ook onbepaalde en rangschikkende telwoorden kunnen, evenals in alle talen, als bijv. naamw. optreden (Men zie bij de Telwoorden).

De vergelijkende trap der bijv. naamw. wordt gevormd door achtervoeging van *pa*, welk suffix wij reeds hebben leeren kennen onder de verba, als te kennen gevende eene voortduring van de handeling. Om in deze vergelijking ons *dan* weer te geven, gebruikt men het partikel *pai*; *madagopa pai* beter, schooner dan; *maratepa pai*, langer dan, enz.

In het Boeg. komt een woordje *labbi* (Mal. *lebih*) voor, dat men ook in het Bareë weervindt in *jabi*. Het beteekent *meer* en wordt steeds zonder de partikel *pai* gebruikt. Zoo zegt men: *jabi sampuju*, meer dan tien.

Gelijk in vele talen van den Archipel, wordt ook in het Bareë de overtreffende trap gevormd door afzonderlijke woordjes als *kodjo*, zeer; *masiwu kodjo*, zeer klein. Een afzonderlijken vorm voor den superlativus heb ik tot nu toe niet kunnen vinden.

Men spreekt ook van den meer dan overtreffenden trap, die in het Hollandsch wordt weergegeven met *al te*. Hiervoor gebruikt in het Bareë *gaga*. *Ane tetogo unggi tuwa*, *marugi gaga jaku*. Als het voor drie rijksdaalders moet gaan, mijnheer, lijd ik al te veel schade *Makodje gaga siko*. Gij zijt al te brutaal.

VII. Pronomina.

A. *Persoonlijke voornaamwoorden.*

De Persoonlijke voornaamw. zijn: *jaku* ik; *siko*, *kommi*, *ta*, gij; *sia*, *sisia*, hij, zij; *kita*, *kami* wij; *siko*, *kommi*, *ta*, gij; *sisia*, *sira*, zij.

De *j* van *jaku* staat gelijk met de *i*, die voor eigennamen wordt gezet. *Jaku* is het eenige woord voor *ik*, dat mij in het Bareë bekend is. Waar het Maleisch en andere Indische talen nog afzonderlijke woorden hebben, die de minderheid tegenover eenen meerdere uitdrukken, vindt men dit onder de Alfoeren van Poso geenszins. Zoowel zij, die tot den slavenstand behooren, als die uit den adel gebruiken *jaku*. Gelijk ik reeds heb opgemerkt onder het Verbum, wordt bij het subj. Passief de eerste persoon *ku*, gevoegd voor het werkwoord.

Voor een tweeden persoon meervoud heeft men eigenlijk geen afzonderlijk woord. Men zou kunnen zeggen; *siko* of *kommi pura*,[1] gij allen. *Siko* is minder beleefd. Een heer gebruikt het tegenover zijne slaven. *Siko* evenwel drukt ook vertrouwelijkheid uit; ik hoorde het wel kinderen tegenover de ouders gebruiken, en het schoonst komt dit uit in het gebed, waar men God *(Lamoa)* eveneens met

siko aanspreekt. Zoo zegt men: *o Lamoa sindate*, *o Lamoa silao*, *tulungi jaku eö seï*, *siko junuku*. God die boven zijt, God die beneden zijt, wil gij mij dezen dag helpen, gij zijt mijn makker (medgezel). — Ook voor den tweeden persoon vindt men geene plaatsvervangende woorden, die meerderen eerbied uitdrukken. — *Ta* wordt alleen gebruikt door minderen tot meerderen (zie omtrent het Boeg. *ta*, Matthes, blz. 188 § 188). Het komt nooit op zich zelf voor, maar steeds vóór een werkwoord, of achter een zelfst. nw. In het laatste geval drukt het een genitivus uit, zie verder onder de bezittelijke vnw. — Een zeer beleefd woord voor den tweeden persoon is *kita*, dat men niet verwarre met het gelijkluidende vnw. voor den 1en persoon meervoud.

Kita en *kami* (Gor. *ito* en *ami*) hebben dezelfde beteekenis als de gelijkluidende pronomina in het Maleisch: *kita* sluit den aangesproken persoon in, *kami* sluit dien uit.

Van de vooruw. *sia*, *sisia* en *sira* valt niet anders op te merken, dan dat zij zeer weinig gebruikt worden. Men herhaalt doorgaans den naam van den persoon of het voorwerp, waarvan men spreekt. *Imbeï sia?* waar is hij? *Mariangkani Tonapo situ megiwu kami Madjaä kodjo sisia (sira).* Die Tonapo Alfoeren beboeten ons dikwijls. Zij zijn zeer slecht.

B. *Bezittelijke Voornaamwoorden.*

De bezittelijke voornw. zijn afgeleid van de persoonlijke. Zij zijn: 1e pers. enk. *ku*; 2e p. *mu*, *mi*, *ta*; 3e p. *nja*; 1e pers. meerv. *mami*, *kita*; 2e p. *mu*, *mi*, *ta*; 3e p. *nja*.

Evenals bij *siko* en *komi* is bij de bez. vnw. *mi* deftiger dan *mu*. *Mami* en *kita* alleen worden niet verbonden met het subst., waarop zij betrekking hebben.

Staat het bez. vnw. op zich zelf zonder een subject, waarop het betrekking heeft, dan gebruikt de Alfoer het woordje *anu* (Boeg. *anu* Matthes, blz. 206 § 204), dat evenals in het Maleisch, eene onbepaalde zaak aanduidt. Dit *anu* wordt dan als subject beschouwd, waaraan het pronomen wordt gehecht. Men krijgt dus: *anuku*, van mij; *anumu*, *anumi*, *anuta*, van u; *anunja*, van hem, van haar, van hen; *anu mami*, *anu kita*, van ons (*anuntjana*, van wien). — Voorb. *Upe seï anuku?* *Banja kana*, *anunja* Is deze tabakspruim van mij? Wel neen van hem. *Neë montima kajuku*, *anu mami situ* Neem geen klappers weg, zij zijn van ons.

Voorts bedient men zich nog van het woordje *puwe*, dat hetzelfde beteekent als *puwu*, heer (Boeg. *punna*, Bol. Mong. *ingkitogi* of

itogi; Toumb. *maka;* Mal. *punja*, *ampunja*). Zoo spreekt men van *Puwe Lamoa*, de Heer God. *Nawu seï*, *sema puwenja?* Van wien is deze tuin? *Bareë kuwai kajuku*, *puwenja bareë*. Ik geef geene klappers, de eigenaar is er niet. *Banuwa seï jaku puwenja*. Dit huis is mijn, ik ben er de heer van.

Daar het Alfoersch eveneens geen woord heeft voor ons voorzetsel *voor* (in: dit is voor u), bezigt men het subst. *gala*, dat "deel, aandeel" beteekent. Men krijgt aldus: *galaku*, voor mij; *galamu*, *galami*, *galata*, voor u; *galanja*, voor hem, hen, haar; *gala mami*, *gala kita*, voor ons. — Voorb. *Kuperapi loka sambaä galaku*. Ik vraag een pisang voor mij. *Timaino*, *seïmo-seï galamu*. Neem, dit is voor u. *Bareë galanja*, *pindongo*. Helaas, er is niets voor hem. *Ane ree tĕtogo*, *gala mami*, *ane aopo galami*. Als er drie zijn, zijn ze voor ons, zijn er vier, dan zijn ze voor u.

C. *Aanwijzende Voornaamwoorden.*

Zij zijn: *seï*, deze, dit; *situ*, dat, gene.

Deze aanw. vnw. staan steeds achter het woord, waarop zij wijzen. Ook worden zij zelfstandig gebruikt. Voor de euphonie worden zij menigmaal met het woord, waarop zij wijzen, verbonden. *Banuwantjitu bareë kupokono*. Dat huis wil ik niet. *Makudja bareë montima seï*. Waarom neemt gij dit niet. *Mau labu seï*, *mau labu situ*, *bareë kuoli*. Hetzij dit hakmes, hetzij dat hakmes, ik koop niet.

Wordt het aanw. vnw. zelfstandig gebruikt, dan bezigt men ook de woorden *riseï* (samengetrokken: *rii*) [1] hier, en *rindjau*, daar. Vooral dit *rindjau* wordt dikwijls op bijna niet te herkennen wijze verbasterd. *Tondjokaku rimai*. Geef mij (dat) eens aan. *Banja ntjitu*, *tondjo jau*. Niet dat, maar dat daar. — Over het geheel wordt *rindjau* meer als aanw. vnw. voor grootere afstanden gebruikt. *Banuwa seï anumu? Banja*, *banuwa ĕndjau*. [2] Dit huis is van u? Neen, dat daar.

Seimo-seï beteekent: dit is het; met nadruk: dit. Het affix *mo* heeft hier dus duidelijk de beteekenis van een nadrukwijzer. Voorb. Men vraagt om lucifers: *Seimo-seï tjolo*. Hier zijn de lucifers. *Seimo-seï djaja*. Dit is de weg.

---

[1] Wellicht is *rii* eene vorming van 't voorzetsel *ri* met 't aanwijzende *i*, en staat het naast *seï*, uit *se* (Sang. *sĕ*, Filipp. talen *sa*, *ta*, Sang. Sprkk. bl. 220) en *i*. *Riseï* heeft dan twee voorzetsels.

[2] *Rindjau* bevat dus het voorzetsel *ri* en den stam *djau*, met voorslag *ĕndjau*. De vormen met *ri* zijn locatieven; die zonder *ri* kunnen dus niet als verbasteringen worden beschouwd. Vgl. Sang. *ĕndaung*.

Verder gebruikt men tot vorming van aanw. vnw. het voorzetsel *ri*, dat afgewisseld wordt door *si*. Zoo vangt het Alfoersche gebed steeds aan: *Lamoa sindate* (*ĕndate*-boven), *Lamoa silao* (*lao*-beneden), dus: God daar boven, God daar beneden.

Het aanw. vnw. *aldus*, *zoodanig* wordt gevormd door *seï* en *situ* met *ewa* (gelijk, zooals) te verbinden. *Montjo ewaseï*. Als het als dit is (als het is zooals gij zegt), is het waar; dus: Aldus is de waarheid. *Neë rapowija ewasitu*, dat het niet aldus, zóó gemaakt worde. *Toö ewasitu madago*, zulke woorden zijn schoon. In de spreektaal van het dagelijksche leven zegt men dikwijls tot verfraaiing: *ewantjeï* en *ewantjitu*.

D. Vragende voornaamwoorden.

Zij zijn: *sema* (*ntjema*), wie, welke? *nundja*, wat?

Nawai risema Aan wie heeft hij het gegeven? *Sema mompokono mompojunu jaku*. Wie wil mij tot medgezel dienen? *Anuntjema seï*. Van wien is dit? *Nundja natoö komi*. Wat zegt gij? *Nundja awilinja*. Wat is het doel er van?

Om *nundja*, wat, nog meer onzekerheid bij te zetten, ik zou haast zeggen: het nog vragender te maken, plaatst men er de partikel *bara* voor, die nu eens eene onzekerheid, dan weer eene waarschijnlijkheid te kennen geeft. *Baranundja* zou men dus het best kunnen vertalen met ons: wat voor een. *Banuwa baranundja situ*. Wat voor huis is dat? *Banuwa baranundja napowija komi*. Wat voor een huis wordt door u gemaakt? (van planken of van steen).

Makudja, eigenlijk een verbale vorm, gelijk wij hebben gezien, wordt meermalen als vragend vnw. gebezigd. Komt iemand in huis, dan vraagt men hem: *makudja*, wat? Waarom komt gij? Wat komt gij doen?

E. Wederkeerige voornaamwoorden.

Een reflexief voornw. heeft het Bareë niet. Wanneer men het reflexieve vnw. wil gebruiken, omschrijft men dit door de woorden *koro*, lichaam en *raja*, het inwendige, het hart, met het daarbij behoorende bezittelijke vnw. Dit heeft het Bareë dus gemeen met het Boeg. en Gorontaleesch. Voorb. *Madadu rajaku*, het spijt mij (*madadu*, spijtig, onvoldaan). *Ane nakitamo seï*, *sangaja mawongko rajanja*. Als hij het gezien heeft, zal hij zich verheugen. *Mesambuni koronja*, zich verbergen.

Het wederkeerige *zelf* drukt men uit door gebruik te maken van het woordje *lio*, gelaat, aangezicht, met praefigeering van *ka*; aldus heeft men: *kalioku* voor den 1[en], *kaliomu*, *kaliomi* voor den 2[en] en

kalionja voor den 3[en] persoon. Aan dit *kalio* voegt men nog dikwijls *kang* toe, zoodat het *kangkalio* wordt. *Endasawani kaliomu*, verwissel het zelf. *Kupowija kalioku*. Ik zal het zelf doen.

Dit *kalio* gebruikt men ook om uit te drukken: *alleen*. *Sema ĕndekumu ri Wojo? Kalioku*. Wie zijn er naar Wojo gegaan? Ik alleen. *Kaliomu siko*? zijt gij alleen? hebt gij geen medgezellen? *Djasangkani walisu sambaä monuntu kangkalionja*. Eens zeide een muis, hij alleen, dus een eenige muis, die geene makkers had.

F. Betrekkelijke voornaamwoorden.

Een relatief voornw. kent het Bareë evenmin, als de andere bekende talen van Celebes. Men brengt daarom den tusschenzin onmiddelijk in verband met het woord, waarvan hij afhangt. *Junuku, kukeni owi, mearimo rilipunja*. De makker, dien ik vroeger heb medegebracht, is in zijne negeri gebleven. *Waikamo ajapa situ, kununtu iwingi*. Geef mij de dingen, waarover ik u gisteren sprak.

IX. Numeralia.

A. Hoofdtelwoorden.

Zij zijn: 1. *isa*, *sambaä*; 2. *raduwa*; 3. *tĕtogo*; 4. *aopo*; 5. *alima*; 6. *aono*; 7. *papitu*; 8. *uwajo*; 9. *sasijo*; 10. *sampuju*; 11. *sampuju pai sambaä*; 12. *sampuju pai raduwa*; 13. *sampuju pai tĕtogo*; 20. *ruwampuju*; 21. *ruwampuju pai sambaä*; 30. *togompuju*; 40. *patampuju*; 50. *limampuju*, 60. *onompuju*; 70. *pitumpuju*; 80. *wajompuju*; 90. *sijompuju*: 100. *satu* (*sa-atu*): 200. *ruatu*; 1000. *santjowu*; (van *sowu*); 2000. *ruwantjowu*; 10.000. *sampujuntjowu*; 100.000. *sandiwu* (van *riwu*); 1.000.000. *sampujundiwu*.

1. *Isa* (Boeg. *sedi*, Toumb. *ĕsa*) wordt alleen gebruikt bij het tellen en geeft de onverdeelde eenheid weer. In verbinding met een substantief bezigt men steeds *sambaä*, of het enkele *sa* met de verbindingsletter, dat ook dienst doet als onbepaald telwoord: *santau* een jaar; *sampaë*, een jaar (gerekend naar de oogsten), enz. Dit geldt echter slechts bij enkele woorden Meestal wordt *sambaä* gebruikt, en dan wel achter het substantief waarop het betrekking heeft. Trouwens, dit laatste geldt voor alle telwoorden: *Soö paë ruatu*, 200 bossen padi. *Nasoko manu raduwa*, hij ving twee kippen. *Banuwa sambaä*, een huis.

2. *Raduwa* (Boeg. *duwa*, Toumb., *rua* enz.) heeft in verbinding met een subst. (wanneer het er niet achter wordt geplaatst) den vorm *ruwa* met de verbindingsletter *m* zoo het woord met *b* of *p*,

n zoo het met *d*, *t*, *dj* of *tj* begint, terwijl de *n* in *ntj* overgaat; bijv. *ruwantjoö*, twee bossen (van *soö*).

3. *Telogo* of *tologo* (Mal. *tiga*; Tara: *tolu*. Boeg. *tĕllu*, Gor. *tolu*, Mong. *tolu*, Toumb. *telu*) heeft in verbinding met een subst. den vorm *togo* met de verbindingsletter.

4. In *aopo* bemerkt men reeds de overeenkomst met het Mong. *opat* en het Toumb. *epat*. De Posoër laat eenvoudig de *t* weg, omdat hij die niet als eindmedeklinker kan uitspreken. Evenals het Boeg. *eppa*, gaat het Pososche *aopo* in verbinding met een subst. over in *palu* (*palum*, *palan*, *palung*, enz.)

5. *Alima*, dat eensluidend is met alle talen van Celebes en met het Mal. en Jav., verliest de eerste *a* bij zijne verbinding met een subst. (*limam*, *limang*, *liman* en *limantj*).

6. *Aono* (Boeg. *ennĕng*, Mong. *onom*, Toumb. *enem*, Mal. *anam*) verliest in verbinding met een subst. evenals *alima*, de beginletter *a*.

7. *Papitu*, in verbinding met een subst. *pitu*, komt ook overeen met alle bekende talen van Celebes.

8 en 9 *Uwajo* (Gor. *owalu*, Mong. *walu*. Toumb. *walu*) en *sasijo* (Gor. *otio* Mong. *sijow*, Toumb. *sijow*) worden in verbinding met een ander woord *wajo* (*m*, *ng*, *n* en *ntj*.) en *sijo* (*m*, *n*, *ng* en *ntj*).

De tientallen worden gevormd met *puju* (Boeg. *pujo*, Gor. *opulu*, Mong. *mopulu*, Toumb. *napulu*). Voegt men aan de tientallen een van de getallen van 1—9 toe, dan plaatst men er het woordje *pai* tusschen, dat het verband aangeeft tusschen twee gedachten en doorgaans te vertalen is door *met* of *en*.

Om duizendtallen te vormen, gebruikt men *soru* (Boeg. *sĕbbu*). De *s* van *soru* gaat bij voorvoeging van telwoorden over in *ntj*; zoo heeft men dus: 1000 *santjoru*, 2000. *ruwantjoru*; 10.000. *sampujuntjoru*.

Honderdduizend is *riwu* (Gor. *lihu*, Mong. *ribu*, Toumb. *mariwu*, Mal. *ribu* = 1000). In verbinding met andere telwoorden gaat de *r* van *riwu* over in *nd*. 100.000 *sandiwu*; 200.000. *ruwandiwu*; 1.000.000. *sampujundiwu*.

— Evenals bijna alle talen in den Archipel woorden hebben, die als hulpwoorden gebezigd worden bij het tellen van verschillende zaken heeft ook het Baree die woorden. Enkelen zijn: 1°. *tau*, mensch. Voorb *Junumu sangkudjantau? Patantau*. Hoeveel medgezellen hebt gij? vier; 2°. *kadju* beteekent hout. Het wordt gebruikt om stukken lijnwaad enz. te tellen. Voorb *belatju ruwangkadju; kasaedju togongkadju*, twee stukken belatju en drie stukken zijde; 3°. *pua*, een afgebroken stuk. *Lauro patampua*, vier stuks rotan; 4°. *take*, vel,

plat, dun voorwerp. *Karatasa santake*, een vel papier; 5°. *pelu*, streng. *Bana togompelu*, drie streng garen; 6°. *peka* en *komba* worden gebruikt tot getalsaanduiding bij geldstukken. *Ringgi ruwampeka*, twee rijksdaalders. *Tali-tali pitungkomba*, zeven kwartjes. Ook het bovengenoemde *baä*, in *sambaä* is een hulptelwoord. De éénheidsaanwijzer *sa* wordt dus, evenals in 't Jav., Mal., Sang. (*sidji*, *satu*, *sĕmbau*) bij benoemde getallen, alleen nog maar als voorvoegsel gebruikt.

— Ons *maal* of *keer* wordt in het Bareë uitgedrukt door *kanni* of *pali* achter het telwoord te plaatsen. Met 't gebruik van *kanni* staat het Bareë alleen, te midden der andere talen van Celebes, aanverwante talen als Tara en Ledo niet medegerekend (in het Boeg. door praefigeering van *weka*, in het Gor. door *po*, in het Mong. door *ko*, in het Toumb. door *maka*). *Sangkanni* of *sampali*, eenmaal; *ruwangkanni* of *ruwampali*, tweemaal, enz.

Sangkanni beteekent dus eenmaal, eens. Dit wordt ook gebruikt in den onbepaalden zin, waarin wij dikwijls een verhaal beginnen. Voorb. *Melindjamo sangkanni palu asi matuwa*, een oude bok ging eens wandelen. In dezen zin gebruikt de Poso-Alfoer ook dikwijls *sandeme*, eig. één dag (van *reme* helder, in tegenstelling met *wingi*, donker). Voorb. *Sandeme manu tina sambaä melindjamo mompepali pongkonninja*. Op zekeren dag, eens, ging eene kip haar voedsel zoeken. Gebruikt men *saeö*, een dag, dan bedoelt men daarmede: één dag, geen twee.

Voorts maakt de Alfoer nog gebruik van *tapi*, om ons *voud* weer te geven (Boeg. *lĕppi*, Mal. *lapis*). Voorb. *Songko situ ruwantapi*, die hoed is tweevoudig, dubbel. *Tommimi togontapi karatasanja*, het papier van uw sigaret is drievoudig; d. i. gij neemt drie papiertjes om uw sigaret te maken.

B. *Rangschikkende telwoorden.*

De rangschikkende telwoorden worden, evenals in het Mal. gevormd door voorvoeging van *ka* en achtervoeging van *nja*. Alleen bij *sambaä*, een, wordt slechts *nja* achtergevoegd. Men heeft dus: *sambaänja*, de eerste of ten eerste; *karaduwanja*, de tweede of ten tweede; *katĕtogonja*, de derde of ten derde; *kaoponja*, de vierde of ten vierde, enz.

Uitdrukkingen als *elk twee* worden weergegeven door *wungka*, ieder, elk, of door *tau*, mensch. Bijv. *sambaä tau raduwa* of *wungka*[1] *raduwa*, ieder twee.

Breuken kan men in het Bareë niet weergeven.

C. *Onbepaalde telwoorden.*

Barasambaä (Boeg. *baraseḍi*), een, wie of wat ook. Voorb. *Kutimamo barasambaä djara*, ik nam een paard, welke het dan ook zij.

— *Sangkudja* van *sa*, een, en *kudja* wat (hetzelfde als het Boeg *sijaga* of *seaga*), hoeveel, ook: eenige. *Sangkudjambingipa marala kapala.* Over hoeveel dagen komt de boot? *Sangkudja olinja manu situ* hoeveel kosten die kippen? *Sangkudja kalawanja.* Hoever is het? *Sangkudjangkanni*, hoeveel maal?

— *Sangkudja-ngkudja*, eenige ettelijke, verscheidene. *Sangkudja-ngkudjambingimo owi mosumombamo jaku ri Parigi.* Eenige dagen geleden zeilde ik uit naar Parigi.

— *Pura-pura* (zie over het Boeg. *pura-pura*, Dr. Matthes pag. 228, § 219) al, alle, geheel en al. *Pura*[1] komt achter het woord, waarop het betrekking heeft. *Maralamo kabosenja napojunumo tau pura.*[1] Toen de kabosenja kwam, werd hij door al zijne lieden ver gezeld. *Mopanaguntumo jaku meworomo lontji pura.*[1] Toen ik geschoten had, vlogen alle vogels weg.

— *Sondo* = veel. Doorgaans plaatst men het vóór het woord, waarbij het behoort. *Sondong kajuku ripuüngkadju situ.* Vele klappers zitten aan dien boom. *Rirano sondom tau.* Aan het meer (wonen) veel menschen. *Tau sondo* beteekent »de groote menigte,« in tegenstelling van *kabosenja*, de adel.

— *Marija*, veel. *Marijangkanni*, vele malen, dikwijls.

— *Salumbu*, veel, in groote hoeveelheid. *Rimabunto lambuwe salumbu.* Te Mabunto zijn erwten in groote hoeveelheid.

— *Sakodi*, een weinig, samengesteld uit *sa*, een, en *kodi*, klein, gering. *Timamo sakodi*, neem een weinig. *Bareë kuwai sabu, djasakodi sabungku situ.* Ik geef geen zeep: ik heb slechts weinig zeep.

— *Singkanni-ngkanni*, allen, of alles te zamen, alles bij elkaar. *Sangkudja olinja lauro situ singkanni-ngkanni.* Hoeveel kost die rotan, alles bij elkaar?

— *Wungka*, ieder elk. *Wungka*[1]*lipu ree kabosenja.* Ieder dorp heeft zijn kabosenja. *Wungka eö*, elken dag, dagelijks.

— *Saä*, enkelen, gedeeltelijk. Het wordt steeds geheel achter aan den zin geplaatst.

Rilana mami tau mangkonni wawu saë. In ons land eten de menschen voor een gedeelte (gedeeltelijk) varkensvleesch. *Umdjoumo saä.* Enkelen zijn heengegaan.

X. Adverbia.

A *Bijwoorden van Tijd*

Van *sei*, dit, vormt men door verdubbeling het bijwoord *sei-sei*,

dat «tegenwoordig, nu, thans» beteekent. *Seï-seï tau bamureë momota.* Thans snijden de lieden geen rijst meer. — Dit *seï-seï* drukt den tegenwoordigen tijd uit, over eene grootere tijdsruimte.

Van *naï* vormt men de volgende bijwoorden: *Naïni* (het Todjosche *nini*) nu, op 't oogenblik, aanstonds. Dit *naïni* heeft niet zulk eene ruime beteekenis als *seï-seï*. *Impija tau mompadongku? Naïni.* Wanneer viert men het oogstfeest? Op het oogenblik. *Naïni kadjelanja,* hij komt nu. *Naïnipa* beteekent: over een oogenblik, zoo aanstonds. *Naïni seï* is bij versterking *nu*. — *Naïle* morgen (den volgenden dag). *Naïle undjoumo jakoe ri Takule.* Morgen ga ik naar Mapane. — *Naï-puwa*, overmorgen. — *Naïpata*, over drie dagen. — *Naïgora*, over 4 dagen. — Daarna gebruikt men *limambingipa*, *onombingipa,* enz.

— *Raneö*, den volgenden dag, dus morgen. *Raneö mewalili jaku,* morgen keer ik terug.

— *Mawuro*, ochtend, 's morgens. *Raneo mawuro*, morgen ochtend. De verdubbeling tot *mawuro-wuro* (in het Tara *masawuro*) geeft eene versterking van het «vroeg zijn» aan, dus: zeer vroeg in den morgen.

— *Bangkereme* van *bangke*, groot en *reme*, helder, beteekent «den volgenden morgen». *Nakomimo sia ribalampa*, *jaremo wou*, *bangkereme malaimo ri Takule.* Hij at onder de rijstschuur, sliep (daar) ook en vertrok den volgenden morgen naar Mapane.

— *Engkinowija* of *kinowija* geeft het «hampir malam» van het Maleisch weer, dus namiddag. *Mawuro pai ëngkinowija kami mongkonni*, 's morgens en 's namiddags eten wij.

— *Iwingi*, gisteren, evenals het Boeg. *siwënni*, dus: als er een nacht verloopen is. [In het Tara heeft men nog *ipuwa*, eergisteren; in het Bareë is eergisteren: *ruwambingimo*].

— *Impija* is samengesteld uit *i* en *wija* (de *w* gaat hier in de verbinding over tot *mp*, zooals bij andere gevallen in *mb*). Het beteekent «wanneer». Het wordt zoowel voor het verleden als voor de toekomst gebruikt. Men laat aan dit *impija* dikwijls *bara* voorafgaan, om de vraag nog onbepaalder te maken. *Bara impija (baimpija) kommi mokunde ri Tomasa?* Wanneer mag het wel zijn, dat gij naar Tomasa gaat?

— *Pangane*, zoo even, zoo juist, pas. *Pangane kutoö rikomi.* Zoo juist heb ik tot u gezegd.

— *Pane* is blijkbaar eene samentrekking van *pangane* en het heeft dan ook geheel dezelfde beteekenis als dat woord. *Pane kabosenja djela rii.* Zoo even is de kabosenja hier geweest.

— *Nepa*, samengesteld uit de negatie *neë* en het ons reeds be-

kende affix *pa*. *Nepa* beteekent, zoo juist, zoo even, pas, doch tevens ligt dan in den zin eene negatie opgesloten. *Nepa djela malanno won*, pas gekomen, is hij weer vertrokken (hij is nog niet gekomen, of hij is weer vertrokken)

— *Owi* »geleden«, iets dat achter den rug ligt. *Masaä owi*, lang geleden *Rimbeï junumu owi* Waar is uw medgezel van vroeger (dien gij te voren hebt medegebracht)? [In het Tara heeft *owi* de beteekenis van gisteren].

— Ook *liu*, *liumo*, »voorbijgegaan, gepasseerd«, gebruikt men voor hetzelfde doel als *owi*. *Ruwambingi liumo kusawani pakuli*, twee dagen geleden heb ik het verband verwisseld.

— *Ripurinja* »daarna«, »ten laatste«. *Eö ripuri nu duwalla mewali modjai ribanuwanu tumpa*. Een dag daarna dat de slang werd toegelaten in het huis der kikvorschen.

— *Saeö-saeö*, iederen dag, dagelijks. *Saeö-saeö maudja*. Dagelijks regent het

— *Wungkaeo*, iederen dag, dagelijks. *Tima taboku wungkueö*, haal mijn drinknap, dien ik dagelijks gebruik.

— *Sangadi* dient om het Futurum te vormen [Men vindt dit woord ook in het Boeg. weer, daar heeft het echter de beteekenis van »overmorgen.«] *Sangadi puramo banuwa bangke*, *kukeni rongoku*, Als het groote huis gereed zal zijn, breng ik mijne vrouw hier.

— *Pura*, dat »afgedaan,« »klaar« beteekent, dient ook om het Imperfectum te vormen. Doorgaans voegt men er dan nog *mo* achter.

B. *Bijwoorden van Plaats.*

Indjau hebben wij reeds leeren kennen als een aanw. v.n.w. Ook als bijwoord van plaats gebruikt men het, met voorvoeging van *ri*, dus *rindjau*, dáár. Evenzoo wordt van het aanw. v.n.w. *seï* door voorvoeging van *ri* het bijwoord *riseï*, hier, gevormd. *Madago potunda riseï*, hier is het goed zitten. *Reömo djara ri Tomasa? Bareë rindjau*. Zijn er paarden te Tomasa? Zij zijn daar niet.

Evenals het Boeg. *maï* komai (Toumb. *maï*), heeft ook het Bareë het bijwoord *maï*, dat »hier« beteekent. *Keni maï*, breng hier. *Lomaï*, kom hier, is eene samentrekking van *lou*, gaan en *maï*, hier.

Dat dit *maï* evenals in het Boeg. en Mak. (*maë*) oorspronkelijk ergens naar toegaan, herwaarts, derwaarts beteekent, blijkt uit het woord: *maimo*, hierheen.

Voorts heeft men nog: *silau* beneden en *sindate* boven, in de uitdrukking: *Lamoa silao*, *Lamoa sindate*. God die beneden, God die boven is Voor binnen en buiten weet ik geene bijwoorden, daar *riru*

en *risambaliku* steeds als voorzetsels dienst doen en daarom altijd gevolgd worden door een substantief of pronomen.

C. *Bijwoorden van verschillenden aard.*

Gelijk wij reeds besproken hebben, geeft *bara* eene onzekerheid, onbepaaldheid of ook waarschijnlijkheid te kennen, evenals het gelijkluidende woord in het Boeg. Het is daarom dikwijls te vertalen met: wellicht, misschien. *Bara ruwambingipa kapala marata.* Misschien komt de boot over twee dagen.

— *Makudja*, dat wij reeds onder de verba en de pronomina behandelden, is ook een bijwoord, als zijnde samengesteld uit *ma* en *kudja*, wat. Wat doen? Waartoe dienen? Hoe? *Makudja napowija siko ewasitu.* Hoe hebt gij het aldus gemaakt?

— *Simbadju ěmbadju* is wel waarschijnlijk afgeleid van *badju*, buis, baadje, en beteekent dus: eenerlei van baadje zijn: gelijk, hetzelfde. *Toö raduwa situ simbadju-embadju.* Die twee woorden zijn hetzelfde, hebben dezelfde beteekenis.

Pura' (Boeg *pura'*) hebben wij reeds aangetroffen onder de onbepaalde telwoorden, in de beteekenis van alle, alles. Als bijwoord beteekent het: volkomen, geheel en al *Mabuja pura' bure situ.* Dit zout is volkomen, geheel en al wit. *Witinja mawela pura'.* Zijne voeten zijn geheel en al verwond, een en al wond.

Wou, "ook". *Kuoli pae wou.* Ik koop ook rijst

— *Muni*, "weder, terug". *Togombingipa kudjela muni.* Over drie dagen kom ik terug.

— *Banja* syn, met Mal. *bukan* Boeg. *bukang*) neen, niet, heeft als bijwoord ook de beteekenis van immers, niet waar? Het staat dan steeds vragenderwijs aan het eind van den zin. *Bareë djela komi banja.* Gij komt immers niet. Gij komt niet, is het wel. Zoo ook: *bareë*, niet, niet zijn.

— Voor "slechts" gebruikt men *dja*, dat doorgaans achter het woord wordt gevoegd, waarop het betrekking heeft. Soms voegt men het er ook voor. *Sakodidja*, een weinig slechts. *Djasangkanni jaku momberatu sia.* Slechts eens heb ik hem ontmoet. Dit *dja* komt ook voor in den zin van *ook*, het Mal. *djuga*; zoo is *reëdja*, er is nog, er is, met nadruk.

— *Kodjo* en *montjo* komen voor in de beteekenis van: inderdaad, waarlijk. *Kodjo* ook in den zin van "zeer". *Masuli kodjo baula situ.* Die karbouw is inderdaad duur, is zeer duur.

— *Gaga* geeft den meer dan overtreffenden trap te kennen, het Mal. *tĕrlalu*, al te. *Bareë kukotto melindja, malawa gaga.* Ik ben niet in staat te loopen, het is al te ver.

— *Gana* is voldoende, voltallig, volledig. *Vatoö: bareë gana lauro situ.* Hij zeide: die rotan is niet voldoende (voltallig).

— *Suka* is genoeg. Hiervan is weer afgeleid *masuka*, genoeg hebben.

— *Pai*, dan. (Boeg. *waë*).

— *Singkanni* of *singkanni-ėngkanni*, te zamen, alles bij elkaar. *Undjou kita singkanni-ėngkanni.* Wij gaan te zamen. *Singkanni* vinden wij weer terug onder de praeposities.

— *Neë* is het Mal. *djangan*. *Neë maëka.* Wees niet bang. Dit *neë* wordt dus gebruikt om de verbiedende wijs te vormen.

— *Mosu* is nabij, en komt als zoodanig ook voor in de beteekenis van bijna. *Paëku mosu pura.* Mijn rijst is bijna op

Ijo, ja. Ik heb hiervoor geen ander woord gevonden en het wordt door ieder tot ieder gebruikt.

— *Aginja* is hetzelfde wat door het Maleische *kendati* wordt uitgedrukt, zooals gij wilt.

— *Sangaja-ngaja* (lett. van een en dezelfde soort zijn) drukt uit, dat iets stellig gebeuren moet, het Mal. Jav. *mesti*. Ook geeft het ons »altijd« weer.

— *Sawija-wija*, »gelijkelijk«, van *wija*, werk. *Waika sawija*[1], geef gelijkelijk, dus ieder evenveel.

XI. Praeposities.

Onder de voorzetsels in het Bareë bekleedt *ri* eene groote, zoo niet eenige plaats. We hebben ook gezien, dat het dient tot vorming van transitieve verba. Naar dat het werkwoord dit vereischt, wordt het vertaald met: naar, tot; of met: in, bij, met, op; of met: van uit enz.

Om het voorzetsel *van*, *van af* (Eng. *from*) weer te geven, gebruikt men *ungka ri*, om *tot aan*, *gekomen tot* uit te drukken, bezigt men *marata* (aankomen, komen tot), dikwijls nog gevolgd door *ri*. Voorb.: *Baraaangkudjambingi ungka ri Poso marata ri Rano.* Hoeveel dagen (loopens) zou het wel zijn van Poso tot aan het meer.

— *In* omschrijft men door *rira*, samengesteld uit *ri* en *ra*, eene samentrekking van *raja*, het innerlijk. Voorb *Rira-j-opo sondo wawu*, in het bosch zijn vele (wilde) varkens. *Dika rirambanuwa*, zet het in huis.

— Voor *onder* zegt men *riara*. Wat *ara* beteekent is mij nog niet gebleken. *Puramo mommongo, nadika salappanja riara-n ali.* Toen hij klaar was met betelkauwen, zette hij zijn sirihdoos onder de

mat. *Riarautoto* is eene bijwoordelijke uitdrukking voor »onder het huis.«

— *Op*, *bovenop* is *riwawo*, van *ri* en *wawo* boven. *Neë potunda riwawombaja*. Ga niet op het hek zitten (van *waja*, hek, pagar).

— *Voor* geeft men weer door *ringaju; achter* door *ritaliku* (van *taliku*, rug). *Ane pokono mokajori*, *kajorimo ringajumbanuwa*, *neë ritalikunja*. Als ge wilt dansen (kajoridans), dans dan vóór het huis, niet er achter.

— *Riojo*, tusschen; *ritongo*, midden in, tusschen, van *tongo*, midden.

— *Op zij van*, *ter zijde van* geeft men weer door *risambira*, van *bira*, zijde, kant, deel. *Risambirandjaja peari madago rapowija banuwa*. Terzijde van den weg is eene mooie plek om een huis te bouwen.

— *Buiten* is *risambaliku*. *Tadjika risambalikumbanuwa*. Gooi het buiten het huis.

— *Pai* is een woordje dat zoowel tot de praeposities als tot de conjuncties is te rekenen. Het geeft het verband te kennen tusschen twee zaken. Als praepositie is het te vertalen door ons *met*. *Gegisi pai uwe*, iets met water bestrijken, wasschen. — De beteekenis van dit woordje wordt nog versterkt door er *singkanni* aan te laten voorafgaan; het krijgt dan de beteekenis van *te zamen met*. *Undjoumo kami singkanni pai komi*, wij gaan met u.

— *Aan* en *te* zijn in het Pososch steeds *ri*. *Kuwai situ rikomi mobalebale*. Ik geef dat aan u als teeken van vriendschap. *Ri Takule marijantau madjuu*, te Mapane zijn vele zieken.

XII. Conjuncties.

Aan voegwoorden is de Bareë-taal niet zoo rijk als het Boegineesch. Een woord, dat eenvoudig aanduidt, dat een nieuwe zin begint, evenals het Maleische *maka*, kent het Bareë niet. Begint de zin niet met een bijwoord of voegwoord, dan laat men doorgaans het verbum vooropgaan. *Mompeoasimo baula laki nuntunja bangke kodjo*. De mannetjes karbouw ondervroeg met eene zeer luide stem. *Menaumo boti melindjamo pai paluasi*. De aap kwam naar beneden en wandelde met den bok. — Uit dit voorbeeld ziet men tevens dat het Bareë geen woord heeft voor ons voegwoord *en*. Alleen wanneer een nauw verband tusschen twee woorden of zinnen wordt uitgedrukt, gebruikt men *pai*.

Paikanja geeft eene tegenstelling te kennen, dus: maar, toch.

Meniaja melindja djaja situ, paikanja mapari. Gij kunt (men kan) dien weg loopen, maar hij is vermoeiend. — Ligt de tegenstelling reeds in den zin opgesloten, dan laat men *paikanja* weg. *Napebo-sia bareë napodjo.* Hij werd geroepen (maar) hij wilde niet (komen)

Mau (Boeg. *mau*) beteekent »ofschoon, alhoewel, al ware het ook.« *Mau nuntunja sondo, bareë kuwai.* Al praat hij nog zoo veel, ik sta het niet toe.

Ane of *anu*, indien, als, ingeval. *Ane bareë napokono napegiwu sia*, als hij niet wil, wordt hij beboet. *Ane puramo pangkonni, kudjelamo ribanuwamu.* Als ik klaar ben met eten, kom ik bij u.

Ons »tijdens, ten tijde dat«, wordt weergegeven door *impija*, wanneer. Dikwijls voegt men er dan nog *owi* bij, om aan te duiden, dat het gezegde op het verleden betrekking heeft. *Impija petoro marata owi bareë tau rilipu.* Ten tijde dat de Ass. Res. kwam, waren er geen menschen in de kampong.

Sangadinja staat evenals het Boeg. *sangadina* voor behalve, tenzij, maar.

Het Boeg. *saba* hoort men hier ook wel eens gebruiken, doch zelden, waaruit ik besluit, dat het niet tot de Bareë-taal behoort [1]. Een ander woord voor »omdat« heb ik nog nooit gehoord

— *Bara* beteekent als voegwoord, of. *Waika, raduwa bara tetogo.* Geef het, twee of drie. Daar *bara* eigenlijk niet anders dan eene onzekerheid of waarschijnlijkheid te kennen geeft, wordt het ook voor ons *of* gebruikt in den zin als in: Onderzoek, *of* hij thuis is: *Peasi, bara ribanuwa sia.*

— *Jakija*, maar, evenwel. *Nakaneë*, opdat niet. *Endalongesi tabo situ, nakaneë manawu garupu*, wikkel dien klappendop goed in, opdat er geen stof op valle.

XIII. Interjecties.

De voornaamste interjecties zijn: *Pindongo*, het Maleische kasian, helaas! och arm! Dit tusschenwerpsel zet men steeds achter aan den zin. *Bareë bure, pindongo*, ik heb helaas geen zout.

Ai, achter aan den zin geplaatst, beteekent: wat zeg je er wel van, hoe vindt ge het? *Kuoli djole situ tongompuju sawuang, ai.* Ik heb die miloe voor 10 duiten de dertig gekocht, wat zeg je er wel van?

Ako, ajo, komaan. *Ako malaimo kita*, komaan, laat ons vertrekken.

---

[1] *Saba* is 't Arab. *sabab* en dus in alle M. P. talen een vreemd woord.

Kana is een veelvuldig gebruikt tusschenwerpsel; men kan het 't best weergeven met „toch" Het komt ook achter aan den zin. *Wose kana*, roei dan toch. *Ijo kana*, ja dan toch. *Mangkonni kana*, eet dan toch. — Eigenaardig is, dat de interjectie *kana* alleen door de mannen gebruikt wordt. De vrouwen gebruiken hiervoor de interjectie *ongga*.

Eene andere interjectie is *sa*, dat „toch, toe" beteekent. *Maimo sa*, kom dan toch.

Am, siju, ije, busi, tako, embula, enz. zijn verschillende interjecties om beesten te roepen of weg te jagen. Dit soort tusschenwerpsels zou met een groot aantal te vermeerderen zijn

Aan de *Woordvoeging* van het Bareë durf ik mij nog niet te wagen. Naar hetgeen ik tot dusver opmerkte, wijkt deze niet af van de algemeene regelen voor de Woordvoeging bij Indische talen. Ik spreek. het Bareë evenwel nog te gebrekkig, dan dat ik nu reeds een en ander daaromtrent zou durven uiteenzetten

---

Behalve de gewone taal, zooals deze in het dagelijksche leven gebruikt wordt, en waarop bovenstaande schets gebaseerd is, heeft het Bareë nog eene andere taal, die niet over zoovele woorden beschikt.

Deze taal wordt gebruikt in den oogsttijd, als wanneer het niet geoorloofd is zich van de woorden uit de dagelijksche taal te bedienen. Tog nog toe kan ik geene verklaring van dit verschijnsel geven, daar mijne navragen op onwetendheid en verwarde antwoorden stuitten. [1]

Deze taal, die ook in poëzie schijnt gebruikt te worden, bevat voor een deel omschrijvingen, voor een ander deel synoniemen der dagelijksche woorden.

---

[1] Over dit belangwekkende verschijnsel in andere M. P. talen, zie men Prof. Kern's verhandeling «Woordwisseling in het Galelareesch" in de 1e aflevering 1893 van dit Tijdschrift en mijne Sangireesche spraakkunst, Hoofdstuk IV.

Bovenstaande Grammatische Schets heb ik, met bijvoeging en weglating van enkele kleinigheden, hier gegeven, zooals ik ze van den heer Kruijt ontvangen heb. De schrijver is sinds Febr. 1892 met korte tusschenpoozen in het landschap Poso gevestigd en leverde in de «Mededeelingen van wege het Nederlandsch Zendeling-genootschap», Jaargang 1892 en '93 reeds eene schets van zijne eerste ervaringen aldaar.

N. ADRIANI.

Om eenig begrip van die taal te geven, mogen hier eenige woorden daaruit volgen:

Baëngka, spreektaal *tongondoö*, voorhoofd.

lanumbemboö (van *laumbe*-sirihvrucht en *woö*-hoofd), spreektaal *wujuwa*, hoofdhaar.

masiawe, spreektaal *malose*, boos, nijdig, kwaad.
walontja. " *raja*, hart, het inwendige.
toloka, " *tau*, mensch.

pandjama, (van *djama*. aanraken), spreektaal *pale*, hand.
padengka, spreektaal *witi*, voet.
mongkanio, " *mangkonni*, eten.
montangudju, " *manginu*, drinken.
torupu, " *apu*, vuur.

alemba, (van *lemba*, pikelen, zooals de rijst aan een stok naar de schuurtjes wordt gebracht), spreektaal *paë*. rijst.

malongi, spreektaal *mawingi*, donker.
mondeu-deu, " *molisu*, voorbijgaan.
gunawe, " *uwe*, water.
pandjilu, " *siga*, hoofddoek.
amari, " *baru*, sagoweer.
gampu, " *banuwa*, huis.

IETS OVER HET CONTRACTUEEL PANDELINGSCHAP EN DE BESTRIJDING DEZER INSTELLING IN DE NEDERLANDSCH-INDISCHE WETGEVING.

DOOR

Mr. A. W. C. VERWEY.

Volgens het oorspronkelijke schuldrecht der volken van den Indischen Archipel kan de schuldeischer bij nalatigheid van den schuldenaar zich voldoening verschaffen door dezen eigenmachtig zoo veel goederen te ontnemen, als in waarde tegen de vordering opwegen.

Heeft de schuldenaar geen goederen, om de schuld op te verhalen, zoo kan de schuldeischer hem persoonlijk aan zich dienstbaar maken.

Doch de schuldeischer heeft niet alleen verhaal op den persoon en de goederen van den schuldenaar; hij heeft het ook op de personen en goederen van hen, die de aansprakelijkheid van den schuldenaar deelen.

Zoo zijn volgens de Makassaren en Boeginezen vrouw en kinderen aansprakelijk voor de schulden van den man en vader.

Die overtuiging uit zich in het Gouvernement van Celebes meermalen daarin, dat eene weduwe zich met hare kinderen verpandt, om de schulden van haar overleden echtgenoot te betalen. Ook schijnt het nog wel eens te gebeuren, dat een schuldeischer bij overlijden van zijn nalatigen debiteur zich van diens kinderen meester maakt.

In de praktijk leert men meermalen inlandsche meeningen kennen, volgens welke de solidaire verantwoordelijkheid zich zeer ver uitstrekt.

Zoo bleek uit eene politierol, aangehouden door een Magistraat in de Residente Timor, dat iemand, die wegens diefstal terecht stond en het feit, dat hij eenige goederen aan den klager ontnomen had, bekende, de wegname daardoor volkomen gerechtvaardigd achtte, dat de benadeelde een negrigenoot was van zijn nalatigen debiteur.

Uit eene strafzaak van Ceram, waar het gezag van het Gouver-

nement over het algemeen te zwak is, om personen en goederen behoorlijk te beschermen en men er dus licht toe kan komen, om zich zelven recht te verschaffen, bleek, dat Berg-alfoeren door bewoners van eene strandplaats verraderlijk waren overvallen en van kant gemaakt, omdat de bewoners dier strandplaats overlast hadden gehad van andere Berg-alfoeren, voor wier daden de aangevallenen aansprakelijk werden gesteld.

De grenzen der solidaire verantwoordelijkheid loopen in de verschillende deelen van Nederlandsch-Indië zeer uiteen en zijn dikwijls moeilijk te bepalen. Doch waar het solidariteitstelsel bestaat, acht de verongelijkte schuldeischer zich gerechtigd, niet alleen zijn schuldenaar persoonlijk aan zich dienstbaar te maken, maar ook diegenen, welke als behoorende tot eene zelfde groep familie, geslacht, stam of gemeente volgens de denkbeelden der Inlanders solidair aansprakelijk voor hem zijn.

De innige band, die de leden van een gezin en zelfs van uitgebreider groepen vereenigt, hun bij elkander hooren maakt de solidaire verantwoordelijkheid zeer verklaarbaar.

Even natuurlijk is het, dat een schuldeischer zich van zijn nalatigen debiteur of van personen, welke diens aansprakelijkheid deelen, meester maakt, als waren zij zaken. Bij de volken van den Archipel heerschte, of heerscht nog het denkbeeld, dat menschen geldswaarde vertegenwoordigen. Van daar dat eene familie aanspraak maakt op vergoeding, wanneer zij een van de haren door doodslag verliest Van daar dat de echtgenoot bij die volken, waar de vrouw bij huwelijk haar gezin verlaat, voor haar moet betalen, als kocht hij een stuk vee.

Nog in dezen tijd is dit bij de heidensche bewoners van de Kei-eilanden het geval. Kan de echtgenoot-kooper niet betalen, dan moet hij de familie van zijne vrouw maar zoo lang dienen totdat hij tot betaling in staat is. Een paar jaren geleden antwoordde het hoofd van eene heidensche familie van Zuid-Kei op de vraag, welke hem als beklaagde gedaan werd, over welke personen hij gezag uitoefende: »Over mijn eigen familieleden en de mannen, die meisjes »van mijne familie getrouwd hebben en nog niet hebben betaald.«

Aan de dienstbaarheid van een nalatigen debiteur of van voor dezen aansprakelijke personen komt een einde, wanneer nog ten laatste betaald wordt.

Die dienstbaarheid is dus van voorbijgaanden aard evenals contractueel pandelingschap, waarmede zij ook daarin overeenkomt, dat

zij van een voorbijgaanden licht in een blijvenden toestand overgaat. Het eigenmachtig brengen van personen in een staat van dienstbaarheid of pandelingschap, dat vroeger zeer veel schijnt te zijn voorgekomen, komt thans in de Gouvernementslanden weinig meer voor — men merkt er althans in de praktijk weinig van — en zal bij het toenemen van onzen invloed wel geheel verdwijnen.

Het is een vorm van vrijheidsberooving, waartegen als zoodanig wel geene straf bedreigd is, maar waarbij de strafwet allicht zoude worden overtreden, zoo het slachtoffer zich niet lijdelijk onderwerpt.

Zeer frequent is daarentegen nog in vele Gouvernementslanden het contract, waarbij iemand of zich zelven alleen, of zich zelven met vrouw en kinderen, of alleen zijne kinderen voor eene bepaalde som gelds verpandt.

Het contractueel pandelingschap zal het onderwerp van deze studie uitmaken.

Het is beschouwd én als schuldslavernij én als een vorm van lijfsdwang. Ook heeft men aangenomen, dat het zoogenaamde pandelingschap, zooals het in het Reglement op het pandelingschap (vastgesteld bij de ordonnantie van den Gouverneur-Generaal d. d. 17 Juli 1859. Indisch Staatsblad 1859 N°. 43) is omschreven, eene verzachting van het eigenlijke of oorspronkelijke pandelingschap zoude zijn en daarmede in aard zoude overeenkomen. Ik stel mij voor de onjuistheid dier beschouwingen aan te toonen en daarbij in het licht stellen, waardoor het eigenlijke pandelingschap, zooals het werkelijk in de Inlandsche maatschappij wordt aangetroffen, zich onderscheidt zoowel van slavernij in het algemeen en schuldslavernij in het bijzonder, als van lijfsdwang en van het reglementaire pandelingschap, dat geheel en al eene schepping van den wetgever was, welke alle levensvatbaarheid miste.

Het Reglement (opgenomen in de verzameling van Mr. Lion), waarvan de inwerkingtreding op 1 Januari 1860 werd vastgesteld, moest wel eene doode letter blijven, daar het hoegenaamd geene rekening hield met de toestanden in de gewesten, waarvoor het bestemd was, namelijk voor dat aanzienlijk gedeelte van Nederlandsch-Indië, waar de toestanden niet toelieten, om het nemen van pandelingen strafbaar te stellen.

Het is vervallen door Staatsblad 1872 N°. 114 (mede in de verzameling van Mr. Lion opgenomen), waarbij het nemen van pandelingen tot zekerheid van schuld op straffe eener geldboete van *f* 500 tot *f* 1000 in geheel Nederlandsch-Indië is verboden.

Herhaaldelijk is aangenomen, dat de wetgever in het Reglement op het pandelingschap het begrip van de bij Staatsblad 1872 N°. 114 verboden handeling heeft omschreven. Die meening wordt door mij bestreden en ik zal aantoonen, dat de wetgever bij Staatsblad 1872 N°. 114 niets anders heeft willen strafbaar stellen en strafbaar gesteld heeft dan het nemen van pandelingen, zooals van oudsher onder de inlanders gebruikelijk is.

Het contract, waarbij pandelingschap wordt gevestigd, is eene species van het gewone Maleische of Polynesische pandcontract, dat — zooals mij persoonlijk uit de praktijk is gebleken — op Java, op Sumatra's Westkust, in het Gouvernement van Celebes en in de Minahassa voorkomt. Om dit contract te leeren kennen, is het noodig, althans nuttig, een opstel van Professor Veth (de verpanding van akkers op Java; Tijdschrift voor N. I. 1869, bl. 75) en een opstel van Professor Wilken in de Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van het Koninklijk Instituut, deel XXXVII, bl. 555 te bestudeeren.

In tegenstelling met de algemeene beschouwing, dat het pandcontract bij de volken van den Archipel eene bijkomende verbintenis is, strekkende tot verzekering eener hoofdverbintenis, ontleen ik aan de praktijk de overtuiging, dat dit contract is eene op zich zelf staande verbintenis, welke het accessoire karakter van het Europeesche pandcontract geheel mist, en ik kan mij daarbij beroepen op het gezag van Pothier, die in het Traité de l'hypothèque (Chapitre V Article II du contract pignoratif) een contract heeft beschreven van geheel gelijken aard als het Maleische of Polynesische pandcontract.

Pandelingschap is de tijdelijke dienstbaarheid van een persoon, die — zoolang de som, waarvoor hij is verpand, niet is terugbetaald — zijn meester heeft te dienen, alsof hij diens slaaf, diens eigendom ware.

Pandelingen zijn blindelings gehoorzaam aan hunne meesters, van wie zij zich alles laten welgevallen.

Toch is pandelingschap geene slavernij. Het is een voorbijgaande, slavernij daarentegen een blijvende toestand. De slavenhouder heeft eene absolute, de houder van pandelingen eene beperkte macht. De slaaf kan geene vrijheid erlangen dan door eene daad van zijn meester, wien het vrij staat, om elken hem geboden losprijs te weigeren. De pandeling is vrij, zoodra de pandsom wordt terugbetaald, tot welke terugbetaling hij ten allen tijde het recht heeft

Die terugbetaling werkt als de betaling van een losprijs, die door den meester moet aangenomen worden. De slaaf is vervreemdbaar als ieder ander voorwerp van eigendom. Zijn meester kan hem verkoopen, wegschenken, verpanden. De pandeling kan niet dan met zijne medewerking dienstbaar worden aan een derde. Het lot van den slaaf ligt geheel in de hand van zijn meester. De pandeling is bevoegd tot rechtshandelingen, die op zijne toekomst een beslissenden invloed kunnen uitoefenen. Mogelijk weet hij een derde te bewegen, hem het losgeld voor te schieten. Desnoods kan hij — en dit gebeurt zeer veel — zoo hij op geen andere voorwaarden het noodige geld machtig kan worden, zich opnieuw als pandeling verbinden.

Op die wijze kan hij zich van een harden meester ontslaan, om dienstbaar te worden aan een ander, die hem beter aanstaat. Al blijft hij dienstbaar, het gevoel blijft toch bij hem levendig, dat hij niet voor goed aan zijn meester verbonden is.

Kan de pandeling van zijne bevoegdheid, om rechtshandelingen aan te gaan, een goed, hij kan er ook een zeer slecht gebruik van maken.

Hij staat aan de verleiding bloot, om bij zijn meester geld op te nemen voor opschik, opium of andere niet strikt noodige dingen.

Bij overgang van dienstbaarheid nemen pandelingen, om eenig geld in handen te krijgen, ook wel eens meer op dan noodig is, om van hun ouden meester ontslagen te worden. Is de pandsom van den aanvang zoo groot, of loopt die door latere geldopnemingen zoo hoog op, dat geen derde er aan zal denken, het voor de lossing benoodigde geld voor te schieten, zoo ontaardt pandelingschap licht in eene blijvende dienstbaarheid. Er zijn pandelingen, die nooit hunne vrijheid terug erlangen, zelfs familiën van pandelingen, die het gedurende verscheidene generaties zijn. Mr. Henny bevond, dat negen tiende van de zoogenaamde poesaka-slaven in het Gouvernement van Celebes oorspronkelijk pandelingen waren, wier tijdelijke dienstbaarheid in eene blijvende ontaard was (Zie Indisch Weekblad van het Regt N°. 21).

In het algemeen maakt de verhouding, waarin een pandeling tot zijn meester en tot derden — bloedverwanten of vreemden — staat, zijn toestand minder hopeloos dan dien van een slaaf. Daarin staat hij echter met dezen gelijk, dat een ander willekeurig beschikt over zijne arbeidskrachten en de vruchten van zijn arbeid. Wat hij door vlijt en arbeidzaamheid verwerft, verwerft hij voor zijn meester. Uitsluitend dezen, niet hem zelven komt zijn arbeid ten goede.

Het is hem dus absoluut onmogelijk, om zelf iets te verdienen en voor zijn losprijs op zijde te leggen, om door eigen kracht zijn toestand te verbeteren. Zonder de hulp van bloedverwanten, die daartoe meestal onvermogend zijn, of van vreemden krijgt hij zijne vrijheid nooit terug.

Evenzeer als slavernij druischt pandelingschap in tegen het beginsel van loon naar werken. Demoralisatie van meester en dienstbare is er het gevolg van. De pandeling kan geen waren lust hebben in arbeid, die toch onvruchtbaar voor hem is. De meester laat van zijn kant den arbeid liever aan zijne pandelingen over, dan zelf de handen aan den ploeg te slaan.

Mr. Henny (zie bovenvermeld Weekblad) beschouwde dit als eene der oorzaken van de achterlijkheid van den landbouw in het Gouvernement van Celebes.

Men moet hierbij in het oog houden, dat in dit Gouvernement — anders dan op Java, waar de landbouw der Inlanders uitsluitend door den kleinen man gedreven wordt — zeer vele aanzienlijke inlanders van landbouw bestaan, waarbij zij zich van slaven en pandelingen als werkkrachten bedienen, van welke eene goede bewerking van de velden niet te verwachten is.

De aanzienlijke Boeginezen en Mahassaren leiden, werkeloos als ze zijn, veelal een vervelend leven. Dit doet hen haken naar opium, hanengevechten, dobbelspelen en alles, wat hun maar afleiding kan bezorgen. Die liefhebberijen kosten betrekkelijk veel geld en, om zich dat te verschaffen, nemen zij meermalen hun toevlucht tot misdadige middelen. Roofpartijen, gepaard aan moord, menschenroof en vernieling van eigendommen komen nog altijd op Celebes voor. Meestal worden zij georganiseerd door aanzienlijken, die zich daarbij van hun onderhoorigen, pandelingen en slaven, als maar al te gewillige werktuigen, bedienen.

Evenals de mannen van haar stand, laten de aanzienlijke vrouwen in het Gouvernement van Celebes den arbeid liefst aan dienstbaren over. Vrouwelijke pandelingen en slavinnen hebben veel van haar jaloesie en prikkelbaarheid te lijden.

Tegen pandelingschap kan men aanvoeren, dat het licht in slavernij ontaardt, den lust tot arbeid uitdooft, een gevaar voor rust en veiligheid oplevert en kastengeest voedt.

De van het pandelingschap onafscheidelijke nadeelen zouden het bestuur wel prikkelen tot eene krachtige bestrijding er van, zoo het daartoe slechts de middelen bezat. De omvang van het kwaad

is niet nauwkeurig te bepalen, niet onder cijfers te brengen, maar ieder, die met Celebes bekend is, ontvangt den indruk, dat talrijke, voor de wet vrije menschen als slaven of pandelingen in dienstbaarheid verkeeren.

Pandelingschap is meermalen omschreven als schuldslavernij, maar vooreerst is het, zooals boven is aangetoond, geene slavernij. De vrijheid, de mogelijkheid om over zich zelven te beschikken wordt er niet voor goed en zelfs tijdelijk niet geheel door opgeheven. Maar ook is het — althans het contractueele pandelingschap — geen toestand, die voor schuld of door schuldenaren wordt ondergaan

Degene, die in dringende geldverlegenheid zich als pandeling aan zijn geldschieter dienstbaar maakt, wordt niet diens schuldenaar. De geldschieter-pandnemer erlangt macht, heerschappij over den pandeling, een recht op diens persoon, niet tevens eene inschuld.

Het is eene algemeene dwaling, dat degene, die zich als pandeling verbindt, het hem verstrekte geld leent, tot teruggave er van verplicht is.

Voor dat geld verleent hij den geldschieter iets van veel hoogere waarde, namelijk het recht, om hem te gebruiken, waartoe hij wil.

Niet alleen als werkkracht, met al zijne gaven en vermogens is de pandeling zijn meester dienstbaar.

Aan de overeenkomst, waarbij pandelingen worden gegeven en genomen, is van weerskanten voldaan, zoodra de geldschieter het geld heeft verstrekt en de ander zich als pandeling aan diens heerschappij heeft onderworpen.

Deze heerschappij wordt evenwel beperkt door het recht van den pandeling, om er door terugbetaling der pandsom een einde aan te maken.

Tot die terugbetaling is de pandeling gerechtigd, niet verplicht.

De meester verlangt niets liever dan dat de pandeling nooit tot terugbetaling in staat zij.

Het verpanden van kinderen door hunne ouders is nog in vele streken van Nederlandsch-Indië aan de orde van den dag.

En nu zijn die kinderen toch geen debiteuren uit geldleening.

Bij pandelingschap uit overeenkomst staan heer en dienstbare dus niet als schuldeischer en schuldenaar tegenover elkander.

Artikel 112 Regeerings-Reglement 1818 luidt: „Het geven of nemen van verpandelingen, ter verzekering van eenige geldelijke schuld of aangegane verbintenis wordt in geheel Nederlandsch-Indië afgeschaft.” In de volgende Reglementen is de Wetgever

aan die terminologie getrouw gebleven. Toch is ze onnauwkeurig.

De geldnemer, die zich als pandeling aan zijn geldschieter onderwerpt, is geen schuldenaar uit geldleening. Ware hij dit, dan zoude de terugbetaling der opgenomen gelden niet door zijn pandelingschap verzekerd zijn.

Integendeel, de geldnemer wordt door het pandelingschap buiten staat gesteld, om iets te verdienen en tot schulddelging aan te wenden.

Pandelingschap is ook geen vorm van lijfsdwang, geen middel, om eenen onwilligen debiteur tot betaling te dwingen. Het is geen middel, doch doel. Het is den geldschieter bij het nemen van pandelingen uitsluitend om dezen te doen.

Dat aan den lijfsdwang, de gijzeling door de betaling van de schuld zoo spoedig mogelijk een einde kome is de wensch van iederen crediteur.

Dat het pandelingschap zoo lang mogelijk dure is daarentegen het verlangen van den houder van pandelingen. Met de terugbetaling van de pandsom is het met zijne beschikking over den pandeling uit.

Een gegijzelde kost den crediteur veel geld, een pandeling wint een slaaf of huurling uit.

Men ziet pandelingen openlijk de velden van hunne meesters bebouwen, hun vee hoeden, hunne prauwen bemannen, als hunne volgelingen optreden.

Aan een gevangen gehouden pandeling zou zijn meester niets hebben

De vrijheidsberooving is bij pandelingschap van geheel anderen aard dan bij lijfsdwang.

Wanneer Mr. C. P. K. Winckel het pandelingschap in de praktijk had leeren kennen, zoude hij het in zijn bekend »Essai sur les principes régissant l'administration de la Justice aux Indes Orientales Néerlandaises« geen »esclavage pour dettes«, pandelingen geen »captifs pour dettes« genoemd hebben.

Het eigenlijke pandelingschap in zijn oorspronkelijken vorm, waarin het zich constant vertoont waar het nog in strijd met de wet wordt aangetroffen, is eene geheel andere instelling dan het Reglementaire pandelingschap en kan mitsdien niet gekend worden uit het Reglement, waarbij dit is omschreven.

Om aan de bedoeling van artikel 118, 3e lid Regeerings-Reglement te beantwoorden zou het pandelingschap zoo moeten zijn geregeld, dat de afschaffing er van werd bevorderd.

Het eigenlijke pandelingschap is bij het Reglement, dat bij de ordonnantie d. d. 7 Juli 1859 (Ind. Staatsblad 43) is gegeven voor die gedeelten van Nederlandsch-Indië, waar de toestanden niet gedoogden, om het nemen van pandelingen onder bedreiging van straf te verbieden, niet geregeld, doch afgeschaft. Wat er voor in de plaats werd gesteld, had er niets van dan den naam.

Het geven en nemen van pandelingen overeenkomstig de adat is een contract, dat van het gewone Maleische of Polynesische pandcontract alleen in voorwerp verschilt. In plaats van zaken worden personen verpand. Bij verpanding van sawahs gaan die over in het bezit van den pandhouder, welke ze bebouwt en er van oogst, alsof hij de eigenaar ware, onder verplichting evenwel, om ze aan den pandgever terug te geven, zoodra deze de pandsom terugbetaalt. Voor de door hem verstrekte gelden erlangt de pandnemer het recht, om het hem verstrekte pand zoolang te gebruiken als de pandgever de hem verstrekte gelden in gebruik heeft.

Bij het nemen van pandelingen erlangt de pandnemer een gelijksoortig recht, namelijk om de pandelingen te gebruiken, alsof hij hun eigenaar, zij zijne slaven waren.

Het nemen van pandelingen overeenkomstig het Reglement is een zeer ingewikkeld contract, dat de strekking heeft, om de betaling der schuld tusschen schuldeischer en schuldenaar zoodanig te regelen, dat de schuld naar believen van den schuldenaar in arbeid of in geld kan worden gekweten, onder de noodige waarborgen dat de schuldenaar het uitstekend heeft, zoolang hij goedvindt, zijne schuld door dienstverrichting te verminderen.

Het contract volgens de adat is eene zelfstandige, het contract volgens het Reglement eene bijkomende verbintenis. Het eerste contract is aan geene formaliteiten gebonden. De een geeft zijn geld, de ander begeeft zich in pandelingschap: daarmede is het uit.

Pandelingschap volgens het Reglement daarentegen ontstaat eerst door en met de inschrijving in een register, dat liefst elf kolommen bevat, welke volgens de opgaven van de voor den ambtenaar verschijnende partijen met tal van bijzonderheden moeten worden ingevuld.

Volgens de adat werkt de pandeling voor zijn heer, baat zijn arbeid hem persoonlijk niets.

Volgens het Reglement vermindert de schuld in evenredigheid der door den pandeling verrichte diensten.

Volgens de adat eindigt de dienstbaarheid eerst, zoodra de pandsom wordt terugbetaald.

Volgens het Reglement wordt bij elke inschrijving van pandelingen de tijd bepaald, waarop hunne dienstbaarheid eindigt, zoo de schuld niet vroeger in geld of arbeid is gekweten.

Waar de adat heerscht, zijn de pandelingen geheel aan den wil van hun meester onderworpen, die hen gebruikt, waartoe hij verkiest.

Volgens het Reglement moet bij elke inschrijving de aard der te verrichten diensten worden vermeld.

De adat laat den meester vrij, om aan zijne pandelingen voor onderhoud zoo veel of weinig te geven, als hem behaagt

Volgens het Reglement regelen de Hoofden van Gewestelijk Bestuur wat aan den pandeling voor zijn onderhoud, hetzij in geld, hetzij in natura ter keuze van den pandeling, moet worden verstrekt.

Het formalisme gaat zoo ver, dat de som, waarmede de schuld door dienstverrichting maandelijks vermindert, bij elke inschrijving door het Hoofd van Gewestelijk Bestuur moet worden bepaald. Voor elke inschrijving was dus de bemoeienis van het Hoofd van Gewestelijk Bestuur noodig. Tal van bepalingen van het Reglement hebben verder de humane behandeling der pandelingen op het oog. Zij mogen niet van hunne gezinnen gescheiden en niet tegen hun zin over zee gevoerd worden.

Mishandeling van pandelingen wordt bedreigd met ontslag van alle zich in dienst van den veroordeelde bevindende pandelingen. Omgekeerd wordt het aan het welmeenen der pandelingen overgelaten, om al dan niet dienst te praesteeren.

Bij de overgangsbepalingen werden de voorschriften van het Reglement toepasselijk verklaard op de personen, die tijdens de inwerkingtreding er van zich reeds in pandelingschap bevonden. Binnen drie maanden na de inwerkingtreding, welke op 1 Januari 1880 werd gesteld, moesten die personen ter inschrijving worden aangegeven. Bij niet inachtneming van dien termijn door de meesters waren de pandelingen volgens artikel 22 van alle verplichte diensten ontslagen

Voortaan zouden er geen pandelingen meer zijn dan ingeschrevene en deze zouden het zijn onder de waarborgen voor eene goede behandeling, die het Reglement verleent.

De goede bedoelingen der Regeering zijn niet verwezenlijkt en waren ook met den besten wil van Gewestelijke en Plaatselijke Besturen niet te verwezenlijken.

Het Reglement was bestemd voor uitgestrekte gewesten, bewoond

door volken, die grootendeels nog op een lagen trap van beschaving stonden. Wel hadden sommige het zelfs tot een eigen letterschrift gebracht, doch de kunst van lezen en schrijven was ver van algemeen. Thans, zoovele jaren later, zijn er nog aanzienlijke hoofden, zitting houdende in rechtbanken, welke in naam der Koningin recht spreken, die lezen, noch schrijven kunnen. Even onkundig bleken meermalen leden van voorname geslachten, welke als zoodanig op een forum privilegiatum konden bogen.

Al die volken, half beschaafde en geheel onbeschaafde, leefden onder de heerschappij van eigen instellingen en gebruiken, welke de Regeering zooveel mogelijk eerbiedigde.

Het Reglement brak met die bedachtzame politiek. De ambtenaren zouden zich zelfs te bemoeien hebben met het voedsel, dat aan de pandelingen werd verstrekt, met de diensten, welke van hen gevergd werden. Het Reglement behelsde tal van strafbepalingen tegen de meesters, geene enkele tegen de pandelingen.

Wanneer een pandeling verkoos, om op zijne schuld iets in mindering te betalen, kon zijn meester niet volstaan met afschrijving van het betaalde op het bedrag der schuld. Hij moest aangifte doen aan den met de registratie belasten ambtenaar. Van allerlei omstandigheden en gebeurtenissen werd gelijke aangifte vereischt. En dit in uitgestrekte landen, nog heden slecht voorzien van middelen van gemeenschap. In het Gouvernement van Celebes zijn eenige plaatsen, waar landraden gevestigd zijn, in den Westmouson van rechtspraak verstoken, omdat ze voor de Presidenten niet te bereiken zijn of omdat partijen en getuigen toch niet zouden kunnen opkomen. Anders dan op Java, waar aanzienlijke Inlanders hun heil in den staatsdienst zoeken, oefenen veel Boeginezen en Makassaren van voorname afkomst den landbouw uit en wonen dikwijls op dagen, om niet te zeggen weken afstands van de residenties van gewestelijk en plaatselijk bestuur.

Met die omstandigheden hield het Reglement geen rekening.

Eene vrijwillige naleving er van was van de houders van pandelingen niet te verwachten. Om ze te kunnen naleven, zouden ze trouwens de voorschriften van het Reglement hebben moeten kennen, maar die kennis kon hun niet aanwaaien uit de enkele vertalingen, die hier en daar mogelijk zijn aangeplakt. Maar in ieder geval had het bestuur de macht niet, om de houders van ingeschreven pandelingen te dwingen tot naleving der voor hen zoo lastige voorschriften en om aan de niet tijdig ingeschre-

venen de vrijheid te verleenen, welke artikel 22 hun toekende.

Thans nog zien de ambtenaren van binnenlandsch bestuur op Celebes het uit onmacht lijdelijk aan, dat personen, die voor de wet vrij zijn, als slaven of pandelingen worden gehouden.

Van eene behoorlijke bescherming der persoonlijke vrijheid is daar geen sprake. Meermalen is het gebeurd, dat slaven of pandelingen, die, om zich van hun treurig lot de bevrijden, uit Goa op ons gebied vluchtten, werden uitgeleverd in strijd met de oude traditie, volgens welke een slaaf vrij was, zoodra hij op ons gebied was gekomen, en in strijd met de wet. Het zal, daarvan mag men zich overtuigd houden, den ambtenaren aan het hart zijn gegaan, om ongelukkigen, die tot hen hunne toevlucht hadden genomen, aan wie weet welke wreedheden over te leveren, maar uit onmacht voelden ze zich gedwongen, om de vorsten of grooten van de aan ons grondgebied palende rijkjes te ontzien.

Terwijl wij nu nog zoo zwak zijn of ons zoo zwak toonen, kon er in het jaar 1860 allerminst sprake zijn van een krachtige handhaving der wet.

Het Reglementaire pandelingschap, bestemd om het inheemsche pandelingschap te vervangen, als een onschuldig surrogaat er van te fungeeren, kon die bestemming niet vervullen.

Het Reglement was pas op 1 Januari 1860 in werking getreden, of het werd bij de ordonnantie d. d. 4 Juli 1860 (Stbl. 60) voor de Zuid- en Ooster afdeeling van Borneo opgeheven.

Een ongepubliceerd besluit d. d. 3 Maart 1860, vermeld in Staatsblad 1864 No. 171, schorste de uitvoering van het Reglement in het Gouvernement van Celebes.

De ordonnantie en het besluit duiden aan, dat de Regeering het Reglement voor de vermelde gewesten onuitvoerbaar achtte.

Het besluit was buiten twijfel geheel onwettig, maar voor meesters en pandelingen kwam het er feitelijk niet op aan, of het Reglement op wettige dan wel onwettige wijze werd ingetrokken. Alleen was het verkeerd, dat de Regeering, die tot uitvoering der wet geroepen is, eene wet liet voortbestaan, waarvan zij de uitvoering zelve niet wilde.

De bij het besluit bevolen schorsing werd bij Staatsblad 1864 N°. 17 weer opgeheven en de termijn tot inschrijving van in staat van pandelingschap verkeerende personen verlengd tot 1 Juli 1864.

Alsof een termijn, die reeds drie maanden na 1 Januari 1860 was afgeloopen, vier jaren later kon verlengd worden.

Staatsblad 1864 N° 17 was in waarheid eene wet met terug-

werkende kracht, welke aan duizenden pandelingen hun verkregen recht op vrijheid ontnam.

Wat de wet omtrent hen uitmaakte was, daar ze toch niet werd opgevolgd, voor de arme pandelingen volmaakt onverschillig.

Voor en na werden buiten bemoeienis van het bestuur, in strijd met de wet, vrije menschen tot pandelingen gemaakt. Tegen die praktijk was Staatsblad 1863 N°. 9 gericht. Deze ordonnantie werkte natuurlijk niets uit.

Niet de wet, maar hunne oude gewoonten strekten aan Boeginezen en Makassaren tot richtsnoer.

Eindelijk werd bij Staatsblad 1872 N°. 114 het nemen van pandelingen tot zekerheid van schuld op straffe eener geldboete van *f* 500 tot *f* 1000 in geheel Nederlandsch-Indië verboden.

Volgens sommigen is in de Wet zelve, namelijk in het Reglement op het pandelingschap (Staatsblad 1859 N°. 43), nauwkeurig omschreven, wat ze onder het nemen van pandelingen verstaat.

De bij het Reglement toegelaten handeling zou thans zijn verboden. Ware die opvatting juist, dan zoude het zoo veelvuldig voorkomende in pand nemen van kinderen voor aan hunne ouders verstrekte gelden straffeloos zijn. Volkomen juist is meermalen bij vonnis uitgemaakt, dat die daad niet valt onder het begrip van het nemen van pandelingen overeenkomstig het Reglement.

De strafbepaling zou dan alle beteekenis missen, want het geval is ondenkbaar, dat Inlanders, die, toen het Reglement nog kracht van wet had, er zich niet aan stoorden, er zich thans naar zouden richten, nu het afgeschaft is.

Des te minder is dit denkbaar, daar het Reglement geheel en al eene creatie van den Wetgever was: onbegrijpelijk voor den Inlander en strijdig met zijn geest en denkbeelden.

Wanneer men niet aan de letter blijft hangen, maar de geschiedenis nagaat, is de strafbepaling van Staatsblad 1872 N°. 114 volkomen duidelijk.

Ze laat geene andere uitlegging toe dan de overigens — op de territoriale begrenzing van hare werking na — geheel gelijkluidende bepaling van Art. 1 Stb. 1859 N°. 43.

Het territoriale gebied, waarbinnen het nemen van pandelingen is verboden, heeft grooter omvang gekregen; anders is er niets veranderd. De werking van de strafbepaling, welke tot Java en Madoera en eenige uitdrukkelijk genoemde buitenbezittingen was beperkt, is tot geheel Nederlandsch-Indië uitgebreid.

Doch ook de bepaling van Art. I Stbl. 1859 N°. 43 was niet nieuw. Ze was slechts eene verscherping en uitbreiding over grooter gebied van de strafbepaling der publicatie dd° 7 Maart 1822 (Ind. Stbl. 10), waarbij het in pand nemen van een vrij mensch op straffe eener geldboete van ƒ 500 uitsluitend voor het eiland Java werd verboden.

Deze publicatie had de strekking, om voor Java uitvoering te geven aan Art. 112 van het Regeerings-Reglement van het jaar 1818, waarbij het geven en nemen van pandelingen tot zekerheid van schuld in geheel Nederlandsch-Indië werd afgeschaft

Wat in beginsel werd afgeschaft, kan toch niets anders geweest zijn dan het pandelingschap, zooals het door den Wetgever werd aangetroffen, en wat verboden werd niets anders dan het geven en nemen van pandelingen, zooals het zich in de Inlandsche maatschappij vertoonde.

En wat alzoo in 1822 verboden werd, dat is, met verscherping der geldstraf en met voortdurende uitbreiding van den kring, waarbinnen het verbod gold, verboden gebleven.

Onder het nemen van pandelingen in Stbl. 1872 N° 114 moet dus worden verstaan het in pand nemen van vrije menschen, zooals dit onder de Inlanders van oudsher gebruikelijk was.

Dat het eigenlijke pandelingschap eene instelling is van anderen aard dan schuldslavernij, lijfsdwang of het reglementaire pandelingschap is boven reeds aangetoond.

Om het nemen van pandelingen in zijn aard en gevolgen te leeren kennen, is het noodig, om den aard van het gewone Maleische pandcontract na te gaan, waarvan het alleen in voorwerp verschilt.

In plaats van velden, woningen, slaven of andere goederen worden personen verpand.

Met pandgeving wordt steeds beoogd, geld in handen te krijgen voor een pand, dat men niet voor goed kwijt wil zijn, waarover men niet voor goed de beschikking wil verliezen.

De pandnemer erlangt een recht op het gebruik of genot van het pand, onder verplichting evenwel. om het terug te geven, zoodra de pandsom wordt terugbetaald, tot welke terugbetaling de pandgever ten allen tijde het recht heeft.

De eeuwige duur, de onvergankelijkheid van dit recht drukken de Maleiers uit in de navolgende woorden:

»Salama perederan matahari, boelan dan bintang, salama awan poetih, salama gagak itam, salama aer ilir« (zoolang de omwenteling duurt van zon, maan en sterren, zoolang de wolken wit,

de kraaien zwart zijn, zoolang het water stroomafwaarts vloeit).

De pandgever blijft eigenaar, de pandnemer krijgt een recht op eens anders zaak.

Dit werd voorbijgezien door den Gouverneur van Sumatra's Westkust, die bij missive dd°. 25 Augustus 1840 voorstelde, om van de voor onbepaalden tijd verpande velden eigendomsbewijzen te verleenen aan de pandnemers. Bij besluit dd°. 7 September 1840 werd daarop door den Gouvernements-Commissaris bepaald. dat van verpandingen voor onbepaalden tijd onder het district der hoofdplaats Padang bewijzen zouden worden verleend.

Eindelijk schreef Staatsblad 1862 N°. 9 voor, dat de verpandingen voor onbepaalden tijd van gronden, aan Maleische ingezetenen toebehoorende, in de openbare registers als een overgang van eigendom zullen worden ingeschreven en als zoodanig kracht zullen hebben.

Onder de werking van dit voorschrift zal menig familieeigendom, dat volgens Maleisch recht alleen verpand, niet verkocht mocht worden, voor goed zijn vervreemd.

Het Hoog-Gerechtshof had reeds bij arrest dd°. 28 Augustus 1856 (Het Regt in N.-I. XIII bl. 456) overwogen, "dat de verpanding voor onbepaalden tijd niets anders is dan eene overeenkomst, waarbij de eene partij zich jegens de andere tegen betaling eener zekere geldsom verbindt, haar, zoolang maan en zon zullen schijnen, het water afloopt en de raven zwart zijn, een stuk land ten gebruike af te staan en het bezit daarvan te verzekeren, zonder dat zij of hare erfgenamen ooit het gegeven geld zullen kunnen aflossen, en dus inderdaad in haar wezen *geheel en al* gelijk is aan een contract van koop en verkoop, waarvan de Inlander uit eerbied voor zijnen adat, die hem verbiedt zijne rijstvelden te verkoopen, een anderen naam heeft gegeven."

Het Hof had de Maleische omschrijving van ons begrip "voor eeuwig" vernomen, maar het kende eeuwigen duur toe, niet overeenkomstig het Maleische recht aan het recht van den pandgever, om het pand te lossen, doch aan het genot van den pandnemer.

Lijnrecht tegenover de opvatting van het toenmalige Hoog-Gerechtshof staat de opinie van de Hoogleeraren Veth en Wilken.

Professor Veth (zie het opstel "De verpanding van akkers op Java in het Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië 1869 bl. 75) geeft, wat volgens zijne opvatting bij de verpanding van akkers voorvalt, in de volgende woorden weer:

"De pandnemer wordt schier volkomen eigenaar van het pand;

hij geniet daarvan de vruchten als heer en meester; de akker is zoo goed als verkocht, behoudens alleen het recht van wederinkoop of lossing, dat den pandgever verblijft en dat hij te allen tijde kan laten gelden, zoodra hij in staat is, de voorgeschoten som terug te betalen.»

Professor Wilken, die achtereenvolgens de verpanding bij Javanen, Maleiers, Boeginezen en Makassaren behandelt, geeft de volgende beschrijvingen van de transactie:

»Het verpanden of gadee geschiedt in het algemeen zoo, dat de sawah in het bezit overgaat van den geldschieter of pandnemer, die erfelijk in alle gebruiksrechten van den eigenaar treedt, doch tot volledige teruggave van den overgedragen grond verplicht is, zoodra de schuldenaar of zijne erfgenamen het geleende bedrag zonder eenige rente hebben terugbetaald, waartoe zij ten allen tijde gerechtigd zijn» (blz. 558).

»Tegen betaling van de pandsom treedt ook hier de pandnemer erfelijk in alle gebruiksrechten van den eigenaar, maar is verplicht tot teruggave van den overgedragen grond, zoodra de schuldenaar of zijne erfgenamen het volle bedrag, zonder eenige rente, hebben terugbetaald» (blz. 585).

Tegen betaling van de pandsom verkrijgt de pandnemer het recht van vruchtgebruik, dat hij behoudt zoolang de inlossing niet heeft plaats gehad, hoeveel jaren dit ook moge duren» (blz. 589)

Men ziet, hoe sterken nadruk Professor Veth en Professor Wilken op den eeuwigen duur van het recht, om het pand te lossen, leggen.

Het Maleische pandcontract valt geheel onder de definitie, welke Pothier geeft van het contrat pignoratif. (Zie Pothier, Oeuvres complètes II, pag. 1205).

»Le contrat pignoratif est un contrat par lequel le propriétaire d'un héritage l'engage à quelqu' un, moyennant une certaine somme d'argent, et lui accorde, et à ses successeurs, le droit d'en jouir jusqu' au remboursement de la somme qu'il a donnée, qu'il sera permis au propriétaire de faire, toutes fois et quantes il voudra rentrer dans son héritage.»

»Le droit d'en jouir jusqu' au remboursement» enz. staat tegenover »het recht van vruchtgebruik, dat hij behoudt» enz. van Professor Wilken.

In den grond der zaak is er tusschen de voorstellingen, die Professor Wilken en Pothier zich van het contract vormen, geen verschil. Pothier heeft het alleen juister gedetermineerd.

Het Maleische pandcontract (het contrat pignoratif verschilt zoowel

van de antichresis, als hoedanig Professor Wilken, als van de fiducia, als hoedanig Professor Veth het beschouwt.

Bij de antichresis staat de schuldenaar uit geldleening aan den schuldeischer het genot af van eenig goed ter vergoeding van de interessen, die hij anders zou moeten betalen.

De antichresis is eene bijkomende, het Maleische pandcontract eene zelfstandige verbintenis.

Bij de antichresis heeft de schuldeischer eene vordering tot betaling. Loopt de antichresis samen met pandrecht in den zin van ons burgerlijk recht, dan kan de schuldeischer bij wanbetaling het pand verkoopen, om zich uit de opbrengst te voldoen. Bij het Maleische pandcontract staat het aan den pandgever, om het pand te lossen, zoodra hem zulks gelegen komt.

Tot betaling van het losgeld is hij bevoegd, niet verplicht.

Bij de fiducia gaat het goed, dat tot waarborg strekt van den schuldeischer, in diens eigendom over. Hij geeft zijn woord, dat hij het goed niet zal verkoopen, zoolang zijn schuldenaar niet in gebreke is, en dat hij het zal terug geven, zoodra de schuld wordt voldaan. Zonder aan zijn gegeven woord eenigzins te kort te doen kan hij het goed, dat hem tot waarborg is gegeven, verkoopen, zoodra de schuldenaar nalatig is.

Bij het Maleische pandcontract verkrijgt de pandnemer geen eigendom, doch slechts een zakelijk recht van genot. Tot verkoop van het pand is de pandnemer nooit gerechtigd. Evenmin als antichresis of fiducia is de Maleische verpanding een verkoop met recht van wederinkoop.

Volgens de mededeelingen van Professor Veth beschouwt de Inlandsche pandnemer de hem verpande velden nooit als zijn eigendom en weet hij het verschil tusschen verkoop met recht van wederinkoop en verpanding zeer goed te onderscheiden.

Professor Wilken beschouwt blijkbaar het nemen van pandelingen als eene rechtshandeling van gelijken aard als de verpanding van goederen. Hij stelt het voor als eene handeling, waarbij iemand bij gebreke van bezittingen zich zelven als pand in handen van den schuldeischer stelt. De verpanding van een slaaf noemt hij eene antichretische. En nu zijn de verpanding van een vrij mensch en die van een slaaf toch handelingen van gelijken aard.

Terwijl prof. Veth het pandcontract bij de Javanen, dat geheel overeenkomt met de verpanding bij andere volken van Maleisch ras, als de fiducia beschouwt, werden ten tijde van de Romeinen

niet enkel goederen, maar ook kinderen door den pater familias, in wiens macht zij zich bevonden, aan den schuldeischer overgeleverd. Deze kreeg het mancipium. De verpande kinderen kwamen dan als homines liberi in mancipio in een toestand, welke met dien van pandelingen eene merkwaardige overeenkomst vertoont. Keizer Iustinianus zag zich genoodzaakt, om het verpanden van kinderen onder zware straf te verbieden.

Na het bovenstaande betoog zal het niet twijfelachtig meer voorkomen, dat het Maleische pandcontract in het algemeen en het geven en nemen van pandelingen in het bijzonder is eene of zich zelf staande verbintenis, waarbij de een aan den ander voor het hem door dezen verstrekt wordende geld een pand (goederen, personen in zijne macht of zich zelven) afstaat met het recht, om dit te gebruiken tot de terugbetaling van de verstrekte gelden, welke ten allen tijde kan plaats hebben.

Dit contract is hetzelfde, als het contract pignoratif, zooals het door Pothier wordt beschreven, en wijkt belangrijk af zoowel van de antichresis en de fiducia als van verkoop met recht van wederinkoop, hoe men dit ook opvatte: als een recht, dat de verkooper zich voorbehoudt, om tegen terugbetaling van den koopprijs het verkochte terug te nemen of als een door den verkooper gemaakt beding, dat de kooper het verkochte weer voor den oorspronkelijken prijs aan hem zal terugverkoopen, zoodra hij zulks verlangt.

Door de verpanding geraken vrije menschen in een toestand, die veel overeenkomst aanbiedt met dien van de homines liberi in mancipio, wier arbeid ook uitsluitend ten goede kwam aan de familiehoofden, die hen in hun mancipium hadden.

Hoewel geen slaven, bewezen de homines liberi in mancipio, evenals pandelingen, dienst als slaven.

Hoe men ook over den juridischen aard oordeele van het nemen van pandelingen, over de nadeelen, welke er aan verbonden zijn, kan geen verschil bestaan.

De Nederlandsch-Indische Wetgever zag die nadeelen zeer vroeg in. De bestrijding van het pandelingschap dateert reeds van den Gouverneur-Generaal W. Van Oudshoorn.

Bij resolutie dd° 24 Augustus 1696 (opgenomen in het Plakaatboek, — dus bijna twee eeuwen geleden — werd een verbod uitgevaardigd »tegen het uitleenen van geld aan inlanders onder verband van hunne lichamen.»

Op deze praktijk, welke vooral in Midden-Java bij compagnies

dienaren en vreemde Oosterlingen in zwang was, werd de Regeering opmerkzaam gemaakt door den veldheer Aria Sindaureedja (zoo staat in het plakaatboek). Zij was van oordeel „dat allerlei „ongemacken uyt zodanige verbintenissen konnen resulteeren en ver-„oorsaackt werden, buyten dat deselve ook niet anders konnen „werden gehouden dan voor onbillyck en strijdig tegen de vrijheyt „der Javanen, dewelke tot gene slaven mogen worden gemaakt.”

Bij resolutie ddo. 8 November 1715 werd weder een verbod uitgevaardigd van dezelfde strekking. Het nemen van pandelingen werd er bij omschreven als „corporeele beleeningen of verpandingen tot slavernye of dienstbaerheid *op* de lichamen der menschen.”

De Regeering bepaalde, dat crediteuren niet gehouden waren „hare gecontracteerde dienstbaerheid te agtervolgen of volbrengen.”

Bij publicatie ddo. 20 Augustus 1808 werd voor een gedeelte van Java voor het eerst het nemen van pandelingen strafbaar gesteld.

De onder het oude régime aangevangen bestrijding van het pandelingschap werd na het herstel van het Nederlandsche gezag over den Oost-Indischen Archipel voortgezet.

Het geven of nemen van verpandelingen ter verzekering van eenige geldelijke schuld of aangegane verbintenis werd bij Art. 112 Regeerings-Reglement 1818 in geheel Nederlandsch-Indië afgeschaft.

Lang zoude het evenwel duren, voordat die afschaffing op Java eene werkelijkheid was geworden.

Bij artikel 71 van het Reglement op het Bestuur der Politie onder den Inlander in de Stad- en Voorsteden van Batavia, gearresteerd bij besluit van den Kommissaris-Generaal ddo. 12 Maart 1823, werd aan de Districts-Kommandanten opgedragen, om toe te zien, dat geene vrije menschen als pandelingen gehouden en behandeld werden.

Nog tot het jaar 1851 schijnen zoo dikwijls veroordeelingen wegens het verboden nemen van pandelingen te zijn uitgesproken, dat het der moeite waard werd geacht, om bij verordening eene verdeeling der geldboeten vast te stellen (Zie Staatsblad 1851 No. 55).

Thans is pandelingschap, evenals slavernij, op Java volkomen verdwenen.

Bij de publicatie ddo. 7 Maart 1822 werd voor de bezittingen buiten Java eene regeling van het pandelingschap vastgesteld, welke onder de toenmalige tijdsomstandigheden geene praktische waarde had.

Art. 118 Regeerings-Reglement 1827 schafte opnieuw het nemen van pandelingen voor den vervolge in geheel Nederlandsch-Indië af.

Van eene werkelijke uitvoering van dit voorschrift was echter behalve op Java, wederom nergens sprake.

Het Gouvernement zelf vervoerde pandelingen van Nias naar Padang bij duizenden, om de Maleiers te ontlasten van de drukkende transportdiensten.

De volgende Regeerings-Reglementen hielden meer rekening met den feitelijken toestand en erkenden het pandelingschap als bestaande op de buitenbezittingen, doch schreven eene regeling voor, welke ten doel had, om de afschaffing voor te bereiden.

Eerst in het jaar 1859 werd aan dit voorschrift gevolg gegeven: op welke wijze is boven aangetoond.

Salomon Müller, die Sumatra's Westkust bereisde, trof daar nog pandelingschap aan [1].

Hij deelt mede, dat moordenaars, bij onvermogen, om de bangoen te betalen, met de hunnen tot pandelingschap vervielen en dat een zelfde lot wedervoer aan betrapte dieven, die de hun door de pengoeloes opgelegde geldboete en schadevergoeding niet konden betalen.

Bij vonnis dd° 1 December 1853 werd nog eene Europeesche dame door den Raad van Justitie te Padang veroordeeld, die zich aan schandelijke mishandelingen van eene pandelinge had schuldig gemaakt.

Bij dit vonnis werd beslist, dat ter Sumatra's Westkust toenmaals wettiglijk geen pandelingschap bestond, wat natuurlijk het feitelijk bestaan van pandelingschap niet buiten sloot.

In het oude gebied van Sumatra's Westkust is thans het pandelingschap, evenals op Java, verdwenen.

In die streken, waar het nog in strijd met de wet bestaat, zal het ook geheel verdwijnen, wanneer de besturende ambtenaren door de Regeering in staat gesteld worden, om krachtiger op te treden als beschermers van de persoonlijke vrijheid der Inlanders.

De aan die ambtenaren thans ten dienste staande middelen zijn in vele streken geheel onvoldoende, om oude, met de wet strijdige gewoonten te onderdrukken en aan de wet de heerschappij te verschaffen, die haar toekomt.

---

[1] Reizen en onderzoekingen in den Indischen Archipel. Nieuwe Uitgave, met verbeteringen door den Schrijver. 1857.

JATAKAMÂLA

(GARLAND OF BIRTH-STORIES),

TRANSLATED FROM THE ORIGINAL SANSKRIT

BY

J. S. SPEYER.

(*Continued from p.* 182, *vol. VIII*)

VIII.

THE STORY OF MAITRÎBALA.

(Maitrîbalajâtaka.)

Being afflicted by the sufferings of others, the intensely compassionate do not mind their own pleasure. This will be taught as follows.

In the time when the Bodhisattva, always having in view his purpose of saving the creatures, had fixed upon (the exercise of the pâramitâ of) compassion, as became his highmindedness, and was always increasing in matchless virtues: charity, humility, self-restraint, tenderness and the like, suitable for the benefit of the world, he was, it is said, a king kind-hearted towards all creatures, named Maitrîbala [1].

1—2. This king felt the weal and the woe of his subjects as his own, and being skilled in the art of protecting them, he handled both his sword and his law in accordance with this feeling. Yet his sword was only an ornament to him, since the (other) kings waited for his orders, respectfully bowing their head-crests; his law, on the contrary, showed

---

[1] This name signifies: „he whose strength is kindness," cp. stanza 14. The edition has here Maitrabalo by a misprint, as it seems.

itself most openly in the measures he took for promoting the welfare of his people.

3. He dealt with punishments and rewards without infringing righteousness. In consequence of his goodness of heart and his political wisdom he watched his subjects like a father.

So he ruled with righteousness, and while directing his veracity, his liberality, his tranquillity, his wisdom and his other virtues to conduce to the welfare of others, he increased his store of exceedingly sublime deeds which are the due requisites for the attainment of Buddhahood. Now one day, five yakshas whom for some offence or other (Kubera) the Lord of the yakshas had exiled from his dominions came to his realm. These goblins were Ojohâras [that is: vigour-bereaving spirits], skilled in the art of killing others [1]. When they saw the kingdom exhibiting the aspect of the utmost prosperity, and became aware that the absence of every kind of calamity made the people rejoiced, satisfied, thriving and in the habit of having merriment and manifold festivals, the desire of taking away the vigour from the inhabitants of that region arose within them.

4. But, though they did their usual work with the greatest effort, they were still not able to take away the vigour of the inhabitants of that country.

5. The power of the king was so excessive that his very intention of shielding proved the highest protection. For this reason those yakshas did not succeed in their exertions to take away the vigour of his subjects.

And as they were not able to debilitate any one, living in that kingdom, however much they exerted themselves, they deliberated between each other and said: "How may this be, sirs?

6. "They do not possess such superiorities of learning, penance or magic as to enable them to obstruct our power, and yet all of us are reduced to impotency so as to bear our appellation (of Ojohâras) in vain."

[1] It is likely, those yakshas were thought to possess the power of causing consumptive diseases; consumption is called in Sanskrit yakshma or râja-yakshma.

And they assumed the shape of men of the brahman class, and going about, they saw some cowherd of those who live in the forest-region, who was sitting upon a grass-plot at the foot of a shady tree. He had shoes on his feet, and on his head he wore a garland, wreathed of flowers and opening buds of the forest-trees. His stick and his hatchet he had laid on the earth on his right. He was alone and occupied with twisting a rope, diverting himself meanwhile with singing and humming. Him they approached and imitating human voice [1], they said to him: "Well, friend, thou who art charged with guarding the cows, how is that thou art not afraid of staying so by thyself in this forest which is so lonely and where no man is to be seen?" And he, looking at them, spoke: "What should I be afraid of?" The yakshas said: "Hast thou never before heard that such spirits like yakshas, râkshasas or piçâcas are cruel by nature?

7—8. "If men are in company and endowed with learning, penance and svastyayana-charms, [2] even then, be they ever so brave and contemptuous of fear, they will but narrowly escape those râkshasas who feed on the flesh and fat of men. How, then, is it that thou art not afraid of them, thou who stayest without any comrade amidst those solitary, deep and frightful forests?"

On hearing this, the cowherd laughed heartily, and said to them:

9—10. "Well, the people of this country are protected by a mighty talisman, so that the Lord of the Devas himself has no power over them, how much less the flesh-eating goblins. So it happens that I wander fearless through the wilderness, as if I stayed at home, at night as if it were day, and alone as if I were in a crowd."

Upon this the yakshas became very curious and said to him respectfully, as if to encourage him: "Why, you must tell us, gentle sir, you must tell us, of what kind this extraordinary talisman of yours is." He answered them

[1] In the original the yakshas utter some inarticulate sounds before succeeding in speaking Sanskrit.

[2] viz. spells and charms, effective of bliss and happiness and obstructive of the contrary.

laughing again: »Hear, then, of what kind this very wonderful excellent talisman of ours is.

11. »It is he whose broad breast is equal to a plate of the Golden Mountain,[1] he whose face displays the lovely beauty of the spotless moon in autumn, he whose long and muscular arms are like golden clubs, he who has a bull's eyes and a bull's gait. In short, it is our king.

»Of this kind our excellent talisman is." And after saying these words, looking with resentment and astonishment in the face of the yakshas, he continued: »Ah! this is rather a wonder, is not it?

12. »So renowned is the power of our king and it has not come to your hearing! How has this happened? Or have you perhaps heard of it, but suspecting the excessive marvel of that fame, not minded it?

13. »I suppose, the people of the country, from whence you have come hither, are either disinclined to searching after virtue or indifferent about it; it may also be that, the store of their good fortune[2] being consumed, the great renown of our king has shunned them.

»At all events, for you there *is* some remnant of good fortune, that you are come here from such an uncivilized region."

The yakshas said: »Gentle sir, tell us, of what fashion is this power of that king, that spirits are by no means able to hurt the inhabitants of his realm?" The cowherd replied: »Our monarch has got this power through his high-mindedness. See, noble brahmans.

14. »On friendliness his strength does rest, not on his motley-bannered army, which he keeps but to comply with the custom. He knows no anger nor does he speak harsh words. He cares for his land, as is proper. Righteousness is the rule of his actions, not political wisdom, that base science. His wealth serves to honour the virtuous. And endowed with those marvellous qualities, still he does not take unto himself either the wealth of the wicked or pride.

---

[1] viz. the Sumeru or Meru (cp. below stanza 41), see the second story between stanza 8 and 9.

[2] Cp. foot-note 1 on the fifth page of the fourth story.

"Such, and many, many more virtues are to be found in our master. For this reason no calamities may hurt the inhabitants of his realm. But how little is the information you may get from me! If you are curious after learning the excellent qualities of our king, it would rather be suitable for you to enter the capital. There you will behold the people in their every-day life, you will see how firmly they observe the precepts of good conduct, loving each the peculiar duties proper to him; how much constant abundance of food and uninterrupted welfare makes them merry and thriving; how splendidly they are dressed yet not presumptuously; how kind they are to worthy strangers who come to them as guests; how enraptured they are with the virtues of their king, the praises of whose glory they never cease proclaiming with gladness, as if they were uttering some auspicious and evil-averting charm. When beholding all this, you will obtain the standard for measuring the multitude of virtues possessed by our lord. And if you once begin to feel something like reverence for his virtues, you will witness them, for you will not fail to feel the desire of getting the sight of him."

The yakshas, being already moved with anger against the king on account of his obstructing the manifestation of their power, were in no way softened by this affectionate and well-deserved eulogy of his virtues.

15. Verily, as a rule the mind of the fools[1] becomes inflamed the more by the praise of the object which has excited their fervent wrath.

Now considering that king's love of charity and wishing to do harm to him, they drew to him at the time of his audience and asked him a meal. The king rejoiced, ordered his officers who stood in charge of such matters to entertain quickly the brahmans with a delicious meal. The yakshas, however, were not ready to accept the meal served to them, though it might have suited the royal table, but spurning it, as tigers would green grass, said they did not feed on such dishes. On hearing which, the king went

[1] The "fools" are the wicked, the sinners, those subdued by passions. Cp. f. i. Suttanipâta vs. 666; 728; 1051.

to them saying: »But what sort of repast will agree with your digestion, that something of the kind may be fetched?"

The **yakshas** answered:

16. »Raw human flesh, freshly cut off and still warm, and human blood, o lotus-eyed monarch, is the food and drink of yakshas, o you who are strict in keeping your engagements."

After which, they reassumed their own disfigured and frightful features, exhibiting their mouth rendered ferocious by large teeth, their eyes fierce and red, flaming and squinting, their flat nose, wide-opened and misshapen. Their hair and beard had the tawny colour of flames and their complexion was as dark as of clouds big with rain. Looking at them, the king knew them to be goblins,[1] not men and understood that they for that reason did not like the food and drink served by his orders.

17. And according to his compassionate nature and his pureheartedness, the pity of the monarch towards them increased by this reflection.

Absorbed with commiseration and pitying those **yakshas**, he entered with an intent mind upon this thought:

18–19. »For a merciful man such food and drink as is fit for them is not only hard to be found, but it were also to be searched for day after day. O, the immense grief it would cause to him! A cruel man may be either able to get it for them or not. If not able, his effort would have no other effect than that of mere destruction; if able, what can be more miserable than such constant exercise of evil practice?

20. »These **yakshas**, on the other hand, who live on food of that kind with hearts wicked and pitiless, they are destroying their own happiness every day.[2] When will their sufferings ever end?

---

[1] liter. „to be **piçâcas**," apparently, a general term. The different classes of goblins, **yakshas**, **râkshasas**, **piçâcas** are often confounded; in stanza 27 the general appellation is **râkshasas**. In jât. IX, vs. 66 **yaksha** and **piçâca** are synonymous. In the sixth story of the pali **Jâtaka** (translated by **Rhys Davids** in his *Birth-stories*, p. 180) the water-sprite is sometimes called **rakkhaso**, sometimes **yakkho**.

[2] For their sinful behaviour makes them ripe for the hells and rebirths in low and vile existences.

"This being so, how is it possible for me to procure such food for them? Not even for one single day could I injure others and destroy life.

21. "And yet I do not remember to have ever saddened the countenances of those who came to me as supplicants and bereaved them of splendour by disappointing their hopes, so as to make them appear like lotuses withered by the winter-wind.

"But, why musing any longer? I have found, what will do.

22—23. "I will give them lumps of solid and fat flesh and draughts of blood taken from my own body. What other means than this can be more suitable for me to supply the wants of those beggars who are seeking their relief from my side? For the flesh of animals who have died their natural death is cold and bloodless and does of course not please them; and their hunger is great and attested by their afflicted figures.

"On the one hand, it is impossible for me to take flesh out of the body of any living being; on the other, how may I suffer them who have resorted to me to draw off in this manner, with countenances languishing and eyes sunken, as before, in consequence of their hunger and thirst, and moreover grieved by the fruitlessness of their request on which they had founded their hope? It is, therefore, the right time to act in this way.

24. "Like a malignant ulcer this body is always sick and causes me pain. Now I will return it that grief by availing myself of it for the accomplishment of an extraordinary performance."

Having so resolved, the Great-minded One, whose countenance received increase of splendour by the outburst of his gladness, spoke thus to the yakshas, pointing out his body to them:

25. "If this flesh and blood which I bear only for the good of the creatures were now to be disposed of with the object of entertaining guests, I would deem this a good fortune for myself and of great consequence."

The yakshas, though knowing the determination of the king, could not believe it; so marvellous did it appear to them. And they said to him:

26. "After the mendicant has unveiled his suffering by wretched asking, from that very moment it is the giver alone who ought to know what will do in the case."

The king, understanding that they assented, was much rejoiced and ordered his physicians to be sent for, to have his veins opened. Now when the royal ministers were aware of his determination of offering his own flesh and blood, they became agitated, irritated and perplexed by it, and prompted by their affection, they spoke emphatically to this purport: "We pray Your Majesty not to give way to your excessive love of charity in this degree as to disregard the consequences of your actions, whether they are to be good or evil to your loyal and devoted subjects. Your Majesty cannot be ignorant of the nature of the evil spirits. You know that

27. "they rejoice in whatsoever may tend to the mishap of your subjects, most illustrious lord, and get satisfied by a livelihood necessitating injury of others. So-natured is that class of beings, benevolent master.

28. "You, on the other hand, noble prince, sustain the toilsome burden of royalty not minding your own pleasures, having exclusively in view the happiness of your people. Cease, therefore, from the determination of offering your flesh and blood; it is wrong to do it.

29. "These goblins have no power over your people, Majesty, no doubt, they have not — provided that your strength be present to protect your subjects. Now being obstructed in their cleverness of bringing about mischief, they seek the calamity of the inhabitants of this country by means of an adroit scheme.

30. "In fact, the Celestials are pleased by fat, suet and the like, offered to them into the fire at sacrifices, and these goblins should not like Your Majesty's food, that is excellent, pure and carefully prepared!

"Surely, Your Royal Majesty are not obliged to communicate your designs to such men like us. Notwithstanding this, our sense of duty forbids us to show in this matter our usual compliance with your desire. Can it be called a righteous action of Your Majesty to throw your whole people into calamity for the sake of these five? Moreover, for

what reason do your make us feel in this degree your disaffection? How else could it happen that our flesh and blood which we are employing in the service of our master, have remained unnoticed by you, to form the desire of offering your own, while our bodies are alive and available?"

Then the king spoke to those ministers:

31. "Being requested in distinct terms, how may any body like me say "I have not", when having, or "I will not give", speaking falsely?

32. "Since I pass for an authority in acting according to the ordinances of righteousness, if myself should walk on the wrong path, what would be the condition of my subjects who are ready to follow the example of my behaviour?

33. "Therefore, in regard of my very subjects I will have the strength of my body taken out of it. Besides, if I were to be faint-hearted, subdued by self-love, what would be my power to promote the welfare of my people?

"As to the words of love and respect, you have spoken, words full of affection and cordial sympathy, when you asked what I did show you my disaffection for, wishing to offer my own limbs even now, while your flesh and blood are intact and available, I will convince you by argument. Surely, do not think that by want of trust I mean to close up the path on which you could show your affection towards me, nor that suspicion has created an impenetrable thicket across it. Nevertheless,

34. "the proper time for friends of showing by deeds their love to their friend is this, when his wealth has either diminished by degrees or has been destroyed by the disfavour of his destiny; but it would not befit the poor acting thus towards a wealthy man.

35. "Now, my limbs *are* available. They are big, solid, fleshy. Them I do sustain for the sake of supplicants. This being so, it would be unbecoming even for you to give vent to your affection (by offering your own).

36. "I am not capable of forbearing the pain of strangers, how can you suppose that I should bear *your* suffering? For these reasons I desire to offer my own flesh. It is I, whom they ask, not you

"Therefore, though stirred by attachment to my person

to the boldness of putting obstacles on the way of my righteous behaviour, do not oppose my determination any longer. Verily, Your Lordships are not in the habit of dealing in the proper manner with my mendicants. Besides, you should also consider but this.

37. »He who prohibits any one that wishes for his own sake to give in charity food or the like, say, by what appellation is he to be called, a pious man or an impious one? How much less can there be any doubt about this in the case of a gift of this character?

»Why then insist any longer? Do but examine the matter duly, and you will prevent your thoughts from the wrong path, as befits those who occupy a ministership in my service. In fact, sympathic words of approval would now become Your Lordships more than these anxious looks. Why do I say so?

38—39. »Beggars, wanting money and goods, objects of various employment, are to be found every day, are not they? but this kind of mendicants cannot be obtained even by propitiating deities. Now considering the frailness of my body and its being an abode of woe, it would be meanness of mind, I think, even to hesitate at the time of the appearance of such uncommon mendicants, and miserable self-love would be here the deepest darkness.

»Pray, do not withhold me, then, Mylords."

Having so persuaded his council, he called for the physicians, and after having five veins on his body opened by them, he spoke to the yakshas:

40. »Deign to assist me in this pious performance and to procure for me the highest gladness by accepting this bounty."

They assented and began to drink, intercepting with the hollow of their joint hands the king's blood, the dark colour of which resembled to fragrant red sandal.

41. While allowing the nocturnal monsters to drink the blood from his wounds, the monarch shone as if his body were of gold, and he had the appearance of mount Meru, when covered with rain-clouds hanging down by their weight and tinged with the hue of the twilight.

42. In consequence of the high pitch of his gladness, of his

magnanimous forbearance and also of his corporeal strength his body did not fade nor did his mind faint, and the flowing blood did not lessen.

The yakshas, having quenched their intense thirst, said to the king that it was enough.

43. Considering that he had now disposed of his body, that always ingrateful object and abode of many pains, so as to turn it into a means of honouring mendicants, his satisfaction grew no less, when they ceased.

Then the king, the serenity of whose countenance was enhanced by his expanding joy, took a sharp sword. It had a spotless bluish blade, not unlike a petal of the blue lotus, and a beautiful hilt shining with brilliancy by the lustre of the jewels which adorned it. With it he cut pieces of flesh out of his body and presented the yakshas with them.

44. And the joy he experienced by giving did not leave room for the sense of pain caused by cutting, and prevented again and again his mind to be immersed in sorrow.

45. So the pain, pushing on at each stroke of the sharp sword but driven far back again by his gladness, was slow in penetrating his mind, as if it were tired by the trouble of being urged to and fro.

46. And he was feeling a mere sense of gladness, whilst he satisfied the nocturnal goblins with pieces of his flesh, up to this point that the cruel hearts of those very beings unclosed themselves to softness.

47. He who moved by love of the Law or by compassion abandons his own dear body for the benefit of others, such a one may be able to regenerate the hearts of men burnt by the fire of hatred, changing it into the gold of tenderness and faith.[1]

The yakshas, beholding the monarch, though intent on cutting out his own flesh, yet as calm as ever, and exhibiting an unshaken serenity of countenance and dauntless intrepidity against the pain caused by the work of his sword, became affected with the utmost tenderness and admiration.

[1] „Tender-heartedness" [illegible] „softness [illegible] mind" and „faith in the Buddha" are expressed by the [illegible] word [illegible]. I have as a rule translated this term according to the [illegible], but there [illegible] here.

[illegible]

magnanimous forbearance and also of his corporeal strength his body did not fade nor did his mind faint, and the flowing blood did not lessen.

The yakshas, having quenched their intense thirst, said to the king that it was enough.

43. Considering that he had now disposed of his body, that always ingrateful object and abode of many pains, so as to turn it into a means of honouring mendicants, his satisfaction grew no less, when they ceased.

Then the king, the serenity of whose countenance was enhanced by his expanding joy, took a sharp sword. It had a spotless bluish blade, not unlike a petal of the blue lotus, and a beautiful hilt shining with brilliancy by the lustre of the jewels which adorned it. With it he cut pieces of flesh out of his body and presented the yakshas with them.

44. And the joy he experienced by giving did not leave room for the sense of pain caused by cutting, and prevented again and again his mind to be immersed in sorrow.

45. So the pain, pushing on at each stroke of the sharp sword but driven far back again by his gladness, was slow in penetrating his mind, as if it were tired by the trouble of being urged to and fro.

46. And he was feeling a mere sense of gladness, whilst he satisfied the nocturnal goblins with pieces of his flesh, up to this point that the cruel hearts of those very beings unclosed themselves to softness.

47. He who moved by love of the Law or by compassion abandons his own dear body for the benefit of others, such a one may be able to regenerate the hearts of men burnt by the fire of hatred, changing it into the gold of tenderness and faith. [1]

The yakshas, beholding the monarch, though intent on cutting out his own flesh, yet as calm as ever, and exhibiting an unshaken serenity of countenance and dauntless intrepidity against the pain caused by the work of his sword, became affected with the utmost tenderness and admiration.

[1] „Tender-heartedness" or „softness of mind" and „faith in the Buddha" are expressed by the one word prasâda. I have as a rule translated this term according to the conception prevailing, but there is equivalence here.

48. »Oh, it is a wonder! oh, it is a miracle! Can it be true, or is it perhaps a phantasm?" Such thoughts arose in their ecstatic minds; and the wrath they did foster against the king was crushed, and they began to proclaim their faith by veneration and praise of his deed.

»No more, no more, Majesty" they exclaimed; »cease injuring your own body! This marvellous performance of yours, by which you win the hearts of all mendicants, has satisfied us." So with great agitation and respectfully bowing their heads they bade the king stop; after which, they looked up to him with great regard, uplifting their faces moistened with tears of faithful contrition, and continued:

49. »Justly people are prompted by devoutness to proclaim everywhere your glory. Justly Çrî, disdaining the lotus-pond, cherishes residing with you. Verily Heaven, though protected by Çakra's sovereignty, must feel something like jealousy when looking down on this earth, guarded by your heroism; if not, Heaven forsooth is deceived.

»Why use many words? Mankind is happy, indeed, being under the protection of such a person like you; but we, we are utterly distressed having approved of *your* suffering. Yet we hope that it would have been almost beyond our power to prevent it, inasmuch as applying to such a being as you are, may prove a means for salvation for us, be we ever as wicked as we are. In this hope we put this question to you.

50. »What is that exceedingly marvellous rank you long for, that you act in this way disregarding your royal happiness, that beloved state which you possess at ease?

51. »Is it the sovereignty of the whole earth you covet by means of this penance, or is it the rank of Kubera or that of Indra or entire deliverance and absorption into Brahma?

52. »Be it whatever it be, the aim you are aspiring at cannot be very far from this strong determination. If we are allowed to hear it, you would please us by telling it, sir."

The king spoke: »Hear then what I am exerting myself for.

53—55. »An illustrious high rank depends on existence, it is to be obtained by effort and may be easily lost. It cannot afford the pleasure of satisfaction, much less tend to serenity

of mind. For this reason, saying nothing of any other wordly lustre, I do not desire even the brilliancy of the Lord of the Devas. Nor would my heart become content, if I were to succeed in destroying the suffering of myself alone. [1] My object are those helpless creatures, distressed by toil and sufferings because of the violent calamities and vices to which they are liable. For their sakes may I by means of this my meritorious action attain Allknowingness, and vanquishing the evil passions, my enemies, may I save the creatures from the Ocean of Existence, that rough sea with its big billows of old age, sickness and death!"

On hearing this the yakshas had the feeling of horripilation caused by the intense joy of faith, and bowing to the king they said: "This performance of yours is most befitting your extraordinary determination. Accordingly we venture to express our conviction concerning that, to be: of such persons like you the designs will be accomplished after a short time.

56—57. "No doubt, your exertion tends wholly to the salvation of all creatures; yet deign to take a special care of us, pray do not forget us at that time. And now forgive us what we have done from ignorance, causing you to be thus torturted: we did not understand even our own interest.

58. "Further we beg you to show us your favour by giving us some injunction which we may follow. Give it with the like confidence as to your own officials."

Upon which the king, knowing them to be converted and to have lost their heard-heartedness, spoke in this manner: "Do not be in trouble any longer. It is no torment, in fact it is a benefit you did confer on me. Moreover,

59. "there *is* no other way but this for those who follow the path of righteousness (dharma). How, then, should I ever forget my companions on that road, when once I shall have attained Supreme Wisdom (bodhi)? My first teaching of the Lore of Salvation shall be to you; to you I shall impart of that ambrosia first.

60. "And if you now aim at doing what may be agreeable

---

[1] This is said in answer to the question whether he did aim at absorption into Brahma [or „into the brahma", the sanskrit word being brahmabhûya.]

to me, you must avoid like poison these sins: doing harm to others, coveting the goods or wives of others, speaking evil and drinking intoxicating liquors."

The yakshas promised to do so, and having bowed to him and circumambulated him from left to right, disappeared on the very spot.

But when this Great Being had made up his mind to give away his own flesh and blood, at that very time

61—62. Earth trembled in many places and caused the golden mountain to waver, in consequence of which concussion the drums on that mountain began to sound and the trees to cast off their flowers. These spread about in the sky and moved by the wind they appeared like a cloud, like a flight of birds, somewhere resembled a canopy, somewhere again bore the appearance of a well-arranged garland; they fell down together on all sides of the spot where the king was staying.

63. The great Ocean, as if he intended to prevent the monarch, showed his excitement and agitation by the increased commotion and noise of his waves, and his figure expressed great vigour as if he were ready to march [1].

64—65. Also the Chief of the Devas became agitated by these phenomena, and discovering by reflection the cause of them and being filled with apprehension at the sufferings which the king exposed himself to, hastily came to the royal residence. There he found every one perplexed with sorrow and fear, except the king. On beholding the calmness of his countenance, though he was in so miserable a condition, Çakra was affected with the utmost amazement. He approached the monarch and impelled by gladness and joy, he eulogized his performance in his lovely voice.

66. "Oh, thou hast reached the summit of pious behaviour! oh, the loftiness of thy treasure which is practice of virtue! oh, how clever is thy mind in showing thy favour to others! Verily, being given to thee Earth has obtained a protector!"

After so praising him, Çakra, the Lord of the Devas, applied excellent herbs, fit to heal wounds immediately,

---

[1]) viz. to relieve the king. In this simile the Ocean is represented as an auxiliary prince who raises his army to the succour of his ally.

which herbs were partly divine, partly such as are used with men. So he put a stop to his pains and made his body as it was before. In reply to which the king honoured him by kind attendance in a courteous and reverent manner. Then Çakra went back to his own abode.

"In this way, then, the intensely compassionate do not mind their own pleasure, being afflicted by the sufferings of others; who, then, ought not to set aside the attachment to so slight a thing as his wealth is?" So is to be said when stimulating the zeal of charitable people. Likewise when explaining the virtue of compassion, when glorifying the Tathâgata, also on the subject of listening with attention to the preaching of the Law.[1] Moreover, the words said by the Lord: "Monks, these Five have much done, indeed"[2] will have their explication by their being connected with this story. For they were the five yakshas of that time. To them the Lord did impart the first of the ambrosia of the Law, just as he had promised.

The story of Maitrîbala is not met with in the Cariyâpiṭaka nor in the five volumes of the pâli Jâtaka, which have appeared up to this date; probably it will be found in the part not yet published. Something like it but not the same is told in the 91th pallava of Kshemendra's Avadânakalpalatâ. There a king of the Çibis gives up his flesh and blood in order to obtain a sûkta or well-said sentence.[3] This tale, however, is not yet printed nor may we expect it soon to be so. In that part of Kshemendra's poem, which has already been published, I have also met with a story, told of king Maṇicûḍa in the third pallava, çl. 56 and foll., which bears in many respects a striking resemblance with ours, though it differs in others, as will appear from its contents. On the occasion of a great bloodless

1 The import of this last application may be accounted for by the fact of the conversion of the yakshas and the law preached to them. In the conclusion of the story (XXXI) of Sutasoma it is more fully stated that listening to the preaching of the Law tends to the removal of vice and the rise of virtue. This application is also mentioned in the conclusion of the stories IX, XI, XXIV, XXV, XXX and XXXIV.

2 Bahukarâḥ khalv ete pancakâ bhikshava iti. This sacred text taken from some of the Sacred Scriptures of the so-called Northern Buddhism, is one of the two, which are quoted in the Jâtakamâlâ. The other is to be found in the conclusion of story XXX. The five yakshas are of course the Bhadravarṇîyas, Kauṇḍinya and the rest, see Lalitavistara ch. 26, Spence Hardy *Manual* p 190, Kern *Geschiedenis van het Buddhisme* I, p. 83 and 86 footnote 1.

3 Somendra in his introductory çlokas describes the 91th story thus: svamâṃsâsṛkpradânena yaḥ Çibiḥ sûktam agrahît (çl. 86).

sacrifice performed by the pious king, the opportunity being given of asking all sorts of boons, one râkshasa arises out of the sacrificial fire. Desiring food and drink, he gets a delicious meal, but spurns it, saying: „I do not like such food, I am used to feed on raw flesh." Upon this Maṇicûḍa enters into a reflection of the same kind as Maitribala here; if he procures the food desired, he cannot but violate his vow of ahiṃsâ, if not, he sins against his duty of charity. In this dilemma he resolves to take the flesh and blood from his own body, and performs his resolution. The goblin having drunk his full and devoured the flesh, transforms himself, showing his true shape. Çakra had assumed the figure of that monster with the purpose of trying the magnanimous king, and now eulogises and congratulates the monarch and heals his wounds with divine medicinal drugs, after which he mounts to his heaven.

IX.

The story of Viçvantara.

(Viçvantarajâtaka).

The mean-spirited are not capable of approving the behaviour of the Bodhisattva, how much less can they act after it. This will be taught by the following.

Once the Çibis were ruled by a king, named Saṃjaya, who performed his royal duties in the right manner. Having entirely subdued his organs of sense and possessing in a high degree the virtues of valour, discretion and modesty he was victorious and mighty. Thanks to the constant and strict observance he paid to the elders, he had mastered the essential contents of the three Vedas (trayî) and of metaphysics.[1] The fairness of his rule was manifested by the affection of his subjects who loved the performance of their different trades and duties and were accustomed to security and comfortable peace.

[1] The term ânvîkshikî encompasses here something else than the simple science of logic. Its full import is to be learnt from Kâmandaki's Nîtisâra, second sarga. Four are the branches of learning, it is said there, to be necessary for a prince, the ânvîkshikî, the trayî, the vârttâ and the daṇḍanîti. The last is of course the „political science"; the vârttâ is a kind of „political economy" (see the work quoted II, 14); the trayî may be understood as „vaidik science," but it includes in its widest sense the six vedâṅgas, the nyâya, the mîmâṃsâ, the law-books and purâṇa-class (ibid. II, 13). The ânvîkshikî is described as the metaphysical science, it is called the science of the âtman (ib. II, 8), and its contents are the investigation of the summum bonum and summum malum (ib. II, 11).

1. By the practice of his virtues he had gained the affection of Royal Felicity who like an honest woman was faithful to him, not to be thought of by the other monarchs; just as a den kept by a lion is unattainable for other animals.
2. All such men as spent their labours to any kind of penance, science or art, used to come up to him, and if proving their merit, they obtained distinguished honour from his side.

Next to him in dignity, but not his inferior by a famous set of virtues, his son Viçvantara held the rank of heir apparent.

3. Though a youth, he possessed the lovely placidity of mind proper to old age; though he was full of ardour, his natural disposition was inclined to forbearance; though learned, he was free from the conceit of knowledge; though mighty and illustrious, he was void of pride.
4. As the extent [1] of his virtue was perceived in all regions and his fame penetrated the three worlds, there was no room for the feeble and trifling reputations of others; it seemed that they did not venture to show themselves.
5. He could not forbear the proud prevalence of calamities and other causes of sufferings among mankind. It was against these foes that he waged war and fought in battle, shooting from his large bow of compassion numberless arrows which had the figure of gifts in charity.

So he was wont to rejoice day after day the mendicants who happened to come to him with bounties, given without difficulty, surpassing the objects asked for and the more welcome inasmuch they were bestowed with deference and kind words. But on the knotdays [2], when he was distinguished by his keeping the strict observances and the rest of the sabbath, after bathing his head and putting on white linen dress, he mounted his excellent, well-trained, swift and vigorous elephant, who (by his colour and size) might be compared to a peak of the Snow-mountain [3], whose face was adorned with the tracks of the juice flowing in rutting-time, and on whose body were to be found auspicious marks.

---

[1] I suppose the reading of the mss. dṛshṭaprayâmâsu to be right.

[2] viz. the sabbath-days.

[3] viz. the Himâlaya.

Sitting on the back of that wide-renowned scent-elephant and royal vehicle, he was in the habit of making the round of his alms-halls, which he had established in all parts of the town to be like refreshing wells for the mendicants. So going about he experienced an excessive gladness.

6. No opulence, forsooth, within doors procures to a charitable man such rejoicing as it produces when being transferred [1] on the mendicants.

Now this so great practice of charity being proclaimed everywhere by the rejoiced mendicants, some conterminous king who had heard of it, considering that it would be possible to deceive the young prince by means of his excessive love of almsgiving, directed some brahmans, his emissaries, to rob him of that excellent elephant. Accordingly one day, when Viçvantara was inspecting his alms-halls, manifesting his gladness of mind by the enhanced beauty of his countenance, the said brahmans placed themselves in his way, uttering benedictions with their uplifted and outstretched right hands. He stopped his excellent elephant and asked them respectfully the reason of their coming; they had but to express their want, he said. The brahmans spoke:

7—8. »Both the excellent qualities of this elephant of thine who has so graceful a gait, and thy heroic love of charity make us to beggars. Present us with this white elephant who is like a peak of the Kailâsa mountain, and thou wilt fill the world with astonishment.»

The Bodhisattva being thus addressed, was filled with sincere joy and entered upon this reflection: »Truly, after a long time I now see mendicants requesting a lofty demand. But, what may be after all the want of such a distinguished elephant to these brahmans? No doubt, this must be a miserable trick of some king, affected by covetousness, jealousy and hatred.

9. »Yet that prince who not minding either his reputation or the precepts of righteousness is eager for possessing what he thinks to be our good, must not be saddened by disappointment"

Having thus considered, the Great-minded One alighted

[1] A misprint disfigures the edited text. Of course, there is meant saṃkramyamâṇâ.

from the back of that excellent elephant and stood before them with uplifted golden pitcher; then he pronounced (the solemn formula) „accept". [1]

10. After which, though knowing that the science of politics follows the path of Righteousness (dharma) only as far as it may agree with material interest (artha), he gave away his foremost elephant. His attachment to the precepts of Righteousness did not allow him to be frightened by the lie of political wisdom.

11. Having given away that lord of elephants who adorned with the lovely golden lattice-seat on his back resembled a massy cloud of autumn radiant with a flash of lightning, [2] the royal prince obtained the utmost delight — but the citizens were stricken with consternation; for they were adherents of political wisdom.

In fact, when the Çibis heard of the gift of that lord of elephants, anger and wrath penetrated them, and the eldest of the brahmans, the ministers, the warriors and the chiefs of the townsmen, making hubbub went to the presence of king Saṃjaya. Agitated, excited and angry they paid little regard to the observance of the boundaries of the respect due to the monarch, and spoke: "Why do you overlook in this manner, sir, the fortune of your kingdom being carried off? You ought not to overlook that in this manner misfortune is brought into your realm." When the king alarmed asked them what they meant by this, they replied: "Why, do you ignore what has happened, Majesty?

12—13. "That splendid animal whose face when being fragrant by the scent of the flowing juice, intoxicates crowds of humming bees hovering about and likewise impregnates the cherishing Wind with its perfume so as to induce him to wipe off gladly and easily the smell caught from the fluid of other haughty elephants; that war-elephant whose brilliant vigour subdued the strength and the power of your

[1] On this old symbol of transferring property, which is mentioned also below (see st. 63 and especially st. 93) see Kern, *Geschiedenis van het Buddhisme* I, 91 N. 4.

Greek σπένδεσθαι and Latin *spondere* may also be compared, the primitive signification of either seems to have been „to pour out a liquid."

[2] In the pâli-redaction which is the source of Spence Hardy's narration of our tale, it is said that this white elephant had the power of causing rain.

enemies and abated their pride even unto the motionlessness of sleep — see, that magnificent being, that embodied Victory has been given away by Viçvantara and is now being carried off abroad.

14 »Kine, gold, clothes, eatables, such are the goods fit to give to brahmans, but parting with our foremost elephant, the pledge of glorious victory, is an excess of charity and goes too far.

15. »How should success and might ever join this prince who acts up to this point opposite to the maxims of policy? In this matter forbearance from your side is out of place, sir, lest he should before long afford matter of rejoicing to your enemies."

On hearing this, the king who loved his son was not very friendly disposed towards them, but submitting to necessity, he said they were right; after which he tried to appease the Çibis. »I know, he said, that Viçvantara indulges in his disproportionate passion for charity so as to neglect for it the rules of political wisdom, which behaviour is not suitable for a person appointed to the royal charge. But he *has* resigned his own elephant, as if it were a phlegm; and now, who will bring back that animal? Nevertheless, I shall take such measures that Viçvantara will know a limit in his almsgiving. This may suffice to appease your anger."

The Çibis answered: »No, Majesty, this will not do. Viçvantara is not one to be brought to reason in this matter by a simple censure."

Samjaya spoke: »But what else can I do?

16. »My son is averse from sinful actions, only his attachment to virtuous practices is turning into a kind of passion. Why, should you then deem *his* imprisonment or death to be the due requital of that elephant?

»Therefore, desist from your wrath! Henceforward I shall prevent Viçvantara from such actions." Notwithstanding this, the Çibis persisted in their anger and said:

17—18. »Who would be pleased, sir, with the pain of death or prison or whipping pronounced upon your son? But being devoted to his religious duties Viçvantara is not fit to be a bearer of the troublesome burden of royalty because of

his tenderness of heart and his compassion. The throne is to be occupied by such princes as have obtained renown for their martial qualities and are skilled in the art of giving its due to each of the three members of the trivarga,[1] but your son who in consequence of his love of Righteousness (dharma) does not heed Policy (naya) is a proper person to dwell in a penance-grove.

19. "Surely, if princes commit faults of bad policy, the results of those faults come down on their subjects.[2] They are however bearable for *them*, after all, as is taught by experience; not so for the kings themselves, the very roots of whose domination they undermine.

20. "Why, then, say here much? Not capable of conniving at a state of things which must lead to your ruin, the Çibis have taken this resolution. The royal prince shall withdraw to mount Vanka, the residence of the siddhas[3]; there he may exert his penance."

Being so addressed for his good in very harsh terms by those dignitaries who were (in fact) moved by attachment, affection and love, but foresaw the calamities to be expected from bad policy, the king was ashamed of the wrath of the spokesmen of his people, and with down-cast eyes, overwhelmed by the sorrowful thought of a separation from his son he heaved a deep, woeful sigh and said to the Çibis: "If this is your peremptory decision, allow him, at least, the delay of one day and night. To-morrow at day-break Viçvantara shall accomplish your desire." The Çibis were satisfied with this answer Then the king said to his chamberlain: "Go and tell what has happened to Viçvantara." The chamberlain said he would do so and, his face bathing in tears, went to Viçvantara who was in that moment in his own palace. Overwhelmed by his sorrow he threw himself at the feet of the prince and wept aloud. Then Viçvantara anxiously inquired after the health of the

---

[1] Cp. *supra* jât. II, st. 1.

[2] This Indian parallel to the well-known *quidquid delirant reges, plectuntur Achivi* runs thus in the original Sanskrit: phalanti kâmam vasudhâdipânâm durnîtidoshâs tadapaçriteshu.

[3] The siddhas are a class of invisible, superhuman beings of great holiness and endowed with supernatural powers.

royal family; the other said in a voice rather indistinct by affliction: »o, the royal family is well." »But why are you thus excited, then?" Viçvantara replied. Being so asked once more, the chamberlain whose throat was choked with tears, uttered slowly and in a faltering tone these words, interrupting and disturbing them by his sobs:

21. »Awkwardly disregarding the royal command, though it was declared to them in gentle terms, the Çibis moved by anger order you to be banished from the kingdom, my prince."

Viçvantara said: »Me .... the Çibis .... order to be banished! What you say, is out of all reason.

22. »Never did I take delight in leaving the path of discipline and I detest carelessness about my duties. Why then are the Çibis angry with me who am not conscious of any evil action?»

The chamberlain said: »They are offended at your exceeding loftiness of mind.

23. »Your satisfaction was pure by the disinterested feeling you experienced, but that of those mendicants was troubled by cupidity. When that foremost of elephants, o most noble prince, had been given away by you, wrath put the Çibis out of patience and caused them to transgress the limits of their duty. They are furious against you. You must go, indeed, the way of those who are driven into exile to live as ascetics."

In this moment the Bodhisattva displayed both his deeply rooted affection for the mendicants which his continuous practice of compassion had firmly established, and his grand, immense patience. He said: »The nature of the Çibis is fickle, and they cannot understand mine, it seems

25. »The objects of sense being outside our Self, it is superfluous to say that I would give away my eyes or my head.[1] For the benefit of the creatures I am bearing this body,[2]

[1] This is no rhetorical phrase. That the Bodhisattva is said to have given away his eyes in one of his existences, has been told in jât. II. The gift of his head is related in some jâtaka, not found in this selection of Ârya Çûra. It occurs in Kshemendra's Avadânakalpalatâ, the fifth pallava of which contains the story of king Candraprabha who cut off his head at the request of a brahmarâkshasa disguised as a brahman.

[2] »In the time of Dipankara Bu(d)dha, Gotama Bodhisat might have attained

how much more the possession of clothes and vehicles.

26. „Me who am wishing to honour the requests of the mendicants, if needs, with my own limbs, the Çibis believe to restrain from charity by fear! So considering they do but unfold their foolish fickleness of mind.

27. „Let all Çibi kill me or banish me, I shall not desist from charity for that reason. With this mind I am ready to set out for the penance-grove."

After this, the Bodhisattva said to his wife who had turned pale while hearing the sad news: „Your Highness has heard the resolution of the Çibis." Madrî [1] replied: „I have". Viçvantara said:

28. „Now make a deposit, fair-eyed, of all your property, taking what you have got from my part as well as from your father's side." [2]

Madrî answered: „Where am I to lay the deposit, my prince?" Viçvantara spoke:

29—30. „You must always give in charity to people of good conduct, embellishing your bounty by kind observance. Goods deposited in this manner are imperishable and follow us after death. Be a loving daughter to your parents-in law, a careful mother to your children. Hold on a pious conduct, beware of inadvertence; but do not mourn for my absence, will you?"

Upon this Madrî, avoiding what might impair the firmness of mind of her husband, suppressed the deep sorrow that put her heart at anguish and said with feigned calmness:

31—32. „It is not right, Majesty, that you should go to the forest alone. I too will go with you where you must go, my lord. When attending on you, even death will be a festival to me; but living without you I deem worse than death.

---

nirwâna, but that he might save countless beings from the woes of repeated birth, he voluntarily chose to continue in existence during the period that would elapse before he could become a Bu(d)dha, the design he had formed being constantly kept in view, until the whole of the pâramitâs were fulfilled." Spence Hardy, *Manual of Budhism*, 2d ed. p. 107.

[1] It is plain that Çûra supposes the story of Viçvantara to be knonw to his readers. Neither the name of V.'s wife nor even the fact of his being married have been mentioned before.

[2] On this strîdhana, or „wife's property" see the paper of Jolly in the Sitzungsber. der bair. Akad. von Wiss. 1876.

"Nor do I think the forest-life to be unpleasant at all. Do but consider it well.

33. "Removed from wicked people, haunted by deer, resounding with the warbling of manifold birds, the penance-groves with their rivulets and trees, both intact, with their grass-plots which have the loveliness of inlaid lapis lazuli floors, are by far more pleasing than our artificial gardens.

"Indeed, my prince,

34. "When beholding these children neatly dressed and adorned with garlands playing in the wild shrubs, you will not think of your royalty.

35. "The water-carrying brooks, overhung by natural bowers of always renewed beauty varying according to the succession of the seasons, will delight you in the forest.

36—37. "The melodious music of the chants of birds, longing for Love's satisfaction, the dances of the peacocks whom Lasciviousness has taught that art, the sweet and praised buzzing of the honey-seeking bees: they make together a forest-concert that will rejoice your mind.

38—39. "Further the rocks, overspread at night with the silk-garment of moon-light; the soft-stroking forest-wind impregnated with the scent of flowering trees; the murmuring noise of the rivulets, pushing their waters over moving gravel so as to imitate the sound of a number of rattling female ornaments — all this will gladden your mind in the forest."

This entreaty of his well-beloved wife filled him with a great desire of setting out for the forest. Then having in view the mendicant people, he prepared to bestow great largesses.

In the king's palace the news of the banishment being pronounced upon Viçvantara caused a great alarm and violent lamentations. Likewise the mendicants agitated by sorrow and grief, became almost out of their senses or behaved as if they were intoxicated or mad and uttered many and various lamentations of this kind:

40. "How is it that Earth does not feel ashamed permitting the hatchets to hew down that shady tree, her foster-child, the giver of so sweet fruits? Verily, she must have lost consciousness."

41. "If no one will prevent those who are about to destroy that well of cold, pure and sweet water, then forsooth the guardians of the world-quarters are falsely named so, or they are absent, or they are nothing but a mere sound."

42. "Oh! Indeed Injustice is awake and Righteousness either asleep or dead, since prince Viçvantara is banished from his reign."

43. "Who possesses a so refined skill of occasioning distress as to have the cruelty of endeavouring to make us starve, the guiltless, who earn a scanty livelihood by begging?"

The Bodhisattva, then, gave away his wealth. He bestowed on the mendicants the content of his treasury, filled to the very top with precious stones, gold and silver, of a value of many hundred thousands; his magazines and granaries, containing stores of manifold goods and grains; all his other property consisting of slaves of both sexes, beasts of draught, carriages, garments and the like. The whole of this he distributed according to the merit of the recipients. This being done, he paid his respectful homage to his father and mother, taking leave of them, who were overwhelmed with sadness and grief. Then he mounted with his wife and children his beautiful chariot. He left the excellent town, while a great body of people uttered lamentations, the streets being as noisy as on a holiday; nor did he succeed without difficulty in making the crowd turn back who followed him out of affection shedding tears of sorrow. Then taking himself the reins, he drove in the direction of mount Vanka. And without the least discomposition of mind he passed along the environs of the excellent town crowned with charming gardens and groves, and approached the forest betokened by the gradually increasing rareness of shady trees and of human beings, the sight of flocks of antelopes running at a far distance, and the chirping of crickets. Now by chance some brahmans came to meet him who begged from him the horses that were drawing his chariot

44. And he though on a journey of many leagues without attendance and charged with his wife, gave away to these brahmans his four horses, being rejoiced at this opportunity of giving and not minding the future.

Now when the Bodhisattva was about to put himself to the yoke and was fastening the girth tightly round his waist, there appeared four young yakshas, bearing the figure of red deer. Like well-trained excellent horses they put their shoulders under the yoke themselves. On seing them, the Bodhisattva said to Madrî who stared at them with joy and surprise:

45. "Behold the extraordinary might of the penance-groves honoured by the residence of ascetics. *Their* kindness towards guests has in this way taken root in the breast of the foremost of deer."

Madrî replied:

46. "This is rather *your* superhuman power, I suppose. The practice of virtue by the pious however deeply rooted, is not the same with respect to everybody.

47. "When the beautiful reflection of the stars in the water is surpassed by the laughing lustre of the night-waterlilies, the cause thereof is to be found in the beams which the Moon-god sends down as if out of curiosity." [1]

While they were going on so speaking to each other kind words of affection, see, another brahman came near and asked the Bodhisattva his excellent chariot.

48. And the Bodhisattva, as he was indifferent about his own comfort but to the beggars a loving kinsman, fulfilled the wish of that brahman.

With gladness he caused his family to alight from the chariot, presented the brahman with it and taking Jâlin, his boy, in his arms, he continued his way on foot. Madrî also free from sadness, took the girl, Kṛshṇâjinâ, in her arms and marched after him.

49. The trees, stretching out to him their branches adorned at their ends with charming fruits, invited him, as it were, to enjoy their hospitality, and paying homage to his merit obtained dignity, bowed to him like obedient disciples, when they got sight of him.

50. And where he longed for water, in those very places

[1] The white waterlilies (kumudâs) are said to open at moon-rise. Indian rhetoric likes to avail itself by similes and other figures of the relation which is supposed to exist between the waterlilies and the moon, not unlike that between the lotuses and the sun.

lotus-ponds appeared to his eyes, covered on their surface with the white and reddish-brown pollen fallen down from the anthers of the lotuses, shaken by the wing-movements of the swans.

51. The clouds overspread him with a beautiful canopy; there blew an agreeable and odoriferous wind; and his path was shortened by yakshas not enduring his labour and fatigue.

In this manner the Bodhisattva experienced the pleasure and the delight of a walk, without feeling the sensation of weariness, just as if he amused himself in some park, and at last he perceived mount Vanka. Being showed the way by some foresters, he went up to the penance-grove which was on that mountain. This grove was beset with manifold charming and smooth-barked excellent trees with their ornaments of twigs, flowers and fruits; birds exulting with lust made it resound with their various notes; groups of dancing peacocks enhanced its beauty; many kinds of deer lived in it. It was encircled as with a gird by a river of pure, blue water, and the wind was agreeable there, carrying red flower-dust. In this grove stood a desert hut of leaves, lovely to behold and pleasing in every season. Viçvakarman[1] himself had built it by the orders of Çakra. There the Bodhisattva took his residence.

52. Attended by his beloved wife, enjoying the artless and sweet talk of his children, not thinking of the cares of royalty, like one who is staying in his gardens, he practised in that grove strong penance for half a year.

One day, when the princess had gone to seek roots and fruits and the prince watching the children kept himself within the borders of the hermitage, there arrived a brahman whose feet and ankies were stiff with the dust of the journey, and whose eyes and cheeks were sunken by toil; he was bearing over his shoulder a wooden club from which his waterpot hang down. His wife had despatched him with the pressing errand, to go and search after some attendance. When the Bodhisattva saw a mendicant coming up to him after a long time, his heart rejoiced and his countenance began to beam. He went to his encounter, and

[1] Viçvakarman is the architect of the Devas, the Indian Hephaistos.

welcomed him with kind words. After the usual complimental conversation he told him to enter the hermitage where he entertained him with the honour due to a guest. Then he asked him the object of his coming. And the brahman who by fondness for his wife had banished discretion and shame and was eager for receiving his boon, said in plain words something like this:

53. »Where a light is and an even road, there is it easy for men to go. But in this world the darkness of selfishness prevails in this degree that no other but thou wouldst lend an ear to my words of request.

54. »Thy brilliant renown of heroic almsgiving has penetrated everywhere. For this reason I have undertaken this labour of begging of thee. Give me both of thy children that they may attend on me."

Being so addressed, the Bodhisattva, that Great Being,
55. as he was in the habit of cheerfully giving to mendicants and had never learnt to say no, bravely said that he would give even both of his darlings.

»Bless thee! But what art thou still waiting for?" thus speaking the brahman urged the Great Being. Now the children, having heard their father saying he would give them away, became afflicted and their eyes filled with tears. Moved by affection for them and touched in his heart the Bodhisattva spoke:

56—57. »They are thine, being given by me to thee. But their mother is not at home. She went out to the forest in search of roots and fruits; she will come back at evening time. Do thou permit them to see their mother, neatly dressed as they are now and bearing wreaths, and to be kissed (farewell) by her.[1] Rest this night here; to morrow thou shalt carry them away."

The brahman said: »Thy Reverence ought not to urge me."

58. »The common epithet of womankind is ,beautiful charmers'[2] thou knowest. She might prove a hindrance to the

[1] The literal translation is: „to be snuffled at, smelled at." This traditional manner of caressing is mentioned in the ritual-books, see f. i. Âçvalâyanagṛhya sûtra I, 15, 9; Pâraskara I, 18.

[2] I have tried to render approximatively the ambiguousness of the original. Women are designated, says the brahman, by the epithet of vâmâḥ. Now vâmâ means

fulfilling of thy promise. Therefore I do not like staying here."

The Bodhisattva said: "Do not think of that. My wife will not obstruct the fulfilling of my promise. She is in fact the companion of my pious practice.[1] But do as pleases Thy Reverence. Yet, great brahman, thou shouldst consider this:

59—61. "How should these children contrive to satisfy thy wants by slavework? They are very young and weak and have never been accustomed to such kind of occupation. But the king of Çibi, their grandfather, seeing them fallen into this state of bondage, will doubtlessly give thee as much money as thou desirest to redeem them. Well, for this reason I pray thee bring them to his country. When acting thus, thou wilt obtain great riches and at the same time observe righteousness."

"No, said the brahman, I do not venture to come to this king with an offer which would excite his anger; he would be unapproachable like a snake.

62. "He would have the children torn from me by force, perhaps he would inflict also punishment on me. I shall bring them rather to my brâhmaṇî that they may attend on her."

Upon this the Bodhisattva said nothing but: "then as thou likest" without finishing the sentence. He taught the little ones with persuasive words such things as they wanted in accordance with their new condition of servants; after which he took the waterpot, bending it over the outstretched hand of the brahman greedy to accept the ratification of the gift.

63. Yielding to his effort, the water poured down from the pot, and at the same time tears fell of themselves from his eyes resembling dark-red lotus-petals.

Overjoyed with his success, agitated by his excitement and hastening to carry off the children of the Bodhisattva,

---

„beautiful," but pronounced with a different accent vấma it is a word signifying „left; contrary; opposite."

[1] Viçvantara uses here the solemn appellation of sahadharmacâriṇi (= „house-wife") with its full meaning. The formule saho bhau caratam dharmam is uttered in the fourth or Prâjâpatya form of marriage. Manu III, 30.

the brahman uttered a short phrase of benediction and telling the children with a harsh voice of command to go out, he made preparatives to cause them to leave the hermitage. They, however, could not bear the too intense grief of separation, their hearts shrunk together and they embraced the feet of their father. Bathing in tears, they exclaimed:

64. »Mother is out doors, while you are about to give us away. Do not give us before we have bidden adieu to mother too."

Now the brahman reflected: »the mother will return erelong or it is likely that *he* will repent, subdued by paternal love." Considering thus, he tied their hands like a bundle of lotuses with a creeper, and as they were reluctant and looked back at their father, he began to drag those young and delicate children along with him, threatening them. In this moment Kṛshṇâjinâ the girl who had never before experienced what it means to be befallen by a sudden calamity, cried out with tears:

65—66. »This cruel brahman, father, hurts me with a creeper. No, it is no brahman, to be sure. Brahmans are righteous, they say. It is an ogre under the guise of a brahman. Certainly he carries us off to eat us. Why do you suffer us, father, to be led away by this ogre?"

And Jâlin the boy lamented on account of his mother, saying:

67. »I do not suffer so much by the violence of this brahman, as by the absence of mother. It is as if my heart is pierced by grief that I could not take leave of her.

68. »O! certainly mother will weep for us for a long time in the empty hermitage, like the bird câtaka [1] whose little ones have been killed.

69. »How will mother behave, when coming back with the many roots and fruits she has gathered in the forest for us she will find the hermitage empty?

70. »Here, father, are our toy-horses, elephants and chariots. Half of them you must give to mother, that she may assuage her grief therewith.

71. »You must also present her our respectful salutations

[1] This bird, the *cuculus melanoleucus*, is a favourite with Indian rhetorical style. It is said to feed on rain-drops.

and withhold her at any rate from afflicting herself; for it will be difficult for us, father, to see you and her again.

72. „Come, Kṛshṇâ, let us die. Of what use is life to us? We have been delivered by the prince to a brahman who is in want of money."

After so speaking they parted. But the Bodhisattva, though his mind was shaken by these most piteous laments of his children, did not move from the place where he was sitting. While representing to himself that it is not right to repent, having given, his heart was burnt by the fire of irremediable grief, and his mind became troubled as though paralysed by torpor occasioned by poison. The fanning of the cool wind made him soon recover his senses, and seeing the hermitage noiseless and silent without his children, he said by himself in a voice choked with tears:

73. „How is it possible that this man did not fear to strike in my children my very heart? [1] O, fie on that shameless brahman!

74. „How may they be capable of making the journey, going bare-footed and unable to bear fatigue by their tender age and being servants to that man?

75. „Who will afford rest to them, when they are way-worn and exhausted? Whom may they go and ask, if vexed by the suffering of hunger and thirst?

76. „If this sorrow strikes even me, the earnest striver for firmness of mind, what then will be the condition of those little ones, brought up in ease?

77. „Oh! the separation of my children is to my mind like a burning fire.... Nevertheless, no one who holds on the righteous conduct of the virtuous, will give way to repentance."

In the mean while Madrî was disquieted by ill omens and prognostics, the foretokens of some accident. Desiring

---

[1] liter.: „on my very heart, whose name is offspring." This identification of the heart of the father with his children depends on an old formula, partaking of the prayers and sacred mantras of the gṛhya-books. See Âçvalâyanagṛhya (I, 15, 9) and Pâraskara (I, 18, 2). „Thou arisest from me, from limb by limb; out of my heart thou art born. Thou art my self, called son. Mayst thou live, then, a hundred autumns." Cp. the Kaushîtakibrâhmaṇa-upanishad II, 11.

therefore to get back with her roots and fruits as soon as possible, she was obstructed the way by ferocious animals and was obliged to return to the hermitage by a long roundabout way. And when she did not see her children neither on the way, where they were used to come to her encounter, nor in the play-ground, her uneasiness greatly increased.

78. Apprehending evil because of these unpleasing sensations of danger, she was agitated and anxious and looked roundabout, if she might get sight of the children; then she called them. Receiving no answer, she began to lament, sore with grief.

79. »Formerly the hermitage, resounding from the shouts of my children, appeared to me a much frequented region; now not perceiving them, I feel myself helpless in the very same place as in a wilderness.

80. »But perhaps they have fallen asleep and slumber, tired with playing. Or should they have gone astray in the thicket? Or should they have hidden themselves out of childishness, being displeased that I was so long in coming home?

81. »But why do not yonder birds warble? Should they be bewildered having witnessed mischief done to the children? Can it be that they have been carried away by that most rapid stream, which is eagerly pushing forth its dashing waves?

»Oh! that my suspicions may prove to be groundless and false even now, and the prince and the children be well! Oh! may the evil-boding prognostics find their fulfilment on my body! But why then is my heart big with sadness? why is it enwrapt in the night of sorrow and as if it would sink away? Why is it that my limbs seem to slacken, that I am no more able to discern the objects around me, that this grove, deprived of its lustre, seems to turn round?"

Having entered the hermitage-ground and put aside her roots and fruits, she went to her husband. After performing the usual salutation she asked him for the children. Now the Bodhisattva, knowing the tenderness of a mother's love and also considering that bad news is hard to be told, was not capable of making any answer.

82. It is a very difficult matter for a pitiful man, indeed, to torment with evil tidings the mind of one who has come to him and deserves to hear pleasant words.

Then Madrî thought: "surely, some ill has befallen the children; his silence is the effect of his being overwhelmed by grief and sadness", and struck with stupor she stared about the hermitage, but saw no children. And again she said, in a voice rather indistinct by smothered tears:

83. "I do not see the children, and you do not speak anything to me! Alas! I am wretched, I am forlorn. This silence speaks of some great evil."

No sooner had she said these words than overpowered by the sorrow that tortured her heart, she sank down like a creeper violently cut off. The Bodhisattva prevented her from falling on the ground, clasping his arms round her and brought her to a grass-couch, on which lying and being sprinkled with cold water she recovered her senses. Then he endeavoured to comfort her, saying:

84. "I have not told the sad news straightway to you, Madrî, for firmness is not to be expected of a mind rendered weak by affection.

85. "See, a brahman suffering from old age and poverty has come to me. To him I have given both of the children. Be appeased and do not mourn.

86. "Look at me, Madrî, do not look for the children, nor indulge in lamentations. Do not strike anew my heart, still pierced by the dart of sorrow on account of the children.

87. "When being asked my life, should I be able not to give it? Take this in account, my love, and approve the gift I have made of the children."

Madrî whom the suspicion of the death of her children had put to anguish, now hearing by these words that they were alive, began to recover from her fright and affliction. She wiped off her tears with the object of comforting and strengthening her husband; then looking up, she beheld what made her speak with amazement to her husband: "A wonder! A wonder! To say it in a few words,

88. "Surely, even the Celestials are wrapt in admiration at your heart being up to this point unattainable for selfish feelings.

89—90. "This is evident from the sounds of the divine drums, echoing in all directions. In order to celebrate your very glory, Heaven has composed the hymn which it thus pro-

nounces in distinct language from afar. Earth shakes, trembling, I suppose, from exultation, as is indicated by the heaving of her breasts, the mountains. Golden flowers, falling down from heaven, make the sky appear as if it were illuminated by lightnings.

91. "Leave, then, grief and sadness. That you have given away in charity must rather tend to brighten up your mind. Become again the well that affords benefit to the creatures, and a giver as you were before!"

Now the surface of Earth being shaken, Sumeru, the lord of mountains, radiant with the lustre of its manifold gems, began to waver. Çakra, the Lord of the Devas, inquiring into the cause of the earthquake, was informed of it by the regents of the world-quarters who with eyes expanding with amazement told him that it had been caused by Viçvantara giving away his children. Excited with joy and surprise, next day at day-break he went to the presence of Viçvantara, feigning to be a brahman, come to him in want of something. The Bodhisattva showed him the hospitality due to a guest, after which he requested him to bring forth his want. Then Çakra begged him his wife.

92. "The practice of almsgiving in virtuous persons, he said, comes as little to its end as the water in great lakes will dry up. For this reason I ask thee that woman there who is looking like a deity. Her, thy wife, give to me, I pray thee."

Being so requested, the Bodhisattva did not lose his firmness of mind, however, and made the promise of giving her.

93. Then taking Madrî with his left and the waterpot with his right he poured down water on the hand of the brahman, but fire of grief on the mind of the Love-god.[1]

94. No anger arose in Madrî's breast, nor did she weep, for she knew his innate disposition. Only keeping her eyes fixed on him, she stood like an image, stupefied by the excessive heaviness of that fresh burden of suffering.

On beholding this, Çakra, the Lord of the Devas,

[1] This means not so much that the Indian Amor was afflicted on account of the offence against conjugal love as the defeat of Mâra, the Indian Satan. To conquer the senses and sensuality is to vanquish Mâra, who is the same as Kâma. Cp. the note on jât. I, st. 37.

affected with the utmost admiration, magnified the Great Being.

95. "Oh! the wide distance which is between the righteous conduct and that of the impious! Such as have not purified their hearts will be hardly even capable of believing this great performance!

96. "To cherish an affectionate wife and much beloved children, and yet to give them up, obeying to the self-imposed vow of disattachment — is it possible to conceive any loftiness like this?

97. "When thy glory will be spread throughout the world by eulogizing fame, the brilliant reputations of others will disappear in thine, beyond doubt, just as the splendour of the sunlight makes the other luminaries dissolve in itself.

98. "Even now this superhuman fact of thine is praisingly approved by the yakshas, the gandharvas, the snakes and by the Devas, Vâsava[1] included."

After so speaking, Çakra reassumed his own brilliant figure and made himself known to the Bodhisattva. Which being done he said:

99. "To thee I now do give Madrî, thy wife.
"Where else should moonshine stay but with the moon?

100. "Nor shouldst thou have trouble about the separation from thy son and daughter nor grief for the loss of thy royal dignity. Before long thy father will come to thee, accompanied by both of thy children and provide his kingdom with a protector restoring to thee thy high rank."

Having thus said Çakra disappeared on the very spot.

Now that brahman in consequence of Çakra's power brought the children of the Bodhisattva just to the land of Çibi. And when the Çibis and Saṃjaya, their king, heard of the Bodhisattva's performance of the greatest compassion, hardly to be done by others, their hearts became wet with tenderness. They redeemed the children from the hand of the brahman, and having obtained the pardon of Viçvantara, led him back and reinstated him in his royal dignity.

In this way, then, the behaviour of a Bodhisattva is

[1] an other name of Çakra.

exceedingly marvellous. For this reason such distinguished beings as strive for that state, must not be despised or hindered. This story is also to be adduced when discoursing on the Tathâgata and when treating of listening with attention to the preaching of the Law.

Viçvantara's birth being the last but one of the Lord, the person of that charitable king is held very high among Buddhists. His largesses are also considered to constitute the highest degree of practising the pâramitâ of charity. In the memorable night which preceded his attainment of the Buddhahood, the Çâkya prince had but to refer to his actions in the Viçvantara-existence to demonstrate his having fulfilled that pâramitâ. — In the pâli Jâtaka that existence is the subject-matter of the longest and last (550th) number of the collection, but because it is the last it is still unpublished; its contents, however, have been communicated by Spence Hardy in his *Manual of Budhism* (p. 118—127 of the 2d ed.). From hence prof. Kern borrowed his exposition of the tale in his *Geschiedenis van het Buddhisme* I, p. 303—317, to which he added copious notes with the tendency of exploring and expounding the mythological substrate which underlies it. It is curious to compare the redaction of the pâli Jâtaka with that of Çûra. The latter omitted purposely, it seems, some particularities, f. i. the name of the old brahman, that of the mother of Viçvantara and the etymology of his name; his narration is discordant in some slight details. But the main features are the same, likewise in the redaction of the Cariyâ-piṭaka, where Viçv.'s story is n. 9 of the dânaparamitâ and is told in 58 çlokas. From this version it appears that the earthquake, caused by the great liberality of the prince, is something most essential; or rather earthquakes, for this miracle occurred seven times, *once* when he took the determination [not mentioned by Çûra] of giving his heart, eyes, flesh or blood if requested, *secondly* after the gift of the white elephant, *thirdly* when he had made his great largesses preceding his withdrawal to mount Vanka, *fourthly* and *fifthly* after giving his children and his wife; the *sixth* time was when he met again with his father and mother in the forest, the *seventh* at his entrance in his capital The sevenfold earthquake is also discussed in the Milinda Pañhâ 119 foll. Cp also the parallel performance told of the Bodhisattva, who afterwards was Mangala Buddha (Fausb. Jâtaka I, p. 31, translated by Rhys Davids *Birth-Stories* I, p. 33).

In Kshemendra's Avadânakalpalatâ the story of Viçvantara is n°. 23, not published.

X.

The story of the sacrifice.

(yajñajâtaka)

Those whose hearts are pure do not act up to the enticement of the wicked. Knowing this, pureheartedness is to be striven after. This will be taught by the following.

Long ago the Bodhisattva, it is said, was a king who had obtained his kingdom by order of succession. He had reached this state as the effect of his merit, and ruled his realm in peace, not disturbed by any rival, his sovereignty being universally acknowledged. His country was free from any kind of annoyance, vexation or disaster, both his home relations and those with the foreign being quiet in every respect [1], and all his vassals obeyed his commands.

1. This monarch having subdued the passions, his enemies, felt no inclination for such profits as are to be blamed when enjoyed, but was with his whole heart intent on promoting the happiness of his subjects. Holding virtuous practice (dharma) the only purpose of his actions, he behaved like a Muni.

2. For he knew the nature of mankind, that the people set a high value on imitating the behaviour of the highest. For this reason, being desirous of bringing about salvation for his subjects, he was particularly attached to the due performance of his religious duties.

3. He practised almsgiving, kept strictly the precepts of moral conduct (çîla), cultivated forbearance, strove for the benefit of the creatures. His mild countenance being in accordance with his thoughts devoted to the happiness of his subjects, he appeared like an incarnation of the God of Righteousness (Dharma).

Now it once happened that, though protected by his mighty arm, his realm both in consequence of faulty actions of its inhabitants and by lack of advertence from the side of the

[1] The literal translation is: „the calamities (which might occur) from his own sphere (of government), from that of others [viz. from foreign countries] and the rest being extinguished."

angels charged with the care of rain, was afflicted in several districts by drought and the troublesome effects of such a disaster. Upon this the king, fully convinced that this plague had been brought about by the violation of righteousness by himself or his subjects, and taking much at heart the distress of his people, whose very welfare was the main object of his thoughts and cares, took the advice of men of acknowledged competence, being reputed for their knowledge about matters of religion. So keeping counsel with the elders among the brahmans, headed by his family-priest (purohita), and his ministers, he asked them for some means of putting an end to that calamity. Now they, supposing a solemn sacrifice as is enjoined by the Veda to be a cause of abundant rain, explained to him that he must perform such a sacrifice of a frightful character, inasmuch as it requires the massacre of many hundreds of living beings. But after being informed of everything about such slaughter as is prescribed for the sacrifice, his innate compassionateness forbade him to approve of their advice in his heart: yet out of civility unwilling to offend them by harsh words of refusal, he slipped over this point turning the conversation upon other topics. They, on the other hand, no sooner caught the opportunity of conversing with the king on matters of religion than they admonished him to accomplish the sacrifice, for they did not understand his deeply hidden mind.

4. »You constantly take care not to neglect the proper time of performing your different royal duties, established for the sakes of obtaining the possession of land and ruling it. The due order of these actions is in agreement with the precepts of Righteousness (dharma).

5. »How then is this that you who (in all other respects) are so clever in the observance of the triad (of dharma, artha and kâma), bearing your bow to defend the good of your people, are so careless and almost sluggish as to that bridge to the world of the Devas, the name of which is ,sacrifice'?

6. »Like servants, the kings (your vassals) revere your commands, thinking them to be surest gage of success. Now the time is come, o destructor of your foes, to gather by

means of sacrifice superior blessings which are to procure for you a blazing glory.

7—8. "Certainly, that holiness which is the requisite for a dîkshita[1] is already yours, by reason of your great attachment to charity and your strictness in observing the restraint of good conduct. Nevertheless, it should be fit for you to discharge your debt to the Devas[2] by such sacrifices as are the subject-matter of the Veda. The deities being satisfied by duly and faultlessly performed sacrifice[3] use to reward the creatures by sending rain. Considering thus, take to mind the welfare of your subjects and your own and consent to the performance of a regular sacrifice which will enhance your glory."

Hearing them thus speaking, he entered upon this thought: "Very badly guarded is my poor person, indeed, being given in trust to such leaders. While faithfully believing and loving the Law, I were to unroot my virtue of tender-heartedness by reliance upon the words of others. For, truly,

9. "who are reputed among men to be the best refuge, those very persons intend to do harm, borrowing their arguments from the Law. Alas! such a one as follows the wrong path shown by them, will soon find himself driven to straits, for he will be surrounded by evils.

10. "What connection may there be, forsooth, between righteousness and injuring animals? How may residence in the world of the Devas or propitiation of the deities have anything to do with the murder of victims?

11—12. "The animal slaughtered according to the rites with the prescribed prayers, as if those sacred formulae were as many darts to wound it, goes to heaven, they say, and with this object it is killed. In this way that action is

---

[1] Before undertaking the performance of a great sacrifice, its performer has to be purified by the initiatory ceremony of dîkshâ. From that time till the final bath or avabhṛtha at the close of the sacrifice he is called a dîkshita and bound to the observance of many detailed prescriptions about his food, dress, residence and his whole mode of living.

[2] By sacrifice, is the saying of the Hindus, man pays his debt to the Devas, by the çrâddha and by offspring to his ancestors, by study and penance to the ṛshis or old sages, by benevolence and kindness to men. See f. i. Mhbh. I, 120, 19.

[3] The term svishṭi, used here by Çûra, bears the import of *litare* and καλλιερεῖν with the ancient Romans and Greeks.

interpreted to be done according to the Law. Yet it is a lie. For how is it possible that in the next world one should reap the fruits of what has been done by others? And by what reason will the sacrificial animal mount to heaven without having abstained from wicked actions, without having devoted himself to the practice of good ones, simply because of his having been killed in sacrifice and not on the ground of his own actions?

13. «And should the victim killed in sacrifice really go to heaven, should we not expect the brahmans to offer themselves to be immolated in sacrifice? A similar practice is nowhere seen, however. Who, then, may take at heart the advice proffered by these counsellors?

14. «As to the Celestials, should we believe that they who are wont to enjoy the fair ambrosia of incomparable scent, flavour, brilliancy and effective power and served to them by the apsarasas, would abandon it to delight in the slaughter of a pitiable victim that they might feast on the omentum and such other parts of his body as are offered to them in sacrifice?

«Therefore, it is the proper time to act so and so.» Having thus made up his mind, the king feigned to be eager for undertaking the sacrifice; and in approval of their words he spoke to them in this manner: «Verily, well protected I am, well gratified, having such counsellors as Your Lordships are, thus bent on securing my happiness! Therefore I will have a human sacrifice (purushamedha) of a thousand victims performed. Let my officials, each in his sphere of business, be ordered to bring together the requisites necessary for that purpose. Let also an inquiry be made of the fittest ground whereon to raise the tents and other buildings for the sattra. [1] Further the proper time of the sacrifice must be fixed (by the astrologers) examining the auspicious lunar days, karaṇas [2], muhûr-

[1] This is the appellation of great soma-sacrifices lasting for many days, sometimes even for years.

[2] A karaṇa is a space of time less than a tithi or lunar day, and more than a muhûrta. Two karaṇas fill up one tithi; yet there are more than two, viz. eleven, as they relate not only to the former or latter part of the lunar day, but also to the position of the moon with respect to the earth.

means of sacrifice superior blessings which are to
for you a blazing glory.

7—8. «Certainly, that holiness which is the requis
dîkshita[1] is already yours, by reason of y
attachment to charity and your strictness in obse
restraint of good conduct. Nevertheless, it sho
for you to discharge your debt to the Devas
sacrifices as are the subject-matter of the Veda.
being satisfied by duly and faultlessly performe
use to reward the creatures by sending rain.
thus, take to mind the welfare of your subjects
and consent to the performance of a regular sa
will enhance your glory."

Hearing them thus speaking, he entered upo
«Very badly guarded is my poor person,
given in trust to such leaders. While fait
and loving the Law, I were to uproot my
heartedness by reliance upon the words of [illegible]

9. «Who are reputed among men to be [illegible]
these very persons intend to do harm,
arguments from the Law. Alas! such a on
wrong path shown by them, will [illegible]
[illegible] for he will be surrounded by [illegible]

10. «What connection may there be [illegible]
righteousness and injuring animals? [illegible]
the world of the Devas or propitiat[illegible]
anything to do with the murder of [illegible]

11—12. «The animal slaughtered according to
prescribed prayers, as if those [illegible]
[illegible]

---

[1] Before undertaking the performance of a [illegible] be purified by the initiatory ceremony [illegible] [illegible]

[2] By [illegible]

[3] The term [illegible]

tas[1] and constellations." The purohita answered: "In order to succeed in your enterprise, Your Majesty ought to take the avabhṛtha (final bath) at the end of one sacrifice; after which you may successively undertake the others. For if the thousand human victims were to be seized at once, your subjects, to be sure, would blame you and be stirred up to great agitation on their account." This words of the purohita having been approved by the other brahmans, the king replied: "Do not apprehend the wrath of the people, Reverends. I shall take such measures as to prevent any agitation of my subjects."

After this the king convoked an assembly of the townsmen and the landsmen and said: "I intend to perform a human sacrifice of a thousand victims. But nobody deserves to be designated for immolation from my part, provided he behave honestly. With this in mind I decree as follows. 'Whomsoever of you I shall henceforward perceive transgressing the boundaries of moral conduct, despising my royal will, him I shall order to be caught to be a victim at my sacrifice, thinking such a one the stain of his family and a danger to my country. With the object of carrying this resolution into effect, I shall cause you to be observed by faultless and sharp-sighted emissaries, who have shaken off sleepy carelessness and will report to me of your conduct.' Be well aware of this my command."

Then the foremost of the assembly, folding their hands and bringing them to their forehead, spoke:

15—16. "Majesty, all your actions tend to the happiness of your subjects, what reason can there be of despising you on that account? Even (god) Brahma cannot but sanction your behaviour. Your Majesty, following the authority of Virtue, is our highest authority. For this reason anything which pleases Your Majesty must please us, too. Indeed, you are pleased with nothing else but our enjoyment and our good."

After the notables both of the town and the country had accepted in this manner his command, the king sent

---

[1] A muhûrta is the Indian hour of 48 minutes, thirty of which make up a day and night.

about his towns and all over his country officers, notified as such by their external show visible to the people, with the charge of laying hold of the evil-doers, and everywhere he ordered proclamations to be made by beat of drum day after day, of this kind:

17. »The king, a granter of security as he is, warrants safety to every one who constantly cultivates honesty and good conduct, in short, to the virtuous. Yet intending to perform a human sacrifice for the benefit of his subjects, he wants human victims by thousands to be taken from those who delight in misconduct.

18. »Therefore, whosoever henceforward licentiously indulging in misbehaviour will disregard the command of our monarch which is even observed by the kings, his vassals, shall be brought to the state of a sacrificial victim by the very force of his own actions, and people shall witness his miserable suffering, when he shall pine with pain, his body being fastened at the sacrificial post.

When the inhabitants of that realm became aware of their king's careful search after evil-doers with the aim of destining them to be victims at his sacrifice — for they heard the most frightful royal proclamation day after day and saw the king's servants who were appointed to look out for wicked people and to seize them appearing every now and then everywhere — they abandoned the attachment to bad conduct and grew intent on strictly observing the moral precepts and self-control. They avoided every occasion for hatred and enmity, and settling their quarrels and differences cherished mutual love and mutual esteem. Obedience to the words of parents and teachers, a general spirit of liberality and sharing with others, hospitality, good manners, modesty prevailed among them. In short, they lived as it were in the kṛta yuga.

19. The fear of death had awakened in them thoughts of the next world, the risk of tarnishing the honour of their family had stirred their care of guarding its reputation, the necessity of striving after a pure life had strengthened their sense of shame. These factors being at work, people were soon distinguished by their spotless behaviour.

20. Even though every one became more than ever intent

on keeping a righteous conduct, still the king's servants did not diminish their watchfulness in the pursuance of the evil-doers. This also contributed to prevent people from falling short of their moral and religious duties.

21. The king, learning from his emissaries this state of things in his realm, felt extremely rejoiced. He bestowed rich presents on those messengers as a reward for the good news they told him, and enjoined his ministers speaking something like this:

22—24. "The protection of my subjects is my highest desire, you know. Now *they* have become worthy of being recipients of sacrificial gifts [1] and I have provided this wealth for the purpose of my sacrifice. Well, I intend to accomplish my sacrifice in the manner as I have considered to be the proper one. Let every one who wishes for money that it may be fuel for his happiness, come and accept it from my hand to his heart's content. In this way the distress and poverty which is vexing our country, may be soon driven out. Indeed, whenever I consider my own strong determination of protecting my subjects and the great assistance I derive from you, my excellent companions in that task, my mind often seems to me to be burnt with anger and annoyance as by a blazing fire, by those sufferings of my people."

The ministers accepted the royal command and went to its execution. They ordered alms-halls to be established in all villages, towns, and markets, likewise at all stations on the roads. This being done, they caused all who begged in order to satisfy their wants to be provided with the boons of those objects, just as had been ordered by the king.

25. So poverty disappeared, and the people, having received wealth from the side of the king, dressed and adorned with manifold and fine garments and ornaments, exhibited the splendour of festival days.

26. The glory of the king celebrated by the eulogies of the rejoiced recipients of his gifts, spread about in all directions in a similar way as the flowerdust of the lotuses carried

[1] Viz. by the purity of their life and the holiness of their conduct.

forth by the small waves of a lake extends itself over a greater and greater surface.

27. [1] And after the whole people in consequence of the wise measures taken by their ruler had become intent on virtuous behaviour, the plagues and calamities, overpowered by the growth of all such qualities as are conducible to prosperity, faded away, having lost their hold.

28. The seasons succeeded each other in due course, rejoicing everybody by their regularity and, like kings newly established, complying with the lawful order of things. Consequently the earth produced the various kinds of corn in abundance, and there was fulness of pure and blue water and lotuses in all waterbasins.

29. No epidemies afflicted mankind; the medicinal herbs possessed their efficacious virtues more than ever; the monsoons blew in due time and regularly; the planets moved along in auspicious paths.

30. Nowhere there existed any danger to be feared, either from abroad or from within or such as might be caused by derangements of the elements. Keeping on righteousness and self-control, cultivating good behaviour and modesty, the people of that country enjoyed as it were the prerogatives of the k ṛ t a y u g a.

By the power, then, of the king performing his sacrifice in this manner in accordance with (the precepts of) the Law, the sufferings of the indigent were put to an end together with the plagues and calamities, and the country abounded in a prosperous and thriving population offering the pleasing aspect of gladness. Accordingly people never became tired of repeating benedictions on their king and extending his renown in all directions.

One day one of the highest royal officials, whose heart had been inclined to the (True) Belief, spoke thus to the king:

31. »The monarchs, because they are dealing with all kinds of business, the highest, the lowest and the intermediate, surpass by their wisdom any wise men by far.

[1] In the printed text the first line of this stanza is deficient, two syllables at the end being wanting. I think, this second pâda should be restored by the insertion of j a n e after n i k h i l e.

"For, Majesty, you have obtained the happiness of your subjects both in this world and in the next as the effect of your sacrifice being performed in righteousness, free from the blamable sin of animal-slaughter. The hard times are all over and the sufferings of poverty have ceased, since men have been established in the precepts of good conduct. Why use many words? Your subjects are happy.

32. [1] "The black antelope's skin which covers your limbs has the resemblance of the spot on the bright moon's surface, nor can the natural loveliness of your demeanour be hindered by the restraint imposed on you by your being a dîkshita. [2] Your head, adorned with such hair-dress, as is in compliance with the rites of the dîkshâ, possesses no smaller lustre than when it was embellished with the splendour of the royal umbrella. [3] And, last not least, by your largesses you have surpassed the renown and abated the pride of the famous performer of a hundred sacrifices. [4]

33. "As a rule, o you wise ruler, the sacrifice of those who long for the attainment of some good, is a vile act, accompanied as it is by the injury done to living beings. *Your* sacrifice, on the contrary, this monument of your glory, is in complete accordance with your lovely behaviour and your aversion from vices.

---

[1] The corruptions of this stanza in the mss. have been corrected in the edition. In some points, however, I venture to propose some alterations.

To gâtreṇa of the mss., gâtre na of the ed. I should prefer gâtreshu.

To mandodyamâḥ of the mss., mandodyamaḥ of the ed. I should prefer mandodyamâ, and in pâda 3 keçaracanaçobhâ is, methinks, one compound.

[2] Cp. note 1 on stanza 7 *supra*. As long as the sacrifice is being performed, for as long time the sattra and the dîkshâ continue. The king, therefore, is still wearing the skin of the black antelope, which he has put on at the time of his consecration for the sake of performing the sacrifice, as well as he is obliged to observe the many other restrictions of the dîkshâ. The minister says that to the pious monarch these obligations are no restraint as far as they have reference to his behaviour, which has always been in accordance with the strictest precepts of the Law by his innate disposition.

[3] The white umbrella or pajong, the well-known badges of royal authority, has been put aside for the time of the dîkshâ.

[4] viz. Çakra, the Lord of the Devas. Here he is called çatayajvan which is well-nigh synonymous with his common epithet of çatakratu that is, according to the vulgar acception, the performer of a hundred sacrifices. Accordingly he is called sometimes also çatamakha.

34 "Oh! Happy are the subjects who have their protector in *you!* It is a certainty that no father could be a better guardian for his children."

Another said:

35. "If the wealthy practise charity, they are commonly impelled to do so by the hopes they put in the cultivation of that virtue: good conduct, too, may be occasioned by the propensity for obtaining high regard among men or the desire of reaching heaven after death. But such a practice of both, as is seen in your skill of securing the benefit of others, cannot be found but in those who are accomplished both in learning and in virtuous exertions."

In such a way, then, those whose hearts are pure do not act up to the enticement of the wicked. Knowing this, pureheartedness is to be striven after.

In the spiritual lessons for princes this, too, is to be said:

36. "Who to his subjects wis hing good, himself exerts,
"Will bring about salvation, glory, happiness
"No other should be of a king the business."

And it may be added as follows: "(the prince) who strives after material prosperity, ought to act in accordance with the precepts of religion, thinking a religious conduct of his subjects to be the source of prosperity."

Further this is here to be said: "Injuring animals never tends to bliss, but charity, self-restraint, continence and the like have this power; for this reason he who longs for bliss must devote himself to these virtues." And also when discoursing on the Tathâgata: "In this manner the Lord showed his inclination to care for the interests of the world, when he was still in his previous existences."

This story is not met with elsewhere, it seems, at least it is not found in the pâli Jâtaka, as far as it is published, nor in the Cariyâpitaka, the Avadânakalpalatâ and the Divyâvadâna.

XI.

The story of Çakra.

(Çakrajâtaka.)

Neither adversity nor the brilliancy of sovereign power are able to relax the virtue of compassion towards living beings in the high-minded. This will be taught now.

In the time when the Bodhisattva, having well practised meritorious actions for a long, long time and got into the possession of the virtues of charity, self-restraint, continence and compassion, was directing his extraordinary performances to the benefit of others, once, it is said, he became Çakra, the Lord of the Devas.

1. The magnificence of the Chief of the Celestials shone in a higher degree and displayed a greater majesty, since that rank had fallen to his lot. Something analogous may be seen, when a palace adorned by the covering of its fresh stucco, is made resplendent by the moonbeams

2. The rich lustre of that mighty state, to conquer which the sons of Diti dared push forward against the impetuous advance of the world-elephants and expose their breasts to the pestle-like tusks of those huge animals, that brilliancy was *his*. But though he easily enjoyed the immense happiness of that state, nevertheless, that bliss did not stain his heart with pride.

Ruling heaven and earth in the proper manner he acquired splendid glory, which pervaded all the worlds. Now the Demons [1] could not bear that renown nor that very wonderful bliss he enjoyed and waged war against him. They marched to his encounter to fight him with an enormous army of elephants, chariots, horse and foot, being the more terrible, as they were drawn up in the proud array of battle and making a noise as awful as that of the wild Ocean. Through the glittering blaze of their various kinds

[1] The Demons, the gods or spirits of the darkness, are the same as the sons of Diti or Daityas or Asuras. Their war with the Devas or gods of light is eternal, and a common topic in Indian mythology and literature.

of offensive and defensive weapons they hardly suffered themselves to be looked at.

3. He for his part, though attached to the precepts of righteousness, felt however within his heart the disposition to indulge in the frenzy of fighting. He was prompted to do so by the pride of his enemies, by the danger of his own men, unpleasantly interrupted in their peaceful sport, also by the regard of his majesty and of the traditional line of conduct along the path of political wisdom.

So he mounted his excellent golden chariot, to which a thousand excellent horses were put. This chariot was decorated in front with a beautiful, high floating banner which bore a figure in the attire of an arhat[1] for its emblem. Its outer appearance was exceedingly brilliant, owing to the lustre reflected by the manifold precious stones and jewels that adorned it and to the shine, which irradiated its flanks, emanating from the different weapons sharp-pointed and well-disposed to be ready for use on both sides of the chariot. Within it was covered with a fine white blanket. Standing on it and surrounded by his great divine host of different arms, elephants, chariots, horse and foot, the Great Being met the forces of the Demons just on the border-line of the Ocean.

4. Then a great battle took place, destructive of the firmness of the timid as well as of the shields and mail-coats pierced by the strokes of the weapons, wherewith they fought each other.

5—6. Various cries were heard in the tumult of that struggle. Stay! Not in this manner! Here! Look out! Where are you now? You will not escape me! Strike! You are a dead man! So challenging one another they fought. And this noise mixing with the clashing and crashing of the arms all over the battle-field and the sound of the drums made heaven shake and almost burst.

7. The elephants of both sides, rushing on each other with great fury increased by the smell of the flowing juice, offered the frightful spectacle of mountains swept along by the wind of a world-destruction-period.

[1] The arhats are Buddhistic saints. The Çakra of our tale makes in this manner a confession of his faith.

8. Like portentous clouds the chariots went all over the field, their floating standards resembling the lightning and the rattling noise they made being as the roaring of the thunder.

9. Sharp arrows were flying over both armies and fell down amidst the warriors of both the Devas and the Demons, hitting banners and royal umbrellas, bows and spears, shields and cuirasses, and the heads of men.

10. At the end the army of Çakra took to flight, frightened by the fiery swords and arrows of the Demons. The Lord of the Celestials alone was still keeping the field, barring with his chariot the host of his enemies.

When Mâtali, the charioteer of the Lord of the Devas, perceived that the army of the Demons, high-spirited and overjoyed, was coming over them with a tremendous noise of various warcries and shouts of victory, whereas the army of the Devas was almost intent on flight, he thought it was now the proper time to retreat and so he turned the chariot of the Lord of the Devas. While they were making the ascent,[1] Çakra, the Lord of the Devas, caught sight of some eagle-nests which were placed on a silk-cotton tree just in the line of direction of the chariot-pole, so that they must needs be crushed by it. No sooner had he seen them than affected by compassion he said to Mâtali, his charioteer:

11. "The birds-nests on this silk-cotton tree are filled with not yet winged youngs. Drive my chariot in such a manner that these nests will not fall down crushed by the chariot-pole."

Mâtali answered: "In the mean while the crowds of the Demons will overtake us, sir."

Çakra said: "Never mind. Do you but take the proper care of avoiding these eagle-nests." Upon which Mâtali answered:

12. "Nothing short of stopping the chariot can save the birds, o Lotus-eyed One. But we have at our heels yon host of foes who after a long time are at last having the better of the Devas."

---

[1] Returning from the battle-field on the border of the Ocean to his residence in heaven, Çakra must needs drive upward.

In this moment Çakra, the Lord of the Devas, moved by the utmost compassion, showed his extraordinary goodness of heart and firmness of intention.

13. "Well then, said he, stop the chariot. Better is it for me to die by the terrible club-strokes of the chiefs of the Demons than to live blameful and dishonoured, if I should have murdered those poor terror-struck creatures."

Mâtali promised to do so and stopped his car, drawn by a thousand horses.

14. Now the foes, beholding this deed of heroism and seeing that the chariot stood ready for the fight, were overtaken with fear and got into confusion. Their ranks gave way like dark rain-clouds driven away by the wind.

15. In the case of a defeat one single man turning to the enemy and barring the way of the enemy's forces will sometimes abate the pride and haughtiness of the victors by the unexpectedness of his heroic valour.

16. The sight of the broken ranks of the hostile army encouraging the host of the Devas made them return. For the Demons, terror-struck and fleeing did no more think of rallying and resisting.

17. Then the Devas, whose joy was mingled with shame, paid homage to their Lord; after which, brilliant and beautiful by the radiance of victory he quietly returned from the battle-field to his city, where his zenana impatiently longed for him.

In this way the victory was gained in that battle. It is for this reason that the saying goes:

18. The low-minded do wicked actions in consequence of their cruelty. The average men, though pitiful, will do so when being in distress. But the virtuous, even when in danger of life, are as less capable of transgressing their proper line of conduct as the Ocean its boundary.

In this way the Lord long ago did protect animal life even at the risk of his own and of the loss of the Celestial sway. Keeping then at heart that it does not befit at all a wise man to offend living beings, much less to sin against them, a pious man (ârya) must be intent on practising compassion towards the creatures. And the saying that

Dharma forsooth watches him who walks in righteousness (dharma), is to be propounded here too. Likewise this (story) may be adduced when discoursing on the Tathâgata, and when treating of listening with attention to the preaching of the Law.

The pâli Jâtaka contains a redaction of this deed of the Bodhisattva, when possessing the rank of Sakka. Its author going back to the time, when the Demons were the real masters of the celestial abode, relates how Sakka cunningly making them drunk with ambrosia threw them down in the depth. Upon the whole, the mythological nature of the tale is well preserved in that redaction. See the text in Fausböll, Jâtaka I, p. 202 f. and its translation in Rhys Davids, Buddhist Birth-Stories p. 284—287.

XII.

The story of the brahman.

(brâhmaṇajâtaka).

What forbids the virtuous to transgress the boundary of good behaviour is the very shame of the Self within their hearts. This will be taught by the following.

Once the Bodhisattva, it is told, came to life in some illustrious family of brahmans, well-reputed both on account of their ancestry and their conduct. They were highly esteemed and renowned, observing their traditional customs and setting a high value on good education and good manners. Having received in due order the initiation of the different sacraments: garbhâdhâna, puṃsavana, sîmantonnayana, jâtakarma and the rest,[1] he dwelt at his

---

[1] The garbhâdhâna is the religious consecration of matrimonial copulation with the object of purifying the future fetus; the ceremonies, called puṃsavana and sîmantonnayana must be performed on the mother when pregnant, in due time and manner, they tend to the purification of the embryo; the jâtakarma is performed on the child, as soon as it has been born. These sacraments and the others, hinted in the text, to be performed on every member of the three upper castes, are prescribed by the law-books and described in the gṛhya-rituals. See f. i. Manu II, 26—38; 65—68, Âçvalâyana Gṛhyas. I, 13 foll., Pâraskara I, 12—17; 19; II, 1 foll. The sacrament, called upanayana introduces the period of study; by it the boy is delivered to his guru, with whom to dwell till the end of his time of learning the Veda.

teacher's, who was a brahman distinguished by the superiority of his learning, by his birth and by his practice of the customary conduct.

1. His smartness in mastering and retaining the texts he was taught, his devoted obedience such as for which his family had always been reputed, his correctness of conduct embellished by tranquillity, a rare ornament in a youth, made him obtain the love and affection of his teacher.

2. For virtues practised without interruption are magic charms to win the affection even of such as are burnt by the fire of hatred, how much more of the sound-hearted.

Now his teacher in the intervals of rest from sacred study, with the object of trying the morals of all his disciples, was used to tell them frequently of his own sufferings, the effect of his poverty.

3. »To him no help his family affords,
»No joy is his, not e'en on holidays,
»And wretched alms-requesting pines him sick.
»A pauper's wish, how may it be fulfill'd?

4. »The state of a moneyless man is the home of disregard, the abode of toil. And a very hard condition it is, devoid of pleasure, abounding in scantiness and incessantly afflicting like a calamity."

Like excellent horses, pricked with spurs, his disciples, excited and agitated by their attachment to their spiritual teacher, did their utmost to deliver to him ever more and better prepared food from their daily begging round. But he said to them: »Good sirs, do not exert yourselves in this way The food got by daily begging does not diminish the distress of poverty to anybody. If you cannot bear my hardship, you ought rather to apply these your efforts to taking wealth. Doing thus, you would act in the proper manner. Why do I say so?

5 »Hunger is driven away by food, and thirst by water. The spell-uttering voice together with medicine expels illnesses But poverty's pain is destroyed by wealth, that universal charmer."

The pupils answered: »What can we do for you? Unhappy we that the weight of our power is thus little. Moreover,

6—7. "if wealth, like food, were obtained by begging, we would not allow you to suffer by poverty in this degree, master. But the case is this. The proper, though weak, means for brahmans of gaining wealth is receiving gifts; yet people here are not willing to make such boons. So we are powerless, and by this impotency we are smitten with grief."

The teacher replied: "But there are still other expedients for earning money, and they are explained in the law-books. Yet, my strength being exhausted by old age, *I* am not fit to put them into effect."

The disciples said: "But *our* strength is not impaired by old age, master. If, then, you think us capable of acting up according to those precepts of the law-books, inform us of them, that we may requite you for your labour of teaching us.

The teacher said: "No, such means of earning money are hardly available, indeed, for young men, whose mind is too loose to carry out a strong resolution. Nevertheless, if Your Honours urge me, well, [1] you may learn from me what one of the said expedients is.

8. "In the law-precepts for the time of distress [2] theft is an approved livelihood for brahmans; and poverty, I suppose, is the extreme distress in this world. By consequence, it is no sin for us to enjoy the wealth of others, and the whole of these goods belongs, of a truth, to the brahmans.

9. "Men such as you are would doubtlessly be able to rob wealth even by violence. You should, however, not practise that mode of taking, minding your reputation. Therefore, you must show your energy in lonely places and times."

---

[1] Instead of sâdhuḥ we must read sâdhu.

[2] Read âpaddharme steyam etc. The âpaddharma substitutes to the precepts of right conduct and right livelihood some others to be followed in times of distress, if the primary ones cannot be observed. The permission to brahmans of making money by theft is of course not lawful; it is inferred from the well-known pretention of the brahmanical caste to be owners of the whole earth. Even Çarvilaka, the thief in the Mṛcchakaṭikâ, does not venture to defend his deeds by arguments borrowed from the lawbooks; he avows that theft is blamable, „I blame it, says he, and yet I do it."

By such language he loosened the bridle from his disciples. Accordingly they exclaimed »very well", approving of his bad words, as if they were good, and all of them engaged themselves to do so, all — save the Bodhisattva.

10. Him his innate goodness forbade to comply with the teacher's advice, and compelled him on the contrary to oppose it without delay, though it had been accepted as a duty by the other pupils.

Ashamed and with down-cast looks he heaved a soft sigh and remained silent. The teacher perceived that the Bodhisattva did not approve of that fashion of making money, but neither did he cry it down; and as he had a high regard of the virtue of that Great Being, he entered upon this reflection: »For what reason does he disapprove theft? Is it want of courage or disaflection towards me? Or does he really know it to be a wicked action?" Then in order to prompt him to open his true disposition of mind, he spoke in this way to the Bodhisattva: »Say, great brahman,

11. »those noble youths, uncapable of bearing my misfortune, are willing to resort to the course of life followed by the energetic and the heroes; but in you I find nothing but indolence and dulness. Surely, it is not you who are affected by our distress.

12. »My grief is evident. Its whole extent lays open to your eyes. I have made it plain by speech. Notwithstanding this, you are keeping quiet! How is it that *your* mind is undisturbed and untouched by sorrow?"

Upon this the Bodhisattva after making his respectful salute to the teacher, said quite alarmed: »Heaven forbid such feelings! Verily, it is not want of affection or hard-heartedness which causes me to keep apart, nor am I unmoved by the sufferings of my g u r u, but I think the mode of acting, my master has shown us, to be impossible It cannot be, indeed, that a wicked action should be performed by anybody without being seen. Why? Because there does not exist anything like loneliness.

13—14. »No, loneliness is not to be found anywhere in the world for the evil-doer. Are not the invisible Beings and

the purified Munis whose eye is endowed with divine power, lookers-on of men's actions? Not seeing them, the fool thinks himself alone and commits sin.[1]

15. "But I know no lonely place at all. Wheresoever I do not see anybody else, is such a place for that reason empty of my own Self?

16—17. "And of a bad action my Self is a witness by far more sharp-sighted than any other person Another may perchance perceive me, or he may not, his mind being troubled with his own business, but my Self, eagerly surrendering my whole mind to passion, knows with certainty my doing evil.

"For this reason, then, I keep aloof from the others." And understanding that his teacher had become fully appeased, the Bodhisattva continued:

18. "Nor can I persuade myself into the belief that you would deceive us in this way for the sake of obtaining wealth. Who, indeed, knowing the difference between virtue and vice, should allow himself to oppress virtue on the ground of making money?

"As to my own determination, I will inform you of it.

19. "Better it is to take the alms-bowl and vile garments,[2] beholding the opulence of the mansions of one's enemies than abandoning shame to bend one's mind to the murder of Righteousness, be it even with the goal of attaining the Sovereignty of the Devas!"

On these words his teacher, rapt with joy and admiration, rising from his seat embraced him and said to him: "Very well, very well, my son! well-said, well-said, great brahman! This is becoming to your keen intellect adorned by tranquillity.

20. "The fools[3] leave the path of their duty, stirred by

[1] Cp. Manu VIII, 85 „the evil-doers think forsooth ‚nobody sees us', but the divine beings (devas) and their internal self see them." The same sentence, but slightly modified is to be found in Mahâbh. (ed. Bombay) I, 74, 39.

[2] This passage reminds of Manu VI, 44, where vile garments (kucela), the alms-bowl (called there kapâla, the same word as is here used by Çûra) together with food consisting of roots and fruits, loneliness and equanimity are said to be the characteristics of a mukta, viz. one emancipated from the bonds of existence.

[3] Cp. the foot note on jât. VII, st. 22.

any motive whichever, but the virtuous do not allow themselves to be led astray even in the greatest distress, penance learning and wisdom being their wealth.

21. "As the moon rising in autumn adorns the firmament, so *you* are the ornament of your entirely spotless family. For *you* the sacred texts, you have been taught, have their full import: that you have well understood them is made plain by your good behaviour; and my labour is crowned with success, it has not been fruitless."

So, then, it is the shame of their Selves that prevents the virtuous to transgress the boundary of good behaviour For this reason the pious man (ârya) ought to have a powerful shelter in shame. (This story) is to be adduced on account of such texts [1] like this: "in this way the faithful votary of our creed (âryaçrâvaka), being well-guarded by the trench of his shame, avoids what is noxious and fosters what is wholesome." Likewise in texts dealing with the feeling of shame and treating of the Lord of the World. [2]

The story of the brahman has the appearance of being the clumsy invention of some monk engaged in giving lessons of morality and in want of some story to illustrate the sinfulness of theft. I can scarcely believe it did partake of the old stock of traditional tales and folklore, as little as the story of the sacrifice (X). Yet, I have found its parallel in the pâli Jâtaka, in n. 305 of that collection of jâtaka-tales, which bears the name of sîlavîmaṃsanajâtaka (ed. Fausb III, p. 18, 19). But here the old teacher's trial of his disciples is better accounted for. Desiring to give his daughter to one of them, he declares to them his being too poor to buy the dress and ornaments wanted for her marriage,

---

[1] The original has sûtreshu. I am not sure, I have wholly caught the meaning of this passage, but comparing the parallel wording of the conclusion of jât. XXI, I think I have rendered it as well as I could without any commentary. The sanskrit text of the Jâtakamâlâ has none, and the chinese commentary, mentioned by Bunyiu Nanjio in his Catalogue sub. n. 1312 is not translated.

[2] hrîvarṇapratisaṃyukteshu lokâdhipateyeshu ca. Query what is meant here by this expression „Lord of the World." Considering the contents of stanzas 13—17 and comparing Kaushîtakibrâhmaṇopanishad III, 8 at the end, where the self within every individual is styled lokapala, lokâdhipati and lokeça, I guess we are not far from truth if we assume that the term „Lord of the World" indicates here nearly the same as is called by the brahmanical Hindus the individual Âtman or Self, identified with the Universal Soul

and exhorts them to procure these objects for him by taking them unseen each from his own kinsmen. All obey, save the Bodhisat. Asked what he has not taken by stealth for, like the others, he answers in the same manner as in our tale, and pronounces two gâthâs (17 and 18 Fausb.), which are essentially the same as Çûra's st. 13—15, the difference being but slight.

(to be continued)

DIE TRANSCRIPTION DES TAGALOG

VON

Dr. JOSÉ RIZAL. *

Als ihr, meine Landsleute, die Dorfschule besuchtet, um das schreiben zu erlernen, oder wenn ihr diese Kunst noch kleineren Bübchen, als ihr es waret, bei zubringen hattet, dann habet ihr ohne Zweifel, so wie es auch mir geschehen, bemerkt, welche Schwierigkeiten es den Kindern bereitete, wenn sie zu den Silben *ca*, *ce*, *ci*, *ga*, *gua*, *gue*, *gui* [1] u. s. w. kamen, weil sie den Grund zu diesen Unregelmässigkeiten nicht einsahen und nicht sich zu erklären vermochten, warum gewisse Consonanten bald so, bald so ausgesprochen werden sollten. Schläge hagelten nieder, es regnete Strafen, die Händchen bedeckten sich mit Striemen, die ersten Fibelblätter giengen in Fetzen, die Kinder weinten und selbst die Vorzugsschüler mussten mitunter büssen und trotz alle dem kam man aus diesen schrecklichen Thermopylen nicht heraus. Schon damals dachte ich bei mir, dass diese Silben, die so viel Thränen den Knaben entlockten, ihnen ganz unnütz wären, denn in unserer Sprache und in unserer alten Rechtschreibung besitzen wir weder *ce*, noch *ci*, noch *ge* und *gi* [2], weil diese Silben nur dem Spanischen eigenthümlich sind, einer Sprache also, welche von 1000 Knaben nur drei erlernen, wenn sie nach Manila gehn. Doch so sehr ich mich auch fragte, warum man also so etwas lehre und lerne, nach dem doch schliesslich alle nur sich im Tagalischen (einer Sprache, deren Recht-

* Dr. Don José Rizal, selbst ein Tagale, veröffentlichte diesen Artikel in der ausschliesslich philippinischen Interessen dienenden Madrider Revue La Solidaridad, Bd. II. Nr. 29, S. 88 u. ff. Diese Abhandlung dürfte nicht nur für Philippinisten, sondern auch für alle Malayisten von Interesse sein. Besagter Artikel tragt als Nebentitel: «Brief an meine Landsleute.» Anmerkung des Uebersetzers. (F. Blumentritt).

[1] Spanische Aussprache. Anm. d. Uebersetzers.

[2] In Spanischer Aussprache. Anm. d. Uebersetzers.

schreibung bis jezt halb spanisch, halb „ich weiss nicht wie" war) sich ausbilden wollten, so schwieg ich dennoch, weil ich bereits ahnte, dass in meinem Vaterlande Reformen anzuregen so viel heisse, als sich eine böse Suppe einbrocken.

Später, als ich anfieng in meiner Muttersprache Briefe zu schreiben, fielen mir die Widersprüche und Ungereimtheiten der bisher üblichen Orthographie des Tagalog noch mehr in die Augen, aber ich brach dennoch nicht mein Stillschweigen, aus den oben angeführten Gründen.

Als ich aber in eine andere Atmosphäre getreten war und das Werk des Dr. Pardo de Tavera *Contribución para el estudio de los antiguos alfabetos filipinos* gelesen hatte und damit die Erinnerungen an meine Schulzeit wieder auftauchten, da kam mir doch der Gedanke etwas zu unternehmen, um der Schuljugend Zunächst bei ihren ersten Lernversuchen ganz unnütze Schwierigkeiten aus dem Wege zu räumen, durch eine Vereinfachung der Rechtschreibung, indem man selbe zugleich den Forderungen des Verstandes und der Logik entsprechend umgestalte, um so die tagalische Orthographie mit dem Geiste dieser Sprache und jenem der Schwesteridiome in besseren Einklang zu bringen und um die Wurzeln besser erkennbar zu machen, auf dass das Studium des Tagalischen nicht allein den Tagalen, sondern auch den Stammfremden erleichtert würde. Ich nahm dem Muth zu diesem Unternehmen einestheils aus den Beobachtungen, die ich in den Volksschulen Sachsens angestellt hatte, wo ich es mit angesehen, welche Mühe die Schullehrer anwandten, um der Jugend den Unterricht zu erleichtern und diesen selbst zu vereinfachen, — anderseits aus dem Umstande, dass es verhältnismässig so wenige tagalische Werke gibt, also noch Zeit zu Reformen ist.

Ich machte mich gleich an meine Aufgabe, und schrieb in der von mir entworfenen Orthographie im September 1886 eine Ubersetzung des Schiller'schen Wilhelm Tell, die sich im Manuscript noch in Kalamba [3] zugleich mit anderen Uebersetzungen (Märchen von Andersen) befinden dürfte. In einem Romane, den ich im J. 1887 veröffentlichte, liess ich zuerst die tagalischen Worte und Citate, die in demselben vorkommen, in dieser neuen Rechtschreibung drucken, welche über mein Ersuchen bereits einige Freunde anwandten und ich hoffte, dass das philippinische Publikum, nach einer

[3] Kalamba ist der Geburtsort Dr. Rizals, es ist ein Städtchen in der Prov. Laguna de Bay (Insel Luzón).

sachlichen Discussion, die Vortheile und das zeitgemässe der Neuerung anerkennen würde.

Ich war des Glaubens, dass ich der erste Reformator auf diesem Gebiete wäre und hieng noch weiter an diesem Glauben, als ich eine Notiz des Dr. Pardo de Tavera zu gesichte bekam, welche in den Zeitungen Manilas im J 1888 veröffentlicht wurde u. die Vortheile der Neuerung begründete und bestätigte. Gleichwohl lebte ich in einem Irrthum. Monate vor dem Erscheinen meines oben erwähnten Romanes, hatte Dr. Pardo de Tavera bereits sein werk »El Sanscrito en la lengua Tagalog« veröffentlicht und in demselben eine Orthographie angewandt, welche die von mir aufgestellte an Vollkommenheit bedeutend übertraf, wenn auch er die seinige bei den citierten Vocabeln nur in Klammern neben die bisher übliche Transcription stellte. Das that mir einestheils leid, anderntheils erfüllte es mich mit Freude. Es that mir leid, weil, wenn ich rechtzeitig jenes Werk kennen gelernt hätte (es kam mir erst 1889 unter die Hände), ich das *w* gerne angewendet haben würde, jenes *w*, welches der genannte Philippinist gebrauchte und dessen ich mich nicht früher bediente als bis mir der Tagalist Don Pedro Serrano ein gedrucktes Billet eingeschickt hatte, welches die Regeln der neuen Schreibweise aufwies. Ich freute mich aber zugleich, weil ich dadurch ersah, dass ich nicht der einzige Erfinder der Idee war, welche beinahe gleichzeitig in unseren Köpfen entstanden war (wenn auch vielleicht das Manuscript des »Sanscrito en la lengua Tagalog« *vor* meiner Übersetzung des Wilhelm Tell niedergeschrieben sein dürfte) und weil das wissenschaftliche Ansehn des Dr. Pardo de Tavera meinen Bestrebungen erheblich zu statten kam. Der beste Beweis, dass beide Reformversuche unabhänig von ein ander und beinahe gleichzeitig unseren Köpfen entsprangen, ohne dass zwischen uns auseinandersetzungen und Besprechungen stattgefunden hätten, liegt eben in dem Gebrauche des *w*, das von Dr. Pardo de Tavera eingeführt worden, von mir aber in meinem oben angeführten Werke noch nicht angewendet worden was, das ich aber sofort nach der Kenntnisnahme adoptierte, weil ich seine ausgezeichnete Nützlichkeit allsogleich einsah.

Ich setze dies deshalb so ausführlich auseiander, damit, wenn man mal die Geschichte dieser tagalischen Orthographie, welche bereits von den gelehrten Tagalisten gebraucht wird, schreibt, man dem Kaiser gebe, was des Kaisers ist, d. h. den tagalischen Studien des Dr. Pardo de Tavera allein dankt man diese Neuerungen, ich bin nur einer ihrer begeistertesten Sendboten gewesen.

Nun wollen wir aber uns mit den Regeln der neuen Rechtschreibung oder Transcription befassen und werden dann finden, dass es keine fasslichere und einfachere geben kann.

Das alte tagalische Alfabet bestand aus drei Vocalen: *a, i, u* und vierzehn Consonanten: *ka*, *ga*, *n̄ga*, *ta*, *da*, *na*, *pa* *ba*, *ma*, *ya*, *la*, *wa*, *sa* und *ha*. Mit diesen 17 Buchstaben konnte man damals, wie heute, alle Worte unserer reichen Sprache niederschreiben.

Der Vocal *a*, welcher am häufigsten vorkommt, hat denselben Klang, wie das castilianische *a* und so ist über denselben nichts weiter zu sagen.

Das *i* klingt in der Mitte eines Wortes, wie ein reines spanisches *i*, in einer Schlusssilbe aber entspricht es aber dem englischen *y* in *carry, fluently*, etc., d. h. es ist ein Laut, der zwischen *e* und *i* liegt. Diese Erscheinung hat viele Spanier glauben lassen, dass die Tagalen *e* und *i* nicht zu unterscheiden verstehn, eine Behauptung, die ganz verkehrt ist, da kein Tagale *selid* für *silid* setzen würde, ebenso wenig aber *siled* mit einem so reinen *e*, wie es die Spanier besitzen.

Das *u* in der Mitte eines Wortes entspricht vollkommen dem spanischen *u*. In der Schlusssilbe nimmt es einen zwischen *o* und *u* stehenden Lau an, was ebenfalls einige glauben liess, die Philippiner gebrauchen *o* und *u* durch einander, welche Annahme jene köstliche Schreibweise der mönchischen [4] Tagalisten hervorrief, wie sie uns als *olo*, *vondoc* u. s. w. entgegentreten. Die Existenz von Worten wie *tutoo*, *noo*, *poon* u. s. w., bei welchen sowohl das erste, wie das zweite *o* einen zwischen *o* und *u* stehenden Laut besitzen, dürfen nicht als eine Ausnahme angesehen werden, denn sie nehmen hier die Stelle eines gedehnten Final *u* ein. Man kann dem gemäss das *o* nur am Schlusse eines Wortes zulassen und zwar mit einem Laute *o͡u*.

T, *n*, *p*, *b*, *m*, *y*, *l* und *s* entsprechen ganz der spanischen Aussprache [5].

Das *d* behält seinen Wert, ausgenommen, wenn man es aus euphonischen Gründen mit *r* vertauscht, wie z. B. in *marami*, *dárating* u. s. w. Dieser Ersatz des *d* durch *r* ist aber keines wegs der Willkür anheimgestellt, denn das *d* bleibt *d* sowohl am Anfange, wie am Schlusse des Wortes und auch in der Mitte, wenn es stummer Consanant ist, so erscheint es denn fehlerhaft *tartar*, *bakor*, *sinulir* für

---

[4]) Die Mönche sind alle europäische Spanier. Anm. d. Uebersetzers.

[5]) Das tagalische *y* entspricht daher dem deutschen *j*. Anm. d. Uebersetzers.

tatad, *bakud*, *sinulid* zu sprechen oder zu schreiben, ebenso wenig wie man *roon*, *rilo*, *raraos* für *doón*, *dílo*, *dáraos* sagen darf, wie dies in Morong * geschieht.

Das *h* ist ein sanfter Hauchlaut, wie bei den meisten Sprachen, es wird im Anfange und in der Mitte des Wortes verwendet, ein Schluss-*h* gibt es im Tagalischen nicht.

Das gutturale-nasal *ng* (wie man es bis vor kurzem schrieb), das wir durch Vereinigung beider Buchstaben lieber durch *ñg* wiedergeben würden und welches nach dem Vorschlage des Dr. Pardo de Tavera einfach durch ein *ng* ersetzt werden sollte, dürfte nach unserem Ermessen leicht und einfach durch *g̃* ersetzt werden können und zwar aus folgenden historischen Gründen: In allen Manuscripten und Druckwerken, bis zum XVI. Jahrhunderte, bezeichnete ein Strich oberhalb des Buchstabens ein weggelassenes *m* oder *n*, wie wir das noch am spanischen *ñ* wahrnehmen können, das ja auch ursprünglich nur ein Doppel-*n* war Wenn also jenes Strichelchen schon ein *m* oder *n* repraesentiert, so würde die alte Schreibweise von *ñg* so viel wie *nng* oder *ngn* bedeuten, was absurd wäre. Wir würden deshalb *ng* vorschlagen. Aber diese Schreibweise bereitet nicht nur typographische Schwierigkeiten, sie kann vielmehr, wenn der Circumflex nicht über beide Buchstaben gezogen ist, leicht zu Missverständnissen führen, deshalb würden wir den Gebrauch des *g̃* vorschlagen, wo der gutturale-nasal Laut wiedergegeben werden soll. Hierin bestärkt uns *noch* die Überzeugung, dass ursprünglich *g̃* der Buchstabe füs den gutturale-nasal Laut war, wie wir das sehr gut bei den Abkürzungen der artikel *ñg* und *mg̃a* beobachten können, denn wäre dem nicht so, so würde man es mit *nng* und *mnga* wiedergegeben und das abgekürzte *ng* als *nga* ausgesprochen haben, was, wie alle Tagalen es wissen, unmöglich ist. Man hat später die Combination *ñg* für *g̃* gesetzt, als die Mönche, welche den guttural-nasalen Laut selbst nicht aussprechen konnten, ihn bei der Transcription in *n* und *g* zerlegten und das Strichelchen ober dem *g* beibehielten, gleichsam um damit anzudeuten, dass hier die Nasalisation beginne Der gebrach des *g̃* erscheint uns daher sehr empfehlenswert, sowohl aus den angeführten historischen Gründen, als auch der Einfachheit, Bequemlichkeit, Klarheit und Logik willen. So wird, wenn man *mangа*, *bangá*, *sangá* schreibt, jeder wissen, dan diese Wörte eine Frucht, bez. *stossen*, *einen Stoss pariren* heissen und völlig verschieden sind

*) Ein District der Insel Luzon. Anm. d. Uebersetzers.

von den Worten *mag̃a*, *bag̃a*, *sag̃á*, welche man bisher *mañga*, *bañga* und *sañga* schrieb und von denen das erste Wort die tagalische Pluralpartikel, das zweite und dritte *Krug*, bez. *Baumast* bedeuten. Trotz alledem erscheint uns die Zulassung des *ñg* für den Schlussnasallaut, der aus der Assimilation der Partikel *na* (wie in *Hariñg batá* für *harí na batá*) nothwendig, damit der Charakter des assimilierten *na* nicht verloren gienge. So würden wir am Ende für das von uns schon verworfene *ñg* optieren, obwohl dessen Gebrauch nicht die Vortheile der Einfachheit für sich besitzt, wie das *g̃*. Hierüber mögen das Endwort die grossen Tagalisten haben.

Bei dem Gebrauche des *g* oder, besser gesagt, des *ga* (eines sauften Gutturallautes) haben wir keine andere Neuerung vorzuschlagen, als den Ersatz der alten Silbe *gui* durch *gi*. Schon der Umstand, dass wir in unserer Sprache kein aspiriertes *g* [7] besitzen, lässt uns die Schreibweise *gui* als völlig überflüssig erscheinen; sie bringt aber sogar bei der Conjugation jener Zeitwörter, deren Wurzel mit *g* beginnt, Verwirrung hervor. Z. B.: wir wissen, dass die Mitvergangenheit dadurch gebildet wird, dass man vor den ersten Vocal der Wurzel die Silbe *in* einschiebt, so wird aus *patay: pinatay*, aus *sipá: sinipa*, aus *ulan: inulan*, aus *alís: inalis* u. s. w. Nun gut, bei der alten Orthographie müssen wir bei den Verben, welche mit *ga* oder *gu* beginnen, eine Änderung der allgemeinen Regel vornehmen, indem wir gezwungen sind zu sagen, dass statt eines einfachen *in* wir *uin* vox den ersten Vocal der Wurzel setzen müssen, was ganz absurd und abnormal erscheint, wie in *gapas*, woraus *guinapas* gebildet wird, also *g-uin-apas*. Ganz einfach würde sich die Sache gestalten, wenn man einfach *gi* für *gui* setzte, es würde auch hiedurch das erste Lesen den Kindern sehr erleichtern [7], die silben *ga, gi, go* und *gu* würden doch ihnen leichter zu erlernen seien, als *ga*, GUI, *go* und *gu*.

Nun wollen wir aber uns mit den Buchstaben *K* und *W* beschäftigen, deren Einführung auf so viel Opposition gestossen und zwar nicht allein bei den Ignoranten, sondern auch bei sehr guten Tagalisten. Wir verstehen es einfach nicht, wie so hoch begabte und der Sprache

---

7) Das spanische *g* wird bekanntlich vor *e* u. *i* wie *ch* (im Deutschen) ausgesprochen. Soll das *g* vor einem *e* oder *i* den natürlich *g*-Laut behalten, so muss zwischen *g* und dem darauf folgenden *e* oder *i* ein (stummes) *u* eingeschoben werden. Die spanischen Mönche haben nun in das Tagalische diese spanische Schreibweise um ihrer Landsleute willen eingeführt u. schreiben also *guinapas*, damit die Spanier es nicht *chinapas* aussprächen. Anm. d. Uebersetzers.

so kundige männer, wie der P. Tecson, etwas anstössiges in einer Reform finden konnten, desen einziges Ziel darin bestand dem Tagalischen sein Eigengepräge zu verleihen, das schreiben und lesen in dieser Sprache möglichst zu vereinfachen, damit auch durch eine klare, wissenschaftliche und logische Orthographie der Wortschatz von Grammatikern und Philologen leichter bearbeitet werden könnte.

Diejenigen, welche gegen die Einführung des *k* sich sträuben, begründen ihre Opposition mit dem Hinweise auf die *»deutsche* Herkunft« dieses Mitlautes. Nun ist es wohl wahr, dass die Deutschen in neuerer Zeit diesem Buchstaben einen besonderen Cultus widmen, indem sie ihn in Worte eingeführt haben, wohin er nicht hingehört z. B *Konzert*, *Kursaal* u. s. w., aber es heisst sich vor der gesammten Welt grossartig zu blamieren, wenn man dem armen *k* einen deutschen Ursprung aufmutzen will; wenigstens sollte jeder Mittelschüler wissen, dass das *k* unverändert aus dem griechischen Alphabet herübergenommen wurde, wo es den nicht ganz unbekannten Namen *kappa* führt. Russen, Engländer, Dänen, Norweger, Schweden, Holländer, ja sogar die Franzosen besitzen diesen »deutschen« Buchstaben und auch die übrigen Völker, welche eine von den europäischen Alphabeten verschiedene schrift besitzen, haben unter ihren Buchstaben einen, der dem *k* der lateinischen Transcription entspricht. Es ist demnach, um nicht noch ärgeres zu sagen, kindisch, die Einführung des *k* in die Transcription des Tagalog unter Hinweis auf die *»deutsche* Herkunft« dieses Buchstabens zurückzuweisen und die Abneigung gegen dieses arme *k* als einen Beweis echten Patriotismus zu nehmen, als ob dieser auch in den Buchstaben stäke *.

Wir wollen nun die Gründe erwägen, welche die Neuerer dazu verleiteten, das *k* dem alten *c* u. *q* vorzuziehn. Zunächst sei, um die Erzpatrioten zu beruhigen, bemerkt, dass das *k* auch gut spanisch ist, denn es figuriert im spanischen Alphabet zwischen *j* und *l* und es ist nicht die schuld des armen *k*, wenn man es nicht gebraucht: wie viele echt-spanische Sachen gibt es nicht in Spanien, wie viele Gesetze, Vorschriften, Verordnungen, welche noch weniger in Anwendung gebracht werden, als das *k!* Aber zum mindesten gebraucht man es in den Worten *kiosko*, *khan*, *knout*, *kepi* u. s. w.

* Ich lasse hier einige Zeilen weg, in welchen der Autor den Deutschenhass der Spanier, der sich auch gegen den am Carolinenconflict ganz unschuldigen Buchstaben *k* richtet, in geistreicher Weise verspottet.

Anm. des Uebersetzers.

Aber lassen wir den leichten Ton und sagen wir lieber: Das *k* hat einen festeren Wert als *c* und *q* und seine Einführung erspart nicht nur dem Kinde das mühe volle Einlernen der unregelmässigen, verschiedenartigen Aussprache der Silben *ca, ce, ci, co, cu* und *qua, que, qui, quo, quu,* sondern erleichtert auch die grammatische Formelung jener Verba, deren Wurzel mit der Silbe *ka* oder *ku* beginnt, wo dann dasselbe gilt, was wir vom *gi* gesprochen haben. In der That, um das Praeteritum von *katay* z B. zubilden, so brauchen wir nur die einfache Regel anzuwenden und wir erhalten *K-ina-tay*, während wir früher *c* in *q* verwandeln u. das Infix *in* zu *uin* umgestalten mussten. [9]

Und, was die Hauptsache ist: die tagalischen Silben *ka, ki, ko, ku* entsprechen gar nicht den spanischen Lauten *ca, qui, co, cu*, denn das tagalische *k* ist leicht aspiriert, also etwa wie *kh*, so zwar dass diejenigen, welche das *k* nicht aspirieren (es sind dies hauptsächlich die Bewohner Manilas und die Spanier), von den Tagalen *Garil* [10] genannt werden. Wenn wir nicht jederzeit uns für das einfache und klare einsetzten, so würden wir die Einführung des *kh* vorschlagen, da aber in unserer Sprache das *k* immer aspiriert ist, so ist es das allerbeste, das einfache *k* beizubehalten.

Es bleibt uns noch übrig die Einführung des *w* zu besprechen, welchem auch so viele einen lebhaften Widerstand entgegengesetzt haben. Wenn man das *y* annimmt, als ein consonantisches *i*, welches zwei *i* entsprechen soll wie z. B. in den worten *yaman, hahay, biyaya*, so muss man consequenter Weise auch das consonantische *w* annehmen, das zwei *u* gleichwertig ist, wie in den worten *walà*, [11] *araw*, [12] *kawalá*, [13] *awa*, [14] u. s. w., wo das *u* kein Vocal sondern ein Consonant ist u. auch keinen Diphthong, sondern eine deutliche und perfecte Silbe bildet. Die alte Schreibweise *alio* anstatt *aliw* zu schreiben, hat viele der oben erwähnten "garil" verleitet dieses Wort als *ali-o* auszusprechen, was vollkommen lächerlich ist.

Zum Glück können die Gegner des *w* nicht als Gegengrund das bedrohte Vaterland anrufen, denn das *w* hat im Deutschen eine

---

[9] Ich lasse hier wieder einige, unwesentliche Zeilen weg. Anm. des Uebersetzers.

[10] Im Tagalischen: *stotterig, taubstumm, mit sprachfehlern behaftet.* Anm. des Uebersetzers.

[11] Früher: *valà* später *ualà* geschrieben. Anm. d. Uebersetzers.

[12] Früher: *arau* oder *arao* geschrieben. Anm. d. Uebersetzers.

[13] Früher *caualà* geschrieben. Anm. des Uebersetzers.

[14] Früher *aua* gestrieben. Anm. des Uebersetzers.

dem französischen *v* entsprechende Aussprache, während unsere [tagalische] jener des englischen *w* sich nähert.[18]

Es gibt noch einen anderen gewichtigen Grund, der für die Einführung des *w* spricht: es soll das *u* und *o* in den alten Transcriptionen von *auà* und *arao* z. B. ersetzen, wo der völlige Mangel an Logik der bisherigen Schreibweise hell zu Tage tritt, denn, warum wenden wir bei *auà* das *u* und bei *arao* das *o*, also zwei verschiedene Buchstaben an, um ein und denselben Laut auszudrücken? So etwas muss, wenn nicht Confusion, so doch eine gewisse Unsicherheit hervorrufen, welche demjenigen, welcher lesen lernt, viele Schwierigkeiten verursacht.

Uberdies reimen, in der tagalischen Metrik, die Endsilben *ay*, *oy*, *aw* und *iw* immer consonantisch, nie mit dem Vocalreim, woraus geschlossen werden muss, dass das Gehör des Tagalen nicht des *i* und *o*, wie man sie bisher an dieser Stelle geschrieben, sondern der consonantischen Lautzeichen *y* u. *w* bedarf.

Was die Accentuierung anbelangt, so ist da wenig zu sagen. Die diesbezüglichen, bisher üblichen Regeln sind nicht schlecht, nur über die Accentbezeichnung des langen oder tontragenden Vocals, der sich am Ende vieler Worte, wie in *kalà*, *lubká* etc., vorfindet, wollen wir einige Worte fallen lassen.

Diesen Vocal möge man nach unserem Ermessen mit dem gravis (`) in jenen Worten bezeichnen, bei welchen der lange Schlussvocal nicht den silben- oder tonischen Accent besitzt, wie z. B. in den Worten *punò*, *lamà*, *pilì*, wenn aber der tonische Accent mit dem langen Schlussvocal zusammenfällt, wie in den Worten *masamâ*, *basâ*, *masidhô*, *likô* etc. dort möge man das Zeichen des französischen *accent circonflexe* (^) anwenden, das die Vereinigung Zweier Accente auch figürlich zum Ausdrucke bringt. Diese Schreibweise würde dem schreibenden eine grosse Erleichterung mit sich bringen und wir würden uns nicht mehr genöthigt sehen, zwei accente zu setzen wie dies bisher bei jenen (zweisilbigem) Worten, welche einen langen Schlussvocal besizen, auf den aber der tonische Accent nicht fiel, der Fall war. Anders aber gestaltet sich aber die Sache, wenn es sich um Worte handelt, bei denen der (tonische) Accent auf der dritt vorletzten Silbe ruht, wo wir uns zu der Annahme von zwei Accenten genöthigt

[18] Ich lasse hier einige Sätze aus, in welchen der Autor einige von haarsträubender Unwissenheit zeugende Einwurfe der Gegner des *w* (es sind dies nur spanische Mönche) widerlegt, weil sie für deutsche und hollandische Leser ganz überflüssig sind. Anm. des Uebersetzers.

sehn, wie z. B. in *sásamà*, *hihigà* ect., obwohl hierbeinahe der erste Accent genügte, da diese Worte nicht mit anderen von identischer Form, aber verschiedener Quantität des Schlussvocals, verwechselt werden können, da solche nach unserem Wissen in unserer Sprache nicht existieren.

Bis heute war man gewohnt die Contractionen *masdan*, *palabsin*, etc. der Formen *masidan*, *palabasin* etc in folgender Weise zu schreiben: *mas-dan*, *palab-sin* etc.; wir halten diese Schreibart ungerechtfertigt, denn das Trennungszeichen erweckt in uns den Glauben, dass wir zusammengesetzte Worte, composita, vor uns hätten, was doch unrichtig ist. Nach unserem Ermessen sollte man nach dem Vorgange anderer Sprachen den ausgeworfenen Buchstaben durch einen Apostroph andeuten und so schlagen wir die Schreibweise *mas'dán*, *palab'sín*, *ting'nan* etc. oder die Weglassung sowohl des Trennungszeichens als auch des Apostrophs vor.

Dasselbe schlagen wir für die Substantiv = Partikel *ay* vor, welche wenn sie an ein mit einem Vocal auslautendes Wort gefügt wird, man immer in: *i*, umzuwandeln pflegte z. B. *aco, i,* für *ako ay*. Wir sehen nicht ein, wozu man da zwei Beistriche setzt und das *i* an statt des *y* einstellt. Wir würden da einfach einen Apostroph setzen, um das ausgefallene *a* zu markieren, also in diesem Valle: *akó'y*.

Wir zweifeln nicht, dass diese neue Rechtschreibung oder Transcription sich recht bald einbürgern wird und sind überzeugt davon, dass man, bewogen durch ihre Vortheile sie als die nationale, dabei vernunftgemässe und leicht zu erlernende Rechtschreibung unserer harmonischen Muttersprache anerkennen werde.

BIJDRAGEN

TOT DE

TAAL- LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH-INDIË

UITGEGEVEN DOOR HET

Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië.

VIJFDE VOLGREEKS. — ACHTSTE DEEL.

(DEEL XLII DER GEHEELE REEKS.)

VIERDE AFLEVERING.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1893.

INHOUD

SANGIREESCHE TEKSTEN.

MET VERTALING EN AANTEEKENINGEN UITGEGEVEN DOOR

N. ADRIANI.

Inleiding.

De volgende teksten zijn uitgegeven naar handschriften, die ongeveer 10 jaar geleden, door de zorg van den heer E. T. Steller te Manganitoe, zijn opgeschreven door eenigen zijner Sangireesche kweekelingen en door Mejuffrouw C. Steller aan het K. Instituut zijn afgestaan. Op bl. 5 van de Inleiding van mijn Proefschrift heb ik ze reeds vermeld.

Deze verzameling bevat de voornaamste verhalen, die de Sangireezen elkaâr vertellen, wanneer zij na gemeenschappelijk verricht werk, zooals rijstplanten, rijstplukken, enz. (alleen niet bij de werkzaamheden die op zee geschieden) des avonds bijeen zitten in den maneschijn. Behalve deze Bio's of Bawio's zijn er Tatinggung's (Raadsels), die bij dezelfde gelegenheden worden gebruikt. De beschrijvingen van inlandsche plechtigheden en gebruiken zijn terzelfder tijd, op verzoek van den heer Steller samengesteld en staan dus buiten de eigenlijke Sangireesche Letterkunde.

Het poetische gedeelte bestaat uit Sasambo's, zangen van twee regels, die achter elkaâr gezongen worden op de prauw, bij 't roeien, of ook door twee personen, die elkaâr toezingen — kakumbaede's of heldenzangen, alleen door mannen gezongen, bij offerplechtigheden en bij de begrafenis van een aanzienlijke en 't daaraan voorafgaande bewaken van het lijk en kaļanto's of kakaļanto's, die vooral bij shamanistische ceremoniën worden gebruikt.

Voorts zijn er nog bijgevoegd tooverspreuken, dienende om kwade voorteekenen te bezweren, of zich te beveiligen voor de vervolgingen van booze geesten. Ook worden zij uitgesproken bij

't zetten van de hoofdpalen van een huis. Ten slotte komen eenige versjes, door de kinderen gezongen bij sommige spelletjes, zooals aftellen en dergelijke.

Volledigheidshalve zijn ook opgenomen de teksten door Dr. Riedel in 1867 en '68 in druk gegeven. (Sang. Spraakkunst, bl. 4, N°. 17, 18 en 19). Daar Dr. Riedel de eerste is geweest, die iets van de letterkunde der Sangireezen uitgaf, is zijne spelling verschillend van 't door Mej. Steller en mij gevolgde stelsel, ik heb ze dus daarnaar veranderd.

De teksten zijn zooveel mogelijk geheel naar de handschriften uitgegeven. Enkele kleine veranderingen zijn gemaakt, zooals 't vervangen van een Maleisch woord door een Sangireesch of 't omzetten van een zin, die onder invloed van 't Maleisch of 't Hollandsch was opgesteld. De cijfers verwijzen naar de bladzijden mijner Sangireesche Spraakkunst.

In de volgorde der Bio's is de inhoud tot leiddraad genomen. 't Eerste verhaal (Běken Nabaḷa) staat door zuiverheid van taal en belangrijkheid van inhoud bovenaan. Daarop volgen de verhalen waarin de Aap eene hoofdrol speelt, vervolgens nog andere dieren-sprookjes en daarop de verhalen waarin alleen van menschen wordt gesproken en die meer op geschiedenissen gelijken. Dan komen de stukken die op inlandsche plechtigheden en gebruiken betrekking hebben en ten slotte de raadsels, kinderversjes, tooverspreuken, sasambo's en kakaḷanto's.

Mij blijft nog over met hartelijken dank te spreken van het groote aandeel, dat Mej. Steller aan dezen arbeid heeft gehad, door het verleenen van hare welwillende hulp bij de vertaling en de verbetering der handschriften en bij de correctie der drukproeven.

Hilversum, September 1893.

I.

BEKEN NABALA.

Tangú naun pia tau i rĕdua tahatuari, iakang e i Nabala, tuari e i Kalelo d. wawinen dĕdua e i Wĕmbuang areng-e. Kawing i Nabala e i Mękonda, areng-e, ipag' i Nabala e i sire pitu esę kębi, ku areng-e mĕngkatewe i Aralung, ĕndaj i sire pitu e.

Tangú su sahĕllo i Nabala e mĕngkatewe nębera su tuarine r. su manga ipag-e e: »I kitę den sumenggo, ku sarang ini sio hębi, mębua e.« Kuteu tuarine simimbang: »I kitę mamundalę, ku ĕndaj ta sakaeng i kitę uté!« Angkúng i Nabala: »Be! pamilikang u sion katau e sarang sio hębi relain tamasahawu?« Masé i Nabala e nębera si sire: »Dioĕllo i kitę manuwang kalu.« Dokeng kaelônge i Nabala e mĕngkatewe nębangung kimaiang su tukadĕ e r. nębera su tuarine r. manga ipag-e e: »Baliung asa-kona, lonsong dioko kumbiwj.« Ené tuarine r. manga ipag-e e mengkatewe némpangasa.

Sarang nasue, bawa naulj tuarine e u: »Baliung sen bou niasa, lonsong bou kinumbiwj; kurang-e kate rumaleng.« Tangú i Kalelo d. i Aralung pitu e nahundalengke nanuwang kalu. Ará taraje su raleng e, kuteu kai nitondông u tĕmpu, namoto daleng e: Sarang kai kerene, i Kalelo e sasaę nesule naulj tuhang-e, batu pia lawę ene.

Sarang i Kalelo endaj madangeng e, sen nipakiwalông i Nabala: angkûng e: »Ia makiwalon hombang, makiulj u nieba, mensang apae hombang-u, Kalelo?« Tuarine simimbang u: »Kamageng makiwalon hombang, makiulj u nieba: hombangku e, tempu namoto daleng.« Sarang i Nabala nakaringihę ene, kimakurung mase nębera: »Sen bou taku niĕnâng, buaen nisipirang, kai lawę be mapia, Kalelo.«

Bou ene i Kalelo e mengkatewe taraj, ku i sire mengkatewe nędea kalu. Sarang i sire nakarea kalu areng-e Lampawanua, kuteu nanuwangke, ku buhúe sengkapilj e, kai pia lendu nogho d. timella solong tanaę. I Kalelo e sasaęewe naulj tuhang-e. Sarang nikasilon Nabala e, mengkatewe nipakiwalông, angkûng e: »Ia makiwalon hombang, makiulj u nieba: kai hombangke kerapa?« Angkûng i Kalelo e u: Kamageng makiwalon hombang, makiulj u nieba hombangku e manu lendu nogho timella solong tanaę.«

Sarang i Nabaḷa nakaringihẹ̆ ene, saụewe nẹ̆bera u: „Kamageng kai lawẹ ini e, Kalelọ, lawẹbe mapia!„ Kutẹu wawinene i Wĕmbuang kai nakaringihẹ̆, kụ ĕnnaẹ simĕbang d. nẹ̆bera: „Kai kere su naungku Kakạ, pĕllọ su ĕndumangku, ute pẹ̆deạe pato (sakaeng) waḷine.„ Arawe i Nabaḷạ e kai simimbang u: „Tawe mimang ḷawẹ, Bĕmbuang: lawẹ e kai ipạnĕnseho; lawẹ ĕndọu takụ ipĕllọ su ḷikudẹ̆.„

Bọue i Kalelọ e saụewe taraị, kụ sarang narĕnta, i sire apidẹ̆ nanuwang. Kutẹu sarang nahakáe, lelang u kalu e kai nanimbuhung. Sarang kai kerenẹe wue, i Kalelọ e saụewe sasaẹ nauḷị si Nabaḷạ. Sarang kinasilon Nabaḷạ e, mĕngkatewe nakiwaḷo, angkûng-e: „Iạ saụ makiwaḷon sombang, makiuḷị u niĕbạ.„ Angkûng i Kalelọ e u: „Kamagengu makiwaḷon hombang, makiuḷị u niĕbạ; — hombangku e: lelang u kalu nanimbuhung.„ I Nabaḷạ simimbang: „Kamageng kai lawẹ ene, Kalelọ, mĕngkai tanaẹ taha: lawẹ be mapia!„

Sarang keré i Kalelọ taraịe wue, kụ i sire mĕngkatewe nĕmpanaha, hakịlain napaḷintakubẹ̆. Buhụ́e sasaẹ nĕngkapuḷẹ. Kutẹu sĕngkamaḷukade i sire saụewe taraị nanaha, kutẹu sĕngkakakĕlla kai piạ pontiĕng, (manụ pontiĕng) nisahedẹ̆ kụ tạ tĕmbọ-e sen, mĕngkatewe nataho su sakaeng e. — Kaí i sire semben tanasasaẹ nauḷị si Nabaḷạ; mĕngkatewe nĕmpanaha, kụ nawoḷeng lai sahĕllo ene. Sarang bauḷẹ̆ e su rĕllahe, i Nabaḷạ ĕnnaẹ limintụ nẹ̆kakĕlla, kụ i rĕdua tahatuari saụewe nahĕngkiwaḷo mĕnsang sombangkewe apa. I Kalelọ simimbang u: „Sombangku e manụ pontiĕng nisahedẹ̆.„

Sarạeng kerene, i sire mĕngkatewe nẹ̆koạ sakaeng e masahawụsahawụ, hakịu nasue su kaĕnnung u ĕlone. Sarang nasuen koa-e, i sire mĕngkatewe nahumbisara, u: „I kitẹ mĕngkate lighạ mẹ̆buạ, ĕndaị sakaeng e semben nasuen koạ-e.„ Kaí i Nabaḷạ e ren madiri, arawe i Araḷung sire pitu e mĕngkate nĕmpẹ̆bera u: „I kitẹ mĕngkate mamundaḷẹ̆.„ Sarang i Nabaḷạ tanakarendehẹ̆ manga ipag-e e, tangú i sie namôngken pamamundaḷ' i sire u: „Mĕntĕhang kaĕlônge, mĕngkate panondo, pĕlurang d. pakariáhi; i kitẹ mamundaḷe.„

Dokeng kaĕlônge i sire mĕngkatewe nanondon sakaeng e, mase kạḷurange. Arawe i Nabaḷạ e su ḷikud'i sire nanondo e mĕngkatewe kimui ĕllang-e, angkûng-e: „Kumui ĕllangku kadiọ, dadolorang tanadekeng: diọ́ko kihíe luwi, kĕhúde raḷĕnno-utạ; luwiku kihin kanuku, sĕndug' u madiatumpa, d. awíke limu papotokang, samberaun lahẹ̆gitang; iạ buhụe tanaẹ mĕndenọ.„

Bọu ene i rĕduan Mẹ̆konda e nẹ̆paparingangke nĕndenọ, kụ sarang su akẹ e, i Nabaḷạ e mĕngkatewe nẹ̆bera si Mẹ̆konda: „I kadua

rembeng mętamba mendenọ, mědĕmmohẹ̈ mĕlalọḷong; dembeu mendenọ su akẹ melẹlelang, su ḷiwuạ napahiạ; buhụ́e mẹdaḷaheme luwi, mẹdaroḷosẹ bawuha, r. mẹ̈daḷaheme liḷi.» Arawe i Mẹkonda e kai simimbang u: «Iạ kai madiri mĕndenọ su akẹ melẹlelang, su ḷiwuạ napahiạ, madirin léngkụ ionodẹ, kundimang ianserẹ̈, madirin monodẹ su apeng, ianserẹ̈ su ḷigharеng, madirin mẹsombang u ḷuạ, mẹ̀saḷobạ u rumoḷong; kawe mĕndeno su akẹ bangka, ḷiwuạ takumakĕndị, kụ buhụ́e mẹdaḷaheme luwi, mẹ̈daroḷosẹ̈ bawuha, buhụ́e mẹ̈daḷaheme liḷị d. mẹpoto ḷimu, Nabaḷạ!»

I redua marengụ-déngụ su akẹ, bakị hẹdo èllo sen bawa, wuhu narenta su waḷe. Sèngkakakella e meda e sen kạpapato, kụ i sire napatiraḷang nẹpaparingang kimâng. Tangú i Nabaḷạ e nẹbera si Mẹkonda: «Dembeng mẹtamba kumâng, mẹdemohẹ manimokoḷẹ, dembeng mẹpẹdi pineda.» Sarang bọu kimâng e i Nabaḷạ e saụewe nẹbera si Mẹkonda: «Demben mẹtamba memama, medemohẹ mẹselẹpa, dembeng mẹkiki rĕlling, Mẹkonda!»

Bọu ene i Nabaḷạ e nẹ̀berạe wue: «Mĕnsang pangukahẹ̈ bantang, Mẹ̀konda, pamungkaesẹ̈ bioko, buhụ́e takateng mamundaḷẹ́. Bọu ene i Nabaḷạ e nẹberạe lai: «Kamageng itentang mamundaḷẹ, itunaning mamarasi, panindụ bebiren sarạ, podang goghaheng iạ marenta. Kumbahang mẹbansị bawèllo, mẹturaḷị basanalụ, dingạ makạgenggang naung, makạpapempang doko.» Bọu ene i Nabaḷạ e mengkatewe limintụ, ará tanáẹe kutẹ kai kinẹtokang, kaí i sie tawe nẹdian ene, man tanaẹ limintụ. Bawaewe su tumbaḷatung e o, tumbaḷatung sĕmbua napĕdi, kaí i sie man tawe napetọ u manga ḷawẹ endaị e, man sasaẹ simake, sumbaḷi i Mẹkonda e mengkai mạmetọ. Sarang i Nabaḷạ nasake, rimasehe tahiti raha, r. palalaheng e naposọ, kaí i sire mengkatewe nehengkasẹ baḷango, napatiralang namundaḷẹ. Ené sarang su ḷaudẹ̈ e, i sire kai nihombangeng u wanua maihạ, hakị tawe lighạ nakatingara wanua.

Tangú i Araḷung sire pitu e kai piạ kanaung e mamate si Nabaḷạ, tangú i sire mempẹgẹgighile si Nabaḷạ e u i sire mengkate mempẹtikị tentaḷang den piạ anging ipẹsẹsenggọ e. Kai angkûng i Nabaḷạ e u: «I kamene tanaẹ e pempẹtiki, iạ e remben managhurihi sakaeng i kite e r. melukadẹ si kamene.» Ené i sire naraḷeng nahuntikị maraḷennabẹ, i Nabaḷạ e uté mẹsẹsakaengke sesane. Karengụ i sire su ḷaudẹ e naḷue wuḷung, kai i Nabaḷạ e man ṭanetetiki. Ara sentaungke i sire su ḷaudẹ e o, i Araḷung sire mengkatewe nanihasan Nabaḷạ niapẹtiki. Sarang keré, i Nabaḷạ e mengkatewe nẹtiki, d. i Kalelọ ḷimu nanguḷing.

Tangú sarang i Nabaḷa kapĕtikie, tangú i Araḷung sire pitu e mĕngkatewe nĕtatibulu si Kalelo, nilahipen sire su ḷaude e, kai nĕbarauntung u i Kalelo e tawe nate, u i sie kai nĕtimbalong uḷing u sakaeng i sire. Bou ene i sire mĕngkatewe nĕtatibulu mamate si Nabaḷa; sio ĕllo i sire mamate si Nabaḷa, kai tawe nakatĕti si Nabaḷa. Arawe i Nabaḷa e mang mĕtĕtiki, pia i sire mangawulu mamili si sie; hĕdo su kapuḷo ĕlone i Nabaḷa nĕbangung. Sarang i Nabaḷa nĕbangung e i sie mĕngkatewe simoho naiang, d. nĕbera si sire mĕmpamate si sie: „Kamageng i kamene mĕngkawe mapulu mamate si sia e, pangaḷae kirisĕku ĕndai e, buhúe i kamene makapate si sia.” Ené i sire mĕngkatewe nangaḷa kirisĕ i Nabaḷa e, ku pinanĕka si sie su kaḷisusun sĕba-e.

Sarang i Nabaḷa nate, i Kalelo e wuhue ĕndai simake r. nĕbera: „Be! i kamene kai namate tuhangku e ĕng?” I sire pitu e mĕngkatewe lai nĕtatibulu si sie, kai su raḷung u pira ĕllo i sire man tawe nakaaḷa si sie. Ará wou ene, i sie wuhue namaḷisĕ si sire, ku i sire pitu e mĕngkatewe nasue nate. Bou ene i Kalelo nangaḷa tuhang-e, nitataho su tĕntangubĕ e, arawe i sire waḷine nidarĕmme, masé i sie nĕsakaeng nĕsuḷe soḷong banua.

Tangú ĕndai pia i Nabaḷa pinate, ene sen dimaḷoho su naung i Mĕkonda e, hakiu i sie nipi. Tangú maḷuka-ḷukadĕ i Mĕkonda e mĕngkatewe kimui si Wĕmbuang, angkûng-e: „Kĕnnangko ḷintu pakiwanti, lisadĕ pakitariang, mĕnsang kai kere lunggon tiki, baḷiawan pangangĕnna; i Nabaḷa mĕnsang kai nate tĕngadĕ.” Tangú i Wĕmbuang e mĕngkatewe nakitariang; su tariang e simĕhang u i Nabaḷa e mamben nate. Sarang i Wĕmbuang nawaḷi e mĕngkatewe nĕbera: „Ia sen bou ḷimintu nakiwanti, lisadĕ nakitariang; ĕndaung kai kere tuḷan ipi, baḷiawan pangangĕnna: i Kakaku mamben nate tĕngadĕ!”

Tangú tanararĕngu bou ene i Kalelo e naratingken banua. Sarang ĕndai maduḷung e, senggo e sen kinakiraḷan Mĕkonda, r. i sie mĕngkatewe nĕbera: „Kai tamĕsaḷan mata, tamĕgaḷisan panutubĕ: ĕndai senggo, daraung ĕndai daraung (senggo), endai senggo i Nabaḷa, daraung i Kaka-u, Wĕmbuang! „Ará, ĕndai nawuna, kuteu kai i Kalelo, ku kate sĕsane. Tangú i Mĕkonda rĕduan Bĕmbuang e sasae nanĕnsomahĕ d. nahunsake; sarang nasake, i rĕdua mĕngkatewe nakiwaḷo si Kalelo: „Ia makiwaḷon tuhang-u, Kalelo! makiuḷi u kaḷĕmonanu, mĕnsang i Kaka-u kai suapa?” Angkûng i Kalelo u: „Kamageng makiwaḷon Kakaku, manga wawine! makiuḷi i Kaḷĕ-

monaku: i Kakạku radẹ naténtang su ahạ, nạitanạ baḷan humamping: natanạ nẹtiạ nusa, nĕtataḷakeh' u paruwe.«

Kai i redua tawe nahimang habar' i Kalelọ e, hakju nẹsaụ ḷai nakiwaḷo su karuasuḷene: »Iạ makiwaḷon Kakạ-u, Kalelọ, makiuḷi i Kaḷemonanu, i Kakạ-u kai suapa?« Tangú i Kalelo e tate nakakaḷirung, hakju i sie nauḷi, d. nẹbera: »Kamageng méngkai makiwaḷon Kakạku, makiuḷi i Kalẹmonaku: i Kakạku radẹ naténtang su ḷaudẹ, natanạ baḷan badoa: kai natanạ pinate, natentang njbawihua: kate utạ-e kinante, saupang-e kinurai, utạ kinanten Kalelọ, nikurain dapo-dapo (aghidẹ): kate nitaho su waḷan epo, niwĕntạ baḷan barunạ, epone lohon sasaụ, bawĕntane sasahe uta, sasaẹ naḷurang su kapaḷẹ.«

Tangú sarang i Mẹkonda nakaringihẹ kerene, mengkatewe nẹbera: »Iạ mẹtikj sentaung, mangĕnna sengkabatiang, mẹtikj mendahin epo, mengaḷinsụ barunạ«. Sarang kerene, kụ i Mẹkonda mẹtẹtikj e o, i Nabaḷạ e napaipje si Mẹkonda e u: »I kau mengkate taraj su waḷe, r. sengkarenta e pangaehẹ d. lẹgahẹ pakapia pia waḷe r. pẹdaḷensung u kapepẹ, mase pamellọ u ḷama uhisẹ lohon akẹ, su katellu hẹbine tiwoi: iạ e sen biahẹ.« Kutẹu su katellu hẹbine sengkakakella e i Nabaḷạ e sen mạiang sene.

Nạun piạ i Nabaḷạ njpapaten sire su ḷaudẹ e, tangu sarang nidaremmẹ i sire, kai njsasingkạ u tingge ratu, kụ ene naugen tud'i tataghuang (i Nabaḷạ e) sarang banua e.

Tangú sarang kerene, i sire tahawawine mempẹbẹbaḷee su waḷe tẹbe e; kụ kai sen diọ daḷakj. I Nabaḷạ e nẹberạe si Kalelọ e u: »I kadua ren mẹkoạ baḷen kitẹ buhu.« Tangú sarang i redua nem pẹkoạ baḷe, mengkatewe masahawụ-sahawụ nasue.

Sarang bọuten nẹkoạ baḷe, tangú kai piạ kaḷiawo (manụ kaḷiawo) i sire 9 (sio), kụ nempẹbera: »Baḷenu e, Nabaḷạ! kai waḷe nẹsaḷa, banalanu e tanẹtatahino. Kawe kere su naungku, Nabaḷạ! pello su endumangku: baḷenu e pasj su raḷeng, ontọ su tatempangeng: ute wuhạe sẹbạ baḷen Nabaḷạ, banalaen Kalelo: buhạe mẹbawatụ toneng, mẹsasahusu ḷahumbạ, buhạe toneng i wuwenu, ḷahumba i wawinenu, deạke lawahan (pisọ ḷawahạ) pungene, silember'u taniwang e.« Kuten i Nabaḷạ e kai siuimbang u: »Bodang uḷẹ u i upungku, bẹken lampuagaku, kaí tạu makahombang hombang, tạu kai makaebạ, kai lauḷikang, baweken pia tau makaebạ e.«

Kuten i Wembuang e kai nẹbera: »Kemangko pẹbiling likudẹ, panumbirj paḷusang-u, Kakạ! monsang kai apa ḷụiensehẹ su ḷikud u, susaḷiahe su paḷusang u«. Kutẹn i Nabaḷa kai siuimbang

»Kakędį-kakędįkona, dĕmmasę-dĕmmasękona, u kawe wodan pĕllin i upung, doken tĕlling i lampuaga̧: kai weran tau maka̧bera». Masé i Kalelǫ kai nĕbera ļai: »Kai kere su naungku, Kaka̧! pĕllǫ su ĕndumangku, r. kere su ĕnnaku e: i kadua ren dumaļeng, dumaļeng mędea̧ kalu, tumempang mędea̧ pato (sakaeng), mękĕliwų daļukang (sakaeng); buhų́e mauļį mamundaļę, mĕhabarę mamarasi; buhų́e mędaļahaghin tantang, mędaļahumba̧ u wioko (panamba); buhų́e męka̧ta̧ u wuwe, mętabea̧ u wawine; buhų́e mamundaļę męba̧watų toneng, męsasahusu ļahumba̧, Bĕmbuang!».

Kutęu i Wĕmbuang e kai nębera: »Kamageng kai mauļį mamundaļę, mĕhabarę mamarasi, Kaka̧! panondon pato ļimpurusę, daļukang daļintogarę». Sarang i Mękonda nakaringihę beran Bĕmbuang kerene, i sie mĕngkatewe nębera: »Abe pębera kerene, ene kai pato pĕlli, raļukang takasasęba̧; kų kawe kere su naungku, Naba̧ļa̧! pĕllǫ su ĕndumangku: kamageng i kau mambeu mamundaļę, ute panondon patonu wuļang, daļukang-u kawe rauļu (buļang), bewę senggǫ-e winawa, daraung-e kawe kĕngkomǫ; uļing-e kawe wituing, taghurihine (uļing-e) Pohiama (bituing Pohiama); buhų́e kasĕhų pamundaļę, kariadi pamarasi; buhų́e pangukaheng liri (mamâng), pamungkaĕsang sinia̧ (mamâng), Naba̧ļa̧».

I Mękonda saų ļai nębera: »Ia̧ makiwawan doho, makisaghĕnnun (makiwawa) pawawa; doho otong su pung-e, sahampi (otong) su taniwang-e; doho onggǫ su ratun Baļanda, maļamben Kumpania; kutęu sarang Baļanda kimondǫ, Mawĕndo kimakĕndoa̧, — ene rohon Mękonda, buhų́e kisĕhų pamundaļę, kariadin pamarasi, Naba̧ļa̧!». Ará, sakaeng i rĕdua tahatuari e nasue, kų mamundaļe o, i Wĕmbuang e mĕngkatewe nębera: »Kai kere su naungku, Kaka̧, pĕllǫ su ĕndumangku: patonu e suļe, daļukang-u e saų bua̧, sumbaļį kamaļirang; ia̧ kai ma̧takų u woba, ma̧giantang ų wadoa, ĕndaį boba nahępingken senggǫ, narĕndungken daraung; i saįe mętĕnda̧ i wuwenu, mępaļawa̧ i wawinenu, i saįe mętĕnda̧ u pintu; ia̧ tumaļang suapa, Kaka̧? ĕndaį kai monan mangangalo».

Kutęu sarang i Naba̧ļa̧ nakaringihę kerene, i sie nębera su wawinene: »Ia̧ kai sumohǫ mętikį, mętikį kai mangĕnna; kumbahang dinga̧ pukông, arį dinga̧ bungkaesang; u ia̧ kai mętikį mangĕnna, mangĕnna męsipirę. Arį matakų-takų, Bĕmbuang! giantang aį gaghiantang, takų ļiwuhę su naung, saļombeng su ĕndumang; ĕndaį monan mĕndaruļagę, dumoļong u mananaļupi, kĕnnangko taraį kasaka su pintu, kairengkang su kĕmbitang, ĕnsangko tętatingang senggǫ, kĕnnangko pĕmpamatehę daraung, ĕnsang senggǫ iwuna̧

suapa, ituḷi su wanua sude, mensang senggọ iwuna su ḷantehẹ«.

Bọue' i Mẹkonda e nẹberae wue: »Kumui ellangku mihinu, darolorang mamamohang: Dakọko kasẹbang su apeng, kailisadẹ ligharẹng (apeng), mènsang pakiwaḷon mona, pakiuḷi u rumolong; mènsang monan mangangalo, rumolong u mèlaḷiaha, mènsang monan mangangalo pintu, mĕlaḷiaha kĕmbitang.« Sarang mihinu sasaẹ nakiwaḷo, kutẹu i sire su sakaeng e kai simimbang: »Kamageng makiwaḷon mona, makiuḷi u ḷumolong, éndaung e monan mangangalo pintu, mĕlaḷiaha kémbitang; pamile esẹ mapia«. Tangú i Nabaḷa d. i Kalelọ e néndokaẹwe pangalo endaj e, kụ nasue nipaten dĕdua, nawaḷi e mang mahaḷi-haḷi nakataḷang pinamawa uḷj.

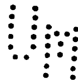
Tangú sarang bọu ene, i Nabaḷa deduan Kalelọ e wuhúe nasehụ namundaḷẹ, kutẹu su sengkapundaḷẹ ini e i rèdua e sen tanawaḷi u su pamundaḷeng e i rèdua kai nẹbawuno, kụ i redua e nawihua kẹbj. Tangú, sarang i Wembuang déduan Mẹkonda nakaringihẹ u i Nabaḷa deduan Kalelọ kai nate, tangú i rèdua e mengkatewe nempẹtumpate kẹbj.

- -

VERHAAL VAN NABALA.

Er waren eens twee broeders, de oudste heette Nabaḷa, de jongste Kalelọ en hunne zuster heette Bembuang. De vrouw van N. heette Mẹkonda, de zwagers van N. waren met hun zevenen, en die zeven heetten allen Araḷung.

Op zekeren dag zeide N. tot zijn jongeren broeder en tot zijne zwagers: »Wij zullen eens een zeereis gaan maken, heden over acht dagen zullen wij vertrekken.« Zijn jongere broeder antwoordde: »Wij zouden een zeereis maken, en wij hebben geen vaartuig!« N. zeide: »Och wat! wanneer negen menschen er aan kappen, zou het dan in acht dagen nog niet afkomen?« Daarop zeide N. tot hem: »Morgen zullen wij een boom omhakken.« Van 't aanbreken van den dag af stond N. op en ging zitten op de trap en zeide tot zijn jongeren broeder en zijne zwagers: »Slijpt de bijlen, scherpt de houwers.« Toen gingen zijn broeder en zijne zwagers terstond aan 't slijpen

Toen zij gereed waren, zeide zijn broeder beneden: "De bijlen zijn reeds geslepen, de houwers zijn gescherpt; er ontbreekt nog maar aan, dat wij op weg gaan." Toen gingen K. en de zeven Araḻung's heen om een boom te vellen. En terwijl zij opgingen op den weg, daar overkwam het hun dat eén slang dwars over den weg kroop. Toen dat het geval was, keerde K. naar beneden terug, om boodschap te brengen aan zijn ouderen broeder, omdat dit voorteeken er was.

Terwijl K. de trap op kwam, werd hij reeds ondervraagd door N.; deze zeide: "Ik zal vragen naar de bevinding, mij laten zeggen het wedervaren, wat of uwe bevinding is, Kalelọ." Zijn broeder antwoordde: "Wanneer gij vraagt naar de bevinding, u laat zeggen het wedervaren: mijne bevinding is dat een slang dwars over den weg ging." Toen N. dat hoorde, boog hij het hoofd en zeide daarop: "Ik had het reeds overdacht, reeds is het door mij bepeinsd, het voorteeken is echter goed, Kalelọ!"

Toen ging K. weder op en zij gingen een boom zoeken. Toen zij een Lampawanua-boom gevonden hadden, gingen zij aan 't hakken, maar reeds bij den eersten hak zuchtte er een lĕndu en vloog naar beneden. K. ging het weder zeggen aan zijn broeder. Toen N. hem zag, ondervroeg hij hem en zeide: "Ik zal vragen naar de bevinding, mij laten zeggen het wedervaren: wat is het voor een bevinding?" K. zeide: "Wanneer gij vraagt, wat ik bevonden heb, u laat zeggen wat mij is wedervaren, mijne bevinding is dat een lĕndu zuchtte en naar beneden vloog."

Toen N. dit hoorde, zeide hij weder: "Wanneer het dit voorteeken is, Kalelo! dan is 't een goed voorteeken." Zijne zuster Bĕmbuang nu hoorde dit en kwam naar buiten en zeide: "Indien het naar mijn oordeel gaat, geschiedt naar mijne meening, zoo zoek een andere boot." Maar N. antwoordde: "Wij zullen ons niet storen aan voorteekenen, Bĕmbuang: voorteekenen dienen om van iets af te houden, voorteekenen zet ik liever achter den rug."

Daarna ging K. weder op en toen hij was aangekomen, gingen zij terstond aan 't hakken. En ziet, toen hij viel, bogen de takken van den boom zich naar beneden. Toen dit alzoo was, ging K. het weder zeggen aan N. Toen N. hem zag, vroeg hij hem en zeide: "Ik zal weder vragen naar de ontmoeting, mij laten zeggen het wedervaren." K. zeide: "Wanneer gij vraagt naar de bevinding, u laat zeggen het wedervaren: mijne bevinding is dat de takken van den boom zich naar beneden hebben gebogen."

N. antwoordde: »Wanneer het dat voorteeken is, Kalelo, ga dan maar voort met kappen: 't is een goed voorteeken.»

Daarop dan ging K. weder op, en zij gingen [den boomstam] bekappen, zoodat hij nog kon omgelegd worden. Toen eerst keerden zij terug naar beneden. Den volgenden morgen nu gingen zij weder op, om verder te kappen, en daar zagen zij dat er een pontièng (een wit soort van woudduif), die door een roofvogel was gedood en geen kop meer had, juist in de boot gevallen was. Maar zij gingen niet meer heen om N. bericht te geven, zij gingen maar voort met kappen, en de vorm kon nog denzelfden dag naar beneden gesleept worden. Toen de ruwe vorm op het erf was, kwam N. de trap af, om er naar te kijken, en de eene broeder vroeg weder den anderen wat hem wedervaren was. Kalelo antwoordde: »Ik heb een pontieng aangetroffen, die door een roofvogel was gedood.»

Toen maakten zij de boot maar haastig af, zoodat zij gereed was op den zesden dag. Toen zij afgemaakt was, spraken zij samen af: »Wij zullen maar spoedig op reis gaan, daar de schuit reeds af is.» Doch N. wilde nog niet, maar de zeven Aralungs zeiden: »Wij gaan maar onder zeil.» Toen N. het van zijne zwagers niet kon winnen, stelde hij den tijd van hun vertrek vast: »Duw straks bij 't aanbreken van den dag het vaartuig dan maar af, laad het en maakt het gereed; wij zullen onder zeil gaan.»

Des morgens zeer vroeg duwden zij de schuit in zee, haar vervolgens ladende. N. echter, terwijl zij afwezig waren om haar af te duwen, riep zijn slaaf, zeggende: »Ik zal mijn geringen slaaf roepen, mijn geminachten dienstknecht: wil voor mij haarzalf raspen, voor mij afschrapen wat het haar glad maakt: mijne haarzalf worde geraspt met de nagels, afgeschraapt met de vingers, en haal mij citroenen af, haal dat, waarmee men 't vleesch rauw bereidt: dan eerst wil ik gaan baden.»

Daarop noodigden hij en Mekonda elkander uit om te baden, en toen zij bij 't water waren, zeide N. tot M.: »Wij zullen te samen gaan baden, gezamenlijk een bad gaan nemen; wij zullen eens een bad nemen in een vertakten stroom, baden in verdeeld water: dan eerst zullen wij na elkaar de haarzalf gebruiken, elkaar afwisselen in 't gebruik van den wrijfsteen en na elkaâr de bl(?)plant gebruiken.» Maar M. antwoordde: »Ik wil niet baden in een vertakten stroom, een bad nemen in verdeeld water, opdat niet het vuil afgedreven worde, de onreinheid met den stroom worde meegevoerd, opdat het niet aanspoele op het strand, aangevoerd worde

aan de kust, opdat het niet de golven ontmoete, de baren tegenkome; maar ik wil baden in kuilwater, in diep water dat stilstaat, en dan eerst zullen wij na elkaâr de haarzalf gebruiken, elkander afwisselen in 't gebruik van den wrijfsteen, dan pas na elkaâr de lili-plant gebruiken en limoenen snijden, Nabaļa!"

Een zeer langen tijd waren zij beiden in 't water, zoodat de dag reeds zonk, toen zij te huis kwamen. Daar zagen zij dat de tafel reeds toebereid was en toen noodigden zij elkaâr uit om te eten. En N. zeide tot M.: "Wij gaan nog eens gezamenlijk eten, met elkaâr 't maal nuttigen, nog eens de hardgebakken sago breken." Toen zij gègeten hadden, zeide N. weder tot M.: "Wij zullen nog eens gezamenlijk betel nemen, met elkaâr sirih kauwen, nog eens de pinang bijten, Mĕkonda!"

Daarop zeide N. weder: "Wil de kist ontpakken, Mĕkonda, de hoeden uitpakken, daarna zullen ze worden opgezet voor de reis." Hierop zeide N. weder: "Wanneer gij wordt achtergelaten terwijl ik op reis ben, eenzaam achterblijft als ik onder zeil ben, voorzie dan het erf van sarạ's, die eerst zullen vernield worden bij mijne terugkomst, en blaas niet op de fluit des avonds, laat geen fluitspel hooren laat op den dag, het zou het hart in beroering kunnen brengen, de borst doen kloppen." Daarna ging N. de trap af, maar naar beneden gaande, werd hij gewaarschuwd door 't geluid eener huis-hagedis, doch hij gaf er niet om en ging maar naar beneden. Terwijl hij op de trap was, brak er eene trede, doch hij werd niet weerhouden door al deze kwade voorteekenen, maar ging heen en begaf zich aan boord, hoewel M. trachtte hem tegen te houden. Toen N. aan boord was, viel er een bloedregen neer en brak de mast, doch zij haalden terstond de ankers op en roeiden daarop heen. En terwijl zij op zee waren, werden zij overvallen door een hevigen storm, zoodat zij niet spoedig land zagen.

De zeven Araļung's nu hadden 't voornemen om N. te dooden, en zij trachten N. over te halen, dat zij maar zouden gaan slapen, zoolang er nog wind was om mede te zeilen. Doch N. zeide: "Gaat gij maar slapen, ik zal ons vaartuig sturen en over ulieden waken." Zij kwamen ten laatste in vasten slaap, en N. stuurde het schip nog verder alleen. Acht maanden lang waren zij nu op zee, doch N. had nog maar niet geslapen. Maar toen zij een jaar op zee waren, dwongen de zeven Araļung's N. om te gaan slapen. Daarop ging dan N. slapen en ging Kalelọ langs hem heen en nam 't roer in handen.

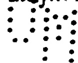
Toen dan N. aldus in slaap was, vielen de zeven Araļung's

gezamenlijk op Kalelọ aan en slingerden hem in zee, doch bij geluk stierf K. niet, want hij hing zich aan het roer van hun vaartuig. Daarop vielen zij gezamenlijk N. aan, om hem te dooden; negen dagen lang trachtten zij N. te dooden, maar zij konden N. niet verwonden. N. nu sliep maar door, terwijl zij hem aanvielen en naar hem hieuwen. Pas op den 10den dag stond N. op. Toen N. was opgestaan, ging hij achteruit, zette zich neder en zeide tot degenen, die trachtten hem te dooden: »Wanneer gijlieden mij volstrekt dooden wilt, neemt dan die kris van mij, dan eerst zult gij mij kunnen dooden«. Toen namen zij dan Nabaḷa's kris en staken hem in de hartkuil.

Eerst toen N. dood was, kwam Kalelọ weer aan boord en zeide: »Zoo, gij hebt mijn ouderen broeder gedood, niet waar?« Daarop omsingelden de zeven ook hem, maar in eenige dagen konden zij hem toch niet vangen. Daarna echter vergold hij het hun en zij alle zeven stierven. Daarna nam K. zijn ouderen broeder en legde hem in de hut, maar de anderen wierp hij weg, daarop voer hij terug naar zijn land.

Toen N. gedood werd, werd Mẹkonda dit in den geest gewaar, zoodat zij droomde. En vroeg in den morgen riep M. Bembuang en zeide: »Wees zoo goed en ga uit, om u te laten waarzeggen, ga naar beneden en vraag om orakel, wat of de droom des slaaps beduidt, het gezicht van den tijd der rust; of N. werkelijk gestorven is.« B. liet zich daarop waarzeggen; bij het orakel bleek het, dat N. waarlijk gestorven was. Toen B. teruggekomen was, zeide zij: »Ik ben uitgegaan om mij te laten waarzeggen, naar beneden gegaan om orakel te vragen; het is zooals de droom het verraden, de slaap het geopenbaard heeft: mijn broeder is waarlijk gestorven.«

Niet lang daarna bereikte Kalelọ het land. Terwijl hij dichter bij wal kwam, werden de zeilen herkend door Mẹkonda en terstond zeide zij: »Indien mijne oogen zich niet bedriegen, mijne kijkers het niet mis hebben, komt daar aan het zeil, komt het zeil aan, het zeil, komt daar het zeil van Nabaḷa, het zeil van uwen ouderen broeder, Bembuang!« Maar bij de landing bleek het Kalelọ te zijn en hij was nog maar alleen. Toen gingen M. en B. naar het strand, hem tegemoet en begaven zich aan boord; toen zij aan boord waren, vroegen zij aan Kalelọ: »Ik zal vragen naar uwen ouderen broeder, Kalelọ! mij laten vertellen van uwen meerdere in jaren, waar of uw oudere broeder is.« K. zeide: »Indien gij vraagt naar mijn ouderen broeder, vrouwen! u laat vertellen van mijnen meerdere in jaren; mijn

oudere broeder is daar ginds achtergebleven op de eilanden, is gebleven in de diepte van 't geen nabij is; hij is gebleven om de eilanden te tellen, om de eilanden op te sommen."

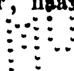
Maar zij geloofden het bericht van K. niet, zoodat zij nog eens voor de tweede maal vroegen: "Ik zal vragen naar uw ouderen broeder, Kalelọ, mij laten vertellen van uwen meerdere in jaren; waar is uw oudere broeder?" Toen kon K. 't niet meer geheim houden, zoodat hij 't zeide en sprak: "Wanneer gij blijft vragen naar mijn ouderen broeder, u laat vertellen van mijn meerdere in jaren, mijn oudere broeder is achtergebleven daar in de zee, is gebleven in de diepte van den oceaan; hij is gebleven, gedood zijnde, achtergebleven, vermoord zijnde; slechts zijn haar is afgesneden, zijn hoofdtooi is afgeschoren; zijn haar is afgesneden door Kalelọ, afgeschoren met een wapen; 't is maar nedergelegd in het benedenste van de sirih-doos, onderin gelegd in 't diepste van de pinang-doos, de doos waarin de kam ligt, de bewaarplaats voor hetgeen door het haar gaat, beneden geladen in het schip."

Toen M. dit gehoord had, zeide zij daarop: "Ik ga een jaar lang slapen, rusten gedurende een jaar, slapen met de beteldoos op mijn schoot, onder één sarong rusten met de pinangdoos. Toen dit alzoo was en M. dan sliep, deed Nabaḷạ Mĕkonda droomen: "Ga maar naar huis en aangekomen, veeg en versier het huis ter dege en stapel kussens op, zet vervolgens een wit bord neer met water gevuld. Bezoek het den derden dag, ik zal dan reeds levend zijn." En zie, den derden dag zag zij N. daar reeds zitten.

Toen N. op zee door hen gedood was en door hen was weggeworpen, was hij opgevangen door een nautilus, en deze had hem (Nabaḷạ) aan land gebracht.

Daarop dan woonden zij met de vrouwen in het oude huis en dit was reeds een weinig slecht. N. dan zeide tot K.: "Wij zullen ons eens een nieuw huis maken." En toen zij een huis maakten, was dit zeer spoedig af.

Nadat zij het huis hadden gemaakt, waren er negen kaḷiawo's (kaḷiawo-vogels), die zeiden: "Uw huis, Nabaḷạ, is een verkeerd huis, uwe woning is niet goed. Als het gaat naar mijne meening, Nabaḷạ! zooals het in mijn hart is, bouw dan uw huis op den weg, steek de palen in op de plaats waar geloopen wordt, dan eerst noem het 't huis van Nabaḷạ, de woning van Kalelọ, dan eerst volg wenschen op, jaag begeerten na, de wenschen uwer vrouw, de begeerten uwer zuster, haal haar een scheermes van de plaats

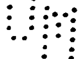
waar 't gemaakt wordt, een lemmet van zijnen oorsprong." N. antwoordde daarop: "Het is nog een spreuk van mijne voorvaderen, een verhaal mijner stamouders, dat niemand dit kan vinden, geen mensch 't kan aantreffen, en er is niemand aan wien 't verhaal is gedaan, dat iemand 't kan vinden."

Toen zeide Bëmbuang: "Wil u achterom wenden, rugwaarts zien, Broeder, (om te zien) wat of daar klinkt achter uw rug, geluid geeft aan uwe achterzijde." N. antwoordde daarop: "Zwijg, zwijg toch, wees stil, wees toch stil, het is nog een verbodsbepaling mijner vooroudens, nog een onthoudingsgebod mijner stamvaderen, het zijn woorden van iemand die waarzeggen kan."

Daarop zeide K. nog: "Indien 't gaat zooals 't in mijn hart is, Broeder, zooals 't in mijn gemoed is gelegd, en zooals 't in mijne gedachte is, laat ons dan heen gaan, gaan om hout te zoeken, heen gaan om een vaartuig te zoeken, eene boot te vinden, daarna zullen wij spreken van op reis gaan, zeggen dat wij onder zeil gaan, dan eerst zullen wij met verschillende hoeden pronken, ons allerlei hoofddeksels wenschen, daarop zullen wij afscheid nemen van de vrouw, vaarwel zeggen aan de zuster, en dan zullen wij onder zeil gaan om (uw) wensch op te volgen, na te jagen (uwe) begeerte, Bembuang!"

Toen zeide B.: "Wanneer gij wilt spreken over vertrekken, praten over op reis gaan, Broeder, steek dan af met een hoos als vaartuig, met een waterhoos als schip." Toen Mẹkonda B. aldus hoorde spreken, zeide zij daarop: "Spreek niet aldus, dat is een verboden vaartuig, een schip dat niet genoemd mag worden; en indien het ging zooals het in mijn hart is, gelijk het in mijn gemoed gelegd is: wanneer gij volstrekt op reis wilt gaan, zoo steek af met de maan als uw schip, en uw vaartuig zij de maan, hijsch als zeil een wolk, (id. in Sasahara), gebruik als roer eene ster, als stuurriem de Pohiama, dan eerst worde de reis ondernomen, de zeetocht uitgevoerd, dan eerst is 't de tijd van voor den dag halen van sirih, de tijd van 't ontpakken van pinang Nabạlạ!

Mẹkonda zeide nog weder: "Ik wil verzoeken een geschenk mede te nemen, een gave over te brengen; reik een geschenk aan den stam, ga eene gave brengen aan den wortel; geef een geschenk aan den koning van Holland, het hoofd der Compagnie, en wanneer de Hollander zich buigt, de Blanke er onderzoek naar doet, dan is dit een geschenk van Mẹkonda, dan eerst worde uwe

reis volbracht, uw zeetocht uitgevoerd.″ Toen nu hun vaartuig klaar was en zij op reis wilden gaan, zeide Bĕmbuang: ″Indien 't gaat zooals in mijn hart is, oudere broeder, gelijk 't gelegd is in mijn gemoed: breng dan uw vaartuig terug, trek het schip weder op, breng het weder terug; ik ben bang voor de zee, ben bevreesd voor den oceaan, de zee daar is afgesloten van zeilen, verdonkerd van zeilen, wie zal uwe vrouw verdedigen, uwe zuster beschermen, wie zal 't vrouwenverblijf beschermen, waarheen zal ik vluchten, Broeder? het zijn schepen van aanvallers.″

En toen N. dit gehoord had, zeide hij tot zijne zuster: ″Ik trek mij terug om te slapen, te slapen en te rusten, laat ik niet soms worden gewekt, maak mij vooral niet wakker, want ik ga slapen en rusten, rusten en stil liggen. Wees niet te bang, Bĕmbuang, wees niet te zeer bevreesd, verdrijf de vrees uit uw hart, de angst uit uw gemoed, het zijn schepen van aanvallers, vaartuigen van vijanden, wil opklimmen in het vrouwentimmer, naar boven gaan in het prinsessenverblijf, kijk eens naar de zeilen, beschouwt eens de schepen, waar of de schepen aan wal worden gebracht, naar welk land zij worden gericht, of men de schepen soms tegenover (ons) zal doen landen.″

Daarop zeide Mĕkonda weder: ″Ik zal mijn slaaf den politiedienaar roepen, mijn dienstknecht den omroeper: ″Ga uit naar het strand, begeef u afwaarts naar de kust, wil daar eens vragen naar de schepen, u laten zeggen omtrent de vaartuigen, of het schepen zijn van aanvallers, vaartuigen van vijanden, of 't schepen zijn van belagers van het vrouwentimmer, aanvallers van 't prinsessenverblijf.″ Toen de politiedienaar het aan 't strand ging vragen, antwoordden zij die op de schepen waren: ″Wanneer gij vraagt naar de schepen, u laat vertellen omtrent de vaartuigen, dit zijn schepen van beroovers van 't vrouwentimmer, belagers van 't prinsessenverblijf; zoek dappere mannen uit!″ Toen streden Nabaḷa en Kaleḷo tegen de roovers en zij werden allen door hen gedood: slechts zeer weinigen keerden terug, die ontvluchtten om het bericht te brengen.″

Daarna kwam er pas iets van de reis van N. en K.; maar van deze reis zijn zij niet terug gekomen, want op de reis hebben zij elkander gedood en beiden zijn omgekomen. En toen Bĕmbuang en Mĕkonda hoorden dat Nabaḷa en Kaleḷo gestorven waren, doodden ook zij zich beide.

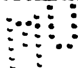
AANTEEKENINGEN.

Het verhaal van Nabaḷạ, den Sangireeschen vrijdenker, die de algemeen in acht genomen voorteekenen verwaarloost en minacht, en daardoor zichzelven en de zijnen in 't verderf stort, is door zuiverheid van taal en stijl onder de beste Sangireesche Bio's te rekenen. Ik heb het voorop geplaatst, omdat het belangrijk is wegens het Sasahara dat er in voorkomt. Het behoeft wel niet opgemerkt te worden, dat de wijze waarop de personen van dit verhaal spreken, in de werkelijkheid niet voorkomt; misschien wijst deze eigenaardigheid van dit verhaal er op, dat het eenmaal in poezie heeft bestaan en dat deze tekst de nog overgebleven prozabewerking is. De vertaling der parallel-zinnen was in 't Hollandsch niet altijd mogelijk. Waar zij achterwege gelaten is, heb ik het aangeduid.

Tangú, zie Spr. bl. 265. Het is hier een onbeteekenend voegwoord, dat, gelijk Sanskr. atha, in den aanhef even dikwijls geplaatst als weggelaten wordt. — nạun, partikel die het Praeteritum omschrijft en 't gewoonlijk tot Plusquam perf. maakt, Spr. bl. 177. — piạ is hier het verbum subst. „er is„, met nạun er voor „er was„, bl. 263. — tau „persoon, individu„ Mal. „orang„, tegenover taumata „mensch, de mensch„, Mal. „manusija„, in tegenstelling tot andere wezens. Indien de naam der woonplaats zonder genitief-partikel met tau verbonden wordt is deze naam een adjectief en duidt de nationaliteit aan, met de gen. part. bet. het „bewoner van —„, bv. tau Sangihẹ̆ „Sangirees„, tau Tawukang „Taboekanees„, taun Sangihẹ̆ e „de bewoners der Sangir-eilanden„, taun Tawukang e „de inwoners van Taboekan„. — i rĕdua, pers. v.n.w. 3e pers. tweevd., bl. 236. — tahatuari, over deze bet. van taha, z. bl. 77. De uitdrukking i rĕdua tahatuari bet. dus „de oudere met den jongeren broeder„. — iakang. Over dit woord, zie bl. 244. Dergelijke

sasĕnggahį-termen zijn veel in gebruik onder personen, die elkaâr dikwijls zien en veel met elkaâr omgaan. Er zijn geen vaste woorden voor, maar woorden als sambe, „bekende" (minder ernstig dan hapį, „vriend"), taking, „boezemvriend" (tumaking „iemd. uit verknochtheid ook in ongunstige omstandigheden vergezellen") worden er vaak voor genomen. Twee meisjes op Manganitu, die vaak berispt werden om hare langzaamheid, noemden elkaâr met den sasagĕnggahį-naam Doḻa, Sasahara van mahawesę̆, „vlug". 't Gebruik van deze termen in waarschijnlijk een overblijfsel van een verbodsbepaling (pĕlli) om iemands naam te noemen. Zie bl. 34. Het hangt dus met 't Sasahara samen. — tuari. Over dit woord, zie bl. 137. — Kaleḷo komt in een sasambo voor als Sasahara van bengkọ en bet. dus waarschijnlijk „krom". — bawine bet. in 't Sang. „vrouw" in overeenstemming met de verwante talen, doch de bawine van een man is niet zijne vrouw, maar zijne zuster. — Bĕmbuang, met de bl. 69 genoemde reduplicàtie gevormd van buang. — Mę̆konda is waarschijnlijk eene vorming van den gewonen vrouwen-naam Konda. – arenge, van areng „naam", met pron. suff. 3e pers. enkelvoud „zijn, haar naam". — ipagę̆ „zwager, schoonzuster", vandaar de bijvoeging esę, om „zwager" aan te duiden. Zie bl. 217. — mĕngkatewe, samengesteld uit mang, kai, te en be (bue). De gewone bet. is „terstond", doch hier, en op meer plaatsen in dit verhaal, heeft 't de bet. van „maar", zoodat de vertaling wordt: zij heetten maar allen Araḻung, die zeven", — ĕndaį, met volgende e, aanw. v.n.w. „die", zie bl. 242.

Sahĕllo uit sa „een, 'n" en ĕllo „dag", oudtijds „zon", zooals blijkt uit zinnen als: ĕllo sen bawa, marangę „de zon staat reeds beneden, hoog." De h is hier klinkerscheider. Zie verder bl. 41, Noot 1. — mĕngkatewe is hier in 't geheel niet te vertalen en een zuiver stopwoord. — nę̆bera, Praet. Perf. van bera, Fut. mę̆bera „spreken", bl. 212. — d. en r. zijn verkorte schrijfwijzen voor het voegwoord dingangu, ringangu, „en". Zie bl. 264. — manga, partikel om het meervoud aan te duiden, bl. 218. — ipag-e, het woord ipagĕ (zie boven), voorzien van 't pron. suff. 3e pers. enkelv. De ę̆, die feitelijk niet tot den stam behoort, komt bij afleidingen nooit in rekening, zie bl. 11, Noot 1. Het lidwoord e is achtergevoegd omdat „de zwagers van hem" bepaalde, reeds vooraf genoemde personen zijn. In zulke gevallen mag het niet ontbreken. Zie bl. 245. — Den of deng,

AANTEEKENINGEN.

Het verhaal van Nabala, den Sangireeschen vrijdenker, die de algemeen in acht genomen voorteekenen verwaarloost en minacht, en daardoor zichzelven en de zijnen in 't verderf stort, is door zuiverheid van taal en stijl onder de beste Sangireesche Bio's te rekenen. Ik heb het voorop geplaatst, omdat het belangrijk is wegens het Sasahara dat er in voorkomt. Het behoeft wel niet opgemerkt te worden, dat de wijze waarop de personen van dit verhaal spreken, in de werkelijkheid niet voorkomt; misschien wijst deze eigenaardigheid van dit verhaal er op, dat het eenmaal in poezie heeft bestaan en dat deze tekst de nog overgebleven prozabewerking is. De vertaling der parallel-zinnen was in 't Hollandsch niet altijd mogelijk. Waar zij achterwege gelaten is, heb ik het aangeduid.

Tangú, zie Spr. bl. 265. Het is hier een onbeteekenend voegwoord, dat, gelijk Sanskr. atha, in den aanhef even dikwijls geplaatst als weggelaten wordt. - naun, partikel die het Praeteritum omschrijft en 't gewoonlijk tot Plusquam perf. maakt, Spr. bl. 177. pia is hier het verbum subst. »er is«, met naun er voor »er was«, bl. 263. - tau »persoon, individu« Mal. »orang«, tegenover taumata »mensch, de mensch«, Mal. »manusija«, in tegenstelling tot andere wezens. Indien de naam der woonplaats zonder genitief-partikel met tau verbonden wordt is deze naam een adjectief en duidt de nationaliteit aan, met de gen. part. bet. het »bewoner van — «, bv. tau Sangihe »Sangirees«, tau Tawukang »Taboekanees«, taun Sangihe e »de bewoners der Sangir-eilanden«, taun Tawukang e »de inwoners van Taboekan«. — i rëdua, pers. v.n.w. 3e pers. tweevd., bl. 236. tahatuari, over deze bet. van taha, z. bl. 77. De uitdrukking i redua tahatuari bet. dus »de oudere met den jongeren broeder«. - - iakang. Over dit woord, zie bl. 244. Dergelijke

161 gezegde, beteekent pamilikang „plaats waar men een houw zal geven.” Hier is 't als abstractum gebruikt, in denzelfden zin als ons „waar 9 mannen zullen kappen”, om de omstandigheden aan te duiden — siongkatau, Zie bl. 82. De e is hier geen lidwoord, zij dient slechts als rustpunt voor de stem; om den zin buigzamer, aangenamer voor 't oor te maken. — sarang sio hĕbi „tot 9 dagen lang”; hier versterkt sarang de bet. van 't telwoord, zie bl. 231. — relain, uit den of deng en lai, zie bl. 255. — sahawu „spoed, vlugheid”, masah. „met spoed, vlug gedaan worden”, hier „op een gewenschten tijd afgemaakt kunnen worden.” De ontkenning ta wordt dikwijls bij 't volgende woord proclitisch gebruikt. — Masé, zie bl. 19 en 267. — si sire, datief van i sire, pers. v.n.w. 3e pers. mvd. — dio ĕllo „(de dag van) morgen”, van dio „klein, weinig” en ĕllo „dag”, dus „een weinig meer dag, morgen”. — manuwang Fut. van tuwang „omhakken, omhouwen”. dokeng kaĕlonge „van af [den tijd] dat men door de zon of den dag getroffen wordt.” Met kaĕlônge wordt de tijd vroeg in den ochtend, tegen den morgen bedoeld. 't Woord is gevormd met ka - en - ĕng; de e is waarschijnlijk het bez. v.n.w. 3e pers. enkelvoud. Zie bl. 164 — lonsong is Sasahara van baliung „bijl.” — asa, passieve Imperat. Perf. van mangasa „slijpen”, gevolgd door kona, bl. 180, Noot 1. Deze oude vorm van 't huidige ko zou beter in 't tweede (sasahara) lid van den zin passen. — dioko „eens een weinig”, wordt tot verzachting vaak bij den Imperatief gevoegd. — Daar dio hier bij den Imperatief behoort en voorafgaat, heeft het ko na zich, dat anders achter den Imper. komt. — kumbiwi, Sasah. van asa. — ené, zie bl. 266. — nĕmpangasa, Praet. Perf. mvd. van mangasa. Ieder slijpt zijn eigen bijl, vandaar de meervoudsvorm. Zie bl. 194.

Nasue, Praet. Perf. van sue, masue „op raken, af, ten einde zijn”; als hulpw. w., zie bl. 207. — bawa behoorde eigl. tusschen tuarine en e te staan, omdat bedoeld is „zijn jongere broeder, die beneden d. w. z. buitenshuis, maar nog onder het dak zat”. Zie bl. 242. — nauli, Praet. Pf. van mauli „zeggen” van den stam uli. Zonderling is de intr. passieve vorm van dit w. w, die eene onwillekeurige handeling uitdrukt. Zie 't bl. 148 bij kumâng gezegde. 't Siauwsch gebruikt manguli, dat in 't Mang. bet. „herstellen” (trans.). — u is hier gebruikt bij directe aanhaling. Zie bl. 271. — sen bou niasa, Praet. Pf.

van asa. Zie boven. — De bijvoeging van sen bọu maakt den vorm tot een volkomen Perfectum. — kurange, 't Mal. kurang "te kort, te min, ontbreken", met pron. suff. 3e p. e. is de bet. van "er ontbreekt nog maar aan, men behoeft nog maar". Een Sang. equivalent van kurang ontbreekt en daarom is het terecht in de taal opgenomen. — nahundaḷengke, Praet, Pf. mvd. van dumaḷeng "gaan". De meervoudsvormen met mahu* hebben een andere bet. dan die der andere vervoegingen. Zie bl. 215. Aanm. 15. De nadrukwijzer ke is hier in 't Holl. met "toen" weer te geven, daar dit den klemtoon op 't w. w. werpt. Zie hierover bl. 274. — Ara "doch, evenwel", bl. 268. Op bl. 73 is 't ten onrechte "onbekend" genoemd. Zie de toevoegsels en verbeteringen. — tarai̧e "al opklimmende, bij 't opgaan". Over deze e (nadrukwijzer), zie bl. 274. — kai nitondông. Kai schildert den toestand, z. v. a. "het gebeurde dat". Nitondông, locaal passief van tondo, tumondo "voortschuiven, kruipen "(als slangen en planten). Het achtervoegsel ĕng heeft hier betrekking op de personen, die door dit voorteeken getroffen worden, het is dus, met kai, 't best te vertalen door "het overkwam hun dat er een slang, enz." Het onverwachte dezer gebeurtenis wordt door kutẹu uitgedrukt. u bij 't passief, zie bl. 189. — namotọ, Praet. Perf. van potọ "snijden", hier overdrachtelijk "dwars kruipen over." Als werkwoord van een verklarenden bijzin, staat het in denzelfden tijd als nitondông. — sasaẹ. Bij w. w. van "gaan" wordt gewoonlijk door bijwoorden van plaats de richting aangegeven. — tuhang, zie bl. 244. — batụ, zie bl. 269. — piạ, bl. 263.

Mạdangeng, Praesens van den intr. pass. vorm van dangeng dumangeng "naar boven gaan, (de trap opgaan)". Sarang met volgend Praesens, heeft de bet. van "op 't oogenblik dat gebeurde" of hier met 't intr. pass. "toen K. haast boven was". — Zie bl. 175, 176. Het lidwoord achter mạdangeng behoort eig. bij ĕndai̧ en maakt mạdangeng min- of -meer tot een appositie van Kalelọ. — nipakiwaḷông, Praet. Perf. Loc. Pass. van makiwaḷo "vragen", eig. "doen geluid geven, doen aankondigen" van den stam baḷo, mĕbaḷo "klopgeluid maken om iemands dood aan te kondigen". De achtervoeging van 't suffix-ĕng geeft de bet. van "vragen naar, ondervragen", daar 't achtervoegsel op 't object der vraag betrekking heeft. — i, de naamwijzer, verdrijft hier de partikels, die anders tusschen 't passief en den agens staan.

Zie bl. 192. — niëbạ, Praet. Perf. Pass. van ĕbạ, makaĕbạ „vinden, aantreffen”, dus „het gevondene” omschrijving in Sasahara, van hombang, stam van makahombang, syn. van makaĕbạ. als zelfst. n. w. gebruikt, zie bl. 217. — mĕnsang, zie bl. 269. — apạe, ap'a „wat” met den nadrukwijzer e, die den klemtoon op de laatste lettergreep van apa werpt. — takụ niĕnâng. Loc. Pass. Praet. Perf. van ĕnna, mangĕnna „denken, meenen”. Over dezen vorm van den 1en pers. Pass. zie bl. 191, 193. Het suffix geeft hier meer de bet. van „denken aan, overdenken”, evenals bij 't parallelle nisipirang, Praet. Perf. Pass. van mẹ̆sipirẹ̆ „nadenken”. — buạen stelt hier 't Sasah. van bọu voor; of het alleen een vermomde vorm van bọu is of het subst. bua, met den nadrukwijzer e en de genitief-partikel n is niet uit te maken. In 't laatste geval luidt de vertaling „'t is de vrucht van het door mij overdachte.” — Lampawanua, een boom die in verhalen voorkomt als grensscheider. — noghọ Praet. Pf. van moghọ; over dezen vorm, zie bl. 198. — De lĕndu is een kleine woudduif, aldus genoemd naar zijn geluid. — nauḷị tuhange, hier is het voorzetsel su (of si) weggelaten; 't welk men kan doen, indien het eerste van de beide woorden waartusschen het is weggelaten, op een open lettergreep eindigt, welke dan gesloten wordt. Zie bl. 279. Daar uḷị een half-gesloten eindlettergreep heeft, mocht het hier eigenlijk niet. — nakaringihẹ̆, zie bl. 115. — mimang, bl. 65. — Over de vormen met takụ, zie bl. 193.

Manimbuhung, van timbuhung, zie bl. 126. — sombang en hombang, zie bl. 49.

Keré, samentrekking van kere en ene, bl. 256. — hakịlain, het redengevende voegw. hakị, bl. 270, met het encl. lai en de partikel n, die achter lai de plaats vervangt van het gewoonlijk achter hakị komende u, bl. 255. — napaḷintakubẹ̆, zie bl. 140. Praet. Perf. van mapaḷintakubẹ̆ „kunnen omgekeerd worden, om te keeren zijn”, accid. vorm van mẹ̆paḷintakubẹ̆ „omslaan”. Ma is hier in zijne potentieele bet. gebruikt. Zie bl. 114. De vorm der prauw was zoover af, dat ongeveer een derde deel van den stam was afgehakt tot een vlakke zijde, daarop werd de stam nu neergelegd, om de kiel en het beloop der buitenwanden te maken. — sĕngkamaḷukade bevat het pron. suff. 3e pers. enkelvoud. Over den vorm, (zie bl. 82. — nisahedẹ̆, pass. van het gr. w. sahedẹ̆, een roofvogel, kiekendief. De bet. is dus „door een sahedẹ̆ gedood. — tạtĕmbọ-e,

over 't proclitisch karakter der negatie, zie bl. 260. Ook het ontkennende praedicaatswoord tạ, met half gesloten eindlettergreep, wordt proclitisch gebruikt. nahengkiwaḷo, afgeleid van den stam baḷo, mẹbaḷo »verkondigen, luiden«. De vorm is dezelfde als de meervoudsvorm der um vervoeging, zie bl. 145. De bet. van maheng (voor mahung) kiwaḷo is eig. »gezamenlijk vragen«, zie bl. 151 en 215, Aanm. 15. Een andere vorm met dit voorvoegsel, die buiten de um vervoeging staat, is mahumbisara, van den stam bisara, »gezamenlijk bespreken, met elkander spreken«. masue als hulpw.w. Zie bl. 207. tamakarendehẹ; dumendehẹ is »tegenspreken, zijne tegenspraak volhouden, het winnen door tegenspreken.« - namôngken, w.w. vorm van den stam pông »grens, maat«; de w.w. vorm is »bepalen, vaststellen«; over ke zie bl. 274. - pamamundaḷẹ »tijd van vertrek«, over den vorm, zie bl. 93.

Dokeng kaelônge »van af dat het daagde«, eene uitdrukking voor »'s morgens zeer vroeg«. - su ḷikud' i sire nanondoe, woordel. »achter den rug van hen die de prauw afschoven«. dadolorang, met redupl. en suff. ang gevormd van dolohẹ (dum.), eig. dus een tijd en plaatsaanduidend zelfstandig n. w., zie bl. 162. Doch hier is het Sasahara van ellang. tanạdekeng, ontk. vorm van 't Praet. Impf. van marekeng, stam dekeng, 't Holl. »rekenen«, ta nạdekeng is dus hier Sasah. van kadiọ »gering«, dus »die niet geteld wordt, geminacht«. sendugẹ Sasah. van kihi. madiatumpa, Sasah. van kanuku. Vorm en afleiding van dit woord zijn niet duidelijk. De stam tumpa (tum.) wordt o. a. gebruikt van 't (zich ontplooien en) langer worden van de bloemkolf van de pisang. Iets dergelijks is hier misschien van de nagels bedoeld. diọko bij den Imperatief dient om den Imperatief te verzachten; de eig. bet. van diọ is »een weinig, een beetje«, zie bl. 258. awike, zie over het achtervoegsel ke, bl. 166. limu papotokang is de fijnste soort van citroenen. lahẹgitang, als Sasah. woord met 't achtervoegsel ang gevormd (zie bl. 64), van den stam hẹgi, w. w. vorm mehẹgi »vleesch rauw, met specerijen toebereid, eten«. De reduplicatie maakt 't tot een werktuignaam, zie bl. 66.

Nepaparingangke, wederkeerige vorm bl. 99 van mapaạringang, zie bl. 205. demben, zie bl. 251. demmohẹ is blijkbaar Sasahara voor tamba. Voor den vorm vergelijke men

dĕmmung "varkensnest, bestaande uit een samenraapsel van takken, bladeren, gras, enz., voorts ĕmmung "ophoopen" en emong "oprapen" — liwuạ is hier Sasah. voor akẹ, doch dit is zeer vrij gekozen, daar de bet. is "diepe plaats tusschen de steenen in eene rivier, maar 't water diep genoeg is om er in te baden." — napahiạ, van den stam hiạ, mamahiạ "verdeelen". Naar 't schijnt hebben napahiạ en mĕlẹlelang van plaats geruild, daar 't eerste niet, 't tweede wel Sasahara is. — mẹda-ḷahemẹ, een wederk. w.w. van den stam hemẹ, de "hampas" van iets, in dit geval van de klapa en limoenen, die worden uitgeperst om de haarzalf te bereiden. De bet. van het w.w. is: "de hampas gebruiken, die een ander heeft overgelaten." — De liḷi-plant wordt gebruikt om het lichaam mee te wrijven; de bladeren geven dan een weinig schuim af, zoodat zij de plaats van zeep vervullen. — akẹ bangka "kuil-water", bet. hier stilstaand water, zooals uit 't parallelle liwuạ takumakĕndi blijkt. Over dit laatste woord, zie bl. 260, Noot 1. (men verbetere daar kẹd ko in kẹdiko) — kundimang, Sasah. van lĕngkụ "lichaamsvuil", is afgeleid van kundi "soort van ongeneeselijke wratten". — mẹsaḷobạ, Sasah. van sombang, van denzelfden stam, doch met invoegsel al (bl. 151), ongenasaleerd (bl. 30) en met ingeslikten in pl. van nasalen sluiter (bl. 35). — dumoḷong, Sasah. van luạ. Men vergel. duḷung "wal, rand, zoom" en mĕnduḷung "oprollen", zoodat dumoḷong waarschijnlijk bet. "'t geen zich naar de kust begeeft", — kạpapato zie bl. 84. Pato is Sasah. van sakaeng. Ipato is "in een lange rij gebouwd worden", het gr. w. bet. dus iets, dat zich in de lengte uitstrekt", vdr. dat het van tafels gezegd kan beteekenen "in een lange rij aan elkander gezet." — napatiraḷang is te vertalen met "terstond". Het is een hulpwerkw. zooals de bl. 207 genoemde. — Ook mẹtamba is hier als hulpw.w. gebruikt, evenals 't Sasah. dĕmmohẹ of demohẹ.

Pangukahẹ bantang "pak de kist uit"; hiermede wordt de groote kist bedoeld, die in ieder Sangireesch huisgezin tot bergplaats van kleeren, enz. dient. De parallel-zin "pak de hoeden uit" duidt aan, dat N. de vroeger gemaakte hoeden naar de plaats van bestemming wil uitvoeren, daar de Sangireezen beroemd zijn voor de hoeden die de vrouwen maken en die ze te Menado altijd gemakkelijk kunnen van de hand zetten. Zij gaan dan ook nooit op reis, zonder eenige hoeden mee te krijgen. — sarạ

„grens”, sara (man.) „afscheiden”, zie bl. 40; sasara „drempel”. Sarạ worden ook genoemd de jonge, nog niet ontplooide kokospalmbladeren (tuwo), die dienen om aan te duiden dat iets pelli is, bl. 54. Door het erf met sarạ's te omringen, maakt men het dus ontoegankelijk voor anderen.

Podang is een weinig gebruikt syn. van hẹdo in de bet. „pas, niet eer dan, niet voordat.” De gansche waarschuwing van N. aan M. dient om haar af te houden van verkeer met de buitenwereld. kinẹtokang „getroffen door 't geluid eener huishagedis (kẹtọ), een dergelijk woord dus als nitondông (zie boven, bl. 341). - tumbaɭatung bet. zoowel „trap” als „trede” palalaheng, zie bl. 65.

Kanaunge; het meervoud is door 't voorafgaande i sire pitu genoegzaam aangeduid, daarenboven worden de 7 Araɭung's hier als eene eenheid voorgesteld. Over de woorden met ka, zie bl. 80. Zuivere abstracta met ka, zooals 't bovengen. en kapulu „wil” komen zeer weinig voor. ipẹsẹsenggọ is een voorbeeld van een instrumentaal-passief (bl. 95, 103, 209). - maraɭeng met volgend w. w. bet. „gaandeweg doen, hoe langer hoe meer in een toestand komen”; het kan dus bij de blz. 207 genoemde hulp w. w. gevoegd worden.

Mẹtatibulu, van den stam bulu, met voorvoegsel ti, zie bl. 135. - nẹbarạuntung, w. w. vorm van barạuntung, zie bl. 41. mẹtimbaɭong, zie bl. 126. mạmate is een duratieve vorm, die hier de bet. heeft van „trachten te volbrengen, wat 't gr. w. aanduidt”, daar hij staat tegenover een vorm met maka in de potentieele bet., voorafgegaan door eene ontkenning. pia vóór 't Praesens versterkt de duratieve bet. daarvan, evenals wij met „zijn” doen. Zie bl. 263. – kirisẹ is 't Mal. keris. Door invloed van de i in de laatste lettergreep, is de e ook tot i geworden, in plaats van a, zie bl. 41.

Dimaɭoho, Praet. Perf. van daɭoho, geredupliceerde vorm van loho. De voorstelling is, dat de droom door de geesten wordt ingegeven. mipi „droomen” van den stam ipi, is van dezelfde vorming als de bl. 198 genoemde w. w. kennang is 't Mal. kenan, bl. 280. In 't Sang. wordt het gebruikt om den Imperatief te verzachten. Ook kan men er den Adhortatief mee omschrijven „beproef eens”. baɭiawa is hier Sasah. van lunggo „droom”; de w. w. vorm mẹbaɭiawa bet. „hardop droomen, slaapwandelen”, bl. 152. - pangangenna, zie bl. 57.

Mẹgaḷisa, zie bl. 57. — panutubẹ, bl. 62, 63. — daraung, bl. 57. — ĕndaị senggọ enz. Deze wijze van spreken is niet alleen in versierden stijl gebruikelijk, maar wordt ook in de dagelijksche taal gebruikt. In dit laatste geval ontbreken natuurlijk de Sasahara-termen. — sẹsa, zie bl. 40. — manĕnsomahẹ, een vorm der N. dialekten, voor Mang. mangĕnsomahẹ, van den stam somahẹ (vgl. sĕmmạ, soma, sombang, simbahẹ en simbang, bl. 29), met de bl. 69, N°. 7 genoemde reduplicatie, sĕnsomahẹ. — mahunsake, meervd. van sumake, zie bl. 215. — kaḷĕmona, zie bl. 141. Hier is 't gebruikt als Sasah. van kakạ. — ahạ is een woord voor "de verre kust, die maar alleen in flauwe omtrekken zichtbaar is." — hamping, zie bl. 61. De parellel-zinnen zijn hier niet geheel gelijk. — Wat met "eilanden tellen" wordt bedoeld, is niet duidelijk. Waarschl. is 't een verbloemde uitdrukking voor "op zee gebleven". Paruwe is Sasah. van nusa. Misschien is 't eene vermomming van het woord dat in 't Mal. pulau luidt, met omzetting van de klinkers u— a, vgl. Mal. enz. tuba met Sang. lawuo. — kante, zie bl. 235, saupang, bl. 57. — epone lohon sasaụ; de pinangdoos is, evenals bij ons volk de tabaksdoos, de bewaarplaats voor allerlei kleine voorwerpen, die men medeneemt. — sasahe, als werktuignaam, met reduplicatie gevormd (bl. 66) van sahe, manahe "met een mes langs een liniaal snijden" (de ouderwetsche wijze van kleeren te snijden) en sumahe "voorbijgaan".

Mĕndahin epo; deze beteldoos bevatte 't haar van Nabaḷạ en door haar op den schoot te houden, kwam dus Mẹkonda in gemeenschap met hem. Zie Prof. Wilken's verhandeling "Über das Haaropfer, enz." Rev. Col. Intern. 1887, bl. 421, vlgg.

Tingge is de nautilus, die ook in de Middellandsche Zee voorkomt; de tingge ratu is de zoogen. papieren nautilus, die doorschijnend van schelp is. — i tataghuang, zie bl. 283.

I sire tahawawine, zie bl. 77. — mẹtatahino, zie bl. 204. — banala, zie bl. 154. — buwe, zie bl. 61. — punge bevat het pron. suff. 3e pers. enk. Pung is "stam" van daar "oorsprong, plaats van herkomst" en van ingevoerde waren "de plaats van waar zij gekomen zijn." Dit punge is het secundaire z. w. van pungene. In dit geval is er Nederland mee bedoeld. — Bolang a[illegible] enz., deze woorden van Nabaḷạ zijn onduidelijk; zeer waarschijnlijk is tusschen kai en lauḷikang de negatie ta [illegible]

Kona, zie bl. 180, Noot 1. — mędaļahaghi, wederkeerige vorm van 't gr. w. haghi »soort«, met afwijkende bet. Omtrent den zin dezer woorden raadplege men 't bl. 344 aangeteekende. mękata is hier Sasah. van mętabea; de stam is 't Mal. kata. Andere voorbeelden van Mal. woorden als Sasah. gebruikt, vindt men bl. 59, 63 en 282. — lahumba; over vorm en bet. van dit woord, vgl. bl. 67, r. 10 v. o. enz.

Kamageng kai mauļi, enz. De bet. van Bembuang's woorden is niet duidelijk. Uit de woorden van Mękonda blijkt, dat ze in ernst bedoeld zijn.

Pawawa, van den stam bawa, is Sasah. van dingo of doho »een geschenk dat men zendt, en wel door het te doen medenemen, (pakibawa) door een ander« pintu is het bek. Mal. woord voor »deur«. De Sangireezen duiden daarmee aan een prinsessenverblijf in de lucht, zooals dus alleen in verhalen kan voorkomen.

Mihinu is 't Port. marinho; op Sangir duidde men daarmee aan een politie-oppasser, in dienst van den onderwijzer, om de kinderen naar school te jagen. mang mahaļi-haļi naka taļang pinamawa uļi is een veel voorkomende uitdrukking in de Sangireesche verhalen, om den afloop van een gevecht te beschrijven.

Sengkapundaļę is hier gebruikt in de eerste en oorspronkelijke beteekenis van dien vorm, en wil dus zeggen »bij deze eene maal dat er eene zeereis gemaakt werd«, dus »ditmaal«.

II.

VERHAAL VAN DEN AAP.

In de volgende verhalen (II, a—f.) speelt de Aap eene hoofdrol. Hij is in de Sangireesche sprookjes de groote leugenaar (zie het verhaal IIe, bl. 376 beneden) en bedrieger, die de andere dieren voor zijn dienst gebruikt, ze op alle manieren beetneemt en er ten slotte bijna altijd goed afkomt.

De teksten IIa—IIf zijn verschillende redacties van hetzelfde verhaal, de eene meer de andere minder volledig. Geen dezer lezingen heeft alle bijzonderheden vereenigd. IIa is reeds in 1869 door Dr. Riedel uitgegeven in zijne verzameling van Sangireesche verhalen en liederen (zie Sang. Sprkk. blz. 4, N°. 19), bl. 8, N°. IV. Met goedvinden van Dr. R. heb ik de spelling in overeenstemming met die der andere teksten gebracht. Deze lezing heb ik vooraan geplaatst, omdat zij de aanleiding tot den twist tusschen Aap en Reiger vermeldt, die de andere redacties niet hebben, n.l. 't gezamenlijk planten van den pisang-boom, waarvan de Aap alleen het genot heeft. Deze geschiedenis komt, met eenige verandering in N°. VI terug. Op merkwaardige wijze vinden we hierin de trekken van een verhaal, dat zoowel in Japan, als bij de voornaamste volken van den O.-I. Archipel teruggevonden is. Belangstellenden kan ik verwijzen naar Prof. Kern's studie hierover, in de „Actes du 8e Congrès International des Orientalistes, tenu en 1889, à Stockholm et Christiania". Leiden, E. J. Brill, 1890, „The Tale of the Tortoise and the Monkey".

Het visschen met een pan tot boot hebben alle 6 lezingen gemeen. Daarop volgt bij a, b, e en f het geval met den Haai, die den Aap van verdrinken redt, door hem op zijn rug naar land te brengen, en die daarna te dicht aan land wordt gelokt en bij de eb sterft. Bij b, e en f volgt dan het tooneel met den Reus, dat met eenige variaties, hierop neerkomt, dat de Aap zich door den Reus laat helpen in 't stuk snijden van den gestorven Haai, den

Reus wegzendt om water te halen in een bamboe-koker zonder bodem, in diens afwezigheid het vleesch steelt en zich voor de vervolgingen van den Reus zoo goed weet te vrijwaren, dat de Reus ten slotte sterft.

De Reiger is overal de medgezel van den Aap, behalve in e, waar de Aap alleen gaat visschen. In e en f wordt de Reiger nog voor zijn verraad (dat volgens a niets dan gerechte wraak is) gestraft door 't uitplukken zijner veeren. In d en e komt na 't zinken van de schuit, een tooneel met een poliep voor. In d wint de Aap, in e de poliep den strijd. Over 't algemeen zijn e en f 't volledigst, behalve dat zij 't geval met de poliep niet hebben en 't planten van den pisang-boom niet vermelden.

In de andere verhalen (III XI) is de Aap niet zoozeer de hoofdpersoon, al speelt hij een belangrijke rol. Bij 't opsporen der herkomst van al deze verhalen, houde men wel in 't oog dat op de Sangir-eilanden geen apen voorkomen. De vraag blijft dus, of zij van de Filippijnen of uit de Minahasa zijn meegebracht. Het tooneel tusschen den Aap en den Haai is klaarblijkelijk van Indischen oorsprong, zie o. a. Pâncatantra (ed. Kosegarten) IV; Kathâsarit-sâgara X, 97 vlgg.; Jâtaka N° 208 en 342. [1]

De rol, die de Aap in de Sangireesche volksverhalen speelt, is die van den Kantjil in het Javaansche dieren-epos (vgl. bv. hetgeen de Aap met de slang doet, op bl. 359, met Kantjil II, 6, vlgg. van de herziene uitgave), die van den Pelanduk in de Maleische dierenfabel, nl. de zwakke, die door zijne slimheid den sterke overwint, welke laatste dan ook evenveel argeloosheid en onverstand, als kracht en woestheid vertoont.

[1] Deze plaatsen dank ik aan Prof. Kern.

11*a*.

BEKE PIA I WAHA.

Tangú Waha r. Wahoa i rĕdua hapi̧ mapia. Kutęú nęgaghighilę nębaelę, nisuangeng u wusa̧ i rĕdua sĕngkalu. Sen narĕnnae, wusa̧ ene nębuae. Sarang nasasa̧, Bahoa e man tamakatêng; mĕngkai tumba̧u Waha sęsane ku̧kâng; Bahoa e tala. Bahoa e man ta̧ kĕndi̧-e, ta nęberan apa; kai i sie semben nakaĕnna, u Waha e kai mĕlęlongong si sie.

Sarang nararĕnna, Wahoa e wuhue nakarea̧ hingid-e. Kûng u Wahoa e: „I kadua mĕlaudę!" Kûng u Waha e: „Ore, i kadua mĕlaudę." Arawe Waha e man tanakaĕnna, u Wahoa e kai mamaļisę, busa̧ kawe kinâng u Waha e sęsane. Ho, i rĕdua nĕlaudę. Sakaeng-e kahĕmpeng, pundaļ-e kakuahę, baļung-e puļingka sĕmbau̧. Kûng u Waha e: „Den męhawa peda, i kadua." Kûng u Wahoa e: „Maningken ta̧ peda; i kadua mamundaļe." Ho, i rĕdua sasaęe. Sarang ni̧dating u isin saghę e, kûng u Waha e: „I kadua kuhae sasaę." „Tala", kûng u Wahoa e „sasaęko ļai!" Ho, i rĕdua sasaę nętĕngkaļaudę, lęĕnâng u Wahoa e u Waha e sen tamirating, kumalang. Ho, i rĕdua rimaļętoe sene. Bahoa e nauļi̧ su Waha e: „Ia̧" angkung-e „kai nahutung" — suapan Bahoa e kai nangakaļę Baha e. Kûng u Waha e: „Ta̧ peda; bękâng u apa?" Kûng u Wahoa e: „Ensae su sakaeng e!" Ho, Waha e mĕngkatewe nangĕnsa̧. Sĕngkaĕnsa̧, sakaeng e nabęka. Sarang nabęka, kûng u Wahoa e: „I kau wuhue nakaĕba̧ bawaļisę, — i kau kimâng busa̧ sęsanu!" Ho, Wahoa e mĕngkatewe timĕlla̧. Kûng u Waha e: „O, Wahoa! ia̧ dioko tĕlla̧ sarang duļunge!" — suapan Bahoa e sen tarimaringihę. Ho, Waha e mĕngkatewe su̧sangi̧, puhineng u i sie sen saļa mate.

Sarang kerenée, kutęu pia̧ tangihiang ļimęto. Sarang Tangihiang e nakasilo Waha e, kûng-e: „Heute! wuhue pia̧ kina̧ku!" Kûng u Waha e: „Kinaseng, ia̧ e, kaiso ia̧ tawę gęsiku, ta̧ ateku, ta̧ tinaiku." Kûng u Tangihiang e: „Gęsinu e kai suapa?" Kûng u Waha e: „Kai su ruļunge. I kau maeng mapulu, ia̧ dioko

entudę su ruļunge, ren mangaļa gęsiku.» Ho, Tangihiang e mengkatewe taraj nangentudę. Sarang nirating u ruļunge, kûng u Waha e: »Ia den mangaļa gęsiku e; i kau pahędoe sini!» Uté Tangihiang e mĕngkatewe nahędo sene. Kûng u Tangihiang e, u pakaļigha bue, Waha e mangaļa gęsine. Kûng u Waha e »Pahędoeko ļai.» Naraļeng Tangihiang e kinaakaļeng u Waha e, kinatehêng, kų Tangihiang e nate.

IIa. VERTALING.

VERHAAL VAN DEN AAP.

De Aap en de Reiger waren goede vrienden. En zij kwamen overeen een tuin aan te leggen, in welken zij één pisangboom plantten. Na eenigen tijd kreeg de pisang vruchten. Toen zij rijp waren, kon de Reiger er maar niet van te proeven krijgen, de Aap at er telkens alleen van, de Reiger niet. De Reiger hield zich stil en zeide niets, maar hij had wel begrepen, dat de Aap hem bedroog.

Na eenigen tijd vond de Reiger pas eene list. De Reiger zeide »Wij zullen gaan visschen«. De Aap zeide: »Ja, wij zullen gaan visschen.« De Aap begreep echter volstrekt niet, dat de Reiger wraak wilde nemen omdat de pisangs door den Aap alleen waren opgegeten. Zij gingen dan visschen. Hun vaartuig was een sago pan hun roeiriem een pollepel, hun teerkost een jonge klapa vrucht. De Aap zeide: »Wij zullen een houwer meenemen«. De Reiger zeide »Laten we er maar geen meenemen, laten we nu maar gaan«. Toen gingen zij dan naar 't strand. Toen zij de tanden van 't rif bereikt hadden, zeide de Aap. »Laat ons niet verder in zee gaan« »Neen«, zeide de Reiger, »laat ons nog verder gaan«. Daarop begaven zij zich in volle zee, totdat de Reiger dacht, dat de Aap het land niet meer zou kunnen bereiken met zwemmen. Daar lieten zij dan hun vaartuig drijven. De Reiger zeide tot den Aap »Ik« zeide hij »heb honger«, waarmee de Reiger den Aap bedroog. De Aap zeide: »Er is geen houwer, waarmee zullen wij de klapa-noot splijten?« De Reiger zeide: »Werp haar tegen de schuit aan!« Toen wierp hij haar er tegen aan Met dat hij wierp,

brak het vaartuig. Toen het gebroken was, zeide de Reiger: „Nu hebt gij pas uw verdiende loon gekregen, dat gij de pisangs alleen hebt opgegeten". En daarop vloog de Reiger weg. De Aap zeide: „Ach, Reiger! vlieg met mij als 't u blieft tot aan wal!" waarnaar de Reiger echter niet luisterde. Toen weende de Aap voortdurend, omdat hij haast stierf.

Toen het er aldus mee gesteld was, kwam daar een haai boven drijven. Toen de Haai den Aap zag, zeide hij: „Zoo, nu heb ik pas eens vleesch!" De Aap zeide: „Ik zou opgegeten worden, maar ik heb geen vleesch, geen lever en geen ingewanden." De Haai zeide: „Waar is uw vleesch?" De Aap zeide: „Aan wal. Wanneer gij wilt, breng mij dan even naar land, dan ga ik mijn vleesch halen." Daarop bracht de Haai hem er heen. Toen zij den wal bereikt hadden, zeide de Aap: „Ik zal mijn vleesch halen, wacht gij hier!" De Haai dan wachtte daar. De Haai zeide, dat de Aap zich moest haasten, met het halen van zijn vleesch. De Aap zeide: „Wacht nog een weinig!" Al gaande weg werd de Haai door den Aap bedrogen, hij werd door de eb overvallen, en de Haai stierf.

II*a*.

AANTEEKENINGEN.

Met m ĕ b a e l ĕ wordt gewoonlijk bedoeld: een rijsttuin maken, land ontginnen om er allereerst, in 't eerste jaar, rijst te planten. — t ê n g is een samengetrokken vorm voor t e m a n g, zie blz. 27. — s ĕ s a n e. S ĕ s a wordt in 't Sang. altijd verbonden met de pron. suff., dus „in mijn, uw, zijn eentje". Het is een gereduplіceerde vorm van het eenheids-woord sa. — m a k a ĕ n n a; dit is de bet. van m a k a, die bl. 114, 2a is besproken. — m ĕ l ĕ l o n g o n g is Teg. Tijd, omdat de handeling een tijd lang voortduurt, daar de pisangtros langzamerhand rijp wordt, van boven af beginnende. Doch de onvolm. verl. tijd wordt in 't Sang. altijd door het praesens voorgesteld, met of zonder n a u n, al naardat het noodig is. De stam l o n g o n g bet. „dom", m ĕ l. bet. dus „voor dom houden", of beter nog „dom maken, beetnemen".

M a k a r e a, zie bl. 115. — h i n g i d ĕ „gedachte, raadslag" is

hetzelfde woord als 't Mal. ingat, doch dit laatste hebben de Sangireezen onnoodig overgenomen in den vorm ingatẹ, in de bet. van „aan iets denken". — kahuahẹ̆ is een werktuignaam van den stam kuahẹ̆ (mang.) „roeren". Het is een soort spatel, die voor pollepel dient en den vorm heeft van onze roeispanen. puḽingka is in de N. lijke tongvallen in gebruik voor Mang. lewohẹ̆, waarvoor de N. lijke tongvallen ook lewọ gebruiken.

den bij den Adhortatief, zie bl. 188. — isin saghẹ, woordel. „tanden der riffen" zijn waarschijnlijk de uitstekende gedeelten der klippen, die bij afnemend water zich het eerst boven water vertoonen. — Het gebruik van suapa in dit verhaal is verdacht, daar het Sang. dit woord niet in betrekkelijken zin gebruikt. Het is waarschijnlijk een Hollandisme, men zie de vertaling. — iạ diọko tĕllạ sarang duḽunge. — eigenlijk: „vlieg mij eens even (woordel. „een weinig") tot aan wal!" Zie over de beteekenissen en 't gebr. van diọ verder bl. 258. Een aantal woorden, waaronder duḽunge, komen nooit anders dan met het pron. suff. van den 3[en] pers. voor. Dit heeft dan in de vertaling ongev. de bet. van ons lidwoord, doch de juiste beteekenis is aldus te verklaren. Men denkt zich bv. het vaste land, naast de zee en met deze beide voor den geest, spreekt men van „den wal er van" of kortweg „de wal". Zulke woorden zijn: buḽude „de berg", balane „het dal, de vlakte", uḽune „(het bergachtige) binnenland", buane „(de) vrucht", akene „(het) sap", pûngene „de stam onder aan", met een dubbelen bezittelijken uitgang. puhineng, zie bl. 269, 270. saḽa bet. „fout, schuld", doch wordt bij w. w. en bijv. n. w. evenzoo aangewend als in 't Fransch „manquer de". — pakaḽighạ als bijwoord gebruikt, zie bl. 122 en 256. Het voorafgaande kûng krijgt door het gebruik van dezen vorm met paka min of meer de bet. van „bevelen", zie bl. 187. kinatehêng is een passieve vorm met 't voorvoegsel ka, 't invoegsel in en achtervoegsel èng, van tehe, stam van matehe „droog, laag staand" van 't water, in toestand van ebbe.

IIb.

Ia mębion Baha r. Wahoa. I rĕdua nęgaghighilę nĕlaudę; tangú sakaeng i rĕdua kahĕmpeng, pundale kakuahę, senggo-e kakalabę, palalaheng-e sasusu, balung i rĕdua lewohę. Saraeng su laudę, angkûng i Waha: „Ia kai narou". Angkûng i Wahoa: „Pĕlęsue inumang i kadua ĕndai; tanae e lęsu u palalaheng". Ené mĕngkatewe nanawu palalaheng, kuteu tanakatęti, kai napędi. Angkûng i Wahoa: „Tanáe e bękan pundalę e." Ho mĕngkatewe namękan pundalę e i Waha; napędi kai tawe nakawęka. Angkûng i Wahoa: „Ensae ĕndai su wiwih'u sakaeng". Sarang i Waha nangĕnsa, ute kahĕmpeng e nabęka, ku niwonohę. Sarang nawonohę, su tatĕlla i Wahoa; arawe i Waha kukalangke su taghaloang. Kuteu piae tangihiang himaung, kaberane: „Heute, heute, i Waha taku e kinaseng!" Ankûng i Waha: „Makoabe kerea, upung! ten ateku r. pępusoku kai rala kabawiting su pahępa!" Angkûng u Tangihiang: „Taraiewe alakeng!" Angkûng u Waha: „ho".

Ené mĕngkatewe tarai, i Waha maiang su talętug' u Tangihiang. Ené saraeng sen su saghe, angkûng u Tangihiang: „Tumpae Waha! pangala pępuso r. ate e; ia mahędoe sini." Angkûng i Waha: „Ke! upung; ia malĕmmisę bue; tarai kai ren maralung; taraiko we lai rala apeng!" Ené taraie wue Tangihiang. Saraeng sen su sębu' lua, angkûng u Tangihang: „Tumpae, Waha, ia mahędoe si'." Ene Waha e wuhúe timumpa, ku mĕngkatewe nawi su koto u pahępa d. kapanuladane Tangihiang: „Ene tamai luhĕntimbalong ateku r. pępusoku, upung!" Ku itętębo ene ten manga waes' u kanumpeheng su raung u pahępa. Angkûng u Tangihiang: „Lighaewe ĕnnae, Baha, madirin ia katehêng." Angkûng i Waha: „Hędo, hędoko upung! oo kai mangala pai rio mapia." Ene mĕngkatewe kumęse rumaki su sĕngkalu; maeng i Tangihiang mangosa u pakalighа, sasimbang i Waha mangkere, u kai mangala pai rio kapiânge r. apidę dumaki su sĕngkalu: ku mangkere, mangkere, kontin Baha. Napępidę ten pahępa, sĕngkalidodo sene saraewen natehe. Ene sarang natehe-tehe, i Waha wuhúe ĕnnáe dimĕllusę.

Bọue' nẹbera i Waha si Tangihiang: »I kau takụ nikaakaḷeng, bọu namatakụ kuminạ si siạ; u tawẹ bẹ̆ke, ta pinintu, ate r. pẹpuso iwẹ̆biting su manga kotọ u kalu, mèngkawe su raḷung u wadang kai ipạngakaḷẹ̆ si kau e, nipauḷi tamai kạbawiting su kotọ u manga pahẹpạ, kụ i kau e takụ kinaseng!« Ene Tangihiang e mẹbĕngkasẹ̆ tumaḷang, dadẹ saghẹ sen mạtatèndạ namara-mara. Ene tatẹe nakareạ hèngange kụ mĕngkate mĕnẹnalang su ḷaehe kadodọ.

Bọue' i Waha taraje sọḷong baḷe, mangaḷạ aghidẹ ipanguạ Tangihiang: kutẹu kai nẹ̆sombang u Ansuang i redua tahanạ mĕmpangekẹ: kụ dẹ̆dahẹ̆ e kalun bangọ, irụ-e uḷang, pạhurune kambing pẹ̆sembaụ. Angkûng i Waha: »Kai soḷong a', upung!« Angkûng u Ansuang: »Kai mangekẹ, Baha«. Angkûng i Waha: »Mẹdeạ apa ren su wanuane, takaenâng mĕnsang piạ arau tala: mapia sasaẹko mẹsasimbalako mangua ten tangihiang dadẹ e, upung!« Ene Ansuang i rèdua tahanạ nikaheluasengke, pirua, kụ mengkatewe sasaẹ dingang i Waha, nangua tangihiang. Anạ-e niapẹsuḷe nangaḷạ kâng, arawe i Waha nèlẹsụe wowong, kụ kai niapatẹ́pasẹ, tawe nèlèmben kihịe. Ene sarang anạ u Ansuang nasongo, mĕngkatewe nirolohẹ̆ niapanuhụ akẹ, arawe i redua melẹ́laghạe kinạ ẹ.

Méngkate marĕngụ dariọ nanuhụ ake, tatedje sumongo, angkûng i Waha: »Mensangko tuhúke, anạ e, upung, iạ mehapa manga kâng d kinạ tamai, madirin piạ manga asu mendotong.« Ene Ausuang taraje nẹtuhụ; kuteu sengkakella mapenẹ bue, o wowong kawe niapatẹpasẹ, lẹsụ-e. Arawe i Waha su ḷikud' i Ansuang mengkatewe kimâng kimâng d. kiminạ apan gẹsine, wọue' lembon kinạ d. kâng mengkatewe mtatahọ su kumbuahẹ, bọue' mawi su kotọ u pahẹpạ, kụ nitentang kẹtaewen manga ruhine r. kâng mahaḷi. Ene su kotọ u pahẹpạ, i si[illegible]nang kạkânge kakinạe, kapẹpahimange Ansuang e.

Nararenna kadodọ, bẹdi ensaẹ e. Sarạeng sengkakella kinạ d. kâng sen nilembat' i Waha, nẹberạe: »Be, mahunẹ i Waha ku nangakaḷẹ e eng! hẹdo, i kau, maẹng takụ ikasilo, manbeng i pendaha isi, ipanẹhu pangilạ.« Bọue' i redua tahanạ nempẹkângke, nanaḷemọ e kâng d manga ruhi nitentang i Waha. Sarang nasuen kâng e, tarae nekakawilo su kotọ u pahẹpạ, kuteu nakisiloe si Waha. Angkûng u Ansuang: »I kau kai ras[illegible] e mehune eng! bọu nangakaḷe e, hedo, i kau!« Ene Ansuang mengkatewe nanuwine pahẹpạ lẹlẹdowokang i Waha. Sarang masandige mahak[illegible], i Waha

mĕngkatewe rimakį su sĕngkalu, kų mangkere mangkere. Saraewen nasue nahaka, mĕngkatewe nęsasahusu. I Waha mĕngkatewe timaļang timaļang, kų nakaëbą baes' u katiupang, mĕngkatewe naiang se'.

Nararĕnnąe kadių, o Ansuang ĕndaį e. Sarang nakasilo si Waha, nęberąe: „Heute, i kau takųe ipĕndaha isi, ipanębu pangilą!" Angkûngben Baha: „Ią mĕngkawe tębe si', upung; mĕnsang katewe waha waļine." Angkûng i Ansuang: „Kų kawe mĕlęhapa a', i kau?" „Kai mĕlęhapa wansį i Wawų". „Ią mĕnsangko mętių ho!" „Baļąe! pĕberâng!" „Tala, ią mętiųko!" Angkûng i Waha: „Ho, pĕtiųe!" Saraeng nętių, ten katiupang mĕngkatewe nangiki, kų Ansuang marasaįe, arawe i Waha mĕngkatewe timaļang. Sarang nakaëbą tĕmpu, mĕngkatewe naiang se'. Nararĕnna kadių, Ansuang będįewe ĕndaį. Sarang nakasilo si Waha, nęberąe: „I kau wǫu nangakaļę si sią, takų ipĕndaha isi, ipanębu pangilą". „Ią mĕngkawe tębe si', Upung! mĕnsang katewe waha waļine." „Kawe mĕlęhapa a?" „Mĕlęhapa papehę i Wawų". „Ią mameheko". „Tamĕgĕllį, madirin pęberâng i Wawų". „Tala, ią mamehękǫ". „Pamehee!" Ene mĕngkatewe namehę; tangu nikikįen tĕmpu e, arawe i Waha semben timaļang. Sarang nakahombang papĕhaseng, naiangkewe se'. Nararĕnna kadių Ansuang ĕndaįe wue. Sarang nakasilo Waha maiang su papĕhaseng, nęberąe: „Heute, i kau wǫu nangakaļę si sią, takų ipĕndaha isi, ipanębu pangilą." „Mĕnsang katewe waha waļine, Upung! ią mĕngkatewe tębe si'." „Kawe mękękapú?" „Kai mĕlęhapa pĕnanintakeng u kaļuwaeng i Wawų." „Mahi, ią mĕnintako." „Baląe, madirin pęberâng i Wawų!" „Tala, ią mĕnintąko." Angkûng i Waha: „Mąeng takasęding, mahįe pętĕngkataho!" Ene nętĕngkatahǫe. I Waha wǫu nangikį u ļaļewang, mĕngkatewe timaļang. Ansuang mękękiąmandagę makįluka, i Waha tawe nahimang, tarąį mĕngkai tųtaļang. Tangú Ansuang e natĕpųe kų natę. Nahępusę.

IIb. VERTALING.

Ik wil vertellen van den Aap en den Reiger. Deze beiden spraken af om op zee te gaan visschen; hun vaartuig nu was een sago-pan, de riemen waren pollepels, het zeil een keukenwaaier, de mast een bamboe-priem, hun teerkost een jonge klapa-vrucht. Toen zij op zee waren, zeide de Aap: „Ik ben dorstig." De Reiger

zeide: »Maak dan een gat in ons drinken daar, maak er een gat in met den mast.« Daarop trok de Aap den mast uit, doch deze kon er niet door heen steken en brak. De Reiger zeide: »Ga haar dan splijten met de roeispaan.« Toen trachtte de Aap haar te splijten met de roeispaan; zij brak, maar kon haar niet splijten. De Reiger zeide: »Werp haar dan neer op den rand der boot.« Toen de Aap haar neer wierp, brak de sago-pan en zonk. Met dat zij zonk, vloog de Reiger weg; de Aap echter zwom in het ruime sop. Op eens kwam daar een Haai aan, zeggende: »Ziezoo, ziezoo, nu zal ik den Aap opeten!« De Aap zeide: »Hoe zal dat gaan, voorvader: mijn lever en mijn hart hangen daar aan de rizophoren.« De Haai zeide: »Wij zullen ze gaan halen.« »Goed« zeide de Aap.

Daarop gingen zij naar het strand, de Aap zittende op den rug van den Haai. Toen zij reeds op de riffen waren, zeide de Haai: »Spring af, Aap! haal het hart en de lever; ik zal maar hier wachten.« De Aap zeide: »Maar voorvader! ik zal verdrinken; het is daar nog diep; ga nog wat naar 't strand toe.« Daarop ging de Haai nog verder. Toen zij reeds in de branding waren, zeide de Haai: »Spring nu af, Aap, ik zal maar hier wachten.« Toen eerst sprong de Aap af en klom terstond in den top van een rizophoor, terwijl hij aan den Haai wees: »Daar hangen mijn lever en mijn hart, voorvader!« Datgene nu, waarop hij wees, waren bijen-nesten en dergelijke aan de bladeren der rizophoren. De Haai zeide: »Kom er nu spoedig af, Aap! opdat ik niet door de eb overvallen worde.« De Aap hernam: »Wacht, wacht, voorvader, ik wil gindsche krijgen, die wat beter zijn.« En dan nam hij telkens een sprong en wipte over naar een anderen boom, en wanneer de Haai hem aanspoorde om zich te haasten, dan antwoordde de Aap steeds hetzelfde, nl. dat hij ginds betere zou krijgen, en wipte dan meteen over op een anderen boom, en aldoor maar zoo waren de leugens van den Aap. Alle boomen ging hij rond, terwijl hij aldoor op de hurken rondsprong, totdat het eb werd. Eerst toen het zeer laag water was, kwam de Aap naar beneden. Daarna zeide de Aap tot den Haai: »Nu is het mij gelukt u te bedriegen, die mij bang gemaakt hebt, dat gij mij zoudt opeten; want er is geen verhaal of gelijkenis van, dat levers of harten ooit opgehangen werden aan boomtoppen; die zitten altijd binnen in 't lichaam. 't was om u te bedriegen dat ik zeide, dat ze daar aan de toppen der rizophoren waren opgehangen, en

nu zal ik u eens opeten!" Wat nu den Haai betrof: opspringen en wegvluchten — maar vóór hem strekte zich het rif reeds als eene omheining uit, reeds geheel droog zijnde. Toen was hij ten einde raad, en zwom maar heen en weer in een kleinen plas.

Daarop ging de Aap naar huis om een mes te halen ten einde den Haai daarmeê in stukken te snijden, en daar ontmoette hij een Reus met zijn kind, die gingen hengelen; en hunne hengelroeden waren kokosboomen, hunne snoeren gumutu-touw, en tot aas hadden zij heele geiten. De Aap zeide: "Waar gaat ge heen, voorvader?" De Reus antwoordde: "Wij gaan hengelen, Aap." De Aap hernam: "Gaat men iets zoeken op de plaats waar het thuis is, dan weet men niet of het er is of niet; laat ons gaan en elkander helpen dien haai daar stuk te snijden, voorvader!" Toen verheugden de arme Reus en zijn kind zich zeer en gingen met den Aap naar het strand, om den haai te snijden. Het kind werd teruggezonden om eten te halen, maar de Aap stak de knoopen van een waterbamboe door, en doorboorde dien geheel en al, zonder den laatsten knoop over te laten. Toen nu het kind van den Reus terugkeerde, werd het daarop terstond uitgezonden om water te scheppen; zij beiden echter kookten met elkaâr de visch.

Toen het kind geruimen tijd aan 't water scheppen was en maar niet terugkwam, zeide de Aap: "Ga het kind eens achterna, voorvader; ik zal al dat eten en die visch wel bewaken, opdat geen hond er zich aan kome vergasten." Toen ging de Reus zijn kind achterna, en zag dat de bamboe niet vol kon worden daar hij geheel en al doorboord was. In de afwezigheid van den Reus echter ging de Aap terstond hevig aan 't eten, de spijzen en al het vleesch van den visch, daarop deed hij het overschot van de visch en de spijzen in een mand en klom vervolgens in den top van een rizophoor; hij liet slechts de graten enz. en weinig spijs achter. En in den top van een rizophoor zat hij maar spijze en visch te eten, al glurende naar den Reus.

Na verloop van eenigen tijd hoorde hij hem aankomen. Toen hij (de Reus) zag dat de visch en de spijzen door den Aap waren opgemaakt, zeide hij: "Wel zoo, de Aap heeft dus bedrogen! Wacht maar, wanneer ik u zie, zal ik mijne tanden met uw bloed verven, mijn gebit in uw bloed doopen!" Daarop gingen hij en zijn kind eten; de restjes opetende van de spijzen en de beenderen, overgelaten door den Aap. Toen zij klaar waren met eten, keken zij op naar de toppen der rizophoren, en daar zagen zij den Aap.

De Reus zeide: „Zoo! zijt gij daar boven, na mij bedrogen te hebben! wacht jij maar!” Daarop ging de Reus den rizophoor omhakken, waarop de Aap zat. Toen hij haast omviel, sprong de Aap over op een anderen boom, en zoo ging 't steeds voort. Toen zij alle waren omgehakt, gingen zij elkaâr najagen. De Aap vluchtte maar steeds verder, en een wespennest vindende, zette hij zich aldaar neder.

Na een poosje kwam de Reus daar aan. Toen hij den Aap zag, zeide hij: „Ziezoo, nu zal ik mijne tanden met uw bloed verven, mijn gebit in uw bloed doopen.” De Aap zeide: „Ik ben al van vroeger hier, voorvader! misschien was het wel een andere aap.” De Reus zeide „En wat bewaakt gij daar dan?”

„Ik bewaak de fluit van Mevrouw.”

„Laat mij er dan eens op blazen!”

„Laat liggen, ik krijg knorren.”

Neen, laat mij blazen!”

„Welnu, blaas dan maar,” zeide de Aap.

Toen hij blies, beten hem de wespen, en de Reus leed veel pijn, maar de Aap vluchtte terstond weg. Toen hij eene slang vond, zette hij zich daar neder. Na een korten tijd hoorde hij den Reus daar weer aankomen. Toen deze den Aap zag, zeide hij: „Gij hebt mij bedrogen! ik zal mijne tanden in uw bloed verven, mijn gebit in uw bloed doopen!”

„Ik was vroeger reeds hier, voorvader! misschien was 't wel een andere aap.”

„Wat bewaakt gij dan?”

„Ik bewaak den gordel van Mevrouw.”

„Laat mij hem eens omdoen!”

„Dat sta ik niet toe, opdat ik geen knorren van Mevrouw krijg.”

Neen, laat mij hem omdoen!”

„Doe hem dan om!”

Toen deed hij hem om en werd door de slang gebeten, maar de Aap ging op de vlucht. Toen hij een olie pers vond, ging hij daar zitten. Na een korten tijd kwam de Reus daar weer aan. Toen hij den Aap op de pers zag zitten, zeide hij „Ziezoo, gij hebt mij bedrogen, ik zal mijne tanden met uw bloed verven, mijn gebit er in doopen.”

„Misschien was het wel een andere aap, grootvader: ik ben hier altijd reeds geweest.”

„Wat zijt dan aan 't doen?”

„Ik bewaak het werktuig waarmee Mevrouw zich slank maakt.”

„Kom, laat mij me eens slank maken!"
„Blijf er af, opdat ik geen knorren van Mevrouw krijg."
„Neen, ik ga mij slank maken!"
De Aap zeide: „Wanneer gij niet te verbieden zijt, kom dan hier en ga er in." Toen ging hij er in staan. Na den hefboom vastgebonden te hebben ging de Aap op de vlucht. De Reus smeekte om losgemaakt te worden, de Aap luisterde niet naar hem; hij liep maar voort. Toen stikte de Reus en stierf. — Einde.

- - - - -

II*b*. AANTEEKENINGEN.

Inumang i kadua ĕndai, hiermede wordt de jonge kokosnoot bedoeld, die zij als teerkost hadden meegenomen. Mangawị inumang is „jonge kokosnoten afhalen, om het water er uit te drinken". Is de honger overwegend bij den Sangirees, dan spreekt hij van mangawị lewohẹ̆ of m. puḷingka. Voor het eerste doel springt hij roekeloos met de kalapa om, ten minste indien deze niet op zijn eigen erf staat. Het kan hem dan niet schelen, of zij nog te jong is en dus nog geen vleesch gezet heeft, of wel reeds te oud is, om als lewohẹ̆ gegeten te worden. — nanawụ palalaheng, trok den mast uit, n. l. uit den bamboekoker waarin hij staat. — I Wahoa. Over 't gebruik van het persoonaanwijzend lidwoord bij dierennamen, zie bl. 243. — Sarang nawonohẹ̆, su tatĕllạ i Wahoa. Deze construtie is gebruikelijk om aanteduiden dat twee dingen tegelijk gebeuren. Gewoonlijk gebruikt men voor het eerstgenoemde feit ook de constructie met su en het subst. met ka van den gereduplicеerden vorm gemaakt (bl. 81), dus su kawawonohẹ̆ — su tatĕllạ, en die constructie is de beste van de twee. - taghaḷoang is eig. Sasahara. Het gr. w. loang vindt men terug in de uitdrukking su ḷoang-e „in volle zee," en in maḷoang „wijd" vgl. Tag. luang, Bis. haloag, Bal. loang, Mak. Bug. rowang, Mal. ruwang en 't Sang. loahẹ̆ „ruimte" en lohang „gat." De beste vertaling van taghaḷoang is dus „het ruime sop." Over tagha, zie bl. 76, 77. — heute, uitroep van leedvermaak. — Over takụ, zie bl. 193. — kinaseng is eigl. een locaal-passief, dat hier in plaats van 't

eenvoudig passief is gebruikt. Zie bl. 190 en 191. Het gr. w. is in 't Sang. k i n a̤ "visch." De ingeslikte sluiter staat hier dus voor s (bl. 34), zooals ook blijkt uit Bent. k i n a s. De w. w. vorm k u m i n a̤ is in de oorspronkelijke beteekenis "visch eten" en in de tweede plaats "vleesch eten." Voor m ę̈ d u k u̧ "groente eten "zegt men ook k u m i n a̤ d u k u̧. — k e r e a is verkorting van k e r a p a "hoe?", uit k e r e "als, gelijk" en a p a "wat", dus "als wat?" Zie bl. 27, 248. — u p u n g is een titel, waarmee in de volksverhalen de dieren elkaar veel aanspreken of door de menschen aangesproken worden. Is de Sangirees in een omstandigheid, dat hij voor een krokodil vrees moet hebben, dan spreekt hij hem ook beleefd met U p u n g aan. Dit doet hij ook, terwijl hij eer bewijst aan 't jong van een krokodil, dat hij gedood heeft, het behandelende, alsof het het lijk ware van een mensch die hem nabestaat, en dat, om de ouders van 't dier met zijne daad te verzoenen. Dat noemen van dieren met den naam van "voorvader" is dus een animistisch gebruik. — p a h ę̈ p a is de naam van een strandboom (Rhizophora conjugata) in 't Mol. Mal. l o l a r o geheeten. Deze boomen groeien aan 't strand, in tijd van eb ziet men de wortels bloot, en dus den stam daarop staande.

S ę̈ b u' ḽ u a̤ (voor s ę̈ b u n l u a̤ (de nasaal wordt vóór de l niet gehoord, vgl. bl. 51) is de schuimstreep die in eene lange lijn langs het strand aanduidt waar de golven breken. — m a n g o s a̤, verkorting van m a n g o s a g ę̈, zie bl. 27. Men lette op 't gebruik van 't Fut. in een zin als deze, waar wij den onvolt. verl. tijd bezigen. Zie verder bl. 171. — S ë n g k a l u "één boom" is hier "een andere boom" zie bl. 233. — S ë n g k a ḽ i d o d o̧ is hier onjuist gezegd, want dit bet. "met dat hij hurkende rondsprong"; de bedoeling is (en hiernaar is ook de vertaling gemaakt), k u̧ k a ḽ i d o d o òf s ë n g k a ḽ i d o d o̧ s e n e, s ë n g k a ḽ i d o d o̧ s i n i, — in beter Sangireesch: s ë n g k a ḽ i d o d o̧ p a i, s ë n g k a ḽ i d o d o̧ ë n d a u n g, "nu daar, dan hier neergehurkt in een boom zich vertoonende". Dit w. w. wordt gebruikt van dieren, die bij het springen nederhurken, zooals de apen doen. — N a t e h e - t e h e zie onder 2. blz. 71, over de woordherhaling. — n a m a t a k u̧ is een Praeteritaalvorm van de vervoeging met m a*, waarbij als grondvorm is genomen p a t a k u̧, van m a p a (k a) t a k u̧ (zie blz. 203 over p a r i n g a n g, m a m.) De Imper. van 't Pass. is p a t a k u t e k o! — s e n m a̤ t a t ë n d a. Bij de beschrijving der omstandigheden, heeft de schrijver een zeekust als bij Manganitu voor den geest gehad, waar koraal-

riffen in een boog vóór het strand liggen en men bij eb dus niet in volle zee kan komen met een grooter vaartuig. De vorm mạtatĕndạ is hier voor "omheining" gebruikt, in plaats van voor iets dat omheind is.

Ipangua is een instrumentaal passief, zie bl. 95, 103. — i rĕdua tahanạ, zie bl. 77. — mĕmpangekẹ, uit 't gebruik van 't mvd. blijkt, dat de Reus en zijn Zoon elk van het noodige vischtuig zijn voorzien. — kambing pẹsĕmbaụ "telkens een geit", "telkens als er aas moest worden aangeslagen, was dit een heele geit," òf "ieder een heele geit." Voor welke visschen dit reuzen-vischtuig wel gediend mag hebben! — Kai soḻong a'? is de echt Sangireesche groet, die langzamerhand door 't Skr. Mal. tabeạ (bl. 185) en 't Mal. siambaẹ, malambaẹ verdrongen is. — mẹdeạ heeft hier weer de bet. van onzen Infinitief. — Het tusschenwerpsel pirua (bl. 281) wordt dikwijls gevoegd bij den naam van een persoon van wien men weet dat 't slecht met hem zal afloopen, of waar wij "de stakkert" zouden gebruiken. — nikahĕluaseng is van den stam luasẹ̆ gevormd met het voorvoegsel hĕ, dat evenals het boven (bl. 354) voorkomende hĕ* in luhĕntimbalong, een meervoudige bet. heeft. Zie nog boven, bl. 341 De passieve voorvoegsels geven aan de uitdrukking de bet. van "door vreugde bevangen over." — tawe nĕlĕmben kihi e. De bamboe-koker, waarin men 't water of zeewater voor dagelijksch gebruik schept, is een bamboe, waarvan alle tusschenschotten doorboord zijn, behalve 't laatste, dat voor bodem dient en dat, evenals de bodem van pannen, potten, vaten en derg. kihi heet, 't welk eigenlijk de zitdeelen aanduidt. — sumongo is hier niet 't juiste woord, daar het "thuiskomen" beteekent. Bedoeld is mawaḻi "terugkeeren."

Sĕngkakĕlla, (wowong e) mapenẹ bue — o kawe niapatẹpasẹ̆, lẹsu-e. De meest met dezen vorm overeenkomende vertaling zou zijn: "Hij bevond, de bamboe, ja, vol zou ze wel worden, maar de holte (die door het doorsteken van de tusschenschotten nu één, door de geheele bamboe heen, geworden is) had men (of de Aap) dóór laten gaan" — òf: "vol zou ze worden — en, men had de holte dóór laten gaan."

Ipĕndaha isi, ipanẹbu pangilạ zijn de woorden, die de zoo zeer op menschenvleesch beluste Reuzen der Sangireesche sprookjes spreken, bij 't zien van een mensch of dier. Ipĕndaha, Instr. Pass. is gemaakt van den stam daha "bloed", en beteekent: "gebruikt

worden om (de tanden) bloedig er meê te maken." — ipanĕbu dient als Sasahara daarvan en is van den stam sĕbu, (man) "blusschen." Over pangila, zie bl. 56, 65.

Nanuwang pahĕpa. De Rhizophoren zijn kleiner dan kokospalmen, die de Reus en zijn zoon voor hengelstokken gebruikten; maar het hout is zeer hard. — Baes' u katiupang. Dit verhaal is het eenige waarin het wespennest voorkomt. In de andere is het, zooals men ziet, de olie-pers die voor de bansi u Wawu fungeert en dit kan, om den vorm, met vrij wat meer succès geschieden. Het brommen van de wespen, 't geluid dat zij maken, is 't eenige dat recht geeft, om 't nest een muziekinstrument te noemen; doch dan heette het nog beter arababu dan bansi, om den vorm en om de muziek. Men zal dus hier wel met eene nieuwigheid te doen hebben.

Pĕberâng zou ook kunnen beteekenen: "Gij zult berispt worden," doch uit de andere verhalen en het vervolg blijkt, dat de gegeven vertaling de juiste is. — marasai hier "zeer pijnlijk" en anders "zwaar ziek." Van het Skr. Mal. rasa woord is de zoogen. transitieve vorm tot gr. w. genomen in het Sangireesch. — bĕdi is een woord, dat op allerlei wijzen kan vertaald worden: "ik hoor, ik gevoel, ik bemerk door middel van een der zintuigen." — pĕnanintakeng u kaluwaeng i Wawu. Hier ziet men, dat de schrijver de juiste traditie kwijt was, daar hij de gangbare verklaring van de olie-pers al gebruikt heeft bij het wespennest; of hij heeft iets fraaiers, treffenders willen leveren, in ieder geval iets nieuws, door den reus dien dood in de pers te doen ondergaan, in plaats van hem, gelijk in de andere lezingen, te doen verdrinken. — mĕkiamandagĕ bevat het bestanddeel mĕkia. De bet. van mandagĕ is onbekend.

IIc.

Tangú pia i Waha r. i Wahoa. I rĕdua ene kai nĕpaparingang ne'bae, ku simake sakaeng-e kahĕmpeng; pundal-e kakuahĕ, palalaheng-e sasusu, dalimas-e ariru, balung-e lewohe. Tangú saraeng sen kapĕbaee angkûng i Waha: »Ia kai narou, Wahoa!« Tangú angkûng i Wahoa u: »Lęsue lewohĕ ĕndai e.« Angkûng i Waha: »Endai kawe ta aghidĕ, uté!« Tangú angkûng i Wahoa u: »Endai pĕlęsuen palalaheng e.« Tangú i Waha e mĕngkate nelęsu: kuteu sarang nĕlęsu, tangú palalaheng e kai napędi; sarang napędi, inumang e wodan tanalęsu, angkûng i Wahoa u: »Mengkate tanae ĕnsa su sakaeng e ho, Waha!« Tangú i Waha e mengkate tanae nangĕnsa. Sarang nangĕnsa, tangu sakaeng i wdua e nabęka, ku i Wahoa e nakatĕlla solong dulung-e ku dimoro su wowon batu, ku nęsęsasisi sęsane; arawe i Waha e kakalang, piruá. Kuteu sarang nakasilo si Waha ĕndai kakalange, i Wahoa e kai nĕtendeng kondo su wowon batu e, mamanda si Waha e. Tangú sarang i Waha e napĕllo su rulung-e, i sie namamęngangken Bahoa e angkûng: »I kadua mękakutu!« Tangú angkûng i Wahoa u: »I kau, kutuang kalimona, Waha!« Angkûng i Waha u: »Tala, mapia e i kau 'kutuang kalimona e.« Tangú i Waha e mengkate nękutu. Sarang nękutu, hędoewen naugędo u [illegible] i Wahoa e nasuen dędul-e. Kuteu i Wahoa e semben tana[illegible] ku i sie mèngkate lululunggi su wowon batu e, batu sen ta [illegible]

[illegible] i Waha e mèngkate majang. Kuteu i sie nakasiloe pia [illegible] su talung u sasi e; kuteu kai tangihiang. Tangú [illegible] »Kai apae kapia, temang u ate e!« Angkûng i Waha u: »Temang u ate suapa?« Angkûng i Tangihiang u: [illegible] temang u ate mapia«, ku i rèdua kay [illegible] [illegible] dade kai sen kakohoe, ku i T[illegible] [illegible] su talung u saghe e.

[illegible] ĕnsae kéhu e, kuteu kai i A[illegible] [illegible] i Waha u: »I Upung, i Upung! [illegible]

Angkûng i Ansuang u: »Aį tataḻewa! mĕngkai pinĕndaha isi, pinanĕbu pangiḻa.» Angkûng i Waha u: »E, ẹ! abe kerene, Upung! Oọ sasaẹko mangua tangihiang dadẹ e!» Kutẹu i rĕdua e sasaẹ nangua. Tangú kai tạ kûng d. tạ akẹ. Tangú i Ansuang nanuhụe akẹ, kụ nĕlẹsụ bowong e i Waha, kụ niapatẹpasẹ sarang bawa pondoḻ-e. Tangú angkûng i Ansuang u: »Endaung kai tamapenẹ, Baha!» Angkûng i Waha u: »Ene katewe wọu kaḻaḻongong-u, waḻinẹbe pandeku tamakapenẹ e; pakaḻighạ bue manuhụ akẹ ẹ, iạ e sasaẹ kaḻimona.» Tangú sarạeng i Waha e tamakakẹdang mahẹdo si Ansuang e, tangú e sie mĕngkatewe nawį su kotọ u kalu mararangẹ e, namunin kinạ e.

Kutẹu sarang i Ansuang e kai tanakaĕbạ si Waha e, i sie mĕngkatewe nanahusu; matangga su manga kalu mararangẹ e, mapapẹdi; arawe i Waha e sen tĕbe mạiang su piạ ḻokong u katoang e. Kutẹu saráeng i sie mạiang, tangú i sie nakasilọe piạ tau ĕndaį mẹgongge; arakutẹu kai i Ansuang e. Tangú i Waha e nakiwaḻóe: »Kai soḻong apa, Upung?» Angkûng i Ansuang u: »Kai mạnahusu si Waha.» Tangú angkûng i Waha u: »Piạ tau sụsaḻupa taraį kere'.» Angkûngben Ansuang e u: »I kau wue, Kạ Baha! kai mẹkẹkapú?» Angkûng i Waha u: »Iạ kai mạhapa papehẹ i Wawụku.» Tangú angkûng i Ansuang u:» Iạ mẹpapehẹko ringang, Kạ Baha!» Angkûng i Waha u: »Iạ 'pẹberangeng i Wawụku.» »Tala,» angkûng i Ansuang »iạ mẹpapehẹkowe ringang!»

Kutẹu i Waha e nẹgĕllie si Ansuang e, tangú e sie mĕngkatewe naiang su ḻokong e, ute tĕmpu ene namẹgasẹ si Ansuang e. Kamageng i Ansuang tumaḻang, tĕmpu e maĕnnạ, arawe i Waha e sen timaḻang, bọu nangakaḻẹ si Ansuang e. Bọue' i sie nakaĕbạ mamamĕhasẹ ḻana, tangú i Waha e nẹberáe: »Pamehoko, i kamene! iạko mamĕhasẹ.» Tangú saráeng i sie mẹkẹkudidį daḻewangeng e, tangú piạewe tau ĕnsaẹ mĕgongge, kutẹu kai i Ansuangke wue. Piạ tĕmbọ-e kinasilọe, tangú i Waha e nakiwalọe: »Upung! Kai soḻong apa, Upung?» Angkûng i Ansuang u: »Mạnahusu si Waha.» Tangú angkûng i Waha u: »Piạ tau sasaẹ kere', sụsaḻupa.» Arawe i Ansuang e nakiwaḻọe wue si Waha e: »I kau wue, Kạ Baha, kai mẹkẹkapú?»

Angkûng i Waha u: »Iạ kai mĕlẹlukadẹ bansį i Wawụku.»

Angkûng i Ansuang u: »Iạ mẹbansįkowe ringang.»

Angkûng i Waha u: »Iạ kai 'pẹberangeng i Wawụku.»

»Tala», angkûng i Ansuang »iạ e mẹbansįkowe ringang.»

Tangú i Waha mĕngkatewe namala; kutẹu sarạeng i sie mẹkẹ-

sadidi tanoi, i sie nahepese; arawe, Wana e sembeê, makatu, kapa, tonga e e mandeng. Nakeba tano ghegere, sie nai sene Sorope, sie natang, tanga nakasiloewe na nimata, mezongge, arikaten i Kasuangkewe kapa. Tanga i Wana ... Kai ... Upunge! Angkang ... i Kai mandunsu si Wana.» Angkang i Wana i «O, kai ... susalane tana kere » «O, i san vue, Ka Bana, kai ... sin e?»

Angkang i Wana u «Kai manana paaghin Bawuku.»

Tanga angkang i Kasuang u «Ia mendenoko wue, Ka Bana!»

Angkang i Wana u «Ia kai peberangeng i Wawuku.»

Bane i Kasuang ... neherae, angkang: «Kai wou apa, rara-... gang e?»

Tonga i Wana ... nedeae enteng, matembare katimona, nase... si sano e, tanga ... i Kasuang e tamaje limen... Sarang katitene, katen ... kai napeti. Sarang napeti ... Kasuang e nanawo si ... sano e, tanga i sie nate. Sarang ... sie i Kana u wiata si ... sano e.

Nanepuse.

16. VERTALING.

... was een Aap en een Reiger. Zij hadden elkander uit... ... (met angeisnoeren) en gingen in ... een sago-aan was; de roeiriemen waren ... sekken-aamoe-priem, het hoosvat was een ... jonge kapa-vrucht. Toen zij nu reeds ... Aap: «Ik heb dorst Reiger!» De ... «... een gat in die kokosnoot». De Aap ... «... zeer weinig!» Toen zeide de Reiger: ... mast!» Toen ging de Aap er ... boomie, brak de mast; en toen ... geen gat in hun drinken was, ... maar tegen de prauw neer». Toen ... de Reiger ontkwam vliegende, ... steen en ging zichzelven in zijn ... Aap ... wom, de stakkerd! Toen de

Reiger den Aap daar aan zag komen zwemmen, ging hij met 't hoofd in de hand op den steen naar den Aap zitten staren. Toen de Aap aan land was gekomen, noodigde hij den Reiger uit, zeggende: "Laat ons elkander luizen!" De Reiger zeide: "Gij zult eerst geluisd worden, Aap." "Neen", zeide de Aap, "laat gij 't eerst geluisd worden!" Toen ging de Aap aan 't luizen en toen hij het deed, hield hij eerst op, toen de veeren van den Reiger alle uitgetrokken waren. Daar kon nu de Reiger niet meer vliegen, en rolde maar heen-en-weer op den steen, omdat hij geen vlerken meer had.

De Aap nu zat daar maar. Daar zag hij op eens iets in de zee drijven en het bleek een menschenhaai te zijn. En de Haai zeide: "De smaak van lever, wat is die toch goed!" De Aap zeide: "De smaak van welke lever bedoelt ge?" "Ach neen," zeide de Haai, "ik meen maar, dat de smaak van lever goed is" — en aldus met elkander aan 't spreken zijnde, wisten zij niet, dat het reeds aan 't ebben was, en de Haai werd binnen de riffen door de eb verrast.

Toen was daar een gedruisch van den kant van 't bosch, en het was de Reus. De Aap zeide: "Voorvader, Voorvader, van waar komt ge?" De Reus zeide: "Maak geen praatjes, ik zal mijn tanden in uw bloed doopen en ze er in blusschen." "Nu, nu, niet zóó, Voorvader! ga mee naar 't strand, dien haai daar snijden!" Toen begaven zij zich naar 't strand en gingen aan 't snijden. Maar er was geen spijs en geen water. Toen ging de Reus water scheppen, maar die de waterbamboe doorboorde was de Aap en hij stak die geheel en al door, tot het beneden-eind. En de Reus zeide: "Hij wordt niet vol, Aap!" "Dat komt alleen van uwe domheid", zeide de Aap, "aan mijne knapheid ligt het niet, dat hij niet vol wil worden; haast u wat met water scheppen; ik ga vooruit naar het strand." En toen de Aap het niet kon uithouden op den Reus te wachten, klom hij in de toppen der hooge boomen en verborg de visch.

Toen nu de Reus den Aap niet kon vinden, zat hij hem achterna, en als hij stootte tegen de hooge boomen, dan braken zij aan stukken; de Aap echter zat al lang bij een gekronkelde slang. En terwijl hij daar zat, ontwaarde hij dat daar iemand kwam aanwaggelen, en zie het was de Reus. De Aap vroeg: "Waar gaat gij heen, Voorvader?" "Ik zit den Aap achterna", zeide de Reus. Toen zeide de Aap: "Er is iemand hijgende dien kant op (naar

het binnenland toe) gegaan." De Reus zeide toen: "En gij, vriend Aap, wat zijt gij bezig te doen?" "Ik bewaak den gordel mijner Meesteres", zeide de Aap. De Reus zeide: "Laat mij hem meê gebruiken, vriend Aap!" "Daarvoor zou ik knorren krijgen van mijne Meesteres", zeide de Aap. "Neen", zeide de Reus, "laat mij hem ook maar eens omdoen".

Toen stond de Aap het den Reus toe, en deze ging in de kronkeling zitten, en toen wrong die slang den Reus. Als de Reus op de vlucht wilde gaan, rekte de slang zich uit; maar de Aap was reeds gevlucht, nadat hij den Reus bedrogen had. Daarop trof hij olie-persers aan en toen zeide de Aap: "Gaat eens op zij! laat mij eens persen!" En toen hij den hefboom zoo kraken deed, kwam daar weer iemand aangewaggeld, en het was de Reus weer. Toen zijn hoofd te zien was gekomen, vroeg de Aap: "Voorvader, waar gaat ge heen, Voorvader?" De Reus zeide: "Ik zit den Aap achterna." — Toen zeide de Aap: "Er ging daar iemand zóó heen, hijgende." De Reus echter vroeg weer aan den Aap: "En gij, vriend Aap, wat doet gij?"

"Ik bewaak de fluit mijner Meesteres", zeide de Aap.

De Reus zeide: "Laat mij ook eens meê fluiten!"

"Ik krijg er knorren voor van mijne Mevrouw", zeide de Aap.

"Neen", zeide de Reus, "laat mij ook maar eens fluiten."

Toen stond de Aap het toe, en toen hij den hefboom hanteerde, knelde hij zich; doch de Aap was al weder ontvlucht en had zich op weg begeven. Een groot meer gevonden hebbende, zette hij zich daarbij neer. Terwijl hij daar zat, zag hij weer dat er iemand kwam aanwaggelen, en zie, het was weer de Reus. De Aap vroeg nu: "Voorvader, waar gaat ge heen, Voorvader?" "Ik jaag den Aap na", zeide Reus. De Aap zeide: "Er is iemand hijgende daar naar boven gegaan." "En gij, vriend Aap, wat doet gij hier?"

"Ik bewaak den put mijner Meesteres", zeide de Aap.

"Laat mij eens baden, vriend Aap!" zeide de Reus.

De Aap zeide: "Ik krijg er knorren voor van mijne Meesteres."

Daarop zeide de Reus: "Van welken kant komt men er in?"

Toen zocht de Aap eene brug, maakte daar eerst kerven in, leide die vervolgens over het meer, en daarop ging de Reus er over. Terwijl hij er over ging, daar brak de brug. Toen zij brak, viel de Reus in het meer en stierf. Toen hij gestorven was, werd hij opgegeten door de krokodillen in het meer.

Einde.

IIc.

AANTEEKENINGEN.

Mẹ̆paparingang is van den stam dingang, zie bl. 203. Het is een wederkeerige vorm, met het voorvoegsel pa gemaakt; de bet. is "elkander opwekken tot het gezamenlijk doen van iets, boete (komaan) zeggen". -- mẹ̆baẹ is " uit de prauw visschen met een hengelhaak (bawaẹ)", 't geen bij donkere nachten geschiedt. Men visscht dan met een lang en zorgvuldig gedraaid touw (taḻin bawaẹ) op groote diepte. Het touw is gewonden op een klos (saḻĕngka). Syn. met mẹ̆baẹ is mĕnoru. In volle zee visschen heet mĕlaudẹ̆. - sasusu̧ (werktuignaam van susu̧, man. "steken, prikken") is een lange priem van bamboe, in het huishouden gebruikt als een één-tandige vork, waarmee men bv. beproeft of het pisang- en batata-kooksel al gaar is, of waarmede men uitpikt iets dat in de pan ligt te bakken. — inumang "drank, drinken", is hier weder de kokosnoot, die als teerkost was meegenomen. - tanaẹ wordt ook verlofgevend gebruikt, bv. tanaẹ pẹ̆koa̧ "doe het maar", mĕngkate tanaẹ "ga je gang maar"; hier wijst het de richting naar beneden aan. – mẹ̆sasisi̧ "zich pluimstrijken, met den bek de veeren in orde brengen" is een wederkeerige vorm van den stam sisi̧ (man.) "luizen tusschen de vingertoppen vangen." De bet. is dus reflexief geworden, doordat het alleen van vogels wordt gebruikt en deze dieren niet, zoo als de apen, elkander luizen, maar zichzelf helpen. Daarom brengt dit den Aap op het denkbeeld van mẹ̆kakutu, dat naar vorm en bet. wederkeerig is. dẹ̆duḻ-e, zie bl. 217.

Sahiasa is de naam van een onbestemd gedruisch, dat hier de nadering van iets groots aankondigt. — o̧o̧ is een aanwijzende partikel en komt veel voor met de woordjes pai, ĕndaung, dadẹ, enz. Alleen voorkomende beteekent het "hier" ("als 't u belieft, daar hebt ge 't!"). Doch hier heeft het niet de juiste plaats in den zin. manuhu̧ (suhu̧) akẹ is "waterscheppen, door het vat tegen den stroom in te bewegen"; het doet denken aan suhudẹ̆ "duwen". mararangẹ; over den meervoudsvorm der bijv. n. w. zie bl. 68, 225. mapapẹdi is een frequent

tieve vorm »in kleine stukken breken«, zie bl. 197. — su pia ḷokong u katoang, bet. »bij de kronkeling van een reuzenslang« Lokong is een enkelvoudige winding (bv. een hoepel), lakung een meervoudige (bv. een spiraal, opgerold touw), zie bl. 28. — Over su pia, zie bl. 278. — Ka, een titel waarmee alleen de Aap in de sprookjes wordt genoemd. Zonder twijfel is dit woord identisch met het oude M. P. woord voor »oudere broeder«, dat bv. in 't Jav. raka luidt, van den stam ka [1]. In 't Sang. heeft 't gewoonlijk den vorm akang, zie bl. 35, noot 1 en bl. 244. — pĕberângeng heeft het achtervoegsel ĕng (stam bera), maar daar het voorvoegsel i is weggelaten, heeft ang zijne eigenlijke kracht verloren en wordt als teeken van 't passief beschouwd (bl. 190), zoodat men, om er een locaal-passief van te maken, er nog eens -eng achtergevoegd heeft.

Mĕgĕllį in den zin van »toestaan«, is een Malayisme. Ook mangonggo vindt men soms in die bet. Het juiste woord is bala (mam.). — mĕkĕkudidį is een grappig woord, op goed geluk af gevormd, om het zacht knarsend geluid na te doen, dat de Aap met den hefboom der olie-pers maakt, bij 't hanteeren. — mĕgongge is de Teg. Tijd van den stam ongge en is met klankverandering gevormd van ingge, om eene forschere beweging aan te duiden, zie bl. 27, 198.

Nitaḷembarĕ is vertaald in overeenstemming met nikaḷentabĕ van de andere redacties, een frequentatieve vorm van kentabĕ »kerf«, dus: »werd op verschillende plaatsen gekorven«. Tembarĕ is overigens aan Mej. Steller niet bekend. — Bij de antwoorden van den Aap sasae (taraį) kere' denke men zich, dat hij met den vinger wijst in de aangeduide richting; dit blijkt uit de bijvoeging van kere'.

Daraḷengang »de weg dien men, waarlangs men gaat« naast daḷeng, dat eenvoudig »weg« beteekent.

[1] Vgl. Kern «Klankverwisseling in de M. P. talen,» B. T. L. V. 1887, bl. 334.

II d.

Kutęu i Wahoa kai namaringang i Waha nĕbaę. Tangú i Waha napulu wue, kų sakaeng i rĕdua e kahĕmpeng, pundaļ-e kakuahę, senggo-e kakalabĕ, palalaheng sasusų, balang-e ariru, kai tawę aghid' i rĕdua. Sarang i Waha napulu mębaę, angkûng i Wahoa u: »I kau Waha, pĕdeąko pahurun kadua.« Angkûng i Waha u: »Pahuru apa, mapia?« Angkûng i Wahoa: »Pahuru komang, tawe ligha maļuku.« Tangú i Waha e sasaęewe nędeą komang, arawe i Wahoa nędeąewe pakakas'u sakaeng, bęue' nanadia wawaę, bęue' sasaę nanondon sakaeng i rĕdua. Tangú i Waha narĕntąe, woue' nęberáe si Wahoa, angkûng: »Sasaęe, i kadua endaj sen pią pahuru.« Kutęu kąpĕbaęe, i Waha kawe narou, kaiso pią baļung i redua ļewohĕ darua. Angkûng i Wahoa: »Lĕsųen palalaheng napędi. Kaiso kaļaud' i rĕdua e, tau su ruļung-e kakèlâng'e kere meo kasariane. Angkûng i Waha u: »Endaj kai napędi. Saų nangaļą pundaļĕ - napĕdi. Angkûngkewen Wahoa e u: »Pilj u senggo.« Nipiljewen senggo - naghędę. Angkûng i Waha u: »Będj ią kai sen narou, o kawe tamaļęsų, lewohę èndaj; lęsukang u pakakas'u sakaeng, o ĕndaj kai sen nasue nagholo. Angkûng i Wahoa u: »Ensąe su sakaeng e.« Tangú i Ką Baha mengkatewe nangensą su sakaeng e, kutęu sakaeng kai nabęka, u paniring kai sakaeng kahĕmpeng, kų kai kinoą bęu ļębo entana makętj. Tangú sarang manga pakakas' u sakaeng kai nasue nagholo, d. sakaeng kai nabęka, tangú i Wahoa e nakatellą, arawe i Waha e kai kimalang. Sarang napĕllo su saghę, kutęu i sie kai rimarisj su wowon batu.

Tangú su watu ene kai pią baes'u kuhita. Ené sarang kuhita e kai sumĕbang mędeą kâng-e, tangú kai kinasilon Baha e, kų nipakelę, kutęu wisj-e ĕndaj pinamakelę e kai nilawung u hamen kuhita e. Bęue' i Waha e saų ųamakel'u wisj e sembęka, kuteu kai sau nilawung u hamen kuhita e, tangú kuhita e kai tanaę mamoļeng. Angkûng u Waha u: »Pelęe, ią; mentehang kai saukang u pakele.« Tangú i Waha e saų namakelę, kuhita saų nelawung, bęue' man tanaę kąboļenge. Tangú i redua man kapebawoļenge Tangú i Waha

sauewe namakel'u sĕmbĕka. Kuteu kuhita e man kapamoḷenge tanae. Arawe wisi i Waha e ute sen nasue pinamakelĕ kuhita e, ku sen ta kuat-e i Waha mamoḷeng u wadang-e, tangú i Waha e tanae e naurung su sasi, ku maḷĕmmise. I sie mĕngkate mangiki mangiki hamen kuhita pinĕlawung si sie e. Ku i rĕdua man mĕkĕkakiki su ḷohang u watu, waes'u kuhita e, tangú hamen kuhita e nadeho nasue nawawĕsu, kĕkikiang u Waha e. Ku sarang kakawĕsue hamen kuhita e, i Waha mang kakinae, tangú kuhita e nadeho nate.

Tangú i Waha nakakalangkewe kapia soḷong duḷunge r. kuhita e niwawaen tataghuang, ku nitongka kina-e. Arawe kasarian kuhita ene, uté tĕmbo-e kere wango gaghuwa sĕmbau; kuteu kinapaten Baha sumbaḷi u i Waha sen malĕmmisĕ; ku kai tanĕkoa akaḷ-e taghaḷĕ nangiki nangiki u kuhita e, ute angkêng i Waha e nate. Arawe i Wahoa ute piabe panid-e ku nakatĕlla bue.

II *d*. VERTALING.

De Reiger noodigde eens den Aap uit om te gaan visschen. En de Aap gaf daaraan gehoor en hun beider vaartuig was een sagopan, de roeiriem was een pollepel, het zeil een keuken-waaier, de mast een bamboe-priem, een andere roeispaan was een scheplepel, maar zij hadden geen scherp werktuig. Toen de Aap genegen was om uit visschen te gaan, zeide de Reiger: »Ga gij, Aap, eens aas voor ons zoeken!« De Aap zeide: »Wat voor aas is goed?« De Reiger zeide: »Komang-krabben; dat gaat niet spoedig van den haak af.« Toen ging de Aap naar de kust, krabben zoeken, maar de Reiger zocht gereedschap voor de prauw, maakte daarna het vischtuig gereed, en duwde daarop hunne prauw in zee. Daarop kwam de Aap thuis en zeide tot den Reiger: »Laat ons nu naar 't strand gaan, er is al aas.« Terwijl zij nu aan het visschen waren, kreeg de Aap dorst; doch zij hadden als teerkost twee jonge klapa's meê. De reiger zeide: »Steek ze door met den mast« — deze brak. Zóó ver nu waren ze in zee, dat de menschen op den wal voor het gezicht zoo groot waren als katten. De Aap zeide: »Hij is gebroken!« Nu nam hij de roeispaan — zij brak. Weder zeide de Reiger: »Houw ze met het zeil open!« Hij hieuw

weer met het zeil het scheurde. De Aap zeide: »Ik gevoel mij dorstig, en nu kan ik die klapa niet doorgeboord krijgen: er een gat in maken met de gereedschappen der prauw, — en alles is vernield!« De Reiger zeide: »Werp ze op de prauw neer!« toen wierp vriend Aap ze op de prauw neer en daar brak de prauw, aangezien die prauw een sago-pan was, en gemaakt was van harde klei-aarde. En toen het gereedschap der prauw geheel en al was te loor gegaan en de prauw gebroken was, ontkwam de Reiger door te vliegen, maar de Aap zwom. Toen hij aan de riffen gekomen was, ging hij op een steen staan.

In dien steen nu was het hol eener poliep. En toen de poliep naar buiten wilde komen om voedsel te zoeken, zag de Aap haar en gaf hij haar een trap, en toen werd zijn been waarmede hij den trap had gegeven, omstrikt door de vangarmen der poliep. Daarna gaf de Aap weer met een ander been een trap, en toen werd dat been weder omwonden door de vangarmen der poliep, en de poliep trok hem naar beneden. De Aap zeide: »Laat mij los, of ik schop straks weer.« De Aap nu schopte weer, de poliep omstrikte hem weder en trok hem telkens verder naar beneden. Toen trokken zij elkander wederkeerig. En weder schopte de Aap met één zijner pooten. De poliep echter bleef maar naar beneden trekken. Doch de Aap had reeds met al zijne pooten de poliep geschopt en hij had geen kracht meer om zijn lichaam terug te trekken, en toen raakte de Aap onder water en verdronk haast al. Hij beet maar aldoor de vangarmen der poliep, waarmede deze hem omstrengeld had. En zij beiden beten elkander, in het gat van den steen, het hol der poliep, en de vangarmen der poliep gingen ten laatste geheel en al stuk, door het bijten van den Aap. En als de vangarmen der poliep stuk gingen, at de Aap ze op, zoodat de poliep ten slotte stierf.

Toen kon de Aap weder naar land zwemmen en hij bracht de poliep mee en braadde haar (op kolen) voor zijn vleeschmaal. Wat de grootte van die poliep betreft, haar kop was als een groote kokosnoot en de Aap heeft haar (overmocht en) gedood, hoewel de Aap al bijna verdronk en indien hij niet de list gebruikt had van de poliep voortdurend te bijten, dan zou de Aap gestorven zijn. De Reiger echter had vleugels en kon vliegen.

———

II*d*. AANTEEKENINGEN.

Een kakalabẹ̆ is een waaier, waarmede het vuur in de keuken wordt aangewakkerd, gewoonlijk — en hier — van de bast van den echten sagoboom, maar ook wel van stijve bunụ, d. w. z. het omhulsel van den kokosboom bij de kroon. — komang is een kleine soort van landkrab, met scharen, die een zwart of grijs huisje met zich omvoert, evenals een slak. — tawe lighạ maḷuku "dat gaat niet zoo spoedig van den haak af", wanneer de visschen bijten, het is dus voordeelig voor de vischvangst. — pakakasẹ̆, naar de uitspraak pĕkakas uit 't Mal. overgenomen, heeft in 't Sang. het equivalent kakoạ, in gevallen, waar men een bepaling er bij kan geven, bijv. kakoạ u sakaeng, u waḷe, u tukang kalu, of waar een bepaling onnoodig is, bijv. in tawe makakoạ iạ, u tawẹ kakoạ-e "ik kan het niet maken, want ik heb er geen gereedschappen voor." — paniring is van den stam siring (man.), hangt samen met sihing (man.) "gelijken op" en zegt zooveel als "(want) bedenk (dat)." — kinoạ bọu ḷẹ̆bo ĕntana makẹ̆tị is een Hollandisme. Goed Sangireesch is: kụ kawe lẹ̆bon ĕntana makẹ̆tị kinoạ (pinẹ̆koạ) kahĕmpeng e.

Dehọ (mĕnd.) is "een sarong ombinden", eigenlijk "vastmaken". marehọ bijv. n. w. is "sterk", van een touw gezegd, zoo als maẹ̆dang "uithoudend" van een stof. Als w. w. beteekent marehọ ook "ergens achterblijven" (een voorwerp) door aan iets te blijven hangen. Nadehọ bet. dus eig. "(ten laatste) bleef het" "het bleef er bij, dat"; het heeft in 't taalgebruik de bet. van "ten laatste, eindelijk" en is dus een hulpwerkwoord geworden.

Mẹtongkạ (N. tongv. manongkạ) is "op de kolen bakken". — kinạ is "visch" en "vleeschspijze", tegenover kâng, waaronder gewoonlijk sago, pisang of batata verstaan wordt, die de hoofdspijzen der Sangireezen uitmaken. Rijst is eene lekkernij. Kuminạ is dus "visch, vleesch eten", kumâng wordt van 't eten der andere spijzen gezegd.

IIe.

Tangú pią i Waha nębaę sęsane, sakaeng-e kahempeng. Ené, kąpębaę e, kų kiną e napenęe, tangú kai niwonohę, u paniring kai sakaeng kahempeng! Tangú niwonohę, kų kinawonohang e kai su saghę. Tangú i Waha mengkatewe kimalang kų dimarisį su himang, u mąhędoe sasį 'apąkoho. Kutęu kai nangaȷing su watu sembaų, tangú kai limandohę bǫu himang e, kų nakatahida kuhita, kere wangǫ sembaų, kasariane. Naȷindan bisį-e sembęka o, kutęu kai nilawung u hamen kuhita, wisį-e sembęka nakatahida e. Angkûng u Waha e u: »Pelǫe ią, kuhita! mentehang kai takų tempaȷeng, pakelang u sèmbęka e èng!» Kai tala, kuhita e man tamamellǫ. O i Waha éndaj mehengkasę, kai tawe mahengkasę, u kuhita man tamamellǫ: i redua man mebębawoȷeng.

I Waha endaj mamoȷeng, i kuhita tanáę mamoȷeng soȷong baes-e su ȷohang u watu e. Tangú i Waha mengkate namakel' u ȷaed e sembęka, kutęu kai saų nilawung u kuhita: èndaj melęhengkasę kai tawe mapellǫ. O i Waha e mang endaj mąmoȷeng u wisį e, kai mengkai makętį, tangú kate wisį u monane duanbęka ipępępa paed-e. Tangú i Waha saų nębera: »Pelǫe kuhita! mentehang i kan kai takų kikiang.» Kai kuhita e man tamamellǫ u wisį-e ruambęka nąun pinamakelę e.

Bǫue' nęsaų namakel' u wisį u monane sembęka. Saųewe nihapus'u kuhita, tangú kate sembęka wisį-e ipępępapaed e; sen tellunbęka nilawung, bisį i Waha, kutęu katelųe suȷene namakelę, i redua man mępępapaedę, o i Waha e timengǫ e, mensang kai 'akaȷeng kereapa, tadeąu i tataghuang ipellǫ u kuhita e; kai kuhita e mang kapa moȷenge tanaę soȷong ȷiang u himang e.

Tangú i redua mebèbawoȷeng doken den kąkohęe, kai hędo nate Waha e, u kai semben saų kąȷanabe. Tangú i Waha semben tana kareą hengang e waȷine, kų mengkatewe saų namakel' u sembęka e, ute saųewe nilawung u kuhita e. Tangú sarung nilawung kębį bise e, ute Waha e mengkate mąngiki kuhita e r. mąngiki hamene nelawung si sie e, u sarung badang u Waha kai mengkatewe nisue

nilawung u kuhita e. Enė i rĕdua mĕdẹ̆dararihą su ra̧lung u sasi̧, kai Waha e tawe nakauntung kuhita e. Kụ nadehọ nate, i Waha, apa keren kakontine! Arawe kiną u Waha e nąun nasue nailang, sakaeng-e ute niwonohẹ̆ su sasi̧ e.

IIe. VERTALING.

Er was eens een Aap, die in zijn eentje ging visschen. Zijne boot was een sago-pan. Terwijl hij aan 't visschen was en zij vol werd van de visschen, zonk zij, want bedenk, de boot was een sago-pan! Zij zonk, en wel op de riffen. Toen ging de Aap maar zwemmen, en ging staan op eene rots in zee, om de eb af te wachten. En toen is hij ineens van steen gaan verwisselen, is van de rots afgegleden en trapte op een poliep, zoo groot als een kokosnoot. Hij trapte haar met een zijner pooten, en die poot waarmee hij trapte, werd omstrengeld door de vangarmen der poliep. De Aap zeide: „Laat mij los, Poliep! straks zal ik u een trap geven, u schoppen met mijn anderen poot!" Maar neen, de Poliep liet hem niet los. De Aap trachtte zich los te rukken, maar hij kon niet los komen, want de Poliep wilde maar niet los laten; zoo trokken zij elkander over-en-weer. De Aap trok naar boven, de Poliep naar beneden, naar zijn hol in een gat van den steen. Toen trapte de Aap met zijn anderen poot, en die werd weder omvat door de Poliep; hij trachtte zich voortdurend los te rukken, maar kwam niet los. De Aap rukte maar met zijne pooten naar boven, doch zij bleven vastgehouden en nu hield hij zich nog maar met zijne beide voorpooten vast. Toen hernam de Aap: „Laat nu los, Poliep, straks zal ik u bijten!" Doch de Poliep wilde de beide pooten waarmede hij getrapt had, maar niet loslaten.

Daarop trapte hij weder met zijn eenen voorpoot. Wederom werd hij gebonden door de Poliep, en nu had hij nog maar één zijner pooten om zich vast te houden; drie pooten van den Aap waren reeds omvat. En toen, voor de derde maal getrapt hebbende, en terwijl zij elkaar zoo vasthielden, staarde de Aap in ééns nadenkend

voor zich uit, (overleggende) hoe hij de Poliep zou bedriegen, opdat deze hem zou loslaten, maar de Poliep bleef hem maar naar beneden trekken, naar het hol van de rots.

Zij beiden nu waren bezig elkander over en weer te trekken, van dat het nog ebbende was, maar de Aap stierf eerst toen het weder vloed werd. Toen vond de Aap geen andere uitkomst meer, en trapte weder met dien eenen poot, en toen werd die weder door de Poliep omvat. En toen al zijne pooten omvat waren, beet de Aap de Poliep, en beet hij hare vangarmen, die hem omstrikt hielden, voortdurend, want tot zelfs het lichaam van den Aap was geheel omwonden door (de vangarmen van) de Poliep. Toen worstelden zij beiden in zee, maar de Aap kon de Poliep niet overwinnen. En ten laatste stierf de Aap, die groote leugenaar! Maar de visschen van den Aap waren geheel verloren gegaan en zijne prauw was gezonken in zee.

IIe. AANTEEKENINGEN.

Bisi u monane is eigenl. onjuist; in zuiver Sang. moet bij de aanvoeging van een pron. suff. aan eene samenstelling welks leden door u of n zijn verbonden, het hoofdwoord tweemaal staan, de eerste maal met het pron. suff. Zie bl. 240. Bij eene prauw, waar men van een werkelijke monane en petone spreken kan, zou het juist zijn om bijv. te spreken van het dwarshout van monane: dan is monane niet met een ander zelfst. n. w. verbonden, maar is een bepaling van het voorgaande substantief. — Mĕdẹdarariha is eigenlijk „elkander afranselende" of „afstraffende." — Apa keren kakontine bet. woordelijk: „het ding, welks leugenachtigheid zoo groot is!" (apa, kerene, kakontine!). Apa is zeer verachtelijk, en wordt, jegens een mensch gebezigd, hoogst kwalijk genomen, niet minder dan binatang. Den zin der woorden geeft de vertaling boven weer. Men kon ook vertalen: „Zoo'n groote leugenaar!"

II*f*.

Bio pią ļai Waha nangakaļę̈ Ansuang. Tangú humotong e i Waha e kai sasaę nẹ̈baę, kutęu ringang u Waha ene kai i Wahoa e. Sarang nẹ̈baę, tangú sakaeng e kai kahĕmpeng. Kutęu i Waha kai narou. Ho piąbe ļai baļung i rĕdua ļewohę̈. Sarang kai narou, angkûng u Waha u: "Ią bẹ̈dį kai narou, anu!" Angkûng u Wahoa u: "Ĕndaį lẹsų u pundaļę̈". Kutęu kai napẹ̈di pundaļę̈. Saų angkûng u Wahoa u: "Kĕnnangko ļẹsų u palalaheng". Saų napẹ̈di. Angkûng u Waha u: "Endaį kai tamalẹsų e, ute kai koateng kereapa, anu?" Tangú i Wahoa nẹ̈bera u: "Mĕngkate ĕnsą su sakaeng e". Ho, Waha nangĕnsąe wue, kutęu kai nabẹ̈ka sakaeng i rĕdua. Sarang nabẹ̈ka, angkûng u Wahoa u: "Enide anu! ią tumĕllą. Arawe, Waha e mĕngkate mẹ̈kẹ̈kalampang, kųkui si Wahoa makibẹ̈bę kadiongeng; kai Wahoa e tawe nahimang, mĕngkai timĕllą d. nẹ̈bera u: "Nẹ̈gahumpase, ią mangambang; baļinewe saļaku ene, kawe saļanu, batų kawe i kau nangĕnsą u ļewohę̈ su sakaeng i kadua".

Bọue' i Waha mĕngkate lai kimalang su sasį, nẹ̈timonąewe watu nirorokang u Wahoa. Tangú Wahoa e sĕngkakĕlla e mẹ̈sẹ̈sasisį su wowon batu e, tangú nahaungke i Waha, r. simengkangke su wowon batu ene, r. nẹ̈berąe i Waha si Wahoa u: "Mahi, i kadua mẹ̈kakutu, Wahoa". Angkûng i Wahoa u: "Ią mẹ̈kutu si kau kaļamona, anu!" Sarang i rĕdua mĕngkai mẹ̈dẹ̈darendehę̈, tangú Wahoa e tanakatahang dimendehę̈, kų i sie nakutųe kaļamona si Waha. Kutęu sarang i Waha nakapẹ̈kutųe, tangú hẹ̈doewe nangẹ̈do u patikų dukų u panid'i Wahoa, r. rukų u awą-e nasuen dẹ̈duļe. Tangú i Wahoa e sen tanakatĕllą, kų mĕngkate rųdarisį su wowon batu ene.

Bọue' Waha e mĕngkate saų kimalang, nangaļing su watu waļine, kutęu sarang i sie mĕngkate rųdarisį su wowon batu ene, i sie kai mĕbẹ̈bera u: "Eįku, kai apa kapia, temang u ate". I sie ĕndį u mángawe tĕllu suļe mĕbẹ̈bera kerene, kate pią apa nẹ̈bera u: "Eį tĕngadę̈ ĕng! apąe mapia, temang u ate, arau?" Kaiso i sie rųdarisį ene kai su himang u saghę, bọue' kai lai sen kąkohọe,

sasį e, hakįewen batu seu lụholong, kụ piạewen nirarisikang-e. Tangú i Waha nẹ̆kakawilọe r. nẹ̆bera u: "Ore, anu! iạ doken kanini mĕngkai maanu ḷaíu temang u ate kawe kaḷĕnggihe". Kutẹu i sie nakasilọe, piạ dụdarĕmmạ bawạ bena su aḷung u himang dẹ̆darisikang-e e. Sĕngkakĕlla e kai tangihiang. Kutẹu i rĕduan Tangihiang ene mĕngkate mạhumbisara. Angkûng u Tangihiang e u: "Kai temang u ate suapa, Kạ Baha, 'kẹ̆kawohang-u?" Sinimbang i Kạ Baha: "Iạ mĕngkate mạbohang, u kai makạtahĕndung". Tangú Waha e nakiwaḷọe kạpia si Tangihiang, angkûng: "I kau wue, Upung, kai rụduḷon temang u ate suapa?" Sinimbang i Tangihiang u: "Tala, Kạ Baha, iạ maḷain makạtahĕndung kere i kau". Kaiso i rĕdua mạhumbisara kerene, kai sasį e semben kạkohọe, hakį namara ĕnne rĕdarĕmmaheng u Tangihiang e. Tangú Tangihiang e naraḷeng kinaakaḷeng i Waha, ĕndaį bọu mahumbisara e.

Sarang kinamarâng Tangihiang e, tangú i Waha mĕngkate mẹ̆tẹ̆timbang, mĕnsang ute Tangihiang ene koatengken sie kerea', kate sĕngkianu piạ saghiasa ĕnsaẹ; kutẹu kai Ansuang. I Waha, sarang nakasilo Ansuang e, tangú nẹ̆bera u: "Upung, Upung! kai wọu apa?" Angkûng u Ansuang e u: "Aį tataḷanụ, aį tataḷewa, mĕntĕhang i kau ren buhụe ipĕndaha isi, ipanẹ̆bu pangilạ". Angkûng u Waha e u: "E! ẹ! Upung! abe kerene, sasaẹko i kadua mangua komboḷeng dadẹ e, Upung; den ipĕndaha isi, ipanẹ̆bu pangilạ i kadua". Ansuang e nakiwaḷo, mĕnsang Tangihiang suapa. Angkûng i Waha u: "E radẹ se'". Bọue' i rĕdua ene mĕngkate sasaẹ nangua tangihiang ene.

Nasuen uane, kutẹu kai tạ kâng i rĕdua, tangú i Kạ Baha nẹ̆bera si Ansuang e u: "I kau pahẹ̆doko sini, Upung! iạ den sumagha kâng i kadua". Tangú marĕngụ u apa, weran bio, ĕnsaẹ e nawaḷį, i Kạ Baha, ringangu wusạ duan kalu, wusạ boḷan-kĕhu. Bọue' nįtatûng. Sarang nasasạ, kutẹu kai lai tạ akẹ inumang i rĕdua, ené i Waha e nẹ̆beraẹ si Ansuang: "Iạko mĕlagha kinạ i kadua e, Upung! i kau panuhụko akẹ: mĕntĕhang kumâng bọue' tạ inumang-e!" Angkûng u Ansuang u: "Endaį kai tạ bowong-e Kạ Baha!" Tangú i Waha nẹ̆deạe wue wowong, kutẹu i sie nĕlẹ̆sụ bowong e kai niapatẹ̆pasẹ̆ su kihį-e, wọue' nighĕllį si Ansuang. Tangú Ansuang e taraį nanuhụ akẹ.

Su ḷikuden Ansuang nanuhụ akẹ e, kinạ nilĕllụ d. nitongkạ e nasuẹ́e nasasạ, tangihiangkewe sĕmbua ene. Bọue' i Waha e mĕngkate nawį u kinạ e su kotọ u kalu sĕngkalu, patehangkewe Ansuang e tamakareạ. Kaiso i sie mĕgẹ̆ganaseng mạmunin kinạ e, kaiso

Ansuang e man bẹdan tạdise wọu nanuhụ akẹ. Sarang nasuen bunine kinạ d. kâng ene kĕbị, tangú i Kạ Baha e taraịe nẹtuhụ si Ansuang. Sĕngkarumating-e nẹberạe su Ansuang e, i Kạ Baha: „Kâng d. kinạ dadẹ sen hakị nasue nasasạ, o kawe taḷigha sumongo”. Angkúng u Ansuang e u: „Akụ tawe lighạ mapenẹ doken kanini!” Tangú i Waha e nẹgĕllịen bowong-e si Ansuang e, pinakipanuhuke akẹ. I sie ĕndaị nẹtuhụ e, kaiso kẹbị kinạ e sen nasuen bunine, r. i sie nẹbawawe bowong-e, u ene mang mạngakaḷẹ̆ su Ansuang e. Tangú wuhụ́e napenẹ, bowong niwawan Baha e, arawe wowong niwawan Ansuang e sen nịbawala, u tawe ḷigha napenẹ. Saráeng nasasaẹe soḷong apang e, Ansuang e, tangú i Waha e sen timaḷang, arawe Ansuang e sarang nakasilo kinạ d kâng kai sen nasue tạdịe, tangú wowong akẹ mạpapasâng su wĕmbang-e mĕngkatewe nihipe, wọue' i sie nẹtuhụ si Waha. Ansuang ene makatangga manga kalu ghaguwạ e, hakị mạpapẹdi.

Arawe Waha e, sarang dụdaḷeng dụdaḷeng, kutẹu kai nakaĕbạ mamamĕhasẹ̆ lana, tangú i sie naghĕlle namĕhasẹ̆, arawe taghuang e uté niapasohọ soḷong baḷene. I sie nẹbera u: „Rakọko soḷong baḷe maḷighạ, iạko mamĕhasẹ̆ lana e.” Ho, nakoạbe kerene. Boue'i sie mĕngkate rimarisị su ḷaḷupitẹ̆, kụ mĕngkatewe mĕkẹkakaruti, papĕhaseng e, o kate piạ tau ĕndaị mĕgongge, lupa, r nẹbera tau ene si Kạ Baha, angkûng: „I kau e ĕng, Baha! nangakaḷẹ̆ siạ; kinạ d. kâng nasue niwuninu e, ĕng?” Angkûng u Waha u: „Eịku, Upung! iạ tala wue. Doken maḷukadẹ̆ iạ mĕngkai sini. Harusẹ̆be piạ tau tụtaḷang taraị kere', lupa, takụ pakịbaḷông kai semben tanakasimbang, ute mahunẹ kai nạun nangakalẹ̆ si kau e, ĕng, Upung? Dakọko taraị tuhuke; wuhu-wuhu sasahe.” Angkûng u Ansuang e u: „O i kauwe, kai mĕkẹkoạ'a?”

„Kai mĕlẹhapa wansị i Wawụku.”

Tangú Ansuang e kai nangaho, u i sieko mẹbansị, kaí i Waha e tawe mẹgĕllị. Sarang tanakarendehẹ̆ si Ansuang, tangú i sie namalạ́e r. nẹbera u: „I kau, Upung! darisị su taḷoarane, kụ́ iạ mangangobị-e. Sarang nararisị, tangú mĕngkate nilupitẹ̆ Ansuang e. Man kạpẹkiạratage u: „abe raḷaiha!” kai i Waha e semben tawe nạhimang, mĕngkate nihakidẹ̆, papĕhaseng e; wọue'i sie timaḷang kạpia kụ nakahombang ḷakung u tẹmpu. Arawe, teng Ansuang uté man mẹkẹkaḷumpiring, kụ mạpotọ kaḷuwaeng-e. Tangú papĕhaseng ene naraḷeng naghoghahẹ̆ pinẹkaḷumbiageng u Ansuang. Bọue' Waha e nẹtĕngkataho su ḷakung u tĕmpu ene. Sengkianụ́ewe piạ tau ĕndaị mẹgongge, kutẹu katewe i Ansuang, d. kạberane

u: „I kau e, ĕng, Baha, mahuneu i kau man mapakasilaka u ia e, eng!” Angkûng u Waha u: „Be! i kau, Upung, tilang bue arau kawe pulu; ia taumatawe tarimĕdaļeng suapa, rokeng kanini, woue' i kau mĕhodatĕ kerene sia. Kĕtaben ia nakasilo tau tutaļang taraį kere'; taku pakibaļông, kai tawe nakasimbang, u kai lupa.” Angkûng u Ansuang e u: „I kau kawe mĕkĕkapú?” Sinimbang u Waha u: „Ia kai mĕlĕhapa papehe i Wawuku.” Kuteu Ansuang kai naghĕlle mĕpapehe dingang, kaí i Waha tawe mangonggo. Sarang i sie tanakarendehĕ si Ansuang, tangú i sie mĕngkate naugonggo. Sarang i Waha nangaļing boue', i Ansuang naiang su ļokong u tĕmpu e, tangú tĕmpu ene mĕngkate nĕlawung kaļuwaeng u Ansuang. Tĕmpu ene, kasariane kere kaļun tiladĕ kawuhuang. Boue' i Waha sauwe timaļang taraį, ku nakasilo mĕndararang. Boue' i sie nĕndarangke wue, arawe apan mĕdĕndarang kaļamona e uté niapakapuļeen Baha e. Sĕngkakĕlla piaewe tau ĕndaį mĕgongge, kuteu kai semben i Ansuang d. kaberane u: „Enide! i kau e, ĕng, Baha! i kau kai apae kapiane, ĕng, pane! mĕngkate kĕta mangakaļĕ sia.” Angkûng i Waha u: „Be! Upung, kai wou nakiwingihĕ su anun sai; kawe wukang, ĕndaį kai mangĕnsil' u papate. Ia e samatang nakasilo tau nasahe, ku ļupa taraį sen saļa tamakaļaļempang.” Angkûng i Ansuang u: „I kau kai mĕkĕkapura sene?” Angkûng i Waha u: „Kai mĕdĕndarang.”

„Ku kawe apa nakahamu pĕnnad-u?” Sinimbang u Waha u: „Kai nĕtongka u uase, niapakahamu, boue' nirĕka su pĕnnadĕku.”

Tangú Ansuang nĕberae u: „Sia koako ļai kerene”. Tangú i Waha e nĕberae u: „I kau makakĕdang bue', pĕndĕkateng e?” Nĕbera Ansuang e u: „Makakĕdang bue”. Tangú i Waha e mĕngkate nĕtongka u uase arĕgan 'sĕsaļeng darua. Sarang nahamu, tangú i Waha nĕberae, angkûng: „Mapia, i kau kai 'hapusang, tadeau tawe kumanoa”. Tangú Ansuang ene nihapusĕ su ļimane r. su wisį-e r. niapakatana marĕmmasĕ, dudaļoka. Sarang nahamu-hamu kĕbį uase ene, mĕngkatewe nitatĕka su sĕndihang u Ansuang e; woue' i sie timaļang sau. Kuteu Ansuang e nĕbansage, r. nĕberae: „Enide Waha! i kau kai nangakaļĕ, hune, ĕng!” Ené i sie nĕkaļumpiringke, tangú uļang ļahapusĕ si sie e nabĕsue, woue' i sie taraį nĕtuhu si Waha. Arawe uase naun nitĕka e uté man suraļung u wadang u Ansuang e. Kaiso taraį mĕtĕtuhu si Waha e sen kakindoree, u mamben 'patêng i Waha ene.

Kuteu i Waha e kai naun sen nakaĕba pahighi, loang-e manga pitun dĕpa. Kuteu i sie mang kukaiang su wiwih'u pahighi e, o

sĕngkianuewe ĕndai, Ansuang e, ku mĕngkatewe narasai seu **kĕlânge**, r. kaberane u: »Enide! Baha ĕng? matee **ia bĕdi**. **Tawe dajeng-e wajine**: i kau man sen mamate sia, ene. **Kajamona i kau e nangakajë** sia, boue' samurine i kau mamatee sia. **Hĕdoko, i kau!** abe tajang! ia ini demben mangaho wajisĕku. I kau man taku patêng kahĕngang». Baha e, sarang kai nakaringihĕ beran Ansuang **e, kai** sen ene kasĕgad-e, man kai saja jimingodĕ d. nĕbera u: »Kate, kai, Upung! i kau kai mĕbĕbera sia kerene unu? **Sajaku kai a'**, Upung? Arau i Upung kai ĕndai dimagang sarang ini, **watu kai** mamate sia e? a, roken majukadĕ ia mĕngkai sini, tawe **rimĕdajeng** suapa». Baha e uté kai mĕnĕnalang u konti. Boue' Waha e nĕberae sau angkûng: »Kanini pia tau-tarai kere', lupa, ku sen tanakasimbang pakibajông». Tangú Ansuang e nakiwajo, mĕnsang i sie kai mĕkĕkapura sene. Angkûng u Waha e: »Kai melĕhapa pahighin Bawuku». Angkûng u Ansuang e: »Kai mapulu mĕndeno su pahigi ene.» Kai Waha e man tamamala, u madirin i sie uade 'pĕberâng i Wawu-e. Sarang i Waha tanakarendehĕ su Ansuang e, tangú i Waha mĕngkate namala pinakipĕndenoi su Ansuang e. Saraeng Ansuang e tanaee timumpa, kuteu uase su wadang-e e simahokae. Sarang simahoka, tangú i Ansuang narajeng nate, suwu u kontin Baha ene, r. 'pangangakaj' i tataghuang su Waha ene.

Nahĕpusĕ.

- - - -

II f. VERTALING.

Een verhaal nog van den Aap, die een Reus bedroog. — Eerst ging de Aap uit visschen, en de metgezel van dien Aap was de Reiger. Toen zij gingen visschen, was de boot een sago-pan. Daar werd de Aap dorstig. Doch zij hadden ook een jonge klapa-noot tot teerkost meê. Toen hij nu dorst had, zeide de Aap: »Ik gevoel mij dorstig, vriend!» De Reiger zeide: »Maak er dan een gat in met de roeispaan.» Maar zie, de roeispaan brak. De Reiger hernam: »Probeer hem eens door te krijgen met den mast.» Deze brak ook weer. Toen zeide de Aap: »Nu zij niet door wil, wat moet er nu

aan gedaan worden, vriend?" Toen zeide de Reiger: "Werp haar dan neer op de schuit!" De Aap wierp haar toen neer, en daar brak hun vaartuig. Toen het brak, zeide de Reiger: "Au, vriend! ik ga vliegen!" De Aap echter sloeg maar met armen en beenen, den Reiger roepende om hem ten minste te willen ophouden; maar de Reiger luisterde er niet naar, en vloog maar heen, zeggende: "Ik bedank er voor om te helpen; 't is niet mijne schuld, maar de uwe, omdat gij het zijt, die de klapa op onze prauw hebt geworpen."

Toen ging de Aap ook maar zwemmen in de zee, koers houdende naar een steen, waarop de Reiger was gaan zitten. Hij zag den Reiger zich pluimstrijken op den steen; toen naderde de Aap en klom op dien steen en toen zeide de Aap tot den Reiger: "Kom, laat ons elkaâr luizen, Reiger!" De Reiger zeide: "Ik zal u eerst luizen." "Kom!" zeide de Aap "laat ik u 't eerst luizen, vriend!" Toen zij beiden maar met elkaâr aan het redetwisten waren, kon de Reiger het in 't redeneeren niet volhouden en werd hij eerst door den Aap geluisd. En toen de Aap dan in de gelegenheid was, hem te luizen, hield hij eerst op toen alle veeren uit de vlerken van den Reiger en de veeren van zijn lichaam uitgetrokken waren. Toen kon de Reiger niet meer vliegen, en stond daar maar op dien steen.

Daarna zwom de Aap weder naar een anderen steen, en terwijl hij daar maar zoo op dien steen stond, zeide hij: "Ach, hoe lekker is toch de smaak van lever!" Ongeveer drie maal had hij aldus gesproken, toen er opeens iets zeide: "Hè ja! 't is iets lekkers, de smaak van lever, nietwaar?" Hij nu stond daar op de klip van het rif, en de zee was reeds aan 't ebben, zoodat de steen reeds boven water uitstak, en hij iets had om er op te staan. En de Aap keek ijverig rond en zeide: "Ja, vriend, ik sprak den heelen tijd ook al daarover, dat de smaak van lever toch zoo lekker was." En toen zag hij dat daar iets plat lag op den bodem der zee onder den steen waarop hij stond. Hij zag dat het een menschenhaai was. En hij en de Haai vingen een gesprek aan. De Haai zeide: "De smaak van welke lever is het, vriend Aap, waarover gij riept?" De Aap antwoordde: "Ik riep het maar, omdat ik 't mij herinnerde." Daarop vroeg de Aap weder aan den Haai: "En gij, Voorvader, naar den smaak van welke lever watertandt gij?" De Haai antwoordde: "Ach, ik herinner 't mij ook maar alleen, evenals gij, vriend Aap!" Maar terwijl zij aldus aan 't spreken waren,

was het reeds eb geworden, zoodat het zand waarop de Haai lag, droog was geworden. En de Haai was ten laatste bedrogen door den Aap, nadat zij zoo met elkander gesproken hadden.

Toen de Haai door de droogte was verrast, overwoog de Aap langen tijd, wat hij met den Haai zou doen, toen er plotseling een gedruisch aankwam, en zie, het was een Reus. Toen de Aap den Reus zag, zeide hij: „Voorvader, Voorvader, vanwaar komt gij?” De Reus zeide: „Bazel niet zoo, verkoop geen gekkepraat; straks zal ik mijne tanden pas in uw bloed doopen, en er mijn gebit in blusschen”. De Aap zeide: „Nu, nu, Voorvader, niet zóó; laat ons naar het strand gaan, dien haai daar snijden, Voorvader, wij zullen onze tanden eens in 't bloed er van doopen; ons gebit er eens in blusschen”. De Reus vroeg, welke Haai of het was. De Aap zeide: „Een Haai daar voor aan 't strand.” Daarop gingen zij naar het strand, dien Haai snijden.

Toen het snijden was afgeloopen, hadden zij geen spijzen, en vriend Aap zeide tot den Reus: „Wacht gij hier, Voorvader! ik ga naar den tuin, eten voor ons halen.” En, wat zou het wel lang duren in 't verhaal van een sprookje — daar keerde vriend Aap terug, met twee pisangboomen, en met de soort b o ļ a n-k ĕ h u. Daarop werden zij gekookt. Toen zij gaar waren, hadden zij ook al geen drinkwater, en toen zeide de Aap tot den Reus: „Laat mij nu onze visch stoven, Voorvader; ga gij eens water scheppen, wij gaan straks eten, en er is geen drinken!” De Reus zeide: „Er is geen water-bamboe, vriend Aap!” Toen ging de Aap maar weer op de zoek uit naar een water-bamboe, en wat deed hij — toen hij dien doorboorde, stak hij ook den bodem door en gaf hem daarna den Reus. Daarop ging de Reus water scheppen.

Terwijl de Reus weg was om water te scheppen, werd de visch in de bamboe-kokers en op het kolen-vuur gaar, die geheele haai, weet ge? Daarop klom de Aap met de visch in den top van een boom, waar hij dacht dat de Reus hem niet zou kunnen vinden. Doch terwijl hij aldus gedruisch maakte bij het verbergen van de visch, was de Reus nog steeds niet terug van het water halen. Toen al de visch en de spijs was verborgen, ging de Aap heen, den Reus achter na. Met dat hij bij hem aankwam, zeide de Aap tot den Reus: „Al de spijs en de visch is er al gaar doorgeworden, (door het verloopen van dien langen tijd) en nog komt gij niet spoedig terug!” De Reus zeide: „Hij wil ook niet spoedig vol worden, van straks al!” Toen gaf de Aap zijn bamboe-koker aan

den Reus, om hem daarin water te laten scheppen. Doch hem zoo achterna komende, had hij al de visch reeds verborgen, en hij bracht een bamboe-koker mee, want hij was steeds den Reus bedriegende. En toen eerst werd de bamboe-koker, die door den Aap was meegebracht, vol, maar de bamboe die door den Reus was meegebracht, was reeds opgegeven, omdat hij niet spoedig vol werd. Toen de Reus naar het strand ging, vluchtte de Aap reeds. De Reus echter, toen hij zag dat al de visch en de spijs er niet meer was, wierp den bamboe-koker, dien hij over den schouder droeg, weg, en ging daarop den Aap na. Als die Reus tegen de groote boomen stiet, dan braken zij in stukken.

De Aap echter trof, toen hij steeds zoo voortging, olie-persers aan, en hij vroeg om te persen en liet den eigenaar naar huis gaan. »Ga voor een korten tijd naar huis! ik zal de olie eens persen«, zeide hij. En zoo geschiedde het. Daarna ging hij op den hefboom staan, en terwijl de pers maar zoo kraakte, kwam daar iemand aanwaggelen, hijgende, en die zeide tot Vriend Aap: »Gij, niet waar Aap, zijt het die mij bedrogen hebt; al de visch en de spijze hebt gij verborgen, niet waar?« De Aap zeide: »Neen toch, Voorvader, ik heb het niet gedaan. Van den vroegen morgen af was ik steeds hier. Natuurlijk was het dus, dat er iemand zoo heen (dáár naar boven) vluchtte, buiten adem; ik ondervroeg hem, maar hij kon al niet meer antwoord geven. Zoo! hij had u dus bedrogen, Voorvader? Ga hem achterna! hij is pas voorbijgegaan«. De Reus zeide: »En gij, wat doet gij?«

»Ik bewaak de fluit mijner Meesteres.«

Toen wilde de Reus het hem uit de hand rukken, want hij zou eerst fluiten; doch de Aap wilde het niet toestaan. Toen hij tegen den Reus niet op kon, stond hij het dan toe en zeide: »Gij, Voorvader, ga in het midden staan, en ik zal de bespeler zijn«. Toen hij er in stond, ging hij hem knellen. Wel jammerde de Reus, dat hij niet te hard moest doen, maar de Aap luisterde er niet naar; hij bond de pers vast, en ging weder op den loop en trof een gekronkelde slang aan. De Reus echter wrong zich in bochten en zijn middel brak al haast door. Ten laatste was die pers vernield door het wringen van den Reus. De Aap zette zich vervolgens neder in de kronkeling der slang. Daar kwam plotseling weer iemand aanwaggelen, en zie, het was weer de Reus en die zeide: »Gij Aap, gij tracht mij dus steeds in 't ongeluk te storten, niet waar?« De Aap zeide: »Wel Voorvader,

zijt gij nu bij uw verstand of zij gij gek? ik ben iemand die nergens heengegaan is, sedert straks, en nu zoudt gij mij zoo belasteren. Ik heb alleen iemand dáárheen naar boven zien vluchten; ik ondervroeg hem, maar hij kon niet antwoorden, want hij was buiten adem.” De Reus zeide: „Wat zijt gij dan bezig te doen?” De Aap antwoordde: „Ik bewaak den gordel mijner Meesteres.” Toen is de Reus hem gaan vragen om zich ook eens er mee te mogen omgorden; doch de Aap stond het niet toe. Toen hij 't niet tegen den Reus kon volhouden, liet hij het maar toe. Nadat de Aap van zijne plaats was gegaan, ging de Reus in de kronkeling der slang zitten, en toen omving die slang het middel van den Reus. Die slang nu had de grootte van een pinang-stam, die nog jong is. Daarop vluchtte de Aap weder verder weg naar boven, en zag lieden, die zich bij een vuur warmden. Daarna ging hij zich warmen, maar zij die zich daar te voren warmden, zond de Aap naar huis. Daar zag hij, dat er weer iemand kwam aanwaggelen, en het was alweer de Reus en die zeide: „Au, gij Aap! wat een beste zijt gij toch, niet waar kameraad! gij doet niets dan mij voortdurend bedriegen!” De Aap zeide: „Wel Voorvader, bij wien hebt gij u laten inschenken? ge moet wel dronken zijn, dat ge mij beticht van doodslag. Ik heb alleen maar iemand zien voorbijgaan, en hij was buiten adem; hij kon bijna niet meer voortstappen, daar naar boven gaande.” De Reus zeide: „Wat doet gij daar?” De Aap zeide: „Ik warm mij.”

„En wat heeft uwe billen rood gemaakt?”

„Ik heb ijzer in 't vuur gelegd en gloeiend laten worden en heb het daarna tegen mijne billen aangeplakt,” antwoordde de Aap.

Toen zeide de Reus: „Maak de mijne ook zoo!” De Aap zeide: „Kunt ge 't wel uithouden, als het op u geplakt wordt? „Ik kan 't wel uithouden”, zeide de Reus. Toen gloeide de Aap een stuk ijzer, waaruit men twee houwers kon smeden. Toen het rood was zeide de Aap: „'t Zou goed zijn dat gij werdt vastgebonden, opdat gij geen beweging maakt”. Daarop werd de Reus aan handen en beenen gebonden en moest rustig op den grond blijven liggen. Toen dat ijzer geheel en al rood gloeiend geworden was, stak hij het in de zijde van den Reus; daarna ging hij weder op de vlucht. Toen schreeuwde de Reus en zeide: „Au, Aap! gij hebt mij dus bedrogen niet waar?” Toen wrong hij zich heen en weer, en het gumutu-touw, waarmee hij gebonden was, brak, en daarop ging hij den Aap achterna. Maar het ijzer dat ingestoken was, zat nog

in het lichaam van den Reus. Doch den Aap achterna zittende, dreigde hij al, dat hij dien Aap zeker dooden zou.

De Aap nu had al een put aangetroffen, met eene wijdte van ongeveer 7 vadem. En toen, terwijl hij daar voortdurend zat op den rand van den put, kwam daar plotseling de Reus weer aan en 't was hem aan te zien, dat hij veel pijn leed, en hij zeide: »Au Aap, he? ik gevoel me alsof ik ging sterven. Het is bepaald niet anders: gij woudt mij den dood aandoen! Eerst hebt gij mij bedrogen, en daarna zocht gij mij te dooden. Wacht gij eens! vlucht niet! ik zal nu mijne wraak eens nemen. Ik zal u zeker dooden.» De Aap nu, toen hij hoorde, dat de woorden van den Reus bepaald reeds zoo stellig waren, keek eenigszins verbluft en zeide: »Hoe nu, Voorvader, waarom spreekt ge zóó tot mij? Wat heb ik misdaan, Voorvader? Of is Voorvader tot hier gekomen omdat hij mij wilde dooden? En toch zit ik van den morgen af reeds hier en ben nergens heengegaan.» Maar de Aap speelde met leugens. Daarop hernam de Aap: »Straks is iemand zóó heengegaan, hijgende, en hij kon al niet meer antwoorden, toen hij ondervraagd werd.» Toen vroeg de Reus, wat hij daar deed. De Aap zeide: »Ik bewaak den put mijner Meesteres.» Toen wilde de Reus een bad nemen in dien put, doch de Aap wilde het volstrekt niet toestaan, om niet, zooals hij zeide, knorren van zijne Gebiedster te krijgen. Toen de Aap niet tegen den Reus kon opspreken, stond hij den Reus toe er in te gaan baden. Zoodra de Reus er in gesprongen was, siste het ijzer dat hij in zijn lichaam had steken. Toen het ging sissen, stierf de Reus ten laatste nog, tengevolge van de leugens van dien Aap, en zijn eigen bedriegerijen jegens dien Aap.

Einde.

II*f*. AANTEEKENINGEN.

Anu is een woord, waarbij menschen die gemeenzaam met elkander omgaan, zonder een inniger vriendschap te sluiten, elkaar roepen: 't is zooveel als »kameraad.» Door iemand met wien men gelijk

staat voor een derden zijn anu te noemen, bewijst men hem een beleefdheid, en eene zekere mate van vriendschap. Men zal het echter niet licht van de aanzienlijksten hooren; die geven elkaar den hun toekomenden titel. Anu kan ook tot een sasĕnggahį gemaakt worden, maar is dan niet eigenaardig. — Voor mẹ̆kalampang zegt men ook mẹ̆kalampuang. Het is het geijkte woord voor een kind, dat met armen en beenen zwaaiende, naar zijne moeder toe wil (mẹ̆lalo si ninang-e). — nẹ̆gahumpusẹ̆ alleen of met volgend Fut. bet. „Ik bedank er voor om te.....” De afleiding en de bet. van den stam zijn onbekend.

Mẹ̆timona, van den stam mona „voorsteven”, is blijkbaar met een voorvoegsel ti gevormd, welks genasaleerde vorm bl. 135 besproken is. — makatahang is van 't Mal. tahan gevormd, dat in den vorm mẹ̆tatahang „lijden, ondergaan” en „uithouden” het burgerrecht heeft verkregen in 't Sang., hoewel dit met kẹ̆dang dezelfde gedachte kan uitdrukken.

Mángawe „ongeveer” is samengesteld uit manga (in den onbepaalden zin; zie bl. 218) en wue. Het nadrukteeken op de eerste a moet het helpen onderscheiden van mạngáwẹ „gelijkende op”, van den stam awẹ. — Tumaḷewa is een syn. van tumaḷanụ (waarschijnlijk van tanụ, gemaakt tot taḷanụ) maar is groffer, en een jongenswoord. Over den vetatieven vorm waarin deze woorden hier voorkomen zie bl. 182.

Kĕmboḷeng of komboḷeng is eig. een ander dier dan de tangihiang of „menschenhaai”, het is n.l. de haai die gegeten wordt, en dien de Sangireezen, als zij hem gevangen hebben, achter hunne prauw aan voorttrekken (mamoḷeng), daar hunne prauw soms kleiner is dan het dier of de dieren die ze gevangen hebben, naar welke wijze van naar wal meenemen de visch waarschijnlijk genoemd is.

Marĕngụ u apa, weran bio, gewoon: marĕngụbe apa, weran bio: „wat zouden ze wel lang duren, de woorden van een sprookje,” m. a. w. „in een sprookje heeft men het maar voor het zeggen”. — Welke pisang boḷan kĕhu (grijze van het bosch) heet, kan ik niet zeggen; boḷan sasį is ook eene boomsoort.

Su ḷikud' u of su ḷikuden „achter den rug van”, is een gewone uitdrukking voor „tijdens de afwezigheid van”. — nilĕllụ bet. „in een lĕllụ (bamboekoker van slechts één lid) gedaan.” Zulk een bamboe, met vleesch, rijst, of een hutspot van spijzen gevuld, wordt schuin staande over 't vuur gehouden, totdat

men haar er af pellen kan; dan blijft er een soort van worst over.

Mangobi is »tokkelen, met de vingers bespelen« en kan dus van eene fluit niet goed gezegd worden. — kalun tiladĕ kawuhuang. De stam van den pinang is in zijne jeugd het dikst. De vertaling van kawuhuang is op goed geluk; het komt van den stam buhu.

Arĕgan 'sĕsaļeng darua »waaruit er twee kunnen gesmeed worden«, nl. peda's, houwers of hakmessen, het meest gewone smidswerk, dat op Sangir gemaakt wordt. - Beter dan dĕka (mĕnd.) »plakken, kleven« zou hier tĕmpelĕ »tegen aan drukken« zijn. — lingodĕ »verbluft rondkijken«, is waarsch. een bijvorm van ligo »met opgespalkte oogen rondkijken.«

III.

BAWIO, PIẠ I WAHA, I MATJAN, I MEỌ D. I KAMBING.

Tĕtạ-e: piạ i Waha, kụ piạ ĕllang-e i Matjan, i Meọ d. i. Kambing. Tangú piạ baḽen sire su rẹduh' u apeng. I Waha e tangú kai piạ daḽombone. I sire tahĕllang kai sasáẹ nẹpaparingang nĕlombo. Tangú ḽĕmben bọu kininaseng i sire kai tinapa. Sĕngkariọĕlone nẹsaụ nĕlombo, r. nahumbisaráe, mĕnsang i sai mĕhapa waḽe e. Angkûng u Meọ e u: »Iạko mĕhapa waḽe.« Kaí, su hondạ u waḽe kai piạ batang masaria. Kûng u Waha e u: »I kau Meọ! kĕnnangko pĕhipen batang e su panindụ.« Tangú i Meọ e mĕngkate nangahụ batang kụ mĕngkate pẹsĕmpare. Tangú Waha e nẹberáe si Meọ e u: »I kau pĕhapạe waḽe e, Meọ!« Tangú i sire waḽine sasáẹe nĕmpĕlombo.

Su ḽikuden sire nĕlombo e, tangú kate sĕngkianu piạ apa ghụgaḽẹgehẹ, ĕnsaẹ bọu kĕhu; matangga su kalu, mapapẹdi, mitangga su watu, maraḽóe. Kutẹu kai Ansuang. Sĕngkarĕnta mĕngkate nẹgĕllị u tabeạ si Meọ; bọue' Ansuang e mĕngkate himaung paha e, kụ kiminạ. Ute ho, Meo e mĕhipe tamakahipe, mĕngkatewe nangahụ Ansuang e; kụ 'kahukangkewe rasị bọu palang-e hẹdo iẹdo u wawạ bisị; gẹsi mĕngkate pẹsĕnsaing. Kûng u Ansuang e u: »Mĕngkai kahụ, Meo! i kadua hẹdo mĕlaḽia u iạ masuen kinạe.« Sarang i sie nangẹdo kiminạ e, Ansuang e mĕngkatewe namele su Meọ; Meọ e sasaẹ nawintuing soḽong ḽaudẹ. Tangú Meọ e mĕngkatewe ĕndaị kimalang soḽong duḽunge; kụ nipelen Ansuang doken maḽukadẹ, Meọ e hẹdo narĕnta u semben bawĕllo. Sarang narĕnta su ruḽunge, mĕngkatewe taraị kạpia soḽong baḽe.

Meọ e napĕllọ su waḽe, ute mĕlaḽombo e narĕnta. »Piạ apa, Tuang, pahan kitẹ tahamawu kanini kai nisongông u Ansuang, tangú iạ kai nipapele soḽong ḽaudẹ, kụ iạ ĕndaung kai lai wuhu sasongo, ĕndaị saụ kimalang bọu ḽaudẹ.« Tangú angkûng u Kambing e: »Iạko riọĕllo mĕhapa waḽe.« Tangú saụe su sĕngkariọĕlone, angkûng u Waha, nẹbera si Kambing e: »I kau kĕnnangko panapuạ batang bawa e.« Tangú Kambing e mĕngkatewe nanunge watang ene, kụ

sinalone tamai-ramahi. Boue' i sire waline nanéntangken Kambing e, niapëhapa wale, woue' i sire sasae sau nëlombo.

Sulikudewen sire nëlombo e, sëngkakëlla Ansuang e semben sau simongo, sëngkatoto man su pahan kina e, ku kimina. Tangú i Kambing e mëngkate nanunge Ansuang e ku këtaewen gësin Ansuang pësëmbaing. Angkûnge u Ansuange u: »Mëngkai sunge Kambing! ia hëdo mamalisë u wou kumina.« Nasuen kinae, Ansuang e mëngkatewe namele Kambing e, ku nawintuing kapia solong laudë. Tangú sëngkakëlla i Kambing ëndaj e wue tutapu wou laudë, naun, ku hëdoewe nasongo u nësion sire nëmpëlombo e. Tangú i Kambing e nëberae wue si sire nëmpëlombo e, u: »Piabelai apa, Tuang! kina su paha e: i Ansuang sau dimënta kanini, ku séngkahumpa sen su paha.« Angkûng u Masang u: »Hëdoko wue! rioello iako méhapa wale e.«

Ho, sëngkarioëlone, tangú i Matjang nëhapa wale e, ku sulikud' u nëmpëlombo e, sëngkakëlla Ansuang e semben sau diménta. Sengkahumpa malain su paha. Tangú i Matjang mëngkate nanapua Ansuang e ku ilëhipe; saraeng sen masapua, angkûng u Ansuang e u: »Hëdoko, ia den mamamëda.« Bouene, mëngkate lai nihipe, i Matjang, nakoa lai kere i Meo d. i. Kambing.

Tangú angkûng i Waha u: »I kamene sasae pëlombo; ia e mëhapa wale e.« Tangú i Waha e mëngkate nangambung u kalu lawo lawo, pinëndarangeng-e. Tangú Ansuang e sauewe éne, tangú i sie nëberae: »Be! pënnad' i Waha kai mahamu; kai kinoa kerea?« Angkûng i Waha u kai nitëmpelang u nase mahamu. Ansuang e néberae: »Sia koako lai kere? »Angkûng i Waha u: »Ia botongewe makakoa.« Tangú Waha e méngkate nëtongka u sësaleng sëmbua, su pananësaleng, niapakahamu. Tangú Waha e nëberae su Ansuang e: »Kai hëdo 'hepesang su papëhaseng kalamona, mapia 'pëndékateng e.« Ute Ansuang e méngkate nëtengkataho su papëhaseng, boue' i Waha mëngkate namasj u sësaleng si Ansuang e, woue' i sie timalang ku naiang su wiwih' u pahighi. Tangú angkûng i Ansuang u: »Be! i kau e Waha! bou nangakalë sia, ëng! ku ia e wedj matee.« Angkûng i Waha u: »O, harusë! bedj pia tau timalang taraj kere, 'pakjbalôngku, kai tawe simimbang.« Angkûng i Ansuang u: »I kau kai melëhapa apa?«

»Melëhapa pahighin Bawuku.«

Angkûng u Ansuang e u: »Ia mendenoko.«

I Waha nëbera u: »Ia tamegëlli, u kai 'peberâng i Wawuku.« Tala, i Ansuang e tawe nahimang, mengkate timumpa nendeno,

kutẹu uase su ra̧lung u wadang u Ansuang e simĕbụe; kutẹu natẹ́e, i Ansuang, kụ i sie kinaakaļengken Baha, wọu naugĕnsue kinạ i sire tinapa.

Nahĕpusẹ̆.

III. VERTALING.

Verhaal van den Aap, den Tijger, de Kat en de Geit.

De Aap had tot slaven den Tijger, de Kat en de Geit. Hun huis stond dicht bij de kust. De Aap nu had een werpnet, en hij en zijne slaven wekten elkaar op om te zamen te gaan visschen. Het overschot nu van hun vischmaaltijd werd gerookt. Den volgenden dag gingen zij weder visschen en spraken er over, wie het huis zou bewaken. De Kat zeide: „Laat mij het huis bewaken." Onder den drup nu van het huis lag een groote omgevallen boomstam. De Aap zeide: „Probeer gij eens, Kat, om den boomstam op het erf te gooien." Toen krabde de Kat aan den stam en haalde er heele stukken uit. Toen zeide de Aap tot de Kat: „Bewaak gij het huis maar, Kat!" De anderen nu gingen naar het strand om te visschen.

Toen de visschers vertrokken waren, was er plotseling iets dat klotste, en het kwam uit het woud; wanneer het tegen een boom stiet, dan brak die in stukken, en kwam het tegen een steen aan, dan vloog die er uit. En het was een Reus. Bij zijne komst groette hij de Kat; daarop naderde de Reus de rook-vliering en at van de visch. De Kat nu trachtte hem weg te werpen, maar daar hij hem niet kon wegwerpen, krabde hij daarop den Reus en krabde hem boven van de dij en hield pas op beneden aan de kuit, het vleesch ging er in heele stukken af. De Reus zeide: „Krab maar toe, Kat, wij zullen pas met elkaar worstelen, als ik klaar ben met eten." Toen hij had opgehouden met eten, gaf de Reus de Kat een slag met de hand: de Kat werd zeewaarts opgeworpen: daarop zwom de Kat maar weer naar land, en door den Reus weggeslingerd zijnde des morgens, kwam zij pas terug toen het

reeds avond was geworden. Toen zij op het strand was gekomen, ging zij weder op naar het huis.

Toen de Kat thuis gekomen was, kwamen de visschers aan. »Er is iets gebeurd, Heer, uwe en onze rook-vliering is zoo even door een Reus bezocht; die heeft mij in de zee geworpen en ik ben nu ook maar pas weer thuis gekomen, uit zee weer hierheen gezwommen zijnde.« Toen zeide de Geit: »Laat mij morgen op het huis passen.« En den volgenden dag weder zeide de Aap tot de Geit: »Probeer jij eens den boomstam beneden op te tillen.« Toen nam de Geit dien boomstam op de horens en danste er mede heen-en-weer. Daarop lieten de anderen de Geit achter om het huis te bewaken, en daalden af naar het strand om weer te visschen.

Nadat zij aan het visschen gegaan waren, kwam plotseling de Reus weder aan 't huis en meteen was hij op de rookvliering der visschen en at ze op. Toen stiet de Geit den Reus, en slechts het vleesch van den Reus stiet hij er bij stukken af. Toen zeide de Reus: »Stoot maar, Geit, ik zal 't u betaald zetten nadat ik gegeten heb.« Toen hij klaar was met eten, gaf de Reus de Geit een slag, en deze werd in een boog in zee geslingerd. En daarop kwam de Geit aanplassen en kwam pas thuis, tegelijk met degenen, die uit visschen waren geweest. De Geit zeide tot degenen die gevischt hadden: »Wat is er over Heer, van de visch op de rookvliering; de Reus is straks weder gekomen en meteen was hij ook op de rookvliering.« Toen zeide de Tijger: »Wacht maar, laat mij morgen het huis eens bewaken.«

Den volgenden dag nu bewaakte de Tijger het huis, en nadat de visschers weggegaan waren, kwam de Reus plotseling weder en was in een wip weder op de rookvliering. Toen trachtte de Tijger den Reus op te tillen en weg te gooien. Toen hij al opgenomen werd zeide de Reus: »Wacht, totdat ik gegeten heb,« en daarna wierp hij ook den Tijger weg, en het ging hem ook evenals de Kat en de Geit.

Toen zeide de Aap: »Gaat gij af naar 't strand om te visschen, ik zal het huis bewaken.« Daarop hoopte de Aap veel hout op en warmde er zich aan. En daar was de Reus weder en zeide: »Wel wat zijn die apen-billen rood, hoe is dat gedaan?« De Aap zeide: »Er is een rood ijzer tegen aan gehouden.« De Reus zeide: »Doe het mij ook eens.« Toen zeide de Aap: »Ik kan het wel doen.« Daarop maakte de Aap een stuk ijzer heet op de kolen in de smidse, en liet het rood worden. En de Aap zeide tot den Reus:

„Gij zult eerst geklemd worden in de pers, dan wordt het goed geplakt.” Daarop ging de Reus in de pers en toen plakte de Aap het smeedijzer op den Reus en vluchtte weg en zette zich op den rand van een put. Daarop zeide de Reus: „He, jij Aap, je hebt mij bedrogen, he? Ik heb een gevoel, dat ik sterf.” De Aap zeide: „O, dat komt uit, ik bemerkte dat iemand dáár naar boven vluchtte; ik heb hem gevraagd, maar hij antwoordde niet.” De Reus zeide: „Wat bewaakt gij daar?”

„Ik bewaak den put mijner Meesteres”.

„Laat mij een bad nemen”, zeide de Reus.

„Dat sta ik niet toe”, zeide de Aap „want dan word ik beknord, door mijne Meesteres.”

Maar neen, de Reus gehoorzaamde niet en sprong naar beneden om te baden, en het ijzer in het lichaam van den Reus schuimde en de Reus stierf en zoo werd hij, die hunne gerookte visschen had opgemaakt, bedrogen door den Aap.

Einde.

III. AANTEEKENINGEN.

Dit verhaal heeft het laatste gedeelte met II (en vooral met de lezing *f*) gemeen. Daarom heb ik 't hier laten volgen.

Tẹtạ-e is waarschijnlijk navolging van 't Mal. sabĕrmula aan 't begin van verhalen. Het wordt op deze wijze zelden gebruikt, wel vindt men gewoonlijk aan het slot der verhalen nahẹpusẹ „'t is geeindigd”. — Matjan is de uit het Jav. in 't Moluksch Maleisch overgenomen vorm; naar de Sangireesche uitspraak wordt het masang, 't welk wij ook boven (bl. 391) vinden. — su hondạ beteekent: in de goot die door het water dat van 't dak druipt, op het erf gevormd wordt — kĕnnangko pĕhipen: de Aap onderwerpt zijne slaven eerst aan een krachtproef, om te zien, of zij 't huis kunnen verdedigen — pẹsempare; de stam pare (mam.) bet. „hout hakken”, kalu sĕmpare „een stuk gehakt hout”, pẹsĕmpare „telkens een stuk, zoo groot als er

met een hak afvliegt, bij heele stukken", n.l. nangahų "krabde hij er af."

Matangga su kalu, enz. behoort tot de vaste dingen, die van de Reuzen verteld worden, ook in de verhalen II komt het voor. Het verschil tusschen matangga en mitangga is zeer gering, 't eerste is "stooten tegen" (intr. passief), 't tweede "komen te stooten tegen, in onzachte aanraking komen met" (accidenteel). De boomen zou de Reus kunnen vermijden, dus daartegen stoot hij met meer opzet dan tegen de steenen, die in den grond liggen. -- paha is de naam van eene horde, die gewoonlijk aan eenige touwen boven de stookplaats hangt en waarop alles gelegd wordt, dat men wil rooken. 't Is zeker een der oudste stukken huisraad der M. P. volken, want het woord komt in bijna alle talen voor. Zie Brandes, Proefschrift bl. 46, 47. -- mĕhipe is een voorbeeld van de conatieve bet. van 't Futurum. Dat een duratieve vorm zulk eene bet. heeft, is op zich zelf natuurlijk; zie ook Kern, Kawi-studien, bl. 36, 37 en vgl. hierboven, bl. 345. — saing, de stam der uitdrukking pęsĕnsaing, moet wel "afgescheurde reep, gedeelte" beteekenen. Het komt overigens niet voor, wel saj (zie S. Spr. bl. 35), in de uitdrukkingen saj pakęsa, saj karuane, saj katĕlune, benoemingen van den 17den, 18den en 19den dag der maan-maand. Vgl. ook sahing en sahe.

Sasongo "tijd, wijze van thuiskomen" (zie bl. 68), hier te vertalen met "thuiskomst". -- salo (sum.) bet. "een krijgsdans uitvoeren" (tjakalele): "dansen" (mĕnari) is saḽai (męs.) -- mamamęda is den stam pęda, en heeft niets met meda "tafel" te maken. De stam kan samenhangen met pędi: zie boven bl. 325, r. 14. Het is een Sasahara-woord, dat in scherts gebruikt wordt.

Sęsaḽeng sémbua "een stuk ijzer, waaruit één peda kan gesmeed worden." Zie hierboven, bl. 389. Over 't gebruik van harusę, zie bl. 187.

IV.

De beide volgende verhalen (IVa en IVb) zijn feitelijk dezelfde, behalve dat de tweede persoon bij a de Reiger, bij b de Setan is. Daardoor is de afloop dan ook eenigszins verschillend, maar de gelijkheid is toch te groot, om ze niet onder één nummer te brengen.

IV*a*.

BIO, PIA I WAHA RĚDUAN BAHOA.

Humotong pia i Waha, rěduan Bahoa mẹtẹtataedẹ̆ tawe mẹtikį, kutẹu kạkaḷoarane hẹ̆bi, tangú i Wahoa kai maponggen tikį. Kai i rědua měbẹ̆bataru kerene, kai i rědua man mẹtẹtěngo. Tangú angkûng i Waha u: "E! ẹ! i kau Wahoa, kai sen mẹtẹtikį!" Kutẹu pelẹesan Bahoa e u: "Tala Waha! ia tawe mẹtatikį; ia e kai mẹpẹ̆patadụ kinạ ěndaį su ḷantehẹ̆ku, u mẹdeạu kai takụ kinaseng; bẹdį kai sen napolong taḷoarane." I rědua man lụḷahowọ su wowon batang su moade. Tangú tikį i Wahoa nasaḷiwuhẹ̆ kạpia, watụ kawe niwokâng i Waha.

Kutẹu, sěngkělěndįewen i Waha pai semben mẹpẹ̆paimbon tikį. Angkûng i Wahoa e u: "E! ẹ! i kau, Waha, kawe sen mẹtẹtikį!" Angkûng i Waha u: "Ia tawe mẹtatikį; ia kai kụkiling u ḷuạ ěndaį tawẹ tau mananuhudẹ̆, o kawe ḷụḷunggi." Tangú i rědua saụ narěmmasẹ̆, mạhungkaiang su wowon batang. Kutẹu sěngkakělla pai i Wahoa semben mẹpẹ̆patadụ. Kinasilon Baha: "E! ẹ! i kau Wahoa, kai sen mẹtẹtikį!" Sinimbangkewen Bahoa e u: "Tala, Waha, ia kai kụkiling, u pěnnad' i Waha tawẹ tau nanguno su same, o kawe mahamụ." Nẹsaụ narěmmasẹ̆ i rědua. Kutẹu sěngkakělla pai i Waha semben mẹpẹ̆paimbo. Kinasilon Bahoa e: "Kate,

kate kai, Waha! i kau kai sen katikje?" Angkûngkewen Baha: "Tala Wahoa; ią kai kųkiling u ļehę i Wahoa: tawę tau namoļeng, o kamageng manemǫ kiną kawe mąĕndadę̆ manandu." Saų narĕmmasę̆ i rĕdua. Kaiso hę̆bi e karaļung e, aramanung semben pukuļę̆ ępą. Sĕngkakĕllan Baha pai i Wahoa semben mę̆pę̆patadų u tiki, dokęewen bawĕllo i rĕdua mang mąhiang tanĕmpętiki sarang kadodǫ.

Kutęu angkûng i Waha: "Kate, kate, Wahoa! i kau semben mętikje, ute i kau sen ĕllangku." Sinimbang u Wahoa: "E Baha! kapapiako wue araų! ią tawe nę̆tiki, u ią e kai mę̆pę̆patadų e u kai mądaļingun kĕmpughang, tawę tau nanina, o kawe mitung." Tangú, ĕllo e sen mątualagę̆, sen namukuļę̆ ĕnnung u maļukadę̆.

Ene, saų narĕmmasę̆ kere, i rĕdua tangú sĕngkakĕllan Bahoa pai i Waha semben saų mę̆pę̆paimbo. Kinasilon Bahoa: "Heute, ĕng, Baha! i kau kanini sen mąnĕllid'u ią 'anuang ĕllang-u, watų ią kai mądaļingun kĕmpughang, tawę tau nanina, o kawe mitung, ute i kau kawe ĕllangku." Angkûng i Waha e u: "Kate kai! i kau kai sen mĕbę̆bera kerene si sią e! lahąu ią kawe nętiki! Ią kawe kųkiling u ļarang, tawę tau nangĕhabę̆, mase kai mahoro, kų mę̆nsang kai sanggidang bǫu kaihi, arau wǫu koaneng." Tangú i rĕdua mĕngkate mĕdędarendehę̆. Angkûng i Waha, i Wahoa kai anuang ĕllang-e. Angkûngkewen Bahoa i Waha kai ĕllang-e. Tangú sarang i rĕdua mĕngkate mĕdędarendehę̆, kų i Wahoa tate makarendehę si Waha, tangú i Wahoa mĕngkate sĕngkianu timĕllą, batų sen ĕllo. Uté sagurang i Waha mĕngkate kųkakĕlla su ļangi maļoang, mĕnsang Bahoa e kai saų dumorǫ suapa. Kai Wahoa e semben tawe rimorǫ, kaiso sasaę timellą soļong pûng u ļangi.

IV *l*. VERTALING.

Verhaal van den Aap en den Reiger.

Er was eens een Aap en een Reiger, die het tegen elkaar uithielden om niet te slapen. Te middernacht begon de Reiger te knikkebollen van slaap. Aldus weddende, zaten zij tegenover elkaar. Toen zeide de Aap: "Zoo Reiger, slaap je al? maar de slimme

Reiger antwoordde: "Neen Aap, ik slaap niet, ik knikte tegen dien visch, daar vóór mij, want ik wilde hem opeten, het was mij alsof ik hem al middendoor gebroken had." Zij beiden zaten gehurkt op een omgevallen boomstam, op een zandbank. En de slaap van den Reiger was overgegaan, omdat hij door den Aap was toegeroepen.

En plotseling knikkebolde de Aap weer van den slaap. Toen zeide de Reiger: "Zoo, zoo Aap, gij slaapt al!" De Aap zeide: "Ik slaap niet, ik schudde er mijn hoofd over, dat deze golven door geen mensch worden voortgestuwd, en toch voortwentelen."

Toen werden zij beiden weder stil en zaten op den omgevallen boomstam. En zie, daar knikkebolde de Reiger alweer. Toen de Aap dat zag zeide hij: "Zoo zoo, Reiger, gij slaapt reeds!" De Reiger antwoordde: "Neen Aap, ik heb er mijn hoofd over geschud, dat de billen van den Aap door geen mensch zijn ingedoopt in same, en toch rood zijn!" En wederom werden zij stil. Plotseling knikkebolde weder de Aap. Toen de Reiger dat zag, zeide hij: "Wel zoo Aap, slaapt ge al?" De Aap zeide: "Neen, Reiger, ik schudde mijn hoofd over den hals van den Reiger, niemand heeft hem uitgerekt, en toch als gij visschen pikt, kan hij zoo lang uitgerekt worden." En weder waren zij beide stil. Het was in 't holst van den nacht, misschien was het reeds 4 uur, toen plotseling de Aap zag dat de Reiger weder knikkebolde van den slaap, want van des avonds af zaten zij bij elkaar, en sliepen in het minst niet.

Toen zeide de Aap: "Ziet ge wel, Reiger, gij gaat alweer slapen, dus zijt gij mijn slaaf." De Reiger antwoordde: "Hoe, Aap, wacht er eens, ik heb niet geslapen, maar ik schudde mijn hoofd, want ik verwonderde mij over de Gumutu, niemand heeft ze zwart geverfd en toch is ze zwart!" Toen was het klaarlichte dag geworden het sloeg reeds 6 uur in den morgen.

En terwijl zij aldus weder stil waren, zag de Reiger weder den Aap knikkebollen en zeide: "Zie zoo, Aap, gij hebt zoo straks al de hand op mij gelegd, om mij tot uw slaaf te maken, omdat ik mij verwonderde over de Gumutu, die door niemand is zwart geverfd en toch zoo zwart is, maar gij zijt mijn slaaf." De Aap zeide: "Wacht eens even, spreekt gij reeds zóó tot mij, alsof ik geslapen had! Ik schudde mijn hoofd over den priem, dien geen mensch heeft gescherpt en die toch scherp is, en dacht er over hoe men hem naderen moet, van links of van rechts.

En zoo spraken zij elkander tegen. De Aap zeide, dat de Reiger

zijn slaaf was geworden, maar de Reiger zeide, dat de Aap zijn slaaf was. En toen zij beide zoo redetwistten, kon de Reiger het niet volhouden om tegen den Aap te redetwisten, en toen vloog de Reiger plotseling op, omdat het reeds dag was. Die goede ziel van een Aap keek in de lucht, verlangend te weten waar of de Reiger zou gaan nederzitten. Doch de Reiger ging niet zitten, maar vloog op naar den horizont.

IV*a*. AANTEEKENINGEN.

- -

Van humotong geldt 't zelfde, als boven (bl. 394) van tĕta-e gezegd is. -- dĕdua is een gereduplicëerde vorm van dua, die als tweevoud van i sie gebruikt wordt, zie bl. 236. Men gebruikt dezen vorm gewoonlijk als verbindend voegwoord, van twee personen sprekende, die zich in elkaars gezelschap bevinden; de verbindende n komt dan na dĕdua, bv. i Andreas dĕduan Jakobus "A. en J." Komt er nog iemand bij, dan voegt men diens naam gewoonlijk aan met 't drievoud i sire tĕllu, gevolgd door de n en den naam, bv. i Andreas dĕduan Jakobus, i sire tellun Petrus "A. J. en P." woordelijk: "zij drie, door P." Dit gebruik om bij een klein aantal personen het getal er bij aan te geven, door 't gebruik van 't twee- en drievoud der pers. voornaamwoorden, wordt soms nog uitgebreid tot het voegen van de telwoorden, tot 10 toe, bij het meervoud. Zie bl. 239. -- De grondvorm van mĕtataedĕ, taedĕ, bet. "strak, gerekt", bv. tumingang mataedĕ "strak kijken". Vandaar de bet. van mĕtataedĕ "om het langst", bv. mĕt. murung "om het langst duiken, het duiken tegen elkaar rekken." - pelĕesa bet. "handigheid, slimheid", er staat dus: "en de slimheid van den Reiger antwoordde," of: "en verbeeld U de slimheid van den Reiger." In 't Jav. is deze constructie een vaste syntactische regel.

Same is de verfstof, die van den bast der rhizophoren (lolaro) wordt gemaakt en die ook als looiwater wordt gebruikt. -- Naast endadĕ, maĕndadĕ "lang uitgerekt worden", komt voor in de zelfde bet. bĕndadĕ, mawĕndadĕ. -- kĕmpughang zijn de vezels van den aren-boom, waaruit gumutu-touw gedraaid wordt.

Hier maakt de Reiger een toespeling op de haren van den Aap. — anuang is een passieve vorm van manganu, in plaats van ianu, van den stam anu. Over dit woord, zie bl. 252. Men kan het w. w. manganu voor ieder ander gebruiken, daar het beteekent: „dinges doen", hier „maken tot", zooals uit 't verband blijkt. Maanu heeft den zin van „bedoelen". — larang is juist zulk eene aardigheid als kěmpughang boven. Hier wordt er schertsend de bek van den Reiger mee bedoeld. — sagurang van den stam gurang „oud" met het voorvoegsel sa (bl. 138), wordt vriendelijk of medelijdend gebruikt, in den zin van ons: „die goede ziel, die arme stakkerd", ook wel in zijne eigenlijke bet. van „oudje". — pûng bet. „stam", zooals ook in de verwante M. P. talen, en overdrachtelijk „begin". Zie ook 't boven, op bl. 346 gezegde. Met pûng u ḷangi of pûng u ḷaudě wordt bedoeld de gezichteinder, waar zee en hemel elkaar schijnbaar raken en die dus zoowel „begin van de zee", als „begin van den hemel" kan genoemd worden.

IVb.

BIO, PIA I WAHA R. I SETANG.

Humotong pia i Waha r. Setang nĕmpĕdarendehĕ ku tawe nĕmpĕtikj arẹgan sĕhẹbi. Tangú i rĕdua mĕngkate mahungkaiang dokeewen pukulẹ ĕnnung bawĕllo sarang pukulĕ mapulo hẹbi. Ku i rĕdua ene mĕmpahiang su kĕhu. Tangú orase mapulo, kate sĕngkakĕllan Setang e, i Waha kai kukakurung, u kai sen mẹtẹtikj. Tangú i Waha e njtatĕlliden Setang e su poloh'-e, r. i Setang nẹbera u: »Ellangku, i kau, watu i kau kai sen mĕtĕtikj!« Tangú i Waha e nẹberae u: »Kẹ! hẹdoko, Setang! kapiako manĕllid' u ia; d. ia tawe mĕtatikj, ia kukakurung kere ini, kai kukakurung mangĕnna: »Kĕmpughang tawẹ tau nanina o kawe maitung.« Tangú Setang e sauewe simohọ naiang.

Saraeng mĕngkate maiang, ĕndju kai sen pukulĕ mapulo-ẹsa, Waha e mĕngkate sĕngkianu sau kimakurung, u nẹtikj e wue. Tangú Setang e sauewe timĕmbo si Waha, r. nẹbera u: »E! ellang-ku, i kau, Waha! kuhae i kau mẹkonti, u sen mẹtẹtikj!« Tangú i Waha sauewe nẹbera u: »Kẹ! Setang! kapiako i kau manĕllid' u ia, u ia balinewe kukakurung mẹtẹtikj, ia kai kukakurung mangĕnna u: tain kambing tawẹ tau nĕnduli o kawe malimbolong.« Tangú Setang e nahimangke wue, r. nẹbera u: »Oreeng! tẹngadẹ lai.« Boue' Setang e simohoe wue, ku naiangke. Kuteu i rĕdua e mĕngkate maiang, endju pukulewe mapulodua, Waha e sauewe kukakurung. Tangú Setang e sauewe timembo, r. nẹberae u: »Ellangku, i kau; u i kau sen mẹtẹtikj. Kuteu Waha e salaewe limenda matane, ĕndaj nẹpẹtj bou kukakurung, d. nẹbera u: »Kẹ, Setang! kapiako manĕllid' u ia; balinewe kukakurung mẹtẹtikj, dokeng kanini kai kukakurung mangenna.« Boue' Setang simohoewe naiang d. nakiwalo u: »Apaete wue, pangange nanu?« Angkŭng u Waha, u: »Lua tawẹ tau melalunggi, o kawe lulunggi.« Tangú Setang e sauewe simohọ naiang su 'kẹkaianeng e.

Marengu, endju kai sen masanggidẹ mamukulẹ sembau, o i

Waha e mĕngkate mẹginggen tikị e. Tangú i Setang e saụewe timĕmbo r. nanĕllidẹ poḷoh' i Waha r. nẹbera u: "Ente, i kau mamben sen ĕllangku, Waha! sen tamakapẹdĕndilẹ." Tangú i Waha e saụewe limigọ, u himẹkosẹ, d. nẹbera u: "Kapapiako, Setang!" Tangú Setang e simohọewe naiang d. nẹbera u; "Apạe wue, Waha! 'pangangĕnanu?" Sinimbang i Waha u: "Akụ, makạingge siạ doken kanini e u, mĕngkai mẹgingge mạngĕnna, mĕnsang haungang bọu kaihi, arau haungang bọu koaneng." Tangú Setang e nakiwaḷọe wue, ute Waha e simimbangke: "Akụ," angkûng-e, "larang tawẹ tau nangĕhabẹ, o kawe mahoro." Simohọ kạpia Setang e r. nẹbera u: "Eị! tĕngadẹ lai, o!" I rĕdua mĕngkate mạiang; tangú Waha e semben napia, ihạ-e, arawe Setang e sen lotahẹ masaria ene, u Setang e tawe nẹtẹtikị, doken bawĕllo. Baha e semben tawẹ pĕndang-e mẹtikị u sen nạun bọu mạngapidẹ mĕtẹtikị tĕntaḷang i rĕdua ĕndaị mạhiang. Tangú i rĕdua mĕngkate marĕngụ mạiang, kutẹu sarạeng pukuḷẹ lima man bẹdang mạiang, o Setang e kinahuntikilangke; tangú Setang e tinĕmbôngken Baha r. nitĕllid-e su ĕntana, apid'u niasa su ĕntana, r. nẹbera u: "Ellangku i kau!" Tangú Setang e tawe nakareạ hingid-e apa, kụ kai kinauntungang i Waha. Tangú Setang e nariadi ĕllang i Waha, sarạewen ini; kaí uade Setang e mamben su aḷung i Kạ Baha, mĕngkai nawoidạ, i rĕdua wọu nĕmpẹdarendehẹ arẹgan sĕhẹbi tawẹu nĕmpĕtikị.

Nahẹpusẹ.

IV*b*. VERTALING.

De Aap en de Setan.

Er waren eens een Aap en een Setan, die het tegen elkaar uithielden om niet te slapen gedurende een nacht. En zij beiden zaten van 6 uur af in den avond tot 10 uur in den nacht en zij zaten in het woud. En om 10 uur zag de Setan dat de Aap gebukt zat, want hij sliep reeds. En de Setan legde zijne hand op den nek van den Aap en de Setan sprak: "Gij zijt mijn slaaf, omdat gij reeds slaapt." Maar de Aap zeide: "Ho, wacht eens even met de

hand op mij te leggen; en ik sliep ook niet; aldus voorover zittende, zit ik in overpeinzing hierover: »de gumutu heeft niemand zwart geverfd en is toch zwart!« Toen ging de Setan weder achteruit en zette zich neer.

Terwijl zij voortdurend zaten, het was misschien ongeveer 11 uur, boog zich de Aap plotseling weder, want hij sliep weer in. Toen viel de Setan weder op den Aap aan en zeide: »Gij zijt mijn slaaf, Aap, houd op met liegen, want gij slaapt reeds.« Toen hernam de Aap: »Hei Setan, wacht eens even met de hand op mij te leggen, want ik heb mij niet gebogen om te slapen, terwijl ik gebogen zat dacht ik: »geitenkeutels heeft geen mensch gedraaid en toch zijn ze rond!« De Setan geloofde het weer en zeide: »Ja, dat is waar ook!« Daarna ging de Setan weer achteruit en zette zich neer. En zoo zaten zij weder tot ongeveer 12 uur, toen de Aap wederom gebogen zat. De Setan vloog weder op hem aan en zeide: »Mijn slaaf zijt gij, want gij slaapt reeds.« En de oogen van den Aap glansden om zoo te zeggen, toen hij zich uit zijn gebogen houding oprichtte en hij zeide: »Ho, Setan, wacht eens even met de hand op mij te leggen; ik heb mij al dien tijd niet gebogen om te slapen, maar ik zat gebogen in overpeinzing.« Toen trad de Setan terug, ging zitten en vroeg: »Wat was dan weer uwe gedachte?« De Aap zeide: »De golven rolt niemand voort en toch wentelen ze!« Toen ging de Setan weer terug en zette zich op zijn zetel neder.

Na geruimen tijd, ongeveer bij één uur, waggelde de Aap van slaap; toen vloog de Setan weder op hem aan en greep den Aap bij den nek en zeide: »Zie zoo, nu zijt gij bepaald reeds mijn slaaf, Aap, gij kunt het niet meer ontkennen.« Toen keek de Aap wederom met groote oogen rond, want hij schrok, en hij zeide: »Wacht eens even Setan!« En de Setan trok zich terug, ging zitten en zeide: »Wat was dat Aap, waar gij aan dacht?« De Aap antwoordde: »Dat ik van straks af het bovenlijf heen en weer schudde, was omdat ik schuddende dacht of ik zou moeten naderen van de linkerzijde of wel van de rechterzijde.« En de Setan vroeg nog verder en de Aap antwoordde: »Omdat de dorens door niemand gepunt zijn en toch scherp zijn!« Wederom ging de Setan achteruit en zeide: »Ja, dat is waar ook!« Zij zaten voortdurend en de Aap was reeds weer opgefrischt, maar de Setan was reeds zeer slaperig, want hij had niet geslapen van des avonds af. De Aap had geen gevoel van slaap meer, want hij had al tusschen de bedrijven door geslapen, terwijl zij daar zoo bij elkander zaten. Langen tijd nu

zaten zij daar, en toen zij om 5 uur er nog steeds zaten, viel de Setan in slaap. Toen vloog de Aap op hem aan en drukte hem met de hand ter aarde, hem tevens over den grond wrijvende en zeide: "Gij zijt mijn slaaf." De Setan nu kon geen bedenksel vinden en werd door den Aap overwonnen. Zoo werd dan de Setan de slaaf van den Aap, tot op dezen dag, en men zegt dat de Setan wel zeer onder den Aap zat: hij was tot zijn schade bedrogen, nadat zij het gedurende één nacht met niet slapen tegen elkaar hadden willen uithouden.

IV*b*. AANTEEKENINGEN.

M ĕ n s a n g 'h a u n g a n g b ọ u k a i h i, enz. Hier is de verhaler een weinig in de war en hij tracht dit eenige regels verder te herstellen. Voor de juiste lezing zie men boven, bl. 397. — m a n n g a p i d ẹ̆ "in 't voorbijgaan doen, en passant meenemen." M a n g a p i d ẹ̆ m ẹ̆ t i k ị "tusschen 't andere werk door slapen, onder de bedrijven een dutje doen." — k i n a h u n t i k i l a n g is van 't infix i n ontdaan, een n. w. lijke vorm van m a h u n t i k ị "slaperig", dus k i n a h. "ingeslapen" is letterlijk "door slaperigheid overvallen". Vgl. bl. 129. — Van m a w o i d ạ is de beteekenis: "door bedrog schade lijden, bedrogen uitkomen."

V.

BIO PIA I WAHA R. WUALA.

I Waha sasaę nangĕmpuhe. Kutęu kûng u Wuala e: »Mapia sasaę i kadua!« Kûng u Waha e: »Męde̱a kina̱ i kadua kima.« »Ho!« kûng u Wuala e »sasaęe wue!«

Sarang i rĕdua su saghę, kutęu i rĕdua nakaĕbae kima. Kûng u Wuala e: »Koatengke kereapa ene, kai nahepes' u watu?« Kûng u Waha e: »Kokǫkon ḻimanu.« Ené Waha e sen ka̱kontine su Wuala e. Ho, Wuala e mĕngkatewe nangokǫ. Sarang nangokǫ, su pelahepes' u kima e. Kûng u Wuala e: »I kau kai nangakaḻę́ si sia̱! Pahędo! i kau takụ kinaseng.« »Ore«, kûng u Waha e: »i kau sen mĕlewa«, kụ Baha e mĕngkatewe timaḻang, nariadi liman Buala e, taḻimędone e, nasue napentehę. Ho, Wuala e mèngkatewe ligha̱ nanahusu Waha e, suapan Baha e sen nakataḻang marau. Buala e sen tanakaĕba̱ Baha e.

Sarang nararĕnae kadodǫ, kutęu Waha e kai saụ nangĕmpuhe, rimarisi su hamụ u pahĕpa̱. Sarang kinasilon Buala e, Wuala e mengkatewe timĕmbo, nikikine su ḻaed-e. Kare̱au kapeleesan Baha e i sie nębera: »Be, Wuala! i kau waḻinewe timĕmbo sia̱, kai timèmbo wakǫ.« Uté Wuala e namĕlloe. Ené Waha e mĕngkatewe kimęse su kotǫ u pahĕpa̱. Kûng u Waha e: »Buala e kinakontiangke wue!« Ho, tarai dimaki su sengkalu, natępas' u waḻene. Sarang kerenée, i sie mĕngkatewe natarai soḻong sasuang-e, nangaḻa̱ busa̱ sĕngkalu, wǫu ene i sie mèngkatewe sasaę nĕbaḻi soḻong baḻene. Kai naung u Waha e man tawe matarima̱, batụ u ma̱takụ u Wuala e. Bǫu matakụ saụbe matarima̱, batụ maka̱tahendung baḻene. Ho, i sie mèngkatewe nasasaę. Kûng u Waha e: »Baḻeku e sụsimbahę, maeng ia̱ męgĕllį u tabe̱a. Maeng tasumimbang, kai Wuala ene.« Ho, Waha e mĕngkatewe nęgèllį u tabe̱a, kûng-e: »Tabe̱a, baḻe!« Sengkelèndiu simimbang. Kûng u Waha e: »Tawe pulu, waḻe sumimbang: ene kai Wuala e, sen nĕhapa waḻeku. Ho!« kûng u Waha e »koae waḻenu! Ia̱ mangaḻing su waḻine.« Sengapau dengụ-e Wuala e sen tanakaeba̱ Baha e.

V. VERTALING.

De Aap en de Krokodil.

De Aap ging eens schelpdieren zoeken. Toen zeide de Krokodil: „Laat ons te samen gaan.” De Aap zeide: „Wij zullen eene reuzenschelp voor voedsel zoeken.” „Goed” zeide de Krokodil „laat ons dan naar 't strand gaan.”

Toen zij op de riffen waren, vonden zij eene reuzenschelp. De Krokodil zeide: „Hoe zullen wij doen, het dier is tusschen de steenen geklemd!” De Aap zeide: „Pak het met uwe handen aan!” Hier bedroog de Aap den Krokodil. De Krokodil pakte het daarop met zijne handen aan. Zoodra hij dit gedaan had, werd hij door de reuzenschelp gekneld. De Krokodil zeide: „Gij hebt mij bedrogen! wacht! ik zal u opeten.” „Ja”, zeide de Aap, „gij gaat mij al likken”, en de Aap vluchtte daarop heen, waardoor de hand van den Krokodil, al zijne vingers, werden afgekneld. Daarop zette de Krokodil vlug den Aap na, maar de Aap was reeds ver weg gevlucht. De Krokodil kon den Aap niet meer vinden.

Na verloop van eenigen tijd ging de Aap weder visschen, en ging op de wortels der rhizophoren staan. Toen de Krokodil dit zag, viel hij hem terstond aan en beet hem in zijn poot. Dank zij de slimheid van den Aap, zeide deze: „Nu, Krokodil, gij valt mij niet aan, gij valt een rhizophoorwortel aan.” Toen liet de Krokodil los en de Aap sprong daarop in den top van een rhizophoor. De Aap zeide: „De Krokodil is weer door een leugen beet genomen.” Daarop sprong hij van den eenen boom op den anderen en ging recht op zijn huis aan. Hierop ging hij naar zijn tuin en haalde de vrucht van een pisangboom, daarna ging hij naar zijn huis terug. Doch het hart van den Aap was maar niet gerust, omdat hij bang was voor den Krokodil. Na bevreesd geweest te zijn, werd hij weder rustig, als hij zich zijn huis herinnerde. Nu, hij ging er maar heen. De Aap zeide: „Mijn huis antwoordt, wanneer ik het groet. Wanneer het niet antwoordt, is het de Krokodil.” Daarop groette de Aap en zeide: „Dag huis!” Plotseling kwam er antwoord. De Aap zeide: „'t Is niet zoo gek (zoo iets geks gebeurt er niet), dat een huis antwoordt; dat is de Krokodil, die is mijn huis reeds komen bewaken. Welnu”, zeide de Aap” maak het tot uw huis, ik zal verhuizen naar een ander.”

Eenigen tijd lang kon de Krokodil den Aap niet meer vinden.

V. AANTEEKENINGEN.

Dit verhaal is voor 't eerst uitgegeven door Dr. Riedel en te vinden op bl. 10 van de boven (bl. 322) aangehaalde verzameling. — De bet. van ĕmpuhe is »schelpdieren en kleine visschen vangen, met een stokje en een kleine fuik (sakuhę̈) op de koraalriffen (saghę), vandaar wordt 't ook mangĕnsaghę genoemd. Dit geschiedt in de plassen, die bij eb in de riffen achterblijven.

De kima is de bekende reuzenschelp, (tridacna gigas), waarvan de grootste soort op Sangir als varkenstrog wordt gebruikt. — Over de uitdrukking sarang — su, zie boven bl. 360. — suapa, zie boven bl. 353. — séngapa »een wat, een iets, een weinig.« Sĕngapan dĕngųe is hier »langen tijd.«

VI.

BIO PIA BAHA R. WUALA.

Kuteu kûng u Wuala e: »Mahi, i kite mẹsasuḷung u kakẹpaḷ' u taune!» Kûng u Waha e u: »Ho! rioëllo i kite mẹsombang su apeng.» Manu e wuhúe sëngkakuku, Baha e simëbangke su apeng, mëngkatewe nëlita apeng e wọu pondoḷe sëmpotọ sarang pondoḷe sëmpotọ, bọue' naiang tạ këndi-e. Maḷukade o, rimëntáe wuala e, mëngkatewe nahẹping, laudẹ e. Kûng u Wuala e: »Kate! suapa, ringang-u e?» Kûng u Waha e u: »Kai sen tanakakẹdang nahẹdo; këláewe laed-e; tamai apeng napene u ënnạ u ḷaedẹ!» Kûng u Wuala e: »Kai suapa, waḷenu e?» Kûng u Waha e: »Wawạ apeng sëmbau e.»

Sëngkarioëlone Waha e naugëmpuhe. Dudaḷengke su moadẹ e, sëngkëlëndie nitëmbông u Wuala. Kûng u Waha e: »O, nẹsaḷa! i kau tawe nanembo wisiku, kawe timëmbo pahẹpạ.» Namëlloe wue, Wuala e. Baha e mëngkatewe timaḷang, d. nẹbera: »Suapawu'? kinaakaḷẹ! i Wuala e.» Kuteu u Waha e nakoa soḷong ḷantang. Nawaḷie wawëllo. Kuteu saraeng masanggiden baḷe, Waha e mëngkatewe kimui; kute taweu simimbahẹ. Baha e nẹkoaewe kontine: »Baḷeku e sidutu susimbahẹ bue; arawe íni uté kawe tasimimbahẹ: piạ Buala ëndiu.» Ho, nẹsauewe kimui, tangú simimbahẹ. Kûng u Waha e: »Tạ bẹke pinintu, waḷe mẹbẹbera; Wualae wúe, ene!»

Baha e mëngkatewe timaḷang su ḷiang. Kuteu kai nẹsombang u Setang. Kûng u Setang e u: »Mahi, i kadua mẹbataru!» Kûng u Waha e u: »Ho! mẹbataru kerea?» Kûng u Setang e: »Mẹbataru i kadua tamẹtiki, tëllu hẹbi. Isain mẹtiki, maëllang.» Kûng u Waha e: »Ho!» Tangú i rëdua nẹbatarúe. Kuteu masanggidẹ kaëlônge, napẹpae, Waha e. Kûng u Setang e: »I kau ëllangku!» Kûng u Waha e: »Kapia! Iạ kai nawatang u kai mangënna.» Kûng u Setang e: »Kai mangënna kerea'?» »Kai mangënna u: Kumpughang e apawe tạ tau nanina, o kawe mitung.» Kûng u Setang e: »Tëngadẹ, ëng!»

Su karua hębine Waha e kinahuntikilangke wúe. Kûng u Setang e: »Ene, i kau ĕllangku!» Kûng u Waha e: »Ią baļinewe mętętiki; ią kai mąngénna.» Kûng u Setang e: »Kai mąngĕnna a'?» »Ią kai mętętimbang, u ļarang u humbia e tawę tau nangĕhabę, o kawe mahoro.» Kûng u Setang e: »Tĕngadę lai!» Su katéllu hębine Setang e nawatangke. Kûng u Waha e: »I kau ĕllangku!» Setang e nakawerawen a'! - I sie nakoą ĕllang u Waha e.

Nahĕpusę.

VI. VERTALING.

De Aap en de Krokodil.

De Krokodil zeide eens: »Kom, laat ons de hoeveelheid onzer onderdanen met elkaar vergelijken.» De Aap zeide: »Goed, morgen vroeg zullen wij eene ontmoeting hebben op het strand.» Bij het eerste hanengekraai ging de Aap naar het strand en betrad het strand van het eene eind tot het andere; daarop ging hij stil zitten. Des morgens vroeg kwamen de Krokodillen; de zee was er door afgesloten. De Krokodil zeide: »Wel, waar zijn uwe gezellen?» De Aap zeide: »Die konden het wachten niet meer volhouden; zie maar hier hunne pooten, het strand hier is vol van hunne voetsporen!» De Krokodil zeide: »Waar is uw huis?» De Aap zeide: »Daar ginds, op het andere strand.»

Des anderen daags ging de Aap schelpdieren visschen. Op de landtong loopende, werd hij plotseling aangevallen door den Krokodil. De Aap zeide: »Wel, gij zijt mis!» gij valt mijn been niet aan, gij valt een rhizophoor aan.» Toen liet de Krokodil los. De Aap ging terstond op de vlucht en zeide: »Wat zou het wel? de Krokodil is beetgenomen.» De Aap begaf zich daarop naar den tuin. Hij kwam terug toen 't avond was. En toen hij zijn huis naderde, riep de Aap, doch niemand antwoordde. Daarop verzon de Aap een leugen: »Mijn huis antwoordt altijd, maar nu antwoordt het niet; waarschijnlijk is er een Krokodil.» En daarop riep weer en er kwam antwoord. De Aap zeide: »Er is geen verhaal

of gelijkenis van, dat een huis spreekt: 't is zeker weer de Krokodil!"

De Aap vluchtte daarop naar een hol en ontmoette een Setan. De Setan zeide: "Kom, laat ons wedden!" De Aap zeide: "Goed, hoe zullen wij wedden?" De Setan zeide: "Wij zullen wedden om drie nachten lang niet te slapen. Wie slaapt wordt slaaf." "Goed" zeide de Aap. Daarop gingen zij beiden wedden. En, toen het bijna dag was, viel de Aap er bij neer.

De Setan zeide: "Gij zijt mijn slaaf!" De Aap zeide: "Wacht eens, ik viel om van het nadenken." De Setan zeide: "Waarover dacht gij dan na?" "Ik dacht: de gumutu is iets dat niemand zwart geverfd heeft, en toch is zij zwart!" "Het is waar ook", zeide de Setan.

Den tweeden nacht werd de Aap weder door slaap overvallen. De Setan zeide: "Nu zijt gij mijn slaaf!" "Ik slaap niet", zeide de Aap, "ik denk na." "Waarover denkt ge na?" zeide de Setan. "Ik peins er over, dat niemand de dorens van den sago-palm heeft gescherpt, en toch zijn ze scherp." "Dat is waar ook," zeide de Setan. Den derden nacht viel de Setan er bij neer. De Aap zeide: "Gij zijt mijn slaaf!" Wat kon de Setan daartegen zeggen!" Hij werd de slaaf van den Aap.

Einde.

VI. AANTEEKENINGEN.

Dit verhaal is eene kleine verzameling van streken door den Aap uitgehaald, waarvan er twee in de vorige verhalen (IV en V) voorkomen. Ik heb het daarom hier laten volgen.

1. kite mesasanļung, enz., woordelijk: "Wij zullen ons met elkander vergelijken in menigte des volks." — manu̦ sĕngkakuku̦ is eene aanduiding van den tijd van ongeveer 3 uur 's nachts. — [illegible] is een bijvorm van mĕlinda "treden", terwijl [illegible] "[illegible] treden" wordt gebruikt. — laudĕ̦ e [illegible] is een gewone uitdrukking om eene groote menigte [illegible] aan te duiden. De bedoeling is: niemand

kan er meer tusschen door varen, zoo vol is de zee er van. — s ĕ m b a ụ e, voor de vertaling, zie Sang. Spr. bl. 233.

L a n t a n g is een tuin dien men in 't binnenland heeft en dus niet bij 't huis, dat bij de kust staat. Vandaar dat de Aap eerst 's avonds thuis komt. — s i m b a h ẹ̆ is „antwoorden op geroep", s i m b a n g op eene vraag. Zie bl. 29.

M ẹ̆ b a t a r u heeft tot stam het Mal. b ĕ r t a r o h „inzetten, wedden", naar de Moluksche uitspraak. — m a w a t a n g is worden als een b a t a n g (omgevallen boomstam). — l a r a n g u h u m b i a tegenover k u m p u g h a n g, zie boven, bl. 400.

---

of gelijkenis van, dat een huis spreekt; 't is zeker weer de Krokodil!"

De Aap vluchtte daarop naar een hol en ontmoette een Setan. De Setan zeide: "Kom, laat ons wedden!" De Aap zeide: "Goed, hoe zullen wij wedden?" De Setan zeide:. "Wij zullen wedden om drie nachten lang niet te slapen. Wie slaapt wordt slaaf." "Goed" zeide de Aap. Daarop gingen zij beiden wedden. En, toen het bijna dag was, viel de Aap er bij neer.

De Setan zeide: "Gij zijt mijn slaaf!" De Aap zeide: "Wacht eens, ik viel om van het nadenken." De Setan zeide: "Waarover dacht gij dan na?" "Ik dacht: de gumutu is iets dat niemand zwart geverfd heeft, en toch is zij zwart!" "Het is waar ook", zeide de Setan.

Den tweeden nacht werd de Aap weder door slaap overvallen. De Setan zeide: "Nu zijt gij mijn slaaf!" "Ik slaap niet", zeide de Aap, "ik denk na." "Waarover denkt ge na?" zeide de Setan. "Ik peins er over, dat niemand de dorens van den sago-palm heeft gescherpt, en toch zijn ze scherp." "Dat is waar ook," zeide de Setan. Den derden nacht viel de Setan er bij neer. De Aap zeide: "Gij zijt mijn slaaf!" Wat kon de Setan daartegen zeggen!" Hij werd de slaaf van den Aap.

E i n d e.

VI. AANTEEKENINGEN.

Dit verhaal is eene kleine verzameling van streken door den Aap uitgehaald, waarvan er twee in de vorige verhalen (IV en V) voorkomen. Ik heb het daarom hier laten volgen.

I k i t ẹ m ĕ̩ s a s u ḽ u n g, enz., woordelijk: "Wij zullen ons met elkaar vergelijken in menigte des volks." — m a n ụ s ĕ n g k a k u k ụ is eene aanduiding van den tijd van ongeveer 3 uur 's nachts. — m ĕ l i t a is zeker een bijvorm van m ĕ l i n d a "treden", terwijl l i t a bepaald voor "leem treden" wordt gebruikt. — l a u d ĕ̩ e n a h ĕ̩ p i n g is een gewone uitdrukking om eene groote menigte schepen, visschen en derg. aan te duiden. De bedoeling is: niemand

kan er meer tusschen door varen, zoo vol is de zee er van. — sémbaṇ e, voor de vertaling, zie Sang. Spr. bl. 233.

Lantang is een tuin dien men in 't binnenland heeft en dus niet bij 't huis, dat bij de kust staat. Vandaar dat de Aap eerst 's avonds thuis komt. — simbahĕ is „antwoorden op geroep", simbang op eene vraag. Zie bl. 29.

Mĕbataru heeft tot stam het Mal. bĕrtaroh „inzetten, wedden", naar de Moluksche uitspraak. mawatang is worden als een batang (omgevallen boomstam). larang u humbia tegenover kumpughang, zie boven, bl. 400.

VII.

BIOPI Ạ I WAHA RĔDUAN UBẠ.

Tangú kai piạ i Waha rĕduan Ubạ; kụ i rĕdua e mẹ̆tẹ̆tataniwe waḷene. Kutẹu sĕnsuḷe i rĕdua e kai nẹ̆sombang. Ené kai lai piạ dehan busạ. Tangú sarẹ̆tạu i Waha e nakasilóe rehan busạ ene, ute i Waha e ghimighile si Ubạ, bawerane: „Mahi, anu! i kadua ren mẹ̆suang u rehan busạ i kaduda.„ I Ubạ simimbang ụ: „Endaį man sĕngkalu uté, anú?„ Angkûng i Waha u: „Ĕbụe anu!„ Tangú i Ubạ e mĕngkatewe namangkan kakudạ. Angkûng i Waha u: „Si siạ, anú, kotọ-e atụ ĕndaį e sen piạ daung-e, kụ kate manguntang kadidį, sen mẹ̆bua.„ Ho angkûng i Ubạ e „Anụe si kau; si siạ e wawạe pungene, manįen marĕngụ mẹ̆bua. Ené i Waha e mĕngkate nikahĕluaseng, batụ u si sie ĕndaį sen piạ daung-e kụ i sie nẹ̆berâe: „Si siạ e isuang su sĕlêng, ipakisilo su sumasĕllo e.„ Angkûng i Ubạ u: „Si siạ e isuang su rĕllahẹ̆ku. mẹ̆deạ u iạ mạtatanạbe makạsilo apan kaḷaĕllo.„

Kutẹu i Ubạ e sĕngkakarumaheng-e natamaįe mẹ̆tẹ̆tiwo si Waha e, apidẹ̆be kụkakĕlla busạ i Waha e. Tangú i Ubạ e nẹ̆sĕmmạen Baha e su raraḷengang e sen mẹtiwo wusạ-e. Angkûng i Ubạ u: „I kadudako anu! mẹtiwo wusạ-u e.„ Kutẹu wusạ i Waha e, kai nahẹ̆gu, sĕngkakĕlla. I Waha e nẹ̆berâe u: „Irọe anu, Ubạ! busạku ĕndaį kai nirotiang u sumasĕlle, watụ u kai rimuḷon apa raung-e keren kahẹ̆bunge.„ Marĕngụ-dĕngụ mĕngkai 'pẹ̆pahẹ̆dông, uté si Ubạ e nẹ̆buạe.„ Kutẹu i Waha e sĕngkaḷĕndįewen nasongo suanun Ubạ d. nẹ̆berạe: „Iạ e, si kau ĕndaį semben ikapĕndotong.„ Kutẹu i Waha e napuḷẹewe soḷong baḷene, arawe su sĕngkarįĕlone i Ubạ e sen mĕnẹ̆naung mangaḷạ buan busạ-e, kutẹu i Waha e sen makạĕnna u i Ubạ sen mĕndotong, ute roken maḷukadẹ̆ i Waha e sen dimĕnta, kutẹu man nẹ̆sĕmmạ u Ubạ mangaḷạ busạ-e. I Waha e nẹ̆berạe: „I kadudako, anu!„ Mẹ̆dẹ̆darendehe u i rĕdua. Angkûng i Ubạ u: „Iạ kawe, mawį e, batụu kawe sasuangku. Tanakarendehẹ̆ si Waha e, i Waha e nawįe su kotọ-e, hẹ̆do rimĕllusẹ̆ u nasuen kânge, wusạ e; uté kinaakaḷengke, i Ubạ.

Nahẹ̆pusẹ̆.

VII. VERTALING.

Verhaal van de Twee Apen.

Er waren eens twee Apen en die beiden bewoonden ieder hun huis. Eens op een keer ontmoetten zij elkaar. En daar was ook een pisang-stek. En met dat de eene Aap dat pisang-stek gezien had, sprak hij af met den anderen Aap, aldus: „Komaan, vriend, laat ons elk een pisang-stek poten.” De andere Aap antwoordde: En daar is er maar één, vriend!” De eene Aap zeide: „Trek het maar uit, vriend!” De andere Aap groef het toen met een wiedmes uit. De eene Aap zeide: „Voor mij is de top, omdat daar al bladeren aan zijn, en het na slechts weinig wachtens al vruchten geven zal. „Goed”, zeide de andere Aap „neem dat voor u, voor mij zij dan maar het benedeneind van den stam, al duurt het dan ook lang eer hij vruchten krijgt.” De eene Aap was daarop in zijn schik, omdat het zijne al bladeren had en hij zeide: „Mijn stuk zal ik planten aan den weg, om het te laten zien de voorbijgangers.” De andere Aap zeide: „Het mijne zal ik planten op mijn erf, opdat ik het steeds iederen dag kan zien.”

Twee dagen daarna ging de andere Aap een bezoek brengen aan den eenen Aap, tevens willende diens pisang bezien. En de andere Aap ontmoette op den weg den eenen Aap, die reeds op weg was om naar zijn pisang te gaan zien. De andere Aap zeide: „Vriend, laat ons beiden naar uwen pisang gaan kijken.” En ziet, de pisang van den eenen Aap was verdord.

De eene Aap zeide: „Ach, vriend Aap, mijn pisang is betooverd door de voorbijgangers, omdat zij begeerig waren naar iets waarvan de bladeren zoo dicht waren.” Na een geruimen tijd wachtens, kreeg het gedeelte van den anderen Aap vruchten. En daar kwam de eene Aap op eens weer aan huis bij den anderen Aap en zeide: „Ach, van de uwe kunt gij reeds genieten.” Toen ging de eene Aap naar zijn huis terug, maar den volgenden morgen, toen de andere Aap van plan was de vruchten van zijn pisang af te halen, toen begreep de eene Aap, dat de andere Aap er van zou genieten, en vroeg in den morgen kwam de eene Aap reeds aan, en kwam den anderen Aap tegen, die zijne pisangs ging plukken. De eene Aap zeide

„Laat ons beiden 't doen, vriend!” Nu gingen zij twisten. De andere Aap zeide: „Ik ben het, die er in zal klimmen, omdat 't mijne planting is.” Hij kon het niet winnen van den eenen Aap; deze klom in den top en kwam er pas af, toen hij alle pisangs had opgegeten, zoodat de andere Aap bedrogen was.

E i n d e.

VII. AANTEEKENINGEN.

De b a h a is de ongestaarte aap van Celebes, de u b a̤ is de langgestaarte aap. Beide woorden zijn waarschijnlijk van éénen stam: w a. U b a̤ wordt ook gebruikt als eigennaam van iederen aap, om hem er bij te roepen en te noemen, zooals b o k e̤ voor varkens, m i n g k o̤ voor katten, enz. Dit verhaal herinnert weder aan het onderwerp der boven (bl. 348) aangehaalde verhandeling van Prof. Kern: The Tale of the Tortoise and the Monkey. Toch is het mij niet gelukt het verhaal, zooals het daar is gegeven, volledig in 't Sangireesch terug te vinden. Vgl. ook „the Rat and the Rail” in Codrington's Melanesians, N° 3. — d e h a of a n a̤ u w u s a̤ worden de loten genoemd, die naast den pisang-boom uitspruiten en de soort voortplanten. — s a r ĕ̤ t a̤ is het Skr. Mal. s ĕ r t a. — k a d u d a is juist zulk een verfraaide vorm van k a d u a, als b a d ṳ en b u d a, zie bl. 234. — m a n g u n t a n g „wachten” is meer Tabukansch; het Mang. zegt m a h ĕ̤ d o. — s i s i a̤ e, s i k a u e zijn de uitdrukkingen voor „de, het mijne, uwe” enz.

N a h ĕ̤ g u. De eene Aap had niets dan het bovenste stuk met den bladkroon, van het pisang-spruitje, en dit kon natuurlijk geen wortel schieten. — r i m u ḷ o, Praet. Perf. van d u ḷ o „speeksel”, waarvan d u m u ḷ o „watertanden, begeerig zijn naar”. Deze begeerte zou de voorbijgangers er toe gebracht hebben, tooverspreuken of booze blikken tegen het begeerde voorwerp te richten, waardoor het verderven moest. — s u a n u, zie bl. 278.

VIII.

BION DATU R. WOKI I SIRE TELLU TALAHUSE D. WAHA R. SOAHA.

Tangú pią Datu r. Woki pią ahus' i rědua esę. Tangú angkûng u Woki e: »I kitę-ěllu ren taraj měndenǫ.« Ho, nataraje. Sarąeng sen su akę, tangú rariǫ e nipěllǫe su wowon batu. Sarąeng i rědua sen męděndenǫ, kutęu kai pią Baha nangaļą dariǫ e, kaî Ratu r. Woki e wěga wue. Tangú rariǫ e nipatéen Baha e, wǫue' nikiną-e. Sarąeng sen bǫu něndenǫ, tangú nakasilóe rariǫ e sen tadie, taraje rimaļingara soļong kotǫ u kalu, kutęu nakasilóe u rariǫ e kai 'kękinaseng u Waha e. Tangú nasusáe, i rědua. Tangú i rědua měngkate sųsangj. Kutęu kai pią Soaha. Kûng u Soaha u: »I rua kai sųsangj u apa?« Kûng u Ratu e: »Kai sųsangj u anąku, kai nikiną u Waha, kų ią man tamakahěngang, měnsang takų baļisang kerea'.« Kûng u Soaha e: »Iąko mangakaļę; i kau abe kasusa.« »Kų kai akaļě kerea'?« Kûng u Soaha e: »Datu e pękonti pętumpate.« Tangú angkûng u Woki e: »Kai mękoą kerea'?« Kûng u Soaha e, u Ratu e pępakeang, mase raļoka, arawe Woki e sangj pakaiha.

Sarąeng sųsangj, kutęu Waha e riměntáe r. nakiwaļóe: »I kau kai sųsangj u a', Wawų?« Kûng u Woki e u: »Kawingku kai nate. Kamagengu wotonge, pauļiko su Ratun kamene e!« Ho, Waha Ratu e měngkate nakikomoļ'u kaļawǫu waha e. Kûng u waha e u: »Kai nętèmpugę kereapa, Tuang?« Kûng u Ratu e »I kitę kai sasaę soļong soa e, mělębing u Ratu e.« Kutęu pią baha sěmbaų daļakj nębera: »E, kapia kai mangakaļę!« Kûng u Ratun baha e: »Pateko, apa' èndaj daļakj e!« Mèngkatewe timaļang, pirua!

Ho, nasasaęe, i sire kębj. Arawe Soaha e nèhępingke waļe e, apan ļohang-e, r. nębera su Ratu ěndaj dųdaļoka e: »Mageng ią sen nękumbaedę, ute pakariahíe, Tuang! u sen natěmpugę, kų pakaļighą męhangung.« Ho, nasuęe narangeng, Boki e mengkate

ghimunggui, wawerane: „Ia kai itĕntang si sai!” Kûng u Ratun baha e: „Itĕtĕntang si sia, Bawu!” O, saraeng patiku baha e nasuee narangeng, kuteu Waha ralaki e tawe rimangeng, kaiso mĕngkai mĕbĕbera: „I kamene kai 'lĕakaleng!” Kai Ratun baha e tawe nahimang. Kûng u Soaha e u: „Tukadĕ e pakasueko hĕping, lukadĕ! madirin piau makasilo si kite.” Ho, nasueen hĕpinge, patiku lohang-e. Kûng u Soaha e: „I kite den mĕnalang mĕkumbaedĕ!” Kûng u Ratun baha e: „Ho!” Kûng u Soaha e u: „Ia kai tingihĕku kadodo; mapia ia mawi su paha.” Ho, nawie. Baha e wĕgawen i sie kai sen mangakalĕ. Tangú Soaha e nangumbaede, wawerane: „Pakarariahie, Tuang! sen nasue nahĕping! Pĕbangungke, sĕmbĕka peda, sĕmbĕka palo-palo, Tuang!” Ho, Ratu e mĕngkatewe nĕbangung, boue' namĕbasĕ, ku tawe lĕmbene sarang sĕmbau, man nasue nate, waha e; lĕmbene man tuliewen sĕmbau tarimangeng e. Saraeng nasuen potoe apan su wale e, uté i sie nĕberae: „Ene! ia sen maanu, u kai mangakalĕ; kaihó tawe nahimang, kú!”

VIII. VERTALING.

Verhaal van den Koning, de Koningin, hun kind, den Aap en de Hagedis.

Er waren eens een Koning en eene Koningin, die een zoon hadden. Eens zeide de Koningin: „Laat ons met ons drieën gaan baden.” Toen gingen zij heen. Terwijl zij in 't water waren, zetten zij het kind op een steen. Toen zij beiden aan 't baden waren, haalde ineens een Aap het kind weg, doch de Koning en de Koningin wisten het niet. De Aap nu doodde het kind en at het daarna op.

Nadat zij gebaad hadden, zagen zij, dat het kind er niet meer was; zij keken naar den top van een boom, en daar zagen zij, dat het kind door den Aap werd opgegeten. Toen waren zij beide bedroefd. En zij beiden weenden zeer. Toen was daar eene Hagedis. De Hagedis zeide: „Waarom weent gij beiden?” De Koning zeide:

»Wij weenen om mijn kind, 't is opgegeten door een Aap, en ik begrijp niet hoe ik daarover wraak zal nemen.« De Hagedis zeide: »Laat mij eene list verzinnen, wees gij niet bedroefd.« »En wat voor eene list?« De Hagedis zeide: »Laat de Koning zich houden, alsof hij zich zelven gedood heeft.« De Koningin zeide: »Hoe zal hij dat doen?« De Hagedis zeide, dat de Koning zich moest aankleeden, en daarna gaan liggen, en dat de Koningin hevig moest weenen.

Terwijl zij weende, kwam ineens de Aap daar aan en vroeg: »Waarover weent gij, Mevrouw?« De Vorstin zeide: »Mijn gemaal is overleden. Wanneer gij kunt, zoo boodschap het uwen Koning.« Daarop liet de Apenkoning alle Apen komen. De Apen zeiden: »Waarom hebt gij ons verzameld, Heer?« De Vorst zeide: »Wij zullen naar beneden gaan, naar de stad, den Koning begraven.« Toen was daar een ellendig er uitziende Aap, die zeide: »Past maar op, 't kon zijn, dat zij u beet nemen.« De Koning der Apen zeide: »Doodt dien ellendigen.« Toen vluchtte het arme dier.

Daarop gingen zij allen naar beneden. De Hagedis echter had alle openingen van het huis gesloten en zeide tot den Koning, die daar lag: »Wanneer ik ga zingen, zoo maak u gereed, Heer, want dan zijn ze al verzameld, en sta dan spoedig op.« Toen zij allen naar boven waren gegaan, hief de Koningin een weeklacht aan, zeggende: »Aan wien zal ik worden achtergelaten!« De Koning der Apen zeide: »Aan mij wordt gij achtergelaten, Mevrouw!«

Toen alle Apen naar boven gingen, ging de ellendige Aap niet naar boven, maar zeide: »Gijlieden wordt bedrogen!« Doch de Koning der Apen geloofde het niet. De Hagedis zeide: »Sluit al de deuren, wachters, opdat niemand ons zien kunne.« Daarop werden alle openingen gesloten. De Hagedis zeide: »Laat ons spelen en zingen!« »Goed«, zeide de Koning der Apen. De Hagedis zeide: »Ik heb eene zwakke stem; 't zou goed zijn, dat ik op de rookvliering klom.« Zij klom er op. De Aap wist niet, dat zij eene list gebruikte. Daarop zong de Hagedis een lied, zeggende: »Maak u gereed, Heer, alles is gesloten! Sta op, in de eene hand een houwer, in de andere een werpstok, Heer!« Daarop stond de Koning op en sloeg in de rondte, en er bleef geen enkele aap over, zij allen, de apen, stierven; die overbleef was slechts de eene die niet naar boven was gegaan. Toen allen die in 't huis waren, geslacht waren, zeide hij: »Zie, ik zeide het al, dat men bedroog, maar, ze hebben mij niet geloofd.«

VIII. AANTEEKENINGEN.

Taḷahusę̆ is samengesteld uit taha (bl. 77) en ahusę̆. Over de afwisseling van l met h, waar twee opeenvolgende lettergrepen met h zouden beginnen, zie bl. 51. Ahusę̆ is het hooge woord voor anạ; het bet. eigenlijk "opvolger", vgl. mangahusę̆. Bent mengahus "verwisselen". — i kitẹ ĕllu, zie bl. 238.

Masusa is een Sang. vorming van 't uit 't Mal. overgenomen susah. — Soaha is de leguaan, een groote hagedis, die in 't Mol. Mal. soa-soa heet. — mękonti dient hier als hulpw.w. "liegen, valschelijk voorgeven te, doen alsof". Daarom heeft het hoofdww. ook den Imperatief-vorm. — Botonge is, zooals bl. 187 is gezegd, het woord dat den concessief omschrijft, doch 't heeft ook wel eens de bet. van "kunnen, mogelijk zijn" die daaraan grenst. — tĕmpugę̆ is een bijvorm van tampung, met een andere eindlettergreep. Andere voorbeelden, zie bl. 28. — mę̆kumbaedę̆ (ook mangumb.) bet. "een kakumbaedę̆ zingen." Dit is een soort van lofzang of heldenzang, bij doodenfeesten of offerplechtigheden in gebruik en slechts door mannen gezongen. — bę̆basę̆ (mam.) is gewoonlijk "het hooge gras of de kleine struiken in een tuin afslaan, om hem van dat onkruid te zuiveren." De grondbeteekenis is "geheel en al, tot het laatste toe vernietigen.," vgl. Jav. bebas.

IX.

BIO PIA KAMBING D. WAHA

Ené i Waha e kai sụsĕlle. Kutẹu kai pią Kambing sentahanakeng su ḷiang; kụ Kambing e kai mạnèpa. Kutẹu Waha e kai nẹbera, u Kambing e kai médĕdohang. Kûng-e: »I kau mahunẹ kai medẹ dohang sią e!» Kûng u Kambing e: »Ią mangampung, Baha! i kami tahaną tawe mẹdarohang.» Kûng u Waha e: »I kamene tawe makapĕdĕndilẹ! mau mèdẹdohang, ĕndaịbe tụtaḷimoadẹ.» Kûng u Kambing e, »Mĕngkatewe wahasan kami.» Kûng u Waha e: »Pahẹdo, i kau takụ ikalákẹ su Ratu e.» Kûng u Kambing e: »Mĕng kate pangalákẹ!»

Ho, mĕgĕgĕgutáe, Waha e namokạe: »Endaung su tĕngon kamene, kaḷawọu Mawu Wẹbato, ḷembone i Tuang Datu, su wowone kate Hukumang! ią kai nẹbawa si Kambing sire tahaną: kai nẹdohang!» Kûng u Wẹbato e: »Ene, Kambing! uade i kau kai nẹdohang si Waha e!» Kûng u Kambing e: »Tala, méngkatewe modon kami!» Tangú naputusẹ, u i Waha nasaḷa; saḷane mẹkasitírẹ dua ello, mehèntud'u himang. Sarạeng i Waha e nahurung, kutẹu kai nakaeba kima sĕmbaụ, kutẹu i sie mengkatewe nendau, ené nikẹtungken kima e; sarang ḷimanabẹ, saghẹ e, limane e mengkai makaketune Sarang naraḷung, nadehọ nate, i Waha e; ho, nahepusẹ!

IX. VERTALING.

Verhaal van de Geit en den Aap.

De Aap ging eens langs het strand. En daar was een Geit met hare jongen in eene grot, en de Geiten waren aan 't kauwen. Toen

zeide de Aap, dat de Geit hem uitschold. „Gij scheldt mij dus uit!" zeide hij. De Geit zeide: „Ik vraag vergeving, Aap! ik en mijne jongen, wij schelden niet." De Aap zeide: „Gijlieden kunt het niet ontkennen! gij scheldt werkelijk, daar gij zoo mommelt." De Geit zeide: „Dat is maar eene gewoonte van ons." De Aap zeide: „Wacht, ik zal u aanklagen bij den Koning." „Klaag maar!" zeide de Geit.

Terwijl zij aan 't procedeeren waren, riep de Aap uit: „Hier voor ulieder aangezicht, Heeren Rijksgrooten, bovenal Mijnheer de Koning, boven wien nog slechts het Oordeel staat! heb ik gebracht de Geit en hare jongen: zij hebben gescholden!" De Rijksgrooten zeiden: „Gij hoort het, Geit, men zegt dat gij den Aap uitgescholden hebt." De Geit zeide: „Neen, dat is zoo onze manier." En de beslissing was, dat de Aap ongelijk had; zijne straf was, om twee dagen kwartier-arbeider te zijn, en koraalsteen aan te dragen. Toen de Aap dook, vond hij eene reuzenschelp; hij greep met de hand er in, en werd daarop geknepen door de reuzenschelp; totdat de koraalriffen door den vloed bedekt werden bleven zijne handen vastgeklemd. Toen het water hoog kwam, stierf de Aap ten slotte, en nu is het uit.

IX. AANTEEKENINGEN.

Sĕlle (sum.) is „langs de kust of het strand te voet van de eene plaats naar de andere gaan". Sĕlé́ĕng of sĕláeng of sasĕlêng is de weg langs de kust. — sĕntahanakeng, van anạ met 't voorvoegsel taha, 't achtervoegsel eng en daarvoor nog 't voorvoegsel sĕ*. — dĕndilẹ̆ (mẹ̆d.) „ontkennen" is waarsch. een geredupliceerde vorm van den stam dilẹ̆, het algemeen gebruikelijke ontkenningswoord in de Filippijnsche talen. Zie verder bl. 181. — ikalákẹ̆ is eene passief-vorming van kalákẹ̆, 't Holl. „klacht", dat in 't Sang. alleen „aanklacht" beteekent. Het heeft het Holl. accent behouden. — Èndaung su tĕngon, enz. is de gewone aanhef

eener aanklacht. Met hukumang wordt waarschijnlijk wel een gods-oordeel bedoeld, zooals bv. ook in N°. XI*a* vermeld wordt en dat vroeger werd aangewend, als de beslissing niet te geven was. — modo is 't Holl. "mode" uit het Mol. Mal. overgenomen; men gebruikt gewoonlijk 't Skr. Mal. bahasa.

X.

BIO PIA I WALAWO, I URANG, I LIPANG, I MELLE I KASILI, I RARAHUNG, I RANSILANG.

Tangú i sire ene kai nẹ̆gaghighilẹ simenggọ, kụ nanaha sakaeng i sire tuwu-wẹse. Sarang nasuen tahane, nịbawo|eng so|ong ba|e, nịkakoạ i sire; wọue' saraeng nasuen koạe, tangú i sire nẹpaparentau sinasạ d. |urang i sire, r. nĕmpanondo apidẹ nĕlurang. Tangú saraeng bọeten nĕlurang, i sire nĕmpẹsake r. nĕhĕngkase wa|ango, napatira|ang namunda|ẹ. Ené manganguling-e i Wa|awo. Tangú saraeng i sire napĕllọ su |oange, i Wa|awo kai narou; tangú i sie mĕngkatewe nĕlikosẹ nanuwu, kụ i sire wa|ine e wẹga wue. Bọu ene angkûng i Wa|awo: "Sakaeng i kitẹ e kai nahẹpi (nabẹka)!" Tangú i sire nangambangke sakaeng e, kaihó man tanikaambangeng u sẹga e man kạka|awọ-e. Sarang tanikaambangeng i sire, ené niwonohe su |oange. Bọue' i Wa|awo e taraje kimalang so|ong du|unge, arawe i Mĕlle nakatĕllạ, i Lipang nakakalang, i Kasili nakakalang, i Urang nakakalang, arawe i Rarahung niwonohẹ, i Ransilang niwonohẹ. Tangú saraeng i sire narĕnta su ru|ung-e, i sire mĕngkate mạiang su wowon batang; tangú angkûng i Wa|awo u: "Dingang i kitẹ dadẹ niwonohẹ e, rakọko sasaẹ urungen duankatau!" Tangú sasaẹ e kai i Lipang, d. i Kasili. Bọu ene ĕndaje nawawa so|ong du|unge, kụ bodanben biahẹ, pirua!

Tangú i sire kẹbị e mĕngkate mạiang. Ené angkûng u sĕngkatau: "Dakọko pẹdorong putung, Urang!" Io, i Urang e nataraje ralạ ba|en Tau Maghurang e. Sarang narĕnta, i sie tawe makarangeng batụ kai tĕmba|atung mararau. Tangú Tau Maghurang e nakiwa|ọe: "I sai, kai, wawa su rĕllahẹ e?" Angkûngben Urang u: "Kai iạ, Bawụ!" Nakiwa|ọe Tau Maghurang e: "I kau kai so|ong apa, Urang?"

"Kai nịdaroloh' i sire radẹ e iapĕdẹdorong putung."

Angkûngben Tau Maghurang u: "Endaje rangeng!"

Tangú tarajewe rumangeng, tawe makarangeng. Tau Maghurang

e nẹberạe: »Katanạe sene; ią mangonggọ.« Sarạeng nangonggọ, tawe nịlaonggọ su ḷiman Urang e, kai nịtatẹ̆tuhẹ̆ su wadang-e; tangú mĕngkatewe nahamụ, pirua! r. naten loso. Arawe i sire radẹ su apeng e mĕngkai mạhẹ̆do, kai tate rumĕntan putung e, i Urang e. Tangú sĕngkatau e nịdarolohe niapĕniatạ si Urang e. Kutẹu sĕngkarumating-e i Urang e kai sen tạ singongoue. Tangú wọu ene i sie mĕngkatewe sasaẹ nĕhabarẹ̆ u: »Dala ringang i kitẹ e kai nipaten Tau Maghurang e.« Tangú i Waḷawo e nẹberạe: »Bai, i kitẹ taraị mangalo Tau rala Maghurang e.« I Waḷawo nẹbera u: »Ią su kuḷị u ĕmme.« Angkûngben Lipang: »Ią su kelen akẹ.« Angkûngben Mĕlle: »Ią su awun dapuhang.« Angkûng i Ransilang: »Ią su tĕmbaḷatung.« »Arawe ią« angkûngben Kasili e »su rĕllahẹ.« Tangú i sire nẹkoạ kerene.

Bọue' sarạeng nahẹ̆bi, nĕndikọen soḷo, Tau Maghurang e. Sarang bọeten nĕndikọ u soḷo e, i sie kimâng; sarang nasuen kâng e, nipate soḷo e, kụ i sire mĕngkai marĕmmasẹ̆: darahung e su saḷipị (darĕndung). Tangú sarạeng lawọe hẹ̆bi ('kẹ̆kaḷoaraue), Waḷawo e nẹberạe angkûng: »Dị, dị, dị!« Tau Maghurang e manontong saḷipị e, masusụ u Rarahung e; tangú surang nasusụ, nẹdeạe putung 'pangutụ Baḷawo e. Sarang mangaḷạ, i Mĕlle mĕngkatewe nangaesẹ̆; i sie napuḷing; tangú nẹdeạe akẹ; sarang i sie mĕndĕmmuse, nikikin Lipang e su mohong-e, wọu ene tanaẹ limintụ soḷong dĕllahẹ̆ mẹdeạ undang, nakatahida Kasili maḷiewehẹ̆; tangú neliondohẹ̆. Sarang nĕlioudohẹ̆, niĕntungang u Ransilang e su tĕmbọ-e, wọue' i sie nate. Sarang nate, nịdarĕmmẹ i sire su kĕhu.

Nahẹ̆pusẹ̆.

X. VERTALING.

Verhaal van de Muis, de Garnaal, den Duizendpoot, het Loophoen, den Paling, de Naald en het Aanbeeld.

Dezen kwamen overeen om te gaan varen, en kapten tot prauw voor zich een stuk suikerriet. Toen het bekapt was, werd het naar

huis gesleept en door hen bewerkt; daarna, toen het afgemaakt was, droegen zij elkander op, om te zorgen voor gekookt eten en lading voor zich en schoven zij de prauw af, en laadden haar meteen. En toen zij geladen hadden, gingen zij aan boord, lichtten het anker en gingen terstond onder zeil. De Muis nu was de stuurman. Toen zij in 't ruime sop waren, kreeg de Muis dorst en ging heimelijk aan 't suikerriet knabbelen, en de anderen wisten het niet. Daarna zeide de Muis: „Onze schuit is gebroken". Toen trachtten zij de schuit te redden, maar zij kon niet meer gered worden, want het binnendringende water nam steeds toe. Toen zij haar niet meer konden redden, zonk zij in volle zee. De Muis zwom daarop naar land, doch het Loophoen kon vliegen, de Duizendpoot kon zwemmen ,de Paling kon zwemmen, de Garnaal kon zwemmen, maar de Naald zonk en het Aanbeeld zonk. Toen zij aan land gekomen waren, zaten zij een heele poos op een boomstam; en de Muis zeide: „Gaat twee van U naar onze makkers, die daar gezonken zijn, duiken!" Toen gingen de Duizendpoot en de Paling naar beneden. Daarop brachten zij hen naar land en de stakkerds leefden nog.

En zij allen zaten er maar voortdurend. Toen zeide een van hen: „Komaan, ga eens vuur vragen, Garnaal!" De Garnaal nu ging heen, naar het huis van het Oude Mensch. Toen hij aankwam, kon hij de trap niet opkomen, omdat de treden te ver van elkander stonden. Daarop vroeg het Oude Mensch: „Wie is daar beneden op het erf?" De Garnaal zeide: „Ik ben het, Mevrouw!" De Oude Vrouw vroeg: „Waar gaat ge heen, Garnaal?"

„Ik ben gezonden door hen daar ginds, om vuur te vragen."

„Kom dan maar boven!" zeide de Oude Vrouw.

En toen, naar boven willende gaan, kon hij niet. De Oude Vrouw zeide: „Blijf daar maar, ik zal 't u geven." Toen zij het zou geven, gaf zij het niet in de hand van de Garnaal, maar legde de kolen op zijn lichaam, en toen werd het arme dier rood en schroeide dood. De anderen echter op het strand wachtten aldoor, maar de Garnaal kwam niet met vuur. Daarop werd een van hen uitgezonden, om naar de Garnaal te gaan zien. En toen hij aankwam, had de Garnaal reeds den adem uitgeblazen. En daarop ging hij spoedig terug, de tijding brengen: „Onze makker daarginds is door de Oude Vrouw gedood". Daarop zeide de Muis: „Komt, laat ons die Oude Vrouw gaan aanvallen." De Muis zeide, „Ik ga in het rijstvat." De Duizendpoot zeide: „Ik ga in de water-

bamboe." Het Loophoen zeide: "Ik op de asch van de stookplaats." Het Aanbeeld zeide: "Ik ga op de trap." "Maar ik", zeide de Paling, "ga op het erf." En alzoo deden zij.

Toen het vervolgens nacht was geworden, stak de Oude Vrouw een lamp aan. Nadat zij de lamp had aangestoken, ging zij eten; toen zij gegeten had, doofde zij de lamp uit, en zij bleven maar steeds rustig: de Naald stak in den wand. Toen het reeds ver in den nacht was (middernacht), zeide de Muis "piep, piep, piep!". Wanneer de Oude Vrouw nu tegen den wand sloeg, werd zij telkens door de Naald gestoken, en toen zij gestoken was, zocht zij vuur om naar de Muis te zien. Toen zij dit wilde nemen, stoof het Loophoen met asch, en kreeg zij de oogen vol; daarop zocht zij water; toen zij zich 't gezicht wilde wasschen, beet haar de Duizendpoot aan den mond; daarop ging zij de trap af naar het erf, om heelkruid te zoeken, en trapte op den gladden Paling; toen gleed zij uit. Toen zij uitgleed, viel haar het Aanbeeld op het hoofd, waarop zij stierf. Toen zij gestorven was, wierpen zij haar in het bosch.

Einde.

X. AANTEEKENINGEN.

Dit verhaal is ook te vinden bij de fabels in het Sea-dialekt, uitgegeven door Dr. Riedel, Tijdschr. v. I. T. L. V. dl. XVII, 1869. Eenige onbeduidende verschillen kunnen daargelaten worden. Eene veel kortere redactie van dit verhaal, waarbij nog de Hamer (i Rarupa) een der personen is, verschilt te weinig van deze lezing om afzonderlijke uitgaaf te verdienen. Dáár zoekt de Hamer een plaats tusschen de katoe-bladen boven de trap, terwijl de Paling op den drempel boven aan de trap, en het Aanbeeld beneden vóór de trap zich plaatst. De Oude Vrouw glijdt op de Paling uit, valt op het Aanbeeld, en wordt gedood door den Hamer, die door het schudden op haar valt. De Hamer behoort er bij, en dit slot van 't verhaal is het juiste.

Tuwu-wȩ̣se is eene soort van suikerriet, aldus genoemd, omdat

er zoovele barsten (bẹ̆se) in zijn. — mĕlle is de naam van den Moleo (Mehacephalon moleo) of het loophoen, een aan Celebes eigenaardig dier, dat ook op de Sangir-eilanden voorkomt. — nakatĕllạ en nakakalang wil zeggen: „kon zich redden, redde zich, door te vliegen, te zwemmen." — tẹ̆tuhẹ̆ is een kool, behalve de smeedkolen van sago-baru-bast (baḷa) gebrand, die boheng heeten. De ww.lijke vorm manẹ̆tuhẹ̆ beteekent „kolen afschudden of afslaan op". — mapĕniatạ is met 't voorv. mapĕ (bl. 118) gevormd van 't Mal. njata en is dus syn. met Mal. mĕnjatakan. De halfgesloten uitspraak der laatste lettergreep dient om de a voor verzwakking te bewaren. Zie bl. 39. — kuḷị u ĕmme is een van boombast gemaakt vat, waarin men de rijst bewaart. — kele is een korte water-bamboe, met een haakje, om op te hangen. — saḷipị is een wand van aan elkaar genaaide sẹ̆sa-bladeren.

XI.

...lezingen gegeven, daar het verschil ...eren. De Duizendpoot, die in a ...kt in b. Het verhaal is een niet ...waarin wordt kwaadgesproken van ...komen.

I.

...KA, I WAḶAWO, I LIPANG.

...i Leka wawine, i Waḷawo wawine, ...Kutęu i Tumpępą e natamai soḷong ...sohong i Waḷawo e mĕngkai masa- ...rariǫ su walong e.» Tangú i ...aḷawo e, nauḷi angkûng: »Awui! ...kâng u manga rariǫ e!» Tangú ...wui! tawe kere i sie, u kawawelônge ...kumakui esę e.» Bǫue' pinauḷi- ...: »Awui! pènnad'i Awuiku Ḷeka ...su hangubę e.» Tangú wǫu ene i ...ipang, angkûng: »Awui! taḷętug'i ...ong u pętatumbatine su pędisę e.» ...ngkûng: »Ungkę! uade taḷętug-u e ...su pędisę e!» Tangú i Lipang e ...aḷawo e; tangú i sire tellun Ḷeka ...e, kǫ (i Lipang e) nęberąe si ..., u taḷętugęku e mengkai maitung ...angú i Waḷawo e nędendilę, ang-

kûng: „Kakẹdike, ungkẹ! iạ e tawe nẹbera kerene; iạ kawe nẹbera u: „Irọe, taḷẹtug'i ungkẹku Lipang e mĕngkai naḷendạ u pĕndarurụ-e.„ Tangú i Lipang e nẹberáe u: „Uade pĕnnad'i Leka mĕngkai manipị u sasụ́-e su hangubẹ̆ e.„ Tangú i Waḷawo e nẹdĕndile wue, r. nẹbera, angkûng: „Kakẹdike! iạ tawe nẹbera kerene; kawe nẹbera angkûng: „Irọe! pĕnnad'i Awuiku Leka e mĕngkai manipị u puhaneng e.„ Tangú i Waḷawo e nẹberạe wue: „Uade i Awuiku i Tumpepạ e mageng kamaḷukarenge „Kạ!„ kawawĕlônge „Kạ!„ Tangú i Leka e nẹdĕndile wue, r. nẹbera, angkûng: „Kakẹdike, Awui! iạ e tawe nẹbera kerene; iạ kawe nẹbera u: „Irọe! tingih' i Awuiku Tumpepạ e kerẹe tingih' u rẹ̆dateng e.„

Tangú wọu ene i sire nahurung kẹ̆bị. Sarang nahurung, tangú i sire tĕllu e kinasẹ̆pụ i Tumpepạ; i Waḷawo kinasẹ̆pụ kaḷimona, masé wọue' i Lipang; kasamuriang-e i Leka, arawe i Tumpepạ e mĕngkai wiahẹ̆.

XIa. VERTALING.

Verhaal van de Kikvorsch, de Kakkerlak, de Muis en den Duizendpoot.

De Kikvorsch nu was eene vrouw, de Kakkerlak ook, de Muis insgelijks, maar een man was slechts de Duizendpoot alleen. De Kikvorsch nu ging naar de Kakkerlak aan huis en zeide: „Vriendin, de snuit van de Muis is heel spits geworden van het stelen van 't eten der kinderen in de provisie-mand.„ Toen kwam de Kakkerlak bij de Muis aan huis en sprak: „Vriendin, zij zeggen dat gij steeds 't eten van de kinderen steelt.„ De Muis zeide: „'t Is niet waar! Vriendin, 't is niet zooals bij haar, des avonds „kạ!„ en des morgens „kạ!„ alsof zij de mannen riep.„ Daarop zeide de Kikvorsch tot de Kakkerlak: „Vriendin, de billen mijner vriendin de Kakkerlak zijn heel plat geworden door het gedurig kruipen in de manden.„ Daarop gingen zij samen spotten over den Duizendpoot, zeggende: „Vriendin, de rug van mijn broer den Duizendpoot is heel zwart van het zich blootstellen aan den heeten zonneschijn.„

En toen ging een van hun hem vertellen: "Men zegt, broeder, dat uw rug heel zwart is van uw gedurig zitten in de zon."

Daarop ontbood de Duizendpoot de Kikvorsch en de Muis, en toen maakten die twee met de Kakkerlak de zaak uit in de tegenwoordigheid van den Duizendpoot, en (deze) zeide tot de Muis: "Men zegt dat gij gezegd hebt, dat mijn rug heel zwart is door mijn zitten in de zon." Doch de Muis ontkende het en zeide: "'t Is niet waar, broer, zoo heb ik niet gesproken; ik heb integendeel gezegd: "Ach, de rug van mijn broer den Duizendpoot is geheel glanzig geworden van het land ontginnen." Toen zeide de Duizendpoot: "Men zegt, dat de billen van de Kakkerlak plat geworden zijn van haar binnendringen in de manden." Doch de Muis ontkende op hare beurt dit gezegd te hebben en zeide: "'t Is niet waar, ik heb zoo niet gesproken; ik heb integendeel gezegd: "Ach, de billen van mijne vriendin de Kakkerlak zijn heel plat gedrukt door de weefplank." Daarop zeide de Muis weder: "Men zegt dat mijne vriendin de Kikvorsch 's morgens "Ką!" roept en 's avonds "Ką!" Doch de Kakkerlak ontkende óók, dit gezegd te hebben en zeide: "'t Is niet waar, Vriendin, ik heb zoo iets niet gezegd, maar ik heb gezegd: "Ach, de stem mijner Vriendin de Kikvorsch is als het geluid van de hoogste bamboe aan het weefgetouw."

Daarop gingen zij gezamenlijk duiken. Toen zij doken, stikten de drie anderen tegen de Kikvorsch; de Muis stikte het eerst, daarop de Duizendpoot, ten laatste de Kakkerlak, maar de Kikvorsch bleef levend tegen allen.

XI*a*. AANTEEKENINGEN.

Dat ką van de Kikvorsch is ons "kwak"; 't is het geluid, dat de kikvorsch naar 't gehoor van den Sangirees maakt. De beschuldiging vindt haar aanleiding in 't voortdurende roepen. Men lette op het woord k e r e. - a w u i is een s a s ĕ n g g a h i-term, beteekenende "goed vriend". M a k i a w u i is "de familie van een meisje om hare hand vragen voor een jonkman". Beneden zal nog worden

gezegd, door wie dit geschiedt. — naḻendạ u pĕndarurụ, nl. glanzig van het gebogen staan in de zon, bij het verbranden van het hout op een ontgonnen land. Pĕndarurụ, dat volgens bl. 93 zou moeten beteekenen „tijd, wijze van ontginnen" is hier in geheel abstracten zin gebruikt. — puhaneng is het uitgeholde plankje, dat de vrouwen tusschen hun rug en het touw, waarmee zij zich 't weefgetouw hebben omgebonden, zetten, om te voorkomen dat het touw doorschuurt. — dẹdateng is de bamboe waaraan in lussen bevestigd is de dẹ̆daḻẹ̆ of de lichte bamboe, waarom heen het weefgetouw van boven is geslagen en die een gleuf van 't eene eind tot het andere heeft, opdat zij een geluid make bij 't slaan met de weefpen.

Mahurung is „met zijn velen duiken". Over deze meervoudige beteekenis van mah is reeds boven op bl. 341 gesproken. „Duiken" is anders murung. Het doel is hier, door een gods-oordeel uit te maken wie gelijk heeft.

In de vertaling zijn Kikvorsch en Kakkerlak opzettelijk als vrouwelijke woorden behandeld, hoewel dit in strijd is met ons taaleigen.

———————

XI*b*.

Tangú kai pią binatang areng-e i Tumpepą, i Wa‖awo, i Leka. I sire ene kai mętętatamba wa‖e sěmbaų, kų sasěnggahį i sire kai i Kia. Tangú i sire kębį e mętętatambáe kerene, ené i Wa‖awo kai so‖ong akę, kutęu i Tumpepą e kai nęsampuhę, bawerane: »Irǫe, Anu! Kia Leka! i Kiaku Wa‖awo mohong-e měngkai nasahiǫ u pętatako winen sěngkawanuâng.» Kutęu i Wa‖awo e kai měpěpahimang su a‖ung u wa‖en sire. Ené, sarąeng i sie nakaringihę u i sie kai ipęsęsampuhę, uté i sie měngkatewe simangį d. nępędu, wǫue' rimangengke r. nakiwa‖óe, ungkâng: »Dědua! ią mohongku kai nasahiǫ u pętatako winen sěngkawanuâng, èng?» I rědua simimbang: »Tala, Kia Wa‖awo! wa‖inewe męsęsampuh' i kau, pakaěnna wue! i kandua e kawe mąhumbisara u, mohong i Kiaku Wa‖awo e kai nasahiǫ u pananoę pile.» Bǫu ene i Tumpepą e měngkatewe nakoą so‖ong akę, kutęu i Wa‖awo e kai nęsampuh' i, Tumpepą e, wawerane: »Irǫe! Kia Leka! i Kiaku Tumpepą e palang-e měngkai nanintą u kakęse su watu, arawe pěnnad-e měngkai nanipį u kakaiang su watu.» I Tumpepą e uté tawe so‖ong akę, kaiso mępěpahimang su a‖ung. I sie rimangengke r. nęberąe »Uade ią kai kakęseku nakanintą palangku e?» Simimbang i rědua e: »Tala wue, Kia! i kandua mąhumbisara u, pěnnad-u nanipį u puhaneng.» I Leka e so‖ǫewen děllahę. Nęsampuhe wue i rědua: »I Kiaku Leka e měngkai na‖endą u sasúę su petin sěngkawanuâng.» Leka e mępępahimang, dimangengke r. nęberáe: »Uade ią na‖endą u sasúę petin sěngkawanuâng.» Nęberáe i rědua: »Tala wue; i kandua mąhumbisara, u kai na‖endą u pělahákę; manin su pędisę měngkai mělęhákę.

XI*b*. VERTALING.

Er waren eens dieren, genaamd de Kikvorsch, de Muis en de Kakkerlak. Zij bewoonden gezamenlijk één huis en noemden elkander

bij den naam Kia. En terwijl zij aldus bijeen waren, ging de Muis zich even verwijderen en toen ging de Kikvorsch kwaadspreken, zeggende: „Ach, Vriendin Kakkerlak, mijne Vriendin de Muis heeft een heel spitsen snuit van het stelen van 't zaaikoren van de heele bevolking.” Maar de Muis luisterde af, in de ruimte onder hun huis. En toen zij hoorde dat er kwaad van haar werd gesproken, weende zij en werd boos, en ging daarop naar boven en vroeg: „Zeg eens, gij beiden, ik heb een spitsen snuit van het stelen van allemans zaaikoren, niet waar?” Zij antwoordden: „Neen, Vriendin Muis, wij spraken geen kwaad van u, begrijp het wel, wij spraken er integendeel over, dat de snuit van Vriendin Muis spits is geworden van het brengen van patronen in weefgetouwen.” Daarop ging de Kikvorsch zich verwijderen en toen sprak de Muis kwaad van de Kikvorsch, aldus: „Ach, Vriendin Kakkerlak, de dijen van Vriendin Kikvorsch zijn smal geworden van het springen op steenen, en hare billen zijn plat geworden door het zitten op steenen.” De Kikvorsch echter was niet naar 't water gegaan, maar had afgeluisterd onder het huis. Zij kwam naar boven en zeide: „Gij zegt dat ik met al dat springen mijne dijen heb smal gemaakt?” Zij zeiden: „Wel neen, Vriendin, wij spraken er over, dat uwe billen plat zijn geworden door de weef-plank.” Daarop ging de Kakkerlak naar 't erf. Toen spraken de beide anderen weer kwaad: „Vriendin Kakkerlak is glad geworden van 't kruipen in de kisten van de heele wereld.” De Kakkerlak had afgeluisterd, kwam boven en zeide: „Gij zegt, dat ik glad geworden ben van het kruipen in de kisten van de geheele wereld.” „Wel neen,” zeiden zij „wij spreken er over dat gij glad geworden zijt van het haken; gij zit zelfs in de heete zon te haken.”

XI*b*. AANTEEKENINGEN.

Makoa̧ soḷong akẹ „naar 't water gaan”, is eene verbloemde uitdrukking voor „zijne behoeften gaan doen”, daar hiervoor meestal het zee-strand of de rivier-oever wordt gekozen. Een verouderende uitdrukking hiervoor is mamẹ u ḷio „naar den vloer gaan.” Blijkbaar waren vroeger de gaten van den vloer de afvoerwegen. —

soe̤ (manoe̤) bet. »met een sasoe̤ (een keukengereedschap, dat op een vouwbeen gelijkt) een sago-koek en derg. losmaken en omkeeren.« Hier is het gebruikt van 't opnemen — met den langen nagel van de pink — der draden van een weefgetouw, waardoor het patroon (pile) wordt gevormd. De Muis zou dit dan met haren snuit moeten gedaan hebben. — naninta̤ en nanipi u kakḛse en kakaiang su watu, nl. de steenen, waarvan de rivieren en beeken op Sangir vol zijn. -- mĕhákḛ is van het Ned. »haken«. De namen van dergelijke handwerken zijn alle uit 't Nederlandsch, bv. manitĕrikḛ, manitópḛ, van de gr. w. w. sitĕrikḛ »strijken«, sitópḛ »stoppen«. De oorspr. klemtoon is behouden gebleven.

XII.

BIO PIA BAWI R. ASU.

Kutẹu Asu e kai nẹ̆saḷimbang. Sarang nẹ̆saḷimbang, kutẹu nĕnóte Bawi e. Ho, Wawi e nitụe wue. Saráeng sen bọu kimâng, kûng u Wawi e u: „Karumaheng dĕntako wue”. Ho, sĕngkakarumahenge rimĕntáe wúe. Tangú saráeng narĕnta, Asu e mĕngkai lupa. Angkûng u Wawi e: „Puneng ninotẹ̆ kumâng, lupa e mĕngkate tumanịe natumpaḷiu; lingung lila e kai mạkakiki.” Kutẹu Asu e kai limangehẹ̆. Tanẹ̆beran apa, mĕngkatewe timĕmbo; ené i rĕdua nẹ̆kakikịe. Bọue' i rĕdua nẹ̆kakatạ, u mạeng pakel' u Asu r. Wawi ren tanạdĕnta su ĕntana, i sire tawe mẹ̆dame, hakịu sarang ſni i sire tawe nẹ̆dẹ̆dame.

Nahẹ̆pusẹ̆.

XII. VERTALING.

Verhaal van het Varken en den Hond.

De Hond vierde eens feest. Op zijn feest noodigde hij het Varken. Nu, het Varken gaf daaraan gehoor. Nadat zij gegeten hadden, zeide het Varken: „Kom overmorgen eens bij mij!” Den derden dag kwam hij dan ook. Bij zijne aankomst was de Hond buiten adem. Toen zeide het Varken: „Omdat hij ten eten genoodigd is, hijgt hij zoo buitenmate; hij bijt er van op zijn tong”. Toen werd de Hond boos. Hij zeide niets maar viel terstond aan, en toen beten

zij elkander. Daarna spraken zij met elkander af, dat zoolang als de hielen der honden en varkens nog niet op den grond kwamen, zij geen vrede zouden sluiten, zoodat zij tot nu toe nog niet in vrede met elkander leven.

Einde.

XII. AANTEEKENINGEN.

Mĕnótę̆ is van 't Holl. "nooden" gevormd en thans het gewone woord onder de Sangireezen voor "uitnoodigen", in plaats van mamoghe of mamogheng. — puneng is in de N.lijke tongvallen, puhineng in 't Mang. gebruikelijk. — Katạ is uit 't Mal. overgenomen. Mẹkatạ bet. in 't Sang. "afscheid nemen", "mẹ̆kakatạ elkaar bestellen, met elkaar tijd en plaats van samenkomst afspreken".

XIII.

BION PIA I ULIDĚ DĚDUAN SALAMISI.

Tangú i rědua e kai mẹ̆pẹ̆papangěnsil'u tako, uade makạsue towọ u sarolọ e arau wurạ-e kai i Salamisi. Kutẹu i Salamisi e nẹ̆berạe »Kamageng i kau mạngěnsilẹ̆ kerene, uté i kadua e kěnnangko mẹ̆tatahang!« dingangu nẹ̆bera u: »Karumaheng i kadua ruměnta su salolọ e!« Tangú wọu ene Salamisi e sarang su kẹ̆don dědua e i sie notongke su rěndehong, d. nanemọe wuan děndehong e; hẹ̆dọewe nangẹ̆do u napenẹ, bọue' nẹ̆bawa lai wuan děndehong e, niapid'i tataghuang, nisěllẹ su panid-e. Bọue' i sie rimorọ su kalu walịne, mạhẹ̆dọewe Ulidẹ̆ e. Tangú wọu ene Ulidẹ̆ měngkatewe kimâng sarangkewen nalaedẹ̆, haki tiang-e naliwatu. Tangú Salamisi e narěntạe, kạkuine Ulidẹ̆ e: »Ulidẹ̆! Ulidẹ̆!« boue' Ulidẹ̆ e simimbahe: »Salamisi! Salamisi!« Bọue' i rědua e nẹ̆sombangke su kalun sarolọ e, r. nẹ̆kakatạe: »Lima ěllo, lima hẹ̆bi i kadua mẹ̆tatahang.« Tangú i Salamisi e nangěnnạe: kaliman ělone seu kasasuen kâng i Ulidẹ̆ e. Tangú nariadịe kerene: su kaěnnung u ělone Ulidẹ̆ e nělome. Tangú Salamisi e nẹ̆berạe: »Kamageng i kau takụ ikarendehẹ̆, i kau takụ kinaseng.« Tangú sarang nahẹ̆bi, Ulidẹ̆ kimuịe: »Salamisi! Salamisi!« kaí Salamisi e kělla wue; tangú Ulidẹ̆ e kai nẹ̆tako kimâng. Sarang naěllo, i Salamisi e něniatạe, ara kutẹu raung u sarolọ e nikâng i Ulidẹ̆. Bọue' i sie natẹ̆togẹ̆ dingangu nate, wọue' Salamisi e kiminạe si sie.

XIII. VERTALING.

Verhaal van de Rups en de Kolibri.

Deze beiden beschuldigden elkaar van diefstal: er werd gezegd, dat degeen die de jonge bladeren of de bloesems van de Sarolọ opmaakte, de Kolibri was. Toen zeide de Kolibri: »Wanneer gij aldus beschuldigt, laat ons dan tegen elkaar vasten« — en hij

zeide verder: »Overmorgen zullen wij bij de Saroḽọ komen.« Daarna van toen af tot op den door hen afgesproken tijd ging de Kolibri aan bij een Děndehong-boom, en pikte van de vruchten van dien boom, en hield eerst op toen hij vol was, daarna nam hij nog van die vruchten mede, die hij onder zijn vleugels stak. Daarop ging hij op een anderen boom zitten en wachtte op de Rups. Daarna at de Rups, totdat hij geheel verzadigd was, zoodat zijn buik stijf rond was. Toen kwam de Kolibri aan, de Rups roepende: »Rups! Rups!« waarop de Rups antwoordde: »Kolibri! Kolibri!« Daarna ontmoetten zij elkaar op den Saroḽọ-boom en spraken met elkaar af: »Vijf dagen en vijf nachten zullen wij tegen elkaar vasten.« Inmiddels dacht de Kolibri: den vijfden dag is het voedsel van de Rups al verteerd. En zoo geschiedde het ook: op den zesden dag was de Rups uitgeput. De Kolibri nu had gezegd: »Indien ik het van u win, eet ik u op.« Toen het nacht was geworden, riep de Rups: »Kolibri! Kolibri!« maar de Kolibri was wakker (hoewel hij slapende scheen); en toen ging de Rups in 't geheim eten. Toen het dag was geworden, ging de Kolibri kijken en zie, de Saroḽọ-bladeren waren opgegeten door de Rups. Daarop werd hij stijf en stierf en de Kolibri at hem op.

-

XIII. AANTEEKENINGEN.

Bio kan met de volgende uitdrukking piạ i U̍ḽidẹ enz. door de n verbonden worden, zoodat er dan staat: »Verhaal dat er eens was«, enz. Meestal blijft zij achterwege. — mangĕnsil' u tako zie bl. 217 — mẹ̆tatahang is van 't Mal. tahan gevormd en wordt ook in den zin van »uithouden, verdragen«, Sang. kẹdang (mẹkak.) gebruikt. Hier is 't speciaal van »vasten« gebruikt. De saroḽọ heet in 't Mal. sajur gedi, de děndehong is een djurame-boom. — maḽaedẹ́ bet. »verzadigd, volgegeten.« De stam laedẹ bet. »voet«, indien van dit woord maḽaedẹ is afgeleid, zou het »staande« en dus »stevig, vast, op pooten« moeten beteekenen en aldus het gevoel weergeven van iemand die verzadigd is. maḽiwatu, zie bl. 131. dendehẹ (dum.) bet. »tegenspreken«, maar wordt hier gebruikt als »overwinnen, het winnen van.«

XIV.

BIO PIA MANU D. TĔMPU.

Kutẹu Manụ e kai pią ană-e, kutẹu kai nikinạ i Tĕmpu e, kụ man nasuen kinạe, anạ u Manụ e. Kutẹu nangindorẹe makipaten Tĕmpu e. Tangú nẹ̆sombangken Asu e. Kûng u Asu e: »Unụ́e i kau kakĕlâng kawe masusa?« Kûng u Manụ e: »Tĕngadẹ̆ ią masusa, u kai pią Tĕmpu kiminą anạku, kụ ią kai mẹ̆tẹ̆timbang u ią mamaḷisẹ̆.« Kûng u Manụ e: »Ią kai mạngĕnna u rumĕnta matarang Tĕmpu e mẹ̆tẹ̆tikị, kụ takụ ḷẹ̆sakeng su matane ruanbẹ̆ka.« Kûng u Asu e: »O, i kau kai taumata kaḷongong; sĕngkapia tanapuko! mageng kai napuko, ute i kau ḷai kininạ-e.« Kûng u Manụ u: »Kai koateng kerea?« »I kau rakọko pẹ̆tako sinsing buḷaeng su pasarẹ̆; kaihó abe pẹ̆kumbuni, r. abe tĕllạ pakarangẹ; kamageng i kau sahusuang, abe tĕllą mahawesẹ̆; mageng pią taumata, ute mĕngkai taghaḷẹ̆ pĕlangehẹ̆; mạeng maḷantehẹ̆ su waes' u Tĕmpu e, ute sinsing buhụ́e ondoḷẹ̆ su ḷohang u Tĕmpu e.«

Ho, nakoạe kere'. Sĕngkarumating u pasarẹ̆, mĕngkatewe nẹ̆tako; saráeng taghuang-e nakasilo sinsing kai niaḷạ u Manụ e, ute mĕngkatewe nẹ̆sasahusu; sarang naḷantehẹ̆ su waes' u Tĕmpu e, tangú taumata nakasilọe Tĕmpu, ute i sire namatẹe Tĕmpu e r. naugaḷạe sinsing. Bọue' Manụ e nauḷie su Asu e, u Tĕmpu e sen nate. Kûng u Manụ e u: »Ią kai mamaeh' u apa si kau?« Kûng u Asu e: »Patikụ darotong ią madiri.« Tangú Manụ e nakaĕnnạe r. nẹ̆bera: »Ią makịtarimakasẹ si kau.« Kûng u Asu e: »Enẹe takụ dẹ̆deakeng si kau.«

XIV.

—

Verhaal van de Kip en de Slang.

De Kip had kuikens en die werden door de Slang opgegeten, en de kuikens werden alle opgegeten. Toen dreigde zij de Slang te zullen doen dooden. En zij ontmoette den Hond. De Hond zeide: „Waarom ziet gij er zoo bekommerd uit?” De Kip antwoordde: „Waarlijk ben ik bekommerd, want er heeft een Slang mijne kuikens opgegeten en ik overweeg hoe ik wraak op haar zal nemen.” De Hond zeide: „Hoe zult gij u wreken?” De Kip zeide: „Ik denk er over om te komen terwijl de Slang juist slaapt en haar hare beide oogen uit te pikken.” De Hond zeide: „Nu, gij zijt een domoor; 't zou gelukkig zijn, als zij niet wakker werd; wanneer zij wakker werd, zoudt gij ook nog door haar opgegeten worden.” De Kip zeide: „Hoe moet ik dan doen?” „Ga een gouden ring stelen op de markt, maar verberg u niet en vlieg niet hoog: wanneer gij achtervolgd wordt, vlieg dan niet vlug; wanneer er menschen zijn, plaag ze dan telkens; wanneer gij gekomen zijt boven het hol der Slang, werp dan den ring in het hol der Slang.”

En zoo geschiedde het. Zoodra zij op de markt kwam, stal zij er een; toen de eigenaar zag, dat de ring door de Kip was weggehaald, jaagde hij haar terstond na; toen zij recht boven het hol der Slang gekomen was, zagen de menschen de Slang en doodden de Slang en namen den ring. Daarop zeide de Kip tot den Hond, dat de Slang al dood was. „Waarmeê zal ik u betalen?” zeide de Kip. „Ik weiger alle goederen,” zeide de Hond. Toen begreep de Kip het, en zeide: „Ik breng u mijn dank.” „Dat was het, 't welk ik van u vroeg,” zeide de Hond.

XIV. AANTEEKENINGEN.

Tĕmpu is de naam der kleinere soort van slangen; de grootere soort heeten katoang. — matarang, van 't g. w. tarang, beteekent „in rechte lijn komen met, vallen op, samentreffen met", bv. ĕllon taụnbarụ ene natarang su ẹllo misa „die Nieuwjaarsdag viel op een Zondag." — Sĕngkapia behoort tot de vormen, op bl. 82 genoemd. De eigenlijke beteekenis is „een goedheid, een gelukkige omstandigheid", vandaar dat 't gebruikt wordt in den zin van: „het zou goed, gelukkig, enz., zijn dat". — mahawesẹ̆, zie bl. 256. — lantehẹ̆ is de richting recht tegenover. Su ḷantehẹku „tegenover mij", dasị, bawa su ḷ.ku „recht boven, beneden mij." — mẹsasahusu is een frequentatieve vorm, zie bl. 197. De op bl. 198 genoemde vorm mananahusu is in overdrachtelijke bet. gebruikelijk [1], mẹsasahusu bet. „elkander najagen". — makitarimakasẹ is Maleisch in 't Sang. bestaat voor „bedanken" geene uitdrukking. De laatste zinnen zijn eene soort van moraal, blijkbaar later bijgevoegd en slecht passend bij het gehalte van het geheele verhaal.

Dit verhaal komt zoozeer overeen met Pañcatantra I, 6 (ed. Kosegarten), dat het Sang. stuk de omwerking moet wezen van een vreemden, vermoedelijk Maleischen tekst.

[1] Men gelieve op bl. 198, r. 4 mahahusu in manahusu te verbeteren

(Wordt vervolgd)

JÂTAKAMÂLÂ

(GARLAND OF BIRTH-STORIES),

TRANSLATED FROM THE ORIGINAL SANSKRIT

BY

J. S. SPEYER.

(Continued from p. 310, vol. VIII.)

XIII.

THE STORY OF UNMÂDAYANTÎ.

(Unmâdayantîjâtaka.)

Even when sick with heavy sorrow, the virtuous are disinclined to follow the road of the low-minded [1], being prevented from such actions by the firmness of their constancy [2]. This will be taught as follows.

In the time when the Bodhisattva by the practise of his surpassing virtues, veracity, liberality, tranquillity of mind, wisdom etc., was exerting himself for the benefit of the creatures, he was, it is said, a king of the Çibis, behaving like the embodied Righteousness and Discipline and being intent on promoting the welfare of his subjects like a father.

1. Being withholden from sinful actions and put in the possession of virtues by their king, who was solicitous of

---

[1] This nîcamârga or road of the nîcâs (low[-minded]) is opposite to that excellent path of the âryâs (noble[-minded]), taught by the Buddhas and leading to salvation. See the note on jât. IV, st. 10.

[2] The pious and virtuous followers of the Excellent Law are needs endowed with constancy against the allurements of the world and their own innate evil passions. For this reason they are also often called ‚constant' or ‚firm' (dhîrâs), whereas the feeble and wicked slaves of lust are ‚fickle-minded', cp. note on jât. VI, st. 34.

their true happiness like a father of his son's, his people rejoiced both in this world and in the next.

2. For his administration of justice followed the path of righteousness and made no difference between kinsmen and the rest of his subjects. It obstructed to his people the road of wickedness and accordingly became, so to speak, a flowery ladder to Heaven.

3. Perceiving the welfare of the creatures to be the effect of righteousness, this ruler of men knew no other purpose except this. With all his heart he delighted in the path of righteousness and did not allow others to violate its precepts.

Now in the capital of that king one of the principal townsmen had a daughter of surpassing beauty, the acknowledged pearl of womanhood. The ravishing loveliness of her figure and charms made her appear like the embodied goddess Çrî or Rati or one of the heavenly nymphs (a p s a r a s a s).

4. No one — except only the passionless — having got the sight of her, was able to cast his looks away from her figure, as she fascinated by her beauty the eyes of all who beheld her.

And for this reason her relations called her Unmâdayantî ('she who makes mad').

Now her father apprised the king of his having such a daughter: "Majesty, he said, the very pearl of womanhood has appeared in your realm. Your Majesty deign to decide whether you will accept her as a wife or renounce her." Then the king ordered some brahmans knowing the auspicious marks of women to go and see the maiden, whether she would be a suitable wife for him or not. The father of Unmâdayantî led them to his house and ordered his daughter to attend upon his guests herself. She said she would do so and commenced to attend on them at table in the proper manner. But no sooner did those brahmans

5. behold her than their eyes were compelled to remain closely fixed on her face. The god of Love had subdued their firmness. They had no power over their looks and minds, and they got rid of their consciousness as if drunkenness had befallen them.

Now as they were not able to keep their grave and calm countenance nor the control of their senses, still less to take their meal, the householder removed his daughter out of

the reach of their looks and attended himself on the brahmans. Thereafter they took their leave and went off. And they considered thus: »The lovely beauty of that maiden is, forsooth, of an exceedingly enchanting nature, it acts like a very magic spell. For this reason it is not suitable for the king to see her, much less to make her his queen. Having grown mad by her splendid beauty, as he doubtlessly would, he would abate his zeal of performing his religious and political duties, and his neglect of duly observing his royal occupations would prove of evil consequences to his subjects, inasmuch as by obstructing the sources of their welfare it would cause damage to them.

6. »The sight of her would be sufficient to put an obstacle in the way even of Munis who strive after perfect wisdom, how much more may it obstruct the success of a young prince, leading a life of comfort and being in the habit of directing his looks to the objects of sense.

»Therefore it is now suitable to act so and so." Having thus made up their mind, they went to the king's presence in a convenient time and reported to him this: »We have seen that maiden, great king. She *is* a beauty and possesses lovely charms, but no more; she has inauspicious marks, the foretokens of ruin and ill luck. For this reason Your Majesty ought not even to see her, how can there be question about wedding her?

7. »A reprehensible wife veils both the glory and the opulence of two families, just as a cloudy, moon-concealing night hids the beauty and the arrangement of all things upon earth and in heaven."

Thus informed, the monarch imagining her to have inauspicious marks and not to suit his dynasty, did no more desire to possess her; and the householder, her father, knowing the king's disaffection, married his daughter to one Abhipâraga, officer of that very king.

Now once, on the occasion of the Kaumudî-festival [1], it happened that the king desired to contemplate the splendour

---

[1] The festival of Kaumudi is celebrated on the full-moon night of Kârttika (October—November). This festivity is also mentioned in the third act of the Mudrârâkshasa.

of that festivity in his excellent capital. He mounted his excellent chariot and took a drive through the town, which exhibited a pleasant aspect. Its streets and squares had been sprinkled and cleansed; their white ground was strewed with many-coloured flowers; gay flags and banners were floating aloft; everywhere there was dancing and singing, representations of burlesques, ballets and music; the mingling scents of flowers, incense, odoriferous powders, perfumes, garlands, strong liquors, also of the perfumed water and the ointments used in ablutions, filled the air with fragrance; lovely articles for sale were being exposed; the principal streets were thronged by a merry crowd of townsmen and landsmen in their best dress. While making this tour, the king came near the house of Abhipâraga. Now Unmâdayantî who was angry with the king, because he had spurned her — had she not inauspicious marks? — feigning curiosity to see him, placed herself in his way, illuminating by her brilliant figure the flat roof of her house, as a flash of lightning does the top of the cloud; *he* at least, she thought within her heart, must be able to keep the firmness of his mind and the power over his senses unshaken by the sight of an inauspicious person as I am. Accordingly, while the king, curious as he was to behold the splendour of his excellent capital, was looking around, his eye suddenly fell upon her, when she was facing him. On beholding her, the monarch,

8—9. though his eyes were wont to be attracted by the wanton grace of the beauties in his zenana; though owing to his attachment to the path of virtue his disposition was a modest one and he had exercised himself in subduing his organs of sense; though he possessed in a high degree the virtue of constancy; though he had a strong feeling of shame and was afraid to make his looks meet the looks of young women belonging to others — notwithstanding this, he could not prevent the Love-god's triumph [1] and gazed a long gaze at that woman, powerless to turn his eyes from her face.

10. "Is she perhaps the embodied Kaumudî or the Deity of

[1] Cp. the note on jât. IX, st. 93.

that house? is she an apsaras or a Demoness? For no human figure is she."

Thus the king considered and could not look enough at her; and the chariot passing away did not comply with his heart's desire. He went back to his palace like one absent-minded, thinking of nothing but her; his firmness of mind had been driven out by Manmatha. So he asked his charioteer Sunanda secretly:

11. "Do you know, whose is the house that was surrounded by a white wall, and who is she whose beauty did shine there like lightning in a white cloud?" [1]

The charioteer answered: "Your Majesty has a high official named Abhipâraga. His is that house, and she is his wife, a daughter to Kirîṭavatsa, of herself she is called Unmâdayantî." After hearing this, the thought that she was the wife of another made his heart faint, sorrowful meditation filled his mind and his eyes stood rigid. Often he heaved long and deep sighs and thinking of her only, said in a low voice to himself:

12. "Alas! She bears her soft and lovely-sounding name rightly, indeed. This sweet-smiling Unmâdayantî has made me almost mad.

13. "I would forget her, yet I see her always in my mind For my thoughts are with her, or rather it is she who is the ruler of my mind.

14. "And this weakness of mind is mine concerning the wife of another! No doubt, I am mad, I have lost shame as well as sleep.

15. "While being detained in representing to myself with rapture the grace of her features, her smiles, her looks, o that sudden sound of the metal plate [2], reminding me by its bold tone of the regular order of my royal business, rouses my wrath."

---

[1] In the pâli redaction the king puts this question to his charioteer, when he is passing the house, for though he knew Abhipâraga's dwelling, the sight of Unmâdayanti had troubled his memory.

[2] The strokes on a metal plate, sounding every half hour, are to announce to the king the time of the day, which he must know exactly, for his daily occupations are prescribed by custom with minuteness as to their order and duration. Cp. the well-known passage in the Daçakumâracarita Uttarakhaṇḍa, story 8 [p. 203 of Târanatha's edition].

In such a way the king's firmness was shaken by the power of passionate love. And although he endeavoured to compose his mind, his languishing appearance and emaciating body, his frequent absorption in thoughts together with his sighs indicated with evidence his state of being in love.

16. However great his firmness was in disguising his heart's disease, it manifested itself in his countenance, his eyes rigid from thoughtfulness, and his emaciated limbs.

Now Abhipâraga, the king's officer, was skilled in the interpretation of the expression of the face and of such gestures as are suited to betray internal feelings. When he had observed the behaviour of his master and discovered its cause, he apprehended evil consequences of it, for he loved the king and knew the excessive power of the God of Love. So he asked the king for a secret audience; which having been agreed to him, he went up to his master and, after being allowed to put forth his desire, said:

17—18. "While being engaged in worshipping the Devas to-day, o lotus-eyed ruler of men, see, a yaksha, presenting himself to my very eyes, said to me: ,How is it that you ignore the king having fallen in love with Unmâdayantî?' After speaking so, he disappeared immediately, and I drew to you, solicitous on this account. If this is true, why, Majesty, do you show in this manner your disaffection to me by your silence?

"Therefore Your Majesty deign do me the favour of accepting her from my hand."

The king was confounded, and dared not lift up his eyes for shame. Nevertheless, even while being in the power of Love, he did not suffer his firmness to falter, thanks to his being conversant with the Law by long and good practice, and refused that offer in plain terms. "No, that may not be. For what reason? Hear.

19. "I would lose my merit and I know myself not to be immortal. Further my wicked deed would be known also to the public. Moreover the fire of sorrow that would burn your heart because of that separation would erelong consume you, as fire consumes dry grass.

20. "And such a deed which would cause that distress in both this world and the next and would be committed for

this reason by the unwise, the wise never will do, for this very reason."

Abhipâraga answered: »Do not fear, Majesty, you will transgress the Law in this case.

21. »By helping a gift to be performed you will act in accordance with the Law, whereas by not receiving her from my side you would do wrong, obstructing the practice of giving.

»Nor do I see in this matter any occasion of damage to the reputation of Your Majesty. Why do I say this?

22. »This is an arrangement between us; nobody else need know of it? Do not, therefore, put in your mind the fear of blame by public opinion.

»Further, to me this will be a favour, not a source of grief. Why so?

23. »What harm can be procured to a faithful heart by the satisfaction obtained by serving the interest of his master? For this reason you ought to make no scruple to indulge in your love; do not apprehend any grief on my side."

The king replied: »Stop, stop! no more of that wicked reasoning.

24. »Surely, your very great attachment to my person has prevented you from minding this, that the righteous action which consists in the assistance to a deed of giving does not exist in the case of any gift.

25. »You who by exceeding attachment to my person do not heed even your own life, you are my friend, dearer to me than my kinsmen. Your wife I am bound to respect as a friend's.

»You do not well, therefore, enticing me to a sinful action. And what you assert ,nobody else will know of it', will it be less sinful for this reason?"

26. »How can happiness be expected for him who commits a wicked action, though unwitnessed? As little as for him who has taken poison unseen. Both the pure-sighted Celestials and the holy ascetics among men cannot fail to witness him [1].

»Moreover, I tell you this.

---

[1] Cp. *supra* Jât. XII, st. 13 and 14 with the foot-note.

27. "Who may in earnest believe that you do not love her, or that you will not get into harm, as soon as you have abandoned her?"

Abhipâraga said:

28. "I am your slave, I with my wife and children. You are my master and my deity. What infringement of Law, Majesty, can there be, then, if you act as pleases you with respect to this your female slave?

"As to your asserting that I love her, what matters it?

29. "Yea, my liege, she is my beloved wife, and it is for this very reason that I desire her to be given to you. He who has given in this world something dear to him, receives in the next dear objects of exceeding loveliness.

"Therefore, Your Majesty may take her."

The king spoke: "Oh, do not say so! It is impossible for me to do so. Why?

30. "I should dare throw myself on a sharp sword or into a fire with blazing flames, but I shall not be able to offend against Righteousness which I have always observed and to which I owe my royal bliss."

Abhipâraga said: "If Your Majesty will not take her, because she is my wife, then myself will command her to lead the life of a harlot, whom no one is forbidden to woo. Then Your Majesty may take her."

The king answered: "Are you mad?

31. "If you were to abandon your guiltless wife, you would not only incur punishment from my part, but having become an object of reproach, likewise unavoidable grief in this world and hereafter.

"Desist then; do not enforce a bad action. Do rather direct your mind to justice and honesty."

Abhipâraga said:

32. "And if by persisting I really were to do an action which might be in any respect a violation of Righteousness and the source of censure among men and of the loss of my happiness, be these consequences whatever they must be, I shall front them with my breast, drawing my strength from the gladness I shall feel, having promoted your pleasure.

33. "No one I know in this world more worthy than you

to be worshipped by a sacrificial offering [1], o most mighty Lord. Well then, with the object of increasing my merit deign accept, like an officiating priest, Unmâdayantî as my offering. May she be your d a k s h i ṇ â! [2]

The king said: »It is beyond doubt that you are prompted by your great affection towards me to the effort you make to promote my interest without considering what is right and wrong. But this very consideration induces me not to suffer you to persist in this way. Verily, indifference as to the censure of men cannot at any rate be approved. Look here

34. »Who, while neglecting Righteousness, does not mind either the censure of men or the evil consequences in the next world, will by so doing attain but this: in this world people will distrust him, and surely, after death he will be destitute of bliss.

»And therefore I press this upon your mind.

35. »Never delight in injuring Righteousness for the sake of life [3]. The sin you would incur would be great and unquestionable, the advantage trifling and doubtful.

»Moreover, you should consider also this.

36. »The virtuous do not like for themselves a pleasure, procured at the expense of others, whom for their sake they have caused distress by bringing them in disrepute and the like. For this reason I shall bear the charge of my private interests alone without troubling others, standing on the ground of righteousness"

---

[1] In this way I have rendered the term â h a v a n i y a m, for two reasons. Firstly, if the king is compared to the fire of that name — one of the triad of sacrificial fires — in the same way, as f. i the spiritual teacher is compared to the â h a v a n i y a-fire in Manu II, 231, this simile can scarcely be combined with the other one, that of the officiating priest. Secondly, in the pali recension the corresponding term â h û n i y o (st. 41, see Fausb. V, p. 221, 29) certainly means «deserving sacrificial worship» and is explained so in the commentary. The sacrificial term h u (to offer a sacrifice to a deity, esp. into the fire) is not rarely transferred to the worship of worthy persons, as brahmans etc. For the rest, it should be observed that the two similes of our stanza are not found together in one and the same stanza of the pâli redaction.

[2] Properly speaking, giving the woman into marriage to the officiating priest at the end of a çrauta-sacrifice as his fee (d a k s h i ṇ â) is the second of the eight classical forms of concluding the marriage, the so-called d a i v o v i v â h a ḥ.

[3] The meaning of this stanza seems to be something like this «Do not seek after temporal pleasure here at the risk of long-lasting suffering after death »

Abhipâraga replied: "But how could there be any room for injustice here, after all, either on my side, if moved by attachment I should take care of the interest of my master, or on the side of Your Majesty receiving her as a present from my hand? All Çibis, townsmen and landsmen, would ask, 'what is the injustice of this deed?' Therefore, be pleased to take her, Majesty."

The king replied: "Verily, you have the intense desire of assisting me. But this you must reflect well upon. Who of us knows the Law best, the whole of the Çibis, you or I?"

Then Abhipâraga hastily answered:

37. "Owing to your labours spent in study and discipleship at the feet of the elders, your great regard of sacred lore and the sagacity of your mind, Your Majesty ranks with Bṛhaspati [1] as the most competent judge in all matters taught in the sciences concerning the Triad of objects (dharma, artha and kâma).

The king said: "This being so, you ought not to mislead me in this matter. Why do I say so?

38. "The evil and the good of the people depend on the behaviour of their rulers. For this reason and taking into account the attachment of my subjects, I shall continue to love above all the Path of the Pious, by which I have got my good reputation and hope to support it.

39. "As cows go after the bull in any direction, whether the right or the wrong one, following his steps, in the very same manner the subjects imitate the behaviour of their ruler free from any scruple and undaunted.

"You must take also this into consideration.

40. "If I should lack the power of ruling my own self, say, in what state would I bring this people who long for protection from my side?

41. "To conclude, then. Having in view the good of my subjects, my own religious duty and my spotless fame, I do not allow myself to submit to my passion. I am the leader of my subjects, the bull of my herd."

Then Abhipâraga, the king's official, appeased by this

---

[1] Bṛhaspati is the guru of the Devas and the type of a sage of perfect wisdom. He is the planet Jupiter.

constancy of the king, bowed his head and performing the reverence of the anjali, spoke:

42. »O, happy are these subjects, excessively favoured by Destiny, that they have such a ruler as you are, Illustrious King. Love of virtue utterly disregarding pleasures is to be searched for even among those who dwell in penance-groves.

43. »In you the appellation of ‚great', o mahârâja [1], is a brilliant ornament. For the name of a virtue, conferred upon persons devoid of virtue, has a rather harsh sound, as if used in contempt.

44. »Nor is there any reason for me to be astonished or agitated by this grand deed of you, who are a mine of virtues as the sea is of jewels [2]."

In this manner, then, the virtuous, even when sick with heavy sorrow, are disinclined to follow the road of the low-minded, being prevented from such actions by the firmness of their constancy and their being conversant with the Law by long and good practice. So considering, one ought to exert one's self in practising constancy and the precepts of the Law.

The story of Unmâdayantî is told at full length in the pâli Jâtaka. It is nº 527 of Fausböll's edition, see vol. V, p. 210—227. It agrees on all points with the redaction of Çûra, and besides contains sundry particulars more, f. i. the name of the king, who was called Sivikumâra, and the office of Ahipâraka — so Abhipâraga is named there — that of a senâpati or commander-in-chief of the army. We are also informed of the latent cause of Unmâd.'s power of making mad any person who saw her. In a former birth she had given away to some monk the fine garment, which covered her own limbs and in order to possess which she had formerly much exerted herself. The monk, after putting on the dress he had received, shone »like the young sun.» The mythological character of the thale is evident, and I should be inclined to supposet hat Unm. is a personification of the Dawn, and the Bodhisattva (= the monk in the former birth) of the rising sun. But it would be out of place to dwell on the arguments for this equation here. Besides, the tale of the maiden making mad every one seeing her, and the love-smitten monarch who prefers walking on the right path and even death to indulging in passion, is found also outside the Buddhism. Prof Kern has pointed out in his edition its being told thrice in the Kathâsaritsâgara; in the 15th, the 33th and the 91th taranga. The heroine is called all three

[1] lit. »great king.»

[2] The image of the sea = a »mine of jewels» is much frequent in Indian rhetorical style.

times Unmâdinî; the king has the name of Devasena the first and the second time — the second redaction being but an epitome of the first. In tar. 91, being one of the Vetâlatales (nº 17), the scene of action is «Gold-city», the king is named Yaçodhana, the husband of U. and commander-in-chief of his army Baladhara. This version also appears in the prosework Vetâlapancaviṃçati, tale 14, only the husband is called Raṇadhavala. The non-Buddhistic redactions agree in this point, that the king dies at last from love, after which the faithful officer kills himself. No doubt, this must be the original conclusion of the tale.

In the pâli Jâtaka the conversation between king and officer is still more prolix and more monkish than here, and all in verse, some parts of the prose of Çûra having their corresponding parties in pâli stanzas. For the rest, the correspondence may be stated for the following metrical compositions.

St. 12 cp. Jât. 5.	St. 30 embellished cp. Jât. 30.
» 17—18 and 23 remind of Jât. 15.	» 31 almost = Jât. 32.
» 19 almost = Jât. 16.	» 32 cp. Jât. 33 and 35.
» 22 cp. Jât. 17.	» 34 reminds of Jât. 34.
» 26—27 cp. Jât. 18—19.	» 36 essentially the same as Jât. 36.
» 28 cp. Jât. 22.	» 39 may be a concise reproduction of Jât. 48—51.
» 29 cp. Jât. 29.	

This story is not found, it seems, either in the Cariyâpiṭaka or in the Avadânakalpalatâ.

XIV.

THE STORY OF SUPÂRAGA.

(Supâragajâtaka)

Even speaking the truth on the ground of Righteousness is sufficient to dispel calamity, what can be said more to assert the good results of observing the Law? Thus considering one must observe the Law, as will be taught.

When a Bodhisattva, the Great Being once was, it is said, an extremely clever steersman. For this is the invariable nature of the Bodhisattvas, that owing to the innate acuteness of their mind, whatever branch of science or art, be it ever so high, they desire to know, they will in it surpass the wisest in the world. Accordingly the High-minded One possessed any quality required in such a one. Knowing the course of the celestial luminaries, he never was at a loss with respect to the regions of the sky; being perfectly acquainted with the different prognostics, the permanent, the occasional and the miraculous ones, he was skilled in the establishment of a given time as proper or

improper; by means of manifold marks, observing the fishes, the colour of the water, the species of the ground, birds, rocks, etc., he knew how to ascertain rightly the part of the sea; further he was vigilant, not subject to drowsiness and sleep, capable of enduring the fatigue of cold, heat, rain and the like, careful and patient. So being skilled in the art of taking a ship out and bringing her home, [1] he exercised the profession of one who conducts the merchants by sea to their destination. And as his navigation was very successful, he was named Supâraga. The seaport where he lived bore the same name of Supâraga, which place now is known as Sûpâraga [2]. Even in his old age, the sea-traders, longing for a prosperous navigation, applied to him who was acknowledged as an auspicious person, and entreating him in the most respectful terms, put him on their ships.

So it once happened that merchants who trafficked on Goldland, coming from Bharukaccha, longing for a prosperous navigation touched at the town of Supâraga and requested that Great Being to embark with them. He answered them:

1. »What kind of assistance do you fancy to find in me? Old age, having got power over me, makes my eye-sight diminish [3]; in consequence of the many toils I did endure, my attentiveness has grown weak, and even in my private occupations I feel my strength almost gone."

The merchants said: »We are well acquainted with the bodily state of Your Honour. But this being so and taking into account your not being qualified for labour, we will not cause hardship to you nor give any task in your charge, but we want you for some other reason.

---

[1] The exact meaning of the skrt. terms âharaṇa and apaharaṇa is doubtful, but must be something like this.

[2] Prof. Kern points out in the »various readings» of his edition, that the author is wrong in making Supâraga the name of the seaport, and in taking Supâraga, the name of the steersman, as having the meaning »he who causes a happy navigation.» In the pâli redaction he is constantly called Suppâraka — only one Burmese ms., Fausböll's B^d, has Supâ° — and the seaport where he lives and from whence he undertakes his last voyage is Bharukaccha. As to the latter port, the Barygaza of Ptolemy and the *Periplus*, see Bunbury, *History of Ancient Geography* II, 464. Suppara is mentioned also by Ptolemy.

[3] In the pâli redaction Suppâraka is wholly blind. This must be the better tradition on account of his never perceiving himself but always hearing from the traders the miraculous objects which will present themselves in this voyage

2. „The dust touched and hallowed by your lotuslike feet will be auspicious to our ship and procure her a happy course over yonder sea, even if assailed by great danger. With this in mind we have applied to you."

The Great Being, though subject to the infirmity of old age, went on board of their vessel out of compassion. His embarkment was a cause of rejoicing for all those merchants, for they thought: „now we are assured of a very successful navigation." And so they set off and in course of their voyage reached that Abode of the Snakes who constitute the host of the Demons, that Pâtâla in which it is difficult to penetrate [1], that immense receptacle of water, the Great Ocean, which is haunted by different kinds of fishes and resounds with the murmuring of its never quiet waves, whereas, when impelled by the power of the wind, it hurries on its billows after the whims of that element; on its bottom different sorts of ground extend themselves, concealing manifold precious stones, and its surface is embellished by the various flower-garlands of its foam.

3. A dark-blue hue, like that of a heap of sapphires, was lying over the surface of the water, as if it were sky melted by the glowing heat of the sunbeams, when they lost sight of the coast and were running over the profound ocean which surrounded them on all sides.

After they were in the open sea, one day in the afternoon, at the time when the sun-rays begin to lose their strength, they witnessed a great and very fearful portentous event.

4. On a sudden the sea took a terrible aspect. A violent gale arose, causing a fearful noise of the waters, lashing their surface so that they were covered with foam scattered by the breaking billows. The whole sea was brought in commotion up from its very bottom.

5. Shaken by the hurricane, the immense masses of water were stirred up and rolled with formidable rapidity. The Ocean assumed a dreadful appearance like that of Earth

[1] The Pâtâla is a name for «hell, lower region»; originally it means «chasm.» The Snakes or Nâgas are supposed to live in Pâtâla. The well-known Sanskrit Dictionary of Amarasiṃha mentions pâtâla, nâgaloka and Balisadma as synonymous.

quivering with her mountains at the time of a world-destruction.

6. Like many-headed hissing serpents, clouds of a bluish-black colour with their flame-tongues of lightnings obstructed the path of the sun and without interruption produced the terrible noise of their thunder.

7. The sun, whose net of rays was hidden by those thick clouds, gradually reached the point where it set. Then darkness availing itself of the opportunity of evening-time and growing as it were, more concrete, enveloped all around.

8—9. Smitten on its wave-surface by the rain darts of the showers, the sea bounced up, as if in rage, and the poor ship trembled very much, as if afraid, saddening the hearts of the occupants who manifested their different natures according to their virtue and qualities. Some were overcome by affliction and stood speechless with terror, some behaved courageously and were bustling about to avert the danger, and some were absorbed in prayers to their tutelar deities.

Now, the strong wind making the sea run high, the vessel drove along with the current. The merchants did not discover land for many days nor did they observe favourable signs of the sea. The signs they saw, being new to them, made their sadness increase, and they grew perplexed by fear and dejection. But Supâraga, the Bodhisattva, comforted them, thus speaking: »You must not wonder at the sea tossing about in a portentous state of commotion; are we not crossing the Great Ocean? There is no reasonable ground for Your Honours to indulge in affliction. Why so?

10—11. »It is not by dejection that mischief is warded off; therefore do not remain in low spirits. But it is by constancy and courage that those who are skilled in doing what is to be done draw across difficulties without difficulty. Well then, shake off that sadness and dejection, set rather to work availing yourselves of the opportunity of working. The energy of a wise man, kindled by firmness of mind, is the hand by which success is grasped in any matter.

»Let each of you then be intent on performing his special duty." And the merchants, in this way encouraged by the Great Being, longing for the sight of land and looking down in the sea, beheld beings who had the figure of men

and looked as if they wore silver armours; they saw them diving up and down the water-surface. When they had well ascertained their figures and marks, they informed Supâraga of that phenomenon, expressing their amazement. "Verily, here we meet in the great ocean with a phenomenon unheard of before. These, forsooth, are

12. "some beings not unlike warriors of the Demons, wearing silver armours, with fierce looks and ugly noses that resemble a quadruped's hoof, it seems as if they are sporting in the ocean-water, incessantly shooting and diving up and down its surface."

Supâraga said: "These are no men nor demons, but fishes, to be sure. Do not be afraid of them. Still,

13. "we are driven far off both seaports. This is the sea called Khuramâlin [= wearing hoof-garlands]. Therefore, you must try to turn back."

But the crew could not veer on account of the vehemence of the high-running sea and of the strong wind which continued to blow and push the ship forth in the same direction. And as they advanced farther on in the ocean, they perceived at last another sea shining with the lustre of silver and looking bright by the mass of white foam on its waves. On beholding this astonishing spectacle, they said to Supâraga:

14. "What great sea is this which is clothed, as it were, in fine white linen and veils its waters with its foam? It seems to bear on its surface the moonbeams made fluid, and to show all around a laughing face."

Supâraga said: "Alas! we are penetrating too far.

15. "That is the sea Dadhimâlin [= wearing garlands of coagulated milk], called the ,milk-ocean'. It is not suitable to go farther on; if at least it is possible to turn back."

The merchants said: "It is impossible, indeed, to reduce the speed of the ship, how much less to change her course. She is being driven too swiftly by the current, and the wind blows contrary."

Now, having crossed also that sea, the merchants perceived another sea whose rolling waves were tinged with the splendour of gold resembling the red-brown colour of flames, and affected with amazement and curiosity told it to Supâraga

16. "It looks now as if the high, bright waves have been

tinctured with the brilliant hue of the rising sun. They appear to us like a great, blazing fire. Say, what sea is this and how is it named for this reason?"

Supâraga answered:

17. Agnimâlin [= wearing fire-garlands] is the celebrated name of this sea. It would be very useful, indeed, if we were to turn back now."

Thus saying the Great Being, foresighted as he was, told them only the name of that sea, but concealed the cause of the change of colour of the water. After crossing also that sea, the merchants saw that the colour of the sea changed again; now its hue bore the resemblance of a grove of ripe kuça-grass, and its waters were illuminated with the lustre of topazes and sapphires; and prompted by curiosity they asked Supâraga:

18. "Which of the seas now appears to us? Its waters have the colour of the blades of ripe kuça-grass. The breaking of its wind-stirred billows crowns it with a versicolored foam-ornament and makes it look as if it were overspread with flowers."

Supâraga said: "Say, merchants, you should now make effort to turn back. Surely, it is not advisable to go farther.

19. "This is the sea named Kuçamâlin [= wearing kuça-garlands]. Like an elephant not listening to the goad, it drags forcibly along with its irresistible waves and will take away our enjoyment."

And the merchants, not being able to turn the ship, however bravely they exerted themselves, crossed also that sea. Then perceiving another sea, the water of which had a greenish colour like that proceeding from the blending brilliancy of emeralds [1] and beryls, they asked Supâraga:

20. "The sea we now behold is bearing a new appearance. Its waters have the green shine of emeralds and resemble a splendid meadow; they are adorned with foam as lovely as waterlilies. Which sea is this again?"

Upon this the Great Being, whose heart ached as he

[1] The skrt name of this precious stone, vaṃçarâga can scarcely have an other meaning, cp. stanza 20, marakataharitaprabhair jalaiḥ. The pâli redaction also represents the bottom of that sea as studded with vaṃsarâga and veḷuriya.

foresaw the calamity which was about to befall the tradesmen, heaved a long and deep sigh and said in a low tone:

21. "You are gone too far. It will be hard to return from hence. This sea, the Nalamâlin [= wearing reed-garlands] [1] is wellnigh at the end of the world."

When they heard that answer, the poor merchants were utterly afflicted. Their minds were perturbated, their limbs lost their strength, and sitting down in dull sadness they did nothing but sigh. And after crossing that sea too, in the afternoon, when the Sun with his slackening circle of rays seemed to be about to enter the Ocean, a confused and tremendous noise, piercing both the ears and the hearts of the merchants, became audible. This noise rising from the sea may be compared to that of a sea swelling in rage, or of many thunderclaps together, or of bamboo-groves having caught fire and crackling. On hearing it, they suddenly jumped from their seats, trembling with fear and highly agitated, and examining the ocean all around, perceived that immense mass of water falling down as if in some precipice or chasm. That sight achieved to put them in the utmost fear, sadness and perplexion. They went to Supâraga, saying:

22. "We hear a tremendous noise from afar, almost piercing our ears and crushing our minds, as if the Lord of the Rivers [2] were angry, and this whole mass of ocean-water falls down in an awful abyss, it seems. Say, then, what sea is that, and what do you think to be best done now?"

Then the Great Being excited said: "alas! alas!", and looking down over the sea, he spoke:

23. "You have come to that mischievous place, which having reached no one turns back, that mouth-like entrance of Death, the famous Mare-mouth. [3]"

---

[1] In the pâli redaction this sea has the appearance of an *immense reed-bed or bamboo-grove* nalavanam viya ca veluvanam viya ca, and the commentator on stanza 9, corresponding to our n. 21, argues those names of grasses to convey *also* the acceptation of some *precious stones*. But his stones are of a red colour.

[2] A very common epithet of the sea, being represented as the husband of the many rivers discharging into it their waters.

[3] This vaḍavâmukha is the place where according to Hindu mythology the submarine fire or Aurvo 'gniḥ resides.

On hearing this the poor merchants, understanding that having reached the Mare-mouth, they had to give up the hope of life, were distressed by fear of death.

24—26. Some of them wept aloud or lamented and cried out. Some others did nothing at all, being torpid from anxiety. Some with sorrow-stricken minds worshipped the deities, especially the Lord of the Devas, others resorted to the Âdityas, the Rudras, the Maruts, the Vasus and to Sâgara himself [the Ocean personified]. Others again muttered various prayers, and there were who paid in due form homage to Devî [1]. Some again went to Supâraga, and in different attitudes of behaviour lamented piteously.

27—29. »Instructed with the virtue of compassionateness for others you are in the habit of relieving from fear those who are in distress. Now the time has arrived of employing that excessive power of yours. Bend your mind, o wise man, to rescue us, the distressed, the helpless, who have taken our refuge in you. The Ocean is now about to swallow us out of anger with his Mare-mouth, like a mouthful of food. It does not become you to neglect this poor crew perishing in the rolling waves. The great Ocean obeys your orders. Therefore, put a stop to his rage."

But the Great Being felt his heart oppressed with great compassion and spoke thus, comforting the poor tradesmen. »There *is* still some expedient to rescue us. Now it occurs to my mind. Why, I will make use of it, then. But you must keep firm for a moment." Now, when the merchants heard this, the hope there was still some remedy, after all, revived their courage, and fixing their whole attention upon him they became silent. But Supâraga, the Bodhisattva, after throwing his upper-garment on one shoulder and bending his right knee on the ship's deck [2], made his veneration to the Tathâgatas, having his whole heart absorbed by that deed of devotion; after which he thus addressed the company: »Be you, honourable sea traders,

[1] Devî is the same as Durgâ, or Umâ or Pârvati, etc., Çiva's mighty wife.

[2] In the pâli redaction the Bodhisat orders the merchants to bathe his body with fragrant water and to clothe him with unwashed, i. e. new, garments and to prepare a vessel filled with water, which to pour out while performing his saccakiriyâ.

and you, different gods who have your residence in the sky, my witnesses.

30. "Since I have remembrance of my Self, since the time when I have become conscious of my deeds, I do not recollect, however much I ponder, to have injured any living being in any respect.

31. "By the power of the truth-speaking [1] and by the strength of my store of meritorious actions may the ship turn safe without reaching the Mare-mouth!"

And so great was the power of the veracity of the Great Being, so great also the splendour of his merit [2], that the current and the wind changed to the opposite direction and made the vessel return. The merchants beholding the ship going back, exulted with the highest admiration and joy, and expressing their veneration to Supâraga by reverential bows, told him that the ship returned. Then the Great Being instructed them to be calm and to hoist quickly the sails. And being thus ordered, they who stood in the charge of that work, having regained by their gladness their ability and energy, did as he had said.

32. Then, resplendent with the lovely outspread wings of her white sails and filled with the sound of her merry and laughing crew, the ship flew over the sea, like a flamingo in the pure and cloudless sky.

Now while the ship, favoured by both current and wind, returned with as much ease as the heavenly cars [3] move through the air and was flying, so to speak, at her will, at that time of the day, when increasing darkness extends itself far and wide and the sky, no more adorned by the dimming glow of the twilight, begins to make the ornaments of its stars and constellations appear on the firmament where still a trifling rest of light is left, in that moment,

---

[1] The original has anena satyavâkyena. Other instances of this solemn and powerful protestation or Act of Truth — Spence Hardy, *Manual*[2] p 197 calls it a «charm» and a powerful one — whose pâli name is saccakiriyâ, we have met with at the end of jât. II, and we shall meet again in jât. XV en XVI.

[2] In the pâli version it is the power of the G. B.'s veracity alone, that causes the winds to change.

[3] Those «heavenly cars» or vimânâni are the vehicles of deities who are able to move by them through the air at their will in any direction.

then, of the commencement of the rule of Night, Supâraga addressed the merchants in these terms: „Well, traders, while crossing the Nalamâlin sea and the others, you must draw up sand and stones from the bottom of the seas and charge your vessel with as much as it can contain. By this practice the ship, if assailed by a violent hurricane, will keep her sides unshaken; besides, that sand and gravel being considered auspicious will doubtless tend to your profit and gain." And the merchants, being showed the fit places all along by the deities who did so out of affection and veneration for Supâraga, drew up from thence what they meant to be sand and stones and loaded their ship with that charge. But, in fact, that sand and those stones were beryls and other jewels. And in that one night's course they reached Bharukaccha [1].

33. At daybreak they beheld with gladness their ship filled with treasures: silver, gold, sapphires, beryls, and at the same time they saw that they had arrived in their country; and exulting from joy they praised their saviour. [2]

In this manner even speaking the truth on the ground of Righteousness is sufficient to dispel calamity, what can be said more to assert the good results of observing the Law? Thus considering, one must observe the Law. Likewise, when discoursing on the assistance of a virtuous friend, it is to be said: „in this way those who rest on a virtuous friend attain happiness."

The pâli version of the miraculous relief brought about by Supâraga — or rather Suppâraga, as he is called there — is n. 463 of the Jâtaka, Fausb. IV, 137—143. Save some additions and some discrepancies, among which I notice that S. himself draws the precious stones out of the sea during the voyage by artifice, the story runs almost as in the Jâtakamâlâ. The order of the seas differs, inasmuch as they sooner reach the Agnimâlin than the Dadhimâlin. The pâli redaction has thirteen stanzas of a very simple style, out of which st. 2, 4, 6, 8, 10, 12 have been cast in the same mould. They answer respectively to Çûra's 13,

[1] According to the pâli story-teller, they had spent a four month's voyage before they reached the Mare-mouth. The ship, says the same author, had a crew of seven hundred men.

[2] In the pâli version the Great Being, on their happy arrival bestowing on them the treasures he has drawn out of the sea, adds these words: «be contented with this much of jewels, do not put to sea ever more.»

17, 15, 19, 21, 23 who seems to have well succeeded in diversifying the uniform pattern of his model. For the rest his st. 12 may be compared to pâli 1, his 16 to pâli 3, his 14 to pâli 5, his 18 to pâli 7, his 20 to pâli 9, his 22 to pâli 11. His 30 and 31 closely resemble pâli 13; cp. also Cariyâpiṭaka III, 10, 6.

No other redactions of this story in Buddhistic books are known to me.

XV.

The story of the fish.

(matsyajâtaka)

The designs of those who practise good conduct will be successful and thrive still in this world, how much more in the next. For this reason entire pureness of conduct ought to be striven after, as will be taught by the following.

The Bodhisattva, it is said, once was a chief of fishes, living in some small lake, the lovely water of which was embellished with various lotuses and waterlilies, white, red and blue, adorned with couples of swans, ducks and geese and covered with the blossoms of the trees growing on its borders. As the effect of his having well practised the care of the interests of others in many previous births, he was wholly given up to the care of procuring for others what would be good and agreeable to them, even in his fish-existence.

1. By the power of a long practice, actions good or wicked become inherent to mankind to such an effect that they will perform them in a new existence without any effort and as it were while sleeping.

The Great Being, then, had set his heart on those fishes, as if they were his own dear offspring, and showed them his favour in various manners: by gifts, kind words, attending to their interests and the like.

2. He restrained them from desiring to injure each other and made their mutual affection grow. Owing to this, also to his zeal and his knowing every expedient (to get food and the like), he disaccustomed them to behave like fishes.

3. Duly protected by him, that shoal of fishes came to great prosperity, just as a town, being ruled in the proper manner by its king, gets released from every kind of mishap.

One time, in consequence of the deficiency of good fortune

in the creatures [1] and the neglect of the angels who stand in the charge of rain, the (rain)god did not rain his due. As the effect of this scantiness of rain, the lake was not filled up as before with new water yellow-coloured by the expanding flowers of the kadamba-trees. Afterwards, when the hot season had arrived, the rays of the sun, burning sharper and being as it were exhausted with fatigue, drunk from that lake day after day; so did Earth heated by those rays, likewise Wind who would long for refreshment, as he was accompanied by flames. All three assuaging their thirst in the lake, so to speak, made it become less and less, until it turned a pool.

4. In the hot season the flaming Sun, the pungent Wind who seems to send forth flames, too, and heat-wearied Earth sick with fever, are used to dry up the waters, as if they would allay their wrath.

That shoal of fishes, then, had come into a miserable condition. Not only the crowds of birds that haunted the borders, but even troups of crows commenced to look upon them as their prey, for they could nothing but sprawl. The Bodhisattva, perceiving the affliction and grief of his tribe, was moved with compassion. He entered upon this reflection: »Oh! these wretched fishes, how they have got into distress!

5. »The water of this lake is decreasing every day, as if it vied with the life of mortals, and clouds are, as yet, not to be expected at all for a long time to come.

6—7. »There is no opportunity of withdrawing, and if there were to be, who should lead us elsewhere? Besides, our enemies, invited by our calamity, throng together against us. No doubt, they do but wait for the remainder of the water having dried up to devour these sprawling fishes under my very eyes.

»Now, what may be the proper act to be done here?" Thus considering, the Great Being saw but one means for relief, if he should avail himself of his veracity. Accordingly, while grieved by compassion in his mind and heaving a

[1] In other terms: at that time the store of demerit, causing a bad destiny, was surpassing upon the whole that of merit productive of a good destiny.

long and deep sigh, he looked upwards to the sky and spoke:

8. "As truly as I do not recollect that I ever did the slightest deed of harm towards any living being, not even in the highest distress, by the power of this truth may the Lord of the Devas fill the water-basins with the water of his rains."

When the Great Being had pronounced these words, there happened a miracle, occasioned by the power of his veracity joint to the store of his merit and to the favour shown to him by Devas, Snakes and yakshas, who put into effect their might. In all parts of the sky there appeared rain-clouds, though out of season yet in the proper time [1]. They were hanging low, being loaded with rain; the deep and soft sound of approaching thunder was heard out of them; while flashes of lightning adorned their big and dark-grey tops, they were spreading over the sky, as if they embraced each other with their heads and arms gradually moving on.

9. Like the shadows of mountains projected in the mirror of the sky, the black clouds appeared, diminishing like those the circumference of the horizon and occasioning darkness with their tops.

10. The rumbling noise of the thunderclaps now resounded around, inducing the peacocks to utter cries of gladness and to perform various dancing movements, as if they praised the clouds. These accessories together with the incessant illumination by lightning made the effect of a great merriness and laughter irradiating those cloud-masses.

11. Then the clouds gave loose to streams of rain which fell down like pearls loosened from their shells [2]. The dust subsided, and a strong smell extended itself, carried about by means of the wind which accompanied the thunder-shower.

12. The sun-rays, though their power had reached its highest degree because of the hot season, were now hidden, and

---

[1] Or «rain-clouds, out of season and black.» The pun is in the word kâlamegha conveying both meanings, that of a «black cloud» — the obvious one, of course — and that of a «cloud in due time.»

[2] Of the sanskrit word for «pearl» used here, the etymological signification is «the loosened one.»

currents of water ran down from the mountains, troubling their banks with the rows of fram which they deposited.

13 And the sky resembled a stage, where the slender figure of Lightning, as if rejoiced at the musical performance of the cloud-instruments, illuminating again and again the firmament with its gold-yellow light-appearances, performed her dances to the delight of the Universe [1].

Now, while the palish currents of water flowing to the lake from all sides were filling it, the crows and other birds had flown away at the very outset of the thunderstorm. The crowds of fishes recovering the hope of life, were much rejoiced. Yet the Bodhisattva, though his heart was pervaded with gladness, was afraid the rain might cease, and thus he spoke to Parjanya [2] again and again:

14. "Roar, Parjanya, roar a roaring loud and deep, drive out the joy of the crows, pouring out thy waters like jewels with a flaming brilliancy, which lightning, their companion represents."

When Çakra, the Lord of the Devas, heard this, he became highly astonished and went in person to him. And eulogizing him, he spoke:

15. "Surely, it is thy power, the effect of thy transcendent veracity, o mighty lord of fishes, that makes these rain-clouds pour out their waters with the lively noise of thunder, as if they were waterpots bent down.

16. "But I have committed a great fault, in as far as I neglected to sanction the exertions of such beings like thou towards the performance of such deeds, which cannot be done but by those whose mind is always striving for the benefit of the world?

[1] The clause digantân anuranjayanti admits of two acceptations, one referring to the lightning in its proper sense as a phenomenon, the other to its being represented as a dancing girl.

[2] Parjanya is the well-known god of rain, the personified rain-cloud. This exhorting prayer is the embellished reproduction of the old and traditional one which is extant in the pâli redactions of the Jâtaka and the Cariyâpitaka. In the latter it is thus edited

abhitthanaya Pajjunna nidhim kâkassa nâsaya
kâkam sokâya rundhehi macche sokâ pamocaya.

In the last line Fausböll's Jâtaka has randhehi mam ca, no doubt, a corrupt reading.

17. "Therefore, thou must be henceforth no more anxious. I am bound to assist the virtuous in carrying out their designs. Never shall this region, on account of its being the abode of thy virtues, be visited another time by a similar plague."

After thus praising him in kind terms, he disappeared on the very spot. And that lake obtained a very large increase of water.

In this manner the designs of those who practise good conduct will be successful and thrive even in this world, how much more in the next. For this reason entire pureness of conduct ought to be striven after.

This fish-jâtaka is n. 75 of the pâli J â t a k a and n. 30 = III, 10 of the C a r i y â p i ṭ a k a. In both redactions the birds have already begun to kill and eat the fishes, when the Bodhisat performs his s a c c a k i r i y â and addresses Parjanya, «commanding him, says the J â t a k a-prosewriter, as a man would do his attending slave.» This exhortation is uttered *before* the appearance of the clouds, as is the older version, to be sure. In the Jâtaka-book this story is told at the opportunity of a similar miracle performed in a similar manner by the Lord in his last birth, when he had reached the State of Buddha.

XVI.

THE STORY OF THE QUAIL'S YOUNG.

(v a r t a k â p o t a k a j â t a k a)

Not even fire is able to overpass speech purified by truth. Having this in mind, one must addict one's self to speaking the truth. This will be taught as follows.

Once the Bodhisattva, it is said, lived in some part of the forest as a young quail. He had got out of the egg some days before and could not fly, his tender wings having still to grow both in height and in width; in his very small and weak body the different limbs, principal and minor, were hardly discernible. So he dwelt with a large number of his brothers in the nest which his parents had built with great care and made impervious by a covering of grass. This nest was placed on some creeper within some thicket. Yet, still in this existence, he had not lost his consciousness

of the Law, and would not feed on such living beings as his father and mother offered to them, but exclusively sustained himself by the vegetable food which was brought by his parents, grass-seeds, figs of the banian tree etc. In consequence of this coarse and insufficient nourishment his body did not thrive nor would his wings wax their full. The other young quails, on the contrary, who fed on everything offered to them, became strong and got full-grown wings. For this, indeed, is an invariable rule:

1. He who, not anxious about the precepts of the Law, eats everything, will thrive at his ease, but such a one as seeks for his livelihood in accordance with the precepts and is careful about the choice of his food, will endure pain in this world. [1]

Now, while they were living in this manner, a great forest conflagration took place not far from them. It was characterized by an incessant tremendous noise, by the appearance of clouds of rising smoke, then by flying sparks of fire scattering about from the line of flames. This fire caused much terror to such animals as haunted the forest and was a ruin to its groves and thickets.

4. The fire excited by the whirling of the wind that seemed to induce it to perform manifold and different figures of dance, agitated its wide-outstretched flame-arms, bounced shaking its dishevelled smoke-hair and crackled, taking away the courage and strength of the animals and plants within the forest.

---

[1] Here follows an interpolation, acknowledged by the editor of the original who has placed it within brackets. It is a quotation written on the margin of the archetype. Here is its translation:

This is also declared by our Lord in the two gâthâs: 'Easy is the livelihood etc.'

2 Easy is the livelihood of the shameless crow, that bold and impetuous animal, who practises impure actions, but it is a very sinful life.

3 But the modest one who always strives after purity has a hard livelihood, the bashful one who is scrupulous and sustains himself only by pure modes of living.

This couple of gâthâs is read in the Âryasthaviriyanikâya.

The work quoted by the interpolator may be a similar collection of metrical compositions ascribed to illustrious monks of old, as the work named Theragâthâs admitted in the Canon of Pâli Sacred Scriptures. The two çlokas quoted here do not occur there, however, nor are they to be found in the Therîgâthâs, but correspond to vs. 244 and 245 of the Dhammapada.

5. It jumped, as in wrath, on the grasses that trembling under the violent touch of the fierce wind seemed to take themselves to flight, and covering them with its glittering sparks, burnt them.

6. Yea, it seemed as if the forest itself, with its crowds of birds flying about terror-stricken and alarmed, with its terrified quadrupeds roaming on all sides, with the thick smoke which enveloped it, and with the sharp noise of the fire's crackling, uttered strong roars of pain.

So that conflagration, pushed forward as if pressed on by the violent wind, and following the grasses and shrubs, reached at last the vicinity of yonder nest. In this moment the young quails, uttering confused and dissonant shrieks of fear, each caring for himself, no one for the others, suddenly flew up all together. Only the Bodhisattva, because of the great weakness of his body and his not yet being winged, made no such effort. Yet the Great Being knew his power and was not at all disturbed. When the fire with impetuosity approached and was about to seize upon the nest, he addressed it with these persuasive words:

7. "My feet are not strong enough to run nor my wings to fly, and the disturbance caused by thee put to flight also my parents. Nothing worth offering to a guest like thee is to be found here. For this reason it becomes thee to turn back from hence, Agni."

When the Great Being had spoken these words, hallowed by the power of Truth,

8. that fire, though stirred by the wind, though raging in dry underwood mixed with very arid grasses, abated on a sudden as if it had reached a swollen river, having come near to *his* utterance of speech.

9.[1] Still up to this day any forest-conflagration, reaching yon famous place in the Himâlaya, however high its flames may rise by the power of the wind, will lessen its fire and

[1] There must be here some slight corruption in the original text. In the first pâda the words taṃ Himavati prathitaṃ pradeçam have no verb to be construed with. But there can be no doubt at all as to the meaning of the whole sentence. Perhaps some prose words, containing the verb required and preceding stanza 9, have been lost.

slacken its rage until being extinguished, in a similar way as a many-headed serpent is charmed by a spell.

For what reason, then, has this (tale) been adduced? It will be said.

10. As little as the sea with its rolling billow-hoods will transgress the shore, or he who loves truth the discipline ordained by the Chiefs of Munis, as little even fire is able to transgress the command of the veracious. For this reason one never must leave Truth.

In this manner, then, not even fire is able to overpass speech purified by truth. Having this in view, one must addict one's self to speaking the truth. This story is also to be told, when discoursing on the Tathâgata.

Cp. the story of the young quail in the Jâtaka-book, where it is n. 35 — translated by Rhys Davids in his Buddhist Birth-stories — and in the Cariyâpiṭaka III, 9. In both of them the place of the miracle is the country of Magadha, and it is told that the fire receded over a space of sixteen rods. Neither the brothers of the Bodhisat nor his observance of the lawful food is mentioned there. The Jâtaka-redaction, though inserted in the ekanipâta-part, contains four stanzas, which are the same as vs. 8—11 in the corresponding passage of Cariyâ-piṭaka.

XVII.

The story of the jar.

(kumbhajâtaka).

Drinking intoxicating liquors is an exceedingly bad action, attended by many evil consequences. Having this in mind, the virtuous will keep back their neighbour from that sin, how much more their own selves. This will be taught as follows.

One time the Bodhisattva, having by his excessive compassion purified his mind, always intent on bringing about the good and happiness of others, magnifying the meritorious practice of good conduct by his deeds of charity, modesty, self-restraint and the like, held the dignity of Çakra, the Lord of the Devas. In this existence, though he enjoyed to his heart's content such paramount sensual pleasures as are proper to the Celestials, yet Compassionateness ruled his mind so as

not to allow him to relax his exertions for the benefit of the world.

1. As a rule the creatures, drinking from the wine [1] of prosperity, will not be watchful, not even with respect to their own interests. *He*, on the contrary, was not only free from the drunkenness originating from the transcendent enjoyments which attend the sovereign rank among the Devas, but his watchfulness for the interests of others was as great as ever.

2. Being full of affection towards the creatures, as if they were his kinsmen, those poor creatures who are harassed by many violent calamities, he never forgot to take care of the interests of others, persisting in his strong determination, and being well aware of his own extraordinary nature.

Now, one day the Great Being was casting His looks over the world of men His eye, great as His high nature and mildly looking according to His friendliness, while bending down to mankind with compassion, perceived some king, whose name was Sarvamitra [= every one's friend], who in consequence of his fault of having sinful friends as his companions, was inclined to the habit of drinking strong liquors, himself with his people, townsmen and landsmen. And as he understood the king saw no sin in this habit, and knew that drinking constitutes a great sin, the Great Being, affected with great compassion, entered upon this reflection: »It is a pity, indeed! How great a misery has befallen that people!

3. »Drinking, like a lovely but wrong path — for it is a sweet thing at the outset — leads away from salvation such people as fail to recognize the evils which it causes.

»What, then, may be suitable to do here?.... Why, I have found it.

4. »People like to imitate the behaviour of him who is the

[1] The juice of grapes not being among the national intoxicating liquors of India, Sanskrit has no proper word for «wine.» For rhetorical purposes, however, it will meet no objection, methinks, to use this term in a translation, if it is better adapted than a litteral but less typical rendering. Moreover, nowadays «wine» is signified in Sanskrit by words meaning «strong liquor.»

foremost among them; this is their constant nature. Accordingly here, the king alone is the person to be cured, for it is from him that originates the good as well as the evil of his people."

Having thus made up his mind, the Great Being took on himself the majestic figure of a brahman. His colour shone like pure gold; he wore his hair matted and twisted up, which gave him a rather stern appearance; he had his body covered with the bark-garment and the deer-skin.[1] A jar of moderate size, filled with surâ was hanging down from his left side. In this shape, standing in the air he showed himself to king Sarvamitra, while he was sitting with his company in his audience-hall, and their conversation had got to turn on surâ, âsava, maireya[2], rum, honeyed liquor, and similar topics. On seeing him, the assembly moved by surprise and veneration, rose from their seats and made the reverence of the anjali. And he, after accepting this worship, began to speak in a loud voice, resembling the deep noise of a cloud big with rain:

5. »See, 't is fill'd up to its neck,
Flowers laugh around its neck;
Well dress'd is 't, a foremost jar;
Who will buy from me this jar?

6. »I have here a jar adorned with this bracelet-like wide wreath of flowers, shaken by the breath of the wind. See how proud it looks, decorated as it is by tender foliage. Who of you desires to possess it by purchase?"

Upon which, that king, whose curiosity was excited by astonishment, reverentially fixing his looks on him and raising his folded hands, spoke these words:

7. »Like the morning-sun you appear to us by your lustre, like the moon by your gracefulness, and by your figure like some Muni. Deign to tell us, then, by what name you are known in the world Your different illustrious qualities make us uncertain about you

[1] The matted hair, the bark-garment and the deer-skin are the well-known attributes of an anachoret or muni. Cp. Dhammapada, vs. 393, 394.

[2] The accurate definitions of each of those kinds of strong liquor are likely to have been lost, even among natives, and commonly such terms as surâ, âsava, vâruṇî are used promiscuously.

Çakra said:

8. »Afterwards you will know me, who I am, but now be intent on purchasing this jar from me — at least if you are not afraid of the sufferings in the next world or heavy calamities to be expected still in this."

The king replied: »Verily, such an introduction to a bargain as is made by Your Reverence, I never saw before.

9—10. »The ordinary mode of offering objects for sale among men is to extol their good qualities and conceal their faults. Surely, that manner practised by you is becoming your likes who abhor falsehood. For the virtuous will never forsake veracity, even when in distress.

11. »Tell us then, Eminent One, what this jar is filled with; will you? And what is it, that such a mighty being as you may desire for from our side by the barter?"

Çakra said: »Hear, mighty sovereign.

12. »It is not filled with water, either the largess of the clouds or drawn from a holy stream [1], nor with fragrant honey gathered out of the filaments of flowers, nor with excellent butter, nor with milk, whose hue equals that of the moonbeams awaking the waterlilies in a cloudless night. No, this jar is filled up with mischievous liquor. Now, learn the virtue of this liquor.

13. »He who drinks it will lose the power over himself in consequence of mind-perplexing intoxication; as his mindfulness will slacken, he will tumble even on plain ground; he will not make a difference between food allowed and forbidden and make his meals of whatever he may get. So-natured is the fluid within this jar. Well, buy it, it is for sale, that worst of jars!

14. »This liquor has the power of taking away your consciousness so as to make you lose the rule of your thoughts and behave like a brute beast, procuring to your enemies the labour of laughing at you. Thanks to it, you may also dance in the midst of an assembly, accompanying yourself with the music of your mouth. Being thus-natured, it is worth

---

[1] tirtha, taken here in its signification of current — and consequently pure — water. It is on the banks of streams, especially where they are forded — the proper meaning of tirtha is «ford» — that the penance-groves and hermitages of holy ascetics are placed.

purchasing from your side, that liquor within the jar, devoid as it is of any good!

15. »Even the bashful lose shame by drinking it and will have done with the trouble and restraint of dress; unclothed like nirgranthâs [1] they will walk boldly on the highways crowded with people. So-natured is this liquor contained in this jar and now offered to be sold [2].

16. »Its drinking may cause men even to lie senseless asleep on the public roads, having their figures soiled with food ejected by their vomitions and licked from their face by bold dogs. Such is the beverage, lovely to purchase, which has been poured into this jar!

17. »Even a woman enjoying it may be brought by the power of intoxication into such a state that she would be able to fasten her parents to a tree and to disregard her husband, may he be as wealthy as Kubera. Of this kind is the merchandise offered for sale, which is contained within this jar! [3]

18. »That liquor, by drinking which the Vṛshṇayas and the Andhakâs were put out of their senses in this degree that without minding their relationship [4] they crushed down each other with their clubs [5], that very beverage of a maddening effect is enclosed within this jar.

19. »Addicted to which whole families of the highest rank and dignity, the abodes of splendour, perished, that liquor

---

[1] The Nirgranthas are a class of monks, especially Jain monks, who wander about naked. See Kern, *Geschiedenis van het Buddhisme* II, p. 6.

[2] Instead of the reading of the printed text the fourth pâda, I suppose, should be read thus: sâ paṇyatâm upagatâ nihitâtra kumbhe.

[3] The strange example for illustration of a woman fastening her parents to a tree is occasioned by the exigencies of the very difficult metrical *tour de force*, in which the author here indulges and which he performs with admirable dexterity. He writes upayujya yan madabalâd abalâ vinibandhayed api tarau pitarau gaṇayec ca sâ Dhanapatiṃ na patiṃ tad idaṃ ghaṭe vinihitaṃ nihitam.

[4] It is evident that vismitabandhubhâvâḥ is a misprint, instead of the right reading vismṛtabandhubhâvâḥ.

[5] The quarrel between the cognate families of the Vṛshṇayas and Andhakâs, descendants of Vṛshṇi and Andhaka, a couple of brothers, which ended in their destruction, is often quoted in Indian literature to illustrate the fatal consequences of indulging in drinking (see f.i. Kâmandaki Nitisâra 14, 64). It reminds of the famous *Centaurea cum Lapithis rixa super mero debellata*, of which it may be called in some degree the Indian version.

which has caused likewise the ruin of wealthy families, here in this jar it is exposed for sale.

20. »Here in this jar is that which makes the tongue and the feet unrestrained and puts off every check in weeping and laughing; that by which the eyes look heavy and dull as of one possessed of a demon; that which impairing a man's mind, of needs reduces him to be always an object of contempt.

21. »In this jar is ready for sale that which, disturbing the senses of even aged people and making them too feeble to hold on the road which leads to their good, induces them to talk much without purpose and rashly.

22. »It is the fault of *this* beverage, that the old gods, having become careless, were bereaved of their splendour by the Lord of the Devas, and seeking for relief drowned in the Ocean [1]. With that drink this jar is filled. Well, take it!

23. »Like an Incarnation of Curse she [2] lies within this jar, she by whose power falsehood is spoken with confidence, as if it were truth, and forbidden actions are committed with joy, as if they were prescribed. It is she who causes men to hold for good what is bad and for bad what is good.

24. »Well, purchase then this madness-producing philter, this standing-place of calamities, this embodied Disaster, this mother of sins, this sole and unparalleled road of Kali [3], this dreadful darkness of mind.

25. »Purchase from me, o king, that beverage which is able to take away a man's senses entirely, so that, without caring for his future state or happiness, he may strike his own innocent father or mother or a holy ascetic.

26. »Thus-natured is this liquor known among men by the name of surâ, o you lord of men who by your splendour equal the celestials (surâs). Let him endeavour to buy it, who is no partisan of virtues.

27. »People, being addicted to this surâ, get accustomed to ill-behaviour and will consequently fall into the precipices

[1] It is somewhat strange that these words are put in the mouth of Çakra himself. As to the myth alluded to see my epilogue to jâtaka XI.

[2] The word surâ is a feminine, and the author has skilfully kept that gender in the form of his simile, though çâpa (curse) is a masculine.

[3] Kali is the fourth age of the world, the last and worst of all. In the kaliyuga the dominion of Righteousness is much limited, being impaired or obscured by egotism, worldliness, passions and every kind of vices,

of dreadful hells or come to the state of beasts or to the wretched condition of pretâs.[1] Who, then, forsooth should make up his mind even to look at this liquor?

28. »And, be the result of drinking intoxicating liquors ever a trifling one, still that vice destroys the good conduct and the good understanding of those who pass through human existence. Moreover it leads afterwards to the residence in the tremendous hell Avîci, burning with flaming fire, or in the world of spectres, or in the bodies of vile beasts.

29. »In short, drinking this destroys every virtue. It obstructs the practice of keeping the precepts of good conduct (çîla), kills forcibly good reputation, banishes shame and defiles the mind. How should you allow yourself to drink intoxicating liquors henceforward, o king?"

By these persuasive words of Çakra and his strong argumentation the king became aware of the sinfulness of drinking intoxicating liquors. He cast off the desire of using them and addressing his interlocutor, said:

30. »As an affectionate father would deign to speak to his son or a teacher to his pupil in reward of his discipline and attachment, or a muni who knows the difference between the good and the evil rules of life, such an import is conveyed by the well-said words you have spoken to me out of benevolence. For this reason I shall endeavour to honour you, as is due, by a deed.

»In return of your well-said sentences Your Reverence will at least deign to accept from us this worship.

31. »I give you five excellent villages, a hundred female slaves, five hundred cows and these ten chariots with the best horses put to them. As a speaker of wholesome words to me you are my guru."

»Or, were you to desire anything else to be done for you from my side, Your Reverence would favour me once more by ordering so."

[1] The pretâs are in the Buddhist system of ontology a kind of spectres or ghosts. «In appearance they are extremely attenuated, like a dry leaf.» Spence Hardy, *Manual*, p. 48, cp. 59—61. Of course this class of beings is but a modification of the pitaras of ancient and modern India. Çûra was well aware of this identity, for in st. 28, which partly is a mere repetition of st. 27, pitṛloka means exactly the same as preta in 27. Cp. also Childers, Dictionary of the Pali Language s. v. peto.

Çakra replied:

32—33. "I do not want villages or other boons. Know me to be Çakra, the Lord of the Celestials, o king. But the speaker of wholesome words is to be honoured by accepting his words and acting up to them. For this is the way, which leads to glory and bliss and after death to the many different forms of happiness. Therefore, throw off the habit of using intoxicating drinks. Holding on Righteousness you shall partake of my heaven".

After thus speaking, Çakra disappeared on the very spot, and the king with his people desisted from the vice of drinking strong liquors.

In this manner, then, the virtuous, considering the use of intoxicating liquors an exceedingly bad action attended by many evil consequences, will keep back their neighbour from this sin, how much more their own selves. And when discoursing about the Tathâgata, this story is also to be told: "In this manner the Lord was careful of the good of the world already in his previous existences."

The pâli counterpart of this «story of the jar» is n. 512 of the pâli Jâtaka, which relates the conversion of king Sarvamitta by Sakka-Bodhisat almost in the same way as Çûra. Besides it has a preamble where the account is given of the origin of the art of making strong liquors. As in the case of other inventions, the idea of producing intoxicating drinks from vegetables and fruits is said to have been originated as the effect of chance. A certain merchant, named Sura, and an hermit, whose name was Varuṇa, were the first who manufactured strong liquor, which accordingly has received the names of surâ and vâruṇî. After corrupting and destroying the inhabitants of several kingdoms by their art, they at last come to Sarvamitta. The long disoourse in verses of Sakka on the evil consequences of drinking is also found there, but there is no close correspondence between the stanzas of either redaction. It is likely Çûra worked on a sacred text, somewhat different from the pâli one. Only his st. 31 is almost the same as pâli st. 29. As to the other correspondence, Çûra's st. 7 is the summary of pâli st. 1—3;

Ç.s st. 12—15 are to be compared with pâli st. 4—7 and 21 *a;*

» » 18 cp. pâli st. 25 | Çs st. 21 reminds of pâli st. 10

» » 19 » » » 13 and 14 | » » 22 cp. pâli st. 26.

Ç.s st. 25 cp. pâli st. 15—17; his 27 reminds of pâli st. 18, his 30 cp. pâli 28. His st. 16 bears some affinity to pâli st. 9.

XVIII.

THE STORY OF THE CHILDLESS ONE.

(aputrajâtaka)

The state of a householder is beset with occupations opposite to a religious conduct and tranquillity. For this reason it does not please those who strive for knowledge of the Self. This will be taught by the following.

One time the Bodhisattva was born in a wealthy family, praised for their virtuous mode of life and good behaviour so as to be much desired for alliance and high esteemed by the people. That family was like a refreshing well to persons of good birth; they shared the stores of their treasuries and magazines with çramanas and brahmans; their houses were open to friends and kinsmen; the poor and the mendicants lived by their gifts; the artisans found business and protection with them; and by their splendid riches they were granted to bestow their favour and hospitality to the king. Being born in this family, he grew up in process of time and studied such branches of science as are reputed of much value in the world, while he turned his mind with no less zeal to various arts, the knowledge of which is optional. Owing to his accomplished education, his beautiful figure pleasing the eyes of men, and the knowledge of the world he displayed without infringing the precepts of the Law, he won the hearts of his citizens who considered him like their kinsman

1—2. For we do not honour our relations on account of their relationship nor do we consider the rest of men as strangers because they are not related to us. No, it is by coming in contact with their virtues or vices and by returning for them our esteem or disregard that we become relations or strangers to other people [1].

But that Great Being had familiarized himself with the idea of world-renunciation.

[1] In translating stanza 2 I have rendered the sense of the original as best I could. A verbal translation would have obscured its meaning, which is plain but expressed by a somewhat entangled sentence, perhaps the text is here slightly corrupt.

3. He had made the experience of the householder's life and knew it to be a state not complying with the practice of religious duties, since the pain of seeking after profit is necessarily implied by it. On the other hand he understood the happiness of the penance-groves. So his mind became disattached to the pleasures of the home-life.

So, when his father and mother had deceased, he was quite alarmed in his heart, and forsaking his splendid house and estate, an amount of many hundred thousands, duly bestowed it upon his friends and kinsmen, the poor, the çramanas and the brahmans; after which he abandoned his home. He passed successively through villages and towns and boroughs, through kingdoms and capitals of kingdoms, and took his residence on some woody plateau in the vicinity of some town. There he became soon conspicuous by his tranquillity, his conversation and his behaviour. The calmness of his senses, the result of his long practice of meditation, was natural and sincere. His language delighted both minds and ears, and while betraying his wisdom, still was full of modesty; and his discourses being entirely free from the miserable and troublesome hope for gain were distinguished by his solid learning, by his softness in addressing the audience to whom he paid due honour and by the skill he displayed in tracing the boundary between actions allowed and forbidden by the Law. His behaviour, adorned with such practices as are proper to a homeless ascetic, was quite in accordance with that approved by the virtuous. And when the people who were curious about his person had become aware of how he had renunciated a high rank in the world, they loved him the more for it.

4. Virtues obtain a more favourable reception, if found in persons distinguished by a high birth, in the same way as the beams shooting from the moon have more loveliness, when coming in contact with any object of excellent qualities.

Now some friend and companion of his father, having heard that he had taken his residence in that place, went up to him, moved by a great esteem for his virtues. After the usual friendly inquiries concerning his health, the visitor made himself known to the ascetic and told him of the paternal relation. Then there ensued a conversation between

them, in the course of which the said friend spoke these affectionate words: »Your Reverence is likely to have acted inconsiderately, after all, by that renunciation of the world in this early part of your life without further regard to your family and (the maintenance of) your lineage.

5. »What have you left your rich dwelling for, setting your mind on the forest-life? Those who practise a virtuous life may observe the precepts of this Law[1] in their homes as well as in the wilderness.

6—7. »How, then, is it that you do betake yourself to a life of pain, embracing this state of incarnate Poverty? You are sustaining yourself by alms obtained from the charity of strangers and you are not a bit more regarded than a rascal. Covered with rags and devoid of relations and friends you are hiding yourself in this abode in the midst of the forest. This state of yours is such as to fill with tears even the eyes of your enemies, if they were to see you in this condition.

8. »Therefore, come back to your paternal house. Certainly, the abundance of its estate must be known also to you. Living there you might fulfil at the same time both your religious duties and your desire of possessing a virtuous son.

»For such is the saying, indeed, you know:

9. 'Even to a hired labourer his home is comforting, like a well of fresh water, how much more an easily obtained opulent residence, resplendent with wealth.'"

But the Bodhisattva's mind was purified by that delicious and comforting ambrosia, the name of which is *disattachment*. His heart clung to it, for he knew well the difference between the life of a householder and the forest-life; and the invitation to enjoy worldly pleasures had the same effect of uneasiness upon him, as talking of a meal would have upon one who is satiated. So he spoke:

10. »What you said was spoken out of affection, no doubt, and this consideration may soften in some degree the grief your words have caused to me. Nevertheless, do not employ the term ,comfort', when speaking of one who lives in the world.

[1] viz. taught by the Buddhas

11. »The householder's state is a state of great uneasiness, whether he have money or not. The rich man is vexed by the toil of guarding his wealth and the poor one by the labour of earning it.

12. »Now, since there is no comfort to be found in that state neither for the rich nor the poor, it is mere folly to delight in it. It must have evil consequences, for a wicked thing it is.

»As to your statement that a householder, too, may be able to observe the precepts of the Law, certainly, this is true. But it is a very, very difficult thing, methinks. The life in the world is crowded with business quite adverse to the precepts of the Law and implies a great amount of toil. Do but consider it well, sir.

13. »The life of a householder is not suitable for one who desires nothing, nor for such a one as never speaks a falsehood, nor for him who never uses violence, [1] nor for such a one as never injures others.

»And those whose heart is attached to the 'comfort of homelife' cannot but strive to put into effect the means by which this is secured.

14. »If you betake to the Law, you must have done with your house, and inversely, how can the Law exist for him who is attached to his house? It is tranquillity that the road of the Law derives its flavour from, but the success of a householder requires following the way of courageous enterprise.

15—16. »Now, as the life of a householder is vicious for this reason, because of its being in opposition to the Law, who, then, having got the true insight of his Self, will keep to it? He, indeed, whom the prospect of pleasure has once induced to neglect the precepts of the Law, will feel himself not at all restrained as to the means of bringing about those pleasures. Besides, they will certainly be followed by the loss of good reputation, by remorse and depression of mind. For this reason the wise do not embrace that state which

---

[1] [illegible] is: «for him who has laid down his stick.» The stick or [illegible] of violence, more especially of penal retribution. The [illegible] or nikshiptadanda.

procures pleasures to the detriment of the Law; they rather look on it as a calamity.

"Further I should think, the statement that living in the world procures happiness is only supported by belief (not by evidence).

17—18. "The pain caused by earning wealth or by guarding it never ceases for the householder. He is more than anybody else exposed to murder, captivity and other calamities. Even if a king, he would not be satisfied by his riches, no more than the sea may be by showers of rain. Why can there be happiness in that state, or how, or when, if man does not attain by it the longing for self-perfection, but on the contrary in his infatuation fancies happiness to be obtained by attachment to sensual objects? Such a person may be compared to one who tries to heal his wounds by rubbing.

"As a rule, forsooth, I dare say,

19. "as a rule, material prosperity makes the householder arrogant, nobility of extraction makes him proud, strength makes him insolent. His anger is roused by grief, and adversity puts him to dejection. At what time may that state offer an opportunity for tranquillity?

"And for this reason it is that I would persuade Your Honour not to oppose my determination.

20. "The house is the home of many and heavy sufferings. It is haunted by the serpents named arrogance, pride and infatuation. In it the lovely happiness of tranquillity comes to ruin. Who then should choose that abode that tends to dissolution?

21. "In the forest, on the other hand, that home of the nothing-desirers, the mind is calm, enjoying the happiness of disattachment. Can there exist so great a contentment in Çakra's heaven?

22. "Thus considering, I delight in the midst of the forests, although covered with rags and getting my livelihood by means of the kindheartedness of strangers. I do not long for such happiness as is mixed with unrighteousness. I abhor it like food besmeared with poison; I have got the insight of my Self."

These persuasive words did not fail to make impression

on his paternal friend who showed his high respect to the Great Being by entertaining him with a meal in the most distinguished manner.

In this manner, then, those who strive for the knowledge of the Self abandon the state of a householder, understanding that it is beset with occupations opposite to a religious conduct and to tranquillity. This story is also to be adduced when treating of the virtue of disattachment: "Those who once have got the taste of disattachment do not go back to worldly pleasures."

The pâli version of this story is not found in the pâli Jâtaka nor in the Cariyâ-piṭaka. The whole tale is nothing but a plea for the virtue of world-renunciation, the naishkramapâramitâ, roughly dressed in the shape of a story, and may serve as a kind of introduction to the subsequent tales, where the state of an ascetic is glorified. It is called aputrajâtaka, because the ascetic must keep the vow of chastity and therefore cannot fulfil his duty against his family and ancestors to protract the line of his race by male offspring. But the advocates of a homeless life have little regard of that ‚debt to the forefathers', and prefer, like Bhishma in the Mahâbhârata, the spiritual result of a chaste life of penance (brahmacarya) to the more sensual reward to be obtained by the possessor of a son.

XIX.

THE STORY OF THE LOTUS-STALKS.

(bisajâtaka)

Those who have learnt to appreciate the happiness of disattachment are hostile to worldly pleasures; they will oppose them, like one opposes a deception, an injury. This will be taught as follows.

One time the Bodhisattva was born in some illustrious family of brahmans, far-famed for their spotless behaviour. In this existence he had six younger brothers endowed with abilities similar to his and who out of affection and esteem for him always imitated his virtues; he had also a sister, who was the seventh. Having studied the Vedas

with their auxiliary sciences, likewise the Upavedas [1], he obtained great renown on account of his learning and high respect from the side of the people. Attending on his father and mother with the utmost piety, yea worshipping them like deities, and instructing his brothers in different branches of science like a spiritual teacher or a father, he dwelt in the world, being skilled in the art of dealing with the worldly affairs and distinguished by his good manners. In course of time his parents came to die, which loss deeply moved his soul. Having performed the funeral ceremonies for them, after some days spent in mourning, he assembled his brothers and thus spoke to them:

1—2. »This is the unavoidable order of things in the world and a source of grief and excessive displeasure that Death separates us at last from those with whom we have lived together for a time however long. For this reason I desire to walk homeless on that praised road which leads to salvation, before Death, our foe, seizes me while being attached to the householder's life.

»Having thus resolved, I have to advise you this, one and all. Our brahmanical family is in the lawful possession of some wealth obtained in an honest way. With it you are able to sustain yourselves. Well, then, you must dwell here as householders in a due manner. Let all of you be intent on loving and respecting each other; take care not to slacken your regard [2] of the moral precepts and the practice of a righteous behaviour; keep up the assiduous study of the Veda; be devoted to meet the wishes of your guests and your kinsmen. In short, above all things observe Righteousness.

3. »Always holding on modesty, being intent on observing your daily Veda-study and delighting in almsgiving you must keep the householder's state so as it ought to be kept.

4. »In this way not only your reputation will increase not only you will extend your virtue and your wealth, which is the substance of welfare, but you may expect your entrance

[1] The Upavedas are the four sciences of medicine (âyurveda), military sciences (dhanurveda), music (gândharvaveda) and mechanics (çilpaçâstra), which theory attaches to the Rg-, Yajur-, Sâma- and Atharvaveda respectively.

[2] açithilâdârair is an obvious misprint for °lâdarair.

in the other life to be happy. Do not commit, therefore, any inadvertence in the fulfilling of your duties while living the householder's life."

But his brothers, hearing him speak of the homeless life, felt their hearts grieved with the apprehension of separation. Their faces grew wet with tears of sorrow, and respectfully bowing they spoke to him: "The wound caused to us by the sorrow-arrow of father's decease is not yet healed. And you will rub it open afresh with the salt of this new assault of grief.

5. "Even now the wound is still open which was inflicted on our minds by the death of father. O, you must retract your resolution, wise brother, you must, lest you strew salt on our wound.

6. "Or, if indeed you have the conviction, that the attachment to the house is unfit, or that the happiness of the forest-life is the road to salvation, why is it that you desire to part for the forest alone, leaving us in this house destitute of our protector?

"For this reason, which state of life is yours that will be ours, too. We too will renunciate the world."

The Bodhisattva answered:

7. "People who have not familiarized themselves with Disattachment cannot but follow after worldly desires. Commonly they deem it the same that one should give up the world or that he should fall into a precipice.

"Thus considering, I restrained myself and did not exhort you to adopt the homeless life, though knowing the difference between both states. But if my option does please you too, why, let us abandon our home!" And so all seven brothers with their sister as the eighth gave up their wealthy estate and precious goods, took leave of their weeping friends, kinsmen and relations and resorted to the state of homeless ascetics. And with them, out of affection also one comrade, one male and one female servant set out for the forest.

In some place of the forest there was a large lake with pure, blue water. It exhibited a resplendent fiery beauty when its lotus-beds were expanded, and offered a gay aspect when its groups of waterlilies disclosed their calyxes [1]; swarms of

[1] The former happened at day-time, the latter in the nights bright with moonshine

bees were always humming there. On the shore of that lake they built as many huts of leaves (parṇaçâlâs) as they numbered, one for each, placing them at some distance from one another, hidden in the shadow of the trees in the midst of a lovely solitude. There they lived devoted to their self-imposed vows and observances and having their minds bound to meditation. On each fifth day they were in the habit of going to the Bodhisattva in order to listen to his preaching the Law. Then he delivered some or other edifying discourse to show them the way of tranquillity and placidity of mind. In those discourses he exhorted to meditation, asserted the sinfulness of worldly pleasures, expatiated on the sense of satisfaction which is the result of disattachment, blamed hypocrisy, loquacity, idleness and other vices and made a deep impression on his audience.

Now, their maid-servant, prompted by respect and affection, did not cease attending upon them still in the forest. She was wont to draw eatable lotus-stalks out of the lake and to put equal shares of them upon large leaves of lotuses in a pure spot of the lake-shore; when she had thus prepared the meal, she would announce the time taking two pieces of wood and clashing them against each other; after which she withdrew. Then those holy men after performing the proper and usual prayers and libations would come to the lake-side one after another according to their age and each having taken successively his share of the stalks, return to his hut. There they would enjoy the meal in the prescribed manner and pass the rest of the time absorbed in meditation. By this practice they avoided seeing each other except at preaching-time [1].

Such irreproachable morals, livelihood and behaviour, such love of disattachment and such proneness to meditation as they exhibited, made them renowned everywhere. Çakra, the Lord of the Devas, having heard of their reputation, came to their residence with the purpose of trying them. Now, when he saw their disposition to meditation, their purity from bad actions, their freeness of lusts and

[1] In the pâli redaction the separation dates from a time subsequent to their embracing the state of ascetics. Experience had taught the Bodhisattva, that while living together and gathering their food in common, they could not attain the tranquillity longed for.

the equability of their serene calmness, his high opinion of their virtues grew stronger and he was the more anxious of making a trial.

8. He who lives in the deepest of the forest without any desire, only intent on calmness of mind, such a one causes reverence for his virtues to arise in the hearts of the pious.

Çakra, then, the Lord of the Devas, watched the time when the maid-servant gathered her provision of eatable lotus-stalks, as white and tender as the teeth of the cub of an elephant, washed them and arranged them in equal portions on lotus-leaves with the green hue of emeralds, taking care to adorn each share by adding to it some petals and filaments of the lotuses. After announcing the mealtime to the holy ascetics, as usual, by the noise of the clashing pieces of wood, she withdrew. In this moment Çakra, with the object of trying the Bodhisattva, made the very first share disappear (from the lotus-leaf).

9. When mishap arises and happiness disappears, then there is opportunity of measuring the constancy of the virtuous, as it cannot fail to start into view.

When the Bodhisattva, coming to the place of the first share of stalks, perceived that the eatable stalks failed on his lotus-leaf, while the adornment of petals and filaments was disarranged, he thought: "somebody has taken my share of food." Then, without feeling agitation or anger in his heart, he went back to his hut, where he entered upon his practices of meditation, as he was wont to do. Nor did he inform the other holy ascetics of the matter, avoiding to cause grief to them. And those again, thinking it to be a matter of course that he had taken his share of the stalks, took their portions too, as usual, successively and in due order, and ate them severally, each in his hut; after which they became absorbed in meditation. In the same manner Çakra concealed the Bodhisattva's portion of the lotus-stalks on the second, the third, the fourth and the fifth day. But the effect was the same. The Great Being remained as calm of mind as ever and was entirely free from trouble.

10. The virtuous consider the agitation of the mind, not the extinction of life, to be death. For this reason is it that

the wise do not allow perturbation to enter their minds, not even if their life be in danger.

In the afternoon of that fifth day those ṛshis went up to the leaf-hut of the Bodhisattva, as they were in the habit to do, in order to listen to his preaching the Law. On seeing him, they perceived the leanness of his body. His cheeks looked hollow, his eyes were sunken, the splendour of his face had faded, his sonorous voice had lost its full sound. Yet, however emaciated, he was lovely to behold like the crescent; for his virtues: wisdom, constancy, tranquillity, had not diminished. Accordingly, after coming into his presence and paying him the usual homage, they asked him with anxious excitement the cause of that emaciation. And the Bodhisattva told them the matter as he had experienced it. The ascetics who could not suppose any one among themselves to have done an action so unbecoming as this, and who felt quite alarmed at his sufferings, expressed their sorrow by exclamations and kept their eyes on the ground for shame. But, Çakra having by his power obstructed their free moving on the ways in which they could obtain knowledge, they were unable to come to certainty as to the cause of the disappearance. Then the brother of the Bodhisattva, who was born next to him, showing both his alarmed mind and his guiltlessness, made this extraordinary protestation [1]:

11. »May he who has taken thy lotus-stalks, o brahman, obtain a house betokening by its rich decoration the wealth of its owner, a wife at his heart's desire, and may he be blessed with many children and grand-children!" [2]

The second brother said:

12. »Who has taken thy lotus-stalks, o foremost brahman, be he tainted with a strong attachment to worldliness, may he wear wreaths and garlands and sandal-powder and fine garments and pure ornaments, touched by his (playing) children!"

[1] The following set of remarkable protestations are also found in the same order and in a substantially identical form in the pâli redaction. In adducing these stanzas it is likely that Çûra has, as far as possible, anxiously retained the very traditional words and terms. They are very old and not wholly free from corruptions and misunderstandings.

[2] The pâli redaction adds, that the audience on hearing this protestation shut their ears, saying: »do not speak in this manner, friend! thy curse is too tremendous!», and the Bodhisat spoke in the like sense.

The third brother said:

13. »May he who has taken thy lotus-stalks even once, be a husbandman who, having obtained wealth in consequence of his husbandry and delighting in the prattle of his children, enjoys the home-life without minding the moment, when the time will have come that he should retire from the world! [1]"

The fourth brother spoke:

14. »May he who prompted by cupidity has taken thy lotus-stalks rule the whole earth as a monarch and be worshipped by kings attending on him in the humble attitude of slaves, lowering their trembling heads!"

The fifth brother spoke:

15. »May he be a king's family-priest (purohita) in the possession of evil-charming mantras and the like, may he also be treated with distinction by his king, whosoever he be who has taken thy lotus-stalks! [2]"

The sixth brother said:

16. »Who has been eager to possess thy lotus-stalks rather than thy virtues, be he a famous teacher well-versed in the Veda and largely enjoy the worship of an ascetic from the side of the people crowding together to see him!"

The friend spoke:

17. »May he who could not subdue his greediness of thy lotus-stalks obtain from the part of the king an excellent village endowed with the four plenties (abounding in population, corn, wood and water) [3], and may he enjoy it until his death [4] without subduing his passions."

---

[1] The sanskr. text has vayo 'py apaçyan, the parallel pâli stanza vayaṁ appassan, which the commentator of the Jâtaka explains mahallakakâle pabbajjânurûpam pi attano vayaṁ apassanto «not seeing even when an old man, that his age is suitable for renunciation of the world.»

[2] In the pâli redaction the imprecation points to the state of a royal astrologer, not of a purohita. But it is added — and this is most essential — that such a one never may be free from passion.

[3] The said four plenties are explained in the commentary on the pâli Jâtaka. Çûra himself — or if he followed a sanskr. source, his authority — did not understand the meaning of catussadaṃ and sanskritised it into çatuḥçataṃ without regard of the syntactic blunder which must be the effect of that translation.

[4] The pâli comment. adds this characteristic simile «like a boar in the mud.»

The male-servant said:

18. »May he be the head of a village, cheerfully living with his comrades, exhilarated by the dances and chants of women, and never meet with harm from the king's side, he who has destroyed his own interest for the sake of those lotus-stalks!"

The sister said:

19. »May that person [1] who has ventured to take the lotus-stalks of such a being like you, be a woman of resplendent beauty and figure, may a king make her his wife and put her at the head of his zenana of a thousand females!"

The maid-servant said:

20. »May she feel a relish for eating sweetmeats alone stealthily, disregarding the pious, and be highly rejoiced when getting a dainty dish, she who had her looks upon thy lotus-stalks, not on thy righteousness [2]!"

Now three inhabitants of the forest had also come to that place to hear the preaching of the Law, namely a yaksha, an elephant and a monkey. They had heard the conversation and were overcome with the utmost abashment and confusion. Among them, the yaksha attested his innocence uttering before them this solemn protestation:

21. »He who has failed against thee for the sake of the lotus-stalks, may have his residence in the Great Monastery, perform the nine works in Kacangalâ and make the window(s) in (as many) days! [3]"

The elephant spoke:

---

[1] Both the sanskrit and the pâli redaction have here the masculine pronoun demonstr. «may he etc.» The fault must be a very ancient one. In the imprecation of the female servant the grammatical gender is respected by Çûra, not so in the Jâtaka.

[2] The sense of this obtestation is illustrated by the pâli commentary on the parallel stanza in the Jâtaka, where the hypocrisy (kuhana) of that servant is mentioned. The clause «disregarding the pious» shows that eating dainties in secret is something forbidden by the Law, as a good law should, to maid-servants and others.

[3] This imprecation alludes to the story of a certain devaputra, who in the time of the Buddha Kâçyapa dwelt in the said monastery and was obliged to do the labours imposed to him, whereby he suffered much. A brief account of that tale is given in the Commentary on the pâli Jâtaka. In the Jâtaka the speaker of this stanza is called a devatâ, not a yaksha.

22. »May he come into captivity from the lovely forest into the company of men, fettered with six hundred solid chains [1], and suffer pain from the sharp goads of his driver, he who has taken thy lotus-stalks, o most excellent of Munis!"

The monkey said:

23. »May he who moved by lustfulness has taken thy lotus-stalks wear a flower-garland and a tin collar on his neck and beaten with a stick pass before the face of a serpent [2], and covered on his shoulders with a wreath, live in the houses (of men)!"

In reply the Bodhisattva addressed all of them with words both persuasive and kind, indicating how deep-rooted was his dispassionateness:

24. »May he who falsely said 'they have disappeared' though he had them, obtain to his heart's desire worldly pleasures and die a householder. The same may be the fate of him who suspects you of a similar action!"

Those extraordinary protestations of them, indicative of their abhorrence of the enjoyment of worldly pleasures roused the astonishment and respect of Çakra, the Lord of the Devas. He made himself visible in his own brilliant shape, and drawing near to those Rshis, said as if resenting: »You ought not to speak so.

25. »Those enjoyments, to obtain which everybody who longs for happiness strives for in this degree as to banish the sleep from his mind and to undertake any form of penance and toil — *you* do censure, calling them »worldly pleasures!" Why do you judge so?"

The Bodhisattva spoke: »Sensual enjoyments are accompanied by endless sins, sir. Why hear then, I will tell thee concisely, which having in view the Munis do blame sensual enjoyments.

---

[1] This is quite nonsense, even if it should be allowed to take «six hundred» in the meaning of latin sescenti. The author of the sanskrit original did not understand the meaning of the prâkṛt text, which he sanskritized. The corresponding stanza of the pâli redaction has so bajjhatâ pâsasatehi chambhi, where chambhi is explained in the comm. as signifying the six parts of the elephant's body fastened by many chains (pâsasatehiti bahûhi pâsehi), viz. the four feet, the neck and the loins.

[2] In other terms: may he be the monkey of a serpent-charmer, exercised to show his skill and the serpent's impotence in performances before the public.

26. »On account of *them* men incur captivity and death, grief, fatigue, danger, in short many-faced sufferings. For the sake of *them* kings are eager to oppress righteousness, and consequently fall into hell after death.

27. »When the ties of friendship are suddenly loosened, when men enter the road of political wisdom, that soiled way of falseness, when they lose their good reputation and afterwards come to meet with pain, is it not sensual enjoyments that are the cause thereof?

28. »Now, since the worldly pleasures in this manner tend to the destruction of all sorts of men, the highest, the middle and the lowest, both in this world and in the next, the Munis, o Çakra, who have no other desire than that of purifying their Self, keep aloof from them, as they would do from angry serpents."

When he had thus spoken, Çakra, the Lord of the Devas, declaring his approval said: »well-spoken", and as he was propitiated by the greatness of mind of those Ṛshis, avowed that himself had committed the delict.

29–30. »A high opinion of virtue may be tested by trial Thus considering I have hidden the lotus-stalks in order to try you. And now, how fortunate is the world possessing such holy ascetics as you are, whose glory is tested by fact. And thou, here, take these lotus-stalks, the proof of a constant holy behaviour".

With these words he handed the stalks over to the Bodhisattva. But the Bodhisattva chastised his unbecoming and audacious way of proceeding in terms though modest, yet expressive of noble self-esteem.

31. »We are no kinsfolk of thine, nor thy comrades, nor are we thy actors or buffoons. What, then, is the ground of thy coming here, Lord of the Devas, to play with Ṛshis in this manner?"

On these words Çakra, the Lord of the Devas, hastily cast off his divine face, brilliant with the splendour of his ear-rings, his head-ornament and his lightning, and respectfully bowing to the Bodhisattva spoke thus in order to appease him:

32. »O thou who art free from all selfishness, deign to forgive me the deed of fickleness, I have committed to the foresaid purpose; forbear it like a father, like a teacher!

33. »It is proper, indeed, to those whose eyes are not yet opened to wisdom, to offend against others, be they even their equals. Likewise it is proper to the wise who have the insight of their Self, to pardon such offences. Also for this reason, pray do not feel anger in thy heart about that deed!"

Having thus appeased him, Çakra disappeared on the very spot.

In this manner, then, those who have learnt to appreciate the happiness of disattachment are hostile to worldly pleasures; they will oppose them like one opposes a deception, an injury [1].

The pâli redaction of this memorable story is n. 488 of the Jâtaka. In that version the family of the Bodhisat — whose name in that birth was Mahâkancanakumâra — is very wealthy, being in the possession of 80 crores = 800 millions. Neither he nor his brothers or sister will marry still at the life-time of their parents; they have taken the determination of becoming ascetics after the death of their parents. They take their residence in the Himâlayas, with the friend and the two servants. But in opposition to Çûra, it is not the maid-servant who prepares the meal, but they have that task done by turns, each of them being bound to perform it in his turn. The Bodhisat bears the loss of his lotus-stalks with less patience, more according to human nature. On the third day he convokes the brethren and interrogates them about the disappearance. No doubt, this trait points to the greater antiquity of this redaction. As to the metrical part, as has been stated above, st. 1—14 of the pâli text answer virtually and sometimes verbally to Çûra's 11—24. With Çakra's question in our st. 25 cp. st. 15 of the

[1] In the original some lines follow here, containing the identification of the different persons of this story with those who lived in the time of Gautama Buddha. Prof. Kern is right in bracketing them, for such identifications, as are the regular conclusion of the jâtakas in the pâli collection of that name, are not found in Çûra's composition nor do they suit these chiefly ethical treatises, written with a quite different scope. No doubt, we have here an interpolation, as is also indicated by its very collocation after the ethical maxim which must be the final part of our tale. This is its translation:

And this jâtaka has thus been explained by the Lord:

34—36. «I, the son of Çâradvati [viz. Çâriputra], Maudgalyâyana, Kâçyapa, Pûrṇa, Aniruddha and Ânanda, we were the brothers of that time. Utpalâvarṇâ was the sister and Kubjottarâ was the maid-servant. Citra the householder was then the male slave, Sâtâgiri the yaksha, Pârileya the elephant, Madhudâtar the monkey, Kâlodâyin the Çakra of that time. Retain well this jâtaka thus explained.»

Almost the same verses and names are read in the conclusion of this story in the pâli Jâtaka (ed. Fausb. IV, p. 314).

pâli red. Further Ç.'s st. 26—28 are a rhetorical elaboration of what is contained in pâli st. 16 and 17; Ç.'s st. 29—30 correspond to pâli st. 18; Ç.'s st. 31 is nearly the same as pâli st. 19, and his 32 and 33 afford a refined shape of the plain words of pâli st. 20.

The Cariyâ-piṭaka, too, has its bhisajâtakam. But the composition of that name, which is n. 24 (p. 94) of Morris' edition has rather the appearance of being a fragment of the tale. It contains only the desire of the B. and his brothers to become ascetics, the purposes of their friends dissuading them at the request of their parents and the answer of the Bodhisat, on hearing which his parents, too, leave their home and part for the forest with their children. Here the tale ends abruptly.

XX.

THE STORY OF THE TREASURER.

(çreshṭhijâtaka) [1]

A not-founded opinion of their possessing some virtue acts upon the virtuous in the mode of a stirring spur. So considering one ought to strive after the realizing of virtues; as will be taught in the following.

One time the Bodhisattva is said to have been some king's treasurer, illustrious for his learning, his noble family and his modest behaviour. He had lofty aspirations and a clever intellect, loved honest practices in business, and in consequence of his thorough study of many branches of science kept on elegance of speech. Compassionate as he was and in the possession of a large estate, he made the bliss of his wealth flow in all directions by his great gifts of charity. So he was considered the jewel of householders.

1. Being by his nature fond of righteousness, he had adorned his innate qualities by adding to them such as are acquired by education, as sacred learning and the like. So people were wont to consider him as deserving veneration above others.

One day, when that Great Being had gone out for some business to the king's palace, his mother-in-law came to his

[1] The title is the same as of the fourth jât. of our collection, but çreshṭhin has here a different meaning.

house to visit her daughter. After the usual salutations and inquiries about the health, they entered into a conversation, in the course of which being alone with her daughter, the wife of the Bodhisattva, she turned to ask her questions like these: "Your husband does not disregard you, my dear, I hope? And does he know how to show you attention? He does not grieve you by misconduct, I hope?" And she answered with down-cast looks bashfully in a soft tone: "Such a virtuous conduct and behaviour as *his* are hardly to be met with even in a mendicant who has renunciated the world." But her mother who, as the effect of old age, was a little dull of hearing, did not well catch the meaning of these words of her daughter, as they were spoken with shame in a rather low voice, and having heard the mention of a mendicant who had renunciated the world, drew the inference that her son-in-law had become a religious mendicant. She burst in tears, and overpowered by the violence of her grief, indulged in lamenting and bewailing her daughter. "A fair behaviour and conduct is shown, indeed, by him who leaves the world, abandoning his affectionate family. And what has he to do with world-renunciation, after all?

2. "What is the reason that such a person as he is, young, handsome, delicate, accustomed to a life of comfort, a favourite with the king, should feel inclined to the forest-life?

3. "How did it happen that without experiencing any wrong from the side of his family and before old age could impair his figure and strength, he has left all at once and without pain his home abounding in wealth?

4. "He, adorned by a decent behaviour, by wisdom and love of righteousness, he, full of compassion for others — how is it that he could come to such a reckless deed without mercy for his own family?

5. "As he was in the habit of honouring çramanas and brahmans, friends and clients, his own family and that larger family of the distressed, and as he considered a spotless conduct to be his highest wealth, say, could he not attain in the world that which he now seeks after in the forest?

6. "Abandoning his chaste and devoted wife, the companion of his holy behaviour, how is it that he does not perceive

that by excessive love of the Law he is here transgressing the path of the Law?

7. "Alas! It is a pity! Fie upon the bad management of Destiny, that such pious men can leave their beloved relations without bending their mind to compassion, or that they can succeed even in the slightest part of the holiness, striven for in such a manner!"

When the Bodhisattva's wife heard those piteous and sincere lamentations of her mother on account of her husband having renunciated the world, she grew alarmed, being impressionable after the nature of women. Her countenance expressed her perturbation, for the sudden assault of sorrow and pain had shaken her mind. Bewildered as she was, she wholly forgot the subject and the connection of the conversation and reflected: "my husband has forsaken the world, and mother on hearing the sad news is come here in order to comfort me." Having thus made up her mind, the young, girlish woman began to lament and to weep, and with a loud cry swooned away. The other members of the family and the attendance, hearing the matter, became utterly distressed and burst into lamentations On hearing that noise, neighbours, friends, kinsmen and other relations, clients, chiefs of brahmanical families, in short, the bulk of the citizens, as they were much attached to the treasurer, gathered to his house.

8. As a rule he had always shared the good and the ill fortune of the people. In consequence thereof the people, as if they had learnt this behaviour from him, showed him the like sympathy in both fortunes.

Now, when the Bodhisattva turning back from the king's residence had come near his dwelling-place, he heard the lamentations resounding from his house and saw the large multitude there assembled. He ordered his attendant to go and learn what the matter was, who having got that information came back and reported it to him

9. "It has been rumoured, I do not know in what way, that Your Honour has given up his wealthy home to become a mendicant. This news has induced this large body of people to crowd there out of affection."

Upon hearing these words the Great Being felt something

house to visit her daughter. After the usual salut
inquiries about the health, they entered into
tion, in the course of which being alone with
the wife of the Bodhisattva, she turned to
tions like these: "Your husband does not
my dear, I hope? And does he know
attention? He does not grieve you by mis
And she answered with down-cast looks
tone: "Such a virtuous conduct and
hardly to be met with even in a me
ciated the world." But her mother
age, was a little dull of hearing
meaning of these words of her da
with shame in a rather low vo
mention of a mendicant who
drew the inference that her
gious mendicant. She burst
the violence of her grief,
wailing her daughter. "
shown, indeed, by him
his affectionate family.
renunciation, after all?

2. "What is the reaso
handsome, delicate,
favourite with the ki

3. "How did it hap
from the side of h
his figure and str
pain his home al

4. "He, adorned
of righteousne
is it that he
mercy for his

5. "As he
brahmans,
larger famil
conduct to
in the wo

6. "Aband
of his ho

un
"Oh!
pinion of
ment of my
uld cling to the
coward? I would
vice, and my be-
ed of me would lose
I now enjoy from the
insupportable to me.
the honour conferred on
them again by realizing
bre of the forest-groves,
with its vice-producing evil

Great Being forthwith turned
in to the king: "the trea-
Your Majesty." After being ad-
and after the usual salutations,
the reason of his coming back,
the world and beg you
Majesty."
the king was troubled and alarmed and
I am living who do love you
and kinsmen may do, you should
as if I were unable to relieve
by my wealth or my policy or
of money, well take it from my side.
makes you suffer, I shall put it down.
purpose that you would part for the
relations and me, who entreat you in
and dignifying words of the monarch
friendly persuasiveness:
arise grief to those whom your
distress as makes money desirable? It

that I will part for the
Hear, what it is.
hat I should have taken the
A lot of people, believing it,
r sorrow. It is for this reason
solitude of the forests, since I
rson creditable for conceiving this

„Your Honour ought not to leave us
ere rumour. The worth of persons like
nd on public opinion, nor should they
trious virtues or lose them conformably to
the people.
e result of free-acting imagination. Once abroad
free and unchecked. Ridiculous he who in earnest
gossip, more ridiculous he who acts up to it!"
dhisattva said: „No, no, Majesty, do not speak
high opinion of men must be acted up to. Your
y deign to consider this.
hen a man becomes reputed for holiness, Majesty,
person ought not to remain behind that reputation, if
fact he is pious, but, to say nothing more, his very
name must induce him to take upon himself the burden of
that virtue.

.. „For being seen anyhow acting in accordance with that favourable account of his possessing that virtue, the renown of his glory will shine the more, whereas inversely he will be like a dried-up well.

20. „By a *false* reputation of virtue which will spread up to the time, when troubled by better intelligence it will disappear, the good renown of men is utterly destroyed. Once destroyed it is hardly able to shoot forth anew.

21. „Thus considering, I am about to abandon on this account my family and property, since those goods are the root of strife and trouble, and worth avoiding like black-hooded snakes with wrath-raised heads. It does not become you, Majesty, to oppose my determination.

22. „(Do not supply me with money). You are accustomed to show your attachment and gratefulness to your loyal servants, as becomes you, I know; yet what would to a

like shame. His heart of innate pureness was alarmed, and the high opinion entertained of him would appear to him like a reproof. And he entered upon this reflection: »Oh! how much I am honoured by this favourable opinion of the people!

10—11. »If after obtaining this magnificent judgment of my virtues from the side of the citizens, I should cling to the home-life henceforward, would I not be a coward? I would make myself reputed as one attached to vice, and my behaviour confounding the virtues supposed of me would lose its candour, my person the esteem I now enjoy from the virtuous. So living, life would be insupportable to me.

12. »For this reason, in return for the honour conferred on me by public opinion, I will honour them again by realizing it, and affected with a pious love of the forest-groves, detach myself from my home with its vice-producing evil passions."

Having thus considered, the Great Being forthwith turned back and had himself ushered in to the king: »the treasurer wants to see once more Your Majesty." After being admitted to the king's presence, and after the usual salutations, being asked by the king the reason of his coming back, he said: »I desire to renounce the world and beg you to grant me your permission, Majesty."

On hearing this, the king was troubled and alarmed and said these affectionate words:

13. »What ails you that, while I am living who do love you more than your friends and kinsmen may do, you should want to part for the forest, as if I were unable to relieve you from that pain either by my wealth or my policy or my great power?

14. »Are you in want of money, well take it from my side. Is it some grief that makes you suffer, I shall put it down. Or is it for any other purpose that you would part for the forest leaving your relations and me, who entreat you in this manner?"

At these affectionate and dignifying words of the monarch he answered in a tone of friendly persuasiveness:

15. »From whence can there arise grief to those whom your arm protects or such distress as makes money desirable? It

is not in consequence of such pain that I will part for the forest, but for some other reason. Hear, what it is.

16. »The report goes, Majesty, that I should have taken the vows as a religious mendicant. A lot of people, believing it, mourn for it and weep for sorrow. It is for this reason that I want to live in the solitude of the forests, since I have been judged a person creditable for conceiving this virtuous purpose."

The king replied: »Your Honour ought not to leave us on account of a mere rumour. The worth of persons like you does not depend on public opinion, nor should they acquire their illustrious virtues or lose them conformably to the idle talk of the people.

17. »Rumour is the result of free-acting imagination. Once abroad it runs about free and unchecked. Ridiculous he who in earnest minds such gossip, more ridiculous he who acts up to it!"

The Bodhisattva said: »No, no, Majesty, do not speak so! A *high* opinion of men must be acted up to. Your Majesty deign to consider this.

18. »When a man becomes reputed for holiness, Majesty, that person ought not to remain behind that reputation, if in fact he is pious, but, to say nothing more, his very shame must induce him to take upon himself the burden of that virtue.

19. »For being seen anyhow acting in accordance with that favourable account of his possessing that virtue, the renown of his glory will shine the more, whereas inversely he will be like a dried-up well.

20. »By a *false* reputation of virtue which will spread up to the time, when troubled by better intelligence it will disappear, the good renown of men is utterly destroyed. Once destroyed it is hardly able to shoot forth anew.

21. »Thus considering, I am about to abandon on this account my family and property, since those goods are the root of strife and trouble, and worth avoiding like black-hooded snakes with wrath-raised heads. It does not become you, Majesty, to oppose my determination.

22. »(Do not supply me with money). You are accustomed to show your attachment and gratefulness to your loyal servants, as becomes you, I know; yet what would to a

homeless mendicant be the use of money, which needs includes worldly goods and passions?"

So speaking the Great Being persuaded the king to grant him his leave. After which he directly set out for the forest.

But his friends, relations and clients met him and shedding tears and embracing his feet would withhold him. Some obstructed his way, placing themselves before him with respectfully folded hands. Some others endeavoured to lead him in the direction of his house with soft violence, by embraces and similar persuasive practices. Others again were prompted by their affection to address him in rather harsh terms, expressing their blame in some way or other. Some also would set before his eyes that he should have regard of his friends and family, for whom he was obliged to have compassion. Others, too, used their effort to convince him by argument, and combined proofs borrowed from the sacred texts to deductions of reasoning, to the effect that the state of a householder should be the holiest one. There were others again who exerted themselves in different ways to make him give up his design, partly dwelling on the hardships of the life in a penance-grove, partly urging him to fulfil his obligations and duties in the world to the end, partly expressing their doubt as to the existence of anything like reward in the other world. Now when he looked on his friends thus opposing his world-renunciation and earnestly endeavouring to hinder his depart for the forest with faces wet with tears, surely, this thought arose to his mind:

23. "If a person acts inconsiderately, it is the duty of those who claim to be his friends to care for the good of their friend, be it even in a rough manner. Such, indeed, is the righteous way of proceeding approved by the lore of the pious. How much the more, if the good they have in view be at the same time something pleasant.

24. "But as to *them*, is it possible that preferring the home-life and boldly deterring me from the forest-life as from the contact of some evil, they should express the judgment of a sound mind?

25. "A dead man or one in peril of death is a person to be wept for, likewise one fallen from the path of righteousness.

But what may be the meaning of this weeping for me, whilst I am alive but desirous of living in the forest?

26. »Suppose the separation from me should be the cause of their sorrow, why will they not stay in the forest with me? If however they like their homes more than me, why are they prodigal of their tears?

27. »But taken for granted that the attachment to their family prevents them from adopting the state of an ascetic, how is it that the like consideration did formerly not prevent them from risking their lives on the battle-field on many occasions?

28. »I have often experienced their genuine friendship by courageous deeds done by them both in times of adversity and prosperity, and now I behold its concrete form, embodied in their tears. Yet, notwithstanding this, that rooted friendship will seem mere guile to me, since they do not follow my example.

29—30. »As surely as it is high regard of their friend deserving regard, that makes their eyes full of tears, their heads reverentially bent, their words interrupted with sobs, while they are exerting themselves to hinder my departure, as surely their love ought to have the effect of bringing them to the praiseworthy resolution to go and wander about with me, lest they should appear like actors of a theatrical performance, to the shame of the pious!

31. »If anybody be in distress, be he ever so wicked a person, some two or three friends will keep with him, at least; but hard will it be to a man, however excellent by virtue, to get one single comrade, when setting out for the forest!

32. »Those who in battles when danger was imminent from the side of furious elephants, used to get the better of me, even they do not follow after me now, when I lead them to the forest. Verily am I, are they the same who we were before?

33. »I do not recollect having done them any wrong that could cause the ruin of their attachment. So this behaviour of my friends may perhaps, after all, issue from the care of what they think my happiness.

34. »Or is it rather *my* worthlessness that hinders them to

be my companions in the forest? No. Who, indeed, should have the power of loosening from virtue hearts once won by virtue?

35. "But why indulging in idle reflections about these persons? Forsooth, since they are not able to perceive the evils, however manifest, which are inherent to the life in a home, nor the virtues to be found in the penance-groves, they are blind, the eye of knowledge is shut to them!

36. "They are not capable of parting with worldly pleasures, the causes of sufferings both in this world and in the next, but forsake both the penance-grove which frees from those sufferings and me! Fie upon their infatuation!

37. "O, those very passions and evils by whose enticements these friends of mine and the whole of the creatures are prevented from tranquillity, I will crush them down forcibly whenever I will have obtained by residence in the penance-forest the excellent power of doing so!"

38. Of this kind were his reflections. And after thus making up his mind, he removed the manifold affectionate instances of his friends, made them plain his firm resolution in kind and gentle terms, and set out for the penance-forest.

In this manner, then, a not-founded opinion of their possessing some virtue acts upon the virtuous in the mode of a stirring spur. Thus considering, one ought to strive after the realizing of virtues. For this reason a pious man, being esteemed for his virtues as a monk or as a lay-devotee, must strive for his being adorned with such virtues as are suitable for that state. Further this story may be adduced with the object of showing the difficulty of finding companions for a religious life.

The parallel jâtaka in the pâli collection of that name, n. 171, is short and written in the plain style proper to that work. Çûra apparently much adorned and embroidered the simple story which he found in his sacred texts. Only one stanza out of the thirty-eight of this jâtaka corresponds to a verse of the pâli redaction, viz. st. 18 which is virtually the same as pâli st. 1 (ed. Fausb. II, p. 65).

OVEREENKOMST VAN EEN MYTHE DER KEI-EILANDERS MET EEN MINAHASSISCH SPROOKJE.

DOOR

Prof. Dr. H. KERN.

De onlangs verschenen Juni-aflevering van het Tijdschrift van 't Aardrijkskundig Genootschap bevat o. a. eene Ethnographische Beschrijving der Kei-eilanden door den heer C. M. Pleyte grootendeels naar aanteekeningen van den heer Planten samengesteld. Onder het vele wetenswaardige dat in die Beschrijving voorkomt, treffen we blz. 562 vgg. een mythe aan omtrent de afkomst der Kei-eilanders uit hemelingen. In beknopter vorm was die mythe reeds medegedeeld door Dr. Riedel in zijn inhoudrijk werk over »de Sluik en Kroesharige Rassen tusschen Selebes en Papua" blz. 217. Geen van beide schrijvers maakt melding van het feit dat die Keische mythe teruggevonden wordt in de Minahassa, ofschoon vervormd tot een sprookje, waarin de naturalistische grondslag slechts uit enkele trekken aan 't licht komt.

Het bedoelde Minahassische sprookje is opgenomen in Niemann's Bijdragen tot de kennis der Alfoersche taal in de Minahassa, blz. XXVIII, onder den titel van: Naäsarëm bya si Kawulusan witi Pasambangko, d. i.: Verhaal van Kawulusan van Pasambangko. Eene vertaling hiervan onder den titel »Vergelding", van de hand van wijlen den zendeling P. N. Wilken, is uitgegeven in de Mededeelingen van wege het Nederlandsche Zendelinggenootschap, VII, 323 vgg.

Ondanks het verschil in de namen der handelende personen, is de overeenkomst tusschen beide verhalen zóó groot, dat niemand aan den gemeenschappelijken oorsprong twijfelen kan. Men vergelijke slechts het begin van beide overleveringen. In den Keischen mythe lezen wij: Op zekeren dag wilde Parpara in de wolkenzee gaan visschen, doch daar hij geen vischtuig bezat, leende hij een hengel

van zijn oudsten broeder Hian. Hiermede begaf hij zich in eene boot om zijn geluk te beproeven. Nauwelijks had hij echter de snoer in het water laten zakken, of een geweldig groote visch beet in het aas, slokte den haak in en rukte met zooveel geweld aan de snoer, dat deze brak, waardoor Parpara genoodzaakt werd, zonder visch en zonder haak terug te keeren. Teleurgesteld door zooveel tegenspoed, begaf hij zich naar huis en deelde zijnen broeder het verlies mede. Instede van Parpara te beklagen, was Hian uitermate vertoornd over het wegraken van zijnen haak en eischt op hoogen toon, dat Parpara hem dezen weder terug zou bezorgen."

Men vergelijke hiermede de Toumbulusche vertelling: „Kawulusan van Pasambangko wilde op zee gaan visschen, maar geen hengel hebbende, leende hij een' van zijnen vriend. [1] Hij ging nu met een schuitje op de zee om te hengelen. Weldra hapte een visch toe, maar toen hij hem wilde ophalen, brak de snoer en de hengel was weg. Met een bekommerd gemoed keerde Kawulusan naar huis terug, en vertelde zijn vriend het gebeurde. [2] „Mijnen hengel moet gij mij weêrgeven, — al gaaft ge mij daarvoor ook tien anderen, zou ik ze niet willen hebben."

Het verdere beloop des verhaals kan de belangstellende lezer t. a. p. nagaan. Bij vergelijking zal hem dan blijken dat èn de overeenkomst èn de afwijkingen van dien aard zijn dat aan eene ontleening door de Minahassers van de Kei-eilanders of omgekeerd niet te denken valt. Beide overleveringen moeten zich zelfstandig ontwikkeld hebben uit één gemeenschappelijke bron, en dus dagteekenen uit een tijd toen de voorouders der Toumbulu's en Kei-eilanders nog stammen waren van één volk. Het Keische verhaal moet als het oudste in vorm, althans in hoofdzaak, beschouwd worden, omdat het oorspronkelijke mythische karakter daarin bewaard is gebleven, terwijl bij de Minahassers zich uit den natuurmijthe, volgens een algemeen geldenden regel bij de mythologische overleveringen aller volken, een min of meer moraliseerend sprookje ontwikkeld heeft.

---

[1] Volgens de lezing in Niemann's Bijdragen volgt hierop een zinsnede van dezen inhoud: «Toen zeide zijn vriend tot hem: „gij moet mijn hengel niet verliezen; indien die wegraakt, al gaaft gij mij ook tien andere er voor terug, dan zou ik ze niet willen."

[2] Wederom eenigszins anders in den tekst bij Niemann: «Toen ging hij naar huis en deelde zijnen vriend ('t gebeurde) mede, zeggende: «Uw hengel is gebroken.» Daarop antwoordde zijn vriend, zeggende: «ik neem daar geen genoegen meê, ga dus zoeken totdat gij hem (weêr) gevonden hebt."

TER HERINNERING AAN H. C. HUMME.

DOOR

Prof. Dr. H. KERN.

Toen in den zomer van 1891 Humme afscheid nam van zijne vrienden in het vaderland om zich in Bournemouth met der woon te vestigen, kon niemand vermoeden dat den oogenschijnlijk nog krachtigen man nog zoo weinig jaren levens vergund zouden zijn. Na ruim een jaar opgeruimd in zijn nieuwe omgeving geleefd te hebben, werd hij in den herfst van 1892 ziek, bedenkelijk ziek, met dien gevolge dat hij in den morgen van 22 November overleed te zijnen huize op Hamilton Road, waaraan hij den naam van Senang-hati gegeven had, zeker weinig vermoedende dat nog maar voor zoo korten tijd levensvreugde voor hem was weggelegd.

Hendrik Carel Humme werd den 20 Juli 1826 te Batavia geboren. Na grootendeels zijne opvoeding hier te lande genoten en met vrucht de lessen aan de toenmalige Koninklijke Academie te Delft gevolgd te hebben, verkreeg hij het radicaal van O. I. Ambtenaar 2e kl. Ruim een jaar later, in September 1849, werd hij benoemd als 2e Commies bij de Directie der Productie en Civiele Magazijnen, van welke betrekking hij in Juli 1851 ontheven werd om ter beschikking van den Resident van Tagal gesteld te worden. Eerst in 't volgende jaar werd hij bij Indisch besluit van 10 April, benoemd tot Controleur der 3e klasse bij de landelijke inkomsten en kultures. Na in 1854 bevorderd te zijn tot Controleur der 2e klasse, en voorts in 1859 tot Controleur der 1e klasse, werd hij 19 December 1861 benoemd tot Assistent-Resident van Toeban in Rembang.

Te Toeban bleef Humme zeven jaren werkzaam. Daar vooral was het, dat hij zich door vertrouwelijken omgang met den Regent die gemakkelijkheid in 't spreken van beschaafd Javaansch eigen maakte, welke hem later als docent zoo uitstekend te stade zou komen.

Na een tweejarig verlof, dat hij in Europa doorbracht, werd Humme in 1870 tot een nieuwen werkkring geroepen: hij werd toe-

gevoegd aan den Chef der afdeeling Statistiek ter Algemeene Secretarie. Twee jaren later verliet hij Java ten gevolge zijner benoeming tot assistent-resident van Benkoelen. Na een kort verblijf aldaar werd hij 29 Juni 1873 benoemd tot resident van Timor. Na een tweejarig verblijf op Timor verzocht hij ontslag uit 's lands dienst, dat hem eervol toegekend werd met behoud van recht op pensioen.

Toen Humme, in 't vaderland teruggekeerd, zich in den Haag met der woon gevestigd had, gevoelde hij weldra dat hij nog te jong, althans te werkzaam was om zich aan een behagelijk niets doen over te geven. Hij had voor zich zelven de overtuiging, en te recht, dat hij de noodige theoretische en practische kennis van het Javaansch had om die ten bate van anderen te kunnen aanwenden, Zoo mogelijk, wenschte hij zelfs met een openbaar leeraarsambt belast te worden, doch de gelegenheid om zulk eene betrekking te bekomen doet zich begrijpelijkerwijze niet dikwijls voor. Onderwijl zette Humme zijne studie van 't Javaansch ijverig voort, en als blijk daarvan verscheen in 1878 zijne bewerking van de Wajang Abiâsâ, in Javaanschen tekst met Nederlandsche vertaling en aanteekeningen. Naar waarheid verklaart de uitgever in de voorrede het volgende: "Als ambtenaar op Java heb ik wel is waar mij niet overgegeven aan de studie der Javaansche *letterkunde* — want mijn uitgebreide werkzaamheden zouden daaronder hebben moeten lijden, — maar ik had de gewoonte met mindere inlanders altijd, en met hooggeplaatste zeer dikwerf in hun landtaal te converseeren. — Thans, mij van het ambtelijk leven teruggetrokken hebbende, gevoel ik behoefte, om langs een anderen weg nuttig werkzaam te zijn, en zoo is mijn lust voor de verdere beoefening van de Javaansche taal opnieuw aangewakkerd."

Door de uitgave van den Abiâsâ in tekst en vertaling heeft Humme de beoefenaars der Javaansche letterkunde aan zich verplicht, al was hij bescheiden genoeg om over zijn eigen werk zonder ophef te spreken: "Ik hoop alleen dat zij niet geheel zonder waarde moge zijn voor de beoefenaars der Javaansche taal."

De gedrukte tekst van genoemd tooneelstuk is, wat hij ook behoort te wezen, niets anders dan een getrouwe kopie van het eenige bekende handschrift. De taak om zulk een tekst te leveren was niet moeielijk, doch het bewerken der vertaling kostte niet weinig inspanning. Het taaleigen van het stuk heeft veel eigenaardigs en levert, vooral bij de toenmalige hulpmiddelen, allerlei moeielijkheden, die de vertaler niet alle overwonnen heeft. Toch is

zijn vertolking zeer verdienstelijk, want zij is over 't algemeen juist en daarenboven vloeiend en leesbaar. Het zou te wenschen zijn dat veel meer dan tot nog toe het geval is, vertalingen van Javaansche geschriften geleverd werden, opdat de inhoud van zulke gewrochten als de Damar Wulan, de Kantjil, de voornaamste door te Mechelen en Vreede uitgegeven tooneelstukken, eenige poëtische Babads en zooveel andere werken ook buiten den engen kring dergenen die Javaansch voor hun genoegen lezen bekend worden.

In den loop van het jaar 1879 had Humme de voldoening dat hij aangezocht werd om als lector in de Javaansche taal aan de Gemeente-inrichting te Leiden tot opleiding van Indische ambtenaren op te treden. Met lust en ijver aanvaardde hij de hem aangeboden betrekking en al ras bleek het dat hij van nature de gaven bezat die den goeden docent kenmerken. Hij wist zich het vertrouwen en de liefde zijner leerlingen, en de achting en genegenheid zijner ambtenvakgenooten te verwerven, en kon de zelfvoldoening smaken dat hij een nuttige taak in de maatschappij vervulde. In zijne werkzaamheden als docent, die hij steeds met nauwgezetheid vervulde, vond hij zijne bevrediging en dewijl hij noch den aanleg bezat voor kamergeleerde, noch de vereischte opleiding gehad had om als zoodanig uit te blinken, is het niet te verwonderen dat hij, ofschoon voortstudeerende, zich weinig geroepen gevoelde als schrijver op taalkundig gebied op te treden Wanneer hij iets uitgaf, was het ten gevolge eener bijzondere aanleiding. Zulk eene aanleiding bestond er toen het Koninklijk Instituut bij gelegenheid van het 6e Orientalisten-Congres in 1883 te Leiden besloten had een feestbundel te doen verschijnen. In dien bundel vinden wij dan ook eene bijdrage van Humme, getiteld: »Javaansche Sprookjes« en bevattende eene vertaling van den Derden Zang van het door Palmer van den Broek uitgegeven gedicht van den Kantjil, dat boven de andere redacties uitmunt in fijne, uitvoerige schilderingen en overvloeit van *humor*. »Om deze redenen« zegt de vertaler in zijne Voorrede, »heb ik het van genoegzaaam belang geacht, een fragment van dit dichtwerk te doen overdrukken en daarbij te voegen een Hollandsche vertaling, ten einde ook aan hen, die de Javaansche taal niet, of niet genoegzaam machtig zijn, de gelegenheid te geven, kennis te maken met den Javaanschen humoristischen verhaaltrant. Hoewel ik begrijp dat de Hollandsche lezer er niet zóóveel aardigs en piquants in vinden zal als een Javaan, zoo zal men toch moeten erkennen, dat de sprookjes-verteller daarbij blijk geeft van veel talent."

Gedurende verscheidene jaren is Humme Bestuurslid geweest van 't Koninklijk Instituut; in 1879—1880 maakte hij zich verdienstelijk als Penningmeester. In de Bijdragen ontmoet men echter slechts weinig opstellen van zijn hand; het belangrijkste is zijn stuk over twee „Javaansche inscriptiën" uit de Lampongs op twee koperen platen, welke door Dr. D. W. Horst uit Kroë aan 't Instituut gezonden waren (Bijdr. 4e Volgr., VIII).

Op welke verdienstelijke wijze Humme zich van zijn taak als lector kweet, bleek uit het oordeel zijner leerlingen, jaarlijks gestaafd door den uitslag der examens in 't Javaansch. Het was dus niet te verwonderen dat men hem uit Delft, na den dood van Meinsma in September 1886, aanbiedingen deed om hem als leeraar aan de Indische Instelling daar ter stede te verbinden. De onderhandelingen tot dat doel slaagden spoedig en reeds in October werd Humme tot leeraar aan de Delftsche Instelling benoemd. Evenals vroeger bleef hij in den Haag wonen, doch op den duur viel hem dat heen- en weêrreizen te lastig, en vestigde hij zich in 1889 met der woon in het stille Delft. Twee jaren later zag hij zich genoopt om den gegezondheidstoestand zijner echtgenoote, een Engelsche van geboorte, voor wie het verblijf in een zachter lucht door de geneesheeren noodzakelijk werd geacht, zijn ontslag te vragen. Dit werd hem op de meest eervolle wijze verleend, en in den zomer van 1891, onmiddellijk na afloop van 't Ambtenaarsexamen in den Haag, verliet hij het vaderland om het nimmer weder te zien. Hij vestigde zich in het om zijn gezonde en schoone ligging vermaarde Bournemouth, waar hij, vrij van beslommeringen, een rustigen levensavond hoopte te slijten. Helaas! zijn wensch mocht niet verwezenlijkt worden.

Humme's nagedachtenis zal bij zijn vrienden steeds in eere blijven. Hij was een fijnbeschaafd, talentvol man; een geestig teekenaar en goed musicus. Hij bezat de gave om zich met gemak vreemde talen eigen te maken, waarin hij zich niet alleen vaardig, maar ook sierlijk wist uit te drukken. Daarbij was hij een hartelijk vriend voor hen die hem wisten te waardeeren.

INHOUD.

INHOUD.

NOTULEN

VAN DE

BESTUURS- EN ALGEMEENE VERGADERINGEN

VAN HET

KONINKLIJK INSTITUUT

VOOR DE

TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH-INDIË

1892—'93.

334ste BESTUURSVERGADERING,

GEHOUDEN 17 SEPTEMBER 1892.

Tegenwoordig de heeren der Kinderen (Voorzitter), Kern (Onder-voorzitter), de Groot (Penningmeester), N. P. van den Berg, L. W. C. van den Berg, Niemann, Quarles van Ufford, Schlegel, Vreede en Wijnmalen (Secretaris). Afwezig met kennisgeving de heeren Kielstra en van der Pant.

De Voorzitter, de vergadering openende, heet de leden welkom bij de hervatting der werkzaamheden na het zomerreces en hoopt dat zij bevorderlijk mogen zijn tot bereiking van het doel, dat het Instituut beoogt; en waar de vergadering ditmaal het voorrecht heeft den hoogleeraar Martin in haar midden terug te zien, wenscht de Voorzitter hem geluk met zijn behouden terugkomst en den afloop van zijn onderzoekingstocht, waarvan hij hoopt dat weldra de meest bevredigende uitkomsten voor de wetenschap zullen kunnen worden medegedeeld.

De notulen van het verhandelde in de vorige vergadering worden gelezen en, met eenige wijzigingen, goedgekeurd, waarna het woord wordt verleend aan Prof. Martin, die een uitvoerig relaas geeft van den geheelen loop van zijn onderzoekingstocht en van de daarbij verkregen uitkomsten, waaromtrent hij zich voorstelt met bekwamen spoed eene afzonderlijke studie te zullen kunnen gereed maken ter uitgave vanwege het Instituut.

Uit de door den heer Martin gedane mededeelingen blijkt, dat hij bij zijne onderzoekingen ontzachlijk veel verplichting heeft gehad aan de belangstellende hulp en deskundige voorlichting van den Resident van Ambon, den heer G. W. W. C. Baron van Hoëvell, naar aanleiding waarvan, op voorstel des Voorzitters, eenparig wordt besloten genoemd medelid daarvoor de hoogst erkentelijke gevoelens van het Instituut te betuigen.

Herinnerend aan hetgeen bereids in de vorige vergadering werd medegedeeld betreffende hetgeen ter zake van het voorgesteld ethnographisch onderzoek verricht was, brengt de Voorzitter ter tafel een tweetal brieven van den heer van Hoëvell, ontvangen dd. 10 Mei en 20 Juli 1892, houdende: 1°. mededeeling van de voorwaarden, waaronder hij de opdracht van het Instituut tot het instellen van het ethnographisch onderzoek zou kunnen aanvaarden; en 2°. verzoek om, in verband met hetgeen vermeld is in de notulen der 302e Bestuursvergadering (Ve volgr., deel 5, Afl. 1, 1890) eene gedétailleerde opgave of omschrijving te mogen ontvangen van hetgeen het Instituut met het onderzoek beoogt en welke ethnologische problemen het tot klaarheid wenscht te zien gebracht.

Bij de bespreking van een en ander stelt de Voorzitter tevens aan de orde de vraag: of, waar uit de mededeelingen des heeren Martin blijkt, dat van de voor het loopend dienstjaar hem toegekende subsidie ad f 10.000 aan 's lands kas te Amboina alsnog f 5000 beschikbaar is, deze som wel voldoende is om de kosten van het voorgenomen ethnographisch onderzoek te bestrijden, dan wel of het niet geraden zou zijn bij de Indische Regeering de noodige stappen te doen om ook nog voor 1893 de subsidie van f 10.000 of wel een minder bedrag te erlangen overeenkomstig de aan het Instituut gedane toezegging bij haar Besluit van 16 Juni 1891, n°. 23.

Aan de beraadslaging hierover nemen al de leden van het Bestuur en de heer Martin deel; algemeen wordt de billijkheid der door den Resident van Hoëvell gestelde voorwaarden erkend; doch omtrent de verdere kosten van het voorgestelde onderzoek, in verband met de reeds gedane en nog te voteeren uitgaven, wordt vooral door den Secretaris er op gewezen dat ter bestrijding daarvan alsnog eene subsidie voor 1893 van f 10.000 noodig zou zijn. Met eenparigheid van stemmen wordt ten slotte besloten:

1°. een schrijven te richten aan den Resident van Hoëvell, waarbij de door hem gestelde voorwaarden vanwege het Instituut worden aangenomen, en, ter nadere toelichting ook van den brief van het Instituut dd. 25 Mei 1892 n°. 778, zal worden medegedeeld: *a.* dat het Instituut de noodige stappen bij de Indische Regeering zal doen ter ondersteuning van zijn aan haar eventueel te richten verzoekschrift, om hem toe te staan gedurende den tijd dat hij nog aan het hoofd van de residentie Amboina zal staan, ook zijne aandacht te schenken aan het voorgestelde ethnographisch onderzoek van de eilanden der Banda-zee, altijd zonder dat de belangen van 's lands dienst er onder lijden; *b.* dat het in te stellen onderzoek aan geen bepaalden tijd gebonden zal zijn, stel-

lende het Instituut terdege volkomen vertrouwen in des Residents activiteit, in de overtuiging dat hij zijn arbeid niet onnoodig rekken zal, terwijl het van hem verlangde geacht mag worden niet boven zijne krachten te gaan; *c.* dat voorts de voor en bij het onderzoek gemaakte werkelijke onkosten worden vergoed, terwijl het Instituut genegen is te zijner tijd voor den geleverden arbeid een honorarium te verleenen; en dat, wat eindelijk des heeren van Hoëvell's wensch betreft om meer gedétailleerd eene opgave of omschrijving te erlangen van hetgeen het Instituut beoogt en welke ethnologische problemen het tot klaarheid zou willen zien gebracht, het Instituut gaarne de resultaten zou wenschen te erlangen van een zoo volledig mogelijk ethnologisch onderzoek en de bouwstoffen daarvoor zou zien bijeengebracht, zonder in eene nadere omschrijving te treden, *hoeveel* en *wat* er nog aan de ethnologische kennis van de eilanden der Banda-zee ontbreekt.

Met betrekking tot de middelen ter bestrijding van de uitgaven van het onderzoek, wordt besloten daartoe in de eerste plaats aan te wenden de reeds vanwege de Indische Regeering aan het Instituut voor 1892 toegekende subsidie van f 10.000, waarvan nog f 5000 beschikbaar is gebleven, welk bedrag de Resident van Hoëvell te zijner tijd verzocht zal worden aan 's lands kas te Amboina in ontvang te nemen ter nadere verrekening met het Instituutsbestuur. Voorts wordt goedgekeurd aan de Indische Regeering een request in te dienen, eerstens ter ondersteuning van het door den Resident van Hoëvell aan te vragen verlof tot het instellen van ethnographische onderzoekingen binnen den kring van zijn gewest gedurende den tijd, dat hij nog aan het hoofd daarvan zal staan, en ten anderen om ook voor het dienstjaar 1893 van het op de Indische Begrooting uitgetrokken bedrag voor wetenschappelijke onderzoekingen eene subsidie van f 5000 te willen verleenen, wordende inmiddels de heer van Hoëvell uitgenoodigd, met bekwamen spoed eene raming over te leggen van de door en voor hem noodige uitgaven.

De Voorzitter deelt verder mede, dat alsnog zijn ingekomen:

1°. van het Nederlandsch Genootschap voor munt- en penningkunde «Concordia res parvae crescunt», te Amsterdam, een exemplaar van de Statuten.

2°. eene missive van den Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek, waarbij, ten vervolge, wordt aangeboden een exemplaar van het Tweede deel, eerste stuk (1649—1667) van den Catalogus van de pamfletten-verzameling der Kon. Bibliotheek, bewerkt door Dr. W. P. C. Knuttel.

3°. missives van de Deutsche Kolonialgesellschaft, te Berlijn, van

10 en 30 Augustus 1892, houdende de eerste eene nadere aanwijzing van het adres van het Genootschap, Berlin W., Linkstr. 23, terwijl de tweede ten geleide strekt van een vanwege het Genootschap uitgegeven wandkaart van Duitsch Oost-Afrika, schaal van 1 : 1000000.

4°. eene missive van den Secretaris van de Associacao commercial do Porto ten geleide van hare jongste uitgaven, onder dankbetuiging voor de van het Instituut ontvangen geschriften.

5°. eene missive van de Académie Royale des Sciences de Lisbonne, houdende dankbetuiging voor den ontvangst der Bijdragen, 1892, 5e R. VII, 2.3.

6°. eene missive van de Directie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, dd. 27 Mei 1892, n°. 98, waarbij met referte aan het schrijven van het Instituut dd. 20 Mei a°. p°. wordt medegedeeld, dat de ten behoeve van den heer Dr. C. Snouck Hurgronje ontvangen boekwerken per S. S. Prinses Marie als postpakket aan het adres van het Instituut zijn verzonden.

7°. eene missive van den Voorzitter van het Italiaansch Aardr. Genootschap te Rome, houdende noodiging tot bijwoning van het Italiaansch geographisch Congres, te Genua te houden ter gelegenheid van de herdenking van het 4e eeuwfeest der ontdekking van America.

Al deze missives, sub. 1°.—7°., worden voor kennisgeving aangenomen.

8°. eene missive van de Commissie tot organisatie eener geographische tentoonstelling te Moscou, waarbij het Instituut wordt uitgenoodigd tot deelneming aan de tentoonstelling door inzending zijner uitgaven, voor zoover zij op de geographie betrekking hebben.

De Secretaris deelt mede, dat aan deze noodiging bereids gevolg is gegeven.

9°. eene missive van den Minister van Koloniën van 3 September 1892, litt. A¹, n°. 34, waarbij, ten vervolge op het ministerieel schrijven van 7 November 1891, A¹, n°. 11, wordt toegezonden eene nota van den ass. resident van Painan P. J. Kooreman, betreffende de Korintjische adat, opgemaakt naar aanleiding van het in zijne handen gesteld geschrift van wijlen den hoogleeraar Wilken over de verbreiding van het Matriarchaat.

Om bericht en raad in handen gesteld van het bestuurslid L. W. C. van den Berg.

10°. enz.

11°. eene missive van Vrouwe de Wed. Van Vleuten, geb. ten Cate, houdende bericht van het overlijden van haren echtgenoot, J. M. van Vleuten, Oud-Directeur van B. Br. in N. I., te 's Gravenhage.

12°. missives van de hh. E. van Assen, E. W. E. Burger, M. C. Dannenborgh, P. J. van Driest, V. C. Coster van Voorhout, Mr. T. Gatsonides, A. Burnaby Lautier, J. D. Harders, C. M. Ketting Olivier, L. P. D. Op ten Noort, T. Henny, K. H. F. Roos, G. L. Van Tubbergen, J. P. de Vries en W. F. van Zutphen —, allen houdende bericht van de aanvaarding van het lidmaatschap.

Van den inhoud der missives sub. 10—12°. zal aanteekening worden gehouden.

13°. briefkaarten van Dr. J. Brandes, Commissaris van het Instituut te Batavia, houdende voorstel om de heeren F. S. L. Mersen Senn van Basel, beheerder van het land Indramajoe West, H. P. van Seters, Notaris en vendumeester te Indramajoe, en L. de Stuers, asp. Controleur te Sidajoe, overeenkomstig hun verzoek tot leden van het Instituut te benoemen. Dienovereenkomstig wordt besloten.

14°. missives van de heeren leden Dr. W. Burck, J. L. F. Sanders, J. H. S. Sigal en H. Spakler, waarbij zij kennis geven van hunne veranderde adressen.

Hiervan wordt aanteekening gehouden.

Tot leden van het Instituut worden voorgedragen en benoemd de heeren J. L. Koster, kapitein van den Generalen Staf van het N. I. leger, thans leeraar bij de Hoogere Krijgsschool te 's-Hage en A. L. Kruyt, Zendeling-leeraar te Gorontalo, terwijl onder de contribuërende instellingen, met ingang van 1 Jan. dezes jaars, wordt geplaatst de Hoofdcursus-compagnie te Kampen.

De Penningmeester brengt ter tafel de door hem van den Uitgever M. Nijhoff ontvangen afrekening van den verkoop der werken van het Instituut over 1891, welke een bedrag heeft opgeleverd van f 1337, waarvan, na aftrek der administratie-kosten, aan de Instituut's kas toekomt een som van f 862.39, over welk bedrag den 15 Augustus jl. is beschikt.

Voor kennisgeving aangenomen.

Door den heer Niemann wordt het volgend rapport uitgebracht:

»Het door den heer Sidney H. Ray ingezonden stuk is getiteld: «Melanesian texts, with translations and notes.» Als eerste gedeelte ontvingen wij hier bijdragen tot de kennis der taal van Duke of Yorks Isl., waartoe hij gebruik gemaakt heeft van het Woordenboek van den zendeling G. Brown en van diens «Nà buk na wawera ma a kum kelekele. i. e. The book of teaching and songs, Sydney 1879,» en voorts vertaling van het Evangelie van Markus en nog een geschrift, getiteld: «The Gospel according to St. Matthew with portions of the Gospels of St. Luke and St. John with some of the shorter Psalms. Sydney 1886». Uit die geschriften heeft Ray overgenomen: 1. Het Onze Vader; 2. De 10 geboden; 3. Eenige vragen en antwoorden betrekkelijk God (dus deel van den catechismus); 4. De gelijkenis van den zaaier (volg. Markus IV vs. 3—9); 5. De spijziging van de 4000 personen (Markus VII vs. 1—9); 6 De gelijkenis van het onkruid in de tarwe (Mattheus XIII vs. 24—30) en 7 Psalm 95. Daar ik de bovenvermelde door Sidney Ray gebruikte geschriften niet heb kunnen raadplegen, wordt de beoordeeling van dit stuk wel eenigermate bemoeilijkt, omdat het zeer wenschelijk ware geweest ze nu en dan bij het door hem geleverde op te slaan of te vergelijken. Men zal echter wel mogen aannemen dat zij in het algemeen betrouwbaar zijn en dat ook Sidney Ray zich beijverd zal hebben zijne vertaling zoo goed en zoo nauwkeurig mogelijk te geven.

»In deze veronderstelling wensch ik kortelijk mijn gevoelen omtrent zijne bijdrage mede te deelen. Een zoo klein aantal teksten met woordelijke vertaling en eenige korte aanteekeningen kan slechts een zeer onvolkomen denkbeeld geven van de eigenaardigheden der taal en heeft dus weinig waarde, te minder daar wij reeds eene beknopte schets van de grammatica der taal van Duke of Yorks Isl. bezitten, nl. in het werk van Dr. Codrington «The Melanesian languages» bl. 565 vgg. en omdat hier eene vergelijking met andere Melanesische en met Mal. Polynes. talen nagenoeg geheel ontbreekt. Van den anderen kant is het niet te ontkennen dat de bronnen, die Sidney Ray gebruikt heeft, hier te lande waarschijnlijk moeilijk te bekomen zijn en betere bronnen, bv. vertellingen, phrasen en dergelijke, uit den mond des volks opgeteekend, ten eenenmale ontbreken. Om deze redenen kan men ook van oordeel zijn dat dit stuk als eene kleine bijdrage tot vermeerdering onzer kennis van eene Melanesische taal, waaruit in allen gevalle wel iets te leeren valt, voor eene plaatsing in ons tijdschrift in aanmerking mag komen. In geval van plaatsing zou ik echter in overweging geven het stuk eerst nog aan den Schrijver terug te zenden, met verzoek de hier en daar voorkomende losse, somtijds vrij onduidelijk geschreven aanteekeningen met potlood in te willen voegen ter plaatse waar zij behooren te staan.»

Conform dit advies wordt tot de niet-plaatsing van het stuk des heeren Sidney Ray besloten.

Ook namens den heer Vreede wordt door den Ondervoorzitter Prof. Kern rapport uitgebracht omtrent de taalkundige bijdrage des heeren de Nooy. Na onderzoek daarvan komt het der Commissie voor dat het ingezonden stuk voor eene uitgave vanwege het Instituut in aanmerking kan komen, mits de Schrijver er in toestemme al de woorden, die bereids in het laatstelijk door Prof. Vreede bezorgd Javaansche Woordenboek zijn opgenomen, uit zijne woordenlijst te verwijderen, waartoe de Commissie gaarne met den Schrijver in overleg wil treden, terwijl hem bij eventueele uitgave honorarium behoort te worden toegekend.

Overeenkomstig dit advies wordt zonder beraadslaging besloten.

De heer Quarles van Ufford vestigt de aandacht der vergadering op den aanstaanden verkoop van het woonhuis van wijlen den Graaf van Hogendorp, dat, zoo het voor een matigen prijs wordt aangeslagen, wellicht voor aankoop vanwege het Instituut kan in aanmerking komen. Wordt besloten, den afloop der veiling af te wachten, om daarna, zoo noodig, eene buitengewone bestuursvergadering te beleggen.

Niets meer hierna aan de orde zijnde, wordt de vergadering door den Voorzitter gesloten.

335STE BESTUURSVERGADERING,

GEHOUDEN 15 OCTOBER 1892.

Tegenwoordig de hh. der Kinderen (Voorzitter), de Groot (Penningmeester), N. P. van den Berg, L. W. C. van den Berg, Kielstra, Niemann, Quarles van Ufford, Schlegel, Vreede en Wijnmalen (Secretaris). Afwezig de hh. Kern en van der Pant.

De notulen van het verhandelde in de vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd, waarna ter tafel worden gebracht de sedert ingekomen boekwerken en tijdschriften, waaronder de aandacht wordt

gevestigd op J. Rodway's «History of British Guiana», vol. I. Overeenkomstig het voorstel des heeren Quarles van Ufford wordt besloten het medelid Netscher te verzoeken van gemeld werk eene bespreking te willen leveren.

Onder herinnering dat onder de genootschappen, waarmede het Instituut in betrekking staat, niet voorkomt het Geographisch Genootschap in Italië, te Rome, stelt de heer Niemann voor dat het Instituut daarmede in ruil trede. Dienovereenkomstig wordt besloten.

De Voorzitter deelt mede, dat zijn ingekomen:

1°. een missive van den Bibliothearis van Teyler's stichting, houdende dankbetuiging voor de toezending van de Bijdragen, 5[e] volgreeks, deel VII.

2°. eene missive van het Department of the Interior, United States Geological Survey, te Washington, houdende dankbetuiging voor de toegezonden Bijdragen, 5e volgreeks, 6e deel, afl. 2—4 en 7e deel, afl. 1—3.

3°. eene missive van de General-Verwaltung der Königlichen Museen te Berlijn, waarbij wordt dank gezegd voor de ontvangen laatste Bijdragen van het Instituut.

4°. eene missive van het Verein für Geographie und Statistik, te Frankfurt am Main, waarbij wordt medegedeeld, dat, na de langdurige vertraging in de toezending der genootschappelijke uitgaven, daarmede eerlang weder een aanvang zal worden gemaakt, onder aanbeveling wijders van het Verein voor de voortduring der letterkundige betrekkingen met het Instituut.

Al deze missives worden voor kennisgeving aangenomen.

5°. eene missive van de Directie der Archeologische Vereeniging te Djogjakarta van 20 Augustus 1892, n°. 33, ten geleide van een compleet stel van de Prambanan-photographieën, als nader omschreven is in den brief van den 5[en] Mei jl. n°. 3, waarbij tevens, ter verduidelijking der photo's, wordt aangeboden een platte grond van den hoofdtempel van Prambanan, waarop aangegeven staat, welke plaats elk der bas-reliefs op den tempelwand inneemt. Voor de toezending der kosten tot een bedrag van f 30, per postwissel, houdt men zich aanbevolen.

De Secretaris brengt de ontvangen photographieën ter tafel en wijst er op dat een deel daarvan, tengevolge der verpakking daarvan, zeer beschadigd in zijne handen is gekomen; overeenkomstig zijn voorstel

wordt besloten hiervan aan de Directie der Archeologische Vereeniging mededeeling te doen, met verzoek de beschadigde exemplaren, waarvan opgave zal worden gedaan, door andere te willen vervangen.

De Voorzitter deelt verder mede, dat nog zijn ontvangen:
1°. een schrijven van Dr. J. Groneman, waarbij wordt gemeld, dat zijn adres voortaan zal zijn te Banjoemas.

2°. een schrijven van den majoor Beeger, houdende bericht van zijn aanstaanden terugkeer naar Indië, met verzoek de voor hem bestemde uitgaven voor den vervolge naar Batavia op te zenden.

3°. brieven van de hh. Jhr. H. de Stuers, te 's Gravenhage, Dames en Helb, te Batavia, M. Stakman, te Menado, allen berichtende hunne toetreding als leden van het Instituut.

Al deze missives worden voor kennisgeving aangenomen.

De Secretaris brengt ter tafel een exemplaar van den nieuwen druk van de Bloemlezing uit Maleische geschriften door het Bestuurslid Niemann bezorgd. De Voorzitter neemt hieruit aanleiding den heer Niemann hartelijk geluk te wenschen met de voltooiing van dezen voor de kennis en de studie der Maleische taal zoo belangrijken arbeid, en dankt hem tevens voor de zorg opnieuw daaraan door hem besteed. Overeenkomstig een reeds vroeger genomen besluit wordt de Penningmeester gemachtigd den heer Niemann het hem toegekend honorarium uit te betalen.

De Penningmeester brengt ter tafel een in zijne handen gestelden brief van Commissarissen in Indië, ten geleide der verantwoordingen over hun geldelijk beheer over 1890 en 1891. Na voorlezing hunner uitvoerige mededeelingen brengt de Penningmeester verslag uit omtrent de ingezonden verantwoordingsstukken, die eene langdurige gedachtenwisseling uitlokken, ten gevolge waarvan de Penningmeester en Secretaris worden gemachtigd Commissarissen mededeeling te doen van de opmerkingen waartoe hun schrijven aanleiding heeft gegeven.

Het Bestuurslid L. W. C. van den Berg brengt rapport uit over de in zijne handen gestelde bijdrage betreffende de Korintjische adat, ingezonden door den assistent resident van Painan, P. J. Kooreman. Zich bepalend tot het tweede gedeelte der ontvangen bijdrage, handelend over het familie- en erfrecht van de Korintjiërs, acht de rapporteur haar voor eene uitgave minder geschikt, doch zou haar gaarne om de vele bruik-

bare daarin voorkomende gegevens, voor belangstellenden gedeponeerd willen zien bij de verzameling van handschriften van het Instituut, terwijl, wat het eerste gedeelte der ingezonden bijdrage betreft, eene geschiedenis bevattend van het bestuur van Indrapoera, in overweging wordt gegeven daaromtrent het gevoelen van zijn ambtgenoot Niemann in te winnen.

Dienovereenkomstig wordt besloten.

Mede namens den heer Kern wordt door het Bestuurslid Vreede aangeboden een opstel, bevattende vier Javaansche legenden uit de residentie Madioen van de hand des heeren Maier, te Buitenzorg, waarvan de plaatsing in de Bijdragen mag worden aanbevolen.

In handen gesteld van den Secretaris voor de volgende Januari-aflevering der Bijdragen.

Voorts brengt de hoogleeraar Vreede, ook uit naam van zijn ambtgenoot Kern, eene door hen ontvangen bijdrage van den heer mr. Steinmetz, met de vraag of zij ter opname in het tijdschrift in aanmerking mag komen.

Om bericht en raad in handen gesteld van den heer Niemann.

Laatstgenoemd Bestuurslid deelt mede een brief van den Controleur Westenberg ontvangen te hebben, waarin de vraag wordt gedaan, of eene door hem samengestelde woordenlijst van de taal van de Karo-Bataks voor plaatsing zou kunnen in aanmerking komen. Na eenige gedachtenwisseling wordt de heer Niemann gemachtigd den heer Westenberg tot inzending zijner bijdrage uit te noodigen ter fine van onderzoek.

Naar aanleiding van de door den Secretaris gedane mededeelingen omtrent den inhoud der volgende afleveringen van de Bijdragen, in verband ook met de toezegging des heeren L. W. C. van den Berg betreffende eene door hem voorgenomen uitgave van «de rechtsbronnen van Sumatra», wordt besloten, dat de Secretaris het daarheen leide, dat ééne aflevering of deel der Bijdragen ingenomen worde door de uitgave van de bedoelde studie des heeren van den Berg.

Tot lid van het Instituut wordt voorgedragen en benoemd de heer Dr. J. de Clercq Zubli, 1e Stads-geneesheer te Semarang, met verlof, te 's Gravenhage.

Niets meer hierna aan de orde zijnde, wordt de vergadering door den Voorzitter gesloten.

336STE BESTUURSVERGADERING,

GEHOUDEN 19 NOVEMBER 1892.

Tegenwoordig de hh. der Kinderen (Voorzitter), Kern (Ondervoorzitter), de Groot (Penningmeester), L. W. C. van den Berg, Kielstra, Niemann, Quarles van Ufford, Schlegel, Vreede en Wijnmalen (Secretaris). Afwezig, met kennisgeving, de heeren N. P. van den Berg en van der Pant.

De notulen van het verhandelde in de vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

Ter tafel worden gebracht de sedert de vorige bijeenkomst ontvangen en aangekochte boekwerken. Plaatsing daarvan in de bibliotheek, onder dankzegging aan de inzenders.

Ingekomen zijn missives:

1°. van het Bestuur van de Bibliotheek der Koninklijke Universiteit van Noorwegen te Christiania, ten geleide van hare jongste uitgaven, met dankbetuiging tevens voor de aan haar gezonden Bijdragen, 5e Volgreeks, VI. 3—4 en VII, 1.

2°. van het Bestuur van het Smithsonian Institution, houdende dankzegging voor den ontvangst van dl. VI der Bijdragen, jaargang 1891.

3°. van den Bibliothecaris van het Historisch Genootschap te Utrecht, waarbij onder dankbetuiging wordt bericht, dat de Bijdragen van het Instituut, voor het genoemde Genootschap bestemd, zijn ontvangen.

4°. van de Koninklijke Academie van Wetenschappen, te Amsterdam, ten geleide van een exemplaar van de Verhandelingen, afd. Natuurkunde, deel I, n°. 3, 4, 5, 1e sectie en Deel I, n°. 3, 2e sectie, en Verslagen en Mededeelingen, afd. Natuurk. 3e Reeks, deel IX 3, en afd. Letterk. 3e Reeks, deel IX 1.

Al deze missives worden aangenomen voor kennisgeving.

Van den President van de Commissie voor de Geographische tentoonstelling te Moscou zijn twee exemplaren ontvangen van den Catalogus dier expositie, met een begeleidend schrijven, waarbij wordt medegedeeld dat de deelneming van het Instituut aan de gehouden tentoonstelling

hoogelijk is gewaardeerd, ten blijke waarvan besloten werd aan het Instituut een diploma uit te reiken, met benoeming tevens van den Secretaris tot correspondeerend Lid van de Société Impériale des Amis des sciences naturelles, Section de Géographie. Als gevolg der tentoonstelling is een Geographisch museum te Moscou opgericht; en werd daarvoor bereids een groot aantal der ingezonden verzamelingen afgestaan, gaarne zou men daarvoor ook de inzending van het Instituut willen bestemmen, waartoe de vergunning wordt gevraagd.

Na eenige gedachtenwisseling wordt, overeenkomstig het voorstel van den Voorzitter, besloten in antwoord op het gedaan verzoek mede te deelen, dat tegen de inwilliging daarvan geen bezwaar bestaat.

Van de Redactie van den Staatsalmanak is een schrijven ingekomen houdende verzoek om de gewone jaarlijksche opgaven betreffende het Instituut voor de uitgave van dien Almanak te mogen ontvangen. De Secretaris deelt mede dat bereids aan het verzoek is voldaan.

Door het Comité van organisatie van het in 1895 te Londen te houden 6e Internationaal Geographisch Congres zijn eenige circulaires ontvangen, houdende mededeeling van de samenstelling van het Comité en van zijn besluit dat het Congres in Juni 1895 zal gehouden worden, tot deelneming waaraan het Instituut wordt uitgenoodigd.

Aangehouden, terwijl aan de Bestuursleden een exemplaar der circulaire wordt uitgereikt.

2°. brieven van de hh. J. L. Koster, te 's Gravenhage, W. Buurman, Inspecteur van het Boschwezen te Batavia, en mr. W. Tadema, te Semarang, houdende bericht van de aanvaarding van het lidmaatschap.

3°. briefkaarten van de hh. Douwes Dekker en Twiss, waarbij van de verandering van hunne woonplaats wordt kennisgegeven.

4°. een schrijven van het lid W. Meijer, te Magelang, houdende bericht van de door hem verkregen toestemming tot bijvoeging van den geslachtsnaam «Ranneft.»

Al deze missives worden voor kennisgeving aangenomen.

Ter tafel wordt gebracht een schrijven van den hoogleeraar Dr. K. Martin, van den 25 October 1892, n°. 23, waarbij bericht wordt, dat hij op zijne wetenschappelijke reis in de Molukken eene verzameling van gesteenten heeft bijeengebracht, bestaande uit 1063 specimina, benevens een kleinere collectie, die op verschillende eilanden, vooral op Celebes, bij gelegenheid zijner reis van Batavia naar Amboina, werd

verzameld. De bedoelde verzameling is in goeden staat te Leiden aangekomen en aldaar voorloopig in het Rijks Geologisch Museum geborgen. De hoogleeraar verzoekt, dat het Instituutsbestuur de goedkeuring van Z. Exc. den Gouverneur-Generaal vrage, dat de geheele verzameling, na behoorlijk bewerkt te zijn, aan genoemd Museum, onder zijn beheer gesteld, worde geschonken.

Dienovereenkomstig wordt, zonder beraadslaging, besloten.

Betreffende de voortzetting van het wetenschappelijk onderzoek der eilanden der Banda-zee, en meer bepaald de opdracht aan den Resident van Hoëvell tot het doen van ethnographische onderzoekingen binnen den kring van zijn gewest, is van den Minister van Koloniën onder dagteekening van 12 November 1892, lett. A[1], n°. 35, een schrijven ontvangen van den volgenden inhoud:

«Nog voordat ik gelegenheid had om met den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië in overleg te treden met betrekking tot de bij Uw schrijven van 19 October jl. n°. 790 bedoelde plannen omtrent de beëindiging van het door het Instituut ondernomen wetenschappelijk onderzoek van de eilanden der Banda-zee, ontving ik over deze zaak van den Landvoogd eene missive dd. 4 October jl. n°. 1921/35. Uit de door U aan Baron van Hoëvell verstrekte opdracht meent de Gouverneur-Generaal de gevolgtrekking te moeten maken dat door U niet meer wordt vastgehouden aan het programma aangegeven in Uw aan mijn toenmaligen Ambtsvoorganger gericht schrijven van 27 Maart 1889 n°. 399, volgens welk programma speciale onderzoekingen beoogd werden van zoodanigen omvangrijken aard, dat zij moeielijk vereenigbaar zijn te achten met den veelomvattenden werkkring van een Hoofd van gewestelijk bestuur, maar dat thans slechts algemeene onderzoekingen worden beoogd, waarbij het maken van verzamelingen wel hoofdzaak zal zijn. Ofschoon de Gouverneur-Generaal tegen de beschikbaarstelling van den Resident van Amboina voor dergelijke onderzoekingen geen bezwaar heeft, mits slechts niet voldaan worde aan de door Baron van Hoëvell gestelde voorwaarde dat hem voor zijn werk door het Instituut eene geldelijke belooning moet worden uitgekeerd, hetgeen met zijne hooge positie onvereenigbaar moet worden geacht, is de Landvoogd van meening dat voor zulk een meer beperkt onderzoek geene subsidie uit 's Lands kas beschikbaar mag worden gesteld. Intusschen vindt hij geen vrijheid om zijne bij besluit van 16 Juni 1891 n°. 23 gedane voorwaardelijke toezegging in te trekken zonder U met zijne voornemens ter zake in kennis te hebben doen stellen, omdat wellicht door u alsnog zou kunnen worden getracht het aangevangen onderzoek

overeenkomstig het oorspronkelijk plan te doen voortzetten, door daarmede een ander te belasten die door zijne opleiding en zijne studiën kan geacht worden daarvoor geheel berekend te zijn.

«Door de mededeeling van het bovenstaande aan het verlangen van den Gouverneur-Generaal voldaan hebbende, heb ik de eer U te verzoeken mij, zoo mogelijk eenigszins spoedig, een beslist antwoord op de ter sprake gebrachte punten te doen toekomen.»

Naar aanleiding van de in dit schrijven ontwikkelde bezwaren der Indische Regeering tegen eene eventueele opdracht aan den Resident van Hoëvell tot het instellen van ethnographische onderzoekingen binnen den kring van zijn gewest, wordt door al de leden van het Bestuur uitvoerig van gedachten gewisseld en blijkt de vergadering eenstemmig van oordeel, dat het in de gegeven omstandigheden niet raadzaam mag worden geacht de opdracht aan den heer van Hoëvell te handhaven, en het beter ware, dat het Instituut afzie van verdere pogingen tot het vervullen van het tweede gedeelte der taak, dat het zich had voorgesteld bij het voorgenomen onderzoek van de eilanden der Banda-zee.

Zoowel aan den Minister van Koloniën als aan den heer van Hoëvell zal hiervan mededeeling worden gedaan. [1]

---

[1] De brieven luiden als volgt:

No. 793.
Bericht op schrijven van 12 Nov. 1892, lett. A[1], no. 35, betreffende wetenschappelijk onderzoek eilanden der Banda-Zee.

'S-GRAVENHAGE, den 24 Nov. 1892.

Aan Zijne Excellentie den Minister van Koloniën.

In antwoord op Uwer Excellentie's in margine vermelden brief betreurt het Bestuur van het Koninklijk Instituut voor de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië, daaruit te moeten vernemen dat de Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië ernstige bezwaren meent te moeten opperen tegen de plannen omtrent de beeindiging van het door het Instituut ondernomen wetenschappelijk onderzoek van de eilanden der Banda-zee.

Het zij ons Bestuur veroorloofd, ernstig protest aan te teekenen tegen de meening als zoude tengevolge der aan den resident Baron van Hoëvell verstrekte opdracht door ons niet meer worden vastgehouden aan het oorspronkelijk door ons omschreven programma. In geenen deele worden *thans* slechts „algemeene onderzoekingen" door ons beoogd; evenmin zou het maken van verzamelingen daarbij *thans* hoofdzaak zijn; – het Instituut bezit zelf geene verzameling, doch eene beduidende aanvulling van onze Rijks-Ethnographische verzameling zou inderdaad geene weelde zijn —; doch waar het Bestuur voor het ethnographisch onderzoek zijne keuze heeft gevestigd op den resident van Amboina, hield en houdt

De Voorzitter brengt ter tafel een schrijven van den heer mr. S. R. Steinmetz, te Leiden, dd. 16 November 1892, waarbij, onder mededeeling van het door hem ingediend request aan den Minister van Koloniën om als ambtenaar voor het doen van ethnologische onderzoekingen te mogen worden aangesteld, het verzoek wordt gedaan dat

— –

het zich overtuigd, dat Z.H.Ed.G. zich niet zou bepalen tot „een meer beperkt onderzoek", waarop in Uwe missive wordt gedoeld, maar het onderzoek zou hebben ingesteld op zulk een wijze en in zoodanigen geest, als verwacht mocht worden van zulk een geleerde; evenmin behoefde het Bestuur hem den omvang en de grenzen van het in te stellen onderzoek aan te wijzen, daar het, evenals aan wijlen den hoogleeraar Wilken, ook aan den resident van Hoevell volkomen bekend is, *wat* en hoe ontzachlijk veel op ethnographisch gebied alsnog op onderzoek wacht en toelichting vereischt, welke problemen alsnog moeten opgelost worden. Alleen meenden wij daarin van ons vroeger aangegeven program te moeten afwijken, dat, waar wijlen de hoogleeraar Wilken uit den aard der zaak het omvangrijk onderzoek binnen een betrekkelijk korten tijd, die hem zou gegund zijn, moest instellen, ons Bestuur den heer van Hoevell niet aan eenigen tijd mocht binden, doch hem zou verzocht hebben gedurende den tijd, dat hij nog aan het hoofd der residentie Amboina zal staan, zijne gezette aandacht te wijden aan ethnographische onderzoekingen. Wij hielden ons tevens overtuigd, dat de resident van Hoevell daarbij 's lands dienst allerminst zou benadeelen. Eer het tegendeel. Juist de speciale onderzoekingen, waartoe telkens zijne veelvuldige dienstreizen hem eene voldoende gelegenheid aanbieden, zouden hem bij zijn veelomvattenden werkkring van Hoofd van Gewestelijk Bestuur van overwegend nut en belang kunnen zijn, in stee van daarmeê moeielijk vereenigbaar te achten

Uit Uwer Excellentie's schrijven blijkt ons het voornemen van den Gouverneur-Generaal, om, zoo het Instituut zijne opdracht aan den heer van Hoevell met de door Z.H.Ed.G. gestelde voorwaarden mocht willen handhaven, alsdan geene verdere subsidie meer toe te kennen Uit het aan Uwe Excellentie onlangs aangeboden afschrift van ons tot den Gouverneur Generaal gericht verzoekschrift zal het U reeds gebleken zijn, dat ook uit een financieel oogpunt een opdracht van het onderzoek aan den Resident van Hoevell aanbeveling zou hebben verdiend, daar uit den aard der zaak daardoor minder uitgaven noodig zouden zijn, dan wanneer het Instituut een geleerde van hier met het onderzoek had belast, wien natuurlijk de reis- en verblijfkosten moesten worden vergoed Vandaar dat wij ook niet meer het volle bedrag der subsidie ad ƒ [illegible], maar slechts de helft daarvan hebben aangevraagd

Wij betreuren intusschen het voornemen van den Gouverneur Generaal om ons geen verdere subsidie meer toe te kennen en te meer ver uit ons dit met leedwezen, daar het aan het Instituut inderdaad onmogelijk is alsnog te trachten een ander met het aangevangen onderzoek overeenkomstig onze bedoelingen te belasten Het Bestuur meent het met allen ernst te moeten betwijfelen of er, zoo hier te lande als in Indie, wel een geleerde zou kunnen worden aangewezen, die door zijne opleiding en zijne studien kan geacht worden voor het in te stellen onderzoek geheel berekend te zijn Met Nederlands eer zou het voorts kwalijk zijn overeen te brengen, thans een der vele vreemdelingen met de taak te belasten

Hoe ongaarne dan ook, zal het Bestuur van het Instituut, op grond van de hem medegedeelde bezwaren der Indische Regeering, tot zijn diep leedwezen

het Bestuur van het Instituut termen moge vinden om zijn request hetzij bij den Minister van Koloniën, hetzij bij den Gouverneur-Generaal van N. I. te ondersteunen.

Na beraadslaging wordt overeenkomstig het voorstel van den Voorzitter besloten den heer Steinmetz mede te deelen, dat het Bestuur hoewel gaarne geneigd, om elke ernstige poging ter bevordering van ethnologische onderzoekingen in den Indischen Archipel te ondersteunen, echter bezwaarlijk aan het nu gedaan verzoek zou kunnen voldoen,

---

zich thans wel verplicht zien de aan den resident van Hoëvell gedane opdracht in te trekken, het voorgenomen ethnographisch onderzoek voor onbepaalden tijd te verdagen, en zich inmiddels enkel te vergenoegen met het thans volbracht geognostisch onderzoek van den hoogleeraar Dr. K. Martin.

Uwe Excellentie gelieve aan de Indische Regeering mededeeling te doen van dit beslist antwoord, dat het Instituutsbestuur met diep leedgevoel Haar doet toekomen, terwijl het meent, dat, waar het Bestuur met de zoo zeer gehoopte medewerking der Indische Regeering een ander besluit had *moeten* en *kunnen* nemen, dit zeer zeker zou hebben gestrekt ter bevordering van de nog zoo weinig behartigde belangen der ethnographische wetenschap.

N°. 792. 's-GRAVENHAGE, den 24 Nov. 1892.

Den HoogWelGeboren Heere G. W. W. C. Baron VAN HOËVELL,
Resident van Amboina.

HoogWelgeboren Heer!

Nog voordat ons jongste schrijven van 19 October 1892 n°. 787 betreffende de plannen omtrent het door het Instituut ondernomen wetenschappelijk onderzoek van de eilanden der Banda-zee in Uwe handen gekomen zal zijn, achten wij ons in de noodzakelijkheid gebracht U omtrent hetzelfde onderwerp eene mededeeling te doen, die ons met diep leedwezen vervult.

Uit een schrijven van den Minister van Koloniën van den 12 November jl., lett. A[1], n°. 35 is ons gebleken, dat de Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië uit de aan U verstrekte opdracht de gevolgtrekking meende te moeten maken dat door ons niet meer wordt vastgehouden aan het vroeger door ons omschreven programma, maar dat thans slechts algemeene onderzoekingen worden beoogd, waarbij het maken van verzamelingen wel hoofdzaak zal zijn. Wordt het oorspronkelijk programma vastgehouden — hetgeen natuurlijk met onze bedoeling strookt — dan zouden speciale onderzoekingen beoogd worden *van zoodanigen omvangrijken aard, dat zij moeielijk vereenigbaar zijn te achten met den veelomvattenden werkkring van een Hoofd van gewestelijk bestuur.* Evenmin zou de Gouverneur-Generaal het kunnen goedkeuren, zoo door ons voldaan werd aan de door U gestelde en naar het schijnt door U zelven aan Zijne Excellentie medegedeelde voorwaarde, dat U, met het oog op Uw talrijk gezin, *voor Uw werk door het Instituut eene geldelijke belooning moet worden uitgekeerd hetgeen*, volgens de meening van den Landvoogd, *met Uwe hooge positie onvereenigbaar moet worden geacht.*

Ofschoon de Gouverneur-Generaal tegen Uwe beschikbaarstelling op zich zelve voor een meer beperkt onderzoek geen bezwaar schijnt te hebben, *mits slechts*

immers waar men meent dat de requestrant niet kan wijzen op het bezit van den graad van doctor in de Indische talen en letterkunde, terwijl het ethnographisch onderzoek in onzen Indischen Archipel grootendeels, zoo niet geheel onvruchtbaar zou zijn, waar het niet gepaard gaat met of gesteund wordt door eene voldoende kennis van de hoofdtalen, die aldaar worden gesproken; in de gegeven omstandigheden zou zelfs, zonder voorafgaande herziening der bestaande wettelijke bepalingen betreffende de beschikbaarstelling voor den Indischen

het honorarium achterwege blijve, is Zijne Excellentie echter van meening, dat *daarvoor geene subsidie uit 's lands kas beschikbaar mag worden gesteld.* Doch alvorens zijne bij besluit van 16 Juni 1891 no. 23 gedane voorwaardelijke toezegging in te trekken, wenschte de Gouverneur-Generaal ons met deze zijne voornemens ter zake in kennis te doen stellen, omdat wellicht, in de wetenschap daarvan, door het Instituut alsnog zou kunnen worden getracht *het aangevangen onderzoek overeenkomstig het oorspronkelijk plan te doen voortzetten door daarmede een ander* te belasten die door zijne opleiding en zijne studiën kan worden geacht daarvoor geheel berekend te zijn.

Na den ontvangst dezer mededeeling, ons door den Minister van Koloniën, op verlangen van den Gouverneur-Generaal geworden, werd aanstonds door het Instituutsbestuur in zijne den 19 Nov. jl. gehouden vergadering de vraag overwogen, of het in de gegeven omstandigheden bij de bekend geworden zienswijze en voornemens van den Gouverneur-Generaal, raadzaam zij te achten onze opdracht aan U te handhaven, zonder U zelven en ons in groote moeielijkheden te brengen. Eenparig heeft ons Bestuur die vraag ontkennend beantwoord en tevens besloten, in de gegeven omstandigheden, het ethnographisch onderzoek voor onbepaalden tijd te verdagen en ons thans alleen te bepalen tot het nu voleindigd geognostisch onderzoek van den hoogleeraar Martin. Wij hebben van dit ons besluit ingevolge den wensch van den Gouverneur-Generaal mededeeling gedaan aan den Minister van Koloniën, bij eene missive, waarvan U hierbij een afschrift wordt aangeboden.

Dat deze onverwachte loop van zaken ons Bestuur met diepe smart vervult, behoeven wij U zeker niet nader te ontvouwen.

Terwijl wij U hiervan mededeeling doen en de U verleende opdracht bij deze intrekken moeten, verzoeken wij U de goedheid te hebben de thans nog aan 's Lands kas te Amboina aanwezige nog beschikbare gelden, naar ons medegedeeld is, tot een bedrag van vijf duizend gulden te willen in ontvangst nemen en ons per wissel over te maken, daar die gelden thans moeten worden aangewend voor andere doeleinden, waaronder in de eerste plaats de uitgave van de uitkomsten van het geognostisch onderzoek des hoogleeraars Dr K. Martin.

Al moet thans onze opdracht aan U tot het instellen van een omvangrijk ethnographisch onderzoek vervallen, wij stellen er echter prijs op hieraan de verklaring te voegen, dat, mocht U te zijner tijd ethnographische onderzoekingen willen instellen en de uitkomsten daarvan ons mededeelen, het Instituutsbestuur zich gaarne daarvoor aanbevolen houdt en bereid is Uwe wetenschappelijke bijdragen te onderzoeken en eventueel ook uit te geven onder nader overeen te komen voorwaarden.

U W.Ed.G. gelieve inmiddels de betuiging onzer hoogachting met onze vriendelijke groete te aanvaarden.

dienst, aan het gedaan verzoek door de Indische Regeering niet kunnen worden voldaan.

Door het Bestuurslid Niemann wordt het volgend rapport uitgebracht:

«Onder den titel «De Fosterage of opvoeding in vreemde families» biedt de heer Steinmetz een opstel aan ter plaatsing in ons tijdschrift. Omtrent de benaming «Fosterage» zegt hij (blz. 5) dat hij dit verkiest, dewijl dit feit zich bizonder duidelijk bij de iersche en kymrische Celten vertoont en dan door onze engelsche bronnen zoo genoemd wordt en men op dezelfde wijze spreekt van totemisme, fetischisme, couvade, alle eveneens ontleend aan de talen der streken, waar het betreffende verschijnsel voor het eerst of bizonder typisch werd waargenomen. Het onderwerp is reeds door Post en Kohler behandeld, maar beiden hebben de zaak naar het oordeel des schijvers, slechts zeer vluchtig onderzocht en daarom wil hij een nieuw onderzoek dienaangaande beproeven. Daartoe begint hij met den lezer al de door Post en Kohler verzamelde feiten en die welke hij bovendien vond, voor te stellen en brengt voorts een aantal hypothesen ter verklaring van dit punt, zooals het zich bij verschillende volken voordoet. Daar het opstel onvoltooid is, weten wij echter nog niet tot welk eindresultaat de heer Steinmetz komt.

»Wat de volken van den Ind. archipel betreft, zoo worden hier alleen de Alfoeren van de Minahassa en de Dajaks der Z. en O. afd. van Borneo ter vergelijking vermeld; omtrent de eerstgenoemden zegt Steinmetz (p. 5A): «bij de Alfoeren van de Minahassa vinden wij een gebruik, waarvan wij eigenlijk oorspronkelijk meenden dat het, hoewel ongetwijfeld sterk op de fosterage gelijkende, toch niet dezelfde beteekenis zoude hebben, maar dat misschien toch blijken zal denzelfden oorsprong te hebben.»

In het volgende komt Steinmetz echter wat dienzelfden oorsprong aangaat, tot geen resultaat; vgl. blz. 57 en 58. Omtrent de Dajaks lezen wij: «het Dajaksche geval schijnt mij, voor zoover uit de zeer onvolledige mededeeling (van Hardeland in zijn woordenb. s. v. ambai) blijkt, geen voorbeeld van fosterage te zijn.» De door Steinmetz geciteerde bronnen gewagen ook nergens van opvoeding in eene vreemde familie bij de twee hier genoemde volken.

»Daar nu de Bijdragen van het Instituut bepaaldelijk bestemd zijn om onze kennis der volken van den Indischen archipel te bevorderen, en het opstel van Steinmetz een verschijnsel behandelt, waarvan wij alleen weten dat het bij een aantal andere volken buiten den Ind. Archipel voorkomt en de hypothesen ter verklaring slechts op deze volken be-

trekking hebben, zoo meenen wij om deze reden de opneming van het stuk in het tijdschrift van het Instituut te moeten ontraden, afgezien nog van andere bedenkingen, die men er tegen kan inbrengen.»

Na eenige beraadslaging wordt overeenkomstig de conclusie van dit rapport besloten, met dankzegging aan den heer Niemann voor zijn advies.

Op verzoek van den heer Brons Middel brengt de Secretaris ter tafel eene door hem geleverde transcriptie van de Hikajat Hang Tuwah met Nederlandsche vertaling en onderwept aan het oordeel der vergadering de vraag of eene uitgave daarvan vanwege het Instituut zou kunnen worden bevorderd.

Beide stukken worden om bericht en raad in handen gesteld van den hoogleeraar Niemann.

Van den heer A. Hartmann, Commies bij het Departement van Koloniën, is dd. 17 November 1892 een schrijven ingekomen, waarin hij mededeelt, dat hij in aansluiting aan het bekende Repertorium van J. C. Hooykaas een systematisch overzicht heeft bewerkt van de litteratuur betreffende de Nederlandsche Koloniën, voor zoover deze verspreid is in tijdschriften en mengelwerken, en wel wat Oost-Indië betreft over de jaren 1866 tot en met 1890 en voor West-Indië over de jaren 1846 tot en met 1890.

Onder aanbieding van dezen arbeid onderwerpt hij de vraag, of het ook op den weg kan liggen van het Instituut om de uitgave er van hetzij te ondernemen, hetzij te bevorderen.

Na eenige inlichtingen van den Secretaris wordt besloten het toegezonden handschrift in zijne handen te stellen om bericht en raad.

Naar aanleiding eener hem in de vorige vergadering verstrekte opdracht deelt de Secretaris mede, dat hij met betrekking tot de kosten van de voorgenomen uitgave van het Javaansch woordenboek, door den heer de Nooy bewerkt, na ingewonnen advies van de firma H. L. Smits, deze mag ramen: bij een druk van 500 exemplaren, met inbegrip van papier en innaaien op f 500, en bij een oplaag van 1000 exemplaren f 675. Daar het werk, dat volgens de voorloopige kopy op 16 blad geraamd wordt, nog al herzien en waarschijnlijk bekort zal worden, zullen die kosten nog wel iets minder kunnen worden geschat.

Deze kosten echter zullen alsnog moeten worden verhoogd met 't bedrag van het aan den Schrijver uit te keeren gewoon honorarium.

De Secretaris wordt gemachtigd met den druk een aanvang te maken en de oplaag te bepalen op 500 exemplaren.

VII

Ingevolge de bepalingen van het Huishoudelijk Reglement brengt de Penningmeester een ontwerp ter tafel van de voor het volgend dienstjaar 1893 vast te stellen begrooting.

In handen gesteld van den Secretaris tot rondzending aan de verschillende Bestuursleden.

De Secretaris deelt der vergadering mede, welke opstellen in de tegen 1 Januari a. s. uittegeven eerste aflevering der Bijdragen worden opgenomen, waarbij de hoogleeraar Schlegel nog eene kleine bijdrage voegt over de jongst verschenen derde aflevering van het Japansch-Nederlandsch Woordenboek.

Na eenige gedachtenwisseling wordt de inhoud der aflevering, overeenkomstig het voorstel van den Secretaris, vastgesteld.

Omtrent de in zijne handen gestelde bijdrage des heeren Kooreman, waarover in de vorige vergadering zijn ambtgenoot Professor van den Berg gedeeltelijk zijn advies heeft medegedeeld, rapporteert de hoogleeraar Niemann, dat de ingezonden bijdrage in haar geheel niet voor eene uitgave kan in aanmerking komen, doch slechts een gedeelte zou kunnen worden gepubliceerd, waaromtrent hij met den Secretaris in overleg zou wenschen te treden.

De vergadering vereenigt zich met dit advies.

Overeenkomstig den wensch van den Penningmeester brengt de Voorzitter ter tafel een ontwerp voor eene eventueele verbouwing van het tegenwoordig huis van het Instituut, met eene opgave van de daaraan verbonden kosten. Achtereenvolgens wordt bij de hierover gevoerde beraadslaging, in aansluiting aan de door den Voorzitter, Penningmeester en Secretaris gemaakte opmerkingen, het urgente eener uitbreiding der tegenwoordige localiteit erkend; eenerzijds wordt daartoe verbouwing van het tegenwoordig pand, volgens de der vergadering overgelegde teekening aanbevolen; anderzijds wordt aankoop van een nieuwe en grooter woning aanbevelenswaardig geacht. En werd tot dusver geen geschikte gelegenheid daarvoor gevonden, overeenkomstig het voorstel van den Voorzitter wordt besloten de commissie, bestaande uit den Voorzitter, Penningmeester en Secretaris, diligent te verklaren met betrekking tot hunne taak om naar een geschikter gebouw om te zien en te zijner tijd daaromtrent de noodige voorstellen te doen. Daar het echter uit de gevoerde beraadslaging blijkt, dat voor het onderhoud van het tegenwoordig gebouw eenige herstellingen dringend noodig zijn, wordt de Penningmeester gemachtigd daaromtrent het advies van een

architect in te winnen en de noodige opgaven daaromtrent te verzamelen.

Niets meer hierna aan de orde zijnde, wordt de vergadering door den Voorzitter gesloten.

337STE BESTUURSVERGADERING,

GEHOUDEN 17 DECEMBER 1892.

Tegenwoordig de hh. der Kinderen (Voorzitter), Kern (Ondervoorzitter), de Groot (Penningmeester), L. W. C. van den Berg, Niemann, Schlegel, Vreede en Wijnmalen (Secretaris). Afwezig, de hh. N. P. van der Berg, Kielstra, van der Pant en Quarles van Ufford, beide eerstgenoemden met kennisgeving.

De notulen van het verhandelde in de vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

Ter tafel worden gebracht de sedert de vorige bijeenkomst ingekomen boekwerken en tijdschriften. Plaatsing in de Bibliotheek, met dankzegging aan de inzenders.

Ingekomen zijn missives:

1°. van het Bestuur van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, van 11 November jl., ten geleide van een exemplaar der Handelingen en Mededeelingen, 1891—1892, met de levensberichten 1892, met dankbetuiging tevens voor de laatstelijk vanwege het Instituut ontvangen werken.

Aangenomen voor kennisgeving

2°. van den eersten Secretaris van het Nederlandsch Bijbelgenootschap, te Amsterdam, waarbij, onder mededeeling dat het Instituut behoort tot die genootschappen, waarmede het Bijbelgenootschap door ruiling der uitgegeven werken in verbinding is, het vermoeden wordt

Ingevolge de bepalingen van het Huishoudelijk Reglement brengt ... *Penningmeester een ontwerp ter tafel* van de voor het volgend dienst... *1893 vast te stellen begrooting.*

In handen gesteld van den Secretaris tot rondzending aan d... *schillende Bestuursleden.*

De Secretaris deelt der vergadering mede, welke opste... tegen 1 Januari a. s. uittegeven eerste aflevering der Bijdra... opgenomen, waarbij de hoogleeraar Schlegel nog eene kl... voegt over de jongst verschenen derde aflevering van ... Nederlandsch Woordenboek.

Na eenige gedachtenwisseling wordt de inhoud der a... eenkomstig het voorstel van den Secretaris, vastgestel...

Omtrent de in zijne handen gestelde bijdrage des ... waarover in de vorige vergadering zijn ambtgenoot ... Berg gedeeltelijk zijn advies heeft medegedeeld, rappo... Niemann, dat de ingezonden bijdrage in haar g... uitgave kan in aanmerking komen, doch slechts ee... worden gepubliceerd, waaromtrent hij met den ... zou wenschen te treden.

De vergadering vereenigt zich met dit advies.

[illegible] den wensch van den Pe... [illegible] een ontwerp voor eene e... [illegible] huis van het Instituut, [illegible] kosten. Achtereenvolge... [illegible], in aansluiting aa... [illegible] Secretaris gemaakte op... [illegible] tegenwoordige localiteit er... [illegible] van het tegenwoordig pan... [illegible] aanbevolen; and... [illegible] woning aanbevele... [illegible] geschikte gelegenheid da... [illegible] van den Voorzitter word... [illegible], Penningmeester ... [illegible] hunne taak om ... [illegible] tijd daaromtrent d... [illegible] de gevoerde beraad... [illegible] gebouw een ... [illegible] Penningmeester gema...

...eft ... het ...an die ...ding van ... Instituut

...n worden afgevoerd ...k en F. Heynen. ...albert van Bevervoorde, ...Stuart, houdende mede-

...ing bij schrijven van 22 ... lid van het Instituut te

...ing te houden.

... over het in zijne handen ... bevattende een gedeelte ... Hikajat Hang Tuwah. Daar

…nkelijke uitgegeven is
…lt de uitgave
…gondo

…es.

…t de ver-
…r Kinderen,
…boden hand-
West-Indië, te
…nen van bericht

…et lid H. A. de Nooy

…eeren Professoren Kern en
…aandacht gebracht dat het
…eboden Javaansch manuscript
…le woorden, welke reeds in de
…h woordenboek voorkwamen, er

ondergeteekende de gelegenheid met
.. Bij nauwkeurig onderzoek bleek het
…nuscript woorden opgeteekend, die wel
…enboek voorkomen, maar zonder eenige
van Java ze gebruikt worden, die in ieder
…ekend zijn, òf in gewijzigde beteekenis ge-

…lling van het manuscript de bedoeling is geweest
woorden te leveren uit de verschillende residentiën
…iten Soerakarta, vergeleken met de taal in laatst-
…n niet een aanvulling op Roorda's Javaansch Woor-
…neent hij met de meeste bescheidenheid, dat er geen
… van uitlatingen van woorden: de opgegeven woorden
Soerakarta onbekend, of worden in eene andere beteeken…
…at. Al staan nu ook enkele woorden in het Woordenboek,
het raadpleegt, zal ze beschouwen te behooren tot het
van Soerakarta en dit is niet het geval.
…nij gebleken is bij het nagaan van het manuscript … dat
…woorden, die hier en daar … …
… betrekkelijke woorden … …

geuit, dat men in latere jaren verzuimd heeft een exemplaar van de Indische Bijbeluitgaven aan het Instituut te doen toekomen. Om dit verzuim zooveel mogelijk te herstellen, wordt een prijslijst der uitgaven gezonden, met verzoek daarin te willen aanstrepen, welke Indische Bijbeluitgaven en taalwerken in de Bibliotheek van het Instituut ontbreken, opdat alsdan in deze leemte zoude kunnen worden voorzien.

Overeenkomstig het voorstel van den Voorzitter wordt den Secretaris opgedragen, overeenkomstig het verzoek, na te gaan welke Indische Bijbeluitgaven en taalwerken, vanwege het Bijbelgenootschap uitgegeven, in de Bibliotheek van het Instituut al dan niet aanwezig zijn en daarvan aan het Bijbelgenootschap opgave te zenden, onder aanbeveling om de eventueel ontbrekende geschriften te mogen ontvangen.

3°. van de Société Impériale des Amis des Sciénces naturelles, d'Anthropologie et d'Ethnographie, te Moscou, waarbij wordt medegedeeld, dat zij in hare zitting van $\frac{13}{25}$ October 1892, gehoord het Rapport van den President van de afdeeling Geographie over de jongste geographische tentoonstelling te Moscou en meer bepaald over de deelneming daarvan vanwege het Instituut, met eenparigheid van stemmen besloten heeft aan het Koninklijk Instituut de hoogst erkentelijke gevoelens van het Genootschap te betuigen voor het aandeel, dat het Instituut aan die Geographische tentoonstelling heeft genomen door de toezending van de uitgegeven serie van de geographische werken van het Instituut betreffende den Indischen Archipel.

Aangenomen voor kennisgeving.

De Voorzitter deelt verder mede:

1°. dat wegens overlijden van de ledenlijst moeten worden afgevoerd de hh. mr. D. H. Levyssohn Norman, mr. F. Valck en F. Heynen.

2°. dat brieven zijn ontvangen van de leden Engelbert van Bevervoorde, Fanoy, G. T. Rouffaer, Sanders en H. N. Stuart, houdende mededeeling van hunne veranderde adressen.

3°. dat mr. C. W. van Heeckeren te Samarang bij schrijven van 22 October ll. bericht heeft de benoeming tot lid van het Instituut te aanvaarden.

Wordt besloten van een en ander aanteekening te houden.

Het Bestuurslid Niemann brengt rapport uit over het in zijne handen gestelde handschrift des heeren Brons Middel, bevattende een gedeelte van den getranscribeerden tekst van de Hikajat Hang Tuwah. Daar

deze bereids vanwege het Instituut in 't oorspronkelijke uitgegeven is in de Bloemlezing van de Maleische litteratuur, wordt de uitgave alsnog van eene transcriptie onraadzaam geacht, althans niet liggende op den weg van het Instituut.

Onder dankzegging vereenigt de vergadering zich met dit advies.

Overeenkomstig het verzoek van den Secretaris vereenigt de vergadering zich met zijn voorstel dat de Voorzitter, de heer der Kinderen, met hem worde belast het door den heer Hartmann aangeboden handschrift betreffende de litteratuur-opgaven van Oost- en West-Indië, te onderzoeken en omtrent de uitgave daarvan te dienen van bericht en raad.

Ter tafel wordt gebracht een schrijven van het lid H. A. de Nooy van 15 December jl., luidende als volgt:

»Bij gelegenheid der conferentie met de heeren Professoren Kern en Vreede werd ondergeteekende onder de aandacht gebracht dat het wenschelijk voorkwam het door hem aangeboden Javaansch manuscript te herzien, in zooverre namelijk dat de woorden, welke reeds in de nieuwe uitgave van Roorda's Javaansch woordenboek voorkwamen, er uitgelaten zouden worden.

»Eerst sedert enkele dagen had ondergeteekende de gelegenheid met dat werk een aanvang te nemen. Bij nauwkeurig onderzoek bleek het volgende: men vindt in het manuscript woorden opgeteekend, die wel is waar in genoemd Woordenboek voorkomen, maar zonder eenige aanwijzing in welke streken van Java ze gebruikt worden, die in ieder geval te Soerakarta òf onbekend zijn, òf in gewijzigde beteekenis gebruikt worden.

»Daar bij de samenstelling van het manuscript de bedoeling is geweest een verzameling van woorden te leveren uit de verschillende residentiën van Midden-Java buiten Soerakarta, vergeleken met de taal in laatstgenoemde plaats en niet een aanvulling op Roorda's Javaansch Woordenboek, zoo vermeent hij met de meeste bescheidenheid, dat er geen sprake mag zijn van uitlatingen van woorden: de opgegeven woorden toch zijn òf te Soerakarta onbekend, òf worden in eene andere beteekenis aldaar gebruikt. Al staan nu ook enkele woorden in het Woordenboek, iemand die het raadpleegt, zal ze beschouwen te behooren tot het Javaansch van Soerakarta en dit is niet het geval.

»Wat mij gebleken is bij het nagaan van het manuscript is nl., dat de voorbeelden, die hier en daar aangebracht zijn om aan te toonen, hoe de betrekkelijke woorden in zinnen gebruikt worden, gevoegelijk

kunnen weggelaten worden. Maar dit is dan ook de eenige bekorting.

»Ondergeteekende houdt zich ten zeerste aanbevolen voor nader bericht.»

Na gedachtenwisseling wordt besloten den heer de Nooy te berichten, dat het Bestuur zich met zijn gevoelen kan vereenigen en hem verzoekt dienovereenkomstig te handelen.

De Secretaris bespreekt den inhoud van de volgende afleveringen der Bijdragen, naar aanleiding waarvan de Ondervoorzitter, Prof. Kern, het voorstel doet, namens het medelid Prof. J. S. Speyer, te Groningen, om een vertaling uit te geven van het door Dr. Kern bezorgd Sanskritwerk, waarvan de inhoud, een groot aantal Boedhistische verhalen, voor de kennis van de Javaansche letterkunde hoogst belangrijk mag heeten. Daar het werk van eenigen omvang is, wordt voorgesteld het bij gedeelten van drie à vier vellen in de Bijdragen op te nemen, het eerste gedeelte reeds aanstonds in de april-aflevering, en, zoodra de geheele vertaling voltooid is, daarvan eene afzonderlijke uitgave te vormen, waarvan de oplaag zou kunnen worden gesteld op een honderd exemplaren, terwijl aan den bewerker het gewone honorarium behoort te worden uitgekeerd.

Eenparig vereenigt de vergadering zich met dit voorstel, met opdracht voorts aan den Secretaris voor de uitvoering van dit besluit zorg te dragen.

Onder herinnering aan het overlijden van het medelid Humme worde het voorstel gedaan om een woord van hulde aan zijne nagedachtenis te wijden, met welke taak zich de hoogleeraar Kern gaarne belast.

Ter tafel wordt gebracht de door den Penningmeester voor 1893 ontworpen begrooting. Bereids bij al de Bestuursleden in rondlezing geweest zijnde, heeft zij daarbij tot geene bedenkingen of vragen aanleiding gegeven; daar zij ook geene gedachtenwisseling uitlokt, wordt zij in omvraag gebracht en zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

Nadat de Voorzitter den Penningmeester, namens de vergadering, had dank gezegd voor de door hem vervulde taak, neemt de Penningmeester zelf het woord om verslag uit te brengen omtrent de aan het gebouw noodzakelijk te verrichten reparatiën, waarvoor hij gaarne een crediet tot een bedrag van f 500 zou zien toegestaan.

Na gedachtenwisseling wordt het gevraagde crediet verleend.

De Secretaris herinnert de vergadering dat van de aan het Instituut

verleende subsidie van f 10.000 voor 't wetenschappelijk onderzoek des heeren Dr. Martin door dezen in Indië slechts beschikt is geworden tot een bedrag van f 5000, zoodat de helft nog aan 't Instituut aankomt. ter verdere afrekening en bestrijding der uitgaven, aan bedoelde reis verbonden. De Secretaris stelt voor zich tot den Minister van Koloniën te wenden met verzoek om machtiging het aan 't Instituut nog aankomend bedrag van f 5000 hier te lande beschikbaar te stellen. Dienovereenkomstig wordt besloten en den Secretaris opgedragen daartoe de noodige stappen te doen.

Niets meer hierna aan de orde zijnde, wordt de vergadering door den Voorzitter gesloten.

-

338ste BESTUURSVERGADERING.

GEHOUDEN 21 JANUARI 1892.

—

Tegenwoordig de heeren der Kinderen (Voorzitter), Kern (Ondervoorzitter), de Groot (Penningmeester), L. W. C. van den Berg, Kielstra, Niemann, Quarles van Ufford, Schlegel, Vreede en Wijnmalen (Secretaris). Afwezig de heeren N. P. van den Berg en Van der Pant.

De notulen van het verhandelde in de vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd: waarna ter tafel worden gebracht de sedert de vorige bijeenkomst ingekomen boekwerken. Plaatsing daarvan in de Bibliotheek, onder dankzegging aan de Inzenders.

De Voorzitter deelt vervolgens mede, dat zijn ingekomen de volgende missives:

1°. van den Bibliothecaris van Teyler's stichting, houdende dankbetuiging voor de toezending der Bijdragen, 5e Reeks, deel VIII, afl. 1.

2°. enz.

3°. van Mevrouw de Wed. mr. H. D. Levyssohn Norman, waarbij,

onder herinnering aan het overlijden van haren Echtgenoot, wordt medegedeeld, dat de contributie, door hem als lid te voldoen, vervalt.

4°. van den heer van Dorsser, Voorzitter der Algemeene Rekenkamer te Batavia, houdende mededeeling van de aanvaarding van het lidmaatschap van het Instituut.

5°. van de heeren Cambier, Ch. van Kerckhoff, Sanders, Vrijburgh van der Hell, waarbij zij kennis geven van de veranderde adressen, waarheen hun de stukken van het Instituut moeten worden gezonden.

Al deze missives worden voor kennisgeving aangenomen.

6°. van den waarnemenden Directeur van het Statistisch Instituut, te Amsterdam, waarbij, onder mededeeling van de opheffing van het Statistisch Instituut, dank wordt betuigd voor de geregelde toezending van een exemplaar der geschriften van het Koninklijk Instituut.

Aangenomen voor kennisgeving.

7°. van de Centrale Commissie voor de Statistiek, houdende kennisgeving van hare instelling en hare taak, met verzoek tevens haar voor hare bibliotheek een exemplaar te willen zenden van de door het Koninklijk Instituut uitgegeven geschriften, onder bereidverklaring telkens ook een exemplaar af te staan van de bescheiden, welke vanwege de Centrale Commissie zullen worden in het licht gegeven.

Zonder beraadslaging wordt deze ruiling van wederzijdsche uitgaven aangenomen.

Ter tafel wordt gebracht een schrijven van den heer J. Ennen, laatstelijk schoolopziener bij het Inlandsch onderwijs in Nederlandsch-Indië, thans met verlof te Assen, waarbij ter uitgave worden aangeboden «eenige aanteekeningen omtrent het Sangisch», terwijl, mocht het Instituut ook prijs stellen op den ontvangst eener woordenlijst, deze zal worden gereed gemaakt.

De hoogleeraar Kern, hierover geraadpleegd, rapporteert, dat eerlang een uitvoerig woordenboek der Sangische taal, door eene bevoegde hand vervaardigd, ter uitgave zal worden aangeboden, zoodat van des heeren Ennen gedane aanbieding geen gebruik behoeft te worden gemaakt; en wat voorts de gezonden aanteekeningen betreft, stelt de rapporteur voor, ze den Schrijver terug te zenden, daar eene uitgave daarvan niet kan worden aanbevolen.

Eenparig vereenigt de vergadering zich met dit advies.

Uit naam der Commissie, bestaande uit den Voorzitter en Secretaris, belast met het onderzoek van den ter uitgave aangeboden bibliografischen arbeid van den heer Hartmann, stelt eerstgenoemde, na vooraf een overzicht te hebben gegeven van hetgeen de Schrijver geleverd heeft, de vragen: 1°. of het op den weg van het Instituut ligt de uitgave van zulk een arbeid te ondernemen of te steunen; en 2°. of het werk daartoe genoegzame intrinsieke waarde bezit. Zonder in eene gezette beoordeeling te treden van het aangeboden handschrift, meent de Commissie dat, waar het Instituut zich heeft onthouden van eene uitgave van het bekende Repertorium van den heer J. C. Hooykaas, het niet op zijn weg kan liggen thans een werk, dat zich min of meer daaraan aansluit of zelfs als een vervolg wordt aangediend, uit te geven. Kan het werk aanspraak maken op eene gewenschte volledigheid en zich aanbevelen door eene goede wijze van bewerking — bij een onderzoek van enkele gedeelten komt der Commissie aanvulling en herziening gewenscht voor —, dan zou het Instituut te zijner tijd zijne medewerking kunnen verleenen ter bevordering eener eventueele uitgave van het handschrift.

Na eenige gedachtenwisseling besluit de vergadering overeenkomstig dit advies.

De Secretaris brengt ter tafel een exemplaar van het door de firma Brill bezorgd plaatwerk over Tjandi Prambanan op Midden-Java na de ontgraving, met tekst van dr. J. Groneman, waarvan door de vergadering met belangstelling wordt inzage genomen. Overeenkomstig zijn voorstel wordt goedgekeurd het voor het plaatwerk toegezonden model-portefeuille en den prijs daarvan, met inbegrip van het inleggen en het innaaien van den tekst gesteld op 87½ cent. Voorts wordt nog goedgekeurd, dat, terwijl het werk in den handel zal worden gebracht tegen f 25 —, het voor de leden tegen f 12.50 zal worden verkrijgbaar gesteld, ingevolge daartoe verkregen machtiging in de vorige Algemeene Vergadering.

Naar aanleiding eener in de Januari-aflevering der Bijdragen opgenomen kritiek van den hoogleeraar Schlegel van het Japansch-Nederlandsch Woordenboek des heeren mr. Serrurier is van laatstgenoemde een antwoord daarop ontvangen, met verzoek het in de eerstvolgende aflevering te doen opnemen en hem daarvan 25 overdrukken te willen toezenden.

Na eenige gedachtenwisseling wordt de Secretaris gemachtigd aan het ingezonden verweerschrift des heeren Serrurier eene plaats te ver-

leenen, met opdracht tevens het zijnerzijds daar heen te leiden dat de repliek aanmerkelijk worde bekort, en daarmeê het debat in het tijdschrift worde gesloten.

Door den Penningmeester wordt ter tafel gebracht de rekening en verantwoording over 1892. In handen gesteld van de bestuursleden Kielstra en Vreede, ten einde, staande de vergadering, daarover te dienen van bericht en raad.

Na zich met 't onderzoek der overgelegde bescheiden te hebben beziggehouden, rapporteert deze Commissie, bij monde van den heer Kielstra, dat zij de rekening met de daarbij behoorende bewijsstukken heeft nagegaan en haar in goede orde bevonden, waarom zij niet aarzelt der vergadering voor te stellen de rekening vanwege het Bestuur goed te keuren, onder dankzegging aan den Penningmeester voor het door hem gevoerd beheer der kas.

Onder toejuiching vereenigt de vergadering zich met dit voorstel en benoemt voorts de hh. C. A. M. van Vliet en Walland of bij ontstentenis van een dezer, den heer van Meeteren Brouwer, tot leden der Commissie, die, ingevolge het Reglement, belast zal zijn in de Algemeene Vergadering verslag uit te brengen over de rekening en verantwoording van den Penningmeester over 1892.

Overeenkomstig het voorstel van den Secretaris wordt goedgekeurd den dag der Algemeene Vergadering vast te stellen op den 25n Februari a. s. en alsdan aan de orde te stellen de verslagen van den Secretaris en den Penningmeester over 1892, de verkiezing van Bestuursleden in de plaats der aftredende heeren van der Pant, Quarles van Ufford en Schlegel; voorts de benoeming van nieuwe leden, terwijl eindelijk op het convocatiebiljet zal worden aangekondigd het voorstel van het Bestuur om het vanwege het Instituut uit te geven Javaansch taalkundig werk des heeren de Nooy niet gratis aan alle leden uit te reiken, doch voor hen verkrijgbaar te stellen tegen de helft van den boekhandelsprijs.

De heer Quarles vraagt of reeds van den heer Serrurier is ontvangen de toelichting, welke door hem beloofd was bij de uitgave der Wajangplaten. Den Secretaris, die hierop een ontkennend antwoord geeft, wordt opgedragen bij den heer Serrurier hieromtrent inlichtingen in te winnen.

De vergadering wordt hierna gesloten.

VERSLAG

VAN DEN

STAAT EN DE WERKZAAMHEDEN

VAN HET

KONINKLIJK INSTITUUT VOOR DE TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NED.-INDIË OVER 1892

UITGEBRACHT IN DE ALGEMEENE VERGADERING GEHOUDEN DEN 25^{en} FEBRUARI 1893.

Mijne Heeren!

Sedert wij, nu een jaar geleden, in de vorige Algemeene Vergadering gehouden den 27^{en} Februari 1892, het voorrecht hadden een overzicht te geven van den staat en de werkzaamheden onzer Instelling, is er niet veel voorgevallen, waardoor het afgeloopen jaar in de annalen van het Instituut meer beteekenis heeft dan vele, zoo niet de meeste zijner voorgangers.

Groote veranderingen hebben er niet plaats gehad. Opnieuw moesten wij velen, op wier vruchtbare werkzaamheid het Instituut nog zoo gaarne prijs zou hebben gesteld, van onze ledenlijst afvoeren. Het aantal van hen, die wegens overlijden moesten worden afgeschreven of wel ons verzochten om redenen van persoonlijken aard hun lidmaatschap te doen eindigen, bereikte ditmaal zelfs het cijfer van 27. Dit betrekkelijk groot getal oefent echter geen beduidenden invloed uit op het cijfer onzer leden, dank zij vooral de toetreding van niet weinige belangstellenden zoowel in ons vaderland als in Indië. Bedroeg het getal gewone leden in ons land op 27 Februari van 't vorige jaar 328, dit cijfer klom thans zelfs tot 352, en waar onze Indische ledenlijst 199 gewone leden aanwees, had onze Penningmeester een aantal van 219 te boeken. Het getal onzer Eereleden, Donateurs, Correspondeerende en buitenlandsche leden, benevens dat der contribueerende instellingen bleef evenals in het vorige jaar.

In den Bestuurskring had geene noemenswaardige verandering plaats. Onze Voorzitter, Mr. T. H. der Kinderen, werd als zoodanig herkozen, terwijl het nieuw opgetreden Bestuurslid, Prof. Dr. H. Kern, ons medebestuurslid, Mr. N. P. van den Berg, als Ondervoorzitter verving. De Thesaurie en het Secretariaat bleven voortdurend in dezelfde handen, terwijl de overige bestuursleden trouw op hun post bleven; alleen doet het ons diep leed, dat de heer D. F. van der Pant ten gevolge eener voortdurende ernstige ziekte verhinderd werd aan onze werkzaamheden deel te nemen; en waar hij helaas! in deze vergadering aan de beurt van aftreding is, vergezellen hem ons beste wenschen voor zijn spoedig herstel. Onze erkentelijke gevoelens gelieven ook de heeren Jhr. mr. Quarles van Ufford en Prof. dr. Schlegel te aanvaarden voor hetgeen zij gedurende den tijd van hun lidmaatschap in het Bestuur in het belang van het Instituut hebben willen verrichten. Hunne belangelooze en ernstige toewijding aan de belangen van het Instituut worde in ons midden dankbaar erkend en gewaardeerd, door hen, die straks geroepen zullen worden hunne zetels in te nemen, tot een waardig voorbeeld genomen!

Hiermeê van de «personalia» afstappend, om vervolgens het terrein onzer werkzaamheid te overzien, zij op een vijftal punten Uwe aandacht gevestigd.

In de eerste plaats de voortdurende uitgave van ons driemaandelijksch tijdschrift, de Bijdragen, waaraan het 41^{e} deel werd toegevoegd. De inhoud der 4 in 1892 en der eerste in dit jaar verschenen afleveringen is bekend, en, voor zoover men daarvan heeft kennis genomen, zal men zeker met Bestuur en Redactie zich verblijden over de voortdurende belangstellende medewerking, die zij van zoovele zijden mocht ondervinden door de aanbieding van verschillende bijdragen op het gebied der Indische taal-, land- en volkenkunde. De ons reeds toegezegde of aangeboden copy zal ons in staat stellen met de uitgave van ons orgaan op dezelfden voet voort te gaan. En waar onze medebestuurder Prof. mr. L. W. C. van den Berg ons reeds zijne belangrijke studie over de rechtsbronnen op Sumatra ter uitgave mocht aanbieden, stellen wij ons voor een afzonderlijk deel onzer Bijdragen voor de publicate daarvan te bestemmen, ten einde het later ook afzonderlijk in den handel verkrijgbaar te stellen.

Aanvankelijk was het ons voornemen mede eerst in de Bijdragen op te nemen een Javaansch taalkundig werk, ons aangeboden door den heer H. A. de Nooy, laatstelijk Schoolopziener bij het Inlandsch onderwijs in Ned. Indië. Door hem was eene Javaansche woordenlijst samen-

gesteld, bevattende in de eerste plaats woorden, welke in de residentiën van Midden-Java buiten Soerakarta gebruikt worden met verschil van beteekenis; in de tweede plaats woorden, welke uitsluitend in streken buiten Soerakarta gehoord worden, en eindelijk die, welke in Soerakarta in gebruik, dan wel in andere residentiën, doch niet voorkomen in het Javaansch Woordenboek van wijlen den hoogleeraar T. Roorda; waar het noodig bleek, zijn hier en daar de woorden in zinnen gebracht, ten einde het verschil van beteekenis meer duidelijk te doen uitkomen.

Wij hebben deze bijdrage tot nadere kennis der Javaansche taal in handen gesteld van de deskundige leden in ons midden, de hoogleeraren Kern en Vreede. Overeenkomstig hun advies hebben wij besloten haar vanwege het Instituut uit te geven, doch met 't oog op het bizonder karakter van den arbeid, die uit den aard der zaak niet voor al de leden onzer Instelling even groot belang heeft, hebben wij gemeend daarvan eene afzonderlijke uitgave te vormen, en haar tevens niet aan al onze leden uit te reiken. Het is daarom, dat wij onder n°. IV van den beschrijvingsbrief voor deze Vergadering aan Uwe goedkeuring het voorstel hebben onderworpen om ten aanzien van deze taalkundige uitgave in toepassing te brengen de alinea 2 van Art. 13 van ons Reglement door haar voor onze leden verkrijgbaar te stellen tegen de helft van den boekhandelsprijs. Met den druk van het werk is bereids een aanvang gemaakt, zoodat hoogst waarschijnlijk de uitgave reeds vóór het einde van het nu ingetreden jaar zal kunnen worden tegemoetgezien.

Eene andere uitgave waaromtrent wij in onze vorige Algemeene Vergadering in overweging hebben gegeven eveneens alleen tegen de helft van den boekhandelsprijs voor de leden verkrijgbaar te stellen, is bereids tot stand gekomen. Wij bedoelen het plaatwerk met tekst van Dr. J. Groneman over de drie hoofdtempels van de Tjandi-groep te Prambanan, op Midden-Java. Zoowel de tekst als de reproductie van de 64 photographiën en de 2 kaarten ligt hier vóór ons en het is ons bizonder aangenaam U op deze Vergadering het eerst met deze uitgave in kennis te stellen. Moge de inzage van dit kostbare plaatwerk velen onder U opwekken door aankoop er van tegen den inderdaad lagen prijs van *f* 12.50 de aanzienlijke offers te helpen bestrijden, die deze onderneming van de kas van het Instituut heeft gevorderd.

Gij herinnert U, M.H.! dat wij in ons vorig Verslag ons voornemen aankondigden, om wederom een nieuwen druk te bezorgen van des hoogleeraar's Niemann's Bloemlezing van Maleische geschriften. De firma Trap

te Leiden heeft zich daarmeê belast; met welke zorg zij van onze opdracht zich gekweten heeft, moge blijken uit de inzage der twee deelen, waaruit de nieuwe druk bestaat en dien wij het voorrecht hebben hierbij ter inzage aan te bieden. Bij kennisneming daarvan zal men ongetwijfeld met ons hulde willen brengen aan ons medelid, den Delftschen hoogleeraar Niemann, voor de zorgen, welke ZHGel. opnieuw heeft willen besteden om deze uitgave niet enkel een blooten herdruk, maar inderdaad eene verbeterde en herziene te doen zijn. Zij de voortdurende aanvrage naar zijn arbeid voor Zijn Hooggeleerde het welkom bewijs, dat door hem in eene werkelijk bestaande behoefte voorzien is geworden.

Van een anderen arbeid, dien wij eveneens in ons vorig Verslag aankondigden — wij bedoelen het werk des heeren Léon van de Polder over de geschiedenis van Japan — moeten wij U tot ons leedwezen mededeelen, dat een nader onderzoek ons tot de overtuiging heeft geleid dat het in meer dan een opzicht geraden is op het vroeger door ons genomen besluit tot uitgave van voormeld werk terug te komen.

In dezelfde Bestuursvergadering, waarin dit besluit werd genomen, kwam van de zijde van ons medelid G. de Waal, Controleur te Montrado, de vraag tot ons, of het Instituut, dat het vorige jaar de uitgave van Van der Toorn's Minangkabausch-Nederlandsch woordenboek had bezorgd, nu ook die van een Nederlandsch-Minangkabausch woordenboek zou willen op zich nemen.

In de reeds gedrukte Notulen van evengemelde Bestuursvergadering van 21 Mei 1892 zult Gij aangeteekend kunnen vinden, dat het Instituut, in de eerste tijden althans, te veel werkzaamheden te verrichten of in uitzicht gesteld heeft, dan dat het mogelijk zou zijn alsnog een werk van zulk een omvang als het bedoelde uit te geven, daargelaten nog de vraag, of en in hoeverre het wenschelijk kan geacht worden zulk een arbeid vanwege het Instituut te doen bezorgen.

Evenmin hebben wij termen kunnen vinden om gevolg te geven aan een ons gedaan voorstel tot herdruk en uitgave, in ééne verzameling, van al de ethnographische opstellen, welke wijlen de hoogleeraar Wilken in onze Bijdragen heeft geplaatst.

Met belangstelling werd nog door ons Bestuur kennis genomen van een ons aangeboden bibliographischen arbeid van den heer Hartmann betreffende de litteratuur van Oost- en West-Indië. Zonder in eene beoordeeling te treden van dezen arbeid hebben wij gemeend, dat, waar het Instituut zich heeft onthouden van eene uitgave van het bekende

Repertorium van den heer J. C. Hooykaas, het niet op zijn weg ligt, een werk dat zich min of meer daaraan aansluit, uit te geven. Mocht echter het werk zich kunnen aanbevelen door volledigheid en eene goede wijze van bewerking, het Instituutsbestuur zou dan bereid zijn zijne medewerking te verleenen ter bevordering eener eventueele uitgave van het aangeboden handschrift.

Een groot deel der besprekingen in den boezem van het Bestuur was ook nu weder gewijd aan den vanwege het Instituut ondernomen onderzoekingstocht van de eilanden der Banda-zee. Wij onthouden ons echter dien thans in zijn verschillende phasen te schetsen, doch verwijzen U naar de Notulen van onze Bestuursvergaderingen, die in druk zijn aangeboden, waarin men achtereenvolgens kan opgeteekend vinden: dat de Indische Regeering bij haar besluit van Februari 1892 het voor wetenschappelijke onderzoekingen op de Indische begrooting uitgetrokken bedrag van ƒ 10.000 ter onzer beschikking stelde; — dat voorts ter vervanging van wijlen Prof. Dr. G. A. Wilken door ons, helaas! zonder vrucht, onderhandelingen zijn aangeknoopt, eerst met Dr. ten Kate, toenmaals in Indië reizende, daarna met den resident van Amboina, G. W. W. C. Baron van Hoëvell. Vurig hadden wij gehoopt voor het ethnologisch onderzoek in laatstgenoemden Hoofdambtenaar een waardigen vervanger van wijlen Prof. Wilken te mogen vinden; reeds had ZHEdG. zich ook daartoe voorwaardelijk beschikbaar gesteld, doch ernstige bezwaren van de zijde der Indische Regeering, ons door tusschenkomst van den Minister van Koloniën bij brief van 12 Nov. 1892, Lett. A[1] n° 35, medegedeeld, hebben ons tot het besluit gedrongen om geheel af te zien van het doen instellen van het voorgenomen ethnologisch onderzoek, en ons enkel te bepalen tot de geognostische nasporingen, welke wij hadden opgedragen aan den hoogleeraar Dr. K. Martin, die tot onze blijdschap in September l.l. in ons midden is teruggekeerd met een kostbaren schat van gegevens, die hij zich voorstelt, zoo spoedig dit hem mogelijk zal zijn, te bewerken. Wenschen wij den Hoogleeraar en ons zelven geluk met zijn behouden terugkomst in het vaderland, wij mogen ons tevens met de hoop vleien, dat de kennisneming van de vruchten van zijn onderzoekingsreizen het voldingend bewijs zal leveren dat onze opdracht is aanvaard door «the right man on the right place.»

Gewaagden wij in vorige Verslagen van de deelneming van 't Instituut aan 't een of ander congres, ook nu ontving het eene uitnoodiging om zich te doen vertegenwoordigen op het in September l.l. gehouden

Orientalisten-Congres te Londen. Tot ons leedwezen kon echter daaraan door ons niet worden voldaan. Wèl gaven wij gehoor aan den wensch van de Société Impériale des Amis des Sciences naturelles, d'Anthopologie et de l'Ethnographie te Moscou tot deelneming onzerzijds aan de in den zomer van het vorige jaar aldaar georganiseerde geographische tentoonstelling door de inzending van de door ons uitgegeven serie van geographische werken betreffende den Indischen Archipel. Wij mochten de voldoening smaken dat onze inzending niet onopgemerkt is gebleven. Niet enkel werd bij een vleiend schrijven aan het Instituut de erkentelijkheid van het evengemelde Genootschap betuigd voor ons aandeel aan die eerste Geographische tentoonstelling, doch tevens het verzoek gedaan de ingezonden werken te mogen behouden bij de organisatie eener geographische bibliotheek in het Universiteitsgebouw te Moscou. Aan dit verzoek is door ons voldaan.

Waar, gelijk weder uit dit feit blijkt, het Instituut bij zijn optreden in het buitenland met belangstelling wordt ontvangen, zal men dit blijk van waardeering zeker naar waarde weten te schatten.

Tot welke klachten of wenschen het afgeloopen genootschappelijk jaar aanleiding zou kunnen geven, voor de thesaurie heeft het niet onbevredigende uitkomsten opgeleverd. Opnieuw mag er van een belangrijken vooruitgang in den staat onzer financiën sprake zijn. Met inbegrip van het saldo op 1 Januari 1892 klommen de ontvangsten over 1892 tot een bedrag van *f* 9550.96; de uitgaven bedroegen *f* 8969.59, zoodat op het einde van het dienstjaar over een saldo van *f* 581.37 kon beschikt worden. Terwijl de balans over 1891 aan activa aanwees een som van *f* 45,802.63, bedroeg die over 1892 *f* 47,581.37.

Doch hierover zij het woord liever gegeven aan den Penningmeester zelven zoowel als aan de Commissie, die gereed is verslag te geven omtrent het finantieel beheer van het Instituut.

den Haag, 25 Febr. 1893.

De Secretaris van het Instituut,
Dr. T. C. L. Wijnmalen.

NAAMLIJST DER LEDEN

VAN HET

INSTITUUT.

(1°. April 1893.)

Het getal contribueerende Leden bedraagt 566, waarvan in Nederland 5 Donateurs, 5 contribueerende instellingen, en 334 gewone Leden, en in de overzeesche bezittingen en koloniën 1 Donateur en 221 gewone Leden. Met 117 wetenschappelijke instellingen en vereenigingen staat het Instituut in betrekking en telt 2 Eereleden, 3 correspondeerende Leden en 31 buitenlandsche Leden.

BESTUUR:

	Jaar van aftreding
Mr. T. H. DER KINDEREN, *Voorzitter*	1895
Prof. Dr. H. KERN, *Onder-Voorzitter*	1896
J. H. DE GROOT, *Penningmeester*	1896
Dr. T. C. L. WIJNMALEN, *Secretaris*	1896
Mr. N. P. VAN DEN BERG	1894
Prof. A. C. VREEDE	1894
Prof. Mr. L. W. C. VAN DEN BERG	1894
E. B. KIELSTRA	1895
Prof. G. K. NIEMANN	1895
Mr. O. J. H. Graaf VAN LIMBURG STIRUM	1897
Prof. C. POENSEN	1897
Prof. Dr. J. J. M. DE GROOT	1897

BUITENLANDSCHE LEDEN.

Z. H. Prins ROLAND BONAPARTE, Parijs. (22, Cours-la-Reine)

Dr. A. REINHOLD ROST (India Office Library), Londen.
W. W. HUNTER, Cherwell Edge, Oxford.
Prof. ANGELO DE GUBERNATIS, Florence.
T. J. HOVELL THURLOW, Londen.
Prof. Dr. ALBRECHT WEBER, Berlijn.
Prof. EMILIO TEZA, Padua.
GUIDO CORA, Turijn.
Dr. FRIEDRICH MÜLLER, Weenen.
Prof. GEORG GERLAND, Strassburg i/E.
Graaf G. H. J. MEIJNERS D'ESTREY, Parijs. 35 Boulevard St. Michel.
Mrs. DE CROIZIER, Parijs, 10, Boulevard de la Saussaye, Parc de Neuilly.
Radja SOURINDRO MOHUN TAGORE, Mus. Doc., Calcutta.
Dr. A. B. MEIJER, Dresden.
G. DORIA, Genua.
ARISTIDE MARRE, Vaucresson, près St. Cloud (S. et O.)
Prof. Dr. G. VON DER GABELENTZ, Berlijn.
Prof. Dr. E. H. GIGLIOLI, Florence.
Prof. Dr. A. BASTIAN, Berlijn.
Prof. Dr. R. BRANDSTETTER, Lucern.
Prof. Dr. JOS. KOHLER, Berlijn, Landgrafenstrasse 4.
JULES SILVESTRE, Rochefort sur mer, 2 Rue des Fonderies (Charente inférieure) Frankrijk.
Prof. FERD. BLUMENTRITT, Leitmeritz (Bohemen.)
X. BRAU DE SAINT POL LIAS, Parijs, 47 rue de Passy.
J W. MAXWELL, Selangor, Straits Settlements.
Dr. IGNAZ GOLDZIHER, VII Holló-gasse 4, Budapest.
Dr. THEOD. POSEWITZ, Budapest (Geologisches Institut).
Prof. Dr. F. VON RICHTHOFEN, Berlijn (Kurfürstenstr. 117).
Prof Dr. EDWARD B. TYLOR, Oxford (University-Museum).
Prof. Dr. ERNST KUHN, München.
Sydney J. HIKSON, Saville Club 109 Piccadilly, London W.

NEDERLAND.

DONATEURS.

De Nederlandsche Handelmaatschappij.
Mr. W. BARON VAN GOLTSTEIN, 's Hage.
F. 's JACOB, Utrecht.
I. D. FRANSEN VAN DE PUTTE, 's Hage.
Dr. A. VROLIK, Arnhem.

EERELEDEN.

Prof. Dr. P. J. VETH, Arnhem.
Prof Dr. J. H. C. KERN, Leiden.

CONTRIBUEERENDE INSTELLINGEN.

De Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam.
Het Nederlandsch Bijbelgenootschap, te Amsterdam.
Het Nederlandsch Zendelinggenootschap, te Rotterdam.
Het Rijks Ethnographisch Museum te Leiden.
Hoofdcursus-Compagnie, te Kampen.

GEWONE LEDEN.

N. ADRIANI, Utrecht.
Mr. G. D. ADVOCAAT, 's Gravenhage.
Dr. A. T. VAN AKEN, 's Gravenhage.
Jhr. D. F. VAN ALPHEN, 's Gravenhage.
Jhr. E. T. M. VAN ALPHEN, 's Gravenhage.
Jhr. Mr. W. C. A. ALBERDA VAN EKENSTEIN, Groningen.
G. N. VAN ALPHEN DE VEER, Utrecht.
Prof. Dr. H. BAVINCK, Kampen.
Jhr. Mr. W. H. DE BEAUFORT, Leusden.
N. R. G. M. BÄR, 's Gravenhage.
H. H. BEELS, Haarlem.
Mr. N. P. VAN DEN BERG, Amsterdam.
Prof. Mr. L. W. C. VAN DEN BERG, Delft.
Mr. W. B. BERGSMA, Apeldoorn.
Mr. G. H. BETZ, 's Gravenhage.
H. H. VAN BEUNINGEN, Utrecht.
W. D. J. BEZEMER, 's Gravenhage.
J. L. BEIJERS, Amsterdam.
Mr. A. J. E. BIK, 's Gravenhage.
E. F. T. BIK, 's Gravenhage.
G. BIRNIE, Deventer.
M. BOCK, Amsterdam.
P. A. M. BOELE VAN HENSBROEK, 's Hage.
Mr. C. TH. Baron VAN DEN BOETZELAER, Huize Sandwijck bij de Bildt (Utrecht).
J. BOISSEVAIN, Amsterdam.
CH. BOISSEVAIN, Amsterdam.
G. M. BOISSEVAIN, Amsterdam.
H. J. BOOL, Deventer.
Jhr. Mr. J. W. G. BORBEL VAN HOGELANDEN, te Velzen.
P. R. BOS, Groningen.
W. J. N. BOSBOOM, Hoorn.
P. TEN BOSCH, 's Gravenhage.
H. G. BOUMEESTER, 's Gravenhage.
Mr. L. DE PILLIETTAZ BOUSQUET, 's Hage.
Mr. W. à BRAKEL REIGER, 's Hage.
W. G. Bon BRANTSEN VAN DE ZIJP, 's Hage.
Jhr. Mr. W. M. DE BRAUW, Middelburg.
J. F. BREIJER, 's Gravenhage.
J. A. VAN DEN BROEK, Delft.
W. D. J. VAN MEETEREN BROUWER, 's Hage.
M. BUIJS, 's Gravenhage.
Dr. W. BURCK, Haarlem.
J. H. DE BUSSY, Amsterdam.
Mr. C. E. J Graaf VAN BYLANDT, 's Hage.
Dr. W. CALAND, Breda.
H. D. CANNE, 's Gravenhage.
Prof. Dr. D. CHANTEPIE DE LA SAUSSAYE, Amsterdam.
Dr. J. CLERCQ ZUBLI, 's Gravenhage
J. L. CLUIJSSENAER, Utrecht.
W. A. COBLIJN, Voorburg.
J. H. COMMIJS, 's Gravenhage.
Mr. F. B. CONINCK LIEFSTING, 's Hage.
W. COOL, 's Gravenhage.
D. CORDES, Amsterdam.
Prof. Mr. P. W. A. CORT VAN DER LINDEN, Amsterdam.
Mr. J. COUPERUS, 's Gravenhage.
J. T. CREMER, 's Gravenhage.
Mr. E. J J. B. CREMERS, 's Gravenhage.
Mr. R. Z. DANNENBORGH, Amsterdam.
G. C. DAUM, 's Gravenhage.
Mr. W. K. Baron VAN DEDEM, 's Hage.
W. J. DERX, den Helder.
J. S. A. VAN DISSEL, Delft.
S. C. VAN DOESBURGH, Leiden.
E. DOUWES DEKKER, 's Gravenhage.
H. C. DOUWES DEKKER, Amsterdam.
Dr G. J. DOZY, 's Gravenhage.
J. PH. VAN DRIEST, Nijmegen.
H. DOEFF,
Prof. Mr. H. L. DRUCKER, Leiden.
Dr. F. A. C. DUMONTIER, 's Gravenhage.
J. DIJK WZ., 's Gravenhage.
F. A. EBBINGE WUBBEN, 's Gravenhage.

C. A. ECKSTEIN, 's Gravenhage.
Jhr. Mr. W. C. A. ELOUT VAN SOETERWOUDE, 's Hage.
Dr. A. VAN DER ELST,
G. EMANTS, 's Gravenhage.
Mr. A. J. VAN EMDEN, 's Gravenhage.
J. ENNEN, Assen.
Mr. J. C. VAN EIJK, Amsterdam.
Jhr. Mr. F. J. J. VAN EYSINGA, Leeuwarden
J. J. P. FANOY, Wiesbaden.
J. H. FERGUSON, 's Gravenhage.
J. FREYWALD, Parijs (43, rue de Courcelles)
Mr. T. GATSONIDES, 's Gravenhage.
W. J. GEERTSEMA, Amsterdam.
Dr. H. D. VAN GELDER, Leiden.
Mr. J. VAN GENNEP, Rotterdam.
Mr. F. H. GÖBEL, 's Gravenhage.
Jhr. C. J. L. GOLDMAN, 's Gravenhage.
B. L. GOMPERTZ, Amsterdam.
Prof. J. R. P. F. GONGGRIJP, Delft.
W. R. DE GREVE, 's Gravenhage.
J. H. DE GROOT, 's Gravenhage.
Prof. Dr. J. J. M. DE GROOT, Leiden.
H. D. GUYOT, 's Gravenhage.
S. M. HUGO VAN GIJN, Dordrecht.
Dr. D. DE HAAN, Haarlem.
R. B. DE HAAN, Winterswijk.
A. HAGA, 's Gravenhage.
Mr. H. F. L. HAMELBERG, Arnhem.
Mr. G. G. VAN HARENCARSPEL, 's Hage.
D. HARTEVELT, Leiden.
W. A. F. N. C. M. HARTMANN, 's Hage.
Mr. A. F. K. HARTOGH, Amsterdam.
Jhr. C. HARTSEN, 's Gravenhage.
J. J. HASSELMAN, Tiel.
F. L. S. VAN HEEKEREN, Amsterdam.
Mr. J. HEEMSKERK AZ., 's Gravenhage.
Mr. A. HEEMSKERK AZ., Amsterdam.
Mr. J. E. HEERES, 's Gravenhage.
J. J. L. HELDRING, 's Gravenhage.
J. VAN HENGST, Wiesbaden.
Mr. J. E. HENNY, Amsterdam.
Mr. N. VAN DEN HEUVELL, 's Gravenhage.
J. K. VAN DER HEIJDEN, Bronbeek bij Arnhem.
G. H. HINTZEN, Rotterdam.
H. C. HINTZEN, Amsterdam.
Dr. J. W. HOFFMANN, de Bildt (Sanatorium Erica)
Jhr. H. W. F. HORA SICCAMA, 's Hage.
J. L. HORDIJK, Amsterdam.
J. M. PIJNACKER HORDIJK, 's Gravenhage.
Dr. R. HORST, Leiden.
Dr. D. W. HORST, 's Gravenhage.
P. J. VAN HOUTEN, 's Gravenhage.
Prof. Dr. M. TH. HOUTSMA, Utrecht.
J. HUDIG DZ., Amsterdam.
P. C. HUIJSER, 's Gravenhage.
H. J. HIJMANS, Amsterdam.
M. HIJMANS VAN WADENOYEN, 's Hage.
Mr. A. J. IMMINK, 's Gravenhage.
Mr. E. H. 's JACOB, Heiligenberg, Amersfoort.
J. W. JÄGER, 's Gravenhage.
J. C. JANSEN, 's Gravenhage.
P. W. JANSSEN, Amsterdam.
Dr. C. W. JANSSEN, Amsterdam.
C. A. J. L. JEEKEL, Huize Dalvoorde, Dedemsvaart.
Dr. F. A. JENTINK, Leiden.
Dr. H. H. JUYNBOLL, Leiden.
Prof. Dr. C. M. KAN, Amsterdam.
Jhr. Mr. A. P. C. VAN KARNEBEEK, 's Hage.
Dr. H. F. C. TEN KATE Jr., Scheveningen.
C. E. VAN KESTEREN, Brussel.
Mr. L. W. C. KEUCHENIUS, 's Hage.
E. B. KIELSTRA, 's Gravenhage.
Mr. T. H. DER KINDEREN, 's Hage.
H. C. KLINKERT, Leiden.
Mr. TH. A. KLINKHAMER, 's Gravenhage.
J. L. KOSTER, 's Gravenhage.
H. F. KOUWENBERG, 's Gravenhage.
F. G. KRAMP, Amsterdam.
J. D. KRUSEMAN, 's Gravenhage.

Prof. Dr. E. F. KRUIJFF, Groningen.
J. A. KRUIJT, Pinang.
A. H. KUIPERS, Haarlem.
G. A. DE LANGE, 's Gravenhage
C. J. LEENDERTZ, Leiden.
W. H. VAN LEEUWEN, Amsterdam.
C. LELY, 's Gravenhage.
Mr. J. A. LEVY, Amsterdam.
J. H. LIEFTINCK, Amsterdam.
Mr. JAC. LION, Londen.
Mr. O. J. H. Graaf VAN LIMBURG STIRUM, 's Gravenhage.
Mr. A. LIND, Amsterdam.
Mr. H. O. VAN DER LINDEN, Dordrecht.
Prof. Mr. P. A. VAN DER LITH, Leiden.
Prof. Jhr. Mr. W. H. DE SAVORNIN LOHMAN, Amsterdam.
Prof. Mr. J. DE LOUTER, Utrecht.
Mr. R. MACALESTER LOUP, 's Gravenhage.
G. F. LUCARDIE, 's Gravenhage.
Mr. H. L. M. LUDEN, Amsterdam.
Mr. R. MELVIL Baron VAN LIJNDEN, Utrecht.
Mr. G. H. BARNET LYON, 's Gravenhage.
Mr. Æ. Baron MACKAY, 's Gravenhage.
C. L. J. MARTENS, 's Gravenhage.
Mr. J. C. DE MAREZ OYENS, 's Gravenhage.
Prof. Dr. K. MARTIN, Leiden.
Mr. M. MASSINK, Amsterdam.
Dr. B. F. MATTHES, 's Gravenhage.
Mr. F. ALTING MEES, Amsterdam.
A. MELLINK, Leiden.
Jhr. Mr. A. L. J. MELVILL VAN CARNBÉE 's Gravenhage.
Dr. J. MENDELS, Delft.
AUGUST MESRITZ, Amsterdam.
METMAN, 's Gravenhage.
Mr. P. A. N. S. VAN MEURS, 's Hage.
Prof. Dr. G. A. F. MOLENGRAAFF, Amsterdam.
Dr. K. W. M. MONTIJN, Schiedam.
A. E. MOOYAART, 's Gravenhage.
HENDRIK P. N. MULLER, Rotterdam.
Mr. A. VAN NAAMEN VAN EEMNES, 's Hage.
J. R. H. NEERVOORT VAN DE POLL, Amsterdam.
C. VAN DER GON NETSCHER, 's Hage.
Prof. G. K. NIEMANN, Delft.
Mr. F. S. VAN NIEROP, Amsterdam.
J. VAN NIEUWKUIJK, Nassau.
M. NIJHOFF, 's Gravenhage.
A. J NIJLAND, Utrecht.
Mr. O. W. STAR NUMAN, 's Gravenhage.
A. OLTMANS, 's Gravenhage.
A. P. M. VAN OORDT, Leiden.
J. D. OORTMAN GERLINGS, Utrecht.
Mr. M. H C. VAN OOSTERZEE, 's Hage.
Mr. A. M. OUDEMANS, Nijmegen.
D. F. VAN DER PANT, Utrecht.
Mr. D. L. F. DE PAULY, 's Gravenhage.
Dr. H. PEELEN, 's Gravenhage.
M. T. H. PERELAER, 's Gravenhage.
Mr. F J. H. DE WETSTEIN PFISTER, 's Hage.
Mr. N. G. PIERSON, 's Gravenhage.
Prof. Dr. A. PIERSON, Amsterdam.
H. D. PIERSON, 's Gravenhage.
A. PLATE, Rotterdam.
Prof. C. POENSEN, Delft.
Prof. Dr. J. PIJNAPPEL GZN., Middelburg.
Mr. M. J. PIJNAPPEL, Amsterdam.
Dr. W. PLEYTE, Leiden.
C. W. PLEYTE WZN., Amsterdam.
Jhr. F. POMPE VAN MEERDERVOORT, 's Gravenhage.
A. S. FRANSEN VAN DE PUTTE, Arnhem.
G. A. VAN PUTTEN, 's Gravenhage.
Jhr. Mr. J. K. W. QUARLES VAN UFFORD, 's Gravenhage.
C. J. W. RAMANN, Amsterdam.
Jhr. Mr. G. C. J. VAN REENEN, 's Gravenhage.
R. REINDERS, Willemsoord.
Mr. W. J. VAN WELDEREN Baron RENGERS, Leeuwarden.

Jhr. Mr. J. C. REYNST, 's Hage.
Dr. J. G. F. RIEDEL, 's Gravenhage.
Jhr. Mr. TH. H. F. VAN RIEMSDIJK, 's Gravenhage.
Dr. W. N. DU RIEU, Leiden.
Jhr. Mr. J. ROËLL, 's Gravenhage.
Dr. L. W. G. DE ROO, Nijmegen.
G. P. ROUFFAER, 's Gravenhage.
G. Baron ROSENTHAL, Amsterdam.
Mr. J. V. J. ROOYAARDS VAN DEN HAM, Utrecht.
WILLEM RUYS, Rotterdam.
Dr. E. VAN RIJCKEVORSEL, Rotterdam.
ED. VON SAHER, Haarlem.
Mr. A. W. J. FARNCOMBE SANDERS, 's Hage.
R. A. VAN SANDICK, Amsterdam.
J. J. VAN SANTEN, Amsterdam.
Mr. J. C. J. VAN DER SCHALK, Noordwijk-Binnen.
J. E. N. Baron SCHIMMELPENNINCK VAN DER OIJE, 's Gravenhage.
C. J. VAN SCHELLE, 's Gravenhage.
J. C. SCHIPPERS, 's Gravenhage.
Prof. Dr. G. SCHLEGEL, Leiden.
Mr. C. F. SCHOCH, 's Gravenhage.
C. W. R. SCHOLTEN Jr., Amsterdam.
J. J. F. SCHREUEL,
N. D. SCHUURMANS, Haarlem.
Dr. J. SEMMELINK, 's Gravenhage.
A. M. SERVATIUS, Terwolde bij Deventer.
Mr. C. J. SICKESZ, 's Gravenhage.
J. G. SILLEM, Amsterdam.
Mr. B. R. W. A. Baron SLOET VAN HAGENSDORP, Amsterdam.
H. JOH. SMID, Dennenoord, Laren.
JOH. F. SNELLEMAN, Rotterdam.
Mr. W. J. SNOUCK HURGRONJE, 's Hage.
A. SOL, Ginneken, bij Breda.
E. P. C. SOL, 's Gravenhage.
A. J. SPAAN, 's Gravenhage.
H. SPAKLER, Amsterdam.
Prof. J. SPANJAARD, Delft.
Prof. Dr. J. S. SPEIJER, Groningen.
Mr. J. P. SPRENGER VAN EIJK, 's Gravenhage.
E. A. STAËL VAN HOLSTEIN VAN VLOTEN, Arnhem.
H. T. VAN STEEDEN, 's Gravenhage.
S. R. STEINMETZ, Leiden.
S. STIBBE, Amsterdam.
C. M. F. STOCKHAUSEN, Utrecht.
W. P. VAN STOCKUM JR., 's Gravenhage.
N. P. VAN DER STOK, 's Gravenhage.
Dr. J. A. VAN DER STOK, Venlo.
A. M. H. J. STOKVIS, 's Gravenhage.
F. DE STOPPELAAR, Leiden.
F. L. K. STORM VAN 'S GRAVESANDE, 's Gravenhage.
Mr. TH. STUART, Amsterdam.
H. N. STUART, 's Gravenhage.
Jhr. Mr. V. DE STUERS, 's Gravenhage.
Jhr Mr. H. DE STUERS, 's Gravenhage.
Jhr. Mr. J. E. DE STURLER, 's Hage.
Prof. Dr. W. F. G. SURINGAR, Leiden.
Jhr. Mr. J. H. T. K. VAN SWINDEREN, Huize Rijs, Balk, gem. Gaasterland.
Mr. J. P. R. TAK VAN POORTVLIET, 's Gravenhage.
P. E. TEGELBERG, Amsterdam.
M. TEIXEIRA DE MATTOS, Amsterdam.
Mr. A. TELTING, 's Gravenhage.
Dr. W. A TERWOGT, Hoorn.
Jhr. Mr. C. J. DEN TEX, Amsterdam.
Mr. C. TH. T. THURKOW, 's Gravenhage.
Mr. G. VAN TIENHOVEN, 's Gravenhage.
P. F. LAGING TOBIAS, Nijmegen.
Dr. HOMMO TONKES, Arnhem.
P W. M TRAP, Leiden.
J. P. TRAP, Leiden.
F. TWISS, 's Gravenhage.
H. J. TIJDEMAN, Tiel.
C. E. UHLENBECK, Willemsoord.
Prof. Dr. J. J. P. VALETON, Amersfoort.
Mr. H. A. VAN DE VELDE, Loosduinen.

Mr. S. A. VENING MEINESZ, Amsterdam.
Mr. W. A. BARON VAN VERSCHUER, 's Gravenhage.
Mr. A. W. L. VERWEY, 's Gravenhage.
Mr. J. A. DE VICQ, Melbourne.
Jhr G. G. DE VILLENEUVE, 's Hage.
T. P. VIRULY, Leiden.
G. A. M. VAN VLIET, 's Gravenhage.
Dr. W. F. VAN VLIET, Delft.
Mr. W. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Dr. G. VAN VLOTEN, Leiden.
Prof. Mr. W. VAN DER VLUGT, Leiden.
B. E. F. VAN VLIJMEN, 's Gravenhage.
Mr. J. A. G. Baron DE VOS VAN STEENWIJK, Brummen.
K. J. VOUTE, Zeist
Mr. C. VOUTE, 's Gravenhage.
Prof. Dr. A. C. VREEDE, Leiden.
F. A. VRIESE, Amsterdam.
F. T. VRIESENDORP, 's Gravenhage.
E. DE WAAL, 's Gravenhage.
Mr. A. F. VOS DE WAEL, Zwolle.
C. B. VAN DE WAL, Amsterdam.
J. WALLAND, 's Gravenhage.
M. J. WALLER, Amsterdam.
Mr. O. J. E. Baron VAN WASSENAER VAN CATWIJCK, 's Gravenhage.
A. E. WASZKLEWICZ, 's Gravenhage.
Prof. Dr. MAX WEBER, Amsterdam.
A. W. P. WEITZEL, 's Gravenhage.
A. C. WERTHEIM, Amsterdam.
Mr. M. P. H. WIERCX, 's Gravenhage.
F. W. WIESSEMAN, 's Gravenhage.
J. W. WILSON, Amsterdam.
Dr. C. WINKLER, Utrecht.
M. H. WITBOLS FEUGEN, 's Gravenhage.
W. P. WOLTERBEEK, Amsterdam.
A. WUNDERLY, Parijs.
J. WÜSTE, Amsterdam.
Jhr. Mr. H. VAN DER WIJCK, 's Hage.
Jhr. C. H. A. VAN DER WIJCK, 's Hage.
L. J. VAN WIJK, Amsterdam.
Dr. TH. CH. L. WIJNMALEN, 's Hage.
JOH. IJKEMA, 's Gravenhage.
H. C. YPEY, 's Gravenhage.
Mr. H. ZILLESEN, 's Gravenhage.
G. E. V. L. VAN ZUYLEN, 's Gravenhage.

CORRESPONDEERENDE LEDEN.

J. C. NEURDENBURG, Rotterdam.
J. D. E. SCHMELTZ, Leiden.
H. SUNDERMANN, Nias.

NEDERLANDSCH OOST- EN WEST-INDIË.

Z. Exc. Mr. C. PIJNACKER HORDIJK, Gouverneur-Generaal van N.-Indië, *Donateur.*

GEWONE LEDEN.

Mr. J. H. ABENDANON, Secretaris van het Dep. van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, te Batavia.

H. ALTMANN, Controleur 2e kl. bij het B. B. Tjilegon (Bantam.)

D. H. ANDEWEG, Assistent-resident van Tjiringin (Bantam).

J. H. ANSCHUTZ, Officier van gezondheid te Pajacombo (Sum. Westkust.)

E. VAN ASSEN, Controleur 1e klasse, in de residentie Palembang, onderafd. Lematang Oeloe (Lahat).

Jhr. Mr. T. A. J. VAN ASCH VAN WIJCK, Gouverneur van Suriname, Paramaribo.

L. A. BAKHUIS, Kapitein van den Generalen staf, te Batavia.

J. BENSBACH, Resident van Ternate en Onderhoorigheden.

Mr. G. J. A. VAN BERCKEL, Lid van den Raad van Justitie te Semarang.

Mr. J. H. BERGSMA, Lid in den Raad van Nederl. Indië, Batavia.

G. W. BEEGER, Kapitein van den Generalen Staf, Batavia.

G. P. A. BISCHOFF, Asp.-controleur te Tjiandjoer in de Preanger-Regentschappen.

W. C. BLANKEN, Asp.-controleur bij het Binn. Bestuur, tijd. toegevoegd aan den Inspecteur van cultures in de Preanger-Regentschappen, te Bandoeng.

Dr. H. J. BOELMAN te Djokjakarta.

Mr. H. J. BOOL, te Deli.

CH. F. BOREL, Aspirant-controleur, toegevoegd aan den ass.-resident van Djoewana.

H. D. H. BOSBOOM, Majoor der Infanterie, te Padang Sidempoean.

H. W. BOSMAN, Hoofd-onderwijzer aan de kweekschool voor inl. onderwijzers, te Makasser.

D. F. VAN BRAAM MORRIS, Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden, te Macasser.

Dr. J. L. A. BRANDES, Ambtenaar voor de beoefening der Inlandsche talen, *Commissaris* van het Instituut, Batavia.

J. A. H. BREIJMANN, Controleur 1e klasse in de onder-afdeeling Lematang Ilir (Moeara Enim) (Palembang).

J. W. VAN DEN BROEK, Kapitein der Infanterie te Telok Betong.

G. F. DE BRUIJN KOPS, Secretaris, Amboina.

P. M. L. DE BRUIJN PRINCE, Ass.-Resident te Ambarawa.

E. W. E. BURGER, Resident van Riouw en Onderhoorigheden.

W. BUURMAN, Inspecteur van het Boschwezen, te Batavia.

J. F. CAMBIER, Batavia.

Dr. DAVID R. CAPRILES, Geneesheer te Curaçao.

H. A N. CATENIUS, Luit.-kol. der Infanterie te Atjeh.

W. F. VAN CHARANTE, President van het Liefdadigheids-gesticht enz. te Depok (Buitenzorg).

Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Landsarchivaris Batavia.

W. G. A. C. CHRISTAN, Kapitein O.-I. Leger, Serang (Bantam.)

Mons. A. C. CLAESSENS, Aartsbisschop van Sirace, apostolisch vicaris en pastoor van Batavia.

Mr. J. W. TH. COHEN STUART, Referendaris ter Alg. Secretarie, Buitenzorg.

V. C. COSTER VAN VOORHOUT, Hoofdagent der Koloniale Bank, te Soerabaja.

M. DAMES, Lid van de Factory der Ned. Handelmaatschappij, Batavia.

M. C. DANNENBARGH, Resident van Bali en Lombok, Boeleleng.

Mr. W. A. J. VAN DAVELAAR, Leeraar in de geschiedenis, land- en volk. van N. I. aan het Gymnasium Willem III, Batavia.

K. F. VAN DELDEN-LAËRNE, Assistent-resident van Trenggalek, res. Kediri.

J. A. VAN DELDEN, Lid van de firma Reynst & Vinju, te Batavia.

TH. DELPRAT, Ingenieur 1e klasse bij de Staatsspoorwegen, Sumatra's Westkust, Solok.

Mr. C TH. VAN DEVENTER, Advocaat te Semarang.

C. DEIJKERHOFF, Kolonel, Civiel en milit. Gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden, Kota Radja.

J. A. DEZENTJÉ, Landhuurder, Ampal, residentie Soerakarta.

J. A. VAN DORSSER, President van de Algemeene Rekenkamer, te Batavia.

EUG. DUBOIS, Officier van Gezondheid, te Toeloeng Agoeng, Java.

F. A. L. E. VAN DIJK, Controleur 1e klasse te Lagoeboti, onderafd. Toba res. Tapanoeli.

A. J. A. F. EERDMANS, Secretaris voor de inlandsche zaken, Makasser.

Mr. W. A ENGELBRECHT, Directeur van het Depart. v. Justitie, te Batavia.

H. E. D. ENGELHARD, Ass.-resident van de Noorderdistricten, Celebes.

K. T. ENGELBERT VAN BEVERVOORDE, Kapitein der Infanterie, Weltevreden.

M. VAN DER ENT, Controleur 2e kl. in de contrôle.-afd. Panggoel, afd. Trenggalek. Kediri.

Mr. J. J. C ENSCHEDÉ, Advocaat te Wanakrama, bij Soerabaja

J. PH. ERMELING, Vertegenwoordiger in Ned. Indië der Billiton-Maatschappij, Buitenzorg.

Mr. W. J. ESSERS, Raadsheer in het Hooggerechtshof van N. I., Batavia.

L. FABS, oud-Resident, Soekaboemi.

A. FENNEMA, Ingenieur 1e klasse te Buitenzorg.

F. FOKKENS JR., Inspecteur der Cultures, toegevoegd aan den Directeur van Binnenl. Bestuur, enz., te Batavia.

A. H. G. FOKKER, President van de Factory der Ned. Handelmaatschappij, Batavia.

Mr. W. FRANÇIS, Voorzitter van de landraden te Poerworedjo en Koetoardjo (Bagelen).

W. O. GALLOIS, Lid van den Raad van Ned.-Indië, te Bavavia.

Mr. W. DE GELDER, Procureur-Generaal bij het Hooggerechtshof van N. I., te Batavia.

W. VAN GELDER, Hoofdonderwijzer aan de school voor zonen van inlandsche hoofden te Tondano (Menado).

J. L. VAN GENNEP, Controleur 1e kl. te Probolinggo.

D. GERTH VAN WIJK, Leeraar in de Maleische taal aan het Gymnasium Willem III, te Batavia.

G. P. H. H. GONGGRIJP, Algemeen ontvanger, Batavia.

N. GRAAFLAND, tijd. Schoolopziener inl. onderwijs, Tondano (Menado.)

D. GRIVEL, Hoofdonderwijzer aan de kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Fort de Koek (Padangsche Bovenlanden).

W. P. GROENEVELDT, Lid in den Raad van N.-I, Batavia.

D. GROENEVELD, Directeur der Javasche Bank, te Batavia.

Dr. J. GRONEMAN, Geneesheer te Banjoemas.

H. J. DE GROOT, Controleur 2e klasse in de afd. Zuiderdistricten, Alloe, Gouv. Celebes.

Dr. J. G. H. GUNNING, Ambtenaar voor de beoefening der Inlandsche talen, tijdelijk belast met geven van onderwijs in de Jav. taal aan het Gymn. Willem III, te Batavia.

Dr. C. GUTTELING, Eerste Stadsgeneesheer, Batavia.

Mr. J. A. HAAKMAN, Redacteur Bat. Handelsblad, Batavia.

C. J. VAN HAASTERT, Hoofdonderwijzer aan de kweekschool voor inl. onderwijzers, te Bandoeng.

J. HABBEMA, Inspecteur van het inlandsch onderwijs, Batavia.

G. A. HANSEN, Kapitein van den Generalen staf, te Batavia.

J. D. HARDERS, Resident van de Preanger-Regentschappen, Bandoeng.

L. K. HARMSEN, Hoofdonderwijzer aan de kweekschool voor inl. onderwijzers te Padang Sidempoean.

J. P. C. HARTEVELT, Inspecteur van Financiën, te Pasoeroean.

A. L. VAN HASSELT, Resident van Tapanoeli (Sumatra's Westkust), Padang Sidempoean.

G. P. L. HAUËT, Gezaghebber 2e klasse bij de Gouvernements-marine a/b. van het stoomschip Raaf, Bandjermasin.

Mr. C. W. Baron VAN HEECKEREN, Landsadvocaat, Semarang.

H. HELB, Luit.-Kolonel van den Generalen Staf, Chef van den Topographischen dienst in N.-I., Batavia.

H. D. HELDERMAN, Contr. 2e kl. te Batang Taro (res[ie] Tapanoeli.)

O. L. HELFRICH, Controleur 2e klasse, voor de scheepvaartregeling, Atjeh.

J. VAN HENGEL, Controleur 1e kl. te Siak (Sum. Oostk.)

Mr. T. HENNY, Landsadvocaat, Batavia.

G. W. W. C. Baron VAN HOËVELL, Resident van Amboina.

ALPH. H. A. M. HOHMAN, Opnemer bij de irrigatie-werken, Indramajoe (Cheribon.)

B. HOETINK, Tolk voor de Chineesche taal, te Batavia.

W. HOEZOO, Zendeling, Semarang.

K. F. HOLLE, Adviseur-honorair voor inlandsche zaken, Buitenzorg.

W. C. HOOGKAMER, Resident van Timor en Onderhoorigheden, te Koepang.

M. TH. HOUTKAMP, Alg. Ontvanger van 's Lands kas te Bandoeng.

J. C. KELLER VAN HOORN, Controleur 2e klasse te Bandoeng, res. Preanger-Regentschappen.

G. F. K. VAN HULS, Asp.-controleur bij het B. B. te Kendal (Semarang).

H. A. HIJMANS VAN ANROOY, laatst Secretaris van de Oostkust van Sumatra.

Dr. JUL. JACOBS, Officier van Gezondheid, Atjeh.

E. J. K. G. JACOBSON, Buitenzorg (Java).

A. M. JOEKES, Resident Z. en O. afd. van Borneo, Bandjermasin.

Mr. Dr. J. C. G. JONKER, Ambtenaar voor de Inlandsche talen, Makasser.

CH. E. P. VAN KERCKHOFF, Controleur 1e kl. Oostkust van Sumatra in de onderafd. Tanah Poetih, afd. Bengkalis.

F. K. W. KERN, Asp. controleur, Garoet (Preanger Regentschappen).

E. A. KLERKS, Controleur 1e klasse te Benkoelen.

L. KNAPPERT, Controleur 2e kl., Soepajang, afd. XIII en IX Kota (Pad. Bovenlanden).

J. KNEBEL, Ads.-Resident te Blitar (Kediri).

Jhr. W. H. W. DE KOCK, Inspecteur van Financiën in de Ve afd., te Pasoeroean.

F. J. KOOREMAN, Assistent-resident van de afdeeling Painan, Sumatra's Westkust.

G. J. VAN KOOTEN, Majoor, Commandant der divisie veld- en berg-artillerie, Batavia.

J. KREEMER, Zendeling te Kendal-pajak (Malang).

J. C. TH. KROESEN, Resident van Soerabaja.

R. C. KROESEN, Vice-president van den Raad van N.-I., Batavia.

C. A. KROESEN, Assistent-resident, Kota Radja (Atjeh).

J. A. KROESEN, Controleur in de afd. Batoe Bara, Laboean Roekoe, Sumatra's Oostkust.

ALBERT C. KRUYT, Zendeling-leeraar te Gorontalo.

J. C. KUMMER, gepensionneerd Adj. Insp. Inl. onderwijs te Magelang, res. Kedoe.

Mr. A. C. P. LAMMERS VAN TOORENBURG, Voorzitter van de Landraden te Bandjarnegara (Banjoemas) en Wonosobo (Bagelen).

K. F. H. VAN LANGEN, Resident voor de Atjehsche Zaken, Atjeh.

O. A. BURNABY LAUTIER, Resident van Soerakarta.

F. A. LIEFRINCK, Inspecteur der cultures, toegevoegd aan den Directeur van Binnenl. Bestuur, Batavia.

Dr. W. VAN LINGEN, Predikant te Semarang.

F. E. LUITJES, Hoofdonderwijzer aan de kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Amboina.

Mr. C. W. MARGADANT, Leeraar aan de afd. Indische taal-, land- en volkenkunde van het gymnasium Willem III, Batavia.

Mr. J. H. MEISS, Voorzitter van den landraad te Indramajoe (Cheribon)

J. J. MEIJER, Controleur te Oengaran, res. Semarang.

W. MEIJER RANNEFT, Hoofdonderwijzer aan de school voor zonen van Inlandsche hoofden te Magelang (Kedoe.)

J. E. DE MEIJIER, Hoofd-Ingenieur 2e kl. b/d Waterstaat en B. O. W. in N. I., Batavia.

Mr. CH. VAN MEURS, Griffier bij het Hof van Justitie, *Commissaris* voor Suriname, te Paramaribo.

W. J. M. MICHIELSEN, Resident van Sumatra's Oostkust, Medan.

A. E. MOLL, Tolk voor de Chineesche taal te Banka.

A. H. MOORREES, laatst Ass^t-Resident van Siboga, Sum. Westkust.

J. J. A. MULLER, Kapitein b/d Gen. Staf en de triangulatie, te Padang Sidempoean.

O. M. DE MUNNICK, Gouverneur van Sumatra's Westkust, Padang.

J. B. NEUMANN, Controleur 1e klasse in de onderafdeeling Ommelanden van Padang (Loeboeg Begaloeng), Sumatra's Westkust.

W. C. NIEUWENHUIJZEN, Chef van den staf, Luit.-Kolonel der Infanterie, te Atjeh.

J. F. NIKS, Hulpprediker te Babauw, (Timor, standplaats Koepang).

Dr. J. C. C. W. VAN NOOTEN, Leeraar in de wis- en natuurkunde aan de Hoogere Burgerschool te Soerabaja.

H. A. DE NOOY, laatst schoolopziener, te Batavia.

J. B. VAN DER HOUWEN VAN OORDT, 1e Commies ter Alg. Secretarie te Buitenzorg.

C. M. KETTING OLIVIER, Resident van Djogjakarta.

C. A. VAN OPHUIJSEN, Adjunct-Inspecteur van het Inlandsch onderwijs te Fort de Kock.

L. P. D. OP TEN NOORT Hoofd-Agent van de Ned. Stoomvaart-Maatschappij, Batavia.

T. OTTOLANDER, Sitoebondo.

G. J. OUDEMANS, Controleur 2e klasse, Djokjakarta.

J. PEELEN, Ass^t-Rest Martapoera (Z. en O. afd. Borneo).

Mr. M. C. PIEPERS, Vice-president in het Hoog-Gerechtshof, Batavia.

H. F. M. PINO POST, Controleur 2e kl. te Padang Sidempoean.

H. E. PRINS, Assistent-resident voor de politie, te Padang.

F. H. J. PRIVÉ, Aspirant-controleur in de residentie Preanger-Regentschappen, afd. Tjitjalengka.

A. PRUIJS VAN DER HOEVEN, Lid in den Raad van Nederl. Indië, Batavia.

RADEN TOEMENGGOENG ARIO NOTO DININGRAT, Regent van Malang.

J. F. H. VAN RAADSHOVEN, Controleur 1e klasse te Maniudjoe (Padangsche Bovenlanden).

RADEN MAS ISMANGOEN DANOE WINOTO, Adjunct-inspecteur van het Inlandsch onderwijs, Probolinggo.

RADEN MAS TOEMENGGOENG PANDJI ADININGRAT, Regent van Demak.

H. J. A. RAEDT VAN OLDENBARNEVELT, Controleur 2e klasse, tevens Politiek agent te Djambi.

L. P. A. RENAUD, Hoofd-Ingenieur 1e klasse b/h mijnwezen te Batavia.

L. C. A. ROMBACH, Kolonel, chef van den geneesk. dienst in N.-I. Batavia.

Mr. D. W. K. DE ROO DE LA FAILLE, Eerste commies bij het Departement van Justitie, Batavia.

P. DE ROO DE LA FAILLE, Aspirant-Controleur te Tjitjalengka (Preanger-Regentschappen).

J. F. A. DE ROOIJ, Controleur 1e kl. te Padang-Pandjang, afd. Batipoe en X Kota's.

K. H. F. ROOS, Controleur 1e kl., in de afd. Saparoea (Amboina).

J. A. VAN RIJN VAN ALKEMADE, Secretaris der residentie Oostkust van Sumatra, te Medan.

J. L. F. SANDERS, Eerste Luitenant, Batavia.

P. J. VAN SANTEN, Pastoor te Batavia.

M. C. SCHADEE, Controleur 2e klasse, te Ngabang (Landak) (Borneo W. Afd.)

J. SCHEEL, Controleur 2e kl. in de resie Cheribon.

G. A. SCHERER, Resident van de Padangsche Bovenlanden, Fort de Kock.

H. W. SCHEUER, Kapitein der Genie (tijdel. mijn-ingenieur) te Soengeiliat (Banka).

D. M. J. SCHIFF, Controleur 2e klasse, afd Mokko Mokko, Benkoelen.

W. M. H. VAN SCHMID, Controleur 2e kl. in de afd. Singkarah, Pad. Boven landen, Sumatra's W. K.

P. G. SCHMIDHAMER, Kapitein bij het 3e depot-bataillon der Infanterie, Malang.

W. A. SCHNEIDER, Luit.-kolonel, der Infanterie (IIe afd. van het Dep. van Oorlog) te Batavia.

J. G. SCHOT, Controleur 1e kl. in de onderafd. Padang en Bedagei (Tebing Tinggi) (Sum. Oostk.)

K. L. VAN SCHOUWENBURG, Directeur der hoogere burgerschool, Semarang.

J. A. SCHRÖDER, gewezen Hoofdagent der N. I. Stoomvaartmaatschappij, Buitenzorg

L. F. TUIJL SCHUITEMAKER, Hoofdonderwijzer aan de kweekschool voor inl. onderwijzers, te Probolinggo.

J. F. M. SCHULTZ, Resident van Benkoelen.

F. J. L. MERSEN SENN VAN BASEL, Beheerder van het land Indramajoe West

W. H. SENN VAN BASEL, te Tjikadoe (Onderneming Tjikadoe-Tjikapas).

H. F. VAN SETERS, Notaris en Vendumeester te Indramajoe (Tjeribon).

J H. S. SIGAL, Controleur bij het B. B. op Java en Madoera, Kepandjen, bij Malang.

G. SIEBURGH, Controleur der 1e klasse in de ond.-afd. Medan, Oostkust van Sumatra.

Dr. C. SNOUCK HURGRONJE, Adviseur voor Oostersche talen en Mohammedaansch recht, Batavia.

H. VAN STEEDEN, Ass.-resident te Soerakarta.

J. W. STEMFOORT, Luit. Kolonel der Infanterie te Meester Cornelis (Batavia).

L. DE STUERS, aspirant-controleur, te Sidajoe (Soerabaja).

Dr. J. P. VAN DER STOK, Directeur van het Observatorium te Batavia.

M. STAKMAN, oud-Resident van Menado.

A. P. STOORVOGEL, Controleur 2e klasse te Goenoeng Kentjana, afd. Lebak, in de residentie Bantam.

J. STORMER, Controleur 1e klasse, te Batjan.

N. J. STRUICK DU MOULIN, Inspecteur van Financiën in de IVe afd. te Soerabaja.

E. C. BARON SWEERTS DE LANDAS WIJBORGH, Algemeene Secretaris, Buitenzorg.

TJOA DJIEN SING, Kapitein der Chineezen, te Soerabaja.

Mr. W. TADEMA, President van den Raad van Justitie, te Semarang.

J. L. VAN DER TOORN, Hoofdonderwijzer, te Fort de Kock.

Dr. M. TREUB, Directeur van 's Lands Plantentuin, te Buitenzorg.

S. W. TRÔMP, Resident van de Westerafd. Borneo, Pontianak.

W. L. TROOSTENBURG DE BRUIJN, Controleur 2e klasse in de onderafdeeling Alahan Pandjang, afd. XIII en IX Kota (Padangsche Bovenlanden).

G. L. VAN TUBBERGEN, Secretaris van het Gouvernement Sumatra's Westkust, Padang.

D. F. UHLENBECK, Secr. van het Gouv., Buitenzorg.

H. TH. J. UIJTTEBROECK, 2e Onderwijzer aan de kweekschool voor inl. onderwijzers, te Probolinggo.

J. DE VOGEL, Asp. Controleur, Preanger Regentschappen.

L. M. VONCK, Controleur 1e klasse in de onderafd. Redjang en Lebong (Palembang).

W. VOORTHUIJSEN, 2e Onderwijzer aan de Kweekschool voor inl. onderwijzers, te Bandoeng.

P. VOUTE, Samarang.

J. P. DE VRIES, Resident van Palembang.

W. H. VRIJBURG VAN DER HELL, Controleur der 2e klasse te Bodja in de contrôle-afd. Kendal, Res. Semarang.

G. DE WAAL, Controleur 1e kl. in de afd. Tajan (Borneo W. Afd.)

L. VAN WEELDEREN, aspirant-Controleur in de res. Soerabaja, toegevoegd aan den Assistent-resident van Lamongan.

C. W. J. WENNEKER, Pastoor, Soerabaja.

C. J. WESTENBERG, Controleur 2e klasse te Medan.

Mr. W. A. P. F. L. WINCKEL, Officier van Justitie bij den Raad van Justitie te Makasser.

M. WILLEMSTIJN, Kolonel-intendant, Batavia.

Jhr. O. VAN DER WIJCK, Eerste Secretaris van het Gouvernement, Buitenzorg.

J. H. IJZERMAN, Hoofdingenieur, te Padang.

S. B. ZEVERIJN, President der Jav. Bank, Batavia.

B. VAN ZUTPHEN, oud-Resident van Bali en Lombok, Soerabaja.

W. F. VAN ZUTPHEN, Aspirant-Controleur te Indramajoe.

T. J. A. VAN ZIJLL DE JONG, oud-Luitenant-Generaal, Commandant van het leger en Chef van het Dep. van Oorlog, Batavia.

LIJST

DER

BINNEN- EN BUITENLANDSCHE ACADEMIËN, GELEERDE GENOOTSCHAPPEN EN INSTELLINGEN,

WAARMEDE HET KONINKLIJK INSTITUUT DOOR RUILING DER UITGEGEVEN WERKEN IN VERBINDING IS.

NEDERLAND.

Koninklijke Akademie van Wetenschappen, te Amsterdam.
Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam.
Kon. Nederl. Aardrijkskundig Genootschap, te Amsterdam. (Adres: Bibliotheek Gem. Universiteit, Singel.)
Vereeniging voor de Statistiek in Nederland, te Amsterdam.
Nederlandsch Bijbelgenootschap, Heerengracht 366, te Amsterdam.
Redactie van het Tijdschrift „De Rijnsche Zending. Tijdschrift ter bevordering van het Christendom in Nederlandsch-Indië" (Adres: de heer J. P. G. Westhoff, Amsterdam.)
Redactie van de „Indische Mercuur", Amsterdam. (Rokin 60.)
Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid, te Haarlem.
Teyler's Genootschap, Haarlem.
Bibliotheek der Rijks-Universiteit, te Leiden.
Rijks Ethnographisch Museum te Leiden.
Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, te Leiden.
Koninklijke Bibliotheek, te 's Gravenhage.
Bibliotheek van het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid, te 's Gravenhage.
Bibliotheek van het Ministerie van Koloniën, te 's Gravenhage.
Koninklijk Instituut van Ingenieurs, te 's Gravenhage.
Centrale Commissie voor de Statistiek. 's Gravenhage.
Indisch Genootschap, te 's Gravenhage.
Instelling van onderwijs in de taal-, land- en volkenkunde van Ned.-Indië, te Delft.
Historisch Genootschap, gevestigd te Utrecht.
Utrechtsche Zendingsvereeniging, te Utrecht.
Nederlandsch Zendelinggenootschap (Director Dr. J. C Neurdenburg), te Rotterdam.
Nederlandsche Zendingsvereeniging, „Schooneberg", West-Zeedijk, te Rotterdam.
Redactie van het „Nederlandsch Zendingstijdschrift". (Redacteur: P. van Wijk Jr. Luth. Pred. te Rotterdam).

OOST-INDIË.

Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, te Batavia.
Koninklijke Natuurkundige Vereeniging in Nederl.-Indië, te Batavia.
Vereeniging tot bevordering der geneeskundige wetenschappen in Nederlandsch-Indië, te Batavia.
Koninklijk Instituut van Ingenieurs, afd. Nederl.-Indië, te Batavia.
Nederlandsch-Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw te Batavia.
Archaeologische Vereeniging te Djokjakarta.
Redactie van het Indisch Militair Tijdschrift, te Batavia. Redactie: H. P. Willemstijn.
Bibliotheek van de Algemeene Secretarie, Batavia.

BELGIË.

Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, te Brussel. (Palais des Académies.)
Société Royale Belge de géographie, te Brussel. (171, Rue Potagère.)
Société scientifique, Louvain (rue des Récollets 11.)
Société de géographie d'Anvers, te Antwerpen.

FRANKRIJK.

Société Asiatique, Parijs, 1, Rue de Seine. (Palais de l'Institut.)
Société de géographie de Paris, te Parijs (Boulevard Saint-Germain, 184).
Société d'ethnographie, te Parijs.
Société Académique Indo-Chinoise, te Parijs.
Société des études Japonaises, Chinoises, Tartares et Indo-Chinoises, te Parijs.
Société des études coloniales et maritimes, te Parijs.
Muséum d'histoire naturelle, te Parijs.
École spéciale des langues Orientales vivantes, te Parijs.
Musée Guimet, 30 Avenue du Trocadéro, Parijs.
Société de géographie commerciale de Bordeaux, te Bordeaux.
Société de géographie de Lyon, te Lyon.
Union géographique du Nord de la France, te Douai.
Société normande de géographie, te Rouaan.
Société de géographie de Tours, te Tours (Indre et Loire). (Adres: Secrétaire général, Rue Etienne-Pallu, 25, à Tours).
Société de géographie et d'archéologie de la province d'Oran.

SPANJE EN PORTUGAL.

Sociedad geográfica de Madrid, te Madrid (Calle del Leon 21.)
Sociedade de geographia de Lisboa, te Lissabon.
Real Academia de Ciencias de Lisboa, te Lissabon.

ITALIË.

Reale Accademia dei Lincei, te Rome.
Societa Geografica Italiana, Rome (Via del Collegio Romano 26).

Reale Istituto Lombardo di Scienze e Lettere, te Milaan. Mr. Uochli.
Museo civico di storia naturali di Genova, te Genua.
Redactie van het Tijdschrift Cosmos. (Redacteur Guido Cora.) Turijn.
Société Asiatique Italienne, Florence.
Societa Africana d'Italia. Napoli. Via Medina 63.

RUSLAND, ZWEDEN EN NOORWEGEN.

Académie Impériale des Sciences, te St Petersburg.
Société Impériale géographique de Russie, te St. Petersburg.
Bibliothèque de l'Université Royale de Norvège, à Christiania.

ZWITSERLAND, DUITSCHLAND, OOSTENRIJK.

Société Neuchâteloise de Géographie (Suisse), Locle.
Geographische Gesellschaft von Bern, te Bern.
Königlich Preussische Akademie der Wissenschaften, te Berlijn.
General-verwaltung der Königlichen Museen, te Berlijn.
Hydrographisches Amt der Kaiserlichen Admiralität, Berlijn, W. Matthäikirchstrasse n°. 9.
Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte, te Berlijn (Königgrätzer Strasse 120.)
Gesellschaft für Erdkunde, te Berlijn (Zimmerstrasse 90 Berlin S. W.)
Deutsche Kolonial Gesellschaft, Berlijn W., Linkstrasse 25.
Geographische Gesellschaft in Bremen (Mendesstrasse 8).
Verein für Erdkunde, te Dresden.
Verein für Geographie und Statistik zu Frankfurt am Main. (Adres: Stadtbibliothek).
Verein für Erdkunde, Kassel.
Verein für Naturkunde, Kassel.
Verein für Erdkunde, te Metz.
Historisch-litterarischer Zweigverein des Vogesenclubs in Elsass-Lothringen, Strassburg. (Adres: Kaiserliche Universitäts- & Landesbibliothek zu Strassburg i. Els.)
Redactie der „Mitteilungen aus Justus Perthes' Geographischen Anstalt," te Gotha.
Königl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen.
Verein für Erdkunde, te Halle an der Saale.
Verein für Erdkunde zu Leipzig (Brüderstrasse 23).
Deutsche Morgenländische Gesellschaft, Halle a. S.
Königliche Academie der Wissenschaften, te München.
De Redactie van de „Orientalische Bibliographie" Redacteur Prof. Dr. Ernst Kuhn in München, (Hess-Strasse 3).
De Redactie van het Zeitschrift für wissenschaftliche Geographie (Red. J. I. Kettler), Weimar (Thüringen).
Wurttembergischer Verein für Handelsgeographie, Stuttgart.
Nassauische Verein für Naturkunde. (Adres; Dr. A. Pagenstecher, Secrtär des Nassauischen Vereins für Naturkunde). Wiesbaden.

Geographische Gesellschaft für Thüringen, Jena.
Kaiserliche Akademie der Wissenschaften, te Weenen.
Anthropologische Gesellschaft, te Weenen.
K. K. Geographische Gesellschaft, in Wien, I, Universitätsplatz No. 2.
K. K. Naturhistorische Hofmuseum, Weenen. (Wien, 1, Burgring).
Verein der Geographen an der Universität Wien.
Redactie van de Oesterr. Monatsschrift für den Orient, te Weenen (Red. A. Baron von Scala.)

ENGELAND, BRITSCH-INDIË, CHINA, AUSTRALIË.

Royal Colonial Institute, Northumberland Avenue, London W. C.
India Office, Whitehall, S. W. te Londen.
Royal Asiatic Society, 22 Albemarlestr. W., Londen.
Royal geographical Society, Burlingt. Gard. W., Londen.
Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, London (3, Hanover Square).
Redactie van de „Proceedings of the Royal Geographical Society and Monthly Record of Geography." (Clements R. Markham, te Londen.)
Scottish Geographical Society, Edinburgh.
Anthropological Society of Bombay. (6, Appollo street, Bombay).
Asiatic Society of Bengal, Asiatic Society's Rooms, 57 Park Street, Calcutta.
Straits Branch of the Royal Asiatic Society, Singapore, Straits Settlements.
Ceylon Branch of the Royal Asiatic Society, te Ceylon.
North China Branch of the Royal Asiatic Society, te Shanghay.
Public Library of Victoria, te Melbourne.
Royal Society of Victoria, te Melbourne.
Tokio Geographical Society, te Tokio, Japan.
Société des études Indo-Chinoises de Saigon.

AMERIKA.

American geographical Society, te New-York.
Smithsonian Institution, Washington, U. S. A.
Director of the United States Geological Survey, Washington, D. C. U. S. A.
American Academy of Arts and Sciences, Beacon street, Boston, Massachusetts.
Sociedad Mexicana de geografia y estadistica, te Mexico.
Canadian Institute, Toronto (46 Richmondstreet East).

BIJDRAGEN

TOT DE

TAAL- LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH-INDIË,

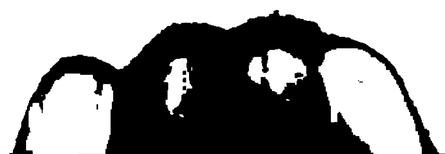
UITGEGEVEN DOOR HET

Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië.

VIJFDE VOLGREEKS. - NEGENDE DEEL.

(DEEL XLIII DER GEHEELE REEKS.)

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1894.

BIJDRAGEN

TOT DE

TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH-INDIË.

GEDRUKT BIJ H. L. SMITS.

BIJDRAGEN

TOT DE

TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH-INDIË,

UITGEGEVEN DOOR HET

Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde
van Nederlandsch-Indië.

VIJFDE VOLGREEKS. — NEGENDE DEEL.

(DEEL XLIII DER GEHEELE REEKS.)

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1894.

RECHTSBRONNEN

VAN

ZUID-SUMATRA

UITGEGEVEN, VERTAALD EN TOEGELICHT

DOOR

Mr. L. W. C. VAN DEN BERG.

Het hier aangeboden werk bevat de oendang-oendang's of Inlandsche wetten, thans nog in meerdere of mindere mate geldende in de residentiën Palembang en Benkoelen en in het vasal-staatje Djambi. Bedoelde oendang-oendang's waren tot dusverre, òf niet, òf slechts onvolledig bekend, hetzij bij uittreksel, hetzij door eene vertaling zonder den Maleischen tekst. De eenige oendang-oendang, waarvan de tekst is uitgegeven, is zoo zeldzaam dat, voorzooverre ik heb kunnen nagaan, daarvan in Nederland geen, en in Indie slechts twee exemplaren bestaan. Juridisch en linguistisch toegelicht is nog geene enkele. Ofschoon het nu niet twijfelachtig kan zijn, dat het behoorlijk uitgeven en toelichten dezer rechtsbronnen een groot wetenschappelijk belang vertegenwoordigt, zoo heb ik toch lang geaarzeld eer ik daartoe overging, omdat ik van meening ben, dat de linguistische toelichting op zich zelf beter aan andere handen zoude zijn toevertrouwd. Niet alleen immers is daartoe kennis van Maleisch en Arabisch noodig; maar, gelijk de lezer ontwaren zal, moet de verklaring van een aantal rechtsspreuken, uitdrukkingen en woorden gezocht worden in het oud- en modern Javaansch, en andere mij slechts oppervlakkig bekende Inlandsche talen, om van het Sanskriet niets eens te spreken. Intusschen zouden zij, die op dit gebied bij uitnemendheid als deskundigen bekend staan, vermoedelijk door mindere kennis van het Mohammedaansche en Inlandsche recht, op hunne beurt in andere opzichten in de vertaling en de verklaring te kort schieten, en de juridische beteekenis der hier toegankelijk gemaakte rechtsbronnen is en blijft toch de hoofdzaak. Daarbij komt dat, waar mijne krachten op linguistisch gebied mij bleken onvoldoende te zijn, en ik bij anderen navraag deed naar oude, wel is waar nog in gebruik zijnde, maar door de bevolking etymologisch niet meer begrepen spreuken, uitdrukkingen en woorden, ik slechts een enkele maal eenige opheldering heb verkregen. Ik vrees dus, dat de spreuken, uitdrukkingen en woorden, welke ik onverklaard heb gelaten, grootendeels niet meer te verklaren zijn.

Dit is ontegenzeggelijk eene reden te meer om de uitgave niet te verdagen tot tijd en wijle misschien op elk punt voldoende licht zoude zijn ontstoken; terwijl het reeds voorhanden materiaal op zich zelf zeer belangrijk is voor de vermeerdering onzer kennis op juridisch, ethnologisch en linguistisch gebied. Niets zal mij dan ook meer welkom zijn, dan dat door anderen het hier door mij geleverde worde aangevuld, speciaal ten aanzien van datgene wat, ik herhaal het, minder op den weg mijner studiën ligt.

Wat de wijze van bewerking betreft, meen ik nog het volgende te moeten in het midden brengen.

Waar het termen gold, welke eene juridische beteekenis hebben, zijn die steeds door mij in de vertaling bijgevoegd, om elk misverstand te vermijden ten aanzien van het begrip, dat ik door het Hollandsche aequivalent wilde wedergeven. Juridische termen hebben toch steeds eene min of meer conventioneele beteekenis. Eveneens zijn in de vertaling telkens de Maleische woorden of uitdrukkingen aangegeven, wanneer deze in de woordenboeken, òf niet, òf niet geheel juist en volledig zijn verklaard. Waar zoodanige bijvoeging is nagelaten, geldt het woorden of uitdrukkingen, welke men volledig verklaard vindt in de woordenboeken van de heeren Pijnappel, Von de Wall en Van der Toorn. Waar vergelijking met andere talen noodig bleek, om de beteekenis vast te stellen, is, bij de verwijzing naar die talen, geene speciale melding gemaakt van de bronnen, waaruit geput is, indien het algemeen gebruikelijke woordenboeken gold, b. v. dat van den heer Winter voor het Oud-Javaansch, dat van den heer Vreede voor het moderne Javaansch, en dat van den heer Oosting voor het Soendaasch. Waar uit andere bronnen is geput, zijn die steeds vermeld. Dit kwam mij voldoende voor ten behoeve van hen, die van mijn werk kennis zullen nemen met het oog op de daarin vervatte bijdragen tot aanvulling der Maleische lexicographie.

De minder juiste spelling in sommige handschriften is verbeterd, zonder daarvan als varianten melding te maken. Ditzelfde geldt van bepaalde grammaticale fouten. Daarentegen zijn locale vormen als n a n g k a p voor m ĕ n a n g k a p, r a n g d a voor r a n d a en t o e h a voor t o e w a behouden, en waar, in dergelijke gevallen, op grond van een ander handschrift de lezing verbeterd werd, is de afwijkende vorm toch steeds vermeld. Bij het schrijven der eindklinkers van sommige woorden, is, met het oog op het verschil van gevoelen ten deze

bij de grammatici heerschende, eenvoudig het systeem gevolgd in mijne handschriften aangenomen, en waar van zoodanig systeem niet bleek, de einklinker altijd geschreven, waar twijfel mogelijk was. Zoo zal men vinden بوڠا, ter onderscheiding van بُوَڠ, ens., maar جاد, omdat er geen Maleisch woord جادا of جادو bestaat. Nergens verder heb ik vrijheid gevonden om eenheid te brengen in de transcriptie, wanneer ik b. v. het bekende praefix pa soms als pĕ geschreven vond. Beide schrijfwijzen immers zijn goed, en het kan zeer wel gebeuren, dat in het ééne woord plaatselijk pa, en in het andere pĕ wordt uitgesproken, zonder dat de reden van het verschil duidelijk is. Ik achtte het weglaten van dergelijke afwijkingen niet gemotiveerd. Daarentegen zijn de slotklinker a en de tweeklank ai steeds op dezelfde wijze geschreven, ook waar zij dialektisch als ĕ of é worden uitgesproken.

Daar het hier een werk geldt, dat uit zijn aard meer zal worden nageslagen dan achtereen gelezen, heb ik getracht bij elke plaats de noodige verwijzingen te voegen, ook al mocht ik daardoor dikwijls in herhalingen vervallen; terwijl ik ten slotte de aandacht vestig op enkele verbeteringen, mij opgevallen gedurende den langen tijd aan het afdrukken besteed. Voor mij niet opgevallen drukfouten, welke op den zin van geen invloed zijn, wordt de toegevendheid van den lezer ingeroepen. In het bijzonder is mij gebleken, dat bij het afdrukken soms de diacritische punten van de letters zijn gebroken.

Delft, 1 October 1894. L. W. C. van den Berg.

INHOUD.

PALEMBANG.

OENDANG-OENDANG SIMBOER TJAHAJA.

Gelijk van algemeene bekendheid is, draagt de taal der bevolking van Palembang en in het bijzonder die ter hoofdplaats gesproken, de duidelijke sporen van Javaanschen invloed [1]. Volgens de overlevering zoude dan ook de laatste vorst van Madjapahit, Angka Widjaja omstreeks het jaar 1432 Palembang hebben veroverd, terwijl later het land eene onderhoorigheid van het Bantamsche rijk werd, en dit bleef tot het begin der 17e eeuw [2]. De eerste Palembangsche vorst, die zich met behulp der O. I. Compagnie van Bantam onafhankelijk maakte, was de Soeltan of Soenan 'Abd ar-Raḥmân, ook genaamd Tjindai Balang, die regeerde van 1649 tot 1694, en wiens naam nog steeds door de bevolking in eere wordt gehouden als één dergenen, aan wie het Palembangsche rijk zijne organisatie te danken had [3]. Ook één zijner voorgangers, Pangeran Sindang Kinajang, die regeerde van 1616 tot 1628, of liever diens begaafde echtgenoote, bekend onder den naam van Ratoe Sinoehoen, moet volgens de overlevering veel hebben gedaan om in het bestuur regelmaat te brengen, en speciaal om aan de bewoners der binnenlanden wetten te geven, welke tot in onzen tijd in den vorm van gewoonterecht zijn blijven voortbestaan [4].

Intusschen is van de wetten (oendang-oendang), door Ratoe Sinoehoen en Soenan Tjindai Balang uitgevaardigd, reeds sedert

---

[1] Vergel. F. S. A. de Clercq: Eenige bijzonderheden over het Maleisch van Palembang, in het Tijdschrift v. d. Ind. Taal-, Land- en Volkenkunde v. h. Bat. Gen. v. K. en W., dl. XXIII (1876) p. 517 en vv.

[2] Vergel. W. L. de Sturler: Proeve eener beschrijving van het gebied van Palembang (Groningen 1843) p. 4 en 5; Dezelfde: Bijdrage tot de kennis enz. van het Palembangsche gebied (Ibid. 1855) p. 9 en 10; C. F. E. Praetorius in Dl. I (1843) van de Indische Bij, p. 405 en vv.

[3] Proeve p. 98 en 104; Bijdrage p. 64 en 79; Schetsen uit Palembang in het Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië, jaarg. 1846, dl. III, p. 283 en 375. De jaren zijner regeering worden t. a. p. in de Bijdrage als van 1637 tot 1682 opgegeven. Volgens het Tijdschr. v. N. I. t. a. p. p. 356 zoude in 1544 eene nieuwe uitwijking van Javanen uit Dĕmak naar Palembang hebben plaats gehad.

[4] Bijdrage p. 79; Schetsen enz. p. 324, 356, 375.

lang geen spoor van teksten meer bekend, en hetzelfde is het geval met een waarschijnlijk legendair wetboek, Simboer Tjahaja Karta Ampat Bitjara Lima geheeten, dat door de oudste Javaansche kolonisten aan het gebied van de Komĕring zoude gegeven zijn [5]. Nog in 1890 werden op mijn verzoek door het Bestuur van Palembang in de binnenlanden te vergeefs nasporingen in het werk gesteld naar dit of andere oude wetboeken van de Palembangsche vorsten afkomstig. Wel bleek bij die gelegenheid de bevolking in sommige aan Benkoelen grenzende streken nog in het bezit te zijn van oude Mĕnangkabausche oendang-oendang's, welke zij echter sedert lang als niet meer geldig aanmerkte, en welke in niets afwijken van de geschriften van dien aard, nu nog bij de Mĕnangkabausche Maleiers ter Westkust van Sumatra in zwang. Daar ik mij voorstel later de Mĕnangkabausche oendang-oendang's afzonderlijk in behandeling te nemen op dezelfde wijze als thans die van Zuid-Sumatra, zoo behoef ik daarover hier niet nader uit te weiden.

Daarentegen moet hier wel worden melding gemaakt van eene andere bron van Oud-Palembangsch recht, namelijk de piagĕm's of lastbrieven door de Vorsten aan hunne vertegenwoordigers in de binnenlanden gegeven, welke piagĕm's, veelal op metaal gegrift, verschillende rechtsvoorschriften bevatten, en juist in de laatste jaren voor een belangrijk deel zijn uitgegeven en vertaald [6]. Onder het Sultansbestuur was namelijk het binnenland verdeeld in afdeelingen, wier grenzen doorgaans met die van het stroomgebied der groote rivieren overeenkwamen, en die dan ook naar zoodanige rivier genoemd werden [7], evenals trouwens thans nog het geval is. Elk van die afdeelingen stond onder door den Vorst (soeltan of soenan) uit de prijaji's d. w. z. uit den adel [8], aangewezen hoofden, welke òf ter hoofdplaats verblijf hielden en dan raban heetten, of zich naar de binnenlanden begaven, om te zorgen dat ter plaatse de aan den Vorst verschuldigde opbrengsten binnen kwamen, in

[5] Praetorius p. 407.

[6] Zie H. C. Humme: Weder eene javaansche inscriptie op Sumatra, in de Bijdragen voor de Taal-, Land- en Volkenkunde v. Ned. Ind., 4de Reeks, dl. X (1885) p. 363 en vv.; Dr. J. L. A. Brandes: Nog eenige Javaansche piagĕm's, in het Tijdschr. v. Ind. T., L. en Vk., dl. XXXII (1889) p. 567 en vv., dl. XXXIV (1891) p. 605 en vv. en dl. XXXV (1892) p. 209 en vv. De jongste dér door den heer Brandes medegedeelde piagĕm's is in 1829 door den Resident van Palembang uitgereikt, en in het Maleisch opgesteld.

[7] Bijdrage p. 71.

[8] Bijdrage p. 80.

welk geval zij den titel van djĕnang voerden [9]. Met meer dan het innen der belastingen en andere opbrengsten ten behoeve van het centraal gezag lieten zij zich doorgaans niet in. Het eigenlijke bestuur werd gevoerd door de hoofden der distrikten (marga) en dorpen (doesoen), welke hoofden door de bevolking werden gekozen, en hoogstens door of namens den Vorst als zoodanig werden erkend of bevestigd [10].

Het verdient daarbij opmerking, dat in de Palembangsche binnenlanden niet alleen de gemeenten d. w. z. de dorpen van ouds de regeling hunner huishoudelijke aangelegenheden hebben gehad en zedelijke lichamen vormden, maar dat dit ook met de distrikten het geval was. Hieruit verklaart zich het feit, dat men in de verschillende distrikten, en à fortiori in de verschillende afdeelingen, steeds zulk eene bonte mengeling van landsgebruiken aantrof, welke zeker allen een sterken familietrek vertoonden, maar toch in bijzonderheden van elkander afweken, niet alleen ten aanzien van het bestuur en de politie, maar ook ten aanzien van het familierecht, het erfrecht en het strafrecht [11]. Wel is waar beschouwde de bevolking zich ten aanzien van laatstgenoemde aangelegenheden, voor zooverre zij den Islâm beleed, als in beginsel onderworpen aan de Moḥammedaansche wet, doch onder het voorbehoud dat de oude landsgebruiken en de voorschriften van de piagĕm's als zoovele uitzonderingen op die wet moesten worden aangemerkt, en verbindende kracht hadden, ook al waren zij met die wet in strijd [12]. Vooral de landsgebruiken welke heetten te berusten op de oendang-oendang's van Ratoe Sinoehoen en van Soeltan Tjindai Balang [13], waren bij de bevolking

[9] Proeve p. 90, 97, 98, 166, 169; Bijdrage p. 71 en v., 79. Na de vervanging van het Sultansbestuur in de binnenlanden door het onze, werden de djĕnang's afgeschaft, en de binnenlanden verdeeld in groote afdeelingen, zoogenaamde divisiën, over elk waarvan een Inlandsch ambtenaar met den titel van Divisie-Hoofd (kapala-divisie) werd aangesteld. Deze Divisie-Hoofden hielden echter meestal ter hoofdplaats Palembang verblijf. Zie E. B. Kielstra: Bijdragen tot de geschiedenis van Palembang sedert 1852, in het Indisch Militair Tijdschrift, Jaarg. 1889, dl. I p. 101. In 1864 is de betrekking van Divisie-Hoofd en van Adjunct-Divisie-Hoofd afgeschaft. Zie Koloniaal Verslag 1864, p. 11.

[10] «Elke marga (distrikt) maakte als 't ware een afzonderlijke republiek uit.» Zie Ind. Mil. Tijdschr. t. a. p. p. 98.

[11] Vergel. Praetorius t. a. p. p. 408 en vv.

[12] Men weet dat, volgens de leer van den Islâm, de landsgebruiken of vorstelijke bevelschriften alleen gezag hebben ten aanzien van onderwerpen, waarover de wet (sjarî'ah) zwijgt, of wanneer deze er uitdrukkelijk naar verwijst. Zie mijne Beginselen van het Moḥammedaansche recht, 3de druk p. 3.

[13] Zie boven p. 3.

geëerd, zelfs al waren zij in lijnrechten strijd met den inhoud der Arabische rechtsbronnen. Voor zooverre die bevolking nog heidensch was gebleven, gold dit natuurlijk in nog sterker mate [14].

Tot recht begrip van den toestand onder het Vorstenbestuur moet men intusschen niet uit het oog verliezen, dat alle wetten en landsgebruiken feitelijk voor de bevolking slechts iets beteekenden, wanneer de Vorst of zijne ambtenaren en hovelingen bij de naleving daarvan belang hadden, of ten minste geen dadelijk belang hadden bij de niet-naleving daarvan; anders gold slechts zuivere willekeur, en was de eenige breidel de onmacht of de vrees voor opstand [15]. Een ander punt dat, bij de beoordeeling der rechtstoestanden in het Palembangsche onder het Vorstenbestuur, niet mag worden over het hoofd gezien, is dat in sommige streken, al waren het dan weinigen, de Islâm reeds sedert lang dieper wortel bij de bevolking had geschoten, en dientengevolge de Moḥammedaansche wet meer, en de landsgebruiken minder op den voorgrond traden. Zoo is op de hoofdplaats Palembang en in de naaste omgeving daarvan reeds sedert lang de Moḥammedaansche wet de eenige erkende rechtsbron [16], en leveren bij voorbeeld de toestanden in de meer Moḥammedaansche afdeeling Ogan aanmerkelijk minder afwijkingen van den Islâm op dan in de afdeeling Komĕring, alwaar de bevolking ook thans nog in hooge mate aan haar vroegere zeden gehecht is [17].

Reeds spoedig na de opheffing van het Vorstenbestuur en de vestiging van ons rechtstreeksch gezag in de binnenlanden van Palembang, werd getracht de aldaar bestaande landsgebruiken en herkomsten te verzamelen. Intusschen schijnen deze pogingen nimmer met goed gevolg te zijn bekroond, tot dat in 1852 aan den toenmaligen Assistent-Resident van Tĕbing-Tinggi, J. F. R. S. van den Bossche, werd opgedragen zijne krachten aan eene codificatie van het gewoonterecht der binnenlanden te wijden. In het laatst van 1854 was hij met die taak gereed, en kon hij aan den Resident van Palembang een ontwerp aanbieden in de Maleische taal opgesteld, dat de goedkeuring van dezen verwierf, en aan alle besturende ambtenaren

---

14 Proeve p. 98 en 104; Bijdrage p. 73.

15 Proeve p. 93. «De djĕnang's vestigden zich met hunne gansche mannelijke «familie in het hun aangewezen landschap, en wisten daar den wil des Sultans en «dien van henzelven te doen eerbiedigen.» Ind. Mil. Tijdschr. t. a. p. p. 99.

16 Proeve p. 97. Natuurlijk onder het voorbehoud, dat sommige in die wet vermelde instellingen niet zijn gerecipieerd, en andere, als de slavernij, door ons zijn verboden.

17 Schetsen, p. 316, 317.

en Inlandsche hoofden werd toegezonden om als consultatief recht te worden gebruikt. Deze verzameling van landsgebruiken, Oendang-Oendang Simboer Tjahaja [18] geheeten, was door den ontwerper gesplitst in zes afzonderlijke titels, respectievelijk genoemd: adat boedjang gadis dan kawin, atoeran marga, atoeran doesoen dan bĕrladang, atoeran qawm, adat pĕrhoekoeman en atoeran padjaq [19]. Zij heeft zich als zoodanig tot nu toe staande gehouden [20], en mag zich ook bij den Inlander in eene groote mate van populariteit verheugen. Het is deze verzameling van landsgebruiken, thans nog algemeen onder den naam van Oendang-Oendang Simboer Tjahaja bekend, die hier wordt uitgegeven, met weglating van het hoofdstuk, dat over de landrente (padjaq) handelt, en, sedert de vervanging van die belasting door eene nieuwe [21], alle praktisch belang verloren heeft. Bovendien was de landrente, ofschoon ook onder het Vorstenbestuur bestaande [22], door ons sedert 1823, zij het min of meer met inachtneming der vroegere grondslagen, zoodanig geregeld, dat de bepalingen, daaromtrent in de Oendang-Oendang voorkomende, over de vroegere toestanden geen licht verspreiden.

De ambtenaar Van den Bossche begreep, dat het natuurlijk onmogelijk zoude zijn alle in de verschillende distrikten en afdeelingen bestaande landsgebruiken in bijzonderheden te codificeeren, doch dat men hoogstens kon trachten dit te doen met datgene, wat als een produkt van het algemeene rechtsbewustzijn in de binnenlanden te beschouwen was. Daarbij meende hij sommige instellingen, welke òf tegen onze begrippen van humaniteit streden als het pandelingschap, òf uit een sociaal oogpunt hoogst nadeelig werkten als de huwelijksvormen, djoedjoer en ambil anaq geheeten, te moeten verbieden. Hij volgde, wat het afschaffen van het huwelijk bij djoedjoer betrof, trouwens slechts het voorbeeld

---

[18] Letterlijk «lichtstraal».

[19] Daar deze titels niet van nummers zijn voorzien, maar elk als een op zich zelf staand geheel werden aangeboden, loopt de volgorde in sommige handschriften uiteen. Voor het gemak van het citeeren heb ik ook aan de titels een volgnummer gegeven.

[20] Behoudens enkele voorschriften van ondergeschikt belang, welke ter plaatse zullen worden opgegeven.

[21] Staatsblad 1877 No. 197. Vergel. A. G. Valette Aanteekeningen betreffende het bestuur in de binnenlanden der Residentie Palembang (Batavia 1887) p. 15.

[22] Proeve p. 68; Bijdrage p. 83, 87.

door een vroegeren Palembangschen Vorst [23] gegeven. Naar hetgeen in 1890 nog enkele oude hoofden zich wisten te herinneren, had de codificatie plaats met medewerking van alle disstriktshoofden, meerendeels bijgestaan door hunne voornaamste dorpshoofden. Groote vergaderingen werden te Batoe-Radja, te Lahat en te Tĕbing-Tinggi gehouden, alwaar de Oendang-Oendang Simboer Tjahaja werd voorgelezen en de algemeene goedkeuring verwierf. Met welke zorg de ambtenaar Van den Bossche zich van zijne taak gekweten heeft, kan vooral blijken uit het feit, dat verschillende door hem opgenomen bepalingen met die in oude piagĕm's overeenkomen, en andere zeer duidelijk verband houden met voorschriften uit het Oud-Javaansche wetboek Koeṭâra Mânawa, d. w. z. met rechtsbronnen, welke eerst in de laatste jaren zijn toegankelijk gemaakt [24], en dus hem onmogelijk bekend konden zijn. Met het oog op hetgeen hierboven omtrent de kolonisatie van Palembang door Javanen en het geven van wetten door die kolonisten aan de binnenlandsche bevolking werd medegedeeld, is dit verband zeker hoogst merkwaardig. De talrijke artikelen van het wetboek Koeṭâra Mânawa, welke blijkbaar verband houden met bepalingen in de Oendang-Oendang Simboer Tjahaja voorkomende, zullen beneden bij elk dier bepalingen worden opgegeven. De voorschriften van oude piagĕm's, welke in bedoelde Oendang-Oendang worden teruggevonden, zijn natuurlijk minder talrijk, al ware het slechts omdat er betrekkelijk nog zoo weinige piagĕm's zijn toegankelijk gemaakt. In de toegankelijke piagĕm's komt echter geen rechtsvoorschrift voor, dat men niet in meergenoemde Oendang-Oendang terug vindt. Zoo komt het voorschrift dat de dorpshoofden rechtspraak uitoefenen (Simb. Tjah. V: 7 en vv.) ook voor in de piagĕm's gegeven aan de Pangeran's Mangkoe Lada, Pakoe Boewana, Mangkoe Radja en Poerba Boewana, gelijk mede in dien gegeven aan de Proatin's van Soengai-Kĕroeh; het verdubbelen (nikĕl) van niet op den

[23] Maḥmoed Badr ad-din, die regeerde van 1716 tot 1751 of, volgens anderen, van 1707 tot 1743. Alleen ter hoofdplaats en langs de beneden rivieren zijn beide huwelijksvormen voor goed verdwenen, doch ook aldaar wordt de Moḥammedaansche huwelijksgift (Arab. mahr, Mal. ĕmas kawin) dikwijls verhoogd met een geschenk aan de bruid, bĕlandja kawin of bĕlandja dapoer geheeten. Zie Proeve p. 73; Bijdrage p. 79, 93, 100; Schetsen p. 315—317, 375.

[24] Zie boven p. 4 aant. 6, over de piagem's, terwijl de Koeṭâra Mânawa eerst in 1885 is uitgegeven en vertaald door Dr. J. C. G. Jonker onder den titel: Een Oud-Javaansch wetboek vergeleken met Indische rechtsbronnen.

termijn betaalde schuldvorderingen (afgeschaft S. Tj. V: 55) in de piagĕm's gegeven aan de Pangeran's Mangkoe Lada, Pakoe Boewana en Mangkoe Radja, gelijk mede in die gegeven aan den Dipati van Roepit en de Proatin's van Soengai-Kĕroeh; het verbod om bij wanbetaling eener gewone schuld den debiteur of diens gezin als pandeling in beslag te nemen [28] (S. Tj. V: 49) in de piagĕm's gegeven aan de Pangeran's Mangkoe Lada en Mangkoe Radja, gelijk mede in die gegeven aan den Dipati van Roepit en de Proatin's van Soengai-Kĕroeh; het niet verschuldigd zijn van bloedprijs (bangoen) ingeval van zelfverdediging (S. Tj. V: 40, 41) in de piagĕm's gegeven aan de Pangeran's Mangkoe Lada en Pakoe Boewana, gelijk mede in dien gegeven aan de Proatin's van Soengai-Kĕroeh; de beperkte bevoegdheid van vreemdelingen om zich in een dorp te vestigen (S. Tj. II: 27) in de piagĕm's gegeven aan Pangeran Mangkoe Lada, aan den Dipati van Roepit en de Proatin's van Soengai-Kĕroeh; de dubbele vergoeding van het gestolene waartoe de dief verplicht is (afgeschaft S. Tj. V: 20 en vv.) in de piagĕm's gegeven aan de Pangeran's Mangkoe Lada en Pakoe Boewana, gelijk mede in die van den Dipati van Roepit en de Proatin's van Soengai-Kĕroeh; de beperkende bepalingen omtrent hanengevechten en de vorderingen daaruit ontstaan (S. Tj. III: 34) in de piagĕm's gegeven aan de Pangeran's Mangkoe Lada en Mangkoe Radja, gelijk mede in die gegeven aan den Dipati van Roepit en de Proatin's van Soengai-Kĕroeh; het door de bevolking leveren van passend transport aan de afgevaardigden (oetoesan, djĕnang) van den Vorst in de binnenlanden (S. Tj. II: 8, 22) in de piagĕm's gegeven aan Pangeran Poerba Boewana en aan den Dipati van Roepit; het recht van de verschillende distrikten (marga) op de in hun gebied gelegen woeste gronden (S. Tj. III: 27, 28) in de piagĕm's gegeven aan den Ki Arja van Ipil en aan den Anaq Dalĕm van Tanah-Abang, en eindelijk het regaal betreffende olifantstanden en andere zeldzaamheden (S. Tj. III: 29) in de piagĕm's gegeven aan den Dipati van Roepit en de Proatin's van Soengai-Kĕroeh.

De Oendang-Oendang Simboer Tjahaja, ofschoon de algemeene leiddraad geworden voor het bestuur en de rechtspraak in de Palembangsche binnenlanden, heeft niet belet, dat in de verschillende afdeelingen zich plaatselijke gebruiken of afwijkingen van de in

[28] Jav. Mal. tarik. De vertaling: »in rechten betrekken« (Dl. XXXII p. 589) ofschoon in abstracto te verdedigen, zoude allicht tot de minder juiste opvatting aanleiding kunnen geven, dat hier het dagvaarden bedoeld is.

bedoelde Oendang-Oendang beschreven herkomsten hebben staande gehouden. Voor zooverre de afdeelingen Lĕmatang-Oeloe en Ilir en de Pasoemah-landen betreft, zijn die plaatselijke gebruiken en afwijkingen bijeengebracht en gepubliceerd door den toenmaligen Assistent-Resident G. J. Gersen [26], doch zonder den Maleischen tekst. De vergelijking met de voorschriften bij dien schrijver vermeld heb ik in de aanteekeningen op de verschillende artikelen van de Oendang-Oendang Simboer Tjahaja bijgevoegd [27].

Eene zeer uitvoerige inhoudsopgave van de Oendang-Oendang Simboer Tjahaja komt bovendien voor in het Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië, Jaarg. 1876, dl I, p. 13 en vv. en 122 en vv. Deze inhoudsopgave is op de meeste plaatsen zoo goed als eene vertaling; alleen de splitsing in artikelen is daarbij niet in acht genomen, terwijl ook de volgorde der voorschriften veelal eene andere is, dan in het Maleische origineel.

Wat ten slotte de handschriften betreft van de Oendang-Oendang Simboer Tjahaja, uit den aard der zaak zijn die zeer talrijk, en wel meestal met Latijnsche karakters. Een afschrift van het te Palembang op het Residentie-Bureau berustende origineel ontving ik door tusschenkomst van de Regeering; een ander handschrift berust in de Bibliotheek van de Indische Instelling te Delft. Deze beiden heb ik met elkander gecollationneerd en de varianten van het eerstgenoemde aangeduid door de letter A, terwijl die van het tweede door de letter B zijn aangegeven. Later ontving ik nog een drietal handschriften van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen [28]. Ik heb die handschriften voornamelijk benut voor de vaststelling der spelling van de rechtstermen.

---

26 In het Tijdschr. v. Ind. T., L. en Vk. dl. XX (1873) p. 108 en vv.

27 Den arbeid van Gersen citeer ik met de letter G, terwijl de nummers der verschillende titels, waarin zijne Oendang-Oendang gesplitst is, genomen zijn naar de volgorde. Zoo beteekent I: de wetten op het huwelijk; II: de marga-wetten; III: de doesoen-wetten; IV: de wetten op den landbouw; V: de strafwetten; VI: de wet op de nalatenschappen en VII: de regels op de hanengevechten. Daar Gersen zijne titels niet nummert, is het citeeren anders zeer omslachtig.

28 Gemerkt V. d. W. No. 58 en Bat. Gen. Nos 140 en 150. Eerstgenoemd Hs. bevat bij wege van kantteekeningen de verklaring van een aantal woorden, in de Oendang-Oendang gebruikt, maar die in de bestaande Maleische woordenboeken òf niet, òf althans niet voldoende zijn geëxpliceerd.

MALEISCHE TEKST.

اندڠ٢ سمبر چهاي ايائيت
اندڠ٢ يڠ دتورت ددالم هلوءن
ڽݢري ڤلمبڠ

باب ١

عادة بوجڠ ݢادس دان كاوين

فصل ١

جک بوجڠ ݢادس هندق كاوين مستي اورڠ توا بوجڠ دان اورڠ توا ݢادس ممبري تاهو کڤد ڤسيره اتو كڤال دوسن ايتله ترڠ نمان دان بوجڠ باير عادة ترڠ ايائيت اوڠه توا اتو اوڠه باتن تيڠک رڠݢت دان ستڠه رڠݢت ڤولڠ ڤد ڤسيره أمِت منوتڤ سورت دان سات رڠݢت ستڠه ڤولڠ ڤد كڤال دوسن دان سات رڠݢت جوره نمان ڤد ڤڠݢاو٢ دان جک بوجڠ دان ݢادس لائين٢ مرݢا اتو دوسن اوڠه توا ايت دبهاݢ دوا سبهاݢ ڤد ڤسيره ڤرواتن دان ڤڠݢاو مرݢا اتو دوسن بوجڠ دان سبهاݢ ڤد ڤسيره ڤرواتن دان ڤڠݢاو مرݢا اتو دوسن ݢادس

فصل ٢

جک رڠدا هندق كاوين مستي سانقن دان سانق يڠ باكل لکين ممبري تاهو ڤد كڤال دوسن دان لاک٢ ممباير ڤسهيتن سات رڠݢت ڤد ڤسيره اتو كڤال دوسن دان دبهاݢ بݢمان ترسبت دفصل ١

فصل ٣

دان لاک٢ يڠ كاوين باير ڤد استرين دوا رڠݢت سات سوکو امس كاوين تياد بوله لبه دان تياد بوله سکالي٢ اورڠ توا اتو أهل ݢادس اتو رڠدا منت اوڠ جوجر اتو لائين٢ ڤمبيارن ڤد لاک٢ يڠ كاوين دان جک اد اورڠ يڠ ملڠݢر اتورن اين اتو منت جوجر مستي ڤسيره ڤرواتن سرهکن ڤد كڤال دفيسي كارن حكومن راج دان اورڠ ايت دتاره دندا دوا بلس رڠݢت دان دوا بلس رڠݢت ايت ڤولڠ ڤد سياڤ يڠ باو ڤركار ايت ڤد كڤال دفيسي

فصل ٤

دان در بلنج داڤر اياٴيت بلنج دوين بوجڠ يڠ باير جک بوجڠ يڠ دوين سوکڽ بوله اي کرج بسر دان جک بوجڠ يڠ مسکين مستي کرج يڠ کچل دان در بلنج داڤر تياد بوله منداد بوجڠ براوتڠ ڤد مرتوان اتو أهل استرين

فصل ٥

دان بوجڠ يڠ کاوين جک سوک بوله باير عادة لام بڬيمان ترسبت دباوه اين اوڤه برانق امڤت رڠڬت امس بوڠا کوکو سات رڠڬت اتو چنچين امس هرڬان سات رڠڬت ڤڠميتن وقت ڬادس تورن در رومه سات رڠڬت تيڬ فصل ابن بوجڠ باير ڤد ڬادس ڤون اورڠ توا ڤرمڤون مک اورڠ توا ممباس دڠن تيکر بنتل دان سليمت ڤسجوتن وقت بوجڠ هندق باو استرين اي سوجت ڤد مرتوان سات رڠڬت اياٴيت ستڠه رڠڬت ڤد باڤق دان ستڠه رڠڬت ڤد امق استرين تامڠ بوک لاوڠ سات رڠڬت بوجڠ باير ڤد امق ڬادس ڤلڠکاهن دوا رڠڬت جک ڬادس يڠ کاوين اد ککان يڠ بلم برلاک هندق بوجڠ ممباير ڤدان عادة ڤلڠکاهن دوا رڠڬت دان جک رڠدا کاوين تياد فاکي ڤمبيارن يڠ ترسبت داتس اين ملاٴينکن بوله باير عادة ڤڠميتن سات رڠڬت

فصل ٦

جک بوجڠ ڬادس برڬوبلن تياد بنتڠ اتو بوجڠ بمبڠ ڬادس بوجڠ ايت کنا دندا ڤلاين انم رڠڬت دان بوجڠ ڬادس ايت هندق ددوينکن بڬيمان عادة ترڠ تياد ممباير لاک اوڤه باتن در ڤلاين انم رڠڬت سات .ڠڬت ڤولڠ ڤد ڤسيره امڤت منوتڤ سورت نمان تيڬ رڠڬت ڤولڠ ڤد کڤال دوسن دان دوا رڠڬت ڤد ڤڠڬاو٢ن دان جک بوجڠ ڬادس لاين٢ مرڬا اتو دوسن دندا ايت دبهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد ڤسيره ڤرواتن دان ڤڠڬاو مرڬا اتو دوسن بوجڠ دان سبهاڬ ڤولڠ ڤد ڤسيره ڤرواتن دان ڤڠڬاو مرڬا اتو دو.ن ڬادس

فصل ٧

جک رڠدا برڬوبلن تياد بنتڠ اتو دبمبڠ لاک٢ هندق لاک٢ ايت ممباير دندا تيڬ رڠڬت دان دوين بڬيمان عادة ترڠ تتاڤي تياد

ممباير لاکڽ ڤسهيتن در دندا تيڬ رڠڬت ستڠه رڠڬت ڤولڠ ڤد ڤسيره امت منوتڤ سورت (a) دان سات رڠڬت ستڠه ڤولڠ ڤد کڤال دوسن دان سات رڠڬت ڤد ڤڠڬاو٢ن دان جکڽ لاکڽ٢ دان رڠدا ايت لائين٢ مرڬا اتو دوسن دندا دبهاڬيڽ دوا سبهاڬيڽ ڤولڠ ڤد ڤسيره ڤرواتن دان ڤڠڬاو لاکڽ٢ دان سبهاڬيڽ ڤولڠ ڤد ڤسيره ڤرواتن دان ڤڠڬاو رڠدا

فصل ٨

جکڽ بوجڠ ݢادس برݢوبلن لنتس بنتڠ مکڽ بوجڠ کنا دندا دوا بلس رڠڬت دان بوجڠ ݢادس ايت هندقله ماس ايت جوڬ دکاوينکن بڬمان عادة ترڠ اکن تتاڤي تياد ممباير لاکڽ اوڤه باتن در دندا دوا بلس رڠڬت جکڽ ددوسن ڤسيره ڤولڠ کڤد ڤسيره سڤوله رڠڬت دان دوا رڠڬت ڤد ڤڠڬاو٢ن دان جکڽ ددوسن ڤڠندڠ انم رڠڬت ڤولڠ ڤد ڤسيره امڤت رڠڬت ڤد کڤال دوسن دان دوا رڠڬت ڤد ڤڠڬاو٢ن دان جکڽ بوجڠ ݢادس لائين٢ مرڬا اتو دوسن دندا ايت دبهاڬيڽ دوا بڬمان ترسبت دفصل ٦

فصل ٩

جکڽ رڠدا برݢوبلن لنتس بنتڠ لاکڽ٢ يڠ ڤون ڤربواتن کنا دندا دوا بلس رڠڬت بڬمان جوڬ ݢادس برݢوبلن دان اورڠ دوا ايت هندقله ماس ايت جوڬ ددوينکن دان دندا دبهاڬيڽ بڬمان ترسبت دفصل ٨ جوڬ

فصل ١٠

جکڽ ݢادس اتو رڠدا (b) بنتڠ تياد ڤات سياڤ يڠ ڤون ڤربواتن ڤرمڤون ايت دڤنجڠکن ڤد ڤسيرهن تياد بوله لبه در تيڬ تاهن لمان سسده ايت مکڽ ڤرمڤون ايت ڤولڠ کڤد اورڠ توان اتو سانقن سرت دڠن انقن دان جکڽ سانق ڤرمڤون بنتڠ ݢلڤ ايت سوکڽ باير دوا بلس رڠڬت ڤد ڤسيرهن ڤرمڤون ايت بوله ڤولڠ ڤد سانقن تياد بوله ڤسيره تاهن

فصل ١١

جکڽ ڤرمڤون يڠ بنتڠ ݢلڤ تياد ڤات سياڤ ڤون ڤربواتن لنتس

(a) In A ontbr.: دان

(b) A: برݢوبلن

فصل ٢٢

جك برجڠ سنڤق بدن كدس اتو بيت دبڠن اتو كمبڠن تيد
ننتي سوڤ كدس اتو اڠلبي كدس سمڤق ريمو بمن عمث برجڠ
ايت كن دندا دوا بس ريڠݢت لاكي٢ اي ببر فد كدس دڠن
ريڠݢت دندا دبهڬ٢ فد فسيره فوڠݢاون سڤرت فمدو بمن دندا
برڤوتي دان جك كدس سوڤ دوين ننتي برجڠ ايت بيمه ددوينن
مك برجڠ ايت تيد عمبر لاكي٢ دڠن ريڠݢت فد كدس اكن تتڤي
دندا دوا بس ريڠݢت هندق جك ددير

[a] فصل ٢٣

جك اورڠ قوت بيني معبت ڤوڠي دان كبن عمدو فمڤغن
كد حموبن راج دان كندڤي دحمدن ست كرو فد كبين دان دوا
بس ريڠݢت فد فسيره فوڠݢاون

فصل ٢٤

جك لاكي٢ فڠ اورڠ قوت بيني اي كد دندا دوا بس ريڠݢت
جك فمڤغن ايت [b] اتو كبين عمدو دان اي ريڠݢت فمڤ فد
فمڤغن دان اي ريڠݢت دبهڬ بمن ترسبت دفصل

فصل ٢٥

جك لاكي٢ برتيمو اتو بيمن [c] اتو كيف ڤوڠي ننتي اورڠ قوت
بيني اي كد سنقه بثي ابنت دوا فيه ريڠݢت دند لاكي٢ فمڤغن
ايت دان لاكي٢ اي كد دندا دوا بس ريڠݢت فد فسيره فوڠݢاون دان
فمدو [d] جك لاكي٢ ممبي فمڤغن بجري به هبس دي فن عند
تيك بيع دڠن بس هري جك حري منڠ ممبت بين سڤيه
هري [e] كد اي ريڠݢت تيك ريڠݢت فمڤ فد اي دوا تيك ريڠݢت
فمڤ فد فسيره فوڠݢاون دان فمدو

a In A ontbr. فصل . . . . فوڠݢاون
b In B ontbr. اتو كبين
c In A ontbr. اتو كيف ڤوڠي ننتي
d In A ontbr. جك . . . . فمدو
e B voegt in: سبڤ مسر بيت

فصل ٢٦

رڠدا بوله دأڠکو اوله سودار اتو سانق لکين يڠ تله ماتي جکڽ
رڠدا سوکڽ اکن تتاڤي جکڽ رڠدا تياد سوکڽ سکالي٢ تياد بوله دڤقس

فصل ٢٧

جکڽ سمبڠ ددالم دوسن تياد بوله ڤرکار ايت دڤوتسکن اوله ڤسيره
ملأينکن ڤرکار ايت هندق دباو کڤد کڤال دڤيسي (a) کارن حکومن راج

فصل ٢٨

در ڤرکار بچار بوجڠ ݢادس تياد بوله ڤسيره ڤرواتن امبل تندا سره (b)

(c) فصل ٢٩

سياڤ يڠ مليکس اورڠ ڤرمڤون مندي سرت يڠ لانڠ برسمبون بڤکارڠ
جڤق جڤل نمان کنا امڤت رڠݢت

فصل ٣٠

جکڽ اورڠ يڠ ڤون انق ݢادس برسائن دڠن بوجڠ دوا اتو تيݢڽ
اکن جاد منتون ايم سات برتمبڠ دوا نمان کنا هرݢا کربو اتو کنا دندا
انم رڠݢت تيݢڽ رڠݢت ڤد ڤسيره تيݢڽ رڠݢت کڤد اورڠ يڠ اورڠ
جاد منتون

فصل ٣١

جکڽ اد بوجڠ نابه سولڠ کليلڠ رومه يڠ دتڤڠه ݢادس مکڽ توا
رومه تياد سوکڽ کمبڠ مليلت ݢدڠ نمان بوجڠ کنا کربو امڤت
رڠݢت

فصل ٣٢

جکڽ بوجڠ ݢادس برجالن مکڽ بوجڠ ربت کمبڠ در کڤال ݢادس
لڠ منرڤ (d) بواي نمان بوجڠ کنا دوا رڠݢت (e)

(a) A: کنا

(b) A voegt bij: دمکينله ادان

(c) In A ontbr.: فصل . . . . . دوا رڠݢت

(d) B. en Hs. Bat. Gen. N°. 58: بوي

(e) B voegt bij: جکڽ-انق تورت امڤن رڠدا برلاکڽ ددوسن اتو مرݢا
انتس مڤهدوڤي انق ايت مکڽ دبلاکڠ انق (lees: سانق) لکين يڠ ماتي
هندق منت انڤن ايت هندقله دتبس ڤد امڤن دڠن دلاڤن رڠݢت
ڤڤندوڠن نمان دان اورڠ باڤق در دوسن امڤن دڠن کمبڠ دان لمڠ

باب ٢

اتورن مرݢ

فصل ١

ددالم سات٢ مرݢ دتنتڤکن سات ڤسيره يڠ ممرنته اتس سکل حال مرݢان دان ڤسيره ايت اورڠ باڽق يڠ مميله دان راج يڠ اڠکت سرت کسه نام

فصل ٢

دباوه ڤسيره دتنتڤکن سات ڤڠݢاو مرݢ ڤمبارڤ (a) نمان کددوکنڽ داتس سکل ڤڠندڠ کرن دي يڠ ممرنته مرݢ وقت ڤسيره برجالن اتو (b) لائن٢ حالڽ

فصل ٣

ددالم دوسن ڤسيره دتنتڤکن سات لبي ڤڠهولو يڠ کواس حاکم سرت سات خطيب يڠ تولڠ اتس ڤکرجاٴن لبي ڤڠهولو

فصل ٤

تياد بوله ڤسيره اڠکت اتو برهنتيکن ڤرواتن ڤڠݢاو دان قوم جکڽ تياد دڠن إذن يڠ کواس ددالم باتڠ هاري

فصل ٥

جکڽ ڤرواتن ڤڠݢاو اتو قوم اکن برݢنتي سبب ماتي اتو لائن٢ حال هندقله اورڠ باڽق انجق يڠ ڤاتت جاد ݢنتينڽ دان ڤسيره ممباو اورڠ ايت مڠهادڤ يڠ کواس ددالم باتڠ هاري سڤاي داڠکت

فصل ٦

ددالم دوسن ڤسيره (c) هندق دبوت سات ڤسوڠن مک اورڠ يڠ

(a) In A en B ontbr.: نمان

(b) B. voegt bij: اد

(c) In B ontbr.: هندق

مالڠ برکليلڠ اتو لائين٢ اورڠ جاهت يڠ اکن دباو ڤد يڠ کواس ددالم
باتڠ هاري بوله ڤسيره سورة ڤاسڠ اکن تتاڤي تياد بوله لبه در دوا هاري
دوا مالم انتس هندقله دبوان ددالم ڤسوڠن مڠهادڤ يڠ کواس (a)
جک اد اورڠ ڤون ڤرکار لنتس مڠادو کڤد ڤسيره مک سبلم دڤوتسکن
ڤرکارن اوله ڤسيره اورڠ يڠ مڠادو ڤوتسکن ڤرکارن سنديري کنا دوا
بلس رڠڴت کلڠڴڠ کلڠکڠ انق ماچن اورو کنولڠ نمان

فصل ٧

دتيڤ٢ دوسن ڤسيره دأتر کمت مرڴا در انم سمڤي دوا ڤوله
اورڠ انس تمباڠن يڠ کواس کرجان کمت مرڴا تڠڴو ڴردو دان
هنتر ڤنست مودق ميلر منجاد لتس دڤراهو ڴوبرنمنت دان منجاد
سروهن ڤسيره ڤڠڴل ڤرواتن اتو ڤرأناکن لاک دي اورڠ يڠ مملهار بالي
ڤڠکالن ڤسيبن دان ڴردو (b) دان کمت مرڴا ايت ليم هاري برڴيلر

فصل ٨

اتورن هنتر جولت تياد بوله دڤاکي لاک ملائنکن يڠ دڤاکي هنتر
مرڴا اياله برڴنتي ددوسن ڤسيره

فصل ٩

جک اد هنتارن لبه در انم اورڠ تياد بوله کمت مرڴا دبوان
ملائنکن اورڠ بايق برڴيلر هنتر جک اد ڤراهو ڴوبرنمنت مودق اتو
ميلر ممباو کولي در ڤلمبڠ هندق سات کمت مرڴا منجاد لتس دان
جک اد (c) کولي يڠ ساکت اتو لاري هندق دڴنتين دڠن کمت
مرڴا اتو هنتارن دان جک اوڤس اتو مندر ڤراهو منت تمبه هنتارن
لائين در باکل ڴنتي کولي يڠ ساکت اتو لاري تياد بوله ڤسيره اتو
ڤرواتن ممبري دان جک کولي ڤراهو اد ڤربواتنن کورڠ ڤاتت هندق
ڤسيره مڠادو ڤد يڠ کواس

(a) In A ontbr.: جک . . . . . نمان

(b) In B ontbr.: دان کمت مرڴا ايت

(c) B voegt bij: لائين

فصل ١٠

جكٓ اد ڤراهو مودق ميلر ممباو چڤ ماچن هندق دكاسه هنتارن بݢمان ڤاتت

فصل ١١

هندق ڤسيره دان ڤرواتن ڤلهار جالن٢ ددالم واتسن مكٓ جالن بسر بكان امڤت دڤا ايائيت دوا ڤوله امڤت كاكي جالن سمڤاڠن بكان دوا دڤا ايائيت دوا بلس دكي دڤڠݢر جالن هندق دبوت لرين دالمن سات هست دان بكان سات هست جوكٓ دان دتيڤ٢ سوڠي هندق دبوت جمباتن ݢالرن ڤاڤن دان بلندرن كيو يڠ اوت

فصل ١٢

ددالم سات٢ مرݢا اتس تمباڠن يڠ (a) ڤڠڠ كواس هندق دبوتكن سات رومه دان تڠسي اتو ݢروݢل تمڤت اورڠ ݢوبرنمنت تمڤڠ برمالم

فصل ١٣

رومه تڠسي جالن جمباتن كمت مرݢا هنتارن اراهن ايتله ݢاوي راج نمان هندقله سݢل مات ڤاجق اڠكتكن تياد بوله سكالي٢ دلڤسكن جكٓ تياد دڠن إذن يڠ كواس

فصل ١٤

سياڤ يڠ تڠݢلكن ݢاوي راج ڤوتس ݢاوي نمان كنا دندا تيݢ رڠݢت لاكٓ اي ممباير اوڤه ڤد اورڠ يڠ مڠݢنتي كرجان بݢمان كڤتوتن ددالم مرݢا

فصل ١٥

دان يڠ دلڤسكن در سݢل ڤكرجان ترسبت دباوه اين ايائيت ڤسيره ڤڠݢاو مرݢا ڤرواتن ڤڠݢاو دوسن لبي ڤڠهول خطيب اورڠ توا اتو ساكت يڠ لڤس در اتورن ڤاجق انق ڤسيره يڠ توا دان كدوا اذق ڤرواتن يڠ توا انق لبي ڤڠهول يڠ توا

(a) B: ڤوتن

فصل ١٦

تياد بوله ڤسيره منريم اورڠ اسڠ ددالم مرڬا اكن برلادڠ اجر مڠاجي برڤاندي امس اتو (a) بسي توكڠ كايو اتو لائين٢ اورڠ يڠ اكن برهنتي نبه در سات بولن ددالم مرڬا جك تياد دڠن سورت إذن در يڠ كواس ددالم باتڠ هاري

فصل ١٧

ڤسيره دإذنكن ڤاكي چڤ ايتله تندا دي اورڠ يڠ جالنكن كواس راج ددالم مرڬا دان تياد بوله اورڠ لائين ڤاكي چڤ ملائينكن ڤسيره دان جك ڤسيره بركنتي چڤن هندق دسرهكن ڤد ݢنتين

فصل ١٨

تياد بوله ڤراناكن در سوات مرڬا (b) ڤرڬي دمرڬا لائين جك تياد ممباو ڤس ايائيت چڤ در ڤسيرهن دان چڤ ايت بوله دڤاكي سات كالي جالن دان مان دل ڤولڠ كمرڬان سورت ايت هندق دڤولڠكن كڤد ڤسيره اتو كڤال دوسن دان يڠ هيلڠكن سورت ڤس اتو تياد ڤولڠكن سورت ايت ددالم سهاري سمالم كنا دندا سات روڤيه دان جك ڤراناكن كلور در مرڬان تياد دڠن سورت چڤ در ڤسيره هندقله (c) اورڠ مرڬا لائين تڠكڤ دان سرهكن ڤد ڤسيرهن دان اورڠ يڠ ترتڠكڤ كنا دندا سات سمڤي دوا رڠڬت دان اوڠ ايت ڤولڠ كڤد يڠ منڠكڤ

فصل ١٩

ڤسيره تڠڬڠ اتس ڤربواتن ڤراناكن يڠ اي ممبري ڤدان چڤ برجالن دان جك ڤسيره راس ڤراناكن هندق برجالن دڠن مقصود يڠ تياد سمڤرن بوله ڤسيره لارڠ سرت جاڠن دكاسه چڤ اكن تتاڤي جك اورڠ ايت هندق مڠادو كڤد (d) يڠ كواس تياد بوله ڤسيره لارڠ ملائينكن ڤسيره سوره ڤڠڬاو هنتر اورڠ ايت ڤد يڠ كواس

(a) In A ontbr.: بسي توكڠ كايو اتو

(b) In B ontbr.: ڤرڬي دمرڬا لائين

(c) In A ontbr.: اورڠ

(d) A voegt bij: اورڠ

فصل ٢٠

جک ڤسيره کيرم سورت دمان٢ يڠ ڤاتت بوله ڤاکي چڤن سڤاي تروڠ

فصل ٢١

در ڤسيره٢ هندق ڤاکي کوڤيه اير امس دان ڤايڠ ميره ڤڠڬورن (a) کونڠ دوا دِم ليبرن دان ايبک ڤرهون سرت ڤڠايه ميره ڤڠڬر (b) کونڠ دان استري ڤسيره بوله ڤاکي ڤايڠ دان لأين٢ بڬمان ڤسيره جوڬ

فصل ٢٢

جک ڤسيره ممباو ڤاجق اتو برجالن ددالم کرج راج هندقله اورڠ مرڬا کاسه ڤرڤت اراهن نمان (c) بڬمان ڤاتت

فصل ٢٣

دان ڤسيره هندق اجق ڤرواتن سرت اورڠ باڽق ڤاسڠ ڤرأڠکُڤ ماچن (d) مک جک براوله ماچن کوڤڠ دان بنتت ماچن ايت دکيرم ڤد يڠ کواس داڤت ڤمبيارن سڤوله روڤيه قرطاس

فصل ٢٤

تياد بوله اورڠ سمڤن سنجات لڤس سناڤڠ ڤمورس اتو ليل جک تياد دڠن سورت إذن در يڠ کواس (e) دان اورڠ ڤدسونن يڠ کنا ساکت عقل دان ساکت ڬيل هندق اورڠ باڽق ڤلهران سڤاي جاڠن جاد چلاک اتس اورڠ باڽق

فصل ٢٥

در باتڠ (f) کلوتم اڠلين کولم دان تمبيسو تياد بوله اورڠ منبڠ جک تياد دڠن إذن يڠ کواس ددالم باتڠ هاري

(a) A.: بيرو

(b) A.: بيرو

(c) In B ontbr.: بڬان ڤاتت

(d) In B ontbr.: مک جک بوله ماچن

(e) In A ontbr.: دان . . . . . باڽق

(f) A: کلوبم

فصل ٢٦

كولت غراون تياد بوله اورڠ امبل جك تياد دڠن منبڠ باتڠن سرت دجديكن رموڠن رومه

فصل ٢٧

تياد بوله اورڠ لاك٢ ڤندده كمرڬا لائين اتو كدوسن لائين جك تياد دڠن إذن يڠ كواس ددالم باتڠ هاري

فصل ٢٨

جك اورڠ برإستري ددوسن لائين اتو دمرڬا لائين هندقله استرين تورت ددوسن (a) لكين دان تياد بوله سكالي٢ (b) امبل انق ارتين لاك٢ تورت ددوسن مرتوان

فصل ٢٩

جك ڤرمڤون برلاك ددوسن اسڠ لننتس لكين ماتي هندق جوك ڤرمڤون ايت تڠڬل ددوسن لكين يڠ ماتي تتاڤي جك اي سوك برلاك دمان٢ تياد بوله اورڠ تڠه ملاێڠكن اي تورت ددوسن دان مرڬا لاك يڠ بهارو تتاڤي جك اد ڤد ڤرمڤون ايت انق مك انق ايت تڠڬل ڤد اهل وارث لكين يڠ ماتي تياد بوله اي باو دان جك انقن لاك كچل بلم ڤاتت دلڤسكن در امڤن بوله اي ڤلهار دهولو مك سسمڤي عمرن انق ايت ڤولڠ ددوسن باڤقن لننتس أهليڽن هندق باير ڤد امق دان باڤق كوالى دلاڤن رڠڬت ڤڠندوڠن نمان

(a) In B ontbr.: لكين دان تياد بوله

(b) B: كامبل

باب ٣

اتورن دوسن دان برلادڠ

فصل ١

ددالم سات٢ دوسن دتتڤكن سات ڤڠندڠ (a) اتو ڤرواتن يڠ ممرنته دوسن دان دباوه ڤڠندڠ دتتڤكن ڤڠݢاو دوسن ببراڤ سچوكڤن اتس بسرن دوسن

فصل ٢

ددالم سات٢ دوسن ڤڠندڠ دتتڤكن سات خطيب يڠ تياد بوله كواس حاكم

فصل ٣

كڤال دوسن دان ڤڠݢوان هندق ڤاكي كوڤيه ڤنجالن

فصل ٤

تياد بوله ڤڠندڠ اڠكت اتو برهنتيكن ڤڠݢوان جك اكن دݢنتي سبب ماتي اتو لاين٢ حالن هندقله ڤڠندڠ ممباو باكل ݢنتين ڤد ڤسيره (b) سڤاي دترڠكن ڤد يڠ كواس

فصل ٥

دتيڤ٢ دوسن دأتر كمت دوسن در دوا سمڤي دلاڤن اورڠ اتس كڤتوتن ڤسيره دان ڤرواتن دان كمت دوسن ايت سات هاري سات مالم برݢيلر دان ڤكرجاءنن كمت دوسن سيڠ دان مالم جاݢ ددوسن تڠݢو ݢردو اتو بالي دان بركليلڠ جاݢ اڤي دان ڤنچوري سرت ممركس سورت ڤس اورڠ ڤرتندڠ يڠ سمڤي دان ڤلهار لمن دان ڤڠكالن دان ݢردو دان بالي

(a) In A en B ontbr.: اتو ڤرواتن

(b) In B ontbr.: سڤاي

فصل ٦

دان جک اد اورڠ اسڠ سمڤي ددالم دوسن تياد مڠنجق سورت ڤس هندق کمت دوسن ڤکڠ دان سره کڤد ڤرواتن سڤاي دهنترکن ڤد ڤسيره

فصل ٧

سياڤ٢ يڠ تياد تورن وقت سمڤي ݢليرنن کمت دوسن ڤوتس کمت نمان کنا دندا سات رڠݢت سرت کنا باير اوڤه ڤد اورڠ يڠ ݢنتي کمت

فصل ٨

جک اورڠ ڤون رومه دتونو اورڠ جاهت اتو ڤنچوري ماسق دوسن تياد دڠن کتهوان کمت دوسن کمت ايت دڤنجڠ در سات سمڤي تيݢ بولن ڤد يڠ کواس

فصل ٩

جک اورڠ داڬڠ اتو اورڠ لائين سڠکه ددوسن اتو دلادڠ دڠن مقصود اکن برمالم هندق کمت دوسن اتو اورڠ يڠ ڤون لادڠ ڤرکس سورت ڤسن سرت (a) انجق ڤد کڤال دوسن دان تياد بوله منمڤڠ اورڠ اسڠ جک تياد دڠن إذن کڤال دوسن (b) دان سياڤ يڠ منمڤڠکن اورڠ اسڠ تڠڬڠ سکل ڤربواتن دان حال اورڠ ايت دان سياڤ يڠ منمڤڠکن اورڠ اسڠ تياد دڠن إذن ڤرواتن کنا دندا در سات سمڤي امڤت رڠݢت

فصل ١٠

اورڠ ڤدسونن تياد بوله برجول اتو ممبلي اورڠ ڤون کرج سندڠ ݢاوي نمان

فصل ١١

سکل مات ڤاجق هندق برومه ددوسن دان تياد بوله لبه در دوا ڤروڠن ددالم سات رومه دان ڤرواتن هندقله مڠاتر رومه سرت بارس

(a) In B ontbr.: انجق ڤد کڤال

(b) In B ontbr.: دان . . . . . اورڠ ايت

دان امبڠكن بڠمان (a) ڤاتت دان تياد بوله اورڠ بركبن دلمن دوسن تتاڤي بوله تيڤ٢ اورڠ تندر نير دهداڤن رومهن دان جكڤ اد اورڠ يڠ تياد تورت برتڬه رومه ددوسن هندق ڤسيره ڤرواتن ممباو اورڠ ايت ڤد يڠ كواس

فصل ١٢

دان دتيڤ٢ دوسن هندق اورڠ باڤق برتڬه بالي دان ڬردو دان ڤسيبن دان مسجد اتو لڠڬر

فصل ١٣

جكڤ اورڠ ڤون رومه ترباكر سبب كورڠ جاڬ تتاڤي تياد اد اورڠ لائين ڤون رومه ميلو چلاڬ مكڤ اورڠ يڠ ڤون رومه ترباكر كنا دندا انم رڠڬت

فصل ١٤

جكڤ اورڠ ڤون رومه ددالم دوسن ترباكر سبب كورڠ جاڬ لنتس دوسن موتڠ مكڤ اورڠ ايت كنا تڤڠ دوسن كربو سات برس سراتس ڬنتڠ كلاڤ سراتس بيجي ڬول سات ڬوچڤي بكاسم سات ڬوچڤي ايتله جاد صدقة كڤد اورڠ باڤق

فصل ١٥

تيڤ٢ تاهن هندق ڤرواتن ممبهاڬ تانه اكن برلادڠ ڤد ڤراُناكنن دان اي هندق ڤركس سڤاي سڬل (b) ڤراُناكنن ممبوت سرت ڤلهار لادڠ

فصل ١٦

هندق ڤسيره ڤرواتن جاڬ سڤاي جاڠن ڤراُناكنن ڤوڠمت كڤس سبلمن سمڤي ماسَق

فصل ١٧

(c) ڤسيره ڤرواتن هندق جاڬ سڤاي ڤراُناكنن جاڠن امبل اوڠ

(a) In B ontbr.: ڤاتت دان تياد

(b) B: ڤراناكن

(c) In B ontbr.: ڤسيره . . . . . ماسق

ڤنجر ڤد اورڠ داڬڠ اتس تندورن يڠ بلـ ماسُق (a) دان جکٓ اورڠ داڬڠ ممبلي اورڠ ڤون ڤادي اتو کاڤس سبلمن دڤوڠت هندق ڤسيره ڤـرواتن کاسه تاهو ڤد يـڠ کواس دان جکٓ منجاد ڤـرکار سبب بارڠ يڠ دبلي اوله اورڠ داڬڠ بڬيت روڤـ تياد تمبل ڤد يڠ جول تياد بوله ڤسيره ڤرواتن ڤرکس ملائينکن دعوي اورڠ داڬڠ ايت دتولق

فصل ١٨

اورڠ يڠ برکبن کواس اتس تانه يڠ ددارت کبنن واتس سات بيدڠ هوم ايائيت امڤت ڤوله جنجڠ

فصل ١٩

اتورن تانه (b) نورڠ تياد بوله دڤاکي لاکٓ (c) جکٓ اورڠ برلادڠ دڤڠکر باتـڠ هاري باتڠ کايو يـڠ دربهکن سبله دارت تـيـاد بوله دبوڠکنن ددالم باتڠ هاري سياڤـ لڠکر اتورن ايت کنا دندا در سات سمڤي انم رڠڬت

فصل ٢٠

جکٓ اورڠ ممباکر لادڠ لنتس اورڠ لائين ڤون تندورن سڤرت دربن کلاڤ سورو اتو لائين٢ موتڠ سبب اورڠ يڠ باکر لادڠ کورڠ جاکٓ مکٓ اورڠ ايت کنا دندا در انم (d) ..مڤي دوا بلس رڠڬـت دان کنا ڬنتي تندورن يڠ موتڠ دڠن هرڬا يڠ ڤاتت دان دندا دبهاکٓ دوا سبهاکٓ ڤولڠ ڤد يڠ ڤون تندورن دان سبهاکٓ ڤد ڤرواتن٢

فصل ٢١

دان جکٓ اورڠ تونو لادڠ دکت اورڠ لائين ڤون کبن سرت ککسن سده تربوت اتس کڤتوتن اورڠ يڠ ڤون کبن مکٓ کبن ايت لنتس هاڠس جوکٓ تياد (e) اد يڠ دڬنتي اوله اورڠ يڠ تونو لادڠ

(a) In B ontbr.: دان جکٓ اورڠ داڬڠ ممبلي اورڠ ڤون; In A ontbr.: دان en is bijgevoegd: دداا. رومه اتو بيلکٓ کڤد يـڠ کواس اتو ڤسيره ڤرواتن مستي دکاسه تاهو

(b) De spellingen نورڠ en ڤورڠ komen in de Hss. afwisselend voor.

(c) In A ontbr.: جکٓ . . . . . رڠڬت

(d) A voegt bij: رڠڬت

(e) In A ontbr.: اد

دان امبڠكن بڬمان (a) ڤاتت دان تياد بوله اورڠ بركبن دلمن دوسن
تتاڤي بوله تيڤ٢ اورڠ تندر نير دهداڤن روماهن دان جكك اد اورڠ
يڠ تياد تورت برتڠه رومه ددوسن هندق ڤسيره ڤرواتن ممباو اورڠ ايت
ڤد يڠ كواس

فصل ١٢

دان دتيڤ٢ دوسن هندق اورڠ باڤق برتڠه بالي دان ڬردو دان
ڤسيبن دان مسجد اتو لڠڬر

فصل ١٣

جكك اورڠ ڤون رومه ترباكر سبب كورڠ جاڬ تتاڤي تياد اد
اورڠ لائين ڤون رومه ميلو چلاك مكك اورڠ يڠ ڤون رومه ترباكر كذا
دندا انم رڠڬت

فصل ١٤

جكك اورڠ ڤون رومه ددالم دوسن ترباكر سبب كورڠ جاڬ لنتس
دوسن موتڠ مكك اورڠ ايت كذا تڤڠ دوسن كربو سات برس سراتس
ڬنتڠ كلاڤ سراتس بيجي ڬول سات ڬوچي بكاسم سات ڬوچي ايتله
جاد صدقة كڤد اورڠ باڤق

فصل ١٥

تيڤ٢ تاهن هندق ڤرواتن ممبهاڬ تانه اكن برلادڠ ڤد ڤراُناكنن
دان اي هندق ڤركس سڤاي سڬل (b) ڤراُناكنن ممبوت سرت ڤلهار لادڠ

فصل ١٦

هندق ڤسيره ڤرواتن جاڬ سڤاي جاڠن ڤراُناكنن ڤوڠت كڤس
سبلمن سمڤي ماسق

فصل ١٧

(c) ڤسيره ڤرواتن هندق جاڬ سڤاي ڤراُناكنن جاڠن امبل اوڠ

(a) In B ontbr.: ڤاتت دان تياد

(b) B: ڤراناكن

(c) In B ontbr.: ڤسيره . . . . . ماسق

[illegible]

... اورڠ دائغ ايت ... ساتر بيجيج ...

... وانس ...

فصل ١٠

... کيڤن ددارت تانه يڠ انس کواس ...

اورڠ ... بركين ... اورڠ براداڠ ... ڤولڠ جنجيڠ ... ديبوشکڠن ...

فصل ١١

... جيک (b) ... بوله تيباد ... سات در ...

[illegible]

... سڤورت درين

... جاکن مکن

... دان کڤا

... ديهاکن دوا

[illegible]

... سوت ککسن

... ايت ننتس

[illegible]

(a) In B ontbr. ...
ontbr.: ...

(b) De spelling ...

(c) In A ontbr. ...

(d) A voegt bij ...

(e) In A ontbr. ...

فصل ٢٢

در كربو مالم هندق دكنداڠي دان سيڠ بوله دلڤسكن (a) اكن تتاڤي
اورڠ يڠ ڤوڽ كربو تڠݢڠ سݢل حال جك اد اورڠ ڤوڽ كبن ساوه اتو
لادڠ روسق اوله كربوڽ دان جك هاري مالم كربو ماسق اورڠ ڤوڽ
لادڠ لنتس دتڠكڤ اوله اورڠ يڠ ڤوڽ لادڠ ايت مك (b) يڠ ڤوڽ
كربو كنا تبس ددالم سات كربو ليم روڤيه دان جك اورڠ يڠ ڤوڽ
لادڠ تياد داڤت تڠكڤ كربو ايت بوله اي بونه تياد اد ڤركاراڽ
دان سات ڤوكڠ كربو يڠ ماتي دهنتر ڤد يڠ ڤوڽ كربو دان داݢيڠ لائين
اورڠ لادڠ يڠ ڤوڽ دان جك سيڠ هاري كربو ماسق اورڠ ڤوڽ لادڠ
تياد بوله دبونه ملائينكن هندق دأوسر (c) اتو جك داڤت دتڠكڤ
يڠ ڤوڽ كربو تبس كربوڽ ڤد يڠ تڠكڤ ليم روڤيه دان جك يڠ ڤوڽ
لادڠ تيكم اي كنا ݢنتي هرݢا كربو

فصل ٢٣

جك اورڠ لڤسكن كربو ددالم اوتن سمڤي (d) ڤام تياد دچريكن
منجاد كربو ايت كربو جالڠ مك سياڤ (e) تڠكڤ اتو بونه كربو
جالڠ اياله يڠ ڤوڽ (f) جك اد كربو ماتي دتمبق اورڠ اتو سبب
لائين٢ لوك ماتي (g) أمبڠ امڤت ڤوله جنجڠ در اورڠ ڤوڽ رومه اتو
دوسن مك تياد ڤاة يڠ ممبونهڽ اورڠ يڠ ڤوڽ رومه اتو اورڠ ڤدسونن
كنا ݢنتي كربو يڠ ماتي در امڤت سمڤي دلاڤن رڠݢت

فصل ٢٤

يڠ بوله دكتاكن كوتا ساوه اتو لادڠ جك دݢوليڠ لنتس ڤنجڠ كوتا
تيݢڽ دڤا تياد برݢرق (h) جك اورڠ باڽق بركوتا ساوه مك روبه كوتا

(a) In A ontbr.: اكن . . . . . كربوڽ
(b) A voegt bij: اورڠ
(c) In A ontbr.: اتو . . . . . روڤيه
(d) B: جاوه
(e) B: يڠ كڤانت بونه
(f) In A ontbr.: جك . . . . . يڠ ماتي
(g) B: انتڠ
(h) B voegt bij: اتو ممبوت

يڠ كورڠ تڠه كربو يڠ ماسق داڤت دبونه اوله اورڠ باڽق دان يڠ ڤوڽ بهݢين كوتا يڠ روبه ايتله كنا ݢنتي كربو يڠ ماتي (a)

فصل ٢٥

جك اورڠ هندق صدقة كربو اتو كمبڠ يڠ جاد نيّة هندق دڤوتڠ ددوسن تياد بوله دڤوتڠ دلادڠ (b) اتو دتالڠ تتاڤي جكلو كربو اتو كمبڠ ايت اكن دبوت اوبت بوله دڤوتڠ دلادڠ اكن تتاڤي هندق لنتس كاسه تاهو ڤد ڤرواتن دان جك اورڠ ڤوتڠ كربو اتو كمبڠ نيّة دلادڠ اتو دتالڠ مالڠ صدقة نمان كنا دندا جك كربو امڤت رڠڬت (c) دان جك كمبڠ دوا رڠڬت

فصل ٢٦

جك اورڠ برݢادي ساوه اتو كبون هندق دترڠكن ڤد ڤسيره اتو ڤرواتن بڬيت جوك جك ڤسيره اتو ڤرواتن برݢنتي جك اورڠ برݢادي كبون تياد دڠن ڤرجنجين تياد بوله دتبس سبلم بوهڽ ترڤوڠت اوله اورڠ ڤڠݢڠ كبون ايت

فصل ٢٧

جك اورڠ اكن برلادڠ دمرݢا اسڠ هندقله منت إذن ڤد ڤسيرهڽ دان اي ممباير سيوا بومي ڤد يڠ ڤوڽ تانه ددالم سات بيدڠ سات روڤيه دان اوڠ ايت ڤولڠ ڤد اورڠ باڽق دان يڠ ملڠڬر عادة اين كنا دندا انم رڠڬت سبب مالڠ اوتن

فصل ٢٨

جك اورڠ يڠ منمڤڠ (d) برلادڠ اتو بركبون دتانه دوسن اتو مرݢا لائين هندق بالك كدوسن سنديري اي ڤوڽ تنامن سكل ڤولڠ ڤد يڠ ڤوڽ تانه

فصل ٢٩

جك اورڠ منمڤڠ برتمو ݢادڠ اتو چولا يڠ سده ماتي ملائڽكن

(a) B voegt bij: دان كربو يڠ لڤس دان يڠ روسقكن بباتن داڤت دتڠكڤ اتس بباتن ايت دان يڠ ڤوڽ كربو كنا تبس ليم روڤيه

(b) In B ontbr.: اتو دتالڠ

(c) In A ontbr.: دان

(d) A: برتالڠ

فصل ٢٢

در كربو مالم هندق دكنداغي دان سيغ بوله دلفسكن (*a*) اكن تتاڤي
اورغ يغ ڤون كربو تڠكڤ سڠل حال جك اد اورغ ڤون كبن ساوه اتو
لادغ روسق اوله كربون دان جك هاري مالم كربو ماسق اورغ ڤون
لادغ لنتس دتڠكڤ اوله اورغ يغ ڤون لادغ ايت مك (*b*) يغ ڤون
كربو كنا تبس ددالم سات كربو ليم روڤيه دان جك اورغ يغ ڤون
لادغ تياد داڤت تڠكڤ كربو ايت بوله اي بونه تياد اد ڤركران
دان سات ڤوكڠ كربو يغ ماتي دهنتر ڤد يغ ڤون كربو دان داڮڠ لائين
اورغ لادغ يغ ڤون دان جك سيڠ هاري كربو ماسق اورغ ڤون لادغ
تياد بوله دبونه ملائنكن هندق دأوسر (*c*) اتو جك داڤت دتڠكڤ
يغ ڤون كربو تبس كربون ڤد يغ تڠكڤ ليم روڤيه دان جك يغ ڤون
لادغ تيكم اي كنا ڬنتي هرڬا كربو

فصل ٢٣

جك اورغ لڤسكن كربو ددالم اوتن سمڤي (*d*) ڤام تياد دچريكن
منجاد كربو ايت كربو جالڠ مك سياڤ (*e*) تڠكڤ اتو بونه كربو
جالڠ اياله يغ ڤون (*f*) جك اد كربو ماتي دتمبق اورغ اتو سبب
لائين٢ لوك ماتي (*g*) أمبڠ امڤت ڤوله جنجڠ در اورغ ڤون رومه اتو
دوسن مك تياد ڤات يغ ممبونهن اورغ يغ ڤون رومه اتو اورغ ڤدسونن
كنا ڬنتي كربو يغ ماتي در امڤت سمڤي دلاڤن رڠڬت

فصل ٢٤

يغ بوله دكتاكن كوتا ساوه اتو لادغ جك دڬوڽڠ لنتس ڤنجڠ كوتا
تيڬ دڤا تياد برڬرق (*h*) جك اورغ باڽق بركوتا ساوه مك روبه كوتا

(*a*) In A ontbr.: كربون . . . . . اكن
(*b*) A voegt bij: اورغ
(*c*) In A ontbr.: روڤيه . . . . . اتو
(*d*) B: جاوْه
(*e*) B: يغ كڤاتت بونه
(*f*) In A ontbr.: يغ ماتي . . . . . جك
(*g*) B: انتڠ
(*h*) B voegt bij: اتو ممبوت

يڠ كورڠ تڬه كربو يڠ ماسق داڤت دبونه اوله اورڠ باڤق دان يڠ ڤوڽ بهڬين كوتا يڠ روبه ايتله كنا ڬنتي كربو يڠ ماتي (a)

فصل ٢٥

جك اورڠ هندق صدقـة كربو اتو كمبڠ يـڠ جاد نيّة هندق دڤوتڠ ددوسن تياد بوله دڤوتڠ دلادڠ (b) اتو دتالڠ تتاڤي جكلو كربو اتو كمبڠ ايت اكن دبوت اوبت بوله دڤوتڠ دلادڠ اكن تتاڤي هندق لنتس كاسه تاهو ڤد ڤرواتن دان جك اورڠ ڤوتڠ كربو اتو كمبڠ نيّة دلادڠ اتو دتالڠ مالڠ صدقة نماڽ كنا دندا جك كربو امڤت رڠڬت (c) دان جك كمبڠ دوا رڠڬت

فصل ٢٦

جك اورڠ برڬادي ساوه اتو كبن هندق دترڠكن ڤد ڤسيره اتو ڤرواتن بڬيت جوڬ جك ڤسيره اتو ڤرواتن برڬنتي جك اورڠ برڬادي كبن تياد دڠن ڤرجنجين تياد بوله دتبس سبلم بوهڽ ترڤوڠت اوله اورڠ ڤڠڬڠ كبن ايت

فصل ٢٧

جك اورڠ اكن برلادڠ دمرڬا اسڠ هندقله منت إذن ڤد ڤسيرهڽ دان اي ممباير سيوا بومي ڤد يڠ ڤوڽ تانه ددالم سات بيدڠ سات روڤيه دان اوڠ ايت ڤولڠ ڤد اورڠ باڤق دان يڠ ملڠڬر عادة اين كنا دندا انم رڠڬت سبب مالڠ اوتن

فصل ٢٨

جك اورڠ يڠ منمڤڠ (d) برلادڠ اتو بركبن دتانه دوسن اتو مرڬا لاٴين هندق بالك كدوسن سنديري اي ڤوڽ تنامن سڬل ڤولڠ ڤد يڠ ڤوڽ تانه

فصل ٢٩

جك اورڠ منمڤڠ برتمو ڬادڠ اتو چولا يـڠ سده ماتي ملاٴينكن

(a) B voegt bij: دان كربو يڠ لڤس دان يڠ روسقكن بباتن داڤت دتڠكڤ اتس بباتن ايت دان يڠ ڤوڽ كربو كنا تبس ليم روڤيه

(b) In B ontbr.: اتو دتالڠ

(c) In A ontbr.: دان

(d) A: برتالڠ

فصل ٢٢

در كربو مالم هندق دكنداڠي دان سيڠ بوله دلڤسكن (a) اكن تتاڤي
اورڠ يڠ ڤوڽ كربو تڠكڤ سڬل حال جك اد اورڠ ڤوڽ كبن ساوه اتو
لادڠ روسق اوله كربوڽ دان جك هاري مالم كربو ماسق اورڠ ڤوڽ
لادڠ لنتس دتڠكڤ اوله اورڠ يڠ ڤوڽ لادڠ ايت مك (b) يڠ ڤوڽ
كربو كنا تبس ددالم سات كربو ليم روڤيه دان جك اورڠ يڠ ڤوڽ
لادڠ تياد داڤت تڠكڤ كربو ايت بوله اي بونه تياد اد ڤركران
دان سات ڤوكڠ كربو يڠ ماتي دهنتر ڤد يڠ ڤوڽ كربو دان داڤِڠ لاٴين
اورڠ لادڠ يڠ ڤوڽ دان جك سيڠ هاري كربو ماسق اورڠ ڤوڽ لادڠ
تياد بوله دبونه ملاٴينكن هندق دأوسر (c) اتو جك داڤت دتڠكڤ
يڠ ڤوڽ كربو تبس كربوڽ ڤد يڠ تڠكڤ ليم روڤيه دان جك يڠ ڤوڽ
لادڠ تيكم اي كنا ݢنتي هرݢا كربو

فصل ٢٣

جك اورڠ لڤسكن كربو ددالم اوتن سمڤي (d) ڤام تياد دچريكن
منجاد كربو ايت كربو جالڠ مك سياڤ (e) تڠكڤ اتو بونه كربو
جالڠ اياله يڠ ڤوڽ (f) جك اد كربو ماتي دتمبق اورڠ اتو سبب
لاٴين٢ لوك ماتي (g) امبڠ امڤت ڤوله جنجڠ در اورڠ ڤوڽ رومه اتو
دوسن مك تياد ڤات يڠ ممبونهن اورڠ يڠ ڤوڽ رومه اتو اورڠ ڤدسونن
كدا ݢنتي كربو يڠ ماتي در امڤت سمڤي دلاڤن رڠكت

فصل ٢٤

يڠ بوله دكتاكن كوتا ساوه اتو لادڠ جك دكويڠ لنتس ڤنجڠ كوتا
تيڠك دڤا تياد بركرق (h) جك اورڠ باڽق بركوتا ساوه مك روبه كوتا

(a) In A ontbr.: كربوڽ . . . . . اكن
(b) A voegt bij: اورڠ
(c) In A ontbr.: روڤيه . . . . . اتو
(d) B: جاوه
(e) B: يڠ كڤاتن بونه
(f) In A ontbr.: يڠ ماتي . . . . . جك
(g) B: انڤڠ
(h) B voegt bij: اتو ممبوت

يڠ كورڠ تڠه كربو يڠ ماسق داڤت دبونه اوله اورڠ باڤق دان يڠ ڤون بهڬين كوتا يڠ روبه ايتله كنا ڬنتي كربو يڠ ماتي (a)

فصل ٢٥

جك اورڠ هندق صدقة كربو اتو كمبڠ يڠ جاد نيّة هندق دڤوتڠ ددوسن تياد بوله دڤوتڠ دلادڠ (b) اتو دتالڠ تتاڤي جكلو كربو اتو كمبڠ ايت اكن دبوت اوبت بوله دڤوتڠ دلادڠ اكن تتاڤي هندق لنتس كاسه تاهو ڤد ڤرواتن دان جك اورڠ ڤوتڠ كربو اتو كمبڠ نيّة دلادڠ اتو دتالڠ مالڠ صدقة نمان كنا دندا جك كربو امڤت رڠڬت (c) دان جك كمبڠ دوا رڠڬت

فصل ٢٦

جك اورڠ برڬادي ساوه اتو كبن هندق دترڠكن ڤد ڤسيره اتو ڤرواتن بڬيت جوڬ جك ڤسيره اتو ڤرواتن برڬنتي جك اورڠ برڬادي كبن تياد دڠن ڤرجنجين تياد بوله دتبس سبلم بوهن ترڤوڠت اوله اورڠ ڤڠڠ كبن ايت

فصل ٢٧

جك اورڠ اكن برلادڠ دمرڬا اسڠ هندقله منت إذن ڤد ڤسيرهن دان اي ممباير سيوا بومي ڤد يڠ ڤون تانه ددالم سات بيدڠ سات روڤيه دان اوڠ ايت ڤولڠ ڤد اورڠ باڤن دان يڠ ملڠڬر عادة اين كنا دندا انم رڠڬت سبب مالڠ اوتن

فصل ٢٨

جك اورڠ يڠ منمڤڠ (d) برلادڠ اتو بركبن دتانه دوسن اتو مرڬا لائين هندق بالك كدوسن سنديري اي ڤون تنامن سڬل ڤولڠ ڤد يڠ ڤون تانه

فصل ٢٩

جك اورڠ منمڤڠ برتمو ڬادڠ اتو چولا يڠ سده ماتي ملائينكن

(a) B voegt bij: دان كربو يڠ لڤس دان يڠ روسقكن بباتن داڤت دتڠكڤ اتس بباتن ايت دان يڠ ڤون كربو كنا تبس ليم روڤيه

(b) In B ontbr.: اتو دتالڠ

(c) In A ontbr.: دان

(d) A: برتالڠ

فصل ٢٢

در كربو مالم هندق دكنداڠي دان سيڠ بوله دلڤسكن (a) اكن تتاڤي اورڠ يڠ ڤون كربو تڠكڠ سڠل حال جك اد اورڠ ڤون كبن ساوه اتو لادڠ روسق اوله كربون دان جك هاري مالم كربو ماسق اورڠ ڤون لادڠ لنتس دتڠكڤ اوله اورڠ يڠ ڤون لادڠ ايت مك (b) يڠ ڤون كربو كنا تبس ددالم سات كربو ليم روڤيه دان جك اورڠ يڠ ڤون لادڠ تياد داڤت تڠكڤ كربو ايت بوله اي بونه تياد اد ڤركران دان سات ڤوكڠ كربو يڠ ماتي دهنتر ڤد يڠ ڤون كربو دان داڤِڠ لاٸين اورڠ لادڠ يڠ ڤون دان جك سيڠ هاري كربو ماسق اورڠ ڤون لادڠ تياد بوله دبونه ملاٸينكن هندق دأوسر (c) اتو جك داڤت دتڠكڤ يڠ ڤون كربو تبس كربون ڤد يڠ تڠكڤ ليم روڤيه دان جك يڠ ڤون لادڠ تيكم اي كنا ڬنتي هرڬا كربو

فصل ٢٣

جك اورڠ لڤسكن كربو ددالم اوتن سمڤي (d) ڤام تياد دچريكن منجاد كربو ايت كربو جالڠ مك سياڤ (e) تڠكڤ اتو بونه كربو جالڠ اياله يڠ ڤون (f) جك اد كربو ماتي دتمبق اورڠ اتو سبب لاٸين٢ لوك ماتي (g) اُمبڠ امڤت ڤوله جنجڠ در اورڠ ڤون رومه اتو دوسن مك تياد ڤات يڠ ممبونهن اورڠ يڠ ڤون رومه اتو اورڠ ڤدسونن كنا ڬنتي كربو يڠ ماتي در امڤت سمڤي دلاڤن رڠڬت

فصل ٢٤

يڠ بوله دكتاكن كوتا ساوه اتو لادڠ جك دڬويڠ لنتس ڤنجڠ كوتا تيڬ دڤا تياد برڬرق (h) جك اورڠ باڽق بركوتا ساوه مك روبه كوتا

(a) In A ontbr.: كربون . . . . . اكن

(b) A voegt bij: اورڠ

(c) In A ontbr.: روڤيه . . . . . اتو

(d) B: جاوٶه

(e) B: يڠ كڤاتت بونه

(f) In A ontbr.: يڠ ماتي . . . . . جك

(g) B: انتڠ

(h) B voegt bij: اتو ممبوت

يڠ كورڠ تڠه كربو يڠ ماسق داڤت دبونه اوله اورڠ باڤق دان يڠ ڤون بهكين كوتا يڠ روبه ايتله كنا ݢنتي كربو يڠ ماتي (a)

فصل ٢٥

جك اورڠ هندق صدقة كربو اتو كمبڠ يڠ جاد نيّة هندق دڤوتڠ ددوسن تياد بوله دڤوتڠ دلادڠ (b) اتو دتالڠ تتاڤي جكلو كربو اتو كمبڠ ايت اكن دبوت اوبت بوله دڤوتڠ دلادڠ اكن تتاڤي هندق لنتس كاسه تاهو ڤد ڤرواتين دان جك اورڠ ڤوتڠ كربو اتو كمبڠ نيّة دلادڠ اتو دتالڠ مالڠ صدقة نمان كنا دندا جك كربو امڤت رڠڬيت (c) دان جك كمبڠ دوا رڠڬيت

فصل ٢٦

جك اورڠ برݢادي ساوه اتو كبن هندق دترڠكن ڤد ڤسيره اتو ڤرواتين بكيت جوك جك ڤسيره اتو ڤرواتين برݢنتي جك اورڠ برݢادي كبن تياد دڠن ڤرجنجين تياد بوله دتبس سبلم بوهن ترڤوڠت اوله اورڠ ڤڠڬ كبن ايت

فصل ٢٧

جك اورڠ اكن برلادڠ دمرݢا اسڠ هندقله منت إذن ڤد ڤسيرهن دان اي ممباير سيوا بومي ڤد يڠ ڤون تانه ددالم سات بيدڠ سات روڤيه دان اوڠ ايت ڤولڠ ڤد اورڠ باڤق دان يڠ ملڠڬر عادة اين كنا دندا انم رڠڬيت سبب مالڠ اوتن

فصل ٢٨

جك اورڠ يڠ منمڤڠ (d) برلادڠ اتو بركبن دتانه دوسن اتو مرݢا لائين هندق بالك كدوسن سنديري اي ڤون تنامن سكل ڤولڠ ڤد يڠ ڤون تانه

فصل ٢٩

جك اورڠ منمڤڠ برتمو ݢادڠ اتو چولا يڠ سده ماتي ملائينكن

(a) B voegt bij: دان كربو يڠ لڤس دان يڠ روسقكن بباتن داڤت دتڠكڤ اتس بباتن ايت دان يڠ ڤون كربو كنا تبس ليم روڤيه

(b) In B ontbr.: اتو دتالڠ

(c) In A ontbr.: دان

(d) A: برتالڠ

دبهاڬي تيڬ دوا بهاڬي ڤولڠ ڤد يڠ برتمو دان سات بهاڬي ڤد اورڠ
باڤق يڠ ڤوڽ تانه تتاڤي جک اورڠ منمڤڠ بونه ݢاجه اتو بادق ݢادڠ
دان چولا اي سنديري يڠ ڤوڽ

فصل ٣٠

جک اورڠ ڤدسونن برتمو کايو باکل سيالڠ ددالم واتس اي ڤوڽ
دوسن بوله اي منبس اوتن برکليلڠ باتڠ سيالڠ ايت مک باتڠ سيالڠ
ايت اي يڠ ڤوڽ تتاڤي سبلمڽ اي منبس اوتن ايت بلم بوله
اي مڠاکو باتڠ سيالڠ ايت

(a) فصل ٣١

يڠ دکتاکن سيالڠ کايو تنديکت کايو بڽاکت کايو کلوتم کايو لڤن
يڠ لاٴين سڤرت کايو لابو کايو رڠس دان لاٴين٢ تياد بوله دسبت
سيالڠ دان کايو ايت سده بربوه کايو سڠکه نمان

فصل ٣٢

جک اورڠ مالڠ ڤوهن سيالڠ اي کنا باڠن سيالڠ يڠ تله بربوه
امڤت ڤوله رڠڬت دان سيالڠ بوجڠ ارتين يڠ بلم بربوه دوا ڤوله
رڠڬت

فصل ٣٣

تياد بوله اورڠ نباٴي سوڠي جک تياد ترڠ کڤد کڤال دوسن

فصل ٣٤

سياڤ٢ يڠ برجودي اتو سابڠ تياد دڠن إذن در ڤد يڠ کواس
ددالم باتڠ هاري کنا حکومن راج (b)

(a) In A ontbr.: راج . . . . . فصل. B voegt bij: فصل هابس موسمن هندق دبوڠ اوله اورڠ ڤدسونن. Uit Hs. Bat. Gen. Nº 58 blijkt dat achter het woord فصل het woord ترموٴن is weggevallen.

(b) B voegt bij: فصل دتيڤ٢ دوسن هندق اورڠ باڤق ممبوت سات ݢروبڠ اتو لاٴين ڤراڠکڤ ماچن مک کمت دوسن تيڤ٢ مالم هندقله ڤاسڠ امڤن دان جک ماچن ترتڠکڤ داڤت ڤمبيارن دوا ڤوله روڤيه ڤولڠ کڤد کمت يڠ ڤاسڠ امڤن کارن دي اورڠ ڤوڽ کرݢين جک امڤن ماتي

باب ۴

اتورن قوم

فصل ۱

ددالم دوسن ڤسيره دتتفكن سات لبي ڤڠهول يڠ كواس حاكم مك لبي ڤڠهول ايت جاد كڤال سڠل قوم٢ ددالم مرڬان دان قوم٢ هندقله تورت ڤرنته لبي ڤڠهول

فصل ۲

ددالم دوسن ڤسيره دتتفكن سات اتو دوا خطيب اكن تولڠ اتس ڤكرجاءن لبي ڤڠهول

فصل ۳

ددالم سات٢ دوسن ڤڠندڠ دتتفكن سات اتو دوا خطيب يڠ تياد بوله كواس حاكم

فصل ۴

ڤسيره هندق ڤيله سياڤ يڠ ڤاتت جاد قوم ددالم مرڬان دان باو ڤد يڠ كواس ددالم باتڠ هاري سڤاي دكيرم مڠهادڤ سري ڤادك تون بسر دڤلمبڠ سرت مڽت سورت چڤ در ڤد ڤادك ڤڠيرن ڤڠهول نات اكم دڤلمبڠ

فصل ۵

مؤذن بلال دان مربوط تياد بوله دڤاكي دهلوءن

فصل ٦

هندق لبي ڤڠهول سرت خطيب٢ تولڠ اتس ڤكرجاءن ڤسيره ڤرواتن مك دي اورڠ هندق ڤلهار بوكو جيوا ددالم سات٢ دوسن دان تولس اورڠ يڠ كاوين دان ماتي دان ڤراتوڠن ڤاجق

فصل ٧

سبوله٢ هندق ڤسيره چهاري اورڠ يڠ تاهو مڤورت باكل جاد قوم

فصل ٨

قوم٢ تياد بوله نكاحكن اورڠ جک تياد دڠن إذن كڤال دوسن

فصل ٩

تيڠ٢ تاهن هندق خطيب٢ كاسه سليڤن بوكو اورڠ كاوين اتو ماتي ڤد لبي ڤڠهلون مک لبي ڤڠهول هندق تيڠ٢ تاهن كاسه سليڤن بوكو اورڠ كاوين دان ماتي ددالم مرڬان ڤد ڤادک ڤڠيرن ڤڠهول نات اڬم دڤلمبڠ

فصل ١٠

در هاري سليكر سمڤي هاري تيڬ ڤوله بولن ڤواس بوله قوم٢ منت فطرة جک اورڠ سوک كاسه سات ڬنتڠ فطرة سات جيوا ددالم ايت لبي ڤڠهول هنتر سات ڬنتڠ ددالم سات رومه ڤد ڤادک ڤڠيرن ڤڠهول نات اڬم يڠ لائن جاد ڤماكن قوم٢ ددالم مرڬا

فصل ١١

جک اورڠ سوک كاسه زكاة بوله قوم٢ ڤوڠت سڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس ڬنتڠ ڤادي مک دبياک بڬمان ترسبت دباوه اين سڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس دهنتر دڤلمبڠ ڤد ڤادک ڤڠيرن ڤڠهول منجاد ڤماكن اورڠ مسكين تيڬ ڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس ڤولڠ ڤد لبي ڤڠهول تيڬ ڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس ڤولڠ ڤد خطيب٢ ددوسن ڤڠندڠ تيڬ ڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس منجاد ڤماكن اورڠ يڠ ڤلهار مسجد دان لڠڬر

فصل ١٢

قوم٢ هندق ڤلهار مسجد لڠڬر ڤداسن دان كرامة٢

فصل ١٣

اورڠ يڠ كاوين هندق باير باتو كاوين سكورڠن سڤڠه روڤيه كڤد قوم يڠ نكاحكن

فصل ١٤

قوم٢ هندق مندي دان سمبهيڠكن اورڠ ماتي تياد بوله منت ڤمبيارن ملائيكن سسوك اورڠ كاسه

فصل ١٥

هندق قوم٢ مڠاجر انق٢ ددالم دوسن مڠاجي دان مڤورت تياد دڠن ڤمبيارن ملائيكن سسوك اورڠ كاسه

فصل ١٦

ڤسيره دڠن لبي ڤڠهول هندق ڤلهار انق يتيم ڤياتو ددالم مركان سرت ڤڠڠ تركتن سمڤي انق ايت عمر امڤت بلس تاهن

فصل ١٧

جكڤ لبي ڤڠهول هندق مڠهنتر فطرة اتو زكاة دڤلمبڠ هندق ڤسيره كاسه ڤرڤت دوا اورڠ مات ڤاجق

فصل ١٨

لبي ڤڠهول دان خطيب لڤس در اتورن ڤاجق دان بباتن دان در سكل ڤكرجائن مركا دان دوسن اياله كمت هنتر دان بركولي

(a) فصل ١٩

در فطرة دان زكاة ددالم مركا هندق لبي ڤڠهول كمڤلكن ددالم تاڠڠن دان (b) تنتوكن كيلر در قوم يڠ هنتر فطرة اتو زكاة كڤلمبڠ تياد بوله قوم در دوسن ڤڠندڠ ميلر ممباو بهكين دوسن ملائيكن ڤڠوتن ددالم مركا دهنتر اوله سروهن لبي ڤڠهول

(a) In A ontbr.: فصل . . . . . ڤڠهول

(b) In B ontbr.: تنتوكن

فصل ٧

سبوله٢ هندق ڤسيره چهاري اورڠ يڠ تاهو مڤورت باكل جاد قوم

فصل ٨

قوم٢ تياد بوله نكاحكن اورڠ جك تياد دڠن إذن كڤال دوسن

فصل ٩

تيڤ٢ تاهن هندق خطيب٢ كاسه سلينن بوكو اورڠ كاوين اتو ماتي ڤد لبي ڤڠهلون مك لبي ڤڠهول هندق تيڤ٢ تاهن كاسه سلينن بوكو اورڠ كاوين دان ماتي ددالم مرݢان ڤد ڤادك ڤڠيرن ڤڠهول نات اڮم دڤلمبڠ

فصل ١٠

در هاري سليكر سمڤي هاري تيݢ ڤوله بولن ڤواس بوله قوم٢ منت فطرة جك اورڠ سوك كاسه سات ݢنتڠ فطرة سات جيوا ددالم ايت لبي ڤڠهول هنتر سات ݢنتڠ ددالم سات رومه ڤد ڤادك ڤڠيرن ڤڠهول نات اڮم يڠ لائن جاد ڤماكن قوم٢ ددالم مرݢا

فصل ١١

جك اورڠ سوك كاسه زكاة بوله قوم٢ ڤوڠت سڤوله ݢنتڠ ددالم سراتس ݢنتڠ ڤادي مك دبياڤك بݢمان ترسبت دباوه اين سڤوله ݢنتڠ ددالم سراتس دهنتر دڤلمبڠ ڤد ڤادك ڤڠيرن ڤڠهول منجاد ڤماكن اورڠ مسكين تيݢ ڤوله ݢنتڠ ددالم سراتس ڤولڠ ڤد لبي ڤثبون تيݢ ڤوله ݢنتڠ ددالم سراتس ڤولڠ ڤد خطيب٢ ددوسن ڤڠندڠ تيݢ ڤوله ݢنتڠ ددالم سراتس منجاد ڤماكن اورڠ يڠ ڤلهار مسجد دان لڠݢر

فصل ١٢

قوم٢ هندق ڤلهار مسجد لڠݢر ڤداسن دان كرامة٢

فصل ١٣

اورڠ يڠ كاوين هندق باير باتو كاوين سكورڠن سڤڤه روڤيه كڤد قوم يڠ نكاحكن

فصل ١٤

قوم٢ هندق مندي دان سمبهيڠكن اورڠ ماتي تياد بوله منت ڤمبيارن ملائيڠكن سسوك اورڠ كاسه

فصل ١٥

هندق قوم٢ مڠاجر انق٢ ددالم دوسن مڠاجي دان مپورت تياد دڠن ڤمبيارن ملائيڠكن سسوك اورڠ كاسه

فصل ١٦

ڤسيره دڠن لبي ڤڠهول هندق ڤلهار انق يتيم ڤياتو ددالم مرڬان سرت ڤڠڠ تركتن سمڤي انق ايت عمر امڤت بلس تاهن

فصل ١٧

جك لبي ڤڠهول هندق مڠهنتر فطرة اتو زكاة دڤلمبڠ هندق ڤسيره كسه ڤرڤت دوا اورڠ مات ڤاجق

فصل ١٨

لبي ڤڠهول دان خطيب لڤس در اتورن ڤاجق دان بباتن دان در سكل ڤكرجائن مرڬا دان دوسن اياله كمت هنتر دان بركولي

(a) فصل ١٩

در فطرة دان زكاة ددالم مرڬا هندق لبي ڤڠهول كمڤلكن ددالم تاڠڠن دان (b) تنتوكن ڬيلر در قوم يڠ هنتر فطرة اتو زكاة كڤلمبڠ تياد بوله قوم در دوسن ڤڠندڠ ميلر ممباو بهڬين دوسن ملائيڠكن ڤڠوتن ددالم مرڬا دهنتر اوله سروهن لبي ڤڠهول

(a) In A ontbr.: ڤڠهول . . . . . فصل

(b) In B ontbr.: تنتوكن

فصل ٧

سبوله٢ هندق ڤسيره چهاري اورڠ يڠ تاهو مپورت باکل جاد قوم

فصل ٨

قوم٢ تياد بوله نکاحکن اورڠ جکث تياد دڠن إذن کڤال دوسن

فصل ٩

تيڠ٢ تاهن هندق خطيب٢ کاسه سلينڽ بوکو اورڠ کاوين اتو ماتي ڤد لبي ڤڠهلوڽ مکث لبي ڤڠهول هندق تيڠ٢ تاهن کاسه سلينڽ بوکو اورڠ کاوين دان ماتي ددالم مرکاڽ ڤد ڤادکث ڤڠيرن ڤڠهول نات اکم دڤلمبڠ

فصل ١٠

در هاري سليکر سمڤي هاري تيڬث ڤوله بولن ڤواس بوله قوم٢ منت فطرة جکث اورڠ سوکث کاسه سات ڬنتڠ فطرة سات جيوا ددالم ايت لبي ڤڠهول هنتر سات ڬنتڠ ددالم سات رومه ڤد ڤادکث ڤڠيرن ڤڠهول نات اکم يڠ لائن جاد ڤماکن قوم٢ ددالم مرکا

فصل ١١

جکث اورڠ سوکث کاسه زکاة بوله قوم٢ ڤوڠت سڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس ڬنتڠ ڤادي مکث دبياکث بڬمان ترسبت دباوه اين سڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس دهنتر دڤلمبڠ ڤد ڤادکث ڤڠيرن ڤڠهول منجاد ڤماکن اورڠ مسکين تيڬث ڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس ڤولڠ ڤد لبي ڤڠهول تيڬث ڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس ڤولڠ ڤد خطيب٢ ددوسن ڤڠندڠ تيڬث ڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس منجاد ڤماکن اورڠ يڠ ڤلهار مسجد دان لڠڬر

فصل ١٢

قوم٢ هندق ڤلهار مسجد لڠڬر ڤداسن دان کرامة٢

فصل ١٣

اورڠ يڠ کاوين هندق باير باتو کاوين سکورڠڽ سڤڤه روڤيه کڤد قوم يڠ نکاحکنڽ

فصل ١٤

قوم٢ هندق مندي دان سمبهيڠكن اورڠ ماتي تياد بوله منت ڤمبيارن ملائينكن سسوك اورڠ كاسه

فصل ١٥

هندق قوم٢ مڠاجر انق٢ ددالم دوسن مڠاجي دان مڤورت تياد دڠن ڤمبيارن ملائينكن سسوك اورڠ كاسه

فصل ١٦

ڤسيره دڠن لبي ڤڠهول هندق ڤلهار انق يتيم ڤياتو ددالم مرݢان سرت ڤڬڠ تَرِكَتن سسمڤي انق ايت عمر امڤت بلس تاهن

فصل ١٧

جک لبي ڤڠهول هندق مڠهنتر فطرة اتو زكاة دڤلمبڠ هندق ڤسيره كسه ڤرڤت دوا اورڠ مات ڤاجق

فصل ١٨

لبي ڤڠهول دان خطيب لڤس در اتورن ڤاجق دان بباتن دان در سݢل ڤكرجاٴن مرݢا دان دوسن اياله كمت هنتر دان بركولي

فصل ١٩ (a)

در فطرة دان زكاة ددالم مرݢا هندق لبي ڤڠهول كمڤلكن ددالم تاڠݢن دان (b) تنتوكن ݢيلر در قوم يڠ هنتر فطرة اتو زكاة كڤلمبڠ تياد بوله قوم در دوسن ڤڠندڠ ميلر ممباو بهݢين دوسن ملائينكن ڤڠوتن ددالم مرݢا دهنتر اوله سروهن لبي ڤڠهول

(*a*) In A ontbr.: فصل . . . . . ڤڠهول

(*b*) In B ontbr.: تنتوكن

فصل ٧

سبوله٢ هندق ڤسيره چهاري اورڠ يڠ تاهو مپورت باكل جاد قوم

فصل ٨

قوم٢ تياد بوله نكاحكن اورڠ جك تياد دڠن إذن كڤال دوسن

فصل ٩

تيڤ٢ تاهن هندق خطيب٢ كاسه سليڠن بوكو اورڠ كاوين اتو ماتي ڤد لبي ڤڠهلون مك لبي ڤڠهول هندق تيڤ٢ تاهن كاسه سليڠن بوكو اورڠ كاوين دان ماتي ددالم مرڬان ڤد ڤادك ڤڠيرن ڤڠهول نات اكم دڤلمبڠ

فصل ١٠

در هاري سليكر سمڤي هاري تيڬ ڤوله بولن ڤواس بوله قوم٢ منت فطرة جك اورڠ سوك كاسه سات ڬنتڠ فطرة سات جيوا ددالم ايت لبي ڤڠهول هنتر سات ڬنتڠ ددالم سات رومه ڤد ڤادك ڤڠيرن ڤڠهول نات اكم يڠ لائن جاد ڤماكن قوم٢ ددالم مرڬا

فصل ١١

جك اورڠ سوك كاسه زكاة بوله قوم٢ ڤوڠت سڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس ڬنتڠ ڤادي مك دبياڬ بڬمان ترسبت دباوه اين سڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس دهنتر دڤلمبڠ ڤد ڤادك ڤڠيرن ڤڠهول منجاد ڤماكن اورڠ مسكين تيڬ ڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس ڤولڠ ڤد لبي ڤڠهول تيڬ ڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس ڤولڠ ڤد خطيب٢ ددوسن ڤشندڠ تيڬ ڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس منجاد ڤماكن اورڠ يڠ ڤلهار مسجد دان لڠڬر

فصل ١٢

قوم٢ هندق ڤلهار مسجد لڠڬر ڤداسن دان كرامة٢

فصل ١٣

اورڠ يڠ كاوين هندق باير بانو كاوين سكورڠن سڤڤه روڤيه كڤد قوم يڠ نكاحكن

فصل ١٤

قوم٢ هندق مندي دان سمبهيڠکن اورڠ ماتي تياد بوله منت ڤمبيارن ملائنکن سسوك اورڠ کاسه

فصل ١٥

هندق قوم٢ مڠاجر انق٢ ددالم دوسن مڠاجي دان مڤورت تياد دڠن ڤمبيارن ملائنکن سسوك اورڠ کاسه

فصل ١٦

ڤسيره دڠن لبي ڤڠهول هندق ڤلهار انق يتيم ڤياتو ددالم مرݢان سرت ڤکڠ ترکتن سسمڤي انق ايت عمر امڤت بلس تاهن

فصل ١٧

جک لبي ڤڠهول هندق مڠهنتر فطرة اتو زکاة دڤلمبڠ هندق ڤسيره کسه ڤرڤت دوا اورڠ مات ڤاجق

فصل ١٨

لبي ڤڠهول دان خطيب لڤس در اتورن ڤاجق دان بباتن دان در سکل ڤکرجاٴن مرݢا دان دوسن اياله کمت هنتر دان برکولي

(a) فصل ١٩

در فطرة دان زکاة ددالم مرݢا هندق لبي ڤڠهول کمڤلکن ددالم تاڠڠن دان (b) تنتوکن ݢيلر در قوم يڠ هنتر فطرة اتو زکاة کڤلمبڠ تياد بوله قوم در دوسن ڤڠندڠ ميلر ممباو بهݢين دوسن ملائنکن ڤڠوتن ددالم مرݢا دهنتر اوله سروهن لبي ڤڠهول

(a) In A ontbr.: فصل . . . . . ڤڠهول

(b) In B ontbr.: تنتوکن

فصل ٧

سبوله٢ هندق ڤسيره چهاري اورڠ يڠ تاهو مپورت باکل جاد قوم

فصل ٨

قوم٢ تياد بوله نکاحکن اورڠ جک تياد دڠن إذن کڤال دوسن

فصل ٩

تيڤ٢ تاهن هندق خطيب٢ کاسه سليڠن بوکو اورڠ کاوين اتو ماتي ڤد لبي ڤڠهلو مک لبي ڤڠهول هندق تيڤ٢ تاهن کاسه سليڠن بوکو اورڠ کاوين دان ماتي ددالم مرݢان ڤد ڤادک ڤڠيرن ڤڠهول نات اڬم دڤلمبڠ

فصل ١٠

در هاري سليکر سمڤي هاري تيݢ ڤوله بولن ڤواس بوله قوم٢ منت فطرة جک اورڠ سوک کاسه سات ݢنتڠ فطرة سات جيوا ددالم ايت لبي ڤڠهول هنتر سات ݢنتڠ ددالم سات رومه ڤد ڤادک ڤڠيرن ڤڠهول نات اڬم يڠ لائن جاد ڤماکن قوم٢ ددالم مرݢا

فصل ١١

جک اورڠ سوک کاسه زکاة بوله قوم٢ ڤوڠت سڤوله ݢنتڠ ددالم سراتس ݢنتڠ ڤادي مک دبياک بݢمان ترسبت دباوه اين سڤوله ݢنتڠ ددالم سراتس دهنتر دڤلمبڠ ڤد ڤادک ڤڠيرن ڤڠهول منجاد ڤماکن اورڠ مسکين تيݢ ڤوله ݢنتڠ ددالم سراتس ڤولڠ ڤد لبي ڤڠهول تيݢ ڤوله ݢنتڠ ددالم سراتس ڤولڠ ڤد خطيب٢ ددوسن ڤڠندڠ تيݢ ڤوله ݢنتڠ ددالم سراتس منجاد ڤماکن اورڠ يڠ ڤلهار مسجد دان لڠݢر

فصل ١٢

قوم٢ هندق ڤلهار مسجد لڠݢر ڤداسن دان کرامة٢

فصل ١٣

اورڠ يڠ کاوين هندق باير باتو کاوين سکورڠن سڤڤه روڤيه کڤد قوم يڠ نکاحکن

فصل ١٤

قوم٢ هندق مندي دان سمبهيڠكن اورڠ ماتي تياد بوله منت
ڤمبيارن ملائيڠكن سسوك اورڠ کاسه

فصل ١٥

هندق قوم٢ مڠاجر انق٢ ددالم دوسن مڠاجي دان مڤورت تياد
دڠن ڤمبيارن ملائيڠكن سسوك اورڠ کاسه

فصل ١٦

ڤسيره دڠن لبي ڤڠهول هندق ڤلهار انق يتيم ڤياتو ددالم مرڬان
سرت ڤڠڠ ترکتن سسمڤي انق ايت عمر امڤت بلس تاهن

فصل ١٧

جک لبي ڤڠهول هندق مڠهنتر فطرة اتو زکاة دڤلمبڠ هندق ڤسيره
کسه ڤرڤت دوا اورڠ مات ڤاجق

فصل ١٨

لبي ڤڠهول دان خطيب لڤس در اتورن ڤاجق دان بباتن دان
در سکل ڤکرجاءن مرڬا دان دوسن اياله کمت هنتر دان برکولي

(a) فصل ١٩

در فطرة دان زکاة ددالم مرڬا هندق لبي ڤڠهول کمڤلکن ددالم
تاڠڠن دان (b) تنتوکن ڬيلر در قوم يڠ هنتر فطرة اتو زکاة کڤلمبڠ
تياد بوله قوم در دوسن ڤڠندڠ ميلر ممباو بهڬين دوسن ملائيڠكن ڤڠوتن
ددالم مرڬا دهنتر اوله سروهن لبي ڤڠهول

(a) In A ontbr.: فصل . . . . . ڤڠهول

(b) In B ontbr.: تنتوکن

باب ٥

عادة قرحكومن

فصل ١

جکڠ اورڠ دعوي اوتڠ ڤيوتڠ اتو بارڠ اتو کبن اتو ݢداين بوله ڤسيره ڤرواتن منت تندا سره جکڠ ڤرکار دڤوتس اوله ڤرواتن تندا سره در سات سمڤي تيݢ روڤيه جکڠ ڤرکار دبواکن ڤد ڤسيره تندا سره در سات سمڤي ليم روڤيه اتس کڤتوتن دڠن بسرڽ دعواءن

فصل ٢

در سݢل ڤرکار يڠ ساله ڤد اتورن راج اتو ڤد عادة (*a*) سڤرت ڤرکار منچوري برکلاهي دان بوجڠ ݢادس تياد بوله ڤسيره ڤرواتن امبل تندا سره ارتيڽ تياد بوله امبل تندا سره در سݢل ڤرکار يڠ دحکم دڠن دندا اتو يڠ دحکم بدن

فصل ٣

در سݢل دعوي اوتڠ ڤيوتڠ دباوه ليم روڤيه تياد بوله امبل تندا سره

فصل ٤

جکڠ اورڠ يڠ دعوي اوتڠ ڤيوتڠ ممباير تندا سره تياد بوله لاݢ ڤسيره ڤرواتن امبل ولاسن جکڠ اوتڠ تربايرا

فصل ٥

تندا سره دبهاݢ تيݢ دوا بهاݢ ڤولڠ ڤد ڤسيره اتو کڤال دوسن دان سات بهاݢ ڤد ڤڠݢاو٢ يڠ تورت تمبڠ ڤرکار

فصل ٦

سݢل ڤرکار يڠ منجاد ساله ڤد اتورن راج اتو ڤد عادة هندق

(*a*) In B ontbr.: سڤرت

ڤسيره ڤرواتن ڤركس دان حكم بڬيمان ترسبت ددالم اندڠ٢ اين مك
ڤسيره كواس دندائي ڤرأناكنن واتس دوا بلس رڠڬيت كباوه دان
كڤال دوسن كواس دندائي ڤرأناكنن واتس انم رڠڬيت كباوه

فصل ٧

جك كڤال دوسن ڤوتسكن ڤركار مك ڤرأناكنن تياد سوك تريم اي
ڤون ڤرحكومن بوله اي مڠادو ڤد (a) ڤسيرهن مك هندقله ڤسيره
ڤركس كمبالي ڤركار ايت سرت تمبڠ دان ڤوتسكن بڬيمان راس يڠ
ڤاتت دان جك اورڠ يڠ دحكم ڤسيره تياد تريم در كڤتوسن
ڤسيرهن بوله اورڠ ايت مڠادو ڤد كڤال دڤيسي اتو ڤد سياڤ يڠ
كواس ددالم باتڠ هاري مك اورڠ يڠ اكن مڠادو ايت تياد بوله
ڤسيره تاهن اكن تتاڤي هندق ڤسيره كاسه ڤتندڽ هنتر ڤد اورڠ ايت

فصل ٨

جك ددوسن ڤڠندڠ اد اورڠ ملڠڬر عادة يڠ ڤاتت ددندا لبه
در انم رڠڬيت هندقله ڤڠندڠ باو ڤركار ايت دهداڤن ڤسيره بڤاي
دي منمبڠ

فصل ٩

در سڬل ڤركار يڠ ڤسيره ڤرواتن باو دهداڤن كڤال دڤيسي اتو
دهداڤن سياڤ يڠ كواس ددالم باتڠ هاري جك دتاره دندا ملائينكن
دندا ايت ڤولڠ ڤد ڤسيره ڤرواتن بڬيمان عادة

فصل ١٠

در ڤركار بنوهن تونو رومه اتو دوسن تمڤو اتو ملڠڬر لاون دڠن
سنجات ڤد يڠ كواس ممرنته ددالم نڬري تياد بوله ڤسيره ڤرواتن
ڤوتسكن كارن حكومن راج

فصل ١١

جك جاد دعوي كارن بارڠ يڠ هيلڠ ملائينكن دتنتڤكن هرڬا بڬيمان
ترسبت دباوه اين ڤادي سراتس ڬنتڠ ڤلمبڠ دوا رڠڬيت كربو سات
دلاڤن رڠڬيت انق كربو سات امڤت رڠڬيت كمبڠ سات دوا رڠڬيت
امس برت سات رڠڬيت دوا بلس رڠڬيت سواس برت سات

(a) A en B: اي ڤون ڤسيره

رڠݢت تيݢ رڠݢت ڤيرق برت سات رڠݢت سات رڠݢت باتڠ كلاڤ يڠ سده بربوه سات دوا رڠݢت باتڠ كلاڤ يڠ بلم بربوه سات سات رڠݢت باتڠ دوكو درين اتو لائين٢ براڤ سڤاتت هرݢان

فصل ١٢

جك اورڠ سمڠه ددالم ڤركار اتو منجاد سقسي مك دبلاكڠ ڤات سمڠه ايت بوهڠ هندق اورڠ ايت كنا حكومن راج

فصل ١٣

جك چمڤال تاڠن ارتين تمڤيلڠ ڤوكل منمڤڠ برݢوچه اتو چابت كڤق اتو روسقكن اورڠ ڤون تندورن اتو رومه جك دتمبڠ ريڠن يڠ ساله ممبري ڤد يڠ دعوي برس سات ݢنتڠ كلاڤ سات بيجي ايم سات دان سيره سات بيسل دان جك دتمبڠ برت (a) اي كنا دندا در دوا سمڤي انم رڠݢت

فصل ١٤

جك اورڠ برݢوچه اتو باله دڠن تاڠن اتو كايو ددالم رومه اتو دلمن دوسن سمڤي بڠكق اتو تياد بڠكق ددندا در دوا سمڤي انم رڠݢت دان لاك يڠ ساله ممبري تڤڠ در سات سمڤي امڤت رڠݢت ڤد يڠ (b) بڠكق

فصل ١٥

جك اورڠ برݢوچه دهداڤن اورڠ ڤون رومه لنتس يڠ ڤون رومه مڤادو مك يڠ ملاٴي برݢوچه كنا دندا دوا رڠݢت اسو مركوس نمان دان جك برݢوچه ددالم اورڠ ڤون رومه يڠ ملاٴي برݢوچه كنا دندا امڤت رڠݢت سيڤا مركوس نمان دان اوڠ ايت ڤولڠ ڤد يڠ ڤون رومه (c) لاك ڤسيره اتو ڤرواتن دندا ڤد اورڠ يڠ برݢوچه در انم سمڤي دوا بلس رڠݢت

فصل ١٦

جك اورڠ بركلاهي سرت ڤڠڠ بسي اتو چابت سنجتان اي

(a) A: ددندا

(b) A voegt bij: لوك اتو

(c) B: دان ڤسيره دان ڤرواتن

كنا دندا در انم سمڤي دوا بلس رڠڬت دان جك موسهن لوك
اي باير (a) ڤدان اورڠ اوبت در دوا سمڤي دلاڤن رڠڬت (b) جك
اورڠ ملون ڤسيره اتو ڤرواتن ددالم كوسان سرت ڤڠڬڠ اتو چابت
بسي اتو ڤڠڬڠ كايو اتو لائين٢ اكن ڤوكل اورڠ ايت كنا دڤوكل اتس
كڤتوتن يڠ كواس لاك دتوتڤ در تيك سمڤي انم بولن دان ممبري
تڤڠ جك ددالم رومه كڤد يڠ ڤوڽ رومه جك دلمن اتو دڤڠكالن
دسونن كربو سات (c) اتو دلاڤن رڠڬت يڠ ملون دتڠڬه جالن كنا
حكومن راج

فصل ١٧

جك اورڠ بركلاهي سمڤي موسهن چاچت ارتين هيلڠ مات كوڤڠ
ككي تاڠن (d) يڠ بوڠ صفة نمان كنا دندا دوا بلس رڠڬت سرت (e) باير
ستڠه باڠن اياايت دوا ڤوله رڠڬت ڤد يڠ چاچت

فصل ١٨

جك اورڠ ميسه٢ ڤد اورڠ لائين ترلوڤ كات يڠ تياد ڤاتت سيلڤ
نمان دحكم برس سات ڬنتڠ كلاڤ سات بيجي ايم سات (f) دان
سيره سات بيسل (g) مك بارڠ ايت ڤولڠ ڤد يڠ دعوي

فصل ١٩

جك اورڠ ماكي٢ اتو كتائي اورڠ ڤون استري اتو انق (h) ڬادس
اتو دسبوتي اورڠ ڤون ڤربواتن يڠ تياد ڤاتت دان تياد بوله دڤتاكن
چمڤال مولت نمان دحكم دندا در دوا سمڤي دوا بلس رڠڬت

(a) B: ڤد يڠ لوك
(b) In A ontbr.: جك . . . . راج
(c) In B ontbr.: اتو
(d) A: اتو ككي بوڠ
(e) In A ontbr.: باير
(f) B voegt bij: ايكر
(g) In B ontbr.: مك بارڠ
(h) B: بيني دسبوتي اي ڤون

اتس تمباڠن ڤسيره ڤرواتن دان دندا دبهاݢ دوا سبهاݢ ڤولڠ ڤد
يڠ دعوي دان سبهاݢ (*a*) ڤد ڤسيره اتو ڤرواتن (*b*)

فصل ٢٠

جک اورڠ منچوري سيڠ هاري دلور رومه ددوسن اتو دلادڠ بوه٢
ايم اتو بيبيک بارڠ يڠ کتڤݢالن دلور رومه سڤرت بوبو جال کاين٢
دان لاين بارڠ (*c*) نايڤ نمان ددندا در دوا سمڤي امڤت رڠݢت دان
بارڠ يڠ هيلڠ هندق دڤولڠکن اتو دݢنتي هرݢان (*d*) دان دندا دبهاݢ
دوا سبهاݢ ڤولڠ ڤد يڠ کچورين دان سبهاݢ ڤد ڤسيره اتو ڤرواتن

فصل ٢١

جک اورڠ منچوري ڤادي يڠ سدڠ دجمر اتو (*e*) ڤادي کلاڤ سيره
ڤيسڠ دباتڠن کنا دندا امڤت رڠݢت دان بارڠ يڠ دأمبل (*f*) هندق
دڤولڠکن اتو دݢنتي هرݢان دان دندا دبهاݢ دوا سبهاݢ ڤولڠ ڤد يڠ
کچورين دان سبهاݢ ڤد ڤسيره اتو ڤرواتن

فصل ٢٢

جک اورڠ منچوري ددوسن اتو دلادڠ کلاڤ چابي سيره سرت
منبڠ باتڠن کربو اتو کمبڠ کنا دندا در انم سمڤي دوا بلس رڠݢت
دان بارڠ يڠ هيلڠ اتو روسق هندق دڤولڠکن اتو دݢنتي هرݢان دان
دندا دبهاݢ دوا سبهاݢ ڤولڠ ڤد يڠ کچورين دان سبهاݢ ڤد
ڤسيره ڤرواتن

فصل ٢٣

جک اورڠ منچوري مالم هاري ددالم رومه ماسق دڠن بابق اتو
بوک لوڠ کنا دندا دوا بلس رڠݢت دان بارڠ يڠ هيلڠ هندق دڤولڠکن
اتو دݢنتي هرݢان دان جک رومه روسق هندق دباير براڤ يڠ ڤاتت

(*a*) B voegt bij: ڤولڠ

(*b*) B voegt bij: ادان

(*c*) In A en B ontbr.: نايڤ نمان

(*d*) B voegt bij: براڤ يڠ ڤاتت

(*e*) In B ontbr.: ڤادي

(*f*) In A ontbr. هندق

اکن بتلکن رومه ايت اتس تمباڠن ڤسيره (a) ڤرواتن (b) دان دندا
دبهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد يڠ کچرين دان سبهاڬ ڤد ڤسيره (c) ڤرواتن

فصل ٢٤

جک اورڠ منچوري سيڠ اتو مالم ددالم رومه تڠکل نايڤ نمان
اتو (d) اورڠ سيڠ اتو مالم ماسق اورڠ ڤون رومه لنتس اي ڤقس
منچوري نرڠکو نمان کنا دندا دوا بلس رڠڬت دان بارڠ يڠ هيلڠ
هندق دڤولڠکن اتو دڬنتي هرڬان دان دندا دبهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ
ڤد يڠ کچرين دان سبهاڬ ڤد ڤسيره ڤرواتن

فصل ٢٥

جک اورڠ منچوري ڤادي ددالم بيلک کنا دندا دوا بلس رڠڬت
دان ڤادي هندق دڤولڠکن اتو دڬنتي هرڬان دان دندا دبهاڬ دوا
سبهاڬ (e) ڤولڠ ڤد يڠ ڤون ڤادي دان سبهاڬ ڤد ڤسيره ڤرواتن

فصل ٢٦

جک اورڠ ربت لنتس مالڠ اورڠ لائين ڤون بارڠ دتڠه جالن نڬن
نمان کنا دندا در انم سمڤي دوا بلس رڠڬت اتس تمباڠن ڤسيره
ڤرواتن دان بارڠ يڠ هيلڠ هندق دڤولڠکن اتو دڬنتي هرڬان دان دندا
دبهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد يڠ کچرين دان سبهاڬ ڤد ڤسيره (f)
ڤرواتن

فصل ٢٧

جک اورڠ بابق رومه اکن منچوري لنتس تيکم اورڠ ددالم رومه
ايت اي کنا حکومن راج

فصل ٢٨

جک اورڠ سمڤن اتو سمبنيکن اتو ممبلي بارڠ (g) کچرين دحکم

(a) In A ontbr. ڤرواتن
(b) In B ontbr.: دان
(c) B voegt bij: اتو
(d) B: هاري مالم اتو هاري سيڠ ماسق
(e) In A ontbr.: ڤولڠ
(f) A voegt bij: اتو
(g) B: اورڠ يڠ بوله منچوري

بڠمان اورڠ يڠ منچوري (a) بارڠ ايت (b) دان سياڤ يڠ مليهت اورڠ ڤون ڤربواتن يڠ دلارڠ راج مک ڤربواتن ايت تياد دتڠکه اتو دلارڠ ڠمبوڠي ڬاوي نمان کنا انم رڠڮت دان سياڤ يڠ داڤت خبر در اورڠ ڤون ڤربواتن يڠ جاد لراڠن مک تياد دبوک کڤد يڠ کواس ڠيدم ڬاوي نمان کنا انم رڠڮت

فصل ٢٩

جک اورڠ برتمو بارڠ (c) دلامن اتو دڤڠکالن دوسن اتو دجالن بسر (d) اتو دباتڠ هاري هندقله بارڠ ايت دسرهکن ڤد اي ڤون ڤرواتن مک بارڠ ايت دسمڤن اوله ڤرواتن توجه هاري سرت ڤوکل چانڠ کاسه تاهو ڤد اورڠ باڽق دان جک يڠ ڤون بارڠ تمبل هندق دڤولڠکن بارڠن دان سسدە توجه هاري جک يڠ ڤون بارڠ تياد تمبل مک بارڠ ايت دکاسه ڤد يڠ برتمو دان جک اورڠ يڠ ڤون بارڠ تمبل (e) کمدين بوله اي تبس بارڠن دڠن هرڬا يڠ ڤاتت

فصل ٣٠

جک اورڠ برتمو بارڠ مک تياد دترڠکن ڤد ڤرواتنڽ مالڠ داڤت نمان دحکم سڤرت منچوري در تيڬ سمڤي انم رڠڮت دان بارڠ ڤولڠ ڤد يڠ ڤون دندا کڤال دوسن يڠ ڤون (f) جک اورڠ ڤون بودق اتو ڤلهرائنن ممبوت يڠ دلارڠ کول (g) مڠلادو (h) ڬستي کڤال دندا نمان

فصل ٣١

جک اد ڤراهو کهاڤت سياڤ يڠ برتمو هندق سرهکن ڤد ڤرواتنن

(a) B: ادان سياڤ

(b) In A ontbr.: رڠڮت . . . . . دان سياڤ

(c) B: دتڠه لامن

(d) In B ontbr.: اتو

(e) B: کڤد لاٴين بولن

(f) In A ontbr.: نمان . . . . . جک

(g) B: مڠالا دره

(h) B voegt bij: برکليلڠ

مک ڤراهو آيت دلبوکن دڤڠکالن دوسن توجه هاري توجه مالم دان جک يڠ ڤوڽ تمبل هندق دڤواڠکن اي ڤون ڤراهو تتاڤي اي باير اوڤه نمو در ستڠه سمڤي ليم روڤيه اتس ·کڤتوتن ڤرواتن دان جک هابس توجه هاري توجه مالم يڠ ڤون ڤراهو تياد تمبل مک دسرهکن ڤراهو ايت ڤد يڠ بوله تمو دان جک يڠ ڤون ڤراهو تمبل کمدين بوله اي تبس ڤرهوڽ دڠن هرڬا يڠ ڤاتت

فصل ٣٢

جک اورڠ برتمو ڤراهو کهاڤت لنتس داوبه رڤان دحکم سڤرت اورڠ منچوري در تيڠک سمڤي انم رڠڬت دان ڤراهو ايت ڤولڠ ڤد يڠ ڤون دندا کڤال دوسن يڠ ڤون

فصل ٣٣

جک اورڠ برجالن منمڤڠ برمالم ددالم اورڠ ڤون رومه ددوسن اتو دلادڠ مک اورڠ ايت (a) ڤون بارڠ کچرين سرت تياد ڤات اورڠ يڠ ڤون رومه کهلاڠن جوک اي ڤون بارڠ هندق اورڠ يڠ ڤون رومه ڬنتي بارڠ اورڠ يڠ منمڤڠ اکن تتاڤي جک ڤات اورڠ يڠ ڤون رومه کمليڤن جوک تياد بوله اورڠ يڠ منمڤڠ دعوي (b) دان جک اورڠ منمڤڠ درومه اورڠ ددوسن اتو دلادڠ ممباو بارڠ دان بارڠن تياد دتيتڤ اتو دڤرتهوکن کڤد اورڠ يڠ ڤون رومه مک سده ڤاڬي هاري اورڠ يڠ منمڤڠ بيلڠ کچرين دعوان تياد بوله دتريم مک جک بارڠن ترتيتڤ کڤد يڠ ڤون رومه جک هيلڠ تمتو (c) اي ڬنتي بارڠ

فصل ٣٤

جک اورڠ برجالن منمڤڠ برمالم ددالم اورڠ ڤون بروک لنتس کچرين بارڠن اورڠ يڠ ڤون بروک تڠڬڠ سرت اي هندق ڬنتي (d) هرڬا بارڠ يڠ هيلڠ

فصل ٣٥

جک اورڠ برجالن منمڤڠ برمالم ددالم بالي اتو ڬردو دوسن لنتس

(a) B: يڠ نمڤڠ کچرين بارڠن سرت

(b) In A ontbr.: دان . . . . . بارڠ

(c) B: دتيتڤ ڬنتي

(d) B: اورڠ ڤون بارڠ هيلڠ

كچرين بارڠن مك كمت دوسن تفڠڤڠ سرت اي هندق ڬنتي هرڬا بارڠ يڠ هيلڠ

فصل ٣٦

در عادة باڠن يڠ سلمان تيڬ فصل ڤرتام نستا (*a*) اتو باڠن مات ڬاوي جك لاك٢ امڤت ڤوله رڠڬت جك ڤرمڤون ليم ڤوله رڠڬت كدوا ماجا اتو باڠن ڤرواتن ڤڠڬاو اتو استرين دوا راتس امڤت ڤوله رڠڬت كتيڬ اتام اتو باڠن ڤسيره اتو استرين امڤت راتس امڤت ڤوله رڠڬت دان باڠن انق ڤسيره بڬمان باڠن ڤرواتن ماجا نمان (*b*) دان عادة امڤت لوڠ باڠن اورڠ ڤدسونن بائيك لاك٢ بائيك ڤرمڤون دلڤن ڤوله رڠڬت باڠن ڤرواتن دان انق ڤرواتن سراتس رڠڬت باڠن ڤسيره دان انق ڤسيره امڤت راتس رڠڬت دان لاك لائين در باڠن دوس دلڤن بلس رڠڬت دان كربو سات برس سراتس ڬنتڠ كلاڤ سرانس بيبجي جك اورڠ ملكائي هندق باير ستڠه باڠن دان دوس سمبيلن رڠڬت

فصل ٣٧

اوڠ باڠن ڤولڠ ڤد اهل اورڠ يڠ ماتي اكن تتاڤي ڤسيره ڤرواتن يڠ تورت تمبڠ ڤركار بوله امبل ولاسن ددالم سڤوله رڠڬت سات رڠڬت

فصل ٣٨

جك اورڠ ممبونه تياد دڠن سڠاج هندقله باير باڠن بڬمان ترسبت دأتس اين دفصل ٣٦ سرت باير بلنج ماتي امڤت رڠڬت دان دوس ڤد ڤسيره ڤرواتن دوا بلس رڠڬت اكن تتاڤي ڤركار ايت هندق دڤوتس دهداڤن يڠ ڤڠڬ كواس ددالم باتڠ هاري

فصل ٣٩

جك اورڠ ملكائي اورڠ تياد دڠن سڠاج كنا تڤڠ در دوا سمڤي دلڤن رڠڬت دان دندا ڤد ڤسيره ڤرواتن در تيڬ سمڤي دوا بلس رڠڬت دان تڤڠ ڤولڠ ڤد يڠ لوك

(*a*) In A ontbr.: اتو باڠن مات ڬاوي

(*b*) In B ontbr.: دان عادة . . . . . سمبيلن رڠڬت

فصل ٤٠

جك اورڠ ممبونه مالڠ سدڠ ددالم رومه تياد كنا باڠن

فصل ٤١

جك اورڠ لاك٢ ماسق ددالم اورڠ قونڽ رومه دڠن مقصود هندق بوت جاهت دڠن اورڠ قونڽ (a) بيني كرڤ ݢاوي نمان مك ترتڠكڤ ددالم رومه لنتس دبونه اوله لاك ڤرمڤوان ايت تياد منجاد ڤركار اكن تتاڤي جك اورڠ ايت ترتڠكڤ دلور رومه تياد بوله دبونه مك اي كنا دندا دوا بلس رڠڬت كسيكڤ اوتڠ دتمبق ماتي نمان

فصل ٤٢

جك مالم هاري اورڠ برسمبون دباوه اورڠ قونڽ رومه دڠن مقصود يڠ تياد ترڠ اي كنا دندا دوا بلس رڠڬت سبب بوله برمقصود كرڤ ڤاتي هندق ممبونه اتو كرڤ ݢاوي هندق برمقصود اورڠ قونڽ انق (b) ݢادس اتو بيني د'ن دندا ديهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد اورڠ يڠ نڠكڤ دان سبهاڬ ڤد ڤسيره ڤرواتن

فصل ٤٣

جك اورڠ ڤدسونن منچوري اتو مروسقكن بارڠ راج كتوجو الله نمان ڤسيره اتو ڤرواتن ددندا دوا ڤوله امڤت رڠڬت سرت دڤچت مك ڤڠڬاو كنا دندا دوا بلس رڠڬت دان تيڤ٢ مات ݢاوي كنا دندا دوا رڠڬت

فصل ٤٤

جك اورڠ ڤدسونن تورت راج برجالن مك لنتس برلاري جك بردارت ترجن الس نمان جك برڤراهو ترجن ڤلاڠن نمان اي كنا دندا دوا بلس رڠڬت دان جك ڤسيره اتو ڤرواتن اتو ڤڠڬاو هندق دڤچت

فصل ٤٥

جك اورڠ ممبوت جاهت دڠن كمبڠ اتو لائن٢ حيوان (c) مڠندڠكن وادن سجاڬت نمان اي كنا دندا دوا بلس رڠڬت سرت

(a) B voegt bij: انق

(b) In B ontbr.: ݢادس اتو

(c) A en B: مڠداكن

ڤمباسه دوسن سات كربو دان لاڽ اي (a) كنا ݢنتي هرݢا كمبڠ اتو لاين٢ حيوان بݢمان هرݢان يڠ ڤاتت

فصل ٤٦

تياد بوله سكالي٢ اورڠ ڤاسڠ توكس كال اتو بلنتك دكت لادڠن اتو دكت جالن٢ دان جك اورڠ ملڠݢر اتورن اين اي كنا دندا دوا بلس رڠݢت ڤد ڤسيره ڤرواتن دان لاڽ جك اد اورڠ يڠ كنا توكس كال اتو بلنتك لنتس ماتي يڠ ڤاسڠ ڤرڠكڤ ايت كنا باڠن بݢمان ترسبت دفصل ٣٦ دان جك اورڠ يڠ كنا لوك تياد ماتي يڠ ڤاسڠ ڤرڠكڤ ايت كنا تڤڠ در انم سمڤي دوا بلس رڠݢت

فصل ٤٧

جك اورڠ ماتي تربونه اتو ترسامن دتڠه جالن دوسن دان مرݢا يڠ ڤوڽ تانه تڠݢڠ در دوسنن جك تياد ڤات سياڤ يڠ ڤوڽ ڤربواتن هندقله ڤسيره ڤرواتن سݢره كاسه تاهو ڤد يڠ كواس

فصل ٤٨

جك اورڠ منبڠ باتڠ سيالڠ كنا باڠن امڤت ڤوله رڠݢت ڤد يڠ ڤوڽ سيالڠ دان دندا دوا بلس رڠݢت ڤد ڤسيره ڤرواتن

فصل ٤٩

تياد بوله سكالي٢ لاڽ ڤڠݢڠ اورڠ مڠيرڠ اوتڠ مك سياڤ لاڽ ڤڠݢڠ اورڠ مڠيرڠ اوتڠ كنا دندا دوا بلس رڠݢت ڤد راج مك اورڠ يڠ مڠيرڠ دلڤسكن در اوتڠن

فصل ٥٠

سياڤ يڠ براوتڠ بوله باير دڠن ڤڤوسر باير سكورڠن دوا بلس روڤيه ددالم سات تاهن دان جك اوتڠن لبه در دوا ڤوله رڠݢت بوله برلادڠ بهاڬ تيݢ مك سبهاڬ جاد بوڠا اوڠ سبهاڬ ڤڤوسه بايه دان سبهاڬ ڤماكن اورڠ يڠ براوتڠ

(a) In A ontbr.: كنا

فصل ٥١

در ڤركار اوتڠ ڤيوتڠ اتو ݢادي مڠݢادي يڠ سده لبه در ليم تاهن
لمان تياد ددعوي اتو دبوك تياد بوله دڤركراكن لاݞ

فصل ٥٢

جك اورڠ بربيني ماتي هرتان دبهاݞ دوا سبهݞ ڤولڠ ڤد انق
اتو سانق لاݞ٢ يڠ ماتي دان سبهاݞ ڤولڠ ڤد ڤرمڤونن عادة
سڤنچهرين دان جك يڠ ماتي اد اوتڠ هندقله (a) لبه دهولو دباير
سݢل اوتڠ مك هرت لبه در اوتڠ ايتله بوله دبهاݞ

فصل ٥٣

جك هرت اورڠ يڠ ماتي تياد چوكڤ اكن باير اوتڠن مك ڤات
بنين ايكت تڠݢڠ در اوتڠ ايت هندقله ڤرمڤون ايت باير سڤارو
در اوتڠ يڠ تڠݢل اكن تتاڤي تياد بوله سكالي٢ انق٢ كچل تورت
تڠݢڠ اوتڠ باڤقن جك دي اورڠ تياد منريم وارث

فصل ٥٤

جك ڤرمڤون يڠ برلاݞ ماتي مك سڤارو در هرت يڠ اي بوله
سڤنچهرين دڠن لكين ڤولڠ ڤد اي ڤون انق دان جك تياد اد انق
ڤواڠ ڤد سانقن ڤرمڤون اتت

فصل ٥٥

تياد بوله لاݞ نيكلكن اوتڠ جك سمڤي كتيك اكن باير يڠ
برأوتڠ تياد ممڤو

فصل ٥٦

جك اورڠ يڠ دڤوكل دندا اوله ڤسيره ڤرواتن تياد ڤون ڤمبيارن
بوله ڤسيره ڤرواتن ڤنجڤكن اورڠ ايت سرت سوره اڠكت كرج مك
ددالم اوتڠ دهيلڠكن ليم روڤيه ددالم سات بولن

فصل ٥٧

جك ڤسيره ڤرواتن اتو مات ݢاوي ماتي هندقله اورڠ ددالم مرݢا
دعوي در اوتڠ اتو لاين جك ڤسيره ددالم امڤت ڤوله هاري امڤت

(a) In B ontbr.: لبه دهولو

ڤمباسه دوسن ساتت كربو دان لاݢ اي (a) كنا ݢنتي هرݢا كمبڠ اتو لاين٢ حيوان بݢمان هرݢان يڠ ڤاتت

فصل ٤٦

تياد بوله سكالي٢ اورڠ ڤاسڠ توكس كال اتو بلنتك دكت لادڠن اتو دكت جالن٢ دان جك اورڠ ملڠݢر اتورن اين اي كنا دندا دوا بلس رڠݢت ڤد ڤسيره ڤرواتن دان لاݢ جك اد اورڠ يڠ كنا توكس كال اتو بلنتك لنتس ماتي يڠ ڤاسڠ ڤرڠكڤ ايت كنا باڠن بݢمان ترسبت دفصل ٣٦ دان جك اورڠ يڠ كنا لوك تياد ماتي يڠ ڤاسڠ ڤرڠكڤ ايت كنا تڤڠ در انم سمڤي دوا بلس رڠݢت

فصل ٤٧

جك اورڠ ماتي تربونه اتو ترسامن دتڠه جالن دوسن دان مرݢا يڠ ڤوڽ تانه تڠݢڠ در دوسنن جك تياد ڤات سياڤ يڠ ڤوڽ ڤربواتن هندقله ڤسيره ڤرواتن سݢره كاسه تاهو ڤد يڠ كواس

فصل ٤٨

جك اورڠ منبڠ باتڠ سيالڠ كنا باڠن امڤت ڤوله رڠݢت ڤد يڠ ڤوڽ سيالڠ دان دندا دوا بلس رڠݢت ڤد ڤسيره ڤرواتن

فصل ٤٩

تياد بوله سكالي٢ لاݢ ڤڠݢڠ اورڠ مڠيرڠ اوتڠ مك سياڤ لاݢ ڤڠݢڠ اورڠ مڠيرڠ اوتڠ كنا دندا دوا بلس رڠݢت ڤد راج مك اورڠ يڠ مڠيرڠ دلڤسكن در اوتڠن

فصل ٥٠

سياڤ يڠ براوتڠ بوله باير دڠن ڤيوسر باير سكورڠن دوا بلس روڤيه ددالم سات تاهن دان جك اوتڠن لبه در دوا ڤوله رڠݢت بوله برلادڠ بهاݢ تيݢ مك سبهاݢ جاد بوڠا اوڠ سبهاݢ ڤيوسه بايه دان سبهاݢ ڤماكن اورڠ يڠ براوتڠ

(a) In A ontbr.: كنا

فصل ٥١

در ڤركار اوتڠ ڤيوتڠ اتو ݢادي مڠݢادي يڠ سده لبه در ليم تاهن لمان تياد ددعوي اتو دبوك تياد بوله دڤركراكن لاݢ

فصل ٥٢

جک اورڠ بربيني ماتي هرتان دبهاݢ دوا سبهݢ ڤولڠ ڤد انق اتو سانق لاک٢ يڠ ماتي دان سبهاݢ ڤولڠ ڤد ڤرمڤونن عادة سڤنچهرين دان جک يڠ ماتي اد اوتڠ هندقله (a) لبه دهولو دباير سکل اوتڠ مک هرت لبه در اوتڠ ايتله بوله دبهاݢ

فصل ٥٣

جک هرت اورڠ يڠ ماتي تياد چوکڤ اکن باير اوتڠن مک ڤات بنين ايکت تڠڠڠ در اوتڠ ايت هندقله ڤرمڤون ايت باير سڤارو در اوتڠ يڠ تڠڠل اکن تتاڤي تياد بوله سکالي٢ انق٢ کچل تورت تڠڠڠ اوتڠ باڤقن جک دي اورڠ تياد منريم وارث

فصل ٥٤

جک ڤرمڤون يڠ برلاک ماتي مک سڤارو در هرت يڠ اي بوله سڤنچهرين دڠن لکين ڤولڠ ڤد اي ڤون انق دان جک تياد اد انق ڤولڠ ڤد سانقن ڤرمڤون ايت

فصل ٥٥

تياد بوله لاݢ نيکلکن اوتڠ جک سمڤي کتيک اکن باير يڠ براوتڠ تياد ممڤو

فصل ٥٦

جک اورڠ يڠ دڤوکل دندا اوله ڤسيره ڤرواتن تياد ڤون ڤمبيارن بوله ڤسيره ڤرواتن ڤنجڤکن اورڠ ايت سرت سوره اڠکت کرج مک ددالم اوتڠ دهيلڠکن ليم روڤيه ددالم سات بولن

فصل ٥٧

جک ڤسيره ڤرواتن اتو مات ݢاوي ماتي هندقله اورڠ ددالم مرݢا دعوي در اوتڠ اتو لاٸن جک ڤسيره ددالم امڤت ڤوله هاري امڤت

(a) In B ontbr.: لبه دهولو

ڤمباسه دوسن سات كربو دان لاڽڠ اي (a) كنا ݢنتي هرݢا كمبڠ اتو لائين٢ حيوان بݢمان هرݢان يڠ ڤاتت

فصل ٤٦

تياد بوله سكالي٢ اورڠ ڤاسڠ توكس كال اتو بلنتڠ دكت لادڠن اتو دكت جالن٢ دان جك اورڠ ملڠݢر اتورن اين اي كنا دندا دوا بلس رڠݢت ڤد ڤسيره ڤرواتن دان لاڠ جك اد اورڠ يڠ كنا توكس كال اتو بلنتڠ لنتس ماتي يڠ ڤاسڠ ڤرڠكڤ ايت كنا باڠن بݢمان ترسبت دفصل ٣٦ دان جك اورڠ يڠ كنا لوك تياد ماتي يڠ ڤاسڠ ڤرڠكڤ ايت كنا تڠڠ در انم سمڤي دوا بلس رڠݢت

فصل ٤٧

جك اورڠ ماتي تربونه اتو ترسامن دتڠه جالن دوسن دان مرݢا يڠ ڤون تانه تڠݢڠ در دوسنن جك تياد ڤات سياڤ يڠ ڤون ڤربواتن هندقله ڤسيره ڤرواتن سݢره كاسه تاهو ڤد يڠ كواس

فصل ٤٨

جك اورڠ منبڠ باتڠ سيالڠ كنا باڠن امڤت ڤوله رڠݢت ڤد يڠ ڤون سيالڠ دان دندا دوا بلس رڠݢت ڤد ڤسيره ڤرواتن

فصل ٤٩

تياد بوله سكالي٢ لاڽڠ ڤڠݢڠ اورڠ مڠيرڠ اوتڠ مك سياڤ لاڽڠ ڤڠݢڠ اورڠ مڠيرڠ اوتڠ كنا دندا دوا بلس رڠݢت ڤد راج مك اورڠ يڠ مڠيرڠ دلڤسكن در اوتڠن

فصل ٥٠

سياڤ يڠ براوتڠ بوله باير دڠن ڤڤوسر باير سكورڠن دوا بلس روڤيه ددالم سات تاهن دان جك اوتڠن لبه در دوا ڤوله رڠݢت بوله برلادڠ بهاڬ تيڬ مك سبهاڬ جاد بوڠا اوڠ سبهاڬ ڤڤوسه بايه دان سبهاڬ ڤماكن اورڠ يڠ براوتڠ

(a) In A ontbr.: كنا

فصل ٥١

در ڤركار اوتڠ ڤيوتڠ اتو ݢادي مڠݢادي يڠ سده لبه در ليم تاهن لمان تياد ددعوي اتو دبوك تياد بوله دڤركراكن لاڬ

فصل ٥٢

جك اورڠ بربيني ماتي هرتان دبهاڬ دوا سبهڬ ڤولڠ ڤد انق اتو سانق لاك٢ يڠ ماتي دان سبهاڬ ڤولڠ ڤد ڤرمڤونن عادة سڤنچهرين دان جك يڠ ماتي اد اوتڠ هندقله (a) لبه دهولو دباير سڬل اوتڠ مك هرت لبه در اوتڠ ايتله بوله دبهاڬ

فصل ٥٣

جك هرت اورڠ يڠ ماتي تياد چوكڤ اكن باير اوتڠن مك ڤات بنين ايكت تڠڬڠ در اوتڠ ايت هندقله ڤرمڤون ايت باير سڤارو در اوتڠ يڠ تڠڬل اكن تتاڤي تياد بوله سكالي٢ انق٢ كچل تورت تڠڬڠ اوتڠ باڤقن جك دي اورڠ تياد منريم وارث

فصل ٥٤

جك ڤرمڤون يڠ برلاك ماتي مك سڤارو در هرت يڠ اي بوله سڤنچهرين دڠن لكين ڤولڠ ڤد اي ڤون انق دان جك تياد اد انق ڤولڠ ڤد سانقن ڤرمڤون اتت

فصل ٥٥

تياد بوله لاڬ نيكلكن اوتڠ جك سمڤي كتيك اكن باير يڠ يرأوتڠ تياد ممڤو

فصل ٥٦

جك اورڠ يڠ دڤوكل دندا اوله ڤسيره ڤرواتن تياد ڤون ڤمبيارن بوله ڤسيره ڤرواتن ڤنجڤكن اورڠ ايت سرت سوره اڠكت كرج مك ددالم اوتڠ دهيلڠكن ليم روڤيه ددالم سات بولن

فصل ٥٧

جك ڤسيره ڤرواتن اتو مات ݢاوي ماتي هندقله اورڠ ددالم مرݢا دعوي در اوتڠ اتو لاڠن جك ڤسيره ددالم امڤت ڤوله هاري امڤت

(a) In B ontbr.: لبه دهولو

ڤوله مالم ڤرواتن ليم بلس هاري ليم بلس مالم ماٺ ݢاوي توجه هاري توجه مالم لڤس در ايت تياد بوله لاٴݠ اورڠ مرݢا دعوي اكن تتاڤي جكٴ اورڠ سدڠ برجالن بوله اي دعوي ايدر اي ڤولڠ كدوسن

فصل ٥٨

جكٴ اد اورڠ ماتي هندق كڤال دوسن سرت قوم ڤرقس در تَرِكَتّن دان تولس سݢل هرتان (a) لنتس دبهاݠ ڤد يڠ داڤت وارث جكٴ انق لاٴݠ كچل اتو يتيم ڤياتو هندق دڤݢڠ ڤسيره دان لبي ڤڠهول سمڤي انق ايت عمرن امڤت بلس تاهن مكٴ كتيكٴ ايت لڤس يتيم

اتورن بهاݠ اوڠ دندا

فصل ٥٩

جكٴ ڤسيره دندائي ڤرأناكن دوسن سنديري دندا ايت دبهاݠ تيݢٴ دوا بهاݠ ڤولڠ ڤد ڤسيره سات بهاݠ ڤد ڤڠݢاو٢ دوسن

فصل ٦٠

جكٴ ڤڠندڠ ڤوتس ڤركار ڤرأناكن دندا دبهاݠ تيݢٴ دوا بهاݠ ڤولڠ ڤد ڤڠندڠ دان سات بهاݠ ڤد ڤڠݢاو٢ن

فصل ٦١

جكٴ ڤركار ڤرأناكن دوسن ڤڠندڠ دڤوتس اوله ڤسيره دندا دبهاݠ دوا سبهاݠ ڤولڠ ڤد ڤسيره سبهاݠ ڤد ڤڠندڠ يڠ ڤون ڤرأناكن مكٴ بهݢين ڤسيره دبهاݠ لاٴݠ تيݢٴ دوا بهاݠ ڤسيره يڠ ڤون دان سات بهاݠ ڤڠݢاو مرݢا (b) ايائيت ڤمبارڤ يڠ ڤون دان بهݢين ڤڠندڠ دبهاݠ جوݢٴ تيݢٴ (c) مكٴ دوا بهاݠ ڤڠندڠ يڠ ڤون دان سات بهاݠ ڤولڠ ڤد ڤڠݢاو٢ن

(a) In A ontbr.: لنتس . . . . . لڤس يتيم

(b) In A en B ontbr.: ايائيت

(c) In B ontbr.: مكٴ

فصل ٦٢

جکڬ ڤرکار انتار ڤرأناکن لائين٢ دوسن تتاڤي ڤُڠکل سمرڬا دندا دبهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد ڤسيره ددالم ايت سبهاڬ در تيڬ ڤڠڬاو مرڬا يڠ ڤون سبهاڬ لاڬ دبهاڬ رات انتار ببراڤ ڤڠندڠ يڠ ڤون ڤرأناکن ماسق ڤرکار ددالم بهڬين سات٢ ڤڠندڠ سبهاڬ در تيڬ هندق ڤڠندڠ کاسه ڤد ڤڠڬاو٢ دوسنڽ

فصل ٦٣

جکڬ ڤرکار انتار ڤرأناکن لائين٢ مرڬا دندا دبهاڬ رات انتار ببراڤ ڤسيره يڠ ڤون ڤرأناکن ماسق ڤرکار مکڬ سات٢ ڤسيره بهاڬ ڤول دندا ڤد ڤڠڬاو مرڬا سرت ڤڠندڠ دان ڤڠڬاو٢ بڬمان ترسبت دفصل ٥٩ دان ٦٠ دان ٦١ دان ٦٢

فصل ٦٤

اينله تلادن بهاڬ دندا سهندين امڤت اورڠ دوسن ڤڠندڠ منچوري مکڬ ددندائي ڤسيره سات اورڠ دوا بلس رڠڬت جملة امڤت ڤوله دلاڤن رڠڬت مکڬ دبهاڬ ڤد اورڠ يڠ کچرين انم رڠڬت ڤد ڤسيره سرت ڤڠڬاو مرڬا دوا ڤوله سات رڠڬت ڤد ڤڠندڠ٢ سرت ڤڠڬاو٢ن دوسن٢ اورڠ يڠ ددندائي دان دوسن اورڠ يڠ کچرين دوا ڤوله سات رڠڬت (*a*) جملة امڤت ڤوله دلاڤن رڠڬت ارتين ڤرواتن٢ دوسن اورڠ يڠ کنا دندا سرت ڤرواتن دوسن اورڠ يڠ کچرين سام رات بوله بهڬين دان سهندين امڤت اورڠ سات مرڬا منچوري دمرڬا لائين مکڬ ددندائي سات اورڠ دوا بلس رڠڬت دندا دبهاڬ ڤد اورڠ يڠ کچرين انم رڠڬت (*b*) ڤد ڤسيره اورڠ يڠ کنا دندا دوا ڤوله سات رڠڬت ڤد ڤسيره اورڠ يڠ کچرين دوا ڤوله سات رڠڬت مکڬ ڤسيره٢ ممبهاڬ ڤول بهڬينن دڠن ڤڠڬاو مرڬا ڤرواتن ڤڠڬوان بڬمان ترسبت داتس اين

(*a*) In B ontbr.: رڠڬت . . . . . جملة

(*b*) In B ontbr.: اين . . . . . ڤد

VERTALING.

OENDANG-OENDANG SIMBOER TJAHAJA

OF LANDRECHT IN ZWANG IN DE PALEMBANGSCHE BOVENLANDEN.

TITEL 1.

Bepalingen [1] op het verkeer tusschen jongelingen en meisjes en op het huwelijk.

ART. 1.

Indien een jongeling en een meisje met elkander in het huwelijk willen treden, moeten de wederzijdsche ouders van dit voornemen kennis geven aan het distriktshoofd of aan het dorpshoofd [2]. Deze kennisgeving heet tĕrang [3]. Het gebruik vordert, dat de jongeling bij die gelegenheid de som van drie rijksdaalders betale, welke gift den naam van oepah toewa of oepah batin [4] draagt, en verdeeld wordt als volgt: ½ rijksdaalder voor het distriktshoofd voor het inschrijven van het huwelijk in het bevolkingsregister [5], 1½ rijksdaalder voor het dorpshoofd, en 1 rijksdaalder voor de leden van het dorpsbestuur [6]. Deze laatste gift heet djoeroeh [7]. Indien de jongeling en het meisje niet beiden in het zelfde distrikt of in het zelfde dorp wonen, zoo wordt de oepah toewa in tweeën ver-

---

[1] Letterlijk: «gewoonterecht», Mal. adat of hadat v. h. Arab. 'âdah. In Palembang en Benkoelen schijnt eerstgenoemde uitspraak meer gewoon te zijn. Zie Van Hasselt: De talen en letterkunde van Midden-Sumatra, Leiden 1881, p. 42. Elders in de Maleische landen zegt men meestal hadat.

[2] Al naarmate de betrokken personen woonachtig zijn in het dorp, waar het distriktshoofd gevestigd is, dan wel in een ander dorp. Over de distrikten en dorpen benevens de titels hunner hoofden, zie beneden Titel II en III.

[3] Letterlijk: «openlijke en duidelijke bekendmaking.» Over de formaliteiten welke aan deze kennisgeving moeten voorafgaan, zie ben. Art. 12.

[4] Letterlijk: «loon der oudsten» of «loon der hoofden.»

[5] Mal. amit mĕnoetoep soerat, letterlijk: «verlof om het register te «sluiten.» Vergl. Jav. pamit. Het distriktshoofd heeft op deze belooning aanspraak, ook als het huwelijk gesloten wordt in een ander dorp dan waar hij gevestigd is.

[6] Over de leden van het dorpsbestuur, zie ben. Tit. III.

[7] Letterlijk: «stroop.»

deeld, en komt de helft aan het distrikts- of dorpshoofd en aan de overige distrikts- of dorpsbestuurders van den jongeling, en de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd en aan de overige distrikts- of dorpsbestuurders van het meisje ten goede [8].

ART. 2.

Indien eene weduwe een nieuw huwelijk wil aangaan, moet hare familie en die van haar aanstaanden echtgenoot de in het vorige artikel bedoelde kennisgeving aan het dorpshoofd [9] doen, en betaalt de aanstaande echtgenoot slechts 1 rijksdaalder aan het distrikts- of dorpshoofd, welke gift pasahitan heet, en verdeeld wordt op denzelfden voet als de in het vorige artikel genoemde oepah toewa [10].

ART. 3.

De man mag aan zijne aanstaande vrouw als huwelijksgift [11] hoogstens 2¼ rijksdaalder betalen, en het is aan de ouders of verdere bloedverwanten van het meisje of van de weduwe uitdrukkelijk verboden van den aanstaanden echtgenoot den djoedjoer [12] of welke andere koopsom te vorderen.

---

[8] Volgens G. I: 1 (Zie boven p. 10 Aant. 27) geschiedt de kennisgeving door de ouders «in het bijzijn van het publiek», en bij die gelegenheid dient eene kleine sĕdĕkah (offermaal, Arab. çadaqah = aalmoes) gegeven te worden. De oepah toewa bedraagt 1 rijksdaalder, en komt geheel ten bate van het hoofd, bij wien de aangifte geschiedt. Volgens een officieel bericht van 1890, is in de afdeeling Lahat al hetgeen bij het aangaan van een huwelijk door den man aan de hoofden moet betaald worden, onder den naam van palajan (Zie ben. Art. 6) bekend. Het bedrag daarvan hangt af van de gegoedheid van den betrokken persoon, en wordt verdeeld als volgt: ¼ voor het distriktshoofd, ⅜ voor het dorpshoofd en ⅜ voor de leden van het dorpsbestuur.

[9] Blijkens het voorkomende in Art. 7, heet ook deze kennisgeving tĕrang.

[10] Volgens G. I: 2 bedraagt de pasahitan slechts ½ rijksdaalder, en wordt aan het hoofd van het dorp der weduwe betaald. Het woord is afgeleid van sahit, eene verbastering van het Arab. sjâhid «getuige», en beteekent dus letterlijk, «getuigengeld.»

[11] Mal. ĕmas kawin. Aldus heet in het Maleisch de mahr van het Moḥammedaansche recht.

[12] Het was vroeger in de Palembangsche Bovenlanden algemeen gebruikelijk, dat de man zijne vrouw van hare familie kocht voor eene som gelds, djoedjoer geheeten, welke tot 2000 rijksdaalders kon beloopen. Die koopsom kwam ten voordeele van de familie der vrouw, welke laatste in de familie van haar man overging. In zeer vele streken vooral langs de bovenrivieren is dit oorspronkelijk heidensche gebruik, ondanks den voortgang van den Islâm en het verbod door het Goevernement, blijven bestaan. Men spreekt dan echter dikwijls niet meer van djoedjoer maar van bĕlandja dapoer of bĕlandja kawin d. w. z. geld door den bruidegom aan de bruid gegeven om huisraad of benoodigdheden voor het huwelijksfeest te koopen. Zie V. Hasselt t. a. p. p. 58, G. I: 3, 5, 23 en

In geval van niet nakoming van dit voorschrift [13], of in geval van het vorderen van den djoedjoer, moet het betrokken distrikts- of dorpshoofd de zaak aangeven bij het divisie-hoofd [14], als zijnde eene overtreding van de wetten van het Goevernement [15]. De schuldige wordt alsdan beboet met 12 rijksdaalders, welke boete ten goede komt aan hem, die de zaak bij het divisie-hoofd heeft aangebracht.

ART. 4.

Wat de bělandja dapoer [16], dat wil zeggen de kosten van het huwelijksfeest, betreft, die moeten door den bruidegom worden gedragen. Is deze welgesteld, zoo mag hij een groot feest geven; is hij minvermogend, zoo moet hij zich met een klein feest vergenoegen. In geen geval mag de bruidegom voor de kosten van het huwelijksfeest als pandeling [17] in dienst komen bij zijn schoonvader of de verdere bloedverwanten van zijne bruid [18].

ART. 5.

De bruidegom mag, wanneer hij zulks verlangt, overeenkomstig de oude gebruiken, de onderstaande giften doen: 4 rijksdaalders als oepah běranaq [19], 1 rijksdaalder dan wel een gouden ring van

---

vergl. ben. Art. 16 en de Aant. op Art. 32. Zie verder omtrent het huwelijk bij wege van djoedjoer, het hier beneden (Aant. 18) te vermelden huwelijk bij wege van ambil anaq en de pogingen van het Goevernement om beide af te schaffen: G. A. Wilken: Over het huwelijks en erfrecht bij de volken van Zuid-Sumatra in de Bijdr. v. d. T. L. en Vk. v. N. I. 5de Reeks dl. VI (1891) p. 149 en vv. en speciaal p. 158 en vv. en 196 en vv. Hierboven (p. 8) werd reeds opgemerkt, dat een vroegere Palembangsche Vorst getracht heeft deze zoo hoogst nadeelige instellingen af te schaffen.

[13] Namelijk omtrent het maximum van de huwelijksgift.

[14] Over de divisie-hoofden, zie boven p. 5 Aant. 9.

[15] Letterlijk: «van den Koning.»

[16] Letterlijk: «keukenkosten» Vergl. aant. 12.

[17] Mal. boedjang běroetang. Vergl. ben. Tit. V Artt. 49 en 50.

[18] Bij onvermogen om den djoedjoer en de verdere op het huwelijk vallende kosten te betalen, ging na het huwelijk vroeger algemeen de man bij zijne schoonouders of bij den voogd zijner vrouw inwonen om voor zijne schuld als pandeling (boedjang běroetang) te werken. De djoedjoer komt niet te pas bij het huwelijk, dat men ambil anaq noemt, letterl. «als kind aannemen.» Dit heeft ten gevolge, dat niet de vrouw tot de familie van haar man, maar deze tot die van zijne vrouw overgaat. Terwijl dan ook bij het djoedjoer-huwelijk de kinderen den vader volgen, volgen zij bij dit huwelijk de moeder. Zie Wilken l. l. p. 176 en vv. Ook dit gebruik bestaat niettegenstaande de officieele afschaffing en den voortgang van den Islâm in vele streken nog heden. Zie boven Aant. 12, G. I: 4, 23 en II: 18, 19, ben. Tit. II Art. 28, en de Aant. 80 op Art. 32 van dezen Titel.

[19] Letterlijk: «loon voor het ter wereld brengen» namelijk van de bruid.

dezelfde waarde als ĕmas boenga koekoe [20], en 1 rijksdaalder als pangamitan [21], laatstgenoemde gift op het oogenblik dat de bruid hare woning verlaat. Deze drie geschenken geeft de bruidegom aan zijne schoonmoeder, van wie hij als tegengeschenk ontvangt een ligmatje, een kussen en eene sprei. Voorts mag de bruidegom geven: de pasoedjoetan, zijnde een geschenk op het oogenblik waarop hij zijne bruid wegleidt, aldus genaamd omdat hij alsdan aan zijne schoonouders de handkus geeft (soedjoet) [22], en bestaande in 1 rijksdaalder, namelijk ½ rijksdaalder voor zijn schoonvader en ½ voor zijne schoonmoeder; de taming boeka lawang [23], zijnde 1 rijksdaalder aan zijne schoonmoeder te betalen; eindelijk de palangkahan [24], zijnde 2 rijksdaalders. Indien namelijk de bruid eene oudere zuster heeft, die nog niet gehuwd is, vordert het gebruik dat de bruidegom aan laatstgenoemde 2 rijksdaalders als palangkahan geve [25].

Bij het huwelijk eener weduwe zijn intusschen de hier bedoelde

---

[20] Letterlijk: «goud ter versiering van de huid bij het nagelbed.»

[21] Letterlijk: «geschenk bij het verlof vragen», namelijk: om te vertrekken. Vergl. Jav. pamit.

[22] Verbastering van het Arabische sodjoed «knieling», dus is pasoedjoetan letterlijk: «geschenk bij de knieling.» De afgeleide beteekenis van «handkus» vindt men bij Van Hasselt t. a. p. p. 45, 64.

[23] Letterlijk: «schild om zich te beschermen bij het openen der deur.» Elders heet dit geschenk panoeroenan. Zie V. Hasselt t. a. p. p. 63.

[24] Letterlijk: «geschenk bij het overheen stappen.» In sommige streken heet dit geschenk pĕlaloe lett. «voorbijgang.»

[25] Volgens G. I: 7 en 10 geeft de man kort na de voltrekking des huwelijks: 1° aan den vader of voogd zijner vrouw 1 rijksdaalder ten teeken dat de djoedjoer (Zie boven Aant. 12) zal betaald worden, welke gift rĕboetan dalĕm d. w. z. «roof binnen's huis» heet, vermoedelijk omdat het huwelijk zonder djoedjoer gelijk staat met het wegnemen van iets zonder het te betalen; 2° aan zijne schoonouders de pasoedjoetan bestaande in eene mand met gebak, visch en 4 kippen; 3° de sarak bĕrkoendang d. w. z. «scheiding als gevolg van het «medenemen» nam. zijner vrouw, zijnde 12 zilveren ringen en een kip voor de meisjes van het dorp benevens eenig gebak voor elk der daarin gevestigde gezinnen; 4° de pĕlintasan (G. ten onrechte plintissan) of «voorbijgang» zijnde 4 rijksdaalders voor zijne schoonmoeder, indien zijne vrouw eene ongehuwde oudere zuster heeft. De jonggehuwden ontvangen daarentegen van hunne schoonouders eenig huisraad en een streng garen, en van ieder huisgezin van het dorp eene mat. Over de geschenken bij het huwelijk eener weduwe wordt in het geheel niet gesproken; terwijl men de wijze van betaling van den djoedjoer en de daarbij noodige geschenken en ceremoniën vermeld vindt bij G. I: 8, 9. De zooeven genoemde 12 zilveren ringen heeten, volgens V. Hasselt t. a. p. p. 65, tjintjin pĕninggalan of pĕtjĕrajan.

geschenken niet gebruikelijk, behalve de pangamitan van 1 rijksdaalder.

ART. 6.

Indien een meisje een jongeling opzoekt en met hem ontvlucht, dan wel indien een jongeling een meisje uit hare woning met hare toestemming ontvoert, zonder dat het meisje dientengevolge zwanger is geworden, zoo wordt de jongeling beboet met 6 rijksdaalders, welke boete den naam van palajan [26] draagt. De jongeling ên het meisje zijn in dit geval verplicht met elkander te huwen, alsof de kennisgeving van het huwelijk (tërang) [27] had plaats gehad; de daarbij voorgeschrevene oepah batin behoeft dan echter niet betaald te worden. Van de 6 rijksdaalders, als palajan verschuldigd, is 1 rijksdaalder voor het distriktshoofd voor het inschrijven van het huwelijk in het bevolkingsregister [28]; 3 rijksdaalders zijn voor het dorpshoofd en 2 rijksdaalders voor de leden van het dorpsbestuur. Indien de jongeling en het meisje niet beiden in hetzelfde distrikt of in hetzelfde dorp wonen, zoo komt de palajan voor de helft aan het distrikts- of dorpshoofd en aan de overige bestuurders van het distrikt of het dorp van den jongeling, en voor de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd en aan de overige bestuurders van het distrikt of het dorp van het meisje ten goede [29].

---

[26] Letterlijk: «zalf», «smeersel», van palai, Soend. palè.

[27] Zie boven Art. 1.

[28] Als voren.

[29] Het wegvoeren van een meisje of weduwe met hare toestemming (bambang) en het opzoeken van een man door een meisje of weduwe om te zamen te ontvluchten (bërgoebëlan), zijn zeer in zwang als de goedkoopste wijzen om een huwelijk te sluiten en huwelijkskwesties te beëindigen. In beide gevallen laat zoowel de man als het meisje of de weduwe een briefje of eenig ander teeken achter, dat zij gevlucht zijn. Indien zij aldus één nacht samen hebben doorgebracht, moet het huwelijk worden voltrokken; zelfs is het niet noodig daartoe de ouders van het meisje of de weduwe op te roepen, indien deze minstens een dagmarsch af wonen van de plaats, waar het huwelijk wordt gesloten. Wanneer, na eene dergelijke ontvluchting of ontvoering, de familie of het dorpshoofd van het meisje of de weduwe de schuldigen achtervolgt en aanhoudt, kunnen zij verzoeken ongehinderd te mogen doorgaan (minta oendoer of minta oendoer sëndjata) tegen afgifte door den man van eenig onderpand (përtanda vergl. Jav. pratoṇḍå), hetwelk hij na de voltrekking van het huwelijk tegen betaling van 2 rijksdaalders kan inlossen. Dit gebruik schijnt vooral in de afdeelingen Ogan-Oeloe en Komëring-Oeloe in zwang te zijn. Zie Tijdschr. v. Ned. Ind. jaarg. 1876 dl. I p. 137, en Koeț. Mån. Artt. 14, 141, 251. G. 1: 22 schrijft

ART. 7.

Indien de in het vorige artikel bedoelde ontvluchting of wegvoering niet met een jong meisje maar met eene weduwe heeft plaats gehad, zonder dat deze dien ten gevolge zwanger is geworden, zoo bedraagt de boete voor den man slechts 3 rijksdaalders, en zijn partijen verplicht met elkander te huwen alsof de kennisgeving van het huwelijk (tĕrang) had plaats gehad, zonder dat echter alsdan de pasahitan [30] behoeft betaald te worden. Van de boete van 3 rijksdaalders is ½ rijksdaalder voor het distriktshoofd voor het inschrijven van het huwelijk in het bevolkingsregister, 1½ rijksdaalder voor het dorpshoofd, en 1 rijksdaalder voor de leden van het dorpsbestuur.

Indien de man en de weduwe niet beiden in hetzelfde distrikt of hetzelfde dorp wonen, zoo komt de boete voor de helft aan het distrikts- of dorpshoofd en aan de overige hoofden van den man, en voor de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd en aan de overige hoofden der weduwe ten goede.

ART. 8.

Indien de in Art. 6 bedoelde ontvluchting [31] zwangerschap van het meisje heeft tengevolge gehad, zoo bedraagt de boete 12 rijksdaalders; de jongeling en het meisje zijn verplicht met elkander te huwen alsof de kennisgeving van het huwelijk (tĕrang) had plaats gehad, en de daarbij voorgeschreven oepah batin behoeft niet betaald te worden. Bij de verdeeling van de boete wordt onderscheid gemaakt, of de schuldigen wonen in het dorp, alwaar het distriktshoofd gevestigd is, dan wel in een ander dorp. In het eerste geval zijn 10 rijksdaalders voor het distriktshoofd en twee voor de leden van het dorpsbestuur; doch in het tweede geval ontvangt het distriktshoofd slechts 6 rijksdaalders voor het inschrijven van het huwelijk in het bevolkingsregister, terwijl 4 rijksdaalders aan het dorpshoofd en 2 rijksdaalders aan de leden van het dorpsbestuur ten goede komen. Indien de jongeling en het meisje niet beiden in

---

eveneens het hier en in de drie volgende artikelen bedoelde gedwongen huwelijk voor, maar beboet de beide schuldigen in al die gevallen gezamenlijk met 10 rijksdaalders en het slachten van eene buffel tot reiniging van het dorp (pĕmbasoh doesoen.)

[30] Zie boven Aant. 10.

[31] Ofschoon de tekst slechts van «ontvluchting» (bĕrgoebĕlan) spreekt, zoo geldt bij wegvoering (bambang) dezelfde regel.

hetzelfde distrikt of hetzelfde dorp wonen, zoo wordt de boete v in voege als aan het slot van Art. 6 is uiteengezet.

ART. 9.

Indien de ontvluchte [32] en dientengevolge zwanger geworde geen meisje maar eene weduwe is, moet de schuldige man c 12 rijksdaalders boete betalen, en zijn partijen verplicht met e te huwen, terwijl de boete verdeeld wordt als in het vorige is omschreven.

ART. 10.

Indien een meisje of weduwe zwanger is, zonder dat m wie daaraan schuld heeft, zal die vrouw bij het distriktshoofd te werk gesteld (pandjing) voor een termijn van hoogstens d Daarna mag de vrouw met haar kind naar hare ouders of familie terugkeeren. Intusschen heeft hare familie het rec dadelijk in vrijheid te doen stellen door de betaling aan het d hoofd eener boete van 12 rijksdaalders, waarna laatstg haar niet langer mag aanhouden [33].

ART. 11.

Indien de in het vorige artikel bedoelde vrouw ter uitlegging in iemand anders woning gaat verblijf houden, z eigenaar der woning verplicht als zoenoffer (těpoeng) e te slachten [34].

ART. 12.

Indien een jongeling en een meisje met elkander zullen worden, moet de vader van den jongeling eenige eetwaren dorpshoofd en aan de leden van het dorpsbestuur brenge daarna kan de kennisgeving, těraug genaamd, plaats hebl

---

[32] Zie de vorige Aant.

[33] G. I: 26 geeft voor dit geval de volgende voorschriften. De ge dorpsbewoners worden met de schuldige vrouw in het raadhuis (balai geroepen. Onder het branden van wierook wordt haar dan onder eede af wie de oorzaak van hare zwangerschap is. Degeen dien zij alsdan aanwij 40 rijksdaalders boete betalen, welke boete pamampas heet, en bove buffel slachten en een feest geven ter zuivering van het dorp (pěn doesoen). Volgens de hierboven in Aant. 8 vermelde officieele berichten de afdeeling Lahat het distriktshoofd de bevoegdheid niet meer om de kwestie bij zich te werk te stellen.

[34] Zie de vorige Aanteekening. Těpoeng letterlijk: «meel.» Voor de beteekenis van «zoenoffer» Zie V. d. Wall: Woordenb. s. v. en Koet. I 190 en p. 202, 203.

[35] Vergl. Art. 1.

ART. 13.

Indien een jongeling met een meisje verloofd is, en de kennisgeving van het huwelijk (tĕrang) heeft plaats gehad, zoo mag het meisje zich niet meer door een ander jongeling laten wegvoeren, noch mogen hare bloedverwanten zonder geldige redenen de voltrekking des huwelijks met haar verloofde weigeren, op boete van 8 rijksdaalders, door den vader van het meisje aan den jongeling te betalen, welke boete den naam van pĕnjinsingan [36] draagt, en bovendien moet de vader aan den jongeling schadevergoeding betalen. Het bedrag van deze schadevergoeding wordt door het distriktshoofd in overleg met het dorpshoofd naar billijkheid vastgesteld. Indien daarentegen de jongeling zijne trouwbeloften verbreekt (mĕnjimpang), zoo is alles verbeurd wat hij als verlovingsgeschenk (pĕrtanda) [37] had gegeven, en kan hij noch zijne verloofde, noch hare familie in rechten tot schadevergoeding aanspreken. Zoo ook indien de verloofde jongeling met een ander meisje verboden gemeenschap (kĕrap gawai) [38] heeft, zoodanig dat hij verplicht is haar te huwen, kan die jongeling geen aanspraak meer maken op zijne vroegere verloofde, indien hare eventueele erfgenamen hem niet meer willen aannemen [39].

ART. 14.

Indien een jongeling het met hem verloofde meisje zonder geldige redenen bedankt, kan hij de wegens de verloving gedane uitgaven niet terugvorderen [40].

---

[36] Letterlijk: «te kort koming», namelijk in het gestand doen van zijn woord. Vergl. Mal. sengseng of senseng.

[37] Zie boven Aant. 28. Het verlovingsgeschenk heet in de Beneden-Rawas gadai of oewang gadai en bedraagt 8 à 10 rijksdaalders. Zie V. Hasselt t. a. p. p. 59.

[38] Kĕrap is «dikwijls», «vaak», «kort op elkander» in tijd. Gawai is «werk», «bezigheid», «handeling» in den meest uitgebreiden zin. Hier, evenals in Art. 18 en vv., wordt echter speciaal eene «ontuchtige handeling», «ontucht», bedoeld. De uitdrukking beteekent dus letterlijk: «herhaaldelijk ontuchtige handelingen plegen.»

[39] Volgens G. I: 12, 13 moet, ingeval van wegvoering van een verloofd meisje door een ander, de vader aan den bedrogen jongeling ééne zijner andere dochters of een ander meisje van zijne familie aanbieden. Is de jongeling ongenegen om zich daarmede tevreden te stellen, zoo moet de vader hem de wegens de verloving gedane uitgaven dubbel vergoeden (nikĕl). Hetzelfde is het geval, wanneer de verloving zonder geldige redenen door het meisje of door haar vader of voogd wordt verbroken. Vergl. Koeṭ. Mân. Artt. 18, 111, 125, 126. Volgens G. I: 17 is een verloofd meisje zelfs na den dood van haar bruidegom nog niet dadelijk vrij, maar moet eerst onderzocht worden of onder de familiebetrekkingen of dorpsgenooten van den overledene geene passende partij voor haar te vinden is.

[40] Conform G. I: 14.

Art. 15.

Indien een jongeling met een meisje verloofd is, en eerstgenoemde bemerkt, dat met de voltrekking van het huwelijk noodeloos gedraald wordt, kan hij daarover terstond bij zijn hoofd beklag doen (nangkap batin)[41], en moet hij met zijne verloofde in het huwelijk worden verbonden, tegen betaling zijnerzijds van 12 rijksdaalders, als palajan[42].

Art. 16.

Indien de in het vorige artikel bedoelde jongeling beklag doet bij zijn dorpshoofd, dat wil zeggen onder overgave van zijn kris, en zijn verlangen te kennen geeft om met zeker meisje in het huwelijk te worden verbonden, terwijl hij in het bezit is van een onderpand (gadai)[43] van het meisje zoo moet het huwelijk worden voltrokken, tegen betaling door den jongeling van 6 rijksdaalders als palajan[44].

Art 17.

Indien het in het vorige artikel bedoelde beklag gedaan wordt, zonder dat de jongeling in het bezit is van een onderpand van het meisje, dan wel indien het meisje het onderpand ontkent als door haar gegeven, terwijl de jongeling ook niet door getuigen de waarheid van zijn beweren kan staven[45], zoo mag de huwelijksvoltrekking geen plaats hebben, en wordt de jongeling beboet met 6 rijksdaalders. Bovendien moet hij 4 rijksdaalders aan het meisje betalen. De boete van 6 rijksdaalders wordt verdeeld als de palajan[46].

Art. 18.

Indien een man de hand van een meisje of weduwe aanraakt, welk misdrijf naroh gawai[47] heet, zoo wordt hij daarvoor, indien de

[41] Letterlijk: «zijn hoofd aanvatten.» Vergl. het Fransche «saisir un magistrat d'une affaire.

[42] Vergl. Aant. 26. Het voorschrift ontbreekt bij G.

[43] Gewoonlijk eenig kleedingstuk van waarde. Een dergelijk onderpand heet ook tanda d.w.z. «bewijs» van genegenheid. Zie Tijdschr. v. N. I. I. p. 136.

[44] Zie Aant. 26.

[45] Die heet nangkap batin kosong d.w.z. zijn hoofd met eene ijdele (letterlijk «ledige») aanklacht lastig vallen.

[46] Zie Art. 6.

[47] Taroh «zetten», «plaatsen», ook «inzetten» d.w.z. de handeling verrichten waarmede het spel aanvangt. Over gawai zie boven Aant. 38. De uitdrukking zoude men dus vrij kunnen vertalen door: «de eerste stappen doen tot het plegen «van ontucht.»

beleedigde vrouw hem aanklaagt, met 2 rijksdaalders beboet, van welke boete 1 rijksdaalder ten voordeele komt van de vrouw, en 1 rijksdaalder ten voordeele van het dorpshoofd en de leden van het dorpsbestuur [48].

ART. 19.

Indien een man den onderarm van een meisje of weduwe aanvat, welk misdrijf mĕranting gawai [49] heet, zoo wordt hij daarvoor, indien de beleedigde vrouw hem aanklaagt, met 4 rijksdaalders beboet, van welke boete 2 rijksdaalders ten voordeele komen van de vrouw, en 2 rijksdaalders ten voordeele van het dorpshoofd en de leden van het dorpsbestuur [50].

ART. 20.

Indien een man den bovenarm van een meisje of weduwe aanvat, welk misdrijf mĕrĕnggang gawai [51] heet, zoo wordt hij daarvoor indien de beleedigde vrouw hem aanklaagt, met 6 rijksdaalders beboet, van welke boete 3 rijksdaalders ten voordeele komen van de vrouw, en 3 rijksdaalders ten voordeele van het dorpshoofd en de leden van het dorpsbestuur [52].

ART. 21.

Indien een man een meisje of weduwe aanvat en haar omarmt, welk misdrijf mĕragang gawai [53] heet, zoo wordt hij daarvoor, indien de beleedigde vrouw hem aanklaagt, met 12 rijksdaalders beboet, van welke boete 6 rijksdaalders ten voordeele komen van de vrouw, en 6 rijksdaalders ten voordeele van het distriktshoofd, indien het feit heeft plaats gehad in het dorp alwaar hij gevestigd was.

---

48 Dit voorschrift ontbreekt bij G.

49 De zin van deze uitdrukking is duister. Ranting is een bladerloos takje, mĕranting is zich als een ranting voordoen, en figuurlijk: «oud worden.» Hoe dit nu echter met gawai (Zie Aant. 38) in verband kan worden gebracht begrijp ik niet. Vergl. Jav. Soend. ranting = «gescheurd», «aan flarden.»

50 Conform G. I: 15.

51 Rĕnggang, beteekent «los», «wijd van elkander», «van een geweken.» Men zoude de uitdrukking vrij kunnen vertalen door: «onvolledige ontucht (gawai) «plegen.»

52 Conform G. I: 16, waar echter van een betasten boven de knie gesproken wordt. Vermoedelijk berust dit op eene minder juiste vertaling van het woord sikoe.

53 Letterlijk: «de ontucht (gawai) afdwingen (ragang).»

Anders ontvangt het distriktshoofd slechts 3 rijksdaalders, en zijn de drie overblijvende rijksdaalders voor het dorpshoofd en de leden van het dorpsbestuur [54].

Art. 22.

Indien een jongeling een meisje bij het lijf grijpt, dan wel haar rok of borstkleedje losrukt, zonder haar goedvinden of dat van hare bloedverwanten, welk misdrijf n a n g k a p r i m a u [55] heet, zoo wordt de jongeling beboet met 12 rijksdaalders, en moet hij bovendien 8 rijksdaalders aan het meisje betalen. De boete wordt tusschen het distrikts- en het dorpshoofd benevens de overige hoofden verdeeld evenals die op de ontvluchting [56]. Indien echter het meisje er in toestemt den schuldige te huwen, zoo mag dit huwelijk worden gesloten, en is de jongeling van de betaling der 8 rijksdaalders schadevergoeding, maar niet van die der 12 rijksdaalders boete ontslagen [57].

Art. 23.

Indien eene getrouwde vrouw zich aan overspel schuldig maakt (m ĕ m b o e w a t g a w a i) [58], en haar man de zaak aangeeft, zoo wordt zij gestraft volgens de wetten van het Goevernement [59], en wordt haar medeplichtige beboet met een buffel ten behoeve van haar man benevens 12 rijksdaalders ten behoeve van het distrikts- en het dorpshoofd [60].

Art. 24.

Indien een man de vrouw van een ander aanvat, wordt hij, indien de vrouw of haar echtgenoot hem aanklaagt, beboet met 12

---

[54] Volgens G. I: 27 en 28 bedraagt de boete 24 rijksdaalders ten behoeve der hoofden, en moet de schuldige bovendien hetzij een buffel hetzij 8 rijksdaalders aan de beleedigde vrouw geven, althans wanneer deze laatste dadelijk om hulp roept. Roept zij eerst om hulp nadat zij zich heeft laten omhelzen, zoo worden beide partijen met 24 rijksdaalders beboet, doch blijft de man de evenbedoelde schadevergoeding schuldig, tenzij de wederpartij er in toestemt om met hem te huwen. Over het om hulp roepen vergl. Aant. 64.

[55] Letterlijk: «aanvatten als een tijger.»

[56] Vergl. Artt. 6 en vv.

[57] Zie Aant. 54.

[58] Letterlijk: «ontucht (g a w a i) pleegt.» Zie boven Aant. 38.

[59] Letterlijk: «van den Koning»

[60] Zie Aant. 64.

rijksdaalders, van welke boete 6 rijksdaalders komen ten voordeele van de vrouw, en 6 rijksdaalders verdeeld worden als in Art. 21 is voorgeschreven [61].

ART. 25.

Indien een man met de vrouw van een ander ontvlucht of haar schaakt, dan wel op eenige andere wijze verboden gemeenschap (kĕrap gawai) [62] met haar heeft, zoo moet hij den halven bloedprijs [63], dat wil zeggen 20 rijksdaalders aan den beleedigden echtgenoot betalen. Bovendien wordt hij beboet met 12 rijksdaalders ten voordeele van het distrikts- en het dorpshoofd benevens de overige hoofden [64].

Indien een man eene vrouw, wier huwelijk ontbonden maar wier 'iddah [65] nog niet verstreken is, dat wil zeggen bij ontbinding des huwelijks onder de levenden, binnen 3 maanden en 18 dagen, en bij ontbinding des huwelijks door den dood, binnen 4 maanden en 10 dagen [66], met hare toestemming uit haar huis wegvoert, zoo wordt hij beboet met 6 rijksdaalders, waarvan 3 aan de beide schuldigen moeten worden teruggegeven, en 3 ten voordeele komen van het distrikts- en het dorpshoofd benevens de overige hoofden [67].

---

[61] Volgens G. I: 29 alinea 1 is de boete 24 rijksdaalders, waarvan de helft aan den man der beleedigde vrouw en de wederhelft aan de hoofden wordt uitgekeerd.

[62] Zie boven Aant. 38.

[63] Zie ben. Tit. V Art. 36.

[64] Volgens G. I: 29 alinea 2—4 en 30 worden ingeval van overspel de beide schuldigen beboet met 40 rijksdaalders ten behoeve der hoofden, en moeten zij bovendien een buffel slachten tot reiniging van het dorp (pĕmbasoh doesoen). De medewerking der vrouw blijkt uit de omstandigheid, dat zij eerst om hulp heeft geroepen nadat het feit heeft plaats gehad. Vergl. Aant. 54. Ingeval van verkrachting eener getrouwde vrouw wordt de schuldige op dezelfde wijze gestraft, maar komt de helft der boete ten voordeele van de vrouw. De man bekomt in geen van beide gevallen iets, maar kan in het eerste van zijne vrouw scheiden. Vergl. Koeṭ. Mân. Art. 17.

[65] De 'iddah is in het Moḥ. recht het tijdperk, waarbinnen eene vrouw, na de ontbinding van haar huwelijk, geen nieuw huwelijk mag aangaan.

[66] In het Moḥ. recht duurt de 'iddah van eene zwangere vrouw tot na afloop harer bevalling en de gevolgen daarvan, en anders, bij ontbinding des huwelijks onder de levenden, 3 volledige perioden van reinheid of subsidiair 3 maanden, en, bij ontbinding des huwelijks door den dood des mans, 4 maanden en 10 dagen. Zie mijne Beginselen v. h. Moḥ. recht, 3de druk p. 153 en v. en 156. Volgens G. I.: 39 al. 3 duurt de 'iddah bij echtscheiding 3 maanden en 10 dagen.

[67] De strafbepaling ontbreekt bij G.

ART. 26.

Eene weduwe mag door den broeder of een ander familielid v
overleden man ten huwelijk worden genomen, indien zij
toestemt; zoo neen dan mag men haar volstrekt niet dwing

ART. 27.

Indien er bloedschande (soembang) in een dorp heeft plaats
mag het distriktshoofd de zaak niet afdoen, maar moet h
naar het divisie-hoofd [69] verwijzen als zijnde eene overtredi
wetten van het Goevernement [70].

ART. 28.

De distrikts- of dorpshoofden mogen geene gerechtskosten (
sĕrah) [71] vorderen in de burgerlijke zaken, waarover in deze
wordt gehandeld [72].

ART. 29.

Het bespieden (mĕlikas) van badende vrouwen door een mansp
die zich verscholen heeft, welk misdrijf bĕngkaroeng dj

[68] Vergl. Koet. Man. Art. 215. Volgens G. I: 6 is het leviraathuwelijk, a
of ganti tikar geheeten, voor de weduwe verplichtend, ten ware zij de
djoer (Zie boven Aant. 12) teruggeve. Door het betalen van den djo
is zij eigendom van haar man geworden, en behoort zij dus na diens o
aan zijne familie. Zie Wilken t. a. p. p. 167 en vv. Met het in onbruik ger
den djoedjoer komt ook het leviraathuwelijk hoe langer hoe minder

[69] Zie boven p. 5 Aant. 9.

[70] Letterlijk: «van den Koning.» G. I: 24, 25 onderscheidt tweeërl
schande: 1° de overtreding van het verbod om met eene vrouw uit zijn ei
te huwen. Dit heet toenggal poejang soembang gawai, l
«bloedschande tusschen personen die éénzelfde stamvader (poejang of
«hebben.» Alsdan is de straf voor elk der schuldigen eene boete van 40 rijk
en het slachten van een buffel tot reiniging van het dorp; 2° natuurlijk
schande (soembang pati letterl.: «doodelijke bloedschande». Vergl. Ja
pati) bv. tusschen broeder en zuster; de boete is dan 80 rijksdaalder
slachten van een buffel tot reiniging van het dorp. Bij niet voldoen
laatstgenoemde boete worden de beide schuldigen levend begraven. Volgens
l. l. p. 156 zoude het verbod om met eene vrouw uit zijn eigen dorp t
zoo goed als geheel in onbruik zijn.

[71] Letterlijk: «teeken» of «bewijs van overgave» namelijk van de zaak ter be
Volgens G. V: 8 kunnen in alle zaken gerechtskosten worden gevorderd.

[72] Letterlijk: «in geschillen tusschen jongelingen en meisjes.» Vergl. be
Artt. 1—5.

djĕngal [73] heet, is strafbaar met eene boete van 4 rijksdaalders [74].

ART. 30.

Indien een vader met twee of drie jongelingen te gelijk over het huwelijk zijner dochter onderhandelt, welk misdrijf ajam satoe bĕrtambang doea [75] genoemd wordt, moet hij òf een buffel slachten òf 6 rijksdaalders boete betalen, van welke boete 3 rijksdaalders ten voordeele van het distriktshoofd komen, en de 3 andere ten voordeele van hem of hen wier huwelijksplannen verijdeld zijn [76].

ART. 31.

Indien een jongeling, zonder vergunning van den hoofdbewoner, op de fluit spelend (naboeh soeling) rondom een huis loopt, alwaar een meisje verblijf houdt, welk misdrijf koembang mĕlilit gĕdong [77] heet, zoo moet hij een jongen buffel ter waarde van 4 rijksdaalders slachten [78].

ART. 32.

Indien een jongeling met een meisje loopende, haar eene bloem van het hoofd rukt, welk misdrijf lang mĕnĕrap bowaja [79] heet, zoo wordt hij met 2 rijksdaalders beboet [80].

---

[73] Letterlijk: «een hagedis kijkt met vooruitgestoken kop door eene opening.»

[74] Volgens G. I: 19 komt de helft van deze boete ten voordeele van het dorpshoofd, en de wederhelft ten voordeele van hem of haar die den schuldige heeft betrapt. G. I: 20 verklaart ook strafbaar met boete van 4 rijksdaalders het van boven af bespieden van eene vrouw die onder het huis padi stampt (bowaja ngĕlangsar), en I: 21 met boete van 2 rijksdaalders het bespieden van twee gelieven die te zamen sirih eten (noenas koembang lees: kĕmbang, d. w. z. «een bloemknop voorstellen.»)

[75] Letterlijk: «éene kip is aan twee paaltjes vastgebonden.»

[76] Bij G. komt deze bepaling niet voor.

[77] Letterlijk: «als een hommel om het huis fladderen.»

[78] Volgens G. I: 18 komt deze boete voor de helft aan den huisbewoner en voor de wederhelft aan het dorpshoofd ten goede.

[79] Letterlijk: «een roofvogel stelt zich aan als een krokodil.» Bij G. I: 17 is mĕnĕrap bowaja als men een meisje den sluier van het hoofd rukt.

[80] Bij G. komen aan het slot van dezen titel nog de volgende bepalingen voor (I: 31—38 en 39 al. 3): De man heeft het recht om tot vier vrouwen te hebben. De eerste vrouw heet, in geval van verder huwelijk, madoe, en heeft het gezag over de jongere vrouwen. De man die niet op de wijze ambil anaq geheeten (Zie boven Aant 18) gehuwd is, heeft het recht ten allen tijde van zijne vrouw te scheiden, doch kan in dergelijk geval het als djoedjoer (Zie Aant. 12) betaalde geld niet terugvorderen. De kinderen volgen dan den vader. Een man, op de wijze ambil anaq gehuwd, kan ook wel ten

allen tijde van zijne vrouw scheiden; maar wanneer deze daartoe geene wettige redenen gegeven heeft, zoo moet de man als boete 12 rijksdaalders aan zijne hoofden betalen, en volgen de kinderen de moeder. Echtscheiding moet plaats hebben in tegenwoordigheid van het dorpshoofd en de verzamelde menigte, gelijk mede van een geestelijke, indien die in of nabij het dorp gevestigd is. Personen wier huwelijk door echtscheiding is ontbonden, kunnen nimmer weder met elkander huwen. De vrouw kan echtscheiding vorderen wegens impotentie van den man, wanneer hij met eene besmettelijke huidziekte als melaatsheid behept is, en wanneer hij niet behoorlijk in haar onderhoud voorziet, of langer dan twee jaren afwezig is geweest zonder iets van zich te laten hooren. Vergl. Koeṭ. Mân. Artt. 113, 143, 254—256. Voorts kan de vrouw echtscheiding vorderen, wanneer de man haar mishandelt; doch alsdan moet vooraf de man door de hoofden en de geestelijken gewaarschuwd zijn daarmede op te houden, onder bedreiging van anders aan de vrouw echtscheiding te zullen verleenen. Ja zelfs kan de vrouw echtscheiding vragen, wanneer zij eenvoudig niet meer met haar man verlangt om te gaan, mits zij aan haar man, als de djoedjoer betaald is, dezen dubbel terug geve. Vergl. Koeṭ. Mân. Artt. 19, 257. In alle gevallen waarin de vrouw echtscheiding vraagt, volgen de kinderen den man, mits er betaling van djoedjoer heeft plaats gehad; alleen op het kind waarvan de vrouw tijdens de echtscheiding zwanger is, kan de man nimmer aanspraken doen gelden. Volgens V. Hasselt t. a. p. p. 57, 66, heet in de Beneden-Rawas zulk een kind anaq mĕrdahika, en kan het door den vader tegen betaling aan de moeder van 8 rijksdaalders (oewang pasoesahan) worden tot zich genomen, nadat het volwassen is geworden. Volgens Tijdschr. v. N. I. l. l. p. 140, moet de man bij de huwelijksvoltrekking uitdrukkelijk beloven, dat zijne vrouw scheiding (sarak) kan vragen, indien hij een jaar afwezig geweest zijnde niet in hare voeding en kleeding heeft voorzien. Dit is blijkbaar de voorwaardelijke verstooting van het Moh. recht. Vergl. Bijdr. t. d. T. L. en Vk. v. N. I. 5de Reeks, dl. VII (1892) p. 485 en vv.

TITEL II.

Regeling van het distriktsbestuur.

ART. 1.

In elk distrikt (marga) wordt een hoofd met den titel van pasirah aangesteld, die over het geheele distrikt gezag voert. Hij wordt door de bevolking gekozen en door den Resident [81] in zijn ambt en titel bevestigd [82].

ART. 2.

Aan het distriktshoofd wordt één onderdistriktshoofd (pĕnggawa marga) toegevoegd met den titel van pĕmbarap [83]. Deze staat boven de dorpshoofden (pangandang) [84], omdat hij over het distrikt gezag voert, wanneer het distriktshoofd op reis of om andere redenen verhinderd is [85].

ART. 3.

In het dorp van het distriktshoofd wordt één distriktsgeestelijke met den titel van lĕbai panghoeloe aangesteld voor de zaken

---

81 Letterlijk: «door den Koning.»

82 Conform G. II: 1. In enkele distrikten zijn, op verzoek der bevolking, de distriktshoofden afgeschaft. Zie Kol. Versl. 1875 p. 78. De distriktshoofden voeren in den regel als persoonlijke onderscheiding den titel Dipati, verkorting van Adipati; terwijl hun ook door den Resident bij wijze van belooning den titel van Pangeran kan worden toegekend. Zie Valette t. a. p. p. 2.

83 Volgens Tijdschr. v. N. I. l. l. p. 14 kunnen in één distrikt zoo noodig ook meer dan één onderdistriktshoofd worden aangesteld. Als persoonlijke onderscheiding zijn voor de onderdistrikshoofden de titels van Tjahaja Dipati, Kria Marga, Baginda of Ginda Marga, Dipati Mangkoe of Kria Mankoe in gebruik. Zie Valette t. a. p. p. 2. Kria is eene verkorting van Kiahi Arja.

84 Het onderdistriktshoofd is tevens het hoofd van het dorp, waarin het distriktshoofd resideert. Zie G. I: 24 noot 1 en Valette t. a. p. p. 2. Onder pangandang zijn dus de hoofden der overige dorpen van het distrikt te verstaan. Dit blijkt ook implicite uit Titel I Art. 8, 21 en Tit. III Art. 2. Overigens is het bestuur van het dorp, waar het distriktshoofd gevestigd is, op dezelfde wijze ingericht als in de andere dorpen. Zie ben. Tit. III.

85 Het geheele Art. is conform G. II: 2.

betreffende het familie- en erfrecht [86], benevens één adjunct-geestelijke met den titel van chaṭîb [87] om den lĕbai panghoeloe in zijne functiën bij te staan [88].

Art. 4.

De dorpshoofden, onderdistriktshoofden, leden van het dorpsbestuur [89] en geestelijken mogen door het distriktshoofd niet worden benoemd of ontslagen zonder toestemming van den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari) [90].

Art. 5.

Indien één der in het vorige artikel bedoelde ambten door overlijden als anderszins openvalt, moet de bevolking een geschikten vervanger voordragen, die dan door het distriktshoofd ter fine van

---

[86] Mal. koewasa ḥâkim letterlijk: «de macht om als rechter op te treden.»

[87] Letterlijk beteekent deze titel: «degeen die op Vrijdag de preek (choṭbah) «in de moskee houdt.» Over de organisatie der geestelijkheid in Palembang, zie ben. Titel IV.

[88] G. II: 3 spreekt alleen van den lĕbai panghoeloe en niet van den chaṭîb. Volgens Tijdschr. v. N. I. l. l. p. 14 kunnen er ook twee chaṭîb's in één distrikt zijn. Dit is conform Tit. IV Art. 2.

[89] In den tekst staat pĕnggawa zonder bijvoeging of de pĕnggawa marga dan wel de pĕnggawa doesoen speciaal bedoeld is. Blijkens Tijdschr. v. N. I. l. l. p. 14 zoude het voorschrift alleen voor de onderdistriktshoofden gelden, doch dit is zonder twijfel onjuist, daar ook de leden van het dorpsbestuur in hunne functiën door het Europeesch gezag bevestigd zijn, en dus ten hunnen aanzien dezelfde reden bestaat om hen niet aan de willekeur van het distriktshoofd over te geven. Vergl. Ibid. p. 20 en ben. Titel III Art. 4. Volgens Valette t. a. p. p. 3 en 4, is algemeen de feitelijke toestand tegenwoordig als volgt. Alle hoofden, de geestelijken daaronder begrepen, worden gekozen bij volstrekte meerderheid van stemmen door de bevolking, waarover zij gezag moeten voeren, d. w. z. respektievelijk door de bevolking van het distrikt, het dorp of de wijk. De bevestiging en het verleenen van titels heeft plaats door het afdeelingsbestuur, behalve wat de distriktshoofden betreft, die door den Resident worden bevestigd en met een titel begiftigd. Dezelfde regel geldt bij ontslag op verzoek. Ontslag wegens wangedrag of andere onverschoonbare redenen wordt, wat de distrikts- en dorpshoofden betreft, door den Resident, en wat de overigen aangaat, door het afdeelingsbestuur gegeven.

[90] Letterlijk: «van de rivier.» Zie ter verklaring dezer uitdrukking boven p. 4. Volgens G. II: 4 is het distriktshoofd wel bevoegd de dorpshoofden en de leden van het dorpsbestuur te benoemen en te ontslaan, en behoeft hij van zijne besluiten ten deze alleen kennis te geven vroeger aan den djĕnang d. w. z. den vervanger des Sultans in de afdeeling, en sedert de opheffing dier betrekking aan den Europeeschen gezaghebber in de afdeeling. Vergl. Titel III Art. 4 en Aant. 145 op gemeld artikel.

benoeming bij den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari) [91] wordt gebracht [92].

ART. 6.

In het dorp, waar het distriktshoofd gevestigd is, moet een blok worden opgericht. Het distriktshoofd heeft de bevoegdheid dieven, vagebonden en andere slechte lieden, die voor den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari) [93] moeten worden gebracht, daarin voorloopig op te sluiten. Deze opsluiting mag echter niet langer dan 2 etmalen duren, waarna de gevangenen geboeid [94] naar bedoelden gezaghebber moeten worden opgezonden [95].

Indien iemand eene zaak bij het distriktshoofd heeft aangegeven, maar alvorens dat daarin door het distriktshoofd uitspraak is gedaan, zich zelven recht verschaft, zoo wordt hij met 12 rijksdaalders beboet. Dit misdrijf heet kĕlangkang kĕlingking anaq matjan oeroe kĕnoeling [96].

ART. 7.

In elk dorp, waar een distriktshoofd gevestigd is, zal een distriktswachtdienst georganiseerd worden, bestaande uit minstens 6 en hoogstens 20 wakers, ter beoordeeling van den Europeeschen gezaghebber. Deze personen zijn belast met het bezetten van het wachthuis (gardoe), het overbrengen der post, rivier op- en afwaarts, het verrichten van loodsdienst op de Goevernements vaartuigen, en het oproepen van

---

91 Zie de vorige Aant.

92 Vergl. Aant. 89. Wat de geestelijken betreft, zoo zijn nog nadere voorwaarden voor hunne benoeming gesteld in Tit. IV Art. 4.

93 Zie Aant. 90.

94 Letterlijk: «in het blok.»

95 Volgens G. II: 6 kan het distriktshoofd in het blok sluiten: dieven, personen die hunne schulden niet willen betalen, en krankzinnigen die voor de rust gevaarlijk zijn. De beide eerstgenoemden kan hij aldus aanhouden tot dat hunne zaken zijn onderzocht, en de krankzinnigen totdat hunne familie behoorlijk waakt, dat zij onschadelijk worden gehouden.

96 Van deze uitdrukking kan ik geene vertaling geven. Vermoedelijk zijn de twee laatste woorden corrupt, doch ik heb geen grond voor eene bepaalde conjectuur. Volgens G. II: 22 is het zelfs verboden eene eenmaal bij het distriktshoofd aangebrachte zaak bij wijze van minnelijke schikking te beëindigen. De boete is bij hem van 6 tot 24 rijksdaalders, terwijl het misdrijf tarik adjang pasirah heet, d. w. z. «aan het distrikshoofd onttrekken datgene waar hij van leven moet.» Men denke aan diens aandeel in de boeten en de proceskosten. Zie ben. Tit. V Artt. 1, 59 en vv. Adjang Jav. letterlijk: «etensbak» of «bord.».

dorpshoofden of andere ingezetenen op last van het distriktsl Voorts moeten zij het raadhuis (balai), de landingsplaats (p kalan), de vergaderzaal (pasaiban) en het wachthuis (gar onderhouden. De distriktswacht wordt om de 5 dagen verwissel

ART. 8.

Het in heerendienst overbrengen van Goevernements goedere reizigers van het eene dorp naar het andere (hantar djo mag niet meer plaats hebben. Dit transport zal voortaan alleen distrikt tot distrikt geschieden (hantar marga), en de mede belaste personen zullen telkens in het dorp, waar het dist hoofd gevestigd is, worden verwisseld [98].

ART. 9.

Indien voor het in het vorige artikel bedoelde transport mee 6 personen benoodigd zijn, zal daarmede niet uitsluitend het dist wachtvolk worden belast, maar zullen alle mannelijke ingezetene het distrikt daaraan beurtelings moeten deelnemen.

Goevernements vaartuigen rivier op- of afwaarts gaande, met bemanning uit Palembang, zullen van één man uit het wacl als loods worden voorzien; maar indien één of meer persone de bemanning ziek worden of wegloopen, moeten zij door ar

---

[97] Volgens G. II: 7 en 8 worden geene wachtdiensten gevorderd, beha den djĕnang (Zie boven p. 4 en 5), wanneer deze zich in eenig dorp o

[98] Volgens G. II: 7, 9 en III: 6 is het hantar djoelat verplic wanneer een djĕnang op reis is, en moet deze bovendien door één der hoofden naar het aangrenzende distrikt worden begeleid (hantar m Volgens G. II: 8, 10 en 12 moet verder de djĕnang, in een dorp verblijf houdende, door het wachtvolk van levensmiddelen worden voorzi raadhuis (balai) moet hem als verblijfplaats worden afgestaan, en voor de maal van Palembang in de bovenlanden komende, moeten de gezamenlijke d hoofden hem een buffel, 100 gantang's rijst, 100 kokosnoten en 40 ten geschenke geven; terwijl hij aan elk hunner een sarong en een baa aan elk dorpshoofd een baadje geeft. Volgens G. III: 6 moet niet alleen de nang, maar elk zendeling van den Sultan door de bevolking van het ee naar het andere worden gebracht. De gantang is eene inhoudsmaat vari tusschen $3\frac{7}{10}$ en $4\frac{3}{16}$ kati. Zie Tijdschr. v. N. I. I. I. p. 24 noot 1. Het van troepen, ambtenaren en Goevernements goederen heeft tegenwoordig ni door de bevolking, maar door een aannemer plaats. Volgens Stbl. 1877 kunnen ook slechts dan heerendienstplichtigen voor het vervoeren van ir reizende ambtenaren worden opgeroepen, indien aan deze geene transportn van Goevernementswege kunnen worden verstrekt. Vergl. Valette t. a. p. p. 1

uit het wachtvolk of uit de dienstplichtigen [99] worden vervangen.

Indien de oppasser of m a n d o r van het vaartuig meer personen aanvraagt dan noodig is om de zieken of ontvluchten te vervangen, mag het distrikts- of dorpshoofd aan deze aanvrage niet voldoen, en bijaldien de bemanning van het vaartuig zich aan onbehoorlijke handelingen schuldig maakt, zal het distriktshoofd daarvan kennis geven aan den Europeeschen gezaghebber [100].

ART. 10.

Indien vaartuigen, voorzien van een pas met 's rijks wapen [101], de rivier op- of afgaan, zoo zullen zij van voldoende bemanning moeten worden voorzien [102].

ART. 11.

De distrikts- en dorpshoofden zullen in hunne respektieve ressorten zorgen voor het onderhouden der wegen. De groote wegen zullen eene breedte hebben van 4 vadem of 24 voet, en de zijwegen eene breedte van 2 vadem of 12 voet. Aan den kant der wegen zullen greppels gegraven worden van 1 elleboogsmaat diepte en breedte. Over elke beek (s o e n g a i) moet eene brug worden geslagen met eene planken bevloering op jukken (b l a n d a r) van duurzaam hout [103].

ART. 12.

In elk distrikt moet, indien de Europeesche gezaghebber zulks noodig oordeelt, een passanten-huis (r o e m a h), eene kazerne (t a n g s i) of een vlothuis (g r o g o l) worden gebouwd, alwaar reizende landsdienaren kunnen overnachten [104].

---

99 Al naarmate meer dan 6 man benoodigd zijn. Vergl. de vorige alinea van dit Art.

100 De voorschriften van dit en het volgende Art. ontbreken bij G.

101 Letterlijk: «het tijger-zegel», naar de leeuwen in het Nederlandsche wapen.

102 Zie Aant. 100.

103 G. II: 15 bepaalt alleen, dat het distriktshoofd voor het aanleggen en onderhouden der wegen in zijn ressort moet zorgen.

104 Deze bepaling ontbreekt bij G. Onder vlothuis (g r o g o l) hebbe men te verstaan een huis gebouwd op een vlot, aan den oever der rivier vastgemeerd. Het vlothuis is tevens badhuis en aanlegplaats voor vaartuigen. In het grootste gedeelte van Palembang zijn de rivieren, althans gedurende den regentijd, de gewone communicatie-wegen.

ART. 13.

Het aanleggen en onderhouden der in de beide vorige art bedoelde gebouwen, kazernes, wegen en bruggen, gelijk mede verrichten van de wacht- en transportdiensten bedoeld in de 8—10, of het leveren van werkbare mannen voor buiten het dis te verrichten arbeid [105] wordt heerendienst (gawai) ten behoeve het Goevernement [106] genoemd, en rust op alle belastingschuld (mata padjaq). Geene vrijstellingen mogen daarvan worden verl zonder toestemming van den Europeeschen gezaghebber [107].

ART. 14.

Alwie nalatig is in het verrichten van heerendienst, welk mis poetoes gawai [108] heet, zal met 3 rijksdaalders beboet wor en bovendien eene, naar het gebruik in het distrikt te bereke billijke vergoeding moeten betalen aan dengeen, die voor hem werk gedaan heeft [109].

ART. 15.

Van het verrichten van heerendienst zijn de volgende pers vrijgesteld: de distrikts- en onderdistriktshoofden, de dorpshoof de leden van het dorpsbestuur, de geestelijken, die den titel lĕbai panghoeloe of van chaṭîb voeren [110], ouden van d en zieken die geen belasting (padjaq) meer behoeven te bet de oudste en de tweede zoons der distriktshoofden, de oudste z der dorpshoofden en eindelijk de oudste zoons der distr geestelijken [111].

---

105 Mal. arahan. Volgens G. I: 13 moest vroeger ieder distrikt zooveel bare mannen naar de hoofdplaats Palembang leveren als de Vorst verlangde. levering van werkvolk heette arahan, en werd in «korte» en «lange» o scheiden. De korte werd om de 3 en de lange om de 6 maanden verwisseld. andere heerendiensten, behalve de wachtdiensten enz. bij den djĕnang, r hij geene melding. Zie boven Aant. 97.

106 Mal. gawai radja letterlijk: «werk voor den Koning.»

107 Ook het onderling afkoopen van heerendienst is verboden. Zie Titel III Ar

108 Letterlijk: «het werk afbreken.»

109 Conform G. II: 11, welke bepaling intusschen slechts op de wachtdie bij den djĕnang betrekking heeft. Zie Aant. 105.

110 Zie boven Art. 3 en Titel III Art. 2.

111 G. II: 14 stelt dezelfde hoofden en geestelijken met al hunne zoon van heerendienst, maar spreekt niet van ouden van dagen noch van zieken. Vo officieele berichten is de vrijstelling van den oudsten zoon van den dist geestelijke, althans in sommige afdeelingen vervallen.

Art. 16.

Het distriktshoofd mag, zonder schriftelijke vergunning van den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari)[112], geene vreemdelingen voor langer dan ééne maand in zijn distrikt toelaten, noch tot het uitoefenen van den landbouw, noch tot het geven van onderwijs in den Islâm, noch tot het uitoefenen van de ambachten van goudsmid, ijzersmid, timmerman, enz.[113].

Art. 17.

Aan de distriktshoofden is toegestaan een zegel te gebruiken, als teeken dat zij met het hoogste gezag[114] in hun gebied zijn bekleed. Aan niemand anders is het gebruik van een zegel toegestaan, en bij vervanging van een distriktshoofd moet hij zijn zegel aan zijn opvolger overgeven[115].

Art. 18.

Geen ingezeten van eenig distrikt mag zich naar een ander distrikt begeven zonder voorzien te zijn van een pas, waarop het zegel van zijn distriktshoofd staat afgedrukt. Zoodanige pas is slechts geldig voor ééne reis heen en terug, en moet na afloop van de reis wederom worden ingeleverd bij het distrikts- dan wel bij het dorpshoofd[116]. Al wie zijn pas wegmaakt of verzuimt in te leveren binnen het etmaal, wordt beboet met 1 gulden. Wanneer iemand zijn distrikt verlaat, zonder van een door zijn distriktshoofd afgegeven pas voorzien te zijn, moet zoodanig persoon, door de bevolking van het distrikt waar hij komt, worden aangehouden en naar zijn distriktshoofd worden teruggezonden. De schuldige wordt bovendien beboet met minstens 1 en hoogstens 2 rijksdaalders, welke boete ten voordeele komt van hen, die hem hebben aangehouden[117].

Art. 19.

Het distriktshoofd is aansprakelijk voor het gedrag van zijne onder-

---

112 Letterlijk: «van de rivier.» Zie boven p. 4.

113 Deze bepaling ontbreekt bij G. Vergl. Art. 18.

114 Mal. koewasa radja letterlijk: «het koninklijk gezag.»

115 Deze bepaling ontbreekt bij G.

116 Al naarmate de persoon in kwestie in het dorp woont, alwaar het distriktshoofd resideert, of niet.

117 De bepaling ontbreekt bij G. Het verbod van te reizen zonder pas is voor de inwoners van Palembang ingetrokken. Zie Valette t. a. p. p. 13 en Tijdschr. v N. I. 1. 1. p. 19 noot 1.

hoorigen, aan wie hij een pas om te reizen heeft afgegeven. Wanr het distriktshoofd onderstelt, dat de reis met kwade bedoelingen wo ondernomen, is hij bevoegd die te verbieden, en den gevraagden te weigeren. Alleen wanneer iemand een pas vraagt om zijn bek te gaan doen bij den Europeeschen gezaghebber, mag het distril hoofd de reis niet verbieden, onverminderd zijne bevoegdheid om klager door het onderdistriktshoofd naar den ambtenaar in kwe te doen brengen [118].

ART. 20.

Indien het distriktshoofd een brief afzendt, waarheen of wien ook, mits met een geoorloofd doel, mag hij dien brief teeken van herkomst van zijn zegel voorzien [119].

ART. 21.

De distriktshoofden zullen als onderscheidingsteeken een rond ho deksel met gouddraad doorvlochten mogen dragen, en een rood zon scherm met een gelen rand ter breedte van twee duim mogen voe De boeiplanken (ebek) en de roeispanen (pĕngajoeh) van hu vaartuigen zullen eveneens rood met geel afgezet beschilderd zijn vrouw van een distriktshoofd zal hetzelfde zonnescherm en deze andere onderscheidingsteekenen als haar man mogen voeren [120]

ART. 22.

Indien het distriktshoofd zich om de geïnde belasting (padj te storten, of om andere redenen in dienst op reis begeeft, r de bevolking van het distrikt zorgen voor een behoorlijk gele parĕpat arahan geheeten [121].

---

[118] Ook dit voorschrift ontbreekt bij G.

[119] Als voren.

[120] G. II: 1 al. 2 vermeldt alleen, dat het distriktshoofd als onderscheidingstc een rond hoofddeksel van zijde met gouddraad doorvlochten mag dragen. (de tegenwoordig geldende voorschriften omtrent de onderscheidingsteekene Valette t. a. p. p. 4.

[121] G. II: 25—27 bepalen, dat elk distriktshoofd zich eens om de drie jaren de hoofdplaats Palembang moet begeven, welke reis mara seba (Jav. m sebâ) heet. Hij heeft dan recht op 8 heerendienstplichtigen als roeiers of dra terwijl elk huisgezin van het distrikt hem als leeftocht 1 gantang rij kokosnoot en 1 bos rameh-vlas moet geven. Na zijn terugkomst beantw hij deze geschenken met een tegengeschenk van zout en inlandsche sigarette II: 5 vermeldt ook nog de verplichting der bevolking om driemaal per jaar c veld van het distriktshoofd in heerendienst te arbeiden. Volgens Valette, t p. 5, hebben de distriktshoofden, bij dienstreizen te land of te water recht o geleide van respektievelijk 4 en 6 personen (parĕpat of hantaran); l

ART. 23.

Voorts moet het distriktshoofd de dorpshoofden en de bevolking aansporen om tijgervallen te plaatsèn. Wanneer een tijger daarin gevangen is, zullen de ooren en de staart naar den Europeeschen gezaghebber worden gezonden, en door dezen daarvoor 10 gulden zilver [122] worden uitgekeerd [123].

ART. 24.

Niemand mag in het bezit zijn van geweren, donderbussen, draaibassen of andere vuurwapenen, zonder schriftelijk verlof van den Europeeschen gezaghebber [124].

Voorts zullen de onnoozelen en krankzinnigen in de dorpen behoorlijk bewaakt en verzorgd moeten worden door de dorpsgenooten, opdat zij geene ongelukken veroorzaken [125].

ART. 25.

Zonder verlof van den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari) [126] zullen geene kĕloetoem- [127] oenglèn- [128] koelim- [129] of tĕmbisoe- [130] boomen mogen geveld worden [131].

ART. 26.

Het is niet geoorloofd de schors van den ngarawan- [132] boom af te schillen, zonder teveus den boom te vellen voor huisbouw [133].

---

onderdistrikts- en dorpshoofden zijn deze cijfers 2 en 4, en bij de leden van het dorpsbestuur 1 en 2.

122 Letterlijk: «in papier.» Het is bekend dat men, in den tijd toen tusschen een gulden zilver en een gulden koper in Indië nog onderscheid gemaakt werd, de zilveren gulden ook wel «recepis» noemde.

123 De bepaling ontbreekt bij G.

124 Als voren. Vergl. Valette t. a p. p. 19.

125 Zie Aant. 95.

126 Letterl.: «van de rivier.» Zie boven p. 4.

127 Artocarpus altissima. Zie G. J. Filet: Plantkundig Woordenboek 2de druk p 185.

128 Memecylon oligoneurum. Zie Ibid. p. 226.

129 Bij Filet komt deze boom niet voor. De naam wordt echter vermeld in het Woordenb. van V. d. Wall.

130 Fagraea fragrans. Zie Filet l. l. p. 282.

131 G. II: 16 beperkt het verbod tot de beide eerstgenoemde boomsoorten, maar vordert daarentegen verlof tot kappen van den Vorst. Zie overigens omtrent de djati- en andere bosschen Valette t. a. p. p. 14 en v.

132 Hopea dryobalanoides. Gewoonlijk noemt men dezen boom mĕngarawan. Zie Filet l. l. p. 216.

133 Conform G. II: 17, waar echter tegen overtreding van het verbod nog 4 rijksdaalders boete bedreigd wordt.

ART. 27.

Geen manspersoon mag naar een ander distrikt of naar een ander dorp verhuizen zonder vergunning van den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari)[134].

ART. 28.

Indien iemand met eene vrouw uit een ander dorp of distrikt in het huwelijk treedt, zoo is de vrouw verplicht haar man naar zijn dorp te volgen[135]. Het is volstrekt verboden den man „als kind aan te „nemen" (ambil anaq), dat wil zeggen dat hij bij zijne schoonouders gaat inwonen en tot hun dorp overgaat[136].

ART. 29.

Indien eene vrouw, in een vreemd dorp gehuwd, haar man door den dood verliest, zoo moet zij in het dorp van haar overleden man blijven wonen. Indien zij echter daarna op nieuw elders in het huwelijk wenscht te treden, zoo zal men haar dit niet mogen beletten, en zij haar nieuwen man naar zijn dorp of distrikt moeten volgen. Het kind uit haar eerste huwelijk zal echter bij de erfgenamen van zijn overleden vader verblijven. Zij mag het niet medenemen, tenzij de leeftijd nog niet toelaat het van de moeder te scheiden. Alleen in dat geval mag zij het kind uit haar vorige huwelijk met zich mede nemen ter opvoeding. Zoodra bedoeld kind echter volwassen is, moet het naar het dorp zijns vaders terugkeeren, en moeten zijne bloedverwanten aan de moeder en den stiefvader 8 rijksdaalders betalen, welke betaling pĕngindoengan heet[137].

---

[134] Zie Aant. 126. G. II: 18 al. 1 vordert slechts de vergunning van het distriktshoofd; terwijl in al. 2 eene uitzondering wordt gemaakt voor den man, die vroeger een huwelijk op de wijze ambil anaq genaamd, had gesloten. Zie boven Aant. 18.

[135] Conform G. II: 19 al. 1.

[136] G. II: 19 al. 2 en 20 regelen nog de gevolgen van het ambil-anaq-huwelijk ten aanzien van de woonplaats des mans en van de kinderen. Deze behooren voor de eene helft tot het dorp huns vaders en voor de wederhelft plus het oneven kind tot het dorp van de moeder. Vergl. Aantt. 18 en 80.

[137] Conform G. II: 21, behalve dat de tweede man aan de kinderen of familiebetrekkingen van den overledene het djoedjoer-geld (Zie Aant. 18) moet terugbetalen. Pangindoengan is letterl.: «loon voor de moederzorg», «opvoed-«geld», van indoeng «moeder.» Vergl. Aant. 80 en Koeṭ. Mân. Art. 15. Volgens officieele berichten mag tegenwoordig, althans in de meeste streken, het kind, tot de jaren des onderscheids gekomen, gaan waarheen het wil.

TITEL III.

Regeling van het dorpsbestuur en van den landbouw [138].

ART. 1.

In elk dorp (doesoen) wordt een hoofd met den titel van pangandang of proatin aangesteld, die over het dorp gezag voert [139]. Onder het dorpshoofd worden zoovele leden van het dorpsbestuur (pĕnggawa doesoen) aangesteld als de uitgestrektheid der gemeente vordert [140].

ART. 2.

In elk dorp, waar geen distriktshoofd gevestigd is [141], wordt één dorpsgeestelijke met den titel van chaṭîb [142] aangesteld, welke geestelijke echter geene bemoeienis heeft met zaken betreffende het familie- en erfrecht [143].

ART. 3.

De dorpshoofden en de leden van het dorpsbestuur zullen als

---

[138] Vergl. Valette t. a. p. p. 14.

[139] In het dorp, waar het distriktshoofd resideert, is het onderdistriktshoofd tevens dorpshoofd. Zie Aant. 84. Als persoonlijke onderscheiding voeren de dorpshoofden de titels van Dipati, Kria, Ria Loerah, Ginda of Baginda. Zie Valette t. a. p. p. 2 en boven Aant. 83.

[140] Conform G. III: 1. Deze leden van het dorpsbestuur vindt men natuurlijk ook in het dorp, alwaar het distriktshoofd resideert. Zij staan aan het hoofd der wijken (kampoeng), waarin het dorp verdeeld is. Sommige dorpen zijn geheel zelfstandig d. w. z. niet bij een distrikt ingedeeld. Zij heeten doesoen midji, en zijn wel te onderscheiden van de dorpen der distrikten waarvoor geen pasirah meer wordt benoemd. Zie boven Aant. 82 en Valette t. a. p. p. 2.

[141] Mal. doesoen pangandang d. i. «dorp van een pangandang.» Zie het vorige Art. en Aant. 84.

[142] Vergl. Titel II Art. 3.

[143] Vergl. Aant. 86. G. III: 2 spreekt niet van de rechterlijke functiën der dorpsgeestelijken, doch verklaart hen ondergeschikt zoowel aan hunne respektieve dorpshoofden als aan de distriktsgeestelijken. Zie ben. Tit. IV Art. 3.

onderscheidingsteeken een rond hoofddeksel van gevlochten rotting mogen dragen [144].

ART. 4.

Het dorpshoofd mag de leden van het dorpsbestuur niet op eigen gezag benoemen of ontslaan. In geval van vacature door overlijden als anderszins, moet het dorpshoofd den nieuwen titularis bij het distriktshoofd brengen, die van zijn optreden aan den Europeeschen gezaghebber kennis zal geven [145].

ART. 5.

In elk dorp [146] zal een dorpswachtdienst georganiseerd worden, bestaande uit minstens 2 en hoogstens 8 wakers ter beoordeeling van het distriktshoofd en van het dorpshoofd in onderling overleg. Deze wakers moeten om het etmaal worden verwisseld. Zij zijn zoowel bij dag als bij nacht belast met het bewaken van het dorp, het bezetten van het wachthuis (gardoe) of van het raadhuis (balai), het doen van rondes ter ontdekking van brand of dieven, het onderzoeken der passen van vreemde bezoekers, en eindelijk met het dagelijksch onderhoud van het dorpsplein (laman), de landingsplaats (pangkalan), het wachthuis (gardoe) en het raadhuis (balai) [147].

ART. 6.

Indien vreemdelingen in het dorp komen zonder een pas te kunnen

---

144 G. III: 3 voegt hierbij dat de dorpsgeestelijken een hoofddeksel mogen dragen, zooals de Arabische geestelijken (?) gewoonlijk bezigen. Vermoedelijk wordt de tulband bedoeld. Volgens officieele berichten is het hoofddeksel van het dorpshoofd in sommige streken voorzien van een met zijde en gouddraad doorweven rand. Zie overigens omtrent de tegenwoordig geldende voorschriften omtrent de onderscheidingsteekenen, Valette t. a. p. p. 4, en omtrent het geleide, dat aan de dorpshoofden en aan de leden van het dorpsbestuur op dienstreizen toekomt, boven Aant. 121.

145 Zie boven Titel II Art. 5. Bij G. III: 4, 5 leest men: De dorpshoofden, de leden van het dorpsbestuur en dorpsgeestelijken worden door de bevolking gekozen, en daarna door het distriktshoofd aangesteld. Het dorpshoofd mag op eigen gezag geene leden van het dorpsbestuur ontslaan, maar moet, indien voor ontslag termen bestaan, daarvan kennis geven aan het distriktshoofd. Volgens officieele berichten worden tegenwoordig in vele streken de hoofden door de bevolking gekozen in tegenwoordigheid van een Europeesch ambtenaar. Hetzelfde geldt van de geestelijken.

146 Behalve in het dorp alwaar het distriktshoofd gevestigd is. Vergl. Tit. II Art. 7.

147 G. spreekt in het geheel niet van dorpswachtdiensten.

vertoonen, zal de dorpswacht hen aanhouden en aan het dorpshoofd overleveren, welk hoofd hen naar het distriktshoofd zal brengen [148].

Art. 7.

Alwie niet opkomt, wanneer het zijn beurt is om aan den dorpswachtdienst deel te nemen, welk misdrijf poetoes kĕmit [149] heet, wordt beboet met 1 rijksdaalder en moet bovendien het gebruikelijke loon betalen aan dengeen, die hem als wachter vervangen heeft [150].

Art. 8.

Indien iemands woning door slecht volk in brand wordt gestoken, dan wel een dief in het dorp komt, zonder dat de dorpswacht dit heeft opgemerkt, worden de wakers bij den Europeeschen gezaghebber van 1 tot 3 maanden te werk gesteld (pandjing) [151].

Art. 9.

Indien een handelaar of ander vreemdeling in een dorp of op een akker wil komen overnachten, moet de dorpswacht of de eigenaar van den akker zijn pas onderzoeken en aan het dorpshoofd vertoonen. Men mag niemand herbergen zonder vergunning van het dorpshoofd [152].

Alwie een vreemdeling herbergt, is verantwoordelijk voor diens handelingen en veiligheid. Het herbergen zonder vergunning van het dorpshoofd is strafbaar met eene boete van 1 tot 4 rijksdaalders [153].

Art. 10.

Het verkoopen en koopen van heerendienst, sandang gawai geheeten, is aan de dorpsbewoners verboden [154].

---

148 In het dorp van het distriktshoofd rust deze plicht op de distriktswacht. Zie Tit. II en Art. 7. Over de passen vergl. Tit. II Art. 18 en de Aant. 117.

149 Letterlijk «de wacht afbreken».

150 Vergl. Titel II Art. 14.

151 Vergl. Art. 5 van dezen Titel.

152 Vergl. Art. 6 van dezen Titel.

153 Volgens G III: 7 moet, ingeval een vreemdeling bestolen is, op zijn verzoek ieder dorpsbewoner den eed van zijne onschuld afleggen, en moet hij die den eed weigert, het gestolene vergoeden. Het instaan voor de handelingen van de personen die men herbergt, is conform G. III: 16.

154 De beteekenis van dit artikel is, dat men zich niet voor genoten geld of ter

ART. 11.

Alle belastingschuldigen (mata padjaq) [155] moeten in het dorp wonen, terwijl niet meer dan twee gezinnen in hetzelfde huis mogen verblijf houden. Het dorpshoofd moet zorgen, dat de huizen ordelijk, op rijen en op behoorlijken afstand van elkander worden geplaatst. Binnen het dorp mogen de lieden geen tuinen aanleggen; maar iedereen mag wel vóór zijn huis kokospalmen planten, en wanneer iemand het bevel om zich in het dorp te vestigen, niet nakomt, zal het distrikts- of dorpshoofd [156] zoodanig persoon voor den Europeeschen gezaghebber brengen [157].

ART. 12.

In elk dorp moet de bevolking een raadhuis (balai), een wachthuis (gardoe), eene vergaderzaal (pasaiban) en, hetzij eene moskee (masdjid), hetzij een bidhuis (langgar) [158] bouwen [159].

ART. 13.

Indien iemands huis in het dorp, tengevolge van zijne achteloosheid,

---

afdoening eener schuld, voor goed of voor onbepaalden tijd mag verbinden tot het verrichten der diensten van een ander dienstplichtige. Zie Tijdschr. v. N. I. I. I. p. 21. De bepaling ontbreekt bij G. Tegenwoordig mag ieder heerendienstplichtige buiten bemoeienis van hoofden en bestuur een remplaçant stellen, en bemoeien dezen zich niet meer met het zoeken van huurlingen (oepahan) voor het verrichten van diensten. Verg. Valette t. a. p. p. 16.

[155] D. w. z. alle heerendienstplichtigen (mata gawai). Vergl. Titel II Art. 13.

[156] Al naar mate het een dorp betreft, waar het distriktshoofd zelve resideert, of niet.

[157] Volgens G. III: 8 en 9 moet elk huisgezin in het dorp een huis bouwen en met het daarbij behoorende erf onderhouden, mogen er in het dorp geene afscheidingen of heggen gemaakt worden, en moeten de rijstschuren aan de achterzijde van het dorp worden geplaatst. Alleen personen met besmettelijke ziekten behept mogen, volgens G. III: 17, niet in het dorp wonen, maar moeten daarbuiten verblijf houden. Tot deze ziekten rekent men de lepra (woedoeq) en de frambosia (sakit koelit sala).

[158] Het onderscheid tusschen eene moskee en een bidhuis is daarin gelegen, dat de eerstgenoemde bestemd is voor den Vrijdagdienst, en het laatstgenoemde alleen voor de dagelijksche gebeden, de gebeden op de godsdienstige feestdagen, enz.

[159] Conform G. II: 24 en III 10—12, in welk laatste artikel echter nog de bepaling voorkomt, dat in de heidensche dorpen een poejang-huisje moet worden opgericht. Poejang of pojang beteekent »de stamvader der dorpsgenooten« d. w. z. hun voorvader die zelf rechtstreeks afstamt van de dewa's of goden, en die als mostang vereerd wordt. Zie Wilken l. l. p. 177, 232, 235, en verg. boven Aant. 70. G. III: 13 schrijft bovendien het aanleggen van twee badplaatsen, een voor de mannen en een voor de vrouwen, in elk dorp voor. Zie nog de voorschriften omtrent gemeentewerken (gawai ramoe) bij Valette t. a. p. p. 5.

in brand geraakt, zonder dat de brand zich tot de huizen van anderen uitstrekt, zoo wordt de schuldige beboet met 6 rijksdaalders [160].

ART. 14.

Indien echter in het geval van het vorige artikel het dorp geheel of gedeeltelijk door het vuur wordt aangetast, zoo verbeurt de schuldige een zoenoffer (tĕpoeng) [161] voor het dorp, bestaande in 1 buffel, 100 gantang's [162] rijst, 100 stuks kokosnoten, 1 pot suiker en 1 pot gezouten visch, met al hetwelk een offermaal (sĕdĕkah) voor de dorpsgenooten wordt aangerecht [163].

ART. 15.

Elk jaar moet het dorpshoofd de gronden bestemd voor den drogen rijstbouw onder de ingezetenen van het dorp verdeelen, en hij is verplicht te onderzoeken of elk den hem toegewezen akker bebouwd heeft en verzorgt [164].

ART. 16.

De distrikts- en dorpshoofden zullen waken, dat hunne onderhoorigen geen katoen plukken, die nog niet rijp is [165].

ART. 17.

De distrikts- en dorpshoofden zullen waken, dat hunne onderhoorigen niet bij handelaren voorschot nemen op te velde staand gewas.

---

160 Conform G. III: 14.

161 Zie boven Aant. 34.

162 Over den gantang zie boven Aant. 98.

163 Volgens G. III: 15 is de straf eene boete van 6 rijksdaalders en het slachten van een buffel. Voor de afleiding van het woord sĕdĕkah zie boven Aant. 8.

164 Conform G. IV: 2 al. 1. Volgens G. IV: 1—3, in verband met Tijdschr. v. N. I. l. l. p. 25 en 26 en het Resumé van het grondonderzoek op Sumatra p. 119, zijn de rijstvelden tweeledig, namelijk de sawah's waarop de natte rijstbouw wordt uitgeoefend, en de ladang's voor de droge rijstkultuur bestemd. De sawah's blijven, evenals de tuinen, vischvijvers en boomgaarden, in individueel erfelijk bezit van de ontginners of van hunne rechtverkrijgenden, zoolang zij niet gedurende 3 jaren kennelijk verlaten zijn geworden. Slechts de voor den ladangbouw bestemde woeste gronden worden jaarlijks aan de ingezetenen bij stukken toebedeeld, en op deze verdeeling heeft het artikel van den tekst betrekking. Zelfs na het verlaten van een grondstuk, blijft men, mits het dorp niet verlatende, eigenaar van de boomen, welke men er op geplant heeft. Zie ben. Art. 28, en voorts over den rijstbouw Valette t. a. p. p. 14.

165 Deze bepaling ontbreekt bij G. Zie de administratieve voorschriften omtrent de katoen- en vlas-kultuur bij Valette t. a. p. p. 14.

Indien een handelaar iemands rijst of katoen, op het veld vóór den oogst, koopt, zal het betrokken distrikts- of dorpshoofd daarvan aan den Europeeschen gezaghebber kennis geven. Indien eene vordering wordt ingesteld ter zake van aldus door een handelaar gekochte zaken, zoo heeft die koop ten aanzien van den verkooper geen gevolg. De distrikts- en dorpshoofden mogen zoodanige vordering niet in behandeling nemen, maar moeten haar dadelijk aan den handelaar ontzeggen [166].

ART. 18.

Alwie langs den oever der rivier een tuin aanlegt, verkrijgt tevens aanspraak op den daarachter gelegen grond ter uitgestrektheid van een gewonen akker (hoema), dat wil zeggen van 40 djoendjang [167].

ART. 19.

De vroegere regelingen betreffende de rechten op aangeslibde gronden (tanah noeroeng) [168] zijn afgeschaft [169].

Indien iemand eene ontginning langs den oever van de rivier heeft aangelegd, zoo zal hij de boomstammen, welke op zijn grond zijn geveld, niet in de rivier mogen werpen. Alwie dit voorschrift overtreedt, wordt met boete van 1 tot 6 rijksdaalders gestraft [170].

ART 20.

Indien iemand ter ontginning van een akker het hout en de struiken, welke op den grond staan, verbrandt, en, tengevolge van zijne achteloosheid, het vuur ook het plantsoen van een ander, als

---

[166] Als voren.

[167] De djoendjang is eene lengtemaat van 1¼ à 1½ vadem. Zie Tijdschr. v. N. I. I. I. p. 26. Volgens G. IV: 4 geeft elke ontginning tevens recht op 40 vademen grond rondom de ontginning gelegen. Het woord darat in den tekst verbiedt echter aan iets anders dan aan ontginning langs den rivieroever te denken.

[168] Ook tanah njoeroeng geheeten. Vergl. Jav. soeroeng, waarvan noeroeng en njoeroeng = «voortduwen», «voortschuiven».

[169] Volgens G. IV: 8 behooren de aangeslibde gronden aan dengeen, voor wiens tuin zij liggen. Heeft de aanslibbing niet plaats tegen een reeds ontgonnen grondstuk, zoo behoort zij gemeenschappelijk aan de bevolking van het dorp, waaronder zij ressorteert. Volgens T. v. N. I. I. I. p. 26 zijn tanah noeroeng vroeger bewerkte, doch sedert verlaten gronden, waarop de voormalige bezitters hunne aanspraken behouden.

[170] De 2de al. van Art. 19 ontbreekt bij G.

daar zijn doerian, kalapa, soeroe [171] of andere boomen, aantast, zoo verbeurt de schuldige eene boete van 6 tot 12 rijksdaalders, terwijl hij bovendien de waarde van hetgeen verbrand is, naar eene billijke taxatie moet vergoeden. De boete wordt in tweeën verdeeld; de helft komt ten voordeele van dengeen wiens plantsoen verbrand is, en de wederhelft ten voordeele van de betrokken dorpshoofden [172].

ART. 21.

Indien evenwel iemand in de nabijheid van eens anders tuin, ter ontginning van een akker, het hout en de struiken, welke op den grond staan, in brand steekt, doch niet dan nadat hij ten genoege van den bezitter van den tuin eene strook grond (kĕkas) tusschen den aan te leggen akker en den tuin heeft schoongemaakt, zoo behoeft degeen, die den brand heeft aangestoken, niets te vergoeden, indien desniettegenstaande de tuin toch door het vuur wordt aangetast [173].

ART. 22 [174].

Wat de buffels betreft, die moeten des nachts in hunne kralen worden opgesloten, maar zij mogen over dag worden losgelaten, op verantwoordelijkheid van den eigenaar. Indien namelijk iemands tuin of akker, onverschillig of laatstgenoemde voor den natten of voor den drogen rijstbouw is bestemd, door eens anders buffels wordt verwoest, dan wel indien des nachts eens anders buffels op iemands akker komen grazen, zoo heeft de grondbezitter het recht de buffels op te vangen, en moet de eigenaar ze inlossen tegen betaling van 5 gulden per stuk.

Indien de grondbezitter niet in staat is de buffels levend te vangen,

---

[171] Euphorbia nereïfola. Zie Filet l. l. p. 276. De doerian en de kalapa (meer gebruikelijk njioer) zijn algemeen bekend.

[172] Conform G. IV: 6, behalve dat de boete bij hem altijd 12 rijksdaalders bedraagt, en geheel ten voordeele van de hoofden komt, die de zaak uitwijzen. Ook in de afd. Lahat bekomt, volgens officieele berichten, de benadeelde partij geen aandeel in de opgelegde boeten. Dit geldt ook voor de volgende Artt., waarin eene gelijksoortige bepaling voorkomt. G. IV: 7 regelt ook nog de schade door het vuur aan de half ontgonnen akkers der buren toegebracht; er is dan geen boete verschuldigd, maar de schuldige moet gedurende 3 dagen helpen om de aangerichte schade te vergoeden.

[173] G. IV: 5 bepaalt de breedte van de vrij te laten strook grond op 6 voeten, maar vordert tevens kennisgeving aan de bezitters van in de nabijheid gelegen bouwgronden.

[174] Zie de administratieve voorschriften omtrent de veeteelt bij Valette t. a. p. p. 14.

mag hij ze dooden, zonder dat men hem daarvoor in rech betrekken, mits hij aan den eigenaar een bout van elken g buffel zendt, terwijl hij de rest van het vleesch mag behou

Indien echter de buffels niet des nachts, maar over dag o anders akker zijn komen grazen, mogen zij niet gedood maar moeten zij worden weggejaagd en des noods opgevat, laatste geval de eigenaar ze voor 5 gulden per stuk moet Steekt evenwel de grondbezitter één der buffels dood, zoo de waarde van het dier vergoeden [175].

ART. 23.

Indien iemand zijn jongen buffel in het bosch laat loopen hem van een merk te voorzien, en het dier zoolang onbehe tot de hoorns even lang zijn geworden als de ooren (njan wordt het geacht een wilde buffel te zijn geworden, en mag elkeen worden opgevangen en tot zijn eigendom worden gema

Indien echter een niet verwilderde buffel, die ten gevolg lanssteek of andere doodelijke wond is gestorven, gevond op een afstand van 40 djoendjang [177] van een bewo of van een dorp, zonder dat blijkt wie het dier gedood he moet de bewoner van het huis of moeten de ingezetenen dorp gezamenlijk den gedooden buffel vergoeden tot een be minstens 4 en hoogstens 8 rijksdaalders [178].

ART. 24.

De omheining van een akker, voor den natten of voor de

---

[175] De voorschriften, vermeld bij G. IV: 16, 17, 19, wijken slechts punten van die van ons artikel af. Er wordt onderscheid gemaakt of het veld met eene voldoend sterke omheining is voorzien. In het eerste geval heeft bi grondbezitter het recht als in ons artikel is omschreven, behalve dat 8 rijksdaalders bedraagt. Bij dag mag de grondbezitter den buffel alleen maar niet opvatten. In het tweede geval is, zoowel bij dag als bij nac wegjagen geoorloofd, doch moet de eigenaar van den buffel de schad plantsoen toegebracht vergoeden, evenals de grondbezitter den buffel zou betalen, indien hij hem onrechtmatig gedood had. Zie ook ben. Art. 24 Mân. Artt. 146, 147, 186, 188.

[176] Conform G. IV: 20. Vergl. Koeṭ. Mân. Art. 189. Een aldus verwilde kalf heet kĕrbau djalang, terwijl een verwilderde volwassen buffel djoeroendjoengan heet. Vergl. Tijdschr. v. N. I. t. a. p. p. 29.

[177] Zie over deze lengtemaat Aant. 167.

[178] Volgens G. IV: 21 kan men, door te zweren onschuldig te zijn, ontloopen. Vergl. Koeṭ. Mân. Art. 187 en ben. Aant. 336.

rijstbouw bestemd, wordt als voldoende aangemerkt, wanneer men, door met kracht daaraan te schudden, geen 3 vademen lengte daarvan kan in beweging brengen [179].

Indien de gezamenlijke bezitters van natte rijstvelden een blok van die velden hebben omheind, doch, ten gevolge van onvoldoende sterkte, een gedeelte der omheining invalt, en een buffel kan daardoor in de afgesloten ruimte binnendringen, zoo mag die buffel door de gezamenlijke bezitters gedood worden; maar de eigenaar van het ingevallen stuk omheining moet de waarde van den gedooden buffel vergoeden [180].

ART. 25.

Indien iemand een buffel of eene geit wil slachten, met het doel om ter voldoening aan eene gelofte een offermaal (sĕdĕkah) aan te rechten, zoo moet dit slachten in het dorp plaats hebben, en niet op het veld of in één der onder het dorp ressorteerende gehuchten. Alleen indien het offer speciaal met het oog op zekeren akker gebracht wordt, mag ook het slachten op dien akker plaats hebben, mits onmiddellijk daarvan worde kennis gegeven aan het dorpshoofd.

Indien iemand in andere gevallen ter voldoening aan eene gelofte een buffel of eene geit op het veld of in één der gehuchten slacht, zoo maakt hij zich schuldig aan het misdrijf, maling sĕdĕkah [181] geheeten, en wordt hij beboet met 4 rijksdaalders voor het slachten van een buffel, en met 2 rijksdaalders voor het slachten van eene geit [182].

ART. 26.

Indien iemand zijn voor den natten rijstbouw bestemden akker of zijn tuin verpandt, moet hij daarvan naar de omstandigheden [183] aan het distrikts- of aan het dorpshoofd kennis geven. Die kennisgeving moet worden herhaald bij het optreden van een nieuw distrikts- of dorpshoofd [184].

Indien iemand zijn tuin verpand heeft, zonder een termijn voor de inlossing te bepalen, zoo mag hij den tuin niet inlossen vóór dat de pandhouder daarvan althans eenmaal de vruchten heeft ingezameld [185].

---

179 Conform G. IV: 18.

180 Deze bepaling ontbreekt bij G.

181 Letterlijk: «een offermaal stelen.» Zie boven Aant. 8.

182 Conform G. IV: 22, die echter voor eene geit 3 rijksdaalders boete stelt.

183 D. w. z. al naar mate de handeling plaats heeft in het dorp waar het distriktshoofd gevestigd is, of niet.

184 Conform G. IV: 9.

185 Volgens G. IV: 10 geldt dit voorschrift ook bij het verpanden van natte rijst-

ART. 27.

Indien iemand in een vreemd distrikt akkers voor den drogen rijstbouw wil ontginnen, moet hij daartoe aan het betrokken distriktshoofd vergunning vragen. Hij moet dan bovendien aan de rechthebbenden op den grond, voor elken akker (hoema) 1 gulden huur betalen, welke som gelijkelijk onder de gezamenlijke rechthebbenden verdeeld wordt. Niet nakoming van dit gebruik wordt met eene boete van 6 rijksdaalders gestraft, en wordt maling oetan [186] genoemd [187].

ART. 28.

Indien iemand, tijdelijk verblijf houdende in een vreemd dorp of in een vreemd distrikt, op het gebied daarvan in het bosch gronden ontgint, dan wel een tuin aanlegt, doch later naar zijn eigen dorp wil terugkeeren, zoo vervalt zijn geheele aanplant aan de rechthebbenden op den grond [188].

ART. 29.

Indien een vreemdeling afgevallen olifantstanden of rhinoceroshoorns dan wel een dooden olifant of rhinoceros vindt, zoo wordt die vondst in drie deelen verdeeld. Twee derden komen ten goede aan den vinder en één derde aan de bevolking, op wier grond de vondst gedaan is. Indien echter de vreemdeling een olifant of rhinoceros zelf gedood heeft, behoort het dier met de tanden of den hoorn hem alleen toe [189].

velden. Uit zijn aard is het pandrecht voor onbepaalden tijd, en kan de debiteur, wanneer hij wil, het pand inlossen, onverschillig of het uit roerend dan wel uit onroerend goed bestaat. Beneden Tit. V Art. 51, is het recht tot inlossing aan eene verjaring van 5 jaren onderworpen. Zie over het juridische karakter van het Inlandsche pandrecht in het algemeen Mr. A. W. C. Verwey: Iets over het contractueel pandelingschap, enz. in de Bijdr. v. d. T. L. en Vk. v. N. I. 5de Reeks, dl. VIII (1893) p. 234 en vv.

186 Letterlijk: «boschdiefstal.»

187 Conform G. IV: 11. De onbebouwde gronden behooren namelijk aan het distrikt, waaronder zij ressorteeren. Zie Resumé p. 119, 120, en vergl. boven Art. 18.

188 Conform G. IV: 12 en vergl. Aant. 164.

189 Zie Aant. 187. Volgens G. II: 29 moeten alle of door wien ook in het bosch gevonden olifantstanden en rhinoceroshoorns niet alleen, maar ook zekere kostbare rottingsoorten welke men in het bosch aantreft, bij het distriktshoofd ter voortschikking naar Palembang worden gebracht. Volgens G. II: 28 moeten eveneens alle kwaadaardige gebochelden (orang bongkoq tjaboel), albino's (orang boelai) lieden met kroeshaar (orang wandan kĕriting) en dwergen (orang dangkaq pandaq) door tusschenkomst van het distriktshoofd naar die hoofdplaats worden gebracht om aan den Vorst te worden aangeboden. Deze verplichting betrof van ouds ook andere kostbare boschproducten als muskus, en was onder den naam van maharadja bekend. Zie Schetsen p. 321. Vergl. Jav. waṇḍan = «een Papoea»; Soend. ḍangkak = «wijdbeens».

Art. 30.

Indien een dorpsgenoot op het gebied van zijn dorp een boom aantreft geschikt voor de bijenteelt (sialang), zoo mag hij rondom dien boom de struiken en ruigte wegkappen, door welke handeling de boom zijn eigendom wordt. Vóór dat hij echter deze daad van toeeigening verricht heeft, kan hij geene aanspraken op den boom doen gelden [190].

Art. 31.

Als boomen voor de bijenteelt (sialang) in den zin van het vorige artikel worden alleen beschouwd tandikat [191], bĕnakat [192], kĕloetoem [193] en lĕgan [194] boomen. Alle andere boomsoorten, als de laboe, de rĕngas, enz. kan men niet als zoodanig aanmerken. Indien daarin bij toeval een bijennest ontstaat, noemt men ze singgah-boomen [195].

Art. 32.

Iemand iemand zich meester maakt van een boom geschikt voor de bijenteelt (sialang), welken een ander zich reeds had toegeeigend, zoo moet hij als vergoeding (bangoen) 40 rijksdaalders betalen wanneer zich op den boom bijen genesteld hadden, en 20 rijksdaalders wanneer de boom nog geen nest droeg [196].

Art. 33.

Niemand mag in eene beek (soengai) toeba-wortels werpen

---

190 G. IV: 13 vordert bovendien nog, dat de boom gemerkt zij, en dat de toeeigening aan het dorpshoofd en aan het publiek worde bekend gemaakt. Volgens G. IV: 15 wordt een in het onder het dorp ressorteerend bosch ontdekte boom, geschikt voor huis of scheepsbouw, privaat-eigendom door merking gevolgd door kennisgeving aan het dorpshoofd.

191 Dezen boom vind ik nergens gedetermineerd.

192 Covellia albipila. Zie Filet t. a. p. p. 50.

193 Zie boven Aant. 127.

194 Vermoedelijk dezelfde boom die bij Filet, l. l. p. 194, lagam, Canarium eupteron, heet. Vergl. Ibid. p. 133 N° 3300.

195 Letterlijk: «boomen waar de bijen zich in nestelen, wanneer zij van hunnen «gewonen weg afwijken.» Dergelijke boomen noemt men, volgens T. v. N. I. l. l. p. 72, ook noempang-boomen d. w. z. waar de bijen tijdelijk verblijf houden. Omgekeerd heeten, blijkens den tekst van Artt. 30 en vv., de boomen die officieel als boomen voor de bijenteelt zijn erkend, sialang-boomen. G. IV: 14 noemt ook de malaborai als een sialang-boom. Overigens komt het door hem gegeven voorschrift met dat van ons artikel overeen.

196 G. V: 49 en 50 stellen de waarde van een boom geschikt voor de bijenteelt altijd op 40 rijksdaalders. Zie beneden Titel V Art. 48.

ten einde de visschen te bedwelmen, zonder voorafgaande ke ving aan het dorpshoofd [197].

Art. 34.

Alwie zonder vergunning van den Europeeschen gezaghebber de ling (batang hari) [198] dobbelt of hanengevechten houdt overeenkomstig de wetten van het Goevernement [199] gestra

---

[197] G. IV: 26 verbiedt deze wijze van visschen voor de hoofdrivieren ε doch verklaart ze in de kleine riviertjes, ook zonder kennisgeving, voor ge Bovendien bevatten G. IV: 23—25 en 27 nog de volgende bepalingen omt visschen: Ieder die een gedeelte van eene rivier afdamt, zonder dat zulks scha kent aan waterleidingen of aan den loop der rivier, is eigenaar van de daarir visschen. Zonder zijne toestemming mag niemand in het afgedamde gedeel vangen. Trimoean's en Ioempatan's d. w. z. groote van zwaar h vaardigde vischtoestellen midden in de rivier, mogen zonder toestemming districtshoofd niet worden gesteld, en in elk geval moeten de eigenaren n van den regentijd de overblijfselen opruimen. Vergl. boven p. 32 noot a. meer, waarop de geheele bevolking van een dorp aanspraak heeft, mag visschen zonder toestemming van het betrokken dorpshoofd; doch overig men in de hoofdrivieren op alle wijzen vrij visschen, mits geen schade aan d of de waterleidingen toebrengende. Vergl. Koet. Mân. Art. 237.

[198] Letterlijk: «van de rivier». Zie boven p. 4.

[199] Letterlijk: «van den Koning.»

[200] Het verbod van dobbelen ontbreekt bij G. Volgens Valette, t. a. p. p. 1 speciaal het zoogenaamde oedjoengan-spel zooveel mogelijk door de amt worden tegengegaan. Wat de hanengevechten betreft, zoo is daaraan bij afzonderlijke Titel VII gewijd, waarvan de bepalingen in hoofdzaak op het nederkomen. Zonder verlof van het distriktshoofd mag niemand hanen laten Dit verlof wordt alleen gegeven bij gelegenheid van huwelijks- en andere Hij, die het verlof bekomen heeft, mag 5 pCt. heffen van iederen inzet of w schap, waarvan hem het bedrag vooraf moet worden ter hand gesteld keering aan den winner. Hij moet verder drie onafhankelijke en desl scheidslieden voor de vechtbaan kiezen. Het gevecht is onbeslist, als beide dood of weggeloopen zijn, en zoo ook als de eene haa , na den anderen te hebben, hem niet driemaal in den kop wil pikken, of eindelijk als aanval één der hanen wegloopt zonder gewond te zijn. Eene overwinning als niet geldig beschouwd, wanneer die behaald is tengevolge van eene on wijze van aanbinden der sporen van den overwinnaar of van het breken der van den overwonnen haan, niet echter wanneer de sporen van laatstgen zijn losgeraakt. Niemand mag de vechtende hanen storen of zich op de ve begeven. De administratieve voorschriften omtrent hanengevechten vindt Valette t. a. p. p. 20.

TITEL IV.

Regeling van de geestelijkheid [201].

ART. 1.

In het dorp van het distriktshoofd wordt één distriktsgeestelijke met den titel van lĕbai panghoeloe aangesteld voor de zaken betreffende het familie- en erfrecht. Hij staat aan het hoofd van de geheele geestelijkheid in het distrikt, en de lagere geestelijken zijn verplicht zijne bevelen na te komen [202].

ART. 2.

In het dorp van het distriktshoofd worden één of twee adjunct-geestelijken met den titel van chaṭîb aangesteld om den lĕbai panghoeloe in zijne functiën bij te staan [203].

ART. 3.

In elk dorp, waar geen distriktshoofd gevestigd is, worden één of twee dorpsgeestelijken met den titel van chaṭîb aangesteld, welke geestelijken echter geene bemoeienis hebben met zaken betreffende het familie- en erfrecht [204].

ART. 4.

Het distriktshoofd zal voor de functiën van geestelijke in het distrikt geschikte personen uitkiezen [205], en den gekozen persoon bij den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari) [206] brengen, opdat deze den persoon in kwestie ter benoeming kunne voordragen aan het Hoofd van Gewestelijk Bestuur [207] te Palem-

---

201 Deze Titel ontbreekt geheel bij G.

202 De eerste zinsnede van dit artikel is eene herhaling van Titel II Art. 3 eerste lid. Vergl. ook de Aant. 86 op laatstgenoemd Art.

203 Dit artikel is eene eenigszins gewijzigde herhaling van Tit. II Art. 3 tweede lid.

204 Eenigszins gewijzigde herhaling van Tit. III Art. 2. Zie ook Aant. 86.

205 D. w. z. in overleg met de bevolking. Zie Tit. II Art 5.

206 Letterlijk: «van de rivier.» Zie boven p. 4.

207 Padoeka Toewan Bĕsar, letterlijk: «Zijne Edelheid de Groote Heer.»

bang. Het Hoofd van Gewestelijk Bestuur zal, alvorens tot noeming over te gaan, overlegging van eene schriftelijke en g verklaring van geschiktheid vorderen, afgegeven door den Pa Panghoeloe Nata Agama [208] te Palembang.

ART. 5.

De titels van Modin [209], Bilal [210] en Mërbot [211] in de bovenlanden niet door geestelijken gevoerd worden [21

ART. 6.

De distrikts- en dorpgeestelijken moeten respektievelijk de d en dorpshoofden in hunne functiën bijstaan. Zij zijn speciaa met het aanhouden der bevolkingsregisters in elk dorp, i registers de huwelijken en sterfgevallen benevens het bed belasting moeten worden aangeteekend.

ART. 7.

Zooveel mogelijk moet het distriktshoofd voor geestelijke kingen lieden in aanmerking brengen, die goed kunnen sc

---

208 Nata Agama is de naam verbonden aan het ambt van Pangeran hoeloe of hoofd der geestelijkheid van het geheele gewest Palembang eene officieele mededeeling van 1890 behoeven tegenwoordig de geestelij binnenlanden zich niet meer aan een onderzoek naar hunne geschiktheid Pangeran Panghoeloe te onderwerpen. Zie ook Valette t. a. p. p eens wordt het in Artt. 10 en 11 bedoeld aandeel in djakat en pit meer aan den Pangeran Panghoeloe opgebracht, noch aan die geran Panghoeloe meer ingediend een afschrift der registers b Art. 9. Volgens E. A. van Vloten: De Ranau Distrikten, in het Tijdschr jaarg. 1873 dl. II p. 294, moesten vroeger zelfs in die half heidensche s geestelijken een bewijs van bekwaamheid van den Pangeran Pang hebben. Het gezag van dien geestelijke over zijne ambtgenooten in de bin schijnt eene zeer oude instelling te zijn. Vergl. Proeve p. 87 en 96; Bijd

209 Modin, afgeleid van het Arabische moädsdsin, letterlijk: «d «den adsân of aankondiging der gebedstijden afroept.»

210 Bilal, Arabisch Bilâl, was de naam van den persoon die door M het eerst met de functiën van moädsdsin werd belast. Deze naam is landsch-Indië in vele streken een geestelijke titel geworden.

211 Mërbot, van het Arabische marboeṭ, letterlijk: «gebonden Nederlandsch-Indië een titel van lagere geestelijken met uiteenloopende

212 Volgens T. v. N. I. jaarg. 1876 dl. I p. 23 worden de geestelijken, titels voeren, wel degelijk door het bestuur erkend. Zij worden evenals d door de bevolking gekozen.

ART. 8.

De geestelijken mogen geen huwelijk sluiten zonder vergunning van het betrokken dorpshoofd.

ART. 9.

Elk jaar moeten de dorpsgeestelijken aan den geestelijke van hun distrikt een afschrift geven van hun register van huwelijken en sterfgevallen; terwijl de distriktsgeestelijken elk jaar een afschrift van het door hen aangehouden register van huwelijken en sterfgevallen in het geheele distrikt moeten doen toekomen aan den Pangeran Panghoeloe Nata Agama te Palembang [213].

ART. 10.

Van den 20en tot den 30en dag der Vastenmaand mogen de geestelijken de pitrah [214] ophalen. Alwie genegen is de pitrah op te brengen, mag als zoodanig 1 gantang [215] per ziel [216] geven. Van de opbrengst der pitrah zendt de distriktsgeestelijke 1 gantang per huisgezin naar den Pangeran Panghoeloe Nata Agama [217]; terwijl het overblijvende strekt tot onderhoud van de gezamenlijke geestelijken in het distrikt.

ART. 11.

Indien er personen zijn, die ook de djakat [218] willen geven, mogen de geestelijken van hen in ontvangst nemen 10 gantang's van

---

[213] Zie boven Aant. 208. De administratieve voorschriften omtrent de zielentelling vindt men bij Valette t. a. p. p. 16 en 17.

[214] Maleische uitspraak van het Arabische fiṭrah of zakât al-fiṭr d. i. eene opbrengst bij het einde der groote vasten in de maand Ramadhân. Over het bedrag en de inning volgens de Moḥ. wet vergl. mijne Beg. v. h. Moḥ. R. 3de druk p. 51. De piṭrah moet volgens de Moḥ. wet op dezelfde wijze als de eigenlijke zakâh worden verdeeld, doch hier is de toestand blijkbaar anders. Vergl. het volgende artikel.

[215] Over deze inhoudsmaat zie boven Aant. 98. Ofschoon dit niet in den tekst staat, wordt de pitrah opgebracht in bras d. w. z. rijst in den bolster, terwijl de djakat wordt opgebracht in padi d. w. z. rijst in de aren. Vergl. het volgende artikel.

[216] De pitrah wordt opgebracht per ziel, en wel door het hoofd van het gezin voor zich zelf en voor de personen die zijn gezin vormen, d. w. z. die hij volgens de Moḥ. wet onderhouden moet.

[217] Zie boven Aant. 208.

[218] Maleische uitspraak van het Arabische woord zakâh. Over het bedrag, de inning en de verdeeling zie mijne Beg. v. h. Moḥ. R. 3de druk p. 46 en vv.

elke 100 gantang's van den rijstoogst [219]. De opbrengst der djakat wordt verdeeld als volgt: 10 gantang's van elke 100 gantang's worden naar Palembang gezonden aan den Pangeran Panghoeloe [220] ter uitdeeling aan behoeftigen; 30 gantang's van elke 100 gantang's komen ten goede aan den distriktsgeestelijke; 30 gantang's van elke 100 gantang's komen ten goede aan de dorpsgeestelijken, en 30 gantang's van elke 100 gantang's worden verdeeld onder de overige personen aan de moskeeën (masdjid) en bidhuizen (langgar) [221] verbonden.

ART. 12.

De geestelijken moeten zorgen voor den dienst bij en het onderhoud van de moskeeën (masdjid), de bidhuizen (langgar) [222], de waschbekkens (padasan) [223], en de verschillende heilige graven (kramat) [224].

ART 13.

De personen, die in het huwelijk treden, moeten aan den geestelijke, door wien zij in het huwelijk worden verbonden, als trouwloon (batoe kawin) minstens ½ gulden geven.

ART. 14.

De geestelijken zijn verplicht de lijken van overledenen te wasschen, en daarbij de vereischte gebeden te doen. Zij mogen voor die diensten geene betaling vorderen, maar moeten zich tevreden stellen met hetgeen men hun als geschenk gelieft te geven.

ART. 15.

De geestelijken zijn verplicht de kinderen in hun dorp te onderwijzen in het lezen en schrijven. Zij mogen daarvoor geene betaling vorderen, maar moeten zich tevreden stellen met hetgeen men hun als geschenk gelieft te geven.

[219] Zie boven Aant. 215.

[220] Zie boven Aant. 208.

[221] Over het onderscheid tusschen de moskeeën en de bidhuizen zie Aant. 158.

[222] Als voren.

[223] De padasan is een groote pot, van onderen van een kraantje of tuit voorzien, waarin het water voor de rituele wasschingen bewaard wordt.

[224] Mal. uitspraak van het Arabische karâmah eigenlijk »wonders van een heilige.

ART. 16.

Het districtshoofd zal met den distriktsgeestelijke zorgen voor de weezen in het distrikt. Zij zullen het door de weezen geërfde vermogen in bewaring nemen tot dat laatstgenoemden den leeftijd van 14 jaren hebben bereikt.

ART. 17.

Indien de distriktsgeestelijke het voor de hoofdplaats Palembang bestemde gedeelte van de pitrah of de djakat daarheen moet brengen [225], zal het distriktshoofd hem als geleide twee belastingplichtige [226] ingezetenen medegeven.

ART. 18.

De geestelijken, die den titel van lĕbai panghoeloe of van chaṭîb voeren [227], zijn vrijgesteld van belasting, van veldwerk, en van alle distrikts- of gemeentelijke heerendiensten, als daar zijn wachtdienst, transportdienst of het verrichten van handenarbeid.

ART. 19.

Wat de pitrah en de djakat van het distrikt betreft, die zal door den distriktsgeestelijke worden in ontvangst genomen. Hij zal bepalen welke personen uit de lagere geestelijkheid hem bij beurten moeten vergezellen, wanneer hij het voor de hoofdplaats Palembang bestemde deel wegbrengt [228]. Geen dorpsgeestelijke zal het aandeel van zijn dorp zelf naar Palembang mogen brengen; maar het geheele bedrag, dat het distrikt moet verzenden, zal in eens op last van den distriktsgeestelijke worden overbracht.

---

225 Zie boven Artt. 10 en 11.

226 D. w. z. heerendienstplichtige. Vergl Titel II Art. 13.

227 Zie Titel II Art. 15.

228 Zie boven Artt. 10 en 11.

TITEL V.

Bepalingen [229] op de rechtspleging.

Art. 1.

Voor het berechten van alle geschillen omtrent verbintenissen of zakelijke rechten, onverschillig of die op roerend dan wel op onroerend goed betrekking hebben, en of de verbintenis door pand is verzekerd, mogen de distrikts- en dorpshoofden gerechtskosten [230] van partijen vorderen. In zaken, welke ter berechting staan van de dorpshoofden, bedragen de gerechtskosten van 1 tot 3 gulden; maar in zaken, welke voor de distriktshoofden moeten worden gebracht, is als zoodanig van 1 tot 5 gulden verschuldigd. Het bedrag der gerechtskosten wordt binnen deze grenzen naar billijkheid, en met inachtneming van de waarde in geschil, bij de uitspraak vastgesteld [231].

Art. 2.

Wat de zaken betreft, strafbaar volgens de wetten van het Goevernement [232] of volgens het gewoonterecht (adat) [233], als daar zijn diefstal, vechterij, of het verkeer tusschen jongelingen en meisjes, daarin mogen de distrikts- en dorpshoofden geene gerechtskosten vorderen. Met andere woorden geene gerechtskosten zijn verschuldigd in zaken, waarbij boeten of lijfstraffen kunnen worden opgelegd [234].

Art. 3.

In gedingen betreffende schuldvorderingen beneden de 5 gulden, mogen evenmin gerechtskosten worden geeischt [235].

---

[229] Zie boven Aant. 1.

[230] Mal. tanda sĕrah. Zie Aant. 71.

[231] Volgens G. V: 8 kunnen in alle zaken, geene uitgezonderd, als gerechtskosten van 2 tot 16 rijksdaalders worden gevorderd, naar gelang van de meerdere of mindere belangrijkheid der zaak. Die gerechtskosten moeten vooraf door partijen, ieder voor de helft (zoo er twee zijn), worden betaald.

[232] Zie Aant. 1.

[233] Letterlijk: «van den Koning.»

[234] Zie Aant. 231. Onder lijfstraffen heeft men ten deze ook gevangenis en dwangarbeid te verstaan.

[235] Zie Aant. 230.

ART. 4.

Indien voor het berechten eener schuldvordering gerechtskosten zijn betaald, mag het distrikts- of dorpshoofd niet opnieuw de belooning, walasan [236] geheeten, vorderen, wanneer aan het vonnis door den schuldenaar wordt voldaan [237].

ART. 5.

De gerechtskosten worden in drieën verdeeld; twee derden komen aan het betrokken distrikts- of dorpshoofd ten goede, en één derde aan de overige hoofden die in de zaak gezeten hebben [238].

ART. 6.

Alle zaken strafbaar volgens de wetten van het Goevernement [239] of volgens het gewoonterecht (adat), moeten door de distrikts- en dorpshoofden worden onderzocht en berecht overeenkomstig de voorschriften van dit wetboek, met dien verstande dat de distriktshoofden aan hunne onderhoorigen slechts eene boete mogen opleggen van 12 rijksdaalders of daar beneden; terwijl de rechtsmacht der dorpshoofden niet verder gaat dan het opleggen aan hunne onderhoorigen van eene boete van 6 rijksdaalders of daar beneden [240].

ART. 7.

Indien een dorpshoofd eene zaak beslist heeft, maar zijn onderhoorige met die beslissing geen genoegen neemt, kan laatstgenoemde

---

[236] Letterlijk: «vergelding.» Vergl. Jav. walĕs. Volgens T. v. N. I. l. l. p. 124 bedraagt de walasan 10 pCt., en mag die alleen door het distriktshoofd gevorderd worden bij het betalen van den bloedprijs. Zie ben. Art. 37 en Aant. 314.

[237] G. geeft hier omtrent den walasan geene voorschriften. Zie echter ben. Aant. 314.

[238] Ook deze bepaling ontbreekt bij G. Over de verdeeling der boeten zie beneden Artt. 59 en vv.

[239] Letterlijk: «van den Koning.»

[240] G. V: 1, 3 en 4 verklaart de distrikts- en dorpshoofden alleen bevoegd ten aanzien van feiten bij het gewoonterecht strafbaar gesteld. Het eerste onderzoek is altijd de taak van het dorpshoofd. Blijkt de zaak tot zijne competentie te behooren, zoo doet het dorpshoofd die af, na ingewonnen advies van de oudsten van zijn dorp. Zoo neen, dan brengt bedoeld hoofd de zaak, behoorlijk voorbereid, voor het distriktshoofd, welk laatstgenoemd hoofd, na ingewonnen advies van het betrokken en eenige andere dorpshoofden, vonnis velt. Volgens G. V: 2 kunnen de distriktshoofden eene boete opleggen van hoogstens 22 rijksdaalders, de onderdistriktshoofden eene boete van hoogstens 8 rijksdaalders, en de dorpshoofden eene boete van hoogstens 6 rijksdaalders.

in beroep komen bij het distriktshoofd. Het distriktshoofd zal de zaak opnieuw onderzoeken, en daarin zoodanig vonnis als hij billijk oordeelt.

Indien iemand, die door het distriktshoofd veroordeeld is genoegen neemt met diens beslissing, kan hij in beroep kon het divisie-hoofd [241] of bij den Europeeschen gezaghebber deeling (batang hari) [242].

Het distriktshoofd mag niemand beletten in beroep te komen hij zal hem door een zendeling (pĕtindih) naar den ho rechter doen begeleiden [243].

ART. 8.

Indien in een dorp, waar geen distriktshoofd gevestigd is overtreding tegen het gewoonterecht (adat) [244] wordt gepleegd, met meer dan 6 rijksdaalders boete moet gestraft worden, z dorpshoofd die zaak bij het distriktshoofd ter berechting brengen [245].

ART. 9.

In alle zaken, welke door de distrikts- of dorpshoofden vo divisie-hoofd of voor den Europeeschen gezaghebber der afd (batang hari) [246] ter berechting worden gebracht, zull op te leggen boeten toch overeenkomstig het gewoonterecht a betrokken distrikts- of dorpshoofd ten goede komen [247].

ART. 10.

Manslag, brandstichting, hetzij in een enkel huis, hetzij i geheel dorp, verzet tegen of aanranding van personen die in he met gezag bekleed zijn, gewapenderhand gepleegd, zijn zaken niet ter berechting staan van de distrikts- of dorpshoofden,

---

241 Zie boven p. 5 Aant. 9.

242 Letterl. «van de rivier». Zie boven p. 4. Tegenwoordig wordt dit hooger bij de rechtbank, Rapat genaamd, aangebracht. Zie Valette t. a. p. p. 8 Aant. 249.

243 Conform G. V: 7, waar men bovendien vermeld vindt, dat vroeger het beroep van de beslissingen der distriktshoofden bij den djĕnang (Zie bov Aant. 9) werd aangebracht.

244 Zie boven Aant. 1.

245 Zie boven Art. 6.

246 Letterl.: «van de rivier». Zie boven p. 4 en 5 Aant. 9.

247 Deze bepaling ontbreekt bij G.

zij als misdrijven tegen de wetten van het Goevernement [248] worden aangemerkt [249].

ART. 11.

Indien er eene vordering wegens verloren gegane goederen wordt ingesteld, zal men daarbij de onderstaande waardeberekening volgen: 100 Palembangsche gantang's [250] rijst in de aren = 2 rijksdaalders; 1 buffel = 8 rijksdaalders; 1 buffelkalf = 4 rijksdaalders; 1 geit of schaap = 2 rijksdaalders; goud ter zwaarte van 1 rijksdaalder = 12 rijksdaalders; soewasa [251] ter zwaarte van 1 rijksdaalder = 3 rijksdaalders; zilver ter zwaarte van 1 rijksdaalder = 1 rijksdaalder; 1 vruchtdragende kokospalm = 2 rijksdaalders; 1 jonge kokospalm = 1 rijksdaalder; 1 doekoe-, doerian- of andere vruchtboom, zooveel als waarop hij naar billijkheid zal worden getaxeerd [252].

ART. 12.

Indien iemand een eed heeft afgelegd, hetzij in eene rechtszaak [253], hetzij als getuige, en later blijkt dat de eed of de getuigenverklaring valsch was, zoo wordt de schuldige overeenkomstig de wetten van het Goevernement [254] gestraft [255].

---

[248] Letterlijk: «van den Koning.»

[249] Volgens G. V: 5 en 6 moesten vroeger alle zaken, welke de competentie der distriktshoofden te boven gaan, door hen ter uitwijzing bij den djĕnang worden aangebracht; terwijl alle zaken, waarop de doodstraf stond, uitsluitend door het Sultansgerecht te Palembang moesten worden behandeld. Dit laatste was, volgens G. V: 19 en 32, ook het geval ten aanzien van het feit van zich tegen zijne hoofden te hebben verzet en hen met een stuk hout of een wapen te hebben gedreigd of geslagen, gelijk mede ten aanzien van moedwillige brandstichting, al was de zaak niet zoodanig dat de doodstraf moest worden toegepast. Een brandstichter op heeterdaad betrapt mocht ook door den eigenaar gedood worden. Tegenwoordig worden echter alle zaken, welke de competentie der distriktshoofden te boven gaan, behandeld door een rapat of rechtbank bestaande in elke afdeeling uit eenige distriktshoofden onder voorzitterschap van den Europeeschen gezagvoerenden ambtenaar. Vergl ook T. v. N. I. 1. 1. p. 125 noot 1, en ben. Art. 12. De tegenwoordig geldende bepalingen omtrent de rapat's vindt men bij Valette t. a. p. p. 6 en vv.

[250] Zie boven Aant. 98.

[251] Mengsel van koper en goud.

[252] De bepaling ontbreekt bij G.

[253] D. w. z. als partij, m. a. w. den decisoiren of den suppletoiren eed.

[254] Letterlijk: «van den Koning.»

[255] Meineed behoorde, volgens G. V: 51, eveneens tot de misdrijven, waarvan de bestraffing aan het Sultansgerecht te Palembang was voorbehouden. Zie boven Aant. 249.

ART. 13.

Indien het misdrijf van tjĕmpala tangan [256] gepleegd is, waaronder men verstaat het geven van slagen met de hand, het mededoen aan een vuistgevecht, het uitrukken, omhakken of vernielen van eens anders aanplantingen of huis, zoo zal de schuldige, ingeval de zaak van weinig aanbelang geoordeeld wordt, aan den aanklager een geschenk geven bestaande in 1 gantang [257] ongepelde rijst, 1 kokosnoot, 1 kip en 1 pakje sirih-bladeren. Indien echter de zaak geoordeeld wordt van ernstigen aard te zijn, zoo wordt den schuldige eene boete opgelegd van minstens 2 en hoogstens 6 rijksdaalders [258].

ART. 14.

Indien personen in huis of op het dorpsplein (laman) aan het vechten raken, dan wel twistende elkander met de handen of met stokken slaan, onverschillig of de stompen of slagen zwelling hebben teweeggebracht, zoo zal aan elk der schuldigen eene boete van 2 tot 6 rijksdaalders worden opgelegd, en moet, in geval van zwelling, de dader aan de tegenpartij, als zoenoffer (tĕpoeng) [259], van 1 tot 4 rijksdaalders betalen [260].

ART. 15.

Indien personen vóór eens anders huis aan het vechten raken, en de bewoner dient daarover eene klacht in, zoo wordt degeen, die met vechten begonnen is, beboet met 2 rijksdaalders wegens het misdrijf van asoe mĕrkoesa [261]. Indien echter personen in eens anders huis aan het vechten raken, zoo wordt degeen, die met vechten begonnen is, beboet met 4 rijksdaalders, en heet het misdrijf singa mĕrkoesa [262].

---

[256] Letterlijk: «handtastelijkheden plegen.» Vergl. Oud-Javaansch tjapala «kijven», «toornig zijn». De heer J. L. A. Brandes vestigt nog mijne aandacht op de hiervan afgeleide Oud-Javaansche uitdrukkingen wâktjapala en hastatjapala bij Jonker t. a. p. p. 20. Zie nog ben. Art. 19.

[257] Zie boven Aant. 98.

[258] Volgens G. V: 12 is als geschenk bovendien nog 1 pot gezouten visch verschuldigd, en moet, in geval de zaak van ernstigen aard is, behalve de boete ook nog vergoeding van de waarde der vernielde zaken worden opgelegd. Sommige Hss. vermelden in den tekst den pot gezouten visch in plaats van de kip Vergl. Koet. Mân. Art. 225.

[259] Zie Aant. 34.

[260] Conform G. V: 13.

[261] Letterlijk: «als honden vechten». Jav. asoe = «hond»; pĕrkoesa = pĕrkasa.

[262] Letterlijk: «als leeuwen vechten.» Zie de vorige Aant.

Deze boeten komen ten goede aan den bewoner van het huis; terwijl bovendien het distrikts- of dorpshoofd aan beide schuldigen nog eene boete van 6 tot 12 rijksdaalders kan opleggen als straf [263].

Art. 16.

Degeen, die bij een twist een stuk ijzer opneemt, of zijn wapen trekt, verbeurt eene boete van 6 tot 12 rijksdaalders, en wanneer hij zijn tegenstander verwondt, moet hij hem bovendien als kosten van geneeskundige behandeling van 2 tot 8 rijksdaalders betalen [264].

Indien iemand een distrikts- of dorpshoofd in de uitoefening zijner functiën wederstreeft, en bij die gelegenheid een stuk ijzer of hout dan wel iets anders opneemt, met het kennelijke doel om daarmede het distrikts- of dorpshoofd in kwestie te treffen, zoo zal hij, ter beoordeeling van den Europeeschen gezaghebber, gestraft worden met rottingslagen [265] in verhouding tot zijn misdrijf. De schuldige zal bovendien tot gevangenis van 3 tot 6 maanden worden veroordeeld, en als zoenoffer (tĕpoeng) [266] 1 buffel of 8 rijksdaalders geven aan den bewoner van het huis, waarin het feit gepleegd is, dan wel aan de gezamenlijke dorpsbewoners, wanneer het feit gepleegd is buitenshuis, op het dorpsplein (laman) of op de landingsplaats (pangkalan) [267].

Verzet tegen een distrikts- of dorpshoofd, op de openbare wegen gepleegd, wordt naar de wetten van het Goevernement [268] gestraft [269].

Art. 17.

Indien iemand in eene vechtpartij zijn tegenstander verminkt, dat wil zeggen het verlies van diens oog, oor, voet of hand berokkent, welk misdrijf boewang sipat [270] heet, zoo wordt hij

---

[263] Conform G. V: 14 en 15.

[264] Volgens G. V: 16 is de boete, zonder verwonding, 8 rijksdaalders, en, in geval van verwonding, 24 rijksdaalders, boven en behalve de kosten van genezing welke van 2 tot 10 rijksdaalders kunnen bedragen.

[265] De straf van rottingslagen wordt sedert 1866 niet meer toegepast. Vergl. Stbl. 1866 N° 15.

[266] Vergl. Aant. 34.

[267] Dit is namelijk een gemeente-gebouw, en behoort dus tot het dorp, al is het feitelijk misschien daarbuiten gelegen. Vergl. Tit. II Art. 7.

[268] Letterlijk: «van den Koning.»

[269] Volgens G. V: 19 is elk gewapend verzet tegen de hoofden eene zaak, welke voor het gerecht van den Vorst te huis behoort.

[270] Letterlijk «ééne zijner eigenschappen doen verloren gaan.» Sipat Mal. uitspraak van het Arab. çifah.

beboet met 12 rijksdaalders, en moet hij bovendien aan l
den halven bloedprijs (bangoen) of 20 rijksdaalders [271]

ART. 18.

Indien iemand tegen een ander uitvaart, en hem in dı
woorden toevoegt, welk misdrijf silip [273] heet, zoo v
oordeeld om aan den aanklager te geven: 1 gantan
rijst, 1 kokosnoot, 1 kip en 1 pakje sirih-bladeren [2

ART. 19.

Indien iemand eens anders huisvrouw of ongehuwde docht
of door woorden beleedigt, dan wel aan een ander mon
hoorlijke handelingen ten laste legt, zonder het bewijs
kunnen leveren, welk misdrijf tjĕmpala moeloet [2
wordt hem eene boete opgelegd van 2 tot 12 rijksda
bevinding van het distrikts- of dorpshoofd. Deze boete wo
verdeeld; de helft is ten voordeele van den aanklager, (
helft ten voordeele van het distrikts- of dorpshoofd [276]

ART. 20.

Indien iemand overdag buitenshuis, hetzij in het (
op het veld, vruchten, kippen of eendvogels steelt, dan v
steelt, die tijdelijk buitenshuis geplaatst zijn, als fuiken,
kleederen, enz., welk misdrijf najap [277] heet, zoo belc
boete van 2 tot 4 rijksdaalders; terwijl de ontvreemde g
hem moeten worden teruggegeven of anders de waarde daar
De boete wordt in tweeën verdeeld; de eene helft komt te
den bestolene, en de wederhelft aan het distrikts- of dorp

---

[271] Zie ben. Art. 36.

[272] Volgens G. V: 17 is de boete 24 rijksdaalders. Overigens confo

[273] Letterlijk: «verkeerd handelen.» Zie V. Hasselt t. a. p. p. 53,
Jav. silip of silib = «verraderlijk», «met streken omgaan.»

[274] Zie boven Art. 13. Conform G. V: 11.

[275] Letterlijk: «ruwe taal uitslaan.» Zie boven Aant. 256.

[276] Volgens G. V: 18 is tjĕmpala moeloet alleen het uit
van eens anders huisvrouw, en is de straf 8 rijksdaalders boete en
van 1 mand rijst, 1 kip en eenig gebak. De boete komt voor ¾ en
geheel aan de hoofden ten goede; terwijl ¼ van de boete aan de bel
wordt uitgekeerd. Vergl. Koeṭ. Mân. Art. 219.

[277] Vergl. Jav. najab (van sajab) = «over dag of tusschen licht en
«door insluiping.» Vergl. ben. Art. 24.

[278] G. V: 21 maakt onderscheid of dergelijke diefstallen in of bu
plaats hebben. In het laatste geval is de straf 4 rijksdaalders boete e

Art. 21.

Indien iemand te drogen liggende rijstaren, dan wel te veld staande rijst of kokosnoten, sirih of pisang van den boom steelt, zoo wordt hij beboet met 4 rijksdaalders, en moet hij het weggenomene teruggeven, dan wel de waarde daarvan vergoeden. De boete wordt in tweeën verdeeld; de eene helft komt ten goede aan den bestolene, en de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd [279].

Art. 22.

Indien iemand in het dorp of op het veld kokosnoten, Spaansche peper of sirih steelt en daarbij den boom velt, dan wel indien hij in het dorp of op het veld een buffel of eene geit steelt, zoo beloopt hij eene boete van 6 tot 12 rijksdaalders, en moet hij het weggenomene of vernielde teruggeven, dan wel de waarde daarvan vergoeden. De boete wordt in tweeën verdeeld; de eene helft komt ten goede aan den bestolene of benadeelde, en de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd [280].

Art. 23.

Indien iemand des nachts diefstal pleegt in een huis, waarin hij zich door braak (babaq) of door het openmaken van de deur toegang heeft verschaft, zoo wordt hij beboet met 12 rijksdaalders; terwijl bovendien het gestolene door hem moet worden teruggegeven of de waarde daarvan vergoed. Indien het huis beschadigd is geworden, zoo moet de schuldige ook nog betalen zooveel als, naar het oordeel van het distrikts- of dorpshoofd, in billijkheid voldoende is om het huis weder in orde te brengen. De boete wordt in tweeën

---

goeding (poelang oendang) van het gestolene. In het eerste geval is de straf 6 rijksdaalders boete met dezelfde vergoeding. Vergl. Koet. Mân. Artt: 49, 50.

[279] Volgens G. V: 22 is de boete 22 rijksdaalders, en moet het gestolene wederom dubbel worden teruggegeven. Alleen is, volgens G. V: 25, bij diefstal van te drogen gelegde rijstaren de boete slechts 6 rijksdaalders, bij diefstal van een vaartuig 8 rijksdaalders, en bij diefstal van visch uit eene fuik of ander toestel 12 rijksdaalders, alles onverminderd de dubbele vergoeding. Zie ben. Art. 25 en Koet. Mân. Artt. 25, 37, 238, 239.

[280] G. V: 23 en 24 spreekt alleen van veediefstal. De straf voor diefstal van een buffel of ander stuk groot vee is 24 rijksdaalders boete en dubbele vergoeding; de straf voor diefstal van eene geit is vijfvoudige vergoeding (kĕlimawiet lees: kĕlima wĕlah = bĕlah), waarvan ⅘ voor den bestolene en ⅕ voor de hoofden zijn. Vergl. Koet. Mân. Artt. 40, 51.

verdeeld; de eene helft komt ten goede aan den bestole
wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd [281].

ART. 24.

Indien iemand bij dag of bij nacht in een ledig staand h pleegt, welk misdrijf najap [282] heet, dan wel indien i dag of bij nacht een huis binnendringt en daar met gew pleegt, welk misdrijf naroengkoe [283] heet, zoo wordt met 12 rijksdaalders; terwijl bovendien het gestolene door worden teruggegeven of de waarde daarvan vergoed. De b in tweeën verdeeld; de eene helft komt ten goede aan den en de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd [284].

ART. 25.

Indien iemand rijst in de aren uit eene bewaarplaats : wordt hij beboet met 12 rijksdaalders; terwijl bovendien d hem moet worden teruggegeven, dan wel de waarde daa worden vergoed. De boete wordt in tweeën verdeeld; de komt ten goede aan den eigenaar der rijst, en de wede het distrikts- of dorpshoofd [285].

ART. 26.

Indien iemand een ander op den openbaren weg aangri zijn goed berooft, welk misdrijf něgan [286] heet, zoo beboet voor een bedrag van 6 tot 12 rijksdaalders, ter be van het distrikts- of dorpshoofd; terwijl bovendien het door hem moet worden teruggegeven, dan wel de waard moet worden vergoed. De boete wordt in tweeën verdeeld

---

281 Volgens G. V: 27 heet diefstal bij nacht met braak in een b kasikap oentang (lees: oetang) katoembar (lees: k mati, letterlijk: «wanneer men eene schuld op zich neemt, zoo wor «gestoken», en wordt gestraft met eene boete van 24 rijksdaalders en goeding van het gestolene. Zie ben. Art. 41, en Koeţ. Mân. Art. 38. Sika

282 Zie boven Aant. 277.

283 Vergl. Jav. naroengkoe = «voortgaan met iets zonder «tegenhouden.»

284 Volgens G. V: 28, 29 is de straf 24 rijksdaalders boete en dubl ding van het gestolene.

285 Volgens G. V: 26 is de straf ook hier 24 rijksdaalders boete en goeding van het gestolene. Verg. Koeţ. Mân. Artt. 25, 37, 238, 239.

286 Letterlijk: «bedwingen». Vergl. Měnangk. tagan.

helft komt ten goede aan den bestolene, en de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd [287].

ART. 27.

Indien iemand door braak (b a b a q) in een huis dringt om te stelen, en aldaar iemand een steek geeft, zoo wordt hij volgens de wetten van het Goevernement [288] gestraft [289].

ART. 28.

Indien iemand gestolen goederen in bewaring neemt, verbergt of opkoopt, zoo wordt hij gestraft evenals de dief zelf [290].

Alwie gezien heeft, dat een ander iets deed dat verboden is door het Goevernement [291], zonder dat hij zoodanige daad heeft belet of althans afgeraden, wordt, als schuldig aan het misdrijf van n g o e b o e n g i g a w a i [292], beboet met 6 rijksdaalders [293].

Alwie vernomen heeft, dat een ander iets deed hetwelk verboden is, zonder daarvan kennis te geven aan den Europeeschen gezaghebber, welk misdrijf n g i d a m g a w a i [294] heet, wordt eveneens met 6 rijksdaalders beboet [295].

ART. 29.

Indien iemand op het dorpsplein (l a m a n), de landingplaats (p a n g k a l a n) van het dorp, den grooten weg of de rivier, iets vindt, zoo moet hij dat bij zijn dorpshoofd brengen [296]. Laatstgenoemde zal het gevondene 7 dagen lang bewaren, en de vondst bij bekkenslag aan het publiek bekend maken. Indien de eigenaar opkomt, moet hem zijn goed worden teruggegeven; maar indien bij het einde dier 7 dagen de eigenaar nog niet is opgekomen, zoo

287 Volgens G. V: 30 heet het misdrijf n a r o e n g k o e b a k a l, en is de straf 24 rijksdaalders boete met dubbele vergoeding van het gestolene.

288 Letterlijk: «van den Koning».

289 Conform G. V: 31.

290 Conform G. V: 20, waar intusschen ook nog het verstrekken van wapenen of andere middelen tot het plegen van den diefstal als medeplichtigheid wordt gequalificeerd. Vergl. Koet. Mân. Art. 53.

291 Letterlijk: «door den Koning». Volgens G. V: 53 betreft de bepaling slechts de overtredingen van het gewoonterecht (a d a t).

292 Letterlijk: «eene handeling begunstigen». Vergl. Jav. o e b o e n g.

293 Conform G. V: 53, behoudens dat de boete van 2 tot 24 rijksdaalder beloopt.

294 Letterlijk: «eene handeling in zich verbergen», van i d a m = «belust» en fig. «zwanger».

295 Deze bepaling ontbreekt bij G.

296 Deze bewaargeving geschiedt ten overstaan van het wachtvolk of van eenige andere dorpsbewoners. Zie Tijdschr. v. N. I. I. I. p. 130 noot 2.

wordt het gevondene aan den vinder gegeven. Komt de eig op, zoo heeft hij steeds de bevoegdheid om zijne zaal billijken prijs in te lossen [297].

ART. 30.

Indien iemand iets vindt, zonder daarvan aan zijn kennis te geven, welk misdrijf maling dapat [298] heet, hij, evenals of hij gestolen had, gestraft met eene boete 6 rijksdaalders. Het gevondene wordt alsdan aan den eiger gegeven, en de boete is voor het hoofd van het dorp [299]

Indien iemands slaaf of beschermeling iets doet dat ver zoo geldt de regel: koela mĕngaladau goesti dĕnda [300].

ART. 31.

Indien een vaartuig is weggedreven, zoo moet de vinder da dorpshoofd overleveren. Het vaartuig wordt dan gedurende aan de landingsplaats (pangkalan) van het dorp vas Komt binnen dien termijn de eigenaar van het vaartui moet het hem worden teruggegeven, tegen betaling van ee loon van minstens ½ en hoogstens 5 gulden, ter beoorde het dorpshoofd. Indien na die 7 etmalen de eigenaar van he niet is opgekomen, zoo wordt het vaartuig aan den vinder doch komt de eigenaar dan later op, zoo heeft hij steeds de heid zijn vaartuig voor eenen billijken prijs in te lossen [3

ART. 32.

Indien iemand een weggedreven vaartuig aantreft en anderingen onherkenbaar maakt, zoo wordt hij als een dief g eene boete van minstens 3 en hoogstens 6 rijksdaalders. H

---

297 Conform G. V: 34. Het woord «dagen» is natuurlijk in den zin v op te vatten. Zie ben. Art. 31.

298 Letterlijk: «diefstaf van gevonden goed.»

299 Bij G. V: 35 is de boete 24 rijksdaalders met vergoeding van de du

300 Letterlijk: «de dienaar moet oppassen, maar zijn heer moet de b Koela = Jav. kawoelâ. Onder «beschermeling» (pĕliharaän) hel bv. een minderjarig kind te verstaan. Men is dus verantwoordelijk voor gevolgen der onrechtmatige daden van zijne ondergeschikten. De alinea or

301 Volgens G. V: 36 is de termijn van bewaring slechts 3 etmale vaartuig voorzien was van een stuk bindrotting, doch 7 etmalen indi zien was van een Inlandsch of Europeesch touw.

wordt aan den eigenaar teruggegeven, en de boete is voor het hoofd van het dorp [302].

ART. 33.

Indien een reiziger in iemand's huis, hetzij in een dorp hetzij op het veld gelegen, overnachtende bestolen wordt, zonder dat tevens blijkt van ontvreemding ten nadeele van den huisbewoner, zoo is laatstgenoemde verplicht de gestolen zaken van zijn gast te vergoeden. Indien echter blijkt, dat de gastheer tevens bestolen is geworden, zoo kan de reiziger geene vordering tegen hem instellen [303].

Zoo ook is de vordering van den reiziger niet ontvankelijk, indien hij bij iemand, hetzij in een dorp hetzij op het veld, zijn intrek heeft genomen, zonder de door hem medegebrachte goederen aan laatstgenoemde in bewaring te geven, of hem daarvan althans kennis te doen dragen, en hij des morgens beweert gedurende den nacht bestolen te zijn. Heeft hij daarentegen de goederen aan zijn gastheer in bewaring gegeven, en gaan zij dan verloren, zoo moet laatstgenoemde de waarde daarvan stellig vergoeden [304].

ART. 34.

Indien een reiziger, in iemands b a r o e g a [305] overnachtende, bestolen wordt, zoo is de bewoner daarvoor eveneens aansprakelijk, en moet hij de waarde van het gestolene vergoeden [306].

ART. 35.

Indien een reiziger in het raadhuis (b a l a i) of in het wachthuis (g a r d o e) van een dorp overnachtende, bestolen wordt, zoo is het wachtvolk daarvoor aansprakelijk, en moet dit de waarde van het gestolene vergoeden [307].

ART. 36.

Over het gewoonterecht (a d a t) betreffende den bloedprijs, welke

---

[302] Volgens G. V: 37 is de straf 8 rijksdaalders boete en dubbele vergoeding van de waarde van het vaartuig. Vergl. Koet. Mân. Art. 16.

[303] Conform G. V: 38.

[304] De tweede alinea ontbreekt bij G.

[305] Eene tijdelijk bewoonde hut in het bosch.

[306] Dit voorschrift ontbreekt bij G.

[307] Volgens G. V: 39 is het dorp aansprakelijk voor het gestolene, indien daarvan vooraf aangifte gedaan is aan het dorpshoofd, en de daders van den diefstal onbekend zijn. Vergl. Tit. II Art. 7, Tit. III Art. 5 en Aant. 336.

van ouds drieërlei is. Vooreerst heeft men namelijk den nist bloedprijs voor een gewoon heerendienstplichtig ingezeten. I draagt, indien het een manspersoon geldt, 40 rijksdaal indien het eene vrouw geldt, 50 rijksdaalders. In de tweed heeft men den madja [309] of bloedprijs voor een dorpshoo onderdistriktshoofd, een lid van het dorpsbestuur, of de vrc één dezer titularissen. Deze bedraagt 240 rijksdaalders In d plaats heeft men den oetama [310] of bloedprijs voor een d hoofd of zijne vrouw. Deze bedraagt 440 rijksdaalders. De bl voor den zoon of de dochter van een distriktshoofd is deze die voor een dorpshoofd, en heet eveneens madja.

Volgens het gewoonterecht in de afdeeling Ampat-Law draagt de bloedprijs voor een ambteloos ingezeten van ee onverschillig van welk geslacht, 80 rijksdaalders, die voor ee hoofd, zijn zoon of zijne dochter, 100 rijksdaalders, en c een distriktshoofd, zijn zoon of zijne dochter, 400 rijksdaal

Behalve den bloedprijs moet de schuldige nog als zoengeld (do 18 rijksdaalders betalen benevens een buffel, 100 gantan ongepelde rijst en 100 stuks kokosnoten.

In geval van opzettelijke verwonding is als bloedprijs sl helft der hier genoemde bedragen verschuldigd benevens een : (dosa) van 9 rijksdaalders [313].

ART. 37.

De bloedprijs komt ten voordeele van de bloedverwanten verslagene, maar de distrikts- of dorpshoofden, die de zaak helpen uitwijzen, mogen daarvan als belooning (walasan) 10 rijksdaalders 1 rijksdaalder voor zich behouden [314].

---

[308] Jav. nistâ = «laag», «schamel», «arm.»

[309] Jav. madiâ = «middelmatig.»

[310] Jav. oetâmâ = «voortreffelijk.» Ongeveer dezelfde namen voor boeten vindt men ook in de vertaling van het Oud-Javaansche wetb Ngalam bij Raffles: History of Java (ed. 1817) dl. II Appendix p. XXX

[311] Letterlijk: «zonde», «misdrijf», «schuld».

[312] Zie boven Aant. 98.

[313] Volgens G. V: 42 en 43 is het bedrag van den bloedprijs als in het artikel is omschreven; terwijl volgens G. V: 43 de dosa best buffel en 4 rijksdaalders voor begrafeniskosten.

[314] Zie boven Aant. 236. Volgens G. V: 44 is de bestemming van prijs dezelfde, maar volgens G. V: 45 mogen de hoofden geen wal deren, indien zij reeds gerechtskosten (tanda sĕrah) hebben ontva

ART. 38.

Indien iemand een ander bij ongeluk van het leven berooft, zoo moet hij desniettemin den in Art. 36 omschreven bloedprijs betalen, benevens 4 rijksdaalders voor begrafeniskosten, en een zoengeld (dosa) [315] van 12 rijksdaalders aan het distrikts- of dorpshoofd. Eene dergelijke strafzaak moet echter worden berecht ten overstaan van den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari) [316].

ART. 39.

Indien iemand een ander bij ongeluk verwondt, moet hij als zoenoffer (tĕpoeng) [317] van 2 tot 8 rijksdaalders betalen, en bovendien van 3 tot 12 rijksdaalders als boete aan het distrikts- of dorpshoofd. Het zoenoffer komt aan den gewonde ten goede [318].

ART. 40.

Indien men een dief doodt op het oogenblik, dat men hem in huis op heeterdaad betrapt, zoo is geen bloedprijs verschuldigd [319].

ART. 41.

Indien een man in eens anders huis komt met het doel om ongeoorloofden omgang te hebben met diens vrouw, welk misdrijf kĕrap gawai [320] heet; doch de schuldige wordt in het huis gevangen genomen en gedood door den beleedigden echtgenoot, zoo stelt die doodslag geen misdrijf daar. Wordt echter de schuldige eerst buiten het huis gevangen genomen, zoo mag de beleedigde echtgenoot hem niet dooden, maar beloopt hij slechts eene boete van 12 rijksdaalders wegens het misdrijf kasikap oetang ditombaq mati [321].

ART. 42.

Indien iemand zich des nachts onder het huis van een ander verbergt, zonder dat hij zijne bedoelingen kan verklaren, zoo wordt

---

315 Zie boven Aant. 311.

316 Letterlijk: «van de rivier.» Zie boven p. 4. G. bevat geen afzonderlijk artikel over den onvrijwilligen doodslag. Voor de begrafenis vergl. Aant. 313.

317 Zie boven Aant. 34.

318 Volgens G. V: 46 bedraagt de tĕpoeng van 2 tot 10 rijksdaalders, en komt geene verdere boetebetaling te pas.

319 Conform G. V: 33.

320 Zie boven Aant. 38.

321 Zie boven Aant. 282. Bij G. V: 40 is de boete niet 12 maar 24 rijksdaalders.

hij beboet met 12 rijksdaalders, omdat het mogelijk is dat hij de bedoeling had om zich schuldig te maken aan het misdrijf van kĕrap pati [322] d. w. z. sluipmoord, dan wel aan het misdrijf van kĕrap gawai [323] d. w. z. verboden gemeenschap met de dochter of de vrouw van den bewoner. De boete wordt in tweeën verdeeld; de eene helft komt ten goede aan dengeen die den schuldige gevangen genomen heeft, en de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd [324].

ART. 43.

Indien de ingezetenen van een dorp de eigendommen van het Goevernement [325] stelen of vernielen, welk misdrijf katoedjoe alah [326] heet, zoo wordt het betrokken distrikts- of dorpshoofd beboet met 24 rijksdaalders, en tevens uit zijn ambt ontzet. Elk der andere hoofden van het dorp wordt verder beboet met 12 rijksdaalders, en elk gewoon heerendienstplichtig ingezeten van het dorp met 2 rijksdaalders [327].

ART. 44.

Indien een ingezetene van een dorp een Goevernements ambtenaar [328] op reis moet vergezellen, en hij neemt de vlucht, welk misdrijf bij reizen te land tĕrdjoen alas [329], en bij reizen te water tĕrdjoen poelangan [330] heet, zoo wordt hij beboet met 12 rijksdaalders. Is de schuldige een distrikts- of dorpshoofd dan wel een ander hoofd, zoo wordt hij bovendien uit zijn ambt ontzet [331].

ART. 45.

Indien iemand ongeoorloofden omgang heeft met eene geit of een ander

---

322 Kĕrap = «dicht bij», in ruimte, pati (Jav.) = «dood», dus letterlijk: «dicht bij iemand komen om hem te dooden.»

323 Zie boven Aant. 38.

324 Volgens G. V: 41 wordt met eene boete van 24 rijksdaalders gestraft het zich des nachts verbergen in iemands huis met het een of ander slecht doel. Van die boete zijn ¾ voor de hoofden en ¼ voor dengeen die den schuldige gevat heeft.

325 Letterlijk: «van den Koning».

326 Letterlijk: «zijn ondergang te gemoet gaan.»

327 Conform G. V: 54, behoudens dat aldaar van goederen gesproken wordt «den Vorst of diens plaatsvervanger» toebehoorende, en dat de bepaling alleen te pas komt ingeval de daders niet bekend zijn.

328 Letterlijk: «den Koning.»

329 Letterlijk: «in het bosch wegspringen.»

330 Letterlijk: «naar huis wegspringen.»

331 Bij G. V: 55 is de boete niet 12 maar 22 rijksdaalders; aldaar wordt bovendien niet van een ambtenaar maar van «den Vorst of diens plaatsvervanger» gesproken.

dier, welk misdrijf mĕngindoengkan wadon sadjagat [332] heet, zoo wordt hij beboet met 12 rijksdaalders, en moet hij bovendien tot zuivering van het dorp (pĕmbasoh doesoen) een buffel slachten, en naar billijkheid de waarde vergoeden van de geit of het andere dier dat hij geschonden heeft [333].

Art. 46.

Het is volstrekt verboden om vallen voor groot wild [334] in de nabijheid der velden of der wegen te plaatsen. Indien iemand dit verbod overtreedt, wordt hij beboet met 12 rijksdaalders ten behoeve van het distrikts- of dorpshoofd. Indien er iemand door zoodanig geplaatste val getroffen en gedood wordt, zoo is hij die de val gesteld heeft, verplicht den bloedprijs te betalen naar de onderscheidingen in Art. 36 uiteengezet. Ingeval van verwonding zonder doodelijken afloop, moet hij, die de val gesteld heeft, van 6 tot 12 rijksdaalders als zoenoffer (tĕpoeng) betalen [335].

Art. 47.

Indien iemand op den openbaren weg vermoord of beroofd wordt, zoo is het dorp en subsidiair het distrikt, tot welks gebied de plek behoort, aansprakelijk voor de geldelijke gevolgen van het misdrijf, bijaldien de schuldige niet bekend is. Het distrikts- of dorpshoofd moet van zoodanige gebeurtenis ten spoedigste kennis geven aan den Europeeschen gezaghebber [336].

---

[332] Letterlijk: «alle mogelijke vrouwelijke wezens tot moeder maken.» Djagat = «de wereld», «het heelal»; wadon (Jav.) = «vrouw», «vrouwelijk.»

[333] Het dier moet namelijk gedood worden. Volgens G. V: 52 in de boete 24 rijksdaalders. Overigens conform.

[334] De hierbedoelde vallen, toekas, kala of bĕlantik geheeten, bestaan hoofdzakelijk in lansen van bamboe, die door doelmatig aangebrachte ringen en rottingwerk zoodanig werken, dat zij het wild gedierte, wanneer dit het aas bespringt, meest altijd dooden. Zie de noot op G. V: 47.

[335] G. V: 47 en 48 onderscheiden of de toestellen geplaatst waren met of zonder voorkennis van het bestuur, en of in het eerste geval de noodige teekens, die het gevaar aanwijzen, zijn gemaakt. Zoo ja, dan is de eigenaar bij doodelijken afloop van het ongeluk verplicht den halven bloedprijs te betalen, d. w. z. 20 rijksdaalders zonder meer. Voor verwonding is hij dan in het geheel niet aansprakelijk. Zoo neen, dan moet hij, bij doodelijken afloop van het ongeluk, den bloedprijs en 4 rijksdaalders begrafeniskosten betalen, en bij verwonding alleen den tĕpoeng van minstens 2 en hoogstens 10 rijksdaalders. Bovendien wordt hij, voor het enkele feit der plaatsing zonder de noodige toestemming en veiligheidsmaatregelen, beboet met 24 rijksdaalders ten voordeele der hoofden.

[336] Vergl. Koet. Mån. Art. 67. Deze zoogenaamde solidaire verantwoordelijkheid der dorpen en distrikten voor onrechtmatige daden door onbekenden op hun

ART. 48.

Indien iemand een boom geschikt voor de bijenteelt i
velt, zoo moet hij als vergoeding (bangoen) aan den ei
rijksdaalders betalen, en wordt hij bovendien beboet met
daalders ten voordeele van het distrikts- of dorpshoofd [33

ART. 49.

Het is volstrekt verboden iemand voor schuld als pa
beslag te nemen (pĕgang orang mĕngiring oetar
dit doet, vervalt in eene boete van 12 rijksdaalders te
van het Goevernement [338]; terwijl de aangehouden perso
schuld is ontslagen [339].

---

gebied gepleegd, heet adat tanggoeng mĕnanggoeng. Daaromt
G. II: 23 slechts, dat, ingeval van moord, elk ingezeten van het disti
moet afleggen, dat hij het misdrijf noch zelf heeft gepleegd, noch v
gepleegd heeft. Zij die dezen eed weigeren, moeten te zamen den bloedp
Die solidaire verantwoordelijkheid kan zich echter, volgens G. II: 30-
een anderen vorm voordoen, waarover onze tekst zwijgt, namelijk inge
van eenig misdrijf wel bekend, maar gevlucht is. Alsdan moet zijne
bloedprijs of de boete betalen, en komen die subsidiair ten laste van
het distrikt. Men kan zich echter van de verdere verantwoordelijkh
daden van een bekend slecht sujet ontslaan door eene schriftelijke ve
de gezamenlijke distriktshoofden der afdeeling, dat de persoon in kw
vervolge vogelvrij zal zijn. Dit heet boewang soerat, en moet wo
gegaan door het slachten van een buffel, en het verdeelen van 10 r
onder de gezamenlijke distriktshoofden der afdeeling, op kosten van
het dorp, of het distrikt, die bij de zaak belang hebben.

[337] Vergl. Tit. III Artt. 30—32. Volgens G. V: 49, 50 bedraagt de bo
daalders, en is, ingeval van niet opzettelijke vernieling van den boom
branden van struikgewas ter ontginning, geene boete maar alleen de
aan den eigenaar verschuldigd. Vergl. Koet. Mân. Art. 34, waar de lezin
loeng (?) blijkbaar in sialang moet veranderd worden.

[338] Letterlijk: «van den Koning.»

[339] Vroeger werd men in Zuid-Sumatra, bij onvermogen om zijne schul
pandeling (orang bĕroetang of boedjang bĕroetang) van zijn sc
en moest men als zoodanig voor hem arbeiden. Ook kon men zich bij het o
geld dadelijk contractueel als pandeling verbinden. Het pandelingschap wa
men had de orang bĕroetang mĕngiring en de orang b
pĕmbĕlahan. De eersten zoude men «in beslag genomen pandeling
noemen; zij stonden maatschappelijk bijna met slaven (orang abdi,
boedaq) gelijk. Alleen konden zij zich bevrijden door betaling hunner
bleven zij bevoegd tot het aangaan van rechtshandelingen, althans in
schuldeischer moest hun ook behoorlijke voeding en kleeding geven
droeg geen interessen, maar daarentegen had de pandeling ook gee
op korting wegens den door hem verrichten arbeid. Die arbeid kw
rente in de plaats. Zie G. V: 10. De tweede soort van pandelin

ART. 50.

Elk schuldenaar (bĕroetang) mag zich met afbetalingen (pĕnjoesoer)[340] van minstens 12 gulden per jaar van zijne schuld kwijten. Beloopt de schuld meer dan 20 rijksdaalders, zoo mag de schuldenaar met zijn schuldeischer eene overeenkomst aangaan tot betaling in produkten (bĕrladang). De oogst van den schuldenaar

---

men «vrije pandelingen» zoude kunnen noemen, waren lieden die wel onder een zakelijk verband lagen, maar toch zelfstandig het opgenomen kapitaal productief maakten, hetzij door landbouw, hetzij door handel of nijverheid, onder voorwaarde van de winst, in geld of in natura, met den geldschieter te deelen (bĕbĕlah pĕntjaharian). Vooral in Benkoelen was laatstgenoemd pandelingschap in zwang. Vergl. Tijdschr. v. N. I. Jaarg. 1842 p. 440, en Marsden: History of Sumatra (Londen 1811) p. 223, 230 en 252 en vv. Bij niet nakoming hunner verplichtingen kon de geldschieter natuurlijk ook deze soort pandelingen in beslag nemen (mĕngiringkan), en werden zij orang bĕroetang mĕngiring. Bij Stbl. 1872 N° 114 is het nemen van pandelingen, in wat vorm ook, strafbaar gesteld; doch reeds vroeger was de instelling, in Palembang ten minste, feitelijk afgeschaft. Zie G. V: 9, noot, en Tijdsch. v. N. I. Jaarg. 1876 dl. I p. 126. Het pandelingschap had verder niet alleen betrekking op iemands eigen schulden, maar ook op die van anderen. Zoo leest men bij G. II: 33: Wanneer iemand eene schuldvordering tegen een ander persoon heeft, reeds verscheidene malen den schuldenaar of diens familie tot de betaling heeft aangespoord, en zich reeds herhaalde malen bij de hoofden van den schuldenaar tot betaling heeft gewend, zonder dat die gevolgd is, is hij gerechtigd om een persoon hetzij man of vrouw, in het dorp van den schuldenaar woonachtig, te vatten en aan te houden. Laatstgenoemde persoon is dan echter gerechtigd den schuldenaar of één van diens familie op te vatten, die daarop in ruiling wordt gegeven voor den primitief door den schuldeischer gevatten persoon. De schuld wordt dan tegelijkertijd verdubbeld (nikĕl), en de in beslag genomen persoon wordt niet eerder losgelaten voordat de schuld door hem of zijne familie is betaald. De dubbel betaalde schuld wordt verdeeld als volgt: de primitieve schuld komt aan den schuldeischer, en de verdubbeling wordt verdeeld onder de hoofden, die de zaak hebben beëindigd, en den persoon die primitief is gevat geworden. Vergl. voorts het hierboven in Aant. 185 geciteerde opstel van den heer A. W. C. Verwey. Over de wijze hoe de schulden, waarvoor men vroeger pandeling werd, kunnen worden afgewikkeld zie men het volgende artikel, en voor het verdubbelen van eene niet betaalde schuld ben. Art. 55. De Islâm beschouwt een vrij persoon als buiten den handel, en laat geen zakelijk recht, als het pand, daarop toe. Vergl. Beg. p. 86 en 111, en voor het Hindoe-recht Koet. Mân. Artt. 85, 107, 108, 151, 170, 262, 270. Ofschoon wij zagen, dat het onderscheid tusschen den toestand der slaven en dien der in beslag genomen pandelingen van ouds in Palembang wel is waar zeer gering was, ook omdat laatstgenoemden als aanhangsels van de schuld konden worden overgedragen, en dit slechts juridisch van verkoopen verschilde, zoo bestond toch, wat de wijze betreft waarop men slaaf of pandeling worden kon, een principieel onderscheid. Slavernij was namelijk aldaar uitsluitend het gevolg van menschenroof of van geboorte uit eene slavin. Zie Proeve p. 92; Bijdrage p. 81.

[340] Van soesoer = «zoom», «rand.»

wordt dan in drieën verdeeld; één derde strekt tot rent één derde tot schulddelging, en één derde tot levensonde den schuldenaar [341].

ART. 51.

Over schuldvorderingen, welke men vijf jaren lang heeft la gelijk mede over verpande zaken [342], welke men binnen d niet heeft trachten in te lossen, kan men geen vorde instellen [343].

ART. 52.

Indien een gehuwd man sterft, worden, volgens het gew omtrent de door hem en zijne vrouw door gezamenlijken kregen goederen (adat sapĕntjaharian), bedoelde g tweeën verdeeld. De eene helft is voor de kinderen of verdere fa van den overleden man, en de wederhelft voor de weduw

Indien de boedel met schulden bezwaard was, zoo m eerst betaald worden, en mag men slechts het overschot verd

ART. 53.

Indien de goederen, door iemand nagelaten, niet vold om de schulden te betalen, doch zijne weduwe blijkt zich voor de betaling te hebben verbonden, zoo moet zij, na

---

341 Vergl. Aant. 339.

342 Onverschillig of het roerende dan wel onroerende zaken geldt. Zie bove

343 Deze bepaling ontbreekt bij G.

344 G. I: 39 al. 1 spreekt alleen van ontbinding van het huwelijk do ding, en past daarop denzelfden regel toe. Hij voegt er bij, dat elk va die goederen vooraf uit den boedel neemt, welke hij of zij ten huw aangebracht. Natuurlijk heeft hij hier het gewone huwelijk en niet huwelijksvormen bij wege van djoedjoer en ambil anaq op het o Tit. I Art. 3 en Tit. II Art. 28). Wat het erfrecht betreft, zoo geeft dat de kinderen de goederen hunner ouders erven, en wel de zoons van de dochters; terwijl de oudste zoon of, bij ontbreken van zoon dochter een grooter aandeel erlangt dan de overigen. Intusschen n verdeeling zijner goederen ook anders regelen bij uiterste wilsbes bijzijn van getuigen en familieleden gemaakt. Men mag op die wijze elk ook zijne kinderen, mits niet allen, onterven, behoudens het recht op indien behoeftige kinderen zijn onterft. Bij ontstentenis van kinde testament komen de bloedverwanten in de opgaande linie in aanmerk in de zijdlinie, en eindelijk het dorp waar de overledene het laatst he Zie G. VI: 3—7. Vergl. ook ben. Art. 54 en Aant. 347.

345 Deze bepaling ontbreekt bij G., doch volgt implicite uit G. Zie de volgende Aant.

lijden van haar man, die ook voor de helft voldoen. Nimmer mogen echter de minderjarige kinderen van iemand voor zijne schulden worden aangesproken, indien zij de erfenis verwerpen [346].

ART. 54.

Indien eene gehuwde vrouw komt te overlijden, zoo is de helft van de door gezamenlijken arbeid verkregen (sapĕntjaharian) goederen voor haar man, en de wederhelft voor hare kinderen of, bij ontbreken van kinderen, voor hare verdere familieleden [347].

ART. 55.

Eene schuld mag niet meer worden verdubbeld (nikĕl), indien de schuldenaar op den vervaldag buiten staat is die te voldoen [348].

ART. 56.

Indien iemand, die door een distrikts- of dorpshoofd beboet is, de boete niet kan betalen, zoo heeft bedoeld distrikts- of dorpshoofd de bevoegdheid hem te werk te stellen (pandjing) en te doen arbeiden; doch voor den aldus op last te verrichten arbeid wordt maandelijks van de schuld de som van 5 gulden afgetrokken [349].

---

[346] Volgens G. VI: 8—12 gelden, ten aanzien van de betaling der schulden, andere regelen. Indien namelijk de overledene meer schulden heeft dan de waarde der goederen, die hij nalaat, bedraagt, zoo zijn de kinderen of andere erfgenamen verplicht die te voldoen. Kinderen en broeders of zusters hunnen zich zelfs niet aan deze verplichting onttrekken door de erfenis te verwerpen, andere erfgenamen echter wel. Is de erfenis verworpen, zoo worden de baten gebruikt om de crediteuren te voldoen, desnoods pondspondsgewijze; terwijl een eventueel overschot ten goede komt aan het dorp, waar de overledene het laatst heeft gewoond. Vergl. Koet. Mân. Artt. 77, 79, 80, 151, 161.

[347] Zie boven Aant. 344. Volgens G. VI: 1, 2 vervalt alles wat eene vrouw nalaat, voor wie de djoedjoer (Zie boven Aantt. 12 en 68) betaald is, aan haar man. Daarentegen komt hare nalatenschap geheel ten voordeele van hare kinderen of verdere familieleden, ingeval het huwelijk op de wijze van ambil anaq (Zie boven Aant. 18) gesloten was. Met de afschaffing dezer beide soorten van huwelijk houdt waarschijnlijk verband, dat de bepaling van Art. 54 niet tevens onder Art. 52 werd vermeld, maar eene afzonderlijke plaats bekwam.

[348] Dit artikel behoort bij Art. 49, en strekt tot afschaffing van de in Aant. 339 vermelde instelling, dat eene niet op tijd betaalde schuld van rechtswege verdubbeld wordt. Vergl. Koet. Mân. Artt. 73, 86, 87, 104, 109, 265, 266.

[349] Volgens G. V: 9 heeft niet-betaling der opgelegde boete pandelingschap ten gevolge, hetzij bij den persoon die de boete voor den schuldige heeft willen betalen, hetzij bij het distriktshoofd. In eene noot voegt hij er intusschen bij, dat het pandelingschap feitelijk reeds in de residentie Palembang is afgeschaft. Zie boven Aant. 339.

ART. 57.

Indien een distrikts- of dorpshoofd dan wel een gewoon heerendienstplichtig ingezeten (mata gawai) komt te overlijden, zoo moeten de in het distrikt wonende crediteuren, hunne vorderingen op den boedel, van welken aard ook, indienen als volgt: was de overledene een distriktshoofd, binnen 40 etmalen; was hij een dorpshoofd, binnen 15 etmalen, en was hij een gewoon heerendienstplichtig ingezeten, binnen 7 etmalen. Na deze termijnen worden de ingezetenen van het distrikt niet meer toegelaten om vorderingen op den boedel in te dienen, ten ware zij bij het overlijden toevallig op reis mochten zijn; want in dat geval hebben zij steeds die bevoegdheid totdat zij in hun dorp zijn teruggekeerd [350].

ART. 58.

Indien iemand komt te overlijden, moet het hoofd van het dorp vergezeld van den betrokken geestelijke de nalatenschap opnemen en inventariseeren. Daarna wordt zij onmiddellijk verdeeld onder degenen die als erfgenamen erkend zijn. Indien er minderjarigen of weezen bij den boedel belang hebben, zoo moeten het distriktshoofd en de distriktsgeestelijke hetgeen aan bedoelde minderjarigen of weezen toekomt, in bewaring nemen totdat laatstgenoemden den ouderdom van 14 jaren hebben bereikt, op welken leeftijd zij uit de voogdij worden ontslagen [351].

Regeling van de verdeeling der geldboeten [352].

ART. 59.

Indien het distriktshoofd een inwoner van het dorp, waar hij

[350] Conform G. VI: 13, behoudens dat aldaar uitdrukkelijk vermeld wordt, dat de boedels van overleden gehuwde vrouwen beoordeeld worden naar den stand harer echtgenooten, wat de termijnen betreft. Ook maakt hij nog een onderscheid tusschen de gewone ingezetenen en de leden van het dorpsbestuur, in zooverre voor boedels van laatstgenoemden 10 etmalen als termijn zijn aangenomen. Aangezien echter in Art. 36 de leden van het dorpsbestuur met de dorpshoofden ten opzichte van den bloedprijs zijn geassimileerd, en zoo ook in Tit. III Art. 3 ten aanzien van het kostuum, zoo zal men bij analogie ook bij den termijn van indiening der vorderingen in ons artikel de gelijkstelling moeten aannemen. In elk geval verbiedt Tit. II Art. 15 hen, evenals trouwens de aldaar genoemde geestelijke personen, tot de gewone ingezetenen (mata gawai d. i. heerendienstplichtigen) te rekenen. De onderdistriktshoofden staan ook ten deze met de dorpshoofden gelijk. Zie boven Aant. 84.

[351] Deze bepalingen ontbreken bij G.

[352] De hier volgende bepalingen ontbreken bij G.

gevestigd is, beboet, zoo wordt het bedrag dier boete in drieën verdeeld: ⅔ zijn dan voor het distriktshoofd, en ⅓ is voor de overige hoofden van het dorp.

ART. 60.

Indien het hoofd van een dorp, waar het distriktshoofd niet gevestigd is, één zijner onderhoorigen beboet, zoo wordt het bedrag dier boete eveneens in drieën verdeeld: ⅔ zijn dan voor het dorpshoofd, en ⅓ is voor de gezamenlijke leden van het dorpsbestuur.

ART. 61.

Indien de zaak van een inwoner van een ander dorp, dan waar hij gevestigd is, door het distriktshoofd wordt berecht, zoo wordt het bedrag der boete in tweeën verdeeld. De helft is dan voor het distriktshoofd, en de wederhelft voor het dorpshoofd van den schuldige. Het aandeel van het distriktshoofd wordt daarna opnieuw in drieën verdeeld: ⅔ zijn voor hem, en ⅓ is voor het onderdistriktshoofd, dat wil zeggen voor den p ĕ m b a r a p. Het aandeel van het dorpshoofd wordt eveneens in drieën verdeeld: ⅔ zijn voor hem, en ⅓ voor de gezamenlijke leden van het dorpsbestuur.

ART. 62.

Indien bij de zaak inwoners van verschillende dorpen, maar tot hetzelfde distrikt behoorende, betrokken zijn, zoo wordt het bedrag der boete in tweeën verdeeld. De eene helft is dan voor het distriktshoofd, waarvan hij intusschen ⅓ aan het onderdistriktshoofd moet afstaan. De wederhelft wordt gelijkelijk verdeeld tusschen de hoofden der dorpen, waartoe de belanghebbenden behoorden. Elk dorpshoofd moet echter van zijn aandeel ⅓ afstaan aan de gezamenlijke leden van zijn dorpsbestuur.

ART. 63.

Indien bij de zaak inwoners van verschillende distrikten betrokken zijn, zoo wordt de boete gelijkelijk verdeeld tusschen de hoofden der distrikten, waartoe de schuldigen behooren. Elk distriktshoofd moet dan verder zijn aandeel met zijn onderdistriktshoofd, het dorpshoofd en de leden van het dorpsbestuur deelen, op de wijze in Artt. 59—62 uiteengezet.

ART. 64.

Hier volgen een paar voorbeelden van boeteverdeeling. Stel dat 4

De Oendang-Oendang van Djambi werd, voor zooverre ik kan nagaan, het eerst in Europa vermeld door den heer A. L. van Hasselt in zijn bekend werk: Volksbeschrijving van Midden-Sumatra, p. 240 en v. Op die plaats werd tevens een en ander omtrent den inhoud medegedeeld. Gelijk uit den aanhef van de Oendang-Oendang blijkt, bevat deze eene codificatie der in Djambi geldende rechtsbegrippen, en is het werk opgesteld door zekeren Ki Dĕmang Sĕtia Wigoena Dja'far, op last van den Sultan Ratoe Aḥmad Naçr ad-dîn. Die last werd gegeven den 17en der maand Rabî' al-Awwal van het Moḥammedaansche jaar 1283, overeenkomende met den 30sten Juli 1866 van onze tijdrekening. Ongeveer twee jaar later heeft, blijkens het naschrift, dezelfde Ki Dĕmang Sĕtia Wigoena nog eenige wetsbepalingen aan zijn arbeid toegevoegd.

De Oendang-Oendang van Djambi is vooreerst merkwaardig, omdat hij als eene zuivere uiting van het Maleische rechtsbewustzijn is te beschouwen, in zooverre van geenerlei Europeeschen invloed bij de samenstelling blijkt. Dit is vooral in onze eeuw een zeldzaam verschijnsel. Maar in de tweede en voornaamste plaats is het wetboek merkwaardig om het onmiskenbare verband eenerzijds met den inhoud der Palembangsche rechtsbronnen, anderzijds met die der Mĕnangkabausche Maleiers. De philosophische en psychologische opmerkingen, waarin de Oendang-Oendang van Djambi telkens overgaat, en de blijkbare verwantschap met de Oud-Javaansche rechtsbronnen, maken dit wetboek ook uit een ander oogpunt de lezing meer dan waard, al klinken de daarin vervatte beschouwingen voor Europeesche ooren niet zelden onsamenhangend, om niet te zeggen onlogisch.

Tot mijn leedwezen stond mij slechts één handschrift ten dienste, namelijk dat van den heer Van Hasselt, mij welwillend door hem ten gebruike toegezonden. Het is een fraai en duidelijk exemplaar van de Oendang-Oendang, in kl. 4° van 32 pagina's en gemiddeld 13 regels per pagina. Intusschen, gelijk een ieder weet,

die Maleische geschriften heeft uitgegeven, is één enkel handschrift bijna nimmer voldoende om den tekst vast te stellen, zonder tot conjecturen zijne toevlucht te nemen. Waar ik van het handschrift afweek, is echter steeds de letterlijke lezing bijgevoegd, zelfs waar men blijkbaar met eene minder regelmatige spelling te doen had. Alleen waar het zoo bekende fouten geldt, als het gebruik der verlengingsletters in gesloten lettergrepen, of het eenvoudig ontbreken van diacritische punten, heb ik het natuurlijk niet noodig geacht de afwijkingen van het Hs. als varianten te vermelden.

MALEISCHE TEKST.

هجرة (a) النبي صلي الله عليه وسلم سريبو دوا راتس دلاڤن ڤوله تيكَ ناهن دان كفد نوجه بلس هاري بولن ربيع الول نبو ماس ايتله سري ڤادك مولانا السلطان راتو احمد نصر الدين ممرنتهكن كي دمڠ ستيا ويكونا جعفر ممكڠ بجار عادة يڠ دڤكڠ دڤاكي سڤرت زمان شي نله سلطان احمد زين الدين يڠ تياد دولي بكَند مڠوبهكن عادة فماكي اورڠ توه دهولو كن سڤرت يڠ ترسبت دانم اندغ ابن مك تله اتّفقله دولي بكَند سرت دڠن ڤادك ڤڠيرن راتو مڠ نڤرت مدوره كي دمڠ اين منتڤلن عادة نمباك يڠ ترسبت اين فد سكلين همب رعية دولي بكَند ڤد سكلين تعلّقن

فصل ١

اڤبيل دانڠ سورڠ مدادو كڤدان ماؤ منداعوي سورڠ جكلو تياد كواس اورڠ ايت (b) منكر يڠ كفد حاكم مك كواس اي ممڠكل اورڠ يڠ ترداعوي ايت دڠن ڤرنته دولي بكَند كڤدان

فصل ٢

مك ڤرنته دولي بكَند كڤدان اڤبيل دڤڠكل اورڠ ايت (c) انو سانه سورڠ در ڤد اورڠ ايت مك تياد ماؤ اورڠ ايت دانم مك كواس اي مدااكن اورڠ ايت دڠن ڤرنته دولي بكَند

فصل ٣

ڤرنته دولي بكَند كڤدان اڤبيل سانه اورڠ ايت مك كواس اي منربنكن سڤرت دعوي اورڠ يڠ بنر ايت دڠن ڤرنته دولي بكَند

فصل ٤

ڤرنته دولي بكَند كڤدان اڤبيل اورڠ يڠ ترداعوي دان اورڠ يڠ

(a) Hs.: نبي

(b) Hs.: منكير

(c) In Hs. ontbr.: انو

مندعوي ايت سده برسره تندا كدوان دڤݢڠ اوله حاكم مک
دچهاري اوله حاكم كات٢ كدوان مک جک اد جالن مڠلورکن بيا
بارڠ کالي اد جالن ممبارس ارتين اورڠ يڠ تردعوي ايت سهاج
مڠلورکن کڤد حاكم جکلو اد يڠ دمکين ايت مک دکهنداکي اوله
حاکم بيا کڤدان جکلو تياد ماو دي مڠلورکن بيا ايت دڠن
کهندق حاکم سمڤي دوا تيݢ کالي حاکم (*a*) ممنت کڤدان تياد جوݢ
ماو اي مڠلورکن مک اورڠ ايت ساله مک کواس اي مڠالهکن
اورڠ يڠ تردعوي ايت دڠن ڤرنته دولي بݢند کڤدان تياد دچهاري
لاݢي نيتي سوار اورڠ ايت

فصل ٥

ڤرنته دولي بݢند کڤدان اڤبيل برسره تندا برجواب کات دان
(*b*) برتمڤن بيا مک براوبه کتان دان براوبه کلکوئن دان براوبه ڤکاينن
يڠ تياد ڤاتت براوبه دان (*c*) منکر جنجين دڠن حاکم مک اورڠ
ايت کواس (*d*) حاکم مڠالهکن دڠن ڤرنته دولي بݢند کڤدان تتاڤي
کات٢ ايت سده دوا تيݢ کالي (*e*) تعزير حاکم کڤدان

فصل ٦

اڤبيل (*f*) برسره تندا برجواب کات (*g*) برتمڤن بيا سڤرت يڠ
ترسبت دهولو ايت جوݢ کمدين اڤبيل دچهاري اوله (*h*) حاکم
کات٢ کدوا ڤيهق ايت مک مڠمبن سقسي ساله سئورڠ مک کواس
حاکم مڠالهکن ڤادو اورڠ ايت دڠن ڤرنته دولي بݢند

(*a*) Hs.: ممنتاٴ
(*b*) Hs.: برتمڤين
(*c*) Hs.: مڠکير
(*d*) Hs.: حوکم
(*e*) Hs.: تقصير حوکم
(*f*) Hs.: برسيرة
(*g*) Hs.: برتمڤين
(*h*) Hs.: حکوم

فصل ٧

اڤبيل اد اورڠ يڠ دعوي مندعوي ساله سوروڠ تياد منيكت دت (a) حاکم سرت مثلورکن کدت٢ يڠ جاهت٢ دهداڤن حاکم مک اورڠ ايت ساله سوروڠ بارڠ يڠ ممبوت دمکين ايت کواس (b) حاکم مثاڠهکن دڠن ڤرنته دوڤي بکند (c) کڤدان

فصل ٨

جکلو اد اورڠ يڠ چابت در ڤد ڤرکنداٴن اتو کدودوکن اتو ڤرجلانن کڤد منتري مک کواس اي مڠحکم اورڠ ايت دڠن دندا ڤڠيڠت ادڤون دندا ڤڠيڠت ايت تيک ڤرکر ڤرتام کدات يڠ کحى کدوا ڤوکل ڤالو کتيک حکم دوا ڤوله ريل

فصل ٩

جکلو اد اورڠ يڠ ممبلي بودق يڠ بهارو داتڠ در هولو اتو در لاٴوت جکلو سده ڤوتس تبسن مک هندقله منت جڤ کند جورو تونس اکن جاد کتراڠن ممبلي بودق ايت مک تبسن انم سوکو نبوسن سات کڤدان سرت دڠن نمان

فصل ١٠

(d) سمڤه سکل منتري تبڠک ڤرکر ڤرتام اسو کندوڠن نيمان نمان کدوا جڤقس منمبن ڤادو نمان کتبڠک (e) ننڤن کنيڠن رندن نمان ادڤون ارتى جقس منمبن ڤادو ايت منتري يڠ ممبري اورڠ يڠ بربحار ايت تندا ڤرسره اتو بيان اتو مناجرن کدت٢ اورڠ ايت جکلو سسڠڬه سعرت ايت مک اورڠ ايت ددلهن (f) ڤدون دان منتري ايت دڤحت اوله دوڤى بکند ادڤون ارتى (g) نسڠڤ کليڠن

(a) Hs.: حوم
(b) Id.
(c) Hs.: فدان
(d) Hs.: شمڤه
(e) Hs.: ننڠ
(f) Hs.: ڤدون
(g) Hs.: نسڠ

رُندُن ايت ايائيت (a) تڠكُق ايت ݢيݢي دان رندن ايت ليده ارتين ݢيݢي برلندڠ كڤد ليده جكلو سڤڠكه سڤرت دمكين ايت اورڠ يڠ بربچار ايت دكالهكن سهاج دان منتري ايت ددندا دڠن دندا ڤڤيڤت دان ادڤون ارتي اسو كندوڠن ليمان ايت ايائيت اسو ايت انجڠ دان ليمان ايت ݢاجه يعني انجڠ (b) مڤورُق دباوه ڤرت ݢاجه جكلو سڤڠكه سڤرت ايت ڤادو اورڠ ايت دكالهكن سهاج تياد دچهاري لاݢي برمول ارتي انجڠ ايت اورڠ يڠ بربچار ايت دان ارتي ݢاجه ايت اورڠ بسر٢ اتو راج٢ مك رڤان كات يڠ دمكين ايت اڤبيل ددعوي اوله سئورڠ مك اورڠ ايت لاري كڤد راج تياد اي مڠلواري لاݢي اورڠ ايت تيب٢ داتڠ سوار راج سهاج كڤد (c) حاكم جكلو اد يڠ دمكين ايت ساله حكمن مك كواس (d) حاكم مڽالهكنڽ دڠن ڤرنته دولي بݢند

فصل ١١

جكلو سئورڠ مندتاڠي رومه منتري دڠن آلة سنجات سرت دڠن ڤركتائن يڠ كجي٢ اكن تتاڤي منتري ايت تياد ملاون مك حال ايت دكمبليكنڽ كڤد كرڤاتنڽ جكلو سڤڠكه دمكين ايت ددندا اوله دولي بݢند ليم راتس ريل جكلو منتري كچل تڠه تيݢ راتس ريل جكلو تياد دمكين ايت تيادله منتري ايت بربچار لاݢي يعني سده تِڠݢل وكيل راج كڤدان

فصل ١٢

تياد بوله اورڠ سمبه مڽمبه كڤد رِاج كچل اتو راج بسر بائيك مڽمبهكن اوتڠ ڤيوتڠ دلور در ڤد ملريكن ڤاو اتو مڽمبهكن كاُنتوڠن راج اتو كرݢين راج اتو يڠ منجاد مضرّة كڤد راج جكلو اد يڠ دمكين ايت تياد ساله كڤد راج اورڠ ايت

(a) Hs.: تڠكاُ

(b) Hs.: مڤورڤ

(c) Hs.: حوكم

(d) Id.

فصل ١٣

جکلو اورڠ برسره مک هندقله دڠن چنچن سبنتق دان ممبوت سورت لاين اي اکن تتاڤي هندقله ممبوتن ايت دهداڤن (a) حاکم

فصل ١٤

جکلو تياد ترحکمکن بحار اورڠ ايت کڤد منتري يڠ کحل مک ناٴيک کڤد ڤسيره جکلو تياد ترسدهکن اوله منتري ڤسيره مک ناٴيک کڤد ڤڠاته دالم دان جکلو تياد جوک سده اوله ڤڠاته دالم مک ڤڠاته دالم سمبهکن کباوه دولي بݢند مک تماملها دسان

فصل ١٥

تياد بوله سکالي٢ شکّ دان سڠک کڤد منتري ولوڤون دي ڤون کرڤاتن (b) ولوڤون دي ڤون ساتق٢ سودراڽ ولوڤون (c) سبب دي مالو کڤد اورڠ يڠ دحکمکن ايت مک تياد بوله سکالي٢ کيت شکّ دان سڠک کڤدان کارن منتري منحکمکن ايت تياد بوله سورڠ ملاينکن دڠن موافقة دڠن سکل کرڤاتن جکلو بلم موافقة دڠن کرڤاتن مک دجاتهکن حکمن کڤد کيت مک بوله کيت نوتق حکمن ايت کارن منتري ايت خيانة مک دڤجت حکمن اوله دولي بݢند تياد بوله دڤاکي لاݢي اي اڤله ݢنان اکن ممباو راج ماسق نارک

فصل ١٦

جکلو اورڠ اوتڠ ڤيوتڠ تياد بوله دتاهن اوله راج اتو منتري سبب دي دڠن (d) رضان مک ادنه ڤساٴن اوتڠ ايت قرتام٢ (e) ݢونتق ݢادي دان کدوا جنحي سماي (f) دان کتيک ايکت ايرڠ ايتله يڠ ڤرب کدن

(a) Hs.: حوکم
(b) Hs.: ساتق٢ ولوڤون
(c) Hs.: دي سبب مالو
(d) Hs.: رضان
(e) Hs.: ݢونتڠ
(f) In Hs. ontbr.: دان

فصل ١٧

جکلو اد اورڠ يڠ منڠکڤ اورڠ مالڠ مک سمبهکن کباوه دولي
بڬند مک هندقله دهمڤت هرت اورڠ ايت جکلو کمبالي هرت
اورڠ ايت يڠ دمالڠڽ ايت مک دحکم سکير٢ دسان مالڠ ايت
جکلو تياد کمبالي هرت اورڠ يڠ دمالڠڽ ايت مک دحکم سکير٢
هابس هرت يڠ دمالڠڽ ايت مک حکمڽ درنتي دسوره اي بکرج
ددالم کوتا دولي بڬند

فصل ١٨

جکلو اد همب اورڠ مڠنسي کڤد ڤرياي اتو کڤد منتري
بائيق ڤرمس اتو اورڠ کچل تياد بوله دڠکڠکن تتاڤي جکلو اد اي
مڠنسيکن بچار کڤد منتري اتو ڤرياي مک هندقله ڤوتسکن دهولو
بچاران کمدين مک نائيکن روب٢ جکلو تياد اي مڠنسيکن بچار
ملائيکن کمبالي سهاج عادتڽ مک ادله روب٢ ايت جکلو کدالم دڠن
روڤ٢ سالهڽ دان عادتڽ اڤبيل کمبالي تياد بوله دڤوکل دڤالو جکلو
دڤوکل دڤالو سڠکهڽ ساله يڠ دمکين ايت

فصل ١٩

جکلو اد ڤرياي داڤت بچار دڠن سام ڤرياي ملائيکن کمبليکن
کڤد ڤڠاته دالم مک ڤڠاته دالم ايتله يڠ مڠحکمکنڽ تياد بوله منتري
سيکو کڤد سلطان دان جکلو ڤڠاته دالم داڤت بچار دڠن سمان
ڤقيرن تياد بوله منتري ملائيکن دولي سلطان مڠحکمکن

فصل ٢٠

جکلو اد ڤرمڤوان منداڤتکن لاکي٢ بارڠ دمنان سڤرت دڤراهو اتو
دراکيت اتو دبلڠکڠ اتو درومه مک کدڤاتن اوله اورڠ لائين تياد بوله
دأوتڠکن لاکي٢ ايت

فصل ٢١

دولي بڬند مڠرنيائي عادة يڠ دتنتڠکن کڤد سڬل ڤرياي جکلو اد
ڤرياي ايت منمڤه رنتو تياد بوله لائين در ڤد سري ڤادک مولانا

السلطان دان ڤنيرن راتو دباوهن ڤڠاتهن منت ناسي ترونن ملائيكن دڠن رضاء اورڠ دوسن تياد بوله دكراسي بارڠ سوات يڠ دڤندان اتو دڤرنته بارڠ سيڤ مڠرجاكن يڠ دمكين مك اورڠ ايتله يڠ مبماء ي دولي بݢند

فصل ٢٢

جكلو اد ڤرباي ايت مندعوي اورڠ كجل دڠن اُصول مك جواب دڠن اُصول جوك باو كڤد منتري جكلو ڤرباي ايت منداتڠكن چاڤه مك لون دڠن چاڤه جوك جكلو تياد ترلون اوله كدمو سڤورڠ دوا اورڠ مك هندقله كدمو موافقة بارڠ سيڤ تياد ماؤ تولڠ منولڠ مك اورڠ ايت ددندا اوله دولي بݢند سراتس دوا ڤوله ريل انق بڠين دقڤڠكه كدالم

فصل ٢٣

جكلو اد ڤرباي بربوت اڠداڤ مڠرجاكن يڠ بوكن٢ جاڠن مك لون اونهمو (a) برامي٢ جكث سمڤي بركللهي سداليڤون لون جوك دڠن ڤرنته دولي بݢند جكلو تياد ترلون اونهمو مك سمبهكن كڤد ڤڠداڠن دالم

فصل ٢٤

جكلو ڤرباي ايت ديم ددوسن دڠن ڤرباي يڠ دالم نݢري لاين جوك مرتبتڽ ادڠه لايڽ سبب اي ممڠݢ بحار نݢري دان جكلو تياد ممڠݢ بحار نݢري وتوڤون ديم دالم نݢري سداڤون سام جوك دڠن ڤرباي يڠ ديم ددوسن جكلو منداڤتي اورڠ ممڤس جكلو دنداڤتي اورڠ دڤمڤس جكلو ممبونه اورڠ ممباڠن جكلو دبونه اورڠ دباڠن دان سڬل ڤمڤس باڠن ايت ملاينكن معلوم دولي بݢند تياد بوله منتري مڠوكر منحكمكن

فصل ٢٥

جكلو اد (b) ڤروار منداون برلاكو٢ جاهت دڠن همب اورڠ مك

(a) Hs.: برمی٢
(b) Hs.: ڤرڤن

دلَريكڽ كڤد تونن جكلو هندق دنكاحكنڽ اوله تونن ملائيكن باير
اوتڠن جكلو تياد هندق دنكاحكن مك تولقكن جكلو دتولقكن تيدق
دان دنكاحكن تيدق مك سمبهكن كڤد ڤڤاته دالم مك ڤڤاته دالم يڠ
مڠَراسي ڤرياي ايت

فصل ٢٦

جكلو برلاكو٢ جاهت (a) ڤروار دڠن همب اورڠ كچل جكلو هندق
دنكاحكن اوله ڤرياي ايت باير اوتڠن جكلو تياد ماۏ دنكاحكن همب
اورڠ ايت منت كڤد يڠ امڤون كاون ايت كسلاهنڽ ايائيت دوا
ڤوله ريل دُوِت

فصل ٢٧

در ڤد ڤربيدائن (b) ڤروار دان ڤنكاون دان اورڠ اوتڠ٢ڠن راج
دان اورڠ يڠ براُوتڠ كڤد راج ادڤون (c) ڤروار ڤنكاون راج٢ ايت
جكلو دي دبونه اورڠ يڠ سات دوا باڠنڽ جكلو دلكائي اورڠ دوا
ڤمڤسن جكلو اوتڠ٢ڠن راج دمكين ايت جوک جكلو دبونه اورڠ
اي سباڤق اوتڠن ايتله باڠنڽ داُتسن دندا دالم دوا ڤوله ريل جكلو
اورڠ براُوتڠ لائين در ڤد ايت جكلو اورڠ براُوتڠ ايت دبونه اورڠ
سڤرت مان باڠن اورڠ يڠ مردهيک دمكين ايتله باڠنڽ اكن تناڤي
يڠ منتنڽ ايت اهلين جكلو دي دلكائي اورڠ ممڤس جكلو
ملكائي اورڠ دڤمڤس

فصل ٢٨

جكلو (d) ڤروار ڤنكاون راج تياد بوله دتاره ددالم دوسن لبه در ڤد
تيک هاري اڤبيل سمڤي تيک هاري مک هندقله سكلين كامو اورڠ
دوسن منُندڠ (e) ڤروار ڤنكاون ايت كلور در دوسن ايت مک بارڠ
سياڤ يڠ منجناكي اكندي ددندا اوله راج دوا ڤوله ريل

(a) Hs.: ڤرقان
(b) Id.
(c) Id.
(d) Id.
(e) Id.

فصل ٢٩

جكلو (a) داقت بچار دالم كمفغ مك هندقله سدهكن دالم كمفغ جوا جكلو تياد سده دالم كمفغ مك تورة كمفغ يغ ممبوان كفد منتري

فصل ٣٠

سموا حكم عادة يغ ترسبت ددالم اندغ٢ اين تياد بوله دبنديغ دغن جلان كرن عادة إيبون اوله جلان دان شرع ايت بقتن اوله جلان

فصل ٣١

تيف٢ حكم جانه تياد بوله داوبهكن كرن (b) مثال بوغا ايت سده فاچل در قد نعكيثن تياد بوله كمبالي لاكي كفدان

فصل ٣٢

جكلو لاكي دبنديغ دسركن حكم اين مك هندقله ددالم نيكث هاري اتو توجه هاري جكلو نيدق تربنديغ تسركي دالم توجه هاري ابت مك بچار ايت سده دمكينله ڤرنته دوني بكند قد بسكل يغ ممكغ حكم

فصل

ڤري مبتاكن ڤربيداان حكم عادة دغن حكم شرع مك كتاب واما (c) المرتبة لا يحل من الناس مرتبتان ادقون مرتبة يغ تياد سوبى كفد امة محمد ايت دوا مرتبة اياءيت أحدها (d) شرع ملازم والثاني عادة (e) قوليه ارتين سكل ستون شرع يغ لازم دان يغ كدوا عادة يغ فوي مك لن (f) الشرع موافقة العلماء ارتين كرن بهو سن شرع

(a) Hs.: بحار داقت
(b) Hs.: مبدّال
(c) Hs.: المرتب
(d) Hs.: شرعا
(e) Hs.: العوي
(f) Hs.: شرع

ايت موافقة دڠن سکل علماء ولأنّ (a) العادة موافقة سيّد في البلاد ارتين در كارن بهو سن عادة ايت موافقاتن ڤڠهول دالم نكري فإذا اختلف الناس فرجع إلي حكم العادة في البلاد ارتين مك اڤبيل بربنته٢ مانسي مك کمبليکن کڤد حكم عادة دالم نڬري ايت مك ادله اختلاف البلاد اختلاف العادة ارتين برسلاهن نڬري برسلاهن عادة مك كلّ البلاد قيامُهُ بالعادة ارتين تيڤ٢ نڬري برديري دڠن عادة سڤرت فرمان الله تعالي وإذا حكمتم بَيْن الناس أَنّ (b) تَحْكموا بالعَدْل ارتين دان اڤبيل اڠكو مڠحکمکن انتار سکل مانسي ايت مك هندقله اڠكو حكمكن دڠن حكم يڠ عادل دان وأمّا عادة الإسلام مقابلة بالشرع ادڤون عادة اسلام ايت مقابلة دڠن شرع مك مُراد مقابلة دسيني برهداڤن دڠن شرع ارتين برهداڤن دڠن شرع دسيني جکلو ترکات ڤد کتاب الله حکم شرع نمان دان جکلو تيدق ترکات ڤد کتاب الله دان تيدق ترتڠه ڤول دالم کتاب الله حکم عادة نمان دان جکلو تيدق ترکات ڤد حکم شرع دان تياد ڤول ترکات ڤد حکم عادة مك ايائت حکم جاهليّة نمان مك ايئله حکم يڠ ترڤاکي ڤد سکل اسلام مك داڤتله بنرن سڤرت فرمان الله تعالي ومَنْ لم يحكم بما انزل الله فأُولٰئِكَ هم الكافرون فأُولٰئِكَ هم الظالمون فأُولٰئِكَ هم الفاسقون فأُولٰئِكَ هم المُنافقون ارتين بارڠ سياڤ تياد مڠحکمکن سڤرت حکم يڠ دتورنکن الله تعالي ايت مك ايائت جاد كافر دان جاد مڠنياي مانسي دان جاد فاسق دان منافق

ادڤون دعوي دالم حکم شرع ايت تيڬ ڤرکار ڤرتام دعوي سرت أُصول کدوا دعوي سرت معروف کتيڬ دعوي مجهول نمان ادڤون جواب ايتڤون تيڬ ڤرکار جوا ڤرتام جواب إثبات کدوا جواب نَفّي کتيڬ جواب نَفّي إثبات دان مندعوي سي مُدَّعِي کڤد سي (c) مُدَّعَي علَيْه ادڤون ڤيوتڠ همب سکين باڤقن کڤد سي أنو

(a) Hs.: عدة

(b) Hs.: تحكم

(c) Hs.: مد

مك جوابن دغن جواب إثبات مك تيادله صح دحكم اوله سڠل
(a) حاكم ادڤون جك مندعوي سي مدّعي كفد سي (b) مدّعي
عليه دان ادله ڤيوتڠ همب سكين كفد سي أنو مك جوابن دغن
نفي مك صحّنه دحكم اوله سڠل (c) حاكم سرت دتريم دعوان
ايت ادڤون حكمن ايت ترسبت دالم كتاب (d) الدعوي البيّنة
على المدّعي واليمين على المنكر ارتين سقسي اتس يڠ مندعوي
دان سمڤه اتس يڠ (e) منكر يعني جلو ترديريكن اوله سي مدّعي
سقسي اتس دوا اورڠ يڠ مرشد برمول شرط سقسي ايت تلوكن حكم
اجتهاد اوله سڠل (f) حاكم ڤرتام اورڠ يڠ بنر كدوا اورڠ يڠ منتهوي
كتيك اورڠ يڠ دتنه ڤوتس اجتهاد (g) سڠل حاكم كفد سقسي ايت
مك ثابت الحقّ ارتين ثابتله بنرن يعني صحّنه ڤيوتڠن ايت دان
جك تياد ترديريكن اوله سي مدّعي سقسي مك سمڤه اتس سي
منكر ستله برسمڤهله سي (h) مدعى عليه دغن سمڤه نفي مك تيادله
صح ڤيوتڠن ايت دان جك تياد ماو سي (i) مدّعي عليه برسمڤه
مك كتان تياد همب ماو برسمڤه برسمڤهله تون همب سڤاي همب
باير هرت تون همت ايت مك برسمڤهله سي مدّعي دغن سمڤه
إثبتن سرت منجيكن درين صحّنه ڤيوتڠن ايت ادان
دان لاڬي مك هندقله دكتهوي ڤون دعوي مجهول ايت ارتين
مجهول ايت براوتڠ تننتڠ ڤد بڠ لاينڽ تننتڠ مك دجوابن اوله

(a) Hs.: حكم
(b) Hs.: مد
(c) Hs.: حليم
(d) Hs.: الدعواه البين
(e) Hs. voegt bij: سي
(f) Hs.: حكم
(g) Hs.. سڠل حكم
(h) Hs.: مد
(i) Id.

ايت موافقة دڠن سکل علماء ولأنّ (a) العادة موافقة سيّد في البلاد ارتين در کارن بهو سن عادة ايت موافقانن ڤڠهول دالم نڬري فإذا اختلف الناس فرجع إلي حکم العادة في البلاد ارتين مک اڤبيل بربنته٢ مانسي مک کمبليکن کڤد حکم عادة دالم نڬري ايت مک ادله اختلاف البلاد اختلاف العادة ارتين برسلاهن نڬري برسلاهن عادة مک کلّ البلاد قيامُهُ بالعادة ارتين تيڤ٢ نڬري برديري دڠن عادة سڤرت فرمان الله تعالي وإذا حکمتم بَيْن الناس أَنْ (b) تَحْکموا بالعَدْل ارتين دان اڤبيل اڠکو مڠحکمکن انتار سکل مانسي ايت مک هندقله اڠکو حکمکن دڠن حکم يڠ عادل دان وأمّا عادة الإسلام مقابلة بالشرع ادڤون عادة اسلام ايت مقابلة دڠن شرع مک مُراد مقابلة دسيني برهداڤن دڠن شرع ارتين برهداڤن دڠن شرع دسيني جکلو ترکات ڤد کتاب الله حکم شرع نمان دان جکلو تيدق ترکات ڤد کتاب الله دان تيدق ترتکه ڤول دالم کتاب الله حکم عادة نمان دان جکلو تيدق ترکات ڤد حکم شرع دان تياد ڤول ترکات ڤد حکم عادة مک ايائيت حکم جاهليّة نمان مک ايذله حکم يڠ ترڤاکي ڤد سکل اسلام مک داڤتله بنرن سڤرت فرمان الله تعالي ومَنْ لم يحکم بما انزل الله فأُولٰئِکَ هم الکافرون فأُولٰئِکَ هم الظالمون فأُولٰئِکَ هم الفاسقون فأُولٰئِکَ هم المُنافقون ارتين بارڠ سياڤ تياد مڠحکمکن سڤرت حکم يڠ دتورنکن الله تعالي ايت مک ايائيت جاد کافر دان جاد مڠنياي مانسي دان جاد فاسق دان منافق

ادڤون دعوي دالم حکم شرع ايت تيڬ ڤرکار ڤرتام دعوي سرت أُصول کدوا دعوي سرت معروف کتيڬ دعوي مجهول نمان ادڤون جواب ايتڤون تيڬ ڤرکار جوا ڤرتام جواب إثبات کدوا جواب نَفّي کتيڬ جواب نَفّي إثبات دان مندعوي سي مُدَّعِي کڤد سي (c) مُدَّعَي علَيْه ادڤون ڤيوتڠ همب سکين باڤقن کڤد سي أنو

(a) Hs.: عدة

(b) Hs.: تحکم

(c) Hs.: مد

مک جوابن دڠن جواب إثبات مک تيادله صح دحکم اوله سکل (a) حاکم اڤون جک مندعوي سي مدّعي کڤد سي (b) مدّعي عليه دان اداله ڤيوتڠ همب سکين کڤد سي انو مک جوابن دڠن نفي مک صحڽله دحکم اوله سکل (c) حاکم سرت دتريم دعوان ايت اڤون حکمڽ ايت ترسبت دالم کتاب (d) الدعوي البيّنة على المدّعي واليمين على المنكر ارتين سقسي اتس يڠ مندعوي دان سومڤه اتس يڠ (e) منکر يعني جکلو ترديريکن اوله سي مدّعي سقسي اتس دوا اورڠ يڠ مرشد برمولا شرط سقسي ايت تلوکن حکم اجتهاد اوله سکل (f) حاکم ڤرتام اورڠ يڠ بنر کدوا اورڠ يڠ منتهوي کتيک اورڠ يڠ دتنه ڤوتس اجتهاد (g) سکل حاکم کڤد سقسي ايت مک ثابت الحق ارتين ثابتله بنرڽ يعني صحڽله ڤيوتڠن ايت دان جک تياد ترديريکن اوله سي مدّعي سقسي مک سومڤه اتس سي منکر ستله برسومڤهله سي (h) مدعى عليه دڠن سومڤه نبي مک تيادله صح ڤيوتڠن ايت دان جک تياد ماو سي (i) مدّعي عليه برسومڤه مک کتان تياد همب ماو برسومڤه برسومڤهله توان همب سداي همب باير هرت توان همب ايت مک برسومڤهله سي مدّعي دڠن سومڤه إثباتڽ سرت منحيلکن درين صحڽله ڤيوتڠن ايت اداڽ

دان لاڬي مک هندقله دکتهوي ڤول دعوي محجور ايت ارتين محجور ايت براوڠ ننتين ڤد بيک لاکين ننتين مک دجوابن اوله

(a) Hs.: حکم

(b) Hs.: مد

(c) Hs.: حليم

(d) Hs.: الدعواء البين

(e) Hs. voegt bij: سي

(f) Hs.: حکم

(g) Hs.. سکل حکم

(h) Hs.: مد

(i) Id.

سي (a) مدّعَي عليه دڠن سُکوت ارتين تياد اي بربوبي يَعْني
معروف جوابن ايت مک تيادله صحّ دحکم يڠ دمکين ايت اوله
سڤکل (b) حاکم کمدين لاݢي مک هندقله دکتهوي ڤول اندڠ٢ يڠ
امڤت ڤرکار ڤرتام اندڠ٢ کدوا اندڠ٢ يڠ امڤت کتيݢ اندڠ٢ دالم
نݢري کاُمڤت اندڠ٢ يڠ دوا بلس دان راج ڤون امڤت ڤرتام راج
يڠ دسمبه کدوا راج يڠ دتَکوتي کتيݢ راج يڠ دملوي کاُمڤت
راج يڠ درَجاکن ارتي راج يڠ دسمبه ايت راج بنر دان ارتي راج
يڠ دتَکوتي .ايت بني اوراڠ دان ارتي راج يڠ دملوي ايت انق
ݢادس اوراڠ دان ارتي راج يڠ درجاکن ايت کانق٢ مک اينله
جاد ڤوچق اندڠ٢ يڠ دلاڤن جاد لَراڠن ڤَنْتاڠن سکل مانسي
ادڤون اندڠ٢ يڠ امڤت ايت دجديکن دلاڤن کارن امڤت داُتس
امڤت دباوه مک جاد دلاڤن ادڤون يڠ امڤت داُتس ايت ڤرتام
سامن ساکَل کدوا داݢ داݢي کتيݢ سُمبَڠ ساله کاُمڤت مڤوڤس
مراچُن دان يڠ امڤت دباوه ڤرتام منيکم ممبونه کدوا (c) مڤيَر ممباکر کتيݢ
مڠيوَت (d) مڠنتِت کاُمڤت مڤرڠ (e) مڤرکڤ دڠن سنجات برچابُت
ادڤون يڠ برنام اندڠ٢ دوا بلس ايت ڤرتام ساله چنچڠ ممبري ڤمڤس
کدوا ساله بونه ممبري باڠن کتيݢ ساله ماکن دمنتهکن کاُمڤت ساله
سورت ترلڤکه کمبالي کليم ساله ڤد الله توبة کانم ݢاول مڤمبه کتوجه
(f) چابُه دبُوَڠ اُصول دڤاکَي کدلاڤن جک اوتڠ بربتولن بربَيارن جک
برسلاهن ڤولڠ کڤاتت کسمبيلن غائب ڤيوتڠ دتريم کسڤوله اد اوتڠ
بربايرکسبلس جاوه داُمبتکن دکت دتارکّن کدوا بلس سام سرومه برسڤکوتن

(a) Hs.: مد
(b) Hs.: حکيم
(c) Hs.: مڤيور
(d) Hs.: مڠنتيد
(e) Hs.: مڤرکي
(f) Hs.: چبو

باب

اين سوات فائدة مک هندقله دکتهوي ڤول ترتيب عقل اداڤون ترتيب عقل ايت دلاڤن ڤرکار باڽقڽ ڤرتام عقل کدوا علم کتيݢ چردق کأمڤت چندکيا کليم عارف کنم بيجقسان کتوجه بديمان کدلاڤن دوݢو اداڤون ارتي عقل ايت مڠهراکن بورق دان باءيک دان ارتي علم ايت مڠتهوي ظاهر دان باطن دان ارتي چردق ايت ماو مڠنا دان تياد ماو ترکنا سکالي٢ دان ارتي چندکيا ايت ترکنا ماو دان مڠنا ڤون ماو دان ارتي عارف ايت تاهو اي بنر خبر اورڠ ايت دان سالهڽ دان ارتي بيجقسان ايت تاهو کڤد هونر دان بنر خبر اورڠ ايت مک ادله خبر اورڠ ايت دوا ڤرکار ڤرتام هونر کدوا بنر مک هندقله ايڠت٢ ڤد ڤرجاءن اين اورڠ عارف اورڠ چلاک کورڠ عارف ندن بناس دان ارتي بديمان ايت مانيس مولڤڽ موره تاڠنڽ ڤندي ممبوجوق هاتي سکل همب الله در ڤد همب سهاي دان هندي تونڽ قريب دان بعيد دان لمه لمبوت کتاڽ ڤد سکل مانسي دان ارتي دوݢو ايت تياد دکلورکنڽ در مولوتڽ دتاهنڽ ڤد هتيڽ خبر اورڠ ايت اکن تڠاڤي تاهو اکن دي سالهڽ بنرڽ خبر اورڠ ايت مک سداڠ ديان مڠلورکن ددت مک ثابتله کتاڽ ايت کڤد اورڠ باڽق منجادي بنرله ديان کڤد اورڠ باڽق مک هندقله دکتهوي ڤول مرتبة عقل اداڤون مرتبة عقل ايت ايايت انم ڤرکار ڤرتام عقل کدوا علم کتيݢ هندق مندڠرکن سکل يڠ جاءوه دان کأمڤت هندقنه منحيندکن سکل يڠ لبر کليم هندقنه موافقتڽ سکل يڠ ڤرنتهڽ کنم هندقنه ممنوهي سکل يڠ (a) نوق برموس اداڤون حکم ايت هندقله صبر دان صديق دان ببدق دان سڤرت کتاڽ (b) النفکر سراج القلب ارتيڽ

(a) Hs: لواق
(b) Hs: تفکر

برمون فِكِر ايت ڤليت هاتي جكٓ منبڠ منوجو ڤڠكل جكٓ ملنتڠ منوجو تڠڬي جكٓ برتانم دالم ڤاڬر جكٓ بركات ددالم ڤساكٓ يڠ لازم جاڠن منمبق دڤريق برتانق دلڠ ايتله عبارة توكڠ هارڠ هابس بسي بناس اورڠ منمڤو ڤنتو سهاج منجاد كتڤكوڠن دالم آخرة ايتله عبارتن مكٓ هندقله بارڠ سوات ڤركتاءن ايت دڠن نمه لمبت سڤاي جاڠن ترتاكق ڤد هاتي اورڠ دان سڤاي جينق بارڠ يڠ لِير دان سڤاي كنسه سكل يڠ بنچي سڤرت كتان دالم قرآن قولوا للناس قَوْلًا لَيِّنًا ارتين كات اوليهم بكٓ مانسي ايت دڠن ڤركتاءن يڠ لمه لمبت سڤرت سبد النبي صلي الله عليه وسلم قَوْلًا لَيِّنًا قَيَّدَ القَلْبَ ارتين تربلڠڬو سكل هاتي مانسي دان لاڬي فرمان الله تعالي فإذا جاءكٓ الحقّ وزهق الباطلُ ارتين مكٓ اڤبيل داتڠ يڠ بنر دان (a) دبوڠكن يڠ سيا٢ دان لاڬي فرمان الله تعالي ومن يتوكّل علي الله فهو حسبهٗ إنّ اللّهَ بَالغ أمرهِ ارتين بارڠ سياڤ برڤڠڠ اتس الله تعالي مكٓ ايائيت بهو سن الله تعالي مپمڤيكن ڤكرجاءنن

باب

اين ڤد مپتاكن اورڠ اوتڠ ڤيوتڠ اتو اورڠ داڬڠ ڤرداڬڠ جكلو هندق تياد برسلاهن مكٓ هندقله برسلابر كڤد اورڠ توه٢ن اتو كڤد ڤڠهلون داتڠ ڤد كمدين هرين مكٓ منكِر اورڠ يڠ براوتڠ ايت مكٓ تياد واجب برسمڤه كات ددالم نيتي ڤراج كارن اڤ مكٓ تياد واجب سبب منڠڬلكن ڤرامِڠ يود نڬار دڠن ڤرواس ويرا كرام لاڬي اڠكڠ باي ايت نمان ارتين اورڠ ايت برسوكٓ٢ كارن برلاب مليهت لاب سبب جون بلي دڠن اورڠ بوده لاڬي ملبيهي كڤد اورڠ توه٢ن تياد تاكت كڤد اورڠ ايت ايتله سالهن اورڠ يڠ برداڬڠ كات سلكان ڤاتر كريا اورڠ يڠ منجول ويرا (b) كريا اورڠ يڠ ممبلي جكلو لاري

(a) Hs.: بواڠكن
(b) Hs. : كري

كفد حكم شرع كنا اوله نيتي ڤراج كتان ذرن منشكلكن عادة لمباك
دائم نكري كنا دلتقن امس اورڠ ايت مك للوله كحكم شرع مك
نايك ڤول امس يڠ تسه تيك امس جكلو ددائم حكم ايت صح
مقصحكن دڠن استعالة لمباك نكري اتو ممباءلكن دميين ايت
جوك تتاڤي دڠن شرط يڠ دلتقن ڤردر جوا سڤرت مڤلم اير اتو
برسمفه اتو ميڠم اير جالق دان سڤرت منفق سنجات يڠ تاجم
دان سڤرت اوڠڠ دان سڤرت (a) ملييكن سورت نمان اورڠ يڠ بربچار
ايت دسورت كفد قاضي نام سات٢ سبله مك دلمڤركن كاتس مان
يڠ داتس سورتن ايت يڠ منڠ دان (b) كتوجه برلاري٢ كدوان مان
يڠ دهولو ايت يڠ منڠ دان (c) كدلتقن مڽابت ليدي كلڤ دتانمكن
كتانه مك دتاركن اوله اورڠ يڠ فون ايت جكلو تياد ترچابت اولهن
ساله سأورڠ ايت مك سوره ڤول اورڠ يڠ سبله ايت مڽابت دي
مك دميين جوك حكمن ادڤون جكلو اد اورڠ يڠ داڠڠ (d) برتيتق
كفد اورڠ يڠ ددالم نكري اكن هرتان تيب٢ هيلڠ هرتان تياد دڠن
حقڽ هيلڠ مك واجب كتمڤوهن اورڠ ايت ادڤون جكلو هرت
اورڠ نكري اتو اورڠ ڤدسونن (e) برنيتق كفد اورڠ داڠڠ جكلو هيلڠ
حق اورڠ ايت تياد واجب كنمڤوهن مكيري ملانكن نماڽ اورڠ
ايت جكلو اد اورڠ براتق قد حال انق ايت سده برچري دڠن
اورڠ (f) تهان قد حال ددالم ايت براوتڠ اڤ ايت كتداهڤن تياد
واجب انق ايت براوتڠ تڠڠڤ اد كلان واجب جكلو حق سابقن اتو
حق اورڠ (g) تهان اتو نيڠكن اياڤت واجب دت ددالم كتاب ايضاح نيته

(a) Hs.: ملادكن
(b) Hs.: دنم
(c) Hs.: كتوجه
(d) Hs.: برتيتب
(e) Id
(f) Hs.: توهن
(g) Id.

برموڽ فِكَر ايت ڤليت هاتي جك منبغ منوجو ڤڠكل جك ملَنتِڠ منوجو تڠڬي جك برتانم دالم ڤاڬر جك بركات ددالم ڤساك يڠ لازم جاڠن منمبق دڤريق برتانق دلسڠ ايڽله عبارة توكڠ هارڠ هابس بسي بناس اورڠ منمڤو ڤنتو سهاج منجاد كتڠڬوڠن دالم آخرة ايتله عبارتن مك هندقله بارڠ سوات ڤركتاٴن ايت دڠن نمه لمبت سڤاي جاڠن ترتاكق ڤد هاتي اورڠ دان سڤاي جينق بارڠ يڠ لِير دان سڤاي كاسه سڬل يڠ بنچي سڤرت كتان دالم قرآن قولوا للناس قَوْلاً لَيِّنًا ارتين كات اولهم بڬ مانسي ايت دڠن ڤركتاٴن يڠ لمه لمبت سڤرت سبد النبي صلي الله عليه وسلم قَوْلاً لَيِّنًا قَيِّدَ القَلْبَ ارتين تربلڠڬو سڬل هاتي مانسي دان لاڬي فرمان الله تعالَي فإذا جاءَك الحقّ وزهق الباطلُ ارتين مك اڤبيل داتڠ يڠ بنر دان (a) دبوڠكن يڠ سيا٢ دان لاڬي فرمان الله تعالَي ومن يتوكّل علي الله فهو حسبُهُ إنّ اللّهَ بَالغُ أمرِهِ ارتين بارڠ سياڤ برڤڠڬ اتس الله تعالي مك ايائيت بهو سن الله تعالي مپمڤيكن ڤكرجاٴنن

باب

اين ڤد مپتاكن اورڠ اوتڠ ڤيوتڠ اتو اورڠ داڬڠ ڤرداڬڠ جكلو هندق تياد برسلاهن مك هندقله برسلابر كڤد اورڠ توه٢ن اتو كڤد ڤڠهلون داتڠ ڤد كمديين هرين مك منكِر اورڠ يڠ براُوتڠ ايت مك تياد واجب برسمڤه كات ددالم نيتي ڤراج كارن اڤ مك تياد واجب سبب منڠڬلكن ڤرامڠ يود نڬار دڠن ڤرواس ويرا كرام لاڬي اڠكڠ باي ايت نمان ارتين اورڠ ايت برسوك٢ كارن برلاب مليهت لاب سبب جول بلي دڠن اورڠ بودُه لاڬي ملبيهي كڤد اورڠ توه٢ن تياد تاكت كڤد اورڠ ايت ايتله سالهن اورڠ يڠ برداڬڠ كات سلكان ڤاتر كريا اورڠ يڠ منجول ويرا (b) كريا اورڠ يڠ ممبلي جكلو لاري

(a) Hs.: بواڠكن
(b) Hs.: كري

كفد حكم شرع كنا اوله نيتي ڤراج كنان دَرِن منڠكلكن عادة لمباݢ دانم نݢري كنا دلتقن امس اورڠ ايت مك للوله كحكم شرع مك نايك ڤول امس يڠ تنه تيݢ امس جكلو ددانم حكم ايت صح مڠصحكن دڠن استعالة لمباݢ نݢري اتو ممباءكن دمكين ايت جوݢ تتاڤي دڠن شرط يڠ دلتقن ڤردر جوا سڤرت مبلم اير اتو برسمڤه اتو مينم اير جلتق دان سڤرت منڤق سنجات يڠ تاجم دان سڤرت اوكڠ دان سڤرت (a) مليسكن سورت نمان اورڠ يڠ بربجار ايت دسورت كڤد قاڠن نام سات٢ سبله مك دلمڤركن كاتس مان يڠ داتس سورتن ايت يڠ منڠ دان (b) كتوجه برلاري٢ كدوان مان يڠ دهولو ايت يڠ منڠ دان (c) كدلتقن مباٴبت نيدي كلڤ دتانمكن كتانه مك دتاركن اونه اورڠ يڠ ڤون ايت جكلو تياد ترچابت اوله ساله سؤرڠ ايت مك سوره ڤول اورڠ يڠ سبله ايت مباٴبت دي مك دمكين جوݢ حكمن ادڤون جكلو اد اورڠ يڠ داكو (d) برتيتڤ كڤد اورڠ يڠ ددالم نݢري اكن هرتان تيب٢ هيلڠ هرتان تياد دڠن حقڽ هيڠڬ مك واجب كتمڤوهن اورڠ ايت ادڤون جكلو هرت اورڠ نݢري اتو اورڠ ڤدسونن (e) برنيتڤ كڤد اورڠ داكو جكلو هيڠڬ حق اورڠ ايت تياد واجب كنمڤوهن مكيري ڤلانسداڽ نماڽ اورڠ ايت جكلو اد اورڠ برانق ڤد حال انق ايت سده برچري دڠن اورڠ (f) تهان ڤد حال ددانم ايت براوتڠ اڤن ايت كسداهن تياد واجب انق ايت براوتڠ تڤتي اد كلان واجب جكلو حق سانقن اتو حق اورڠ (g) تهان اتو نيڠن اياڽت واجب دت ددانم كتاب ايضاح تيته

(a) Hs.: ملادكن
(b) Hs.: دَنم
(c) Hs.: كنوجه
(d) Hs.: برتيتڤ
(e) Id
(f) Hs.: نوهن
(g) Id.

برمول فِكْر ايت ڤليت هاتي جك منبڠ منوجو ڤڠكل جك ملَنتِڠ
منوجو تڠڬي جك برتانم دالم ڤاڬر جك برکات ددالم ڤساك يڠ لازم
جاڠن منمبق دڤريق برتانق دلسڠ ايذله عبارة توكڠ هارڠ هابس بسي
بناس اورڠ منمڤو ڤنتو سهاج منجاد كتڤڬوڠن دالم آخرة ايتله عبارتن
مك هندقله بارڠ سوات ڤركتاٴن ايت دڠن نمه لمبت سڤاي جاڠن
ترتاكق ڤد هاتي اورڠ دان سڤاي جينق بارڠ يڠ لِير دان سڤاي
كاسه سڬل يڠ بذچي سڤرت كتان دالم قرآن قولوا للناس قَوْلًا لَيِّنًا
ارتين كات اولهم بڬ مانسي ايت دڠن ڤركتاٴن يڠ لمه لمبت سڤرت
سبد النبي صلي الله عليه وسلم قَوْلًا لَيِّنًا قَيَّدَ القَلْبَ ارتين تربلڠڬو
سڬل هاتي مانسي دان لاڬي فرمان الله تعالَي فإذا جاءك الحقّ وزهق
الباطلُ ارتين مك اڤبيل داتڠ يڠ بنر دان (a) دبوڠكن يڠ سيا٢ دان
لاڬي فرمان الله تعالَي ومن يتوكّل علي الله فهو حسبهُ إنّ اللّهَ بَالِغُ
أمرِهِ ارتين بارڠ سياڤ برڤڬڠ اتس الله تعالي مك ايائيت بهو سن
الله تعالي مپمڤيكن ڤكرجاٴنن

باب

اين ڤد مپتاكن اورڠ اوتڠ ڤيوتڠ اتو اورڠ داڬڠ ڤرداڬڠ جكلو هندق
تياد برسلاهن مك هندقله برسلابر كڤد اورڠ توه٢ن اتو كڤد ڤڠهلون
داتڠ ڤد كمدين هرين مك منكِر اورڠ يڠ براوتڠ ايت مك تياد
واجب برسمڤه كات ددالم نيتي ڤراج كارن اڤ مك تياد واجب
سبب منڠڬلكن ڤرامڤ يود نكار دڠن ڤرواس ويرا كرام لاڬي اڠكڠ باي
ايت نمان ارتين اورڠ ايت برسوك٢ كارن برلاب مليهت لاب
سبب جون بلي دڠن اورڠ بوده لاڬي ملبيهي كڤد اورڠ توه٢ن
تياد تاكت كڤد اورڠ ايت ايتله سالهن اورڠ يڠ برداڬڠ كات سلكان
ڤاتر كريا اورڠ يڠ منجول ويرا (b) كريا اورڠ يڠ ممبلي جكلو لاري

(a) Hs.: بواڠكن
(b) Hs. : كري

كفد حكم شرع كنا اوله نيتي ڤراج كتان كارن منڠݢلكن عادة لمباك
دالم نݢري كنا دلتقن امس اورڠ ايت مك للوله كحكم شرع مك
نايكڽ ڤول امس يڠ تسه تيݢڽ امس جكلو ددالم حكم ايت صح
مقصحكن دڠن استعانة لمباك نݢري اتو ممباءكن دمين ايت
جوك تتاڤي دڠن شرط يڠ دلتقن ڤردار جوا سڤرت مڠلم اير اتو
برسمڤه اتو مينم اير جالق دان سڤرت منفق سنجات يڠ تاجم
دان سڤرت اوڠݢ دان سڤرت (a) مليسكن سورت نمان اورڠ يڠ بربجار
ايت دسورت كفد ڤڤن نام ساتو٢ سبله مك دلمڤركن كاتس مان
يڠ دانس سورتن ايت يڠ منع دان (b) كتوجه برلاري٢ كدوان مان
يڠ دهولو ايت يڠ منع دان (c) كدلتقن مڤابت نيدي كلف دتانمكن
كتانه مك دتاركن اوله اورڠ يڠ ڤون ايت جكلو تياد ترچاڤت اولهن
ساله سؤرڠ ايت مك سوره ڤول اورڠ يڠ سبله ايت مڤابت دي
مك دمين جوك حكمن ادڤون جكلو اد اورڠ يڠ داكنع (d) برتيبتڤ
كفد اورڠ يڠ ددالم نݢري اكن هرتان تيب٢ هيلڠ هرتان تياد دڠن
حقڽ هيلڠ مك واجب كتمڤوهن اورڠ ايت ادڤون جكلو هرت
اورڠ نݢري اتو اورڠ ڤدسونن (e) برنيتڤ كفد اورڠ داݢڠ جكلو هيلڠ
حق اورڠ ايت تياد واجب كتمڤوهن مكيري ڤلانسدارا نمان اورڠ
ايت جكلو اد اورڠ براتق ڤد حال انق ايت سده برچري دڠن
اورڠ (f) تهان ڤد حال ددانم ايت براوتڠ اذن ايت كسداهڤن تياد
واجب انق ايت براوتڠ تڠڠي اد كلان واجب جڠو حق سانقن اتو
حق اورڠ (g) تهان اتو نيذهن اياڽت واجب دت ددانم كتاب ايضاح نيته

(a) Hs.: ملابكن
(b) Hs.: دنم
(c) Hs.: كتوجه
(d) Hs.: برتيينب
(e) Id
(f) Hs.: نوهن
(g) Id.

اتو ددالم حكم
حكم عادة ايت
كدوا بچار يڠ ساله
سفرت ابو جاءن دماكن
جواب ادڤون حكم يڠ ددالم
ركن يڠ ليم دان كدوا اورڠ يڠ
كامڤت اورڠ يڠ تاهو بربچار
ددالم حكم عقل ايت تيݢ ڤركار
دان كتيݢ جائز ادڤون يڠ واجب ايت
عقل تيداڽ ملائينكن اداڽ ادڤون يڠ مستحيل ايت
ڤاتت ڤد عقل اداڽ ملائينكن تيداڽ ادڤون يڠ جائز ايت
ڤاتت ڤد عقل اداڽ دان ڤاتت ڤد عقل تيداڽ
حكم يڠ ترسمڤن ڤد عقل اداڽ انتهي

فصل

ڤري مڽتاكن ڤرچلان كلور اندڠ٢ دان حكم عادة اياءيت دكنوركن ڤركتاءن اين در ڤد كتاب فقه نمان مک موافقله سڬل علماء فقه دان عادة سرت ببراڤ دليل دان حديث مڠلوركن ڤرچلاءن حكم اندڠ٢ ايت مک فرمان الله تعالي دالم قرآن ومن لم يحكم بما انزل الله فأولئك هم الكافرون ارتين بارڠ سياڤ يڠ تياد منورت سفرت حكم يڠ دتورنكن الله تعالي مک مريكئيت جاد كڤر دداءم نارک جهنّم تمڤتڽ مک حكم يڠ دمكين ايت تياد كلور در ڤد باب دان فصل برمول ادڤون نام ڤوچق اندڠ٢ يڠ دلڤن ايت ڤرتام سامڤن ساكل كدوا داڠ داكي كتيݢ سمبڠ ساله كامڤت اوڤس راچڤ كليم مالڠ چوري سرت امبق امبي كانم (a) سير باكر كتوجه ملايت

نوجو ڤڤكل جكت ملڠنتڠ
ت ددالم ڤساكت يڠ لازم
ڠ هارڠ هابس بي
آخرة ايتله عبارتن
سڤاي جاءن
دان سڤاي
قولا لينا
سفرت
تربلڤكو
وزهق
دان
الغ

(a) Hs.: سيور

(a) مغفكار كدلڤن (b) مرابت مرمفس مک دبهاڬي امفت فرک
داٴتس امفت دبلوه سامن داٴتس ساكل دباوه داک داٴتس
دباوه سمبڠ داٴتس ساته دباوه اوڤس داٴتس راجن دباوه (c) سير داٴتڠ
باكر (d) دباوه كمدين دبهاڬي ڤون دوا بهڬين ادڤون سامن بݢداٴن
مالڠ (e) تتندا تبيتي (f) جيلف بتمڤق بتڠكي اوڤس راجن بتابڠ
بسايق اُمبق امبي بتمبڠ بجيق (g) سير باكر ڤنتڠ سوله مک اڤبيل
اد سفرت دمكين ايت برنام يڠ امفت داٴتس نمان دان جڠلو
تياد سفرت دمكين ايت برنام يڠ امفت دباوه دان يڠ امفت
داٴتس تكورڠ ماتي حكمن تتندا براُوتڠ حكمن تبايع برسمڤه كلام
الله حكمن دان جڠلو تياد سفرت دمكين ايت نسجاي منوكس
حكمن سفرت دݢيلن دالم قرآن والمشركين في نار جهنّم ارتين اورڠ
يڠ منوكس ايت ددالم نارک جهنّم ديمن سؤال مان يڠ برنام كداٴن
سامن جواب ادڤون كداٴن سامن ايت رمفت لايو تانه نمبڠ رنتڠ
فاته (h) داٴن كايو تتيجق تونڠن رنجڠ داكڠن بكوق بفكي تباجڠ يعني
ايتنه مكانن سراج دومن منومن سراج ساري اد سهاري مننجڠ تاتق
دننه تنيڠ هاڠت ڤوجق بولتن بكننس عورة تمكلن بكاني سورة سامن
بحالن تودق نمفه سامن نكري انه درن سامن بدان ساتو دان مالڠ
بدفسان دوا (i) سموان ايت دلڤن جن جوكف سفرت دمكين

(a) Hs.: مننكارا
(b) Hs: منوكڠ براس داتي مک
(c) Hs: سيور
(d) In Hs.: ontbr.: دباوه
(e) Hs.: تتندن
(f) Hs.: جيلوة
(g) Hs.: سيور
(h) Hs.: دون
(i) Hs.: سمون

برمول فِكْر ايت ڤليت هاتي جك منبڠ منوجو ڤڠكل جك ملَنتِڠ
منوجو تڠڬي جك برتانم دالم ڤاڬر جك بركات ددالم ڤساك يڠ لازم
جاڠن منمبق دڤريق برتانق دلسڠ ايڽله عبارة توكڠ هارڠ هابس بسي
بناس اورڠ منمڤو ڤنتو سهاج منجاد كتڠڬوڠن دالم آخرة ايتله عبارتڽ
مك هندقله بارڠ سوات ڤركتاءن ايت دڠن نمه لمبت سڤاي جاڠن
ترتاكق ڤد هاتي اورڠ دان سڤاي جيڽق بارڠ يڠ لِير دان سڤاي
كاسه سڬل يڠ بنچي سڤرت كتان دالم قرآن قولوا للناس قَوْلاً لَيِّنًا
ارتيڽ كات اوليهم بڬ مانسي ايت دڠن ڤركتاءن يڠ لمه لمبت سڤرت
سبد النبي صلي الله عليه وسلم قَوْلاً لَيِّنًا قَيِّدَ الْقَلْبَ ارتيڽ تربلڠڬو
سڬل هاتي مانسي دان لاڬي فرمان الله تعالَي فإذا جاءك الحقّ وزهق
الباطلُ ارتيڽ مك اڤبيل داتڠ يڠ بنر دان (a) دبوڠكن يڠ سيا٢ دان
لاڬي فرمان الله تعالَي ومن يتوكّل علي الله فهو حسبُهُ إنّ اللّهَ بَالغُ
أمرِهِ ارتيڽ بارڠ سياڤ برڤڠڠ اتس الله تعالي مك اياءيت بهو سڽ
الله تعالي مڽمڤيكن ڤكرجاءنڽ

باب

اين ڤد مڽتاكن اورڠ اوتڠ ڤيوتڠ اتو اورڠ داڬڠ ڤرداڬڠ جكلو هندق
تياد برسلاهن مك هندقله برسلابر كڤد اورڠ توه٢ن اتو كڤد ڤڠهولوڽ
داتڠ ڤد كمدين هريڽ مك مُنكِر اورڠ يڠ براُوتڠ ايت مك تياد
واجب برسمڤه كات ددالم نيتي ڤراج كارن اڤ مك تياد واجب
سبب منڠڬلكن ڤرامڤڠ يود نڬار دڠن ڤرواس ويرا كرام لاڬي اڠكڠ باي
ايت نمان ارتيڽ اورڠ ايت برسوك٢ كارن برلاب مليهت لاب
سبب جون بلي دڠن اورڠ بوده لاڬي ملبيهي كڤد اورڠ توه٢ن
تياد تاكت كڤد اورڠ ايت ايتله سالهڽ اورڠ يڠ برداڬڠ كات سلُكاڽ
ڤاتر كريا اورڠ يڠ منجول ويرا (b) كريا اورڠ يڠ ممبلي جكلو لاري

(a) Hs.: بواڠكن
(b) Hs.: كري

كفد حكم شرع كنا اوله نيتي ڤراج كنان كَنْ منڠݢلكن عادة لمباڬ
دائم نكري كنا دلتڤن امس اورڠ ايت مك تلوله كحكم شرع مك
نائيك ڤول امس يڠ تنه تيك امس جكلو ددائم حكم ايت صح
مڤصحكن دڠن استعادة لمباڬ نكري اتو ممباطلكن دمين ايت
جوك تتاڤي دڠن شرط يڠ دلتڤن ڤرددر جوا سڤرت مپلم اير اتو
برسمڤه اتو مينم اير جالق دان سڤرت منمق سنجات يڠ تاجم
دان سڤرت اوكڠ دان سڤرت (a) ملينكن سورت نمان اورڠ يڠ بربچار
ايت دسورت كفد ڤاتن نام سات٢ سبله مك دلمڤركن كاتس مان
يڠ داتس سورتن ايت يڠ منڠ دان (b) كتوجه برلاري٢ كدوان مان
يڠ دهولو ايت يڠ منڠ دان (c) كدلتڤن مپابت ليدي كلاڤ دتانمكن
كتانه مك دتاركن اوله اورڠ يڠ ڤون ايت جكلو تياد ترچابت اولهن
ساله سؤرڠ ايت مك سوره ڤول اورڠ يڠ سبله ايت مپابت دي
مك دمين جوك حكمن ادڤون جكلو اد اورڠ يڠ داكڠ (d) برتيبتڤ
كفد اورڠ يڠ ددالم نكري اكن هرتان تيب٢ هيلڠ هرتان تياد دڠن
حقن هيلڠ مك واجب كتمڤوهن اورڠ ايت ادڤون جكلو هرت
اورڠ نكري اتو اورڠ ڤدسونن (e) برنيتڤ كفد اورڠ داكڠ جكلو هيلڠ
حق اورڠ ايت تياد واجب كتمڤوهن مكيري ڤلاسدارا نمان اورڠ
ايت جكلو اد اورڠ برانق ڤد حال انق ايت سده برچري دڠن
اورڠ (f) تهان ڤد حال ددائم ايت براوتڠ اذن ايت كسداهن تياد
واجب انق ايت براوتڠ تتاڤي اد كلان واجب جكلو حق سانڤن اتو
حق اورڠ (g) تهان اتو نيذمن ايائيت واجب دت ددائم كتاب ايضاح نينه

(a) Hs.: ملادكن
(b) Hs.: دَنم
(c) Hs.: كنوجه
(d) Hs.: برنينب
(e) Id
(f) Hs.: نوهن
(g) Id

فصل

(a) ڤد مڽتاکن سقسي صحّ دڠن باطلڽ اداڤون اڤبيل انق باڤق· اتو نينکڽ تياد جاد سقسي اتو سام سنݢري تياد جاد سقسي جکڽ تاهو اي سکاليڤون باطل جوا اداڤون اورڠ يڠ جاد سقسي ايت امڤت ڤرکار ڤرتام اورڠ يڠ برايمان کدوا اورڠ يڠ مردهيکڽ کتيݢڽ اورڠ يڠ عاقل بالغ کأمڤت اورڠ يڠ تاهو شرط ايائيڽ مليهت سنديريڽ سڤرت کات اورڠ يڠ اهل النيتي ڤراج ستطا ءاج اوتام

باب

ڤد مڽتاکن مڠتهوي اصل بچار اداڤون اصل بچار ايت ليم ڤرکار سوات اڠلاک دان کدوا (b) دُرݢا دان کتيݢڽ (c) وراݢڽ دان کأمڤت وريکڽ دان کليم (d) کُورِيَن تتاڤي جاڠن منڠݢلکن عقل کرن الله تعالي منجديکن عالم (e) سموات سکليڽ اين عقل يڠ دهولو دجديکن اداڤون يڠ دکات اڠلاک ايت ديري کيت ليهت٢ بائيک٢ ديري اين جاهت دان بائيکن دان اداڽ اتو تيَداڽ مک بارڠ سياڤ منڠݢلکن کات يڠ ترسورت اين دبنساکن الله دان بارڠ يڠ دهولو٢ن اداڤون ارتي درݢا ايت سڤرت اورڠ لالو ددالم کمڤڠ اتو ددالم لامن اورڠ هيلڠ حقّ اورڠ ايت اتو (f) لام اتو بهارو ايتله نامڽ درݢا اڤبيل دکتهوي اوله اورڠ يڠ امڤون کمڤڠ لالون ايت مک دکتهوي هرتاڽ هيلڠ اورڠ ايت تله سده دمکين ايت منجاد بچار

(a) In Hs. ontbr.: ڤد

(b) Hs.: ادرکا

(c) Hs.: ويرݢا

(d) Hs.: کريان

(e) Hs.: سمت

(f) Hs.: لامو

مك اياٴيت دنماٴي دركاما تتاڤي اورڠ لاٴين يڠ مليهت بوكن اورڠ
يڠ ڤوڽ رومه ايت يڠ منيهت ادڤون ارتي (a) وراك ايت سفرت
اورڠ دانڠ كڠكري اورڠ اتو كرومه اورڠ واجب اورڠ ايت برتان كڤد
اورڠ يڠ دانڠ ايت سربت ممركس اكن دي سرت حقڽ اورڠ ايت
كيت كهنداكي سرت كيت ليهت سفرت كرس جنڤن سفرت
دكاٴين روڤا جڽسن جكلو ريل بلاٴين كڤنڽ سده سلسي درڤد ايت
مك كيت ڤتاركن حق اورڠ ايت. ددالم رومه سرت كيت ڤلهار
حق اورڠ ايت بايكڽ٢ ددالم سهاري سمالم ايت واجب كيت
ڤلهاراكن درڤد جكلو هيلڠ كتمڤوهن كيت درڤد دالم ڤلهار كيت دان
اڤبيل ڽاوس درڤد سهاري سمالم ايت مك كيت اوڤهكن كڤدان
ادڤون ارتي (b) وريڠ ايت سفرت اورڠ هندق ڤادو اوڠت مڠوكوڠت
اڤ نمان مندعوي ادڤون يڠ دنماٴي مدعي ايت امڤت ڤركار
سوات مدعي دان كدوا (c) مدعي عليه دان كتيݢ مدعي به ممبلي
مڠوكوڠت اي دمڤت عادة يڠ ممبانڠ ادڤون اورڠ يڠ مڠوكوڠت درڤد
هندق منتهوي ساله دڠن بنر ستله ايت سرت ترسورت مك ايتله
وريڠ نمان ادڤون ڬوڠت ارتين ڬورين ايت اورڠ بركات هندق
ڤادو مك دانڠ كرومه مڠهون مك دليهت اوله ڤڠهون اورڠ ايت
بايكڽ٢ سرت دڠن كدودوكنڽ انو ڤدايڽ اورڠ ايت جاڠن دلڤكن
ددالم هاتي كيت ظاهر دان باطنڽ ارتي ظاهر ايت كيت ليهت
دڠن مات كيت يڠ كدوا ادڤون كدودوكنڽ دان انورنڽ يعني ادبهم
كڤد كيت سكليڽ ايت كيت ايڠتن ساله دڠن بنرڽ اورڠ ايت
درڤد اڤ دمڤين ايت سبب ترتونتق اوله حكم يڠ تيݢ ڤركار دان
مان يڠ تيݢ ڤركار سفرت حكم عادة دان حكم شرع دان حكم
عقل ادڤون جكلو دنباٴي اورڠ كيت براڤ ڤركار يڠ ددالم حكم عادة

(a) Hs : وبرك
(b) Hs.: ورڬ
(c) Hs : مد

اتو ددالم حكم شرع اتو ددالم حكم عقل جواب ادڤون يڠ ددالم حكم عادة ايت دوا ڤركار سوات بچار يڠ بنر جاڠن دڤرساله دان كدوا بچار يڠ ساله جاڠن دبنركن سڤرت مكانن ايت دماكن دان سڤرت ابو جاڠن دماكن سؤال يڠ ددالم حكم شرع ايت براڤ ڤركار جواب ادڤون حكم يڠ ددالم شرع ايت امڤت ڤركار سوات مڤتهوي رُكن يڠ ليم دان كدوا اورڠ يڠ عاقل بالغ دان كتيݢ مردهيك دان كأمڤت اورڠ يڠ تاهو بربچار دان كليم حاكم دان محكوم ادڤون يڠ ددالم حكم عقل ايت تيݢ ڤركار سوات واجب دان كدوا مستحيل دان كتيݢ جائز ادڤون يڠ واجب ايت بارڠ يڠ تياد ڤاتت ڤد عقل تِيَدان ملائنكن ادان ادڤون يڠ مستحيل ايت بارڠ يڠ تياد ڤاتت ڤد عقل ادان ملائنكن تِيَدان ادڤون يڠ جائز ايت بارڠ يڠ ڤاتت ڤد عقل ادان دان ڤاتت ڤد عقل تِيَدان مك ايتله ارتي حكم يڠ ترسمڤن ڤد عقل ادان انتهي

فصل

ڤري مپتاكن ڤرجلانن كلور اندڠ٢ دان حكم عادة ايائيت دكلوركن ڤركتائن اين در ڤد كتاب فِقّه نمان مك موافقتله سكل علماء فِقّه دان عادة سرت ببراڤ دليل دان حديث مڠلوركن ڤرجلانن حكم اندڠ٢ ايت مك فرمان الله تعالي دالم قرآن ومن لم يحكم بما انزل الله فأولئك هم الكافرون ارتين بارڠ سياڤ يڠ تياد منورت سڤرت حكم يڠ دتورنكن الله تعالي مك مريكئيت جاد كافر ددالم نارك جهنّم تمڤتن مك حكم يڠ دمكين ايت تياد كلور در ڤد باب دان فصل برمول ادڤون نام ڤوچق اندڠ٢ يڠ دلاڤن ايت ڤرتام سامن ساكل كدوا داڠ داڬي كتيݢ سُمبَڠ ساله كأمڤت اوڤس راچن كليم مالڠ چوري سرت أُمبق أُمبي كأنم (a) سيَر باكر كتوجه ملاسِت

(a) Hs.: سيور

(a) مڠڠکارکدلاڤن (b) مرابت مرمڤس مک دبهاݢي امڤت ڤون امڤت
داتس امڤت دبلوه ساما داتس ساکل دباوه داتڠ داتس داݢي
دباوه سمبڠ داتس ساته دباوه اوڤس داتس راجن دباوه (c) سير داتس
باکر (d) دباوه کمدين دبهاݢي ڤون دوا بهاݢين اداڤون ساما بڽاداڽ
ماتڠ (e) تتندا تبيتي (f) جيلڤ بتمڤق بتڤکي اوڤس راجن بتابڠ
بسايق امبق امبي بتمبڠ بجيق (g) سير باکر ڤنتڠ سوله مک اڤبيل
اد سڤرت دمکين ايت برنام يڠ امڤت داتس نمان دان جکلو
تياد سڤرت دمکين ايت برنام يڠ امڤت دباوه دان يڠ امڤت
داتس تکورڠ ماتي حکمڽ تتندا براوتڠ حکمڽ تباين برسمڤه کلام
الله حکمڽ دان جکلو تياد سڤرت دمکين ايت نسجاي منوکس
حکمڽ سڤرت دنيلڽ دالم قرآن والمشرکين في نار جهنّم ارتين اورڠ
يڠ منوکس ايت ددالم نارک جهنّم ديمڽ سؤال مان يڠ برنام کداڽ
سامڽ جواب اداڤون کداڽ سامڽ ايت رمڤت ليو تانه لمبڠ رتڠ
ڤاته (h) داون کدبو تتيجق تونڠن رنجڠ داکڠن بکوق بڤکي تباجڠ يعني
ايتله مکاڽ سراج دومڽ منومڽ سراج ساري اد سهاري منتجڠ تاڤق
دنته تليڠ هاڠت ڤوجق بولتن بکنتس عورة تنکلڽ بکاڤي سوره سامڽ
بحاڽ تودق نمڤه سامڽ نکري انه درن سامڽ بحال ساتو دان ماين
بکڤال دوا (i) سموان ايت دلاڤن جن چوکڤ سڤرت دمکين

(a) Hs.: منڠکارا
(b) Hs.: منوکڠ براس ڤادي مک
(c) Hs.: سيور
(d) In Hs.: ontbr.: دباوه
(e) Hs.: تتنده
(f) Hs.: جيلوة
(g) Hs.: سيور
(h) Hs.: دون
(i) Hs.: سمون

ايت ماتي حكمن كمدين در ڤد ايت ادڤون يڠ برنام داڠ ماتي
حكمن يڠ برنام داڠي براوتڠ حكمن تتاڤي چوكڤ اوتڠن ادڤون يڠ
دكات سمبڠ ماتي حكمن ساله براوتڠ حكمن ادڤون يڠ برنام اوڤس
ماتي حكمن راچن براوتڠ حكمن ادڤون يڠ برنام ملاست ماتي حكمن
دان يڠ برنام (a) مڠڤكار براوتڠ حكمن ادڤون يڠ برنام ݢمبر ڤيڤق
كمبالي كڤد راج سڤرت جاته جاتي تارڠ مستيك انده ڤيلق چندڠ
ݢادڠ چول ݢليمڠ بڤكق تمڤڠ براوله مول لراڠن راج جكلو تياد ماو
مڠمبليكن ماتي حكمن تتاڤي فكر دڠن سوات فكر سڤرت دليلن دالم
قرآن ايائيت إنّي جاعل في الأرض خليفةً ارتين تله اكو جديكن
ددالم بومي راج اكن جاد ݢنتي اكو مماكي سوچي مماكن حلال
بركات بنر مڠحكم عادل جك داڤت سڤرت دمكين ايت عادل
راج كيت سمبه تياد عادل كيت سڠݢه كمدين در ڤد ايت اينله
يڠ برنام اندڠ٢ يڠ دأندڠكن جك سامن اد بڤكي جك مالڠ اد
هرتان يڠ دمالڠن جكلو تياد سڤرت دمكين ايت تياد بوله دأندڠكن
كارن يڠ دنمائي اندڠ٢ يڠ دلاڤن ايت سمڤي إشارتن هندڤن ادڤون
يڠ برنام مالڠ لاوت مالم تڠه مالم جنجڠ تركنق لنتي تكولڠ دندڠ
ترتس تكجر تراونت تڠيكر تڠمڤر اورڠ باڤق بركجارن برتمو برڤاوق
برچنجڠ بارڠ كالي (b) بتوكڤ بجراتي (c) بكابت (d) بلاكس اينله
سبب مك دكت تكورڠ ماتي تتندا براوتڠ تبايڠ برسمڤه كلام الله
ادڤون (e) چيلڤ برجانن٢ چچق برهداڤن چوري برڤنجاڠن تاڠن (f) نيابة

(a) Hs.: منڠكارا
(b) Hs.: بتوكب
(c) Hs.: بكبات
(d) Hs.: بلبكس
(e) Hs.: چيلوة
(f) Hs.: نياب

سيڠ هاري تريق دبالك بلاكڠ مك برديري عادة ددالم نݢري ممبراكن شرع يعني مڠرسكن عادة كدڠن شرع سڤرت ڤنتڠن تربڠ بورڠ بديمان هڠكڤ دموك ڤنتو اورڠ توه تياد برايمان يڠ مود تياد برتنتو مك بردبريله عادة يڠ قوي ڤكاين يڠ لازم سست سورت بالك سالڠ براوتڠ بردوس ماتي ليوت نمڤو ميمڤه ڤساك بڠنتڠ نائيك تمباڠن بڠنتڠ تورن مك داوتشكن بسر٢ دتريم كبجل٢

فصل

ڤد مڠتاكن اندڠ٢ امبت٢ ايائيت تيڠك ڤركار ڤرتام امبت راج كدوا امبت ڤنهون كتيڠك امبت نݢري ادڤون اندڠ٢ امبت اد حوكي كدرن اد راج تيدق صح جوكي سبب تيدق اد راج صح امبت سبب اد اوتڠ تياد صح امبت تياد اوتڠ ڤيوتڠ امس اد بينڠل بتراجو اوتڠ ڤادي اد سوكت بڠنتڠ اوتڠ كدين اد بهست بدڤا اوتڠ ريل اد ببيلڠ مك كتهوي ڤون تڠك٢ امبت ڤرتام دتڠكو دتاكه جك تيدق اد بڠونن بڤادي برجاحي برسماي اتو برحيري برعلمة اتو اد اورڠ مڠاكو مڠنداڠ مك صح امبتن دان كتهوي ڤون شرط صح امبت اڤبيل للو تڠكو تاكه (a) بهايا تياد ماو برتمبڠ برتيدق تياد ماو برسده مك هارسله دامبت دان كتهوي ڤون إشارة امبت جك تمبه ددالم لارس نفسكن تقصير دالم لارس جك تمبه ددالم نݢري نفسن تقصير دالم نݢري جك تمبه ددالم سوكو نفسن تقصير دالم سوكو مك دكتهوي ڤون يڠ تياد بنر دامبت ادائيت دلڤن ڤركار ڤرتام راج كدوا منتري كتيڠك علم٢ بسر كامڤت جاوي ڤربوت كرج كليم (b) حاجة راج كانم كرس دڤڠكڠ كتوجه

(a) Hs: بهيا
(b) Hs.: جاجة

ڤرمڤون كدلاڤن كانق٢ لائن در ڤد يڠ ترسبت ايت جاوة بوله
دأمبت دان دكت بتريكن سام سرومه برسڠكوتن اڤبيل برسده
دأتس أمبت صحّ مڤيڠّب باطلله امبت لالو (a) مڠيرڤ

فصل

ڤري مڤتاكن أندغ٢ ساله ڤرتام ساله دراج ماتي حكمن كدوا ساله دڤهول براوتڠ حكمن كتيڬ ساله لاكي٢ دڠن ڤرمڤون مك ايائيت اد يڠ ماتي اد يڠ براوتڠ حكمن دان اد يڠ تياد براوتڠ حكمن دان جك اورڠ (b) منڠكڤ مريكئيت درمب اتو دباتس اتو دسمڤڠ جالن اتو دلابه اتو دتڤين جك (c) تمڤه (d) تاڤك ڤوّة تڤيجق كاكي تڠكڠ تاڠن تاهو لاكي٢ تيڬ اورڠ صحّ حكمن چوكڤ اوتڤن جكلو تياد (e) تمڤه (f) تاڤك ڤوّة تياد براوتڠ تتاڤي نكاح حكمن سبب اي بركهندق كدوان ادڤون ساله لاكي٢ دڠن استري اورڠ لائن اڤبيل داڤت دالم كندوڠن ساله (g) تڤيجق كاكي تڠكڠ تاڠن ترچنچڠ (h) توكس لاكي٢ لوك ڤڠڬڠ ڤرمڤون لوك داد صحّله متين كارن تكورڠ ددالم يڠ دلاڤن جك تياد سڤرت دمكين نسچاي باطلله متين جك اد سقسي تيڬ اورڠ ماتي جو حكمن جك تياد سقسي اتو مڠاكو اورڠ يڠ دتوكس ايت ماتي جو حكمن مك

(a) Hs.: مڠيرب
(b) Hs.: مڠاكب
(c) Hs.: تمڤوْ
(d) Hs.: تڤيقوة تاڤيجاْ
(e) Hs.: تمڤوْ
(f) Hs.: تڤيقوة
(g) Hs.: تاڤيجق
(h) Hs : تركس

کتهوي فون شرط سانه اد يڠ نياد هارس دسالهکن نيݢ فرکر قرتام دنقر كدوا اورڠ يڠ فاسق كتيک اورڠ يڠ توه تونس در قد ترچونقان نن

فصل

قد مبتاکن اندغر باغن دان ثمفس مک باغن راج سداتي نيم باغن ڤنهون اتو منتري اتو علماء سفوله تفه تيک ارتين تفه تيک بلس تاهل سئيكر أنت ارتين توجه تاهل (a) سقاة باغن همب اورڠ دوا ڤوله امس ارتين ستاهل (b) سقاة باغن کنقر سروف دڠن باغن راج ادڤون سبب ستفه دية ارتين ستاهل تفه تيک بلس امس درن باغن ايت سکالي تورن دان ثمفس ايت تيک دني تورن ادڤون نام ثمفس ايت ستفه دية مک نيهت کدان ندان دان تنکي رندهن دالم سورتن بسر كحلن مک سوقق دکي بله تنيغ قحه مات رمڠڠ هيدغ روبت بيبرن برديري ثمفس ستنه دية نوت کنڠ (c) سکايو دين ڤوتس عورة ستفه (d) کدبو چارت جاغت سدابڠ دين نمبم باتو برديري سمبه جک نوت ڤرت برکنيڠ ثمفس جک ..تي برديري باغن

فصل

قد مننکن إشارة صح حدم نمان ادڤون حدم ايت تيت فردر فردام شرع كدوا تدذ كفيئ عفن منث حكم ابت كتون در باب دان فصل ادعون فصل در قد انله (e) حديث در قد

(a) Hs.: سدلوه
(b) Id
(c) Hs.: سدبوه
(d) Hs : کدبوه
(e) Hs.: باب

نبي كلور (a) باب در علماء ادڤون كلور دليل در ڤد قرآن اياۑت
كلور در ڤد كتاب قلوب الأنوار كارن لفظ ايت تياد برچرَي دڠن
معنا مك لفظ ايتله منونجقكن معنان جكلو تياد سڤرت دمكين
ايت منوكس حكمن ادڤون يڠ برنام حكم عادة مك دچهاري
دالم عادة يڠ قوي ڤكاين يڠ لازم اد برساسب بجرامي اد يڠ بڤندم
بڤقبورن اد برتڠكل بڤمراس اد بتورت بتلادن جكلو تياد سڤرت دمكين
ايت منوكس حكمن ادڤون يڠ برنام عقل ايت سڤرت مانسي
ممڤڤائي عقل دان فكر مك فكرله سكير٢ عقل ممفكركن ساله دڠن
بنر دان ادڤون بنر ايت هيتم ساله ايت ڤوته مك چهاري اولهم
ساله دالم بنر دان چهاريله واجب جائز مستحيل ادكه صبر اتس
فاسق اتو ادكه فاسق اتس صبر اتو تياد دان لاكي ادكه تربت اڤي
در ڤد اير اتو ادكه تربت اير در ڤد اڤي اتو تياد كمدين مك
چهاريله إشارة صح واجب جائز مستحيل ڤد عقل بنرن دان سالهن
واجب بنرن دان جائز ڤد عقل سالهن دان بنرن مك بوله برنام
بنر تياد داڤت برنام ساله مك فكر ڤول دڠن واجب مستحيل
جائز ڤد عقل در ڤد بنر سالهن مك داڤتله برنام ساله مك سمڤي
سڤرت دمكين ايت مك داڤتله اله دان منڠ مك تمبقله بائيك
دڠن بنر مك جك برت بنر در ڤد ساله ايتله يڠ براوله كمناڠن
جك برت ساله در ڤد بنر ايتله يڠ براوله كرڬين جك سام برت
ساله دان بنر ايتله يڠ برنام (b) بالس حكمن جك تياد سڤرت
دمكين ايت منوكس حكمن سڤرت دليلن ومن لم يحكم بما أنزل
الله فأولئك هم الظالمون ارتين بارڠ سياڤ تياد مڠحكمكن سڤرت
يڠ دتورنكن الله تعالى دان تياد كلور در ڤد باب دان فصل مك
اورڠ ايت سڠكه مڠنيائي مانسي دودڤن داتس دولڠ اڤي

(a) Hs.: حديث
(b) Hs.: بالوي

دان لاكي دليلن السَّخِيُّ (a) قَرِيْبٌ مِنَ الله وقَرِيْبٌ مِنَ النَّاس وبَعِيْد (b) عَنِ النَّار ارتيڽ برمول منچري يڠ مورة راج يڠ عادل همڤر كفد مانسي دان همڤر كفد (c) سرڬ دان جاوه در ڤد نارك دان كتبوي ڤون فصل اندڠ٢ ڤساك دان ايائيت ڤساك بجاوت وارث بتولڠ عادة بڤورن بڽايك ادڤون يڠ برنام ڤساك تبت تاهن تامن دانو سيالڠ بوله بيله رمبي بڠكوڠ ڤادڠ لبه جمبو لاكي ڤول كتهوي فصل اندڠ٢ تانه امڤت ڤركر ڤرتام برسورت برسكاك كدوا ڤماتڠ تلنتڠ كتيڬ اد بنديران بسورت كمڤت اد كندڠ تبوجر جكلو تياد سڤرت دمكين ايت منكر حكمڽ كتهوي ڤول فصل اندڠ٢ اير تيڬ ڤركار ڤرتام اد تبت تكڠ كدوا اد رنجڠ تتكق كتيڬ اد ننتق تبوجر دان جك تياد سڤرت دمكين ايت منكر حكمڽ

فصل

اين كتهوي ڤون اندڠ٢ كولت ايائيت اد بركلينر دان اندڠ٢ باتڠ اد بڽاكق بركورس اندڠ٢ بوكو بلابق اندڠ٢ رمڤن (d) بتانه اندڠ٢ روسا بڤتت اندڠ٢ داهن ببنانو بلڤڠ بتاكق بارس ارتيڽ سيالڠ جكلو تياد سڤرت دمكين ايت منكر حكمڽ مك كتهوي ڤول فصل اندڠ٢ منداڤت سڤرت اورڠ برجاڤن برسام٢ جك منداڤت اورڠ يڠ دهولو برسام٢ جوك دڠن اورڠ يڠ كمدين حكمڽ دان جك منداڤت اورڠ يڠ كمدين تياد بوله برسام٢ دڠن اورڠ يڠ دهولو حكمڽ

(a) Hs.: اقرب انه
(b) Hs.: من
(c) Hs.: شرڬ
(d) Hs.: بڽانهن

فصل

اين مڤتاكن شرط سقسي ايائيت امڤت ڤركار ڤرتام كلور ڤرمڤون ماسق لاكي٢ كدوا كلور فاسق ماسق طاعة كتيݢ كلور ݢيل ماسق برعقل كامڤت كلور سهاي ماسق مردهيك ايتله اورڠ يڠ بوله جاد سقسي والله خَيْر الشّاهِدين انتهي الكلام

هجرة (a) النبي صلّي الله عليه وسلم سريبو دوا راتس دلاڤن ڤوله دلاڤن كڤد تيݢ هاري بولن محرّم هاري احد ماس ايتله كي دمڠ ستيا ويݢونا (b) منورت اندڠ٢ كربو ڤغيرن ڤرب ماڠن نݢار دان اندڠ٢ اورڠ برهوم مك سكلين كامو يڠ برهوم ملائيذكن كندَڠ هوم كامو جكلو كندڠن ربَه تيݢ (c) دڤا اُنجرن مك رڠكه دلوَرن جكلو كندڠن تڠَق تيݢ سِلَران ممبوجُر رڠكه جوݢ دلورن مك جكلو دڤربوت سڤرت ايت سڤرت كات اندڠ٢ اين مك دمسوكي اوله كربو اورڠ مك تيكم ماتي سمَتين سهاج تياد سات بچران جكلو تيدق دڤربوت يڠ سڤرت ايت مك دتيكم كربو اورڠ ايت كتمڤوهن هرݢان كربو ايت دان دمكين لاݢي سكلين كامو يڠ بكربو ملائيذكن كندَڠ كربو كامو جكلو مالم ݢيرڠ مك جك تياد ترݢيرڠ سبب هاري هوجن اتو اد بناتڠ بوس سڤرت هريمو اتو ݢاجه تاداڤت تيدق بري تهَوكن كڤد اورڠ يڠ ڤون هوم جاڠن داڤت تيدق اتو كربو ايت ڤوتس تلَين ترلڤس مك بري تهَوكن جوݢ كڤد اورڠ يڠ برهوم ايت مك جكلو تياد كامو ممبري تاهو كڤد اورڠ يڠ برهوم ايت مك ماسق كربو ايت كهوم ايت اتو مروبهكن كندڠن ڤد مالم ايت مك دتيكم اوله اورڠ

(a) Hs.: نبي
(b) Hs.: منورن
(c) Hs.: سدڤ

يڠ امڤون هوم ايت ماتي سمنتين سهاج تياد سات اڤ بچران
كارن كربو برݢيرع هوم بركندڠ مك جكلو كامو يڠ برهوم بربيدڠ٢ اي
برتندو كندڠ بارڠ يڠ بلم سده كندڠن ملاينكن تنوڠي اوله دمو يڠ
سده كندڠن كارن جكلو ماسق كربو در ڤد يڠ بلم بركندڠ ايت للو
كڤد ڤادي كامو دماكنن اوله كربو ايت تياد بوله كامو تيكم جكلو دتيكم
ملاينكن كتمڤوهن سهرݢا كربو ايت دان لاݢي جكلو كربو ددالم دوسن
مك كيت كندڠ كمڤڠ كيت دڠن كايو جاڠن ماسق كربو ايت
مك منڽتا توانڽ كڤد اورڠ يڠ امڤون كربو ايت مك جكلو تياد ماو
اورڠ يڠ امڤون كربو ايت ملاينكن تقصيركن كڤد يڠ امڤون كربو
كارن جكلو اي ماكن تنامن جاڠن ڤيسڠ ستالي سرڤڠ جكلو تنامن
كلاڤ سسوكو سرڤڠ جكلو ڤيناڠ نيم بسس دوت سرڤڠ جكلو تبو
انم دوت سباتڠ مك جكلو ڤادي امڤت راتس ݢنتڠ سرڤڠ ڤادي
ايتله تيته دولي بݢند ددالم اندڠ٢ اين هباي٢ جاڠن كامو سكلين
تياد مڠيكت سڤرت كات٢ ددالم اندڠ٢ اين مك اورڠ ايت
تيادله مڠيكت جاڠن عادة ملاينكن ددندا اوله دولي بݢند سراتس دوا
ڤوله ريال دمكينله اداڽ

VERTALING.

Mal. tekst p. 125 In het jaar van de vlucht van den Profeet (Hem zij heil en zegen!) 1283, den 17den dag van de maand Rabî' al-Awwal, toen heeft Zijne Hoogheid onze Heer de Soeltan Ratoe Aḥmad Naçr ad-dîn het bevel gegeven aan Ki Démang Sĕtija Wigoena Dja'far om een onderzoek in te stellen naar[1] het bestaande gewoonterecht (hadat)[2], zooals het reeds was in den tijd van Soeltan Aḥmad Zain ad-dîn zaliger. De Vorst wenschte geene verandering te brengen in bedoeld gewoonterecht, in gebruik bij de oudsten (toeha-toeha) des volks in vroegeren tijd, gelijk het in dit wetboek (oendang-oendang) is gecodificeerd. Voorts heeft de Vorst, na raadpleging met Zijne Edelheid Pangeran Ratoe Merta Ningrat, last gegeven aan den Ki Demang voornoemd, om het hier volgende oorspronkelijke gewoonterecht vast te stellen voor alle zijne dienaren en onderdanen in de verschillende gedeelten des Rijks.

Art. 1.

Wanneer iemand komt klagen, en eene rechtsvordering wil instellen tegen een ander, zonder dat deze laatste in de gelegenheid is gesteld geworden om de vordering tegen te spreken, zoo heeft de rechter de bevoegdheid den gedaagde voor zich te ontbieden, overeenkomstig hetgeen hem door den Vorst is gelast.

Art. 2.

De Vorst heeft aan den rechter den volgenden last gegeven: wanneer de gedaagde dan wel één der gedaagden door den rechter ontboden is, doch weigert te verschijnen, zoo is de rechter bevoegd hem zonder verdere formaliteiten in het ongelijk te stellen, overeenkomstig hetgeen door den Vorst is gelast.

[1] Letterlijk: »raad te houden met.«
[2] Zie Simb. Tjahaja Palemb. Aant. 1.

ART. 3.

De Vorst heeft aan den rechter den volgenden last gegeven: wanneer de in het vorige artikel bedoelde gedaagde in het ongelijk is gesteld, zoo is hij toch bevoegd in hooger beroep te komen (měnĕrbitkan), even goed als iemand die het recht aan zijn kant heeft, overeenkomstig hetgeen door den Vorst is gelast.

ART. 4.

De Vorst heeft aan den rechter den volgenden last gegeven: wanneer zoowel de gedaagde als de eischer beiden een onderpand (tanda) [3] hebben gedeponeerd, zoo wordt dit door den rechter in bewaring genomen, waarna hij hen beiden verzoekt hunne beweringen voor te dragen Het spreekwoord zegt: „Indien er een middel bestaat „om de belasting (beja) te doen betalen, zoo bestaat er wellicht ook „een middel om ten oorlog te gaan„, welk spreekwoord in rechten zijne toepassing vindt, wanneer alleen nog de gedaagde de belasting aan den rechter heeft te betalen [4]. Alsdan moet de rechter hem vermanen die belasting te voldoen. Indien hij na deze vermaning van den rechter, zelfs nadat zij twee- of driemalen is herhaald, de belasting niet betaalt, zoo stelt dit een vergrijp daar, en is de rechter bevoegd den gedaagde dadelijk te veroordeelen, overeenkomstig hetgeen hem door den Vorst is gelast, en zonder verder aandacht te schenken aan hetgeen de gedaagde nog ten principale zoude kunnen aanvoeren [5]. p. 126

ART. 5.

De Vorst heeft aan den rechter den volgenden last gegeven: wanneer het onderpand (tanda) gedeponeerd, het antwoord (djawâb) op de vordering ingediend, en de belasting (beja) ontvangen is [6], en men daarna zijne woorden intrekt, zijne judicieele houding wijzigt,

---

[3] Dit onderpand (tanda) bestaat in een ring. Zie ben. Art. 13. Het is een teeken dat men de zaak aan het oordeel van den rechter onderwerpt, en diens uitspraak zal eerbiedigen. In beginsel is het dus hetzelfde als de tanda sĕrah in Palembang, behalve dat aldaar het onderpand bestaat in het deponeeren van eene som gelds als proceskosten ten behoeve van den rechter. De proceskosten zijn in Djambi de straks te noemen belasting (beja) op het proces. Nadat de zaak beëindigd is, wordt het onderpand teruggegeven. Vergl. V. Hasselt: Volksbeschrijving van Midden-Sumatra, p. 229 en Simb. Tj. Pal. I: 28 en V: 1 en volgg.

[4] «Ten oorlog gaan», Mal. mĕmbaris, letterl.: «exerceeren». Vergl. het Fransche: «point d'argent point de Suisses.» Hier is blijkbaar het geval bedoeld, dat de eischer de belasting reeds betaald heeft.

[5] Mal. niti soewara, letterlijk: «de regeling van zijn stem.» Vergl. Oud-Jav. niti

[6] Letterlijk: «in een zakje van sagobladeren (tampin) gedaan.» Vergl. Aant. 3.

of zich anders voordoet dan men is [7], gelijk mede wanneer men ontkent wat men voor den rechter is overeengekomen, zoo is laatstgenoemde bevoegd den schuldige in het ongelijk te stellen, overeenkomstig hetgeen hem door den Vorst is gelast. Wanneer echter de hier vermelde handelingen [8] voor de tweede of derde maal plaats hebben, wordt de schuldige bovendien met eene arbitraire correctie (ta'zîr) [9] gestraft.

ART. 6.

Wanneer op bovenvermelde wijze het onderpand (tanda) gedeponeerd, het antwoord (djawâb) op de vordering ingediend, en de belasting (beja) ontvangen is [10], doch wanneer de rechter, na de beweringen van beide partijen over en weder te hebben aangehoord, de getuigen van elk hunner heeft verworpen [11], zoo is hij bevoegd om de vordering (padoe) [12] af te wijzen, overeenkomstig hetgeen door den Vorst is gelast.

p. 127 ART. 7.

Wanneer ééne van de beide gedingvoerende partijen 's rechters bevelen niet opvolgt, en voor den rechter onbetamelijke taal spreekt zoo is laatstgenoemde bevoegd om, op dien grond alleen, den schuldige wie hij ook zij, het proces te doen verliezen, overeenkomstig hetgeen hem door den Vorst is gelast.

ART. 8.

Indien iemand zich tegen een staatsdienaar (mantri) te buiten gaat [13], hetzij met woorden, hetzij door zich in zijn zitten of gaan ongepast te gedragen, zoo is deze bevoegd hem bij wijze van vermaning [14] te straffen. Zoodanige vermaning kan op drie wijzen

---

[7] Letterlijk: «zich op onbehoorlijke wijze in andere kleederen steekt.»

[8] Mal. kata-kata, letterlijk: «beweringen» «gezegden».

[9] Over de juridische beteekenis van dit woord vergl. mijne Beg. v. h. Moh. Recht, 3de druk p. 193.

[10] Zie boven Aantt. 3 en 6.

[11] Mal. mĕngoembang letterl.: «wegwerpen.»

[12] Vergl. Jav. padoe «twist», «krakeel.» Hier is het woord natuurlijk van den rechtsstrijd gebezigd. Volgens Van Hasselt: De talen en letterkunde van Midden-Sumatra p. 62, zoude padoe «spreken» beteekenen, waaruit zich trouwens evengoed de beteekenis van «vordering» laat verklaren, als men bedenkt dat de eisch in den regel mondeling wordt voorgedragen. Vergl. Mĕnangk. Mal. kata «gezegde» en «bewering voor het gerecht.»

[13] Mal. tjaboet letterl.: «uittrekken», «uitrukken.»

[14] Mal. dĕnda pĕngingat d. w. z. «boete om te herinneren.»

plaats hebben: vooreerst door den schuldige ernstig te berispen, in de tweede plaats, door hem stokslagen te doen geven, en in de derde plaats door hem met 20 realen [15] te beboeten.

ART. 9.

Indien iemand een slaaf (boedaq) koopt, die die pas uit de bovenlanden, dan wel over zee is aangebracht en waarvan de termijn van loskoop verstreken is, zoo moet de kooper aan den schrijver (djoeroe-toelis) een gezegeld briefje vragen, ten bewijze van den gesloten koop, en vermeldende dat de losprijs alsnog bedraagt 6 kwart realen (soekoe) voor elken rijksdaalder (kapala) [16], met en benevens den naam van den slaaf.

ART. 10.

De ambtsmisdrijven [17] der staatsdienaars (mantri) zijn drieledig: vooreerst heeft men het misdrijf, asoe kandoengan liman genaamd; in de tweede plaats het misdrijf, djaksa mĕngoemban padoe geheeten, en in de derde plaats het misdrijf, dat men toenggaq goelingan rondon noemt. Djaksa mĕngoemban padoe [18] beteekent een staatsdienaar, die aan gedingvoerende personen het gedeponeerde onderpand (tanda) of de belasting (beja) teruggeeft [19], dan wel hun ongeoorloofde inlichtingen verstrekt omtrent hetgeen zij moeten aanvoeren. Indien zoo iets werkelijk heeft plaats gegrepen, wordt de partij die van deze ongeoorloofde middelen heeft gebruik gemaakt, in het ongelijk gesteld; terwijl de staatsdienaar uit zijne betrekking wordt ontslagen door den Vorst. Wat de beteekenis van toenggaq goelingan rondon betreft, zoo is toenggaq een „tand", en rondon de „tong". De uitdrukking p. 128
beteekent dus letterlijk: „een tand die zich achter de tong verschuilt [20]. Indien zoo iets werkelijk heeft plaats gegrepen, wordt de partij die er van gebruik heeft gemaakt, in het ongelijk gesteld, zonder meer;

---

15 = ƒ40, Vergl. ben. Aant. 186.

16 Meer gewoon: ringgit kapala.

17 Mal. simpoeh «struikelen», «op de knieën nederstorten.»

18 Letterlijk: «een fiskaal die eene vordering afwijst.» Vergl. Aantt. 11 en 12.

19 Zie boven Aant. 3.

20 Vergl. Jav. toenggak = «afgeknotte stam of tronk»; Jav. rondon = «nog niet «geheel ontwikkeld blad», en Oud-Jav. goeling = «terugwijken.» Vermoedelijk beteekent de uitdrukking, dat de staatsdienaar de gedingvoerende partij doet optreden als rechter, en zich achter diens uitspraak verschuilt.

doch de staatsdienaar wordt bij wijze van vermaning gestraft [21]. Wat eindelijk de beteekenis betreft van asoe kandoengan liman, zoo is asoe een „hond”, en liman een „olifant” [22], dus beteekent de uitdrukking letterlijk: „een hond die onder den buik van een olifant „wegkruipt” [23]. Indien zoo iets werkelijk heeft plaats gegrepen, wordt de vordering (padoe) van hem, die van dit middel gebruik gemaakt heeft, eenvoudig ontzegd, zonder dat verdere maatregelen genomen worden. De „hond” namelijk is in dit geval de gedingvoerende partij, en de „olifant” eenig invloedrijk persoon (orang bĕsar) dan wel eenig hoofd (radja). Een voorbeeld van dit misdrijf is, wanneer men door iemand gedagvaard wordt, die daarop de vlucht neemt bij zijn hoofd, welke laatste hem niet uitlevert, maar plotseling zelf met de vordering voor den rechter optreedt. Indien zoo iets heeft plaats gegrepen, moet de vordering als onrechtmatig worden aangemerkt, en heeft de rechter de bevoegdheid die te ontzeggen, overeenkomstig het bevel van den Vorst.

ART. 11.

Indien iemand zich gewapend en onder het uiten van oneerbiedige taal naar het huis van een staatsdienaar (mantri) begeeft, zonder dat de staatsdienaar zich tegen zoodanig persoon kan verdedigen, zoo wordt de zaak voor zijne raadslieden (karapatan) gebracht, en, bij gegrond bevinding, de schuldige door den Vorst beboet met 500 realen [24] of, wanneer het een staatsdienaar van lagen rang geldt, met 250 realen [25]. Indien echter de zaak niet aldus beslist wordt, behoort de staatsdienaar er in te berusten: maar het hoofd (radja) van den schuldige moet in den vervolge op diens gedrag toezicht doen houden [26].

ART. 12.

Men mag op geenerlei wijze, hetzij zijne schulden, hetzij zijne schuldvorderingen op zijne hoofden (radja), van welken rang ook, overdragen. Eene uitzondering is alleen toegelaten ten aanzien van vorderingen wegens levensberooving, of van vorderingen waaruit voor

---

[21] Letterlijk: „hij wordt met de dĕnda pĕngingat beboet.” Zie boven Aant. 14.

[22] Aldus ook in het Oud-Jav.

[23] Vermoedelijk beteekent de uitdrukking, dat men zijn proces door een machtiger persoon doet voeren, alsof het laatstgenoemden zelf gold.

[24] = ƒ1000.—.

[25] = ƒ500.—.

[26] Lettelijk: „een gemachtigde van zijn hoofd blijft bij hem.”

het hoofd in kwestie zelf winst, verlies of schade zoude kunnen voortspruiten. In deze gevallen namelijk heeft men zich tegenover zijn hoofd niets te verwijten door hem de vordering over te dragen.

ART. 13. p. 129

Het onderpand (tanda)[27], bij den aanvang van een geding te deponeeren, bestaat uit een ring. Van deze handeling wordt eene geschreven akte (soerat lajang) [28] door de betrokken partij opgemaakt, en wel ten overstaan van den rechter.

ART. 14.

In geval van rechtsweigering moet de zaak worden aanhangig gemaakt bij den laagst in rang zijnden staatsdienaar (mantri), en in hooger beroep bij het distriktshoofd (pasirah)[29]. Indien noch de staatsdienaar, noch het distriktshoofd de zaak kan beëindigen, zoo wordt zij voor den Rijksbestuurder (Papatih Dalam) gebracht, en indien ook laatstgenoemde haar niet kan uitmaken, zoo onderwerpt hij ze aan het oordeel van den Vorst. Dit is het hoogste ressort.

ART. 15.

Op een staatsdienaar (mantri) mag geenerlei verdenking rusten, noch van wege het karakter zijner raadslieden (karapatan), noch omdat zijne familieleden (sanaq saudara) bij eene zaak betrokken zijn, noch eindelijk omdat hij ontzag heeft voor den door hem te veroordeelen persoon. Wij mogen een staatsdienaar niet verdenken, aangezien hij nimmer iemand mag veroordeelen, dan na ingewonnen advies van zijne raadslieden. Bijaldien over ons een vonnis wordt geveld door een staatsdienaar, zonder dat hij vooraf overleg heeft gepleegd met zijne raadslieden, zoo mogen wij die beslissing verwerpen, omdat de staatsdienaar alsdan blijkt te kwader trouw te zijn. Zijne beslissing wordt in dat geval door den Vorst vernietigd, en men mag zich daarop in den vervolge niet meer beroepen. Zonder gewichtige redenen mag men echter een hoofd (radja) niet aanklagen [30].

ART. 16.

Voor schuldzaken mag men niet door een hoofd (radja) of een

---

27 Vergl. boven Artt. 4—6.
28 Vergl. Jav. lajang.
29 Vergl. Simb. Tj. Pal. II: 1.
30 Letterlijk: «welk nut heeft het een hoofd in de hel te brengen?»

staatsdienaar (mantri) worden aangehouden (tahan), op grond dat men de schuld vrijwillig heeft aangegaan. De schulden, welke op de erfgenamen kunnen worden verhaald, zijn: vooreerst door pand verzekerde schulden (goloq gadai)[31], ten tweede schulden die men is overeengekomen op een bepaalden tijd te voldoen (djandji samaja)[32], en ten derde schulden waarvoor men als pandeling is in beslag genomen (ikoet iring)[33]. Dit is zoo van ouds.

p. 130 ART. 17.

Indien iemand een dief vangt, zoo moet daarvan bij den Vorst aangifte worden gedaan, en moet men trachten de gestolen goederen aan te halen (himpit)[34]. Indien de bestolene aldus zijn goed terug erlangt, wordt de dief slechts veroordeeld tot eene straf, welke in billijke verhouding staat tot zijn vergrijp. Indien echter de bestolene zijn goed niet terug kan bekomen, moet bovendien, bij het bepalen der straf, ook worden rekening gehouden met de volle waarde van het gestolene. De dief wordt in elk geval in den ketting geklonken, en te werk gesteld in de residentie van den Vorst.

ART. 18.

Indien iemands bediende (hamba) met een voornaam persoon (prijaji) of een staatsdienaar (mantri) voor gemeenschappelijke rekening handel drijft[35], mag de bediende, van welken stand hij ook zij[36], niet door zijn vennoot van zijne vrijheid worden beroofd. Bijaldien de bediende echter met den staatsdienaar of den voornamen persoon gemeenschappelijk in rechten optreedt, zoo moet de zaak ten zijnen aanzien eerst afzonderlijk beslist worden. Daarna worden de aan den rechter te betalen recognitiën (roeba-roeba) verhoogd[37]. Ingeval de bediende niet gemeenschappelijk met zijn hooggeplaatsten vennoot in rechten optreedt, kan hij dadelijk op

---

31 Letterlijk: «het in pand geven van een pand.

32 Letterlijk: «de overeenkomst met tijdsbepaling.» Vergl. Jav. samâjâ.

33 Letterlijk: «het volgen als in beslag genomen pandeling.» Over het pandbeslag op schuldenaars zie S. Tj. P. Aant. 339.

34 Letterl.: «drukken» of «dringen» tegen het goed.

35 Letterlijk: «eene vennootschap (konsi of kongsi) aangaat.»

36 Letterlijk: «hij moge behooren tot den deftigen stand (paramas) of tot de «kleine lieden (orang kĕtjil).» Vergl. Jav. mas.

37 Waarschijnlijk omdat de proceskosten verband moeten houden met den rang van den bij het proces betrokken persoon.

de gebruikelijke wijze [38] naar zijn meester teruggaan, en is de recognitie alleen verschuldigd in geval van eenigerlei verkeerde handeling zijnerzijds. Eindelijk brengt het gewoonterecht (h a d a t) mede, dat de bediende, die in het boven omschreven geval naar zijn meester teruggaat, geene stokslagen ontvangt. Hij die hem toch stokslagen geeft, maakt zich inderdaad aan een misdrijf schuldig.

ART. 19.

Wanneer een voornaam persoon (p r i j a j i) met een ander even voornaam persoon geschil krijgt, moet de zaak voor den Rijksbestuurder (P a p a t i h D a l a m) worden gebracht, die haar zal beslissen. Zelfs een staatsdienaar (m a n t r i) mag zich niet rechtstreeks tot een Sultan wenden [39]. Alleen wanneer de Rijksbestuurder een geschil heeft met één van zijns gelijken, d. w. z. met een P a n g e r a n [40], zoo is geen ander staatsdienaar, maar slechts de Sultan bevoegd in het geschil uitspraak te doen.

ART. 20.

Indien eene vrouw zich naar haar man wil begeven, onverschillig waar deze verblijf houdt, hetzij op een schip, hetzij op een vlot, hetzij op eene schuit, hetzij in een huis, en zij wordt op weg ontvoerd door een ander, zoo is de man tot geenerlei schadevergoeding aan hare familie gehouden.

ART. 21.

De Vorst heeft ten aanzien der voorname personen (p r i j a j i) het navolgende reeds bestaande gewoonterecht (h a d a t) gesanctionneerd Indien een voornaam persoon door eene landstreek (r a n t a u) trekt, mag hij niet vorderen, dat hem de noodige gekookte rijst door de bevolking gebracht wordt [41], wanneer de dorpsbewoners (o r a n g d o e s o e n) dit niet vrijwillig doen. Alleen Zijne Hoogheid onze Heer de Sultan, p. 131
benevens de P a n g e r a n R a t o e, die onder Hem als Rijksbestuurder (P a p a t i h) [42] dienst doet, zijn van dit verbod uitgezonderd. Alles

---

[38] Letterlijk: «overeenkomstig zijn h a d a t (Arab. 'âdah) of gewoonterecht.»

[39] Letterlijk: «een Sultan met den elleboog (s i k o e) aanstooten.» Vergl. ook Jav. s i k o e «berispelijke daad.»

[40] D. w. z. een lid van de vorstelijke familie. In Djambi is de Rijksbestuurder het naaste familielid van den Vorst, en als zoodanig tevens de vermoedelijke troonopvolger. Zie ben. Art. 21.

[41] Letterlijk: «gekookte rijst, die nederdaalt (n a s i t o e r o e n a n), vragen.»

[42] Zie boven Aant. 40.

wat van de bevolking gevraagd of aan haar bevolen wordt, mag bij weigering niet met geweld worden weggenomen, of mag zij niet met geweld gedwongen worden te doen. Alwie aldus handelt, matigt zich de bevoegdheden van den Vorst aan [43].

ART. 22.

Indien een voornaam persoon (prijaji) een man uit het volk (orang kĕtjil) in rechten dagvaardt, en laatstgenoemde zijn antwoord (djawâb) op de vordering indient, terwijl van beide kanten in beslagneming met voorkennis van de overheid (oçoel) [44] heeft plaats gegrepen, zoo wordt de zaak voor den betrokken staatsdienaar (mantri) gebracht. Indien echter de voorname persoon tot eene inbeslagneming op eigen gezag (tjaboeh) [45] is overgegaan, zoo mag ook de man uit het volk van hetzelfde rechtsmiddel gebruik maken. Indien gij beide, of één van u beiden, ongenegen zijt een rechtsstrijd aan te vangen, zoo moet gij trachten u onderling te verstaan. Alwie weigert aan een ander den noodigen bijstand te verleenen, wordt door den Vorst beboet met 100 Baniaansche realen [46] ten behoeve van de schatkist [47].

ART. 23.

Indien een voornaam persoon (prijaji) de openbare orde verstoort door zich aan buitensporigheden over te geven, zoo moogt gij u

---

43 Letterlijk: «stelt zich gelijk met den Vorst.»

44 Met het Arab. woord oçoel (meerv. v. açl «wortel») is hier blijkbaar het zoogenaamde tarik oçoel bedoeld, d. w. z. de regelmatige, en na bespreking met de hoofden verrichte inbeslagneming, waarover men zie Van Hasselt: Volksbeschrijving p. 228, 229, en Ind. Weekbl. v. h. Recht, Jaarg. 1879 N° 813.

45 D. w. z. tarik tjaboeh. Zie ibid. Tarik hier en in de vorige Aant. door «in beslag nemen» vertaald, beteekent letterlijk: «tot zich trekken.» De juridische beteekenis verklaart zich door het feit, dat de inbeslagneming, volgens de oude instellingen van Midden-Sumatra, niet door een dienaar der openbare macht, gelijk bij ons, maar door de partij zelve wordt bewerkstelligd. Zij is dus eene soort eigenrichting, ook in het Moḥammedaansche recht bekend. Vergl. Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn dl. III p. 425 en vv. en ben. Aant. 89. Over eene derde soort van inbeslagneming, tarik sangkoetan, of inbeslagneming die wegens eenige opgekomen verhindering niet volledig tot uitvoering komt, zwijgt ons artikel. Volgens anderen heeft men echter onder tarik sangkoetan de inbeslagneming door middel van list te verstaan, en onder tarik tjaboeh de inbeslagneming met geweld.

46 = ƒ200.—. De Banianen zijn de bekende Hindoesche kooplieden en geldwisselaars te Singapore en omliggende Maleische landen. Het bijv. naamw. «Baniaansch» zal dus wel niet anders dan in den zin van «inwisselbaar», «ongeschonden», moeten worden verklaard.

47 Letterlijk: «die naar binnen worden overgebracht.»

met vereende krachten tegen hem verzetten, en desnoods tot geweld uwe toevlucht nemen, overeenkomstig het bevel van den Vorst Indien gij u echter niet tegen hem durft verzetten, zoo moet de zaak bij den Rijksbestuurder (Papatih Dalam) worden voorgebracht.

Art. 24.

Indien de in het vorige artikel bedoelde buitensporigheden zijn gepleegd in een dorp (doesoen), alwaar de voorname persoon (prijaji) in kwestie tegelijk met een ander voornaam persoon van hoogeren rang (martabat) verblijf houdt, welk dorp tot het ressort (nĕgĕri) van laatstgenoemde behoort, zoo wordt de zaak anders, omdat laatstgenoemde alsdan de bevoegdheid heeft om ter plaatse recht te spreken. Ja zelfs al ware laatstgenoemde ter plaatse niet bevoegd tot rechtspraak, maar al hield hij er zich slechts tijdelijk op, zoo zoude toch dezelfde regel gelden ten aanzien van dengeen die in het dorp de buitensporigheden heeft gepleegd. Voor elke verwonding, door wie ook toegebracht, is het smartegeld (pampas) verschuldigd, en evenzeer voor elken doodslag de bloedprijs (bangoen). Het smartegeld en de bloedprijs staan ter beoordeeling van den Vorst, en geen staatsdienaar (mantri) mag daarvan naar eigen goedvinden het bedrag vaststellen [48].

Art. 25.

Indien een page (pĕrwara) of een volgeling (panakawan) ontucht bedrijft met eene vrouw, die bij een voornaam persoon (prijaji) [49] in dienstbaarheid (hamba) is, en de schuldige page of volgeling met haar naar haar meester de vlucht neemt, zoo heeft p. 1[illegible]
de meester het recht om den schuldige met de vrouw in kwestie te doen huwen, onder voorwaarde dat hij hare schuld betale; maar indien de meester het huwelijk niet wil toestaan, moet hij den schuldige wegjagen. Indien de meester noch het een, noch het ander wil doen, zoo wordt de zaak aan de beslissing van den Rijksbestuurder (Papatih Dalam) onderworpen, die bevoegd is den meester [50] te dwingen de zaak te beëindigen.

---

[48] Letterlijk: «mag die afmeten en bepalen.»

[49] Het woord prijaji staat niet in den tekst; maar uit het slot van het Art. in verband met het volgende blijkt, dat hier niet een meester in het algemeen, doch speciaal een meester, die prijaji is, bedoeld wordt.

[50] Mal. prijaji d. w. z. «den voornamen persoon.»

Art. 26.

Indien een page (pĕrwara) ontucht bedrijft met eene vrouw, die bij een man uit het volk (orang kĕtjil) in dienstbaarheid (hamba) is, zoo moet de voorname persoon (prijaji), tot wiens gevolg de page behoort, en niet de meester der vrouw verklaren of het huwelijk zal plaats hebben, tegen betaling door den page van de schuld der vrouw. Indien echter de page alsdan weigert het huwelijk aan te gaan, kan de vrouw, als schadevergoeding, van dengeen tot wiens gevolg de page behoort, eene geldsom van 20 realen [51] vorderen.

Art. 27.

Over den bijzonderen rechtstoestand van pages (pĕrwara), volgelingen (panakawan) en schuldenaren (orang oetang-oetangan) van hoofden (radja), gelijk mede van hen die zich aan hoofden als pandeling (orang bĕroetang) [52] hebben verbonden. Indien een page of een volgeling van eenig hoofd door iemand anders gedood wordt, moet voor hem de dubbele bloedprijs (bangoen) betaald worden, en zoo ook het dubbele smartegeld (pampas) in geval van verwonding. Indien de schuldenaar van een hoofd gewond wordt, geldt dezelfde regel; maar indien hij gedood wordt, zoo bedraagt de bloedprijs de volle som zijner schuld boven en behalve de boete van 20 realen [53] ten behoeve van den Vorst. Ten aanzien van pandelingen geldt een andere regel. In geval van doodslag is namelijk de bloedprijs voor een pandeling gelijk aan dien, onder de gegeven omstandigheden, voor een vrij persoon verschuldigd; maar deze bloedprijs moet door zijne familie (ahli) [54] en niet door zijn crediteur gevorderd worden Eveneens moet hij persoonlijk het smartegeld vorderen, indien hem eene wond is toegebracht, en betaalt hij daarentegen het smartegeld [55], indien hij een ander verwond heeft.

Art. 28.

Indien een hoofd (radja) een page (pĕrwara) of een volgeling (panakawan) heeft, zoo mag hij hem niet langer dan drie dagen

---

[51] = *f* 40.—.

[52] De uitdrukking orang bĕroetang omvat zoowel de in beslag genomen pandelingen als die, welke over hun tijd en arbeid tot op zekere hoogte kunnen beschikken. Zie S. Tj. P. Aant. 339.

[53] = *f* 40.—.

[54] Arab. ahl.

[55] In geval van doodslag door hem gepleegd geldt natuurlijk dezelfde regel ten aanzien van den bloedprijs.

in één van zijne dorpen (doesoen) doen verblijf houden. Na het verstrijken van dien termijn moet gijlieden, inwoners van het dorp in kwestie, den page of volgeling met vereende krachten uit uw dorp jagen. Alwie dan den page of volgeling nog vriendschappelijk behandelt (mĕndjinaki), zal door zijn eigen hoofd met 20 realen [56] worden beboet.

ART. 29. p. 133

Indien er in eene wijk (kampoeng) een geschil ontstaat, zoo behoort dat geschil ook in de wijk te worden uitgemaakt. Is dit niet mogelijk, zoo moeten de oudsten (toeha-toeha) der wijk de zaak voor den betrokken staatsdienaar (mantri) brengen.

ART. 30.

Het geheele gewoonterecht (hoekoem hadat) [57], dat in dit wetboek (oendang-oendang) is vervat, kan onmogelijk ongeluk aanbrengen [58], omdat alsdan de gewoonte als de moeder, en de Moḥammedaansche wet [59] als de vader van al het ongeluk zoude zijn aan te merken.

ART. 31.

Elk recht (hoekoem), dat eenmaal is vastgesteld, kan niet meer worden gewijzigd, gelijk eene bloem, die van haar stengel is gescheiden [60], daar niet meer op kan vastgroeien.

ART. 32.

Indien voorts een geschil over het recht (hoekoem) [61] ontstaat, zoo moet dat in drie of hoogstens in zeven dagen beslist worden. Is dit niet gebeurd, zoo wordt na laatstgenoemden termijn in elk geval de beraadslaging [62] gesloten. Aldus luidt het bevel van den Vorst aan allen, die met rechtspraak zijn belast [63].

---

56 = ƒ40.—.

57 Arab. ḥokm 'âdah. Hokm beteekent «recht», en 'âdah «gewoonterecht». De uitdrukking is dus eigenlijk een pleonasme.

58 Letterlijk: «het evenbeeld zijn van het ongeluk.»

59 Arb. sjar', d. w. z. de Koran, de Sonnah en de beslissingen der juridische autoriteiten. Zie Beg. v. h. M. R. 3de druk p. 3, en ben. Aantt. 140, 218.

60 Letterlijk: «met een houweel (patjol) is afgehakt van haar stengel.»

61 Letterlijk: «indien het recht moet vergeleken en gezift worden.»

62 Nam. van het college dat vonnis moet vellen.

63 Letterlijk: «die het recht in handen hebben.»

Artikel (pasal)[64] handelende over het verschil tusschen het gewoonterecht (hoekoem hadat)[65] en het recht voortspruitende uit de Moḥammedaansche wet (hoekoem sarat)[66]. Hieromtrent gelden de volgende Arabische rechtsspreuken:

1° Wat het gezag[67] betreft, zoo is het niet geoorloofd dat de menschen onder tweeërlei gezag staan.

2° Het gezag, waaraan het volk van Moḥammad zich niet kan onttrekken, is tweeledig: ten eerste eene verbindbare wet (sjar' molâzim) en ten tweede een geldig gewoonterecht ('âdah qawîah),
133 omdat de wet de gemeenschappelijke rechtsovertuiging (mowâfaqah)[68] is van de geleerden, en de gewoonte de rechtsovertuiging van de overheid[69] in eene bepaalde streek.

3° Wanneer de menschen het met elkander oneens zijn, moet men te rade gaan met het plaatselijke gewoonterecht.

4° Plaatselijke geschilpunten zijn niet anders dan geschilpunten omtrent het gewoonterecht.

5° Elk land heeft zijn eigen gewoonterecht, gelijk in den Koran te lezen staat[70] (IV: 61): "En wanneer gij tusschen de "menschen richt, dat gij dan zult richten met rechtvaardigheid."

6° Wat het gewoonterecht van den Islâm betreft, het sluit zich bij de Moḥammedaansche wet aan.

Al hetgeen namelijk in den Koran vermeld staat, noemt men "wet", en al wat niet in dat Boek is vermeld, en ook niet daarop rechtstreeks gegrond is, heet "gewoonterecht"; terwijl eindelijk alles wat noch wet, noch gewoonterecht kan genoemd worden, "ongebonden-"heid"[71] heet. Dit zijn beginselen, welke door de geheele Moḥammedaansche wereld worden gehuldigd; de waarheid dier beginselen

---

[64] Arab. façl. Hetgeen hier volgt is ontleend aan, en soms letterlijk overgenomen uit de Mĕnangkabausche oendang-oendang's. Op het zonderlinge van den inhoud van laatstgenoemde rechtsbronnen werd reeds gewezen door Van Hasselt t. a. p. p. 223.

[65] Zie boven Aant. 57.

[66] Zie ibid. en Aant. 59.

[67] Arab. martabah, eigenlijk: «rang», «waardigheid.» De beteekenis van «gezag», waarin het woord hier blijkbaar gebezigd is, vind ik in de Arabische lexica niet. Ook het gebruik van het voorzetsel min, ofschoon te verdedigen, levert eene ongewone constructie op.

[68] Letterlijk: «overeenstemming.»

[69] Arab. sajjid, letterlijk: «heer», in het Maleisch door den samensteller van het wetboek door panghoeloe, letterlijk: «de voorste», «de opperste,» vertaald.

[70] Letterlijk: «het bevel (firmân) van Allâh, den Allerhoogste, luidt.»

[71] Letterlijk: «onwetendheid.» Zoo heet volgens den Islâm het tijdperk vóór de bekeering van eenig volk.

is uitgesproken o. a. in den Koran, waar men leest (V: 48) [72]: „Zij „die niet rechtspreken naar de openbaring van Allâh, voorwaar zij „zijn ongeloovigen", (V: 49) „voorwaar zij zijn onrechtvaardigen", (V: 51) „voorwaar zij zijn lieden van slecht levensgedrag", en „voorwaar zij zijn huichelaars" [73].

Volgens de Moḥammedaansche wet (hoekoem sarat) kan eene rechtsvordering (da'wâ) van drieërlei aard zijn. Men heeft voor eerst de rechtsvordering vergezeld van eene regelmatige inbeslagneming (oçoel) [74], in de tweede plaats de rechtsvordering met een zeker en bepaald voorwerp, en in de derde plaats de rechtsvordering welke onbepaald [75] genoemd wordt. Zoo ook kan het antwoord (djawâb) op eene vordering van drieërlei aard zijn: vooreerst bevestigend, in de tweede plaats ontkennend, en in de derde plaats deels ontkennend, deels bevestigend. De rechtsvordering wordt door den eischer tegen den gedaagde bv. aldus geformuleerd: „Ik heb eene schuldvordering „van zooveel tegen N.N." Indien de gedaagde daarop een bevestigend p. 135
antwoord geeft, zoo moet de rechter de vordering zonder nader onderzoek toewijzen. Indien echter de eischer de even bedoelde vordering instelt, en de gedaagde geeft daarop een ontkennend antwoord, zoo mag de rechter de gegrondheid der vordering onderzoeken, en haar eerst bij gegrond bevinding toewijzen. Voor het onderzoek naar de gegrondheid der vordering, vindt men in de Arabische rechtsboeken, in het Boek getiteld „Van de Procedure", den volgenden regel: „Het voorbrengen van getuigen is de plicht „van den eischer, en het afleggen van den eed die van den ge„daagde ingeval hij den eisch tegenspreekt" [76]. Wanneer intusschen de eischer getuigen wil voorbrengen, moet dit geschieden ten getale van minstens twee, en moeten zij tot het afleggen van getuigenis bekwame (morsjid) [77] mannen zijn. De getuigen, naar aanleiding van wier verklaringen de rechter vonnis mag vellen, moeten namelijk aan de volgende voorwaarden voldoen: vooreerst moeten zij bekend staan als de waarheid te spreken, in de tweede

[72] Zie boven Aant. 70.

[73] Volgens Flügel's Concordantiae Corani Arabicae, komen de vier laatst geciteerde woorden niet in den Koran voor.

[74] Zie boven Aantt. 44, 45.

[75] Arab. ma'roef en madjhoel, letterl.: «bekend» en «onbekend.»

[76] Vergl. Beg. v. h. M. R. p. 224, en Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn dl. III p. 436 en v.

[77] Letterlijk: «meerderjarig en in staat hun eigen zaken te besturen», m. a. w. rasjid zijn. Vergl. Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn II p. 17 en vv.

plaats moeten zij de noodige kennis van zaken bezitten, en in de derde plaats mogen zij geen persoonlijk belang bij de rechterlijke beslissing in dezen of genen zin hebben [78]. Onder die voorwaarden wordt door hunne verklaring het recht van den eischer geconstateerd, of liever de waarheid van zijn beweren, dat wil zeggen de gegrondheid zijner schuldvordering. Ingeval de eischer, bij tegenspraak zijner vordering door den gedaagde, geene getuigen voorbrengt, wordt de eed opgedragen aan laatstgenoemde. Legt deze een eed in ontkennenden zin af, zoo wordt de schuldvordering, als ongegrond aangemerkt. Bij weigering van den gedaagde om in het hier bedoelde geval te zweren, indien hij bij voorbeeld tot den eischer zegt: „Ik wil niet zweren, zweer gij liever, en ik zal uwe pretensie be„talen”, dan kan de eischer nog den bevestigenden eed afleggen om zich te zuiveren, waarna zijne schuldvordering als gegrond wordt aangemerkt.

Voorts nog moet men weten, wat te verstaan is onder de hierboven gebezigde uitdrukking: „onbepaalde rechtsvordering.” Men noemt aldus de vordering, ingesteld tegen een schuldenaar, terwijl men
p. 136 haar tegen een ander had moeten instellen; terwijl de gedaagde op die vordering slechts antwoordt door te zwijgen, dat wil zeggen zich in rechten niet over de gegrondheid of ongegrondheid uitlaat, en dus eigenlijk geen bepaald antwoord geeft. Bij zoodanige judicieele houding is de rechter onbevoegd in de zaak vonnis te vellen. Vervolgens moet men ook weten, dat het woord „wet” (oendang-oendang) in vier verschillende beteekenissen wordt gebruikt: vooreerst in die van een Maleisch wetboek, (oendang-oendang), ten tweede spreekt men van de vier wetten (oendang-oendang jang ampat), ten derde van de wet als landrecht (oendang-oendang dalam nĕgĕri), en ten vierde van de twaalf wetten (oendang-oendang jang doewa bĕlas). Zoo ook wordt het woord „hoofd” (radja) in vier beteekenissen gebezigd: vooreerst kan men hebben een „hoofd”, dat geëerbiedigd wordt, in de tweede plaats een „hoofd”, dat wordt in bedwang gehouden, in de derde plaats een „hoofd”, dat wordt verlegen gemaakt, en in de vierde plaats een „hoofd”, waarover men gezag uitoefent. Het „hoofd”, dat geëerbiedigd wordt, is het wettige bestuurshoofd; het „hoofd”, dat wordt in bedwang gehouden, is het volk als geheel; het „hoofd”, dat wordt verlegen gemaakt, is de jonge maagd, en het „hoofd”, waarover men gezag uitoefent, is het kind. Hier nu volgen de

[78] Letterlijk: «zij moeten midden tusschen de rechterlijke beslissing in staan.»

acht uit de Maleische wet (oendang-oendang) voortvloeiende misdrijven (poetjoeq), welke misdrijven even zoovele verboden en ongeoorloofde handelingen voor de menschen uitmaken. De vier wetten (oendang-oendang jang ampat) worden feitelijk acht, omdat in elk daarvan één misdrijf bovenaan (diatas) staat, en één misdrijf onderaan (dibawah). De vier bovenaan staande misdrijven zijn: ten eerste roof gepaard met moord dan wel met verwonding (samoen sakal)[79], ten tweede verzet en oproer (daga dagi), ten derde bloedschande en ontucht (soembang salah), ten vierde vergiftiging zonder dan wel met doodelijken afloop (mĕngoepas mĕratjoen). De vier onderaan staande misdrijven zijn: ten eerste verwonding en doodslag (mĕnikam mĕmboenoeh), ten tweede vernieling en beschadiging door brandstichting (mĕnjiar mĕmbakar)[80], ten derde schaking en verberging van een meisje (mĕngiwat[81] mĕngintit), ten vierde aanval of aanranding (mĕnjĕrang mĕnjĕrgap) gewapenderhand gepleegd[82]. Wat men de twaalf wetten (oendang-oendang jang doewa bĕlas) noemt, bestaat uit de volgende voorschriften: ten eerste hij die onrechtmatig (salah) een ander verwondt[83], moet het smartegeld (pampas) betalen, ten tweede hij die een ander onrechtmatig (salah) van het leven berooft, is den bloedprijs (bangoen) schuldig, ten derde hij die onbehoorlijk (salah) eet, moet overgeven, ten vierde hij die iets verkeerds (salah) schrijft, moet zijn geschrift intrekken, ten vijfde overtredingen jegens Allâh moeten worden geboet door berouw (tobat)[84], ten zesde eene beleediging moet worden goedgemaakt door eene betuiging van eerbied, ten zevende eene inbeslagneming

---

[79] Ook, ofschoon naar het schijnt minder goed, samoen sakar. Zie ook ben. Aant. 154.

[80] De Mĕnangkabausche oendang-oendang's zijn, ten aanzien van het verschil tusschen siar en bakar niet duidelijk. Volgens de woordenboeken is het eerste meer «geheel verbranden», en heeft het tweede wel is waar ook op in brand steken betrekking, maar zonder het begrip, dat de zaak «geheel» moet verbrand zijn. Van daar de vertaling.

[81] Vergl. Jav. iwat.

[82] In de meeste Mĕnangkabausche oendang-oendang's worden op de correspondeerende plaats de drie laatstgenoemde misdrijven niet als zoodanig vermeld, maar daarentegen: maling tjoeri, lantjoeng kitjoeh en raboet rampas, d. w. z. diefstal, oplichting en rooverij in hunne verschillende vormen. Sommige oendang-oendang's geven weder andere misdrijven op. Zie o. a. V. Hasselt t. a. p. p. 231 en vv. en vergl. ben. p. 180.

[83] Mal. tjĕntjang, letterlijk: «hakken», «fijn hakken.»

[84] Arab. tawbah.

op eigen gezag (tjaboeh)[85] moet men nalaten[86], maar tot eene regelmatige inbeslagneming (oçoel)[87] mag men overgaan[88], ten achtste eene geldige vordering moet ten volle worden betaald, maar eene ongegronde vordering moet tot haar juist bedrag worden teruggebracht, ten negende de vordering op een afwezige moet in rechten worden aangenomen, ten tiende eene schuld moet betaald worden, ten elfde goederen, die afwezig zijn, worden achterhaald, maar goederen, die op de plaats zijn, worden in beslag genomen[89], en ten twaalfde tusschen huisgenooten[90] bestaat solidairè aansprakelijkheid[91].

---

137 Deze Titel (bâb) bevat iets nuttigs[92]. Men moet namelijk de rangorde der verschillende functiën van het menschelijk verstand (tartîb 'aql) kennen, welke functiën acht in getal zijn: vooreerst het eigenlijk gezegde verstand ('aql), in de tweede plaats de wetenschap ('ilmoe), in de derde plaats de slimheid (tjardiq), in de vierde plaats de schranderheid (tjandakija), in de vijfde plaats de kennis ('ârif), in de zesde plaats de bedrevenheid (bidjaqsana), in de zevende plaats de scherpzinnigheid (boediman), en in de achtste plaats de stompzinnigheid (doengoe). Het verstand ('aql) in engeren zin is de functie, waardoor men het slechte en het goede, elk op zijne waarde schat; de wetenschap ('ilmoe) is de bekendheid met het zichtbare (thâhir) en het verborgene (bâṭin); de slimheid (tjardiq) bestaat daarin dat men wil treffen, zonder zelf in het

---

[85] D. w. z. tarik tjaboeh. Zie boven Aant. 45.

[86] Mal. diboewang = «wordt weggeworpen».

[87] D. w. z. tarik oçoel. Zie boven Aant. 44.

[88] Mal. dipakai = «wordt gebruikt». In het Hs. is deze lezing onzeker, maar zij wordt aangetroffen in de correspondeerende plaats van al de ter mijner beschikking staande Mĕnangkabausche oendang-oendang's.

[89] Het «achterhalen» (ambat of hambat) van goederen geschiedt evenals het in beslag nemen (tarik) door den crediteur zelf, bij wege van eigenrichting. Zie boven Aant. 45 en ben. p. 185 en vv.

[90] In de Mĕnangkabausche maatschappij wordt een huis (roemah) door verschillende aan elkander verwante gezinnen bewoond. Het begrip van «huisgenoot» (sama saroemah) is dus in het recht van Midden-Sumatra uitgebreider dan in het onze.

[91] De solidaire aansprakelijkheid voor elkanders verplichtingen, hier met de uitdrukking bĕrsangkoetan bedoeld, heet gewoonlijk de hadat tanggoeng mĕnanggoeng. Vergl. Simb. Tj. Pal. Aant. 336. Ook ten aanzien van den hier medegedeelden inhoud van de oendang-oendang jang doewa bĕlas, verschillen de ter mijner beschikking staande Mĕnangkabausche oendang-oendang's aanmerkelijk van onze Oendang-Oendang. Vergl. V. Hasselt t. a. p. p. 234 en vv.

[92] Arab. fâïdah letterlijk: «nut», «voordeel.»

minst getroffen te worden; de schranderheid (tjandakija) is dat men wil treffen, maar begrijpt dat men dan ook getroffen kan worden; de kennis ('ârif) stelt in staat het ware van het onware te onderscheiden in hetgeen iemand mededeelt; de bedrevenheid (bidjaqsana) bestaat daarin, dat men, van hetgeen iemand mededeelt, de listigheid of de oprechtigheid inziet. Iemand die iets mededeelt, kan namelijk vooreerst listig, en in de tweede plaats oprecht zijn, waarbij men nog moet denken aan de spreuk: „Hij die eene groote „mate van kennis heeft, veroorzaakt ongeluk aan anderen; maar hij „die de noodige kennis mist, stort zich zelf in het verderf". Voorts bestaat de scherpzinnigheid (boediman) daarin, dat men aangenaam weet te praten, grootmoedig weet te handelen, de vaardigheid heeft om het hart te winnen van alle mogelijke dienaren van Allâh, gelijk mede van zijne eigene vrienden en makkers, waar zij zich ook mogen bevinden [93], en eindelijk dat men tegen iedereen vriendelijk in zijn spreken is. Men noemt stompzinnigheid (doengoe) de eigenschap van zich niet te kunnen uitspreken over hetgeen men van een ander vernomen heeft, ofschoon men het zich toch goed herinnert [94]. Wanneer men immers weet, of hetgeen men vernomen heeft, al dan niet juist is, kan een gewoon mensch dit ook zeggen, te meer omdat iemand, wiens woorden steeds blijken overeenkomstig de waarheid te zijn, toch ondersteld moet worden in een bepaald geval de waarheid te spreken.

Voorts moet men de verschillende graden van het menschelijk verstand (martabat 'aql) kennen. Die graden zijn zes in getal: vooreerst het eigenlijk gezegde verstand ('aql), ten tweede de wetenschap ('ilmoe), ten derde het verlangen om datgene wat veraf is, onder zijn bereik te brengen, ten vierde het verlangen om de natuur aan zich dienstbaar te maken [95], ten vijfde het verlangen om verband te brengen in onsamenhangende zaken, en ten zesde het verlangen om eene leemte aan te vullen. Voor dit alles heeft het menschelijk verstand noodig geduld (sabar) [96], oprechtheid (çiddîq) en toeleg (bidiq). Gelijk de Arabische spreuk luidt: „Het „nadenken is de lamp van het hart", zoo zegt men in het Maleisch: „Wanneer men een boom wil vellen, doet men zulks aan het onderste „gedeelte van den stam; wanneer men wil gooien, doet men zulks p. 1

[93] Letterlijk: «nabij en veraf.»

[94] Letterlijk: «ofschoon men het op zijn hart heeft geplaatst.»

[95] Letterlijk: «te temmen wat wild is.»

[96] Arab. çabr.

„in de lucht; wanneer men plant, doet men zulks binnen eene heg; „wanneer men zijne zaak bepleit, blijft men binnen de perken der „oude en verbindende herkomsten; maar men hoede zich voor het „stampen van iets in een pot, of van het koken van iets in een „vijzel.„ Zoo zegt ook het spreekwoord van een smid: „Indien „zijne houtskolen op zijn, bederft zijn ijzer„, en eveneens: „Alwie „er zich toe bepaalt tegen eene deur te drukken, kan lang wachten „eer zij open gaat„ [97]. Alles wat men te zeggen heeft, moet men op vriendelijke wijze zeggen, opdat men iemands gevoel niet kwetse [98], lastige menschen zich laten bepraten [99], en men zelfs hen goedgezind make, door wie men gehaat wordt. In den Koran staat: „Spreekt tot de mensshen een zacht woord„ [100]; terwijl de Profeet (Hem zij heil en zegen!) zeide: „Een zacht woord, dat eene kluister „is voor het hart„, en men nog in den Koran leest [101]: „Wanneer „de waarheid tot u is gekomen, en de ijdelheid van u is verdwenen.„ Eindelijk staat in den Koran (LXV: 3) [102]: „Alwie op Allâh „vertrouwt, heeft niemand anders noodig; want voorwaar Allâh „zal zijn doel bereiken.„

Deze Titel (bâb) [103] handelt over schuldenaars en schuldeischers, gelijk mede over de rechten en verplichtingen van vreemde kooplieden. Indien men zich niets te verwijten wil hebben, moet men alle schuldvorderingen ter kennisse brengen (bĕrsalabar) [104] van de oudsten (toeha-toeha) of van het dorpshoofd (panghoeloe) [105],

---

[97] Letterlijk: «blijft dulden tot in het leven hiernamaals.»

[98] Letterlijk: «opdat men iemands hart niet kerve.»

[99] Letterlijk: «tam worde wat wild is.»

[100] Volgens Flügel's Concordantiae Corani Arabicae, staat deze plaats niet in den Koran.

[101] Als voren. Zie ook Aant. 70.

[102] Zie Aant. 70.

[103] Hetgeen in deze en den volgenden titel, gelijk mede in het daartusschen liggende artikel voorkomt, is eene combinatie van Hindoe- en Mohammedaansch recht in den geest als ook in het Oud-Javaansche wetboek Soerja Ngalam wordt aangetroffen.

[104] Vergl. Soend. salabar.

[105] Ofschoon het woord panghoeloe letterlijk: «de voorste», «de opperste» beteekent (Zie boven Aant. 69), zoo is het op Sumatra's Oostkust, het schiereiland Malakka, den Riouw-Archipel, enz. in meer specialen zin de titel der dorpshoofden. Vergl. Artt. 31, 38 van de Oendang-Oendang Malajoe bij T. J. Newbold: Account of the Brit. Settl. enz. dl. II p. 269, 275. In de Mĕnangkabausche streken is de beteekenis, gelijk bekend, weder eene andere.

onder wie men ressorteert. Indien men deze kennisgave tot een lateren dag uitstelt, en de schuldenaar ontkent de vordering, zoo is het niet meer noodig hem den eed op te dragen. In de Niti Pradja [106] wordt de vraag gesteld, waarom dit niet noodig is, en als antwoord gegeven: „Omdat de eischer heeft nagelaten de bepa-„lingen te observeeren, bekend onder den naam van praming „Joeda Nĕgara en onder dien van parwasa Wira Krama, „ook ingkang baja geheeten„ [107]. Met andere woorden: de eischer vindt het aangenaam de behaalde winst te zien, omdat hij met het oog daarop in handelsbetrekking met gedaagde is getreden, maar, met het oog op de onkunde van laatstgenoemde, wordt hij ondersteld [108] thans bij de oudsten meer te vragen dan hem toekomt. Dit is de fout van den handelaar, die bedoelde vordering te laat instelde. In de oude rechtsspreuken (sĕloka) heet de verkooper patar karja en de kooper wira karja [109]. Zelfs indien men de zaak volgens de Moḥammedaansche wet (hoekoem p. 1
sarat) [110] berecht wil hebben [111], valt men toch onder bereik van het wetboek Niti Pradja, en, omdat de eischer in kwestie aldus het plaatselijke oorspronkelijke gewoonterecht (hadat lĕmbaga)

---

[106] Zie over dit Oud-Javaansche Wetboek Th. S. Raffles: History of Java (ed. 1817) dl I p. 274 en vv. 283, en over den eed aan den gedaagde op te dragen, boven p. 168, 169.

[107] De beteekenis van de namen dezer rechtsregels kan ik niet verklaren, en ook navraag heeft mij geen voldoende licht verschaft. Joeda Nĕgara is de naam van een Oud-Jav. wetboek. Vergl. Raffles t. a p. p. 393, wiens verdere inhoudsopgave echter eerder aan een zedekundig werk denken doet. Wira Krama is een persoonsnaam, evenals trouwens tegenwoordig Joeda Nĕgara een persoonsnaam geworden is. Dr. J. L. A. Brandes te Batavia stelt voor om in stede van parwasa, parawasi te lezen. Wasi = poedjongga. Baja moet volgens hem misschien baji gelezen worden. Bij Raffles t. a. p. p. XXXIII en vv. komen een aantal namen van Oud-Javaansche rechtsspreuken voor, doch geen die met de hier vermelde overeenkomst heeft, evenmin trouwens met één der in het vervolg te vermelden rechtsspreuken.

[108] Ofschoon het woord «ondersteld» niet uitdrukkelijk in den tekst staat, zoo vordert toch de juridische constructie noodzakelijk de bijvoeging daarvan. Immers behoeft het te laat instellen eener vordering op zich zelf volstrekt nog niet gepaard te gaan met het vorderen van een te groot bedrag. Zoodanig verzuim kan hoogstens een vermoeden van kwade trouw opleveren, en blijkbaar wordt dit vermoeden voor zoo gewichtig gehouden, dat het de afwijzing van den eisch in het algemeen motiveert.

[109] Letterlijk: «schraapzuchtig in zijn werk», en «uitstekend in zijn werk.» Vergl. Oud-Jav. patar, wira en karja. De juridische verklaring dezer uitdrukkingen ontsnapt mij.

[110] Zie boven Aantt. 57, 59 en 66.

[111] Letterlijk: «naar den hoekoem sarat toeloopen.»

heeft veronachtzaamd, wordt hij met acht ĕmas [112] boete gestraft. Zet hij zijn beroep op de Moḥammedaansche wet door, zoo wordt de boete met twee en een halve ĕmas [113] verhoogd. Intusschen, bijaldien de vordering naar de Moḥammedaansche wet gegrond is, kan de rechter haar, ondanks de boetebedreiging, toewijzen, en aldus het oorspronkelijke gewoonterecht aanvullen, dan wel haar nietigverklaren [114], het laatste echter slechts onder één der bekende acht voorwaarden. De gedaagde moet dan namelijk, bij wege van godsoordeel, bv. onder water duiken, een eed doen, vergift [115] drinken, een scherp wapen met de hand afweren, op iets afgaan zonder te weten waar het zich bevindt (oegong) [116], dan wel een geschrift in de lucht laten zweven. Aldus noemt men het godsoordeel daarin bestaande, dat men de namen van elk der beide gedingvoerende partijen op ééne der zijden van een houten bord schrijft, waarna men het bord in de hoogte werpt, en hem, wiens naam boven komt te liggen, als de winnende partij beschouwt. Eene zevende soort van godsoordeel bestaat daarin, dat beide partijen om het hardst loopen, en hij die het eerst aankomt, het proces wint; terwijl eindelijk eene achtste soort godsoordeel bestaat in het uitrukken van een stevig in den grond bevestigden bladstengel van den kokospalm. Indien namelijk de betrokken partij den bladstengel niet door trekken uit den grond kan halen, zoo wordt hij geacht ongelijk te hebben, onder voorwaarde dat de tegenpartij gelast worde hetzelfde te doen en deze in het uittrekken slaagt. Indien voorts een vreemde koopman aan een inwoner van de plaats (nĕgĕri) zijne goederen in bewaring

---

[112] = ƒ8.—.

[113] = ƒ2.50.

[114] Alles wat hier over de verhouding tusschen de Moḥammedaansche wet en het gewoonterecht gezegd wordt, is in lijnrechten strijd met de leer van den Islâm. Zie Begins. p. 3.

[115] Mal. ajar djalaq. Wat met djalaq bedoeld is, kan ik niet verklaren. Het is de naam van een bekenden vogel. Misschien is de plaats corrupt, en moet men tjalaq (Mĕn. = tjĕlaq «antimonium») lezen; misschien ook djaraq, de bekende struik. In elk geval heeft men te doen met een godsoordeel door middel van het drinken van vergift, welke soort van godsoordeelen, ofschoon in den Archipel niet zoo algemeen als in andere wereldstreken, toch bekend is. Vergl. C. J. Leendertz: Godsoordeelen en Eeden in het Tijdschr. v. h. Kon. Nederl. Aardr. Gen. 2de Serie dl. V (1888) Afd. Uitgebr. Artik. p. 17 en vv. Ook het drinken van water, waarin een heilig voorwerp gedompeld is geworden, komt van ouds in Zuid-Sumatra voor als bevestiging van een eed. Zie Marsden: History of Sumatra (Londen 1811) p. 242. Misschien is deze handeling hier bedoeld.

[116] Vergl. Oud-Jav. oegong.

geeft, en die goederen gaan zonder bekende aanleiding verloren, zoo is laatstgenoemde verplicht het te loor gegane te vergoeden [117]. Indien daarentegen goederen door een inwoner van eenige plaats, hetzij van eene stad of van een dorp, aan een vreemden koopman zijn toevertrouwd ter bewaring, zoo behoeft laatstgenoemde onder gelijke omstandigheden het verlies niet te vergoeden. De inwoner van eene plaats, die zoo iets doet, noemt men makiri palanangkara [118]. Indien eene vrouw van een kind bevalt, terwijl haar huwelijk reeds door echtscheiding ontbonden was, en zij vóór de bevalling, doch na de scheiding, eene schuld heeft aangegaan, zoo rust die schuld niet op het kind. Slechts in bijzondere gevallen kan het kind voor zoodanige schuld aansprakelijk worden gesteld, overeenkomstig de bepalingen van het boek Îdhâḥ Titah [119], bij voorbeeld indien de rechten der familieleden, ouders of grootouders daarmede gemoeid zijn.

Artikel (pasal) [120] handelende over de bevoegdheid en onbevoegdheid om getuigenis af te leggen. De zoon, de vader en de grootvader kunnen onderling geen getuigen zijn. Evenmin kunnen bewoners van dezelfde plaats (nĕgĕri) voor elkander getuigen, ook al zijn zij volkomen op de hoogte der zaak. De getuigen moeten aan vier vereischten voldoen: zij moeten vooreerst Muzulmannen zijn, in de tweede plaats vrij, in de derde plaats in het genot hunner verstandelijke vermogens en meerderjarig, en in de vierde plaats met de zaak bekend zijn, en wel door persoonlijke bezichtiging. Bij de samenstellers (ahli) [121] van de Niti Pradja [122] luidt deze regel: satata madja oetama [123]. p. 140

---

117 Omdat alsdan het verlies ondersteld wordt door zijne schuld te zijn veroorzaakt.

118 Ik kan deze rechtsspreuk wederom niet verklaren. Makiré Oud-Jav. = «iets kwaads bewerken.» In palanangkara kan angkara schuilen; doch wat is dan palan? Misschien is ook de spreuk corrupt. Vergl. S. Tj. P. V: 33, en ben. p. 178.

119 Omtrent dezen half Arabischen half Maleischen titel kan ik niets naders mededeelen. De woorden, waaruit hij bestaat, zijn overigens duidelijk genoeg: idhâḥ beteekent in het Arab. «opheldering», en is de titel van een groot aantal Arabische werken; titah is het «bevel» van een vorst.

120 Zie boven Aantt. 64 en 103.

121 Arab. ahl, letterlijk: «volk» «lieden.»

122 Zie boven Aant. 106.

123 Letterlijk: «naar de regeling die gebleken is uitstekend te zijn». Vergl. Oud-Jav. tata, madja en oetama.

Titel (bâb) handelende over de kennis der grondslagen van het proces [124]. De grondslagen van een proces zijn vijfledig: de eerste heet ingalaga [125], de tweede doerga [126], de derde wiraga [127], de vierde wariga [128], en de vijfde kawoerian [129]. Maar men mag ook het verstand ('aql) als grondslag van het proces niet over het hoofd zien; want, toen Allâh, de Allerhoogste, de wereld en de hemelen schiep, is hij begonnen met het verstand te scheppen. De grondslag, welken men ingalaga noemt, is aanwezig, wanneer men persoonlijk nauwkeurig heeft waargenomen of iets slecht dan wel goed, of het aanwezig dan wel niet aanwezig is. Alwie verzuimt in rechten aan te voeren, wat hij op de hier bedoelde wijze is te weten gekomen, zal door Allâh worden in het verderf gestort, en hij zal zijn doel niet bereiken. De juridische beteekenis van doerga is, bij voorbeeld, dat iemand in eens anders wijk (kampoeng) of op eens anders erf (laman) is gekomen, en dit feit samenvalt met het te loor gaan van eenige bezitting van den bewoner, onverschillig of diens bezit van oude dan wel van jonge dagteekening was. Wanneer onder die omstandigheden de bewoner persoonlijk ook het feit der aanwezigheid van den ander heeft waargenomen, zoo spreekt men van doerga; maar wanneer hij slechts het verlies van zijn goed heeft kunnen constateeren, en op dien grond alleen reeds een proces begint,
p. 141 zoo noemt men dezen grondslag niet doerga, maar drigama [130]. Dan moet echter de aanwezigheid van den gedaagde door iemand anders, zij het niet door den eigenaar der woning, gezien zijn. Wiraga beteekent bij voorbeeld, dat iemand in eene vreemde plaats (nĕgĕri) of in een vreemd huis is gekomen; alsdan moet men hem ondervragen, en onderzoek doen naar zijn persoon en de door hem medegebrachte goederen. Wenschelijk is het, dat men dan, bij voorbeeld, goed opneme wat

---

[124] Mal. açl bitjara, letterlijk: «de wortel van de beraadslaging.» Vergl. Aant. 103.

[125] Letterlijk: «in den strijd.» Vergl. Oud-Jav. laga.

[126] Letterlijk: «moeielijk», «gevaarlijk.» Vergl. Oud-Jav. doerga.

[127] Letterlijk: «behoorlijk», «betamelijk.» Vergl. Oud-Jav. wiraga.

[128] Letterlijk: «de reebok.» Vergl. Oud-Jav. wariga. Zie de verklaring van dezen naam op de volgende pag.

[129] Letterlijk: «wat achteraan komt.» Vergl. Oud-Jav. woeri. De heer Dr. J. L. A. Brandes kon mij ook de in dezen titel vermelde rechtsspreuken niet ophelderen, uit hetgeen hem reeds bij zijn onderzoek naar de Oud-Javaansche inscripties gebleken was. Zie ook boven Aant. 107.

[130] Letterlijk: «op alles gewapend», «behoedzaam». Vergl. Oud-Jav. drigama = «hanenspoor», «voetangel», en Jav. drigâmâ.

voor dolk (k ĕ r i s) hij draagt [131], dan wel de soort (r o e p a) en den aard (d j i n s) zijner koopwaren, en, bijaldien hij geld bij zich heeft, de hoeveelheid muntstukken. Nadat dit is afgeloopen, kan men, hetgeen de vreemdeling bij zich heeft, in zijn huis in bewaring nemen, onder voorwaarde dat men het dag en nacht behoorlijk onder zijn toezicht houde. Eene dergelijke bewaking van in bewaring genomen zaken is verplichtend (w â d j i b); want, ingeval van verlies, is men tot vergoeding gehouden wegens het enkele feit van die zaken in bewaring te hebben genomen [132]. Nadat men het goed aldus gedurende een etmaal bewaakt heeft, geeft men het aan den eigenaar terug (o e l a q k a n). De beteekenis van den grondslag w a r i g a is, bij voorbeeld, dat iemand eene vordering (p a d o e) wil instellen, en begint met als vreesaanjaging iets van zijn tegenstander te vernielen [133]. Wat verstaat men onder het voeren van een proces? Men heeft daarbij vier zaken te onderscheiden: vooreerst den eischer, ten tweede den gedaagde, en ten derde de zaak in geschil, welke zaak men vordert op grond, hetzij van eene overeenkomst, hetzij van eene onrechtmatige daad [134], en ten vierde het bontgeschakeerde [135] gewoonterecht (h a d a t) [136]. Iemand nu, die iets vernielt [137] om te weten te komen, of hetgeen daarvan gezegd werd onwaar of waar is, en die van deze handeling eene akte doet opmaken, zoo iemand heet een reebok (w a r i g a), omdat ook dit beest alles stuk bijt [138]. De beteekenis van k a w o e r i a n is, bij voorbeeld, dat iemand zegt eene vordering (p a d o e) te willen instellen, en zich, als eerste stap daartoe, naar het huis van zijn dorpshoofd (p a n g h o e l o e) [139] begeeft. Laatstgenoemde moet in dat geval niet alleen den persoon, die bij hem komt, goed opnemen, maar ook zijn rang (k a d o e d o e k a n) en zijne kleeding (p a k a j a n). Noch iemands uiterlijk (t h â h i r) noch zijn innerlijk (b â ṭ i n) mogen wij namelijk vergeten. Onder »uiterlijk«

---

131 Mal. k ĕ r i s d j ĕ n a n g n j a, letterlijk: »de naam van zijn dolk.« Vergl. Jav. d j ĕ n n ĕ n g. Men weet, dat de verschillende soorten en vormen van dolken, speciaal bij de Javanen, onder bepaalde namen bekend staan.

132 Vergl. S. Tj. P. V: 33 en boven p. 175, 176.

133 Mal. m ĕ n g g o e g o e t letterlijk: »stuk bijten«. Vergl. Jav. g o e g o e t. Over p a d o e vergl. boven Aant. 12

134 Dit is, meen ik, de juridische beteekenis van de Maleische woorden m ĕ m b ĕ l i m ĕ n g g o e g o e t i a, letterlijk: »hij hebbe gekocht of vernield.« Zie de vorige Aant.

135 Mal m ĕ m b a l a n g. B a l a n g Mĕnangk. voor b ĕ l a n g.

136 Zie boven Aant. 2.

137 Mal. m ĕ n g g o e g o e t, zie Aant. 133.

138 Er staat letterlijk: »er is immers g o e g o e t«, d. w. z. »bijten«, »vernielen.« De woordspeling gaat natuurlijk in de vertaling verloren.

139 Zie boven Aant. 104.

hebbe men hier te verstaan, alles wat wij met onze oogen kunnen waarnemen, en, onder het in de tweede plaats genoemde "innerlijk", den rang (kadoedoekan) en de manieren (atoeran), dat wil zeggen, hoe een persoon zich jegens ons gedraagt. Dit alles moeten wij onthouden, onverschillig of wij onjuist dan wel juist hebben geobserveerd. En waarom is dit alles voorgeschreven? Omdat de vordering anders volgens het drieledige recht (hoekoem) zoude moeten worden afgewezen, en waar vindt men eene trilogie als het gewoonterecht (hoekoem hadat), de Moḥammedaansche wet (hoekoem sarat) en het natuurrecht (hoekoem 'aql)[140]. Wanneer nu iemand ons vraagt, hoeveel zaken moet men onderscheiden
p. 142 volgens het gewoonterecht, volgens de Moḥammedaansche wet, en volgens het natuurrecht, zoo is het antwoordt: twee zaken volgens het gewoonterecht, ten eerste eene bewering die juist, en niet onjuist is, en ten tweede eene bewering die onjuist en niet juist is. Eene bewering van de eerste soort is, bij voorbeeld, de uitspraak: "Spijzen worden genuttigd, maar "asch worde niet genuttigd." Op de vraag: hoeveel zaken zijn er te onderscheiden volgens de Moḥammedaansche wet, is het antwoord: vijf zaken, ten eerste de kennis van de vijf pilaren van den Islâm[141], ten tweede of men in het genot van zijne verstandelijke vermogens ('âqil) en meerderjarig (bâligh) is, ten derde of men een vrij persoon is[142], ten vierde of men de noodige kennis bezit om in rechten eene bewering voor te dragen, en ten vijfde een rechter (ḥâkim) en een te berechten geschil (maḥkoem). De zaken, welke men volgens het natuurrecht heeft te onderscheiden, zijn drie in getal: het noodzakelijke (wâdjib), het onmogelijke (mostaḥîl) en het mogelijke (djâïz). Noodzakelijk is datgene, waarvan wij niet het ontbreken, maar alleen het bestaan met ons verstand kunnen bevatten; het onmogelijke is datgene, waarvan wij niet het bestaan, maar alleen het ontbreken met ons verstand kunnen bevatten, en het mogelijke is datgene, waarvan wij met ons verstand zoowel het bestaan als het ontbreken kunnen bevatten[143]. Dit zijn de drie begrippen, welke in ons verstand zijn nedergelegd. Einde.

---

140 Zie boven Artt. 57 en 58. Hoekoem 'aql letterlijk: «het recht dat ons «verstand ons ingeeft.»

141 Namelijk de vijf hoofdverplichtingen van den mensch jegens Allâh: de geloofsbelijdenis, het gebed, de verplichte aalmoezen, de vasten en de bedevaart naar Mekka.

142 Slaven hebben namelijk geene persona standi in judicio.

143 Het hier in den tekst medegedeelde, is letterlijk ontleend aan Sinoesi's Omm al-Barâhin. Zie de uitgave en vertaling van Wolff p. 1.

Artikel (pasal) [144] handelende over het uitwendige gezag [145] van de Maleische wet (oendang-oendang) en van het gewoonterecht (hoekoem hadat) [146]. Hetgeen namelijk hier volgt, vloeit voort uit den inhoud van hetgeen men noemt de Moḥammedaansche rechtsboeken (kitâb fiqh). De beoefenaars aan het Moḥammedaansche recht (fiqh) en van het gewoonterecht (hadat), gelijk mede tal van bewijsplaatsen (dalîl) uit den Koran en tal van overleveringen (ḥadîth) omtrent den Profeet doen eenstemmig het gezag der Maleische wet (oendang-oendang) uitkomen. Allâh, de Allerhoogste, zegt in den Koran (V. 48) [147]: „Zij die niet recht„spreken naar de openbaring van Allâh, voorwaar zij zijn ongeloovigen.„ Hunne plaats is in de hel. Intusschen is het recht (hoekoem), dat wij hier op het oog hebben, niet voortgevloeid uit de algemeene en bijzondere voorschriften (bâb en pasal) der Arabische rechtsboeken. De namen der acht uit de Maleische wet (oendang-oendang) voortvloeiende misdrijven (poetjoeq) [148] zijn: vooreerst roof, gepaard met moord dan wel met verwonding (samoen sakal), ten tweede verzet en oproer (daga dagi), ten derde bloedschande en ontucht (soembang salah), ten vierde vergiftiging zonder dan wel met doodelijken afloop (oepas ratjoen), ten vijfde diefstal van voorwerpen, die zich al dan niet in eene behoorlijke bewaarplaats bevonden (maling tjoeri), benevens bedrog en oplichting (oemboeq oembi), ten zesde vernieling en beschadiging door brandstichting (siar bakar), ten zevende afzetterij en baldadigheid (mĕlasit mĕngangkara), en ten achtste straatrooverij en plundering (mĕraboet mĕrampas) [149]. Gelijk p. 143
wij hierboven met deze acht misdrijven hebben gedaan, kunnen zij

---

[144] Zie boven Aant. 64.

[145] Letterlijk: «de gang naar buiten.»

[146] Zie boven Aant. 57.

[147] Letterlijk: «het bevel (firmân) van Allâh, den Allerhoogste, luidt.»

[148] Zie boven p. 170.

[149] Met de lezing van het Handschrift: mĕnoekang bĕrasa padi) weet ik geen weg. Daar men hier vermoedelijk aan eene corrupte plaats moet denken, heb ik eenvoudig de lezing van de Mĕnangkabausche oendang-oendang's op de correspondeerende plaats overgenomen. Voor oemboeq oembi vindt men in de meeste Mĕnangkabausche oendang-oendang's: lantjoeng kitjoeh in dezelfde beteekenis. Ofschoon voorts de lezing van het Handschrift eerder op mĕnangkarah «twisten», dan op mĕngangkara «baldadigheid plegen,» zoude wijzen, zoo geef ik toch aan laatstgemeld woord de voorkeur, omdat het voorgaande mĕlasit een misdrijf tegen den eigendom is, en de beide woorden, blijkens het verband, althans

ook elk afzonderlijk, als zijnde tweeledig, wederom gesplitst worden in bovenaan staande (diatas) en onderaan staande (dibawah) misdrijven [150]. Zoo staat roof gepaard met moord (samoen) in de wet bovenaan, en komt roof gepaard met verwonding (sakal) onderaan, en hetzelfde geldt ten aanzien van verzet (daga) tegenover oproer (dagi), van bloedschande (soembang) tegenover ontucht (salah), van vergiftiging zonder doodelijken afloop (oepas) tegenover vergiftiging met doodelijken afloop (ratjoen) en van vernieling door brandstichting (siar) tegenover beschadiging door brandstichting (bakar). Insgelijks kunnen ook de overige hier vermelde tweeledige misdrijven worden gesplitst. Voorts bestaat er, wat den aard van het misdrijf betreft, nog verband tusschen roof vergezeld van moord (samoen) en diefstal uit eene bewaarplaats (maling); want bij beide misdrijven ligt de aanwijzing van schuld (tanda biti) [151] in het welbewezen feit der ontvreemding (tjilop) [152]. Bij vergiftiging, hetzij zonder, hetzij met doodelijken afloop (oepas ratjoen), ligt de aanwijzing van schuld in het vinden van den bamboekoker of den klapperdop, waaruit het vergift genomen is. Zoowel bij bedrog als bij oplichting (oemboeq oembi) ligt de aanwijzing van schuld daarin, dat men in het bezit gevonden wordt van de vermiste goederen [153], terwijl men door het openbaar gerucht van het misdrijf beticht wordt. Zoowel bij vernieling als bij beschadiging door brandstichting (siar bakar) ligt de aanwijzing van schuld in het vinden van een stukje van de brandende toorts. Ook ten aanzien van de strafschuldigheid gebruikt men, ofschoon in anderen zin, de onderscheiding in vier bovenaan staande (diatas) en vier onderaan staande (dibawah) misdrijven [154]. De straf voor de vier bovenaan staande (diatas) misdrijven is, ingeval van wettig en

---

min of meer gelijksoortige begrippen moeten uitdrukken. De Měnangkabausche oendang-oendang's, welke ter mijner beschikking staan, geven ten deze geen licht, evenmin als trouwens omtrent het misdrijf van měnoekang běrasa padi. Vergl. overigens Aant. 83.

150 Zie boven p. 170.

151 Zie Van Hasselt t a. p. p. 234.

152 Letterlijk: «de ontvreemding ilop) met een steel (tampoeq) en «een handvatsel (tangkai).»

153 Letterlijk «dat men aan een paaltje (tambang) gebonden is.»

154 In de ter mijner beschikking staande Měnangkabausche oendang-oendang's heb ik geene nadere verklaring van de verdeeling in bovenaan (diatas) en onderaan staande (dibawah) misdrijven kunnen vinden. De zaak is zoowel hier als vroeger (p. 170) zeer duister.

rechtstreeksch bewijs (koeroeng), de dood, ingeval van bewijs door aanwijzingen (tanda)[155] het pandelingschap (bĕroetang), en ingeval er slechts een los vermoeden (bajang) bestaat, het doen van een eed bij het woord van Allâh[156]. Ingeval er daarentegen noch bewijs, noch aanwijzingen, noch zelfs losse vermoedens bestaan, wordt de aanklager wegens valsche beschuldiging[157] gestraft, gelijk de bewijsplaats (dalîl) uit den Koran (XCVIII: 5) luidt: „En de „afgodendienaars[158] komen in de hel." Wanneer nu gevraagd wordt, wat de aard is van het misdrijf van roof vergezeld van moord (samoen), zoo vindt men het antwoord in de spreuk: „Het gras „verdort, de grond zinkt weg, de twijg breekt af, het boomblad „wordt vertrapt, het been wordt afgesneden, het vleesch valt uit „elkander, en het lijk vergaat[159]„. Eene gelijksoortige spreuk zegt: „Dat is de spijs van Radja Doeman en de drank van Radja „Sari[160]„. Het spreekwoord luidt: „Wanneer men eens de palm van „de hand tegen het midden van het oor drukt, zoo wordt dit laatste „in het rond tot aan de uiterste einden warm[161], en wanneer de „penis is afgesneden, blijft het stompje nog wellustig[162]„. Het aan-

---

[155] Hetzij tanda tjima, d. w. z. aanwijzingen die slechts tot verdenking aanleiding geven, hetzij tanda djahat, d. w. z. aanwijzingen dat de verdachte in het algemeen een slecht mensch is, hetzij tanda biti, d. w. z. aanwijzingen van schuld aan een bepaald feit. Vergl. V. Hasselt t. a. p. p. 234 en vv. Altijd echter moeten de aanwijzingen een positief karakter dragen; anders heeft men slechts het straks te vermelden losse vermoeden (bajang letterl. «schaduw»).

[156] D. w. z., op den Koran.

[157] Mal. mĕnoekas = «aanklagen», «beschuldigen», in het algemeen, doch hier, blijkens het verband, in den zin van «valschelijk beschuldigen» gebruikt. Zie ook ben. Aantt. 221, 224, 230, waar mĕnoekas niet alleen in den strafrechtelijken zin, maar ook in de beteekenis van een onrechtmatigen eisch in civilibus gebruikt wordt. Vergl. V. Hasselt t. a. p. p. 226.

[158] De Maleische vertaling luidt ten onrechte: «zij die iemand valschelijk aan«klagen.» Zie de vorige Aant.

[159] Mal. tabadjing, Mĕn. voor tĕrbadjing, letterlijk: «wordt wegge«knaagd als door een eekhoorn (badjing).»

[160] De beteekenis van deze en de voorgaande spreuk is niet duidelijk. Vermoedelijk beteekent de eerste, dat het misdrijf van roof vergezeld van moord de geheele maatschappij ten gronde richt, en slaat de tweede op personen, die volgens de legende bedorven spijs en drank nuttigden. Zie het vervolg in den tekst.

[161] Vermoedelijk is de beteekenis, dat roof op één enkele plaats gepleegd door het geheele land onrust veroorzaakt.

[162] Vermoedelijk is de beteekenis dat, zoolang er nog de minste sporen van rooverbenden aanwezig zijn, het land onveilig blijft.

sporen tot roof met moord heeft tot gevolg, dat het kwaad als een geep uit het water schiet, en, als de rooverijen ergens veelvuldig zijn, gaat het land (nĕgĕri) ten onder. Roof met moord (samoen) is namelijk het zwaarste misdrijf; diefstal uit eene bewaarplaats (maling) komt in de tweede plaats, terwijl het geheele aantal misdrijven, gelijk wij zagen, acht bedraagt. Wanneer nu de elementen
p. 144 van beide misdrijven volledig aanwezig zijn, is de straf de dood. Voorts is ook de doodstraf bedreigd tegen het misdrijf, dat verzet (daga) heet, maar daarentegen slechts pandelingschap (bĕroetang) tegen het misdrijf van oproer (dagi), mits de boete, voor de betaling waarvan men pandeling wordt, tot een voldoend bedrag worde opgevoerd. Het misdrijf, dat bloedschande (soembang) heet, vordert de doodstraf, maar ontucht (salah) wederom slechts pandelingschap. Het misdrijf, dat vergiftiging zonder doodelijken afloop (oepas) heet, vordert de doodstraf, doch vergiftiging met doodelijken afloop (ratjoen) het pandelingschap [163]. Het misdrijf, dat afzetterij (mĕlasit) heet, vordert de doodstraf, doch dat hetwelk men baldadigheid (mĕngangkara) noemt, pandelingschap [164]. Wanneer men in het bezit geraakt van gambir pipoeq [165], zoo moet dit bij het hoofd (radja) worden gebracht, en hetzelfde geldt van oude gouden voorwerpen (djatoh djati) [166], slachttanden (taring), fraaie

[163] Dit klinkt al zeer vreemd, en men zoude oppervlakkig geneigd zijn aan de woorden oepas en ratjoen eene omgekeerde beteekenis toe te schrijven, zoodat het eerste vergiftiging met, en het tweede vergiftiging zonder doodelijken afloop zoude beteekenen. Hiertegen zouden echter de in mijn bezit zijnde Mĕn. oendang-oendang's zich beslist verzetten; daar allen bij oepas aanteekenen: makanan manjakiti badan, en bij ratjoen: makanan mahilangkan njawa. Zie ook Van Hasselt t. a. p. p. 232. De beide woorden met elkander in den tekst te verwisselen zou ook niet te verdedigen zijn, omdat oepas, als het bovenaan staande (diatas) misdrijf, het eerst vermeld moet worden, en ook volgens het hierboven (p. 182) bekend gestelde de doodstraf eischt. In mijne Mĕnangk. oendang-oendang's kan ik de verdeeling in bovenaan staande (diatas) en onderaan staande (dibawah) misdrijven niet vinden, en is de straf voor ratjoen, de dood, en voor oepas, boete, subsidiair pandelingschap. Vergl. ook V. Hasselt p. 233. De eenige mogelijke verklaring is, dat in Djambi de beteekenissen van oepas en ratjoen anders zijn dan in Midden-Sumatra.

[164] Zie boven Aant. 149.

[165] Deze soort gambir vindt ik nergens vermeld en gedetermineerd.

[166] Eigenlijk beteekent djatoh djati het bovennatuurlijke goud, dat in het bezit heet te zijn geweest van de oude Mĕnangkabausche vorsten, en waarvan men vertelt, dat het reeds in de natuur in den vorm van allerlei versierselen gevonden werd.

bonte bezoarsteenen (moestika)[167], olifantstanden (gading), rhinoceros-hoorns (tjoela), steenachtige verhardingen in het vleesch van dieren (goeliga), gebochelden (bongkoq) en mankgaande personen (timpang). Dit alles zijn zaken, welke van ouds ter uitsluitende beschikking (larangan) van de hoofden (radja) staan, en bijaldien men die zaken niet bij hen brengt, wordt men met den dood gestraft [168]. Denk er slechts even aan, hoe de bewijsplaats (dalîl) in den Koran luidt (II: 28): „Voorwaar ik heb op aarde een „stedehouder [169] aangesteld", die reine (soetji) [170] kleederen zal dragen, geoorloofde (ḥalâl) spijzen zal eten, de waarheid zal spreken en met juistheid zal vonnissen. Wanneer een hoofd (radja) aan deze vereischten voldoet, zoo is hij een rechtvaardig ('âdil), hoofd, en moeten wij hem eerbiedigen; is hij daarentegen niet rechtvaardig, zoo mogen wij ons tegen hem verzetten. Voorts noemt men het volgende de toepassing der wet (oendang-oendang jang dioendangkan). Indien er van roof vergezeld van moord (samoen) sprake is, moet er tevens een lijk zijn, en indien er uit eene bewaarplaats gestolen is (maling), moet er eene zekere waarde ontvreemd zijn. Is dit niet het geval, zoo kan de wet niet worden toegepast (dioendangkan), omdat bij hetgeen men de „acht" wetten (oendang-oendang jang dĕlapan) [171] noemt, het noodig is, dat er eene voldoende aanwijzing bestaat. Men noemt een nachtelijk dievenbezoek (maling lawat malam), wanneer midden in den nacht een ladder tegen den vloer van een huis wordt geplaatst [172], of de wand wordt ondergraven, dan wel opengesneden, en daarop de dief wordt nagezet door een troep menschen, die razende en schreeuwende zijn spoor volgen terwijl later zijne vervolgers hem inhalen, hem met een haak naar zich toetrekken, op hem inhakken, of ook wel hem overrompelen [173], in een strik vangen, knevelen, of stompen. Deze omstandigheden zouden aanleiding geven tot toepassing van

[167] Het in den tekst volgende woord tjanding kan ik niet verklaren.

[168] Vergl. S. Tj. P. III: 29 en ibid Aant. 189.

[169] Ofschoon deze Koran-plaats slechts op den Imâm, d. w. z. op het hoofd van alle geloovigen betrekking heeft, zoo wordt zij door den schrijver, blijkens het vervolg, op de Maleische hoofden toegepast.

[170] Vermoedelijk is hier de wettelijke reinheid (ṭahârah) der Arabische rechtsbronnen bedoeld.

[171] Namelijk bij de misdrijven opgenoemd p. 170 en 180.

[172] Mal. tĕrkĕnaq. Vergl. Menangk. kanaq.

[173] Mal. batoekoep Mĕn. voor bĕrtoekoep. Vergl. Jav. noekoep.

den hierboven gestelden regel, dat de straf, ingeval van wettig en rechtstreeksch bewijs, de dood is, ingeval van bewijs door aanwijzingen pandelingschap, en ingeval er slechts een los vermoeden bestaat, het doen van een eed bij het woord van Allâh [174]. Het feit der ontvreemding (tjilop) is eveneens een noodzakelijk element [175] van het misdrijf van diefstal van voorwerpen, die zich niet in eene bewaarplaats bevinden (tjoeri) [176], hetgeen beteekent, dat men eens zijne hand uitstrekt naar iemand anders goed, en wel bij dag [177],
145 doch op het geschreeuw van den eigenaar of bewaarder wegloopt. Het gewoonterecht (hadat) in eene plaats (nĕgĕri) strekt om de toepassing der Moḥammedaansche wet (sarat) te waarborgen, dat wil zeggen, het gewoonterecht en de Moḥammedaansche wet strekken tot bevestiging van elkander [178], gelijk in het bekende gedicht (pantoen) van den scherpzinnigen (boediman) vogel, die zich ging nederzetten voor de deur van een oud, maar ongeloovig man, terwijl diens zoon een twijfelaar was [179]. Het geldige gewoonterecht (hadat jang qawî) is te beschouwen als een verplicht (lâzim) kleedingstuk. Een verkeerd geadresseerde brief komt terug; maar het zich ten onrechte als pandeling verbinden (salah bĕroetang) is eene doodzonde. Al te veel is overdaad. Een erfstuk stijgt in waarde, naar mate het langer in de familie blijft, maar eene weegschaal, die lang blijft hangen, daalt in nauwkeurigheid. Wanneer men veel krediet geeft, ontvangt men veelal weinig terug.

Artikel (pasal) [180] handelende over de wet (oendang-oendang) betreffende de verschillende wijzen van goederen te achterhalen (ambat) [181]. Het achterhalen is drieërlei: vooreerst dat op gezag van het hoofd (radja), ten tweede dat op gezag van het dorpshoofd (panghoeloe) [182], ten derde dat op gezag van het plaatselijk

174 Zie boven p. 182.

175 Letterlijk: «loopt als een hagedis vóór.»

176 Zie boven p. 180.

177 Dus op een tijd, dat het huis of het erf openstaat, en niet kan gezegd worden eene bewaarplaats (ḥirz) in den zin der Moḥammedaansche wet te zijn. Vergl. Minhâdj aṭ-Ṭâlibin dl. III p. 224 en vv.

178 Zie boven p. 167.

179 Misschien wordt hier op den Bajan Boediman gezinspeeld, welk gedicht o. a vermeld wordt in mijn Verslag der Maleische enz. handschriften door Von de Wall nagelaten, p. 44. Over de speciale beteekenis van boediman zie boven p. 171, 172.

180 Zie boven Aant. 64.

181 Zie boven p. 171.

182 Zie boven Aant. 105.

bestuur (nĕgĕri). Wat het in de wet toegestane achterhalen van goederen betreft, zoo geldt de regel: „Gelijk belasting moet worden „opgebracht, omdat er een hoofd (radja) is, maar het ontbreken „van een hoofd ten gevolge heeft, dat geene wettige belasting kan „gevorderd worden, zoo onderstelt ook elk achterhalen van goederen „eene schuld, maar is een achterhalen zonder het bestaan van eene „schuld ongeldig.„ Heeft de pretensie op goud betrekking, zoo moet de hoeveelheid metaal met eene weegschaal (tĕradjoe) zijn geconstateerd, en in bongkal's [183] zijn uitgedrukt. Eene rijstschuld moet bij soekat's en gantang's [184] bepaald zijn; van eene schuld, lijnwaden betreffende, moet de hoegrootheid in ellen (hasta) en vademen (dĕpa) [185] zijn uitgedrukt, en het bedrag van eene geldschuld in realen [186]. Voorts moet men de verschillende handelingen [187] kennen tot het achterhalen vereischt. Men begint met bij den debiteur, bij wijze van aanmaning, de wacht te houden (toenggoe tagih) [188]. Indien de schuldenaar dan niet spoedig, hetzij zekerheid stelt door een pand te geven (bagoloq bagadai), hetzij bij minnelijke schikking een termijn voor de betaling verkrijgt (bĕrdjandji bĕrsamaja), hetzij een geschrift afgeeft ten bewijze van de schuld (bĕrtjiri bĕralamat) [189], hetzij eindelijk iemand vindt die voor hem borg blijft, indien hij zelf verhinderd zal zijn te betalen (mĕngakoe mĕngĕndala), zoo kan worden overgegaan tot het doen achterhalen van zijne afwezige goederen. Voorts moet men nog de voorwaarden (sjarṭ) kennen, waaronder het achterhalen van goederen geoorloofd is. Wanneer men eenigen tijd bij den debiteur bij wijze van aanmaning de wacht gehouden (toenggoe tagih) heeft, maar hij wil geene schikking in overweging nemen,

---

183 Een bongkal of tahil weegt twee oude Spaansche matten.

184 Twee rijstmaten, 1 soekat = 4 gantang. Vergl. S. Tj. P. Aant. 98.

185 1 dĕpa = 4 hasta. De hasta is de afstand van den elleboog tot aan den top van den middelsten vinger.

186 De rejal is eene rekenmunt ter waarde van ƒ2.—.

187 Mal. tangga-tangga, letterlijk: «de verschillende trappen».

188 Dit wacht houden bij zijn debiteur, met het doel om hem tot betaling te nopen, is eene instelling van het Hindoe-recht, en heet daar dharna. Vergl. H. S. Maine: Early History of Institutions, 3de druk, p. 40, 297—304.

189 Van de hier gebruikte dubbele uitdrukkingen beteekenen de tweede woorden allen ongeveer hetzelfde als de eersten. Alamat is het Arab. 'alâmah. Voor de beteekenis van sĕmaja zie men nog V. Hasselt t. a. p. p. 64. Djandji beteekent «overeenkomst», en in meer specialen zin, «overeengekomen betalings-«termijn.» Goloq is meer Mĕnangkabausch, gadai het algemeene woord. Vergl. boven p. 161.

ofschoon hij de schuld erkent, dan wel hij wil de onderhandeling niet voor goed afbreken, ofschoon hij de schuld ontkent, zoo is het geoorloofd tot het achterhalen zijner goederen over te gaan. Eveneens moet men weten, hoe de aanwijzing der te achterhalen goederen plaats vindt. Indien men bewezen heeft, dat de goederen zich bevinden in een bepaald gebied (laras)[190], zoo heeft men de vrije hand om ze in dat geheele gebied te zoeken, en hetzelfde beginsel wordt toegepast, wanneer men bewijst, dat de goederen zich bevinden in eene bepaalde gemeente (nĕgĕri) of in de wijk van een bepaald geslacht (soekoe). Eindelijk moet men weten, dat er acht gevallen zijn, waarin geen achterhalen van goederen mag plaats hebben. Men mag namelijk ten eerste geene goederen achterhalen bij een hoofd (radja); ten tweede mag men dit niet doen bij een staatsdienaar (mantri); ten derde is het achterhalen verboden bij een groot geleerde; ten vierde mag men niet achterhalen ploeg- of trekvee, noch ten vijfde de insigniën en andere benoodigdheden van een hoofd (ḫâdjat radja), noch ten zesde den dolk (kĕris) welken
p. 146 iemand aan zijn lijf draagt, noch ten zevende iemands vrouw, noch eindelijk ten achtste iemands kinderen[191]. In alle andere gevallen mag men de goederen van zijn debiteur achterhalen (ambat), wanneer men ze niet onder zijn bereik heeft, en in beslag nemen (tarik)[192], wanneer men ze wel onder zijn bereik heeft. Daarbij geldt nog de regel, dat tusschen huisgenooten solidaire aansprakelijkheid bestaat[193]. Wanneer het achterhalen van goederen overeenkomstig de bovenvermelde voorschriften heeft plaats gehad, zoo is alles in orde; is het achterhalen echter nietig, zoo wordt hetgeen men te dien einde verricht heeft, dadelijk ongedaan gemaakt.

Artikel (pasal)[194] handelende over de wet (oendang-oendang) omtrent ontucht (salah). Vooreerst kan men zich schuldig maken

[190] Oorspronkelijk: «stam», namelijk één van de twee stammen, Kota Piliang en Bodi Tjiniaga, waarin de Mĕnangkabausche bevolking verdeeld was. In eene afgeleide beteekenis is echter laras ook eene territoriale indeeling, d. w. z. vroeger het gebied van eene federatie van gemeenten (nĕgĕri), en tegenwoordig een regentschap. Zie Resumé van het grondonderzoek op Sumatra p. 8.

[191] D. w. z. men mag iemands vrouw of kinderen niet voor de schuld van den echtgenoot of vader als pandeling in beslag nemen. Zie boven p. 161, 176, en Simb. Tjah. Pal. Aant. 339.

[192] Zie boven Aantt. 44 en 45.

[193] Zie boven p. 171.

[194] Zie boven Aant. 64.

aan ontucht met de vrouw van zijn hoofd (radja). Op zoodanig misdrijf staat de doodstraf. In de tweede plaats kan men zich schuldig maken aan ontucht met de vrouw van zijn dorpshoofd (panghoeloe) [195]. Zoodanig misdrijf wordt met pandelingschap (bĕroetang) geboet. In de derde plaats kan een man zich schuldig maken aan ontucht met eene gewone vrouw. Zoodanig misdrijf kan naar de omstandigheden de doodstraf of de straf van pandelingschap na zich slepen, en soms zelfs ook niet eens met pandelingschap strafbaar zijn. Indien namelijk iemand een ongehuwd man en eene ongehuwde vrouw betrapt (tangkap), hetzij in het woud, hetzij op de grens van het dorp, hetzij op een zijpad, hetzij op den weg, hetzij op de badplaats van het dorp, die bij elkander zitten en elkander gedurig liefkoozen, met de voeten tegen elkander en elkander bij de hand vasthoudende, terwijl nog minstens drie andere mannen [196] met deze omstandigheden door eigen waarneming bekend zijn, — onder die omstandigheden staat wel de strafwaardigheid vast, maar is de straf van pandelingschap voldoende. Indien echter alle bovenbedoelde omstandigheden niet zijn waargenomen, komt zelfs geen pandelingschap te pas; maar worden de beide schuldigen met elkander in het huwelijk verbonden, omdat dit toch blijkbaar is hetgeen beide verlangen. Een man kan intusschen ook ontucht bedrijven met de vrouw van een ander. Wanneer zoodanige vrouw bevonden wordt dientengevolge zwanger te zijn, en de schuldigen zijn betrapt met de voeten tegen elkander en elkander bij de hand vasthoudende, waarna men op hen heeft ingehakt, zoodanig dat bij de aanklacht blijkt, dat de rug van den man en de borsten van de vrouw getroffen zijn, zoo kan de doodstraf worden toegepast, omdat hunne schuld bewezen is overeenkomstig den inhoud der acht wetten [197]. Ingeval de omstandigheden niet zoo duidelijk de schuld aantoonen, mag de doodstraf stellig niet worden uitgesproken, tenzij de aanklager drie getuigen van het feitelijk pleiten van ontucht kunne voorbrengen [198], dan wel dat de

---

195 Zie boven Aant. 105.

196 D. w. z., met dengeen, die de schuldigen betrapt heeft, vier getuigen. Dit is namelijk het aantal getuigen, dat de Moh. wet vordert om het misdrijf van ontucht te constateeren. Vergl. Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn dl. III p. 214.

197 Mal. jang dĕlapan = «de acht»; maar blijkbaar is hier het woord oendang-oendang onder te verstaan. Zie boven p. 170 en 180 en vv. Volgens het daar bekend gestelde, is het misdrijf van salah op zich zelf niet met den dood strafbaar, maar hier blijkt, dat dit wel het geval is bij het bestaan van verzwarende omstandigheden.

198 Zie boven Aant. 196.

beschuldigden, ook zonder dat drie personen tegen hen getuigen,
147 hun misdrijf bekennen [199]. Eindelijk moet men nog de voorwaarden (sjarṭ) kennen, waaronder eene schuldigverklaring mogelijk is. Er zijn namelijk drie categorieën van personen, die voor ontucht (salah) niet mogen veroordeeld worden: ten eerste minderjarigen, ten tweede personen van notoir slecht levensgedrag (fâsiq) [200], en ten derde oude lieden, bij wie geene geslachtsdrift meer kan worden opgewekt.

Artikel (pasal) [201] handelende over de wet omtrent den bloedprijs (bangoen) en het smartegeld (pampas) [202]. De bloedprijs voor een hoofd (radja) is één kati en vijf tahil goud [203]; die voor een dorpshoofd (panghoeloe) [204], voor een staatsdienaar (mantri) of voor een geleerde is tien en derdehalf, dat wil zeggen 12½ tahil goud [205], bij welke berekening één kameel op 7 tahil en 1 paha [206] geschat wordt. De bloedprijs voor iemands bediende (hamba) [207] bedraagt 20 ĕmas of 1 tahil en 1 paha goud [208]; die voor een kind draagt hetzelfde karakter als die voor een hoofd verschuldigd. Er kunnen namelijk termen zijn om den bloedprijs

[199] Daar het misdrijf van ontucht, ook in het Moḥ. recht, eerst door de copulatie aanwezig is, zoo moet hier dit feit uitdrukkelijk worden bewezen; terwijl in de vorige gevallen de copulatie voldoende uit de omstandigheden bleek.

[200] Ook in het Moḥ. recht is ontucht alleen met den dood strafbaar, indien dit misdrijf door achtbare (moḥçan) personen wordt gepleegd. Anderen worden met geeseling gestraft. Vergl. Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn dl. III p. 211 en vv.

[201] Zie boven Aant. 64.

[202] De bangoen komt te pas bij verlies van het leven, de pampas bij verwondingen. Zie boven p. 164.

[203] D. w. z. 21 tahil = 400 oude realen van 27 oewang. De berekening in geld van de hier en verder te vermelden hoeveelheden goud verschilt in de ter mijner beschikking staande Mĕnangkabausche oendang-oendang's zoo zeer, en is zoo onduidelijk, dat ik mij aan de herleiding tot onze munt niet waag. Vergl. V. Hasselt t. a. p. p. 233.

[204] Zie Aant. 105.

[205] Zie Aant. 203.

[206] = 7¼ tahil: 1 tahil = 4 paha = 16 ĕmas. De tahil en de ĕmas als goudgewicht niet te verwarren met den tahil en den ĕmas als rekenmunt. De Moḥ. wet berekent den bloedprijs in kameelen. Zie Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn dl. III p. 150. De in den tekst aangegeven berekening komt echter niet overeen met die van de Moḥ wet. Ditzelfde geldt trouwens van ongeveer alles wat in dit artikel vermeld staat.

[207] De stand der bedienden (hamba) wordt in dit wetboek steeds van dien der slaven onderscheiden, doch hun rechtstoestand kan ik niet nader ophelderen. Zie boven p. 158, 161, 164 en v.

[208] D. w z. 1¼ tahil. Zie Aantt. 203, 206, 209.

voor beiden tot op de helft te verminderen, en alsdan bedraagt die voor een kind één tahil 12½ ëmas[209]. Het bedrag van den bloedprijs kan voorts één trap dalen, terwijl het smartegeld drie trappen kan dalen[210]. Het normale bedrag van het smartegeld is gelijk aan den halven bloedprijs; maar, om het bedrag in een speciaal geval vast te stellen, moet men den aard der verwonding in aanmerking nemen, of zij bv. al dan niet belangrijk is, en of de genezing veel of weinig moeite zal inhebben. In geval van het afslaan van een been, het splijten van een oor, het uitsteken van een oog, het scheuren van den neus, of het open rijten van één der lippen, bedraagt het smartegeld de helft van den bloedprijs. Eene wond aan de wenkbrauwen wordt goedgemaakt door betaling van eene rol lijnwaad; het verlies van de schaamdeelen kost slechts eene halve rol lijnwaad; het doorboren van de huid wordt door betaling van een stuk lijnwaad (kaïn lambam) van 4 hasta[211] goedgemaakt, en een striem door het maken van verontschuldigingen. Eene buikwond op zich zelf vordert slechts het smartegeld, en alleen in geval van doodelijken afloop den bloedprijs.

Artikel (pasal)[212] handelende over hetgeen men noemt »wenken« (isjârah) om behoorlijk te vonnissen[213]. Men herinnert zich, dat het recht drieledig is; het bestaat namelijk vooreerst uit de Moḥammedaansche wet, in de tweede plaats uit het gewoonterecht, en in de derde plaats uit het natuurrecht[214]. Men heeft bij de toepassing van het recht vooreerst uit te gaan van de algemeene en bijzondere voorschriften (bâb en pasal) der Moḥammedaansche wet[215]. Elk bijzonder voorschrift (pasal) is uit Allâh[216]; elke overlevering (ḥadîth) heeft betrekking op een gezegde of eene daad van den Profeet[217]; en elk algemeen voorschrift (bâb) is een uitvloeisel p. 148

---

209 = 28½ ëmas. Zie Aantt. 203, 206.

210 De beteekenis van dit voorschrift ontsnapt mij. Misschien is aan den zwaren en den lichten bloedprijs van het Moḥ. recht te denken, en aan de verschillende soorten van vergoeding bij verwonding.

211 Zie boven Aant. 185. Welke soort lijnwaad onder kaïn lambam te verstaan is, kan ik niet nagaan.

212 Zie boven Aant. 64.

213 Letterlijk: «voor een vonnis (hoekoem) dat geldig is.»

214 Zie boven p. 167, 179.

215 Zie boven p. 180.

216 D. w. z. staat in den Koran.

217 D. w. z. op de Sonnah.

van het nadenken der rechtsgeleerden [218]. De bewijsplaatsen (d a l î l) voor elk voorschrift moet men intusschen putten uit den Koran [219], dat wil zeggen uit het boek, dat als de kern van alle licht [220] te beschouwen is. Evenzoo kan immers een woord logisch niet worden afgescheiden van zijne beteekenis; maar veeleer is het woord het middel om de beteekenis aan te duiden. Indien de eischer of aanklager handelt in strijd met de hier uiteengezette beginselen van de Moḥammedaansche wet, zoo stelt hij zich bloot aan eene veroordeeling wegens onrechtmatige vordering of valsche aanklacht [221]. Wat het gedeelte van het recht aangaat, dat gewoonterecht [222] genoemd wordt, men leert dit kennen door te rade te gaan bij de geldige (q a w î) gewoonten en de verbindende (l â z i m) gebruiken. Van deze gewoonten en gebruiken zijn er die zoo oud zijn als een tot wildernis geworden stoppelveld (b ĕ r s a s a b b a d j a r a m i): anderen zijn niet meer in zwang en als in een graf verborgen (b a p a n d a m b a p a q o e b o e r a n); weder anderen zijn als een afgekapte stronk, welke op nieuw uitloopt (b a t o e n g g o e l b a p a m a r a s a n) [223], en eindelijk zijn er ook die nog steeds geregeld als voorbeeld worden gevolgd (b a t o e r o e t b a t o e l a d a n). Indien men nu bij een eisch of eene aanklacht handelt in strijd met de hier uiteengezette beginselen van het gewoonterecht, zoo stelt men zich wederom bloot aan eene veroordeeling wegens onrechtmatige vordering of valsche aanklacht [224]. Wat het gedeelte van het recht aangaat, dat gezegd wordt op het verstand te berusten [225], zoo bezit de mensch van nature niet alleen verstand ('a q l), maar ook het vermogen om na te denken (p i k i r) [226]. Het hier bedoelde recht gaat zoover als het verstand kan overwegen, wat rechtmatig (b ĕ n a r) en wat onrechtmatig (s a l a h) is. Tusschen beiden is een even groot verschil als tusschen zwart en wit.

---

[218] Men heeft hier dus de drie rechtsbronnen, die te zamen de Moḥammedaansche wet (s j a r' of s j a r i 'a h), d. w. z. het beschreven recht van den Islâm, vormen. Vergl. Beg. v. h. Moḥ. R. p. 3 en vv. en boven Aantt. 57 en 59.

[219] Deze is namelijk de hoogste, om zoo te zeggen de grondwet. De S o n n a h en de uitspraken der juristen hebben slechts aanvullende en interpretatieve kracht. Zie Ibid.

[220] Arab. q o l o e b a l - a n w â r letterlijk: «de harten der lichten.»

[221] Mal. m ĕ n o e k a s. Zie boven Aant. 157.

[222] Zie de vorige pag.

[223] D. w. z. na in vergetelheid te zijn geraakt, weder in zwang komen. Vergl. Jav. w a r a s = «hersteld», «genezen.»

[224] Zie Aantt. 157 en 221.

[225] D. w. z. «het natuurrecht.» Zie de vorige pag.

[226] Arab. f i k r.

Te vergeefs immers zult gij in het rechtmatige het onrechtmatige zoeken, even goed als de begrippen van noodzakelijkheid (wâdjib), mogelijkheid (djâïz) en onmogelijkheid (mostaḥîl) elkander uitsluiten [227]. Kan men standvastigheid (sabar) [228] verwachten bij een slecht mensch (fâsiq), dan wel slechtheid bij een standvastig persoon, of niet? Kan er voorts vuur uit water ontstaan dan wel water uit vuur, of niet? Men trachte toch eens aan te toonen, dat naar ons verstand het rechtmatige en het onrechtmatige van iets tegelijk noodzakelijk, mogelijk en onmogelijk zoude kunnen zijn, dat bij voorbeeld iets noodzakelijk rechtmatig is, maar te gelijk als rechtmatig en als onrechtmatig zoude kunnen worden gedacht! Wat men immers rechtmatig kan noemen, kan niet te gelijk onrechtmatig heeten. Denk verder eens na over het rechtmatige en het onrechtmatige van iets, en of het verstand zich één van beiden tegelijk als noodzakelijk, onmogelijk dan wel mogelijk zoude kunnen voorstellen. Even goed zoude men zich eene daad, welke men onrechtmatig noemt, kunnen voorstellen, en dan dat men op grond van die onrechtmatige daad zijn proces tegelijk zoude verliezen en winnen. Het goede nu en het rechtmatige zijn begrippen van gelijke waarde. Heeft de rechtmatigheid de overhand boven de onrechtmatigheid, zoo moet het proces gewonnen worden; in het omgekeerde geval lijdt men de schade van het verliezen. Wegen daarentegen de rechtmatigheid en de onrechtmatigheid tegen elkander op, zoo moet de rechter uitspreken wat men de compensatie (baloes) [229] noemt. Weegt de rechtmatigheid zelfs niet tegen de onrechtmatigheid op, zoo stelt men zich bloot aan eene veroordeeling wegens onrechtmatige vordering of valsche aanklacht [230], gelijk de bewijsplaats (dalîl) uit den Koran (V : 49) luidt: „Zij die niet rechtspreken naar de openbaring van Allâh, voorwaar zij „zijn onrechtvaardigen." Onder de „openbaring" is hier te verstaan, dat men niet slechts bij de rechtspraak moet uitgaan van hetgeen Allâh, de Allerhoogste, woordelijk heeft gelast, maar ook van de bovenomschreven algemeene en bijzondere voorschriften (bâb en pasal) [231]

[227] Zie boven p. 179.

[228] Arab. çabr.

[229] Het woord baloei in het Handschrift is de Měnangkabausche uitspraak voor baloes. In den tekst heb ik de regelmatige schrijfwijze hersteld. De compensatie bestaat daarin, dat men de zaak in geschil gelijkelijk tusschen beide partijen deelt. Zie Van Hasselt t. a. p. p. 230.

[230] Mal. měnoekas. Zie boven Aant. 157.

[231] Zie boven p. 180 en 190.

der Moḥammedaansche wet; terwijl zij die hun evenmensch onrecht
p. 149 aandoen, later op heete kolen [232] zullen zitten. Eene andere bewijsplaats (d a l î l) luidt: „De edelmoedige tracht zoowel Allâh als „de menschen te naderen, maar houdt zich ver van het eeuwige „vuur„ [233]. Dit beteekent, dat een grootmoedig staatsdienaar (m a n t r i) en een rechtvaardig ('â d i l) hoofd (r a d j a) zoowel dicht bij het volk staan als ook dicht bij den hemel (s o r g a), maar ver zijn van de hel (n a r a k a). Voorts moet men kennen de bijzondere voorschriften (p a s a l) van de wet (o e n d a n g-o e n d a n g) omtrent de nalatenschappen (p o e s a k a), waaronder te verstaan is, dat de nalatenschappen door de erfgenamen (w â r i t h) worden verkregen overeenkomstig de beginselen [234] van het gewoonterecht (h a d a t), zoowel in de nederdalende als in de opgaande linie. De goederen, die men „erf-„goederen„ (p o e s a k a) noemt, zijn: stuwdammen, tuinen, vijvers, boomen geschikt tot bijenteelt [235], bamboestoelen, r o e m b i j a- en b i n g k o e w a n g-aanplantingen [236], hoog en laag gelegen bouwgronden en d j a m b o e-aanplantingen. Bovendien moet men nog de bijzondere voorschriften (p a s a l) van de wet omtrent de agrarische aangelegenheden (o e n d a n g - o e n d a n g t a n a h) kennen. De aanspraken op den grond kunnen worden geconstateerd op vier wijzen: vooreerst door middel van eene gedagteekende [237] schriftelijke akte, ten tweede door dijkjes die de uitgestrektheid aangeven, ten derde door vlaggetjes met de noodige opschriften, en ten vierde door het plaatsen van eene afsluiting om het geheele veld. Indien iemands aanspraken op den grond niet op éêne dezer wijzen zijn geconstateerd, zoo stelt hij zich er aan bloot, dat een ander die ontkent (m o n k i r), en de rechter deze ontkentenis aanneemt. Eindelijk moet men nog de bijzondere voorschriften (p a s a l) van de wet betreffende het irrigatiewezen (o e n d a n g - o e n d a n g a j a r) kennen. De aanspraken op het water, kunnen worden geconstateerd op drie wijzen. Vooreerst heeft men water, dat door middel van een dam op de vereischte hoogte is gebracht [238], ten tweede water waarin, als teeken van toeëige-

[232] Letterlijk: «op een komfoor met vuur.»

[233] Volgens Flügel's Concordantiae Corani Arabicae staan deze woorden niet in den Koran.

[234] Letterlijk «de beenderen.»

[235] Zoogenaamde s i a l a n g-boomen. Vergl. S. Tj. Pal. III: 30—32.

[236] De r o e m b i j a is eene palmsoort, waarvan de bladeren als a t a p, d. w. z. dakbedekking gebruikt worden; terwijl de b i n g k o e w a n g eene p a n d a n u s-soort is, van welker bladeren o. a matten gevlochten worden.

[237] Mal. b ĕ r s a k a l a. Vergl. Jav. s a n g k â l â.

[238] Mal. g ĕ n a n g. Verg. M ĕ n. g a n a n g.

ning, een staak is geplaatst, en ten derde eene door ingeslagen palen afgesloten watervlakte. Indien iemands aanspraken op het water niet op ééne dezer wijzen zijn geconstateerd, zoo stelt hij er zich aan bloot, dat een ander die ontkent (m o n k i r), en de rechter deze ontkentenis aanneemt.

Dit Artikel (p a s a l) [239] doet nog kennen de wet (o e n d a n g-o e n d a n g) omtrent de teekenen van eigendom:

1° op de huid van een dier, namelijk het oprollen en samenbinden;

2° op een boomstam, namelijk het maken van eene inkerving of het trekken van eene kras;

3° op de geleding van een plant, namelijk door die geleding los te maken;

4° op een bamboestoel, namelijk door die te omaarden;

5° op een hert, namelijk door dit tot spijs te bereiden;

6° op een met woekerplanten begroeiden boomtak, namelijk door dien van onkruid te zuiveren, en door er eene inkerving in te maken dan wel er eene kras over te trekken. Dit laatste ziet speciaal op de boomen geschikt voor de bijenteelt [240].

Indien iemands aanspraken op deze verschillende soorten van goederen niet op de te dien aanzien voorgeschreven wijzen geconstateerd zijn, stelt hij er zich aan bloot, dat een ander die ontkent (m o n k i r), en de rechter deze ontkentenis aanneemt. Voorts moet men kennen de bijzondere voorschriften (p a s a l) van de wet (o e n d a n g-o e n d a n g) omtrent het vinden van goederen. Indien bij voorbeeld twee menschen te zamen op weg zijn en een voorwerp vinden, zoo heeft hij, die vooruit loopt, daarop slechts een gelijk recht als hij die achteraan loopt [241]. Indien echter degeen, die achteraan loopt, het voorwerp het eerst vindt, zoo mag men zijne aanspraken daarop niet gelijk stellen met die van zijn voorman, die het voorwerp was voorbijgeloopen.

Dit Artikel (p a s a l) [242] handelt over de voorwaarden (s j a r t), waaronder men als getuige kan optreden [243]. Die voorwaarden zijn vierledig. Vooreerst voldoet eene vrouw niet aan die voorwaarden, p. 15

---

[239] Zie boven Aant. 64.

[240] De zoogenaamde s i a l a n g-boomen. Vergl. S. T. P. III: 30—32.

[241] Men weet, dat de Inlanders nooit naast, maar altijd achter elkaar loopen. De eerste en de laatste vormen dus slechts één gezelschap.

[242] Zie boven Aant. 64.

[243] Vergl. boven p. 168, 169 en 176.

maar wel een man. In de tweede plaats voldoet daaraan niet iemand van notoir slecht levensgedrag (fâsiq), maar wel iemand, die een braaf leven leidt (ṭâ'ah)[244]. In de derde plaats voldoet daaraan niet een krankzinnige, maar wel iemand in het genot zijner verstandelijke vermogens. In de vierde plaats voldoet daaraan niet een slaaf, maar wel een vrij man. Dit zijn de personen, die als getuigen mogen optreden, maar Allâh is de voortreffelijkste getuige.

Hiermede eindigt dit geschrift.

In het jaar van de vlucht van den Profeet (Hem zij heil en zegen!) 1288, den derden dag van de maand Moḥarram, op Zondag, toen heeft Ki Dĕmang Sĕtija Wigoena de wet (oendang-oendang) omtrent buffels van Pangeran Poerba Mangoen Nĕgara overgenomen, gelijk mede de wet (oendang-oendang) omtrent hen die akkers (hoema) op woesten grond ontginnen. Gij allen, die akkers wilt ontginnen, moet zorg dragen ze te omheinen. Indien nu de omheining over eene lengte van minstens drie vademen (dĕpa) omvalt, zoo moet ze van buiten met kracht worden rechtgetrokken. Zelfs indien van de omheining niet meer dan drie naast elkander staande toppen der boomen, waaraan zij bevestigt is, overeind zijn gebleven, moet men ze nog van buiten weder oprichten. Bijaldien men op die wijze, overeenkomstig de wet (oendang-oendang), zijnė ontginning heeft beveiligd, en eens anders buffel dringt dan toch de bedoelde omheining binnen, zoo mag men dien buffel desnoods doodsteken, zonder dat de eigenaar van den buffel eenige schadevergoeding kan eischen. Heeft men daarentegen zijne ontginning niet aldus behoorlijk beveiligd, en steekt men dan den binnengedrongen buffel van een ander dood, zoo is men tot schadevergoeding gehouden. Aan den anderen kant moet gij allen, die buffels bezit, deze dieren des nachts in eene kraal drijven en opsluiten. Indien zij niet in de kraal kunnen worden gedreven en opgesloten, wegens de vele regen die overdag gevallen is, dan wel wegens de wilde dieren, zooals tijgers of olifanten, zoo moet men stellig van deze omstandigheid kennis geven aan hen, die in de buurt akkers hebben ontgonnen. Men late dit niet na. Zoo ook geve men aan de bezitters van naburige ontginningen kennis, wanneer één zijner buffels is losgeraakt, omdat het

---

[244] Letterlijk: «de gehoorzaamheid», namelijk aan de wet van Allâh.

touw, waarmede hij was vastgebonden, gebroken is. Indien gij deze kennisgeving verzuimd hebt, en uw losloopende buffel dringt des nachts de ontginning van een ander binnen, dan wel hij werpt de om die ontginning geplaatste heining omver, waarop de eigenaar p. 15
hem doodsteekt, zoo kunt gij geene schadevergoeding eischen, omdat de ontginning behoorlijk omheind was, en uw buffel in de kraal behoorde te zijn. Indien gij ontginningen aanlegt, moeten, zoolang de omheining nog niet gereed is, langs den geheelen omtrek (bĕr-bidang-bidang) merksteenen geplaatst worden (bĕrtindih kalang); terwijl de naburige ontginners, wier omheiningen al gereed zijn, u de behulpzame hand daarbij moeten bieden. Zoolang namelijk uwe omheining nog niet gereed is, moogt gij den buffel van een ander, die uwe ontginning binnendringt en uwe te velde staande rijst komt opeten, niet doodsteken, en, doet gij dit, zoo zijt gij tot vergoeding van de waarde van den buflel gehouden. Indien er voorts in het dorp (doesoen) buffels gehouden worden, moeten wij zorgen ons erf (kampoeng) van eene houten heining te voorzien, opdat de buffels er niet binnendringen. Daartoe kan men de hulp inroepen van de eigenaars der buffels, en bijaldien deze dit weigeren, kan men hen aansprakelijk stellen voor de schade door hunne dieren toegebracht. Indien toch een buffel het plantsoen van een ander opeet, zoo moet de eigenaar vergoeden: voor pisang een kwart gulden per boom, voor kokosnoten een kwart reaal [245] per boom, voor betel vijftien duiten per boom, en voor suikerriet zes duiten per stok. Bij rijst rekent men de eenheid, voor de berekening der schadevergoeding, op 400 gantang's [246]. Dit is het bevel van den Vorst, in deze wet (oendang-oendang) vervat, welk bevel volstrekt niet mag worden in den wind geslagen door één van u allen. Wanneer de bepalingen van deze wet (oendang-oendang) door iemand niet worden nagekomen, zoo wijkt een dergelijk persoon af van den weg door het gewoonterecht (hadat) [247] aangewezen, en wordt hij door den Vorst beboet met 120 realen [248]. Zoo zij het! [249]

---

[245] = f0.50.

[246] Vergl. S. Tj. P. Aant. 98 en V: 11. Roempoen, ofschoon gewoonlijk «stoel» van planten beteekenende, is hier blijkbaar in den uitgebreiden zin van eenheid voor de berekening der schadevergoeding gebezigd. De bepaling zoude anders onverklaarbaar zijn. Zie Van Hasselt t. a. p. p. 241 noot 1.

[247] Zie boven p. 155 en 191.

[248] = f240. Vermoedelijk is dit het maximum, en niet het bedrag dat onder alle omstandigheden moet worden opgelegd.

[249] Vergl. S. Tj. P. III: 22 en vv.

BENKOELEN.

OENDANG-OENDANG ADAT LĔMBAGA.

PĔRATOERAN VAN 1866

PĔRATOERAN VAN 1868.

OENDANG-OENDANG SIMBOER TJAHAJA.

Evenals in het aangrenzende Palembang zijn de tegenwoordig in Benkoelen geldende Maleische wetten (oendang-oendang) codificaties van de landsgebruiken, door Inlandsche hoofden onder toezicht van Europeanen samengesteld. Voor zooverre in Benkoelen oude wetten bestonden, waren het die van Mĕnangkabau, welke wetten echter blijkbaar slechts als erfstukken bewaard werden, zonder dat men zich er om bekommerde ze na te leven. Het is namelijk van algemeene bekendheid, dat de nationale instellingen van Benkoelen, speciaal wat betreft het Inlandsch bestuur en het familie- en erfrecht, samenhangen met de instellingen der Palembangsche binnenlanden, maar daarentegen van andere beginselen uitgaan dan het zoogenaamde soekoe-bestuur en de matriarchale inrichting der familie, thans nog bij de Mĕnangkabausche Maleiers in zwang. Het feit dat de Mĕnangkabausche oendang-oendang's in Benkoelen zoo hoog in aanzien stonden, zonder dat toch iemand er aan dacht ze na te leven, is zeker zonderling en nog niet voldoende verklaard. Vermoedelijk heeft men hier te denken aan kolonisten uit Mĕnangkabau, die zich op de strandplaatsen nederzetten en hunne oendang-oendang's medebrachten, doch zich langzamerhand met de overige bevolking vermengden, hare instellingen overnamen en hunne eigene wetboeken als onpraktische maar eerwaardige antiquiteiten bewaarden.

Wat hier ook van zij, het feit is niet te ontkennen. De Oendang-Oendang van Moko-Moko, uitgegeven en vertaald door F. S. Raffles [1], is niets dan een Mĕnangkabausche Tambo of legendair geschiedverhaal tot toelichting en verklaring van de Mĕnangkabausche instellingen. In de afdeeling Kroë werd tot in 1865 de Oendang-Oendang van den legendairen Mĕnangkabauschen vorst Parapatih Sabatang in eere gehouden, en eerst toen door de straks te vermelden Oendang-Oendang Simboer Tjahaja vervangen [2]. Diezelfde Oendang-Oendang was, blijkens mij

[1] Malayan Miscellanies, dl. II, Nos XIII en XIV.

[2] Zie O. L. Helfrich: Bijdragen tot de kennis van de afdeeling Kroë in de

gedane officiëele mededeeling, tot 1863 ook te Moko-Moko als rechtsbron erkend.

De eerste poging om de landsgebruiken te codificieeren had plaats op het initiatief van het Engelsch bestuur in de afdeeling Laïs in 1779 en in de Pasoemah-landen in 1807 [1]. Later deed de Magistraat H. R. Lewis, onder zijn toezicht, door de hoofden van Benkoelen eene Maleische verzameling van de aldaar gevolgde oude landsgebruiken samenstellen, welke verzameling onder den naam van Oendang-Oendang Adat Lĕmbaga bekend en te Londen in 1821 gedrukt is [2].

Een tweetal Pĕratoeran's of Reglementen ter aanvulling van de Oendang-Oendang Adat Lĕmbaga werden respectievelijk in de jaren 1866 en 1868 door de hoofden van Benkoelen, op last en ten overstaan van den toenmaligen Assistent-Resident A. Pruys van der Hoeven opgesteld.

Deze drie codificaties der landsgebruiken betreffen alleen de hoofdplaats Benkoelen. Zij worden, voor zooverre zij het familie- en erfrecht betreffen, thans nog als consultatief recht beschouwd door den zoogenaamden Hâkim Kĕtjil of Raad voor Kleine Zaken, welke aldaar ongeveer de rechtsmacht uitoefent, welke in andere gedeelten van Nederlandsch-Indië aan de Priesterraden is opgedragen. Voor zooverre de Oendang-Oendang Adat Lĕmbaga voorschriften omtrent andere onderwerpen van privaatrecht bevat, zullen die uit den aard der zaak als consultatief recht moeten gelden bij den in 1880 te

Bijdr. v. d. T. L. en Vk. v. N. I. 5e Reeks, dl. IV (1889) p. 605, waar echter door drukfouten «Titi Sebatang» voor Patih of Parapatih Sabatang en «Si Amboeran «Tjahija» voor Simboer Tjahaja staat.

[1] Zie Marsden: History of Sumatra (London 1811) p. 218 en vv. en 230 en vv.

[2] Code of laws as established bij the Pangerans Court at Fort Marlbourough, London, Cox and Baylis, 1821. Deze uitgave is zeer zeldzaam: in Nederland is het mij niet mogen gelukken er een exemplaar van te ontdekken. In Indië bevindt zich één exemplaar op het Residentie-Bureau van Benkoelen en één in de bibliotheek van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Van het eerstgenoemde exemplaar is een afschrift voorhanden in de bibliotheek van het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië te 's Hage, en van het tweede heeft de Directie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen de welwillendheid gehad ten mijnen behoeve een afschrift te laten maken. Het is hier de plaats daarvoor openlijk mijn dank te betuigen. Eene Hollandsche vertaling van de Adat Lĕmbaga is te vinden in het Tijdschrift: Het Recht in Nederlandsch-Indië, dl. I (1849) p. 256 en vv. Deze vertaling laat echter in sommige opzichten te wenschen over. De Pangeran's Raad is met de invoering van de nieuwe bepalingen op het rechtswezen opgeheven. Zie Stbl. 1880 No. 32, Art. 49.

dier plaatse opgerichten Landraad [1], behoudens natuurlijk de voorschriften, welke door veranderde omstandigheden hunne beteekenis hebben verloren, als die omtrent slavernij [2]. Wat de voorschriften omtrent proces- en strafrecht betreft, die zijn bij den Landraad van geen praktisch belang meer, omdat bedoeld college, wat de rechtspleging aangaat, de voor Sumatra's Westkust door ons vastgestelde bepalingen moet volgen, en ten crimineele naar het Strafwetboek voor Inlanders moet vonnissen [3].

Wat de binnenlanden betreft, zoo werd eerst in 1862, op initiatief van den toenmaligen Assistent-Resident J. Walland, eene poging gewaagd om de landsgebruiken met behulp der Inlandsche hoofden eenigzins officieel te codificeeren. Die ambtenaar had indertijd in Palembang ook belangrijke bouwstoffen bijeengebracht voor de aldaar in 1854 tot stand gekomen Oendang-Oendang Simboer Tjahaja, en meende nu waarschijnlijk voor de binnenlanden van Benkoelen, waar de toestanden zoo nauw verband hielden met die van de naburige streken der Residentie Palembang, iets dergelijks te kunnen doen. Zijne oendang-oendang werd eveneens Simboer Tjahaja genoemd. Uit den aard der zaak hebben beide oendang-oendang's veel van elkander; terwijl ook bij de samenstelling van de eene zoowel als bij die van de andere van dezelfde beginselen werd uitgegaan, namelijk het zoeken naar hetgeen algemeen als recht werd erkend, met weglating van alles wat zuiver locaal was, en het trachten tegen te gaan van uit een sociaal of humanitair oogpunt afkeurenswaardige instellingen.

Niet minder dan in Palembang werd in de binnenlanden van Benkoelen deze codificatie door hoofden en bevolking met ingenomenheid ontvangen, zoo zelfs dat, spoedig na het bekend worden daarvan, ook in de afdeeling Moko-Moko, welke men tot dusverre buiten beschouwing had gelaten, de Regent het officieele verzoek deed eene dergelijke oendang-oendang, naar de plaatselijke behoeften eenigzins gewijzigd, te mogen ontvangen. Eene Hollandsche vertaling van die Moko-Mokosche Oendang-Oendang is te

---

[1] Stbl. 1880 N°. 32, Artt. 7 en vv. Vergl. Art. 75 van het Reg. Regl.

[2] Vergl. Artt. 6, 19, 34—36, 38 van de Oendang-Oendang, en Art. 115 v. h. Reg. Regl.

[3] Vergl. Artt. 10, 16—29, 32, 40 van de Oendang-Oendang en Stbl. 1880 N°. 32 Artt. 30 en 47. Ofschoon art. 563 van Stbl. 1874 N°. 94*b* niet uitdrukkelijk op Benkoelen is toepasselijk verklaard, neemt men toch algemeen aan, dat de Landraad aldaar het Strafwetboek voor Inlanders moet toepassen.

vinden in het Koloniaal Verslag over 1865 [1]. Ik achtte het wegens de groote overeenstemming met de Benkoelensche Oendang-Oendang Simboer Tjahaja overbodig den Maleischen tekst daarvan in deze verzameling op te nemen, en heb mij er toe bepaald, bij de vertaling der verschillende artikelen van laatstgenoemde, in den vorm van aanteekeningen de afwijkingen van de Moko-Mokosche Oendang-Oendang te vermelden. Evenals bij de Palembangsche Oendang-Oendang is de nummering der titels van mij, ten einde het citeeren gemakkelijk te maken. Daar de bevolking in de binnenlanden van Benkoelen, gelijk men weet, evenals die der Palembangsche binnenlanden in het genot harer eigen rechtspleging is gelaten, zoo heeft ook de Benkoelensche Simboer Tjahaja nog niets van haar praktisch belang verloren, behoudens enkele wijzigingen, welke bij de artikelen, waarop zij betrekking hebben, zullen worden aangegeven, en behoudens de algemeene opmerking, dat men ook bij de eigen rechtsbedeeling van den Inlander meer en meer het Strafwetboek als consultatief recht begint te volgen.

De tekst der Adat Lĕmbaga is door mij overgenomen van het hierboven vermelde afschrift in het bezit van het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië, en van het afschrift dat de Directie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen de welwillendheid had ten mijnen behoeve van haar exemplaar te doen vervaardigen. De varianten dezer beide afschriften zijn aangegeven door de letters A en B. De aanvullingen van 1866 en 1868 zijn uitgegeven naar een mij van regeeringswege verstrekt afschrift van de origineelen, welke zich op het Residentie-Bureau van Benkoelen bevinden. Van de Oendang-Oendang Simboer Tjahaja ontving ik eveneens van de Regeering een afschrift van het officieele exemplaar te Benkoelen aanwezig; terwijl een handschrift in het bezit van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen (N°. 141) daarmede is gecollationneerd. Ook de varianten van die beide handschriften zijn respectievelijk aangegeven door de letters A en B. Spelfouten zijn intusschen nergens als varianten vermeld.

---

[1] Zie Bijlagen p. 27 en vv.

MALEISCHE TEKST.

بسم الله الرحمان الرحيم

وبه نستعين بالله علي اين چرترا اندڠ٢ عادة لمباڬ ملايو يڠ دڤاكي اوله راج دڠن ڤڠهوڽ دالم نڬري بڠكا هولو يڠ سده دشرفتكن دڠن هينري رابت لويس ايسكوير يڠ جاد مجستريت كتيك ايت

فصل ١

عادة مول٢ ماۏ سمندا اياله عبارتڽ سُوروڠ لاك٢ اد مليهت (a) سُوروڠ ڤرمڤون ڬادس اتو مرندا اتو منداڠر خبر ڤرمڤون ايت باڬس اياله لاك٢ ايت برسروهن كڤد اندق باڤقڽ ڤرمڤون ايت مڠتاكن ديان ماۏ سمندا كڤد ڤرمڤون ايت تادي كالو دي سوك. دان كران ڤرمڤون ايت سوك اياله دهنتركن تندا سڤرت ڬلڠ در ڤد جنس امس ڤيرق دان ڤرجنجين كالو منكر در لاك٢ تندا هيلڠ دان كالو منكر در ڤد ڤرمڤون تندا ايت ليڤت دان اڤبيل تندا ايت دلتَقكن كڤد ڤرمڤون ايت اياله برجنجي ڤول سبولن اتو لبه اتو كورڠ در ايت اياله مڠهنتر بلنج ڤول دان باڤق هنتارن ايت روڤ٢ يڠ دالم جنجي سبڬيتله دهنتركن دان جنجي بڬيت جوا سام جوا سڤرت جنجي تندا ايت تادي كالو براؤبه در ڤرمڤون هنتارن ليڤت دان كالو براؤبه در لاك٢ هنتارن هيلڠ

فصل ٢

عادة اورڠ نِكاح حكم دالم كتاب الله مول٢ دودقله إمام اتو خطيب اتو بارڠ سياڤ مُعلِّم يڠ اكن منِكاحكن ايت دڠن

(a) In A ontbr.: سُورڠ

ايت نداح موڠ يڠ اكت۲ دان جوا معنم سقسي اورڠ دوا …
موڠ يڠ فرمڤوان دان تادي ايت منداحكن يڠ اورڠ ملهاتكن …
اكت۲ دڠن … تودق تيدق اكن تمڤت بيبكث تداهم ايت سحكن …
دسوره تادي (a) ايت اورڠ دوا يڠ سقسي اينه ايت تمڤت جد …
دنداحكن موڠ يڠ فرمڤوان كفد فركي ايت (b) منداحكن اكن معنم …
ايت اكت۲ دڠن دنداحكن موڠ دمو نمڤ منبت سرت …
دان تيدق اتو سوكث دمو بكمن ايت اكت۲ نمڤ فون …
تادي ايت اورڠ دوا يڠ سقسي دان سوكث ايت فرمڤوان …
دنداحكن يڠ اورڠ دان (c) ايت منداحكن موڠ يڠ معنم كفد …
ددودقكن كيري دكي تڠق دان دني سبله توتت برتڠكو تودق (d) …
موڠ يڠ اكت۲ اورڠ دڠن ايب ممڠكڠ ايت منداحكن يڠ معنم …
يڠ اكت۲ كفد برداة ايت منداحكن يڠ معنم دان ايت سحكن …
دام سبت اتو سي دڠن اڠكو نداحكن اكت (e) ايت منداحكن …
اندق معنم اونه دكنچڠ اڤبيل ايت دنداحكن موڠ يڠ …
دسبت اتو سي دڠن نكاح اكت منجواب (f) اينه ايت اكت۲ …
براڤ دسبتكن باڤقن سڤين دوينڽ ايسي دڠن ايت فرمڤوان …
تيڠ اد ايت دوينڽ ايسي ادڤون دسبتكن سبڬيتله جنجي …
دوين امس اورڠ كت سڤارو دان دوين ايسي اورڠ كت سڤارو …
امس ادڤون بنر ايت سبوتن سڬل چارو اورڠ كت سڤارو …
اورڠ سام۲ ايت نكاح كتيك سكالي دباير اورڠ سڤارو ايت …
اكت۲ اوله دباير بهارو سارق ديات كتيك اورڠ (g) سڤارو دان …

(a) In A ontbr.: تادي

(b) In A ontbr.: ايت

(c) A en B voegen bij: منداحكن ايت منداحكن اكن يڠ مانيم …
ايت منداحكن يڠ مانيم كات اينله ايت …

(d) In A ontbr.: دودق

(e) A en B voegen bij: دان

(f) A voegt bij: دياله

(g) In A ontbr.: اورڠ

كفد ڤرمڤون دان امس كاوين ايت منورت براڤ ريل ڤڠبنتر سباڤق ايت ڤول امس كاوين دان سڤارو اد جوا كورڠ در ڤڠهنتر ملاٴينكن جنس ايت اڤ ددالم جنجي بڠيتله دتورت دان ڤد حال اوڠ ڤڠهنتر مسكي براڤ باڽق تيدق جاد اوڠ اوله بنين كارن اوڠ ڤڠهنتر ايت جاد اوڠ هاڠس

فصل ٣

عادة سمندا مردهيك (a) سام ءمردهيك اڤبيل سارق هيدڤ اتو سارق ماتي اوڠ ڤيوتڠ دبهاڬي دوا سبهاڬي كفد لاكي٢ دان سبهاڬي كفد بنين ايائيت هرت بندا يڠ دالم چري كدوا دان تتاڤي هرت (b) ڤمبجاڠن دڠن هرت دڤاتن برڤلاڠن ارتين هرت لاكي٢ بالك كفد لاك٢ دان هرت ڤرمڤون كمبالي كفد ڤرمڤون دان تتاڤي تنتاڠن اوڠ لكين ايت اتو ڤرمڤون اڤبيل تيدق دأكوي كدوا ڤيهقن تيدق ترباير كدوا ڤيهقن دان ڤد حال كمڤڠ دڠن رومهن تڠڬل كفد ڤرمڤون دان انق جاد انق سمندا اڤبيل دي سده ڤاتت برچري دڠن امڤن اصل تيدق مڤبرڠ لڠوتن كالو انق ايت ماؤ ديم كسبله باڤقن جاد تتاڤي كرس جوا سبله اندقن دان كران انق ايت تادي ماؤ دباو مڤبرڠ لڠوتن هندقله دڠن موافقة كدوا ڤيهقن ايڤر منتوا سبله (c) مڤبله سرت دڠن دلڤسكن ڤول اوله راج دڠن ڤڠهول مك بهاروله انق ايت بوله دباو مڤبرڠ لڠوتن دان تنتاڠن هرت (d) ڤمبجاڠن ايت ترڠ اوله ايڤر منتوا سبله مڤبله سرت برديري سڤسي مك دتريم اوله حاكم دان تمبه ڤركتاٴن اين هندقله ليهت دالم فصل ١۴

فصل ۴

عادة سمندا باير اوڠ دبوت ڤرجنجين تتكال ماؤ نكاح ايت

(a) In A ontbr.: سام ءمردهيك
(b) A en B: ڤموجاڠن
(c) In A ontbr.: مڤبله
(d) A en B: ڤموجاڠن

دودق ڤول دوا اورڠ سقسي معلّم جوا دان لاک٢ يڠ ماو نکاح ايت
دودق دهداڤن اورڠ يڠ منکاحکن ايت تادي دان ڤرمڤون يڠ ماو
دنکاحکن ايت ددالم بيليک تمڤت لاٴين تيدق دودق سام٢ دڠن لاک٢
يڠ اکن جاد لکينڽ ايت اياله سقسي يڠ دوا اورڠ ايت (a) تادي دسوره
اوله معلّم اکن منکاحکن (b) ايت ڤرڬي کڤد ڤرمڤون يڠ ماو دنکاحکن
ايت برتاڽ سرت ممبُت نمان کامو ماو دنکاحکن دڠن لاک٢ ايت
دسبت ڤول نمان لاک٢ ايت بڬيمان کامو سوک اتو تيدق دان
جَوابن ڤرمڤون ايت سوک دان سقسي يڠ دوا اورڠ ايت تادي
دِتله کڤد معلّم يڠ ماو منکاحکن ايت (c) دان اورڠ يڠ دنکاحکن
ابت (d) دودق برتڠݢق لوتت سبله کانن دان تاڤق کاکي کيري ددودقکن
دان معلّم يڠ منکاحکن ايت ممڬڠ ايب تاڠن اورڠ لاک٢ يڠ ماو
دنکاحکن ايت دان معلّم يڠ منکاحکن ايت برکات کڤد لاک٢ يڠ
ماو دنکاحکن ايت (e) اک نکاحکن اڠکو دڠن سي انو سبت نام
ڤرمڤون يڠ ماو دنکاحکن ايت اڤبيل دکُنچَڠ اوله معلّم اندق
دڠن لاک٢ ايت اياله (f) منجَواب اک نکاح دڠن سي انو دسبت
نام ڤرمڤون ايت دڠن ايسي کاويننڽ سکين باڽقڽ دسبتکن براڤ
ددالم جنجي سبڬيتله دسبتکن اداڤون ايسي کاويننڽ ايت اد تيݢ
نم سڤارو کات اورڠ ايسي کاوين دان سڤارو کات اورڠ امس کاوين
دان سڤارو کات اورڠ چارو سڬل سبوتن ايت بنر اداڤون امس
دوين ايت سڤارو اورڠ دبايرڽ سکالي کُتيک نکاح ايت سام٢ اورڠ
مهنتر دان سڤارو (g) اورڠ کتيک دياڽ سارق بهارو دباير اوله لاک٢

(a) In A ontbr.: تادي
(b) In A ontbr.: ايت
(c) A en B voegen bij: اينله ماليم يڠ اکن منکاحکن ايت منکاحکن
لاک٢ ايت اينله کات ماليم يڠ منکاحکن ايت
(d) In A ontbr.: دودق
(e) A en B voegen bij: دان
(f) A voegt bij: دياله
(g) In A ontbr.: اورڠ

كڤد ڤرمڤون دان امس كاوين ايت منورت براڤ ريل ڤڠينتر سباڤق ايت ڤول امس كاوين دان سڤارو اد جوا كورڠ در ڤڠهنتر ملاينكن جنس ايت اڤ ددالم جنجي بكيتله دتورت دان ڤد حال اوڠ ڤڠهنتر مسكي براڤ باڤق تيدق جاد اوتڠ اوله بنين كارن اوڠ ڤڠهنتر ايت جاد اوڠ هاڠس

فصل ٣

عادة سمندا مردهيك (a) سام مردهيك اڤبيل سارق هيدڤ اتو سارق ماتي اوتڠ ڤيوتڠ دبهاڬي دوا سبهاڬي كڤد لاك٢ دان سبهاڬي كڤد بنين ايائيت هرت بندا يڠ دالم چري كدوا دان تتاڤي هرت (b) ڤمبجاڠن دڠن هرت دڤاتن برڤلاڠن ارتين هرت لاك٢ بالك كڤد لاك٢ دان هرت ڤرمڤون كمبالي كڤد ڤرمڤون دان تتاڤي تننتاڠن اوتڠ لكين ايت اتو ڤرمڤون اڤبيل تيدق داكوي كدوا ڤيهقن تيدق ترباير كدوا ڤيهقن دان ڤد حال كمڤڠ دڠن رومهن تڠڬل كڤد ڤرمڤون دان انق جاد انق سمندا اڤبيل دي سده ڤاتت برچري دڠن امڤن اصل تيدق مپبرڠ لوتن كالو انق ايت ماؤ ديم كسبله باڤقن جاد تتاڤي كرس جوا سبله اندقن دان كران انق ايت تادي ماؤ دباو مپبرڠ لوتن هندقله دڠن موافقة كدوا ڤيهقن ايڤر منتوا سبله (c) مپبله سرت دڠن دلڤسكن ڤول اوله راج دڠن ڤڠهول مك بهارله انق ايت بوله دباو مپبرڠ لوتن دان تنتاڠن هرت (d) ڤمبجاڠن ايت ترڠ اوله ايڤر منتوا سبله مپبله سرت برديري سڤسي مك دتريم اوله حاكم دان تمبه ڤركتائن اين هندقله ليهت دالم فصل ١٤

فصل ٤

عادة سمندا باير اوتڠ دبوت ڤرجنجين تتكال ماؤ نكاح ايت

(a) In A ontbr.: سام مردهيك

(b) A en B: ڤموجاڠن

(c) In A ontbr.: مپبله

(d) A en B: ڤموجاڠن

.ـڤ دكورڠكن اوتڠن دان سڤرت باكو باڬيْ منورت (*a*) عادة اورڠ
سندا مردهيك سام مردهيك جوا تتاڤي دليهت جوا رڤان كالو
سڤرت باڽق امت كسلهن ڤرمڤون ايت بارڠ كالي دلائينكن در ڤد
دنة سمندا مڤمندا مردهيك دان تتاڤي كالو ڤرمڤون ايت اد
منجديكن انق دڠن لكين ايت ملائينكن اوتڠن تيدق دبايرن لاڬي
ند كين

فصل ٥

عادة سمندا دامبل انق اڤبيل سارق هيدڤ (*b*) اتو سارق ماتي ملائينكن
ـرڠ براڤ اد هرت بندا دان اوتڠ ڤيوتڠ تڠڬل سموان كڤد باڤقن
برڠ يڠ مڠمبل انق ايت تادي دان اورڠ لاك٢ يڠ داميل انق
ـت كلور دڠن سهليْ كائين دڤڠڬڠ دمكين لاڬي كالو اد برانق ملائينكن
نق ايت تڠڬل كسبله ڤرمڤون جوا ادان

فصل ٦

ڤرمڤون دبلي دبوت بيني اياڽت ڤرمڤون دبلي اتو ڤرمڤون سده
له جاد بودق دالم رومه اتو انق امس دبوت بيني يڠ سده
منجحي اتو تيدق دنكاحي تتاڤي سده ترڠ اوله اورڠ دالم رومه اتو
ـرڠ اوله اورڠ باڽق بيس دبوت بيني يڠ سده منجديكن انق دڠن
تونن ملائينكن بودق ايت مردهيك مطلق تيدق جاد دجول
اڬي دان كران دجول جوا ساله ددندا اوله حاكم دان كران بودق
ـج دبوت بيني ايت تادي تيدق منجديكن انق دڠن تونن دان
دي ممبوت ساله ڤول دالم تاڠن تونن بوله بودق ايت دجول دان
كران تيدق دي ساله يڠ ترمڤو در ڤانت دالم تاڠن تونن ملائينكن
ده (*c*) تونن ماؤ جوا منت اورڠ (*d*) ددودقكن دي براوتڠ دان ڤانت

(*a*) A voegt bij: سڤرت
(*b*) In A en B ontbr.: اتو
(*c*) A: تون
(*d*) A en B: ددوقكن

جوا دكورغكن اوتـقن در هرڬا كتيكت (a) دبلين بلم جاد بنين ايت دمكين جوا انق امس دڠن بودق دبلي سام جوا اڤبيل تيدق سلسي اوله توتن دڠن بودق ايت اتو دڠن انق امس ايت ملائنكن اڤبيل سمڤي كهداڤن حاكم ڤركتائن بيچار ايت ملائنكن اڤ كشرفاتن حاكم منارة هرڬان اتو مندودقكن اوتڠن

فصل ٧

عادة برجوجر ممباير اوڠ در سيله لاكي٢ كڤد سبله ڤرمڤون دان باڤقن براڤ ترسبت ددالم جنجي سبڬيتله دباير اد كلن جوجر ايت دباير سكالي اتو داغيسر جاد (b) جوا دان كران سبده برتوروتن تمبه سيلڠ سليسيه كالو لاكي٢ تيدق سوك لاكي كڤد ڤرمڤون ايت هندقله دكمبليكن كڤد انيدق باڤقن دهولو ڤرمڤون ايت ممبالكي اوڠ جوجرن ايت تادي تتاڤي يڠ لاكي٢ كنا ممباير اوڠ كڤد انيدق باڤقن ڤرمڤون ايت باڤق سديكتن بوله دفكركن اڤ رڤان سليسهن ديان ماو برچري ايت دان كران اد منجديكن انق بارڠ براڤ اد انق ايت تڠڬل داڤت اوله باڤقن دان ڤرمڤون ايت دبالككن كڤد اندقن دان باڤقن كالو سڤرت ڤرمڤون ايت تيدق ساله اڤ٢ ملائنكن دبالككن سهاج تيدق ڤرمڤون ايت ممباير اڤ٢ لاكي دان كران ڤرمڤون ايت ساله ݢدڠ كڤد لكين ملائنكن ڤرمڤون ايت ممباير اوڠ كڤد لكين دان باڤق سديكتن بوله دفكركن اوله حاكم سرت دليهت رڤان دان كران كالو تيدق هندق اندق باڤقن منرماكن انقن كمبالي دڠن تيدق ترباللكن اوڠ جوجر ايت لاكي ملائنكن براوله لكين ڤون سوك كڤد بنين ايت تادي يڠ اي بائيك هندق دجولن بائيك هندق دايرڠكنن دمان٢

فصل ٨

حكم اورڠ لاري نكاح دڠن تيدق سوك اندق باڤقن سبله مڤهليه

(a) B: ديبلوم

(b) In B ontbr: جوا دان

ـلنتن ددندا كدوا بلهن كالو ݢادس دوا ڤوله ريل (a) دان كالو رندا سڤوله
ر دان لاكي٢ ممباير ڤڠهنتر كڤد اندن باڤڠن يڠ سبله ڤرمڤون دان باڤق
ـبنترن ايت براڤ ڤاتت دالم كددوكن ڤڠهنتر دالم انق چچون
ـه اين دان اورڠ يڠ منكاحكن ايت ددندا ڤول اوله حاكم

فصل ٩

ـادة ڤرمڤون برمادو ايائيت سڤرت سورڠ لاكي٢ اد بربيني كمدين
ـن٢ ايت ماو بربيني سورڠ لاݢي ملائينكن لاكي٢ ايت ممباير
ـمدوءن كڤد بنين يڠ لام ارتين ممباير اوڠ دان باڤقن ڤمدوءن ايت
ـبرت براڤ هنتارن ڤرمڤون ايت سبݢيتله لاكي٢ ايت ممباير
ـند بنين يڠ لام دان اوڠ ڤمدوءن ايت دبهاݢي دوا اوله بنين يڠ لام
ـبت تادي سبهاݢي ديان كنديري تريم دان يڠ سبهاݢي دبهاݢي كڤد
ـرمڤون يڠ توا٢ ددالم كمڤڠ دمان تمڤت يڠ لام ايت تادي

فصل ١٠

ڤركتاءن سمبڠ ادڤون ڤد حال سمبڠ ايت باڤق روڤ٢ ارتين لاكي٢
ـاڤت ساله دڠن ڤرمڤون ددالم دسانڠن يڠ تيدق ڤاتت جاد
ـاح دڠن ديان دان كران سڤرت كات ايت تادي داڤت ساله
سورڠ لاكي٢ دڠن ڤرمڤون يڠ تيدق ڤاتت نكاح دڠن ديان ملائينكن
ـو داڤت كتراڠنن ملائينكن دحكم ماتي بوله لڤس در ماتي تتاڤي
ممباير تبس پاو لاكي٢ ڤرمڤون كدوا بلهن دان اد كلان سمبڠ ايت
ـه جاد تتاڤي كدوا ڤيهقن كنا دندا ݢدڠ ايائيت سڤارو باڠن
ـبله مڤيله

فصل ١١

عادة اورڠ سارق جكلو كرس در لاكي٢ ماو سارق ممباير چارو كڤد
ـرمڤون دان كالو كرس در ڤرمڤون هيلڠ چرون دان حال اوتڠ لكين
ـنو تيدق داكو اوله بنين تيدق ديان كنا دان بڬيت جوا كالو اوتڠ

(a) In A ontbr.: دان

بنين تيدق ثول دأكو اوله لكين (a) تيدق ثول لكين كنا اوتڠ بنين ايت دان ثد حال چارو ايت تادي اثبيل (b) لكين سده بايرچارو مون٢ ديان نكاح ايت تادي كمدين ديان ماو سارق مسكي كرس سارق در ثرمڤون تيدق ديان ممبالككن چارو ايت

فصل ١٢

عادة عِدّة ثرمڤون سارق اثبيل سارق سوُرڠ ثرمڤون دڠن لكين ملائنكن درهاري سارق ايت بربيلڠ هاري اثبيل (c) بلم كنا تيݢ بولن سڤوله هاري بلم جاد بلاكي دان كران ثرمڤون ايت بلم سمڤي بلاڠن عِدّتن مك ديان بلاكي (d) دڠن ترڠ سبب ساله إتوڠن ملائنكن دبچراكن دهولو دان معلّم يڠ منكاحكن ساله ممبري ماكن مُقيم دانم مسجد دان كران ثرمڤون يڠ بلم سمڤي عِدّة ايت داڤت ساله مك سمڤي رُكّن اورڠ داڤت ساله برديري چَنچڠ راڬسن ملائنكن ثرمڤون ايت حُكم ماتي دان (e) تتاڤي بوله ديان لڤس در نام ماتي ملائنكن ديان ممباير تبس ڤوان كڤد حاكم سراتس ريل دان لاك٢ يڠ لاونن داڤت ساله ايت كنا ثول ممباير تبس ڤوان سراتس ريل ڤول دان سڤركار ڤول سلام ثرمڤون ايت (f) ددالم عِدّة جَنْدان جوا (g) لاك٢ ممبري ماكن مينمن سلام بلم عدّتن

فصل ١٣

حُكم اورڠ سبب مڠڤكت انق دترڠكن دهداڤن راج دڠن ڤڠهولُ سرت مموتڠ كربو اتو كمبڠ ممبري راج ڤڠهولُ ماكن برتاهل امس

(a) In B ontbr.: تيدق ثول لكين

(b) A en B: سده لكين سده

(c) A: كني تيݢ

(d) In B ontbr.: دڠن

(e) In A ontbr.: تتاڤي

(f) A: دالم

(g) In A en B ontbr.: لاك٢

دان ممبوات سورت راج (a) دڠن ڤڠهولو مناره تندا تاڠن دالم سورت ايت ملاينكن اڤبيل سده دبوتن بڬيت ترڠله انق اڠكت ايت سڤرت انق كندڠ اڤبيل اورڠ يڠ مڠڠكت انق ايت ماتي ملاينكن انق اڠكت ايتله يڠ منريم ڤساك هرت باڤق اڠكتن ايت دان تتاڤي دنو اد اورڠ يڠ مڠڠكت انق ايت تادي اد ڤول انق كندڠن دان تيدق انق اڠكت بوله بڬين ملاينكن براڤ سوك انق كندڠن ايت ممبري سبڬيتله دترمان اوله انق اڠكت ايت

فصل ١٤

سبب هرت ڤساك سڤرت اورڠ لاك بيني دان ماتي لكين ملاينكن بارڠ براڤ اد هرت لبه دربلنج متين دبهاڬي دوا يڠ سبهاڬي كند ڤرمڤون دان يڠ سبهاڬي كڤد انقن بارڠ براڤ اد انقن دبهاڬي سام باڽق دان كران تيدق دي برانق ملاينكن كمبالي كڤد وارثن لكين يڠ ماتي ايت تادي دان كالو اد انق ملاينكن انق ايت ممبري اڠڬن٢ كڤد وارث باڤقن ايت تادي دان اڠڬن٢ ايت كالو باڽق (b) هرت باڽق اڠڬن٢ كالو سديكت هرت (c) سديكت اڠڬن٢ دان باڽق سديكتن اڠڬن٢ ايت بوله دفكركن حاكم دان دمكين جوا كالو ماتي يڠ ڤرمڤون ملاينكن منورت جوا سڤرت ڤركتاٴن (d) باڬو باڬي ايت تادي دان ڤد حال ڤركتاٴن امانة يڠ اد ترسبت ددالم سڤوچق سورت سڤرت دڠن ترڠن دان اد تندا تاڠن راج دڠن ڤڠهولو ددالم سورت ايت ملاينكن تاداڤت تيدق دتورت اڤ بڤين سورت امانة ايت دان تمبه ڤركتاٴن ايت هندقله ليهت دالم فصل٣

فصل ١٥

مڤتاكن ارتي تڤڠݢوٴن اداڤون ارتي تڤڠݢوٴن كددوكن مننتوكن اڤ٢ نكاڠن ايائيت سڤرت جاد راج اتو ڤڠهولو اتو جاد دڤاتي اتو

(a) B: دڠن

(b) In B ontbr.: هرت . . . . . هرت

(c) B: سديكتن

(d) In B ontbr.: ڤركتاٴن . . . . . باڬو

جاد منتري ادڤون تڠكوان (a) راج ايت اڤبيل ديان ماتي ملائينكن انقن لاك٢ يڠ توا جاد ݢنتين انتە كالو اد چاچتن دان چلاڽ مك بهارولە برݢيلر كڤد انقن يڠ لائن دان كران كالو راج ايت تيدق برانق بهارولە ݢيلر كڤد دسانقن انق كمناكنن اتو چوچڠن در سبلە (b) لاك٢

فصل ١٦

حكم اورڠ ڤرمڤون ممبوڠ انق در ڤرتن اڤبيل داڤت تندا دان بتين يڠ ترڠ ملائينكن ددندا سڤردوا باڠن ايايت ليم ڤولە ريل

فصل ١٧

حكم اورڠ مواتي لاك٢ دان جكلو داڤت كلتراڠنن دان تندا بتين ملائينكن اورڠ ايت ددندا سڤردوا باڠن ايايت ليم ڤولە ريل

فصل ١٨

حكم اورڠ مرمڤس ڤرمڤون دوطئين دڠن كرس داڤت تندا بتين دڠن ترڠ ملائينكن ددندا سڤردوا باڠن ايايت ليم ڤولە ريل

فصل ١٩

حكم اورڠ (c) اندم كڤد راج ماسق منجاد بودق راج ايايت سڤرت اورڠ مردهيك اونتڠ٢ڽ اورڠ اتو بودق اورڠ بننتڠ تيدق تمتو لكين اتو ڤرمڤون بننتڠ يڠ دتڠكلكن لكين برلاير اتو برجالن جاوه يڠ سده لام ترڠ دڠن سقسين ترتنتو بوكن انق لكين يڠ دكندڠ ڤرمڤون ايت دان بولە كلور اورڠ ايت در جاد بودق راج كالو راج سوك ملڤسكن تتاڤي اورڠ ايت ممباير هرڬا باتڠ توبهن كڤد راج براڤ ڤاتت تقصير هرڬان دالم كعاديلن هاتي راج منارە هرڬان

(a) In A ontbr.: راج
(b) B voegt bij: انق
(c) B voegt bij: يڠ

فصل ٢٠

حکم اورڠ داڤت سنه دانم برلاك دنو داڤت کتراڠن يڠ ڤنت سڤرت چنچڠ راڬسن ملئينکن حکم ماتي کدواڽ دان کراڽ تيدق دين ماتي دانم تمڤت ليڽ داڤت سنه ايت دان سمڤي کهداڤن حکم بحث ايت ملئينکن حکم بونه (a) منڤسکن در نام ماتي تتڤي دري اورڠ کدوا ڤيهق ايت لاکي٢ ڤرمڤون ممباير تبس ڤواڽ سراتس ريال سورڠ دان کراڽ تيدق ترباير اونه اورڠ دوا ڤيهق ايت ملئينکن اکنه کشرڤتن حاکم اکن حکم اورڠ ايت

فصل ٢١

حکم اورڠ ممبونه اورڠ دان اياڽت باڠ سياڤ ممبونه اورڠ داڤت کتراڠن تندا بتين يڠ ثابت دان تيدق کورڠ سديکت در ڤد رکن تندا بتين ملئينکن حکم ماتي دان کراڽ بلم سمڤي سڤرت رکن تندا بيتي يڠ منرڠکن اد کلاڽ ممبري باڠن اورڠ يڠ کنا دعوي ايت اد کلاڽ کنا دڠن سمڤه اد کلاڽ لڤس سهاج ملئينکن دليهت در ڤد کتراڠن جوا سبب باڽق باڠن ايت سراتس دان (b) ددندا نيم ڤوله ريال

فصل ٢٢

حکم اورڠ ممبونه دڠن تيدق (c) اد سڤهاج اورڠ ملئينکن ممباير باڠن سراتس ريال

فصل ٢٣

حکم اورڠ منچوري هرت اورڠ ملئينکن برديري تندا بيتي يڠ ثابت سڤرت سکل رکنڽ ملئينکن ساله اورڠ يڠ کنا دعوي ايت کنا حکم منچوري ملئينکن باڠ يڠ سات ليڤت جاد دوا دان برديري ڤول دندا کراڽ باڠ سياڤ يڠ کنا حکم ايت تيدق ترباير ملئينڽ اورڠ ايت دبوڠ در نڬري يڠ تمڤت تمبه بچار ايت دڠن

(a) A: ملڤس
(b) B: دندا
(c) A en B: دسڤاج

دتاره جنجي براڤ موسم لمان دبوڠ ايت دان كران بلم سمڤي
جنجي كمبالي سهاج ملائنكن حكم ماتي سڤڠه ايت بوله جوا حاكم
فكركن بڠمان ڤاتتن بارڠ كالي لڤس در ماتي دان لاكي ڤول اورڠ
كچرين داڤت بارڠ يڠ هيلڠ كچرين ايت تادي كڤد اورڠ ملائنكن
كڤد اورڠ ايتله دعوي اورڠ يڠ كچرين ايت دان حكمن اتس تيڮ
امڤت ڤركار اد كلان اڤبيل تيدق تربري جالن كدتاڠن بارڠ ايت
تادي هيلڠ اوڠ اورڠ يڠ ممبلي ايت دان بارڠ ايت دامبل سهاج
دان اد كلان اورڠ يڠ داڤت بارڠ ايت برسمڤه ديان مڠڤڠهكن تمڤتن
داڤت بارڠ ايت دان (a) اد كلان جاته ممباير هرڬا ڤوكق هرت
اورڠ يڠ كچرين ايت دان (b) اد كلان جاته كڤد منچوري ملائنكن
روڤ٢ دالم جنس ايت ملائنكن اڤله كشرفاتن حاكم ممفكركن

فصل ٢٤

حكم اورڠ ساله برسمڤه بعني برسمڤه بوهڠ دالم ديان جاد سقسي
اتو دي مندعوي اتو دي كنا دعوي ملائنكن حكمن ددندا ليم ڤوله
ريل بائيك بچار ڬدڠ بائيك بچار كچل

فصل ٢٥

حكم اورڠ مراچن بارڠ سياڤ مراچن اورڠ داڤت كتراڠن تندا
بتين سرت سقسي يڠ سمڤرن ملائنكن ڬنڤ سڠل ركنن ملائنكن
دحكم ماتي دمكين لاكي سبب (c) مموكل اورڠ جكلو برديري تندا
(d) بتين ڬنڤ سڠل ركنن ملائنكن كنا دندا دان باڤق سديكت دندان
بوله حاك ممفكركن

(a) A en B دكلان
(b) Id.
(c) A en B: مموكو
(d) B: بيتي

فصل ٢٠

حکم اورڠ داڤت ساله دالم برلاک کالو داڤت کتراڠنڽ يڠ ڤاتت سڤرت چنجڠ راڠسڽ ملاٸنکن حکم ماتي کدواڽ دان کران تيدق دياڽ متي دالم تمڤت دياڽ داڤت ساله ايت دان سمڤي کهداڤن حاکم بچار ايت ملاٸنکن حاکم بوله (a) ملڤسکن در نام ماتي تتاڤي دي اورڠ کدوا ڤيهق ايت لاک ٢ ڤرمڤون ممباير تبس ڤوان سراتس ريل سأورڠ دان کران تيدق ترباير اوله اورڠ دوا ڤيهق ايت ملاٸنکن اڤله کشرفاتن حاکم اکن حکم اورڠ ايت

فصل ٢١

حکم اورڠ ممبونه اورڠ دان ايايٸت بارڠ سياڤ ممبونه اورڠ داڤت کتراڠن تندا بتيڽ يڠ ثابت دان تيدق کورڠ سديکت در ڤد رکن تندا بقيڽ ملاٸنکن حکم ماتي دان کران بلم سمڤي سڤرت رکن تندا بيتي يڠ منرڠکن اد کلاڽ ممبري باڠن اورڠ يڠ کنا دعوي ايت اد کلاڽ کنا دڠن سمڤه اد کلاڽ لڤس سهاج ملاٸنکن دليهت در ڤد کتراڠنڽ جوا سبب باڽق باڠن ايت سراتس دان (b) ددندا ليم ڤوله ريل

فصل ٢٢

حکم اورڠ ممبونه دڠن تيدق (c) اد سڠهاج اورڠ ملاٸنکن ممباير باڠن سراتس ريل

فصل ٢٣

حکم اورڠ منچوري هرت اورڠ ملاٸنکن برديري تندا بيتي يڠ ثابت سڤرت سکل رکنڽ ملاٸنکن سالهله اورڠ يڠ کنا دعوي ايت کنا حکم منچوري ملاٸنکن بارڠ يڠ سات ليڤت جاد دوا دان برديري ڤول دندا کران بارڠ سياڤ يڠ کنا حکم ايت تيدق ترباير ملاٸنڽ اورڠ ايت دبوڠ در نکري يڠ تمڤت تمبه بچار ايت دڠن

(a) A: ملڤس
(b) B: دندا
(c) A en B: دسڠاج

دتاره جنجي براڤ موسم لمان دبوڠ ايت دان كران بلم سمڤي جنجي كمبالي سهاج ملائينكن حكم ماتي سڤڠكه ايت بوله جوا حاكم فِكركن بڠمان ڤاتتن بارڠ كالي لڤس در ماتي دان لاڬي ڤول اورڠ كچرين داڤت بارڠ يڠ هيلڠ كچرين ايت تادي كڤد اورڠ ملائينكن كڤد اورڠ ايتله دعوي اورڠ يڠ كچرين ايت دان حكمن اتس تيڬ امڤت ڤركار اد كلان اڤبيل تيدق تربري جالن كدتاڠن بارڠ ايت تادي هيلڠ اوڠ اورڠ يڠ ممبلي ايت دان بارڠ ايت دامبل سهاج دان اد كلان اورڠ يڠ داڤت بارڠ ايت برسمڤه ديان مڤڠڬكهكن تمڤتن داڤت بارڠ ايت دان (a) اد كلان جاته ممباير هرڬا ڤوكق هرت اورڠ يڠ كچرين ايت دان (b) اد كلان جاته كڤد منچوري ملائينكن روڤ۲ دالم جنس ايت ملائينكن اڤله كشرفاتن حاكم ممفكركنن

فصل ۲۴

حكم اورڠ ساله برسمڤه بعني برسمڤه بوهڠ دالم ديان جاد سڤسي اتو دي مندعوي اتو دي كنا دعوي ملائينكن حكمن ددندا ليم ڤوله ريل بائيك بچار ڬدڠ بائيك بچار كچل

فصل ۲۵

حكم اورڠ مراچن بارڠ سياڤ مراچن اورڠ داڤت كتراڠن تندا بتين سرت سڤسي يڠ سمڤرن ملائينكن ڬنڤ سڠل ركنن ملائينكن دحكم ماتي دمكين لاڬي سبب (c) مموكل اورڠ جكلو برديري تندا (d) بتين ڬنڤ سڠل ركنن ملائينكن كنا دندا دان باڽق سديكت دندان بوله حاك ممفكركن

(a) A en B دكلان

(b) Id.

(c) A en B: مموكو

(d) B: بيتي

فصل ٢٠

حكم اورڠ داڤت ساله دالم برلاكڤ كالو داڤت كتراڠنن يڠ ڤاتت سڤرت چنچڠ راڬسن ملايُنكن حكم ماتي كدوان دان كران تيدق ديان ماتي دالم تمڤت ديان داڤت ساله ايت دان سمڤي كهداڤن حاكم بجڠ ايت ملايُنكن حاكم بولا (a) ملڤسكن در نام ماتي تتاڤي دي برڠ كدوا ڤيهق ايت لاكڤ٢ ڤرمڤون ممباير تبس ڤوان سراتس ريل سورڠ دان كران تيدق ترباير اوله اورڠ دوا ڤيهق ايت ملايُنكن اڤله كشرفاتن حاكم اكن حكم اورڠ ايت

فصل ٢١

حكم اورڠ ممبونه اورڠ دان ايايت بارڠ سياڤ ممبونه اورڠ داڤت كتراڠن تندا بتين يڠ ثابت دان تيدق كورڠ سديكت در ڤد ركن تندا بتين ملايُنكن حكم ماتي دان كران بلم سمڤي سڤرت ركن تندا بيتي يڠ منرڠكن اد كلان ممبري باڠن اورڠ يڠ كنا دعوي ايت اد كلن كنا دڠن سمڤه اد كلان لڤس سهاج ملايُنكن دليهت در ڤد كتراڠنن جوا سبب بايق باڠن ايت سراتس دان (b) ددندا ليم ڤوله ريل

فصل ٢٢

حكم اورڠ ممبونه دڠن تيدق (c) اد سڠهاج اورڠ ملايُنكن ممباير بڠن سراتس ريل

فصل ٢٣

حكم اورڠ منچوري هرت اورڠ ملايُنكن برديري تندا بيتي يڠ ثابت سڤرت سڬل ركنن ملايُنكن سالڠهله اورڠ يڠ كنا دعوي ايت كنا حكم منچوري ملايُنكن بارڠ يڠ سات ليڤت جاد دوا دان برديري ڤول دندا كران بارڠ سياڤ يڠ كنا حكم ايت تيدق ترباير ملايُنن اورڠ ايت دبوڠ در نڬري يڠ تمڤت تمبه بچار ايت دڠن

(a) A: ملڤس

(b) B: دندا

(c) A en B: دسڠاچ

دتاره جنجي براڤ موسم لمان دبوڠ ايت دان كران بلم سمڤي جنجي كمبالي سهاج ملائينكن حكم ماتي سڠڬه ايت بوله جوا حاكم ڤكركن بڬمان ڤاتتن بارڠ كالي لڤس در ماتي دان لاڬي ڤول اورڠ كچرين داڤت بارڠ يڠ هيلڠ كچرين ايت تادي كڤد اورڠ ملائينكن كڤد اورڠ ايتله دعوي اورڠ يڠ كچرين ايت دان حكمن اتس تيڬ امڤت ڤركار اد كلان اڤبيل تيدق تربري جالن كدتاڠن بارڠ ايت تادي هيلڠ اوڠ اورڠ يڠ ممبلي ايت دان بارڠ ايت دامبل سهاج دان اد كلان اورڠ يڠ داڤت بارڠ ايت برسمڤه ديان مڽڤڠكهكن تمڤتن داڤت بارڠ ايت دان (a) اد كلان جاته ممباير هرڬا ڤوكق هرت اورڠ يڠ كچرين ايست دان (b) اد كلان جاته كڤد منچوري ملائينكن روڤ٢ دالم جنس ايت ملائينكن اڤله كشرفاتن حاكم ممفكركنن

فصل ٢٤

حكم اورڠ ساله برسمڤه بعني برسمڤه بوهڠ دالم ديان جاد سقسي اتو دي مندعوي اتو دي كنا دعوي ملائينكن حكمن ددندا ليم ڤوله ريل بائيك بچار ڬدڠ بائيك بچار كچل

فصل ٢٥

حكم اورڠ مراچن بارڠ سياڤ مراچن اورڠ داڤت كتراڠن تندا بتين سرت سقسي يڠ سمڤرن ملائينكن ڬنڤ سڬل ركنن ملائينكن دحكم ماتي دمكين لاڬي سبب (c) مموكل اورڠ جكلو برديري تندا (d) بتين ڬنڤ سڬل ركنن ملائينكن كنا دندا دان باڽق سديكت دندان بوله حاك ممفكركن

(a) A en B دكلان

(b) Id.

(c) A en B: مموكو

(d) B: بيتي

فصل ٢٠

حكم اورڠ داڤت ساله دالم برلاك كالو داڤت كتراڠنن يڠ ڤاتت
سڤرت چنچڠ راڬسن ملائنكن حكم ماتي كدوان دان كران تيدق ديان
متي دالم تمڤت ديان داڤت ساله ايت دان سمڤي كهداڤن حاكم
بچار ايت ملائنكن حاكم بوله (a) ملڤسكن در نام ماتي تتاڤي دي
اورڠ كدوا ڤيهق ايت لاك٢ ڤرمڤون ممباير تبس ڤوان سراتس ريل
سؤرڠ دان كران تيدق ترباير اوله اورڠ دوا ڤيهق ايت ملائنكن اڤله
كشرفتن حاكم اكن حكم اورڠ ايت

فصل ٢١

حكم اورڠ ممبونه اورڠ دان ايائيت بارڠ سياڤ ممبونه اورڠ داڤت
كتراڠن تندا بتين يڠ ثابت دان تيدق كورڠ سديكت در ڤد رڬن
تندا بتين ملائنكن حكم ماتي دان كران بلم سمڤي سڤرت رڬن تندا
بيتي يڠ منرڠكن اد كلان ممبري باڠن اورڠ يڠ كنا دعوي ايت اد
كلان كنا دڠن سمڤه اد كلان لڤس سهاج ملائنكن دليهت در ڤد
كتراڠنن جوا سبب باڽق باڠن ايت سراتس دان (b) ددندا ليم ڤوله ريل

فصل ٢٢

حكم اورڠ ممبونه دڠن تيدق (c) اد سڤهاج اورڠ ملائنكن ممباير
باڠن سراتس ريل

فصل ٢٣

حكم اورڠ منچوري هرت اورڠ ملائنكن برديري تندا بيتي يڠ
ثابت سڤرت سڬل ركنن ملائنكن سالهله اورڠ يڠ كنا دعوي ايت
كنا حكم منچوري ملائنكن بارڠ يڠ سات ليڤت جاد دوا دان
برديري ڤول دندا كران بارڠ سياڤ يڠ كنا حكم ايت تيدق ترباير
ملائنن اورڠ ايت دبوڠ در نڬري يڠ تمڤت تمبه بچار ايت دڠن

(a) A: ملڤس
(b) B: دندا
(c) A en B: دسڤاج

دتاره جنجي براڤ موسم لمان دبوڠ ايت دان كران بلـم سمڤي جنجي كمبالي سهاج ملائينكن حكم ماتي سڤكه ايت بوله جوا حاكم ڤكركن بڠمان ڤاتنڽ بارڠ كالي لڤس در ماتي دان لاكي ڤول اورڠ كچرين داڤت بارڠ يڠ هيلڠ كچرين ايت تادي كڤد اورڠ ملائينكن كڤد اورڠ ايتله دعوي اورڠ يڠ كچرين ايت دان حكمڽ اتس تيڠ امڤت ڤركار اد كلاڽ اڤبيل تيدق تربري جالن كدتاڠن بارڠ ايت تادي هيلڠ اوڠ اورڠ يڠ ممبلي ايت دان بارڠ ايت دامبل سهاج دان اد كلاڽ اورڠ يڠ داڤت بارڠ ايت برسمڤه ديان مڠڤكهكن تمڤتڽ داڤت بارڠ ايت دان (a) اد كلاڽ جاته ممباير هرڬا ڤوكڠ هرت اورڠ يڠ كچرين ايت دان (b) اد كلاڽ جاته كڤد منجوري ملائينكن روڤ٢ دالم جنس ايت ملائينكن اڤله كشرفاتن حاكم ممڤكركنڽ

فصل ٢٤

حكم اورڠ ساله برسمڤه بعني برسمڤه بوهڠ دالم ديان جاد سقسي اتو دي مندعوي اتو دي كنا دعوي ملائينكن حكمڽ ددندا ليم ڤوله ريل بائيك بچار كدڠ بائيك بچار كچل

فصل ٢٥

حكم اورڠ مراچن بارڠ سياڤ مراچن اورڠ داڤت كتراڠن تندا بتين سرت سقسي يڠ سمڤرن ملائينكن كنڠ سڠل ركنڽ ملائينكن دحكم ماتي دمكين لاكي سبب (c) مموكل اورڠ جكلو برديري تندا (d) بتين كنڠ سڠل ركنڽ ملائينكن كنا دندا دان بايق سديكت دندان بوله حاكم ممڤكركن

(a) A en B دكلاڽ

(b) Id.

(c) A en B: مموكو

(d) B: بيتي

فصل ٢٠

حکم اورڠ داڤت ساله دالم برلاک کالو داڤت کتراڠن يڠ ڤاتت سڤرت چنچڠ راڬسن ملائنکن حکم ماتي کدوان دان کران تيدق ديان ماتي دالم تمڤت ديان داڤت ساله ايت دان سمڤي کهداڤن حاکم بچار ايت ملائنکن حاکم بوله (a) ملڤسکن در نام ماتي تتاڤي دي اورڠ کدوا ڤيهق ايت لاک٢ ڤرمڤون ممباير تبس ڤوان سراتس ريل سورڠ دان کران تيدق ترباير اوله اورڠ دوا ڤيهق ايت ملائنکن اڤله کشرفاتن حاکم اکن حکم اورڠ ايت

فصل ٢١

حکم اورڠ ممبونه اورڠ دان ايائت بارڠ سياڤ ممبونه اورڠ داڤت کتراڠن تندا بتين يڠ ثابت دان تيدق کورڠ سديکت در ڤد رکن تندا بتين ملائنکن حکم ماتي دان کران بلم سمڤي سڤرت رکن تندا بيتي يڠ منرڠکن اد کلان ممبري باڠن اورڠ يڠ کنا دعوي ايت اد کلان کنا دڠن سمڤه اد کلان لڤس سهاج ملائنکن دليهت در ڤد کتراڠن جوا سبب باڽق باڠن ايت سراتس دان (b) ددندا ليم ڤوله ريل

فصل ٢٢

حکم اورڠ ممبونه دڠن تيدق (c) اد سڠهاج اورڠ ملائنکن ممباير باڠن سراتس ريل

فصل ٢٣

حکم اورڠ منچوري هرت اورڠ ملائنکن برديري تندا بيتي يڠ ثابت سڤرت سکل رکنن ملائنکن سالهله اورڠ يڠ کنا دعوي ايت کنا حکم منچوري ملائنکن بارڠ يڠ سات ليڤت جاد دوا دان برديري ڤول دندا کران بارڠ سياڤ يڠ کنا حکم ايت تيدق ترباير ملائنن اورڠ ايت دبوڠ در نکري يڠ تمڤت تمبه بچار ايت دڠن

(a) A: ملڤس
(b) B: دندا
(c) A en B: دسڠاج

فصل ٢٦

سبب ڤمڤس بارڠ سياڤ ملکائي اورڠ دڠن سنجات اتو دڠن کايو اتو دڠن باتو اتو دڠن تاڠن سکاليڤون ملائينکن دليهت اڤ رڤان لوک ايت دالم اتو دڠکل اتو داتس اتو دباوه اتو هيلڠ اوله کاين باجو اتو تيدق يڠ لوک ايت حاکم بوله ممفکرکن براڤ ڤاتت ڤمڤس دان دنداڽ دان تتاڤي سکدڠ٢ ڤمڤس ايت سڤردوا باڠن اياڽت ليم ڤوله ريل دان سکچل٢ ڤمڤس ايت انم ريل سوکو دان دباوه ايت بوکن ڤمڤس نماڽ جکلو کورڠ در انم ريل سوکو تڤڠ سي تاور نماڽ بارڠ کلي ليم ريل بارڠ کالي کورڠ در ايت بارڠ کلي جاديله دڠن سيره سچراڽ

فصل ٢٧

حکم اورڠ ملنچڠ امس اتو ڤيرق اتو سڤرت ڤرکتاءن يڠ درومه بچار ملائينکن کالو لنچڠ کدڠ حکم ماتي دان کالو لنچڠ کچل ددندا دان دنداڽ اڤله دالم کشرفاتن حاکم

فصل ٢٨

حکم کربو منندق اورڠ اياڽت کالو کربو دلڤس دڤداڠن داتڠ اورڠ مندکت کربو ايت دان دتندق اوله کربو ايت ملائينکن کربو منندق کربو للو دان کران کربو دکبتکن دکت جالن دان دکت اورڠ رامي کران کربو ايت منندق اورڠ دان اورڠ يڠ دتندقن ماتي کندا اورڠ (a) يڠ ڤوڽ کربو سڤردوا باڠن دان کران اورڠ يڠ دتندق کربو ايت (b) تيدق ماتي ملائينکن ڤمڤس اتس اورڠ يڠ ڤوڽ کربو ايت دان کدڠ کچل ڤمڤس ايت بوله حاکم فکرکن

(a) In A en B ontbr.: يڠ

(b) In A ontbr.: تيدق; B: تندق

فصل ٢٩

سده ڤوتس بچار سده كنا دندا دبري جنجي سبولن اڤبيل
ولن تيدق ترباير اولهن دندا ايت ديان دجديكن بودق
ام رنتي ممبوت جالن دان لمان منورت دالم إتوڠن دوا ڤوله
الم سموسم.

فصل ٣٠

اورڠ براُوتڠ مسكيڤون براڤ باڽق دي ڤنجم (a) اورڠ اتو
ڽنكن اوتڠ جوا نمان تيدق جاد بودق دان تيدق جاد
ى تيدق جاد برأنق اورڠ ايت جكلو تيدق دڠن دبوت
در دهولو .

فصل ٣١

بب انق (b) اورڠ اڤبيل سده سمڤي كهداڤن حاكم دروم بچار
ث ليم ڤوله (c) ريل كباوه ڤوكق اوڠن ملائينكن انقن ستڠه اورڠ
ددالم سبولن سهڠك سموسم سهاج إتوڠن انق اورڠ ايت يڠ
ن اوله اورڠ يڠ ڤوڽ اورڠ بارڠ براڤ اد إتوڠنن حاكم بوڠكن
، ڤوكق اورڠ ايت لبه در ليم ڤوله ريل دان انقن سڤوله ريل
س سموسم دان بارڠ براڤ إتوڠن انق اوڠن ملائينكن سموسم
رمان اوله اورڠ يڠ ڤوڽ اورڠ دان بارڠ براڤ لبهن حاكم بوڠكن
ث

فصل ٣٢

ورڠ منجول اورڠ بائيك اورڠ مردهيك دجولن بائيك بودق
نكن حكم ماتي كالو سمڤي (d) كتراڠنن يڠ بنر دڠن برديري

(a) A en B: اورڠ

(b) B: اورڠ

(c) In A en B ontbr.: ريل

(d) B voegt bij: اد

جيتن يڠ سڤرت ڤاتت دان كران ككراڠن سات٢ در ڤد كتراڠنن
(a) اورڠ ايت درماتي بوله حاكم ڤكركن اڤ ڤاتت حكمن

فصل ٣٣

مردهيك دالم ڤاهن كران ديان دالم ڤاهن اورڠ يڠ مڤوڤه
دان ايائيت اورڠ مردهيك داڤوه اوله سأورڠ٢ دالم ڤكرجائن يڠ
سڤرت ممنجت اتو مڤلم الو برنڠ اتو منڠكڤ كربو اتو بارڠ سبڬين
كران اورڠ يڠ داڤوه ايت ماتي ترجاته در ممنجت دان ماتي
كربو يڠ ماو دتڠكڤ ايت تادي دان تربنم سبب مڤلم اتو
مڤبرڠ ملائينكن ترباير جوا اورڠ يڠ مڤوڤه ايت كڤد اوڤه براڤ
جنجيكن دڠن اورڠ يڠ داڤوهن ايت تادي بائيك سمڤي كرجان
تيدق دي سده ماتي ترسبب دالم ڤاهن اورڠ يڠ مڤوڤه
اكن (b) جاد بلنج متين دمكين جوا حكم كالو سڤرت (c) مڤراي اورڠ
بارڠ سات٢ ڤكرجائن يڠ سوكر دان يڠ مشكل دڠن سوك
سوك دڠن تيدق داڤوه كران اورڠ ايت ماتي دالم ڤكرجائن يڠ
اوله اورڠ مڤوره ايت ملائينكن اورڠ يڠ مڤوره ايت كنا بلنج
متين اورڠ يڠ ماتي ايت براڤ ڤاتت كات حاكم بلنج كمتين
ايت

فصل ٣٤

سبب بودق ادڤون ارتي بودق ايت اورڠ يڠ دبلي بائيك لاك٢
(d) ڤرمڤون تيدق بوله دي كلور در تونن كالو تيدق دڠن سوك
انته كالو سڤرت اد سببن يڠ ترلمڤو در ڤد ڤاتت تونن ايت
سبت بودقن بوله حاكم ممفكركن دان حاكم بوله مڤوره بودق ايت
منجاري اوڠ ڤمباير هرڬان كڤد تونن دان دمكين جوا بارڠ سياڤ

(a) In B ontbr.: اورڠ ايت
(b) In A ontbr.: جاد
(c) A: مڤاريا
(d) In B ontbr.: ڤرمڤون . . . . . دڠن

ن اتو مموكل دڠن كاٖبت برڬنتڠ ملائنكن اورڠ ايت ساله
ايت دمردهكاكن مسكي تيدق مموكل برڬنتڠ كالو سڤرت
اتت ڤوكلن (a) ايت سڤرت لوك دالم دان ڤاته بوتا ملائنكن
، دمردهكاكن جوا

فصل ٣٥

انق بودق ارتي بودق ايت اندق باڤقن دبلي جاديله
لاک٢ ڤرمڤون بودق جوا جاد انق امس ڤون نمان سام
بودق دبلي دان بوله دجون انق بارڠ سبڬين اصل جاڠن
راج دڠن ڤڠهون

فصل ٣٦

ت ساله دڠن بودق اورڠ اڤبيل اورڠ مردهيک اتو بودق
، ساله دڠن بودق (b) ڤرمڤون اورڠ ترڠ اد اورڠ تاهو ڤنديي
ايت بننتڠ اتو تيدق بننتڠ ملائنكن بودق اورڠ سات جاد
لاک٢ يڠ داڤت ساله ايت تادي ماسق منجاد بودق
اڤبيل دي تيدق ماو جاد بودق هندقله دي ممبري
ربهن سڤردوا هرڬا بنين ايت دان كران سبلم ديان كلور
، بنين ايت ماتي ملائنكن سڬل هرڬا بنين ايت لكت
د ديان بارڠ براڤ هرڬان دان ڤد حال بودق اورڠ سكالي٢
ن دكاسه براوتڠ دان كران دكاسه جوا (c) اوڠ ايت هيلڠ
، انق امس اڤ ڤكيرن حاكم منارة هرڬان

فصل ٣٧

اورڠ مڠيرڠ ادڤون ارتي مڠيرڠ ايت اورڠ مردهيک ممنجم

(a) In B ontbr.: ايت
(b) A en B.: اورڠ ڤرمڤون
(c) A : اورڠ

(a) اورڠ كڤد كيت جنجي برأوتڠ مڠيرڠ سڤل ديان ڤوڽ كرج اورڠ يڠ تمڤت ديان برأوتڠ ايت ڤوڽ سڤرت ممبوت لادڠ دان كبن اتو بارڠ سبݢيڽ اصل ددالم نام منائككن انتڠ دڠن منچهاري جالن كهدوڤن دان كران اورڠ يڠ مڠيرڠ ايت لاري دان براڤ لمان لاري ايت ديان ممباير ݢنتي كرجان كڤد تمڤت دي مڠيرڠ ايت ستالي سهاري بڽيك لاك٢ بايك ڤرمڤون دان سكالي٢ اورڠ برأوتڠ مڠيرڠ ايت تيدق جاد دڤوكل برݢنتڠ دان بركابت دان اڤبيل اد اورڠ يڠ ممبوت بݢيت اورڠ يڠ مڠيرڠ ايت دمردهكاكن اوله حاكم دان دمكين جوا اوتڠ مڠيرڠ ايت تيدق جاد دباير دڠن اڠسورن دان لاݢي ڤد حال انق اورڠ برأوتڠ مڠيرڠ بارڠ براڤ يڠ دڤرانقكنڽ دالم رومه تمڤت دي برأوتڠ ملائينكن سڤل انقڽ ايت انق مردهيك دان تتاڤي اورڠ برأوتڠ مڠيرڠ ايت ممباير ڤمباسه رومه كڤد تمڤت ديان برأوتڠ ايت دالم سورڠ انقڽ سڤوله ريل دان تتاڤي اورڠ يڠ مڠيرڠ ايت تادي دكاسه ماكن مينم دان دكاسه كائين بجوڽ اوله اورڠ يڠ تمڤت دي برأوتڠ ايت دان بارڠ اڤبيل اورڠ يڠ مڠيرڠ ايت ماو كلور در تمڤت ديان برأوتڠ ملائينكن ممباير اوتڠڽ براڤ يڠ دڤنجمڽ ايت تيدق بوله لبه دڠن تيدن كورڠ كالو تيدق دڠن سببڽ دان كران اورڠ يڠ مڠيرڠ ايت ممبوت ڤكرجائن يڠ جاهت دالم رومه تمڤت دي برأوتڠ مڠيرڠ ايت اتو دلور ملائينكن منورت اڤ حكم حاكم دان دمكين جوا سكران ڤرمڤون مڠيرڠ داڤت ساله دڠن لاك٢ مردهيك اتو أوتڠ٢ڽ اورڠ اتو بودق اورڠ ملائينكن لاك٢ ايت ماسق جاد برأوتڠ مڠيرڠ سام٢ ڤرمڤون ايت بارڠ براڤ اوتڠ ڤرمڤون مڠيرڠ ايت دمسكينڽ اوله لاك٢ ايت دان كران لاك٢ ايت ماو كلور در تمڤت ديان مڠيرڠ ايت ملائينكن دي ممباير سڤردوا اوتڠ ڤرمڤون ايت كڤد تمڤت ديان مڠيرڠ ايت دان دمكين جوا كالو ڤرمڤون مڠيرڠ كڤد لاك٢ دان كران دڤاكينڽ اوله لاك٢ ايت ڤرمڤون ايت مك تيدق

(a) A: اورڠ

ڤ دانم ڤرجنجين اتو تيدق دڠن جنجي بارڠ براڤ اداڽ داڤت
د.. سبوڽ سبكيتڽ يڠ ديهاݢي دوا دان بكيت جوا كنو ببنه سڤوه اتو
كين دان اد كݢلن ببله ايت دكسه اورڠ كربو دڠن ڤداتي دسوره
منمبل كيو اتو دسوره منچهاري اڤاهن دان ڤنچهرين ايت دبهاݢي
دوا جوا دان كران ماتي كربو ايت تادي ملائينكن اورڠ يڠ ڤوڽ كربو
ايت روݢي سڤارو دان اورڠ يڠ منجاݢ كربو ايت ترباير سڤارو هرݢا
كربو ايت كڤد اورڠ يڠ ڤوڽ كربو دمكين جوا حكم كلو ملڤس اورڠ
برنيݢ دبري ڤوكق مودل دان كران هابس ڤوكق اورڠ يڠ ملڤس
ايت تادي اوله اورڠ يڠ دلڤس ايت دڠن تيدق سات٢ سبب حجة
كدڠ ايايت سڤرت تيدق كڤچاهن ڤراهو اتو ترڤڠكڠ رومه ملائينكن ڤوكق
اورڠ ايت دݢنتي اوله اورڠ يڠ برنيݢاكن ڤوكق اورڠ ايت تادي كلو
سهݢݢ ليم ڤوله ريل كباوه دان لمان انم بوڽ دݢنتي سراتس ريل
ارتيڽ ليڤت ڤوكق (a) يڠ ليم ڤوله ايت تادي دان كران لبه ڤوكق
ايت در ليم ڤوله للو كاتس ملائينكن ݢنتي سڤردوا ليڤت دان ڤد حال
هرݢا كربو دان ساڤي دان كود يڠ ترسبت دالم بچار اداله ترسبت
دداوه سورت اين (b) هرݢا كربو ٢٥ سيكر دان هرݢا ساڤي ١٥ سيكر
دان هرݢا كود باتق ٣٥ سيكر دان هرݢا كود ڤادڠ ١٥ سيكر دان تتاڤي
سبب كود اد (c) لائين سديكت بوله جوا دليهت بورق (d) بائيكن دان كورس
ݢمڤڽ دان بوله جوا حاكم فكركن لبه كورڠ در هرݢا يڠ سده ترسبت
داتس سورت ايت تادي

فصل ٤٠

اورڠ يڠ تيدق دتريم حاكم جاد سقسي دڠن تيدق دتريم دي

(a) A en B: اورڠ يڠ
(b) A en B: دان هرݢا
(c) A en B: سديكت لائين
(d) In B ontbr.: بائيكن

. بوتا(a) كدوا ڤكق (b) كتيݢ ݢيلِ كاُمڤت ڤرمڤون كالو دالم
ڠ دان ڤرمڤون ايت سقدر دوا تيݢ اورڠ انته (c) كالو باڤق
، باٴيک٢ بـوله حاكم فِكركن كالـو جـاد دڠن تيدق دان
دالم بچار كچل جـاد ڤرمڤون يـڠ باٴيک٢ ايت جـاد
ين اورڠ مابق هيلڠ عقل تيدق ڤول جاد دبوت سقسي
بودق اورڠ تيدق بـوله جاد سقسي دمكين جوا بودق
ي تونن تـيـدق جـاد دان دمكين جوا قوم يڠ دكت
جاد سقسي دان سمنتلهن اورڠ يڠ تيدق دتريم برسمڤه
يم برسمڤه سام جوا سڤرت ڤركتاٴن اورڠ يڠ دتريم جاد
، يڠ تيدق دتريم دان تيڤ٢ سڬل دعوي ايت يڠ دمنكِر
كنا دعوي ايت تاٴداڤت تيدق اورڠ يڠ مندعوي ايت
نسي دان اڤبيل اد سقسي برسمڤهله سقسي ايت كناله
دعوي ايت دان كران تيدق تردِريكن سقسي اوله اورڠ
، ايت ملاٴينكن سمڤه كڤد اورڠ يڠ كنا دعوي ايت باٴيک
ائيک بچار كچل

فصل ٤١

مڠاكو اوتڠ اورڠ اتس تيݢ ڤركار ڤرتام مڠاكو تيدقن لاري
لاري اورڠ يڠ داٴكو ايت ملاٴينكن ترباير له اورڠ يـڠ مڠاكو
اورڠ يڠ داٴكوي ايت دان كران ساتي اورڠ يڠ داٴكوي
ـ تادي تيدق ڤـول ترباير اورڠ يڠ مڠاكو (d) ايت دان
هيدڤ ماتي دان كران لاري اتو ماتي اورڠ يڠ داٴكوي
ن ترباير له اورڠ يڠ مڠاكو ايت دان كتيـݢ (e) مڠاكو

(a) B voegt bij: دان

(b) A en B voegen bij: دان

(c) In B ontbr.: كالو

(d) In A en B ontbr.: ايت دان كدوا مڠاكو

(e) A en B voegen bij: ڤركار

سدير سهلج دان كرات لاري اورڠ يڠ دأكوي ايت اتو ماتي تيدقله
ببر اورڠ يڠ مڠاكو ايت ملائنكن هندقله تيڤ٢ اورڠ اكو مڠاكو
سبت هندقله دسيقكن سرت دترڠكن دالم ڤرجنجين اڤ يڠ دجنجيكن
ت سرت مڠاره تندا تاڠن اورڠ يڠ مڠاكو ايت

فصل ٤٢

سبب ڬداين ايائيت بارڠ سياڤ هندق مڠڬادي بارڠ اتو بارڠ
بڬين سهڠڬ ليم ريل كتس ملائنكن باو كهداڤن مجستريت دان
ڤرن دلمڤاوي أردي اين اوڠن هيلڠ دان بارڠ يڠ دڬاديكن ايت
امبل اوله حاكم ايتله حالن

سڤلي معلوم كران سڬل اورڠ يڠ مليهت دان يڠ مندڠر سڬل
جنس اندڠ٢ عادة لمباڬ يڠ ترمذكور دالم كتاب اين ترتولس دالم
نڬري بڠكا هولو كوت ملبرق (a) ڤد ١٢ هاري بولن نومبر (b) ١٨١٧ تندا
تاڠن ڤڠيرن لڠكڠ عالم ڤڠيرن راج خليفة دائڠ مبيلا هينري رابت
ڤيس مجستريت

(a) In A ontbr.: ڤد ١٢
(b) In A ontbr.: ١٨١٧

اتورن دجديكن اندغ٢ يغ دڤاكي دحاكم كڤل دبڠكا هولو

ي اين دودق برهمڤن كڤال حاكم كڤل سرت تون ڤڠهول
كڤال كمڤڠ دان كڤال قوم اكن ممبكركن ڤركار اورڠ يغ ماتي
ڤاسر دان كمڤڠ دالم لڠكارن بڠكا هولو ادڤون يغ سده
م اين داتس ڤكرجائن اورڠ يغ ماتي باڤق يغ سده جاد
اتس دسانق سودارا يغ هيدڤ باڤق مڠلوركن بلنج دلور
رجائن يغ واجب دالم حكم اڬم ممبراتي دالم حكم عادة
٤ دموافقتكن دالم ڤكرجائن اورڠ يغ ماتي ڤاتت دڤاكي بڬمان
ترسبت دباوه اين

فصل ١

اورڠ لاك استري ماتي سومين اتو استرين اد منڠڬلكن
٢ دان ڤرمڤون اتو تياد برسانق كلو اد بارڠن سڤنچريين
رڠ ببراڤ اد باڤقن اتو هرت ڤمبجاڠنن كنديري هندقله
بب سرت كڤال كمڤڠ ڤركس سڬل حقّن سرت تولسكن نمان
كن هرتان تياده بوله دكلوركن اتو دكاسهكن كڤد وارث اورڠ يغ
ت كالو بلم سلسي ڤركار اوتڠ ڤيوتڠن در بلنج كمتينن بوله
الم ڤكرجائن يغ واجب يغ ترسبت دالم حكم اڬم اسلام
ڤقن تيڬ ڤوله انم روڤيه

فصل ٢

اورڠ يغ بوجڠ مرندا اتو بوجڠ سهاج ماتي اد حقّن ڤنچرين
اتو داڤت ڤساك در نينكن اتو اندق باڤقن يغ جاد
ندقله امام خطيب سرت كڤال كمڤڠ ڤركس سڬل حقّن منورت
سبت دالم فصل ١

سبير سهلج دان كران لاري اورڠ يڠ دأكوي ايت اتو ماتي تيدقله
بير اورڠ يڠ مڠاكو ايت ملائيڽكن هندقله تيڤ٢ اورڠ اكو مڠاكو
يت هندقله دسبتكن سرت دترڠكن دالم ڤرجنجين اڤ يڠ دجنجيكن
ت سرت منارة تندا تاڠن اورڠ يڠ مڠاكو ايت

فصل ٤٢

سبب كدااين ايائت بارڠ سياڤ هندق مڠڠادكي بارڠ اتو بارڠ
سڤين سهڠڬ ليم ريل كاتس ملائينكن باو كهداڤن مجستريت دان
ان دلمڠاوي أردي اين اوڠن هيلڠ دان بارڠ يڠ دڠاديكن ايت
امبل اوله حاكم ايتله حالن

سڤلي معلوم كران سكل اورڠ يڠ مليهت دان يڠ مندڠر سكل
جنس اندڠ٢ عادة لمباڬ يڠ ترمذكور دالم كتاب اين ترتولس دالم
مري بڠكا هولو كوت ملبرڤ (a) ڤد ١٢ هاري بولن نومبر (b) ١٨١٧ تندا
ڠن ڤڤيرن لڠكڠ عالم ڤڤيرن راج خليفة دائڠ مبيلا هينري رابت
يس مجستريت

(a) In A ontbr.: ڤد ١٢
(b) In A ontbr.: ١٨١٧

ورن دجديكن اندغ[2] يغ دڤاكي دحاكم كچل دبڠكا هولو

اين دودق برهمڤن كڤال حاكم كچل سرت تون ڤڠهول
ڤال كمڤغ دان كڤال قوم اكن ممبكركن ڤركار اورڠ يغ ماتي
ڤاسر دان كمڤغ دالم لڠكارن بڠكا هولو ادڤون يغ سده
اين داتس ڤكرجاءن اورڠ يغ ماتي باڤق يغ سده جاد
نس دسانق سودران يغ هيدڤ باڤق مڠلوركن بلنج دلور
اءن يغ واجب دالم حكم اڬم ممبراتي دالم حكم عادة
دموافقتكن دالم ڤكرجاءن اورڠ يغ ماتي ڤاتت دڤاكي بڬمان
ترسبت دباوه اين

فصل ١

ورڠ لاكي استري ماتي سوميڠ اتو استريڽ اد منڠڬلكن
دان ڤرمڤون اتو تياد برسانق كدلو اد بارڠن سڤنچريڽ
ببراڤ اد باڤقڽ اتو هرت ڤمبجاڠنڽ كنديري هندقله
سرت كڤال كمڤغ ڤركس سڬل حقڽ سرت تولسكن نمان
هرتان تياده بوله دكلوركن اتو دكاسهكن كڤد وارث اورڠ يغ
كالو بلم سلسي ڤركار اوتڠ ڤيوتڠڽ در بلنج كمتيننڽ بوله
ڤكرجاءن يغ واجب يغ ترسبت دالم حكم اڬم اسلام
تيڠك ڤوله انم روڤيه

فصل ٢

اورڠ يغ بوجڠ مرندا اتو بوجڠ سهاج ماتي اد حقڽ ڤنچريڽ
و داڤت ڤساك در نينكڽ اتو اندق باڤقڽ يغ جاد
فله امام خطيب سرت كڤال كمڤغ ڤركس سڬل حقڽ منورت
بت دالم فصل ١

[redacted]

ممباير سهاج دان كران لاري اورڠ يڠ دأكوي ايت اتو ماتي تيدقله
ترباير اورڠ يڠ مڠاكو ايت ملايڠكن هندقله تيڤ٢ اورڠ اكو مڠاكو
بڠيت هندقله دسبتكن سرت دترڠكن دالم ڤرجنجين اڤ يڠ دجنجيكن
ايت سرت منارة تندا تاڠن اورڠ يڠ مڠاكو ايت

فصل ٤٢

سبب ݢداين ايائت بارڠ سياڤ هندق مڠݢادَي بارڠ اتو بارڠ
سبڬين سهڠݢ ليم ريل كاتس ملايڠكن باو كهداڤن مجستريت دان
كران دلمڤاوي اُردي اين اوڠن هيلڠ دان بارڠ يڠ دݢادَيكن ايت
دامبيل اوله حاكم ايتله حالن

سڤاي معلوم كران سڬل اورڠ يڠ مليهت دان يڠ منددڠر سڬل
جنس اندڠ٢ عادة لمباݢ يڠ ترمذكور دالم كتاب اين ترتولس دالم
نڬري بڠكا هولو كوت ملبرق (*a*) ڤد ١٢ هاري بولن نومبر (*b*) ١٨١٧ تندا
تاڠن ڤڠيرن لڠكڠ عالم ڤڠيرن راج خليفة دائڠ مبيلا هينري رابت
لويس مجستريت

(*a*) In A ontbr.: ڤد ١٢
(*b*) In A ontbr.: ١٨١٧

تورن دجديکن اندڠ۲ يڠ دڤاکي دحاکم کچل دبڠکا هولو
ب اين دودق برهمڤن کڤال حاکم کچل سرت تون ڤڠهول
کڤال کمڤڠ دان کڤال قوم اکن ممبيکرکن ڤرکار اورڠ يڠ ماتي
ڤاسر دان کمڤڠ دالم لڠکارن بڠکا هولو اداڤون يڠ سده
اين داتس ڤکرجاٴن اورڠ يڠ ماتي باڽق يڠ سده جاد
تس دسانق سودارا يڠ هيدڤ باڽق مڠلورکن بلنج دلور
جاٴن يڠ واجب دالم حکم اڬم ممبراتي دالم حکم عادة
دموافقتکن دالم ڤکرجاٴن اورڠ يڠ ماتي ڤاتت دڤاکي بڬمان
ترسبت دباوه اين

فصل ١

ورڠ لاک استري ماتي سومين اتو استرين اد منڠݢلکن
دان ڤرمڤون اتو تياد برسانق کلو اد بارڠن سڤنچهرينن
، ببراڤ اد باڽقن اتو هرت ڤمبهاڬنن کنديري هندقله
ب سرت کڤال کمڤڠ ڤرکس سکل حقن سرت تولسکن نمان
ن هرتان تياد بوله دکلورکن اتو دکاسهکن کڤد وارث اورڠ يڠ
ت کالو بلم سلسي ڤرکار اوتڠ ڤيوتڠن در بلنج کمتينن بوله
ڤکرجاٴن يڠ واجب يڠ ترسبت دالم حکم اڬم اسلام
ث تيڠݢ ڤوله انم روڤيه

فصل ٢

اورڠ يڠ بوجڠ مرندا اتو بوجڠ سهاج ماتي اد حقن ڤنچهرين
و داڤت ڤساک در نينکن اتو اندق باڤقن يڠ جاد
قله امام خطيب سرت کڤال کمڤڠ ڤرکس سکل حقن منورت
بت دالم فصل ١

ممباير سهاج دان كران لاري اورغ يڠ داكوي ايت اتو ماتي تيدقله
ترباير اورڠ يڠ مڠاكو ايت ملائنكن هندقله تيڠ٢ اورڠ اكو مڠاكو
بݢيت هندقله دسبتكن سرت دترغكن دالم ڤرجنجين اڤ يڠ دجنجيكن
ايت سرت منارة تندا تاڠن اورڠ يڠ مڠاكو ايت

فصل ٤٢

سبب ݢداين اياٸت بارڠ سياڤ هندق مڠݢادي بارڠ اتو بارڠ
سبݢين سهڠݢ ليم ريل كاتس ملائنكن باو كهداڤن مجستريت دان
كران دلمڤاوي اردي اين اوڠن هيلڠ دان بارڠ يڠ دݢاديكن ايت
دامبل اوله حاكم ايتله حالن
سڤاي معلوم كران سݢل اورڠ يڠ مليهت دان يڠ مندڠر سݢل
جنس اندڠ٢ عادة لمباݢ يڠ ترمذكور دالم كتاب اين ترتولس دالم
نݢري بڠكا هولو كوت ملبرق (a) ڤد ١٢ هاري بولن نومبر (b) ١٨١٧ تندا
تاڠن ڤڠيرن لڤݢڠ عالم ڤڠيرن راج خليفة دائڠ مبيلا هينري رابت
نيس مجستريت

(a) In A ontbr.: ڤد ١٢

(b) In A ontbr.: ١٨١٧

ل

ي
ده

اد

لور
دة

ان

كن

ث
نله

ان
يغ
وله
لام

ين
اد

ت

فصل ٣

كالو اد ڤرمڤون مرندا اتو ݢادس ماتي اد حقّن ڤنچهرينن كنديري اتو داڤت ڤساكٚ در نينكن اتو اندق باڤقن يڠ جاد ملكن كنديري منورت بكٚمان يڠ ترسبت دالم فصل ١ جوݢ

فصل ٤

كالو اورڠ بوجڠ اتو ݢادس يڠ لاكي تڤكل دالم ڤملهراءن اندق باڤقن ماتي انق ايت تادي كالو اد حقّن بوله اندق باڤقن سمڤن دهولو كالو سدة سلسي در ڤد بلنج متين منورت بكٚمان حكم اݢم يڠ ترسبت دالم شرع كالو اد وارثن يڠ ڤاتت منداڤت بوله دبهݢيكن كڤداڽ

فصل ٥

كالو اورڠ يڠ ماتي دالم لڠكارن كڤال كمڤڠ ماسڠ٢ كالو اد اڤ٢ حال احوالن هندقله كاسة تاهو لنتس كڤد كڤال حاكم كچل دبڠكا هولو

بڠكا هولو ڤد هاري خميس ١٢ اڤريل ١٨٦٦

كڤال حاكم كچل
رادن سيڠا ساري

ند سمه ڤهمڽ امڤت بڤق يڠ ڤرمڤوان منداڤتكن دڠن موكدانن سام جومه
بڠي تڠ- ايت مك منت بردوينن كتڤ سي ڤرمڤوان دڽ جوك
مڽنتي بجرت سوڤ سبه يڠ ڤرمڤوان ايت مك برجنجيه براڤ
-ڤ سديهت اوڠ هنتارن مك اكبير سده تنتڠ ڤرجنجين ڤد
مهمڽ هنتارن مك دهنتركن تندا نمڽ درسبه يڠ لاكي٢ كڤد سبه
ڤرمڤوان يعني سڤرت كڤڠ اتو لڠكن٢ن درڤد جنس برڠ امس اتو
ڤيڤق يڠ ڤتت مك دترڠكنه ڤرجنجين دهداڤن كڤد كمڤڠ سرت
تڠن نواه٢ دتمڤت ايت يڠ دجنجيكن جكلو منكر درڤد سي لاكي٢ تندا
ايت هيلڠ جكلو منكر درسبله ڤرمڤوان تندا ايت ڽڤت سرت برجنجي
ڤولڠ براڤ نمان اكن مڠهنتر اوڠ هنتارن ارتين اڤبيل سده نرتنتو تندا
ايت ملائنه برتنداڠ لاكي٢ دڠن ڤرمڤوان ايت تادي كمدين جوك
سده سمڤي ڤرجنجين يڠ دجنجيكن ايت مك (a) دهنتركن هنتارن
درڤد سي لاكي٢ ايت دان بايقڽ بڬمان يڠ سده دجنجيكن كتيك
مڠتقڽ تندا دهولو دان سبڬيتله دهنتركن دان ڤرجنجين هنتارن ايت
سڤرت تندا ايت جوك يعني جكلو منكر درڤد سي ڤرمڤوان اوڠ هنتارن
ڽڤت جكلو منكر درڤد يڠ لاكي٢ اوڠ هنتارن هيلڠ استميوا دتنتڤكن ڤول
براڤ لام جنجي دكاوينكن

اداڤون عادة اورڠ ماو نكاح لبه دهولو دودق سوروڠ ولي سرت كڤال
كمڤوڠ دان كڤال قوم سرت دوا اورڠ سقسي يڠ عدل اكن منداڠر
ايجاب دان قبول انتار ولي دان مرڤولي ايت هندقله دودن اورڠ يڠ
دنكاحكن ايت مڠهادڤ دهداڤن ولي يڠ منكاحكن مك سي ڤرمڤوان
ايت تڠڬل ددالم بيلكن تيدق دبي دودق سام٢ لاكي٢ ايت دان
هندقله سي ولي ايت مڽورو بڤك دوا اورڠ سقسي تادي برتاڽ
ڤرمڤوان ايت سرت دسبتكن نمان اڠكو ماو دنكاحكن دڠن سي انو
دڠن امس كاوين تيڬ رڠڬت دسبت ڤول نام لاكي٢ ايت سوك
اتو تيدق جواب ڤرمڤوان ايت سوك مك دسمڤيكنله اوله سقسي

(a) ١١٨٠ مڠهنتركن

فصل ٣

جكلو سُورغ لاكي٢ ملريكن انق ݢادس منت نكاحكن كڤد كڤال قوم سرت كڤال كمڤغ اتو قاضي مك اڤبيل ممنت اندق باڤقن اتو دسانق سودران يغ ديان مڠاكو ماو نكاحكن انقن اتو سودران ايت درماهن سنديري مك هندقله مڠمبليكن انق ݢادس ايت تادي سرت ممبوت جنجي براڤ لام اكن دنكاحكن جكلو اندق باڤقن اتو دسانق سودران تيدق منورت بڤمان ڤرجنجين ايت بولهله كڤال قوم سرت كڤال كمڤغ اتو (a) قاضي منكاحكن اورغ ايت

فصل ٤

جكلو سُورغ لاكي٢ ملريكن انق ݢادس دڠن تيدق سوك اندق باڤقن لاكي٢ ايت دحكم (b) دندا در سڤوله سمڤي ليم ڤوله روڤيه سبب دي ممبوت هارو بيرو دالم ڤاسر اتو كمڤغ اڤبيل سده ددندا حاكم تتڤ نكاحن اتو تيدق دڠن هنتارن سرت شرفه دڠن اندق باڤق ڤرمڤون ايت بلم بوله للو حكم دندا ايت دحكم منجامو كڤال كمڤغ سرت كڤال قوم دالم ڤاسر تمڤتن تڤڠكل ايت كالو ݢدغ ڤركران اكن دحكم دندا لبه دهولو دباو دڤليسي

فصل ٥

جكلو سُورغ برتندغ درومه سُورغ ڤرمڤون سيغ اتو مالم يغ سمبڠ فد ڤڤلهاتن كڤال كمڤغ اتو كڤال قوم مك هندقله كڤال كمڤغ ممركس حال كدوان ايت سرت منڽاكن اڤ سوك كدوان نكاح اتو تيدق دان جكلو سوك مك هندقله كاسه تاهو كڤد كڤال قوم منت نكاحكن لاكي٢ دڠن ڤرمڤون ايت جكلو تيدق سوك مك هندقله دلارڠكن اوله كڤال كمڤغ ڤربواتن يغ سمبڠ ايت دان جكلو تيدق ماو منورت

(a) In Hs. ontbr.: قاضي

(b) Hs.: ددندا

فصل ٩

جکلو سأورڠ ڤرمڤون مڠادو مڠتاکن حال انقن ݢادس سده دتيدوري سأورڠ لاکي٢ مک هندقله کڤال کمڤڠ ممرکس انق ݢادس ايت سياڤ مروسقکنن سرت سوره دوا اورڠ دوکن ڤرمڤون ممرکس حال انق ايت دان جکلو داڤت کتراڠنن اد سأورڠ لاکي٢ يڠ منيدوري (a) انق ايت جکلو ڤاتت اورڠ کدوان ايت نکاح هندقله سوره نکاح سرت ممباير لاکي٢ ايت هنتارن دوا ڤولوه روڤيه دان امس کاوين نيکه رڠکت کتيک ايت جوک دتوبتکن اوله قاضي دموک حاکم دان جکلو اڠڬن ساله سات درڤد ڤيهق کدوان مک هندقله مڠادو دحاکم کچل دان دمکين لاݢي جکلو تيدق ڤاتت نکاحن سڤاي دتمبڠ اوله حاکم

فصل ١٠

جکلو سأورڠ ڤرمڤون للو دجالن بسر اتو لاينن سام ݢادس اتو رندا دتڠکڤ اوله لاکي٢ دڠن ڤقساان مڠادو ڤرمڤون ايت مک هندقله کڤال کمڤڠ منت کتراڠنن کڤد ڤرمڤون ايت دان جکلو داڤت کتراڠنن دحکم بڬيمان ڤاتت اوله حاکم اتو دباو دڤوليسي

فصل ١١

جکلو سأورڠ لاکي٢ اتو ڤرمڤون منودوه سأورڠ ڤرمڤون ݢادس اتو رندا برزنا دڠن لاکي٢ سمڤي جادي ڤرسلسايين انتار مريکئيت دان سمڤي ڤرکارا ايت کڤد کڤال کمڤڠ مک هندقله دڤريکس کڤد اورڠ يڠ کنا تودوه ايت جکلو داڤت کتراڠنن بڬيمان ڤرکتاءن اورڠ يڠ منودوه ايت ملاءينکن کڤال کمڤڠ بوله سوره تڠکڤکن دان کالو تيدق داڤت کتراڠنن اورڠ يڠ منودوه ايت دحکم دڠن دندا دوا ڤولوه روڤيه کالو تيدق ماو منورت بوله بلو دهداڤن حاکم کچل

(a) In Hs. ontbr.: انق

فصل ١٢

جكلو سؤرڠ لاكʼ٢ اتو ڤرمڤون منوده (*a*) سؤرڠ ڤرمڤون استري اورڠ برزنا دڠن لاكʼ٢ يڠ لاين سمڤي ڤرسلساين ايت كڤد كڤال كمڤڠ مك هندقله كڤال كمڤڠ ڤركس كڤد اورڠ يڠ منوده ايت مك داڤت كتراڠنن ڤربواتن استري اورڠ ايت بوله ڤركس كڤد سومين كالو ماؤ ڤركار بوله مڠادو كڤد كڤال كمڤڠ دان ڤرمڤون يڠ ترتوده ايت دحكم بڠمان ڤاتت دان كالو تيدق داڤت كتراڠن در اورڠ يڠ منوده ايت ملائڠكن دحكم كالو دي تيدق ماؤ منورت بوله باو دهداڤن حاكم كچل

فصل ١٣

ادڤون اورڠ يڠ داڤت ساله دالم برلاكʼ داڤت كتراڠنن يڠ بتل دحكم كدوا ڤيهقن بڠمان ڤاتت دالم تمباڠن حاكم

فصل ١٤

ادڤون اورڠ يڠ داڤت ساله دالم عدّة داڤت دڠن كتراڠنن منورت بڠمان اورڠ داڤت ساله دالم برلاكʼ سڤرت يڠ ترسبت دالم فصل ١٣

فصل ١٥

جكلو سؤرڠ لاكʼ٢ ملريكن سؤرڠ ڤرمڤون تناڠن اورڠ يڠ سده ترڠ دهداڤن كڤال كمڤڠ سرت اورڠ توا٢ دالم ڤاسر ايت سرت سده مڠهنتر تندا اتو بلنج ملائڠكن لاكʼ٢ ايت دحكم اوڠ هنتارن اتو تندا بڠمان يڠ ترسبت دالم جنجي يڠ دهولو ترباير لاكʼ٢ ايت ليڤت كالو هنتارنن امڤت ڤوله جاد دلاڤن ڤوله اوڠ ايت كمبالي كڤد سي لاكʼ٢ يڠ ڤون تناڠن سرت ددندا لاكʼ٢ يڠ ملريكن ايت دان لاكʼ٢ دڠن ڤرمڤون دنكاحكن كالو انتار كدوا ايت تيدق ماؤ منورت كڤال كمڤڠ بوله مڠادو دحاكم كچل

(*a*) Hs. voegt bij: داتس

فصل ١٦

جكلو سؤورغ لاكي٢ دغن سؤورغ ڤرمڤوان يغ سده دنكاحكن اوله اندق
ن دنماءي نكاح كڤڠڠ بلم دچمڤركن برجنجي دوا بولن اتو تيݢ
ن سبلم سمڤي جنجي لاكي٢ ايت براستري لاءين كالو مڠادو امڤ
تن يغ سبله ڤرمڤوان مك هندقله كڤال كمڤڠ ايت مڠحكمكن
سورة چمڤركن ممڤيكن نكاحن ايت تادي دان تتاڤي حكم دسورة
مباير هنتارن لاكي بڬمان هنتارن يغ دهولو كالو تيدق ماو منورت
ن كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل

فصل ١٧

جكلو اورغ لاكي استري سارق هيدق ملاءينكن هرت ڤمبڠاڠن سي
ت٢ كمبالي كڤد لاكي٢ هرت دڤاتن اتو ڤڠكديسن ڤرمڤوان كمبالي
ند ڤرمڤوان دان هرت يغ داڤت دالم كدوا سبارغ اڤ جنسن نام
رومه اتو لاءين٢ن ملاءينكن دبهاڬي دوا دان در اوتغ دان ڤيوتغ
دوا٢ دبهاڬي دوا دان كالو اد اوتغ لاكي٢ تيدق داكو استرين تيدق
ستريّن تربااير دمكين جوݢ جكلو اد اوتغ استرين تيدق داكو لكين

فصل ١٨

جكلو (a) سوامي مڠادو داتس نام استرين كڤد كڤال قوم اتو كڤال
مڤغ مڠهنداكي سارق تيدق سات سببن مك استرين تيدق ماو
رق هندقله دڤركس كڤد لاكي٢ ايت كالو كرس ماو سارق هندقله
ت٢ ايت ممباير امس كاوينن دالم عدّة ليم بلس روڤيه ڤد وقت
ت جوݢ دان جكلو دجاتهكن جوݢ طلاق دغن تياد منورت بڬمان
ڠ ترسبت ايت بوله كڤال كمڤڠ دندا در سات سمڤي ليم روڤيه
دان بلنج دالم عدّة سرت امس كاوينن ڤاتت جوݢ دباير كالو
تيدق ماو منورت كڤال كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل در هرت
ڤنچهرينن كدوا منورت بڬمان دالم فصل ١٧

(a) Hs.: سومين

فصل ١٩

جكلو سؤرڠ ڤرمڤوان مڠادو ماو سارق سببن تيدق دكاسه اوله سوميڽ بلنج مك هندقله كڤال كمڤوڠ ڤركس كڤد سوميڽ سرت مڽورة ممبري نفقة بڤمان عادة اورڠ لاك استري كالو تيدق دتورتڽ بوله دباو دهداڤن حاكم كچل

فصل ٢٠

جكلو سؤرڠ ڤرمڤوان مڠادو ماو سارق سببن تيدق داڤت در سوميڽ نفقة باطن سببن تيدق كواس لاكي ممبري نفقة ايت هندقله كڤال كمڤوڠ سرت كڤال قوم ڤركس كالو ڤات بڤمان ڤڠدوان استريڽ ايت مك هندقله دسورة دي براوبت سهڠڬ سات تاهن لمان دان اڤبيل سمڤي سات تاهن تيدق جوك بايك هندقله ڤرمڤوان ايت مڠادو دحاكم

فصل ٢١

جكلو سؤرڠ لاك٢ مڠادو داتڠ نام استريڽ تيدق منورت بڤمان كهندق سوميڽ هندقله كڤال كمڤوڠ ڤركس كڤد استريڽ سرت ممنت كتراڠن كڤد سوميڽ كالو داڤت كتراڠن بڤمان ڤڠدوانڽ ايت ماو سارق بوله كڤال كمڤوڠ سارقكن دان در هرت ڤنچهريڽ كدوا دبهاڬي تيڬ سات بهاڬي كڤد استريڽ دوا بهاڬي كڤد سوميڽ كالو لكين سقدر مڠادو سهاج بوله دسورة استريڽ ايت كمبالي منورت بڤمان كهندق لكيڽ

فصل ٢٢

ادڤون منجاتهكن طلاق ايت هندقله دهداڤن كڤال قوم سرت كڤال كمڤوڠ دان جكلو دجاتهكنڽ طلاق اوله لكيڽ ايت دڠن تيدق دهداڤن يڠ ترسبت داتس اين جكلو كڤال قوم اتو كڤال كمڤوڠ مڠادو دحاكم كچل بوله ددندا در ليم سمڤي سڤوله روڤيه

فصل ١٦

جمو سؤورڠ لاكي٢ دڠن سؤورڠ ڤرمڤون يڠ سده دنكاحكن اوله اندق دنمائي نكاح كَڤُكُڠ بلم دچمڤركن برجنجي دوا بولن اتو تيڬ سمڤي جنجي لاكي٢ ايت براستري لائين كالو مڠادو امق يڠ سيله ڤرمڤون مك هندقله كڤال كمڤڠ ايت مڠحكمكن چمڤركن ميمڤيكن نكاحن ايت تادي دان تتاڤي حكم دسوره هنتارن لاكي بڬمان هنتارن يڠ دهولو كالو تيدق ماو منورت كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل

فصل ١٧

جكلو اورڠ لاك استري سارق هيدق ملائينكن هرت ڤمبجاڠن سي كمبالي كڤد لاكي٢ هرت دڤاتن اتو ڤڠكديسن ڤرمڤون كمبالي ڤرمڤون دان هرت يڠ داڤت دالم كدوا سبارڠ اڤ جنسن اتو لائين٢ن ملائينكن دبهاڬي دوا دان در اوتڠ دان ڤيوتڠ دبهاڬي دوا دان كالو اد اوتڠ لاكي٢ تيدق دأكو استرين تيدق تربايار دمكين جوڬ جكلو اد اوتڠ استرين تيدق دأكو لكين

فصل ١٨

جكلو (a) سوامي مڠادو دأتس نام استرين كڤد كڤال قوم اتو كڤال مڠهنداكي سارق تيدق سات سببن مك استرين تيدق ماو هندقله دڤركس كڤد لاكي٢ ايت كالو كرس ماو سارق هندقله ايت ممباير امس كاوينن دالم عدّة ليم بلس روڤيه ڤد وقت جوڬ دان جكلو دجاتهكن جوڬ طلاق دڠن تياد منورت بڬمان ترسبت ايت بوله كڤال كمڤڠ دندا در سات سمڤي ليم روڤيه بلنج دالم عدّة سرت امس كاوينن ڤاتت جوڬ دباير كالو تيدق ماو منورت كڤال كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل در هرت كدوا منورت بڬمان دالم فصل ١٧

(a) Hs.: سومين

فصل ١٩

جكلو سؤرڠ ڤرمڤوان مڠادو ماو سارق سببڽ تيدق دكاسه اوله سوميڽ بلنج مك هندقله كڤال كمڤوڠ ڤركس كڤد سوميڽ سرت مڤوره ممبري نفقة بڤمان عادة اورڠ لاكي استري كالو تيدق دتورتڽ بوله دباو دهداڤن حاكم كچل

فصل ٢٠

جكلو سؤرڠ ڤرمڤوان مڠادو ماو سارق سببڽ تيدق داڤت در سوميڽ نفقة باطن سببڽ تيدق كواس لاكي ممبري نفقة ايت هندقله كڤال كمڤوڠ سرت كڤال قوم ڤركس كالو ڤات بڤمان ڤڠدوٴن استريڽ ايت مك هندقله دسوره دي براوبت سهڠݢ سات تاهن لمان دان اڤبيل سمڤي سات تاهن تيدق جوݢ بايك هندقله ڤرمڤوان ايت مڠادو دحاكم

فصل ٢١

جكلو سؤرڠ لاكي٢ مڠادو داتس نام استريڽ تيدق منورت بڤمان كهندق سوميڽ هندقله كڤال كمڤوڠ ڤركس كڤد استريڽ سرت ممنت كتراڠن كڤد سوميڽ كالو داڤت كتراڠن بڤمان ڤڠدوٴنڽ ايت ماو سارق بوله كڤال كمڤوڠ سارقكن دان در هرت ڤنچهريڽ كدوا دبهاڬي تيݢ سات بهاڬي كڤد استريڽ دوا بهاڬي كڤد سوميڽ كالو لكين سقدر مڠادو سهاج بوله دسوره استريڽ ايت كمبالي منورت بڤمان كهندق لكين

فصل ٢٢

ادڤون منجاتهكن طلاق ايت هندقله دهداڤن كڤال قوم سرت كڤال كمڤوڠ دان جكلو دجاتهكنڽ طلاق اوله لكين ايت دڠن تيدق دهداڤن يڠ ترسبت داتس اين جكلو كڤال قوم اتو كڤال كمڤوڠ مڠادو دحاكم كچل بوله ددندا در ليم سمڤي سڤوله روڤيه

فصل ١٦

جنو سٓورغ لاكٓ٢ دغن سٓورغ ڤرمڤون يغ سده دنكاحكن اوله اندق دنماءي نكاح ݢُڤُڠ بلم دچمڤركن برجنجي دوا بولن اتو تيݢ سبلم سمڤي جنجي لاكٓ٢ ايت براستري لاءين كالو مڠادو امق يغ سبله ڤرمڤون مك هندقله كڤال كمڤڠ ايت مڠحكمكن چمڠركن مڤمڤيكن نكاحن ايت تادي دان تتاڤي حكم دسوره هنتارن لاكي بڬمان هنتارن يغ دهولو كالو تيدق ماٴو منورت كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل

فصل ١٧

جنو اورغ لاكٓ استري سارق هيدق ملاءينكن هرت ڤمبجاڠن سي كمبالي كڤد لاكٓ٢ هرت دڤاتن اتو ڤڠݢديسن ڤرمڤون كمبالي ڤرمڤون دان هرت يغ داڤت دالم كدوا سبارغ اڤ جنسن اتو لاءين٢ن ملاءينكن دبهاݢي دوا دان در اوتغ دان ڤيوتغ دبهاݢي دوا دان كالو اد اوتغ لاكٓ٢ تيدق داكو استرين تيدق تربايرڠ دمكين جوݢ جكلو اد اوتغ استرين تيدق داكو لكين

فصل ١٨

جكلو (a) سوامي مڠادو دأتس نام استرين كڤد كڤال قوم اتو كڤال مڠهنداكي سارق تيدق سات سببن مك استرين تيدق ماٴو هندقله دڤركس كڤد لاكٓ٢ ايت كالو كرس ماٴو سارق هندقله ايت ممباير امس كاوينن دالم عدّة ليم بلس روڤيه ڤد وقت جوݢ دان جكلو دجاتهكن جوݢ طلاق دغن تياد منورت بڬمان ترسبت ايت بوله كڤال كمڤڠ دندا در سات سمڤي ليم روڤيه بلنج دالم عدّة سرت امس كاوينن ڤاتت جوݢ دباير كالو ماٴو منورت كڤال كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل در هرت كدوا منورت بڬمان دالم فصل ١٧

(a) Hs.: سومين

فصل ١٩

جكلو سؤرغ ڤرمڤون مڠادو ماو سارق سببن تيدق دكاسه اوله سومين بلنج مك هندقله كڤال كمڤڠ ڤركس كڤد سومين سرت مڤوره ممبري نفقة بڬمان عادة اورڠ لاك استري كالو تيدق دتورتن بوله دباو دهداڤن حاكم كچل

فصل ٢٠

جكلو سؤرغ ڤرمڤون مڠادو ماو سارق سببن تيدق داڤت در سومين نفقة باطن سببن تيدق كواس لاكي ممبري نفقة ايت هندقله كڤال كمڤڠ سرت كڤال قوم ڤركس كالو ڤات بڬمان ڤڠدوئن استرين ايت مك هندقله دسوره دي براوبت سهڠݢ ساتو تاهن لمان دان اڤبيل سمڤي ساتو تاهن تيدق جوݢ بائيك هندقله ڤرمڤون ايت مڠادو دحاكم

فصل ٢١

جكلو سؤرغ لاك٢ مڠادو دأتس نام استرين تيدق منورت بڬمان كهندق سومين هندقله كڤال كمڤڠ ڤركس كڤد استرين سرت ممنت كتراڠن كڤد سومين كالو داڤت كتراڠن بڬمان ڤڠدوئن ايت ماو سارق بوله كڤال كمڤڠ سارقكن دان در هرت ڤنچهرينن كدوا دبهاڬي تيݢ ساتو بهاڬي كڤد استرين دوا بهاڬي كڤد سومين كالو لكين سقدر مڠادو سهاج بوله دسوره استرين ايت كمبالي منورت بڬمان كهندق لكين

فصل ٢٢

ادڤون منجاتهكن طلاق ايت هندقله دهداڤن كڤال قوم سرت كڤال كمڤڠ دان جكلو دجاتهكنن طلاق اوله لكين ايت دڠن تيدق دهداڤن يڠ ترسبت دأتس اين جكلو كڤال قوم اتو كڤال كمڤڠ مڠادو دحاكم كچل بوله ددندا در ليم سمڤي سڤوله روڤيه

فصل ١٦

حتو سئورڠ لاک۲ دڠن سئورڠ ڤرمڤون يڠ سده دنكاحكن اوله اندق
ـن دنمائي نكاح كَڤَڠْ بلم دچمڤركن برجنجي دوا بولن اتو تيڬ
ـن سبلم سمڤي جنجي لاک۲ ايت براستري لائين كالو مڠادو امق
ـنن يڠ سبله ڤرمڤون مک هندقله كڤال كمڤڠ ايت مڠحكمكن
ـبڽ چمڤركن مپمڤيكن نكاحڽ ايت تادي دان تتاڤي حكم دسوره
ـبير هنتارن لاڬي بڬمان هنتارن يڠ دهولو كالو تيدق ماو منورت
ـ كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل

فصل ١٧

جكلو اورڠ لاک استري سارق هيدق ملائنكن هرت ڤمبجاڠن سي
ـ۲ كمبالي كڤد لاک۲ هرت دڤاتن اتو ڤڠڬديسن ڤرمڤون كمبالي
ـند ڤرمڤون دان هرت يڠ داڤت دالم كدوا سبارڠ اڤ جنسڽ سام
ـ رومه اتو لائين۲ن ملائنكن دبهاڬي دوا دان در اوتڠ دان ڤيوتڠ
ـدوا۲ دبهاڬي دوا دان كالو اد اوتڠ لاک۲ تيدق دأكو استرين تيدق
ـترين تربايير دمكين جوڬ جكلو اد اوتڠ استرين تيدق دأكو لكين

فصل ١٨

جكلو (*a*) سوامي مڠادو دأتس نام استرين كڤد كڤال قوم اتو كڤال
ـمن مڠهنداكي سارق تيدق سات سببڽ مک استرين تيدق ماو
ـرق هندقله دڤركس كڤد لاک۲ ايت كالو كرس ماو سارق هندقله
ـت۲ ايت ممباير امس كاوينڽ دالم عدّة ليم بلس روڤيه ڤد وقت
ـت جوڬ دان جكلو دجاتهكن جوڬ طلاق دڠن تياد منورت بڬمان
ـ ترسبت ايت بوله كڤال كمڤڠ دندا در سات سمڤي ليم روڤيه
ـن بلنج دالم عدّة سرت امس كاوينڽ ڤاتت جوڬ دباير كالو
ـدق ماو منورت كڤال كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل در هرت
ـسجرينڽ كدوا منورت بڬمان دالم فصل ١٧

(*a*) Hs.: سومدين

فصل ١٩

جکلو سؤرڠ ڤرمڤوان مڠادو ماو سارق سببڽ تيدق دکاسه اوله سوميڽ بلنج مکن هندقله کڤال کمڤوڠ ڤرکس کڤد سوميڽ سرت مڤوره ممبري نفقة بڬيمان عادة اورڠ لاکي استري کالو تيدق دتورتڽ بوله دباو دهداڤن حاکم کچل

فصل ٢٠

جکلو سؤرڠ ڤرمڤوان مڠادو ماو سارق سببڽ تيدق داڤت درسوميڽ نفقة باطن سببڽ تيدق کواس لاکي ممبري نفقة ايت هندقله کڤال کمڤوڠ سرت کڤال قوم ڤرکس کالو ڤات بڬيمان ڤڠدوٴن استريڽ ايت مک هندقله دسوره دي برأوبت سهڠک سات تاهن لمان دان اڤبيل سمڤي سات تاهن تيدق جوک بايک هندقله ڤرمڤوان ايت مڠادو دحاکم

فصل ٢١

جکلو سؤرڠ لاک٢ مڠادو داتس نام استريڽ تيدق منورت بڬيمان کهندق سوميڽ هندقله کڤال کمڤوڠ ڤرکس کڤد استريڽ سرت ممنت کتراڠنڽ کڤد سوميڽ کالو داڤت کتراڠن بڬيمان ڤڠدوٴنڽ ايت ماو سارق بوله کڤال کمڤوڠ سارقکن دان در هرت ڤنچهريننڽ کدوا دبهاڬي تيݢ سات بهاڬي کڤد استريڽ دوا بهاڬي کڤد سوميڽ کالو لکيڽ سقدر مڠادو سهاج بوله دسوره استريڽ ايت کمبالي منورت بڬيمان کهندق لکيڽ

فصل ٢٢

ادڤون منجاتهکن طلاق ايت هندقله دهداڤن کڤال قوم سرت کڤال کمڤوڠ دان جکلو دجاتهکنڽ طلاق اوله لکيڽ ايت دڠن تيدق دهداڤن يڠ ترسبت داتس اين جکلو کڤال قوم اتو کڤال کمڤوڠ مڠادو دحاکم کچل بوله ددندا در ليم سمڤي سڤوله روڤيه

فصل ١٦

حسو سورغ لاك٢ دغن سورغ ڤرمڤون يڠ سده دنكاحكن اوله اندق
بڤن دنمائي نكاح كڤڤڠ بلم دچمڤركن برجنجي دوا بولن اتو تيڬ
بولن سبلم سمڤي جنجي لاك٢ ايت براستري لائن كالو مڠادو امق
ڤرمڤوان يڠ سبله ڤرمڤون مك هندقله كڤال كمڤڠ ايت مڠحكمكن
سوڤاي چمڤركن مپمڤيكن نكاحن ايت تادي دان تتاڤي حكم دسوره
سبير هنتارن لاڬي بڬمان هنتارن يڠ دهولو كالو تيدق ماو منورت
لمن كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل

فصل ١٧

جكلو اورڠ لاك٢ استري سارق هيدق ملائنكن هرت ڤمبجاڠن سي
ات كمبالي كڤد لاك٢ هرت دڤاتن اتو ڤڠڬديسن ڤرمڤون كمبالي
كڤد ڤرمڤون دان هرت يڠ داڤت دالم كدوا سبارڠ اڤ جنسن سام
سام اتو لائن٢ن ملائنكن دبهاڬي دوا دان در اوتڠ دان ڤيوتڠ
ڤون دبهاڬي دوا دان كالو اد اوتڠ لاك٢ تيدق داكو استرين تيدق
ترباير دمكين جوڬ جكلو اد اوتڠ استرين تيدق داكو لكين

فصل ١٨

جكلو (a) سوامي مڠادو داتس نام استرين كڤد كڤال قوم اتو كڤال
دسن مڠهنداكي سارق تيدق سات سبببن مك استرين تيدق ماو
دان هندقله دڤركس كڤد لاك٢ ايت كالو كرس ماو سارق هندقله
لاك٢ ايت ممباير امس كاوينن دالم عدّة ليم بلس روڤيه ڤد وقت
ايت جوڬ دان جكلو دجاتهكن جوڬ طلاق دغن تياد منورت بڬمان
نسبت ايت بوله كڤال كمڤڠ دندا در سات سمڤي ليم روڤيه
دان بنج دالم عدّة سرت امس كاوينن ڤاتت جوڬ دباير كالو
تيدق ماو منورت كڤال كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل در هرت
مجينن كدوا منورت بڬمان دالم فصل ١٧

(a) Hs.: سوميڽن

فصل ١٩

جكلو سؤرڠ ڤرمڤون مڠادو ماو سارق سببڽ تيدق دكاسه اوله سوميڽ بلنج مك هندقله كڤال كمڤڠ ڤركس كڤد سوميڽ سرت مڤوره ممبري نفقة بڠمان عادة اورڠ لاك استري كالو تيدق دتورتڽ بوله دباو دهداڤن حاكم كچل

فصل ٢٠

جكلو سؤرڠ ڤرمڤون مڠادو ماو سارق سببڽ تيدق داڤت درڤد سوميڽ نفقة باطن سببڽ تيدق كواس لاكي ممبري نفقة ايت هندقله كڤال كمڤڠ سرت كڤال قوم ڤركس كالو ڤات بڠمان ڤڠدوءن استريڽ ايت مك هندقله دسوره دي براوبت سهڠڬ سات تاهن لمان دان اڤبيل سمڤي سات تاهن تيدق جوڬ بايك هندقله ڤرمڤون ايت مڠادو دحاكم

فصل ٢١

جكلو سؤرڠ لاك٢ مڠادو داتس نام استريڽ تيدق منورت بڠمان كهندق سوميڽ هندقله كڤال كمڤڠ ڤركس كڤد استريڽ سرت ممنت كتراڠن كڤد سوميڽ كالو داڤت كتراڠن بڠمان ڤڠدوءنڽ ايت ماو سارق بوله كڤال كمڤڠ سارقكن دان درهرت ڤنچهريننڽ كدوا دبهاكي تيك سات بهاكي كڤد استريڽ دوا بهاكي كڤد سوميڽ كالو لكيڽ سقدر مڠادو سهاج بوله دسوره استريڽ ايت كمبالي منورت بڠمان كهندق لكيڽ

فصل ٢٢

ادڤون منجاتهكن طلاق ايت هندقله دهداڤن كڤال قوم سرت كڤال كمڤڠ دان جكلو دجاتهكنڽ طلاق اوله لكيڽ ايت دڠن تيدق دهداڤن يڠ ترسبت داتس اين جكلو كڤال قوم اتو كڤال كمڤڠ مڠادو دحاكم كچل بوله ددندا درليم سمڤي سڤوله روڤيه

فصل ١٦

جنو سورغ لاك٢ دغن سورغ ڤرمڤون يغ سده دنكاحكن اوله اندق
دنمائي نكاح كڤڠ بلم دچمڤركن برجنجي دوا بولن اتو تيݢ
سبلم سمڤي جنجي لاك٢ ايت براستري لائين كالو مڠادو امق
يغ سبله ڤرمڤون مك هندقله كڤال كمڤڠ ايت مڠحكمكن
چمڤركن مپمڤيكن نكاحن ايت تادي دان تتاڤي حكم دسوره
هنتارن لاݢي بݢمان هنتارن يغ دهولو كالو تيدق ماو منورت
كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل

فصل ١٧

جنو اورغ لاك استري سارق هيدق ملائينكن هرت ڤمبجاڠن سي
٢ كمبالي كڤد لاك٢ هرت دڤاتن اتو ڤڠݢديسن ڤرمڤون كمبالي
ڤرمڤون دان هرت يغ داڤت دالم كدوا سبارغ اڤ جنسن
اتو لائين٢ن ملائينكن دبهاݢي دوا دان در اوتڠ دان ڤيوتڠ
دبهاݢي دوا دان كالو اد اوتڠ لاك٢ تيدق داكو استرين تيدق
تربايرن دمكين جوݢ جكلو اد اوتڠ استرين تيدق داكو لكين

فصل ١٨

جنو (*a*) سوامي مڠادو داتس نام استرين كڤد كڤال قوم اتو كڤال
مڠهنداكي سارق تيدق سات سببن مك استرين تيدق ماو
هندقله دڤركس كڤد لاك٢ ايت كالو كرس ماو سارق هندقله
ايت ممباير امس كاوينن دالم عدّة ليم بلس روڤيه ڤد وقت
جوݢ دان جكلو دجاتهكن جوݢ طلاق دغن تياد منورت بݢمان
نسبت ايت بوله كڤال كمڤڠ دندا در سات سمڤي ليم روڤيه
بنج دالم عدّة سرت امس كاوينن ڤاتت جوݢ دباير كالو
ماو منورت كڤال كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل در هرت
جوينن كدوا منورت بݢمان دالم فصل ١٧

(*a*) Hs.: سوميڽن

فصل ١٩

جكلو سؤرغ ڤرمڤون مڠادو ماو سارق سببڽ تيدق دكاسه اوله سومين بلنج مک هندقله کڤال کمڤڠ ڤرکس کڤد سومين سرت مڤوره ممبري نفقة بڬمان عادة اورڠ لاک استري كالو تيدق دتورتڽ بوله دباو دهداڤن حاكم كچل

فصل ٢٠

جكلو سؤرغ ڤرمڤون مڠادو ماو سارق سببڽ تيدق داڤت در سومين نفقة باطن سببڽ تيدق كواس لاکي ممبري نفقة ايت هندقله کڤال کمڤڠ سرت کڤال قوم ڤرکس كالو ڤات بڬمان ڤڠدوءن استريڽ ايت مک هندقله دسوره دي براوبت سهڠݢ سات تاهن لمان دان اڤبيل سمڤي سات تاهن تيدق جوݢ بايک هندقله ڤرمڤون ايت مڠادو دحاكم

فصل ٢١

جكلو سؤرغ لاک٢ مڠادو دأتس نام استريڽ تيدق منورت بڬمان كهندق سومينڽ هندقله کڤال کمڤڠ ڤرکس کڤد استريڽ سرت ممنت كتراڠن کڤد سومين كالو داڤت كتراڠن بڬمان ڤڠدوءنڽ ايت ماو سارق بوله کڤال کمڤڠ سارقکن دان در هرت ڤنچهريڽ كدوا دبهاݢي تيݢ سات بهاݢي کڤد استريڽ دوا بهاݢي کڤد سومينڽ كالو لکين سقدر مڠادو سهاج بوله دسوره استريڽ ايت کمبالي منورت بڬمان كهندق لكين

فصل ٢٢

ادڤون منجاتهکن طلاق ايت هندقله دهداڤن کڤال قوم سرت کڤال کمڤڠ دان جكلو دجاتهکنڽ طلاق اوله لکين ايت دڠن تيدق دهداڤن يڠ ترسبت دأتس اين جكلو کڤال قوم اتو کڤال کمڤڠ مڠادو دحاكم كچل بوله ددندا در ليم سمڤي سڤوله روڤيه

فصل

[illegible]

فصل

[illegible]

فصل

جك سسورڠ لاكي٢ اتو ڤرمڤوان منوده سسورڠ ڤرمڤوان ݢادس اتو رندا
[illegible] لاكي٢ سمڤي جادي ڤرسوسلن انتارا مريكيت دان سمڤي
[illegible] ايت كڤد كڤال كمڤوڠ مك هندقله دڤريكس كڤد اورڠ يڠ كنا
[illegible] ايت جك داڤت كتراڠن بهوا ڤركارا اورڠ يڠ منوده ايت
سبنتر كڤال كمڤوڠ بوله سوره بچاراكن دان جك تيدق داڤت كتراڠن
[illegible] يڠ منوده ايت دحكم دڠن دندا دوا ڤوله روڤيه جك تيدق مم
منبايرڽ بوله دبوا كهداڤن حاكم كچيل

(1) In Hs. ontbr.: انق

فصل ١٢

جكلو سئورڠ لاكي٢ اتو ڤرمڤون منوده (a) سئورڠ ڤرمڤون استري اورڠ برزنا دڠن لاكي٢ يڠ لائين سمڤي ڤرسلساين ايت كڤد كڤال كمڤوڠ مك هندقله كڤال كمڤوڠ ڤريكس كڤد اورڠ يڠ منوده ايت مك داڤت كترڠنڽ ڤربواتن استري اورڠ ايت بوله ڤريكس كڤد سوميڽ كالو ماو ڤركار بوله مڠادو كڤد كڤال كمڤوڠ دان ڤرمڤون يڠ ترتوده ايت دحكم بݢيمان ڤاتت دان كالو تيدق داڤت كترڠن در اورڠ يڠ منوده ايت ملائينكن دحكم كالو دي تيدق ماو منورت بوله باو دهداڤن حاكم كچل

فصل ١٣

ادڤون اورڠ يڠ داڤت ساله دالم برلاكي داڤت كترڠنڽ يڠ بتل دحكم كدوا ڤيهقڽ بݢيمان ڤاتت دالم تمباڠن حاكم

فصل ١٤

ادڤون اورڠ يڠ داڤت ساله دالم عدّة داڤت دڠن كترڠنڽ منورت بݢيمان اورڠ داڤت ساله دالم برلاكي سڤرت يڠ ترسبت دالم فصل ١٣

فصل ١٥

جكلو سئورڠ لاكي٢ ملريكن سئورڠ ڤرمڤون تناڠن اورڠ يڠ سده ترڠ دهداڤن كڤال كمڤوڠ سرت اورڠ توا٢ دالم ڤاسر ايت سرت سده مڠهنتر تندا اتو بلنج ملائينكن لاكي٢ ايت دحكم اوڠ هنتارن اتو تندا بݢيمان يڠ ترسبت دالم جنجي يڠ دهولو ترباير لاكي٢ ايت ليڤت كالو هنتارنڽ امڤت ڤوله جاد دلاڤن ڤوله اوڠ ايت كمبالي كڤد سي لاكي٢ يڠ ڤوڽ تناڠن سرت ددندا لاكي٢ يڠ ملريكن ايت دان لاكي٢ دڠن ڤرمڤون دنكاحكن كالو انتار كدوا ايت تيدق ماو منورت كڤال كمڤوڠ بوله مڠادو دحاكم كچل

(a) Hs. voegt bij: داتس

فصل ١٦

جكلو سٶورڠ لاكي٢ دڠن سٶورڠ ڤرمڤون يڠ سده دنكاحكن اوله اندق بڤقتن دنمائي نكاح كڤكڠ بلم دچمڤركن برجنجي دوا بولن اتو تيڬ بولن سبلم سمڤي جنجي لاكي٢ ايت برا٢ستري لائين كلو مڠادو امق بڤقتن يڠ سبله ڤرمڤون مك هندقله كڤال كمڤڠ ايت مڠحكمكن دسوره چمڤركن مڤمڤيكن نكاحن ايت تادي دان تتاڤي حكم دسوره ممباير هنتارن لاكي بڬيمان هنتارن يڠ دهولو كنو تيدق ماو منورت تحت كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل

فصل ١٧

جكلو اورڠ لاكي استري سارق هيدق ملائنكن هرت ڤمبجاڠن سي لاكي٢ كمبالي كڤد لاكي٢ هرت دڤاتن اتو ڤڠڬديسن ڤرمڤون كمبالي كڤد ڤرمڤون دان هرت يڠ داڤت دالم كدوا سبارڠ اڤ جنسن سام اد روما اتو لائين٢ن ملائنكن دبهاڬي دوا دان در اوتڠ دان ڤيوتڠ كدوا٢ دبهاڬي دوا دان كلو اد اوتڠ لاكي٢ تيدق داكو استرين تيدق استرين ترباير دمكين جوڬ جكلو اد اوتڠ استرين تيدق داكو لكين

فصل ١٨

جكلو (a) سوامي مڠادو داتس نام استرين كڤد كڤال قوم اتو كڤال كمڤڠ مڠهنداكي سارق تيدق سات سببن مك استرين تيدق ماو سارق هندقله دڤركس كڤد لاكي٢ ايت كلو كرس ماو سارق هندقله لاكي٢ ايت ممباير امس كوينن دالم عدّة ليم بلس روڤيه ڤد وقت ايت جوڬ دان جكلو دجاتهكن جوڬ طلاق دڠن تياد منورت بڬيمان يڠ ترسبت ايت بوله كڤال كمڤڠ دندا در سات سمڤي ليم را دان بلنج دالم عدّة سرت امس كوينن ڤاتت جوڬ دباير تيدق ماو منورت كڤال كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل در هر ڤنجهرينن كدوا منورت بڬيمان دالم فصل ١٧

(a) Hs.: سومين

فصل ١٩

جکلو سءورڠ ڤرمڤوان مڠادو ماو سارق سببڽ تيدق دکاسه اوله سوميڽ بلنج مک هندقله کڤال کمڤڠ ڤرکس کڤد سوميڽ سرت مڽورو ممبري نفقة بڬيمان عادة اورڠ لاک استري کالو تيدق دتورتڽ بوله دباو دهداڤن حاکم کچل

فصل ٢٠

جکلو سءورڠ ڤرمڤوان مڠادو ماو سارق سببڽ تيدق داڤت در سوميڽ نفقة باطن سببڽ تيدق کواس لاکي ممبري نفقة ايت هندقله کڤال کمڤڠ سرت کڤال قوم ڤرکس کالو ڤات بڬيمان ڤڠدوءن استريڽ ايت مک هندقله دسوره دي براوبت سهڠڬ سات تاهن لمان دان اڤبيل سمڤي سات تاهن تيدق جوڬ بايک هندقله ڤرمڤوان ايت مڠادو دحاکم

فصل ٢١

جکلو سءورڠ لاک٢ مڠادو دأتس نام استريڽ تيدق منورت بڬيمان کهندق سوميڽ هندقله کڤال کمڤڠ ڤرکس کڤد استريڽ سرت ممنت کتراڠن کڤد سوميڽ کالو داڤت کتراڠن بڬيمان ڤڠدوءنڽ ايت ماو سارق بوله کڤال کمڤڠ سارقکن دان در هرت ڤنچهرينڽ کدوا دبهاڬي تيڬ سات بهاڬي کڤد استريڽ دوا بهاڬي کڤد سوميڽ کالو لکين سقدر مڠادو سهاج بوله دسوره استريڽ ايت کمبالي منورت بڬيمان کهندق لکيڽ

فصل ٢٢

ادڤون منجاتهکن طلاق ايت هندقله دهداڤن کڤال قوم سرت کڤال کمڤڠ دان جکلو دجاتهکنڽ طلاق اوله لکين ايت دڠن تيدق دهداڤن يڠ ترسبت دأتس اين جکلو کڤال قوم اتو کڤال کمڤڠ مڠادو دحاکم کچل بوله ددندا در ليم سمڤي سڤوله روڤيه

فصل ٢٣

جکو سئورڠ لاکي٢ سارق کڤد استرين سات علق اتو دوا طلق
ت هارس ڤدان کمبالي سورت سبله سمڤي عدّتن دان جکو سمڤي
ـ مک تياد هارس بڠين سورت ملأينکن دڠن نکاح کمبالي

فصل ٢٤

جکو سئورڠ لاکي٢ برچري دڠن استرين دڠن تيݢ طلق مک
ـ هارس ديان سورت ملأينکن دڠن برسوامي ڤرمڤون ايت اکن
ـ يڠ لاڤين سرت سمڤي عدّة کدوان دڠن نکاح يڠ بهارو سرت
ـنوري ڤرمڤون ايت اوله لاکي٢ ايت مک بهارو بوله نکاح دڠن
ـ٢ يڠ لام

فصل ٢٥

جکلو برچري سئورڠ لاکي٢ دڠن طلاق يڠ دبلي اوله استرين مک
ـبد هارس ديان کمبالي ملأينکن دڠن نکاح جوݢ کالو دڠن لکين
ـتيدق ڤاکي عدّة کالو کڤد لاکي٢ يڠ لاين ڤاکي عدّة جاد دنمائي
ـدين (a)

فصل ٢٦

اڤون لاکي٢ يڠ سدة برچري تيدق بوله ديان سات رومه دڠن
ـاسترين ايت اتو برتندڠ دڠن تياد کارن حاجتن دان جکلو دتلوين
ـنمان يڠ ترسبت ايت هندقله کڤال کمڤڠ سورة سورت کالو ڤاتت
ـدنو تيدق ڤاتت سورت هندقله کڤال کمڤڠ ملارڠکنن کلو تيدق
ـدتورتن بوله حکم اتو دباو کڤد حاکم کچل

فصل ٢٧

جکلو سئورڠ لاکي٢ برچري دڠن استرين منڠڠلکن انق ملأينکن انق

(a) Hs. voegt bij: سرارا

ايت تفڠل كڤد استرين سهڠڬ ليم تاهن عمرن اڤبيل سمڤي عمر
ليم تاهن كالو تيدق مپبرڠ لاوت كالو انق ايت ماو ڤرڬي كسبله
باڤقن تيدق بوله امقن ملارڠكن تتاڤي كرس جوڬ سديكت سبله
إبون در سبله باڤقن كران انق ايت ماو دباو مپبرڠ لاوتن هندقله
موافقة كدوا ڤيهقن سرت ترڠ دكڤال نڬري مك بوله دلڤس انق
ايت برلاير

فصل ٢٨

ادڤون سؤرڠ لاك٢ اتو ڤرمڤون مملهار انق لاكي كچل سام اد
اندق باڤقن اتو تيدق سمڤي بسر كالو انق ايت دڤلهاران دڠن
بايك دان دڠن اجارن يڠ بايك اندق باڤقن تيدق بوله امبل دڠن
كواس كالو اد مقصود اورڠ يڠ مملهار ايت لاكي اكن كبيكن ملاينكن
دتورت سمڤي انق ڤلهار ايت سده دكاوينكنن كالو دڠن إذن امق
ڤلهار ايت بولهله انق ايت ڤرڬي دمان سكان دان جكلو تيدق
بايك اجارنن دان ڤلهراانن بوله امق باڤقن امبل دڠن ڤقس كالو
تيدق دكاسهن بوله مڠادو كڤد حاكم در بلنج ڤلهراانن تيدق هارس
دي منت كالو كرس جوڬ انق ايت ماو كمبالي كڤد امق باڤقن
ملاينكن امق باڤقن ترباير بلنج ماكن سرت سوسه ڤايهن

فصل ٢٩

ادڤون عدّة ڤرمڤون يڠ برچري دڠن هبدڤ سومين تيڬ بولن
سڤوله هاري اتو تيڬ كالي حَيْض دنو ڤرمڤون ايت تيدق بنتڠ دان
جكلو ڤرمڤون ايت بنتڠ مك عدّتن سهڠڬ ظاهر انقن ادڤون عدّة
ڤرمڤون كمتيين سومين امڤت بولن سڤوله هاري اتو سراتس تيڬ
ڤوله هاري

فصل ٣٠

ادڤون ڤرمڤون يڠ برچري اوله سومين سبلم دتدرين مك بوله
ديان برسوامي ڤد وقت سده دچريكن ايت سبب تيدق عدّة ڤدان

فصل ٣١

ادڤون ڤرمڤون يڠ ددالم عدة واجب بڬث سومين ممبري بلنجان
دان تمڤت كديمنن سبلم سمڤي عدتن دان تتاڤي هندقله ڤرمڤون
ايت تتڤ ڤد تمڤتن كالو تيدق دكاسهن اوله سومين نفقتن ايت
برلبنه ڤرمڤون ايت مڠادو كڤد حاكم كچل

فصل ٣٢

جكلو برلاير سوروڠ لاك٢ يڠ سده تعليق سمڤي دوا تاهن لمان ڤد
حال اد منڠڬلكن هرت ڤرمڤون ايت تيدق صبر مك كڤال قوم
ڤرنلوكن بڬمان يڠ سده دتعليقكن در هرتان ايت اڤبيل ديان كمبالي
ديهاڬي منورت بڬمان دالم فصل ١٧

فصل ٣٣

جكلو سوروڠ لاك٢ ڤرڬي برداڠڠ دنڬري لاين سام اد منڠڬلكن انق
استري اتو ممبوجڠ مك ماتي لاك٢ ايت ڤد حال اد هرتان اڤبيل
داڤت تاهو كڤال كمڤڠ مك هندقله دكاسه تاهو دڠن سڬرا كڤد كڤال
حاكم كچل اكن ممركس هرتان ايت

فصل ٣٤

جكلو سوروڠ لاك٢ (a) اتو ڤرمڤون هندقله ڤرڬي مننتت ڤساك
كڤد نڬري لاين لبه دهولو هندقله ديان منت كتراڠن كڤد كڤال كمڤڠ
سرت كڤال قوم دان كڤال كمڤڠ سرت كڤال قوم بوله باو كڤد حاكم
كچل سرت منت كتراڠن يڠ اكن دبوان ڤرڬي مننتت ڤساك ايت

فصل ٣٥

جكلو سوروڠ داڬڠ ماتي اد منڠكلكن هرت تيدق اد وارثن دالم

(a) Hs.: انق

نكري ايت مك هندقله كڤال قوم سرت كڤال كمڤڠ تڤكڤ سڠل هرتان سرت دتنتوكن ماچمن دان هرتان (a) دباو دهداڤن كڤال حاكم كچل بوله دڤركس در مان اصلن كدتاڠنن اورڠ ايت منت وارثن داتڠ اكن منريم هرتان دان كالو هرت ايت اكن بناس دسمڤن لام بوله دجول دالم ليلڠ اتو لاٴينن اوڠن بوله (b) دسمڤن منتي وارثن داتڠ

فصل ٣٦

جكلو سئورڠ لاكي٢ اتو ڤرمڤون انق نكري ماتي اد منڠڬلكن وكيل يڠ مڠتهوي دان ممبهڬيكن هرتان مك هندقله كڤال قوم سرت كڤال كمڤڠ ممركس هرتان كڤد وكيل ايت كران كالو اد (c) ڤركتاٴنن وكيل ايت تَڤَڠ سموان جاڠن لاٴكي دڤركس مك هندقله كڤال قوم سرت كڤال كمڤڠ منت سوات سورَت كتراڠن بڬمان ڤركتاٴنن وكيل ايت تادي

فصل ٣٧

جكلو سئورڠ يڠ سده ممبريكن هرتان كڤد انقن دڠن كتراڠن كمدين مك منُنتُت اي اكن هرت يڠ دكاسهن ايت منت دكمبليكن اوله انقن تيدق بوله دتريم ڤڠدوٴنن ايت كالو تيدق دڠن كتراڠن سئوله٢ كات انقن سهاج باڤقن اتو امقن كاسه مك كواس اورڠ يڠ ڤون حقّ مڠمبل حقّن كمبالي دمكين جوڬ اورڠ لائين٢

فصل ٣٨

جكلو دوا اورڠ برسودار اتو لبه برسلسي ڤد سات بارڠ كات يڠ سات سهاي يڠ ڤون كات يڠ لائين سهاي جوڬ ڤون ڤد حال بارڠ ايت تياد ترڠ ساله سئورڠ ڤون مك هندقله دبهاڬي انتار مريكئيت سام باڽق سبب تيدق ڤاتت اورڠ سانق برسانق دسوره برسمڤه ڤد عادة

(a) Hs.: باو

(b) Hs.: سمڤن

(c) Hs.: ڤركران

فصل ٣٩

ادڤون سقسي يڠ بوله دتريم دان يڠ بوله دسوره برسمڤه دموک حاکم کچل ڤرتام تيدق کچيل دان تيدق بوتا دان ڤکق کدوا لاک٢ مک بوله جوک ڤرمڤون جاد سقسي اڤبيل دي باڤق لاکي اورڠ بائيک

فصل ٤٠

مک هندقله کڤال قوم دان کڤال کمڤڠ ممڠڠ دان مڠتهوي دان منولسکن بڠمان ڤراتورن يڠ ترسبت داتس اين کالو سات٢ کڤال قوم دان کڤال کمڤڠ ملڠڠر ڤراتورن اين اکن دحکم دحاکم کچل بڠمان ڤاتت

فصل ٤١

سکلين اورڠ يڠ داڤت حکومن دحاکم کچل بڠمان يڠ ترسبت داتس اين کالو تياد دي منورت بوله حاکم کچل منت ڤرتلوڠن ککوسائن ڤليسي کڤد سري ڤادک تون اسستنت رسيدنت بڤکا هولو سرت اڤ٢ يڠ سده حاکم کچل ڤوتسکن بوله (*a*) دباو کڤد سري ڤادک تون (*b*) اسستنت رسيدنت

ادڤون ڤراتورن اين سده دموافقتکن اوله کڤال حاکم کچل دان ننهول بسر کڤد سڠل کڤال کمڤڠ دان کڤال قوم ڤد هاري اثنين نڠکل ٢٥ اوگستس ١٨٦٧ دجديکن اندڠ٢ اکن دڤاکي دالم مجلس حاکم کچل دبڤکا هولو دمکينله اداڽ

(*a*) Hs. باو

(*b*) In Hs. ontbr.: اسستنت

اندغ٢ سمبر چهاي بڤكا هولو

باب ١

اتورن مرݢا

فصل ١

اتس تيف٢ مرݢا دتنتڤكن سات ڤسيره اتو خليفة (*a*) هندقله اورغ باڤق مميلهن مك (*b*) سري ڤادك تون اسستنت رسدنت مڠڤكتن سرت ممبري ݢلر ڤدان

فصل ٢

دالم مرݢا بسر دتنتڤكن سات اتو لبه ڤمبارڤ كددوكنن اتس سكل ڤرواتن (*c*) اكن ممرنته دباوه ڤسيره

فصل ٣

تياد بوله ڤسيره برهنتيكن اتو (*d*) مڠڠكت ڤمبارڤ اتو ڤرواتن ملائنكن دغن تاهو ڤادك تون ڤيتر

فصل ٤

جكك (*e*) ڤمبارڤ اتو ڤرواتن اكن برݢنتي كارن سبب ماتي اتو

(*a*) B : هندق

(*b*) B: راج مڠڤكتن

(*c*) In B ontbr : اكن

(*d*) B: اڠكتكن ڤرواتن

(*e*) In B ontbr.: ڤمبارڤ اتو

(a) لائين٢ حال (b) هندقله اورڠ باڽق مڠنچق ݢنتين مک ڤسيره ممبوان (c) کهداڤن ڤادک تون ڤيتر سڤاي (d) دأڠکتکن جک تياد عرضن

فصل ٥

دالم دوسن ڤسيره هندقله دبوت سات ڤسوڠن مک اورڠ يڠ (e)ترتڠکڤ کارن مالڠ برکليلڠ اتو لائين٢ کسلاهنن (f) بوله ڤسيره ڤاسڠن سمنتار (g) اورڠ ايت داڤت دبوان ڤد ڤادک تون ڤيتر تياد داڤت دڤاسڠ اورڠ لبه در سهاري سمالم مک دبوان دالم إکاتن مڠهادڤ ڤادک تون ڤيتر

فصل ٦

هندقله ڤسيره دان ڤرواتن ڤلهار جالن بسر دالم واتس تانهن بکان (h) ليم بلس کاکي دڤڠݢر دبوت بندر دالمن سات هست بکان سات هست

فصل ٧

سوڠي يڠ بسر دان يڠ دالم هندقله دبوت جمباتن (i) سوڠي (k) يڠ کچل يڠ داڤت برلندي (l) تيدق برجمباتن ملائينکن ڤڠݢرن دݢالي سڤاي ڤداتي نائيک دان تورن دڠن مودهن

(a) A: لائين
(b) A: هندق
(c) B: کڤد
(d) B: دأڠکتن
(e) B: دتڠکڤ
(f) A: هندق
(g) B: دباو ڤد
(h) B: دوا
(i) B voegt bij: ݢالرن ڤاڤن بلندرن کايو يڠ بائيک
(k) In A ontbr.: يڠ
(l) B: تياد مماکي جمباتن فصل ٨

فصل ٨

ممبوت دان ڤلهار جالن بسر جمباتن هنتر بارڠ اتو اورڠ ݢوبرنمنت ايتله ݢاوي راج نمان سڬل اورڠ ڤدسونن يڠ كرجاكنڽ

فصل ٩

يڠ ترلڤس در (a) ڤد ݢاوي راج ڤسيره دان (b) دوا انقڽ يڠ توا ڤمبارڠ دان ڤرواتن دان سات انقڽ يڠ توا دان اورڠ يڠ توا اتو ساكت اورڠ يڠ (c) منڠڬلكن ݢاوي راج ايت ڤوتس ݢاوي نمان كنا دندا در سات سمڤي تيݢ (d) روڤيه ڤد ڤرواتن

فصل ١٠

قوم يڠ ڤلهار مسجد اتس كڤتوتن ڤادك تون ڤيتر (e) ترلڤس در ڤد ݢاوي راج

فصل ١١

كرج دان ڤلهار جالن بسر دبهاڬي سام برت انتار اورڠ ڤدسونن تيڤ٢ دوسن ڤلهار جالن دالم واتسن

فصل ١٢

اورڠ يڠ ماتي (f) استرين داڤت ستڠه بهڬين دالم ݢاوي راج در ڤد اورڠ (g) يڠ بربيني ڤرمڤون يڠ ماتي لكين (h) ترلڤس در (i) ݢاوي راج

(a) In B ontbr.: ڤد

(b) B: انقڽ يڠ ڤالڠ توا ڤرواتن دان انقڽ يڠ ڤالڠ توا

(c) B: تڠڬلكن كرج ايت

(d) B: ريل

(e) B: لڤس

(f) B: بيني

(g) In B ontbr.: يڠ

(h) B: لڤس

(i) B: كرج بوجڠ كنا ستڠه كرج سڤرت رڠدا لانڠ

فصل ١٣

جد يوه قسيره مغريم اورڠ ڤرتندڠ (a) دالم مرڬان اكن (b) ترتڠكل برڠ جڬ تياد دڠن اذن ڤادكا تون ڤيتر

فصل ١٤

جد يوه اورڠ ڤدسونن برڤندڠ دمرڬا لائين ملائينكن دڠن إذن ڤسيره

فصل ١٥

هندقله ڤسيره مڠاجق اورڠ باڤق ممبوت ڤراڠكڤ ماچن (c) مك جك براوڠ ماچن كوڤڠ دان بلتتن (d) هندقله دباو كڤد ڤادكا تون سرمك يڠ داڤت ماچن (e) براوله اوڠ (f) تيڬ ڤوله روڤيه ڤيرق نمكين جوڬ اورڠ يڠ داڤت بواي (h) داڤت در (i) دوا روڤيه ستڠه سمڠي (k) سڤوله روڤيه (l) تلرن ليم ڤوله سنت

فصل ١٦

اورڠ ڤدسونن يڠ ساكت عقل هندقله اورڠ باڤق ڤلهراڽ

فصل ١٧

ڤسيره كواس مڠهابسكن ڤركار (m) دالم مرڬان سرت مناره دندا واتس دوا ڤوله ريل كباوه سبڬمان ترسبت دالم اندڠ٢ ڤرحكومن

(a) B voegt bij: ڤرجاڬ
(b) B: تڠكل
(c) In A ontbr.: مك . . . . . . ماچن
(d) A: هندق
(e) A voegt bij: ايت
(f) In B ontbr.: تيڬ ڤوله
(g) B: دان اورڠ
(h) A voegt bij: اتو تلرن
(i) In A ontbr.: دوا روڤيه ستڠه
(k) In A ontbr.: سڤوله
(l) In A ontbr.: تلرن . . . . سنت
(m) B: ددالم

فصل ١٨

ڤرواتن كواس مڠهابسكن ڤركار دالم دوسنن سرت منارة دندا واتس سڤوله ريل سبڬمان ترسبت دالم اندڠ٢ ڤرحكومن ڤركار يڠ تله (a) در سڤوله ريل دندان هندقله دبوان (b) دهداڤن ڤسيرة

(c) فصل ١٩

ڤمبارڤ تياد داڤت مڠهابسكن ڤركار دالم واتس كواس ڤسيرة ملائينكن دڠن اذن ڤسيرهن

فصل ٢٠

ڤسيرة دإذنكن ممباو ڤايڠ سبڬمان عادتن برسرت چڤ منجاد تندا كوسان ڤايڠ ايت سبهاڬي ميرة دوا بهاڬي كونڠ برسرت ڤنچهن كونڠ ورنان دالم چڤ اكن دسبتكن مرڬان دان كڤيتورن

فصل ٢١

دالم تيڤ٢ مرڬا برتڠه عادة تڠكڠ منڠكڠ ارتين تيڤ انق بوة منڠكڠ ڤربواتنن اورڠ باڤق دالم مرڬا

(d) فصل ٢٢

دالم تيڤ٢ دوسن ڤسيرة هندقله سات قوم يڠ كواس حاكم

فصل ٢٣

دالم تيڤ٢ دوسن ڤرواتن هندقله سات قوم اكن نكاحكن اورڠ

فصل ٢٤

جك ڤسيرة ڤرواتن برجالن دالم كرج راج هندقله اورڠ باڤق ممبري ڤرڤت

(a) In B ontbr.: در

(b) B: كڤد

(c) In B ontbr.: فصل ١٩ . . . . . مرڬا

(d) In A ontbr.: فصل ٢٢ . . . . . ڤرڤت

فصل ١٣

تياد بوله ڤسيره مڠريم اورڠ ڤرتندڠ (a) دالم مرݢان اكن (b) ترتڠݢل
برلاڠ جك تياد دڠن اذن ڤادك تون ڤيتر

فصل ١٤

تياد بوله اورڠ ڤدسوني برڤندڠ دمرݢا لائن ملائنكن دڠن إذن ڤسيره

فصل ١٥

هندقله ڤسيره مڠاجق اورڠ باڤق ممبوت ڤراڠكڤ ماچن (c) مك
جك براوله ماچن كوڤڠ دان بلتتن (d) هندقله دباو كڤد ڤادك تون
سر مك يڠ داڤت ماچن (e) براوله اوڠ (f) تيݢ ڤوله روڤيه ڤيرق
دمكين جوݢ اورڠ يڠ داڤت بواي (h) داڤت در (i) دوا روڤيه
ستڠه سمڤي (k) سڤوله روڤيه (l) تلرن ليم ڤوله سنت

فصل ١٦

اورڠ ڤدسوتن يڠ ساكت عقل هندقله اورڠ باڤق ڤلهران

فصل ١٧

ڤسيره كواس مڠهابسكن ڤركار (m) دالم مرݢان سرت منارة دندا واتس
دوا ڤوله ريل كباوة سبݢمان ترسبت دالم اندڠ٢ ڤرحكومن

(a) B voegt bij: ڤرجاك
(b) B: تڠݢل
(c) In A ontbr.: ماچن . . . . . . مك
(d) A: هندق
(e) A voegt bij: ايت
(f) In B ontbr.: تيݢ ڤوله
(g) B: دان اورڠ
(h) A voegt bij: اتو تلرن
(i) In A ontbr.: دوا روڤيه ستڠه
(k) In A ontbr.: سڤوله
(l) In A ontbr.: تلرن . . . . سنت
(m) B: ددالم

فصل ١٨

ڤرواتن كواس مڠهابسكن ڤركار دالم دوسنن سرت منارة دندا واتس سڤوله ريل سبڬمان ترسبت دالم اندڠ٢ ڤرحكومن ڤركار يڠ تله (a) در سڤوله ريل دندان هندقله دبوان (b) دهداڤن ڤسيرة

(c) فصل ١٩

ڤمبارڠ تياد داڤت مڠهابسكن ڤركار دالم واتس كواس ڤسيرة ملاٸنكن دڠن اذن ڤسيرهن

فصل ٢٠

ڤسيرة دإذنكن ممباو ڤايڠ سبڬمان عادتن برسرت چڤ منجاد تندا كوسان ڤايڠ ايت سبهاڬي ميره دوا بهاڬي كونڠ برسرت ڤنچهن كونڠ ورنان دالم چڤ اكن دسبتكن مرڬان دان كڤيتورن

فصل ٢١

دالم تيڤ٢ مرڬا برتڠه عادة تڤڬڠ منڠڬڠ ارتين تيڤ٢ انق بوة منڠڬڠ ڤربواتنن اورڠ باڤق دالم مرڬا

(d) فصل ٢٢

دالم تيڤ٢ دوسن ڤسيرة هندقله سات توم يڠ كواس حاكم

فصل ٢٣

دالم تيڤ٢ دوسن ڤرواتن هندقله سات توم اكن نكاحكن اورڠ

فصل ٢٤

جك ڤسيرة ڤرواتن برجالن دالم كرج راج هندقله اورڠ باڤق ممبري ڤرڤت

(a) In B ontbr.: در

(b) B: كڤد

(c) In B ontbr.: فصل ١٩ . . . . . مرڬا

(d) In A ontbr.: فصل ٢٢ . . . . . ڤرڤت

فصل ١٣

تياد بوله ڤسيره منريم اورڠ ڤرتندڠ (a) دالم مرݢان اكن (b) ترتڠݢل ... برلڠ جک تياد دڠن اذن ڤادک تون ڤيتر

فصل ١٤

تيد بوله اورڠ ڤدسونن برڤندهن دمرݢا لائين ملائينكن دڠن إذن ڤسيره

فصل ١٥

هندقنه ڤسيره مڠاجق اورڠ باڤق ممبوت ڤراڠکڤ ماچن (c) مک حک براوله ماچن كوڤڠ دان بلنتن (d) هندقله دباو کڤد ڤادک تون ... ستر مک يڠ داڤت ماچن (e) براوله اوڠ (f) تيڬ ڤوله روڤيه ڤيرق دمكين جوک اورڠ يڠ داڤت بواي (h) داڤت در (i) دوا روڤيه ستڠه سمڤي (k) سڤوله روڤيه (l) تلرن ليم ڤوله سنت

فصل ١٦

اورڠ ڤدسونن يڠ ساکت عقل هندقله اورڠ باڤق ڤلهراکن

فصل ١٧

ڤسيره كواس مڠهابسکن ڤركار (m) دالم مرݢان سرت منارہ دندا واتس ... دوا ڤوله ريل کباوه سبڬمان ترسبت دالم اندڠ٢ ڤرحكومن

(a) B voegt bij: ڤرجاک

(b) B: تڠݢل

(c) In A ontbr.: ماچن . . . . . . مک

(d) A: هندق

(e) A voegt bij: ايت

(f) In B ontbr.: تيڬ ڤوله

(g) B: دان اورڠ

(h) A voegt bij: اتو تلرن

(i) In A ontbr.: دوا روڤيه ستڠه

(k) In A ontbr.: سڤوله

(l) In A ontbr.: تلرن . . . . سنت

(m) B: ددالم

فصل ١٨

ڤرواتن كواس مڠهابسكن ڤركار دالم دوسنن سرت منار دندا واتس سڤوله ريال سبڬمان ترسبت دالم اندڠ٢ ڤرحكومن ڤركار يڠ لبه (a) در سڤوله ريال دندان هندقله دبوان (b) دهداڤن ڤسيره

(c) فصل ١٩

ڤمبارڤ تياد داڤت مڠهابسكن ڤركاردالم واتس كواس ڤسيره ملاٸينكن دڠن اذن ڤسيرهن

فصل ٢٠

ڤسيره دإذنكن ممباو ڤايڠ سبڬمان عادتن برسرت چڤ منجاد تندا كوسان ڤايڠ ايت سبهاڬي ميره دوا بهاڬي كونڠ برسرت ڤنچهن كونڠ ورنان دالم چڤ اكن دسبتكن مرڬان دان كڤيتورن

فصل ٢١

دالم تيڤ٢ مرڬا برتڠه عادة تڠڬم منڠڬڠ ارتين تيڤ٢ انق بوه منڠڬڠ ڤربواتنن اورڠ بايق دالم مرڬا

(d) فصل ٢٢

دالم تيڤ٢ دوسن ڤسيره هندقله سات قوم يڠ كواس حاكم

فصل ٢٣

دالم تيڤ٢ دوسن ڤرواتن هندقله سات قوم اكن نكاحكن اورڠ

فصل ٢٤

جكڤ ڤسيره ڤرواتن برجالن دالم كرج راج هندقله اورڠ بايق ممبري ڤرڤت

(a) In B ontbr.: در

(b) B: كڤد

(c) In B ontbr.: فصل ١٩ . . . . . . مرڬا

(d) In A ontbr.: فصل ٢٢ . . . . . . ڤرڤت

فصل ١٣

سد يوه قسيرة مترنيم اورغ ڤتندغ (a) دان مرڬى اكن (b) تونتكن
ڤتڠغ جوك تيد دڠن اكن قدنث تره قيتر .

فصل ١۴

بد يوه اورغ قدسوڠن برقندة نمرڬ اكن ملاينكن دڠن إكن قسيرة

فصل ١٥

هندقنه قسيرة مڠنجق اورغ بڽق ممبريت قراڠنث مچن (c) مك
دث براونه منچن كوڤغ دان بنتڠن (d) هندقنه ددو كڤد قدكث تون
ر محث يڠ داقت منچن (e) براونه اوغ (f) تيكث قونه روڤيه ڤيرق
نمڤين جوكث اورغ يڠ داقت بواي (h) داقت در (i) دوا روڤيه
سته سمڠي (k) سقوله روڤيه (l) ترن نيم ڤونه سنت

فصل ١٦

اورغ ڤدسوتن يڠ سكت عقل هندقنه اورغ بڽق ڤنهران

فصل ١٧

قسيرة كواس مڠهابسكن ڤركر (m) دانم مرڬن سرت منارة دندا واتس
ڤونه ريل كباوة سبكڠن ترسبت دانم اندغ ڤرحكومن

(a) B voegt bij: ڤرجاكث
(b) B: تڠكل
(c) In A ontbr.: ماچن . . . . . . مكث
(d) A: هندق
(e) A voegt bij: ايت
(f) In B? ontbr.: تيكث ڤونه
(g) B: دان اورغ
(h) A voegt bij: آتو تلرن
(i) In A ontbr.: دوا روڤيه ستڠه
(k) In A ontbr.: سقوله
(l) In A ontbr.: سنت . . . . تلرن
(m) B: ددالم

فصل ١٨

ڤرواتن كواس مڠهابسكن ڤركار دالم دوسنن سرت منارة دندا واتس سڤوله ريل سبڬمان ترسبت دالم اندڠ٢ ڤرحكومن ڤركار يڠ لبه (a) د سڤوله ريل دندان هندقله دبواڠ (b) دهداڤن ڤسيرة

(c) فصل ١٩

ڤمبارڤ تياد داڤت مڠهابسكن ڤركاردالم واتس كواس ڤسيرة ملاٴينكن دڠن اذن ڤسيرهن

فصل ٢٠

ڤسيرة دإذنكن ممباو ڤايڠ سبڬمان عادتن برسرت چڤ منجاد تندا كوسان ڤايڠ ايت سبهاڬي ميرة دوا بهاڬي كونڠ برسرت ڤنچهن كونڠ ورنان دالم چڤ اكن دسبتكن مركان دان كڤيتورن

فصل ٢١

دالم تيڤ٢ مركا برتڠه عادة تڠڬڠ منڠڬڠ ارتين تيڤ٢ انق بوة منڠڬڠ ڤربواتنن اورڠ باڤق دالم مركا

(d) فصل ٢٢

دالم تيڤ٢ دوسن ڤسيرة هندقله سات قوم يڠ كواس حاكم

فصل ٢٣

دالم تيڤ٢ دوسن ڤرواتن هندقله سات قوم اكن نكاحكن اورڠ

فصل ٢٤

جك ڤسيرة ڤرواتن برجالن دالم كرج راج هندقله اورڠ باڤق ممبري ڤرڤت

(a) In B ontbr.: در

(b) B: كڤد

(c) In B ontbr.: فصل ١٩ . . . . . . مركا

(d) In A ontbr.: فصل ٢٢ . . . . . . ڤرڤت

باب ٢

اتورن دوسن دان برلادڠ

فصل ١

دد انم تيڤ٢ دوسن دتنتڤكن سات ڤرواتن يڠ ممرنته دوسن دباوه ڤرواتن دتنتڤكن ڤڠڬاو (a) سبراڤ چوكڤن

فصل ٢

تياد بوله ڤرواتن (b) مڠڤكت اتو برهنتيكن ڤڠڬاو ملائينكن دڠن إذن ڤسيره

فصل ٣

جكڤ اورڠ برتندڠ سمڤي ددوسن اتو دتالڠ هندقله ترڠ ڤد ڤرواتن سيڤ يڠ منمڤڤكن اورڠ ڤرتندڠ تڤڠڠ حال احوالن

فصل ٤

سڬل اورڠ ڤدسونن (c) هندقله برومه دالم دوسن

فصل ٥

تيڤ٢ تاهن هندقله ڤرواتن جاڬ سڤاي اورڠ باڤق برلادڠ اتو برساوه (d) دان مركس حال ايت سڤاي (e) مريكئيت داڤت ڤادي سچوكڤ (f) ماكن دان جولن

(a) B: براڤ چوكڤ

(b) B.: اڠكت

(c) A: هندق

(d) In B ontbr.: دان

(e) In B ontbr.: مريكئيت

(f) In B ontbr.: ماكن

فصل ٦

جک اورڠ برلادڠ برسڤکڤ اتو برکبس تيدق سرت تياد (a) برتهوکن ڤد اورڠ يڠ ڤونڽ لادڠ (b) مک ممباکر لادڠڽ (c) دان اڤي ملارڤ سمڤي برماکن اورڠ لائن ڤونڽ لادڠ يڠ ڤڠکل اڤي کنا ڤندوءن سلوي تڠڬي واتس باهو

فصل ٧

جک اورڠ ممباکر لادڠڽ مک اورڠ لائن ڤونڽ (d) تنامنڽ سڤرت (e) درين کلاڤ (f) سيره رمڤن بمبو اتو لائن روسق (g) اي کنا دندا درتيک سمڤي انم ريل (h) سرت مڠڬنتي تنامن يڠ روسق

فصل ٨

جک اورڠ باکر لادڠڽ دکت اورڠ ڤونڽ کبون (i) اتو لادڠ (k) مک ککسڽ سده تربوت اتس کڤتوتن اورڠ (l) يڠ امڤونڽ کبون مک کبون ايت هاڠس جوک تيادله دڬنتي (m) کرڬينڽ

فصل ٩

اورڠ يڠ برکبون کواس اتس تانه يڠ ددارت کبونڽ واتس امڤت ڤوله جنجڠ ددارتڽ

(a) B: ڤرتهوکن
(b) B: لاجو
(c) B: مک
(d) B: تندورڽ
(e) In B ontbr.: درين
(f) B: سورو
(g) In B ontbr.: اي
(h) In B ontbr.: سرت
(i) In B ontbr.: اتو لادڠ
(k) B: دان
(l) In B ontbr.: يڠ
(m) B: کرڬين ايت

فصل ١٠

جک اورڠ ڬادیکن ساوه اتو کبن هندقله ترڠ ڤد ڤرواتن

فصل ١١

جک اورڠ (a) ڬادیکن کبن اتو ساوه تیاد دڠن ڤرجنجین تیاد دتبس سکتیک لاکي بربوه (b) دتبسن سکتیک لاکي بربوه

فصل ١٢

جک اورڠ ڤرتندڠ اکن برلادڠ دمرڬا لاٴین ملاٴیکن دڠن اذن ڤسیره دان ڤرواتن سرت ممبري سیوا بومي سات روڤیه ددالم سبیدڠ لادڠ

فصل ١٣

یڠ منڠکر عادة این کنا دندا انم ریل سبب مالڠ اوتن

فصل ١٤

جک اورڠ (c) ڤرتندڠ منمڤڠ برلادڠ اتو برکبن ڤولڠ ددوسنن سڬل تنامنن ڤونڠ ڤد یڠ امڤونن تانه

فصل ١٥

لادڠ (d) دان ساوه دان کبن هندق دکندڠکن (e) ڤاڬر لادڠ کبن اتو ساوه جک دڬویڠ مک سڤنجڠ تیک دڤا تیاد برڬرق ایتله ڤاڬر یڠ باٴیک (f)

(a) B: مڠڬادي

(b) B: دتبس

(c) B: برتندڠ

(d) In B ontbr.: دان

(e) In B ontbr.: ڤاڬر . . . . . باٴیک

(f) B voegt bij: فصل ١٦ ڤد تیڤ٢ دوسن هندقله اورڠ باڤق ممبوت ڤراڠکڤ ماچن سرت منار٢ امڤن دداّلمن ماچن یڠ داڤت دباير . . . . روڤیه کڤد یڠ منداڤتن فصل ١٧ دالم لیم هاري لڤس در اوّل هندقله اورڠ ڤدسونن کرجاکن بهڬینن دالم جالن بسر مک لیوت لیم هاري ڤرواتن هندقله مرکس بهڬین تیڤ اورڠ یڠ تڠڬلکن کرج ڤوتس ڬاوي نمان

باب ٣

عـادة ڤـرحـكـومن

فصل ١

جکڠ اورڠ دعوي اوتڠ ڤيوتڠ بارڠ اتو کبن اتو ݢدايڠ بوله ڤسيره (a) ڤـرواتـن منـت تندا سره چوݢه (b) نمان جکڠ ڤرکار ڤوتس اوله ڤسيره تندا سرهن در سات سمڤي ليم روڤيه جکڠ ڤوتس اوله ڤرواتن تندا سرهن در (c) سات سمڤي تيݢ روڤيه

فصل ٢

سݢل ڤرکار يڠ ساله ڤد عادة اتو ڤرنته راج سڤرت ڤرکار انتار بوجڠ ݢادس اتو رڠدا منچوري برکلهي ممبونه اورڠ ممباکر رومه تـياد بوله ڤسيره ڤرواتن (d) مڠمبل تندا سره ارتين تياد (e) برتندا سره دالم ڤرکار يڠ ڤوتس دڠن دندا اتو يڠ (f) دحکمکن بدن

فصل ٣

(g) دالم ڤرکار اوتڠ ڤيوتڠ دباوه ليم روڤيه تياد داڤت (h) مڠمبل تندا سره

(a) B voegt bij : دان

(b) In A en B ontbr. : نمان

(c) B : ستڠه

(d) B : امبل

(e) B : ممبري تندا سره

(f) B: حکم

(g) B : در

(h) B : امبل

فصل ۴

دالم دعوي (*a*) داغن بوله ڤسيره (*b*) ڤرواتن مڠمبل ولاسن سات دالم سڤوله

فصل ٥

سڬل ڤركار يڠ ساله ڤد عادة بوله ڤوتس ڤد ڤسيره

فصل ٦

(*c*) ڤركار ممبونه اورڠ (*d*) مراچن اورڠ ممبوڠ انق ممباكر رومه اتو دوسن
ڬي اورڠ دڠن سڠجان نمڤو ملڠڬر ملون دڠن سنجات يڠ كواس
بله (*e*) دان لائين٢ كسلهن يڠ بسر اكن دبوان كڤد ڤادك تون ڤيتر
ي ڤوتس دالم راڤت

فصل ٧

جك ڤركار ڤوتس ڤد ڤرواتن مك اورڠ يڠ (*f*) كاله تياد منريم
ڤوتس ڤرواتن بوله اڤي مڠادو ڤد ڤسيره مك ڤسيره (*g*) مركس ڤركار
ت (*h*) لاڬي مك جك بنر دان عادل كڤتوسن ڤرواتن (*i*) هندقله
سيره منرمان جك تيادله سبڬمان عادة اتو كورڠ عادل كڤتوسن ڤرواتن
كڤتوسن ايت داڤت دأوبهن

(*a*) B: اوتڠ ڤيوتڠ
(*b*) In A ontbr.: ڤرواتن
(*c*) In A ontbr.: ڤركار
(*d*) In A ontbr.: مراچن . . . . . انق
(*e*) A voegt bij: دالم مركا
(*f*) A: دسلهي
(*g*) B.: ڤركس لاڬي
(*h*) In B ontbr.: لاڬي
(*i*) A: هندق
(*k*) B: بوله ڤسيره مڠوبهن

فصل ٨

جكڤ ڤركار ڤوتس اوله ڤسيره دمكين جوكڤ اورغ يغ كاله بوله (a) مڠادو كڤد ڤاذكڤ تون ڤيتر (b) مكڤ اتس كڤتوتن ڤاذكڤ تون ڤيتر ڤركار ايت دبوان دراڤت اتو دبنركن كڤتوسن ڤسيره

فصل ٩

ڤسيره كواس دندائي اورغ يغ (c) ملڠڬر عادة (d) دالم مرڬان واتس دوا ڤوله ريل كباوه

فصل ١٠

ڤرواتن كواس دندائي اورغ ڤدسونن واتس سڤوله ريل كباوه

فصل ١١

ڤڠڬاو قوم ڤڠندغ ڤڠهول مودا بندهار اتو اورغ لائين تياد داڤت دندائي اورغ ملائينكن ڤسيره دان ڤرواتن

فصل ١٢

جكڤ اورغ كنا دندا دالم ڤركار يغ ڤوتس اوله ڤرواتن ملائينكن اورغ ايت ڤرواتن يغ امڤون دالم ايت دبهاڬي تيكڤ سبهاڬي ڤد ڤڠڬوان

فصل ١٣

جكڤ كڤتوسن ڤرواتن منجاد ڤڠدوئن ڤد ڤسيره دندا دبهاڬي دوا انتار ڤسيره دان ڤرواتن يغ (e) امڤون كڤتوسن

فصل ١٤

جكڤ ددوسن ڤرواتن اد اورغ ملڠڬر عادة سمڤي ڤاتت ددندائي

(a) B: مڠهادڤ

(b) In B ontbr.: ڤيتر . . . . مكڤ

(c) B voegt bij: دالم مرڬان

(d) In B ontbr.: دالم مرڬان

(e) B: كواس كڤتوسن

فصل ٣٣

جك اورغ ملاو قسيرة اتو قرواتن دان كوسن سرت ممكغ اسو دست سنجات اتو ممكغ كيو اتو (a) لاين٢ (b) اكن فوكل قداڽ اورغ بت ٤ اكن كيو دهدقن رقت مك اكن دتوتف در تيك سمفي ٦ بولن سرت ممباير تتغ ست كرباو جك دانم (c) روم قد يغ امفوڽ چيه جك (d) دتور اتو (e) دقغكلن لوسن قد اورغ قدسون يغ ملاو نشكه بهب كن حكومن راج

فصل ٣٤

جك اورغ (e) ميسو قد اورغ لاين ترنوف كت يغ (f) تيداق ڤتت سيغ نماڽ دحكم برس سكنتغ كلاف سبيجي ايم سڤكر قد يغ دعوي

فصل ٣٥

جك اورغ ماكي٢ اتو كتائي اورغ ڤون استري اتو انق (g) اتو (h سبوتي اورغ ڤون ڤربواتن يغ تياد داڤت دڤتاكن چمڤال مولت نماڽ دحكم در دوا سمڤي دوا بلس ريل دندا ايت دبهاڬي تيك سبهاڬي ڤد يغ دعوي دوا بهاڬي ڤد ڤسيره (i) اتو ڤرواتن

فصل ٣٦

جك اورغ منچوري سيڠ هاري دلور رومه ددوسن اتو دلادڠ (k) بوه٢

(a) A : لاين٢
(b) In A ontbr.: مك . . . . . . اكن
(c) A : ددالم
(d) A : دقغكل
(e) B : مماكي
(f) B : تيدق
(g) In A ontbr.: اتو
(h) A : دسبوتي
(i) B : دان
(k) In A ontbr.: بوه٢

ايم بيبكڽ بارڠ يڠ كتڤڠالن دلور روماه سڤرت بوبو جال كائين٢ نايڤ نمان كنا دندا در دوا سمڤي امڤت ريال بارڠ دݢنتي هرݢان

فصل (a) ٢٧

جكڽ (b) اورڠ منچوري ڤادي سدڠ دجمر اتو ڤادي (c) تڠه لادڠ كلاڤ سيره سدڠ دباتڠن كنا دندا در(d) امڤت سمڤي انم ريال بارڠ دݢنتي هرݢان (e)

فصل ٢٨

جكڽ اورڠ منچوري ددوسن اتو دلادڠ كلاڤ ڤيڠڠ سيره سرت منبڠ باتڠن مالڠ كربو اتو كمبڠ كنا دندا در انم سمڤي دوا (f) بلس ريال بارڠ يڠ هيلڠ اتو روسق دݢنتي هرݢان

فصل ٢٩

جكڽ اورڠ منچوري مالم هاري ددالم روماه ماسق دڠن بابق (g) اتو

(a) B: ٢٦

(b) In B ontbr.: اورڠ

(c) In A ontbr.: تڠه لادڠ

(d) B: تيݢڽ

(e) B voegt bij: فصل ٢٧ جكڽ جاد دعوي بارڠ يڠ هيلڠ ملائينكن هرݢان بݢمان ترسبت دباوه اين ڤادي سراتس كولق امڤت ريال برس سراتس كولق دلاڤن ريال كربو سات ايكر ليم بلس ريال انق كربو سات ايكر سڤوله ريال ساڤي سات ايكر سڤوله ريال كمبڠ سات ايكر تيݢڽ ريال بيري٢ سات ايكر سات ريال ستڠه امس برت سات تاهل دوا ڤوله ريال سواس برت سات تاهل سڤوله ريال ڤيرق برت سات ريال سات ريال كرس ڤساكڽ سڤوله ريال سيور ڤساكڽ ليم ريال كرا امس سڤوله ريال تمبق يڠ ڤاكي ڤيرق سڤوله ريال تمبق يڠ تياد برڤيرق در سات سمڤي تيݢڽ ريال سيالڠ يڠ بربوه سڤوله ريال باتڠ كلاڤ يڠ بربوه دوا ريال ستڠه باتڠ كلاڤ يڠ بلم بربوه سات ريال انو سات ريال ستڠه رمبي سات ريال سات رمڤن بمبو ماين اتو دابق دوا ريال بمبو ساسق سات ريال باتڠ دوكو درين اتو لائين٢ براڤ سڤاتت هرݢان

(f) B: ڤوله

(g) In A ontbr.: اتو بوكڽ لاوڠ

فصل ٢٣

جك اورڠ ملون ڤسيرة اتو ڤرواتن دالم كوسان سرت ممڠڠ اتو چابت سنجات اتو ممڠڠ كايو اتو (a) لائين٢ن اكن ڤوكل ڤدان اورڠ ايت (b) اكن دباو دهداڤن راڤت مك اكن دتوتڤ در تيك سمڤي انم بولن سرت ممباير تڤڠ سات كربو جك دالم رومه ڤد يڠ امڤون رومه جك (c) دلور اتو (d) دڤڠكالن دوسن ڤد اورڠ ڤدسونن يڠ ملون دتڠه رمب كنا حكومن راج

فصل ٢٤

جك اورڠ (e) ميسو ڤد اورڠ لائين ترلوڤ كات يڠ (f) تياد ڤاتت سيلڤ نمان دحكم برس سڠنتڠ كلاڤ سبيجي ايم سئيكر ڤد يڠ دعوي

فصل ٢٥

جك اورڠ ماكي٢ اتو كتائي اورڠ ڤون استري اتو انق (g) اتو (h) سبوتي اورڠ ڤون ڤربواتن يڠ تياد داڤت دڤتاكن چمڤال مولت نمان دحكم در دوا سمڤي دوا بلس ريل دندا ايت دبهاڬي تيك سبهاڬي ڤد يڠ دعوي دوا بهاڬي ڤد ڤسيرة (i) اتو ڤرواتن

فصل ٢٦

جك اورڠ منچوري سيڠ هاري دلور رومه ددوسن اتو دلادڠ (k) بوه٢

(a) A: لائين٢

(b) In A ontbr.: اكن . . . . . . مك

(c) A: ددالم

(d) A: دڤڠكل

(e) B: مماكي

(f) B: تيدق

(g) In A ontbr.: اتو

(h) A: دسبوتي

(i) B: دان

(k) In A ontbr.: بوه٢

ايم بيبيك بارڠ يڠ كتڤڠڬالن دلور رومه سڤرت بوبو جال كاءين٢ نايڤ نمان كنا دندا در دوا سمڤي امڤت ريل بارڠ دڬنتي هرڬان

فصل (a) ٢٧

جك (b) اورڠ منچوري ڤادي سدڠ دجمر اتو ڤادي (c) تڠه لادڠ كلاڤ سيره سدڠ دباتڠن كنا دندا در (d) امڤت سمڤي انم ريل بارڠ دڬنتي هرڬان (e)

فصل ٢٨

جك اورڠ منچوري ددوسن اتو دلادڠ كلاڤ ڤينڠ سيره سرت منبڠ باتڠن مالڠ كربو اتو كمبڠ كنا دندا در انم سمڤي دوا (f) بلس ريل بارڠ يڠ هيلڠ اتو روسق دڬنتي هرڬان

فصل ٢٩

جك اورڠ منچوري مالم هاري ددالم رومه ماسق دڠن بابق (g) اتو

(a) B: ٢٦

(b) In B ontbr.: اورڠ

(c) In A ontbr.: تڠه لادڠ

(d) B: تيڬ

(e) B voegt bij: فصل ٢٧ جك جاد دعوي بارڠ يڠ هيلڠ ملاءينكن هرڬان بڬمان ترسبت دباوه اين ڤادي سراتس كولق امڤت ريل برس سراتس كولق دلاڤن ريل كربو سات ايكر ليم بلس ريل انق كربو سات ايكر سڤوله ريل ساڤي سات ايكر سڤوله ريل كمبڠ سات ايكر تيڬ ريل بيري٢ سات ايكر سات ريل ستڠه امس برت سات تاهل دوا ڤوله ريل سواس برت سات تاهل سڤوله ريل ڤيرق برت سات ريل سات ريل كرس ڤساك سڤوله ريل سيور ڤساك ليم ريل كرا امس سڤوله ريل تمبق يڠ ڤاكي ڤيرق سڤوله ريل تمبق يڠ تياد برڤيرق در سات سمڤي تيڬ ريل سيالڠ يڠ بربوه سڤوله ريل باتڠ كلاڤ يڠ بربوه دوا ريل ستڠه باتڠ كلاڤ يڠ بلم بربوه سات ريل انو سات ريل ستڠه رمبي سات ريل سات رمڤن بمبو ماڽن اتو دابق دوا ريل بمبو ساسق سات ريل باتڠ دوكو درين اتو لاءين٢ براڤ سڤاتت هرڬان

(f) B: ڤوله

(g) In A ontbr.: اتو بوك لوڠ

بوك لوغ كنا (a) دندا دوا (b) بلس ريل بارغ يغ هيلغ دكنتي هركان دان يغ روسق درومه يغ (c) تربابق (d) دكنتي اوقهن

فصل ٣٠

جك اورغ منچوري دالم رومه يغ تفكل بايك ددوس بايك دلادغ نايف نمان ددندا در دوا سمفي امفت ريل (e) بارغ يغ هيلغ دكنتي هركان

فصل ٣١

جك اورغ ماسق اورغ فون رومه فد سيغ هاري مالغ دغن (f) ففقس مربت نمان كنا دندا دوا (g) بلس ريل بارغ يغ هيلغ (h) هندقله دكنتين

فصل ٣٢

جك اورغ (i) منچوري ثادي دالم (k) بيلك (l) جك سيغ هاري كنا دندا دوا بلس ريل (m) جك مالم هاري كنا دندا دوا فوله ريل ثادي هندقله دكنتي هركان

فصل ٣٣

جك اورغ مربت لنتس مالغ اورغ فون بارغ دتفه جالن نكن

(a) In A ontbr.: دندا
(b) B: فوله
(c) B: دبابق
(d) A voegt bij: اولهن
(e) In B ontbr.: بارغ . . . . . هركان
(f) B: ممقس
(g) B: فوله
(h) B: مستي
(i) B: مالغ
(k) B: دفكيغ
(l) In A ontbr.: جك سيغ هاري
(m) In A ontbr.: جك . . . . . ريل

مرمقس نمان کنا دندا در انم سمقي دوا بلس ريل بارڠ يڠ هيلڠ هندقله دڠنتي هرڬان

فصل ٣٤

جک اورڠ منچوري (a) دالم روهه (b) دان يڠ امقون روهه (c) دتيکمن کنا حکومن راج

فصل ٣٥

جک اورڠ (d) مڤمڤن اتو سمبنيکن اتو ممبلي بارڠ کچورين دحکم سبڬمان (e) منچوري جوک

فصل ٣٦

سياڤ يڠ مليهت اورڠ ڤون ڤربواتن يڠ دلارڠ مک (f) تياد منڠه ڤربواتن ايت ڠبوڠي ڬاوي (g) نمان کنا (h) دندا در دوا سمقي انم ريل

فصل ٣٧

سياڤ يڠ (i) منداڤت خبر درڤد اورڠ ڤون ڤربواتن يڠ جاد لراڠن (k) مک (l) تياد دبکان ڤد ڤسيره اتو ڤروانن ڠيدم ڬاوي نمان کنا دندا در دوا سمقي انم ريل

فصل ٣٨

جک اورڠ برتمو بارڠ دلمن اتو دڤڠکالن اتو دجالن اتو دسوڠي

(a) B: ممبابق روهه
(b) B: مک
(c) B: دتيکم
(d) B: سمڤن
(e) B: اورڠ يڠ منچوري
(f) A: تيدق
(g) B voegt bij: سجاڬت
(h) In A ontbr.: دندا در
(i) B: داڤت
(k) In B ontbr.: مک
(l) A: تيدق

هندقله بارغ ايت دسرهكن ڤد ڤرواتن مك دڤوكلكن چانڠ سرت (a) دسمڤتن توجه هاري (b) مك تمبل اورڠ يڠ امڤون (c) بارڠ هندقله بارڠ ايت (d) دڤولڠكنن ترليوت توجه هاري بارڠ ڤولڠ ڤد يڠ منداڤتن مك دبلاڠ تمبل يڠ امڤون بارڠ هندقله دتبس سڤارو هرڬان

فصل ٣٩

يڠ برتمو بارڠ مك تيادله دترڠكن ڤد ڤرواتن مالڠ داڤت نمان دحكم سڤربت مالڠ

فصل ٤٠

جك (e) اورڠ برتمو (f) ڤراهو هاڤت هندقله (g) دسرهكن ڤد ڤرواتن مك دتمبڠ (h) ڤراهو ايت دڤڠكالن توجه هاري توجه مالم (i) مك تمبل يڠ امڤون (k) ڤراهو (l) دي تبس (m) ڤرهون در ستڠه سمڤي تيكڤيل تيدق تمبل يڠ امڤون (n) ڤراهو مك (o) ڤراهو ايت دڤولڠكن كڤد يڠ منداڤتن جكلو تمبل كمدين (p) يڠ امڤون (q) ڤراهو (r) دتبس سڤارو هرڬان

(a) B: دسمڤن
(b) In B ontbr.: مك
(c) In B ontbr.: بارڠ . . . . . . ايت
(d) B: دڤولڠكن
(e) In A en B ontbr.: اورڠ
(f) B: سمڤن
(g) A: دسره
(h) B: سمڤن
(i) In B ontbr.: مك
(k) B: سمڤن
(l) A voegt bij: هندق
(m) B: سمڤنن
(n) B: سمڤن
(o) Id.
(p) B voegt bij: اورڠ
(q) B: سمڤن
(r) B: دتبوسي

فصل ٤١

يڠ (a) منداڤت ڤراهو ايت سرت مڠوبهكن رڤان دحكم سڤرت منچوري در تيڬ سمڤي انم ريل (b) ڤراهو ڤولڠ ڤد يڠ امڤون

فصل ٤٢

جك اورڠ منمڤڠ برمالم درومه اورڠ ڤدسونن اتو (c) دتالڠ ممباو بارڠ هندقله بارڠ ايت دتيتڤ ڤد يڠ امڤون رومه (d) جكلو بارڠ يڠ ترتيتڤ هيلڠ دالم تاڠن اورڠ يڠ امڤون رومه ملائينكن (e) دڬنتين

فصل (f) ٤٣

جك اورڠ منمڤڠ برمالم دڬردو اتو دبالي هندقله بارڠن دتيتڤ ڤد اورڠ ڤدسونن (g) جك هيلڠ بارڠ ايت (h) اورڠ باڤق يڠ ڬنتين

فصل ٤٤

يڠ ممبونه اورڠ كرڤ ڤاتي نمان كنا حكومن راج

فصل ٤٥

يڠ ممبونه اورڠ تياد دڠن سڠجان (i) كنا باڠن سراتس ريل (k) سرت ممباير بلنج ماتي (l) امڤت ريل دان دوس ڤد ڤسيره ڤرواتن دوا ڤوله ريل سرت ڤمباسه بومي سات كربو ڤد اورڠ باڤق

(a) B: داڤت سمڤن هاڤت

(b) B: سمڤن

(c) B: تالڠ

(d) B: فصل ٤٣ جك بارڠ

(e) A voegt bij: اكن

(f) B: ٤٤. Ook de volgende artikels verspringen één nummer in B.

(g) B: جكلو

(h) B: دڬنتين

(i) In B ontbr.: كنا . . . . . ريل

(k) B: اكن

(l) B: تڠڠ ممبري سرت ماتي يڠ اورڠ وارث ڤد ريل ڤوله دوا بومي سات كربو دڠن برس سچوكڤن اورڠ ڤدسونن

فصل ۴٦

(a) اورڠ باڠن ڤولڠ ڤد اهل اورڠ يڠ ماتي (b)

فصل ۴٧

جک اورڠ ممبونه مالڠ سدڠ دالم رومهن (c) تياد کنا باڠن

فصل ۴٨

جک اورڠ ملکائي (d) تياد دڠن سڠجان کنا تڤڠ (e) در دوا سمڤي دلڤن ريل ڤد يڠ لوک (f) دان دندا ڤد ڤسيرة ڤرواتن در تيک سمڤي دوا بلس ريل

فصل ۴٩

جک اورڠ لاک٢ ماسق اورڠ ڤون رومه دڠن برمقصود اورڠ ڤون استري اتو انق کرڤ ݢاوي نمان مک تربونه اوله اورڠ يڠ امڤون رومه (g) ددالم رومهن (h) تياد منجاد ترباير باڠن جک دلور رومه هندق دتڠکڤ مک (i) تربونه اوله اورڠ (k) يڠ امڤون رومه يڠ ممبونهن کنا دوا ڤوله ريل کسيکڤ اوتڠ دتمبق (l) ماتي نمان

(a) B voegt bij: اورڠ باڠن اکن دباير اتس کڤتوسن راڤت

(b) B voegt bij: فصل ۴٨ ڤسيرة ڤرواتن داڤت سات دالم سڤوله ريل دالم اورڠ باڠن ولاسن نمان. De volgende artikels verspringen dientengevolge in B. twee nummers, zie p. 259, Aant. (f).

(c) A: تيدق

(d) Id.

(e) In A ontbr.: در

(f) In A en B ontbr.: دان

(g) A: دالم

(h) A: تيدق

(i) B voegt bij: اي

(k) In B ontbr.: يڠ

(l) In B ontbr.: ماتي

فصل ٥٠

جکت مالم هاري اورڠ (a) ترسمبوني دباوه اورڠ ڤون رومه کنا دندا دوا بلس ريل سبب بوله برمقصود کرڤ ڤاتي اتو کرڤ ݢاوي

فصل ٥١

يڠ مروسقکن اتو (b) مڠهيلڠکن بارڠ راج کتوجو الـه نـمان (c) کـنا حکومن راج

فصل ٥٢

جکت اورڠ ڤدسونن تورت راج برجالن مکت لنتس برلاري جکت بردارت ترجن الس نمان جکت برڤراهو ترجن ڤلاڠن نمان کنا (d) دندا دوا بلس ريل

فصل ٥٣

جکت اورڠ ممبوت جاهت دڠن حيوان مڠندڠکن وادن سجاڠت نمان کنا (e) دندا دوا ڤوله ريل سرت ڤمباسه بومي کربو سئيکر برس سراتس ݢنتڠ کلاڤ سراتس بيجي سرت ݢنتي هرݢا حيوان ايت

فصل ٥٤

جکت اورڠ ماتي تربونه اتو ترسامن دتڠه جالن ددالم دوسن اتو تالڠ مکت (f) تياد ڤات يڠ امڤون ڤربواتن ملاٴينکن دوسن دان مرݢا يڠ امڤون تانه کنا باڠن

فصل ٥٥

(g) تيادله داڤت اورڠ ممکڠ اورڠ مڠيرڠ اوتڠ

(a) B: سمبوني
(b) B: هيلڠکن
(c) A voegt bij: دي
(d) In A ontbr.: دندا
(e) Id.
(f) A: تيدق
(g) B: تياد

فصل ٥٦

يغ براوتغ ٥ هندقه بير دغن ن اوغ تمبغ توني جك ر تيد
سي قمبيري هندق ممبير دغن اڠسورن اتو دغن ببه جك دغن
سه سبهاڬي جد قڠسورن سبهاڬي جلد فمكن اورغ يغ براوتغ

فصل ٥٧

قرض ر اوتغ قيوتغ ترنيوت نيم تڠن (d) تيادله دغن سقسي اتو سورت
تيد داقت دتوي

فصل ٥٨

تيدق بوله (f) نيكل اوتغ جك (g) كتكاي اكن ممباير ترنيوت

فصل ٥١

جك اورغ ماتي دالم مركا هندقله اورغ دتوي اوتغ جك قسيره
دالم امقت قوله هاري امقت قوله مالم (h) جك قرواتن (i) دالم دوا
قوله هاري دوا قوله مالم (k) دان جك اورغ بايق (l) دالم توجه هاري
توجه مالم

(a) A : هندق
(b) B: قبوسر اتو دغن برلادغ بهاڬي تيڬ ببله سبهاڬي جاد قبوسر
سبهاڬي جاد بوڠا اوڠ سبهاڬي جاد فمـاكن اورغ براوتغ
(c) A : تيدق
(d) B : تياد
(e) A : تيدق
(f) B : ليڤت
(g) B: تمڤو
(h) In A ontbr.: جك ...... جك; in B ontbr.: جك
(i) In B ontbr.: دالم
(k) In B ontbr.: دان جك
(l) In B ontbr.: دالم

فصل ٦٠

جوجر (a) اتو هنتر (b) تياد لاڬي (c) دمنتان ڤركار جوجر (d) اتو هنتر (e) تياد بوله منجاد دعوي

فصل ٦١

جك اورڠ ڤون روم٢ ترباكر سبب كورڠ جاڬ كنا دندا در دوا سمڤي انم ريل

فصل ٦٢

جك اورڠ ڤون رومه ترباكر سبب كورڠ جاڬ مك ملارڤ اڤي دان ترباكرله دوسن ملاٸينكن اورڠ يڠ امڤون رومه يڠ ڤڤكل اڤي كنا تڠڠ دوسن كربو سٸكر برس سراتس ڬنتڠ كلاڤ سراتس بيجي ڤد اورڠ باڤق

فصل ٦٣

كربو يڠ ترلڤس (f) تياد برتندا سمڤي ڤام كربو جالڠ نمان اورڠ باڤق يڠ امڤون

فصل ٦٤

كربو مالم (g) هندقله دكندڠكن سيڠ بوله دلڤسكن اكن تتاڤي اورڠ يڠ امڤون كربو تڠڬڠ سڬل حال جك كربون ماسق ساوه لادڠ اتو كبن

فصل ٦٥

جك (h) سيڠ هاري كربو ماسق اورڠ ڤون ساوه لادڠ اتو كبن هندقله

(a) In B ontbr.: اتو هنتر
(b) A en B: تيدق
(c) B: دمنت
(d) In B ontbr.: اتو هنتر
(e) A: تيدق
(f) Id.
(g) A: هندق
(h) B: مالم

ربو ايت مك يڠ امڤون تبس كربون (a) سات ريل سئيكر
مالم هاري دان ڤات (c) تياد داڤت كربو ايت دتڠكڤ
ت اوله اورڠ يڠ امڤون كبن (d) ساوه اتو لادڠ مك سات ڤوكڠ
يڠ امڤوت كربو (e)

فصل ٦٦

كربو لوك اتو ماتي دتيكم (f) دالم واتس امڤت ڤوله جنجڠ
امڤڠ ڤوت لادڠ اتو دوسن مك (h) تياد ڤات يڠ (i) منيكمن
ونهن اورڠ ڤدسونن كنا ݢنتي هرݢان در توجه سمڤي ليم
ريس (k)

فصل ٦٧

و يڠ مرمڤق ڤاݢر جالو داڤت دالم كبن بوله دبونهن سات
توڠ ڤد يڠ امڤون كربو

(a) B: تيݢ

(b) In B ontbr.: مالم هاري دان

(c) A: تيدق

(d) In B ontbr.: ساوه

(e) B voegt bij: ٦٨ جك ڤد سيڠ هاري كربو ماسق لادڠ ساوه
كبن تياد بوله دبونه ملائنكن دتڠكڤ اتو دأوسر جك ترتڠكڤ دتبس سات
سئيكر بارڠ يڠ روسق دݢنتي هرݢان

De volgende artikels verspringen drie nummers in B. Zie b… p. 260, Aant. (b).

(f) B: اورڠ دكت اورڠ ڤوت لادڠ اتو دوسن واتس

(g) In B ontbr.: در اورڠ ڤوت لادڠ اتو دوسن

(h) A: تيدق

(i) B: منيكم

(k) B voegt bij: ٧٠ ساوه لادڠ دان كبن هندقله دكليلڠكن دڠن
ڤريڠ بائيك ڤاݢريڠ داوݢق مك ڤنجڠ انم دڤا تياد برݢرق ايتله بوله
ندكن ڤاݢر يڠ بائيك

De volgende artikels verspringen vier nummers in B. Ver… boven Aant. (e).

فصل ٦٨

جكٓ اورڠ (a) هندق برنيّة كربو اتو كمبڠ هندقله (b) دبنتي دد
جكٓ (c) اورڠ بنتي دلادڠ (d) اتو داؤتن مالڠ نيّة نمان كنا دندا
دوا سمڤي امڤت ريال

فصل ٦٩

جكٓ اكن (e) مموتڠ كربو اتو كمبڠ دلادڠ اكن دبوت اوبت
ساكت هندقله ترڠ دڠن ڤرواتن جكٓ تياد ترڠ ڤد ڤرواتن مالڠ صد
نمان كنا (f) دندا در دوا سمڤي امڤت ريال

فصل ٧٠

سياڤ يڠ برجودي اتو مڤابڠ تيدق دڠن إذن در ڤد ڤادكٓ تر
ڤيتر كنا حكومن راڤت

فصل ٧١

(g) جكلو اورڠ در لائين مرڬا نمڤڠ برتمو ڬادڠ چول اتو لاين ايسي
اوتن ملائينكن دبهاڬي تيكٓ سبهاڬي ڤد ڤسيره اتو ڤرواتن يڠ امڤو
تانه دوا بهاڬي ڤد يڠ (h) منداڤتن

(i) فصل ٧٢

جكٓ اورڠ دكاوينكن (k) هندقله ترسبت دان منجاد ڤرجنجين جكٓ

(a) In A ontbr.: هندق
(b) B: بنتي
(c) In B ontbr.: اورڠ بنتي
(d) A: اتو اوتن. In B ontbr.: اتو داوتن
(e) B: بربنتي
(f) In A ontbr.: دندا در
(g) B: جكٓ
(h) B: برتمو
(i) Dit Art. ontbr. in B.
(k) A: هندق

جني منڠكلكن استرين سموممم مك تياد مڠاسه بلنج دان
حتريس ايت بوله منت سارق

فصل ٧٣

ت اد اورڠ ماتي منڠكلكن (a) استرين دان انقن هندقله ڤرواتن
قوم ممركس تركة در ڤد اورڠ يڠ ماتي ايت سرت مڠتهوي
حسن

فصل ٧٤

حد اد اورڠ ماتي ددوس منڠكلكن انق يتيم ڤياتو هندقله ڤرواتي
نيه (b) ممركس تركة در ڤد اورڠ يڠ ماتي ايت سرت ممبري
لد ڤسيره مك ڤسيره برسام٢ قوم ممڠڠ (c) تركة ايت سرت ملهار
بنيه ڤياتو واتس عمر امڤت بلس تاهن (d) مك سسده (e) كتيك
ن برغ تركة ڤولڠ ڤد انق ايت

فصل ٧٥

دك اورڠ يڠ بربيني ماتي نكاح دڠن ڤرجنجين سڤنچهرين هرت
ني دوا سبهاڬي (g) ڤولڠ ڤد انقن (f) اتو جك تياد براُنق ڤد سالقن
سبهاڬي ڤولڠ ڤد استرين مك جك يڠ ماتي براُوتڠ هندقله لبه
دباير اوتڠن دان يڠ ترلبه در ڤد (h) اوڠ ايت (i) دبهاڬي دوا

فصل ٧٦

جك هرت اورڠ يڠ ماتي تياد چوكڤ اكن ممباير اوتڠن مك

(a) B: استري
(b) B: يڠ براُوله تركة ايت
(c) B: ممڠڠ
(d) In B ontbr.: مك
(e) In B ontbr.: كتيك
(f) In B ontbr.: اتو
(g) A: سبهڬين
(h) B: اوتڠن
(i) A: يڠ دبهاڬي

(a) ڤات استرين مڤيکت تڠکڠ اوتڠ ايت هندقله (b) اي ممباير
اوتڠ اکن تتاڤي (c) تيادله بوله بسکالي٢ انق٢ (d) منڠکڠ اوتڠ باڤقڽ
(e) تياد منريم وارث

فصل ٧٧

جک ماتي استري اورڠ سڤارو هرت يڠ براوله سڤنچهرين ڤولڠ
انقڽ جک تياد برانق ڤولڠ ڤد (f) سانق ڤرمڤوڽ يڠ تله منڠکل

فصل ٧٨

جک ڤرمڤوڽ برلاک ددوسڽ لاٴين مک لکيڽ ماتي هندقله ڤرمڤڽ
ايتڽ تڠکل ددوسڽ لکيڽ جک هندق برلاک اورڠ لاٴين در ڤد
دالم دوسڽ لکيڽ تياد بوله دتڠه ملاٴينکن ڤرمڤون ايت منورت لکيڽ
يڠ بهارو اکن تتاڤي انقڽ تڠکل ڤد اهل وارث باڤقڽ جک انقڽ
لاکي کچل بلم ڤادت دلڤسکن در ڤد امقڽ ملاٴينکن دڤلهار دهولو اوليه
امقڽ (g) سسمڤي عمرڽ بوله ترلڤس مک کتيک ايت انق ڤولڠ
(h) ددوسن باڤقڽ دان (i) انق اتو وارث لاک٢ يڠ ماتي ايت (k) ممباير
ڤد امقڽ دلڤن ريل ڤڠندڠ نماڽ

فصل ٧٩

جک بوجڠ لريکن ڬادس بوجڠ کنا دندا ڤلاين (l) انم ريل مک

(a) B: تياد استري
(b) B: ڤرمڤون ايت ممباير
(c) B: تياد
(d) B: تورت تڠکڠ
(e) A: تيدق
(f) B: سانقڽ
(g) B: سمڤي
(h) B: ددوسڽ
(i) B: اهل وارث
(k) B: باير
(l) B: تيک

..س ايتله بوجڠ ݢادس ايت دكاوينكن (a) دالم انم ريل سات
..نوڠ ڤد ڤسيره تيݢ ريل ڤد ڤرواتن دوا ريل ڤد (b) ڤڠݢاو

فصل ٨٠

جك رڠدا دلريكن لاکي٢ كنا دندا (c) تيݢ ريل مك ڤد ماس
..رڠدا ايت دكاوينكن دڠن (d) لاکي٢ يڠ لريكنن (e) دندا دبهاݢي
..ت ريل ڤد ڤسيره سات ڤد ڤرواتن سات ڤد ڤڠݢاو

فصل ٨١

جك بوجڠ ݢادس برݢاوي ڤنجيڠن (f) نمان مك بنتڠ ݢادس ايت
..بجڠ كنا دندا دوا بلس ريل (g) كرڤ ݢاوي دان بوجڠ ݢادس
..ت (h) ڤد ماس ايت جوݢ اكن دكاوينكن جك ددوسن ڤسيره
..سڠ ريل ڤولڠ ڤد ڤسيره دوا (i) ريل ڤد ڤڠݢوان جك ددوسن ڤرواتن
..نيم ريل ڤولڠ ڤد ڤسيره (l) ليم ريل ڤد ڤرواتن دوا ريل ڤد ڤڠݢاو

فصل ٨٢

جك رڠدا برݢوبلن سرت بنتڠ هندقله دكاوينكن دان لاکي٢ يڠ

(a) B: ..ت ممباير هنتارن دري ليم سمڤي دوا ڤوله ريل اتس كڤتوتن ڤسيره
Het slot van het Art. ontbr. in B.

(b) A: ڤڠݢوان

(c) B: سات ريل ستڠه

(d) B: لكين

(e) B: دان هنتارن دري دوا ريل ستڠه سمڤي سڤوله ريل. Het slot v.
het Art. ontbr. in B.

(f) In A en B ontbr.: نمان

(g) In B ontbr.: كرڤ ݢاوي, maar wordt bijgevoegd: ممبري ..
..بدسه دوسن سات كمبڠ دان هنتارن دري دوا ريل ستڠه سمڤي سڤوله ريل

(h) In B ontbr.: ڤد

(i) In A ontbr.: ريل

(k) B: انم

(l) B: امڤت

ڤون ڤربواتن كنا دندا (a) انـم ريل (b) دبهاڬي سبـڠمان ترسبت دالم فصل (c) ٨١

فصل ٨٣

جك ڬادس اتو رڠدا بنتڠ (d) تياد ڤات يڠ امڤون ڤربواتن هندقله اي ترڤڠڬ ڤد ڤسيره تيڬ تاهن لمان سسده ايت (e) اي ڤولڠ ڤد سانقن (f) مك جك سانقن هندق تبسن (g) داڤت دتبس ڤد ڤسيره دڠن ڤمبيارن ليم بلس ريل (h) سرت ممبري ڤمباسه دوسن سات كمبڠ

فصل ٨٤

جك ڤرمڤون بنتڠ تياد ترڠ يڠ امڤون ڤربواتن مك نمڤڠ برأنق درومه اورڠ (i) ملاڬنكن اورڠ يڠ امڤون رومه كنا تڠڠ سات كمبڠ ڤد اورڠ ڤدسونن

فصل ٨٥

جك بوجڠ ڬادس اكن دتونڠكن هندقله باڤق بوجڠ هنتر لمڠ ڤد كڤال دوسن دان ڤڠڬاو (k) سسده ايت مك ترڠ نمان

فصل ٨٦

جك بوجڠ ڬادس برتونڠ دڠن ترڠ مك ڬادس (l) دلريكن اورڠ لاڬن

(a) B: دوا بلس
(b) B: دان هنتارن سبـڠمان
(c) B: ٨٤ دان ٨٥
(d) A: تيدق
(e) In B ontbr.: اي
(f) In B ontbr.: مك
(g) B: داڤتن
(h) In A ontbr.: سرت ...... كمبڠ
(i) In B ontbr.: ملاڬنكن
(k) B: سده
(l) B: لريكن

ـ ڤرجنجين اتو ݢادس منولق تناڠن (a) تياد

ـس كنا (b) دندا دالڠن ريل ڤڤنسيڠن نمان ڤد

ـتمبڠ اتس كڤتوتن ڤرواتن

فصل ٨٧

ـدس برتونڠ مك بوجڠ تيادله سوك لاݢي سݢل

بوجڠ (c) تياد داڤت ددعوان

فصل ٨٨

ݢدس برتونڠ مك بوجڠ ايت كرڤ ݢاوي (d) سمڤي

ڤرمڤون ايت مك بوجڠ يڠ برتونڠ ايت تيادله

ـن دڠن تناڠنن جكڤ (e) تناڠن تياد سوك

فصل ٨٩

ـڠ يڠ امڤونث انق ݢادس ممبوت ڤرجنجين دڠن دوا اتو

اكن جاد مننتون ايم سات دتمبڠ دوا نمان كنا دندا

ـك (f) ريل ڤد ڤرواتن تيݢ (g) ريل ڤد اورڠ يڠ (h) اورڠ

ـن لاݢي كرݢيلن دتمبڠ (i)

فصل ٩٠

ـ ات ٢ (k) ترسڤڠڠ (l) ايايت سڤݢل تاڠن ݢادس اتو رڠدا نارة

(a) B: تيدق

(b) In A ontbr.: دندا

(c) B: تيدق

(d) B voegt bij: لاءين دڠن ݢادس

(e) B voegt bij: اهل

(f) In A ontbr.: ريل

(g) Id.

(h) In B ontbr.: اورڠ

(i) B voegt bij: ڤول

(k) B: سڤڠڠ تاڠن

(l) In A ontbr.: ايايت

ݢاوي نمان كنا (a) دندا دوا ريال جك ڤرمڤون مڠادو سات
ڤد يڠ مڠادو سات (b) ريال ڤد ڤرواتن

فصل ٩١

جك لاكي٢ ڤڠڠ لڠن ݢادس مرنتڠ ݢاوي نمان كنا (c) دند
ريال دوا (d) ريال ڤولڠ ڤد يڠ مڠادو دوا (e) ريال ڤد ڤرواتن

فصل ٩٢

جك لاكي٢ ڤڠڠ دأتس سيكو ݢادس اتو رڠدا (f) مراڠڠ ݢاوي
كنا (g) دندا انم ريال تيݢ (h) ريال ڤد يڠ دعوي تيݢ (i) ريال ڤد

فصل ٩٣

جك لاكي٢ ڤڠڠ ݢادس اتو رڠدا لنتس ڤلق بدنن (k) مراڠڠ
نمان كنا (l) دندا دوا بلس ريال جك ݢادس اتو رڠدا مڠادو
ريال ڤولڠ ڤدان دان انم (m) ريال ڤولڠ ڤد ڤسيره جك ددوسن ڤ
جك ددوسن ڤرواتن تيݢ (n) ريال ڤد ڤسيره تيݢ (o) ريال ڤد ڤر

فصل ٩٤

جك لاكي٢ نڠكڤ بدن ݢادس اتو رڠدا اتو ربت (p) كاڠنن

(a) In A ontbr.: دندا
(b) In A ontbr.: ريال
(c) In A ontbr.: دندا
(d) In A ontbr.: ريال
(e) Id.
(f) A: مرڠڠڠ
(g) In A ontbr: دندا
(h) In A ontbr: ريال
(i) Id.
(k) A en B: مروڠڠ
(l) In A ontbr.: دندا
(m) In A ontbr.: ريال ڤولڠ
(n) In A ontbr.: ريال
(o) Id.
(p) A: كاڠن

(a) سلندغن نقكف ريمو نمان كنا(b) دندا دوا بلس ريل ڤد ڤسيره
(c) ڤرواتن دان ليم بلس ريل ڤد ݢادس اتو رغدا

فصل ١٥

جك لاک٢ ممڠغ اورغ ڤوت بيني كنا دندا دوا ڤوله ريل جك ڤرمڤون ايت اتو لكين مڠادو (d) دالڤن ريل ڤولغ ڤد يغ مڠادو دان دوا بلس ڤد ڤسيره ڤرواتن

فصل ١٦

جك لاک٢ ملريكن اتو كرڤ ݢاوي دڠن اورغ ڤوت استري كنا ستڠه باڠن ڤد لكين (e) دان دوا ڤوله ريل ڤد ڤسيره دان ڤرواتن (f) مك جك لاک٢ هندق برچري ڤرمڤون يغ ساله اكن دڠڠڠ اوله ڤسيره سات تاهن لمان سده ايت مك اي ڤولغ ڤد سانقن

فصل ١٧

جك سمبڠ دالم دوسن (g) تياد بوله ڤركار ايت ڤوتس اوله ڤسيره ملائينكن ڤوتس دراڤت

فصل ١٨

جك اورغ ڤدسونن كنا دندا ڤسيره اتو ڤرواتنن (h) رومهن دان بارغ٢ن (i) تڠڠڠ دندان

(a) B: سلندغ

(b) In A ontbr.: دندا

(c) B voegt bij: دان

(d) B: دوا ڤوله ريل ڤولغ ڤد ڤسيره ليم بلس ريل هرݢا كربو ڤد اورغ ڤوت بيني. Het slot van het artikel ontbr. in B.

(e) In B ontbr.: دان

(f) In B ontbr.: مك . . . . . . سانقن

(g) A: تيدق

(h) B voegt bij: ملائينكن

(i) B: منجاد ڤمبيارن كران اورغ يغ كنا دندا تياد اد اكن باير اوتڠن
De slotwoorden van het Art. ontbr. in B.

فصل ١١

ڤسيرة دان ڤرواتن بوله ڤرنتهكن اڠكت ماسڠ٢ ڤكرجاءنن ڤد اورڠ يڠ كنا دندا (a) دان يڠ تياد ڤون ڤمبيارن (b) دڠن اوڠ اتو بارڠ مك اورڠ ايت دتڠكڠ سماكن دان دهيلڠكن (c) دالم اوتڠن تيݢ (d) روڤيه دالم سبولن

(a) In B ontbr.: دان

(b) In B. ontbr.: بارڠ . . . . دڠن

(c) In B. ontbr.: دالم

(d) B.: ريل

IN NAAM VAN DEN BARMHARTIGEN EN GOEDERTIERENEN ALLÂH.

Hem, Allâh, roepen wij te hulp bij het samenstellen van dit wetboek bevattende het oorspronkelijke gewoonterecht (oendang-oendang adat [1] lĕmbaga) der Maleiers, welk gewoonterecht door de hoofden (radja) en wijkmeesters (panghoeloe) [2] van de hoofdplaats Benkoelen wordt opgevolgd, en sedert lang tot geldend recht werd verheven, terwijl de samenstelling heeft plaats gehad in overleg met Henri Robert Lewis Esq, destijds het ambt van Magistraat bekleedende.

Art. 1.

De gebruiken omtrent de voorbereidende stappen tot een huwelijk (sĕmanda). Deze zijn als volgt. Een man heeft eene vrouw, hetzij eene jonge dochter, hetzij eene weduwe gezien, dan wel hij heeft vernomen dat eene zekere vrouw een goed uiterlijk bezit. Zoodanige man zendt dan iemand van zijnentwege naar de ouders dezer vrouw ten einde aan laatstgenoemden zijn voornemen mede te deelen om met haar in het huwelijk te treden. Indien de ouders het huwelijk goedkeuren, en onderstellen dat dit ook met hunne dochter het geval zal zijn, zoo wordt haar een onderpand (tanda) toegezonden, bestaande bijvoorbeeld in een gouden of zilveren armband. Men komt dan overeen, dat, bij terugtreden (monkir) door den man, het onderpand verbeurd zal zijn, doch, bij terugtreden door de vrouw, het onderpand dubbel moet worden terug gegeven (lipat). Wanneer het onderpand aan de vrouw is overhandigd, wordt verder overeengekomen, dat over eene maand, dan wel iets later of iets vroeger, de man eene zekere som gelds zal

---

[1] Vergl. Simb. Tjah. Pal. Aant. 1.

[2] Reeds onder het Engelsche bestuur had men ter hoofdplaats tusschen de wijkmeesters en de Europeesche gezagvoerende ambtenaren verschillende hoofden met den titel van radja. Vergl. Tijdschr. v. N. I. Jaarg. 1842 p. 430, 436. Thans is voor de wijkmeesters der hoofdplaats meer de titel van datoe in gebruik. Ook in de binnenlanden worden de titels panghoeloe en datoe soms nog als gelijkluidend gebezigd. Vergl. Bijdr. v. d. T. en Vk. v. N. I. Nieuwe Reeks, dl. IV (1861) p. 257 en Djambi Aant. 105.

zenden [3], van welken bruidschat (hantaran) de hoegrootheid verschillend is, maar welke in elk geval betaald moet worden tot het overeengekomen bedrag. Door dezen bruidschat komt eene gelijksoortige overeenkomst tot stand als door het even vermelde onderpand; indien namelijk de vrouw van gevoelen verandert moet de bruidschat dubbel worden terug gegeven, doch indien de man van gevoelen verandert, is de bruidschat verbeurd.

Art. 2.

De gebruiken omtrent de huwelijksvoltrekking overeenkomstig de voorschriften van het Boek van Allâh [4]. De hoofdgeestelijken (imâm) of zijn adjunct (chaṭîb) dan wel eenige andere godsdienstleeraar (mo'allim), die partijen in het huwelijk zal verbinden, begint met plaats te nemen. Daarna wordt plaats genomen door de beide getuigen, die ook godsdienstleeraars moeten zijn, en den bruidegom, welke laatste gaat zitten tegenover den persoon met de huwelijksvoltrekking belast. De bruid blijft in hare kamer of elders, maar mag in elk geval niet bij den bruidegom plaats nemen. De beide getuigen worden dan door den godsdienstleeraar, die partijen in het huwelijk moet verbinden, gelast zich naar de bruid te begeven om haar de volgende vraag te doen, en wel zoodanig dat zij haar bij haren naam aanspreken: "Wilt gij in het huwelijk worden verbonden met dien man?" Ook de naam van den man moet door hen genoemd worden, waarna zij vervolgen: "Hoe nu, wilt gij of niet?" Bijaldien het antwoord van de bruid bevestigend is, gaan de evenvermelde twee getuigen dit aan den godsdienstleeraar, met de huwelijksvoltrekking belast, mondeling mededeelen. De bruidegom knielt dan met het rechterbeen neder en plaatst de linkervoetzool op den grond, terwijl de godsdienstleeraar den duim van den bruidegom aanvat en deze woorden spreekt: "Ik verbind u in het huwelijk met N. N.", daarbij den naam van de bruid noemende. Wanneer nu daarop de godsdienstleeraar den duim van den bruidegom schudt, zoo antwoordt laatstgenoemde: "Ik verbind mij in het huwelijk met N. N." wederom onder het uitspreken van den naam der bruid, en hij voegt daaraan toe: "tegen betaling eener huwelijksgift [5] van zooveel". Het bedrag moet evenzeer uitdrukkelijk vermeld worden, gelijk het te

---

[3] D. w. z. aan de ouders der bruid.

[4] D. w. z. den Koran.

[5] Dit is de mahr van de Moḥammedaansche wet. Vergl. Beg. v. h. Moḥ. R. 3de druk p. 147 en vv.

voren is overeengekomen [6]. De huwelijksgift draagt drie verschillende namen: er zijn menschen, die haar isi kawin noemen; anderen noemen haar ěmas kawin, en weder anderen tjaroe. Alle drie namen kan men wettig gebruiken. Sommigen betalen de huwelijksgift onmiddelijk bij het sluiten van het huwelijk en wel tegelijk met het geld van den bruidschat [7]; bij anderen echter wordt de huwelijksgift eerst door den man aan de vrouw betaald, wanneer het huwelijk later door echtscheiding wordt ontbonden. De huwelijksgift regelt zich naar den bruidschat, en moet bestaan uit evenveel realen [8] als laatstgenoemde. Er zijn intusschen ook personen, die als huwelijksgift minder betalen dan als bruidschat, en dit is geoorloofd, mits het bedrag zij overeengekomen en men slechts niet van die overeenkomst zij afgeweken. Hoe groot het bedrag van den bruidschat ook moge zijn, nimmer kan die door de vrouw als eene schuld jegens haar aangegaan worden aangemerkt, omdat het als zoodanig betaalde geld voor geene terugvordering vatbaar is [9].

ART. 3.

De gebruiken omtrent het huwelijk (sěmanda) tusschen vrije personen. In geval van ontbinding des huwelijks, hetzij onder de levenden, hetzij door den dood, worden de schulden en schuldvorderingen in tweeën gedeeld: de eene helft is voor den man en de wederhelft is voor de vrouw. Hetzelfde geldt ten aanzien van alle goederen in den te verdeelen boedel aanwezig. Daarentegen gaan de ten huwelijk aangebrachte (pěmboedjangan) en de staande huwelijk door elk afzonderlijk verkregen (dapatan) goederen in hun geheel terug tot de rechthebbenden, dat wil zeggen die door den man aangebracht of verkregen keeren tot hem, en die door de vrouw aangebracht of verkregen keeren tot haar terug. Zoo ook worden de persoonlijke (tantangan) schulden van den man of van de vrouw, wanneer de andere partij die niet heeft erkend, niet uit den boedel maar individueel betaald. Wat het erf (kampoeng) en het huis betreft, zoo mag de vrouw dit blijven bewonen. Wanneer kinderen, uit het huwelijk geboren, den leeftijd hebben bereikt, waarop zij van de moeder

6 Zie het vorige Artikel.

7 Als voren. Hier en op de volgende plaatsen in dit Artikel heet de bruidschat niet hantaran maar panghantar.

8 De reaal is in wetsbepalingen een rekenmunt, groot ongeveer 2 gulden.

9 De bruidschat is namelijk door het huwelijk onherroepelijk eigendom geworden van de ouders of de verdere familie der vrouw.

kunnen worden gescheiden, en zij hun verlangen te kennen geven om bij den vader te verblijven, zoo moet dit worden toegestaan, mits de vader zich niet begeve naar eene plaats over zee gelegen. Intusschen heeft ook de moeder een onverliesbaar recht op haar kind, en als een kind zijn verlangen te kennen geeft om één zijner ouders over zee te vergezellen, zoo mag dit niet tenzij de beide ouders daaraan hunne goedkeuring schenken met en benevens de wederzijdsche schoonbroeders, schoonzusters en schoonouders, terwijl eindelijk het hoofd (radja) en de wijkmeester (panghoeloe) daartoe verlof moeten geven. Het persoonlijke karakter der ten huwelijk aangebrachte goederen moet uit een bewijsstuk blijken, welk bewijsstuk door de wederzijdsche schoonbroeders, schoonzusters en schoonouders moet worden afgegeven, en ten overstaan van getuigen moet worden opgemaakt, opdat het door de rechtbank (ḥâkim)[10] kunne worden aangenomen. Voor verdere bijzonderheden zie men beneden Art. 14.

ART. 4.

De gebruiken omtrent het huwelijk (sĕmanda) bij wege van schulddelging[11]. Alvorens zich in het huwelijk te verbinden, wordt door partijen overeengekomen, welk gedeelte van de schuld der vrouw daardoor zal zijn te niet gedaan. Overigens wordt dit huwelijk zooveel mogelijk door dezelfde voorschriften beheerscht als het huwelijk tusschen twee vrije personen. Intusschen moet in elk geval op de omstandigheden worden gelet. Indien bijvoorbeeld het huwelijk ontbonden wordt wegens een zwaar vergrijp van den kant der vrouw, kunnen er termen bestaan om van de regelen van de huwelijksontbinding tusschen twee vrije personen af te wijken. Wanneer echter uit het huwelijk één of meer kinderen zijn gesproten, zoo kan er van betalen der schuld door de vrouw aan haar man geen sprake meer zijn.

ART. 5.

De gebruiken omtrent het huwelijk bij wege van aanname als kind[12]. Bij ontbinding, hetzij onder de levenden, hetzij door den

[10] Namelijk de zoogenaamde Ḥâkim Kĕtjil of Rechtbank voor Kleine Zaken, welke ter hoofdplaats Benkoelen de geschillen omtrent familie- en erfrecht beslist.

[11] Namelijk tusschen een vrij man en zijne pandelinge. Er komen dan geene betalingen door den man (Zie boven Artt. 1 en 2) te pas, maar in stede daarvan schrijft hij een deel der schuld van zijne pandelinge af. Met de afschaffing van het pandelingschap (Stbl. 1872 N° 114) heeft dit Artikel natuurlijk alle praktisch belang verloren.

[12] Mal. ambil anaq. Vergl. over dezen huwelijksvorm Simb. Tjah. Pal. II: 28 en Aantt. 18 en 80. Bij dit huwelijk komen natuurlijk evenmin de betalingen te pas,

dood, zijn alle goederen, schulden en schuldvorderingen, welke ook, voor rekening van den vader der vrouw, die den man als kind heeft aangenomen. De man, die als kind door zijne vrouw was aangenomen, mag, bij ontbinding des huwelijks, niet anders medenemen dan de kleederen aan zijn lijf. Zijn er uit het huwelijk kinderen gesproten, zoo blijven ook dezen aan den kant der moeder. Aldus zij het.

Art. 6.

De samenleving met eene gekochte vrouw, Deze kan plaats hebben hetzij met eene slavin (boedaq), welke men met dat doel gekocht heeft, hetzij met eene slavin, welke men reeds sedert lang in zijn huis had, hetzij eindelijk met een in zijn huis geboren slavenkind (anaq ĕmas) [13]. De samenleving met zoodanige vrouw, onverschillig of men met haar al dan niet een formeel huwelijk heeft gesloten [14], is geoorloofd, mits de huisgenooten en liefst het publiek daarmede bekend zijn. Wanneer dientengevolge de vrouw haren meester een kind ter wereld brengt, zoo is zij onvoorwaardelijk (moṭlaq) vrij, zoodat zij niet meer mag worden verkocht. Verkoopt de meester haar, zoo begaat hij eene overtreding, waarvoor hij door de rechtbank (ḥâkim) [15] met geldboete wordt gestraft. Gesteld echter dat de samenleving van den meester en zijne slavin kinderloos blijft, zoo mag hij, bijaldien zij zich tegenover hem aan eenig strafwaardig feit schuldig maakt, haar als slavin verkoopen, en, ingeval zij niet bepaald een strafwaardig feit, maar slechts onbehoorlijke handelingen tegenover haar meester begaat, zoo mag hij desverkiezende haar daarvoor geldelijk verantwoordelijk stellen, en haar als pandelinge (bĕroetang) [16]

---

hierboven in Artt. 1 en 2 voorgeschreven. De huwelijksvorm kwam sedert lang ter hoofdplaats Benkoelen bijna alleen voor in gezinnen, die slechts vrouwelijke afstammelingen bezaten, en waarin het recht tot opvolging in zekere waardigheden berustte. Om dat recht niet verloren te doen gaan, werd dan ééne der dochters niet aan een man ten huwelijk gegeven, en ging zij dus niet in eene andere familie over, maar kwam de schoonzoon, alsof hij een kind was, de familie zijner vrouw voortzetten. Zie Tijdschr. Het Recht in N. I. dl. I (1849) p. 261 noot 1 en Tijdschr. v. N. I. l.l. p. 437. Tegenwoordig schijnt deze huwelijksvorm ter hoofdplaats geheel in onbruik.

[13] Zie ben. Art. 35.

[14] Volgens den Islâm is het huwelijk van een meester met zijne slavin onmogelijk. Vergl. Beg. v. h. M. R. p. 146, 157.

[15] Zie boven Aant. 10.

[16] Over de gevolgen van het pandelingschap zie ben. Art. 37 en 39 en S. Tj. Pal. Aant. 339.

voor de betaling der schadeloosstelling behouden. De haar opgelegde schadeloosstelling moet echter naar billijkheid altijd blijven beneden het bedrag van de koopwaarde, welke zij vertegenwoordigde vóór dat de samenleving met haren meester een aanvang nam. Een in het huis van haar meester geboren slavenkind staat ten deze met eene gekochte slavin gelijk. Wanneer de meester en de slavin of het slavenkind het in het hierboven genoemde geval niet kunnen eens worden over hare vroegere verkoopwaarde en over hare nieuwe schuld, en een geding voor de rechtbank (ḥâkim) wordt aanhangig gemaakt, zoo zal deze het bedrag ambtshalve vaststellen [17].

ART. 7.

De gebruiken omtrent den bruidskoop [18], door de betaling van eene som gelds van de zijde des mans aan de familie van de vrouw, en wel tot een bedrag dat vooraf werd overeengekomen. Somtijds wordt de koopprijs (djoedjoer) dadelijk betaald, maar soms ook in termijnen, hetgeen evenzeer geoorloofd is. Gesteld nu dat later onophoudelijk geschillen en twisten tusschen de echtgenooten ontstaan, en de man geene liefde meer voor zijne vrouw kan koesteren, zoo is hij bevoegd haar weder naar hare ouders te zenden, en moet zij zelfs vooraf zorgen dat het voor haar als koopprijs betaalde geld worde teruggegeven [19]. Daarentegen moet de man onder die omstandigheden aan zijne schoonouders eene zekere som als schadevergoeding betalen, waarvan het bedrag kan verschillen naar gelang men denkt over de twisten, welke tot de ontbinding des huwelijks aanleiding hebben gegeven. Gesteld verder dat uit het huwelijk kinderen geboren werden, zoo blijven deze allen, hoeveel er ook mogen aanwezig zijn, bij den vader, terwijl de vrouw alleen naar hare ouders terug gaat. Indien de vrouw in niets is te kort geschoten tegenover haar man, zoo kan hij haar wel terugzenden, maar behoeft zij per-

---

17 Volgens den Islâm heeft de samenleving met zijne slavin, wanneer daaruit geen kind geboren wordt, geene rechtsgevolgen ten aanzien van de verhouding tot den meester.

18 Mal. bĕrdjoedjoer. Vergl over dezen huwelijksvorm S. T. P. Aant. 12. Reeds in 1839 waren de djoedjoer-huwelijken ter hooofdplaats Benkoelen geheel uit de zeden verdwenen. Zie Tijdschr. Het R. in N. I. l.l. p. 262 n. 1 en 284 n. 1.

19 Er staat letterlijk, dat zij zelve den koopprijs moet teruggeven; doch daar die koopprijs niet aan haar doch aan hare familie werd betaald, kan de bedoeling geene andere zijn dan in de vertaling is uitgedrukt. Zie ook het slot van dit Artikel.

soonlijk geenerlei schadevergoeding te betalen; slechts wanneer zij zich veel te verwijten heeft, is zij jegens haar man persoonlijk verplicht tot betaling eener schadevergoeding, waarvan het bedrag kan verschillen naar gelang de rechtbank (ḥâkim) [20] denkt over de feiten, die ter harer kennisse zijn gebracht. Gesteld eindelijk dat de ouders hunne dochter niet willen terug ontvangen, en den koopprijs ook niet willen terug geven, zoo is de man bevoegd om desverlangende zijne meergenoemde vrouw hetzij te verkoopen, hetzij als pandelinge in beslag te nemen [21], waar zij zich ook moge bevinden.

ART. 8.

Over het huwelijk, tegen den zin der wederzijdsche ouders, tot stand gekomen door middel van eene vrijwillige ontvoering (lari nikâḥ). Alsdan worden de beide schuldigen met geldboete gestraft, en wel met eene boete van 20 realen, indien het eene jonge dochter, en van 10 realen [22], indien het eene weduwe geldt. Bovendien moet de man aan zijne schoonouders den bruidschat (panghantar) [23] betalen, tot een bedrag, dat, in verband met de steeds voor de dochters en kleindochters der schoonouders gegeven bruidschatten, als billijk is aan te merken. De persoon, die de beide schuldigen in het huwelijk heeft verbonden [24], wordt door de rechtbank (ḥâkim) [25] eveneens met geldboete gestraft [26].

ART. 9.

De gebruiken omtrent de mede-echtgenoote (madoe) van eene getrouwde vrouw. Ingeval namelijk een gehuwd man bij zijne eerste nog eene tweede vrouw wil nemen, moet de man aan zijne eerste vrouw een geschenk in geld, pamadoean geheeten, geven. Het bedrag van dit geschenk komt overeen met den vroeger voor de eerste vrouw betaalden bruidschat (hantaran), en dit bedrag moet de man haar uitkeeren. De eerste vrouw verdeelt dit geld in tweeën; de de eene helft behoudt zij voor zich zelve, en de andere helft verdeelt

---

[20] Zie boven Aant. 10.

[21] Over het in beslag nemen als pandeling (mĕngiringkan) en de gevolgen daarvan, zie ben. Art. 37 en S. Tj. Pal. Aant. 339.

[22] = ƒ 40.— en ƒ 20.—

[23] Zie boven Aant. 7.

[24] Zie boven Art. 2.

[25] Zie boven Aant. 10.

[26] Over de huwelijken bij willige ontvoering zie S. T. P. Aant. 29.

zij onder de oude vrouwen, die met haar op hetzelfde erf (kampoeng) woonachtig zijn [27].

Art. 10.

Wat het woord bloedschande (soembang) betreft, men kan zich daarvan in zeer verschillende beteekenissen bedienen. De gewone beteekenis is, dat een man omgang heeft gehad met eene vrouw, zoo na aan hem verwant, dat het huwelijk tusschen hem en haar ongeoorloofd is. Gesteld dat een zoodanig geval van bloedschande heeft plaats gehad en het rechtstreeksch bewijs (katěrangan) daarvan geleverd is, zoo moet over de beide schuldigen de doodstraf worden uitgesproken, doch elk kunner kan zich ook vrijkoopen, door betaling van een losgeld (těboes njawa). Somtijds daarentegen is de bloedschande geen volstrekt beletsel tegen het huwelijk, maar dan moet toch aan de beide schuldigen de zoogenaamde groote boete worden opgelegd, dat wil zeggen elk moet den halven bloedprijs (bangoen) betalen [28].

Art. 11.

De gebruiken betreffende de echtscheiding (saraq). Indien het verlangen tot scheiding uitsluitend bij den man bestaat, moet hij de nog niet betaalde huwelijksgift (tjaroe) [29] aan de vrouw uitkeeren; maar, indien het verlangen tot scheiding uitsluitend bij de vrouw bestaat, verliest zij hare aanspraken op betaling der huwelijksgift. De schulden van den man, welke de vrouw niet heeft erkend, kunnen ook niet op haar worden verhaald, en hetzelfde geldt van de schulden der vrouw, welke de man niet heeft erkend, ten aanzien van hem. Wat de evengenoemde huwelijksgift betreft, wanneer de man die reeds bij het sluiten van het huwelijk betaald had, zoo behoeft de vrouw die nimmer terug te geven, al ware het dat het verlangen tot scheiding uitsluitend van haren kant kwam [30].

Art. 12.

De gebruiken omtrent de 'iddah eener vrouw in geval van echtscheiding (saraq). Wanneer eene echtscheiding heeft plaats gehad, is de vrouw verplicht, de dag der echtscheiding medegerekend, zich ge-

---

27 Vergl. Art. 1 en Yâjnavalkya (Ed. Stenzler) II: 148.
28 Verg. S. Tj. P. I: 27 en Aant. 70.
29 Zie boven Art. 2.
30 Over hetgeen de Islâm ten deze voorschrijft, vergl. Beg. p. 148, 155.

durende 3 maanden en 10 dagen van gemeenschap met een man te onthouden. Bij overtreding van dit voorschrift alleen ten gevolge van bewezen verkeerde berekening, wordt eerst de zaak overwogen, en bij gegrond bevinding behoeft de godsdienstleeraar (mo'allim), die de vrouw ontijdig met een ander in het huwelijk heeft verbonden, slechts aan de meerderjarige mannelijke en vrije ingezetenen (moqîm) [31] der plaats in de moskee een gastmaal te geven. Ingeval echter de vrouw zich vóór den afloop van het 'iddah-tijdperk misdraagt, en er voldoende grond voor hare schuld aanwezig is, doordat de aanwijzing van verwonding en afsnijding van het hoofdhaar (tjantjang ragas) [32] bestaat, zoo wordt de vrouw ter dood veroordeeld. Zij kan echter deze straf ontgaan door aan de rechtbank (ḥâkim) [33] een losgeld (tĕboes njawa) te betalen van 100 realen [34], en tot betaling van hetzelfde losgeld wordt ook haar medeplichtige veroordeeld. Voorts moet eene vrouw in het 'iddah-tijdperk nog door haar gewezen echtgenoot van het noodige eten en drinken worden voorzien [35].

Art. 13.

Over iemand die een kind heeft geadopteerd (angkat anaq). Men moet daarvan eene verklaring afleggen ten overstaan van zijn hoofd (radja) en zijn wijkmeester (panghoeloe). Bij die gelegenheid wordt dan een buffel of eene geit geslacht om een gastmaal aan het hoofd en den wijkmeester te geven. Bedoelde autoriteiten ontvangen bovendien een geschenk in geld van één tahil [36] goud, en maken van de adoptie eene akte op, welke zij onderteekenen. Eerst wanneer deze formaliteiten zijn vervuld, wordt het pleegkind (anaq angkat) openlijk erkend als een eigen kind, en, bij het overlijden van zijn pleegvader, is het pleegkind de erfgenaam van diens goederen. Bijaldien echter de pleegvader behalve zijn pleegkind nog een eigen kind nalaat, zoo wordt het pleegkind niet aldus tot de erfenis ge-

---

[31] D. w. z. die tot bijwoning van het Vrijdaggebed gehouden zijn. Zie Ibid. p. 37, 38.

[32] Dit is één van de aanwijzingen van schuld (tanda biti) aan ongeoorloofde geslachtsgemeenschap volgens de Mĕnangkabausche Oendang-Oendang, namelijk dat de schuldigen te zamen betrapt zijn, de man is gewond en aan de vrouw het hoofdhaar is afgesneden. Vergl. Djambi Aant. 155.

[33] Zie boven Aant. 10.

[34] = ƒ 200.—.

[35] Over de voorschriften van den Islâm omtrent het 'iddah-tijdperk bij echtscheidingen, zie Beg. p. 156. Vergl. S. T. P. I: 25.

[36] Over de waarde van den tahil zie Djambi Aantt. 183, 206.

roepen, maar ontvangt het uit den boedel slechts hetgeen het eigen kind hem wil afstaan [37].

ART. 14.

Ter zake van de erfgoederen (harta poesaka). Indien van een echtpaar de man komt te sterven, zoo wordt alles wat hij meer nalaat dan noodig is voor de begrafeniskosten, in tweeën verdeeld. De eene helft is voor de weduwe en de wederhelft voor zijne kinderen. Hoeveel kinderen hij ook moge nalaten, zij hebben allen aanspraak op eene gelijke portie, en gesteld dat de man kinderloos overleden was, zoo keert de evengenoemde helft tot zijne andere erfgenamen terug. Indien de helft van den boedel aan de kinderen vervalt, moeten laatstgenoemden aan de verdere erfgenamen huns vaders een geschenk geven, anggon-anggon genaamd [38], dat verschilt naarmate van de hoegrootheid der nalatenschap, en waarvan het bedrag ook door de rechtbank (ḥâkim) [39] kan worden vastgesteld. Eveneens worden, bij het overlijden der vrouw, de bovenstaande voorschriften zooveel mogelijk toegepast. Wat de testamentaire beschikkingen betreft, indien die vervat zijn in eene akte, welke bij voorbeeld verleden is ten overstaan van het hoofd (radja) en den wijkmeester (panghoeloe), en door hen is onderteekend, zoo moet overeenkomstig de bewoordingen van zoodanig testament worden gehandeld [40]. Zie voorts nog Art. 3.

ART. 15.

Ter verklaring van het woord „verwachting” (toenggoean). Men noemt „verwachting” van een rang of ambt de verzekering dat men daarin zal opvolgen, hetzij het de waardigheid van hoofd

---

[37] De adoptie heeft in den Islâm geene rechtsgevolgen. Verg. Kor. XXXIII: 4, 5, 37 en Baidhâwi's Commentaar op die plaatsen.

[38] Zooveel als een aandenken van den overledene, gewoonlijk eenig voorwerp uit de nalatenschap b. v. een sieraad of een kleedingstuk, maar soms ook wel eene geldsom. Verg. Tijdschr. Het R. in N. I. l.l. p. 267 noot 1.

[39] Zie boven Aant. 10.

[40] Het testament (amânah) moet bovendien om geldig te zijn ten overstaan van alle belanghebbende erfgenamen worden opgemaakt en door dezen worden onderteekend ten blijke hunner instemming. Hebben zij bezwaren, zoo moeten zij die alsdan te berde brengen op straffe van verlies van de bevoegdheid om die later te doen gelden. Een erfgenaam, die niet aldus gekend is bij het maken van een testament, is daaraan ook niet gebonden. Zie Ibid. p. 268 noot 1. Het behoeft geen betoog, dat dit alles in strijd is met het recht van den Islâm. Vergl. Beg. p. 136 en vv.

(radja) of van wijkmeester (panghoeloe) geldt, hetzij die van distriktshoofd (dipati) of van onderdistriktshoofd (mantri). De „verwachting" nu bestaat daarin dat, wanneer het hoofd komt te overlijden, zijn oudste zoon in zijne plaats treedt. Indien deze onverhoopt onbekwaam of ongeschikt mocht zijn, zoo gaat dit recht tot opvolging over op den tweeden of verderen zoon. Eerst in het geval dat het hoofd geene zoons nalaat, gaat het recht tot opvolgen over op zijne andere familieleden, namelijk op zijn broederszoon of op zijn zoonszoon.

ART. 16.

Over de vrouw die zich aan het afdrijven van haar ongeboren vrucht heeft schuldig gemaakt. Wanneer voor dit misdrijf aanwijzingen van schuld (tanda dan biti) [41] bestaan, zoo wordt de vrouw beboet met den halven bloedprijs (bangoen), dat wil zeggen met 50 realen [42].

ART. 17.

Over den man die tegennatuurlijke ontucht op een ander man gepleegd heeft. Indien voor dit misdrijf het rechtstreeksch bewijs (katĕrangan) geleverd is, dan wel daarvoor aanwijzingen van schuld (tanda biti) [43] bestaan, zoo wordt de beklaagde beboet met den halven bloedprijs (bangoen), dat wil zeggen met 50 realen [44].

ART. 18.

Over den man die eene vrouw heeft ontvoerd en verkracht. Indien voor dit misdrijf aanwijzingen van schuld (tanda biti) in rechten kunnen worden geleverd, zoo wordt de beklaagde beboet met den halven bloedprijs (bangoen), dat wil zeggen met 50 realen [45].

---

[41] Zie boven Aant. 32.

[42] = ƒ 100.—. Volgens den Islâm is voor dit misdrijf slechts $^1/_{20}$ van den bloedprijs verschuldigd. Zie Beg. p. 185.

[43] Het onderscheid tusschen het rechtstreeksche bewijs en de aanwijzingen van schuld ligt daarin, dat voor het eerste de getuigen het feit moeten hebben zien plegen, en voor het tweede slechts omstandigheden behoeven te worden bewezen die logisch dwingen het feit aan te nemen, al heeft niemand het gezien. Vergl. boven Aant. 32.

[44] = ƒ 100.—. Volgens den Islâm staat op paederastie (liwâṭ) dezelfde straf als op ontucht (zinâ). Zie Beg. p. 189.

[45] = ƒ 100.—.

ART. 19.

Over de vrouw, die bij het hoofd (radja) wordt aangehouden (andam) als slavin. Dit heeft plaats, indien bijvoorbeeld eene vrije vrouw of iemands schuldenaresse (oetang-oetangan) of zelfs iemands slavin (boedaq) zwanger is geworden, zonder dat men weet door wiens toedoen, dan wel indien eene getrouwde vrouw zwanger is geworden terwijl haar man haar tijdelijk verlaten had, hetzij door zich over zee te begeven, hetzij door eene verre landreis te ondernemen, en tevens door getuigen bewezen is dat de afwezigheid van haar man zoolang geduurd heeft, dat het kind, waarvan de vrouw zwanger is, onmogelijk van hem kan zijn. De aldus bij wege van straf slavin geworden vrouw kan slechts uit hare slavernij bij het hoofd worden ontslagen, indien deze goedvindt haar vrij te laten. In dat geval echter moet zij aan het hoofd de waarde betalen, welke zij als slavin vertegenwoordigt, en die waarde wordt door het hoofd geschat op zoodanig bedrag als hem in gemoede billijk voorkomt [46].

ART. 20.

Over hen die zich aan overspel (salah) schuldig maken. Indien dit misdrijf voldoende is aangetoond, bij voorbeeld door verwonding en afsnijding van het hoofdhaar (tjantjang ragas) [47], zoo worden de beide schuldigen met den dood gestraft, althans indien zij niet bij de ontdekking op de plaats zelve zijn gedood geworden, en er dus een geding ter zake voor de rechtbank (ḥâkim) [48] komt. De rechtbank intusschen is bevoegd kwijtschelding van de doodstraf te geven, en in plaats daarvan aan de overspelige vrouw en haar medeplichtige de betaling van een losgeld (tĕboes njawa) op te leggen van 100 realen [49] per persoon. Ingeval deze boete door de schuldigen niet betaald wordt, kan de rechtbank hen straffen gelijk zij in hare wijsheid zal goedvinden [50].

ART. 21.

Over hen die doodslag plegen. Al wie namelijk een ander van het leven berooft, wordt zelf met den dood gestraft, indien althans voor het feit rechtstreeksch bewijs (katĕrangan) dan wel aanwijzingen

---

[46] Volgens den Islâm kan een vrij persoon nooit bij wege van straf tot slavernij worden gebracht. Zie Beg. p. 167 en vergl. S. Tj. P. I: 10.

[47] Zie boven Aant. 32.

[48] Zie boven Aant. 10.

[49] = ƒ 200.—.

[50] Volgens den Islâm is alle ontucht (zinâ), overspel of andere, gelijkelijk strafbaar met de bepaalde straf. Zie Beg. p. 187 en vv.

van schuld (tanda biti)[51] aanwezig zijn. De bedoelde aanwijzingen moeten een positief (thâbit) karakter dragen, en in het minste niet afwijken van de vereischten daarvoor in de wet gesteld. Ingeval aan die vereischten niet in alle opzichten wordt voldaan, betaalt de beklaagde somtijds den bloedprijs (bangoen), somtijds wordt het bewijs door een eed aangevuld, en somtijds ook moet hij worden vrijgesproken[52]. Intusschen moet altijd de aard der bewezen omstandigheden worden in aanmerking genomen, omdat naast den hoogsten bloedprijs van 100 realen[53] nog eene boete van 50 realen[54] kan worden opgelegd[55].

ART. 22.

Over hen, die zonder opzet iemand gedood hebben. Op dit misdrijf staat hoogstens de betaling van den bloedprijs (bangoen) van 100 realen[56].

ART. 23.

Over hen, die eens anders goed stelen. De beklaagde wordt slechts als schuldig aangemerkt, bij het aanwezig zijn van positieve (thâbit) aanwijzingen van schuld (tanda biti), welke aan al de vereischten voldoen. De straf is dubbele vergoeding (lipat) van het gestolene en daarenboven geldboete. Ingeval een veroordeelde, wie ook, de vergoeding en de boete niet betaalt, zoo wordt hij uit de plaats, waar het geding ontstaan is, gebannen, met bepaling hoevele jaren die verbanning zal duren. Keert hij vóór het verstrijken van dien termijn terug, zoo is hij wel is waar alleen daardoor reeds des doods schuldig, maar de rechtbank (ḥâkim)[57] heeft dan toch de bevoegdheid te overwegen, of de billijkheid misschien niet vordert kwijtschelding van de doodstraf te verleenen. Voorts kan de bestolene zijn eigendom van een derden bezitter terugeischen, doch niet dan na eene vordering tegen hem te hebben ingesteld en wel met inachtneming der volgende drie of vier onderscheidingen. Wanneer bijgeval door den derden bezitter niet kan worden verklaard, hoe hij aan de

---

51 Zie boven Aantt. 32, 43.
52 Over hetgeen de Islâm ten deze voorschrijft, zie Beg. p. 224, 225.
53 = ƒ 200.—.
54 = ƒ 100.—.
55 Over den verzwaarden bloedprijs volgens den Islâm, zie Beg. p. 183.
56 = ƒ 200.—.
57 Zie boven Aant. 10.

zaak gekomen is, zoo is het geld, waarvoor hij de zaak gekocht heeft, voor hem verloren, en wordt hem de zaak eenvoudig afgenomen. Het kan echter ook zijn, dat de derde bezitter de zaak gevonden heeft, en dan wordt hij toegelaten om onder eede de vindplaats aan te wijzen. Voorts kan het ook zijn, dat de derde bezitter slechts de volle waarde van de zaak aan den bestolene behoeft te vergoeden, en eindelijk kan het zijn, dat de diefstal betrekking had op zaken alleen ten aanzien van de soort bepaald. In het laatste geval wordt aan den derden bezitter van soortgelijke zaken slechts straf opgelegd, indien de rechtbank (ḥâkim) dit naar zijne overtuiging noodig oordeelt.

ART. 24.

Over den meineedige. Indien namelijk iemand een valschen eed aflegt, hetzij als getuige [58], hetzij als eischer, hetzij als gedaagde, zoo wordt hij gestraft met eene geldboete van 50 realen [59], onverschillig of het al dan niet een belangrijk geding betreft.

ART. 25.

Over den vergiftiger. Alwie iemand vergiftigt (mĕratjoen), zal ter dood worden veroordeeld, indien voor het feit rechtstreeksch bewijs (katĕrangan) dan wel aanwijzingen van schuld (tanda biti) [60] bestaan, beiden door onwraakbare getuigen te bevestigen en aan alle vereischten voldoende. Voorts zal men, wegens het toebrengen van slagen, indien er aanwijzingen van schuld aan het misdrijf bestaan, die aan alle vereischten voldoen, met boete worden gestraft, het bedrag van welke boete de rechtbank (ḥâkim) [61] naar bevind van zaken zal mogen vaststellen.

ART. 26.

Ter zake van het smartegeld (pampas). Indien men iemand verwond heeft, onverschillig of men zich daarbij van een wapen, van een stuk hout, van een steen, dan wel slechts van zijne handen bediende, zoo zal de aard van de verwonding moeten worden opgenomen, en wel speciaal of de wond al dan niet diep is doorgedrongen, of zij aan het bovenlijf dan wel aan het onderlijf is toegebracht, en eindelijk of dientengevolge iemands kleederen al dan niet zijn beschadigd.

---

58 De Islâm kent den getuigen-eed in het geheel niet. Zie Beg. p. 222.

59 = ƒ100.—.

60 Zie boven Aant. 32, 43.

61 Zie boven Aant. 10.

Voor elke wond zal de rechtbank (ḥâkim)[62], naar bevind van zaken, een billijk smartegeld vaststellen, en bovendien eene boete opleggen. Het smartegeld kan intusschen nooit hooger zijn dan de halve bloedprijs (bangoen), dat wil zeggen 50 realen[63], en nooit lager dan 6¼ reaal[64]. Wordt voor de wond eene lagere vergoeding opgelegd, zoo kan men niet meer van smartegeld (pampas) spreken, maar heet de vergoeding tĕpoeng si tawar[65]. Deze kan 5 realen[66] of nog minder bedragen, ja soms zelfs bestaan in een bak sirih[67].

ART. 27.

Over hen die goud of zilver dan wel gerechtelijke uitspraken vervalschen (mĕlantjoeng). Indien de vervalsching van veel gewicht is, zoo is de straf die des doods; is echter de vervalsching van weinig gewicht, zoo wordt de schuldige tot eene geldboete veroordeeld, waarvan het bedrag ter beoordeeling van de rechtbank (ḥâkim) staat[68].

ART. 28.

Over buffels, die iemand gestoken hebben. Indien namelijk een buffel in het veld is losgelaten, waarop iemand den buffel nadert en door hem gestoken wordt, zoo heeft bedoelde buffel slechts een ongeluk begaan. Gesteld echter dat de buffel was vastgebonden in de nabijheid van den grooten weg, dan wel in de nabijheid van eene plaats waar vele menschen bijeenzijn, en dat hij alsdan iemand steekt met doodelijken afloop, zoo wordt de eigenaar veroordeeld tot betaling van den halven bloedprijs (bangoen). Zijn de gevolgen van den stoot niet doodelijk, zoo behoeft de eigenaar slechts het smartegeld (pampas) te betalen, waarvan het bedrag door de rechtbank (ḥâkim) naar bevind van zaken wordt vastgesteld[69].

ART. 29.

Aan iemand, die bij vonnis onherroepelijk veroordeeld is tot be-

---

62 Als voren.

63 = ƒ 100.—.

64 = ƒ 12.50.

65 Ook tĕpoeng tawar geheeten, d. w. z. meel, waarmede personen, vaartuigen en andere voorwerpen beworpen worden ter afwering van onheil of ook na het doorstaan van een gevaar. Vergl. S. T. P. Aant. 34.

66 = ƒ 10.—.

67 Het aanbieden van sirih geldt voor een teeken van verzoening.

68 Zie boven Aant. 10.

69 Zie boven Art. 26 en Aant. 10.

taling eener geldboete, wordt een termijn van ééne maand toegestaan. Wanneer bij het verstrijken van dien termijn de boete nog niet door hem betaald is, wordt hij dwangarbeider [70] van het Goevernement, en in den ketting geklonken om aan de wegen te werken. De duur van dezen dwangarbeid wordt berekend op één jaar voor elke 25 realen [71].

ART. 30.

Ter zake van pandelingen (orang bĕroetang). Hoe groot de schuld ook zij, en onverschillig of zij ontstaan is ten gevolge van het leenen van geld dan wel ten gevolge van daden van koophandel, nimmer kan iemand ter zake van eene gewone geldschuld tot slaaf (boedaq) worden gemaakt of als pandeling worden in beslag genomen (mĕngiring) [72]. Evenmin draagt eene schuld rente, indien dit niet van te voren bedongen was.

ART. 31.

Over den grondslag der renteberekening. Wanneer eene zaak voor de rechtbank (ḥâkim) [73] in het raadhuis wordt gebracht, zal deze voor sommen van 50 realen [74] en daar beneden slechts als rente mogen toekennen ½ oewang per reaal en per maand [75], doch voor niet langer dan één jaar. Meer mag de schuldeischer niet ontvangen, en wat hij daarboven in rekening wil brengen, moet hem door de rechtbank worden ontzegd. Voor sommen van meer dan 50 realen zal de rente bedragen 10 realen voor elke 100 realen per jaar [76], doch eveneens slechts voor één jaar. Wat meer berekend wordt, zal de rechtbank ontzeggen. Zoo is de toestand.

ART. 32.

Over hen, die menschen verkoopen. Indien door iemand, hetzij een

---

[70] Letterlijk: « slaaf ».

[71] = ƒ 50.—.

[72] Bij dit Artikel is het vroeger bestaande schuldrecht, dat de insolvente debiteur tot slavernij kon worden gebracht of als pandeling kon worden in beslag genomen, afgeschaft Zie ben. Artt. 37, 39 en S. T. P. Aant. 339.

[73] Zie boven Aant. 10.

[74] = ƒ 100.—.

[75] De oewang is gelijk aan 10 centen. De rente bedraagt dus 30 pCt. per jaar.

[76] Dus 10 pCt. 's jaars.

vrij persoon, hetzij de slaaf van een ander wordt verkocht, zoo is de straf die des doods, indien ten minste een deugdelijk rechtstreeksch bewijs van het misdrijf aanwezig is, en zoo ook indien de beklaagde voldoende blijkt in het bezit der verboden waar te zijn gevonden [77]. Gesteld dat er aan het bewijs het een en ander ontbreekt, zoo kan de beklaagde niet ter dood worden veroordeeld, maar mag de rechtbank (ḥâkim) [78] hem naar bevind van zaken eene andere billijke straf opleggen.

ART. 33.

Over vrije lieden, die hunne diensten verhuurd hebben. Gesteld dat iemand voor loon in dienst is bij een meester, en wel zoodanig dat hij als vrij persoon door den ander voor loon gehuurd is om een gevaarlijk werk te verrichten, bijvoorbeeld het klimmen in een boom, het duiken naar gezonken of het nazwemmen van weggedreven voorwerpen, het vangen van een weggeloopen buffel, en dergelijke werkzaamheden. Gesteld verder dat de in dienst genomen persoon omkomt, hetzij door uit den boom te vallen, hetzij doordat de te vangen buffel hem heeft aangevallen, hetzij door te verdrinken ten gevolge van zijn duiken of van het overzwemmen van een breed water, zoo moet de meester toch het volle loon betalen, dat hij met den evengenoemden persoon was overeengekomen, onverschillig of de arbeid reeds was voleindigd of niet, omdat de gehuurde persoon in dienst van den meester is omgekomen tengevolge van den hem opgedragen arbeid. Het loon strekt dan namelijk tot goedmaking der begrafeniskosten. Op dezelfde wijze zal men ook moeten beslissen, indien bijvoorbeeld iemand een ander om niet en uit vrije beweging helpt bij het verrichten van eenigen arbeid, waaraan gevaar of moeite verbonden is, en de persoon, die de hulp verleent, verliest bij en door den van hem vorzochten arbeid het leven. In dat geval zal degeen, die tot den arbeid had uitgenoodigd, evenzeer de begrafeniskosten van den overledene moeten betalen; terwijl de rechtbank (ḥâkim) [79] zal hebben uit te maken, op welk bedrag die kosten naar billijkheid moeten worden begroot.

---

77 Mal. tambang tjiaq d. w. z. «aan een pin gebonden en beticht». Dit is één van de aanwijzingen van schuld (tanda biti) der Měnangkabausche wetten. Vergl. boven Aantt. 32, 43.

78 Zie boven Aant. 10.

79 Als voren.

ART. 34.

Ter zake van slaven (boedaq). Onder „slaaf” verstaat men een persoon, die gekocht werd, hetzij man of vrouw. Zoodanig persoon mag den dienst zijns meesters niet verlaten zonder toestemming van laatstgenoemde. Intusschen, indien er bijvoorbeeld als reden kan worden aangevoerd, dat de meester den slaaf behandelt op eene onbehoorlijke wijze, zoo mag de rechtbank (ḥâkim) [80], naar bevind van zaken, den slaaf gelasten het noodige geld bijeen te brengen om zijne waarde aan den meester te kunnen betalen [81]. Zoo ook is men schuldig (salah), indien men zijn slaaf in ketenen sluit of hem slaat, terwijl hij bij zijne saamgebonden handen in de hoogte is getrokken. De slaaf wordt in dat geval onvoorwaardelijk vrij verklaard. Ja zelfs indien de slagen zijn toegebracht, zonder dat de slaaf in de hoogte was getrokken, maar anderszins de maat eener billijke kastijding is overschreden, bijvoorbeeld indien de slagen diepe wonden, beenbreuken of het verlies van het gezicht hebben veroorzaakt, zoo wordt toch ook de slaaf vrij verklaard [82].

ART. 35.

Ter zake van de kinderen van slaven. Men noemt aldus personen wier beide ouders gekocht zijn. De kinderen dier ouders, onverschillig van welk geslacht, zijn dan ook slaaf, en heeten slavenkinderen (anaq ĕmas). De rechtstoestand dezer kinderen is gelijk aan dien der gekochte slaven; zij mogen worden verkocht, en over hen mag ook op alle andere wijzen worden beschikt, voor zoover dit niet door de hoofden (radja) en wijkmeesters (panghoeloe) uitdrukkelijk verboden is [83].

ART. 36.

Personen, die ongeoorloofde gemeenschap hebben (salah) met eens

---

[80] Als voren.

[81] Onder die voorwaarde wordt hij dan van rechtswege vrij.

[82] Tengevolge van de opheffing der slavernij heeft dit Artikel alle praktisch belang verloren.

[83] Zie het vorig Art. Reeds in 1821 was, bij eene overeenkomst tusschen den Britschen Luitenant-Goeverneur en de hoofden te Benkoelen, bepaald, dat de slavenkinderen (anaq ĕmas), geboren na het sluiten dier overeenkomst, de bevoegdheid zouden hebben om zich ten allen tijde tegen betaling van 20 realen (= ƒ 40.—) uit de dienstbaarheid vrij te koopen, en dat voortaan alle kleinkinderen van eigenlijk gezegde slaven, dus de kinderen der anaq ĕmas, zouden worden aangemerkt als vrijgeborenen. Zie Tijdschr. Het R. in N. I. Ll. p. 277 noot 1, en vergl. Koet. Mân. Art. 270.

anders slavin. Wanneer een vrij man of iemands slaaf ongeoorloofde gemeenschap heeft met de slavin van een ander, en van deze gemeenschap door deskundigen de duidelijke teekenen zijn waargenomen, maar onverschillig of daarvan al dan niet zwangerschap het gevolg is geweest, zoo verkrijgt de eigenaar der slavin twee slaven. Dat wil zeggen: de evengenoemde schuldige man wordt eveneens slaaf van den meester der slavin. Wanneer hij echter dit euvel wenscht te ontgaan, zoo moet hij aan den meester de volle waarde van zich zelf en de halve waarde van de vrouw betalen. Gesteld verder dat de vrouw komt te sterven alvorens de man zich aldus heeft vrij gekocht, zoo is de volle waarde van de vrouw op hem verhaalbaar, hoe groot die waarde ook moge zijn. In het geval de schuldige man eens anders slaaf was, zal men hem nimmer de gelegenheid mogen geven zich aldus voor geld van de nieuwe slavernij vrij te koopen [84], en indien de betrokken meester dit toch doet, zal hij tot straf zijne schuldvordering verliezen. Indien de schuldige man geen gekochte slaaf maar een slavenkind (anaq ĕmas) [85] was, zoo zal intusschen de rechtbank (ḥâkim) [86] de som, waarvoor hij zich van de nieuwe slavernij zal kunnen vrijkoopen, naar bevind van zaken bepalen [87].

Art. 37.

Ter zake van het in beslag nemen als pandeling [88]. Men verstaat onder de uitdrukking „in beslag genomen worden” (mĕngiring), dat een vrij persoon, die van ons geld heeft geleend onder voorwaarde dat hij pandeling (bĕroetang) zal zijn, in beslag wordt genomen. Alle arbeid, door zoodanig persoon verricht, komt ten goede aan zijn schuldeischer, bijvoorbeeld indien hij een akker of een tuin aanlegt, of wat ook doet, mits het maar kunne gezegd worden voordeel aan te brengen, dan wel te kunnen strekken tot het

---

[84] Hij zoude namelijk aldus ook van zijn vroegeren meester vrij zijn, en de bevoegdheid tot vrijkoop zoude dus eene premie worden op het uitoefenen van ongeoorloofde gemeenschap met eens anders slavin.

[85] Zie het vorige Art.

[86] Zie boven Aant. 10.

[87] Het verbod van vrijkoop slaat dus niet op slavenkinderen.

[88] Over het onderscheid tusschen in beslag genomen pandelingen (orang bĕroetang mĕngiring) en de vrije pandelingen (orang bĕroetang pĕmbĕlahan) zie men S. T. P. Aant. 339, en Tijdschr. v. N. I. I.I. p. 440. Over laatstgenoemde pandelingen handelt ben. Art. 39. Zie ook bov. Art. 30 en Aant. 11.

bekomen van levensonderhoud. Gesteld dat een in beslag genomen pandeling wegloopt, zoo moet hij voor den geheelen duur van zijne afwezigheid aan zijn schuldeischer, als vergoeding voor zijn niet verrichten arbeid, ¼ gulden daags betalen, onverschillig of het een man dan wel eene vrouw is, die in bedoelden toestand verkeert. De in beslag genomen pandeling mag volstrekt niet met saamgebonden handen worden omhoog getrokken en aldus geslagen, en wanneer iemand zich op die wijze aan den door hem in beslag genomen pandeling vergrijpt, wordt laatstgenoemde door de rechtbank (ḥâkim)[89] van zijn verband ontheven. Omgekeerd is het verboden de schuld, waarvoor men in beslag genomen is, bij gedeelten af te betalen[90]. Wat de kinderen van den in beslag genomen pandeling betreft, hoevelen er hem ook mogen geboren worden in het huis van zijn schuldeischer, zij zijn allen vrij; doch de vader moet voor elk kind aan zijn schuldeischer 10 realen[91] betalen als een offer „tot reiniging „van het huis" (pĕmbasoh roemah). De schuldeischer is verplicht den in beslag genomen persoon van eten en drinken, gelijk mede van de noodzakelijke kleeding te voorzien. Wanneer bijgeval de in beslag genomen persoon zijn schuldeischer wil verlaten, zoo moet hij hem de geheele opgenomen geldsom, niet meer maar ook niet minder, terugbetalen, tenzij er eene wettige oorzaak van schuldvermeerdering of vermindering bestaat[92]. In het geval dat de in beslag genomen persoon kwaad doet, hetzij in het huis van den schuldeischer, hetzij daar buiten, zoo behoeft hij slechts de straf te ondergaan, welke de rechtbank (ḥâkim)[93] hem oplegt. Gesteld verder nog dat eene als pandelinge in beslag genomen vrouw ongeoorloofde gemeenschap heeft (salah) met een vrij man, dan wel met den schuldenaar (oetang-oetangan) van een ander persoon, of eindelijk met eens anders slaaf, zoo zal bedoelde man als pandeling in beslag kunnen worden genomen voor de schuld der vrouw, want hij is daarvan medeschuldenaar geworden, hoe hoog het bedrag ook moge zijn. Bijaldien hij zich echter van den schuldeischer wil bevrijden, zal hij

---

[89] Zie boven Aant. 10.

[90] Tenzij natuurlijk met goedvinden van den schuldeischer.

[91] = ƒ 20.—.

[92] Eene wettige reden tot schuldvermeerdering is b. v. wanneer den pandeling kinderen zijn geboren geworden, en tot schuldvermindering, wanneer de schuldeischer gedeeltelijke afbetalingen heeft aangenomen.

[93] De schuldeischer mist de bevoegdheid om te straffen; de meester van een slaaf heeft die bevoegdheid wel, mits blijvende binnen de perken bij Art. 34 gesteld.

dit kunnen doen door slechts de helft van de schuld der vrouw te betalen [94]. Gesteld eindelijk dat eene als pandelinge in beslag genomen vrouw door haar schuldeischer tegen haar zin tot gemeenschap met hem wordt gedwongen, welke vrouw zich daarover bij de rechtbank (ḥâkim) beklaagt, en het bewijs van de zaak geleverd is, zoo zal bedoelde rechtbank den schuldeischer van zijne schuldvordering ontzetten, van welk bedrag die ook moge zijn, en zal de vrouw dientengevolge van den schuldeischer ontslagen worden.

Art. 38.

Over het geven van bevelen aan eens anders slaaf (boedaq) of aan een door een ander in beslag genomen pandeling (orang mĕngiring), en wel zonder machtiging van den meester. Indien namelijk iemand aan eens anders slaaf of aan een door een ander in beslag genomen pandeling het bevel geeft, bijvoorbeeld om in een kokosboom te klimmen, eene rivier over te zwemmen, of eenigen anderen gevaarlijken arbeid te verrichten, zonder machtiging van den meester, en de slaaf of pandeling komt dientengevolge om het leven, dan wel raakt dientengevolge vermist, zoo is hij, die het bevel gegeven heeft, verplicht om de waarde van den slaaf te vergoeden, of de geheele schuld van den pandeling te betalen. Ingeval de meester machtiging had gegeven, behoeft men slechts de halve waarde of de halve schuld te betalen, omdat de oorzaak van het ongeluk oorspronkelijk gelegen is in de overeenkomst tusschen den meester en dengeen die het bevel gaf [95]. Dezelfde beginselen worden toegepast, indien men eenige andere zaak, waarvan men geen eigenaar is, gebruikt, onverschillig of het een levenloos voorwerp dan wel een dier geldt, althans wanneer het gebruik zonder machtiging van den eigenaar heeft plaats gehad. Indien dan de zaak is vernield, verloren of gestorven, moet men de waarde vergoeden. Zelfs al had de eigenaar het gebruik goedgekeurd, zoo is men toch bij dergelijke zaken tot algeheele schadeloosstelling gehouden, tenzij vooraf uitdrukkelijk anders ware overeengekomen. In het laatste geval namelijk moeten de bewoordingen der overeenkomst, hoe zij ook mogen luiden, worden opgevolgd.

---

[94] Volgens het voorgaande Art. zoude, ingeval het feit met eens anders slavin had plaats gegrepen, de man ook bovendien de volle waarde van zich zelf moeten betalen.

[95] De meester draagt dus, als hebbende voor de helft schuld aan het ongeluk, de halve schade.

ART. 39.

Over de winstverdeeling (bĕbĕlah pĕntjaharian)[96] ingeval men aan iemand eene som gelds ter leen geeft, tot zoodanig bedrag als in de overeenkomst vermeld staat, onder voorwaarde dat de schuldenaar zal trachten daarmede zelfstandig winst te behalen, bijvoorbeeld door handel te drijven of iets dergelijks. Alles wat de schuldenaar aldus verdient, wordt maandelijks in tweeën verdeeld; de eene helft is voor den schuldeischer, en de andere helft voor den schuldenaar die aldus pandeling (bĕroetang) is geworden. Ten aanzien van hetgeen als te verdeelen winst kan worden aangemerkt, moet men zich houden aan de overeenkomst, en, bij ontbreken van andere bepalingen ten deze, moet alles wat de schuldenaar bij het einde van elke maand blijkt verworven te hebben, als winst in tweeën worden gedeeld. Op dezelfde wijze kan men ook een veld voor den natten rijstbouw of een tuin bij wege van winstverdeeling aan een ander uitgeven, ja soms ook wordt de overeenkomst van winstverdeeling gesloten ten aanzien van een buffel en eene kar, welke men aan iemand tijdelijk afstaat om daarmede hout te halen, of die te verhuren. Ook in dit geval wordt de winst in tweeën gedeeld. Gesteld in het laatste geval dat de buffel sterft, zoo draagt de eigenaar de helft der schade, en behoeft de persoon, die den buffel onder zijne hoede had, hem slechts de halve waarde daarvan te betalen. Dezelfde rechtsbeginselen beheerschen ook het geval, dat iemand een koopman, na hem een zeker stamkapitaal te hebben toevertrouwd, uitzendt om handel te drijven. Indien echter deze laatste blijkt het geld te hebben verloren, zonder dat hij als oorzaak van dit verlies eenig afdoend feit, bijvoorbeeld eene schipbreuk of het verbranden van zijn huis, kan aanvoeren, zoo moet hij aan den geldschieter, voor een kapitaal van 50 realen[97] of daar beneden, en voor een gebruik van zes maanden, 100 realen[98] teruggeven. Met andere woorden: een kapitaal van hoogstens 50 realen wordt alsdan verdubbeld (lipat). Gesteld daarentegen, dat het kapitaal meer bedraagt dan 50 realen, hoeveel ook, zoo moet het $1\frac{1}{2}$ maal vergoed worden. Wat eindelijk de waarde van buffels, runderen en paarden betreft, indien men daaromtrent een geding voert, zoo is die waarde als volgt: één buffel 25 realen, één rund 15 realen, één Batak-

[96] Zie boven Artt. 30, 37, en S. T. P. Aant. 339.
[97] = ƒ 100.—.
[98] = ƒ 200.—.

paard 35 realen en één Padang-paard 15 realen [99]. Ten aanzien van de waarde der paarden, moet men echter eenig onderscheid maken, en in aanmerking nemen of het een leelijk dan wel een goed, een mager of een welgedaan paard is. De rechtbank (ḥâkim) [100] kan in zoodanig geval, naar bevind van zaken, eene hoogere of lagere schadevergoeding toekennen, dan hier werd opgegeven.

Art. 40.

De personen, die door de rechtbank (ḥâkim) [101] niet als getuigen worden aangenomen, en niet tot het afleggen van den eed [102] kunnen worden toegelaten, zijn: 1° blinden, 2° dooven, 3° krankzinnigen, 4° vrouwen, althans in belangrijke zaken en indien haar aantal niet meer dan 2 of 3 bedraagt. Indien er echter een grooter aantal vrouwelijke getuigen van onbesproken gedrag wordt voorgebracht, zoo kan de rechtbank (ḥâkim) naar bevind van zaken ze als zoodanig toelaten of niet. In onbelangrijke zaken kunnen vrouwen, mits van onbesproken gedrag, steeds als getuigen optreden [103]. Zoo is ook iemand, die in zoodanigen staat van dronkenschap verkeert, dat hij zijn verstand verloren heeft, onbevoegd om getuigenis in rechten af te leggen, en evenzeer iemands slaaf, zelfs wanneer hij door zijn eigen meester als getuige wordt opgeroepen, gelijk mede alle nabestaanden. Voorts zijn dezelfde personen onbevoegd of bevoegd om den gerechtelijken eed af te leggen, die onbevoegd of bevoegd zijn om als getuigen op te treden. Elke vordering, die door den gedaagde ontkend (monkir) wordt, moet noodzakelijk door den eischer met getuigen worden bewezen, en, wanneer er getuigen optreden, moeten zij worden beëedigd, om de vordering te kunnen toewijzen. Bij ontbreken van het noodige getuigenbewijs voor de vordering des eischers, wordt de eed opgedragen aan den gedaagde, onverschillig of het eene belangrijke dan wel eene onbelangrijke zaak geldt [104].

---

99 Respectievelijk = ƒ 50.—, ƒ 30.—, ƒ 70.— en ƒ 30.—. Ofschoon in den tekst het woord «reaal» niet genoemd wordt, is toch, blijkens het verband, deze rekenmunt bedoeld. Vergl. S. T. P. V: 11, Djambi p. 196.

100 Zie boven Aant. 10.

101 Als voren.

102 Zie boven Art. 24 en Aant. 58. Hier wordt blijkbaar alleen de getuigen-eed en niet de gerechtelijke eed bedoeld. Daarover handelt het slot van het Art.

103 Over de bevoegdheid van vrouwen om getuigen te zijn volgens den Islâm, zie Beg. 221, 222. Ten aanzien van den gerechtelijken eed staan vrouwen volgens den Islâm met mannen gelijk.

104 De laatste zin is in overeenstemming met den Islâm. Zie Beg. p. 224.

ART. 41.

Over borgen (orang mĕngakoe oetang orang). Men kan zich op drieërlei wijze borg stellen. Vooreerst kan men er zich borg voor stellen, dat de schuldenaar niet de vlucht zal nemen (tidaq lari). Neemt de persoon, waarvoor men aldus borg is, toch de vlucht, zoo moet de borg zijne schuld betalen, hoe groot die ook moge zijn. Sterft echter de evengenoemde schuldenaar, zoo is de borg tot niets gehouden. In de tweede plaats kan men zich borg stellen voor de betaling eener schuld, onverschillig of de schuldenaar in leven blijft of niet (hidoep mati). De borg moet dan betalen, zoowel indien de schuldenaar de vlucht neemt, als ingeval hij komt te sterven. In de derde plaats kan men zich eenvoudig borg stellen voor de betaling, zonder eenige bijvoeging. In dat geval behoeft de borg niet te betalen, indien de schuldenaar de vlucht neemt, noch indien hij komt te sterven. De namen der bij den borgtocht betrokken personen moeten worden vermeld, en de rechten en verplichtingen, welke daaruit zullen voortspruiten, moeten worden uiteengezet in akte van borgtocht, welke ten minste door den borg moet worden onderteekend [105].

ART. 42.

Ter zake van het pandrecht. Al wie namelijk zijn goed wil verpanden of op andere wijze wil verbinden, tot een bedrag van 5 realen [106] of daarboven, moet dit doen ten overstaan van den Magistraat. Bij overtreding van dit voorschrift is het opgenomen geld verbeurd, en zal het pand door de rechtbank (ḥâkim) [107] worden genaast. Zoo is de toestand.

Opdat een iegelijk, die kan zien en hooren, bekend zij met de verschillende bepalingen van het oorspronkelijke gewoonterecht, gelijk die in dit wetboek zijn vervat, zoo is daarvan eene oorkonde opgemaakt ter hoofdplaats Benkoelen (Fort Marlborough) den 12den November 1817. Was geteekend: Pangeran Linggang 'Âlam, Pangeran Radja Chalîfah, Daïng Mabela, H. R. Lewis, Magistraat.

---

105 Verg. Koet. Mân. Art. 88.
106 = ƒ 10.—.
107 Zie boven Aant. 10.

VERZAMELING VAN VOORSCHRIFTEN (KITAB PĔRATOERAN) ALS WET IN GEBRUIK BIJ DE RECHTBANK VOOR KLEINE ZAKEN [1] TE BENKOELEN.

I.

Op den dag van heden zijn vergaderd geweest de Voorzitter der Rechtbank voor Kleine Zaken, het Opperhoofd der geestelijkheid [2], de wijkmeesters [3] en de wijkgeestelijken [4], teneinde te beraadslagen over de aangelegenheden van hen, die komen te sterven op de verschillende markten [5] en in de verschillende wijken van het gebied [6] van Benkoelen. De regelen namelijk, tot dusverre in acht genomen ten aanzien van de beredderiug der boedels van overledenen, hebben reeds tot vele moeielijkheden aanleiding gegeven voor de overblijvende familieleden, waarvan velen kosten hebben moeten maken, ver boven het bedrag dat volgens het recht van den Islâm voor de beroddering mag worden gevorderd, en welke kosten slechts eene verzwaring van de lasten uitmaken, door het gewoonterecht (adat) [7] ingevoerd. In verband hiermede is men overeengekomen, dat het billijk is bij de beroddering der boedels van overledenen de voorschriften (pĕratoeran) in acht te nemen, welke hieronder volgen.

---

[1] Mal. Ḥâkim Kĕtjil, d. i. de Rechtbank voor zaken betreffende het familie- en erfrecht.

[2] Mal. Toewan Panghoeloe Bĕsar, letterlijk: «Mijnheer het Groote Hoofd.» Panhoeloe is anders in Benkoelen geen geestelijke titel. Zie Adat Lĕmbaga p. 277.

[3] Mal. kapala kampoeng. Kampoeng noemt men in Benkoelen eene wijk of een erf, niet een dorp; dit laatste heet pasar of doesoen, al naarmate er markt gehouden wordt. Zie Aant. 5, en vergl. Adat Lĕmbaga Art. 3.

[4] Mal. kapala qawm, letterlijk: «hoofd der lagere geestelijkheid», namelijk in eene bepaalde wijk.

[5] Mal. pasar. In Benkoelen noemt men aldus een dorp of eene wijk, waar de winkels zijn, markt gehouden wordt, en de vreemdelingen vertoeven.

[6] D. w. z. de hoofdplaats. Buiten de hoofdplaats hebben noch de Adat Lĕmbaga, noch de hier medegedeelde aanvullingen van dat wetboek ooit gezag gehad.

[7] Zie S. Tj. P. Aant. 1.

ART. 1.

Indien van een echtpaar, hetzij de man, hetzij de vrouw komt te overlijden met achterlating van kinderen, zoons of dochters, dan wel zonder nabestaanden na te laten, en indien de nagelaten goederen, tot welk bedrag ook, gemeenschappelijk zijn verkregen (sapĕntjaharian), dan wel indien de overledene goederen nalaat, welke door hem of haar ten huwelijk waren aangebracht (pĕmboedjangan), zoo zal de hoofdgeestelijke (imâm)[8] of diens adjunct (chaṭîb) vergezeld van den wijkmeester, na onderzoek het geheele vermogen van den overledene met vermelding van zijn naam beschrijven, ter bepaling van de tot den boedel behoorende zaken. Al wat op dezen inventaris vermeld staat, mag niet aan den boedel worden onttrokken of aan de erfgenamen van den overledene worden afgegeven, voordat de schulden en de schuldvorderingen behoorlijk zijn verevend. Wat de begrafeniskosten betreft, men mag daarover beschikken zooals in het recht van den Islâm als verplichtend is voorgeschreven, tot een bedrag van hoogstens 36 gulden.

ART. 2.

Indien een weduwnaar of een jongman komt te overlijden, met nalating van goederen, welke hij door eigen arbeid heeft verkregen (pĕntjaharian), of van goederen, welke hij geërfd heeft (poesaka) van zijne grootouders of ouders, en welke aldus zijn eigendom zijn geworden, moet zijn vermogen door den hoofdgeestelijke (imâm)[9] of diens adjunct (chaṭîb), vergezeld van den wijkmeester, na onderzoek worden beschreven, op de wijze in Art 1 vermeld.

ART. 3.

Indien eene weduwe of eene jonge dochter komt te overlijden, met nalating van goederen, welke zij door eigen arbeid heeft verkregen (pĕntjaharian), of van goederen, welke zij geërfd heeft (poesaka) van hare grootouders of ouders, en welke aldus haar eigendom zijn geworden, zoo wordt eveneens gehandeld als in Art. 1 is voorgeschreven.

---

[8] Namelijk van de wijk- of dorpsmoskee, wel te onderscheiden van het zooeven genoemde hoofd der geheele geestelijkheid, namelijk den Panghoeloe Bĕsar.
[9] Als voren.

ART. 4.

Indien een jong man of eene jonge dochter komt te overlijden, welke nog onder de ouderlijke macht stond, en zoodanig kind eigen vermogen bezat, zoo mogen de ouders dit vermogen dadelijk in bewaring nemen, en mogen zij, na aftrek der begrafeniskosten, overeenkomstig hetgeen in de Mohammedaansche rechtsboeken is voorgeschreven, aan de eventueele erfgenamen uitkeeren, hetgeen hun naar billijkheid toekomt.

ART. 5.

Indien iemand in het gebied van een wijkmeester komt te overlijden, onder welke omstandigheden ook, moet bedoelde wijkmeester daarvan onmiddelijk kennis geven aan den Voorzitter der Rechtbank voor Kleine Zaken te Benkoelen.

Benkoelen,
Donderdag 12 April 1866.

De Voorzitter der Rechtbank voor Kleine Zaken,
RADEN SINGA SARI.

II.

Op Maandag 26 Oktober 1868 hebben de verschillende hoofden onder voorzitterschap van den heer Assistent-Resident eene bijeenkomst gehouden. Tegenwoordig waren: Raden Singa Sari [1], Lid van den Pangeransraad [2], Raden Moḥammad 'Âmir, als vervanger van het lid Ḥâdjdjî Moḥammad Zâhab, Opperhoofd der geestelijkheid [3], benevens de Datoe's [4] Tjahaja Nĕgĕri, hoofd der wijk Pasar Benkoelen, Noer ad-Dîn, hoofd der wijk Pasar Malintang, Singa Nĕgara, hoofd der wijk Pasar Marlborough, Moḥammad, hoofd der wijk Pasar Barkas, Mantika Radja, hoofd der wijk Anggoet, Pangkal Loerah, hoofd der wijk Pĕnoeroenan, Singa Lana, hoofd der wijk Tĕngah Padang [5], met de wijkgeestelijken (kapala qawm) [6] en de oudsten (toewa-toewa) van de hoofdplaats Benkoelen. Het doel der bijeenkomst was het volgende. De in vroeger tijd gemaakte en opgevolgde regelingen, overeenkomstig het gewoonterecht te boek gesteld in het zoogenaamde Benkoelensche wetboek (oendang-oendang) [7], zijn reeds min of meer in onbruik geraakt. En dewijl er nu reeds verschillende wijzigingen in dat wetboek zijn gemaakt, welke wijzigingen bovendien door de billijkheid gevorderd werden, zoo is thans krachtens het gezag van de hierboven vermelde vergadering van hoofden alsnog een nieuw wetboek vastgesteld voor de Maleische bewoners der hoofdplaats Benkoelen Dit nu zijn de voorschriften (pĕratoeran), welke met onderling overleg zijn

---

[1] Tevens voorzitter der Rechtbank voor Kleine Zaken, zie de onderteekening van den vorigen Pĕratoeran.

[2] De Pangeransraad was ter hoofdplaats Benkoelen, vóór de invoering der nieuwe wetgeving op het rechtswezen in 1880, de hoogste Inlandsche rechtbank. Over de samenstelling vergl. Tijdschr. v. N. I. Jaarg. 1842 p. 445. In het Maleisch heet die raad gewoonlijk: Madjlis Ḥâkim Pangeran.

[3] Mal. Panghoeloe Bĕsar. Zie boven p. 301 Aant. 2.

[4] Titel der kampoeng- of pasar-hoofden ter hoofdplaats Benkoelen. Zie Adat Lĕmbaga Aant. 2.

[5] De wijken der hoofdplaats Benkoelen vindt men vermeld bij A. Pruys van der Hoeven: Een woord over Sumatra (Rotterdam 1864) p. 12, en Tijdschr. v. N. I. Jaarg. 1842, p. 445.

[6] Zie boven p. 301 Aant. 4.

[7] Hiermede is de Adat Lĕmbaga bedoeld.

vastgesteld door den Voorzitter der Rechtbank voor Kleine Zaken [8], de wijkgeestelijken en de wijkmeesters, en welke in den vervolge bij genoemde Rechtbank te Benkoelen zullen worden toegepast ten aanzien van huwelijkszaken, van het sluiten van het huwelijk af tot aan de ontbinding des huwelijks door den dood. Over de verschillende onderwerpen op deze aangelegenheid betrekking hebbende, is beraadslaagd, gelijk hieronder vermeld staat.

Door hen, die in het huwelijk wenschen te treden, worden de navolgende gewoonten in acht genomen [9]. Stel dat een man eene jonge dochter of weduwe heeft gezien, dan wel van anderen heeft vernomen, dat zij eene passende partij voor hem zoude zijn, zoo wordt van wege zijne ouders iemand naar de ouders der aanstaande bruid gezonden om hun op beleefde wijze mede te deelen, dat de man in kwestie met de zooeven bedoelde vrouw wenscht in het huwelijk te treden. Indien, na behoorlijk overleg, van de zijde der vrouw in het huwelijk wordt toegestemd, wordt over het bedrag van den bruidschat (hantaran) onderhandeld, en wanneer men het daarover eens is, wordt van wege de man aan zijne bruid een geschenk gezonden, dat den naam van onderpand (tanda) draagt, en bijvoorbeeld bestaat in eenen armband of eenig ander passend voorwerp van goud of zilver. Van deze overeenkomst wordt kennis gegeven aan den wijkmeester en aan de oudsten van de plaats, waar de overeenkomst gesloten is. Indien de gesloten overeenkomst later door den man verbroken wordt, zoo is het onderpand door hem verbeurd; wordt echter de overeenkomst verbroken van den kant der vrouw, zoo moet de dubbele waarde van het ontvangen onderpand worden teruggegeven. Bij de overeenkomst betreffende het bedrag van den bruidschat, wordt tevens bepaald binnen hoeveel tijd die zal moeten zijn aangezuiverd. Dat wil zeggen, wanneer het onderpand is gesteld, worden de man en de vrouw in kwestie als verloofd aangemerkt, en zoodra dan de overeengekomen termijn verstreken is, moet de bruidschat van wege den man worden betaald tot het bedrag, waarop die vroeger tijdens het stellen van het onderpand was vastgesteld; terwijl geen ander bedrag behoeft te worden aangeboden of aangenomen. Op den overeengekomen en betaalden bruidschat is dezelfde regel als op het onderpand toepasselijk. Indien namelijk, na de betaling, de overeenkomst van den kant der vrouw verbroken wordt,

---

[8] Mal. Ḥâkim Kĕtjil. Zie p. 301 Aant. 10.
[9] Te vergelijken met Adat Lĕmbaga Art. 1.

moet ook de bruidschat dubbel worden teruggegeven. Wordt de overeenkomst echter door den man verbroken, zoo is de betaalde bruidschat door hem verbeurd. Bovendien is het vooral wenschelijk, dat bij de verloving tevens worde bepaald, binnen welken termijn het huwelijk zal worden voltrokken.

Bij het sluiten van het huwelijk vordert het gebruik [10], dat eerst de voogd (walî) [11] der bruid plaats neme met den wijkmeester (kapala kampoeng), den wijkgeestelijke (kapala qawm) en twee bevoegde ('adl) [12] personen als getuigen, om het aanbod en de aanname [13] door den voogd en den bruidegom te hooren uitspreken. De bruidegom neemt plaats tegenover den voogd, die het huwelijk zal sluiten; doch de bruid blijft in harė kamer, afgescheiden van de mannen. De voogd gelast daarop de beide evengenoemde getuigen aan de bruid de volgende vraag te gaan doen, waarbij zij haar met haren naam moeten aanspreken: „Wilt gij in het „huwelijk treden met N. N., met eene huwelijksgift (ĕmas kawin) „van drie rijksdaalders." Zij moeten ook den naam van den bruidegom noemen. Indien de bruid een toestemmend antwoord geeft, dan wel geen antwoord geeft, hetgeen met een toestemmend antwoord antwoord gelijk staat [14], zoo wordt dit door de getuigen aan den voogd overgebracht met dezelfde woorden, als welke zij van de bruid hebben vernomen. De bruidegom knielt dan met het rechterbeen neder en plaatst de linkervoetzool op den grond, terwijl de voogd zijne rechterhand aanvat, en het huwelijksformulier uitspreekt, gelijk het in het boek van Allâh [15] te lezen staat: „Ik verbind u in het „huwelijk met N. N. de dochter van X., wier voogd ik ben", dan wel: „krachtens mijne aanstelling als rechter" (taḥkîm) [16], dan wel: „wier

---

[10] Het hier volgende te vergelijken met A. L. Art. 2.

[11] Vergl. Beg. v. h. Moḥ. Recht p. 144.

[12] Letterlijk: «ter goeder naam en faam bekend.» Hier is het woord echter blijkbaar in den meer algemeenen zin van «bevoegd» gebezigd, omdat de overige vereischten voor de getuigen, als meerderjarigheid, mannelijk geslacht, enz. niet vermeld worden.

[13] Vergl. Beg. p. 149.

[14] Vergl. Beg. p. 146 en Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn II p. 323.

[15] D. w. z. in den Koran. Daarin komt echter het formulier in kwestie niet voor

[16] Dit moet slaan, òf op het geval dat de qâdhi als subsidiaire voogd fungeert, òf op het huwelijk door den rechter bevolen. Zie Beg p. 144 en ben. Artt. 3, 5, 8, 9, 11, 15. Dit laatste kent de Moḥ. wet niet. Het woord (taḥkîm) heeft in het Moḥ. recht evenwel nog eene andere speciale beteekenis. Bij ontbreken namelijk van een voogd krachtens bloedverwantschap en van een rechter, die als zoodanig kan, of onder redelijke voorwaarden wil optreden, mogen partijen, wier huwelijk dan feitelijk onmogelijk zoude zijn, een ander persoon aanwijzen om hen in het

„voogd mij als zijn gemachtigde heeft aangesteld, met eene huwelijksgift „van zooveel". Zoodra de voogd deze woorden heeft uitgesproken, schudt hij den duim van den bruidegom, die aldus antwoord: „Ik „aanvaard de huwelijksverbintenis met N. N. de dochter van X. „met eene huwelijksgift van zooveel". De naam der bruid en die van haar vader, gelijk mede het bedrag der huwelijksgift, moeten daarbij door hem worden uitgesproken. Het hiervoren genoemde bedrag van drie rijksdaalders is alleen dan voldoende, indien de bruid daarmede genoegen neemt.

ART. 1.

Indien een man en eene vrouw met elkander in het huwelijk willen treden, moet door den hoofdgeestelijke (imâm) [17] of zijn adjunct (chaṭîb), vergezeld van den wijkmeester (kapala kampoeng) der partijen eene verklaring worden opgemaakt, welke aan de beide belanghebbenden moet worden voorgehouden. Indien de man goederen ten huwelijk aanbrengt, zoo noemt men die goederen pĕmboedjangan; terwijl de goederen, door de vrouw ten huwelijk aangebracht, pĕnanti of pĕnggadisan heeten. Van beide soorten van goederen moeten de hoeveelheid en de aard in de verklaring worden bekend gesteld, zoo ook van welken kant zij ten huwelijk worden aangebracht, en of zij in eigendom toebehooren aan de partij, die ze aanbrengt, dan wel slechts geleend zijn. Deze verklaring moet worden opgemaakt in tegenwoordigheid van de broeders, zusters en ouders van den bruidegom en van de bruid, van den hoofdgeestelijke of zijn adjunct en van den wijkmeester. Zij moet door de broeders, zusters en ouders van den bruidegom en van de bruid mede worden onderteekend.

ART. 2.

Indien de personen, die met elkander in het huwelijk wenschen te treden, te zamen ontvluchten, omdat hunne ouders geene toestemming tot het huwelijk willen geven, zoo zijn de wijkgeestelijke (kapala qawm) en de wijkmeester (kapala kampoeng) van de plaats der ontvluchting verplicht om den voogd (walî) der vrouw te vermanen alsnog het huwelijk te sluiten. Indien laatstgenoemde na eene herhaalde vermaning daartoe ongenegen blijft, zoo moeten de wijk-

---

huwelijk te verbinden. Zoodanige aanwijzing heet taḥkim, lett.: «het benoemen «tot rechter (ḥâkim);» doch hiervan kan m. i. te Benkoelen geen sprake zijn. Vergl. Bâdjoeri's commentaar op p. 455 van den Fatḥ al-Qarîb.

[17] Zie boven p 302 Aant. 8.

geestelijke en de wijkmeester, dan wel de kali [18], handelen gelijk de Mohammedaansche wet voorschrijft [19].

ART. 3.

Indien een man, eene jonge dochter ontvoerd hebbende, den wijkgeestelijke (kapala qawm), den wijkmeester (kapala kampoeng) dan wel den kali [20] verzoekt te zorgen, dat hij met haar in het huwelijk verbonden worde, terwijl de ouders, broeders of verdere familie te kennen geven, dat zij bereid zijn het huwelijk van hunne dochter, zuster of nicht te doen plaats hebben, mits in hun eigen huis, zoo moet de evengenoemde jonge dochter naar hare ouders, broeders of verdere familie worden teruggebracht, nadat zal zijn overeengekomen binnen hoeveel tijd het huwelijk zal plaats hebben. Bijaldien de ouders, broeders of verdere familie zich niet aan den overeengekomen termijn houden, zullen de wijkgeestelijke en de wijkmeester, dan wel de kali, de bevoegdheid hebben om de personen in kwestie met elkander in het huwelijk te verbinden.

ART. 4.

Indien een man eene jonge dochter ontvoert, omdat hare ouders geene toestemming tot het huwelijk willen geven, zoo zal hij veroordeeld worden tot betaling eener geldboete van minstens 10 en hoogstens 50 gulden wegens het verwekken van onrust in de gemeente [21]. Na het opleggen der geldboete echter zal de rechtbank (ḥâkim) bepalen of het huwelijk al dan niet zal plaats hebben, in het eerste geval met gelijktijdige vaststelling van den bruidschat (hantaran) [22] en de overige ceremoniën, alles in overleg met de ouders der jonge dochter. Het is niet geoorloofd den schuldige, behalve tot geldboete, ook nog te veroordeelen tot het geven van een gastmaal aan den wijkmeester (kapala kampoeng) en den wijkgeestelijke (kapala qawm) der plaats [23], waar zij vertoeven. Indien de zaak van zooveel

[18] Arab. qâdhi = «rechter». In Ned. Ind. is dit echter de titel van den geestelijke, die speciaal belast is met de judicieele functies, aldaar aan de Moḥammedaansche geestelijkheid opgedragen. Zijne verhouding tot de wijkgeestelijken te Benkoelen heb ik nergens vermeld gevonden.

[19] Vergl. Beg. p. 144.

[20] Zie boven Aant. 18.

[21] Letterlijk: «op de markt (pasar) of in de wijk (kampoeng)». Vergl. boven p. 301 Aant. 5.

[22] Zie boven p. 305.

[23] Mal. pasar. De bepaling is echter blijkbaar algemeen.

gewicht is, dat eene zware boete zoude moeten worden opgelegd, moet daarvan vooraf bij de politie aangifte worden gedaan [24].

ART. 5.

Indien iemand over dag of des nachts in het huis van eene hem vreemde vrouw bezoeken aflegt, zoodanig dat zijne handelwijze, naar het oordeel van den wijkmeester (kapala kampoeng) of den wijkgeestelijke (kapala qawm), als onwelvoegelijk (soembang) [25] is aan te merken, zoo behoort de wijkmeester de zaak verder te onderzoeken en aan beide partijen te vragen of zij met elkander willen huwen of niet. Zoo ja, dan geeft hij daarvan kennis aan den wijkgeestelijke, en verzoekt hij laatstgenoemden den man met de vrouw in het huwelijk te verbinden. Indien echter partijen ongenegen zijn om met elkander te huwen, zoo moet de wijkmeester den man verbieden met zijne onwelvoegelijke handelingen voort te gaan, en, bij weigering om aan deze vermaning gevolg te geven, hem eene passende straf opleggen. Indien de veroordeelde met die uitspraak geen genoegen neemt, kan hij in hooger beroep komen bij de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil).

ART. 6.

Indien een man zich verscholen heeft in de kamer eener hem vreemde vrouw, en aldaar door den wijkmeester (kapala kampoeng) wordt aangetroffen, moet hij, indien volgens de Moḥammedaansche wet het huwelijk tusschen hem en de vrouw geoorloofd is, met aandrang worden gelast (paqsa) om op staanden voet met haar in het huwelijk te treden. Indien hij daartoe ongenegen is, moet de wijkmeester, na de identiteit van de beide schuldigen te hebben doen constateeren, de zaak bij de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) aanhangig maken, onverschillig of de vrouw eene weduwe dan wel eene jonge dochter was. Indien de schuld (salah) voldoende bewezen is, mogen de man en de vrouw worden beboet met minstens 10 en hoogstens 25 gulden; terwijl de zaak overigens behandeld wordt als in Art. 4 is voorgeschreven.

ART. 7.

Indien iemand bij zijn wijkmeester (kapala kampoeng) aan-

---

[24] Ter zijde van dit Art. staat in het handschrift aangeteekend, dat, op bevel van het Europeesch Bestuur, in elk geval vooraf aangifte bij de politie moet plaats vinden.

[25] Verg. Ad. Lĕmb. Art. 10.

gifte doet, dat er eene ongehuwde vrouw, hetzij jonge dochter, hetzij weduwe, zwanger is, en deze spreekt de aanklacht niet tegen, zoo moet de wijkmeester van de ouders, broeders of verdere familie, dan wel van de zwangere vrouw zelve trachten te weten te komen, wie de oorzaak is van hare zwangerschap. Indien een bepaald persoon als schuldige wordt opgegeven, moet de wijkmeester gelasten, dat de vrouw met hem in het huwelijk worde verbonden. Weigert de man echter daartoe mede te werken, zoo wordt hij bij de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) aangeklaagd.

ART. 8.

Indien een man eene jonge dochter verkracht, en de zaak bewezen is, zoo wordt de schuldige in elk geval veroordeeld tot eene geldboete van minstens 10 en hoogstens 25 gulden, en tot het betalen van de huwelijksgift (ĕmas kawin) van 3 rijksdaalders. Bovendien wordt hij door den kali [26] ten overstaan van de rechtbank (ḥâkim) [27] vermaand. Wat het huwelijk betreft, indien de rechtbank van oordeel is, dat dit gevoegelijk kan plaats hebben, zoo worden partijen met elkander in den echt verbonden. In het omgekeerde geval, en indien het misdrijf op eene weduwe is gepleegd, wordt de man veroordeeld tot eene geldboete van minstens 5 en hoogstens 10 gulden, onafhankelijk van de betaling der huwelijksgift van 3 rijksdaalders, overeenkomstig hetgeen hierboven werd bekend gesteld [28].

ART. 9.

Indien eene vrouw zich beklaagt, dat hare ongehuwde dochter door een man is verleid, moet de wijkmeester (kapala kampoeng) van de jonge dochter in kwestie zien te weten te komen, wie haar heeft onteerd; terwijl op zijn bevel twee deskundige vrouwen het meisje moeten onderzoeken. Indien aldus het feit der verleiding en de daaraan schuldige persoon behoorlijk geconstateerd zijn, moet laatstgenoemde worden gelast met het meisje te huwen, althans wanneer tegen het huwelijk geene beletselen bestaan. Voorts is de man alsdan verplicht als bruidschat (hantaran) 20 gulden, en als

---

[26] Zie boven Aant. 18.

[27] Zie Ad. Lĕmb. Aant. 10.

[28] Zie boven p. 306, 307. Ter zijde van dit Artikel staat in het handschrift aangeteekend, dat, op bevel van het Europeesch Bestuur, zaken van verkrachting voor den Pangeransraad moeten worden gebracht.

huwelijksgift (ĕmas kawin) [29] 3 rijksdaalders te betalen; terwijl hij bovendien door den kali [30] ten overstaan van de rechtbank (ḥâkim) [31] moet worden vermaand. Indien één der beide partijen tot het huwelijk ongenegen is, zoo moet de aanklacht voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) worden gebracht, evenals in het geval dat er beletselen tegen het huwelijk bestaan, opdat bedoelde rechtbank alsdan de zaak kunnen overwegen.

ART. 10

Indien eene ongehuwde vrouw, hetzij eene jonge dochter, hetzij eene weduwe, op den grooten weg of elders door een man met geweld wordt aangegrepen, en zich daarover beklaagt, zoo zal de wijkmeester haar vragen om nadere aanwijzingen te doen. Indien zij de noodige aanwijzingen doet, zal de zaak naar billijkheid worden beslist door de rechtbank (ḥâkim), dan wel voor de politie worden gebracht.

ART. 11.

Indien een man of eene vrouw eene jonge dochter of weduwe beschuldigt van het bedrijven van ontucht (zinâ) met een manspersoon, en wel zoodanig dat de beide schuldigen het eens zijn, en de zaak aldus bij den wijkmeester (kapala kampoeng) bekend wordt, zoo zal laatstgenoemde de beschuldigden in het verhoor nemen, en mag hij, bij gegrondbevinding der woorden van den aanklager of de aanklaagster, partijen gelasten met elkander in het huwelijk te treden. Indien de beschuldiging onbewezen blijkt te zijn, wordt de aanklager of aanklaagster beboet met 20 gulden, en, bij onwil om zich bij die uitspraak neder te legen, kan men de zaak voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) brengen [32].

ART 12.

Indien een man of eene vrouw eene getrouwde vrouw beschuldigt van het bedrijven van ontucht (zinâ) met een ander man, en aldus deze verstandhouding bij den wijkmeester (kapala kam-

[29] Zie Ad. Lămb. Artt. 1 en 2.

[30] Zie boven Aant. 18.

[31] Zie Ad. Lămb. Aant. 10.

[32] Ter zijde van dit Artikel staat in het handschrift aangeteekend, dat, op bevel van het Europeesch Bestuur, alvorens de boete kan worden opgelegd, aangifte bij de politie moet plaats vinden. Over de straffen op ontucht of valsche betichting daarvan door den Islâm gesteld, zie Beg. p. 188 en 189.

poeng) bekend wordt, zal laatstgenoemde bij den aanklager of de aanklaagster nader onderzoek doen. Eerst na het erlangen van de noodige inlichtingen omtrent het gedrag der vrouw, kan hare echtgenoot in het verhoor worden genomen. Indien deze het verlangt, kan hij dan eene aanklacht tegen zijne vrouw indienen bij den wijkmeester, en wordt aan de aangeklaagde vrouw eene billijke straf opgelegd. Indien van den aanklager of de aanklaagster geen voldoend bewijs (katĕrangan) voor de zaak te bekomen is, wordt hij of zij tot straf veroordeeld; maar, bij onwil om zich bij die uitspraak neder te leggen, kan hij of zij de zaak voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) brengen [33].

ART. 13.

Zij, die zich schuldig maken aan tegennatuurlijke ontucht (salah dalam bĕrlaki), worden, wanneer de zaak wettig bewezen is, beiden gestraft, zooals naar het oordeel van de rechtbank (ḥâkim) [34] zal blijken te behooren [35].

ART. 14.

Zij die zich schuldig maken aan geslachtsgemeenschap gedurende het 'iddah-tijdperk [36], worden, wanneer het bewijs der zaak geleverd is, op dezelfde wijze gestraft, als de schuldigen aan tegennatuurlijke ontucht volgens Artikel 13.

ART. 15.

Indien een man de verloofde van een ander ontvoert, en wel op een tijdstip waarop van de verloving reeds was kennis gegeven aan den wijkmeester (kapala kampoeng) en de oudsten (toewa-toewa) der plaats [37]; terwijl ook het onderpand (tanda) reeds was gegeven, of althans andere onkosten gemaakt zijn, zoo wordt de schaker veroordeeld tot betaling van den overeengekomen bruidschat (hantaran) of het overeengekomen onderpand (tanda), dat de verloofde nog schuldig was. Bijaldien laatstgenoemde één van beiden of beiden reeds betaald had, moet de schuldige het dubbele daarvan voldoen (lipat) [38]. Indien bijvoorbeeld de bruidschat 40

[33] Als voren.
[34] Zie A. L. Aant. 10.
[35] Zie Ibid. Aant. 44.
[36] Zie ben. Art. 29.
[37] Zie boven Aant. 23.
[38] Zie Ad. Lĕmb. Artt. 1 en 2.

bedroeg, zoo moet hij 80 betalen, en dit geld komt ten voordeele van den bruidegom der ontvoerde verloofde. Bovendien wordt de schuldige beboet, en moet hij met het ontvoerde meisje in het huwelijk worden verbonden. Bij weigering van zijn kant of van den kant van het meisje om aan dit bevel van den wijkmeester te voldoen, kan deze de zaak voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) brengen.

ART. 16.

Indien een man en eene vrouw door hunne wederzijdsche ouders met elkander in het huwelijk zijn verbonden, welk huwelijk nikâḥ ganggang heet, zoodanig dat zij niet dan na een termijn van 2 of 3 maanden met elkander gemeenschap zullen mogen hebben, maar de man huwt vóór het verstrijken van dien termijn zelf met eene andere vrouw, zoo moet de wijkmeester (kapala kampoeng), op klacht van de ouders zijner eerste vrouw, hem bij vonnis gelasten alsnog het huwelijk met haar door het uitoefenen der gemeenschap na te komen. Bovendien moet hem bij het vonnis worden gelast nogmaals een bruidschat (hantaran) [39] te betalen, gelijk aan dien welken hij reeds betaald heeft. Indien hij echter aan deze bevelen niet wil voldoen, kan de wijkmeester de zaak voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) brengen.

ART. 17.

Bij ontbinding des huwelijks onder de levenden, keeren de door den man ten huwelijk aangebrachte (pĕmboedjangan) goederen tot hem terug; doch de goederen door de vrouw staande huwelijk verkregen (dapatan) dan wel de goederen door haar ten huwelijk aangebracht (pĕnggadisan) blijven haar toebehooren. Slechts de goederen door beiden gemeenschappelijk verworven [40], van welken aard ook, en onverschillig of de echtgenooten één huis bewoonden dan wel elk een afzonderlijk huis bezat, worden in twee gelijke deelen verdeeld. Zoo ook worden de schulden en schuldvorderingen aan elk voor de helft toegewezen; alleen behoeft de vrouw de schulden van den man, welke niet door haar erkend zijn, ook niet te betalen, noch de man de schulden van de vrouw, welke niet door hem erkend zijn [41].

---

[39] Zie Ad. Lĕmb. Art. 1.

[40] Gewoonlijk harta sapĕntjaharian genoemd. Zie ben. Art. 21 en Pĕratoeran van 1866, Art. 1.

[41] Vergl. Ad. Lĕmb. Art. 3.

Art. 18.

Indien een echtgenoot zich bij den wijkgeestelijke (kapala qawm) of den wijkmeester (kapala kampoeng) beklaagt over zijne vrouw, en van haar wil scheiden (saraq) zonder eene bepaalde reden op te geven; terwijl de vrouw niet wil scheiden, zoo moet bij den man een nader onderzoek naar de zaak worden ingesteld. Blijkt zijn voornemen om te scheiden onherroepelijk vast te staan, zoo moet de man beginnen met binnen het 'iddah-tijdperk [42] de huwelijksgift (ĕmas kawin) [43] te betalen, en bovendien binnen dien zelfden termijn nog 15 gulden. Bijaldien de verstooting (ṭalâq) [44] door hem wordt uitgesproken, zonder deze voorwaarden te hebben nagekomen, zoo kan de wijkmeester hem eene boete opleggen van minstens 1 en hoogstens 5 gulden; terwijl hij bovendien het onderhoud der vrouw gedurende het 'iddah-tijdperk en de huwelijksgift (ĕmas kawin) moet betalen. Bij onwil om aan den last van den wijkmeester te voldoen, kan laatstgenoemde de zaak voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) brengen. Wat de staande huwelijk door elk der partijen verkregen (pĕntjaharian) goederen betreft, zoo wordt daaromtrent gehandeld als in Art 17 is vermeld.

Art. 19.

Indien eene vrouw zich beklaagt en wil scheiden, omdat haar man haar niet het noodige kostgeld geeft, zoo moet de wijkmeester (kapala kampoeng) hiernaar bij den man een onderzoek instellen, en hem gelasten het onderhoud (nafaqah) te geven, dat een man volgens de plaatselijke gebruiken aan zijne vrouw schuldig is. Indien dit bevel niet door hem wordt opgevolgd, kan de zaak voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) worden gebracht [45].

Art. 20.

Indien eene vrouw zich beklaagt en wil scheiden, omdat haar man niet de huwelijksgemeenschap met haar uitoefent [46], dewijl hij daartoe lichamelijk onbekwaam is, zoo moet de wijkmeester (kapala kampoeng), vergezeld van den wijkgeestelijke (kapala qawm),

---

[42] Zie ben. Art. 29.

[43] Zie Ad. Lĕmb. Art. 2.

[44] Zie ben. Artt. 22 en vv.

[45] Vergl. over eene dergelijke vordering tot echtscheiding, Beg. p. 155.

[46] Letterlijk: «omdat zij niet het geheime onderhoud (nafaqat bâṭin) van «haar man ontvangt».

een onderzoek instellen. Indien dan de toestand blijkt te zijn als de vrouw beweert, zoo moeten zij den man gelasten zich een jaar lang onder geneeskundige behandeling te stellen, en, wanneer na verloop van dien termijn nog geen beterschap blijkt te zijn ingetreden, mag de vrouw hare klacht voor de rechtbank (ḥâkim) [47] brengen [48].

ART. 21.

Indien een man zich beklaagt over zijne vrouw, aangezien deze geen gevolg wil geven aan zijne wenschen, zoo moet de wijkmeester (kapala kampoeng) bij de vrouw een onderzoek instellen en van den man nadere inlichtingen vragen. Indien de wijkmeester voldoende inlichtingen verkregen heeft omtrent de aanklacht, en de man wil scheiden (saraq), zoo mag eerstgenoemde de scheiding uitspreken. Wat de staande huwelijk door elk der partijen verkregen (pĕntjaharian) goederen betreft, die worden in drieën verdeeld: ⅓ daarvan is voor de vrouw, en ⅔ zijn voor den man [49]. Indien de man zich slechts beklaagt [50], kan de vrouw ook gelast worden zich wederom gehoorzaam te toonen aan de wenschen van haar man [51].

ART. 22.

De verstooting (ṭalâq) moet worden uitgesproken ten overstaan van den wijkgeestelijke (kapala qawm) en den wijkmeester (kapala kampoeng). Bijaldien een man de verstooting buiten de tegenwoordigheid van evengenoemde hoofden uitspreekt, en zij zich daarover bij de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) beklagen, zoo kan de man beboet worden met minstens 5 en hoogstens 10 gulden [52].

ART. 23.

Indien een man van zijne vrouw is gescheiden (saraq) door ééne of door twee verstootingen (ṭalâq), mag hij zich weder met haar vereenigen, zoolang het 'iddah-tijdperk [53] nog niet verstreken is. Daarna is het hem niet geoorloofd zich met haar te hereenigen dan door een nieuw huwelijk [54].

---

[47] Zie A. L. Aant. 10.

[48] Vergl. Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn II p. 363, en Beg. p. 147, 155.

[49] Vergl. boven Art. 17.

[50] D. w. z. niet tevens eene vordering tot echtscheiding instelt.

[51] Voor het recht van den Islâm ten aanzien van ongehoorzame vrouwen, zie Beg. p. 150, 151.

[52] Vergl. Beg. p. 155, 156.

[53] Zie ben. Art. 29.

[54] Vergl. Beg. p. 155, 156.

ART. 24.

Indien een man door drie verstootingen (ṭalâq) van zijne vrouw gescheiden is, zoo kan hij zich niet meer met haar hereenigen, dan nadat zij alvorens opnieuw met een anderen man is gehuwd geweest, en na de ontbinding van het tweede huwelijk het 'iddah-tijdperk [55] is verstreken, terwijl de tweede man met haar werkelijk de huwelijksgemeenschap heeft uitgeoefend. Eerst daarna mag zij met haar vroegeren man een nieuw huwelijk aangaan [56].

ART. 25.

Indien een man van zijne vrouw is gescheiden door eene verstooting (ṭalâq), welke zij heeft gekocht [57], zoo mag hij zich eveneens niet meer met haar hereenigen, dan door een nieuw huwelijk. Indien de vrouw met haar vorigen man een nieuw huwelijk wil aangaan, behoeft zij het 'iddah-tijdperk [58] niet in acht te nemen; wil zij echter na zoodanige verstooting met een anderen man in het huwelijk treden, zoo moet zij daarmede wachten tot na afloop van het 'iddah-tijdperk; terwijl de 'iddah alsdan onherroepelijk (bâïn) heet [59].

ART. 26.

De man, die van zijne vrouw gescheiden is, mag niet meer in dezelfde woning als zij verblijf houden, ja zelfs haar niet meer bezoeken, tenzij in het geval van noodzakelijkheid. Wordt het hier gegeven verbod overtreden, zoo moet de wijkmeester (kapala kampoeng) de echtgenooten gelasten zich te hereenigen, althans indien daartegen geene beletselen bestaan. Is dit laatste wel het geval, zoo moet de wijkmeester den man verbieden bij de vrouw te komen, en in geval van onwil om aan dit bevel te voldoen, kan hij hem, òf zelf eene straf opleggen, òf de zaak bij de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) aanhangig maken [60].

ART. 27.

Indien een man van zijne vrouw gescheiden is, nadat een kind

[55] Zie ben. Art. 29.

[56] Vergl. Beg. p. 155, 156.

[57] Deze gekochte verstooting heet in het Arab. chol' (Mal. koeloeq). Zie Beg. p. 155 en Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn II p. 413 en v.

[58] Zie ben. Art. 29.

[59] Vergl. Beg. p. 156.

[60] Vergl. Beg. p. 156, 157.

uit het huwelijk was geboren, moet dat kind bij de vrouw verblijven, totdat het den leeftijd van 5 jaren bereikt heeft. Wanneer het 5 jaar oud is, en de vader is niet voornemens zich naar eene plaats over zee te begeven, zoo mag de moeder, indien het kind verlangt bij zijn vader te gaan wonen, zich daartegen niet verzetten, ofschoon de aanspraken der moeder wel eenigszins sterker zijn dan die van den vader. Gesteld echter dat het kind verlangt zijn vader over zee te volgen, zoo moeten de beide ouders daarin toestemmen, en van het voornemen kennis geven aan het Hoofd van Bestuur [61]. Eerst daarna mag het kind de zeereis ondernemen [62].

ART. 28.

Ingeval een man of eene vrouw een nog jeugdig kind ter verzorging tot zich hebben genomen, onverschillig of het kind al dan niet ouders in leven heeft, zoo mag dit kind tot aan de meerderjarigheid zelfs door de eigen ouders niet tegen den wil van zijne pleegouders worden teruggenomen, indien laatstgenoemden het kind ten minste goed verzorgen en behoorlijk laten onderwijzen. Indien de pleegouders ten beste van het kind iets van hem verlangen, moet het kind hunnen wensch opvolgen tot aan zijn huwelijk. Is dit huwelijk met toestemming van zijne pleegouders [63] gesloten, zoo mag het kind daarna gaan waarheen het wil. Wordt daarentegen het kind niet behoorlijk door zijne pleegouders onderwezen en verzorgd, zoo kunnen de natuurlijke ouders het van eerstgenoemden zelfs tegen hun zin terugvorderen, en, bij gebreke van voldoening aan deze vordering, bij de rechtbank (ḥâkim) [64] eene aanklacht indienen. Zelfs mogen de pleegouders geene terugbetaling van opvoedingskosten vragen, indien het kind sterk verlangt tot zijne natuurlijke ouders terug te keeren; laatstgenoemden behoeven slechts de werkelijk voor voedsel uitgegeven gelden en eene belooning voor de aan het kind besteede moeiten en zorgen te betalen [65].

---

[61] Mal. kapala nĕgĕri, letterlijk: «hoofd der stad.» Daar echter te Benkoelen geen algemeen hoofd over de Inlandsche bevolking bestaat, doch slechts hoofden der wijken, waaruit de stad (nĕgĕri) is samengesteld, kan niet anders dan het Europeesche hoofd van plaatselijk bestuur bedoeld zijn.

[62] Over de rechten der moeder en hare verwanten op de opvoeding der kinderen volgens den Islâm, zie Beg. p. 163.

[63] De tekst spreekt alleen van de pleegmoeder, doch natuurlijk is dit een lapsus calami.

[64] Zie Ad. Lĕmb. Aant. 10.

[65] Volgens den Islâm schept het aannemen van een kind geenerlei rechtsband tusschen het kind en zijne pleegouders.

Art. 29.

Het 'iddah-tijdperk van eene vrouw, wier huwelijk bij het leven van haar man ontbonden is, duurt 3 maanden en 10 dagen dan wel 3 menstruaties, indien ten minste de vrouw niet zwanger is; want in dit laatste geval duurt het 'iddah-tijdperk tot aan de geboorte van het kind. Het 'iddah-tijdperk van eene vrouw, wier man overleden is, duurt 4 maanden en 10 dagen, of in het geheel 130 dagen [66].

Art. 30.

Eene vrouw, die van haar man gescheiden is, vóórdat zij met hem gemeenschap heeft gehad, mag onmiddelijk na de scheiding een nieuw huwelijk aangaan, omdat zij geene 'iddah behoeft in acht te nemen [67].

Art. 31.

De man is verplicht gedurende het 'iddah-tijdperk aan de vrouw kostgeld en eene woning te verschaffen; maar omgekeerd moet zij van haren kant ook in die woning verblijf houden. Indien de vrouw niet van haar man het noodige onderhoud (nafaqah) ontvangt, kan zij zich daarover beklagen bij de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) [68].

Art. 32.

Indien een man, die zijne vrouw voorwaardelijk heeft verstooten (ta'lîq) [69], eene zeereis heeft ondernomen en 2 jaren afwezig is geweest, zelfs al heeft hij zijne goederen achtergelaten, maar de vrouw wil niet langer op hem wachten, zoo zal de wijkgeestelijke (kapala qawm) de voorwaarde voor vervuld verklaren. Wat de goederen betreft, wanneer de man later terugkeert, zoo zal men die verdeelen als in Art. 17 is voorgeschreven.

---

[66] Zie over den duur der 'iddah volgens den Islâm, Beg. p. 153, 154, 156.

[67] Conform Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn III p. 38.

[68] Zie Beg. p. 156.

[69] De voorwaarde, dat de man geacht zal zijn, zijne vrouw te hebben verstooten, o. a. wanneer hij een zekeren tijd afwezig zal zijn geweest, is in vele streken van Nederlandsch-Indië bij de lagere standen zelfs eene vaste clausule bij het huwelijk. Ter hoofdplaats Benkoelen schijnt dit echter niet het geval te zijn. Zie het huwelijksformulier p. 306. Volgens den Islâm kan eene dergelijke voorwaardelijke verstooting ten allen tijde plaats hebben. Vergl. Beg. p. 156, en S. Tj. Pal. Aant. 80.

ART. 33.

Indien een man zich naar elders heeft begeven om handel te drijven, onverschillig of hij een gezin heeft achtergelaten, dan wel of hij ongehuwd was, en hij komt in den vreemde te sterven, terwijl hij nog goederen in zijne vroegere woonplaats bezat, zoo moet de wijkmeester (kapala kampoeng), bij het vernemen van het overlijden, daarvan onverwijld kennis geven aan den Voorzitter der Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil), opdat deze een onderzoek naar de achtergelaten goederen kunne instellen.

ART. 34.

Indien een man of eene vrouw eene erfenis op eene andere plaats wil gaan opeischen, zoo moet hij of zij vooraf een identiteitsbewijs (katĕrangan) aan den wijkmeester (kapala kampoeng) en den wijkgeestelijke (kapala qawm) vragen. De wijkmeester en de wijkgeestelijke kunnen de zaak brengen voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥakim Kĕtjil), en van deze een identiteitsbewijs vragen, dat de belanghebbende kan medenemen, wanneer hij of zij de erfenis gaat opeischen.

ART. 35.

Indien een vreemdeling komt te sterven met achterlating van goederen, doch zonder erfgenamen ter hoofdplaats [70] woonachtig, zoo moeten de wijkgeestelijke (kapala qawm) en de wijkmeester (kapala kampoeng) zijn boedel tot zich nemen, en de soort der daarin aanwezige goederen bepalen. De goederen moeten daarop bij den Voorzitter der rechtbank (ḥâkim) [71] worden gebracht, die een onderzoek zal instellen naar de plaats van herkomst van den overledene, en zijne erfgenamen zal oproepen om over te komen ten einde den boedel in ontvangst te nemen. Indien er in den boedel goederen zijn, welke door lang bewaren zullen bederven, zoo mogen die op eene openbare verkooping of op andere wijze worden te gelde gemaakt, en de opbrengst bewaard tot aan de komst der erfgenamen.

ART. 36.

Indien een inboorling van de hoofdplaats [72], man of vrouw, komt te sterven met achterlating van een gemachtigde, die den boedel

[70] D. w. z. Benkoelen.
[71] Vergl. Ad. Lĕmb. Aant. 10.
[72] D. w. z. Benkoelen.

moet aangeven en verdeelen, zoo moeten de wijkgeestelijke (kapala qawm) en de wijkmeester (kapala kampoeng) een onderzoek instellen naar den boedel bij dien gemachtigde. Indien echter de gemachtigde alsdan eene verklaring aflegt, zoo neemt hij daardoor de verantwoordelijkheid voor de opgegeven goederen op zich, en komt geen verder onderzoek te pas. Alleen moeten de wijkgeestelijke en de wijkmeester aan den meergenoemden gemachtigde een schriftelijk bewijsstuk vragen van hetgeen hij heeft opgegeven.

ART. 37.

Indien iemand zijne bezittingen heeft weggeschonken aan zijn kind, en van die schenking een bewijsstuk is opgemaakt, doch hij naderhand eene vordering omtrent de geschonken goederen instelt, en verlangt dat hem die door zijn kind zullen worden terug gegeven, zoo mag een dergelijke eisch in rechten niet worden toegewezen. Indien er echter geen bewijsstuk aanwezig is, maar alles slechts berust op de verklaring van het kind, dat zijn vader of zijne moeder hem de goederen geschonken hebben, zoo mag de rechthebbende zijn goed terug vragen. Dezelfde regelen gelden ten aanzien van schenkingen aan vreemden [73].

ART. 38.

Indien twee of meer broeders of zusters in het onverdeeld bezit zijn van zekere zaak, en elk hunner beweert daarvan voor het geheel eigenaar te zijn, terwijl het ten aanzien dier zaak niet kan worden uitgemaakt wie der bezitters daarvan uitsluitend eigenaar is, zoo moet de zaak tusschen hen in gelijke porties verdeeld worden, omdat het gewoonterecht (adat) verbiedt dat familiebetrekkingen tegenover elkander den eed afleggen [74].

ART. 39.

De personen, die als getuigen mogen worden aangenomen, en voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) mogen worden beëedigd [75], zijn vooreerst zij die niet krankzinnig, blind of hardhoorig zijn, en ten tweede manspersonen. Intusschen mogen ook vrouwen als getuigen worden aangenomen, wanneer zij buitengemeen brave menschen zijn [76].

[73] Over het recht tot herroepen van schenkingen volgens den Islâm, zie Beg. p. 110.

[74] Vergl. S. Tj. P. Aant. 1, en A. L. Art. 40.

[75] Vergl. A. L. Aant. 58.

[76] Vergl. A. L. Artt. 24, 40.

ART. 40.

Dé wijkgeestelijken (kapala qawm) en de wijkmeesters (kapala kampoeng) moeten den inhoud der bovenstaande voorschriften (pĕratoeran) in stand houden, bekend maken en ten uitvoer leggen. Bij overtreding dier voorschriften door een wijkgeestelijke of een wijkmeester, zal de schuldige door de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥakim Kĕtjil) worden veroordeeld tot eene billijke straf.

ART. 41.

Ten aanzien van allen, tegen wie overeenkomstig bovenstaande bepalingen door de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) een vonnis is gewezen, en die niet vrijwillig aan dat vonnis voldoen, heeft bedoelde rechtbank de bevoegdheid de hulp van den sterken arm der politie in te roepen, zich daartoe wendende tot den HoogEdelGestrengen Heer Assistent-Resident [77] van Benkoelen; terwijl alles wat door die rechtbank beslist is, nogmaals bij bedoelden ambtenaar kan worden voorgebracht.

Deze voorschriften zijn tot stand gekomen door gemeenschappelijk overleg van den Voorzitter der Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥakim Kĕtjil) en het Opperhoofd der geestelijkheid (Panghoeloe Bĕsar) ten behoeve der wijkmeesters (kapala kampoeng) en wijkgeestelijken (kapala qawm), op Maandag 25 Augustus 1867 [78], om als wet (oendang-oendang) te worden opgevolgd in de zittingen der Rechtbank voor Kleine Zaken te Benkoelen. Zoo zij het!

---

[77] Thans Resident.

[78] Vergl. boven p. 304.

OENDANG-OENDANG SIMBOER TJAHAJA VAN BENKOELEN.

TITEL I.

Regeling van het distriktsbestuur.

ART. 1.

Over elk distrikt (marga) [1] wordt een hoofd aangesteld met den titel van pasirah of chalipah [2]. Hij wordt door de bevolking gekozen, doch door den Assistent-Resident [3] in zijn ambt en titel bevestigd [4].

ART. 2.

In een groot distrikt (marga) worden één of meerdere onderdistriktshoofden (pěmbarap) aangesteld. Zij staan boven de dorpshoofden, doch zijn ondergeschikt aan het distriktshoofd [5].

ART. 3.

De onderdistrikts- en dorpshoofden mogen door het distriktshoofd niet worden ontslagen of benoemd zonder voorkennis van den Civielen Gezaghebber [6].

---

[1] Marga, ook mĕrgoh uitgesproken.

[2] In de noordelijke afdeeling is de titel pasirah algemeen, doch in de zuidelijke meer die van chalipah (Arab. chalifah = stedehouder) in gebruik.

[3] Thans Resident.

[4] Oendang-Oendang Moko-Moko I: 1: Voor elke marga (distrikt) is een hoofd aangewezen; hij wordt gekozen bij meerderheid van stemmen door de bevolking en door het gewestelijk gezag aangesteld. Omtrent zijn titel zie ben. Aant. 41 en vergl. Simb. Tjah. Pal. II: 1.

[5] Ontbr. Moko-Moko. vergl. Simb. Tjah. Pal. II: 2.

[6] M.M. I: 2: Het distriktshoofd is onbevoegd om een dorpshoofd aan te stellen of te ontslaan, anders dan met toestemming van den Regent (Toewankoe of Radja). Vergl. S. T. P. II: 4.

ART. 4.

Indien één der in het vorige artikel bedoelde ambten, door overlijden als anderszins, openvalt, moet de bevolking een vervanger voordragen, die dan door het distriktshoofd ter fine van benoeming, zoo daartegen geene bezwaren bestaan, wordt gebracht bij den Civielen Gezaghebber [7].

ART. 5.

In het dorp alwaar het distriktshoofd gevestigd is, moet een blok worden opgericht. Het distriktshoofd heeft de bevoegdheid de gevangen genomen dieven, vagebonden of andere misdadigers daarin op te sluiten, totdat zij naar den Civielen Gezaghebber kunnen worden gebracht. Deze opsluiting mag echter uiterlijk vier en twintig uren duren, waarna de gevangenen geboeid naar den Civielen Gezaghebber moeten worden opgezonden [8].

ART. 6.

De distrikts- en dorpshoofden zullen zorg dragen voor het onderhoud der groote wegen binnen hun gebied.

De breedte van de wegen wordt bepaald op 15 voet. Aan den kant der wegen zullen afwateringen gemaakt worden, van één elleboogsmaat diepte en breedte [9].

ART. 7.

Over elke diepe en breede rivier moet een brug worden geslagen. Kleine doorwaadbare rivieren worden zonder brug gelaten. Alleen wordt de oever glooiend gehouden voor den gemakkelijken op- en afrit der karren [10].

ART. 8.

Het maken en onderhouden van bruggen en wegen, en het transport van Goevernements personen en goederen, noemt men heerendienst (g a w a i) ten behoeve van het Goevernement (r a d j a). Alle ingezetenen zijn heerendienstplichtig [11].

---

[7] Conform M.M. I: 3, behoudens dat niet van onderdistriktshoofden gesproken wordt, en de aanstelling door den Regent geschiedt. Vergl. S. T. P. II: 5.

[8] Conform M.M. I: 4, behoudens dat de Regent den Civielen Gezaghebber vervangt. Vergl. S. T. P. II: 6.

[9] Conform M.M. I: 5, behoudens dat de slotbepaling omtrent de afwatering ontbreekt. Vergl. S. T. P. II: 11.

[10] Conform M.M. I: 6, behoudens dat de laatste zinsnede ontbreekt. Vergl. S. T. P. II: 11.

[11] Conform M.M. I: 7. Vergl. S. T. P. II: 13.

ART. 9.

Vrij van heerendienst zijn:
Het distriktshoofd en zijne twee oudste zoons.
De onderdistrikts- en dorpshoofden en hun oudste zoon.
Ouden van dagen en zieken [12].
Alwie nalatig is in het verrichten van heerendienst, welk misdrijf poetoes gawai heet, verbeurt eene boete ten voordeele van het dorpshoofd van 1 tot 3 gulden [13].

ART. 10.

Geestelijken (qawm) belast met het onderhoud van de moskee. ter beoordeeling van den Civielen Gezaghebber, zijn vrij van heerendienst [14].

ART. 11.

Het maken en onderhouden der groote wegen wordt gelijkelijk verdeeld onder de ingezetenen.
Elk dorp onderhoudt de wegen en bruggen binnen zijn gebied [15].

ART. 12.

Een weduwnaar is slechts belast met de helft der heerendiensten van een getrouwden man. Eene weduwe is vrij van heerendienst [16].

---

[12] Met betrekking tot de heerendiensten is het volgende later bepaald:
1° jongelingen van het oogenblik, dat ze volwassen zijn, tot den leeftijd van 25 jaren, dragen ½ aandeel, daarna het volle aandeel;
2° weduwnaar's gedurende 2 jaren na den dood hunner vrouw, ½ aandeel, daarna het volle;
3° gehuwde mannen, die meer dan 6 kinderen hebben bij éène vrouw, zijn vrij van heerendienst;
4° een man, wiens huwelijk 20 jaren kinderloos bleef, is eveneens vrij.
M.M. I: 3, al. 1 spreekt niet van het onderdistriktshoofd, doch is overigens eensluidend. Zie ook ben. Art. 12, en vergl. S. T. P. II: 15.

[13] Conform M.M. I: 8 al 2, behoudens dat daarin niet vermeld staat ten wiens voordeele de boete strekt. Tegenwoordig is de straf tenarbeidstelling voor den kost zonder loon. Vergl. S. T. P. II: 14.

[14] Conform M.M. I: 9, behoudens dat de Regent den Civielen Gezaghebber vervangt. Vergl. S. T. P. II: 15.

[15] Conform M.M. I: 10, behoudens dat de laatste zinsnede ontbreekt. Vergl. S. T. P. II: 13.

[16] Conform M.M. I: 11. Tegenwoordig heeft het voorschrift van Art. 12 alleen nog betrekking op de gemeentediensten. Zie boven Aant. 12.

ART. 13.

Het distriktshoofd mag, zonder vergunning van den Civielen Gezaghebber, geene vreemdelingen in zijn distrikt toelaten ter inwoning of tot het uitoefenen van den landbouw [17].

ART. 14.

Geen ingezetene mag naar een ander distrikt verhuizen zonder toestemming van zijn distriktshoofd [18].

ART. 15.

Het distriktshoofd moet de bevolking aansporen tijgervallen te maken. Wanneer een tijger daarin gevangen is, zullen de ooren en de staart naar den Civielen Gezaghebber worden gebracht, en aan hem, die den tijger gevangen heeft, f 30.— worden betaald.

Ook zal aan dengeen, die een krokodil vangt, dan wel eieren van een krokodil vindt, worden betaald eene som van f 2.— tot f 10.— per krokodil, en f 0.50 per ei [19].

ART. 16.

Krankzinnige dorpsgenooten worden door de bevolking onderhouden en bewaakt [20].

ART. 17.

Het distriktshoofd heeft de bevoegdheid binnen zijn gebied zaken te berechten, en eene boete op te leggen van hoogstens 20 realen, alles overeenkomstig de bepalingen van Titel III van dit Wetboek [21].

ART. 18.

Het dorpshoofd heeft de bevoegdheid binnen zijn gebied zaken te berechten, en eene boete op te leggen van hoogstens 10 realen, alles overeenkomstig de bepalingen van Titel III van dit Wetboek.

---

[17] M.M. I: 12: Het distrikts- of dorpshoofd heeft geene bevoegdheid om een vreemdeling tot inwoning (měnoempang běroemah) of tot uitoefening van den landbouw toe te laten, tenzij met toestemming van den Regent. Vergl. S. T. P. II: 16.

[18] M.M. I: 13: Geen bewoner van een dorp mag naar een ander dorp verhuizen zonder toestemming van den Regent. Vergl. S. T. P. II: 18, 27.

[19] Conform M.M. I: 14, behoudens dat de tijger zelf bij den Gezaghebber moet worden gebracht, en dat de laatste zinsnede ontbreekt. Art. 15 is overigens ten aanzien van tijgers komen te vervallen door Stbl. 1862 No 84, terwijl voor krokodillen en hunne eieren geen premie meer wordt betaald. Vergl. S. T. P. II: 23.

[20] Conform M.M. I: 15. Vergl. S. T. P. Aant. 95.

[21] Conform M.M. I: 16, behoudens dat het maximum der boete ƒ30.— bedraagt, in stede van 20 realen (= ƒ40.—). Vergl. S. T. P. V: 6.

Misdrijven met eene hoogere boete bedreigd, moeten voor het distriktshoofd worden gebracht [22].

ART. 19.

Een onderdistriktshoofd kan alleen met toestemming van zijn distriktshoofd zaken berechten binnen diens rechtsmacht vallende [23].

ART. 20.

De distriktshoofden hebben de bevoegdheid het in zwang zijnde zonnescherm te voeren, en een zegel te gebruiken als bewijs hunner waardigheid. Het zonnescherm is voor $\frac{1}{3}$ rood en $\frac{2}{3}$ geel met een gelen knop. Het zegel bevat den naam van het distrikt en de afdeeling [24].

ART. 21.

In alle distrikten wordt de solidaire verantwoordelijkheid (adat tanggoeng mĕnanggoeng) in stand gehouden, hetgeen beteekent dat elk inwoner van het distrikt verantwoordelijk is voor de handelingen zijner mede-ingezetenen [25].

ART. 22.

In het dorp van het distriktshoofd moet een geestelijke (qawm) aanwezig zijn voor de zaken betreffende het familie- en erfrecht [26].

ART. 23.

In elk dorp, waar geen distriktshoofd gevestigd is, moet een geestelijke (qawm) aanwezig zijn voor het sluiten van huwelijken [27].

ART. 24.

Indien het distrikts- of dorpshoofd zich in dienst op reis begeeft, moet de bevolking hem een behoorlijk geleide (parĕpat) verschaffen [28].

---

[22] Conform M.M. I: 17, behoudens dat het maximum der boete f 10.— in plaats van 10 realen (= f 20.—) bedraagt, terwijl de laatste zinsnede ontbreekt. Vergl. S. T. P. V: 6.

[23] Ontbreekt M.M.

[24] Als voren. Vergl. S. T. P. II: 17, 21.

[25] Als voren. Vergl. ben. III: 43, 54, 66, en S. T. P. Aant. 336.

[26] Mal. koewasa ḥâkim, letterlijk: «de macht om als rechter op te treden.» Vergl. S. T. P. II: 3 en IV: 1.

[27] Vergl. S. T. P. III: 2 en IV: 3.

[28] Vergl. S. T. P. II: 22.

TITEL II.

Regeling van het dorpsbestuur en van den landbouw.

Art. 1.

In elk dorp (doesoen) wordt een hoofd met den titel van proatin aangesteld, die over het dorp gezag voert, en onder dezen zoovele leden van het dorpsbestuur (pĕnggawa) als noodig zijn [29].

Art. 2.

Een lid van het dorpsbestuur mag door het dorpshoofd niet worden benoemd of ontslagen, tenzij met toestemming van het distriktshoofd [30].

Art. 3.

Indien vreemdelingen in een dorp (doesoen) of gehucht (talang) komen, zoo moeten zij zich bij het dorpshoofd aanmelden.

Degeen die een vreemdeling huisvest, is aansprakelijk voor diens persoon en goederen [31].

Art. 4.

Alle dorpsgenooten moeten binnen het dorp wonen [32].

Art. 5.

Elk jaar moet het dorpshoofd zorgen, dat de bevolking de droge en natte rijstvelden behoorlijk beplant. Hij moet den aanplant nagaan, opdat er genoegzaam rijst in voorraad zij, zoo voor eigen gebruik als voor verkoop [33].

[29] Conform M.M. II 1, behoudens dat het dorpshoofd den titel van dipati en een onderhoofd dien van pamanghoe voert. Vergl. S. T. P. III: 1.

[30] Conform M.M. II: 2. Vergl. S. T. P. III: 4.

[31] Conform M.M. II: 3. Een talang is een gehucht onder een dorp (doesoen) ressorteerende, en daarmede eene gemeente uitmakende. Vergl. S. T. P. III 6, 9.

[32] Ontbreekt M.M. Vergl. S. T. P. III: 11.

[33] Conform M.M. II. 4. Vergl. S. T. P. III: 15.

ART. 6.

Indien iemand een akker (ladang) aanlegt naast eens anders akker, zonder tusschen beiden eene strook grond (kĕkas) te hebben schoongemaakt, en zonder den ander te hebben gewaarschuwd, waarop hij zijn akker gaat branden, en het vuur den akker van zijn buurman aangrijpt, zoo wordt hij gestraft met het ophoopen van 25 stapels hout, elk ter hoogte van een mans schouder [34].

ART. 7.

Indien men bij het branden van zijn akker oorzaak is, dat eens anders plantsoen, als doerian, kalapa, sirih, bamboe-stoelen, enz. beschadigd wordt, zoo verbeurt men eene boete van 3 tot 6 realen; terwijl men bovendien de schade moet vergoeden [35].

ART. 8.

Indien iemand, in de nabijheid van eens anders tuin of akker, ter ontginning van een akker het hout of de struiken in brand steekt, doch niet dan nadat hij, ten genoege van zijn buurman eene strook grond (kĕkas) tusschen beiden had schoongemaakt, zoo behoeft hij niets te vergoeden, indien desniettegenstaande de tuin door het vuur wordt aangetast [36].

ART. 9.

Alwie langs den oever der rivier een tuin aanlegt, verkrijgt tevens aanspraak op den daarachter gelegen grond ter uitgestrektheid van 40 djoendjang [37].

ART. 10.

Indien iemand zijn veld voor den natten rijstbouw of zijn tuin verpandt, moet hij daarvan kennis geven aan het dorpshoofd [38].

ART. 11.

Indien iemand zijn tuin of zijn veld voor den natten rijstbouw

---

[34] Conform M.M. II: 5. Zie ben. Art. 8.

[35] Conform M.M. II: 6, behoudens dat de boete niet van 3 tot 6 realen (= ƒ6.— tot ƒ12.—) is, maar van ƒ3.— tot 6.—. Vergl. S. T. P. III: 20.

[36] Conform M.M. II: 7. Vergl. boven Art. 6, en S. T. P. III: 21.

[37] Het voorschrift ontbr. M.M. Vergl. S. T. P. III: 18.

[38] Conform M.M. II: 8. Vergl. S. T. P. III: 26.

verpandt, zonder bepaling van den tijd van teruggave, zal hij geen recht hebben het pand in te lossen, zoolang de oogst te velde staat [39].

ART. 12.

Indien iemand in een vreemd distrikt een akker voor den drogen rijstbouw wil ontginnen, zoo moet hij daartoe aan het betrokken distrikts- of dorpshoofd vergunning vragen, en betaalt hij daarvoor als grondhuur f 1.— per gewonen akker [40].

ART. 13.

Alwie handelt in strijd met het vorige artikel, wordt wegens boschdiefstal (maling oetan) beboet met 6 realen [41].

ART. 14.

Indien iemand, na ergens buiten zijn dorp ter ontginning van een akker of tuin te zijn toegelaten, naar zijne eigen dorp wil terugkeeren, verliest hij door die daad zijn recht op den aanplant, welke aan den vroegeren eigenaar vervalt [42].

ART. 15.

De akkers voor den drogen en den natten rijstbouw en de tuinen moeten worden omhegd [43]. De heggen van deze gronden worden als goed aangemerkt, indien men, door met kracht daaraan te schudden, geen drie vademen kan in beweging brengen [44].

[39] Conform M.M. II: 9. Vergl. S. T. P. III: 26.

[40] Conform M.M. II: 10. De grondhuur wordt door de hoofden ontvangen, en uitgekeerd aan de bevolking dan wel aangewend tot zaken van algemeen nut. Vergl. S. T. P. III: 18, 27.

[41] = ƒ12.—. Het voorschrift ontbr. M.M. Vergl. S. T. P. III: 27.

[42] Conform M.M. II: 11. Met den vroegeren eigenaar wordt het distrikt (marga) of het dorp (doesoen) bedoelt, al naarmate men zich buiten of in zijn eigen distrikt gevestigd heeft. Vergl. S. T. P. III: 28.

[43] Conform M.M. II: 12.

[44] Conform M.M. II: 13. Vergl. S. T. P. III: 24.

TITEL III.

Bepalingen omtrent de rechtspleging.

ART. 1.

Voor het berechten van alle geschillen omtrent verbintenissen of zakelijke rechten, onverschillig of die op roerend dan wel op onroerend goed betrekking hebben, en of de verbintenis door pand is verzekerd, mogen de distrikts- en dorpshoofden gerechtskosten (tanda sĕrah of tjogoh) van partijen vorderen. In zaken, welke ter berechting staan van de distriktshoofden, bedragen de gerechtskosten van f 1.— tot f 5 —; maar in zaken, welke voor de dorpshoofden moeten worden gebracht, is als zoodanig van f 1.— tot f 3.— verschuldigd [45].

ART. 2.

In de zaken, strafbaar volgens het gewoonterecht (adat) of volgens de wetten van het Goevernement [46], als daar zijn: het verkeer tusschen jongelingen en jonge dochters of weduwen, diefstal, vechterij, doodslag en brandstichting, mogen de distrikts- en dorpshoofden geene gerechtskosten vorderen. Met andere woorden, geene gerechtskosten zijn verschuldigd in zaken, waarbij boeten of lijfstraffen kunnen worden opgelegd [47].

ART. 3.

In gedingen betreffende schuldvorderingen beneden de f 5.— mogen evenmin gerechtskosten worden geeischt [48].

ART. 4.

Bij vordering van den bloedprijs (bangoen) mogen de distrikts- en dorpshoofden 10 pCt. heffen als belooning (walasan) [49].

---

[45] Conform M.M. III: 1, behoudens dat de minste gerechtskosten, door de dorpshoofden te heffen, $f\frac{1}{2}$ bedragen, en dat, blijkens dit Art., het distriktshoofd den titel van mantri voert. Vergl. S. T. P. V: 1.

[46] Letterlijk «van den Koning.»

[47] Conform M.M. III: 2. Vergl. S. T. P. V: 2.

[48] Conform M.M. III: 3. Vergl. S. T. P. V: 3.

[49] Conform M.M. III: 4. Vergl. S. T. P. V: 4, 37.

ART. 5.

Alle zaken, strafbaar volgens het gewoonterecht (adat), vallen binnen de bevoegdheid van de distriktshoofden [50].

ART. 6.

Doodslag, vergiftiging, afdrijving, brandstichting, hetzij in een enkel huis hetzij, in een geheel dorp, moedwillige verwonding, tegenstand, verzet of aanval op het wettig gezag der hoofden, gewapenderhand gepleegd, en alle andere vergrijpen van gewichtigen aard moeten bij den Civielen Gezaghebber worden aangebracht ter berechting door den Rapat of Raad van Hoofden [51].

ART. 7.

Indien een dorpshoofd eene zaak beslist heeft, maar de verliezende partij neemt met die beslissing geen genoegen, kan laatstgenoemde in hooger beroep komen bij het distriktshoofd. Het distriktshoofd zal alsdan de zaak op nieuw onderzoeken. Bevindt hij de uitspraak juist en billijk, zoo bekrachtigt hij die. Is de gedane uitspraak in strijd met het gewoonterecht (adat) of minder billijk, zoo kan het distriktshoofd die verbeteren [52].

ART. 8.

Van de zaken uitgewezen door het distriktshoofd kan de verliezende partij eveneens in beroep komen bij den Civielen Gezaghebber, die de zaak voor den Rapat of Raad van Hoofden kan brengen, dan wel de uitspraak van het distriktshoofd kan bekrachtigen [53].

ART. 9.

Het distriktshoofd is bevoegd allen, die binnen zijn distrikt het gewoonterecht (adat) overtreden hebben, met eene boete van 20 realen of daar beneden te straffen [54].

---

[50] Conform M.M. III: 5. Vergl. S. T. P. V: 6.

[51] Conform M.M. III 6. De Rapat straft deze zaken met den dood dan wel met dwangarbeid in of buiten den ketting, op of buiten Sumatra; in het laatste geval bepaalt de Goeverneur-Generaal de strafplaats. Vergl. S. T. P. V: 10.

[52] Conform M.M. III: 7. Vergl. S. T. P. V: 7.

[53] M.M. III: 8: Van de uitspraken van het distriktshoofd is hooger beroep bij den Regent, die de zaak bij den Rapat zal voorbrengen, indien hij haar ten minste zelf niet kan afdoen. Vergl. S. T. P. V: 7.

[54] Conform M.M. III: 8, behoudens dat het maximum der boete niet 20 realen (= ƒ40.—), maar slechts ƒ30.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 6.

Art. 10.

Het dorpshoofd is bevoegd de ingezetenen van zijn dorp met eene boete van 10 realen of daar beneden te straffen [55].

Art. 11.

De leden van het dorpsbestuur (pĕnggawa), de geestelijken (qawm), de wijkhoofden (pangandang, panghoeloe moeda, bandahara), of wie anders ook, behalve de distrikts- en dorpshoofden, missen de bevoegdheid tot het opleggen van boeten [56].

Art. 12.

Indien iemand beboet is voor eene zaak door het dorpshoofd berecht, zoo komt de boete ten voordeele van het dorpshoofd; maar ⅓ der boete wordt door laatstgenoemde uitbetaald aan de leden van het dorpsbestuur [57].

Art. 13.

Indien van een vonnis van een dorpshoofd in hooger beroep wordt gekomen bij het distriktshoofd, zoo wordt de in hooger beroep opgelegde boete gelijkelijk verdeeld tusschen het distriktshoofd en het betrokken dorpshoofd [58].

Art. 14.

Indien in een dorp, waar het distriktshoofd niet gevestigd is, iemand het gewoonterecht (adat) overtreedt, en dientengevolge met meer dan 10 realen beboet wordt, moet door het betrokken dorpshoofd de zaak ter beslissing onderworpen worden aan het distriktshoofd.

De opgelegde boete wordt alsdan tusschen het distriktshoofd en het dorpshoofd van den schuldige verdeeld [59].

Art. 15.

Indien iemand een eed heeft afgelegd, en later blijkt dat die eed valsch was, zoo wordt de schuldige voor den Rapat of Raad van Hoofden terechtgesteld [60].

---

[55] Conform M.M. III: 9, behoudens dat het maximum der boete niet 10 realen (= ƒ20.—), maar slechts ƒ10.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 6.

[56] Conform M.M. III: 11.

[57] Conform M.M. III: 12. Vergl. S. T. P. V: 5 en 59 en vv.

[58] Conform M.M. III: 13. Vergl. S. T. P. V: 9 en 59 en vv.

[59] Conform M.M. III: 14, behoudens dat de bevoegdheid van het dorpshoofd slechts tot ƒ10.— in stede van tot 10 realen (= ƒ20.—) gaat. Vergl. boven Art. 10 en S. T. P. V: 8, 59 en vv.

[60] Conform M.M. III: 15, en vergl. boven Art. 6 en S. T. P. V: 12.

ART. 16.

Indien het misdrijf van tjĕmpala tangan gepleegd is, waaronder men verstaat: het geven van slagen met de hand of op andere wijze, het mededoen aan een vuistgevecht, het uitrukken, omhakken of vernielen van eens anders aanplantingen of huis, zoo zal, bijaldien de zaak van weinig aanbelang geoordeeld wordt, de schuldige aan den aanklager een geschenk geven, bestaande in 1 gantang gepelde rijst, 1 kokosnoot, en eene schaal sirih. Indien de zaak geoordeeld wordt van ernstigen aard te zijn, zoo wordt den schuldige eene boete van 2 tot 6 realen opgelegd [61].

ART. 17.

Indien personen buiten 's huis of buiten het dorp aan het vechten raken, dan wel twistende elkander met de handen of met stokken slaan, en de stompen of slagen zwelling hebben te weeg gebracht, zoo zal aan elk der schuldigen eene boete van minstens 2 en hoogstens 6 realen worden opgelegd, en moet in geval van zwelling de dader aan den verwonde persoon als smartegeld (pampas) van 1 tot 4 realen betalen [62].

ART. 18.

Indien personen vóór eens anders huis vechten, en de bewoner dient daarover eene klacht in, zoo wordt de aanlegger beboet met 2 realen ten behoeve van den huiseigenaar, wegens het misdrijf van asoe mĕrkoesa. Bovendien betaalt hij, als boete aan het dorpshoofd, van 2 tot 5 realen [63].

ART. 19.

Indien personen in eens anders huis vechten, en de bewoner dient daarover eene klacht in, zoo wordt de aanlegger beboet met 4 realen ten behoeve van den huiseigenaar wegens het misdrijf van singa mĕrkoesa. Bovendien betaalt hij, als boete aan het dorpshoofd, van 5 tot 10 realen [64].

---

[61] Conform M.M. III: 16, behoudens dat de boete niet van 2 tot 6 realen (= ƒ4.— tot ƒ12.—), maar slechts van ƒ2.— tot ƒ5.— bedraagt. Vergl. S. Tj. Pal. V: 13.

[62] Conform M.M. III: 17, behoudens dat de boete van ƒ2.— tot ƒ5.— en het smartegeld van ƒ2.— tot ƒ5.— bedragen, en niet respektievelijk 2—6 en 1—4 realen (ƒ4.— tot ƒ12.— en ƒ2.— tot ƒ8.—). Vergl. S. T. P. V: 14.

[63] Conform M.M. III: 18. De schadevergoeding is echter niet 2 realen (= ƒ4.—), maar slechts ƒ1.—, en de boete niet van 2 tot 5 realen (ƒ4.— tot ƒ10.—), maar van ƒ2.— tot ƒ5.—. Vergl. S. Tj. Pal. V: 15.

[64] Conform M.M. III: 19; alleen zijn de vergoeding en de boete ƒ5.— en van ƒ5.— tot ƒ10.— in stede van 4 en van 5 tot 10 realen (= ƒ8.— en van ƒ10.— tot ƒ20.—). Vergl. S. Tj. Pal. V: 15.

ART. 20.

Degeen die bij een vechtpartij eenig wapen grijpt, of zijn wapen trekt, verbeurt eene boete van 6 tot 12 realen [65].

ART. 21.

Degeen die bij eene vechtpartij zijn tegenstander verwondt, betaalt bovendien aan dezen als kosten van geneeskundige behandeling van 2 tot 6 realen [66].

ART. 22.

Indien iemand in eene vechtpartij zijn tegenstander in eenig opzicht verminkt, dat wil zeggen het verlies van diens oog of oor berokkent, dan wel zijne hand of zijn voet doet stijf worden, welk misdrijf boewang sipat heet, zoo wordt hij beboet met 12 realen, en moet hij bovendien aan het slachtoffer den halven bloedprijs (bangoen) of 50 realen betalen [67].

ART. 23.

Indien iemand een distrikts- of dorpshoofd in de uitoefening zijner functiën wederstreeft, bij die gelegenheid een wapen grijpt of trekt, dan wel een stuk hout of iets anders opneemt, met het kennelijke doel om het distrikts- of dorpshoofd in kwestie te treffen, zoo moet hij voor den Rapat of Raad van Hoofden terecht staan, en wordt hij gestraft met gevangenis van 3 tot 6 maanden. Indien zulks geschied is binnenshuis, moet hij bovendien aan den huiseigenaar als zoenoffer (tĕpoeng) een buffel geven; en indien het feit gepleegd is buitenshuis of op de landingsplaats (pangkalan), zoo is hij het zoenoffer (tĕpoeng) schuldig aan de gezamenlijke dorpsbewoners.

Verzet tegen een distrikts- of dorpshoofd, op eene onbewoonde plaats gepleegd, wordt naar de wetten van het Goevernement gestraft [68].

ART. 24.

Indien iemand tegen een ander uitvaart, en hem in drift ongepaste

---

[65] Conform M.M. III: 20, behoudens dat de boete van f10.— tot f15.— bedraagt, en niet van 6 tot 12 realen (= f12.— tot f24.—). Vergl. S. T. P. V: 16.

[66] Conform M.M. III: 21, behoudens dat de verpleegkosten van f2.— tot f5.— bedragen, en niet van 2 tot 6 realen (= f4.— tot f12.—). Vergl. S. T. P. V: 16.

[67] Conform M.M. III: 22, behoudens dat de boete van f10.— tot f20.— en de halve bloedprijs f50.— bedraagt, in stede van 12 en 50 realen (= f 24.— en f100.—). Vergl. S. Tj. P. V: 17.

[68] Volgens M.M. III: 23 staat hij, die zich gewapenderhand tegen een distrikts- of dorpshoofd verzet, altijd voor den Rapat terecht. Vergl. S. T. P. V: 16.

woorden toevoegt, welk misdrijf silip heet, zoo wordt hij veroordeeld om aan den aanklager te geven 1 gantang gepelde rijst, 1 kokosnoot en 1 kip [69].

ART. 25.

Indien iemand eens anders vrouw of dochter uitscheldt of door woorden beleedigt, dan wel aan een ander mondeling onbehoorlijke handelingen ten laste legt, zonder het bewijs daarvan te kunnen leveren, welk misdrijf tjĕmpala moeloet heet, zoo wordt hem eene boete opgelegd van 2 tot 12 realen. De boete wordt in drieën verdeeld: ⅓ komt aan den aanklager, en ⅔ aan het distrikts- of dorpshoofd [70].

ART. 26.

Indien iemand overdag buitenshuis, hetzij in het dorp, hetzij op het veld, vruchten, kippen, of eendvogels steelt, dan wel goederen steelt, die tijdelijk buitenshuis geplaatst zijn, als fuiken, werpnetten of kleederen, welk misdrijf najap heet, zoo wordt hij beboet met minstens 2 en hoogstens 4 realen: terwijl bovendien de waarde van het gestolene door hem vergoed moet worden [71].

ART. 27.

Indien iemand te drogen liggende rijstaren, dan wel te veld staande rijst, kokosnooten of sirih van den boom steelt, zoo wordt hij beboet met minstens 4 en hoogstens 6 realen; terwijl bovendien de waarde van het gestolene door hem vergoed moet worden [72].

ART. 28.

Indien iemand in het dorp of op het veld kokosnooten, betel of sirih steelt, en daarbij den boom velt, dan wel diefstal pleegt van een buffel of eene geit, zoo wordt hij beboet met minstens 6 en hoogstens 12 realen; terwijl bovendien de waarde van het gestolene of het vernielde door hem vergoed moet worden [73].

---

[69] Conform M.M. III: 24. Vergl. S. T. P. V: 18.

[70] Conform M.M. III: 25, behoudens dat de boete van ƒ2.— tot ƒ5.— bedraagt, en niet van 2 tot 12 realen (= ƒ4. - tot ƒ24.—). Vergl. S. T. P. V: 19.

[71] Conform M.M. III: 26, behoudens dat de boete van ƒ2.— tot ƒ4.— bedraagt, en niet van 2 tot 4 realen (= ƒ4.— tot ƒ8.—). Zie ook ben. Art. 30 en vergl. S. T. P. V: 20.

[72] Conform M.M. III: 27, behoudens dat de boete van ƒ4.— tot ƒ8.— is, en niet van 4 tot 6 realen (= ƒ8.— tot ƒ12.—). Vergl. S. T. P. V: 21.

[73] Conform M.M. III: 28, behoudens dat het maximum der boete niet 12 realen (= ƒ24.—), maar ƒ30.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 22.

ART. 29.

Indien iemand des nachts diefstal pleegt in een huis, waarin hij zich door braak (b a b a q) of door het openmaken van de deur toegang heeft verschaft, zoo wordt hij beboet met 12 realen; terwijl bovendien de waarde van het gestolene door hem moet worden vergoed, en de aan de woning toegebrachte schade op zijne kosten wordt hersteld [74].

ART. 30.

Indien iemand diefstal pleegt in een ledig staand huis, hetzij in het dorp, hetzij op het veld gelegen, welk misdrijf n a j a p heet, zoo wordt hij beboet met minstens 2 en hoogstens 4 realen; terwijl bovendien de waarde van het gestolene door hem vergoed moet worden [75].

ART. 31.

Indien iemand overdag eens anders huis binnendringt, en daar met geweld diefstal pleegt, welk misdrijf m ĕ r ĕ b o e t heet, zoo wordt hij beboet met 12 realen; terwijl bovendien de waarde van het gestolene door hem vergoed moet worden [76].

ART. 32.

Indien iemand rijst in de aren uit eene bewaarplaats steelt, zoo wordt hij beboet met 12 realen; terwijl bovendien de waarde van het gestolene door hem moet worden vergoed [77].

ART. 33.

Indien iemand een ander op den openbaren weg aangrijpt en van zijn goed berooft, welk misdrijf n ĕ g a n m ĕ r a m p a s heet, zoo wordt hij beboet met minstens 6 en hoogstens 12 realen; terwijl bovendien de waarde van het gestolene door hem moet worden vergoed [78].

ART. 34.

Indien iemand, onder het plegen van diefstal in een huis, den bewoner een steek geeft, zoo wordt hij volgens de wetten van het Goevernement gestraft [79].

---

[74] Conform M.M. III: 29, behoudens dat de boete niet 12 realen (= *f* 24.—) maar *f* 30. - bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 23.

[75] Conform M.M. III: 30, behoudens dat de boete niet van 2 tot 4 realen (= *f* 4.— tot *f* 8.—) maar van *f* 6.— tot *f* 12.— bedraagt. Vergl. boven Art. 26 en S. T. P. V: 24.

[76] Conform M.M. III: 31. 12 realen = *f* 24.— Vergl. S. T. P. V: 24.

[77] Conform M.M. III: 32. 12 realen = *f* 24.—. Vergl. S. T. P. V: 25.

[78] Conform M.M. III: 33, behoudens dat de boete niet van 6 tot 12 realen (= *f* 12.— tot *f* 24.—), maar van *f* 24.— tot *f* 30.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 26.

[79] Conform M.M. III: 34. Vergl. S. T. P. V: 27.

ART. 35.

Indien iemand gestolen goederen in bewaring neemt, verbergt of opkoopt, zoo wordt hij evenals voor diefstal gestraft [80].

ART. 36.

Alwie gezien heeft, dat een ander iets deed dat verboden is, zonder dat hij zoodanige daad heeft trachten te beletten, welk misdrijf ngoeboengi gawai heet, wordt beboet met minstens 2 en hoogstens 6 realen [81].

ART. 37.

Alwie vernomen heeft, dat een ander iets deed dat verboden is, zonder daarvan kennis te geven aan zijn distrikts- of dorpshoofd, welk misdrijf ngidam gawai heet, wordt beboet met minstens 2 en hoogstens 6 realen [82].

ART. 38.

Indien iemand op het dorpsplein (laman), de landingplaats (pangkalan), den grooten weg of de rivier iets vindt, moet hij dat bij het dorpshoofd brengen. Laatstgenoemde zal bij bekkenslag de vondst bekend doen maken, en het gevondene 7 dagen lang bewaren. Komt gedurende dien tijd de eigenaar op, zoo moet het goed hem worden teruggegeven: doch daarna gaat het in eigendom over op den vinder. Komt de eigenaar zich dan nog aanmelden, zoo zal hij zijn goed voor de halve waarde moeten inlossen [83].

ART. 39.

Alwie goederen vindt zonder daarvan kennis te geven aan het dorpshoofd, welk misdrijf maling dapat heet, wordt als een dief gestraft [84].

ART. 40.

Indien iemand een weggedreven vaartuig opvangt, zoo moet hij dat aan het dorpshoofd overleveren. Het vaartuig wordt dan gedurende 7 etmalen aan de landingplaats (pangkalan) vastgebonden. Komt

[80] Conform M.M. III: 35. Vergl. S. T. P. V: 28.

[81] Conform M.M. III: 36, behoudens dat de boete niet van 2 tot 6 realen (= ƒ4.— tot ƒ12.—), maar van ƒ6.— tot ƒ12.— bedraagt. Vergl. boven I: 21 en S. T. P. V: 28.

[82] Conform M.M. III: 37. Omtrent de boete geldt dezelfde opmerking als in de vorige noot. Vergl. boven I: 21 en S. T. P. V.: 28.

[83] Conform M.M. III: 38. Vergl. S. T. P. V: 29.

[84] Conform M.M. III: 39. Vergl. S. T. P. V: 30.

binnen dien termijn de eigenaar van het vaartuig op, zoo kan hij dit inlossen voor de som van minstens ¼ en hoogstens 3 realen; doch daarna gaat het vaartuig in eigendom over op den vinder. Indien de eigenaar dan nog opkomt, zoo zal hij zijn vaartuig voor de halve waarde moeten inlossen [85].

ART. 41.

Hij die een aldus weggedreven vaartuig heeft opgevangen, en het door veranderingen onherkenbaar maakt, wordt, alsof hij diefstal gepleegd had, gestraft met eene boete van minstens 3 en hoogstens 6 realen; terwijl het vaartuig aan den eigenaar wordt teruggegeven [86].

ART. 42.

Indien iemand, die goederen bij zich heeft, in het huis van een dorpsgenoot of in een gehucht (t a l a n g) overnacht, moet hij zijn goed in bewaring geven aan den huisbewoner. Indien de in bewaring gegeven goederen in handen van den huisbewoner verloren gaan, is deze gehouden ze te vergoeden [87].

ART. 43.

Indien iemand overnacht in het wachthuis (g a r d o e) dan wel in het raadhuis (b a l a i), zoo moet hij zijn goed in bewaring geven aan de bevolking van het dorp, welke bevolking, ingeval de goederen verloren gaan, gehouden is die te vergoeden [88].

ART. 44.

Hij, die zich aan moord, k ĕ r a p p a t i genaamd, schuldig maakt wordt overeenkomstig de wetten van het Goevernement gestraft [89].

ART. 45.

Hij die zonder opzet manslag begaat, is den bloedprijs (b a n g o e n) van 100 realen schuldig, en betaalt als begrafeniskosten 4 realen en als zoengeld (d o s a) aan het distrikts- of dorpshoofd 20 realen. Tevens

---

[85] Conform M.M. III: 40, behoudens dat de losprijs gedurende de eerste week niet van ¼ tot 3 realen (= f 1.— tot f 6.—), maar van f ¼ tot f 3.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 31.

[86] Conform M.M. III: 41, behoudens dat het bedrag der boete niet vermeld wordt. 3 tot 6 realen = f 6.— tot f 12.—. vergl. S. T. P. V: 32.

[87] Conform M.M. III: 42, 43, en vergl. S. T. P. V: 33.

[88] Conform M.M. II: 23. Vergl. boven I: 21 en ben. Aant. 99, en S. T. P. V: 35.

[89] Conform M.M. III: 44. Vergl. S. T. P. V: 10, 42.

moet hij een buffel slachten voor het geven van een feest aan de bevolking tot zuivering van den grond (pĕmbasoh boemi) [90].

ART. 46.

De bloedprijs (bangoen) komt ten voordeele van de bloedverwanten van den verslagene [91].

ART. 47.

Indien men een dief doodt, op het oogenblik dat men hem in huis op heeterdaad betrapt, zoo is geen bloedprijs (bangoen) verschuldigd [92].

ART. 48.

Indien iemand een ander bij ongeluk verwondt, moet hij aan den verwonde als zoenoffer (tĕpoeng) van 2 tot 8 realen betalen, en bovendien van 3 tot 12 realen als boete aan het distrikts- of dorpshoofd [93].

ART. 49.

Indien een man in eens anders huis komt met oneerbare bedoelingen jegens de vrouw of de dochter van den bewoner, welk misdrijf kĕrap gawai heet, en de schuldige wordt binnenshuis door den bewoner gedood, zoo behoeft deze laatste geen bloedprijs (bangoen) te betalen. Wordt echter de schuldige eerst buitenshuis gevangen genomen, en alsdan door den bewoner gedood, zoo betaalt deze 20 realen boete wegens het misdrijf kasikap oetang ditombaq mati [94].

ART. 50.

Indien iemand zich des nachts onder het huis van een ander verbergt, zoo wordt hij beboet met 12 realen, omdat het mogelijk is, dat hij de bedoeling had één der misdrijven, kĕrap pati of kĕrap gawai genaamd, te plegen [95].

[90] Conform M.M. III: 45, behoudens dat de bloedprijs niet 100 realen (= ƒ200.—) maar ƒ100.—, de begrafeniskosten niet 4 realen (= ƒ8.—) maar ƒ5.— en de dosa niet 20 realen (= ƒ40.—) maar ƒ20.— bedragen. Vergl. S. T. P. V: 36.

[91] Conform M.M. III: 46. Vergl. S. T. P. V: 37.

[92] Conform M.M. III: 47. Vergl. S. T. P. V: 40.

[93] 2 tot 8 realen = ƒ4.— tot ƒ16.—; 3 tot 12 realen = ƒ6.— tot ƒ24.—. Volgens M.M. III: 48 is men geen zoenoffer (tĕpoeng), maar smartegeld (pampas) schuldig, en wel van ƒ5.— tot ƒ20.—; terwijl de boete van ƒ3.— tot ƒ12.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 39.

[94] Conform M.M. III: 49, behoudens dat de boete niet 20 realen (= ƒ40.—), maar slechts ƒ20.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 41.

[95] Conform M.M. III: 50, behoudens dat de boete niet 12 realen (= ƒ24.—), maar ƒ12.— bedraagt. Vergl. Artt. 44 en 49, en S. T. P. V: 42.

ART. 51.

Hij, die de eigendommen van het Goevernement vernielt of wegmaakt, welk misdrijf katoedjoe alah heet, wordt overeenkomstig de wetten van het Goevernement gestraft [96].

ART. 52.

Indien een ingezeten van een dorp een Goevernements ambtenaar op reis moet vergezellen, en hij neemt de vlucht, welk misdrijf bij reizen te land tĕrdjoen alas, en bij reizen te water tĕrdjoen poelangan heet, zoo wordt hij beboet met 12 realen [97].

ART. 53.

Indien iemand ongeoorloofden omgang heeft met een dier, welk misdrijf mĕngindoengkan wadon sadjagat heet, zoo wordt hij beboet met 20 realen, en moet hij bovendien tot zuivering van den grond (pĕmbasoh boemi) een buffel slachten en 100 gantang's gepelde rijst benevens 100 kokosnoten geven; terwijl hij eindelijk de waarde van het dier moet vergoeden [98].

ART. 54.

Indien iemand op den openbaren weg in het gebied van een dorp (doesoen) of een gehucht (talang) vermoord of beroofd wordt, en de schuldige niet bekend is, zoo moet de bloedprijs (bangoen) betaald worden door het dorp en het distrikt, tot wiens gebied de plek behoort [99].

ART. 55.

Het is niet geoorloofd iemand voor schuld als pandeling in beslag te nemen (pĕgang orang mĕngiring oetang) [100].

ART. 56.

Hij die schuld heeft (bĕroetang), moet contant betalen, en, in geval van onvermogen, bij termijnen (angsoeran) of door jaarlijks zijn halven oogst af te staan (dĕngan bĕbĕlah). In het laatste

---

[96] Conform M.M. III: 51. Vergl. S. T. P. V: 43.

[97] Conform M.M. III: 52, behoudens dat de boete niet 12 realen (= ƒ24.—), maar ƒ12.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 44.

[98] Conform M.M. III: 53, behoudens dat de boete niet 20 realen (= ƒ40.—), maar slechts ƒ30.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 45 en Aant. 98.

[99] Conform M.M. III: 54. Dit is volgens de adat tanggoeng mĕnanggoeng of solidaire aansprakelijkheid der marga- en doesoen-bewoners. Vergl. boven I: 21, III: 43 en Aant. 31, ben. Art. 66, en S. T. P. V: 47.

[100] Conform M.M. III: 55. Vergl. S. T. P. V: 49.

geval dient de afgestane helft in mindering op de schuld, en de wederhelft tot onderhoud van den schuldenaar [101].

ART. 57.

Schuldvorderingen, zonder getuigen of schriftelijk bewijs aangegaan, en meer dan 5 jaren oud, kunnen niet meer worden ingevorderd [102].

ART. 58.

Eene schuld mag niet worden verdubbeld (nikĕl), indien de overeengekomen betalingstermijn verstreken is [103].

ART. 59.

Indien de bewoner van een distrikt komt te overlijden, zoo moet men de vorderingen op den boedel indienen als volgt: was de overledene een distriktshoofd, binnen 40 etmalen; was hij een dorpshoofd binnen 20 etmalen, en was hij een gewoon ingezeten, binnen 7 etmalen [104].

ART. 60.

Geen koopprijs (djoedjoer) of bruidschat (hantar) mag meer bij het huwelijk worden gevraagd. Beiden zijn niet meer gerechtelijk in te vorderen [105].

ART. 61.

Indien iemands huis, tengevolge van zijne achteloosheid, in brand geraakt, wordt hij beboet met minstens 2 en hoogstens 6 realen [106].

ART. 62.

Indien in het geval van het vorige artikel het vuur om zich grijpt, en aldus het dorp geheel of gedeeltelijk verbrandt, zoo moet hij, wiens huis het eerst in brand is geraakt, als zoenoffer (tĕpoeng) aan de bevolking van het dorp geven: 1 buffel, 100 gantang's gepelde rijst en 100 kokosnoten [107].

---

101 Conform M.M. III: 56. Vergl. S. T. P. V: 50 en Aant. 339; Ad. Lĕmb. Art. 39.

102 Conform M.M. III: 57. Vergl. S. T. P. V: 51.

103 Ontbr. M.M. Vergl. S. T. P. V: 55.

104 Conform M.M. III: 58, behoudens dat de termijn van invordering, bij overlijden van een gewoon ingezeten, op 10 etmalen is gesteld. Vergl. S. T. P. V: 57.

105 Conform M.M. III: 59—63. In de Artt. 60—63 wordt de hantar of hantaran bepaald als volgt: voor een meisje uit den adel ƒ40.—, voor de dochter van een distriktshoofd ƒ15.—, voor een meisje uit het volk ƒ10.— behalve wanneer zij met een distriktshoofd trouwt, want dan is het bedrag ƒ20. —. Vergl. S. T. P. I: 3 en A. L. Artt. 1, 7.

106 Conform M.M. II: 21, behoudens dat de boete van ƒ2.— tot ƒ10.— bedraagt, instede van 2 tot 6 realen (ƒ4.— tot ƒ12.—). Vergl. S. T. P. III: 13.

107 Conform M.M. II: 22. Vergl. S. T. P. III: 14.

ART. 63.

Een zonder eigendomsmerk losloopende buffel, bij wien de hoorns even lang zijn geworden als de ooren (njama), wordt als een wilde buffel aangemerkt, en is algemeen eigendom [108].

ART. 64.

Des nachts zal men de buffels in kralen opsluiten. Overdag mogen zij worden losgelaten; doch de eigenaar blijft aansprakelijk voor alle schade, indien zijn buffel op een rijstveld (sawah, ladang) of in een tuin komt [109].

ART. 65.

Indien buffels overdag in eens anders rijstveld (sawah, ladang) of tuin komen, zoo moet men de dieren opvangen, en de eigenaar ze voor 1 reaal per stuk inlossen [110].

Indien bij nacht buffels op een rijstveld of in een tuin komen, en men de dieren blijkbaar niet kan vangen, zoo heeft de grondeigenaar het recht ze te dooden, onder verplichting van een bout van elken buffel aan den eigenaar te zenden [111].

ART. 66.

Indien binnen den afstand van 40 djoendjang van de grens van een akker (ladang) of van een dorp een buffel gevonden wordt, die verwond of doodgestoken is, zonder dat blijkt wie het dier gewond of gedood heeft, zoo moeten de gezamenlijke bewoners van het dorp de waarde vergoeden tot een bedrag van minstens 7 en hoogstens 15 realen [112].

ART. 67.

Een buffel, die met geweld eene heg verbroken heeft, mag, binnen de heg zijnde, gedood worden, onder verplichting van een bout van het dier aan den eigenaar te zenden [113].

---

108 Conform M.M. II: 14, waar echter de verplichting wordt bijgevoegd om, wanneer men een zoodanigen buffel vangt en slacht, een achterbout bij zijn hoofd (jang mĕrentah) te brengen. Vergl. S. T. P. III: 23.

109 Conform M.M. II: 15. Vergl. S. T. P. III: 22.

110 Conform M.M. II: 16, behoudens dat het losgeld *f* 3.— in plaats van één reaal (= *f* 2.—) bedraagt. Vergl. S. T. P. III: 22.

111 Conform M.M. II: 17. Vergl. S. T. P. III: 22.

112 Conform M.M. II: 18, behoudens dat de schadevergoeding niet van 7 tot 15 realen (*f* 14.— tot *f* 30.—) bedraagt, maar van *f* 10.— tot *f* 20.—. Vergl. boven I: 21 en Aant. 99, en S. T. P. III: 23.

113 Conform M.M. II: 19. Vergl. S. T. P. III: 24.

ART. 68.

Indien iemand ter voldoening aan eene gelofte een buffel of eene geit wil offeren, moet het dier in het dorp geslacht worden [114]. Indien iemand op het veld of in het bosch een buffel of eene geit slacht, welk misdrijf maling niat heet, verbeurt hij eene boete van 2 tot 4 realen [115].

ART. 69.

Indien echter iemand een buffel of eene geit wil slachten op het veld, als een offer ter genezing van een zieke, zoo is dit geoorloofd, doch moet hij daarvan kennis geven aan het dorpshoofd. Indien hij deze kennisgeving nalaat, zoo wordt hij, wegens het misdrijf van maling sĕdĕkah, gestraft met eene boete van 2 tot 4 realen [116].

ART. 70.

Alwie zonder vergunning van den Civielen Gezaghebber dobbelt of havengevechten houdt, staat deswege voor den Rapat of Raad van Hoofden terecht [117].

ART. 71.

Indien iemand uit een ander distrikt, tijdelijk ergens vertoevende, olifantstanden, rhinoceroshoorns of andere boschprodukten vindt, zoo wordt de vondst in drieën verdeeld: $\frac{1}{3}$ is voor het distrikts- of dorpshoofd, in wiens gebied de vondst heeft plaats gehad, en $\frac{2}{3}$ zijn voor den vinder [118].

ART. 72.

Bij het aangaan van een huwelijk moet vermeld en overeengekomen worden, dat de vrouw scheiding (saraq) kan aanvragen, indien haar man sedert een jaar op reis is, zonder in hare voeding en kleeding te hebben voorzien [119].

---

114 Conform M.M. III: 64. Vergl. S. T. P. III: 25.

115 Conform M.M. III: 65, behoudens dat de boete slechts de helft, namelijk van ƒ 2.— tot ƒ 4. bedraagt. Maling niat = «eene gelofte stelen» (Arab. nijah = bedoeling). Vergl. S. T. P. III: 25.

116 Conform M.M. III: 66, behoudens dat de boete slechts de helft, namelijk van ƒ 2.— tot ƒ 4.— bedraagt. Vergl. S. T. P. III: 25. Volgens M.M. II: 20 mag een wijfjesbuffel in geen geval verkocht of geslacht worden zonder toestemming van den Regent.

117 Conform M.M. III: 67. Vergl. S. T. P. III: 34.

118 Conform M.M. III: 68. Vergl. S. T. P. III: 29.

119 Conform M.M. III: 94. Vergl. S. T. P. Aant. 80, en Pĕratoeran van 1868 Art. 32.

Art. 73.

Indien iemand komt te overlijden, met achterlating van vrouw en kinderen, moet het dorpshoofd met den dorpsgeestelijke (q a w m) de nalatenschap van den overledene opnemen, en den stand daarvan bekend maken [120].

Art. 74.

Indien iemand in een dorp komt te overlijden, met achterlating van weezen, zoo moet dorpshoofd met den dorpsgeestelijke (q a w m) de nalatenschap des overledene opnemen, en den stand daarvan mededeelen aan het distriktshoofd. Laatstgenoemde zal met den dorpsgeestelijke de nalatenschap in bewaring nemen, en zich met de opvoeding der weezen belasten, totdat zij den ouderdom van 14 jaren hebben bereikt. op welken leeftijd de nalatenschap aan hen zal worden uitgekeerd [121].

Art. 75.

Indien een man, gehuwd in gemeenschap van door gezamenlijken arbeid, staande huwelijk, verkregen (s a p ĕ n t j a h a r i a n) goederen, overlijdt, zoo wordt de boedel in tweeën verdeeld. De eene helft is voor de kinderen, en, bij gebreke van dien, voor de verdere familie van den overleden man; terwijl de wederhelft aan de weduwe vervalt.

Indien de boedel met schulden bezwaard was, zoo moeten die eerst betaald worden, en kan slechts worden verdeeld hetgeen daarna overblijtt [122].

Art. 76.

Indien de goederen, door iemand nagelaten, niet voldoende zijn om de schulden te betalen, doch zijne weduwe blijkt zich met hem voor de betaling te hebben verbonden, zoo moet zij die ook voor de helft voldoen. Nimmer mogen echter de kinderen van iemand voor zijne schulden worden aangesproken, indien zij de erfenis verwerpen [123].

---

[120] M.M. III: 69: Indien iemand overlijdt, vrouw en kinderen achterlatende, zal het d o e s o e n-hoofd met den dorpsgeestelijke (c h a ṭ ī b) den stand van den boedel bekend maken en de schulden beredderen. Vergl. S. T. P. V: 58.

[121] Conform M.M. III: 70, behalve dat de slotwoorden: «tot dat zij, enz.» ontbreken. Vergl. S. T. P. V: 58.

[122] Conform M.M. III: 71. Vergl. S. T. P. V: 52.

[123] Conform M.M. III: 72. Vergl. S. T. P. V: 53.

ART. 77.

Indien iemands vrouw komt te overlijden, zoo is de helft van de door gezamenlijken arbeid verkregen (sapĕntjaharian) goederen voor hare kinderen, en indien zij kinderloos was, voor hare verdere familieleden [124].

ART. 78.

Indien een vrouw, gehuwd in een ander dorp dan het hare, haar man door den dood verliest, zoo moet zij in het dorp van haar man blijven wonen. Indien zij echter daarna wederom met iemand van een ander dorp in het huwelijk wenscht te treden, zoo zal men haar dit niet mogen beletten, en zij haren nieuwen man moeten volgen. Het kind uit haar eerste huwelijk zal echter bij de erfgenamen van zijn vader verblijven, tenzij de leeftijd nog niet toelaat het van de moeder te scheiden. In dat geval slechts mag zij het kind uit haar vorig huwelijk met zich medenemen ter opvoeding. Zoodra het kind echter den leeftijd heeft bereikt, waarop het van de moeder kan worden gescheiden, moet het terugkeeren naar het dorp van zijn vader. Het kind of de erfgenamen van den overleden man moeten alsdan aan de moeder 8 realen betalen, welke betaling pĕngindoeng heet [125].

ART. 79.

Indien een jongeling een meisje schaakt, wordt hij beboet met 6 realen, welke boete palajan heet, en moet hij op staanden voet met het geschaakte meisje in het huwelijk worden verbonden. Van de boete bekomen het distriktshoofd 1 reaal, het dorpshoofd 3 realen, en de leden van het dorpsbestuur 2 realen [126].

ART. 80.

Indien eene weduwe geschaakt wordt, zoo moet de schuldige man 3 realen boete betalen, en de weduwe op staanden voet met hem in het huwelijk worden verbonden. De boete wordt aldus verdeeld: 1 reaal is voor het distriktshoofd, 1 reaal voor het dorpshoofd, en 1 reaal voor de leden van het dorpsbestuur [127].

---

[124] Conform M.M. III: 73. Vergl. S. T. P. V: 54.

[125] Conform M.M. III: 74, behoudens dat de pĕngindoeng niet 8 realen, (= ƒ 16.—) maar ƒ 20.— bedraagt. Vergl. S. T. P. II: 29.

[126] Conform M.M. III: 75, behoudens dat de palajan niet 6 realen (= ƒ 12.—), maar ƒ 5.— bedraagt, en dat de jongeling bovendien de hantaran schuldig is. Ook ontbreekt de bepaling omtrent de verdeeling der boete. Vergl. S. T. P. I: 6 en Ad. Lĕmb. Art. 1.

[127] 3 realen = ƒ 6.— M.M. III: 76: Wie eene weduwe ontvoert, wordt beboet met ƒ 1½, en genoopt onmiddelijk met haar te huwen. Vergl. S. T. P. I: 7.

ART. 81.

Indien een jongeling met een meisje ontucht pleegt (bĕrgawai), welke ontucht alsdan pandjingan heet, en laatstgenoemde dientengevolge zwanger is geworden, zoo moet de jongeling, wegens het misdrijf van kĕrap gawai, 12 realen boete betalen. Voorts moet hij op staanden voet met het meisje in het huwelijk worden verbonden. Indien het feit is voorgevallen in het dorp, waar het distriktshoofd gevestigd is, zoo komen van die boete 10 realen aan bedoeld hoofd, en 2 realen aan het onderdistrikthoofd. Is het feit echter in een ander dorp voorgevallen, zoo komen 5 realen aan het distriktshoofd, 5 realen aan het dorpshoofd en 2 realen aan de leden van het dorpsbestuur [128].

ART. 82.

Indien eene weduwe een man opzoekt en met hem ontvlucht (bĕrgoebĕlan), en dientengevolge zwanger is geworden, zal zij met den schuldige in het huwelijk worden verbonden, en laatstgenoemde beboet worden met 6 realen, te verdeelen op den voet als bij het voorgaande artikel is vermeld [129].

ART. 83.

Indien een meisje of weduwe zwanger is, zonder dat men weet wie daaraan schuld heeft, zal die vrouw gedurende drie jaren bij het distriktshoofd aangehouden worden, waarna zij tot hare familie mag terugkeeren. Wenscht hare familie haar echter los te koopen, zoo is deze daartoe bevoegd tegen betaling van 15 realen aan het distriktshoofd en het slachten van eene geit tot reiniging van het dorp (pĕmbasoh doesoen) [130].

ART. 84.

Indien eene vrouw zwanger is, zonder dat men weet wie daaraan

---

[128] Conform M.M. III: 77, behoudens dat de schuldige bevendien de hantaran moet betalen. Zie boven Aant. 126. Ook ontbreekt het voorschrift omtrent de verdeeling der boete. 12 realen = ƒ 24.— Vergl. S. T. P. I: 8 en Aant. 38. De letterlijke beteekenis van pandjingan is mij niet duidelijk, in verband met de beteekenis van pandjing in S. T. P. I: 10 en V: 56.

[129] Conform M.M. III: 78, behoudens dat de boete niet 6 realen (= ƒ 12.—), maar slechts ƒ 6.— bedraagt. Ook ontbreekt het voorschrift omtrent de boeteverdeeling. Vergl. S. T. P. Aant. 29 en I: 9.

[130] Conform M.M. III: 79, behoudens dat de vrouw in kwestie niet door het distriktshoofd, maar alleen door den Regent kan worden aangehouden, en dat de straf niet 15 realen (= ƒ 30.—), maar de waarde van één buffel bedraagt, zonder meer. Vergl. S. T. P. I: 10.

schuld heeft, en zij ter kraamuitlegging in iemands anders woning gaat verblijf houden, zoo is de eigenaar der woning verplicht als zoenoffer (tĕpoeng) eene geit te slachten voor de ingezetenen van het dorp [131].

ART. 85.

Indien een jongeling en een meisje met elkander zullen verloofd worden, moet de vader van de jongeling eenig gebak (lĕmang) aan het dorpshoofd en aan de leden van het dorpsbestuur brengen. Eerst daarna kan de kennisgeving, tĕrang genaamd, plaats hebben [132].

ART. 86.

Indien een jongeling met een meisje verloofd is, en de kennisgeving van het huwelijk (tĕrang) heeft plaats gehad, zoo mag het meisje zich niet meer door een ander laten schaken, noch mogen hare bloedverwanten de trouwbeloften verbreken, noch eindelijk het meisje den jongeling zonder geldige redenen bedanken, alles op boete van 8 realen door den vader van het meisje aan den jongeling te betalen, welke boete den naam van pĕnjinsingan draagt. Bovendien moet de vader aan den jongeling eene schadevergoeding betalen, waarvan het bedrag door het dorpshoofd naar billijkheid wordt vastgesteld [133].

ART. 87.

Indien een jongeling met een meisje verloofd is, en de jongeling ziet van het meisje af, zoo kan hij noch het gegeven onderpand (pĕrtanda), noch de wegens de verloving gedane uitgaven terug vorderen [134].

ART. 88.

Indien een jongeling met een meisje verloofd is, waarna de jongeling zich aan ontucht (kĕrap gawai) schuldig maakt, zoodanig dat hij verplicht is zijne medeplichtige te huwen, kan de verloofde jongeling geene aanspraak meer maken op zijne eerste bruid, indien laatstgemelde tot het huwelijk ongenegen is [135].

ART. 89.

Indien een vader met twee of drie jongelingen overeenkomt, dat

---

[131] Conform M.M. III: 80. Vergl. S. T. P. I: 11.
[132] Conform M.M. III: 81. Vergl. S. T. P. I: 12.
[133] Conform M.M. III: 82, behoudens dat de pĕnjinsingan niet 8 realen (= ƒ 16.—), maar slechts ƒ 8.— bedraagt. Vergl. S. Tj. Pal. I: 13.
[134] Conform M.M. III: 84. Vergl. S. T. P. Aant. 29 en I: 14.
[135] Conform M.M III: 83. Vergl. S. T. P. I: 13.

zij zijne schoonzoons zullen worden, welk misdrijf ajam satoe ditambang doea heet, zoo wordt hij beboet met 6 realen, van welke boete 3 realen ten voordeele van het dorpshoofd komen en de andere 3 ten voordeele van hem of hen, wier huwelijksplannen verijdeld zijn. Hij is bovendien gehouden de geleden schade te vergoeden naar eene billijke schatting [136].

ART. 90.

Indien een man eene jonge dochter of weduwe aanstoot, dat wil zeggen hare hand aanraakt, welk misdrijf naroh gawai heet, zoo wordt hij daarvoor, indien de beleedigde vrouw hem aanklaagt, met 2 realen beboet, van welke boete 1 reaal ten voordeele komt van de aanklaagster, en 1 reaal ten voordeele van het dorpshoofd [137].

ART. 91.

Indien een man den onderarm van een meisje aanvat, welk misdrijf mĕranting gawai heet, zoo wordt hij daarvoor beboet met 4 realen, van welke boete 2 realen ten voordeele komen van de aanklaagster, en 2 realen ten voordeele van het dorpshoofd [138].

ART. 92.

Indien een man den bovenarm van een meisje of weduwe aanvat, welk misdrijf mĕrĕnggang gawai heet, zoo wordt hij daarvoor met 6 realen beboet, van welke boete 3 realen ten voordeele komen van de eischeresse, en 3 ten voordeele van het dorpshoofd [139].

ART. 93.

Indien een man een meisje of weduwe aanvat en haar omarmt, welk misdrijf mĕragang gawai heet, zoo wordt hij daarvoor, indien het meisje of de weduwe hem aanklaagt, met 12 realen beboet, van welke boete 6 realen ten haren voordeelen komen, en 6 realen

---

[136] Conform M.M. III: 85, behoudens dat de boete niet 6 realen (= ƒ 12.—), maar ƒ 6.— bedraagt, en dat van verdere schadevergoeding niet gesproken wordt. Volgens officieele mededeeling is het geheele voorschrift in onbruik geraakt. Vergl. S. T. P. I: 30.

[137] Conform M.M. III: 86, behoudens dat de boete niet 6 realen (= ƒ 12.—), maar slechts ƒ 6.— bedraagt. Vergl. S. T. P. I: 18.

[138] Conform M.M. III: 87, behoudens dat de boete niet 4 realen (= ƒ 8.—), maar slechts ƒ 4.— bedraagt. Vergl. S. T. P. I: 19.

[139] Conform M.M. III: 88, behoudens dat de boete niet 6 realen (= ƒ 12.—), maar ƒ 16.— bedraagt. Vergl. S. T. P. I: 20.

ten voordeele van het distriktshoofd, indien het feit heeft plaats gehad in het dorp, alwaar hij gevestigd is. Anders ontvangt het distriktshoofd slechts 3 realen, en zijn de 3 overblijvende realen voor het dorpshoofd [140].

ART. 94.

Indien een man een meisje of weduwe bij het lijf grijpt, dan wel haar rok of haar doek losrukt, welk misdrijf nangkap rimau heet, zoo wordt hij beboet met 12 realen ten voordeele van het distrikts- of dorpshoofd, benevens 15 realen ten voordeele van het meisje of de weduwe [141].

ART. 95.

Indien een man de vrouw van een ander aanvat, wordt hij, indien de vrouw of haar echtgenoot hem aanklaagt, beboet met 20 realen, van welke boete 8 realen ten voordeele komen van den aanklager of de aanklaagster, en 12 realen ten voordeele van het distrikts- of dorpshoofd [142].

ART. 96.

Indien een man de vrouw van een ander schaakt, dan wel op eenige andere wijze verboden gemeenschap (kĕrap gawai) met haar heeft, zoo moet hij den halven bloedprijs (bangoen) aan den beleedigden echtgenoot betalen, en wordt hij bovendien beboet met 20 realen ten behoeve van het distrikts- en het dorpshoofd. Indien de man op grond van dien echtscheiding verlangt, zoo zal de schuldige vrouw gedurende een jaar door het distriktshoofd worden aangehouden, waarna zij tot hare familie terugkeert [143].

---

[140] Conform M.M. III: 89, behoudens dat van de verdeeling der boete tusschen het distrikts- en het dorpshoofd niet gesproken wordt. 12 realen = *f* 24.—. Vergl. S. Tj. P. I: 21.

[141] Conform M.M. III: 90, behoudens dat de boeten niet respektievelijk 12 en 15 realen (= *f* 24.— en *f* 30.—) bedragen, maar *f* 12.— en *f* 20.—. Vergl. S. T. P. I: 22.

[142] Conform M.M. III: 91, behoudens dat de boete niet 20 realen (= *f* 40.—), maar *f* 44.— bedraagt, waarvan *f* 20.— voor de beleedigde partij en *f* 24.— voor de betrokken hoofden. Vergl. S. T. P. I: 24.

[143] Conform M.M. III: 92, behoudens dat de boete niet 20 realen (= *f* 40.—), maar slechts *f* 30.— bedraagt. Over den bloedprijs zie boven Art. 45. Te Moko-Moko geschiedt het aanhouden niet bij het distriktshoofd, maar bij den Regent. Vergl. S. T. P. I: 25.

ART. 97.

Indien er bloedschande (soembang) in een dorp heeft plaats gehad, mag het distriktshoofd de zaak niet afdoen, maar moet die door den Rapat of Raad van Hoofden worden berecht [144].

ART. 98.

Indien een ingezeten door zijn distrikts- of dorpshoofd is beboet, zoo is de boete verhaalbaar op zijn huis of zijne andere bezittingen [145].

ART. 99.

De distrikts- en dorpshoofden hebben de bevoegdheid om tot boete veroordeelde personen op eenigerlei wijze te werk te stellen, voorzooverre op bedoelde personen de boete, noch in geld, noch door inbeslagneming van hun goed is kunnen worden verhaald. Zoodanige te werk gestelde personen hebben slechts aanspraak op den kost; terwijl voor den aldus te verrichten arbeid maandelijks van de schuld de som van f 3.— wordt afgetrokken [146].

---

[144] Conform M.M. III: 93. Bloedschande wordt met den dood dan wel met verbanning gestraft. Vroeger werden soms de schuldigen levend begraven. Vergl. S. T. P. I: 27 en Ad. Lĕmb. Art. 10.

[145] Conform M.M. III: 95. Vergl. S. T. P. V: 56.

[146] Conform M.M. III: 96. Vergl. S. T. P. V: 56.

VERBETERINGEN.

Pag. 29, reg. 16 v. o. en p. 30 reg. 8 en 11 v. b. *staat:* ڤون *lees:* ڤوڽ

〃 31, 〃 17 v. b. *staat:* بيدڠ *lees:* بيدڠ هوم *en voeg bij in eene noot (c*), dat het woord* هوم *in de Hss.* A *en* B *ontbreekt.*

〃 36, 〃 2 〃 〃 〃 قرحكومن *lees:* ڤرحكومن

〃 43, 〃 13 〃 〃 〃 باڠ *lees:* بارڠ

〃 44, 〃 13 〃 〃 〃 سرانس *lees:* سراتس

〃 46, 〃 5 v. o. en 126 reg. 13 v. b. *staat:* دڠڽ *lees:* دڠن

〃 47, 〃 11 〃 〃 *staat:* اتت *lees:* ايت en ibid. reg. 9 v. o. *staat:* يراُوتڠ *lees:* براُوتڠ

〃 48, 〃 5 〃 b. 〃 ڤرقس *lees:* ڤركس

〃 54, 〃 4 〃 o. 〃 biijven *lees:* blijven

〃 56, 〃 12 〃 〃 en 67 reg. 4 v. o. *staat:* sarak *lees:* saraq

〃 61, 〃 6 〃 b. *staat:* 12 *lees:* 6

〃 77, 〃 4 〃 o. 〃 Pangindoeṅgan *lees:* Pĕngindoengan

〃 82, 〃 7 〃 b. 〃 rijst *lees:* gepelde rijst

〃 92, 〃 12 〃 〃 〃 20sten *lees:* 21sten

〃 92, 〃 9 〃 o. 〃 rijst in den bolster *lees:* gepelde rijst

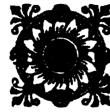
〃 99, 〃 7 en 8 〃 b. 〃 ongepelde *lees:* gepelde

〃 101, 〃 6 〃 〃 〃 〃 〃 〃

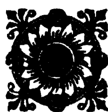
〃 107, 〃 19 〃 〃 〃 〃 〃 〃

〃 114, 〃 7 〃 〃 *schrap de woorden:* voor haar man en de wederhelft, *en lees*, reg. 6, *in plaats van:* 〃arbeid〃: 〃arbeid van het echtpaar〃.

Pag.	132,	reg.	14	v. b.	*staat:*	اوتڠ٢غن	*lees:*	اوتڠ٢غن
〃	139,	〃	7	〃 〃	〃	بڠ	〃	يڠ
〃	142,	〃	5	〃 〃	〃	امقت	〃	ليم *en voeg bij in een noot, dat* امقت *de lezing van het Hs is.*
〃	145,	〃	9	〃 o.	〃	تاكه	〃	تاكه
〃	173,	〃	12	〃 b.	〃	mensshen	〃	menschen
〃	178,	〃	1	〃 o.	〃	104.	〃	105.
〃	180,	〃	9	〃 〃	〃	padi)	〃	padi,
〃	181,	〃	7	〃 〃	〃	ilop)	〃	(tjilop)
〃	207,	〃	14	〃 〃	〃	امقث	〃	امقن
〃	212,	〃	3	〃 b.	〃	ملاينكن	〃	ملائنكن
〃	215,	〃	13	〃 o.	〃	بعني	〃	يعنى
〃	〃,	〃	5	〃 〃	〃	حاك	〃	حاكم
〃	220,	〃	10	〃 b.	〃	مڤيرڠ	〃	مڤيرڠ
〃	221,	〃	12	〃 o.	〃	ڤرجنحين	〃	ڤرجنجين
〃	222,	〃	9	〃 〃	〃	كورش	〃	كوزس
〃	223,	〃	10	〃 〃	〃	داكو	〃	داكوى
〃	254,	〃	9	〃 b.	〃	ميسو	〃	ميسة
〃	271,	〃	7	〃 〃	〃	مراڠڠ (*f*)	〃	مرڠڠڠ (*f*)
〃	271,	〃	10	〃 o.	〃	A: مرڠڠڠ	〃	B: مراڠڠ
〃	278,	〃	10	〃 b.	〃	hoofdgeestelijken	*lees:*	hoofdgeestelijke

Gedrukt bij H. L. Smits te 's Gravenhage.

Gedrukt bij H. L. Smits te 'sGravenhage.